

สถาบันส่งเสริมและพัฒนาวิชาการด็อกเตอร์เกษ
เลขที่ 1 ม.12 ต.เหล่าต่างคำ อ.โพนพิสัย จ.หนองคาย 43120 ประเทศไทย

DR KET Institute of Academic Development and Promotion
1 M.12, Laothangkham Sub-district, Phonphisai District,
Nong Khai Province, 43120, Thailand, Tel: +66610186196

วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่ ปีที่ 3 ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน - ธันวาคม 2568
Modern Academic Development and Promotion Journal (MADPIADP) Vol.3 No.6 November - December 2025

ISSN: 2822-1095 (Online)

วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่

Modern Academic Development and Promotion Journal (MADPIADP)

ปีที่ 3 ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน - ธันวาคม 2568
Vol.3 No.6 November – December 2025

TCI ศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย Thai-Journal Citation Index Centre

DataCite FIND, ACCESS, AND REUSE DATA

วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่

Modern Academic Development and Promotion Journal

ปีที่ 3 ฉบับที่ 6 (พฤศจิกายน - ธันวาคม 2568)

Vol 3 No.6 (November - December 2025)

ISSN : 2822-1095 (Online)

_* **********_

☞วัตถุประสงค์

วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่ เป็นวารสารในกลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่บทความวิจัย บทความวิชาการ บทความปริทัศน์ บทวิจารณ์หนังสือ แก่นักวิชาการ นักวิจัย คณาจารย์ นักศึกษาทุกระดับ และผู้สนใจทั่วไป ในมิติทางด้านศาสนาและปรัชญา วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ การศึกษา สังคมวิทยาและมนุษยวิทยา รวมทั้งสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ บทความที่ได้รับการพิจารณาให้ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) อย่างน้อย 2 ใน 3 ท่าน พิจารณาตีพิมพ์บทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ ทั้งนี้กองบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา

กำหนดออกวารสารปีละ 6 ฉบับ เป็นราย 2 เดือน

ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม - กุมภาพันธ์ (เผยแพร่ฉบับเต็มทางเว็บไซต์ 28 กุมภาพันธ์)

ฉบับที่ 2 เดือน มีนาคม - เมษายน (เผยแพร่ฉบับเต็มทางเว็บไซต์ 30 เมษายน)

ฉบับที่ 3 เดือน พฤษภาคม - มิถุนายน (เผยแพร่ฉบับเต็มทางเว็บไซต์ 30 มิถุนายน)

ฉบับที่ 4 เดือนกรกฎาคม – สิงหาคม (เผยแพร่ฉบับเต็มทางเว็บไซต์ 30 สิงหาคม)

ฉบับที่ 5 เดือนกันยายน – ตุลาคม (เผยแพร่ฉบับเต็มทางเว็บไซต์ 30 ตุลาคม)
ฉบับที่ 6 เดือน พฤศจิกายน – ธันวาคม (เผยแพร่ฉบับเต็มทางเว็บไซต์ 30 ธันวาคม)

☞ เจ้าของ

สถาบันส่งเสริมและพัฒนาวิชาการด็อกเตอร์เกษ เลขที่ 1 หมู่ที่ 12 ตำบลเหล่าต่างคำ
อำเภอโพนพิสัย จังหวัดหนองคาย 43120 โทร 061-0186156, 082-9356452
E-mail : journalacademicpromotion@gmail.com

☞ บรรณาธิการ

ดร.สุทธินันท์ สุวรรณวิจิตร
มหาวิทยาลัยปทุมธานี

☞ กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร. บุณทัน ดอกไธสง
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ศาสตราจารย์ ดร.ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์
มหาวิทยาลัยรังสิต
รองศาสตราจารย์ ดร.ธโสธร ตู้ทองคำ
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
รองศาสตราจารย์ ดร.ประภาส ปิ่นตบแต่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วินิจ ผาเจริญ
มหาวิทยาลัยแม่โจ้
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมชาย ดำเนิน
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมพงษ์ พิพัฒน์เอกสกุล
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประภาส แก้วเกตุพงษ์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ศรีเสด็จ กองแกน
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
พระนัสชนะ ส่างช้าง, ดร.
นักวิชาการอิสระ
พระมหาฐิติวัสส์ หมั่นกิจ, ดร.
โรงเรียนพระเทพบัณฑิตวิทยานุสรณ์

☞ ผู้ช่วยกองบรรณาธิการ

วรรณภา บุปผาโสภา
สถาบันส่งเสริมและพัฒนาวิชาการด็อกเตอร์เกษ

☞ ฝ่ายประสานงานและจัดการ

วรรณภา บุปผาโสภา
โทร.061-0186156, Line ID: Ketsada11
e-mail: ketsada.iadp@gmail.com

☞ ฝ่ายกฎหมาย

นายชัยวิทย์ ฤทธิพิชัยวัฒน์
สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

☞ พิสูจน์อักษร

สมศักดิ์ พะปะเสน
โรงเรียนพระเทพบัณฑิตวิทยานุสรณ์ จังหวัดหนองคาย

☞ **ออกแบบปก**

นายสุริยาทิศ โพธิ์ประสิทธิ์

นักวิชาการอิสระ

☞ **จัดรูปเล่ม**

นายสมศักดิ์ พะปะเสน

โรงเรียนพระเทพบัณฑิตวิทยานุสรณ์ จังหวัดหนองคาย

☞ **พิมพ์ที่**

ศูนย์เรียนรู้การผลิตและจัดการธุรกิจสิ่งพิมพ์ดิจิตอล มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูถัมภ์ เลขที่ 1 หมู่ 20 ถนนพหลโยธิน ตำบลคลองหนึ่ง อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี 13180 โทรศัพท์ 0 2529 0574 7, 0 2909 1633 www.vru.ac.th

บทบรรณาธิการ

วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่ เป็นฉบับที่ 6 ประจำปีพุทธศักราช 2568 วารสารผ่านการประเมินคุณภาพวารสารใหม่เข้าสู่จากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index-TCI) ให้วารสารจัดอยู่กลุ่มที่ 2 ระยะเวลาการรับรองคุณภาพวารสารตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2568 จนถึงวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ.2572 และเพื่อให้คุณภาพของบทความเป็นไปตามเงื่อนไข และกติกาสากล จึงเปิดโอกาสให้นักวิชาการ นักวิจัย และนักศึกษาระดับทุกระดับ ได้เผยแพร่บทความทางวิชาการ บทความวิจัย บทความปริทัศน์ และบทวิจารณ์หนังสือ ซึ่งกองบรรณาธิการได้ดำเนินการตามกระบวนการเชิงหลักการเผยแพร่บทความตามเกณฑ์สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาทุกประการ

กองบรรณาธิการวารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่ ขอขอบคุณผู้นิพนธ์บทความ ท่านสมาชิกและท่านผู้อ่านที่ให้ความสนใจและไว้วางใจวารสารของเราเป็นอย่างดี และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความที่ได้เลือกสรรมาตีพิมพ์มีประโยชน์ต่อผู้อ่านทุกท่าน บรรณาธิการขอขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ความกรุณาอ่านและแนะนำการปรับแก้บทความวิจัยให้มีคุณภาพทางวิชาการยิ่งขึ้น

สุดท้ายนี้กองบรรณาธิการหวังอย่างยิ่งว่าเนื้อหาในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านบ้างตามสมควร หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดียิ่ง

บรรณาธิการ

สารบัญ

บรรณาธิการ **(ก)**

บทบรรณาธิการ **(ช)**

สารบัญ **(ซ)**

ศึกษาแนวคิดและหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศเยอรมนี **1-18**

A STUDY THE CONCEPTS AND PRINCIPLES OF THE PROPAGATION OF BUDDHISM IN GERMANY

จิรารักษ์ อินทนพิชิต, สมชัย ศรีนอก และ พระมหาสมบูรณ์ สุธมฺโม

ธรรมเพื่อการดำเนินชีวิต **19-34**

THE LIVING PRINCIPLE

พระครูวิชิตกิจจาภิรมย์ (นิคม สอนสน)

A STUDY ON THE IMPACT OF FLIPPED CLASSROOM TEACHING MODEL ON THE COMPREHENSIVE LANGUAGE APPLICATION ABILITY OF STUDENTS IN THE COLLEGE ENGLISH COURSE AT GUANGXI UNIVERSITY **35-47**

Hao Li

เศรษฐกิจพอเพียง : การวิเคราะห์เชิงแนวคิดและการประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน **48-60**

SUFFICIENCY ECONOMY: CONCEPTUAL ANALYSIS AND APPLICATION FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT

พระครูวินัยธรสุเมธี สิริปญฺโญ (โสจันทร์), พระมหาเตวิช โชติญาโณ และ พระมหาฉัตรชัย ธมฺมวรเมธี (ทันบาล)

ศาสตร์พลังตัวเลข: ความเชื่อและพฤติกรรมของคนไทยในการเลือกเบอร์โทรศัพท์มือถือ **61-83**

NUMEROLOGY: THAI BELIEFS AND PRACTICES IN THE SELECTION OF MOBILE PHONE NUMBERS

นิติกฤตย์ กิตติศรีวรนันท์, ธมนณภัค มาทรัพย์, ประภาวรรณ ตระกูลเกษมสุข และ ตวงทอง นุกูลกิจ

การป้องกันและแก้ไข ปัญหายาเสพติดตามหลักอริยสัจ 4 ของฝ่ายปกครอง อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี 84-98

PREVENTION AND RESOLUTION OF DRUG PROBLEMS IN ACCORDANCE WITH THE 4 TH PRINCIPLE OF THE ADMINISTRATIVE DEPARTMENT, SRIRACHA DISTRICT, CHONBURI PROVINCE

สาธิต แพรศิริ และ เกษฎา ผาทอง

RESEARCH ON MARKETING STRATEGIES OF TRENDY TOY ENTERPRISES BASED ON THE AHP–SWOT ANALYTICAL MODEL: A CASE STUDY OF COMPANY A 99-114

Ruolin Gao

ธรรมะสบายใจ 115-129

THE COMFORT OF DHARMA

พระครูวินัยธรยุทธพงษ์ อาภากโร

การเรียนตามหลักไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้างวินัยในตนเอง 130-141

STUDYING ACCORDING TO THE TRI-SIKHA PRINCIPLES TO BUILD SELF-DISCIPLINE

พระครูวินัยธรสุเมธี สิริปญฺโญ (โสจันทร์), พระมหาเตวิช โชติญาโณ และ พระมหาฉัตรชัย ธมฺมวรเมธี (ทันบาล)

การจัดการนวัตกรรมบริการที่ส่งผลต่อความได้เปรียบเชิงการแข่งขันของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ในจังหวัดตาก 142-160

SERVICE INNOVATION MANAGEMENT AFFECTING THE COMPETITIVE ADVANTAGE OF SMALL AND MEDIUM ENTERPRISES IN TAK PROVINCE

พรรณทิมา วรรณสุทธิ์ และ ศักดิ์นรินทร์ เสือสิทธิ์

การพัฒนาท้องถิ่นตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 161-174

LOCAL DEVELOPMENT BASED ON THE PHILOSOPHY OF SUFFICIENCY ECONOMY

พระสมชัย สุทฺธจิตฺโต (มงคลมุทิตา) และ วีระพงศ์ เกียรติไพรยศ

A STUDY ON THE IMPACT OF DIGITAL HUMAN RESOURCE MANAGEMENT ON WORKPLACE ANXIETY 175-189

Yongfei Ming

อิทธิพลของคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานรักษาความปลอดภัย บริษัท พิทักษ์ทรัพย์สินเชียงใหม่ จำกัด 190-209

THE INFLUENCE OF QUALITY OF WORK LIFE IMPACT ON JOB PERFORMANCE OF SECURITY STAFF AT PHITHAK SAPPHATHIT CHIANG MAI CO., LTD.

นิรันดร์ มหาวรรณ์ และ พงศ์ศิริ คำขันแก้ว

ศึกษาการพัฒนากลยุทธ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 210-228

A STUDY THE DEVELOPMENT OF STRATEGIES FOR PROPAGATING BUDDHISM OF MAHACHULALONGKORNRAJAVIDYALAYA

จิรารักษ์ อินทนพิชิต, สมชัย ศรีนอก และ พระมหาสมบูรณ์ สุธมฺโม

อิทธิพลของการตลาดเนื้อหาต่อความไว้วางใจและการซื้อซ้ำของผู้บริโภคออนไลน์ ในจังหวัดตาก 229-246

THE INFLUENCE OF CONTENT MARKETING ON TRUST AND REPURCHASE BEHAVIOR OF ONLINE CONSUMERS IN TAK PROVINCE

ภัทรนันท์ กัญจนวิภาพร, ศิริอมร กาวีระ และ ตรีภพ ชินบูรณ์

A STUDY ON THE IMPACT OF THE COLLABORATIVE TEACHING MODEL OF THE "TRANSLATION PRACTICE" COURSE AT GUANGXI UNIVERSITY OF FOREIGN LANGUAGES ON TRANSLATION 247-263

Mengyao Liang

ปัจจัยเชิงกลยุทธ์ที่มีอิทธิพลต่อการอยู่รอดของโรงเรียนการบินในประเทศไทย 264-280

STRATEGIC FACTORS INFLUENCING THE SURVIVAL OF FLIGHT SCHOOLS IN THAILAND RESEARCHER

พันธ์พิสุทธิ์ นุราช และ ณัฐพงษ์ แต้มแก้ว

บทบาทพราหมณ์เกศสุริยง: การถ่ายทอดบทบาทผู้หญิงในตัวละครพราหมณ์ 281-299
ROLE OF KETSURIYONG BRAHMIN: EXPRESSION OF FEMALE IDENTITY THROUGH A BRAHMIN CHARACTER
ฐิตินันท์ หล้าป้อม, ศุภชัย จันทร์สุวรรณ์ และ จินตนา สายทองคำ

การพัฒนาระบบการเรียนการสอนสังคมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 โรงเรียนวัดบัวขวัญ (มีทับราษฎร์บำรุง) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 300-321
DEVELOPMENT OF A SOCIAL STUDIES TEACHING SYSTEM BASED ON THE PRINCIPLES OF 4 IDDHIPADA WAT BUAKHWAN SCHOOL (MEE THAP RAT BAMRUNG) NONTHABURI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1
เอกไผท แก้วหอม, สมชัย ศรีนอก และ พระมหาสมบูรณ์ สุธมฺโม

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จด้านการตลาดของธุรกิจฟิตเนสเซ็นเตอร์ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล 322-339
THE DETERMINANTS OF MARKETING SUCCESS FOR FITNESS CENTERS IN THE BANGKOK METROPOLITAN REGION
สุกันตา มันทะนา, พิทยุช ญาณพิทักษ์ และ สุพัฒน์ ธีรเวชจริญชัย

การดำเนินนโยบายภาครัฐด้านประกันภัยรถ ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ใน อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี 340-355
PUBLIC POLICY IMPLEMENTATION OF THE GOVERNMENT POLICY ON COMPULSORY MOTOR INSURANCE BASED ON THE SEVEN PRINCIPLES OF SAPPURISADHAMMA IN SI RACHA DISTRICT, CHONBURI PROVINCE
เสาวลักษณ์ ตันถาวร และ เกษฎา ผาทอง

เศรษฐกิจแบ่งปันกับช่องว่างทางกฎหมายของประเทศไทย: การคุ้มครองแรงงานในระบบแพลตฟอร์มดิจิทัล 356-376
SHARING ECONOMY AND LEGAL GAPS IN THAILAND: LABOUR PROTECTION IN DIGITAL PLATFORM SYSTEMS
วีร์ชาพิภัทร ผาสุข

อิทธิบาท 4 : กระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในสังคม 377-390
THE FOUR BASES OF POWER: THE PROCESS OF DEVELOPING A GOOD QUALITY OF LIFE IN SOCIETY
พระครูวินัยธรสุเมธี สิริปญฺโญ (โสจันทร์), พระมหาเตวิช โชติญาโณ และ พระมหาฉัตรชัย ธมฺมวรเมธี (ทันบาล)

พฤติกรรมการใช้บริการธุรกรรมทางการเงินบนโทรศัพท์เคลื่อนที่ของกลุ่มผู้บริโภคเจนเนอเรชั่นวาย ในเขตจังหวัดนนทบุรี 391-405
THE USING BEHAVIOR OF FINANCIAL TRANSACTIONS SERVICE ON MOBILE PHONE BY GENERATION Y CONSUMERS IN NONTHABURI PROVINCE
วิภาวรรณ พิสิฐเวช

FACTORS IMPACTING PRIVATE UNIVERSITY TEACHER RETENTION ON HIGHER EDUCATION OF SHANDONG YINGCAI UNIVERSITY 406-426
Tiantian Liu

อิทธิพลของส่วนประสมทางการตลาดบริการที่มีต่อความตั้งใจติดตั้งโซล่าร์รูฟท็อป (Solar Rooftop) ของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 427-446
THE INFLUENCE OF SERVICE MARKETING MIX ON CONSUMERS' INTENTION TO INSTALL SOLAR ROOFTOPS IN MUEANG DISTRICT, CHIANG MAI PROVINCE
สุพรรณี พิมพ์พิชาสกุล และ พงศ์ศิริ คำขันแก้ว

COPING WITH TEST ANXIETY: A PHENOMENOLOGICAL EXPLORATION OF THAI UNIVERSITY STUDENTS' EXPERIENCES WITH THE HSK EXAM FROM A SOCIOCULTURAL PERSPECTIVE 447-467
Yuanai Li and Warisa Asavaratana

RESEARCH ON THE INFLUENCE OF TEACHER SATISFACTION IN THE DIGITAL TRANSFORMATION OF SHANDONG HUAYU UNIVERSITY OF TECHNOLOGY, CHINA 468-490
Di Pan

การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุธรรมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลเขาพนม อำเภอเขาพนม จังหวัดกระบี่ 491-506

THE APPLICATION OF THE PRINCIPLES OF SANGAHAVATTHU DHAMMA IN COMMUNITY DEVELOPMENT BY THE PEOPLE IN KHAO PHANOM SUBDISTRICT MUNICIPALITY, KHAO PHANOM DISTRICT, KRABI PROVINCE

วิชาญ ธมฺมญาโณ และ กัณตภณ หนูทองแก้ว

ปัจจัยด้านโลจิสติกส์ที่มีอิทธิพลต่อการเลือกช่องทางจัดจำหน่ายวัสดุก่อสร้างสแตมป์คอนกรีต 507-523

LOGISTICS FACTORS INFLUENCING THE SELECTION OF DISTRIBUTION CHANNELS FOR STAMPED CONCRETE CONSTRUCTION MATERIALS

ลัคณพร คงเจริญ และ ณัฐพงษ์ แต้มแก้ว

การประเมินความต้องการจำเป็นและแนวทางการพัฒนาการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์มหาวิทยาลัยพะเยา 524-545

NEEDS ASSESSMENT AND GUIDELINES FOR DEVELOPING THE ENTRY INTO ACADEMIC POSITIONS OF FACULTY AT THE UNIVERSITY OF PHAYAO

สมาพร วรรณโวหาร

พุทธเศรษฐศาสตร์ ฉบับนิสิต นักศึกษา และประชาชน 546-561

BUDDHIST ECONOMICS: STUDENT AND PEOPLE EDITION

พระสมบัติ สนฺตจิตฺโต (เป็งวงศ์)

SMART EDUCATION IN THE DIGITAL AGE: ITS IMPACT ON STUDENT ENGAGEMENT AND ACADEMIC PERFORMANCE 562-573

Rerkchai Ponsri, Tasnee Keawngam, Wenxin Dong Wei Shang and Natphitsa Chaowanachaemchunt

ปัญหาการตีความคำว่า “ทรัพย์” ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 137 ในยุคสังคมดิจิทัล 574-594

PROBLEMS IN THE INTERPRETATION OF ‘PROPERTY’ UNDER SECTION 137 OF THE CIVIL AND COMMERCIAL CODE IN THE DIGITAL

ปานใจ ยกกลิ่น

ประสิทธิผลของโปรแกรมฝึกอบรมด้านความปลอดภัยต่อพฤติกรรมการปฏิบัติงานของพนักงาน 595-611
THE EFFECTIVENESS OF SAFETY TRAINING PROGRAMS ON EMPLOYEES' WORK BEHAVIOR
นพกร อุสาหะนันท์, สุรพงษ์ เนตรประสม, มนัส รุ่มรวย, กล้า อุ่นเรือน, ลัคณาพร คงเจริญ, อนุสรณ์ ศรีสวัสดิ์ และ ชุติมา ทะวรรณ์

อริยสัจ 4 กับการสร้างกรอบการตัดสินใจเชิงปัญญาในการบริหารองค์กรยุค AI 612-628
THE FOUR NOBLE TRUTHS AND THE CREATION OF A FRAMEWORK FOR WISE DECISION-MAKING IN ORGANIZATIONAL MANAGEMENT IN THE AI ERA
สมพงษ์ แซ่ท้อ, พัสกร อุ่นกาศ, สมชาย มะรินทร์, ประวิทย์ เอกเจริญสุข และ วชิรญาณ์ รักบิดา

บทบาทม้าอุปการในการแสดงโขน 629-648
ROLE OF THE UPAKARA HORSE IN KHON PERFORMANCE
รณกร เอี่ยมเจริญ, สุรัตน์ จงดา และ ธีรภัทร์ ทองนิ่ม

รูปแบบการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการวิทยาลัยการอาชีพบ้านผือ 649-667
THE DEVELOPMENT MODEL FOR AN INFORMATION SYSTEM TO MANAGE ACADEMIC AFFAIRS AT BAN PHUE VOCATIONAL COLLEGE
ณัฐฐวรรธน์ สุวรรณศรี

พลวัฒน์แห่งดินแดนไทย: ภายใต้อนุสัญญาโตกิโอสู่ความตกลงระงับกรณีระหว่างไทยกับฝรั่งเศส 668-682
THE DYNAMICS OF THE THAI TERRITORY: UNDER THE TOKYO CONVENTION TO THE SETTLEMENT OF THE CASE BETWEEN THAILAND AND FRANCE
พระมหาจิรทิปต์ อาจิตฺตปุญโญ (สุขประเสริฐ), เจริญ ทุนชัย และ ธีรภัทร์ ทองเพ็ง

สมรรถนะการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลเมืองผักไห่ อำเภอผักไห่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 683-697

WORK PERFORMANCE COMPETENCIES OF EMPLOYEES AT PHAKHAI TOWN MUNICIPALITY, PHAKHAI DISTRICT, PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA PROVINCE

สุทธินันท์ วงศ์ภัทรนนท์ และ กมลวรรณ วรรณธนัง

การใช้เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่งเพื่อเฝ้าระวังความปลอดภัยในสถานที่ทำงาน 698-715

USING INTERNET OF THINGS (IOT) TECHNOLOGY FOR WORKPLACE SAFETY MONITORING

สมัชญา พลชัย, บัญญัติ ไม้งาม, ชนินทร์ ตั้งรักษ์พงษ์, ภัทธ์สิทธิ์ พรมันช์ศรี และ มนัส รุ่มรวย

ผลการฝึกสมรรถภาพทางกายของนักกีฬาฟุตซอลชาย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม อายุระหว่าง 18-22 ปี 716-730

RESULTS OF PHYSICAL FITNESS TRAINING FOR MALE FUTSAL ATHLETES AT NAKHON PATHOM RAJABHAT UNIVERSITY AGES BETWEEN 18-22 YEARS OLD

นิตินัย สงวนศรี, ชวพัส โตเจริญบดี, และ อรญา บุตรอ่ำ

การบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี 731-748

THE ACADEMIC ADMINISTRATIONS TO THE FOUR IDDHIPĀDA DHAMMAS OF ADMINISTRATORS AFFECTING DESIRED CHARACTERISTICS OF STUDENTS IN SCHOOLS UNDER THE SECONDARY EDUCATION SERVICE AREA OFFICE OF NONTHABURI

พิชนันท์ ดำตะโก และ พระมหาธำรงค์ ธิตปุญฺโญ

รูปแบบการยกระดับการดูแลสุขภาพพระสงฆ์โดยเครือข่ายจิตอาสาพระคิลานุปัฏฐากในจังหวัดหนองคาย 749-761

A MODEL FOR ENHANCING THE HEALTH CARE OF MONKS BY THE VOLUNTEER PHRAKHILANUPATTHAK NETWORK IN NONG KHAI PROVINCE

พระครูพิศาลสารบัณฑิต, พระมหาไพฑูรย์ สิริธัมโม, พระมหาประทีป อภิวฒฺฑโน และ คิด วรุณดี

THE EFFECT OF BRAND ATTACHMENT AND ELECTRONIC WORD-OF-MOUTH ON THE REPURCHASE INTENTION FOR COSMETICS VIA THE SHOPEE APPLICATION AMONG GENERATION Z CONSUMERS IN CHIANG MAI PROVINCE 762-783

Pongsiri Kamkankaew, Jatupron Wongmahatlek, Siriphan Chureemas and Sugris Limphothong

ผลของโปรแกรมการออกกำลังกายแบบคาร์ดิโอที่มีต่อค่าเปอร์เซ็นต์ไขมันและมวลกล้ามเนื้อของนักศึกษาพยาบาล 784-799

EFFECT OF CARDIO EXERCISE PROGRAM ON PERCENTAGE OF FAT AND MUSCLE MASS OF NURSING STUDENTS

นิตินัย สงวนศรี, ปิยธิดา แหลมสั้น, โชคอนันต์ นาคใหม่ และ ชวพัส โตเจริญบดี

การศึกษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่นเพื่อส่งเสริมการจัดงานอีเว้นท์เชิงพิพิธภัณฑ์ในนครขอนแก่น 800-828

A STUDY OF TOURIST SATISFACTION IN KHON KAEN NATIONAL MUSEUM FOR SUPPORTING MUSEUM EVENT MANAGEMENT IN KHON KEAN PROVINCE THAILAND

ณัฐวรรธน์ พงษ์เพ็ชร, นิศาชล แรมลี, เบญจวรรณ แสนรัตน์ และ ฐิรชญา ชัยเกษม

รูปแบบการบริหารงานวิชาการสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 829-846

ACADEMIC ADMINISTRATION MODEL TOWARDS BECOMING A LEARNING ORGANIZATION FOR EDUCATIONAL INSTITUTIONS UNDER THE OFFICE OF THE PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA, SURAT THANI, AREA 2

มัชฌิมา ยงเยื้องคง, ญาณิศา บุญจิตร์ และ พิชามญชุ์ สุรียพรรณ

การอยู่ร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์ที่แตกต่างกันในพื้นที่ชายแดนจังหวัดตาก 847-860

COEXISTENCE OF DIFFERENT ETHNIC GROUPS IN THE BORDER AREA OF TAK PROVINCE

ธงชัย ทองคำ, มงคล ต๊ะสุ และ ภรณ์ทิพย์ สีเทียน

LAW OR POLITICS ? THE CONSTITUTIONAL COURT OF THAILAND 861-890

William J. Jones and Douglas Lee Rhein

ผลของการรับรู้ความเสี่ยงไซเบอร์และความสามารถด้านปัญญาประดิษฐ์ต่อความตั้งใจปฏิบัติด้านความมั่นคงไซเบอร์ 891-907

THE EFFECTS OF CYBER RISK PERCEPTION AND ARTIFICIAL INTELLIGENCE LITERACY ON CYBERSECURITY BEHAVIORAL INTENTION

ชาญฤทธิ์ ปราณประเสริฐ, ภัคสกุณา ชูศรี, ณัฏฐนี ศรีชุม, ธนวัฒน์ ศรีสุข, ปริญญา ไชคำภา, ธนาภูมิ เอกะกุล และ หริวงศ์ คุปตะวาณิช

กิจกรรมการพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิคส์ในเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับนักเรียนประถมศึกษา 908-923

AN E-BOOKS DEVELOPMENT ACTIVITY BASED ON LOCAL WISDOM CONTENT FOR ELEMENTARY STUDENTS

บุษราคัม อินทสุก, พจนารถ นุกูลคาม และ ชนนิกานต์ เครือยิ้ม

ภาวะผู้นำเชิงพัฒนาและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการขับเคลื่อนเขตเศรษฐกิจพิเศษแม่สอด จังหวัดตาก 924-938

LEADERSHIP FOR DEVELOPMENT AND COMMUNITY PARTICIPATION IN DRIVING THE MAE SOT SPECIAL ECONOMIC ZONE, TAK PROVINCE

ธงชัย ทองคำ, ภัทร โพธิ์ศรี, ชินดนัย ทาทอง และ มานพพร ทองคำ

AN INSTRUCTIONAL APPROACH BASED ON EXPERIENTIAL LEARNING AND COOPERATIVE LEARNING TO ENHANCE ORAL COMMUNICATION SKILLS AND TEAMWORK SKILLS OF STUDENTS MAJORING IN PASSENGER TRANSPORTATION SERVICES 939-957

Yao Wang, Surapong Rattana and Nirat Jantharajit

ครูในยุคเจเนอเรชั่นเบต้า 958-972

TEACHER IN GENERATION BETA ERA

นารท ศรีละโพธิ์

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยกระบวนการบริหาร PODCA STEPS ของโรงเรียนนครสวรรค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์ 973-987

A MODEL FOR STUDENT CARE MANAGEMENT SYSTEM USING THE PODCA STEPS MANAGEMENT PROCESS AT NAKHON SAWAN SCHOOL UNDER THE NAKHON SAWAN SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE

วนิดา จันทร์เขียว

ปัจจัยส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสำหรับกลุ่มนักท่องเที่ยวแบบ Solo Travel ในจังหวัดตาก 988-1010

FACTORS PROMOTING CULTURAL TOURISM FOR SOLO TRAVELERS IN TAK PROVINCE

วิชสุดา ร้อยพิลา และ ภาวัช ครูฮ

ภาพแทนผู้หญิงในนวนิยายแนว ROMANTIC SUSPENSE ของ ปองวุฒิ รุจิระชาคร 1011-1033

REPRESENTATIONS OF WOMEN IN ROMANTIC SUSPENSE NOVELS BY PONGWUT RUJIRACHAKORN

หวัง ชิงหัว และ วีรวัฒน์ อินทรพร

คุณภาพการให้บริการของธนาคารไทยพาณิชย์สาขาบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ 1034-1044

SERVICE QUALITY OF SIAM COMMERCIAL BANK BURIRAM BRANCH, BURIRAM PROVINCE

ภาสกร แพนกุดเรือ และ นฤชล ธนจิตชัย

อิทธิพลของการยอมรับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์และทรัพยากรองค์กรต่อสมรรถนะการตลาดดิจิทัลของผู้ประกอบการร้านคาเฟ่ในจังหวัดตาก 1045-1063

THE INFLUENCE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE ACCEPTANCE AND ORGANIZATIONAL RESOURCES ON DIGITAL MARKETING PERFORMANCE OF CAFÉ ENTREPRENEURS IN TAK PROVINCE

ศิริอมร กาวีระ และ ภัทรนันท์ กัญจน์วิภาพร

การศึกษาความวิตกกังวลตามสถานการณ์และแนวทางการจัดการความวิตกกังวลของนักกีฬาในระดับเยาวชน : กรณีศึกษาการแข่งขันรอบคัดเลือกกีฬาเยาวชนแห่งชาติ 1064-1084

A STUDY OF STATE ANXIETY AND MANAGEMENT APPROACHES AMONG YOUTH ATHLETES: A CASE STUDY OF NATIONAL YOUTH GAMES QUALIFICATION ROUND

เอกศักดิ์ เฮงสุโข, วีระศักดิ์ กุลฉะวะ, อรอุมา เชษฐา, กัญญาณัฐ แก้วลียา และ ชัยยุทธ สุทธิดี

การจัดการโซ่อุปทานตามแนวทางปฏิบัติทางเกษตรที่ดีสำหรับเกษตรการผู้ปลูกหน่อไม้ฝรั่งในพื้นที่อำเภอบ่อพลอย จังหวัดกาญจนบุรี 1085-1099

GOOD AGRICULTURAL PRACTICES SUPPLY CHAIN MANAGEMENT FOR ASPARAGUS FARMERS IN BO PHLOI DISTRICT, KANCHANABURI PROVINCE

ชรินทร์ทิพย์ ทิมพิทักษ์ และ ธนกฤต สังขเฉย

การถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตกระดาษจากฟางข้าวโดยไม่ใช้สารเคมี กรณีศึกษากลุ่มเกษตรนาแปลงใหญ่ ต. บ้านด้าย อ. เมืองแม่สาย จ. เชียงราย 1100-1121

TECHNOLOGY TRANSFER FOR THE CHEMICAL-FREE PRODUCTION OF PAPER FROM RICE STRAW. CASE STUDY: LARGE-SCALE RICE FARMING GROUP, BAN DAI SUBDISTRICT, MUEANG MAE SAI DISTRICT, CHIANG RAI PROVINCE

ภักดี สิทธิฤทธิ์กวิน, ไพฑูรย์ ยศกาศ และ กิตติคม นนท์ประสาท

พุทธปรัชญากับการพัฒนาชุมชน: แนวทางแห่งความยั่งยืนแบบมีส่วนร่วม 1122-1134

BUDDHIST PHILOSOPHY AND COMMUNITY DEVELOPMENT: A PARTICIPATORY APPROACH TO SUSTAINABILITY

ทนุธรรม เพชรพงษ์ และ กิตติพงศ์ สุวรรณวงศ์

ปัญหาการดำเนินคดีอาญาในกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทย 1135-1147

PROBLEMS OF CRIMINAL PROSECUTION IN THE JUSTICE PROCESS IN THAILAND

ภาวิณี คุ้นสงคราม

รูปแบบภาวะผู้นำแบบครอบคลุมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ 1148-1161
INCLUSIVE LEADERSHIP MODEL OF SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE CHAIYAPHUM
นภัสศรณ์ หงส์นาง

การวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางฟื้นฟูวงการพระพุทธศาสนาไทยตามหลักพุทธธรรมร่วมสมัย 1162-1172
AN ANALYTICAL STUDY OF PROBLEMS AND RESTORATION STRATEGIES IN THAI BUDDHISM ACCORDING TO CONTEMPORARY BUDDHIST PRINCIPLES
พระคำพล แก้วพิลา และ กิตติพงศ์ สุวรรณวงศ์

การวิเคราะห์สภาวะหนี้สินและความเปราะบางทางการเงินของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่ 1173-1195
AN ANALYSIS OF THE INDEBTEDNESS AND FINANCIAL VULNERABILITY OF MEMBERS OF AGRICULTURAL COOPERATIVES IN CHIANG MAI PROVINCE
อภิญญา ศรีเงินยวง และ รภัสสรณ์ คงธนจารุอนันต์

ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดชัยนาท 1196-1213
FACTORS AFFECTING THE EFFICIENCY OF LAND AND BUILDING TAX COLLECTION OF LOCAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATIONS IN CHAI NAT PROVINCE
สุดารัตน์ สังข์น้อย และ ธิติยา ทองเกิน

การศึกษาความพึงพอใจและความต้องการ การจัดสวัสดิการและสวัสดิภาพของครูและบุคลากรทางการศึกษา สำนักงานส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา จังหวัดแพร่ ประจำปี 2567 1214-1233
A STUDY OF SATISFACTION AND WELFARE NEEDS OF TEACHERS AND EDUCATIONAL PERSONNEL, OTEP, PHRAE PROVINCE, 2024
ต่อศักดิ์ บุญเสือ, ศิริพันธ์ ขวัญอ่อน และ ฉัตรชัย ตั้งศรีทอง

แนวทางการส่งเสริมศักยภาพในการรับมือกับการแพร่ระบาดของเชื่อโรคโควิด (COVID- 19) ให้กับกลุ่มเสี่ยงติดเชื้อโรคโควิด (COVID- 19) ของโรงพยาบาลสนามชุมชนวัดไตรภูมิ ต.โนนบุรี อ.สหัสขันธ์ จ.กาฬสินธุ์ 1234-1254

INVESTIGATE STRATEGIES FOR PROMOTING THE CAPACITY OF THE COVID-19 AT-RISK GROUP AT THE COMMUNITY FIELD HOSPITAL OF WAT TRAI PHUM, NONBURI SUBDISTRICT, SAHATSAKHAN DISTRICT, KALASIN PROVINCE

พระครูปริยัติพัฒนบัณฑิต, พระมหาวีรยุทธ กุสลจิตฺโต, พระณฐโชค สุวโจ, พระมหาสมบัติ คุเณสโก, ประยงค์ แสนบุราณ และ พระครูธรรมธรชาญชัย รตโน

SYNTHESIZING WORK–LIFE BALANCE ACROSS LEVELS: AN INTEGRATIVE REVIEW FROM A JOB DEMANDS–RESOURCES PERSPECTIVE 1255-1277

Lijun Wang, Nittaya Wongyos and Richeng Huang

การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการสอนแนะให้รู้คิด เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 1278-1297

DEVELOPMENT OF LEARNING MANAGEMENT BASED ON THE CONCEPT OF THINKING-BASED INSTRUCTION TO ENHANCE MATHEMATICAL PROBLEM-SOLVING ABILITIES FOR GRADE 6 STUDENTS

กรรณิการ์ ทองรักษ์ และ ศุกลรัตน์ มิ่งสมร

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน 1298-1321

ศึกษาแนวคิดและหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศเยอรมนี*

A STUDY THE CONCEPTS AND PRINCIPLES OF THE PROPAGATION OF BUDDHISM IN GERMANY

จิรารักษ์ อินทนพิชิต[1], สมชัย ศรีนอก[2] และ พระมหาสมบูรณ์ สุธมฺโม[3]

Jirarak Inthanapichit[1], Somchai Srinok[2] and Phramaha Somboon Sudhammo[3]

[1-3]คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

[1-3]Faculty of Education Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author's Email: Jiraraki999@gmail.com

วันที่รับบทความ : 27 กันยายน 2568; วันแก้ไขบทความ 30 กันยายน 2568; วันตอบรับบทความ : 2 ตุลาคม 2568

Received 27 September 2025; Revised 30 September 2025; Accepted 2 October 2025

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดและหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศเยอรมนี พบว่า แนวคิดและหลักการ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศเยอรมนีเป็นไปตามหลักพุทธโอวาท คือแสดงธรรมเหมาะสมกาลเทศะ มีเหตุผล ด้วยจิตเมตตา โดยมุ่งประโยชน์แก่ผู้ฟัง ไม่แสดงธรรมเพื่อเห็นแก่ลาภสักการะ ไม่ยกตนข่มท่านและไม่เสียดสีขู่เข็ญผู้อื่น เป้าหมายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศเยอรมนี เป็นไปเพื่อประโยชน์ เกื้อกูล ความสุขแก่บุคคล มุ่งน้นพัฒนาศักยภาพของบุคคลในการดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเอง โดยใช้หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเป็นแนวทางในการชี้นำบุคคลให้ตั้งตนอยู่ในความไม่ประมาท เป็นศูนย์รวมจิตใจและกิจกรรมของชาวพุทธในประเทศเยอรมนี โดยมีวิธีการหลากหลาย ได้แก่ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในที่ตั้ง หรือการจัดกิจกรรมภายในวัด เช่น การจัดกิจกรรม โครงการปฏิบัติธรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและวันสำคัญของชาติ การ

Citation:

* จิรารักษ์ อินทนพิชิต, สมชัย ศรีนอก และ พระมหาสมบูรณ์ สุธมฺโม. (2568). ศึกษาแนวคิดและหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศเยอรมนี. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(6), 1-18.

Jirarak Inthanapichit, Somchai Srinok and Phramaha Somboon Sudhammo. (2025). A Study The Concepts And Principles Of The Propagation Of Buddhism In Germany. Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(6), 1-18.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

เทศน์ การปาฐกถา การจัดสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ส่วนการเผยแผ่พระพุทธศาสนานอกที่ตั้ง เช่น การสอน บรรยายธรรมในสถานศึกษาหรือหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่อยู่นอกวัด การใช้เทคโนโลยี สื่อสารมวลชน บรรยายธรรมทางวิทยุโทรทัศน์หรือการจัดกิจกรรมทางศาสนานอกวัด การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแบบเครือข่าย เช่น การจัดกิจกรรมทางวิชาการ การแลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดกิจกรรม การส่งต่อกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของวัดหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การสร้างเครือข่ายชาวพุทธฝ่ายมหาวาสและพระสงฆ์

คำสำคัญ: แนวคิด, หลักการ, การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศเยอรมนี

Abstract

This academic article aims to study the concepts and principles of propagation of Buddhism in Germany. It was found that: Propagation of Buddhism in Germany It is according to the principles of Buddhist teachings. That is, teach the Dhamma in a timely and reasonable manner with a compassionate mind. with the aim of benefiting the listener Do not preach Dhamma for the sake of making a fortune. Do not be proud of yourself and do not use sarcasm to threaten others. Goals for the propagation of Buddhism in Germany It is for the benefit, benefit and happiness of individuals. Focus on developing the potential of individuals to live their own lives. Using the principles and teachings of the Buddha as a guideline to guide people to maintain themselves in carelessness. It is the center of mind and activity of Buddhists in Germany. There are various methods including: Propagation of Buddhism in the area or organizing activities within the temple, such as organizing activities Dhamma practice project on important Buddhist and national important days, sermons, lectures, organizing places for religious ceremonies. As for the propagation of Buddhism outside the location, such as teaching and sermons in educational institutions or government and private agencies outside of temples. Using technology, mass media, sermons on radio and television or organizing religious activities outside the temple. Network propagation of Buddhism, such as:- organizing academic activities Exchange of

guidelines regarding organizing activities Forwarding activities that are mutually beneficial to temples or related agencies Creating a network of lay Buddhists and monks.

Keyword: Concept, Principle, Propagation of Buddhism in Germany

บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นสถาบันหนึ่งที่มีความสำคัญสำหรับสังคมไทยมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย พระสงฆ์ไทยมีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือเกื้อกูลสังคมเสมอมาทั้งระดับพื้นฐาน คือให้ความรู้ ความเข้าใจในหลักธรรมที่ประชาชนสามารถนำไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างร่มเย็นเป็นสุขเช่น หลักพรหมวิหาร หลักสังคหวัตถุ เบญจศีล เบญจธรรม หิริโอตตัปปะ และระดับหลักธรรมขั้นสูงในพระพุทธศาสนาที่ทุกคนสามารถนำไปปฏิบัติเพื่อพัฒนาจิตไปสู่ความพ้นทุกข์ ได้แก่ การฝึกวิปัสสนากรรมฐาน หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาจึงมีคุณค่าและประโยชน์สูงสุดที่จะนำพามนุษย์ให้สามารถใช้ชีวิตในโลกปัจจุบันอย่างมีความสุข ทั้งยังมีความพิเศษมากกว่าหลักธรรมในศาสนาอื่นอีก นั่นคือพระพุทธศาสนามีคำสอนที่จะช่วยให้มนุษย์ทุกคนสามารถพัฒนาศักยภาพชีวิตของตนด้วยตนเอง จนสามารถก้าวสู่ความหลุดพ้นโดยไม่ต้องกลับมาเวียนว่ายตายเกิดอีกต่อไป การเผยแผ่พระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา จึงถือว่าเป็นการเผยแผ่สิ่งที่ดีงาม เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนโลกโดยแท้ ดังพุทธพจน์ตอนที่พระพุทธองค์ส่งพระสาวกออกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาครั้งแรกว่า

“จรถ ภิกขเว จาริกำ พหุชนหิตาย พหุชนสุขาย โลกานุกมฺปาย อตฺถาย หิตาย สุขาย สเทว มนุสฺสานำ” ซึ่งหมายความว่า “ภิกษุทั้งหลาย จงเที่ยวไปสู่ที่จาริก เพื่อประโยชน์แก่ชนหมู่มาก เพื่อความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย” นี้คือเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ของการเผยแผ่ธรรม (พระไตรปิฎกมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเริ่มครั้งแรกในสมัยพุทธกาล หลังจากตรัสรู้ เมื่อมีพุทธสาวก 60 รูป ภายในพรรษาแรก คือ พระปัญจวัคคีย์ 5 รูป พระยสะและสหาย 55 รูป ทรงดำริจะประกาศพระศาสนาให้กว้างขวางออกไป และพระสาวกทั้ง 60 รูป ล้วนบรรลุพระอรหัตผลทั้งสิ้น จึงทรงส่งพระสาวกไปประกาศพระศาสนาในทิศต่าง ๆ โดยให้ไปทางละรูปเดียว

พระพุทธเจ้าตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า “พวกเธอจงเที่ยวจาริกไป เพื่อประโยชน์แก่ชนเป็นอันมากเพื่อความสุขแก่ชนเป็นอันมาก เพื่ออนุเคราะห์สัตว์โลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุขแก่เทพดาและมนุษย์ทั้งหลาย” ซึ่งพระพุทธพจน์นี้ แสดงให้เห็นว่า ธรรมที่พระองค์แสดงแล้วเพื่อความรู้ยิ่ง เธอทั้งหลายพึงเรียน เสพ เจริญ ทำให้มากด้วยดี โดยวิธีที่พรหมจรรย์นี้จะพึงตั้งอยู่ ดำรงอยู่ได้นาน ข้อนั้นพึงเป็นไปเพื่อเกื้อกูลแก่คนหมู่มาก เพื่อสุขแก่คนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย คือ (1) สติปัฏฐาน 4 (2) สัมมัปปธาน 4 (3) อิทธิบาท 4 (4) อินทรีย์ 5 (5) พละ 5 (6) โพชฌงค์ 7 (7) อริยมรรคมีองค์ 8 และตรัสว่า อย่าไปทางเดียวกันสองรูป เพื่อกระจายกำลังพระสาวกนักเผยแผ่ออกไปให้แพร่หลายมากที่สุด ต่อมาเมื่อมีจำนวนสาวกมากขึ้น การประกาศพระศาสนาก็ยิ่งแพร่ออกไปทั่วทุกดินแดนในสมัยนั้น ตลอดจนหมู่บ้าน ตำบล นิคม เมือง แคว้นต่าง ๆ ทรงอุทิศพระองค์ ประกาศพระศาสนาอย่างไม่ทรงเหน็ดเหนื่อย ตลอดเวลา 45 ปีที่ทรงประกาศศาสนา ดังปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎกแสดงให้เห็นว่าพุทธกิจประจำวัน 5 คือพุทธกิจที่พระพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญเป็นประจำในแต่ละวัน มี 5 อย่าง คือ

1) ปุพฺพณฺเห ปิณฺฑปมีองาตญฺจ : เวลาเช้าเสด็จบิณฑบาต

2) สายณฺเห ธมฺมเทสนำ : เวลาเย็นทรงแสดงธรรม

3) ปโทเส ภิกฺขุโอวาทำ : เวลาค่ำประทานโอวาทแก่เหล่าภิกษุ

4) อฑฺฒรตฺเต เทวปญฺหนำ : เที่ยงคืนทรงตอบปัญหาเทวดา

5) ปจฺจูสฺเสว คเต กาเล ภพฺพาภพฺเพ วิโลกนำ : จวนสว่าง ทรงตรวจพิจารณาสัตว์ที่สามารถและที่ยังไม่สามารถบรรลุธรรมอันควรจะเสด็จไปโปรดหรือไม่

สรุปท้ายว่า เอเต ปญฺจวิเธ กิจฺเจ วิโสเธติ มุนิปุงฺคโว พระพุทธเจ้าองค์พระมุนีผู้ประเสริฐทรงยังกิจ 5 ประการนี้ให้หมดจด พระพุทธองค์ทรงบำเพ็ญพระพุทธกิจ 5 ประการนี้ด้วยพระมหากรุณาคุณอันยิ่งใหญ่ ทั้งในพรรษากาลและนอกพรรษากาล โดยมิได้คำนึงถึงความเหนื่อยยากลำบากพระวรกายแต่ประการใด แม้เวลาใกล้ดับขันธปรินิพพาน ก็ทรงแสดงปัจฉิมโอวาทไว้ให้ตั้งอยู่ในความไม่ประมาท ตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย บัดนี้เราขอเตือนเธอทั้งหลาย สังขารทั้งหลายมีความเสื่อมไปเป็นธรรมดา เธอทั้งหลายจงทำหน้าที่ให้สำเร็จด้วยความไม่ประมาทเถิด พระพุทธพจน์นี้แสดงให้เห็นว่า ทรงย่อพระพุทโธวาทที่ทรงประกาศตลอดเวลา 45 ปี ลงในบทว่า ความไม่ประมาท เพียงบทเดียว คือพุทธกิจที่แสดงถึงความเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าโดยแท้ เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนหมู่มาก พระพุทธศาสนาที่แผ่ขยายวงกว้างขึ้นเพราะมีพระสงฆ์ทำหน้าที่ในเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปทั่วทุกทิศทั้งชมพูทวีป พระพุทธองค์ทรง

หว่านพืชคือธรรมะให้เจริญตลอดระยะเวลา 45 พรรษา หลังเสด็จปรินิพพานพระสงฆ์สาวกยังทำหน้าที่เผยแผ่สืบมาจนถึงปัจจุบัน

ในบทความนี้จะได้นำเอาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนา วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศเยอรมนี

หลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

การสอนของพระพุทธเจ้าได้สัมฤทธิ์ผลอย่างดี เนื่องจากมีองค์ประกอบแห่งความสำเร็จ 4ประการ ดังที่ภิกษุชื่อ กัสสปโคตร กล่าวไว้ในปังกธาสูตรว่า พระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงให้เหล่าภิกษุเห็นชัด ชวนให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ เร้าใจให้อาจหาญแกล้วกล้า ปลอบชโลมใจให้สดชื่นร่าเริงด้วย ธรรมีกถาที่ประกอบด้วย สิกขาบท (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 20 ข้อที่ 92 หน้า 321 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

คำว่า ชี้แจงให้... เห็นชัด (สนฺทสฺเสติ) คือทรงแสดงให้ภิกษุทั้งหลายเห็นเหมือนอยู่พร้อมหน้า

คำว่า ชวนให้อยากรับไปปฏิบัติ (สมาทเปติ) คือให้ภิกษุทั้งหลายถือเอา

คำว่า เร้าใจให้อาจหาญแกล้วกล้า (สมุตฺเต เชติ) คือให้ภิกษุทั้งหลายอาจหาญ

คำว่า ปลอบชโลมใจให้สดชื่นร่าเริง (สมฺปหำเสติ) คือตรัสสรรเสริญทำภิกษุทั้งหลายให้ผ่องใสด้วยคุณที่ตนได้แล้ว (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 2 ข้อที่ 91 หน้า 236 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) อธิบายพุทธวิธีสอนนี้ว่าเป็นพุทธลีลาการสอน คือ

เมื่อมองกว้าง ๆ การสอนของพระพุทธเจ้าแต่ละครั้งจะดำเนินไปจนถึงผลสำเร็จโดยมีคุณลักษณลีลาในการสอน 4 อย่าง ดังนี้ 1) สันทัสสนา อธิบายให้เห็นชัดเจนแจ่มแจ้งเหมือนจูงมือไปดูเห็นกับตา 2) สมาทปนา จูงใจให้เห็นจริงด้วย ชวนให้คล้อยตาม จนต้องยอมรับและนำไปปฏิบัติ 3) สมุตเตชนา เร้าใจให้แกล้วกล้า บังเกิดกำลังใจ ปลุกให้มีอุตสาหะแข็งขัน มั่นใจว่าจะทำให้สำเร็จได้ ไม่หวั่นระย่อต่อความเหนื่อยยาก 4) สัมปหังสนา ชโลมใจให้แช่มชื่น ร่าเริง เบิกบาน ฟังไม่เบื่อ และเปี่ยมด้วยความหวัง เพราะมองเห็นคุณประโยชน์ที่จะได้รับจากการปฏิบัติ อาจผูกหลักการสอนเป็นคำสั้น ๆ ว่า แจ่มแจ้ง จูงใจ หาญกล้า ร่าเริง หรือชี้ชัด เชิญชวน คึกคัก เบิกบาน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2556)

พุทธวิธีการสอนที่มีองค์ประกอบ 4 ประการนี้ จะทำให้ผู้ที่ได้รับการสอนเกิดความรู้ความเข้าใจในพระธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสอน ทำให้เกิดปัญญาขจัดอวิชชาออกไปได้ แล้วเห็น

จริงคล้อยตามคำสอน เกิดความไม่ประมาท เร่งหรือเร้าใจให้เกิดความกล้าหาญ เกิดความเพียรตั้งใจบำเพ็ญเพียรปฏิบัติเพื่อความเป็นอิสระ เพื่อการหลุดพ้น ออกจากทุกข์ ออกจากสังสารวัฏ ด้วยความแช่มชื่น ร่าเริง เบิกบาน แจ่มใส โดยคุณธรรมที่ผู้เผยแผ่พึงปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจหลักพุทธธรรม เพื่อจะสอนผู้ฟังให้ตรงประเด็นทั้งภาคทฤษฎี (พระปริยัติสัทธรรม) และภาคปฏิบัติ (ปฏิบัติสัทธรรม) พระสงฆ์ผู้เผยแผ่พุทธธรรมพึงดำรงตนในองค์คุณนักเผยแผ่ที่ดี เพื่อยังศรัทธาความเลื่อมใสและทำให้การเผยแผ่มีประสิทธิภาพและสัมฤทธิ์ผลสูงสุด ผู้เผยแผ่พึงมีคุณธรรและพึงปฏิบัติ ได้แก่

(1) ปณิธาน (resolution) การแสดงธรรม นักเผยแผ่พึงตั้งจิตในใจของตนก่อนแสดงว่า จักกล่าวชี้แจงไปตามลำดับเหตุการณ์ พร้อมยกเหตุผลมาประกอบให้สมจริง แสดงธรรมด้วยเมตตาจิต หวังอนุเคราะห์ ไม่ใช่เพื่อหวังลาภสักกาวะ และไม่แสดงธรรมไปกระทบต่อผู้อื่นให้เสียหายหรือตำหนิตรง ๆ ทำให้ผู้ฟังธรรมนั้นเกิดความไม่พอใจ

(2) (Interaction) ผู้เผยแผ่ธรรมต้องมีความเข้าใจ และมีปัญญาแตกฉานอรรถ (เนื้อหาสาระ) เข้าใจธรรม (สามารถอธิบายย่อหรือพิสดารได้) เข้าใจในหลักนิรุกติ (การชำชองภาษา) และเข้าใจปฏิภาณ คือ ไหวพริบในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า

(3) พหูสูตร (polymath) ผู้เผยแผ่ธรรมต้องเป็นผู้คงแก่เรียน ได้ฟังมาก จำได้ คล่องปาก เพ่งพินิจให้มีขึ้นในใจตน และสามารถขบคิดได้ด้วยทฤษฎี คือ เห็นตามได้ด้วยเหตุผลที่เป็นจริง

(4) แสดงธรรมตามขั้นตอน (Practicing Dhamma according to steps) ผู้เผยแผ่จะต้องแสดงธรรมไปตามลำดับโดยคำนึงถึงภาวะผู้ฟังเป็นหลัก เริ่มจากสิ่งที่มองเห็นด้วยตาไปจนถึงพิจารณาเห็นด้วยปัญญาภายในของตน ได้แก่ (4.1) เล่าถึงเรื่องทานกถาให้ฟังก่อน (การให้ทาน) แล้วชี้แจงผลดีของการเป็นคนมีศีล มีความประพฤติเรียบร้อยดีงาม จากนั้น (4.2) เล่าเรื่องสวรรค์ คือ ความสุขใจให้ฟัง ถัดมา (4.3) ไปหาเรื่องโทษของกามที่ทำให้มนุษย์ทนทุกข์กายทุกข์ใจอยู่ขณะนี้ (4.4) ข้อสุดท้ายจึงชี้แจงทางออกจากกาม ออกจากทุกข์นั้น โดยวิธีการสลัดทิ้งกาม

ดังนั้นพุทธวิธีสอน (Buddhist teaching methods) พระพุทธองค์ทรงพิจารณาระดับสติปัญญาของผู้ฟัง เช่น ระดับสติปัญญาน้อย จะใช้วิธีสอนธรรมอีกรูปแบบหนึ่ง ถ้าผู้ฟังมีสติปัญญาแก่กล้าแล้วก็จะปรับใช้อีกวิธีหนึ่ง โดยสรุปแล้ว วิธีการสอนของพระพุทธองค์สามารถแบ่งออกเป็น 4 วิธี ได้แก่

(1) แบบสากัจฉา เป็นการสอนธรรมโดยใช้วิธีถามคู่สนทนา เพื่อทำให้เกิดความเข้าใจหลักธรรมอันจะนำไปสู่ความเลื่อมใสศรัทธา วิธีการสอนแบบนี้ จะเห็นได้จาก โปรดกลุ่มบุคคล

ที่มีจำนวนจำกัด สามารถพูดตอบโต้กันได้ เช่น กรณีของปริพาชกชื่อ วัจฉโคตรที่เข้าไปทูลถามปัญหาที่ไม่ทรงพยากรณ์ เช่น โลกเที่ยงหรือ ตายแล้วเกิดหรือไม่ เป็นต้น

(2) แบบบรรยาย พระพุทธองค์ทรงใช้วิธีสอนนี้ในที่ประชุมใหญ่ เช่น ในการใช้แสดงธรรมประจำวัน ซึ่งมีประชาชนและพระสาวกเป็นจำนวนมาก จัดเป็นวิธีสอนที่พระพุทธองค์ใช้มากที่สุด เพราะมีทั้งการแสดงธรรมอย่างยาวและแบบสั้น แล้วแต่สภาพการณ์ที่ทรงเห็นว่าเหมาะสม เช่น ในพรหมชาลสูตร พระองค์ได้ทรงบรรยายเนื้อหาของศีล ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ ศีลระดับต้น เรียกว่า จุลศีล ศีลระดับกลาง เรียกว่า มัชฌิมศีล ศีลระดับสูง เรียกว่า มหาศีล และในตอนท้ายก็ทรงแสดงเรื่องทิฏฐิ ทฤษฎีหรือปรัชญาของลัทธิต่าง ๆ ร่วมสมัยพุทธกาลมี 62 ลัทธิ/ทฤษฎี

(3) แบบตอบปัญหา พระองค์จะทรงสอนให้พิจารณาดูลักษณะปัญหาทรงใช้วิธีตอบให้เหมาะสม สำหรับการตอบปัญหาของพระองค์นั้น จะทรงพิจารณาจากความเหมาะสมตามลำดับภูมิความรู้ผู้ถามเป็นสำคัญ เช่น ในเทวตาสังยุต มีเทวดากราบทูลถามพระพุทธองค์ว่า บุคคลให้อะไรชื่อว่าให้กำลัง ชื่อว่า ให้วรรณะ ชื่อว่า ให้ความสุข ชื่อว่า ให้จักษุ ชื่อว่า ให้ทุกสิ่งทุกอย่าง พระพุทธองค์ตรัสตอบว่า “บุคคลที่ให้ข้าว ชื่อว่าให้กำลัง ให้ผ้า ชื่อว่าให้วรรณะ ให้ยานพาหนะชื่อว่าให้ความสุข ให้ประทีป ชื่อว่าให้จักษุ และผู้ที่ให้ที่พัก ชื่อว่าให้ทุกสิ่งทุกอย่าง ส่วนผู้ที่พร่ำสอนธรรมะ ชื่อว่าให้อมตะ” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 15 ข้อที่ 42 หน้าที่ 58 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

(4) แบบวางกฎข้อบังคับ พระพุทธองค์จะกำหนดหลักเกณฑ์ข้อบังคับให้พระสงฆ์สาวกปฏิบัติด้วยความเห็นชอบพร้อมเพรียงกัน โดยการวางกฎระเบียบข้อบังคับให้ปฏิบัติร่วมกันเพื่อนำความสงบสุขแก่หมู่คณะ ทรงบัญญัติพระวินัยเป็นข้อบังคับให้พระสงฆ์ได้ปฏิบัติตาม และที่สำคัญกฎข้อบังคับที่ทรงบัญญัติจักเป็นตัวแทนของพระองค์ด้วยความเสมอภาค ไม่มีข้อยกเว้นบุคคลใดเป็นกรณีพิเศษ ดังที่พระพุทธองค์ทรงตรัสกับพระอานนท์เถระก่อนที่จะปรินิพานว่า อานนท์ บางทีพวกเธออาจจะคิดว่า ‘พระศาสดาล่วงลับไปแล้ว พวกเราไม่มีพระศาสดา’ ธรรมและวินัยที่เราแสดงแล้วบัญญัติแล้วแก่เธอทั้งหลาย หลังจากเราล่วงลับไป ก็จะเป็นศาสดาของเธอทั้งหลาย (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 10 ข้อที่ 216 หน้า 164 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

บรรจง โสดาดี ได้กล่าวถึงกาเผยแผ่พระพุทธศาสนาว่า มีหลักฐานยืนยันการขยายตัวของพระพุทธศาสนา คือ 1) เกิดจากความสนใจของชาวยุโรป เช่น นักเขียน นักปรัชญาชื่อดัง ที่ภายหลัง ส่งผลให้พระพุทธศาสนาเป็นที่รู้จักในสังคมตะวันตกเป็นวงกว้างผ่านผลงานเขียนหรืองานศิลปะ 2) การจัดตั้งองค์กรต่าง ๆ ที่ส่งเสริมงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา และ 3) การย้ายถิ่นฐานของกลุ่มชาวพุทธจากเอเชียไปยังกลุ่มประเทศโลกตะวันตก ทำให้เกิดการก่อตั้งชุมชนชาวพุทธ (บรรจง โสดาดี, 2567) นอกจากนี้ ยังมีชาวตะวันตกที่บวชเป็นพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา และทำการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในกลุ่มประเทศตะวันตก รวมถึงมีการศึกษาแล้วเรียบเรียงวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาขึ้น มีหลักสูตรการศึกษาวิชาพระพุทธศาสนาในสถาบันทางการศึกษาอันก่อให้เกิดงานเขียนทางวิชาการด้านพระพุทธศาสนามากขึ้น ทำให้ศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาแห่งประเทศออสเตรเลีย (Buddha Dharma Education Association Incorporated) (Incorporated, Buddha Dharma Education Association, 2024) ได้กล่าวถึงวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่โลกตะวันตก ซึ่งเป็นไปในรูปแบบเดียวกันกับที่ ผศ.บรรจง โสดาดี ประกอบด้วย 3 วิธีหลัก ได้แก่ (1) ผ่านนักปรัชญาชาวตะวันตก (2) ผ่านงานเขียนและวรรณกรรม และ (3) ผ่านกลุ่มพระพุทธศาสนาในกลุ่มประเทศตะวันตก รวมถึงมีการศึกษา เรียบเรียงวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาขึ้น มีการศึกษาวิชาพระพุทธศาสนาในสถาบันทางการศึกษาอันก่อให้เกิดงานเขียนวิชาการด้านพระพุทธศาสนามากขึ้น

วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโลกตะวันตก

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาทางตะวันตกสามารถจำแนกเป็น 4 วิธีการหลัก ได้แก่ (1) ผ่านบุคคล through person (2) ผ่านศาสนวัตถุ ศาสนสถาน สัญลักษณ์ (3) ผ่านสื่อรูปแบบต่าง ๆ (4) ผ่านนโยบายทางการเมืองและสังคม ดังนี้

1) ผ่านบุคคล (through person) การเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านบุคคล ครั้งพุทธกาล พระพุทธเจ้าทรงเผยแผ่ด้วยพระองค์เอง ถึงยุคสมัยปัจจุบันการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านพุทธบริษัทผู้ทำหน้าที่เหมือนธรรมทูตคือ ทูตผู้นำพุทธธรรมไปเผยแผ่ แบ่งได้เป็น 3 วิธี ได้แก่ (1) การเผยแผ่โดยพระพุทธเจ้า หลังจากเสด็จดับขันธ์ปรินิพพานไม่สามารถทำได้อีก (2) การเผยแผ่โดยพระสงฆ์สาวก ทรงกำหนดระบบอุปัชฌาย์ให้เหล่าสาวกยึดพระธรรมวินัยเป็นแนวทางปฏิบัติตนและเผยแผ่พุทธธรรมแก่บุคคลอื่น การเผยแผ่ผ่านการผลิต

บุคลากรที่เป็นชาวต่างชาติด้วยกันเอง ถือเป็นวิธีการเผยแผ่ที่เติบโตอย่างช้า ๆ แต่มั่นคง เช่น วัดหนองป่าพง วัดป่านานาชาติ ได้พิสูจน์ให้เห็นมาแล้ว ข้อดี ของการสร้างพระชาวต่างชาติ คือ ความได้เปรียบด้านภาษาที่สามารถอธิบายได้อย่างละเอียดลึกซึ้ง ความเข้าใจในพื้นฐานความคิด เพราะเกิดจากพื้นฐานวัฒนธรรมเดียวกัน (3) การเผยแผ่โดยฆราวาส นับตั้งแต่ครั้งพุทธกาล มีฆราวาสผู้เป็นกำลังหลักในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เช่น พระเจ้าอโศกมหาราชที่ได้อุปัฏฐากพระพุทธศาสนา ก่อสร้างพระอารามและสถานศึกษา ตลอดจนกำหนดนโยบายในฐานะกษัตริย์ผู้ปกครองให้สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม ในสังคมไทยปัจจุบัน พระมหากษัตริย์ผู้ปกครองแผ่นดินทรงเป็นพุทธมามกะทุกพระองค์และทรงผนวชในบวรพุทธศาสนา

2) ผ่านศาสนวัตถุ ศาสนสถาน สัญลักษณ์ (Through religious objects, places of worship and symbols) การเผยแผ่พระพุทธศาสนาหลังพุทธปรินิพพาน สมัยพระเจ้าอโศกมหาราช ทรงสร้างสถูปเจดีย์สำหรับบรรจุพระบรมสารีริกธาตุและสร้างศิลาจารึกไว้ ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวันเป็นศูนย์กลางการเผยแผ่พระศาสนา (ไพโรจน์ คุ้มไพโรจน์, 2553) จนมาถึงปัจจุบันนี้ ซากเสาอโศกหรืออโศกสตมภ์ หมู่เสามอนอลิธิกที่พบกระจัดกระจายอยู่ทั่วอนุทวีปอินเดีย ปรากฏจารึกพระบรมราชโองการของจักรพรรดิอโศกทรงเรียกว่า "เสาแห่งธรรม" เป็นอนุสรณ์สำคัญของสถาปัตยกรรมอินเดีย และเสาส่วนใหญ่เป็นหลักฐานแสดงถึงเทคโนโลยีการขัดเงาแบบเมารยะ ในปัจจุบันค้นพบเสาจำนวน 20 เสาที่ยังหลงเหลือเป็นจุดสนใจสร้างศรัทธาแก่ผู้ได้ไปเยือนในมิติเชิงประวัติศาสตร์ ศาสนา หรือการท่องเที่ยว เช่น วิธีการเผยแผ่ในสมัยรัตนโกสินทร์ พระมหากษัตริย์ในราชวงศ์จักรีเป็นผู้อุปถัมภ์พระพุทธศาสนามาทุกรัชกาล วิธีการเผยแผ่ในด้านการวางระบบการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาเห็นได้จากการจัดตั้งสถาบันต่าง ๆ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงอาศัยพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นวชิรญาณวโรรส ผู้ทรงผนวชอยู่ที่วัดบวรนิเวศวิหาร ทรงทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้รุ่งเรืองในด้านปริยัติและปฏิบัติ โดยทรงโปรดให้ตั้งศูนย์การศึกษาบาลีที่วัดมหาธาตุเรียกว่า ‘มหาธาตุวิทยาลัย’ และทรงโปรดให้ตั้งมหามกุฏราชวิทยาลัยเป็นศูนย์กลางการศึกษาปริยัติขึ้นที่หน้าวัดบวรนิเวศวรวิหารอีกแห่งหนึ่ง ทั้งยังมีการทำสังคายนาชำระพระไตรปิฎกอีกครั้ง จากภาษาขอมเป็นภาษาไทย นับว่าเป็นพระไตรปิฎกพิมพ์เป็นภาษาบาลีเล่มแรกของโลกที่พิมพ์เป็นเล่ม ได้ครบถ้วนสมบูรณ์ (พระธรรมวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ), 2546) การเผยแผ่ผ่านศาสนสถานหรือศาสนวัตถุ มีลักษณะเป็นรูปธรรมและดึงดูดผู้สนใจไปใน

เชิงปริมาณได้มาก เนื่องมาจากเป็นสิ่งที่เสพได้ง่ายและดึงดูดความสนใจได้ในหลายมิติ ทั้งในเชิงศาสนา เชิงศิลปะ (พุทธศิลป์) หรือเชิงประวัติศาสตร์ เป็นต้น

3) ผ่านสื่อรูปแบบต่าง ๆ (through various forms of media) วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยใช้สื่อและเทคโนโลยีมีมาตั้งแต่ครั้งพุทธกาล โดยมีพัฒนาการตลอดอย่างต่อเนื่อง มาถึงปัจจุบันเป็นวิธีการที่ชาวตะวันตกส่วนใหญ่รู้จักพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผ่านการอ่านหนังสือ วรรณกรรม หรือสื่อออนไลน์ เช่น โซลเชียลมีเดีย เวบไซต์เผยแผ่ความรู้ด้านพระพุทธศาสนา การแสดงพระธรรมเทศนาออนไลน์ เป็นต้น ดังนั้นพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (ไซเบอร์วนาราม, 2567) แบ่งออกได้เป็น 5 ยุค ได้แก่

(1) ยุคการสื่อสารโดยใช้คำพูด การเผยแผ่พระพุทธศาสนาใช้วิธีมุขปาฐะ

(2) ยุคการสื่อสารโดยการเขียน การเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยภาพเขียนตามผนังถ้ำ จารึกลงใบลาน เป็นต้น

(3) ยุคการสื่อสารโดยการพิมพ์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยการพิมพ์หนังสือพระไตรปิฎก คัมภีร์ ตำราทางพระพุทธศาสนา

(4) ยุคการสื่อสารโดยสื่ออิเล็กทรอนิกส์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาทางวิทยุโทรทัศน์

(5) ยุคการสื่อสารโดยโทรคมนาคมและดิจิตอล การเผยแผ่พระพุทธศาสนาทางดาวเทียม และอินเทอร์เน็ต

หนังสือเรื่อง พระพุทธเจ้าสอนอะไร ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ต่อมามีการสังคายนาชำระพระไตรปิฎก ทรงโปรดฯให้คัดลอกพระไตรปิฎกอักษรขอมจากใบลานมาเป็นตัวอักษรไทย นับเป็นพระไตรปิฎกพิมพ์เป็นภาษาบาลีเล่มแรกของโลกที่พิมพ์ได้ครบถ้วนสมบูรณ์เป็นเล่มหนังสือ รวม 49 เล่ม อีกทั้งยังมีสื่อในด้านผลงานวิจัยต่าง ๆ ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับประโยชน์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับข้องกับทางพระพุทธศาสนา เช่น งานวิจัยของ บรูซ อลัน วอลเลซ (B. Alan Wallace) ชาวอเมริกัน เขาเกิดปี พ.ศ. 2493 เป็นนักเขียนและผู้เชี่ยวชาญด้านพุทธศาสนาในทิเบต สถาบันการศึกษาด้านจิตใต้สำนึก มหาวิทยาลัยซานตาคลารา (Santa Clara University) ที่ชี้ให้เห็นว่าการปฏิบัติธรรมด้วยวิธีเจริญสติตามแนวพุทธส่งผลดีอย่างมากต่อการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในชีวิต เช่น ลดความเครียด อันนำไปสู่การลดปัญหาความขัดแย้ง

4) ผ่านนโยบายทางการเมืองและสังคม (through political and social policies) วิธีการเผยแผ่ผ่านนโยบายทางการเมืองและสังคมมีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล ในประเทศไทยสืบเนื่องจากการสร้างมหาธาตุวิทยาลัยในสมัยรัชกาลที่ 5 ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 6 โปรดฯ ให้มี

การศึกษาพระปริยัติธรรม คือ หลักสูตรนักธรรม เปิดโอกาสให้คฤหัสถ์เข้าเรียนและสอบด้วย เรียกว่าธรรมศึกษา ทำให้คฤหัสถ์ผู้สนใจในการศึกษาธรรมเกิดความสะดวกและสามารถเข้าถึงการศึกษาธรรมะอย่างเป็นระบบมากขึ้น

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาอีกวิธีหนึ่ง คือ การเผยแผ่ด้วยการเข้าไปมีส่วนร่วมกับสังคมที่ตนอยู่ เช่น ติช นัท ฮันห์ ผู้ได้ชื่อว่าเป็นหนึ่งในบุคคลผู้ริเริ่มนำพระพุทธศาสนาออกมาสัมพันธ์กับโลกสมัยใหม่อย่างมีพลัง ติช นัท ฮันห์ ได้รับการยกย่องว่าเป็นบิดาแห่งการตื่นรู้ ท่านมุ่งเน้นให้ชาวพุทธออกไปช่วยเหลือสังคม โดยพร้อมร่วมทุกข์ร่วมสุขกับเขา แต่สิ่งที่ต้องทาควบคู่กับปฏิบัติการทางสังคมก็คือ การเจริญสมาธิภาวนา เพื่อให้จิตบังเกิดความสงบ มีสติ เปี่ยมด้วยกรุณาและมีปัญญากระจ่างแจ้ง ทั้งนี้เพื่อให้เกิดทั้งประโยชน์แก่ตนเองและประโยชน์แก่สังคมอย่างแท้จริง นอกจากการนำพระพุทธศาสนามาสัมพันธ์กับสังคมแล้ว ท่านติช นัท ฮันห์ ยังมีความเห็นว่าพระพุทธศาสนามิอาจแยกจากชีวิตได้ การปฏิบัติธรรมมิได้หมายถึง การปลีกตัวออกจากกิจวัตรประจำวัน หากควรผสานให้กลมกลืนกับทุกอิริยาบถ ไม่ว่าการกิน การดื่ม การทำงาน ล้วนเป็นโอกาสแห่งการเจริญสมาธิภาวนทั้งสิ้น พระพุทธศาสนาที่สัมพันธ์กับชีวิตและสังคมอย่างแนบแน่น ท่านนัท ฮันห์ เรียกว่า“Engaged Buddhism” (สานต่อพระพุทธศาสนา) ดังนั้นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่ประเทศต่าง ๆ ในทวีปยุโรป แบ่งได้เป็น 3 ยุค ได้แก่

1. ยุคโบราณ (ancient times ก่อนปี พ.ศ. 2387) ทวีปยุโรปเป็นทวีปที่มีพื้นที่ไม่ใหญ่โตกว้างขวางมากเมื่อเทียบกับทวีปอื่น ๆ แต่มีประชากรหนาแน่น มีประวัติศาสตร์ความเป็นมายาวนาน ส่วนใหญ่นับถือศาสนาคริสต์เป็นหลักมาตั้งแต่อดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบัน ศาสนาพุทธจึงเป็นสิ่งใหม่สำหรับชาวยุโรป ลักษณะทั่วไปของคนยุโรปที่มีวัฒนาธรรมแบบแสวงความรู้และปัญญา จึงค่อนข้างเข้ากันได้ดีกับหลักการทางพระพุทธศาสนาที่มุ่งให้ความเสรีมีอิสรภาพทางความคิด และสนับสนุนการใช้เหตุผล โดยการขยายตัวของพระพุทธศาสนาจากซีกโลกตะวันออกไปสู่ตะวันตก มีมาตั้งแต่ยุคโบราณครั้งสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช ประมาณ พ.ศ. 275 – 311 กษัตริย์ผู้เปลี่ยนจากศาสนาพราหมณ์เป็นชาวพุทธที่ยิ่งใหญ่ มีนักวิชาการหลายท่านให้ทัศนะเกี่ยวกับประวัติพระพุทธศาสนาในทวีปยุโรป แต่ก็ไม่ปรากฏหลักฐานที่ชัดเจนว่าพระพุทธศาสนาในยุโรปรุ่งเรืองและขยายออกไปกว้างไกลแค่ไหน กระแสแห่งพระพุทธศาสนาได้เป็นที่รู้จักของชาวยุโรปมานานแล้ว มีข้อมูลจากวรรณกรรมของผู้รู้ชาวยุโรปบางท่านเข้ามาสนับสนุน และที่ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับพระพุทธเจ้าว่า บรรดาชาวบ้านที่เชื่อถือปฏิบัติตามคำ

สอนของพระพุทธเจ้า ต่างก็พากันสรรเสริญเยินยอถึงพระพุทธคุณต่าง ๆ นานา และให้เกียรติยกย่องพระพุทธเจ้าว่าเป็นเทพเจ้า

2. ยุครุ่งเรือง (prosperous era พ.ศ. 2387-2422) เมื่อมาร์โค โปโล (Marco Polo) พ่อค้าวานิช นักสำรวจ และผู้เขียนชาวเวนิส ได้เดินทางผ่านเอเชียไปตามเส้นทางสายไหม ระหว่างปี ค.ศ. 1217 -1295 (พ.ศ. 1760 – 1838) บันทึกการเดินทางของเขาไว้ในหนังสือการเดินทางของมาร์โก โปโล เป็นที่รู้จักกันในชื่อหนังสือ ‘คำอธิบายของโลก’ (Description of the World) ความมหัศจรรย์ของโลกและเรื่องฝอยล้านเรื่อง ค.ศ. 1300 เป็นหนังสือที่บรรยายให้ชาวยุโรปได้รับรู้ถึงวัฒนธรรมอันลึกลับการทำงานภายในโลกตะวันออก และเล่าเรื่องพระพุทธศาสนาของประเทศจีนในปี พ.ศ. 2387 ขณะเดียวกัน อาเธอร์ โชเปนเฮาเออร์ (Arthur Schopenhauer) นักปรัชญาชาวเยอรมันได้เขียนและเผยแพร่หนังสือปรัชญาเรื่อง The World as Will and Representation (โลกตามความประสงค์และการเป็นตัวแทน) เพื่อเป็นการชื่นชมและสดุดีพระพุทธศาสนาอย่างสูงส่ง อีกทั้งปี พ.ศ. 2461 ดร.เจมส์ มาร์ติน เบิลส์ (Dr. James Martin Bles) นักปราชญ์ผู้นำหนังสือเรื่อง Controversy at Panadura or Panadura Vadaya ไปพิมพ์เผยแพร่ ทำให้ประชาชนในภาคพื้นทวีปยุโรปเกิดความตื่นเต้นและสนใจอ่านหนังสือเล่มนี้กันมาก ประกอบกับในปี พ.ศ. 2422 เซอร์เอดวิน อาร์โนลด์ (Sir Edwin Arnold) ได้เขียนหนังสือ ประทีปแห่งทวีปเอเชีย (The Light of Asia) ที่มีเนื้อหาพรรณนาเกี่ยวกับพระพุทธประวัติ และหลักพุทธศาสนธรรม แต่ก็ยังมีชาวพุทธยุโรปอีกหลายท่านที่กล่าวถึงเรื่องของพระพุทธศาสนาในยุโรปเพิ่มเติม ดังที่เอดวาร์ด คอนซ์ (Edward C.) ซึ่งเพิ่มเติมเกี่ยวกับฐานที่มั่นของพระพุทธศาสนาซึ่งถูกทำลายไปหลายครั้งแต่ก็ได้มีบางสิ่งมาชดเชยเช่นกัน ทำให้พระพุทธศาสนาแผ่ขยายเข้าไปยังประเทศตะวันตกช้า ๆ อย่างมั่นคง แต่ข้อมูลที่ชี้ถึงพัฒนาการของศาสนาพุทธในยุคนี้ได้ขาดหายไป โดยเฉพาะหลักฐานที่สามารถยืนยันการเข้าไปของศาสนาพุทธยังดินแดนตะวันตกได้มั่นคง คือ วรรณกรรมของชาวยุโรปที่บันทึกเรื่องราวของศาสนาพุทธที่ทำให้ชาวยุโรปหันมาสนใจพระพุทธศาสนา อันเนื่องมาจากหลักการอันลึกซึ้งของศาสนาพุทธที่แปลกแตกต่างไปจากวิธีการทางศาสนาดั้งเดิมที่นับถือกันอยู่ในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นช่วงหลังยุคล่าอาณานิคม ทำให้เกิดการเคลื่อนตัวของพระพุทธศาสนาไปยังประเทศตะวันตกในสมัยนั้น ประกอบการมีการประชุมฉลอง ๒๕ พุทธศตวรรษ ที่มีการนำเสนอข้อมูลทางวิชาการสอดคล้องกับข้อมูลตามประวัติศาสตร์ที่ว่า พระพุทธศาสนาเผยแผ่ไปสู่ตะวันตกเองตามธรรมชาติ โดยไม่มีการวางแผนโครงการล่วงหน้า รวมถึงพระพุทธศาสนาเป็นที่สนใจของนักปราชญ์ทางตะวันตกจำนวนมาก ทำให้ในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ได้บรรจุภาษา

สันสกฤต บาลี จีน และทิเบต เข้าในหลักสูตรการศึกษา อีกทั้งนักปราชญ์ที่มีชื่อเสียงได้หันมาสนใจศึกษาพระพุทธศาสนา จนมีการพิมพ์ และแปลคัมภีร์พระพุทธศาสนาเป็นจำนวนมาก ในขณะที่พระพุทธศาสนาไม่เพียงแต่เป็นที่สนใจของนักปราชญ์ นักคิด นักเขียนและนักประวัติศาสตร์เท่านั้น แต่ยังเป็นที่สนใจของประชาชนผู้สนใจทางศาสนาที่คิดเห็นว่า เป็นแนวทางดำเนินชีวิตที่ดีกว่าศาสนาคริสต์ด้วย เช่น อาร์ทัวร์ โชเพินเฮาเออร์ (Arthur Schopenhauer) นักปรัชญาชาวเยอรมันได้ประกาศตนเป็นพุทธศาสนิก และเขียนหนังสือแพร่หลายไปทั่วยุโรป งานชิ้นที่มีอิทธิพลที่สุดของโชเพินเฮาเออร์ชื่อ Die Welt als Wille und Vorstellung (The World as Will and Representation) เน้นบทบาทของแรงบันดาลใจ (motivation) ของมนุษย์ที่โชเพินเฮาเออร์เรียกว่า "เจตจำนง" (Will) แต่ทั้งนี้พระพุทธศาสนาเริ่มตั้งมั่นในดินแดนตะวันตก ทำให้เกิดเป็นสมาคมต่าง ๆ อย่างแพร่หลาย เพื่อช่วยเผยแผ่พระพุทธศาสนา ส่งผลให้ในปัจจุบันนี้พระพุทธศาสนาได้ตั้งมั่นคงในทุกภูมิภาคของโลกตะวันตก แม้ผู้นับถือจะมีจำนวนน้อย แต่อิทธิพลของพระพุทธศาสนาก็แผ่ไปกว้างขวางมากตั้งแต่สิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา (เดโช แขน้ำแก้ว, 2562)

3. ยุคใหม่ (new era) พ.ศ. 2422-ปัจจุบัน หลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 พระพุทธศาสนาคลื่นลูกใหม่เผยแผ่เข้าไปยังดินแดนตะวันตก เป็นช่วงล่าอาณานิคมของชาวยุโรป ได้แก่ ประเทศอังกฤษ ฝรั่งเศส เป็นต้น เมื่อเข้ามาครอบครองดินแดนเอเชียแล้วมีความสนใจพระพุทธศาสนา จากนั้นชาวยุโรปในกลุ่มประเทศตะวันตกก็เริ่มหันมานับถือพระพุทธศาสนามากขึ้น ซึ่งมีทั้งพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท และฝ่ายมหายาน ส่วนลักษณะการศึกษาเรียนรู้พระพุทธศาสนาของชาวยุโรปมักศึกษาในรูปแบบของหลักสูตรมหาวิทยาลัย แล้วนำไปสู่การฝึกปฏิบัติเพื่อขัดเกลาจิตใจ ทำให้เกิดองค์กรพุทธขึ้น ซึ่งต่างจากวิธีตะวันออกที่ฝึกปฏิบัติ ศึกษาพระพุทธศาสนาในรูปแบบทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตประจำวัน ทำให้มองเห็นภาพกว้างในสมัยปัจจุบันว่า พระพุทธศาสนาได้ขยายตัวไปปรากฏอยู่ทุกมุมโลก พร้อมทั้งนำเสนอเรื่องราว หรือหลักธรรมของพระพุทธศาสนาให้คลอบคลุมทุกด้านทุกพื้นที่ที่พระพุทธศาสนาแผ่ขยายไปถึง โดยมีหนังสือเรื่อง The British discovery of Buddhism (การค้นพบพุทธศาสนาของอังกฤษ) และหนังสือ British Buddhism: Teaching, Practice and Development (พระพุทธศาสนาแบบอังกฤษ : การสอน การปฏิบัติและการพัฒนา) ที่ทำให้เข้าใจประวัติการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุโรปที่มีการเปรียบเทียบและวิธีการปฏิบัติตามแบบชาวพุทธที่มีการกระจายตัวเป็นสังคมใหม่มีวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาแบบ

ตะวันตก โดยศึกษาจากคัมภีร์พุทธธรรมเพื่อนำไปใช้ให้เข้ากับวิถีวัฒนธรรมชาวยุโรป เช่น จัดฝึกปฏิบัติการนั่งสมาธิ จัดทำเอกสารการเผยแพร่พระพุทธศาสนา และระบบการศึกษาด้านพระพุทธศาสนา นอกจากนี้ รัฐบาลไทยได้สร้างวัดพุทธปทีป ณ กรุงลอนดอน เมื่อปี พ.ศ. 2509 วัดพุทธปทีป กรุงลอนดอน ในพระบรมราชูปถัมภ์เป็นวัดไทยในต่างประเทศ ตั้งอยู่ในเมืองวิมเบิลดันลอนดอน สหราชอาณาจักร ถือเป็นวัดไทยแห่งแรกที่สร้างในสหราชอาณาจักร ในปี พ.ศ. 2509 งบประมาณการก่อสร้างราว 40 ล้านบาท ถือเป็นพระอุโบสถไทยแห่งแรกในทวีปยุโรปและกลายเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาของชาวไทยในสหราชอาณาจักร รวมทั้งเปิดต้อนรับผู้มาเยือนต่างศาสนาที่ต้องการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมของไทย

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศเยอรมนี

แนวคิดและหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศเยอรมนี เป็นไปตามหลักพุทธโอวาท คือแสดงธรรมให้เหมาะสมกาลเทศะ มีเหตุผล แสดงธรรมด้วยจิตเมตตา โดยมุ่งประโยชน์แก่ผู้ฟัง ไม่แสดงธรรมเพราะเห็นแก่ลาภสักการะ ไม่แสดงธรรมโดยยกตนข่มท่านและไม่เสียดสีขู่เข็ญผู้อื่น เป้าหมายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศเยอรมนี เป็นไปเพื่อประโยชน์ เกื้อกูล ความสุขแก่บุคคล ทั้งที่เป็นชาวพุทธและมิใช่ชาวพุทธ มุ่งที่จะพัฒนาศักยภาพของบุคคลในการดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเอง โดยใช้หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเป็นแนวทางในการชี้นำบุคคลให้ตั้งตนอยู่ในความไม่ประมาท เป็นศูนย์รวมจิตใจและกิจกรรมของชาวพุทธในประเทศเยอรมนี โดยมีวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้แก่ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในที่ตั้ง หรือการจัดกิจกรรมภายในวัด เช่น การจัดกิจกรรมหรือโครงการปฏิบัติธรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและวันสำคัญของชาติ การเทศน์ การปาฐกถา การจัดสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เป็นต้น การเผยแผ่พระพุทธศาสนานอกที่ตั้ง เช่น การสอน บรรยายธรรมในสถานศึกษาหรือหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่อยู่นอกวัด การใช้เทคโนโลยี สื่อสารมวลชน บรรยายธรรมทางวิทยุโทรทัศน์หรือการจัดกิจกรรมทางศาสนานอกวัด เป็นต้น การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแบบเครือข่าย เช่น การจัดกิจกรรมทางวิชาการ การแลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติที่ดีเกี่ยวกับการจัดกิจกรรม การส่งต่อกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของวัดหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การสร้างเครือข่ายชาวพุทธฝ่ายมหาวาสและพระสงฆ์ ดังนั้น ชาวพุทธกลุ่มแรกในเยอรมนี นำโดย ดร.คาร์ล ไซเกนสตือเกอร์ (Dr.Karl Seidenstuecker) ได้ก่อตั้งสมาคมเพื่อการเผยแผ่พุทธศาสนาในเยอรมนี ตั้งขึ้นที่เมืองเลปซิก เมื่อปี พ.ศ. 2446 เพื่อ

เผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศเยอรมนี โดยมีการจัดแสดงปาฐกถาธรรม และสนทนาธรรมเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาเป็นประจำ อีกทั้งมีหนังสือเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาที่มีชื่อเสียงมาก คือ ความจริงอันประเสริฐตามพุทธวจนะ เรียบเรียงโดย พระมหาเถระญาณดิลก แปลเป็นพากย์ไทยโดย ประเสริฐ เรืองสกุล ความจริงอันประเสริฐตามพุทธวจนะ เป็นหนังสือที่แปลและเรียบเรียงจากภาษาบาลีเป็นภาษาเยอรมัน โดยท่านญาณดิลก พระภิกษุชาวเยอรมัน ซึ่งหนังสือเล่มนี้ยังได้รับการตีพิมพ์เป็นภาษาอื่น ๆ มากกว่า 10 ภาษา รวมทั้งภาษาไทยด้วย

ต่อมาในปี พ.ศ. 2491 สมาคมมหาโพธิในศรีลังกา ประกาศให้พุทธสมาคมมิวนิกเป็นสาขาหนึ่ง ทำให้พุทธสมาคมอื่น ๆ ในเยอรมนีมีหลักสูตรการศึกษาพระพุทธศาสนา คือ มหาวิทยาลัยเฮล ในเยอรมนีตะวันตก ทำให้มีการประสานกันกับทางศรีลังกามากขึ้น และต่างก็สมัครเข้าเป็นสาขาของสมาคมมหาโพธิ์ ดำเนินการเผยเอกสารต่าง ๆ ทำให้ชาวเยอรมันได้ยอมรับพระพุทธศาสนาตั้งแต่ก่อน สงครามโลกครั้งที่ 2 แล้ว แต่เป็นเพียงกลุ่มส่วนน้อยเท่านั้น จนกระทั่งเมื่อลัทธินาซีเรืองอำนาจ พระพุทธศาสนาก็เริ่มเสื่อมไปจากประเทศเยอรมนี หลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุด มีผลให้เยอรมนีถูกแบ่งออกเป็น 2 ประเทศ พระพุทธศาสนาค่อย ๆ ได้รับการฟื้นฟูขึ้นมาใหม่ ในประเทศสาธารณรัฐเยอรมนี (เยอรมันตะวันตก) อีกทั้งการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศเยอรมันตะวันตก ดำเนินการโดยเอกชนร่วมมือกับภิกษุสงฆ์จากญี่ปุ่น ไทย ศรีลังกา และทิเบต จัดพิมพ์วารสาร และจุลสารเพื่อออกเผยแผ่ เช่น กลุ่มชาวพุทธเก่า ตีพิมพ์วารสารชื่อ ยาน สมาคมพระธรรมทูตศรีลังกา และชาวพุทธในเมืองฮัมบูร์ก ออกวารสารพระพุทธศาสนาฉบับภาษาเยอรมัน นอกจากนี้ มีการจัดแสดงปาฐกถา อภิปรายและสนทนาธรรมที่กรุงเบอร์ลินตะวันตกราว 5-10 ครั้งต่อเดือน และเมื่อเยอรมนีตะวันตกได้รวมเข้ากับเยอรมนีตะวันออกเป็นประเทศเดียวในวันที่ 3 ตุลาคม ค.ศ. 1990 ทำให้มีชาวเยอรมันประกาศตนเป็นพุทธมามากะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในเมืองฮัมบูร์ก เบอร์ลิน สตุตการ์ต มิวนิก โคโลญ และแฟรงค์เฟิร์ต ส่วนการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาที่สำคัญจะกระทำกันที่ศาสนสภาแห่งกรุงเบอร์ลิน ปัจจุบันนี้ที่สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มีวัดไทยที่สำคัญ คือ วัดพุทธวิหารที่เมืองเบอร์ลิน วิตเตนัว วัดไทยมิวนิคที่เมืองมิวนิค และวัดพุทธารามเบอร์ลิน ซึ่งเป็นศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเยอรมนี

สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงเบอร์ลิน ระบุว่ามีวัดไทยในเยอรมนี 68 วัด (สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงเบอร์ลิน) ในเขตอาณาสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงเบอร์ลิน (15 แห่ง)

เขตอาณา สถานกงสุลใหญ่ ณ นครแฟรงก์เฟิร์ต (33 แห่ง) เขตอาณาสถานกงสุลใหญ่ ณ นครมิวนิก (20 แห่ง) พบปัญหา อุปสรรค การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศเยอรมนี

(1) ปัจจัยภายนอกด้านบุคคลที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ปัญหาและอุปสรรค คือพระนักเผยแผ่ยังไม่เข้าใจภาษาและวัฒนธรรมของประเทศที่ตนไปเผยแผ่ดีพอ ทำให้การสื่อสารกับคนในประเทศนั้นได้ไม่ดีเท่าที่ควร ด้านองค์กรสงฆ์ที่มีส่วนในการดูแลพระนักเผยแผ่ยังไม่เข้มแข็งพอจึงให้การสนับสนุนและดูแลได้ไม่ทั่วถึง แม้ปัจจุบันจะมีหลายหน่วยงานที่กำกับดูแลโดยตรงแต่ก็ยังครอบคลุมได้ไม่ทั่วถึง พลเมืองในท้องถิ่นบางส่วนมองว่าคุณธรรมจริยธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาเป็นเรื่องไกลตัว ต้องเข้าวัดถึงจะศึกษาและปฏิบัติตามได้ ส่วนศาสนิกชนที่เข้าวัดจำนวนมากเพียงเพื่อหาวัตถุมงคลหรือประกอบศาสนพิธีเสริมดวงชะตาราศี มากกว่าศึกษาหลักธรรมและหลักปฏิบัติเรื่อง ศีล สมาธิ ปัญญาซึ่งเป็นคำสอนหลักสำคัญในพุทธศาสนา พระธรรมทูต พระวิปัสสนาจารย์ เจ้าอาวาส และพระภิกษุ (ลูกวัด) มีโอกาสน้อยที่ได้ไปเทศนาสั่งสอน และเผยแผ่หลักคำสอนของพุทธศาสนา และพระธรรมทูต พระวิปัสสนาจารย์ เจ้าอาวาส และพระภิกษุ (ลูกวัด) ได้รับการฝึกอบรมด้านอื่น ๆ น้อยกว่ากลุ่มผู้ปฏิบัติหน้าที่เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทย

(2) อุปสรรคที่เกิดจากปัจจัยภายนอกด้านองค์กร ได้แก่ หน่วยงานภายนอกในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เช่น ที่ว่าการอำเภอซึ่งดูแลปกครองส่วนท้องถิ่นในเมืองนั้น ๆ มักเข้ามาตรวจสอบการจัดกิจกรรมที่มีการรวมกลุ่มคนเป็นจำนวนมากในวันสำคัญทางศาสนาบ่อยครั้ง การขออนุญาต และขอความร่วมมือในการประสานงานเพื่อจัดกิจกรรมจึงเป็นไปอย่างล่าช้า เนื่องด้วยการมีความเข้าใจในรูปแบบวัฒนธรรมและขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาที่แตกต่างกัน ความสามารถในการติดต่อสื่อสารด้านภาษาเยอรมันเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ทั้งในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และภายในประเทศไทยยังไม่มีหน่วยงานที่ดูแลด้านนี้โดยตรง การทำงานด้านการเผยแผ่ที่ไม่ได้ตั้งถิ่นฐานอยู่ในประเทศไทย ส่งผลให้บุคลากรที่จะทำงานในต่างประเทศจำเป็นต้องใช้เอกสารเพื่อให้สามารถดำรงตนอยู่ในประเทศเยอรมนีได้อย่างถูกกฎหมาย การดำเนินการด้านเอกสารของพระภิกษุที่จะเดินทางมาเป็นพระธรรมทูตเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ พบว่า ขั้นตอนในการติดต่อประสานงานต้องผ่านหน่วยงานหลากหลายองค์กร ระหว่างหน่วยงานของสงฆ์กับหน่วยงานราชการโดยเฉพาะสำนักงานกงสุลใหญ่ กระทรวงการต่างประเทศ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และสำนักงานกำกับพระภิกษุเดินทางไปต่างประเทศ ซึ่งต้องอาศัยระยะเวลาในการดำเนินงานเป็นเวลานาน และวัดไทยขาดการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้อง ซึ่งใน

ความเป็นจริงแล้ว การทำงานเพื่อการเผยแผ่เป็นเรื่องที่ควรสนับสนุนให้เกิดมีขึ้น โดยนัยนี้วัดยังขาดงบประมาณการช่วยเหลือจากส่วนกลาง (ดร.รุ่งนิภา เหลียงและดร.ขันทอง วิชาเดช, 2563)

สรุป

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอดีตที่ผ่านมา มีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ยุคโบราณ ที่ยังไม่มีหลักฐานมายืนยันว่าพระพุทธศาสนาแพร่ขยายเข้าสู่ยุโรปตั้งแต่เมื่อไร สันนิษฐานว่าเริ่มจากความสนใจของปัจเจกบุคคลชาวยุโรป ต่อมาเป็นยุครุ่งเรือง ที่พระพุทธศาสนาเผยแผ่ไปสู่ชาวยุโรป เนื่องจากความสนใจของนักปราชญ์ชาวยุโรป ทำให้มีการแปล เรียบเรียง ตีพิมพ์คัมภีร์พระพุทธศาสนาเป็นจำนวนมาก และยุคใหม่ ที่พระพุทธศาสนาคลื่นลูกใหม่ขยายเข้าไปยังชาวยุโรปมากขึ้น ทำให้มีการกระจายเป็นสังคมใหม่ที่มีวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาแบบตะวันตกในวิถีวัฒนธรรมชาวยุโรป และขยายตัวไปปรากฏอยู่ทั่วทุกมุมโลก เนื่องจากพระพุทธศาสนามีหลักการแห่งเหตุผลที่ให้อิสระแก่ผู้นับถือ ไม่บังคับ มีหลักธรรมที่ส่งเสริมให้คนมีความรักและความเมตตาต่อกัน มีงานเขียนทางวิชาการเพื่อสร้างสรรค์สังคม มีศาสนวัตถุแห่งอารยธรรมของความศรัทธา และมีศูนย์การเรียนรู้ที่นำไปปฏิบัติได้จริง แต่ก็มีปัญหาและอุปสรรคเกิดขึ้นเองจากปัญหาระบบทุนนิยมที่ส่งผลต่อการประกอบอาชีพที่ทำให้ศาสนิกไม่มีเวลามาเข้าวัด มีปัญหาพระผู้นำขาดวิสัยทัศน์ในการเผยแผ่พุทธศาสนาที่ชัดเจน รวมถึงองค์กรสงฆ์ยังไม่เข้มแข็งพอ ปัญหาพระสงฆ์นักเผยแผ่ยังไม่เข้าใจภาษา ทำให้การสื่อสารได้ไม่ดีเท่าที่ควร การดำเนินการด้านเอกสารของพระภิกษุที่จะเดินทางมาเป็นพระธรรมทูตเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนามีขั้นตอนมากจากการติดต่อหลายหน่วยงาน พระนักเผยแผ่ขาดโอกาสฝึกอบรม การขาดงบประมาณสนับสนุนจากส่วนกลาง และมีแนวทางการเผยแผ่พุทธศาสนาในทวีปยุโรป โดยเฉพาะประเทศเยอรมนีใช้ปรัชญา วิชาการ นิกาย และพัฒนารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ทันสมัย เพราะชาวยุโรปเกิดเลื่อมใส ศรัทธาและหันมานับถือพระพุทธศาสนามากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ดร.รุ่งนิภา เหลียงและดร.ขันทอง วิชาเดช. (2563). พุทธวิธีการบริหารเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา: กรณีศึกษาวัดพระธรรมกายในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี. ใน *รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์.* ภาควิชาศาสนาและปรัชญา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาตร์. มหาวิทยาลัยบูรพา.

เดโช แขน้ำแก้ว. (2562). พุทธศาสนาในยุโรป: ปฐมเหตุและการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน. *วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ,* 4(2), 1-6.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต).(2543). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์.* (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ). (2546). *คนไทยกับงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.

ไพโรจน์ คุ้มไพโรจน์. (2553). *พุทธประวัติจากสังเวชนียสถาน.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์องค์การค้าของคุรุสภา.

บรรจง โสดาดี. (2567). *พระพุทธศาสนากับสถานการณ์ปัจจุบัน.* เรียกใช้เมื่อ 30 มิถุนายน 2567 จาก https://www.mcu.ac.th/BO/files/Doc/Document/dFile0207200716592.doc

Incorporated. (2567). *Buddha Dharma Education Association. Buddhism in the West*. เรียกใช้เมื่อ 30 มิถุนายน 2567 จาก http://www.buddhanet.net/e-learning/buddhist world/to-west.htm

ไซเบอร์วนาราม. (2567). *พัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจากมุขปาฐะถึงโลกไซเบอร์.* เรียกใช้เมื่อ 30 มิถุนายน 2567 จาก http://cybervanaram.net/2009-12-17-14-43-37-13/860-2012

สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงเบอร์ลิน. (2567). *รายชื่อวัดไทยในเยอรมนี (68 แห่ง).* เรียกใช้เมื่อ 30 มิถุนายน 2567 จาก https://berlin.thaiembassy.org/th/รายชื่อวัดไทยในเยอรมนี

ธรรมเพื่อการดำเนินชีวิต*

THE LIVING PRINCIPLE

พระครูวิชิตกิจจาภิรมย์ (นิคม สอนสน)

Phrakhru Wichitkitjaphirom (Nikhom Sonson)

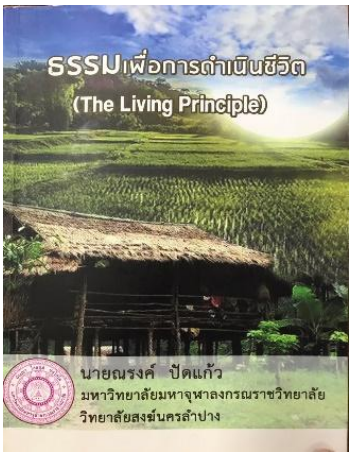
บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

Graduate Studies Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phrae Campus, Thailand

Corresponding Author's E-mail: phargai12e@gmail.com

วันที่รับบทความ : 29 ตุลาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 3 พฤศจิกายน 2568; วันตอบรับบทความ : 5 พฤศจิกายน 2568

Received 29 October 2025; Revised 3 November 2025; Accepted 5 November 2025

แปลจากหนังสือ : ธรรมเพื่อการดำเนินชีวิต
ผู้เขียน : นายณรงค์ ปัดแก้ว
ผู้แปล : นายณรงค์ ปัดแก้ว
สำนักพิมพ์ : หจก. เมืองแพร่การพิมพ์
ปีที่พิมพ์ : 2563
จำนวนหน้า : 244 หน้า

บทนำ

หนังสือ "ธรรมเพื่อการดำเนินชีวิต" โดย นายณรงค์ ปัดแก้ว ได้เรียบเรียงขึ้นสำหรับใช้ประกอบการเรียนการสอนในหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

Citation:

* พระครูวิชิตกิจจาภิรมย์ (นิคม สอนสน). (2568). ธรรมเพื่อการดำเนินชีวิต. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(6), 19-34.

Phrakhru Wichitkitjaphirom (Nikhom Sonson). (2025). The Living Principle. Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(6), 19-34.;

DOI: DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้บรรยายเสริมในรายวิชา พุทธปรัชญาเถรวาท และให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงเนื้อหาเป็นบางเรื่อง สำหรับเนื้อหาสาระสำคัญในหนังสือเล่มนี้ประกอบด้วย ความหมาย ความสำคัญของธรรม ชีวิตคืออะไร ชีวิตเป็นอย่างไร เป้าหมายของชีวิตคืออะไร การนำธรรมเพื่อพัฒนาตนเอง การศึกษา เศรษฐกิจ และการเมืองการปกครอง เนื้อหาส่วนใหญ่จเป็นการสะท้อนให้ผู้อ่านให้มองเห็นว่าหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนานั้นเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นที่สุด สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้จริง ในการดำเนินชีวิตทุกมิติทั้งส่วนบุคคล ชุมชน และสังคม ที่สำคัญคือ มีความปารถนาจะให้หนังสือเล่มนี้เป็นประโยชน์ทางวิชาการให้กว้างยิ่งขึ้น ดังนั้นหนังสือที่นำมาวิจารณ์ในครั้งนี้ เขียนโดย นายณรงค์ ปัดแก้ว บทวิจารณ์หนังสือนี้ คงอำนวยประโยชน์เชิงวิชาการ แก่นิสิต นักศึกษา และประชาชนผู้ที่สนใจ สืบไป

สำหรับหนังสือเล่มนี้ พิมพ์ครั้งแรก รูปเล่มหนังสือมีขนาด 115X250X15 มม. น้ำหนัก 700 กรัม ชนิดกระดาษเป็นกระดาษถนอมสายตา จัดพิมพ์โดย หจก.เมืองแพร่การพิมพ์ ปีที่พิมพ์จำหน่าย พ.ศ. 2563 จัดพิมพ์จำนวน 500 เล่ม เนื้อหาสาระของหนังสือเล่มนี้มีจำนวนทั้งหมด 8 บท จำนวน 244 หน้า มีลักษณะรูปเล่ม เป็นรูปท้องฟ้า มีต้นภูเขาไร่นาและมีบ้านแบบชนบทมุงด้วยหญ้าคาเป็นแบบธรรมชาติ ทำให้รูปเล่มดูเด่น ตรงบริเวณหน้าปกด้านบนมีข้อความชื่อหนังสือเขียนเป็นอักษรตัวหนังสือสีขาวเขียนว่า “ธรรมเพื่อการดำเนินชีวิต” และมีชื่อเป็นภาษาอังกฤษเขียนว่า The Living Principle โดยด้านล่างของปกหน้า มีตรามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นรูปวงกลมสีชมพู มีข้อความตัวหนังสือสีดำเขียนว่า นายณรงค์ ปัดแก้ว มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ส่วนปกด้านหลัง จะเป็นโทนสีฟ้าและสีเขียวเป็นรูปท้องฟ้า มีต้นไม้และนาข้าวเป็นสีเขียว ตรงกลางเป็นรูปพระออกรับบิณฑบาต สำหรับข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ คือ นายณรงค์ ปัดแก้ว, ธรรมเพื่อการดำเนินชีวิต, แพร่: หจก. เมืองแพร่การพิมพ์, 2563. ISBN : 778-616-300-650-9

ธรรมเพื่อการดำเนินชีวิต

หนังสือเล่มนี้นำเสนอเกี่ยวกับ แนวทางการประยุกต์หลักธรรมในพระพุทธศาสนาเพื่อการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่าและสมดุล ทั้งในด้านส่วนตัว การศึกษา เศรษฐกิจ และสังคม โดยมุ่งให้ผู้อ่านเข้าใจแก่นแท้ของธรรมะในมิติที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน ไม่

เพียงเพื่อความรู้ทางทฤษฎีเท่านั้น แต่เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางความคิด ทัศนคติ และพฤติกรรมในเชิงปฏิบัติ อันจะนำไปสู่ความสุขที่แท้จริงและยั่งยืนในชีวิตประจำวัน หนังสือเล่มนี้ยังเป็น คู่มือแห่งการพัฒนาจิตใจและการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับหลักเหตุผลและความจริงของธรรมชาติ เพื่อให้ผู้ศึกษาสามารถเข้าใจสภาวะของชีวิตตามความเป็นจริง ฝึกฝนจิตให้ตั้งมั่น มีสติ และรู้เท่าทันอารมณ์ นอกจากนี้ ยังส่งเสริมให้ผู้อ่านตระหนักถึงคุณค่าของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคม ด้วยการยึดมั่นในหลักเมตตา กรุณา และปัญญา เพื่อสร้างสังคมที่ดีงามและเกื้อกูลซึ่งกันและกัน จึงนับได้ว่าหนังสือเล่มนี้มิได้เป็นเพียงตำราเรียนเท่านั้น หากแต่เป็นแนวทางแห่งการดำเนินชีวิตที่นำพาไปสู่ความสุข ความสงบ และปัญญาอย่างแท้จริง

ดังนั้น หนังสือเล่มนี้จึงช่วยส่งเสริมให้ผู้ศึกษามีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย สุขสงบ และเกิดประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม ซึ่งเนื้อหาประกอบด้วย ความหมายและความสำคัญของธรรมะ การเข้าใจชีวิตตามแนวพุทธ การพัฒนาตนด้วยหลักธรรม และแนวทางนำธรรมะสู่การดำเนินชีวิตในสังคมยุคใหม่ ซึ่งเนื้อหาประกอบด้วย

บทที่ 1 ธรรมสำคัญที่สุด ได้กล่าวถึง ความจำเป็นของธรรมะในการดำเนินชีวิตประจำวันของมนุษย์ ซึ่งต้องเผชิญอุปสรรคมากมาย การมีหลักธรรมเป็นที่พึ่งจึงช่วยให้ชีวิตดำเนินไปอย่างถูกต้องและมีความสุข พระพุทธศาสนาได้ชี้ให้เห็นว่า “ธรรม” คือ กฎแห่งความจริงและความถูกต้องตามธรรมชาติ ที่ควรนำมาประพฤติปฏิบัติในชีวิต เพื่อให้เกิดความดีงามทั้งต่อตนเองและผู้อื่น การศึกษาธรรมจึงมีความสำคัญยิ่ง เพราะช่วยให้บุคคลเข้าใจเป้าหมายชีวิต มีแนวทางในการคิด พูด และทำที่ถูกต้อง เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจให้ไม่ตกไปสู่ความเสื่อม และยกระดับจิตใจจากปุถุชนสู่ความเป็นอริยบุคคล นอกจากนี้ยังย้ำว่า พระธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้เป็น กฎของธรรมชาติที่ทุกคนสามารถพิสูจน์และปฏิบัติได้ด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดปัญญา ความสงบ และความสุขที่แท้จริงในชีวิตประจำวัน

บทที่ 2 ชีวิตคืออะไร ได้กล่าวถึง ความหมายและคุณค่าของชีวิตในแง่มุมต่าง ๆ ทั้งทางวิทยาศาสตร์และพระพุทธศาสนา ชีวิตไม่ใช่เพียงการมีลมหายใจอยู่ แต่คือกระบวนการของการเรียนรู้ เติบโต และสร้างคุณค่าให้กับตนเองและผู้อื่น การเข้าใจชีวิตจึงเริ่มจากการตระหนักว่าทุกชีวิตมีความไม่เที่ยง เปลี่ยนแปลง และต้องอาศัยเหตุปัจจัยเกื้อหนุนกันอยู่เสมอ ในทางพุทธธรรม ชีวิตเกิดจากการรวมกันของ รูปและนาม หรือขันธ์ 5 คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ ซึ่งล้วนเป็นอนัตตา ไม่มีตัวตนถาวร ทุกสิ่งดำรงอยู่ด้วยความสัมพันธ์กันของเหตุและผล พระพุทธเจ้าทรงเปรียบชีวิตไว้เหมือนฟองน้ำ หม้อดิน หรือรอยมีดกรีดน้ำ เพื่อ

สอนให้มนุษย์เห็นความไม่เที่ยงและหันมาดำเนินชีวิตอย่างไม่ประมาท นอกจากนี้ยังอธิบายถึงคุณค่าของชีวิตที่แท้จริง คือการเข้าใจธรรมชาติของตนเอง ไม่ยึดมั่นในตัวตน และดำเนินชีวิตด้วยปัญญา เมตตา และความดีงาม สุดท้าย บทนี้สรุปว่า ชีวิตเป็นสิ่งล้ำค่าที่ต้องใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยการแสวงหาที่พึ่งทางใจในพระรัตนตรัย และสร้างคุณงามความดีในทุกวันของชีวิต ก่อนที่เวลาจะล่วงเลยไปโดยเปล่าประโยชน์

บทที่ 3 ชีวิตเป็นอย่างไร ได้กล่าวถึง ลักษณะของชีวิตตามกฎธรรมชาติ โดยอธิบายผ่านหลักธรรมสำคัญสองประการ คือ ไตรลักษณ์ (อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา) และ ปฏิจจสมุปบาท ซึ่งแสดงให้เห็นว่าชีวิตของมนุษย์และสรรพสิ่งทั้งปวงดำเนินไปตามเหตุและปัจจัย ไม่มีสิ่งใดคงที่หรืออยู่โดยลำพังได้ ไตรลักษณ์ชี้ให้เห็นว่า ทุกสิ่งมีความเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ (อนิจจัง) เป็นทุกข์เพราะทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ (ทุกขัง) และไม่มีตัวตนถาวร (อนัตตา) การเข้าใจความจริงเหล่านี้ช่วยให้มนุษย์ลดความยึดมั่นในตัวตน มีจิตใจเป็นอิสระ และดำเนินชีวิตด้วยปัญญา ส่วนหลักปฏิจจสมุปบาท แสดงให้เห็นวงจรของชีวิตที่อาศัยเหตุปัจจัยซึ่งกันและกัน เช่น อวิชชาเป็นเหตุให้เกิดตัณหา และตัณหาเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ หากเข้าใจและตัดวงจรแห่งเหตุปัจจัยนี้ได้ก็ย่อมเข้าถึงความดับทุกข์ได้เช่นกัน การประยุกต์ใช้หลักธรรมทั้งสองในชีวิตประจำวัน ช่วยให้เราเข้าใจความจริงของโลกและชีวิต เห็นความไม่เที่ยงของสรรพสิ่ง ดำรงตนอย่างไม่ประมาท รู้จักปล่อยวาง และสร้างความสงบสุขทั้งต่อตนเองและผู้อื่น บทนี้จึงสรุปว่า ชีวิตเป็นกระบวนการของธรรมชาติที่เปลี่ยนแปลงและสัมพันธ์กันเสมอ ผู้ที่เข้าใจหลักไตรลักษณ์และปฏิจจสมุปบาทอย่างถ่องแท้ ย่อมมีชีวิตที่พ้นทุกข์และดำรงอยู่ด้วยสติและปัญญาอย่างแท้จริง

บทที่ 4 เป้าหมายของชีวิตคืออะไร ได้กล่าวถึง จุดหมายสูงสุดของชีวิตมนุษย์ตามแนวคิดทางพุทธปรัชญา ว่าทุกคนต่างแสวงหาความสุข ความเจริญ และความสมบูรณ์ในชีวิต ซึ่งแบ่งได้เป็น 3 ระดับ คือ ประโยชน์ปัจจุบัน (ทิฏฐธัมมิกัตถะ) ประโยชน์เบื้องหน้า (สัมปรายิกัตถะ) และประโยชน์สูงสุด (ปรมัตถประโยชน์) โดยมุ่งให้ผู้คนดำเนินชีวิตด้วยสติ ปัญญา และศีลธรรม เพื่อความสุขทั้งตนเองและผู้อื่น ในทัศนะของพระพุทธศาสนา ชีวิตที่สมบูรณ์ต้องมีทั้งกายและจิตพัฒนาไปพร้อมกัน ผ่านการฝึกฝนตนด้วยหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา เพื่อยกระดับจากชีวิตทางโลก (โลกิยะ) สู่ชีวิตทางธรรม (โลกุตตระ) เป้าหมายของชีวิตจึงไม่จำกัดอยู่เพียงการได้มาซึ่งทรัพย์สิน ชื่อเสียง หรือเกียรติยศ แต่คือการบรรลุความสุขอันประณีต คือ ความสงบเย็น ปลอดโปร่ง และหลุดพ้นจากกิเลส ผู้ที่ดำเนินชีวิตตามหลักธรรมย่อมบรรลุผลทั้ง 3 ประการ คือ ประโยชน์ตน ประโยชน์ผู้อื่น และประโยชน์ร่วมกัน เกื้อกูลต่อ

สังคมโดยรวม ท้ายที่สุด บทนี้ย้ำว่า มนุษย์ทุกคนสามารถสร้างเป้าหมายชีวิตที่ดีได้ด้วยความเพียรและการพัฒนาตนอย่างต่อเนื่อง โดยใช้ปัญญาเป็นแสงสว่างนำทางสู่ความสุขที่แท้จริง และนิพพานอันเป็นจุดหมายสูงสุดของชีวิต

บทที่ 5 ธรรมเพื่อการพัฒนาตนเอง ได้กล่าวถึง แนวทางการพัฒนาตนเองตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ซึ่งมุ่งเน้นให้มนุษย์รู้จักฝึกฝนและยกระดับชีวิตทั้งทางกาย วาจา และใจ เพื่อให้ดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด การพัฒนาตนเริ่มจากการมีศีลเป็นพื้นฐาน ควบคุมกายวาจาให้เรียบร้อย มีสมาธิเป็นพลังหล่อเลี้ยงจิตใจให้มั่นคง และมีปัญญาเป็นแสงสว่างนำทางชีวิต ผู้ที่ต้องการพัฒนาตนต้องมีคุณธรรมพื้นฐาน เช่น ความเพียร สติ ความอดทน เมตตา และความเสียสละ เพื่อสร้างสมดุลระหว่างชีวิตส่วนตัวกับประโยชน์ของสังคม การพัฒนาตนตามแนวพุทธจึงเป็นการฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง ไม่ใช่เพียงเพื่อความสำเร็จทางวัตถุ แต่เพื่อความเจริญทางจิตใจและการหลุดพ้นจากความทุกข์ นอกจากนี้ บทนี้ยังชี้ว่า การพัฒนาตนเองที่แท้จริงต้องอาศัยการรู้เท่าทันกิเลส มีโยนิโสมนสิการ (คิดอย่างแยบคาย) และยึดหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) เป็นแนวทางดำเนินชีวิต สุดท้ายการพัฒนาตนเองตามหลักธรรมจะนำไปสู่ความสงบสุขภายในเป็นพื้นฐานของการสร้างสังคมที่ดีงาม และเป็นหนทางไปสู่การบรรลุธรรมขั้นสูงสุดคือ นิพพาน

บทที่ 6 ธรรมเพื่อการพัฒนาการศึกษา ได้กล่าวถึง บทบาทของพระพุทธศาสนาในการพัฒนาการศึกษา โดยมองว่าการศึกษาในพุทธธรรมคือ “สิกขา” ซึ่งหมายถึงการฝึกฝนอบรมตนเองทั้งทางกาย วาจา และใจ เพื่อให้เกิดปัญญาและความเจริญงอกงามในชีวิตอย่างแท้จริง ไม่ใช่เพียงการท่องจำความรู้ การศึกษาในมุมมองของพระพุทธศาสนาเริ่มจากการรู้ทุกข์ เห็นเหตุแห่งทุกข์ และปฏิบัติเพื่อดับทุกข์ ซึ่งเท่ากับเป็นกระบวนการศึกษาที่สมบูรณ์ตั้งแต่ต้นจนจบ โดยมี “ไตรสิกขา” คือ ศีล สมาธิ และปัญญา เป็นหลักสำคัญของการพัฒนามนุษย์ทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา พระพุทธเจ้าทรงเป็น “บรมครูของโลก” ผู้สอนด้วยวิธีแห่งความเข้าใจและความเมตตา โดยใช้หลักมัชฌิมาปฏิปทาเป็นแนวทางแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Life-long Education) ที่เน้นการปฏิบัติจริงเพื่อเข้าถึงความสงบและปัญญา การศึกษาตามหลักธรรมนี้ไม่เพียงสร้างความรู้ แต่ยังมุ่งให้เกิด “สันติภาพ” ทั้งในใจและในสังคม เพราะเมื่อมนุษย์รู้เท่าทันทุกข์ ย่อมอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข สุดท้ายบทนี้สรุปว่า การศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนา คือการสร้างทั้งผู้นำที่มีปัญญา ผู้ตามที่มีศีล และผู้ตรวจสอบที่มีสมาธิ ซึ่งจะนำสังคมไปสู่ความดีงามและสันติภาพอย่างแท้จริง

บทที่ 7 ธรรมเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจ ได้กล่าวถึง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สามารถประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจให้สมดุลและยั่งยืน โดยมุ่งเน้นการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจควบคู่กับคุณธรรม จริยธรรม และความพอเพียง พระพุทธเจ้าทรงสอนหลักการประกอบอาชีพที่สุจริต เรียกว่า “สัมมาอาชีวะ” เพื่อให้มนุษย์แสวงหาทรัพย์โดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น เศรษฐกิจที่ดีตามแนวพุทธต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของ ความขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ และแบ่งปัน ซึ่งช่วยลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความสุขในสังคม นอกจากนี้ยังย้ำถึงแนวคิด “เศรษฐกิจพอเพียง” ที่สอดคล้องกับหลักมัชฌิมาปฏิปทา คือ การดำเนินชีวิตอย่างพอดี ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่ตระหนี่ และไม่ตกอยู่ในอำนาจของกิเลส ดังนั้น การพัฒนาเศรษฐกิจจึงต้องควบคู่กับการพัฒนาคุณธรรม เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่าง “ความมั่งคั่งทางวัตถุ” และ “ความสงบทางใจ” ซึ่งจะนำไปสู่ความสุขที่แท้จริงทั้งของตนเองและส่วนรวม

บทที่ 8 ธรรมเพื่อการพัฒนาการปกครอง ได้กล่าวถึง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการปกครองและภาวะผู้นำ โดยเน้นว่ามนุษย์เป็นสัตว์สังคม ต้องอยู่ร่วมกันภายใต้ระบบการเมืองการปกครอง จึงจำเป็นต้องมีธรรมเป็นพื้นฐานในการบริหารบ้านเมืองอย่างถูกต้องและเป็นธรรม พระพุทธเจ้าทรงชี้ว่า การปกครองที่ดีต้องตั้งอยู่บนหลักธรรมาธิปไตย ไม่ใช่อำนาจหรือผลประโยชน์ส่วนตน ผู้ปกครองควรมีคุณสมบัติแห่งธรรม เช่น ทศพิธราชธรรม จักรวรรดิวัตร และอปริหานิยธรรม เพื่อเป็นแบบอย่างแห่งคุณธรรมและความเสียสละ นอกจากนี้ยังอธิบายถึงหลัก “มหาชนสมมติ” ซึ่งถือว่าผู้ปกครองได้รับอำนาจจากประชาชน และมีหน้าที่บริหารด้วยความยุติธรรมเพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวม ดังนั้น การพัฒนาการปกครองตามแนวพุทธจึงหมายถึง การนำหลักธรรมมาปรับใช้ในการบริหารจัดการรัฐให้เกิดสันติสุข ความเสมอภาค และความเจริญของประชาชน ทั้งทางโลกและทางธรรมในระยะยาว

บทวิจารณ์

จุดเด่น

หนังสือเล่มนี้เป็นงานเรียบเรียงเชิงพุทธปรัชญาที่มีคุณค่าอย่างยิ่งต่อการศึกษาและการดำเนินชีวิตในยุคปัจจุบัน ผู้เขียนสามารถเชื่อมโยงหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาเข้ากับแนวคิดการพัฒนามนุษย์อย่างเป็นระบบ ทั้งด้านจิตใจ สังคม เศรษฐกิจ การศึกษา และการปกครองได้อย่างกลมกลืน เนื้อหาเข้าใจง่าย เหมาะสำหรับนิสิต นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป

หนังสือมีลักษณะเป็นทั้งตำราเรียนและคู่มือชีวิต ที่กระตุ้นให้ผู้อ่านนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้จริงในการดำเนินชีวิตประจำวัน เพื่อสร้างความสุข ความสมดุล และสันติภาพทั้งภายในและภายนอกตนเอง การวิจารณ์หนังสือเล่มนี้สามารถแบ่งออกเป็น 4 ประเด็นสำคัญ ได้แก่ รูปแบบทางวรรณกรรม ภาษาและการนำเสนอ การออกแบบเนื้อหา และความทันสมัย ประกอบด้วย

1. รูปแบบทางวรรณกรรม หนังสือเล่มนี้มีรูปแบบทางวรรณกรรมที่โดดเด่น ด้วยการนำเสนอในลักษณะ “เรียบเรียงเชิงอธิบายและวิเคราะห์” ที่ผสมผสานเนื้อหาทางวิชาการเข้ากับหลักธรรมเชิงปฏิบัติได้อย่างลงตัว ลำดับหัวข้อเป็นระบบ มีการเชื่อมโยงแต่ละบทอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่แนวคิดเรื่องชีวิต เป้าหมายของชีวิต จนถึงการประยุกต์ใช้ธรรมะเพื่อพัฒนามิติสำคัญต่าง ๆ ของสังคม ผู้เขียนใช้วิธีอธิบายเชิงเหตุผล พร้อมยกตัวอย่างและเปรียบเทียบทางธรรมที่ช่วยให้เข้าใจง่าย อีกทั้งยังสอดแทรกมุมมองทางปรัชญาและจริยศาสตร์ที่เสริมความลุ่มลึกทางความคิดแก่ผู้อ่าน จึงถือเป็นวรรณกรรมธรรมะที่มีความสมบูรณ์ทั้งสาระและการจัดลำดับเนื้อหา

2. ภาษาและการนำเสนอ ภาษาที่ใช้ในหนังสือ ธรรมเพื่อการดำเนินชีวิต มีลักษณะเรียบง่าย สุภาพ และชัดเจน เหมาะกับผู้อ่านทุกระดับ โดยเฉพาะนิสิต นักศึกษา และบุคคลทั่วไปที่ต้องการศึกษาธรรมะอย่างเข้าใจง่าย ผู้เขียนใช้ถ้อยคำเชิงวิชาการควบคู่กับภาษาธรรมะอย่างกลมกลืน ไม่ซับซ้อนแต่คงไว้ซึ่งความลึกซึ้งทางความหมาย การอธิบายแนวคิดมีเหตุมีผล เชื่อมโยงกับชีวิตจริงได้ดี มีการใช้สำนวนทางธรรมและพุทธพจน์ประกอบอย่างเหมาะสม ทำให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจและศรัทธาในหลักธรรมมากขึ้น รวมทั้งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเป็นรูปธรรม

3. การออกแบบเนื้อหา หนังสือ ธรรมเพื่อการดำเนินชีวิต มีการออกแบบเนื้อหาอย่างเป็นระบบ เริ่มจากพื้นฐานของแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับชีวิตและธรรมะ แล้วค่อย ๆ พัฒนาไปสู่การประยุกต์ใช้ในด้านต่าง ๆ ของสังคม เช่น การศึกษา เศรษฐกิจ และการปกครอง โครงสร้างของหนังสือแบ่งเป็นบทอย่างชัดเจน แต่ละบทมีการปูพื้นเนื้อหา บรรยายแนวคิดหลัก และสรุปสาระสำคัญตอนท้าย ทำให้ผู้อ่านสามารถติดตามความคิดของผู้เขียนได้อย่างต่อเนื่อง การจัดลำดับหัวข้อเป็นแบบลำดับขั้นตอนจากง่ายไปสู่ลึกซึ้ง และมีการอ้างอิงแหล่งข้อมูลทางพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้องและครบถ้วน จึงทำให้หนังสือเล่มนี้มีทั้งความเป็นวิชาการและความเป็นคู่มือชีวิตในเวลาเดียวกัน

4. ความทันสมัย แม้เนื้อหาของหนังสือจะอิงอยู่บนหลักธรรมคำสอนที่มีมาแต่โบราณ แต่ผู้เขียนสามารถนำเสนอในมุมมองที่ร่วมสมัย สอดคล้องกับบริบทของสังคมปัจจุบัน ทั้งในด้านเศรษฐกิจ การศึกษา และการดำเนินชีวิตส่วนตัว การยกตัวอย่างเหตุการณ์และแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนามนุษย์ในยุคใหม่ ทำให้หนังสือเล่มนี้ไม่เพียงแต่เหมาะสำหรับผู้ศึกษาในสายพระพุทธศาสนาเท่านั้น แต่ยังเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่ต้องการเข้าใจหลักคิดเชิงจริยธรรมในการทำงานและการดำเนินชีวิตในศตวรรษที่ 21 นับว่าเป็นผลงานที่สามารถประยุกต์ใช้ได้จริงในทุกยุคทุกสมัย และยังคงคุณค่าในฐานะหนังสือธรรมะเชิงวิชาการที่สื่อสารได้อย่างร่วมสมัย

โดยสรุป หนังสือ ธรรมเพื่อการดำเนินชีวิต ไม่เพียงเป็นตำราเรียนเชิงวิชาการที่อธิบายหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างเป็นระบบและเข้าใจง่ายเท่านั้น แต่ยังเป็นคู่มือชีวิตที่ชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่าและสมดุล ผู้เขียนสามารถถ่ายทอดเนื้อหาธรรมะให้ร่วมสมัยและเชื่อมโยงกับชีวิตจริงของผู้อ่านได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและระดับสังคม เนื้อหามีความครอบคลุมและลุ่มลึก สะท้อนถึงความตั้งใจในการเผยแพร่ธรรมะเพื่อประโยชน์ทางวิชาการและทางจิตใจควบคู่กัน นับเป็นหนังสือที่ช่วยปลูกฝังจิตสำนึกแห่งคุณธรรม ความเพียร และปัญญาแก่ผู้อ่านได้อย่างแท้จริง จึงเหมาะอย่างยิ่งสำหรับใช้เป็นสื่อการเรียนรู้ในสถาบันการศึกษา ตลอดจนเป็นคู่มือในการพัฒนาตนเองสำหรับประชาชนทั่วไปที่ต้องการดำเนินชีวิตตามแนวทางแห่งธรรม

จุดด้อย

หนังสือ “ธรรมเพื่อการดำเนินชีวิต” เป็นผลงานทางวิชาการที่มีคุณค่าในการเปิดมุมมองใหม่ต่อการประยุกต์ธรรมะกับชีวิตสมัยใหม่ แต่ยังมีบางส่วนที่นำเสนอด้วยภาษาทางวิชาการมากเกินไป ทำให้ผู้อ่านทั่วไปอาจต้องใช้เวลาในการทำความเข้าใจ อีกทั้งบางประเด็นยังขาดตัวอย่างร่วมสมัยที่สะท้อนชีวิตประจำวันของคนรุ่นใหม่ได้ชัดเจน นอกจากนี้ภาพประกอบและกรณีศึกษายังมีจำนวนน้อย จึงอาจทำให้การเชื่อมโยงหลักธรรมกับสังคมปัจจุบันไม่โดดเด่นเท่าที่ควร การวิจารณ์หนังสือเล่มนี้สามารถแบ่งออกเป็น 4 ประเด็นสำคัญ ได้แก่

1. เนื้อหาและสาระสำคัญ เนื้อหาในหนังสือมีความถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนาและมีการจัดลำดับจากพื้นฐานของธรรมะไปจนถึงการประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้ดี แต่บางตอนยังมีการอธิบายเชิงนามธรรมมากเกินไป ทำให้ผู้อ่านที่ไม่มีพื้นฐานทางธรรมะอาจเข้าใจยาก

ข้อเสนอแนะ คือ ควรเพิ่มกรณีศึกษาหรือสถานการณ์จริง เพื่อช่วยให้เนื้อหาดูมีชีวิตชีวามากขึ้น และช่วยให้ผู้อ่านเข้าถึงแก่นธรรมได้ง่ายกว่าเดิม

2. ภาษาและการเขียน ภาษาที่ใช้ในหนังสือค่อนข้างเป็นทางการและมีศัพท์เชิงพุทธปรัชญามาก ซึ่งเหมาะกับนิสิต นักศึกษา และผู้สนใจศึกษาธรรมะเชิงลึก แต่ในบางบทควรปรับภาษาให้ง่ายขึ้นหรือมีคำอธิบายศัพท์เพิ่มเติม เพื่อให้ผู้อ่านทั่วไปเข้าใจได้โดยไม่ต้องมีพื้นฐานทางศาสนามากนัก การแทรกตัวอย่างภาษาพูดหรือคำอธิบายเปรียบเทียบจะช่วยให้การอ่านลื่นไหลและเกิดความเชื่อมโยงกับชีวิตจริงมากขึ้น

3. การออกแบบเนื้อหาและลำดับการนำเสนอ ลำดับเนื้อหามีความเป็นระบบและต่อเนื่องดี แต่บางบทมีข้อมูลจำนวนมากและยาวเกินไป ทำให้ความน่าสนใจลดลงในบางช่วง หากมีการใช้สรุปย่อท้ายบท หรือจัดแผนภาพแนวคิดประกอบ จะช่วยให้ผู้อ่านสามารถจับประเด็นสำคัญได้ชัดเจนขึ้นอีกทั้งจะช่วยเพิ่มความเข้าใจและความจดจำในระยะยาว

4. ความสอดคล้องกับสังคมปัจจุบัน แม้หนังสือจะมุ่งเน้นการนำธรรมะมาใช้ในชีวิตประจำวัน แต่ในบางประเด็นยังไม่เชื่อมโยงกับปัญหาสังคมหรือเศรษฐกิจสมัยใหม่เท่าที่ควร เช่น เทคโนโลยี สื่อออนไลน์ หรือวิถีชีวิตคนรุ่นใหม่ หากมีการปรับปรุงให้เนื้อหาสอดคล้องกับโลกยุคดิจิทัลมากขึ้น จะทำให้ผลงานนี้มีคุณค่าทั้งในเชิงวิชาการและเชิงปฏิบัติได้อย่างครบถ้วนยิ่งขึ้น

โดยสรุป หนังสือ “ธรรมเพื่อการดำเนินชีวิต” เป็นผลงานที่มีความสมบูรณ์ในเชิงเนื้อหาและเจตนารมณ์ ผู้เขียนสามารถถ่ายทอดหลักธรรมได้อย่างถูกต้องและมีเหตุผล เหมาะสำหรับใช้เป็นตำราเรียนในสายพระพุทธศาสนา และเป็นคู่มือชีวิตสำหรับผู้สนใจทั่วไป จุดเด่นอยู่ที่การเชื่อมโยงหลักธรรมเข้ากับชีวิตจริง ส่วนจุดด้อยคือการใช้ภาษาที่ค่อนข้างเป็นทางการและขาดตัวอย่างร่วมสมัย หากมีการปรับปรุงด้านการนำเสนอและการเชื่อมโยงกับสังคมปัจจุบันมากขึ้น หนังสือเล่มนี้ จะเป็นผลงานที่สมบูรณ์แบบทั้งในเชิงวิชาการและเชิงปฏิบัติ สามารถสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้อ่านดำเนินชีวิตด้วยปัญญา ศีลธรรม และสติได้อย่างแท้จริง

วิเคราะห์ประเด็นของคุณค่าของหนังสือ

หนังสือเรื่อง “ธรรมเพื่อการดำเนินชีวิต” ได้วิเคราะห์ถึงคุณค่าของหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน ทั้งในระดับบุคคลและระดับสังคม เนื้อหาช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างธรรมะกับชีวิตอย่างเป็นระบบ และ

ตระหนักถึงบทบาทของศีลธรรมในการสร้างสังคมที่สงบสุขและมั่นคง ในหลากหลายมิติ ทั้งในเชิงทฤษฎีและการประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง โดยมีคุณค่าเด่นชัดใน 5 ด้าน ได้แก่

1. คุณค่าด้านสังคม หนังสือ “ธรรมเพื่อการดำเนินชีวิต” ช่วยเปิดมุมมองให้ผู้อ่านเห็นถึงบทบาทของธรรมะในการสร้างสังคมที่อยู่ร่วมกันด้วยความเข้าใจและเมตตา หลักธรรมที่กล่าวถึง เช่น เมตตา กรุณา และอปริหานิยธรรม เป็นแนวทางในการสร้างความสามัคคีและความร่วมมือในชุมชน หนังสือชี้ให้เห็นว่าหากสังคมยึดถือคุณธรรมเป็นหลัก ย่อมลดปัญหาความขัดแย้ง ความเหลื่อมล้ำ และความแตกแยกได้อย่างยั่งยืน ทำให้เกิดความสงบสุขและความมั่นคงในสังคมโดยรวม

2. คุณค่าด้านการศึกษา หนังสือเล่มนี้มีคุณูปการต่อวงการศึกษาอย่างมาก โดยเฉพาะในแง่ของการส่งเสริม “การศึกษาตามแนวพุทธ” ที่เน้นการฝึกอบรมจิตใจควบคู่กับการเรียนรู้ทางสติปัญญา เนื้อหาในเล่มสามารถใช้เป็นสื่อการสอนในรายวิชาพระพุทธศาสนา หรือรายวิชาศีลธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เขียนได้เชื่อมโยงหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) เข้ากับแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทำให้ผู้อ่านเข้าใจว่าการศึกษาไม่จำกัดอยู่เพียงในห้องเรียน แต่เป็นกระบวนการฝึกตนเพื่อพัฒนาชีวิตอย่างต่อเนื่อง

3. คุณค่าด้านเศรษฐกิจ หนังสือเล่มนี้สะท้อนแนวคิดเชิงนโยบายที่มุ่งเน้น “เศรษฐกิจแบบพอเพียงและมีคุณธรรม” โดยอิงหลักสัมมาอาชีวะ ความขยัน และความซื่อสัตย์ในการประกอบอาชีพ ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาเศรษฐกิจที่แท้จริงต้องไม่แยกจากศีลธรรม การสร้างสมดุลระหว่างวัตถุและจิตใจเป็นหัวใจสำคัญของความมั่นคงทางเศรษฐกิจ หนังสือยังเสนอแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในเชิงพุทธ ซึ่งสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาสังคมให้มั่งคั่งอย่างยั่งยืนโดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น

4. คุณค่าด้านการเมืองการปกครอง หนังสือเล่มนี้นำเสนอแนวคิด “ธรรมาธิปไตย” ซึ่งเน้นว่าการปกครองที่ดีต้องตั้งอยู่บนหลักธรรม ผู้ปกครองควรยึดทศพิธราชธรรมและคุณธรรมเป็นหลักในการบริหารบ้านเมือง เพื่อสร้างความยุติธรรมและความสงบสุขแก่ประชาชน เนื้อหายังเชื่อมโยงกับแนวคิดประชาธิปไตยเชิงพุทธ ที่ถือว่าประชาชนคือเจ้าของอำนาจ และผู้ปกครองเป็นผู้รับมอบหมายให้บริหารด้วยความซื่อสัตย์และรับผิดชอบ จึงเป็นแนวทางที่ช่วยพัฒนาระบบการเมืองให้มีศีลธรรมและความโปร่งใสมากขึ้น

5. คุณค่าด้านศาสนาและวัฒนธรรม หนังสือเล่มนี้มีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงหลักธรรมในพระพุทธศาสนากับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมไทยอย่างแนบแน่น เนื้อหาช่วยอนุรักษ์และส่งเสริมค่านิยมที่ดีงาม เช่น ความกตัญญู ความอดทน ความเสียสละ และความพอเพียง

ซึ่งเป็นรากฐานของวัฒนธรรมไทย ผู้เขียนยังนำเสนอวิธีนำธรรมะมาปรับใช้กับชีวิตสมัยใหม่โดยไม่ละทิ้งรากเหง้าทางจิตวิญญาณของสังคมไทย ทำให้ผู้อ่านเกิดความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนและเห็นคุณค่าของศาสนาในทุกยุคทุกสมัย

โดยสรุป หนังสือ “ธรรมเพื่อการดำเนินชีวิต” เป็นผลงานที่มีคุณค่าครอบคลุมทั้งในด้านจิตใจ สังคม การศึกษา เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม ผู้เขียนสามารถเชื่อมโยงหลักธรรมเข้ากับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ได้อย่างกลมกลืนและร่วมสมัย เนื้อหามีทั้งความลึกซึ้งและความเป็นจริงที่สามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน จึงเป็นหนังสือที่ไม่เพียงให้ความรู้ทางวิชาการเท่านั้น แต่ยังเป็นแนวทางแห่งปัญญาในการสร้างสังคมที่ดีงามและยั่งยืน เหมาะสำหรับใช้เป็นตำราเรียน คู่มือจิตใจ และแรงบันดาลใจสำหรับผู้ที่แสวงหาความสุขที่แท้จริงในชีวิต

หลักธรรมที่ปรากฏในหนังสือเล่มนี้

หนังสือเล่มนี้ถือเป็นแหล่งรวมของหลักธรรมที่เน้นเรื่องการพัฒนาจิตใจและการดำเนินชีวิตอย่างมีสติ ผู้เขียนได้นำเสนอหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการเข้าใจชีวิตตามความเป็นจริง การฝึกตนให้พ้นจากความทุกข์ และการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีคุณธรรม หลักธรรมเหล่านี้ถูกนำมาอธิบายด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย เชื่อมโยงกับเหตุผลและชีวิตประจำวันอย่างเป็นรูปธรรม ช่วยให้ผู้อ่านตระหนักถึงความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับผู้อื่น และเห็นแนวทางแห่งการพัฒนาชีวิตด้วยปัญญาและความสงบภายในใจโดยหลักธรรมสำคัญที่ปรากฏในหนังสือเล่มนี้ ได้แก่

1. เบญจขันธ์

เบญจขันธ์ หมายถึง องค์ประกอบทั้ง 5 ประการของชีวิตมนุษย์ ซึ่งรวมกันเป็นสิ่งที่เรียกว่า “ตัวตน” หรือ “บุคคล” ตามแนวคิดในพระพุทธศาสนา ขันธ์ทั้งห้านี้เป็นเพียงกระแสของธรรมชาติที่เกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไปอยู่ตลอดเวลา จึงไม่ควรยึดมั่นถือมั่นว่าเป็นของเราหรือเป็นตัวเรา องค์ประกอบทั้งห้าได้แก่ 1) รูปขันธ์ คือ ร่างกายหรือส่วนที่เป็นวัตถุ 2) เวทนาขันธ์ คือ ความรู้สึกสุข ทุกข์ หรือเฉย ๆ 3) สัญญาขันธ์ คือ ความจำได้หมายรู้สิ่งต่าง ๆ 4) สังขารขันธ์ คือ ความคิด เจตนา และการปรุงแต่งทางจิต 5) วิญญาณขันธ์ คือ การรับรู้หรือความรู้ตัวต่ออารมณ์ที่มากระทบ

พระพุทธเจ้าทรงสอนว่า ขันธ์ทั้งห้าเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และไม่ใช่ตัวตน (อนัตตา) การยึดมั่นในขันธ์เหล่านี้เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ ดังที่ปรากฏในพระไตรปิฎกว่า

“อุปาทานขันธ์ทั้ง 5 เป็นเหตุให้เกิดทุกข์” (พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี, 2561 : 37-38) การเข้าใจเบญจขันธ์อย่างถูกต้องตามหลักพุทธธรรม ทำให้ผู้ศึกษาเห็นความจริงของชีวิต ไม่หลงยึดติดในกายและใจ และนำไปสู่การคลายความยึดมั่น (วิราคะ) และการดับทุกข์ในที่สุด ผู้รู้จึงสามารถดำเนินชีวิตด้วยปัญญา เห็นคุณค่าของความไม่เที่ยง และละคลายความยึดมั่นในโลกวัตถุได้อย่างลึกซึ้ง ซึ่งเป็นรากฐานของพุทธเศรษฐศาสตร์เช่นกัน ที่เน้นความพอเพียงและการพัฒนาแบบไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

2. ไตรลักษณ์

ไตรลักษณ์ หมายถึง ลักษณะสำคัญ 3 ประการของสรรพสิ่งในโลก หรือที่เรียกว่า “สามัญลักษณะ” ซึ่งเป็นหลักธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนา แสดงถึงความเป็นจริงของสังขารทั้งปวง ได้แก่ 1) อนิจจตา คือ ความไม่เที่ยง ไม่คงที่ สรรพสิ่งล้วนเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป ไม่อาจคงอยู่ในสภาพเดิม 2) ทุกขตา คือ ความเป็นทุกข์ เพราะสิ่งทั้งหลายอยู่ในสภาพที่แปรเปลี่ยนและเสื่อมสลาย จึงไม่อาจให้ความสุขถาวรได้ และ 3) อนัตตา คือ ความไม่มีตัวตนถาวร สิ่งที่เข้าใจว่าเป็น “ตัวเรา” หรือ “ของเรา” แท้จริงแล้วเป็นเพียงการประชุมของเหตุปัจจัย ไม่ใช่ตัวตนที่แท้จริง (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์. (ป. อ. ปยุตฺโต), 2561, น. 63)

3. ปฏิจจสมุปบาท

ปฏิจจสมุปบาท หมายถึง หลักธรรมที่อธิบายว่า “ทุกสิ่งเกิดขึ้นได้เพราะอาศัยเหตุปัจจัยซึ่งกันและกัน” เป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงกันอย่างต่อเนื่อง เมื่อเข้าใจหลักข้อนี้ จะช่วยให้มองเห็นการเกิดขึ้นของอัตตาและทุกข์ได้ชัดเจนขึ้น พร้อมตระหนักว่า การละอัตตาและความยึดมั่นไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะทุกสิ่งล้วนเกิดจากเหตุปัจจัยที่เกื้อหนุนกัน โดยมีองค์ประกอบต่อเนื่องกันตั้งแต่ อวิชชา สังขาร วิญญาณ นามรูป สฬายตนะ ผัสสะ เวทนา ตัณหา อุปาทาน ภพ ชาติ และชราจนถึงมรณะ (บรรจบ บรรณรุจิ, 2545, น. 1) ในพระไตรปิฎก กล่าวว่า คำว่า “ปฏิจจสมุปบาท” มาจากคำว่า “ปฏิจจ” กับ “สมุปบาท” โดยที่ “ปฏิจจ” หมายถึง กิริยาอาการที่อาศัยกัน และสมุปบาท หมายถึง การเกิดขึ้นโดยชอบ เมื่อรวมกันปฏิจจสมุปบาทจึงหมายถึง ปัจจัยที่อาศัยกันเกิดขึ้นโดยชอบ (ม.ม. (ไทย) 13/337/407) หรือปัจจัยทั้งหลายที่อาศัยกันและกัน เป็นเหตุร่วมกัน ยังผลธรรมให้เกิดขึ้นเสมอกัน คือ มิใช่ให้เกิดขึ้นเป็นส่วน ๆ และมิใช่ให้เกิดขึ้นก่อนและหลัง (พระพุทธโฆสเถระ, 2546, น. 846)

4. สังคหวัตถุ 4

หลักสังคหวัตถุ 4 เป็นแนวธรรมที่ช่วยสร้างความสามัคคีและความผูกพันในสังคม โดยเน้นให้มนุษย์ “อยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูล” มากกว่าการอยู่เพื่อตนเอง ประกอบด้วย 1) ทาน การ

ให้และแบ่งปัน ซึ่งไม่เพียงหมายถึงทรัพย์สิน แต่รวมถึงความรู้และน้ำใจ 2) ปิยวาจา การพูดจาอย่างสุภาพและจริงใจ เพื่อสร้างความไว้วางใจและความเข้าใจ 3) อัตถจริยา การกระทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวม เป็นการลงมือช่วยเหลืออย่างแท้จริง 4) สมานัตตตา การวางตนอย่างเสมอภาค เคารพผู้อื่น และปรับตัวให้เหมาะกับบริบท หลักธรรมนี้สะท้อนคุณค่าของ “ความสัมพันธ์” ในการอยู่ร่วมกัน และสามารถประยุกต์ใช้กับการบริหารองค์กรหรือการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างดี (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2551, น. 143)

5. อิทธิบาท 4

อิทธิบาท 4 เป็นแนวทางแห่ง “ความสำเร็จ” ที่เน้นแรงจูงใจภายในมากกว่าปัจจัยภายนอก ได้แก่ 1) ฉันทะ ความรักและความพอใจในสิ่งที่ทำ 2) วิริยะ ความเพียรพยายามอย่างต่อเนื่อง 3) จิตตะ การมีสมาธิและความใส่ใจในเป้าหมาย 4) วิมังสา การใช้ปัญญาวิเคราะห์ ปรับปรุง และเรียนรู้จากประสบการณ์ หากนำหลักนี้มาใช้ในการทำงานหรือเรียนรู้จะช่วยให้เกิดผลลัพธ์อย่างยั่งยืน เพราะอาศัยทั้งความตั้งใจและการพัฒนาตนด้วยเหตุผล ไม่ใช่เพียงแรงผลักจากภายนอก (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2551, น.160)

6. ไตรสิกขา 3

ไตรสิกขา คือกระบวนการพัฒนาตนแบบครบวงจร ทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา ได้แก่ 1) ศีล คือ การควบคุมตนเองให้ประพฤติชอบ 2) สมาธิ คือ การฝึกใจให้มั่นคงและสงบ 3) ปัญญา คือ การรู้เท่าทันและเข้าใจความจริงของชีวิต เมื่อพัฒนาได้ครบทั้งสามส่วนจะทำให้เกิด “ความสมดุลของชีวิต” ที่ไม่เอนเอียงไปทางวัตถุหรืออารมณ์เพียงด้านเดียว ไตรสิกขาจึงเป็นแนวทางแห่งการฝึกตนที่ใช้ได้ทั้งในชีวิตส่วนตัวและในสังคม(ที.ม. (ไทย) 10/299/160) หลักไตรสิกขาจึงถือเป็นแก่นกลางของการปฏิบัติในพระพุทธศาสนา ซึ่งรวมทั้งพระและคฤหัสถ์สามารถน้อมนำไปใช้ได้ในทุกระดับของการฝึกฝนตน (เสฐียรพงษ์ วรรณปก, 2565 : 158-161)

7. มรรค 8

อริยมรรคมีองค์ 8 เป็นหลักการดำเนินชีวิตที่มุ่งสู่ “ทางสายกลาง” ซึ่งช่วยให้มนุษย์พ้นจากความสุดโต่งทั้งสองด้าน ได้แก่ การแสวงหาความสุขสุดขีดและการทรมานตน ประกอบด้วยความเห็นชอบ การดำริชอบ การพูด การกระทำ การเลี้ยงชีพ ความเพียร สติ และสมาธิ มรรค 8 ไม่ใช่เพียงคำสอนทางศาสนา แต่เป็น “แนวทางพัฒนาคุณภาพชีวิต” ที่สามารถใช้ได้จริงในทุกสังคม เช่น การทำงานอย่างมีจริยธรรม การบริหารชีวิตด้วยสติ และการ

มีเป้าหมายที่ชัดเจน หลักนี้จึงเป็นรากฐานของการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและเป็นธรรม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2551, น. 215) มรรคมีองค์ 8 นี้ เป็นอริยสัจจ์ ข้อที่ 4 และได้ชื่อว่า มัชฌิมาปฏิปทา แปลว่า “ทางสายกลาง” เพราะเป็นข้อปฏิบัติอันพอดีที่จะนำไปสู่จุดหมายแห่งความหลุดพ้นเป็นอิสระ ดับทุกข์ ปลอดปัญหาไม่ติดข้องในที่สุดทั้งสอง คือ กามสุขัลลิกานุโยค และอัตตกิลมถานุโยค ที่สุด อริยสัจจ์ 4

8. อปริหานิยธรรม 7

อปริหานิยธรรมเป็นหลักแห่ง “ความไม่เสื่อม” ของหมู่ชนและสังคม เน้นการอยู่ร่วมกันด้วยความเคารพและสามัคคี เช่น การประชุมกันด้วยความพร้อมเพรียง การเคารพผู้นำ การไม่ออกกฎโดยพลการ และการส่งเสริมศีลธรรมในชุมชน พระพุทธเจ้าตรัสว่า หากสังคมใดยึดหลักนี้ ย่อมรุ่งเรืองไม่เสื่อมถอย ในเชิงปฏิบัติ อปริหานิยธรรมสามารถประยุกต์กับการทำงานเป็นทีม หรือการบริหารองค์กรได้อย่างดี เพราะช่วยสร้างวัฒนธรรมแห่งความร่วมมือ ความรับผิดชอบ และการเคารพซึ่งกันและกัน(องฺ.จตุกฺก. (ไทย) 21/19/26) การปฏิบัติตามหลักเหล่านี้จะนำมาซึ่งความเจริญและความมั่นคงของประชาชน

การวิจารณ์เชิงเปรียบเทียบ

เมื่อเปรียบเทียบหนังสือ “ธรรมเพื่อการดำเนินชีวิต” ของนายณรงค์ ปัดแก้ว กับหนังสือแนวเดียวกัน เช่น “ธรรมะกับชีวิตสมัยใหม่” ของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) จะเห็นว่าทั้งสองเล่มมุ่งเน้นการประยุกต์หลักธรรมสู่การดำเนินชีวิตประจำวัน แต่หนังสือของณรงค์มีลักษณะเรียบง่าย เข้าถึงผู้อ่านทั่วไปได้ดีกว่า ขณะที่ผลงานของพระธรรมปิฎกมีความเป็นปรัชญาเชิงลึก เหมาะกับนักวิชาการมากกว่า นอกจากนี้ หากเปรียบเทียบกับ “พุทธเศรษฐศาสตร์” ของพระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี จะพบว่าหนังสือ “ธรรมเพื่อการดำเนินชีวิต” มีเนื้อหาครอบคลุมหลายด้านของชีวิต ส่วน “พุทธเศรษฐศาสตร์” เน้นเฉพาะการประยุกต์ธรรมะกับระบบเศรษฐกิจและการพัฒนาอย่างยั่งยืน จุดเด่นของหนังสือที่นำมาวิจารณ์คือความสมดุลระหว่างเนื้อหาทางทฤษฎีและการปฏิบัติจริง ทำให้เหมาะทั้งกับผู้เรียนทางพระพุทธศาสนาและผู้ที่ต้องการแนวทางชีวิตเชิงธรรมะในยุคปัจจุบัน

สรุปและข้อเสนอแนะ

หนังสือ “ธรรมเพื่อการดำเนินชีวิต” ได้นำเสนอหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาในมิติที่เข้าใจง่ายและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน ทั้งในด้านการพัฒนาตนเอง การศึกษา เศรษฐกิจ การเมือง และสังคมโดยรวม ผู้เขียนอธิบายหลักธรรมสำคัญอย่างเป็นระบบ พร้อมยกตัวอย่างประกอบเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจถึงคุณค่าและเป้าหมายของชีวิตตามแนวพุทธธรรมได้อย่างลึกซึ้ง หนังสือเล่มนี้จึงเปรียบเสมือนแนวทางแห่งปัญญาที่ช่วยให้ผู้อ่านดำเนินชีวิตอย่างมีสติ สมดุล และสงบสุข อีกทั้งยังส่งเสริมให้ตระหนักถึงการอยู่ร่วมกันอย่างมีคุณธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นผลงานที่เหมาะทั้งในเชิงวิชาการและการนำไปใช้จริงในชีวิตประจำวัน

ข้อเสนอแนะ การพัฒนาหนังสือ “ธรรมเพื่อการดำเนินชีวิต” อาจดำเนินได้ในแนวทางที่เชื่อมโยงหลักธรรมเข้ากับบริบทสังคมร่วมสมัย ทั้งด้านเศรษฐกิจ เทคโนโลยี และปัญหาชีวิตของคนยุคใหม่ เพื่อให้ผู้อ่านรุ่นใหม่เข้าถึงหลักธรรมได้อย่างมีความหมายยิ่งขึ้น นอกจากนี้ การเพิ่มกรณีศึกษาเชิงปฏิบัติและสื่อประกอบ เช่น ภาพ แผนภาพ หรือกิจกรรมการเรียนรู้ จะช่วยให้เนื้อหาน่าสนใจและเกิดการเรียนรู้เชิงลึกมากกว่าเดิม หากได้รับการพัฒนาในแนวทางนี้ หนังสือเล่มนี้จะยิ่งมีคุณค่าทางวิชาการและตอบโจทย์ต่อการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบันได้อย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

ณรงค์ ปัดแก้ว. (2563). *ธรรมเพื่อการดำเนินชีวิต.* แพร่: หจก. เมืองแพร่การพิมพ์.

บรรจบ บรรณรุจิ. (2545). *ปฏิจจสมุปบาท.* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: พรบุญการพิมพ์.

พระพรหมคุณาภรณ์. (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม.* (พิมพ์ครั้งที่ 17). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพุทธโฆสเถระ. (2546). *คัมภีรวิสุทธิมรรค แปลโดย สมเด็จพระพุฒาจารย์.* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: ประยูรวงศพริ้นติ้ง.

พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี. (2561). *เบญจขันธ์กับการพัฒนาชีวิต.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อมรินทร์ธรรมะ.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2561). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์.* (พิมพ์ครั้งที่ 33). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ผลิธัมม์ ในเครือบริษัท สำนักพิมพ์เพ็ท แอนด์โฮม จำกัด.

เสฐียรพงษ์ วรรณปก. (2564). *แนวคิดสำคัญในพระพุทธศาสนาเถรวาท.* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

A STUDY ON THE IMPACT OF FLIPPED CLASSROOM TEACHING MODEL ON THE COMPREHENSIVE LANGUAGE APPLICATION ABILITY OF STUDENTS IN THE COLLEGE ENGLISH COURSE AT GUANGXI UNIVERSITY*

Hao Li

Faculty of Education North Bangkok University, Thailand

Corresponding Author's Email: hao.li@northbkk.ac.th

Received 23 October 2025; Revised 5 November 2025; Accepted 7 November 2025

Abstract

The objectives of this study are: 1) to investigate the impact of the flipped classroom teaching model on students' comprehensive language application ability in a College English course at Guangxi University; 2) to examine the effectiveness of pre-class, in-class, and post-class instructional stages in improving English proficiency; 3) to identify moderating factors such as learner autonomy, feedback timeliness, and technological conditions; and 4) to provide pedagogical recommendations for optimizing the flipped classroom model in higher education English instruction. This research adopts a quasi-experimental design. The population consists of undergraduate students majoring in early childhood education at Guangxi University, and the sample comprises 80 participants, divided equally into an experimental group (flipped instruction) and a control group (traditional instruction) selected through

Citation:

* Hao Li. (2025). A Study On The Impact Of Flipped Classroom Teaching Model On The Comprehensive Language Application Ability Of Students In The College English Course At Guangxi University. Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(6), 35-47.;

DOI: DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

purposive sampling. Data were collected using standardized language proficiency tests, self-assessment scales, and student questionnaires, and analyzed through descriptive statistics, paired-sample t-tests, and independent-sample t-tests.

The research results show that: 1) students in the flipped classroom significantly outperformed those in traditional instruction in post-test results; 2) the flipped approach enhanced reading, listening, and writing abilities through active engagement and feedback; 3) learner autonomy and teacher feedback positively influenced performance; and 4) excessive pre-class workload and unstable technology negatively affected outcomes. The study concludes that the flipped classroom model effectively enhances comprehensive English proficiency by promoting student-centered, interactive, and feedback-driven learning. The recommended strategies include improving technological support, designing balanced pre-class tasks, and strengthening teacher–student feedback mechanisms to maximize instructional effectiveness.

Keywords: Flipped Classroom, Comprehensive Language Proficiency, College English

Introduction

In recent decades, English has become a key medium for knowledge production, international cooperation, academic mobility, and cross-cultural communication in the era of globalization (Crystal, 2012; Graddol, 2019). Within the Chinese higher education context, the development of comprehensive English language proficiency—including reading, listening, and writing—has therefore become an essential objective of College English instruction, as emphasized by the College English Curriculum Requirements issued by the Ministry of Education (MOE, 2020). However, longstanding teacher-centered approaches in College English classrooms rely heavily on lecture-based input,

decontextualized exercises, and rote learning, which often lead to passive learning attitudes, limited interaction, and insufficient communicative competence (Li & Liu, 2023; Wang, 2021). As a result, many students struggle to internalize linguistic knowledge and transfer it to authentic language use, resulting in slow or uneven improvement in their comprehensive language application abilities. With advances in educational technology and the rise of blended learning, the flipped classroom (FC) model has emerged as an innovative alternative that reconfigures time, space, and learning roles in instructional design (Bergmann & Sams, 2014; Bishop & Verleger, 2013). By shifting initial knowledge acquisition to pre-class autonomous learning and reserving classroom time for collaborative problem-solving, communicative tasks, and higher-order thinking, the FC model promotes learner autonomy, engagement, and meaningful language output (Abeysekera & Dawson, 2015; Han, 2023). Studies in EFL and EMI settings have shown that flipped learning can enhance learning motivation, increase classroom participation, and improve language performance (Chen et al., 2024; Samadi et al., 2024). Nevertheless, empirical research focusing specifically on the mechanisms through which the FC model improves comprehensive language application ability in Chinese College English classrooms remains insufficient, especially concerning the integrated effects of pre-class preparation, in-class interaction, and post-class feedback. In response to these pedagogical challenges, Guangxi A University has begun to incorporate flipped classroom practices into College English teaching. However, it remains unclear whether the flipped approach can outperform traditional instruction in this context and how effectively it enhances students' comprehensive language ability. Therefore, this study conducts an empirical quasi-experimental investigation to examine the impact of the FC model and to generate evidence-based implications for optimizing College English instruction.

Objectives

1. To investigate the impact of the flipped classroom teaching model on students' comprehensive English language proficiency in a College English course at Guangxi University.

2. To examine the effectiveness of the three instructional stages-pre-class preparation, in-class interaction, and post-class feedback-in enhancing students' reading, listening, and writing abilities.

3. To identify key moderating factors such as learner autonomy, feedback timeliness, and technological stability that influence the effectiveness of flipped classroom instruction.

4. To propose pedagogical recommendations and practical strategies for optimizing the flipped classroom model in College English instruction based on empirical findings.

Literature Review

The flipped classroom model represents a significant pedagogical transformation in English language education, shifting the learning process from teacher-centered instruction to student-centered engagement. It is grounded in constructivist learning theory, which views knowledge as actively constructed through experience and interaction rather than passively received (Vygotsky, 1978). Students learn through meaningful participation, where pre-class materials activate prior knowledge, in-class activities promote communication and collaboration, and post-class feedback supports reflection and consolidation. Humanistic learning theory also highlights learner autonomy and emotional engagement as key factors in effective learning (Rogers, 1983), while mastery learning theory (Bloom, 1976) emphasizes staged progress and corrective feedback to ensure competence. Together, these theories justify the flipped classroom as a model that integrates autonomy, interaction, and

feedback to strengthen comprehensive language proficiency (Bergmann & Sams, 2014; Abeysekera & Dawson, 2015).

Within the Chinese College English context, traditional lecture-based teaching has long focused on grammar, memorization, and exam preparation, resulting in passive learning and limited communicative ability (Liu & Li, 2023; Guo, 2024). The flipped model addresses these limitations by reconfiguring classroom time to emphasize discussion, peer collaboration, and communicative tasks that enhance reading, listening, and writing skills. Research in EFL and EMI classrooms has shown that flipped instruction increases motivation, participation, and cognitive engagement (Buhl et al., 2023; Samadi et al., 2024; Chen et al., 2024). In particular, Chinese studies report improved listening comprehension, writing accuracy, and reading fluency when flipped strategies replace traditional lectures (Hu, 2023).

Nevertheless, recent literature emphasizes that the flipped classroom's effectiveness depends on several moderating factors, including student readiness, technological stability, and the quality of teacher feedback (Han, 2023; Nielsen, 2023). Poorly designed pre-class tasks, lack of feedback, or low digital literacy may lead to reduced participation and uneven learning gains. Therefore, scholars recommend aligning pre-class input, in-class interaction, and post-class feedback to ensure continuous learning and knowledge transfer.

Despite its growing adoption, research gaps remain. Many studies focus on short-term outcomes rather than sustained language development, and few have examined the combined effects on reading, listening, and writing as an integrated skill set. Moreover, the interaction among learner autonomy, feedback timeliness, and technological support remains underexplored. This study aims to fill these gaps by empirically investigating how a structured three-stage flipped classroom model enhances students' comprehensive language

proficiency and by proposing pedagogical strategies for optimizing College English teaching in China.

Methodology

This study used a quasi-experimental design involving 80 undergraduate students majoring in early childhood education at Guangxi University. Participants were divided equally into an experimental group, which received flipped classroom instruction, and a control group taught traditionally over a 16-week semester.

The flipped classroom followed three stages: pre-class preparation using online materials, in-class interactive tasks, and post-class feedback through reflection and teacher comments.

Data were collected via English proficiency tests, self-assessment scales, and satisfaction questionnaires. The results were analyzed using SPSS with descriptive statistics and t-tests to compare pre- and post-test scores, ensuring reliable evaluation of the flipped classroom's impact on students' English proficiency.

Result

This chapter presents the results of the statistical analysis conducted in this study, including descriptive statistics, pre-test and post-test comparisons, questionnaire findings, correlation analysis, and regression analysis. The findings demonstrate the effects of the flipped classroom teaching model on students' comprehensive English proficiency in comparison with traditional instruction.

Table 1 Pre-test and Post-test Comparison

Class	N	Pre-test Mean	Post-test Mean	Gain	Sig.
Experimental	40	76.65	82.90	+6.25	0.000*
Control	40	76.03	80.08	+4.05	0.000*

Table 1. both the experimental and control groups showed improvement between the pre-test and post-test. However, the experimental group demonstrated a considerably higher mean gain (+6.25) compared to the control group (+4.05). Although both groups started with nearly identical pre-test scores, the post-test mean of the experimental group (82.90) was substantially higher than that of the control group (80.08). The significance value ($p < .05$) confirms that the improvement in both groups was statistically meaningful; however, the larger gain in the experimental group indicates that the flipped classroom model produced a more substantial impact on students' English learning outcomes than the traditional approach.

This result suggests that pre-class preparation, in-class interaction, and post-class feedback enabled students in the experimental group to internalize knowledge more effectively, engage more actively in classroom activities, and retain content more efficiently. The finding aligns with prior studies showing that flipped instruction promotes deeper learning, higher motivation, and more frequent language output opportunities compared to teacher-centered environments.

Table 2. Student Satisfaction Questionnaire (Experimental Group)

Dimension	**Mean**
Pre-class Autonomous Learning	4.56
In-class Interaction	4.58
Post-class Feedback	4.52
Overall Language Proficiency	4.57

Table 2. illustrates the mean scores of the student satisfaction questionnaire. The results reveal a positive perception of the flipped classroom model, with all dimensions receiving mean scores above 4.50. The highest score was assigned to in-class interaction (M = 4.58), indicating that students particularly valued opportunities to engage in collaborative activities, discussion, and communication-focused learning tasks. Pre-class autonomous learning (M = 4.56) also received a high rating, reflecting students' appreciation for having access to instructional videos and materials that allowed them to preview content at their own pace.

Post-class feedback (M = 4.52) scored slightly lower but remained in the high-satisfaction range, suggesting that feedback helped students identify weaknesses and improve their comprehension, though some students desired more individualized guidance. Overall, the consistently high satisfaction scores highlight that the flipped classroom created an engaging, supportive, and student-centered learning environment that enhanced their confidence and language performance.

Conclusions

This study examined the impact of the flipped classroom teaching model on students' comprehensive English proficiency in a College English course at Guangxi University. The results from pre-test and post-test

comparisons, together with questionnaire findings, provide strong evidence that the flipped classroom is more effective than traditional lecture-based instruction in improving students' reading, listening, and writing performance. The experimental group demonstrated a significantly higher post-test mean and greater learning gains than the control group, confirming that the flipped classroom enhanced overall language outcomes through a combination of pre-class input, in-class interaction, and post-class feedback. These findings are consistent with previous research indicating that the flipped model can increase student achievement, engagement, and autonomy in language learning (Abeysekera & Dawson, 2015; Bergmann & Sams, 2014; Samadi et al., 2024).

The questionnaire analysis further revealed that students held highly positive perceptions of the flipped classroom. They reported that pre-class materials improved their preparedness, in-class collaboration increased motivation and communicative confidence, and post-class feedback facilitated deeper reflection and language consolidation. This aligns with interactionist and constructivist perspectives, which emphasize that meaningful learning occurs when learners actively negotiate meaning and receive timely feedback (Long, 1985; Vygotsky, 1978). As a result, the flipped classroom created a student-centered learning ecology that promoted self-regulation, engagement, and sustainable language development.

Importantly, this study contributes new insights that extend beyond previous flipped classroom research. Whereas earlier studies often focused on a single skill (e.g., listening or speaking) or reported short-term motivational effects (Hu, 2023; Guo, 2024), the present research addresses comprehensive proficiency across three integrated skills—reading, listening, and writing—and demonstrates how these gains emerge through the three-stage flipped mechanism (input ⟶ interaction ⟶ feedback) over a full semester. Furthermore, while prior research has mainly emphasized the benefits of the

flipped classroom, this study identifies key conditions influencing effectiveness, such as learner autonomy, task design, and feedback quality. This adds clearer pedagogical implications for instructors by highlighting how flipped learning works-not only that it works. In doing so, this study responds to calls from recent literature for more mechanism-based and skill-integrated flipped classroom research in EFL contexts (Buhl et al., 2023; Han, 2023).

In conclusion, the flipped classroom has been shown to be a powerful instructional model that supports deeper cognitive processing, increases student participation, and enhances comprehensive English proficiency more effectively than traditional instruction. By reallocating classroom time to higher-order learning tasks, the flipped classroom promotes active, collaborative, and feedback-driven language development. Therefore, it is recommended that College English programs in China adopt flipped principles more widely and systematically to improve language outcomes and respond to the goals of contemporary curriculum reforms emphasizing communicative competence, learner autonomy, and technology-enhanced instruction.

Discussion

The findings of this study indicate that the flipped classroom model significantly enhances students' comprehensive English proficiency compared with traditional teaching. Students in the experimental group achieved greater learning gains and demonstrated higher levels of motivation and engagement. The results highlight that pre-class preparation, in-class collaboration, and post-class feedback work together to create a more effective learning process.

These results are consistent with earlier studies suggesting that the flipped classroom fosters active learning, deeper cognitive processing, and learner autonomy (Abeysekera & Dawson, 2015; Bergmann & Sams, 2014; Samadi et al., 2024). The high satisfaction scores in all learning stages also

confirm that learners value interactive and collaborative classroom environments. According to constructivist and interactionist theories, such environments allow learners to negotiate meaning, apply knowledge, and receive immediate feedback (Vygotsky, 1978; Long, 1985).

Furthermore, this study extends prior research by examining three integrated skills-reading, listening, and writing-rather than isolated abilities. It also identifies moderating factors such as learner autonomy, task design, and feedback quality, which determine how effectively the flipped classroom improves learning outcomes. This indicates that the model's success depends not only on its structure but also on the quality of implementation and feedback systems.

Recommendations

Based on the findings, several practical and pedagogical recommendations are proposed:

Teacher Training and Professional Development – Institutions should provide workshops and continuous training for instructors to design effective flipped lessons, integrate technology, and provide formative feedback.

Balanced Pre-class Materials – Pre-class resources should be concise, interactive, and aligned with in-class objectives to prevent student overload.

Technological Infrastructure – Universities should enhance their Learning Management Systems (LMS) and ensure stable digital environments for content delivery and feedback.

Formative Feedback Mechanisms – Teachers should implement timely and personalized feedback using peer evaluation and digital assessment tools.

Encouraging Learner Autonomy – Students should be guided to set personal learning goals and reflect on their progress to develop independent learning habits.

Integrated Assessment Design – Evaluation methods should measure reading, listening, and writing collectively to reflect holistic communicative competence.

For future research, scholars should consider larger and more diverse samples, longitudinal and mixed methods designs, and the exploration of additional moderating variables such as digital literacy and task complexity to refine and expand the flipped classroom framework in EFL contexts.

References

Abdul Khader Saheb, S., Hakami, Z., Bokhari, A. M., & Bawazeer, O. (2024). Flipped classroom orthodontic education for undergraduate dental students: A factor analysis study. *Journal of Dental Education,* 88(11).

Assefa Kebad Mengesha, Ayele, H. S., Misker, M. F., & Beyna, A. T. (2024). *Assessing the effectiveness of flipped classroom teaching–learning method among undergraduate medical students.* BMC Medical Education, 24(1). https://doi.org/10.1186/s12909-024-06105-7

Buhl Wiggers, J., la Cour, L., & Kjærgaard, A. (2023). Investigating effects of teachers in flipped classrooms: A randomized controlled trial. *International Journal of Educational Technology in Higher Education,* 20(1). https://doi.org/10.1186/s41239-023-00396-4

Chen, S. (2023). Discussion on the flipped classroom teaching mode of the Water Conservancy Engineering Construction course. *International Journal of New Developments in Education,* 5(10).

Guo, J. (2024). Application of the flipped classroom teaching model in college English teaching. *Frontiers in Educational Research,* 71(10). https://doi.org/10.25236/FER.2024.071020

Han, F. (2023). Relations between students' study approaches, perceptions of learning environments, and achievement in flipped classroom learning. *Journal of Educational Computing Research,* 61(6). https://doi.org/10.1177/07356331231162823

Zhang, L. (2020). College English flipped classroom teaching model based on autonomous learning theory. *Journal of Contemporary Educational Research,* 4(7), 92–97.

เศรษฐกิจพอเพียง : การวิเคราะห์เชิงแนวคิดและการประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน*

SUFFICIENCY ECONOMY: CONCEPTUAL ANALYSIS AND APPLICATION FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT

พระครูวินัยธรสุเมธี สิริปญฺโญ (โสจันทร์)[1], พระมหาเตวิช โชติญาโณ[2]
และ พระมหาฉัตรชัย ธมฺมวรเมธี (ทันบาล)[3]
Phrakru Vinaithon Sumathee Siripanyo (Sojan)[1], Phramaha Tewit Chotiyano[2]
and Phramaha Chatchai Thammawaramatee (Tanbal)[3]
[1-3]สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
[1-3]Education Teaching Social Studies, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Corresponding Author's Email: Sumeatee@gmail.com
วันที่รับบทความ : 26 กันยายน 2568; วันแก้ไขบทความ 30 กันยายน 2568; วันตอบรับบทความ : 2 ตุลาคม 2568
Received 26 September 2025; Revised 30 September 2025; Accepted 2 October 2025

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ ศึกษาถึงเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงพระราชทานแก่ประชาชนชาวไทย เพื่อเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตและพัฒนาสังคมอย่างสมดุลและยั่งยืน ปรัชญานี้ประกอบด้วยหลักการสำคัญสามประการ ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันพร้อมด้วยเงื่อนไขด้านความรู้และคุณธรรม บทความนี้มีวัตถุประสงค์ในการวิเคราะห์แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการประยุกต์ใช้ในระดับ

Citation:
* พระครูวินัยธรสุเมธี สิริปญฺโญ (โสจันทร์), พระมหาเตวิช โชติญาโณ และ พระมหาฉัตรชัย ธมฺมวรเมธี (ทันบาล). (2568). เศรษฐกิจพอเพียง : การวิเคราะห์เชิงแนวคิดและการประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(6), 48-60.
Phrakru Vinaithon Sumathee Siripanyo (Sojan), Phramaha Tewit Chotiyano and Phramaha Chatchai Thammawaramatee (Tanbal). (2025). Sufficiency Economy: Conceptual Analysis And Application For Sustainable Development. Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(6), 48-60.;
DOI: https://doi.org/10.
https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

บุคคล ชุมชน และประเทศ โดยใช้การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบกับแนวคิดการพัฒนาอื่น ๆ อาทิ การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) และเศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) ผลการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่าเศรษฐกิจพอเพียงมีศักยภาพในการเป็นแนวทางเสริมสร้างความสมดุลและความเข้มแข็งในทุกระดับ อีกทั้งยังสามารถสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ของสหประชาชาติได้อย่างสอดคล้องและเหมาะสม

คำสำคัญ: เศรษฐกิจพอเพียง, การพัฒนาที่ยั่งยืน, ปรัชญาการพัฒนา

Abstract

The Sufficiency Economy Philosophy, initiated by His Majesty King Bhumibol Adulyadej The Great of Thailand, provides a guiding principle for balanced and sustainable development. The philosophy is based on three core principles: moderation, reasonableness, and resilience, supported by knowledge and ethics. This article aims to analyze the Sufficiency Economy Philosophy in economic, social, and environmental dimensions, as well as its applications at the individual, community, and national levels. Comparative analysis with other development approaches, such as Sustainable Development and the Green Economy, is employed. Findings indicate that the Sufficiency Economy Philosophy can foster balance, resilience, and inclusiveness at all levels, while aligning with the United Nations Sustainable Development Goals (SDGs)

Keywords: Sufficiency Economy, Sustainable Development, Development Philosophy

บทนำ

ในยุคปัจจุบัน โลกกำลังเผชิญกับความท้าทายเชิงโครงสร้างหลายประการ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม การเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วในหลายประเทศส่งผลให้เกิดความไม่เสมอภาคทางรายได้ ปัญหาความยากจน การว่างงาน และปัญหาสังคมอื่น ๆ (Stiglitz, 2010) ขณะเดียวกัน การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างไม่ยั่งยืนและการปล่อยก๊าซเรือนกระจกเพิ่มสูงขึ้น ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยพิบัติทางธรรมชาติ

บ่อยครั้ง (UNEP, 2019) การพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) จึงเป็นแนวทางสำคัญในการจัดการความท้าทายเหล่านี้ แนวคิดนี้มุ่งสร้าง สมดุลระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจ การพัฒนาสังคม และการรักษาสิ่งแวดล้อม (United Nations, 2015) การพัฒนาที่ยั่งยืนไม่เพียงแต่ช่วยลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความมั่นคงทางสังคม แต่ยังส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสร้างภูมิคุ้มกันต่อความเสี่ยงจากวิกฤติสิ่งแวดล้อมในบริบทของโลกปัจจุบัน การพัฒนาที่ยั่งยืนมีความสำคัญในหลายมิติ ได้แก่ มิติเศรษฐกิจ สนับสนุนการเติบโตอย่างครอบคลุม (Inclusive Growth) และการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ มิติสังคม ลดความเหลื่อมล้ำ สร้างโอกาสทางการศึกษาและการเข้าถึงบริการพื้นฐานสำหรับทุกคน มิติสิ่งแวดล้อม ป้องกันและลดผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ รักษาความหลากหลายทางชีวภาพและระบบนิเวศ การพัฒนาที่ยั่งยืนจึงไม่ใช่เพียงนโยบายหรือกรอบทางทฤษฎี แต่เป็นแนวทางเชิงปฏิบัติที่จำเป็นต่อการอยู่รอดและความเจริญของมนุษยชาติในระยะยาว การบูรณาการแนวคิดนี้เข้ากับการวางแผนระดับบุคคล ชุมชน และระดับประเทศจึงเป็นสิ่งสำคัญ (UNDP, 2017)

ดังนั้น บทความนี้มุ่งวิเคราะห์แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเชิงลึกในมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนศึกษาการประยุกต์ใช้ในระดับบุคคล ชุมชน และประเทศ พร้อมทั้งเปรียบเทียบกับแนวคิดการพัฒนาอื่น ๆ เช่น การพัฒนาที่ยั่งยืนและเศรษฐกิจสีเขียว เพื่อแสดงให้เห็นถึงคุณค่าและความเป็นไปได้ในการนำเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นกรอบการพัฒนาที่ยั่งยืนในยุคปัจจุบันและอนาคต

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy Philosophy: SEP)

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีรากฐานมาจากแนวคิดการดำรงชีวิตที่สมดุลและยั่งยืน โดยมุ่งเน้นการพัฒนาอย่างพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันต่อความเสี่ยง (NESDB, 2004) หลักการทั้งสามนี้ถือเป็นแกนกลางในการสร้างสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ขณะเดียวกันยังเน้นย้ำถึงการปฏิบัติภายใต้เงื่อนไขของความรู้ (Knowledge) และคุณธรรม (Ethics) อันเป็นปัจจัยที่ช่วยให้การพัฒนามีความยั่งยืนในระยะยาว (UNDP, 2007) ดังนี้

แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียงมิได้เป็นเพียงแนวคิดด้านเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังสะท้อนมิติทางสังคมและวัฒนธรรม โดยหลัก “ความพอประมาณ” (Moderation) มุ่งลดการบริโภคเกินจำเป็นและการลงทุนที่เกินศักยภาพ “ความมีเหตุผล” (Reasonableness) เน้นการตัดสินใจที่อิงกับข้อมูลและผลกระทบอย่างรอบด้าน และ “การมีภูมิคุ้มกัน” (Resilience) มุ่งเสริมสร้างความสามารถในการปรับตัวและป้องกันความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลง (Piboolsravut, 2004) ความเชื่อมโยงกับทฤษฎีการพัฒนา เมื่อเปรียบเทียบกับทฤษฎีการพัฒนา เศรษฐกิจพอเพียงมีความใกล้เคียงกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) ที่มุ่งสร้างสมดุลระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจ ความเท่าเทียมทางสังคม และการรักษาสิ่งแวดล้อม (United Nations, 2015) อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) ที่เน้นการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (OECD, 2011) มิติทางจริยธรรมและวัฒนธรรม ต่างจากทฤษฎีเศรษฐศาสตร์กระแสหลักที่มุ่งเน้นประสิทธิภาพและการเติบโต เศรษฐกิจพอเพียงให้ความสำคัญกับ “คุณธรรม” และ “จริยธรรม” ในการดำเนินชีวิตและการพัฒนา ซึ่งช่วยสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมและความมั่นคงทางจิตใจ (Chantanusornsiri, 2017) มิติทางวัฒนธรรมดังกล่าวยังสะท้อนคุณค่าของสังคมไทยที่เน้นความสามัคคีและการพึ่งพาอาศัยในชุมชน

แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ในสาระสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติของไทยในช่วงสองทศวรรษหลังได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างเห็นได้ชัด โดยมีการกำหนดกรอบ เป้าหมายที่มีความสอดคล้องกับแนวคิดของการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างชัดเจน อาทิ เป้าหมายในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 เช่น การพัฒนาคุณภาพคน การพัฒนาชุมชนและแก้ปัญหาความยากจน การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้มีความสมดุลและยั่งยืน และการสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรและ 20 สิ่งแวดล้อม เป็นต้น เป้าหมายในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 เช่น ความอยู่เย็นเป็นสุขและความสงบสุขของสังคมไทยเพิ่มขึ้น ความเหลื่อมล้ำในสังคมลดลง สัดส่วนผู้อยู่ใต้เส้นความยากจนลดลง สถาบันทางสังคมมีความเข้มแข็งมากขึ้น เศรษฐกิจเติบโตในอัตราที่เหมาะสมตามศักยภาพของประเทศ การให้ความสำคัญกับการเพิ่มผลิตภาพและขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ คุณภาพสิ่งแวดล้อมอยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน การ

ลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก รวมทั้งเพิ่มพื้นที่ป่าไม้เพื่อรักษาสมดุลของระบบนิเวศ เป็นต้น และเป้าหมายในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 เช่น การลดความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้และความยากจน ระบบเศรษฐกิจมีความเข้มแข็งและแข่งขันได้ ทุนทางธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อมสามารถสนับสนุนการเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การมีความมั่นคงทางอาหาร พลังงาน และน้ำ เป็นต้น (คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560)

แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ในช่วงที่ผ่านมา ประเทศไทยมิได้มีการกำหนดวิสัยทัศน์ประเทศ เป้าหมายและยุทธศาสตร์ของประเทศในระยะยาว จึงส่งผลให้การบริหารราชการแผ่นดินของฝ่ายบริหารให้ความสำคัญกับนโยบายพรรคการเมือง หรือนโยบายของรัฐบาลเป็นหลัก ซึ่งเมื่อมีการเปลี่ยนรัฐบาล ทำให้ขาดความต่อเนื่องของการดำเนินนโยบายสำคัญและขาดบูรณาการ ทั้งในระดับนโยบาย และการนำไปสู่การปฏิบัติถือเป็นการสูญเสียโอกาส และสิ้นเปลืองทรัพยากรของประเทศ ดังนั้น เพื่อเป็นการปฏิรูประบบการบริหารราชการแผ่นดินของประเทศไทยให้มีเป้าหมายการพัฒนาในระยะยาว และเพื่อเป็นการกำหนดให้ฝ่ายบริหารมีความรับผิดชอบที่จะต้องขับเคลื่อนประเทศไปสู่เป้าหมายที่เป็นที่ยอมรับร่วมกันและเป็นเอกภาพ ประเทศไทยจำเป็นจะต้องมี “ยุทธศาสตร์ชาติ”

ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติประเทศไทยต้องปฏิรูปและปรับเปลี่ยนอย่างเป็นระบบขนานใหญ่ เพื่อให้โครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เหมาะสมกับภูมิทัศน์ใหม่ของโลกยืดหยุ่นปรับตัวได้เร็ว สามารถรับมือกับความเสี่ยงและภัยคุกคามแบบใหม่ได้ และสามารถอาศัยโอกาสจากการเปลี่ยนแปลงบริบทโลกมาสร้างประโยชน์สุขให้กับคนในชาติได้โดย วิสัยทัศน์ของยุทธศาสตร์ชาติ คือ“ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”

โดยในด้าน “ความยั่งยืน” ในยุทธศาสตร์ชาตินั้น หมายถึง การพัฒนาที่สามารถสร้างความเจริญ รายได้และคุณภาพชีวิตของประชาชน ให้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจที่อยู่บนหลักการใช้การรักษาและการฟื้นฟูฐานทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนไม่ใช้ ทรัพยากรธรรมชาติจนเกินพอดีไม่สร้างมลภาวะต่อสิ่งแวดล้อม จนเกินความสามารถในการรองรับและเยียวยาของระบบนิเวศน์ การผลิตและการบริโภคเป็นมิตรกับ

สิ่งแวดล้อมและสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ (Sustainable Development Goals: SDGs) ทรัพยากรธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์มากขึ้นและสิ่งแวดล้อมมีคุณภาพดีขึ้น คนมีความรับผิดชอบต่อสังคม มีความเอื้ออาทร เสียสละเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวม รัฐบาลมีนโยบายที่มุ่งประโยชน์ส่วนรวมอย่างยั่งยืน และให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนและทุกภาคส่วนในสังคมยึดถือและปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาในระดับอย่างสมดุลมีเสถียรภาพและยั่งยืน

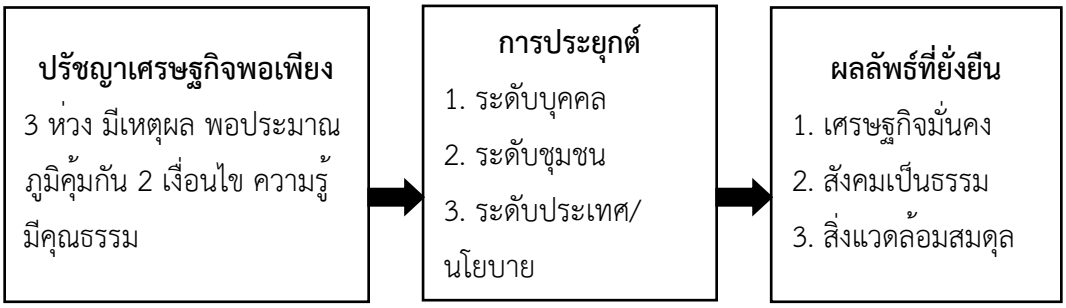
แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ

องค์การสหประชาชาติ(United Nations) มีความพยายามบรรลุถึงผลสัมฤทธิ์แห่งการพัฒนาโลกของเราอย่างยิ่ง โดยบัญญัติวางแนวทางที่มุ่งเน้นให้มนุษย์ปฏิบัติการประนีประนอมกับธรรมชาติและดำเนินชีวิตอย่างมีเศรษฐกิจดี (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต, 2543) โดยธรรมชาติอยู่ได้ด้วยปรากฏตามภาพแบบจำลองที่แสดงการประยุกต์มโนทัศน์ เรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) ขององค์การ สหประชาชาติ แม้ว่าการพัฒนาของโลกกำลังเดินทางไปสู่เป้าหมายดังกล่าว แต่ปัจจุบันโลก กำลังประสบปัญหาเรื่องสิ่งแวดล้อมในขั้นวิกฤติ“Global Warming” เป็นปัญหาที่ต้องยอมรับว่าน่าวิตกวิจารณ์ที่สุด ณ เวลานี้ภยันตรายแห่งภาวะโลกร้อนได้เกิดขึ้นจริง (CSD May, 2005) ซึ่งครั้งนั้น เราเคยเข้าใจว่าปัญหานี้คงจะค่อยเป็นค่อยไปทีละน้อย แต่ความจริงกลับเกิดขึ้นฉับพลัน กลายเป็นวาระเร่งด่วนระดับโลก นั่นก็ย่อมหมายความว่า ทรัพยากรธรรมชาติได้ร่อยหรอลงไปอย่างมากมายมหาศาลแล้ว ซ้ำร้ายการที่ ประชากรโลกเพิ่มมากขึ้นเท่าไร ก็เป็นผลให้การระบายของเสียให้แก่โลกมากขึ้นเท่านั้น อย่างเช่นก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์มากขึ้น จนมีสภาพก๊าซเรือนกระจกที่หนา มันกลับคืนสู่สภาพแวดล้อมเป็นสาเหตุของความเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างโลกกับดวงอาทิตย์มีผลให้น้ำในมหาสมุทรมีอุณหภูมิที่อุ่นขึ้น ในระดับอันตรายธารน้ำแข็งทุกแห่งของโลกกำลังละลาย โอโซนเกิดแหว่งโหว่ด้วย CFC สารเคมีที่อยู่ในเครื่องปรับอากาศ เครื่องทำความเย็นทั้งหลาย ขณะนี้เป็นปัญหาสำคัญเร่งด่วนของมนุษย์บนโลก (AL Gore, 1992)

การเปรียบเทียบ SEP กับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) และเศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy)

ขอบเขต แนวคิด และเป้าหมายหลักของ SEP (Sufficiency Economy Philosophy) SEP เน้นหลัก ความพอประมาณ (moderation), ความมีเหตุผล (reasonableness) และการมีภูมิคุ้มกัน (resilience) ภายใต้เงื่อนไขของ ความรู้ และคุณธรรม เพื่อให้การพัฒนาสอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น สร้างภูมิคุ้มกันต่อความเสี่ยง และหลีกเลี่ยงการพึ่งพาอย่างล้นพ้น (Office of the National Economic and Social Development Board [NESDB], 2004; UNDP, 2007). SEP จึงเป็นกรอบที่เน้นทั้งมิติเศรษฐกิจ สังคม และจริยธรรมในระดับบุคคล ชุมชน และชาติ (Chantanusornsiri, 2017)

SDGs (Sustainable Development Goals) กำหนดกรอบเป้าหมายระดับโลก 17 ข้อ ครอบคลุมการขจัดความยากจน การศึกษา สุขภาพ ความเท่าเทียม และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ SDGs เน้นการบูรณาการระดับนานาชาติและการวัดผลผ่านตัวชี้วัดที่กำหนด (United Nations, 2015)Green Economy / เศรษฐกิจสีเขียว แนวคิดเศรษฐกิจสีเขียวมุ่งไปที่การเติบโตทางเศรษฐกิจควบคู่กับการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ลดมลพิษ และสร้างงานที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (UNEP, 2011; OECD, 2011). โฟกัสเด่นคือการเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจให้เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ดังภาพที่ 1

วิธีการศึกษา

การศึกษาเศรษฐกิจพอเพียง การวิเคราะห์เชิงแนวคิดและการประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นการวิจัยที่มุ่งเน้นการทำความเข้าใจปรัชญาและหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงในเชิงลึก ผ่านการตีความ วิเคราะห์ความหมาย และสำรวจการประยุกต์ใช้ในระดับ

บุคคล ชุมชน และประเทศ โดยอาศัยข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ พระราชดำรัส บทความ งานวิจัย การศึกษาประเภทนี้ให้ความสำคัญกับการตีความความหมาย การหาประเด็นหลัก และการสร้างองค์ความรู้ที่อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจพอเพียงกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) โดยการวิเคราะห์เนื้อหาและการสังเคราะห์เชิงแนวคิด ผลลัพธ์ของการศึกษาจะช่วยให้เข้าใจถึงคุณค่าของเศรษฐกิจพอเพียงในฐานะกรอบความคิดเชิงจริยธรรมและเชิงปฏิบัติที่สามารถเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ความเป็นธรรมทางสังคม และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม อันนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างสมดุลและเหมาะสมกับบริบทของสังคมไทยและระดับโลก

การประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

การประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน แบ่งออกเป็น 3 ระดับสำคัญ ดังนี้

1. ระดับบุคคล การประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงใน ระดับบุคคล เน้นไปที่การสร้างวิถีชีวิตที่สมดุล มีความพอประมาณ และมีเหตุผลในการตัดสินใจทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยบุคคลสามารถเริ่มต้นจากการวางแผนการใช้จ่ายและการบริโภคอย่างมีเหตุผล โดยหลีกเลี่ยงการซื้อหรือใช้จ่ายเกินความจำเป็น เพื่อให้รายได้และทรัพยากรที่มีอยู่สามารถรองรับความต้องการพื้นฐานและการพัฒนาตนเองในระยะยาว การวางแผนทางการเงินตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงยังรวมถึงการสร้าง เงินออมและการลงทุนอย่างรอบคอบ เพื่อสร้างความมั่นคงและลดความเสี่ยงต่อความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่ไม่คาดคิด เช่น การสูญเสียรายได้หรือค่าใช้จ่ายฉุกเฉิน นอกจากนี้ การดำเนินชีวิตตามหลักความพอเพียงยังส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านอื่น ๆ เช่น การดูแลสุขภาพ การสร้างสมดุลระหว่างงานและชีวิตส่วนตัว และการพัฒนาความรู้และทักษะส่วนบุคคล (Boonchom & Suksomboon, 2020) ในเชิงพฤติกรรม บุคคลที่นำเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้มักมี ความสามารถในการปรับตัวและตัดสินใจอย่างมีเหตุผล เมื่อเผชิญกับความเปลี่ยนแปลง เช่น การวิเคราะห์ความเสี่ยงก่อนลงทุน การเลือกอาชีพเสริมหรือกิจกรรมที่เหมาะสมกับทรัพยากรและความสามารถของตน รวมถึงการประเมินผลกระทบระยะยาวของการตัดสินใจทางเศรษฐกิจ สิ่งเหล่านี้ช่วยให้บุคคลมี ภูมิคุ้มกันต่อความเสี่ยง (resilience) ทั้งด้านการเงินและสังคม ทำให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน อีกทั้งยังส่งเสริมการพึ่งพาตนเอง ลดความต้องการพึ่งพิงจากภายนอกเกินจำเป็น และสนับสนุนการมีส่วนร่วมกับชุมชนและสังคมในลักษณะที่สมดุล

(Office of the National Economic and Social Development Council, 2014; United Nations, 2015)

2. ระดับชุมชน การประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงใน ระดับชุมชน มุ่งเน้นการสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนของชุมชนผ่านการจัดการทรัพยากรและกิจกรรมทางเศรษฐกิจอย่างสมดุล โดยชุมชนสามารถนำหลักความพอประมาณมาใช้ในการวางแผนและดำเนินโครงการชุมชน เช่น การจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์หรือสหกรณ์ชุมชน เพื่อสนับสนุนการออมและการลงทุนในโครงการที่ตอบสนองความต้องการพื้นฐานของสมาชิก และลดความเสี่ยงจากความผันผวนทางเศรษฐกิจ (Boonchom & Suksomboon, 2020) ในด้านการบริหารทรัพยากรธรรมชาติ ชุมชนสามารถใช้หลักเหตุผลและการมีภูมิคุ้มกันในการจัดการป่าไม้ แหล่งน้ำ หรือพื้นที่เกษตรกรรม โดยเน้นการใช้ทรัพยากรอย่างสมดุล ไม่เกินความจำเป็น และสร้างระบบที่สามารถฟื้นฟูและปรับตัวได้เมื่อเกิดความเปลี่ยนแปลง เช่น การปลูกพืชหมุนเวียน การทำเกษตรอินทรีย์ หรือการจัดตั้งธนาคารเมล็ดพันธุ์ท้องถิ่น สิ่งเหล่านี้ช่วยให้ชุมชนมี ภูมิคุ้มกันต่อความเสี่ยงด้านสิ่งแวดล้อม และสามารถรักษาความมั่นคงด้านอาหารและรายได้ของสมาชิก (Office of the National Economic and Social Development Council, 2014)

นอกจากนี้ การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนยังสนับสนุน การเรียนรู้ร่วมกันและการสร้างความร่วมมือ ระหว่างสมาชิก เช่น การจัดอบรมความรู้ด้านการเงิน การเกษตรและการจัดการทรัพยากร การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างครัวเรือน และการวางแผนโครงการชุมชนร่วมกัน สิ่งเหล่านี้ช่วยเพิ่มความสามารถในการตัดสินใจอย่างมีเหตุผลและลดความขัดแย้งภายในชุมชน ทำให้ชุมชนสามารถดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างยั่งยืนและสมดุล (United Nations, 2015; Boonchom & Suksomboon, 2020)

3. ระดับองค์กร/ประเทศชาติ การประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงใน ระดับองค์กรและรัฐ มุ่งเน้นการสร้างนโยบายและกลไกที่สนับสนุนความยั่งยืนของเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม โดยองค์กรและภาครัฐสามารถนำหลักความพอประมาณมาใช้ในการวางแผนงบประมาณและโครงการต่าง ๆ เพื่อลดความสิ้นเปลืองและใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การพัฒนานโยบายสนับสนุนเกษตรกรรมแบบยั่งยืน การจัดสรรทรัพยากรน้ำและพลังงานอย่างสมดุล และการส่งเสริมธุรกิจชุมชนและวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ที่มีความยั่งยืน (Office of the National Economic and Social Development Council, 2014) ในด้านการวางแผนและบริหารเชิงกลยุทธ์ องค์กรและรัฐสามารถใช้หลักเหตุผลและการมีภูมิคุ้มกันในการตัดสินใจ โดยพิจารณาผลกระทบระยะสั้นและระยะยาวต่อสังคม สิ่งแวดล้อม

และเศรษฐกิจ เช่น การกำหนดมาตรการลดมลพิษ การวางแผนระบบคมนาคมสาธารณะที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และการวางโครงการป้องกันความเสี่ยงทางเศรษฐกิจและสังคม ทั้งนี้เพื่อสร้างความมั่นคงและความยืดหยุ่นของประเทศหรือองค์กรต่อการเปลี่ยนแปลงและความเสี่ยงต่าง ๆ (United Nations, 2015)

นอกจากนี้ การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในระดับองค์กร/รัฐยังสนับสนุน การมีส่วนร่วมของประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ในการกำหนดนโยบายและโครงการ เช่น การรับฟังความคิดเห็นชุมชน การจัดเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ การสนับสนุนกิจกรรมพัฒนาชุมชน และการบูรณาการแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ซึ่งช่วยให้การพัฒนามีความสมดุลและยั่งยืนมากยิ่งขึ้น การวางแผนเช่นนี้ทำให้รัฐและองค์กรสามารถลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม สร้างความเข้มแข็งของระบบเศรษฐกิจ และส่งเสริมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน (Boonchom & Suksomboon, 2020; United Nations, 2015)

การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นประเด็นสำคัญระดับโลกที่ต้องอาศัยความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy Philosophy: SEP) ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ได้ทรงเสนอไว้ ถือเป็นกรอบปรัชญาที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างความยั่งยืนในทุกระดับของสังคม แนวคิดนี้เน้นหลักการสำคัญสามประการ ได้แก่ ความพอประมาณ การมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันต่อความเสี่ยง ซึ่งสามารถปรับใช้ได้ทั้งในระดับ บุคคล ชุมชน และนโยบายสาธารณะ ประกอบด้วย

1. สนับสนุนการศึกษาและเผยแพร่แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในระดับโรงเรียนและชุมชน การสนับสนุนการศึกษาและเผยแพร่แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในระดับโรงเรียนและชุมชนเป็นกลยุทธ์สำคัญในการสร้างความเข้าใจและปลูกฝังพฤติกรรมที่ยั่งยืนตั้งแต่ระดับบุคคลและครอบครัว โดยใน ระดับโรงเรียน สามารถจัดทำหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง เช่น การจัดการเรียนการสอนด้านการวางแผนการเงิน การบริโภคอย่างมีเหตุผล การเกษตรอินทรีย์ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และการพัฒนาทักษะชีวิตที่เสริมสร้างความรอบคอบและความพอประมาณของนักเรียน นอกจากนี้ การจัดตั้งชมรมหรือโครงการนักเรียนที่เน้นการปฏิบัติจริง เช่น สวนผักโรงเรียน การทำบัญชีรายรับ-

รายจ่ายจำลอง หรือกิจกรรมลดขยะในโรงเรียน ยังช่วยให้นักเรียนสามารถเห็นผลลัพธ์ของแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันได้อย่างชัดเจน

2. ส่งเสริมโครงการชุมชนยั่งยืนที่ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง การส่งเสริมโครงการชุมชนยั่งยืนที่ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนของชุมชน โดยชุมชนสามารถนำแนวคิดความพอประมาณ การมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันมาประยุกต์ใช้ในการวางแผนและดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การจัดตั้ง กลุ่มออมทรัพย์และสหกรณ์ชุมชน เพื่อสนับสนุนการลงทุนในโครงการที่ตอบสนองความต้องการพื้นฐานและลดความเสี่ยงทางเศรษฐกิจ การพัฒนาการเกษตรชุมชนแบบอินทรีย์หรือเกษตรผสมผสานเพื่อสร้างความมั่นคงด้านอาหารและรายได้ การใช้พลังงานหมุนเวียนและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุล ซึ่งช่วยให้ชุมชนสามารถรักษาความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมและสร้างภูมิคุ้มกันต่อความเสี่ยงทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม

3. พัฒนานโยบายสาธารณะที่สนับสนุนการมีภูมิคุ้มกันและความยืดหยุ่นของระบบเศรษฐกิจและสังคม การพัฒนานโยบายสาธารณะที่สนับสนุนการมีภูมิคุ้มกันและความยืดหยุ่นของระบบเศรษฐกิจและสังคมเป็นแนวทางสำคัญในการสร้างความมั่นคงและความยั่งยืนของประเทศ นโยบายดังกล่าวควรมีลักษณะ บูรณาการและรอบด้าน โดยคำนึงถึงความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ตัวอย่างเช่น การวางมาตรการสนับสนุนธุรกิจชุมชนและ SMEs ให้มีความสามารถปรับตัวต่อความผันผวนของตลาด การสร้างระบบการเงินและการออมที่เข้าถึงประชาชนทุกกลุ่ม การพัฒนากฎหมายและกรอบระเบียบที่ช่วยลดความเสี่ยงด้านเศรษฐกิจและสังคม รวมถึงการจัดสวัสดิการและโครงการช่วยเหลือประชาชนในช่วงวิกฤต (Boonchom & Suksomboon, 2020) นอกจากนี้ นโยบายควรสนับสนุน การวางแผนและบริหารทรัพยากรอย่างยั่งยืน เช่น การจัดการพลังงานและน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ การส่งเสริมเกษตรกรรมแบบยั่งยืน การสร้างระบบคมนาคมและโครงสร้างพื้นฐานที่ยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลง และการส่งเสริมเทคโนโลยีที่ช่วยลดความเสี่ยงและเพิ่มประสิทธิภาพของระบบเศรษฐกิจและสังคม ทั้งนี้ควรผสานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสร้าง ภูมิคุ้มกัน (resilience) ของประเทศต่อความเสี่ยงด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

การพัฒนานโยบายเชิงรุกและมีส่วนร่วมยังควรส่งเสริม การมีส่วนร่วมของประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น การรับฟังความคิดเห็น การจัดเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ การสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน สิ่งเหล่านี้ช่วยให้การวางนโยบายมีความ

รอบคอบ สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน และสร้างระบบเศรษฐกิจและสังคมที่มีความยืดหยุ่นและสามารถพัฒนาอย่างยั่งยืนได้

สรุป

แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เป็นกรอบปรัชญาการพัฒนาที่มุ่งเน้นการสร้างความสมดุลและความยั่งยืนทั้งในระดับ บุคคล ชุมชน และนโยบายสาธารณะ โดยยึดหลักสำคัญสามประการ ได้แก่ ความพอประมาณ การมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันต่อความเสี่ยง ซึ่งเชื่อมโยงไปสู่สามระดับหลัก ๆ ดังนี้

ระดับบุคคล สนับสนุนการวางแผนการเงินและการบริโภคอย่างสมดุล การสร้างเงินออมและการลงทุนอย่างรอบคอบ การพัฒนาทักษะชีวิต และการตัดสินใจอย่างมีเหตุผลเมื่อต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม สิ่งเหล่านี้ช่วยให้บุคคลมีความมั่นคงปรับตัวได้ และดำเนินชีวิตอย่างยั่งยืน (Boonchom & Suksomboon, 2020)

ระดับชุมชน ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนผ่านการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์หรือสหกรณ์ชุมชน การพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน การจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุล และการสร้างความร่วมมือและการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างสมาชิกชุมชน การมีส่วนร่วมดังกล่าวช่วยเพิ่มความสามารถในการตัดสินใจ ลดความขัดแย้ง และสร้างความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม (Boonchom & Suksomboon, 2020; United Nations, 2015)

ระดับนโยบายสาธารณะ ช่วยให้องค์กรและรัฐสามารถวางแผนและบริหารทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ สนับสนุนธุรกิจชุมชนและ SMEs การจัดสวัสดิการและโครงการช่วยเหลือประชาชนในช่วงวิกฤต การพัฒนาพลังงาน น้ำ และโครงสร้างพื้นฐานอย่างยืดหยุ่น รวมถึงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการกำหนดนโยบาย สิ่งเหล่านี้ช่วยสร้างระบบเศรษฐกิจและสังคมที่มีภูมิคุ้มกันต่อความเสี่ยงและสามารถพัฒนาอย่างยั่งยืน (Office of the National Economic and Social Development Council, 2014; United Nations, 2015)

การประยุกต์ใช้ทั้งสามระดับช่วยสร้าง ความสมดุลและความยั่งยืนอย่างรอบด้าน ไม่เพียงสนับสนุนความมั่นคงทางเศรษฐกิจ แต่ยังส่งเสริมคุณภาพชีวิต ลดความเสี่ยงทางสังคมและรักษาสิ่งแวดล้อม ทำให้บุคคล ชุมชน และระบบสาธารณะสามารถดำเนินกิจกรรมอย่างยั่งยืนและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2560-2564*. กรุงเทพฯ: การพัฒนาการเศรษฐกิจ.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2543). *ถึงเวลามารื้อระบบพัฒนาคนกันใหม่.* (พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2557). *เศรษฐกิจพอเพียง: แนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน.* กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

AL Gore, (1992). *EARTH IN THE BALANCE, Boston: Houghton Miffin Co.*

Boonchom, P., & Suksomboon, C. (2020). Application of Sufficiency Economy Philosophy in Community Development. *Journal of Sustainable Development Studies.* 15(2), 45-60.

Chantanusornsiri, W. (2017). *Sufficiency Economy Philosophy and its applications.* Bangkok: Ministry of Finance.

NESDB. (2004). *The philosophy of sufficiency economy.* Office of the National Economic and Social Development Board.

Office of the National Economic and Social Development Council. (2014). *Sufficiency Economy Philosophy: A guideline for sustainable living.* Bangkok: NESDC.

OECD. (2011). *Towards green growth.* OECD Publishing.

Piboolsravut, P. (2004). Sufficiency economy and a healthy community. *Asian Forum on Corporate Social Responsibility*, 1–14.

Stiglitz, J. E. (2010). *Freefall: America, free markets, and the sinking of the world economy.* W. W. Norton & Company.

UNDP. (2007). *Thailand Human Development Report 2007: Sufficiency Economy and Human Development.* United Nations Development Programme.

United Nations. (2015). *Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development.* United Nations.

ศาสตร์พลังตัวเลข: ความเชื่อและพฤติกรรมของคนไทยในการเลือกเบอร์โทรศัพท์มือถือ*

NUMEROLOGY: THAI BELIEFS AND PRACTICES IN THE SELECTION OF MOBILE PHONE NUMBERS

นิติกฤตย์ กิตติศรีวรนันท์[1], ธมนณภัค มาทรัพย์[2], ประภาวรรณ ตระกูลเกษมสุข[3] และ ตวงทอง นุกูลกิจ[4]

Nitikrit Kittisriworanan[1], Thamanonphat Matrap[2], Prapawan Trakulkesomsuk[3] and Tuangthong Nukulkit[4]

[1]บริษัท ดิจิต พาวเวอร์ เซ็นเตอร์ จำกัด

[1]Degit power center company limited, Thailand

[2]นักวิจัยอิสระ

[2]Independent Researcher, Thailand

[3-4]บริษัท เกษมปัญญะทรัพย์ จำกัด

[3-4]Kasempanyasap company limited, Thailand

Corresponding Author's Email: tuangthong.nukulkij@gmail.com

วันที่รับบทความ : 29 กันยายน 2568; วันแก้ไขบทความ 8 ตุลาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 10 ตุลาคม 2568

Received 29 September 2025; Revised 8 October 2025; Accepted 10 October 2025

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สำรวจความเชื่อเรื่องอิทธิพลของศาสตร์พลังตัวเลขในการเลือกเบอร์โทรศัพท์มือถือ 2) วิเคราะห์ความเชื่อและพฤติกรรมการเลือกเบอร์โทรศัพท์มือถือตามความเชื่อเรื่องศาสตร์พลังตัวเลขของคนไทย และ 3) เสนอแนวทางการใช้ความรู้เกี่ยวกับศาสตร์พลังตัวเลขในการเลือกเบอร์โทรศัพท์มือถือ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัย

Citation:

* นิติกฤตย์ กิตติศรีวรนันท์, ธมนณภัค มาทรัพย์, ประภาวรรณ ตระกูลเกษมสุข และ ตวงทอง นุกูลกิจ. (2568). ศาสตร์พลังตัวเลข: ความเชื่อและพฤติกรรมของคนไทยในการเลือกเบอร์โทรศัพท์มือถือ. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(6), 61-83.

Nitikrit Kittisriworanan, Thamanonphat Matrap, Prapawan Trakulkesomsuk and Tuangthong Nukulkit. (2025). Numerology: Thai Beliefs And Practices In The Selection Of Mobile Phone Numbers. Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(6), 61-83.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

แบบผสมผสาน ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้ คือ ระยะที่ 1 การสำรวจความเชื่อของคนไทยจากกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ที่เปลี่ยนเบอร์โทรศัพท์มือถือเป็นเลขมงคล จำนวน 278 คน และทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ด้วยค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระยะที่ 2 วิเคราะห์ความเชื่อและพฤติกรรมการเลือกเบอร์โทรศัพท์มือถือด้วยการดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 13 คน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่าในระยะที่ 1 ความเชื่อเรื่องอิทธิพลของศาสตร์พลังตัวเลขโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านทัศนคติมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมาคือด้านความเชื่อ และด้านพฤติกรรมตามลำดับ และในระยะที่ 2 พบว่า 1) ด้านความเชื่อของคนไทยที่ได้รับอิทธิพลจากศาสตร์พลังตัวเลข เป็นลักษณะของความเชื่อในฐานะเครื่องยึดเหนี่ยวทางใจ ความเชื่อที่มาจากคนรอบตัวและสื่อออนไลน์ ความเชื่อที่มาจากความหมายของเลขมงคล ความเชื่อกับการเปลี่ยนแปลงของชีวิต 2) พฤติกรรมการเลือกเบอร์โทรศัพท์มือถือ มีขั้นตอนตั้งแต่การรับรู้และแรงจูงใจ การสืบค้นข้อมูลและสร้างความเข้าใจ การคัดเลือกและการตัดสินใจซื้อ และการประเมินผลหลังใช้งาน และ 3) ด้านแนวทางการใช้ความรู้เกี่ยวกับศาสตร์พลังตัวเลข พิจารณาได้จาก 4 มิติหลัก คือ ผู้ใช้ สังคมและชุมชน การกำกับดูแลและการคุ้มครองผู้บริโภค และการสร้างสมดุลระหว่างความเชื่อและเหตุผล

คำสำคัญ: ศาสตร์พลังตัวเลข, ความเชื่อ, การเลือกเบอร์โทรศัพท์, พฤติกรรมผู้บริโภค

Abstract

This study aimed to 1) explore Thai beliefs regarding the influence of numerology in the selection of mobile phone numbers, 2) analyze beliefs and behaviors associated with numerology-based number selection, and 3) propose guidelines for applying numerological knowledge in the selection of mobile phone numbers. A mixed-methods approach was employed, consisting of both quantitative and qualitative research conducted in two phases. In Phase 1, a survey was administered to 278 participants who had experience changing their mobile phone numbers to auspicious ones, with data analyzed using mean and

standard deviation. In Phase 2, in-depth interviews were conducted with 13 key informants, and the data were examined through content analysis.

The findings revealed that, overall, Thai beliefs influenced by numerology in mobile phone number selection were at a high level. Among the dimensions, attitudes had the highest mean score, followed by beliefs and behaviors. Qualitative results further indicated that numerological beliefs served as psychological reassurance, were influenced by family, peers, and online media, and were associated with the meanings of auspicious numbers and perceived life changes. In terms of behavior, the selection process involved four stages: awareness and motivation, information seeking and understanding, evaluation and decision-making, and post-use assessment. Finally, four key dimensions were proposed as guidelines for applying numerology to mobile phone number selection: the individual dimension, the social and community dimension, the governance and consumer protection dimension, and the dimension of balancing belief with rationality.

Keywords: Numerology, Beliefs, Bobile phone number selection, Consumer behavior

บทนำ

ศาสตร์พลังตัวเลขเป็นศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการตีความหมายของตัวเลขและความเชื่อมโยงกับพลังงาน โชคลาภ ชะตาชีวิต และความสำเร็จ ซึ่งมีรากฐานจากความเชื่อดั้งเดิมของหลายวัฒนธรรม โดยเฉพาะในวัฒนธรรมจีนที่ให้ความสำคัญกับตัวเลขอย่างมาก เช่น เลข 8 หมายถึงความมั่งคั่งร่ำรวย และเลข 9 หมายถึงความก้าวหน้าและความยั่งยืน ความเชื่อเหล่านี้ไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะในประเทศจีน แต่ยังแพร่กระจายไปยังประเทศต่าง ๆ ทั่วเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมถึงประเทศไทย ซึ่งมีการผสมผสานกับความเชื่อทางศาสนา ความเชื่อพื้นบ้าน และวัฒนธรรมไทยดั้งเดิม จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตและการตัดสินใจในหลายมิติ เช่น การกำหนดวันมงคลสำหรับพิธีกรรม การเลือกหมายเลขทะเบียนรถ หมายเลขบ้าน และโดยเฉพาะการเลือกเบอร์โทรศัพท์มือถือที่กลายเป็นสิ่งสำคัญในชีวิตประจำวันของคนไทย

สำหรับประเทศไทย ความเชื่อเรื่องศาสตร์พลังตัวเลขได้ปรับตัวให้เข้ากับสังคมยุคใหม่ โดยเฉพาะเมื่อโทรศัพท์มือถือกลายเป็นสิ่งจำเป็นที่ทุกคนต้องมี ในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีการสื่อสารเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน เบอร์โทรศัพท์มือถือไม่ได้ทำหน้าที่เพียงเป็นเครื่องมือสื่อสาร แต่ยังกลายเป็นสัญลักษณ์ทางจิตวิทยาและความเชื่อ ที่สะท้อนตัวตน ความคาดหวัง และความมั่นใจของผู้ใช้ การเลือกเบอร์โทรศัพท์มือถือจึงไม่ใช่เพียงการเลือกสินค้าทางเทคโนโลยี แต่ยังเปรียบเสมือนรูปแบบของความเชื่อในการถือครองตัวเลขโทรศัพท์มือถือที่มีการถูกร้อนเรียงไว้และถูกนำมาใช้ในการอธิบายความสมเหตุสมผลจนเป็นที่ยอมรับ ตัวเลขแต่ละตัวมีพลังในตนเองและการร้อยเรียงตัวเลขทำให้ตัวเลขแสดงพลังด้านบวกหรือด้านลบออกมา (ภพ สวัสดี, 2561) ฉะนั้น การเลือกเบอร์โทรศัพท์จึงกลายเป็นการผสมผสานระหว่างความเชื่อดั้งเดิมและเทคโนโลยีสมัยใหม่ ผู้คนจำนวนมากไม่ได้พิจารณาเพียงปัจจัยด้านฟังก์ชันการใช้งาน ความสะดวกสบาย หรือราคาเท่านั้น แต่ยังให้ความสำคัญกับความหมายเชิงสัญลักษณ์ของตัวเลขที่เชื่อว่าจะตัวเลขจะมีบทบาทช่วยเสริมพลัง ความมั่นคง ทั้งด้านการงาน การเงิน ความรัก และสุขภาพ (Ayonrinde et al., 2021) เฉกเช่นในการศึกษาที่ผ่านมาได้ระบุว่า ความเชื่อที่มีต่อตัวเลขเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่ฝังแน่นในสังคมไทยและมีอิทธิพลต่อหลายแง่มุมของชีวิต เช่น ความเชื่อและพฤติกรรมในการเลือกเบอร์โทรศัพท์มือถือเป็นตัวอย่างของการผสานระหว่างความเชื่อทางวัฒนธรรมและการใช้เทคโนโลยี โดยตัวเลขในศาสตร์พลังตัวเลขถูกมองว่ามีความหมายสำคัญและสามารถนำมาซึ่งโชคลาภหรือความสำเร็จได้ หรือทฤษฎีการดึงดูดของพลังตัวเลข (นิติกฤตย์ กิตติศรีวรนันท์, 2559) จากการศึกษาของ ณัฐพร ไข่มุกข์ (2023) พบว่าคนไทยจำนวนมากมองว่าเลขมงคลเป็นปัจจัยที่สามารถเสริมความมั่นคงและความสำเร็จในชีวิต และในเชิงพฤติกรรม ความเชื่อและทัศนคติที่สนับสนุนศาสตร์พลังตัวเลขมักเปลี่ยนเป็นการกระทำที่จับต้องได้ ความเชื่อเหล่านี้ไม่เพียงส่งผลต่อการเลือกเบอร์โทรศัพท์เท่านั้น แต่ยังส่งผลต่อการตัดสินใจในด้านอื่น ๆ ของชีวิตด้วย กล่าวได้ว่า ในสังคมไทยตัวเลขมีบทบาทสำคัญและมักถูกมองว่าเป็นสัญลักษณ์ของโชคลาภและความสำเร็จ ซึ่งความเชื่อเหล่านี้ได้กระตุ้นให้คนไทยมีความต้องการเลือกเบอร์โทรศัพท์ที่มีตัวเลขมงคล เพื่อเสริมสร้างโอกาสในชีวิตและธุรกิจของตนเอง สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ปัณฑ์ชนิต ปิยโกศลสุวรรณ (2560) พบว่ากระบวนการกลายเป็นสินค้าของเลขโทรศัพท์มงคลเกิดจากความต้องการของมนุษย์ผนวกกับความรู้เกี่ยวกับศาสตร์พลังตัวเลขที่ใช้ในการจัดวางหมายเลขโทรศัพท์ที่ถูกแปรมูลค่าไปสู่ความสัมพันธ์เชิงพาณิชย์

จากที่มาและความสำคัญดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะสำรวจความเชื่อเรื่องอิทธิพลของศาสตร์พลังตัวเลข วิเคราะห์ความเชื่อและพฤติกรรมตามความเชื่อเรื่องศาสตร์พลังตัวเลขของคนไทย มุ่งเน้นศึกษาศาสตร์พลังตัวเลขในบริบทของการเลือกเบอร์โทรศัพท์มือถือ เพื่อให้ข้อมูลสำหรับการเสนอแนวทางการใช้ความรู้เรื่องศาสตร์พลังตัวเลขในการเลือกเบอร์โทรศัพท์มือถือได้อย่างถูกต้อง อันจะมีประโยชน์ในการช่วยให้เข้าใจถึงการผสมผสานระหว่างความเชื่อทางวัฒนธรรมและการใช้งานเทคโนโลยีสมัยใหม่ ให้ความรู้เกี่ยวกับวิธีการที่ความเชื่อทางวัฒนธรรมที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาดที่มีประสิทธิภาพและตอบโจทย์ความต้องการของผู้บริโภคได้ดียิ่งขึ้น รวมไปถึงสามารถให้ข้อมูลสำคัญแก่นักวิชาการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการพัฒนาแนวทางปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาศาสตร์พลังตัวเลขได้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจความเชื่อเรื่องอิทธิพลของศาสตร์พลังตัวเลขในการเลือกเบอร์โทรศัพท์มือถือ
2. เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อและพฤติกรรมการเลือกเบอร์โทรศัพท์มือถือตามความเชื่อเรื่องศาสตร์พลังตัวเลขของคนไทย
3. เพื่อเสนอแนวทางการใช้ความรู้เกี่ยวกับศาสตร์พลังตัวเลขในการเลือกเบอร์โทรศัพท์มือถือ

การทบทวนวรรณกรรม

ศาสตร์พลังตัวเลข (Numerology) หมายถึง แนวความเชื่อที่อธิบายความสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์หรือความหมายพิเศษระหว่างตัวเลขกับเหตุการณ์หรือชีวิตมนุษย์ ความเชื่อนี้มิได้ตั้งอยู่บนหลักวิทยาศาสตร์เชิงประจักษ์ หากแต่หยั่งรากลึกอยู่ในมิติของศาสนา ความเชื่อทางจิตวิญญาณ และวัฒนธรรมของมนุษย์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (Encyclopaedia Britannica, 2025) ในหลายสังคม ตัวเลขถูกใช้เป็นสัญลักษณ์ที่มีความหมายเฉพาะ เช่น เลขแห่งความโชคดี เลขแห่งความสำเร็จ หรือเลขที่เชื่อว่าเป็นอัปมงคล ความเชื่อนี้สะท้อนผ่านการเลือกใช้ตัวเลขในชีวิตประจำวัน ทั้งในด้านพิธีกรรม ความเชื่อส่วนบุคคล และการตัดสินใจเชิงสังคมและเศรษฐกิจ ในประวัติศาสตร์ตะวันตก แนวคิดของศาสตร์พลังตัวเลขสามารถสืบย้อนกลับไปถึง

ยุคกรีกโบราณ โดยพีทาโกรัส (Pythagoras) และสำนักปรัชญาของเขาได้พัฒนาหลักการตีความความหมายของตัวเลข โดยเชื่อว่าจักรวาลดำรงอยู่บนความกลมกลืนของตัวเลข (numerical harmony) และตัวเลขแต่ละตัวมีคุณลักษณะเชิงสัญลักษณ์เฉพาะ เช่น เลข 3 แทนความเป็นชาย เลข 4 แทนความเป็นหญิง และเลข 10 แทนความสมบูรณ์ (Encyclopaedia Britannica, 2025) หลักคิดนี้ได้แพร่กระจายและผสมผสานเข้ากับคติความเชื่อทางศาสนาและโหราศาสตร์ เช่น Arithmomancy และ Kabbalah ซึ่งเน้นการแปลงตัวอักษรเป็นตัวเลขเพื่อทำนายหรืออธิบายเหตุการณ์ในชีวิต ในโลกตะวันออก วัฒนธรรมจีนถือเป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของการตีความความหมายของตัวเลขผ่านเสียงพ้องและสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม เลข 8 (八; bā) มีเสียงพ้องกับคำว่า “发” (fā) ที่หมายถึงความมั่งคั่งและความเจริญรุ่งเรือง จึงได้รับการยกย่องว่าเป็นเลขมงคลสูงสุด ขณะที่เลข 4 (四; sì) มีเสียงพ้องกับคำว่า “死” (sǐ) ที่หมายถึงความตาย จึงถูกมองว่าเป็นเลขอัปมงคล (Weng & Huang, 2018) ความเชื่อนี้ไม่เพียงเป็นคติทางวัฒนธรรม แต่ยังมีหลักฐานเชิงประจักษ์ว่ามีผลต่อพฤติกรรมและราคาสินทรัพย์ เช่น ราคาทะเบียนรถ บ้าน และแม้กระทั่งรหัสหุ้นในตลาดหลักทรัพย์ (Hu, 2025)

สำหรับประเทศไทย ความหมายของตัวเลขบางตัวมีความสำคัญทั้งในเชิงภาษาและสัญลักษณ์ โดยเฉพาะเลข 9 ซึ่งพ้องเสียงกับคำว่า “ก้าว” ที่หมายถึงความก้าวหน้าและความเจริญรุ่งเรือง เลข 9 จึงถูกมองว่าเป็นเลขมงคลและถูกนำมาใช้ในหลายบริบท ไม่ว่าจะเป็นพิธีกรรมทางศาสนา การตั้งชื่อผลิตภัณฑ์ การจัดกิจกรรมทางการตลาด หรือแม้กระทั่งการออกแบบนโยบายสาธารณะ ความหมายดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าเลข 9 ทำหน้าที่เป็น “ทุนทางวัฒนธรรม” (cultural capital) ที่หล่อหลอมความเชื่อและพฤติกรรมของสังคมไทย กล่าวได้ว่า ศาสตร์พลังตัวเลขและความหมายทางวัฒนธรรม ความเชื่อเกี่ยวกับศาสตร์พลังตัวเลขมีรากฐานลึกซึ้งในหลาย ประเทศไทยความเชื่อเรื่องตัวเลขเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับศาสนาพิธีกรรม และค่านิยมทางสังคม โดยเฉพาะความเชื่อด้านมงคลซึ่งมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในหลายด้านของชีวิต เช่น การเลือกวันมงคล การกำหนดฤกษ์ยาม และการเลือกตัวเลขที่เชื่อว่าจะเสริมสิริมงคลและความมั่นคง งานวิจัยของ ณัฐพร ไข่มุกข์ (2023) พบว่า คนไทยจำนวนมากเชื่อว่าตัวเลขมีพลังเชิงสัญลักษณ์ที่สามารถสะท้อนความหวัง ความมั่นคง และความสำเร็จ และในยุคดิจิทัล ความเชื่อนี้ถูกเชื่อมโยงกับการใช้โทรศัพท์มือถือจนเกิดเป็นกระแสความนิยมในการเลือกซื้อเบอร์โทรศัพท์ที่เชื่อว่ามีความหมายมงคล

ศาสตร์พลังตัวเลขเป็นความเชื่อที่มีพัฒนาการยาวนานและมีอิทธิพลข้ามวัฒนธรรม แม้ความหมายของตัวเลขจะมีความแตกต่างกันไปตามบริบททางภาษาและวัฒนธรรม แต่ทุกสังคมล้วนให้ความสำคัญกับเลขที่เชื่อว่าเป็นมงคล และหลีกเลี่ยงเลขที่มองว่าเป็นอัปมงคล ความเชื่อนี้ยังคงดำรงอยู่ในสังคมสมัยใหม่ และสามารถแปลงเป็นมูลค่าทางเศรษฐกิจและแรงจูงใจทางพฤติกรรมของผู้บริโภคได้อย่างชัดเจน ดังนั้นในเรื่องความเชื่อเกี่ยวกับศาสตร์พลังตัวเลขและเลขมงคลไม่ได้เพียงแค่ดำรงอยู่ในระดับความรู้หรือคติวัฒนธรรมเท่านั้น แต่ยังมีผลโดยตรงต่อการก่อรูปทัศนคติ (attitude formation) และพฤติกรรมของบุคคลในชีวิตประจำวัน โดยทัศนคติในที่นี้หมายถึงโครงสร้างทางจิตวิทยาที่ประกอบด้วยองค์ประกอบด้านความรู้ความเข้าใจ (cognitive component) ด้านอารมณ์ความรู้สึก (affective component) และด้านพฤติกรรม (behavioral component) (Ajzen, 2005) แนวคิด Symbolic Consumption ของ McCracken (1986) ช่วยอธิบายพฤติกรรมการเลือกซื้อเบอร์โทรศัพท์มือถือได้อย่างชัดเจน โดยชี้ให้เห็นว่าการบริโภคไม่ได้เป็นเพียงการตอบสนองต่อความต้องการทางกายภาพหรือประโยชน์ใช้สอย แต่ยังมี ความหมายเชิงสัญลักษณ์ (symbolic meaning) ที่สะท้อนถึงตัวตน อัตลักษณ์ และสถานะทางสังคมของผู้บริโภค สินค้าหรือบริการที่เลือกใช้จึงเป็นเครื่องมือที่บุคคลใช้ในการสื่อสารและแสดงออกต่อสังคม ในบริบทของศาสตร์พลังตัวเลข ตัวเลขที่ประกอบอยู่ในเบอร์โทรศัพท์มือถือเป็นมากกว่าชุดตัวเลขสำหรับการติดต่อสื่อสาร แต่ยังสื่อถึงความเชื่อ ความหวัง และความปรารถนาของผู้ใช้ เช่น การเลือกเลข 9 เพื่อแสดงถึงความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน หรือการเลือกเลข 8 เพื่อสื่อถึงความมั่งคั่งและความสำเร็จในชีวิต แนวคิดนี้อธิบายได้ว่าทำไมผู้บริโภคจำนวนมากจึงยอมจ่ายเงินสูงเพื่อซื้อเบอร์โทรศัพท์ที่มีความหมายมงคล แม้ว่าฟังก์ชันของเบอร์เหล่านี้จะไม่แตกต่างจากเบอร์โทรศัพท์ทั่วไป Weng และ Huang (2018) สนับสนุนแนวคิดนี้ โดยพบว่าผู้บริโภคในเอเชียตะวันออกให้ความสำคัญกับตัวเลขมงคลจนเกิดการกำหนดราคาที่สูงขึ้นสำหรับสินค้า เช่น เบอร์โทรศัพท์ หมายเลขทะเบียนรถ และหุ้นในตลาดหลักทรัพย์

ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Theory of Planned Behavior: TPB) ของ Ajzen (1991) สามารถอธิบายพฤติกรรมการเลือกซื้อเบอร์โทรศัพท์มือถือที่ได้รับอิทธิพลจากศาสตร์พลังตัวเลข สามารถอธิบายได้ด้วย ซึ่งระบุว่า พฤติกรรมของบุคคลถูกกำหนดโดย ความตั้งใจที่ได้รับอิทธิพลจาก 3 องค์ประกอบหลัก ดังนี้

1. ทัศนคติต่อพฤติกรรม (Attitude toward the Behavior) คือ ความเชื่อและการประเมินของบุคคลเกี่ยวกับผลลัพธ์ของพฤติกรรม เช่น การเชื่อว่าการเลือกเบอร์มงคลจะทำให้ชีวิตดีขึ้น มีความมั่นคง หรือมีโชคลาภเพิ่มขึ้น

2. บรรทัดฐานทางสังคม (Subjective Norms) คือ แรงกดดันหรืออิทธิพลจากคนรอบข้าง เช่น ครอบครัว เพื่อน หรือสังคมที่มีทัศนคติสนับสนุนให้เลือกเบอร์มงคล

3. การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม (Perceived Behavioral Control) คือ การรับรู้ว่าตนเองมีความสามารถและทรัพยากรเพียงพอในการเลือกซื้อเบอร์โทรศัพท์ เช่น งบประมาณ ความรู้ และช่องทางการซื้อที่น่าเชื่อถือ

อย่างไรก็ตาม ในการศึกษาถึงอิทธิพลของสังคมและสื่อออนไลน์ในยุคดิจิทัล ปัจจัยภายนอกโดยเฉพาะสื่อสังคมออนไลน์มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการตัดสินใจเลือกเบอร์โทรศัพท์มือถือ การเรียนรู้จากสังคม (Social Learning Theory) ของ Bandura (1977) อธิบายว่าบุคคลมีแนวโน้มที่จะเลียนแบบพฤติกรรมของผู้อื่น โดยเฉพาะเมื่อเห็นว่าพฤติกรรมนั้นให้ผลลัพธ์เชิงบวกและได้รับการยอมรับ ขณะที่แนวคิด Social Proof ของ Cialdini (2009) ชี้ว่า เมื่อบุคคลเห็นคนจำนวนมากมีพฤติกรรมในทิศทางเดียวกัน จะมีแนวโน้มที่จะทำตามพฤติกรรมนั้นด้วย จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ว่าการเลือกเบอร์โทรศัพท์มือถือภายใต้อิทธิพลของศาสตร์พลังตัวเลขเป็นพฤติกรรมที่ซับซ้อนและเกี่ยวข้องกับหลายปัจจัย โดยมีความเชื่อทางวัฒนธรรมเป็นรากฐานสำคัญ ผสมผสานกับการบริโภคเชิงสัญลักษณ์ที่สะท้อนอัตลักษณ์และสถานะของผู้ใช้ การตัดสินใจของผู้บริโภคยังได้รับอิทธิพลจากทัศนคติ บรรทัดฐานทางสังคม และการรับรู้ความสามารถของตนเองตามกรอบแนวคิดของทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน รวมถึงอิทธิพลจากสังคมและสื่อออนไลน์ที่ทำให้ความเชื่อแพร่กระจายได้กว้างขวางและรวดเร็ว

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยคณะผู้วิจัยได้แบ่งกระบวนการการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 สำรวจความเชื่อเรื่องอิทธิพลของศาสตร์พลังตัวเลขในการเลือกเบอร์โทรศัพท์มือถือ ประชากรที่ใช้ในการศึกษานี้คือ ผู้ที่เปลี่ยนเบอร์โทรศัพท์มือถือเป็นเลขมงคลที่

เข้าร่วมการอบรมเชิงปฏิบัติการในหัวข้อ “เปลี่ยนเบอร์มือถือด้วยตนเอง” ในระหว่างปี พ.ศ. 2565-2568 ใช้สูตรของ Taro Yamane (1973) และวิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) เนื่องจากต้องการกลุ่มที่มีประสบการณ์ตรงและมีความเชื่อเกี่ยวกับศาสตร์พลังตัวเลข โดยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามและได้รับแบบสอบถามที่สมบูรณ์กลับคืนมาจากกลุ่มตัวอย่างเป็นจำนวนทั้งสิ้น 278 คน แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม ซึ่งได้มาจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพและตำแหน่งงาน และรายได้ต่อเดือนของครอบครัว เป็นแบบสอบถามชนิดตรวจสอบรายการ (Checklist) ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความเชื่อของคนไทยที่ได้รับอิทธิพลจากศาสตร์พลังตัวเลขการเลือกเบอร์โทรศัพท์มือถือ ประกอบด้วย 1) ความเชื่อเกี่ยวกับศาสตร์พลังตัวเลข 2) ทัศนคติต่อศาสตร์พลังตัวเลข และ 3) พฤติกรรมในการเลือกเบอร์โทรศัพท์ ลักษณะของเครื่องมือเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ตามมาตรวัดของ ลิเคิร์ท (Likert Scale, 1967) โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนออกเป็น 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด ทั้งนี้แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้รับการตรวจสอบคุณภาพทั้งด้านความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ และได้ทดลองใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างนำร่อง (Try-out) จำนวน 20 คน และนำข้อมูลมาหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยวิธีของ Cronbach’s Alpha ได้ค่าเท่ากับ 0.89 และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ (Percentage) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation, S.D.) หลังจากนั้นดำเนินการวิเคราะห์ เรียบเรียงและสรุปข้อมูลเพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการสร้างเครื่องมือการเก็บข้อมูลในระยะที่ 2

ระยะที่ 2 วิเคราะห์ความเชื่อและพฤติกรรมการเลือกเบอร์โทรศัพท์มือถือตามความเชื่อเรื่องศาสตร์พลังตัวเลขของคนไทย และเสนอแนวทางการใช้ความรู้เกี่ยวกับศาสตร์พลังตัวเลขในการเลือกเบอร์โทรศัพท์มือถือ ด้วยการดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก จากข้อมูลที่ได้รับจากระยะที่ 1 ใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) และตรวจสอบคุณภาพข้อมูลโดยใช้เทคนิคการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ทั้งด้านข้อมูลและวิธีการเพื่อให้ข้อมูลมีความถูกต้องและน่าเชื่อถือ โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งสิ้น 13 คน โดยวิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) ทั้งนี้แบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งสิ้น 2 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านศาสตร์พลังตัวเลขหรือ

โหราศาสตร์ เป็นผู้ที่มีความรู้ลึกซึ้งเกี่ยวกับศาสตร์พลังตัวเลข และสามารถให้คำแนะนำเกี่ยวกับการใช้ศาสตร์พลังตัวเลขไม่ต่ำกว่า 10 ปี และได้รับการยอมรับในด้านโหราศาสตร์เชิงประจักษ์ จำนวนทั้งสิ้น 3 คน และ 2) กลุ่มผู้ที่เปลี่ยนเบอร์โทรศัพท์มือถือเป็นเลขมงคล เพื่อวิเคราะห์ถึงพฤติกรรมในการเลือกเบอร์โทรศัพท์มือถือ โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือก คือ 1) เป็นผู้มีประสบการณ์เปลี่ยนเบอร์มงคลมาไม่น้อยกว่า 1 ปี จำนวนทั้งสิ้น 10 คน ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อนำไปสู่การสรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยในระยะที่ 1 สำรวจความเชื่อเรื่องอิทธิพลของศาสตร์พลังตัวเลขในการเลือกเบอร์โทรศัพท์มือถือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพและตำแหน่งงาน และรายได้ต่อเดือนของครอบครัว วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามโดยใช้การแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ดังแสดงตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนร้อยละของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

(n = 278)

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	92	33.09
หญิง	182	65.47
LGPTQ+	4	1.44
2. อายุ		
21-30 ปี	51	18.35
31-40 ปี	54	19.42
41-50 ปี	98	35.25
51-60 ปี	55	19.78
61 ปีขึ้นไป	20	7.19
3. ระดับการศึกษา		

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่าปริญญาตรี	79	28.20
ปริญญาตรี	160	57.05
ปริญญาโท	39	14.03
ปริญญาเอก	2	0.72
3. อาชีพ		
ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ	24	8.63
พนักงานเอกชน	73	26.26
เจ้าของธุรกิจ	49	17.63
ค้าขาย	28	10.07
รับจ้างทั่วไป	66	23.74
อื่น ๆ	38	13.67

จากตารางแสดงข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 278 คน สามารถสรุปผลได้ดังนี้ เพศกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 182 คน คิดเป็น ร้อยละ 65.47 รองลงมาคือเพศชาย จำนวน 92 คน คิดเป็น ร้อยละ 33.09 และกลุ่ม LGBTQ+ มีจำนวน 4 คน คิดเป็น ร้อยละ 1.44 เมื่อจำแนกตามช่วงอายุ พบว่า กลุ่มอายุ 41-50 ปี มีจำนวนมากที่สุด 98 คน คิดเป็นร้อยละ 35.25 รองลงมาคือกลุ่มอายุ 51-60 ปี จำนวน 55 คน คิดเป็น ร้อยละ 19.78 กลุ่มอายุ 31-40 ปี จำนวน 54 คน คิดเป็น ร้อยละ 19.42 กลุ่มอายุ 21-30 ปี จำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 18.35 และกลุ่มอายุ 61 ปีขึ้นไป จำนวน 20 คน คิดเป็น ร้อยละ 7.19 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 160 คน คิดเป็น ร้อยละ 57.05 ระดับต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 79 คน คิดเป็น ร้อยละ 28.20 ระดับปริญญาโท จำนวน 39 คน คิดเป็น ร้อยละ 14.03 และระดับปริญญาเอก จำนวน 2 คน คิดเป็น ร้อยละ 0.72 เมื่อจำแนกตามอาชีพ พบว่าพนักงานเอกชน มีจำนวนมากที่สุด 73 คน คิดเป็น ร้อยละ 26.26 รองลงมาคือรับจ้างทั่วไป 66 คน คิดเป็น ร้อยละ 23.74 เจ้าของธุรกิจ 49 คน คิดเป็น ร้อยละ 17.63 อื่น ๆ 38 คน คิดเป็น ร้อยละ 13.67 ค้าขาย 28 คน คิดเป็น ร้อยละ 10.07 และข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ 24 คน คิดเป็น ร้อยละ 8.63 ตามลำดับ

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ระดับความเชื่อของคนไทยที่ได้รับอิทธิพลจากศาสตร์พลังตัวเลขการเลือกเบอร์โทรศัพท์มือถือ ประกอบด้วย 1) ความเชื่อเกี่ยวกับศาสตร์พลังตัวเลข 2) ทัศนคติต่อศาสตร์พลังตัวเลข และ 3) พฤติกรรมในการเลือกเบอร์โทรศัพท์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ระดับความเชื่อของคนไทยที่ได้รับอิทธิพลจากศาสตร์พลังตัวเลขการเลือกเบอร์โทรศัพท์มือถือ

ด้าน	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับ
ด้านความเชื่อเกี่ยวกับศาสตร์พลังตัวเลข	3.91	0.93	มาก
ด้านทัศนคติต่อศาสตร์พลังตัวเลข	4.04	0.56	มาก
ด้านพฤติกรรมในการเลือกเบอร์โทรศัพท์	3.88	0.78	มาก
ภาพรวม	**3.94**	**0.75**	**มาก**

จากตารางแสดงผลการวิเคราะห์ สามารถสรุปผลได้ดังนี้ ในภาพรวมของความเชื่อของคนไทยที่ได้รับอิทธิพลจากศาสตร์พลังตัวเลขการเลือกเบอร์โทรศัพท์มือถืออยู่ใน ระดับมาก **(**มีค่าเฉลี่ยรวม 3.94 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.75) เมื่อพิจารณารายด้านเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยสูงสุดไปต่ำสุด พบว่า ด้านทัศนคติต่อศาสตร์พลังตัวเลข มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.04 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.56) รองลงมาคือ ด้านความเชื่อเกี่ยวกับศาสตร์พลังตัวเลข อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.91 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.93**)** และด้านพฤติกรรมในการเลือกเบอร์โทรศัพท์มือถือมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.88 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.78)

ผลการวิจัยในระยะที่ 2 วิเคราะห์ความเชื่อและพฤติกรรมการเลือกเบอร์โทรศัพท์มือถือตามความเชื่อเรื่องศาสตร์พลังตัวเลขของคนไทย และเสนอแนวทางการใช้ความรู้เกี่ยวกับศาสตร์พลังตัวเลขในการเลือกเบอร์โทรศัพท์มือถือ ด้วยการดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก จากผู้ให้ข้อมูลจำนวน 13 คน สามารถการสรุปผลได้ ดังนี้

1. ความเชื่อในการเลือกเบอร์โทรศัพท์มือถือตามความเชื่อเรื่องศาสตร์พลังตัวเลขของคนไทย

ความเชื่อเกี่ยวกับศาสตร์พลังตัวเลขเป็นสิ่งที่หยั่งรากลึกในวัฒนธรรมไทยมายาวนาน และยังคงมีอิทธิพลอย่างต่อเนื่อง ความเชื่อนี้มีลักษณะเฉพาะตัว เนื่องจากผสมผสานแนวคิดดั้งเดิมด้านโชคลาง โหราศาสตร์ และความเชื่อพื้นบ้านเข้ากับสื่อสมัยใหม่ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูล 13 คน ซึ่งล้วนเป็นผู้ที่มีประสบการณ์จริงในการเปลี่ยนเบอร์โทรศัพท์มือถือ โดยมีเหตุผลด้านศาสตร์พลังตัวเลข พบว่า ความเชื่อที่มีต่อศาสตร์พลังตัวเลขมีระดับและลักษณะที่หลากหลาย แต่มีจุดร่วมสำคัญคือ ทุกคนมองว่าศาสตร์พลังตัวเลขมีผลต่อชีวิตในเชิงจิตวิทยาและความรู้สึกมากกว่าการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพโดยตรง โดยสามารถแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่

1.1 ความเชื่อในฐานะเครื่องยึดเหนี่ยวทางใจ

ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เชื่อว่าเบอร์โทรศัพท์ที่มีตัวเลขมงคลสามารถเสริมพลังใจและความมั่นใจให้กับผู้ใช้ได้ ทำให้มีแรงผลักดันในการทำสิ่งต่าง ๆ มากขึ้น ความเชื่อนี้สะท้อนให้เห็นว่าเบอร์โทรศัพท์ไม่ได้ถูกมองว่าเป็นเพียงเครื่องมือสื่อสาร แต่ยังเป็นสัญลักษณ์ของพลังงานและความหวังที่ช่วยให้เจ้าของเบอร์รู้สึกว่าตนมีจุดเริ่มต้นใหม่ที่ดีกว่าเดิมแสดงให้เห็นว่า สำหรับผู้เปลี่ยนเบอร์โทรศัพท์ความเชื่อเกี่ยวกับศาสตร์พลังตัวเลขไม่ใช่เพียงเรื่องไสยศาสตร์หรือโชคลาง แต่ยังทำหน้าที่เป็นเครื่องมือทางจิตใจที่ช่วยสร้างพลังบวกส่งผลให้บุคคลกล้าที่จะเผชิญกับความท้าทายในชีวิตประจำวันมากขึ้น ดังเช่นคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ที่ว่า

“ตัวเลขไม่ได้กำหนดชีวิตเราทั้งหมด แต่พอมีเบอร์ใหม่ที่เรารู้สึกว่าเป็นมงคล ก็ทำให้เรามีกำลังใจ มั่นใจมากขึ้น เวลาทำงานก็รู้สึกดีขึ้น เหมือนเป็นแรงเสริมให้เราเดินไปข้างหน้า”

1.2 ความเชื่อที่มาจากคนรอบตัวและสื่อออนไลน์

ความเชื่อด้านศาสตร์พลังตัวเลขไม่ได้เกิดขึ้นอย่างโดดเดี่ยว แต่เป็นผลจากการสื่อสารและการเรียนรู้ทางสังคม โดยเฉพาะจากคนใกล้ชิดและสื่อออนไลน์ ผู้ให้ข้อมูลหลายคนกล่าวตรงกันว่า จุดเริ่มต้นของความเชื่อมักมาจากการสังเกตหรือได้รับฟังประสบการณ์จากคนรอบตัว เช่น ครอบครัว เพื่อน หรือเพื่อนร่วมงาน ที่มีการเปลี่ยนเบอร์โทรศัพท์แล้วพบการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดี ซึ่งกระตุ้นให้เกิดความสนใจและอยากลองพิสูจน์ด้วยตนเอง นอกจากนี้สื่อออนไลน์มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่ง เช่น เว็บไซต์เบอร์มงคล Facebook และ TikTok กลายเป็นช่องทางหลักที่ผู้คนใช้แลกเปลี่ยนข้อมูล ประสบการณ์ และความหมายของตัวเลข ทำ

ให้แนวคิดเรื่องศาสตร์พลังตัวเลขแพร่กระจายได้อย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ดังเช่นคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ที่ว่า

“ตอนแรกไม่ได้เชื่อเลยค่ะ แต่พอเห็นเพื่อนเปลี่ยนเบอร์แล้วเขาได้งานใหม่ เงินเดือนเพิ่มขึ้น เราก็เลยลองดูบ้าง เพราะคิดว่าอย่างน้อยก็ไม่เสียหาย”

“ตอนแรกเห็นจากโซเชียลมีเดีย เห็นคนแชร์ว่าการเปลี่ยนเบอร์ทำให้ชีวิตดีขึ้น ก็เลยเริ่มศึกษาและลองเสิร์ชความหมายของตัวเลขเองก่อนจะตัดสินใจ”

1.3 ความเชื่อที่มาจากความหมายของเลขมงคล

การตีความหมายของตัวเลขมีความหลากหลายขึ้นอยู่กับความต้องการเฉพาะด้านของผู้ใช้ ในช่วงเวลานั้น ๆ เช่น หากเน้นความก้าวหน้าในการงาน มักเลือกเบอร์ที่มีเลข 9 เพราะสื่อถึงการก้าวไปข้างหน้า หากเน้นความรักและความสัมพันธ์ มักเลือกเลข 15, 56, 95 ที่สื่อถึงความรักที่มั่นคงในขณะที่เลข 7 มักถูกมองว่าเป็นเลขที่เหนื่อยหรือมีอุปสรรค แต่บางคนยังคงชื่นชอบเพราะมองว่าเป็นตัวแทนของความพยายามและความท้าทายในชีวิต สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นว่า ความเชื่อเกี่ยวกับตัวเลขไม่ได้ตายตัว แต่เป็นเรื่องที่ยืดหยุ่นและสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความต้องการ ความคาดหวัง และประสบการณ์ส่วนบุคคล การตีความหมายของตัวเลขมีความหลากหลาย ขึ้นอยู่กับความต้องการเฉพาะด้านที่ไม่ได้ตายตัว ดังเช่นคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ที่ว่า

“เลข 7 บางคนว่าไม่ดี แต่สำหรับเราเป็นเลขที่เราชอบนะ รู้สึกว่ามันท้าทาย เหมือนสะท้อนนิสัยเรา”

“เลข 0 บางคนเชื่อว่าเป็นเลขที่ไม่ดี อยู่ในเบอร์หรืออยู่กับอะไรก็มักจะไม่ดี แต่ก็แล้วแต่คนละเชื่อ”

1.4 ความเชื่อกับการเปลี่ยนแปลงของชีวิต

ความเชื่อด้านศาสตร์พลังตัวเลขมักผูกโยงกับเหตุการณ์ในชีวิตที่ทำให้ผู้ใช้มองว่าเบอร์โทรศัพท์เป็นเครื่องมือที่ช่วย “เริ่มต้นใหม่” หรือ “แก้ไขปัญหา” ที่กำลังเผชิญอยู่ หลายคนเริ่มตัดสินใจเปลี่ยนเบอร์ในช่วงที่กำลังเผชิญปัญหาสำคัญ เช่น การเงิน ความสัมพันธ์ หรือสุขภาพ ซึ่งความเชื่อจะมีบทบาทในการสร้างความหวังและพลังใจให้ผู้ใช้รู้สึกว่าชีวิตมีทางออก และพร้อมที่จะเริ่มต้นใหม่อย่างมั่นใจ แต่อย่างไรก็ตาม ผู้ให้ข้อมูลบางคนมองว่าความเชื่อเหล่านี้มีทั้งด้านบวกและด้านลบ ดังเช่นคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เล่าประสบการณ์ส่วนตัวว่า

“ก่อนเปลี่ยนเบอร์เรามีปัญหาสุขภาพ เจอก้อนเนื้อที่รักแร้ หลังเปลี่ยนเบอร์แค่สองเดือนก็ไปตรวจแล้วมันหายไป เรารู้สึกว่าเบอร์ใหม่นี้ช่วยให้ชีวิตดีขึ้นจริง”

2. พฤติกรรมการเลือกเบอร์โทรศัพท์มือถือตามความเชื่อเรื่องศาสตร์พลังตัวเลขของคนไทย

การเลือกเบอร์โทรศัพท์มือถือของคนไทยที่เชื่อในศาสตร์พลังตัวเลขเป็นกระบวนการที่มีความซับซ้อนและเป็นขั้นตอน โดยประกอบด้วยการตัดสินใจที่เชื่อมโยงทั้งความเชื่อ ความต้องการส่วนบุคคล อิทธิพลจากสังคม และการสื่อสารการตลาด พฤติกรรมนี้ไม่ได้เกิดขึ้นเพียงเพราะความเชื่อในตัวเลขเพียงอย่างเดียว แต่ยังสัมพันธ์กับประสบการณ์ ความคาดหวัง และเหตุผลเชิงปฏิบัติ เช่น ราคา ความสวยงาม และความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูล 13 คน พบว่า กระบวนการตัดสินใจมีลักษณะคล้ายคลึงกัน สามารถอธิบายได้เป็นลำดับขั้น ดังนี้

2.1 การรับรู้และแรงจูงใจ

พฤติกรรมการเลือกเบอร์โทรศัพท์เริ่มต้นจากเหตุการณ์หรือสถานการณ์เฉพาะในชีวิตที่ทำให้ผู้ใช้รู้สึกว่าจำเป็นต้องหาทางแก้ไขหรือเสริมสิ่งที่ขาดหาย เช่น ปัญหาด้านการเงิน ความรัก สุขภาพ หรือการงาน ซึ่งเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดความสนใจศาสตร์พลังตัวเลข ตัวอย่างเช่น ผู้ให้ข้อมูลรายหนึ่งตัดสินใจเปลี่ยนเบอร์เพราะประสบปัญหาสุขภาพและต้องการเริ่มต้นใหม่ โดยกล่าวว่า:

“การใช้ศาสตร์พลังตัวเลขมีประโยชน์ และเกิดการเปลี่ยนแปลงในชีวิตได้จริง ชีวิตพี่เปลี่ยนไปจากหน้ามือเป็นหลังมือ”

“ตอนแรกไม่ได้เชื่อเลยค่ะ แต่พอเห็นเพื่อนเปลี่ยนเบอร์แล้วเขาได้งานใหม่ เงินเดือนเพิ่มขึ้น เราก็เลยลองดูบ้าง เพราะคิดว่าอย่างน้อยก็ไม่เสียหาย”

2.2 การสืบค้นข้อมูลและสร้างความเข้าใจ

หลังจากเริ่มสนใจ ผู้ใช้จะเข้าสู่ขั้นตอนการสืบค้นข้อมูล เพื่อหาความหมายของตัวเลขที่เกี่ยวข้องกับตนเองและหาคำตอบว่าต้องใช้เบอร์แบบใดให้สอดคล้องกับเป้าหมายชีวิต ช่องทางหลักที่ใช้ ได้แก่ 1) เว็บไซต์เกี่ยวกับศาสตร์พลังตัวเลขและเบอร์มงคล 2) กลุ่มในสื่อสังคมออนไลน์ เช่น Facebook หรือ TikTok 3) การพูดคุยกับผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ที่มีประสบการณ์ 4) คำบอกเล่าจากคนรอบตัว เป็นต้น ซึ่งในระยะนี้ ผู้ใช้ส่วนใหญ่จะเริ่มจดบันทึกหมายเลขที่สนใจ เปรียบเทียบความหมายของตัวเลข และสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อให้มั่นใจก่อนตัดสินใจซื้อ โดยเฉพาะผู้ที่ไม่เคยเปลี่ยนเบอร์มาก่อนจะให้ความสำคัญกับ “การยืนยันจากหลายแหล่ง” เพื่อป้องกันความผิดพลาด ดังเช่นคำกล่าวที่ว่า

“ตอนแรกเห็นจากโซเชียลมีเดีย เห็นคนแชร์ว่าการเปลี่ยนเบอร์ทำให้ชีวิตดีขึ้น ก็เลยเริ่มศึกษาและลองเสิร์ชความหมายของตัวเลขเองก่อนจะตัดสินใจ”

“พี่ก็ไม่รู้จักเรื่องศาสตร์พลังตัวเลข แต่มีพี่สนิทที่แนะนำเพราะเขาเปลี่ยนเบอร์มาก่อนเลยไปหาข้อมูลดูบ้างว่ามันคืออะไร”

2.3 การคัดเลือกและการตัดสินใจซื้อ

เมื่อรวบรวมข้อมูลเพียงพอ ผู้ใช้จะเข้าสู่ขั้นตอนการคัดเลือกเบอร์ โดยมีเกณฑ์สำคัญ 3 ประการ ที่ใช้ในการตัดสินใจ ได้แก่ 1) ความหมายของตัวเลข เป็นปัจจัยอันดับแรกที่ทุกคนให้ความสำคัญมากที่สุด ผู้ใช้มักมองหาตัวเลขที่สอดคล้องกับเป้าหมายชีวิต เช่น การงาน ความรัก สุขภาพ หรือการเงิน 2) ราคา แม้จะเชื่อในศาสตร์พลังตัวเลข แต่ผู้ใช้จะกำหนดงบประมาณที่เหมาะสมกับตนเอง เช่น ไม่ซื้อเบอร์ที่มีราคาสูงเกินไป 3) ความสวยงามและความจดจำง่าย เช่น เลขที่เรียงกัน เลขซ้ำ หรือมีรูปแบบที่ดูดี ซึ่งสร้างความพึงพอใจทางด้านสุนทรียภาพและการจดจำ เป็นต้น เมื่อได้เบอร์ที่ตรงตามความต้องการ ผู้ใช้จะตัดสินใจซื้อ โดยในขั้นตอนนี้ผู้เชี่ยวชาญจะมีบทบาทสำคัญในการยืนยันและให้ความมั่นใจแก่ผู้ใช้ การได้รับคำแนะนำจากผู้ที่มีความรู้เชิงลึกเกี่ยวกับศาสตร์พลังตัวเลขทำให้ผู้ใช้รู้สึกว่าได้เลือกสิ่งที่เหมาะสมและลดความกังวล ผู้ให้ข้อมูลหลายคนกล่าวว่า หากเบอร์โทรศัพท์มีความหมายดีแต่ราคาเกินกำลังซื้อ ก็จะไม่เลือกซื้อ เช่นคำกล่าวที่กล่าวว่า

“เราอยากได้เบอร์ที่เลขดูดีและความหมายดีด้วย ถ้าความหมายดีแต่เลขดูไม่สวยก็ไม่ค่อยชอบ ส่วนราคาก็ต้องดูด้วยว่าจะไม่เกินกำลังเรา”

“ประสบการณ์ของตัวเอง ถ้าอยากได้เบอร์ที่ดี มีความหมายที่ดี มีผลรวมที่ดีก็มักจะมีราคาแพง แต่ก็แล้วแต่คนซื้อนะถ้าพอใจ ซื้อไหวเขาก็ซื้อกัน”

“ถ้าราคาสู้ไหวตัดสินใจเลย แต่ต้องมั่นใจก่อนว่าเลขตรงกับสิ่งที่อยากให้ชีวิตเป็น”

2.4 การประเมินผลหลังใช้งาน

หลังจากเปลี่ยนเบอร์ ผู้ใช้จะประเมินผลโดยสังเกตการเปลี่ยนแปลงในชีวิต ซึ่งมักแบ่งเป็นสองด้าน คือ 1) การเปลี่ยนแปลงที่เป็นรูปธรรม เช่น การเงินดีขึ้น รายได้เพิ่มขึ้น มีลูกค้ามากขึ้น การงานก้าวหน้า มีโอกาสใหม่ ๆ เข้ามา ความรักมั่นคง ความสัมพันธ์ดีขึ้น หรือสุขภาพดีขึ้น เช่น ปัญหาสุขภาพบางอย่างลดลง 2) การเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจ เช่น รู้สึกสบายใจ มีกำลังใจมากขึ้น มีความมั่นใจในตนเอง มีความสุขและมุมมองเชิงบวกต่อชีวิต เป็นต้น ดังคำกล่าวที่ว่า

“เบอร์เป็นเหมือนตัวช่วย แต่ถ้าเราไม่พยายามเอง มันก็ไม่เกิดผลอะไรหรอก”

“ถ้าลองเปลี่ยนแล้วสบายใจก็โอเค แต่ไม่ควรถึงขั้นไปซื้อเบอร์เป็นแสนเป็นล้าน เพราะชีวิตไม่ได้เปลี่ยนแค่เพราะเบอร์อย่างเดียว”

จากกระบวนการทั้งหมดนี้ สามารถสรุปได้ว่า พฤติกรรมการเลือกเบอร์โทรศัพท์ของคนไทยที่เชื่อในศาสตร์พลังตัวเลขเป็นกระบวนการตัดสินใจที่ผสมผสานระหว่างความเชื่อและเหตุผล บุคคลไม่ได้ตัดสินใจแบบไร้เหตุผลหรือเชื่อแบบงมงาย แต่จะพิจารณาหลายปัจจัยร่วมกัน ทั้งข้อมูลที่ได้รับ ความหมายของตัวเลข ราคา และความน่าเชื่อถือของแหล่งซื้อขาย โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างความมั่นใจและความสบายใจให้กับตนเอง ดังนั้น การเลือกเบอร์โทรศัพท์มือถือจึงเป็นมากกว่าการซื้อสินค้าทั่วไป แต่เป็นการแสดงออกถึงความหวังและความพยายามของบุคคลในการจัดการกับชีวิตของตนเอง ผ่านสัญลักษณ์ที่เรียกว่า “ศาสตร์พลังตัวเลข” ซึ่งแม้จะเป็นความเชื่อ แต่ก็สะท้อนความต้องการลึก ๆ ของมนุษย์ในการแสวงหาความมั่นคง ความสำเร็จ และความสุขในชีวิต

3. แนวทางการใช้ศาสตร์พลังตัวเลขในการเลือกเบอร์โทรศัพท์

จากผลการวิจัย พบว่า แม้ศาสตร์พลังตัวเลขจะมีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจของผู้บริโภค แต่ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นพ้องกันว่า การใช้ศาสตร์พลังตัวเลขอย่างมีเหตุผลและสติเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะแม้ตัวเลขจะสามารถสร้างความมั่นใจและพลังทางจิตใจได้ แต่การพึ่งพาตัวเลขเพียงอย่างเดียวโดยไม่พิจารณาปัจจัยอื่น ๆ ในชีวิต อาจนำไปสู่ความผิดพลาดและความคาดหวังที่เกินจริง ดังนั้น แนวทางการใช้ศาสตร์พลังตัวเลขในการเลือกเบอร์โทรศัพท์มือถือที่เหมาะสม อาจจะพิจารณาได้จาก 4 มิติหลัก ดังนี้

3.1 มิติของบุคคลผู้ใช้

ผู้ให้ข้อมูลทุกคนยอมรับตรงกันว่า ศาสตร์พลังตัวเลขมีคุณค่าในฐานะเครื่องมือเสริมกำลังใจ มากกว่าจะเป็นตัวกำหนดชีวิตโดยตรง ดังนั้น แนวทางการใช้ศาสตร์พลังตัวเลขในระดับบุคคลคือการเชื่ออย่างมีสติและกำหนดขอบเขตในการใช้ศาสตร์พลังตัวเลขเพื่อไม่ให้เกิดความยึดติดจนเกินควร ซึ่งผู้ให้ข้อมูลหลายคนสะท้อนว่า ก่อนจะเลือกเบอร์โทรศัพท์ควรเริ่มจากการประเมินชีวิตของตนเองอย่างตรงไปตรงมา เพื่อระบุว่าตนต้องการเสริมด้านใด เช่น การงาน การเงิน ความรัก หรือสุขภาพ แล้วจึงหาตัวเลขที่มีความหมายตรงกับความต้องการนั้น ดังเช่นผู้ให้ข้อมูลท่านหนึ่งให้ข้อเสนอแนะว่า

“ก่อนเลือกเบอร์ควรดูชีวิตตัวเองก่อนว่าอยากให้ด้านไหนดีขึ้น แล้วค่อยเลือกตัวเลขที่สอดคล้อง อย่าเลือกเพียงเพราะใครบอกว่าดี ต้องเข้าใจด้วยว่ามันเหมาะกับเราไหม”

3.2 มิติของสังคมและชุมชน

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าคนไทยจำนวนมากได้รับข้อมูลเกี่ยวกับศาสตร์พลังตัวเลขจากสื่อสังคมออนไลน์และการบอกต่อจากคนรอบข้าง ซึ่งข้อมูลเหล่านี้มักมีความคลาดเคลื่อนและขาดการตรวจสอบ ทำให้เกิดความเข้าใจผิดและการเชื่ออย่างงมงายได้ง่าย ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องสร้างแหล่งข้อมูลที่ถูกต้องและน่าเชื่อถือ เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงและเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เสนอให้มีเว็บไซต์หรือแอปพลิเคชันกลาง ที่รวบรวมความหมายของตัวเลขอย่างเป็นระบบ มีคำอธิบายที่เข้าใจง่าย พร้อมตัวอย่างประกอบ เพื่อให้ผู้ที่สนใจสามารถตรวจสอบและเปรียบเทียบได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องพึ่งพาข้อมูลจากเพียงแหล่งเดียว เช่น ผู้ขายหรือผู้เชี่ยวชาญที่อาจมีผลประโยชน์แอบแฝง ดังเช่นกล่าวอย่างชัดเจนว่า

“ควรมีแหล่งข้อมูลที่ถูกต้องให้คนศึกษาเอง จะได้ไม่โดนหลอก หรือซื้อเบอร์แพงเกินไป”

3.3 มิติของการกำกับดูแลและคุ้มครองผู้บริโภค

อีกประเด็นที่ผู้ให้ข้อมูลหลายรายแสดงความกังวลคือ การเอาเปรียบผู้บริโภค เช่น การขายเบอร์มงคลในราคาสูงเกินจริง หรือการให้ข้อมูลเท็จเพื่อสร้างความตื่นตระหนก ซึ่งอาจทำให้ผู้ใช้ตกเป็นเหยื่อของกลยุทธ์การตลาด อาจมีการกำหนดมาตรการต่างๆ ที่ช่วยให้ประชาชนได้รับข้อมูลที่โปร่งใสและสามารถตัดสินใจได้อย่างมีเหตุผลมากขึ้น ดังเช่นคำกล่าวที่ว่า

“ควรมีมาตรฐานกลาง ไม่ใช่ใครจะพูดอะไรก็ได้ เพราะบางคนซื้อเบอร์แพงมากแล้วไม่ได้ผลตามที่หวัง ทำให้เสียทั้งเงินและความรู้สึก”

3.4 มิติของการสร้างสมดุลระหว่างความเชื่อและเหตุผล

หัวใจสำคัญของแนวทางการใช้ศาสตร์พลังตัวเลขคือการสร้างสมดุลระหว่างความเชื่อกับเหตุผล โดยผู้ใช้ต้องตระหนักว่า แม้ตัวเลขจะช่วยเสริมความมั่นใจและสร้างพลังบวกให้กับชีวิต แต่ความสำเร็จที่แท้จริงยังคงขึ้นอยู่กับการลงมือทำของตนเอง หลายคนที่ให้ข้อมูลยอมรับว่า หลังจากเปลี่ยนเบอร์แล้วชีวิตดีขึ้นในหลายด้าน แต่ก็ยังเน้นย้ำว่าผลเหล่านั้นเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนพฤติกรรมควบคู่กัน เช่น การทำงานหนักขึ้น การจัดการการเงินอย่างมีระบบ หรือการสื่อสารที่ดีขึ้นกับคนรอบข้าง ดังเช่นคำกล่าวที่ว่า

“เบอร์เป็นเหมือนตัวช่วย แต่ถ้าเราไม่พยายามเอง มันก็ไม่เกิดผลอะไรหรอก”

กล่าวโดยสรุป แนวทางการใช้ศาสตร์พลังตัวเลขในการเลือกเบอร์โทรศัพท์มือถือควรดำเนินไปในทิศทางที่สร้างความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องให้กับผู้ใช้ โดยเน้นความเชื่อที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของเหตุผลและการตัดสินใจที่มีข้อมูลสนับสนุน พร้อมทั้งมีมาตรการคุ้มครองผู้บริโภค ศาสตร์พลังตัวเลขสามารถเป็นเครื่องมือเชิงสัญลักษณ์ ที่ช่วยสร้างแรงบันดาลใจและความมั่นใจให้กับผู้ใช้ แต่ความสำเร็จในชีวิตยังคงขึ้นอยู่กับความพยายาม การวางแผน และการลงมือทำของบุคคลเอง หากสามารถสร้างสมดุลระหว่างความเชื่อกับเหตุผลได้อย่างเหมาะสม ศาสตร์พลังตัวเลขก็จะเป็นประโยชน์ในฐานะส่วนหนึ่งของการตัดสินใจอย่างมีสติและรับผิดชอบ ทั้งต่อชีวิตส่วนตัวและสังคมโดยรวม

อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาความเชื่อ และพฤติกรรมของคนไทยที่ได้รับอิทธิพลจากศาสตร์พลังตัวเลขในการเลือกเบอร์โทรศัพท์มือถือ รวมถึงการเสนอแนวทางในการใช้ศาสตร์พลังตัวเลขอย่างมีเหตุผล โดยใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสาน ประกอบด้วยการสำรวจเชิงปริมาณจากกลุ่มตัวอย่าง 278 คน และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้เชี่ยวชาญและผู้ใช้จริง รวม 13 คน ผลการวิจัยเชิงปริมาณพบว่า โดยภาพรวมความเชื่อ ทัศนคติ และพฤติกรรมของผู้บริโภคเกี่ยวกับศาสตร์พลังตัวเลขในการเลือกเบอร์โทรศัพท์มือถืออยู่ในระดับมาก ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติและความเชื่อที่เข้มข้นต่อศาสตร์พลังตัวเลข แต่พฤติกรรมที่เกิดขึ้นจริงอาจถูกจำกัดด้วยปัจจัยบางประการ เช่น ต้นทุน ราคา และความพร้อมของเบอร์ที่ต้องการ หากเมื่อพิจารณาในเชิงทฤษฎี ผลการวิจัยนี้สามารถอธิบายได้โดยใช้ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Theory of Planned Behavior: TPB) ของ Ajzen (1991) ที่ระบุว่าพฤติกรรมของบุคคลถูกกำหนดโดยเจตนาที่เกิดจากความเชื่อ ทัศนคติ บรรทัดฐานทางสังคม และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม กล่าวคือ พฤติกรรม (Behavior) ที่ถูกแสดงออกมานั้นเป็นผลมาจากเจตนา ที่ประกอบด้วยปัจจัยที่มีอิทธิพล ได้แก่ ทัศนคติต่อพฤติกรรม การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม ดังนั้น จากผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า ความเชื่อของผู้บริโภคเกี่ยวกับศาสตร์พลังตัวเลขหล่อหลอมให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อการเลือกเบอร์โทรศัพท์มือถือ และเมื่อทัศนคติสูงจะนำไปสู่เจตนาและพฤติกรรมการเลือกเบอร์ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงพฤติกรรมสะท้อนให้เห็นถึงอุปสรรคบางประการ เช่น ราคาของเบอร์มงคลที่สูงหรือความพร้อมของเลขที่ต้องการ ซึ่งเป็นตัวแปรด้านการรับรู้

ความสามารถควบคุมตนเองตามแนวคิดทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน ทำให้แม้ผู้บริโภคจะมีทัศนคติและความเชื่อในระดับสูง แต่ไม่ได้แสดงพฤติกรรมการเลือกซื้อเบอร์เสมอไป อย่างไรก็ตามผลการศึกษายังสะท้อนให้เห็นว่า แม้ผู้บริโภคจะเชื่อในศาสตร์ตัวเลข แต่การแสดงออกทางพฤติกรรมไม่ได้เป็นเพียงการคล้อยตามความเชื่อ หากยังคำนึงถึงข้อจำกัดทางสังคม เศรษฐกิจ และความเป็นจริงในชีวิต การเลือกเบอร์มงคลจึงเป็นกระบวนการต่อรองระหว่าง “เหตุผลทางสัญลักษณ์” และ “เหตุผลเชิงเศรษฐกิจ” อันเป็นลักษณะเฉพาะของการบริโภคในสังคมไทยยุคปัจจุบัน

นอกจากนี้ ผลการวิจัยเชิงคุณภาพสนับสนุนผลเชิงปริมาณอย่างชัดเจน โดยพบว่าความเชื่อที่ผู้ใช้มีต่อศาสตร์พลังตัวเลขส่วนใหญ่ไม่ได้เกิดจากความเชื่อแบบงมงาย แต่เป็นความเชื่อที่ทำหน้าที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางใจที่ช่วยเสริมความมั่นใจและสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้ใช้กล้าดำเนินชีวิตและเผชิญความท้าทาย ตัวเลขจึงไม่เพียงเป็นเพียงตัวเลขธรรมดา แต่ยังมีความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่สะท้อนความหวังและตัวตนของผู้ใช้เบอร์โทรศัพท์มือถือ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด Symbolic Consumption ของ McCracken (1986) ที่กล่าวว่าสินค้าบางประเภทไม่ได้มีคุณค่าทางกายภาพเพียงอย่างเดียว แต่ยังถ่ายทอดความหมายทางวัฒนธรรมและจิตใจมายังผู้บริโภค ผลการศึกษายืนยันว่า การเลือกเบอร์โทรศัพท์มือถือของคนไทยสะท้อนถึงการบริโภคเชิงสัญลักษณ์ โดยเฉพาะตัวเลข 8 และ 9 ซึ่งถูกตีความว่าเป็นเลขแห่งความมั่งคั่งและความก้าวหน้า แสดงให้เห็นถึงการแปลงความเชื่อทางวัฒนธรรมให้เป็นสัญลักษณ์ของความสำเร็จในปัจจุบัน

นอกจากนี้ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกเบอร์ของผู้บริโภคส่วนใหญ่เกิดจากการเรียนรู้ทางสังคมและอิทธิพลทางสังคม โดยผู้ใช้จำนวนมากเริ่มสนใจศาสตร์พลังตัวเลขจากการสังเกตพฤติกรรมและประสบการณ์ของคนใกล้ชิด เช่น ครอบครัว เพื่อน หรือเพื่อนร่วมงานที่เปลี่ยนเบอร์แล้วพบผลลัพธ์ที่ดี รวมถึงการรับข้อมูลจากสื่อสังคมออนไลน์ เช่น Facebook และ TikTok ซึ่งทำหน้าที่เป็นแหล่งข้อมูลหลักสำหรับการค้นคว้าความหมายของตัวเลขและประสบการณ์ของผู้อื่น การเรียนรู้จากแบบอย่างและหลักฐานเชิงสังคมเหล่านี้ช่วยเพิ่มความมั่นใจและลดความเสี่ยงทางความรู้สึกของผู้ใช้ก่อนตัดสินใจเปลี่ยนเบอร์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Bandura (1977) และ Cialdini (2009) ที่ชี้ว่า พฤติกรรมของบุคคลจำนวนมากถูกกำหนดโดยการเลียนแบบและแรงกดดันทางสังคม อีกทั้งผลการศึกษายังพบว่า ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับกระบวนการตัดสินใจเลือกเบอร์โทรศัพท์ที่ซับซ้อนและมีหลายขั้นตอน เริ่มจากการรับรู้และแรงจูงใจ เช่น ความต้องการแก้ไขปัญหาชีวิตหรือเสริมสิ่งที่ขาดหาย จากนั้นเข้าสู่

การสืบค้นข้อมูลและสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับศาสตร์พลังตัวเลข ผ่านการค้นคว้าด้วยตนเอง หรือสอบถามจากผู้เชี่ยวชาญ ก่อนจะเข้าสู่การคัดเลือกโดยใช้เกณฑ์สำคัญ 3 ประการ คือ ความหมายของตัวเลข ราคา และความสวยงามหรือความจำง่าย กระบวนการนี้สะท้อนให้เห็นว่าผู้บริโภคไม่ได้ตัดสินใจอย่างไร้เหตุผล แต่ผสมผสานระหว่างความเชื่อและเหตุผลเข้าด้วยกัน ฉะนั้นการเลือกเบอร์โทรศัพท์มือถือของคนไทยภายใต้อิทธิพลของศาสตร์พลังตัวเลขไม่ได้เป็นเพียงปรากฏการณ์ทางความเชื่อแต่เพียงเท่านั้น เป็นการเปิดพื้นที่การตีความใหม่ต่อพฤติกรรมผู้บริโภคระหว่าง “ความเชื่อ และพฤติกรรม”

สรุป/ข้อเสนอแนะ

โดยสรุป ผลการวิจัยครั้งนี้ยืนยันว่าศาสตร์พลังตัวเลขมีอิทธิพลต่อการเลือกเบอร์โทรศัพท์มือถือของคนไทยอย่างเด่นชัด โดยทำงานผ่านกลไกทางจิตวิทยาและสังคม ความเชื่อและทัศนคติทำหน้าที่เป็นแรงผลักดันที่หล่อหลอมพฤติกรรมของผู้บริโภคในมิติของการบริโภคเชิงสัญลักษณ์ในสังคมไทย ซึ่งสะท้อนถึงความพยายามของมนุษย์ในการแสวงหาความมั่นคง ความสำเร็จ และความสุข ผ่านสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่เรียกว่า “ศาสตร์พลังตัวเลข” ทั้งนี้จากการศึกษามีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ดังนี้ **1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** ประกอบด้วย 1.1 ผู้ประกอบการที่จำหน่ายเบอร์มงคลควรนำศาสตร์พลังตัวเลขมาใช้ในการสร้างมูลค่าเพิ่มแก่สินค้าและบริการ แต่ต้องไม่ชักจูงผู้บริโภคเกินจริง เช่น การให้ข้อมูลที่ถูกต้องและรอบด้านแก่ผู้บริโภค เปิดเผยเงื่อนไขและราคาที่ชัดเจน จัดทำคู่มือหรือเอกสารประกอบการเลือกเบอร์ที่อธิบายศาสตร์พลังตัวเลข หรือพัฒนาแพลตฟอร์มออนไลน์ ที่สามารถค้นหาความหมายตัวเลขที่ถูกต้องและเข้าใจง่าย ระบบแนะนำเบอร์ที่เหมาะสมกับเป้าหมายชีวิตของผู้ใช้ โดยไม่เน้นการขายเพียงอย่างเดียว เป็นต้น ซึ่งแนวทางนี้จะช่วยสร้างความเชื่อมั่นในระยะยาวและทำให้ธุรกิจเติบโตอย่างยั่งยืน 1.2 ผู้บริโภคควรพิจารณาปัจจัยหลายด้านร่วมกัน ศึกษาข้อมูลจากหลายแหล่ง โดยเฉพาะแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ พิจารณาราคาและงบประมาณที่สามารถรับได้ ไม่ควรสร้างภาระทางการเงินเกินความจำเป็น ควรใช้เหตุผลประกอบความเชื่อโดยใช้ศาสตร์พลังตัวเลขเป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งเสริมกำลังใจและแรงบันดาลใจมากกว่าการเชื่อว่าเป็นตัวกำหนดชีวิตโดยตรง **2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** ประกอบด้วย 2.1. ควรขยายกลุ่มตัวอย่างไปยังกลุ่มตัวอย่างอื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบและทำความเข้าใจความแตกต่างของพฤติกรรมการเลือกเบอร์โทรศัพท์ และ 2.2 ควรดำเนินการศึกษา

ติดตามผลระยะยาว เพื่อตรวจสอบ ติดตามพฤติกรรมและการเปลี่ยนแปลงของผู้ที่มีการเปลี่ยนเบอร์โทรศัพท์

เอกสารอ้างอิง

ณัฐพร ไข่มุกข์. (2023). การศึกษามโนทัศน์ ‘เลขเก้า’ ในสังคมไทยปัจจุบัน. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร,* 20(1), 59–75.

นิติกฤตย์ กิตติศรีวรนันท์. (2559). *Decoder ถอดรหัสพลังตัวเลข สร้างแรงดึงดูดความสำเร็จ.* กรุงเทพฯ: วิช.

ปัณฑ์ชนิต ปิยโกศลสุวรรณ. (2560). กระบวนการกลายเป็นสินค้าของเลขหมายโทรศัพท์มงคล ใน *ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต.* วิทยาลัยสหวิทยาการ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ภพ สวัสดี. (2561). ตัวเลขลิขิตชีวิตเราได้หรือ อุดมการณ์ชะตานิยมกับการเรียงร้อยตัวเลข. *Veridian E-Journal,* 11(2), 982–1001.

Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes,* 50(2), 179–211.

Ayonrinde, O. A., Stefatos, A., Miller, S., Richer, A., Nadkarni, P., She, J., Alghofaily, A., & Mngoma, N. (2021). The salience and symbolism of numbers across cultural beliefs and practice. *International Review of Psychiatry,* 33(1–2), 179–188.

Bandura, A. (1977). *Social learning theory.* Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.

Cialdini, R. B. (2009). *Influence: Science and practice* (5th ed.). Boston, MA: Pearson Education.

Encyclopaedia Britannica. (2025). *Number symbolism.* Retrieved September 10, 2025, from https://www.britannica.com/topic/number-symbolism

Fortin, N. M., Hill, A. J., & Huang, J. (2012). *Superstition in the housing market* (Working paper). Vancouver, Canada: University of British Columbia, Vancouver School of Economics.

Hu, Y. E. (2025). *How much would you pay for lucky numbers?* (Economics Discussion Paper No. 2025–2). Kiel, Germany: Kiel Institute for the World Economy.

Huang, J. Y. C. (2022). *Overriding superstition-driven consumer decision making* (Doctoral dissertation, University of Warwick). ProQuest Dissertations Publishing.

Likert, R. (1967). *The method of constructing an attitude scale.* Chicago, IL: University of Chicago Press.

McCracken, G. (1986). Culture and consumption: A theoretical account of the structure and movement of the cultural meaning of consumer goods. *Journal of Consumer Research,* 13(1), 71–84.

Pravichai, S., Boonraksa, S., & Nithisathian, K. (2015). Superstitious beliefs and problem gambling among Thai lottery gamblers. *Journal of Behavioral Addictions,* 4(3), 123–130.

Shum, M., Chen, H., & Zhang, J. (2014). Superstition and "lucky" apartments: Evidence from Chengdu, China. *Regional Science and Urban Economics,* 49, 24–36.

Vyse, S. A. (2018). Superstition, ethics, and transformative consumer research. *Journal of the Association for Consumer Research,* 3(4), 489–495. doi:10.1086/699472

Weng, P.-S., & Huang, Y.-W. (2018). Lucky issuance: The role of numerological superstitions in stock markets. *Pacific-Basin Finance Journal,* 51, 226–242.

การป้องกันและแก้ไข ปัญหายาเสพติดตามหลักอริยสัจ 4 ของฝ่ายปกครอง อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี*

PREVENTION AND RESOLUTION OF DRUG PROBLEMS IN ACCORDANCE WITH THE 4TH PRINCIPLE OF THE ADMINISTRATIVE DEPARTMENT, SRIRACHA DISTRICT, CHONBURI PROVINCE

สาธิต แพรศิริ[1] และ เกษฎา ผาทอง[2]

Satit Pearsiri[1] and Ketsada Phathong[2]

[1-2]มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

[1-2]Mahamakut Buddhist University, Thailand

Corresponding Author's Email: sukittajung7@gmail.com

วันที่รับบทความ : 12 สิงหาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 15 กันยายน 2568; วันตอบรับบทความ : 17 กันยายน 2568

Received 12 August 2025; Revised 15 September 2025; Accepted 10 September 2025

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาการการป้องกันและแก้ไข ปัญหายาเสพติดตามหลักอริยสัจ 4 ของฝ่ายปกครอง อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี 2) เพื่อเปรียบเทียบการการป้องกันและแก้ไข ปัญหายาเสพติดตามหลักอริยสัจ 4 ของฝ่ายปกครอง อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี 3) เพื่อเสนอแนะแนวการป้องกันและแก้ไข ปัญหายาเสพติดตามหลักอริยสัจ 4 ของฝ่ายปกครอง อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี เป็นการวิจัยเชิงผสมผสาน โดยแจกแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 399 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบน และทดสอบสมมติฐาน t-test และ F-test และใช้แบบสัมภาษณ์

Citation:

* สาธิต แพรศิริ และ เกษฎา ผาทอง. (2568). การป้องกันและแก้ไข ปัญหายาเสพติดตามหลักอริยสัจ 4 ของฝ่ายปกครอง อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(6), 84-98.

Satit Pearsiri and Ketsada Phathong. (2025). Prevention And Resolution Of Drug Problems In Accordance With The 4th Principle Of The Administrative Department, Sriracha District, Chonburi Province. Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(6), 84-98.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 5 ท่าน โดยวิเคราะห์จัดประเภทของข้อมูล และสรุปเป็นข้อความบรรยาย

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดตามหลักอริยสัจ 4 ของฝ่ายปกครอง อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี โดยรวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านโดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านงานอำนวยการ รองลงมาคือ ด้านงานสืบสวนสอบสวน ตามลำดับ 2) ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็น ต่อการป้องกันและแก้ไข ปัญหายาเสพติดตามหลักอริยสัจ 4 ของฝ่ายปกครอง อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี โดยรวมทั้ง 4 ด้าน ไม่แตกต่างกัน 3) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไข ปัญหายาเสพติดตามหลักอริยสัจ 4 ของฝ่ายปกครอง อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี คือ การทำหน้าที่ในการป้องกันทั้งยาเสพติด และการเกิดอาชญากรรม เพื่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ออกตระเวณในที่เปลี่ยว ตึกร้างบ้าง ให้สม่ำเสมอ ด้านงานป้องกันปราบปราม คือ ควรใส่ใจและทำหน้าที่ในการป้องกันทั้งยาเสพติดและการเกิดอาชญากรรม เพื่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน คอยออกตระเวรในที่เปลี่ยว ตึกร้างบ้าง ให้สม่ำเสมอ ด้านงานสืบสวนสอบสวน คือ สอบสวนอย่างโปร่งใส ผู้บังคับบัญชาต้องคอยกวดขันและติดตามคดีหรือให้มีการรายงานเป็นประจำ การสอบสวนต้องให้ความเป็นธรรมและเป็นกลางทั้งสองฝ่าย ด้านงานบำบัดรักษา คือ การบำบัด และการทำค่ายยาเสพติด รับสมัคร ลูกหลานที่ติดยาอยากลับตัวกลับใจ เลิกยา โดยไม่มีคดีติดตัว

คำสำคัญ: เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง, หลักอริยสัจ 4, การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

Abstract

This research aims to 1) study the prevention and solution of drug problems according to the Four Noble Truths of the administrative sector of Sriracha District, Chonburi Province. 2) To compare the prevention and solution of drug problems according to the Four Noble Truths of the administrative department of Sriracha District, Chonburi Province. 3) To provide recommendations for drug prevention and solution based on the Four Noble Truths of the Sri Racha District Administration, Chonburi Province. This is mixed-

method research by distributing questionnaires to a sample group of 399 people. Data were analyzed by frequency distribution, percentage, mean, and standard deviation. and tested the hypothesis with t-test and F-test and used interview form with 5 key informants by analyzing and categorizing the data and summarizing it as descriptive text.

The research results revealed: 1) The results of the study of public opinion on drug prevention and resolution according to the Four Noble Truths of the Sri Racha District Administration, Chonburi Province, across all four dimensions were at a high level. When considering each aspect in descending order of average values, the aspect with the highest average value was administrative work, followed by investigative work, respectively. 2) The hypothesis testing revealed that people with different levels of education, occupation, and income had similar opinions on drug prevention and resolution according to the Four Noble Truths of the Sri Racha District Administration, Chonburi Province, across all four dimensions. 3) Recommendations for drug prevention and resolution according to the Four Noble Truths of the Sri Racha District Administration, Chonburi Province, include: Performing duties to prevent both drugs and crime, for the safety of citizens' lives and property. Regularly patrolling isolated areas and abandoned buildings. Prevention and suppression: Paying attention to and performing duties to prevent both drugs and crime, for the safety of citizens' lives and property. Regularly patrolling isolated areas and abandoned buildings. Investigation: Conducting transparent investigations. Commanders must strictly monitor and follow up on cases or have regular reports. Investigations must be fair and impartial for both parties. Regarding treatment work, there are drug treatment and drug camps that recruit drug addicts' children who want to repent and quit drugs without any criminal record.

Keywords: Administrative officials, Four Noble Truths, Prevention and solution of drug problems.

บทนำ

การป้องกันและแก้ไข ปัญหายาเสพติดตามหลักอริยสัจ 4 ของฝ่ายปกครอง อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ในบทนี้จะนำเสนอสาระสำคัญ การแพร่ระบาดของยาเสพติด มีวงกว้างไปทั่วทั้งประเทศ และทั่วโลก ซึ่งมาตรการป้องกันทางกฎหมาย ยังไม่สามารถทำให้ปัญหายาเสพติดของประเทศลดน้อยลง ดังนั้น ทุกภาคส่วนต้องลงมาช่วยแก้ไขปัญหายาเสพติด รวมทั้งฝ่ายปกครอง ที่มีทั้ง ผู้ว่าราชการ นายอำเภอ ปลัด กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นฝ่ายปกครอง กระทรวงมหาดไทย มาช่วยกัน ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดด้วย

ปัจจุบันสังคมมนุษย์โลกเป็นยุคแห่งเทคโนโลยี เป็นยุคแห่งการสื่อสารไร้พรมแดน เป็นยุคที่เจริญทางด้านวัตถุ จึงส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมของมนุษย์ในโลกนี้ ทำให้การดำเนินชีวิตตกเป็นทาสของวัตถุนิยมเป็นจำนวนมาก ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา เช่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาด้านจิตใจ ปัญหาการทะเลาะวิวาท และที่สำคัญคือปัญหายาเสพติดซึ่งได้มีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว แพร่ระบาดจากสังคมเมืองสู่ สังคมชนบทอย่างรวดเร็วครบวงจร ทั้งลักลอบผลิต ค้า นำเข้า ส่งออก และได้แพร่ระบาดในกลุ่มผู้เสพยาเสพติด จนกลายเป็นปัญหาที่มีแนวโน้มที่ทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ส่งผลกระทบรุนแรง ต่อความมั่นคงของชาติ เศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง และที่สำคัญความสำคัญระหว่างประเทศ

สถานการณ์ปัญหายาเสพติด จึงเป็นปัญหาของสังคมในระดับประเทศ การหาแนวทางแก้ไขปัญหายาเสพติดทั้งในด้านการป้องกันและการปราบปราม มีการบำบัดรักษา การฟื้นฟูสมรรถภาพ และการดูแลติดตามผลงานในการประสานงาน เพื่อให้มีชีวิตที่ดีงาม ห่างไกลยาเสพติด มาตรการที่เน้นการ ปราบปรามอาจจะเป็นการแก้ไขปัญหาที่ปลายเหตุ เพราะยังปรากฏมีจำนวนเยาวชนผู้ติดยาเสพติดไม่ ได้ลดลง แต่กลับมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นซึ่งในปัจจุบันโครงการต่าง ๆ ที่นำมาป้องกัน และให้ความรู้แก่เยาวชน ซึ่งทั้งภาครัฐและในภาคเอกชนเกิดขึ้นมากมาย เพื่อให้ความรู้เรื่องต่าง ๆ และโทษของยาเสพติด

อริยสัจ 4 เป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงค้นพบ ด้วย พระองค์เอง แล้วทรงนำมาประกาศสั่งสอนพุทธ สาวกให้บรรลุตาม เป็นหลักธรรมที่เป็นความ จริง ในการแสวงหาจุดมุ่งหมายของชีวิตผู้ที่ปฏิบัติตามหลักอริยสัจสี่ก็จะสามารถกำจัดกิเลสที่อยู่ ภายในจิตใจ จนถึงขั้นบรรลุคุณธรรมชั้นสูง เป็นวิถีแห่งความดับทุกข์ นอกจากนี้หลักอริสัจสี่ยัง สามารถนำ มาใช้ในการแก้ปัญหาใน การดำเนินชีวิตได้เป็นอย่างดี

การปฏิบัติตามหลักอริยสัจ 4 จะทำให้รู้แจ้งถึงวิธีการและกระบวนการในการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบและได้ผลจริงที่ยั่งยืน กระบวนการในการแก้ปัญหาตามหลักอริยสัจ 4 ขึ้นได้แก่ ขั้นกำหนดปัญหา ขั้นวิเคราะห์สาเหตุ ปัญหา ขั้นแก้ปัญหา และขั้นกำหนด วิธีการแก้ปัญหา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2549 : 281–282) ทำให้ผู้ปฏิบัติหน้าที่ทั้งฝ่ายปกครองและทุก ๆ ภาคส่วนมีความจำเป็นต้องให้ความร่วมมือให้ความสำคัญกับการปฏิบัติหน้าที่ของทุกฝ่าย เพื่อให้เกิดข้อผิดพลาดน้อยที่สุด และเพื่อลดภาวะความตึงเครียดของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง ลดแรงกดดันในการปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ จึงมีความจำเป็นที่จะนำหลักคุณธรรม จริยธรรม หรือหลักธรรมในทางพุทธศาสนาเข้ามาใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อที่จะทำให้การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่เหล่านั้น มีประสิทธิภาพทำให้เกิดความสำเร็จลุล่วงตามเป้าหมาย การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองเป็นไปด้วยดี

การนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ของฝ่ายปกครองของอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี โดยใช้หลักอริยสัจ 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมที่เป็นเหตุเป็นผลมีการกำหนดรู้ถึงปัญหาและสาเหตุต่าง ๆ ทำให้สามารถหาแนวทางแก้ไขปัญหาได้ และเป็นแนวทางที่ดีในการพัฒนาปรับปรุงประสิทธิภาพการบริหารงานของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น มีความเหมาะสมกับความเปลี่ยนแปลงของสังคม โดยการนำหลักธรรมมาปรับใช้ในการป้องกันและแก้ปัญหายาเสพติดของฝ่ายปกครอง

ดังนั้นผู้วิจัยมีความสนใจเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของฝ่ายปกครองโดยใช้หลักอริยสัจ 4 อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี นั้น เพื่อให้เข้าใจในปัญหาอย่างถ่องแท้ การเข้าไปรับรู้ถึงปัญหา ตามหลักธรรม สามารถมีวิธีป้องกันและแก้ไข ถูกตามวัตถุประสงค์และให้การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด มีประสิทธิภาพ ประชาชนในพื้นที่ มีความสุขปลอดภัย เด็กและเยาวชน รอดปลอดภัย จากปัญหายาเสพติด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการปฏิบัติทางการป้องกันและแก้ไข ปัญหายาเสพติดตามหลักอริยสัจ 4 ของฝ่ายปกครอง อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี

2. เพื่อเปรียบเทียบการปฏิบัติทางการป้องกันและแก้ไข ปัญหายาเสพติดตามหลักอริยสัจ 4 ของฝ่ายปกครอง อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี

3. เพื่อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติทางการป้องกันและแก้ไข ปัญหายาเสพติดตามหลักอริยสัจ 4 ของฝ่ายปกครอง อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี

สมมติฐานการวิจัย

1. ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดตามหลักอริยสัจ 4 ของฝ่ายปกครอง อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรีแตกต่างกัน

2. ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดตามหลักอริยสัจ 4 ของฝ่ายปกครอง อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรีแตกต่างกัน

3. ประชาชนที่มีการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติทางการป้องกันและแก้ไข ปัญหายาเสพติดตามหลักอริยสัจ 4 ของฝ่ายปกครอง อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรีแตกต่างกัน

4. ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดตามหลักอริยสัจ 4 ของฝ่ายปกครอง อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรีแตกต่างกัน

5. ประชาชนที่มีรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดตามหลักอริยสัจ 4 ของฝ่ายปกครอง อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรีแตกต่างกัน

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดเกี่ยวกับหลักอริยสัจ 4

นพเก้า สุโพธิ์ (2566) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจเชิงพุทธตามหลักอริยสัจ 4” ซึ่งกล่าวถึง การสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจเชิงพุทธตามหลักอริยสัจ 4 เป็นการศึกษาแนวทางในการสร้างความเข้มทางจิตใจโดยประยุกต์ใช้กับหลักธรรมอริยสัจ 4 พบว่า ความเข้มแข็งทางจิตใจคือความสามารถของบุคคลที่เผชิญกับความตรึงเครียดแล้วกลับเข้าสู่สภาวะปกติได้อย่างรวดเร็วกว่าบุคคลทั่วไป ความคงอยู่ของสภาวะความเข้มแข็ง เป็นการปลูกฝังความสามารถของบุคคลให้เกิดภูมิคุ้มกันจากวัยเด็กสู่วัยผู้ใหญ่

2. แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน

จักรกริช ภมรฉ่ำ (2564) ได้ศึกษาเรื่อง “การปฏิบัติทางการปกครองตามหลักสังควัตถุ 4 ของเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรพุทธมณฑล อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม” ได้กล่าวว่า

1) ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติทางการปกครองตามหลักสังควัตถุ 4 ของเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรพุทธมณฑล อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม โดยรวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาในแต่ละด้านโดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านงานอำนวยการ รองลงมาคือ ด้านงานสืบสวนสอบสวน และด้านงานจราจร และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านงานป้องกันปราบปราม ตามลำดับ

2) ผลการเปรียบเทียบ พบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็น ต่อการปฏิบัติทางการปกครองตามหลักสังควัตถุ 4 ของเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรพุทธมณฑล อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐมโดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ส่วนประชาชนที่มีเพศ และอายุ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติทางการปกครองไม่แตกต่างกัน

3) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติทางการปกครองตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรพุทธมณฑล อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐมในแต่ละด้าน

สรุปว่า การป้องกันและแก้ปัญหายาเสพติดตามหลักอริยสัจ 4 ของฝ่ายปกครอง นั้นถือว่ามีความสำคัญ ต่อการปราบปรามและป้องกันของเด็กและเยาวชน การแก้ไขปัญหายาเสพติดนั้น เราควรจะรู้สาเหตุที่ประชาชน หรือเด็กในพื้นที่ ต้องใช้สารเสพติดเข้าสู่ร่างกาย เมื่อเราเข้าใจในปัญหา ทุกข์ เราก็จะสามารถแก้ปัญหาได้ถูกจุดประสงค์

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชากรที่อยู่ในพื้นที่ ตำบลบ่อวิน และตำบลเขาคันทรง และพื้นที่ใกล้เคียง

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในปี พ.ศ. 2566 เขตบางบอน กรุงเทพมหานคร จำนวน 399 คน ซึ่งได้จากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการตามสูตรคำนวณของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% กำหนดความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 0.05 ซึ่งมีสูตรดังนี้

1.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ประชาชนผู้ที่อาศัยอยู่ในอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี จำแนกตามบทบาทที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำแนกตามบทบาทที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด หรือผู้ที่ได้ทำงานใกล้ชิดประชาชน รวมทั้งสิ้น 5 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แบบสอบถาม (Questionnaire) มีลักษณะคำถามปลายปิด (Close Ended) ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อใช้สอบถามกลุ่มตัวอย่าง ในจำนวน 1 ชุด แบ่งออกเป็น 3 ตอน

2.2 แบบสัมภาษณ์ (Indept Interview) มีลักษณะแบบมีโครงสร้าง ซึ่งเป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open ended Form) เพื่อให้ผู้ให้สัมภาษณ์ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในการใช้สิทธิเลือกตั้งในปี พ.ศ. 2566 เขตบางบอน กรุงเทพมหานคร โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 เชิงปริมาณ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการแจกแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างพร้อมแนบหนังสือขอความอนุเคราะห์ใช้พื้นที่ในการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลต่อผู้ใหญ่บ้านในเขตพื้นที่อำเภอศรีราชา

3.2 เชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสัมภาษณ์ตามขั้นตอน ดังนี้

ผู้วิจัยได้ทำหนังสือขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสัมภาษณ์จากมหาวิทยาลัยมหามกุฎราชวิทยาลัย เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Dept Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) และติดต่อประสานไปยังผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกคน เพื่อทำการนัดวัน เวลา สถานที่ ในการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้า เมื่อได้รับหนังสือขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสัมภาษณ์จากมหาวิทยาลัยมหามหามกุฎราชวิทยาลัยแล้ว จึงได้เริ่มดำเนินการเก็บรวบรวมขอมูลต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

1) วิเคราะห์ข้อมูลตามปัจจัยส่วนบุคคลโดยการจำแนกกลุ่มตัวอย่างตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ โดยหาค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) และอธิบายสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามในตารางประกอบคำการบรรยาย

2) วิเคราะห์ระดับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดตามหลักอริยสัจ 4 อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี โดยวิธีการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) แล้วนำเสนอในรูปแบบของตารางประกอบคำบรรยาย

3) วิเคราะห์เปรียบเทียบการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดตามหลักอริยสัจ 4 อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี โดยการทดสอบสมมติฐานการวิจัยที่เกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ โดยใช้การทดสอบสมมติฐาน (t-test) และการทดสอบค่าความแปรปรวนแบบทางเดียว (One Way ANOVA / F-test) ถ้าพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจะทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของ เชฟเฟ่ (Scheffe’)

4) การประมวลผลข้อเสนอแนะแนวการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดตามหลักอริยสัจ 4 อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี โดยใช้วิธีการแจกแจงความถี่

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยได้มีการนำเอาข้อมูลจากเทปบันทึกเสียงจากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาจดบันทึกทั้งหมด 5 คน จากนั้นนำข้อมูลทั้งหมดของแต่ละกลุ่มมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

พบว่า ผู้ตอบแบบสอบ ถามส่วนมากเป็นเป็นเพศชาย จำนวน 220 คน คิดเป็นร้อยละ 55.14 มีอายุ 28 – 37 ปี จำนวน 186 คน คิดเป็นร้อยละ 46.62 การศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 227 คน คิดเป็นร้อยละ 56.89 อาชีพพนักงานบริษัทเอกชน / รับจ้าง จำนวน 154 คน

คิดเป็นร้อยละ 38.60 และมีรายได้ต่ำกว่า 15,000 บาท จำนวน 157 คน คิดเป็นร้อยละ 39.35 ตามลำดับ

2. การป้องกันและแก้ไข ปัญหายาเสพติดตามหลักอริยสัจ 4 ของฝ่ายปกครอง

พบว่า อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี โดยรวม และจำแนกในแต่ละด้าน ทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับที่มาก โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากที่สุด คือด้านการอำนวยการ รองลงมา คือด้านป้องกันปราบปราม ด้านการบำบัดรักษา น้อยที่สุดคือด้านการสืบสวนสอบสวน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับการป้องกันและแก้ไข ปัญหายาเสพติดตามหลักอริยสัจ 4 ของฝ่ายปกครอง อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี โดยรวมทั้ง 4 ด้าน

การป้องกันและแก้ไข ปัญหายาเสพติดตามหลักอริยสัจ 4 ของฝ่ายปกครอง อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี	$\overline{X}$	**S.D.**	**แปลผล**
ด้านงานอำนวยการ	4.16	0.63	มาก
ด้านงานป้องกันปราบปราม	4.11	0.70	มาก
ด้านงานสืบสวนสอบสวน	4.10	0.71	มาก
ด้านบำบัดรักษา	4.11	0.70	มาก
โดยรวม	**4.12**	**0.67**	**มาก**

3. ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ประชาชนในพื้นที่อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี

พบว่า ที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยรวมทั้ง 4 ด้าน พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในระดับการศึกษาและด้านงานบำบัดรักษา ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 สรุปผลการทดสอบสมมุติฐาน

สมมติฐาน	สถิติทดสอบ	โดยรวม	ด้านงานอำนวยการ	ด้านงานป้องกันปราบปราม	ด้านงานสืบสวนสอบสวน	ด้านงานบำบัดรักษา
1. เพศ	t-test	0.738	0.546	0.964	0.861	0.546
2. อายุ	F-test	0.811	0.942	0.592	0.768	0.846
3. ระดับการศึกษา	F-test	0.097	0.074	0.186	0.139	0.043*
4. อาชีพ	F-test	0.299	0.108	0.289	0.363	0.534
5. รายได้	F-test	0.293	0.076	0.274	0.449	0.442

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4. ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะการการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพ

ติดตามหลักอริยสัจ 4 ของฝ่ายปกครอง อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี เรียงจากความถี่มากไปหาน้อย คือเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองควรปฏิบัติกับผู้บำบัด เหมือนเป็นผู้ป่วย มิใช่ผู้ต้องโทษ ควรรักษาความลับของผู้ได้รับการบำบัด และไม่มีคดีความเพื่อไม่ให้เสียประวัติ

5. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ข้อเสนอแนะแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดตามหลักอริยสัจ 4 พบว่า การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้สัมภาษณ์ทั้ง 5 ท่าน โดยรวมทั้ง 5 ด้าน มีความสอดคล้องกันทั้ง 5 ท่าน ดังนี้ 1) งานอำนวย คือการที่เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง มีหน้าที่และความรับผิดชอบเกี่ยวกับงานธุรการ งานสารบรรณ งานประชาสัมพันธ์ 2) งานป้องกันปราบปราม การรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ให้เป็นไปด้วยความถูกต้อง รวดเร็ว เป็นธรรม เสมอภาค ด้วยวาจาที่เป็นประโยชน์ 3) งานสืบสวนสอบสวน ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรวดเร็วและไปถึงที่เกิดเหตุให้ทันเหตุการณ์ ใช้วาจา สุภาพ ไม่พูดจาให้ประชาชน เกรงกลัว 4) การอบรม กวดขันความประพฤติระเบียบวินัย และประชุมชี้แจงมอบหมาย ภารกิจต่าง ๆ อบรมบรรยาย ให้ความรู้ตามสถานศึกษาในพื้นที่รับผิดชอบ ให้ความรู้เกี่ยวกับกฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ แก่นักเรียน ในกฎหมาย และโทษที่ได้รับ ของยาเสพติด

อภิปรายผล

ผลการวิจัยที่ควรนำมาอภิปรายผลในครั้งนี้มีหลายประเด็นด้วยกัน ผู้วิจัยขอนำเสนอตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังต่อไปนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาการป้องกันและแก้ไข ปัญหายาเสพติดตามหลักอริยสัจ 4 ของฝ่ายปกครอง อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี พบว่า การป้องกันและแก้ไข ปัญหายาเสพติดตามหลักอริยสัจ 4 ของฝ่ายปกครอง อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก อภิปรายได้ว่า เจ้าหน้าประชาสัมพันธ์ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความการพูดจาสุภาพเรียบร้อย มีความเต็มใจ ให้ความสะดวก มีความรวดเร็วในการให้บริการ ซึ่งเจ้าหน้าที่งานสืบสวนสอบสวน มีมนุษย์สัมพันธ์ดี ไม่แสดงท่าทีรังเกียจ หรือใช้วาจาไม่เป็นมิตร ใช้ถ้อยคำสุภาพ เรียบร้อยในขณะปฏิบัติหน้าที่ ไม่ข่มขู่ประชาชน การออกปฏิบัติหน้าที่แก่นักเรียนตลอดจนมีการรณรงค์ และป้องกันปราบปรามยาเสพติด เจ้าหน้าที่ไปถึงที่เกิดเหตุอย่างรวดเร็ว สามารถระงับเหตุ และแก้ปัญหาให้แก่ประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวทฤษฎีของมิทเชล และลาร์สัน จูเนียร์ (Michell and Larson, Jr., 1987 : 435-436) ได้ชี้ให้เห็นองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ ในการพิจารณาว่าผู้นำใดมีภาวะผู้นำหรือไม่ ได้แก่ 1) ผู้นำเป็นกระบวนการ 2) มีระดับความถูกต้องของการใช้อิทธิพล 3) มีความสำเร็จของจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้เป็นทฤษฎีที่ให้ความสำคัญกับลักษณะผู้นำทางด้านกายภาพ บุคลิกภาพ และจิตใจของผู้นำ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อเปรียบเทียบการป้องกันและแก้ไข ปัญหายาเสพติดตามหลักอริยสัจ 4 ของฝ่ายปกครอง อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ พบว่า จากสมมติฐานการวิจัยที่ว่าการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี นั้น มีความแตกต่างทางการศึกษา ด้านการบำบัดรักษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เป็นไปตามสมมติฐาน ส่วนด้านที่ไม่แตกต่าง จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประสบสุข ดีอินทร์ (2537 : 11) ใต้ให้ความหมายของการปกครองว่า คือการที่ประชาชนได้มีโอกาสเข้าร่วมในการดำเนินงาน ตั้งแต่เต่เริ่มต้นจนถึงขั้นสุดท้าย โดยที่การปกครองอาจร่วมในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งหรือจนครบทุกขั้นตอนก็ได้ การเข้ามาร่วมรับผิดชอบเพื่อดำเนินการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ต้องการ เพื่อให้บรรลุถึงการเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์" ตามลำดับ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อเสนอแนะแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดตามหลักอริยสัจ 4 ของฝ่ายปกครอง อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี พบว่า

ประชาชนในเขตพื้นที่อำเภอศรีราชา ต้องการให้ฝ่ายปกครองเป็นผู้ให้ความปลอดภัยและความมั่นใจแก่ประชาชนตรวจตราพื้นที่ มืดเปลี่ยว จุดอับที่เป็นอันตรายกับคนในหมู่บ้าน ส่งเสริมเพิ่มทักษะการของเจ้าหน้าประชาสัมพันธ์ โดยการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสุภาพเรียบร้อย โดยคำนึงถึงประโยชน์แก่ประชาชนอย่างเต็มความสามารถ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมเกียรติ ชุมพล (2562 : 36) ซึ่งผลการวิจัย พบว่า ประชาชน เชื่อมั่นในฝ่ายปกครอง ว่าจะให้ความปลอดภัยแก่ ชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ดังนั้น ฝ่ายปกครองต้องพัฒนาตัวเองให้การทำงานที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นไป

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง การป้องกันและแก้ไข ปัญหายาเสพติดตามหลักอริยสัจ 4 ของฝ่ายปกครอง อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี นั้นผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติการดังนี้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน 1) จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านที่ 1 คือ ด้านงานอำนวยการ ซึ่งมีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก ดังนั้น ฝ่ายปกครองอำเภอศรีราชา ควรส่งเสริมเพิ่มทักษะการของเจ้าหน้าประชาสัมพันธ์ โดยการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสุภาพเรียบร้อย โดยคำนึงถึงประโยชน์แก่ประชาชนอย่างเต็มความสามารถ 2) จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านที่ 2 คือ ด้านงานป้องกันปราบปราม ซึ่งมีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก ดังนั้น ฝ่ายปกครองอำเภอศรีราชา ควรจัดเจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการป้องกันตนเอง การรณรงค์ และป้องกันปราบปรามยาเสพติด เพื่อลดช่องทางการกระทำผิดของคนร้าย โดยการจัดเจ้าหน้าที่สายตรวจออกตรวจตรา ตามท้องที่ และชุมชนต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ 3) จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านที่ 3 คือ ด้านงานสืบสวนสอบสวน ซึ่งมีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก ดังนั้น ฝ่ายปกครองอำเภอศรีราชา ควรมีนโยบายการให้บริการอย่างเป็นกันเอง ยึดนโยบายประชาชนเป็นญาติพี่น้อง ด้วยความกระตือรือร้น เอาใจใส่ ให้เกียรติแก่ประชาชนที่มาติดต่อ 4) จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านที่ 4 คือ ด้านงานบำบัดรักษา ซึ่งมีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก ดังนั้น ฝ่ายปกครองอำเภอศรีราชา ควรจัดเจ้าหน้าที่เข้าไปอำนวยความสะดวกในด้านการบำบัดรักษาในพื้นที่ที่มีปัญหา และจัดให้มีการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษกับเด็ก เยาวชน แก่ประชาชน และบุคคลทั่วไป **ในส่วนข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย** ได้แก่ 1) ด้านอำนวยการ ผลการวิจัยพบว่า การป้องกันและแก้ไข ปัญหายาเสพติดตามหลักอริยสัจ 4 ของฝ่ายปกครองอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี คือ ให้ เจ้าหน้าที่ ฝ่ายปกครองเป็นผู้ให้ความปลอดภัย และความ

มั่นใจแก่ประชาชน ตรวจตราพื้นที่ มืดเปลี่ยว จุดอับที่เป็นอันตรายกับคนในหมู่บ้าน เป็นข้อเสนอแนะที่มีค่าความถี่สูงที่สุดจึงควรรักษามาตรฐาน และพัฒนาให้มีประสิทธิภาพ 2) ด้านป้องกันและปราบปราม ผลการวิจัยพบว่าการป้องกันและแก้ไข ปัญหายาเสพติดตามหลักอริยสัจ 4 ของฝ่ายปกครอง อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี คือการที่ เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองต้องใส่ใจ และ ปฏิบัติหน้าที่ในการป้องกันทั้งยาเสพติด และการเกิด อาชญากรรม เพื่อความปลอดภัยของพี่น้อง ประชาชน 3) ด้านสืบสวนสอบสวน ผลการวิจัยพบว่า การป้องกันและแก้ไข ปัญหายาเสพติดตามหลักอริยสัจ 4 ของฝ่ายปกครอง อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ซึ่งการสอบสวนต้องให้ความเป็นธรรมและเป็นกลางทั้งสองฝ่าย ไม่ยึดพวกพ้อง เจ้าหน้าที่ให้บริการมีความกระตือรือร้นในการให้บริการ 4) ด้านบำบัดรักษา ผลการวิจัยพบว่า การป้องกันและแก้ไข ปัญหายาเสพติดตามหลักอริยสัจ 4 ของฝ่ายปกครอง อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ควรรักษาความลับของผู้ได้รับการบำบัด และไม่มีคดีความเพื่อไม่ให้เสียประวัติ เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองควรปฏิบัติกับผู้บำบัด เหมือนเป็นผู้ป่วย มิใช่ผู้ต้องโทษ **ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย** ได้แก่ 1) ควรศึกษาเรื่อง “การส่งเสริมบทบาทการประชาสัมพันธ์ของเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองให้มีความรู้ความสามารถในการฝึกการต่อสู้ป้องกันตัวกับโจรเพื่อลดการสูญเสียบุคคลากร ของอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี” 2) ควรศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการเฝ้าระวังยาเสพติดกับสถานีตำรวจภูธรพุทธมณฑล อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม” 3) ควรศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนตามหลักอปริหานิยะธรรม 7 ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ขององค์การบริหารส่วนตำบลดงเมืองแอม อำเภอเขาสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น”

เอกสารอ้างอิง

จักรกริช ภมรฉ่ำ. (2564). การปฏิบัติทางการปกครองตามหลักสังควัตถุ 4 ของเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรพุทธมณฑล อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม. ใน *วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

นพเก้า สุโพธิ์. (2566). การสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจเชิงพุทธตามหลักอริยสัจ 4. *วารสารมหาปชาบดีเถรีปริทรรศน์*, 1(2), 44.

ประสบสุข ดีอินทร์. (2537). การมีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของกำนันผู้ใหญ่บ้านในภาคเหนือ. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยมหิดล.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2549). *คู่มืองานพระพุทธศาสนา.* กรุงเทพฯ: สถาบันวิปัสสนาธุระ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย .

Mitchell, Terrence R., and Larson. Jr. Jane R. (1987). *People in Organization : An Introduction to Organizational Behavior*. (3 rd ed). Singapore : McGraw – Hill.

RESEARCH ON MARKETING STRATEGIES OF TRENDY TOY ENTERPRISES BASED ON THE AHP–SWOT ANALYTICAL MODEL: A CASE STUDY OF COMPANY A*

Ruolin Gao

International College, Panyapiwat Institute of Management, Thailand

Corresponding Author's Email: gao19141@vip.qq.com

Received 29 October 2025; Revised 7 November 2025; Accepted 9 November 2025

Abstract

The objectives of this study are: 1) To identify and quantify A Company's internal strengths and weaknesses and external opportunities and threats that influence its marketing strategy, 2) To determine the relative importance (weights) of these SWOT factors using the AHP–SWOT analytical model, 3) To construct a strategic coordinate system and identify A Company's optimal marketing-strategy orientation, and 4) To develop appropriate marketing strategies and supporting measures that align with the company's core challenges, including IP dependence, financial pressure, regulatory risk, and competition from Pop Mart. This research adopts a quantitative design. The population consists of experts and practitioners in the trendy-toy and trading-card industry, while the sample comprises 50 experts from five professional fields, selected through purposive sampling. Data were collected using a structured AHP questionnaire with a seven-point pairwise comparison scale, and

Citation:

* Ruolin Gao. (2025). Research On Marketing Strategies Of Trendy Toy Enterprises Based On The Ahp–Swot Analytical Model: A Case Study Of Company A. Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(6), 99-114.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

analyzed through hierarchical weight calculation and consistency verification to derive factor weights and composite intensity values. Statistical techniques employed include descriptive analysis, AHP hierarchical weighting, and SWOT strength synthesis to determine the company's strategic orientation and corresponding marketing solutions.

The research results show that: 1) A Company's marketing strategy is influenced by multiple internal and external factors. Its main internal strengths include efficient production systems, strong supply chains, and broad distribution networks, while weaknesses involve high IP dependence, weak brand communication, and product homogenization, 2) The AHP–SWOT analysis indicates that external threats hold the greatest weight, followed by internal weaknesses, external opportunities, and internal strengths. Key influential factors include Pop Mart's monopoly potential, regulatory risk, and financial pressure, 3) The strategic coordinate model identifies the WT (conservative–defensive) strategy as the most suitable, emphasizing risk reduction, cost control, and operational stability, and 4) The recommended strategies include compliance-oriented product adjustments, cost optimization through selective channel contraction, and defensive competition focusing on user retention and financial discipline.

Keywords: A Company, Trendy Toys, AHP–SWOT Model, Marketing Strategy, Conservative–Defensive Strategy (WT)

Introduction

In recent years, China's trendy toy market has experienced rapid expansion, driven primarily by the consumption power of Generation Z and the rise of "guochao" (national trend) culture. As the boundaries between art, entertainment, and consumer goods blur, trendy toys have evolved from niche collectibles into mainstream cultural products, with derivative IP merchandise,

blind boxes, and trading cards becoming dominant categories. Among these, collectible trading cards have demonstrated particularly strong growth due to their high interactivity, community-based exchange mechanisms, and emotional engagement with consumers. The industry's development is further accelerated by digitalization, social media marketing, and cross-border cooperation between entertainment IPs and toy brands.

A Company, as a leading enterprise in China's trading card segment, achieved remarkable revenue growth in 2024 and established itself as a major player in the trendy toy ecosystem. However, its business model heavily relies on external IP authorization, with a limited number of self-owned IPs. The company faces the impending expiration of major IP licenses in 2025 and 2026, posing substantial risks to revenue stability. Meanwhile, financial challenges such as rising distribution expenses and declining net profit margins, combined with tightening government regulations and intensified competition from Pop Mart, have placed A Company in a vulnerable position. These issues highlight the urgent need for a scientific and data-driven approach to redesign its marketing strategy to ensure long-term sustainability.

Traditional marketing strategy frameworks often lack the ability to quantitatively integrate internal and external environmental factors, resulting in subjective or fragmented decision-making. To address this gap, this study introduces an AHP–SWOT model, which combines the qualitative insights of SWOT analysis with the quantitative precision of the Analytic Hierarchy Process (AHP). This integrated model enables the identification and weighting of key internal strengths and weaknesses, as well as external opportunities and threats, thereby providing a rational foundation for strategic decision-making.

This research focuses on optimizing A Company's marketing strategy under the context of industry competition and regulatory transformation. It systematically examines the company's marketing status, identifies critical

influencing factors, and constructs a strategic coordinate system to determine its optimal strategic orientation. Through the AHP–SWOT analytical framework, the study not only provides a scientific basis for A Company's strategic planning but also contributes to the theoretical application of quantitative marketing analysis in the trendy toy industry.

Although existing studies on marketing strategies in the trendy toy industry have explored topics such as IP operation, consumer psychology, and cross-brand collaboration, most of them rely on qualitative case descriptions or traditional 4P and 4C frameworks. These approaches often overlook the quantitative evaluation of multi-factor interactions and fail to provide measurable evidence for strategic prioritization. Moreover, prior research has rarely applied the AHP–SWOT model to analyze the strategic decision-making of trendy toy enterprises, especially those facing simultaneous challenges of IP dependency, financial instability, and regulatory pressure. Consequently, there remains a theoretical gap in bridging qualitative marketing insights with quantitative strategic evaluation within this industry context.

This study addresses these gaps by applying a mixed analytical approach that integrates hierarchical weighting (AHP) with situational diagnosis (SWOT) to construct a measurable, data-driven framework for strategic decision-making. Theoretically, it enriches the application scope of the AHP–SWOT model in the field of cultural and creative industries, particularly trendy toys. Practically, it offers a replicable model for enterprises seeking to balance creative product innovation with financial discipline and regulatory compliance. Therefore, this research contributes both empirical evidence and methodological innovation to the study of marketing strategy optimization in China's emerging cultural consumer sectors.

Objectives

1. To identify and quantify A Company's internal strengths, weaknesses, opportunities, and threats that influence its marketing strategy.

2. To determine the relative importance (weights) of these SWOT factors using the AHP–SWOT analytical model.

3. To construct a strategic coordinate system to identify A Company's optimal marketing-strategy orientation.

4. To develop appropriate marketing strategies and supporting measures that align with the company's challenges, including IP dependence, financial pressure, regulatory risk, and market competition.

Literature Review

Marketing strategy is a systematic process that enables enterprises to identify and analyze market opportunities, determine their target market, and formulate appropriate marketing mix activities to achieve sustainable competitive advantage. Foundational theories such as the 4P model-Product, Price, Place, and Promotion-and the STP framework-Segmentation, Targeting, and Positioning-have long served as the theoretical core of marketing management (Kotler & Keller, 2016). Over time, marketing strategy has evolved from a focus on transactional exchanges toward a more integrated approach emphasizing customer experience, brand value, and long-term relationship management (Rust, Lemon, & Zeithaml, 2004; Homburg, Jozić, & Kuehnl, 2017). Within the context of cultural and creative industries, marketing extends beyond product differentiation and price competition to include emotional engagement, co-creation of value, and experiential consumption (Prahalad & Ramaswamy, 2004). For trendy toy enterprises, this strategic orientation involves merging creativity, storytelling, and consumer participation to maintain competitive advantage among Generation Z consumers. China's trendy toy

industry has undergone rapid expansion in recent years, driven by Generation Z consumers, increasing national cultural confidence, and digital retail innovation (Li, 2020; Wang & Bi, 2021). According to the Trendy Toy Industry Development Report (2023), the market surpassed RMB 100 billion, and its penetration has extended across multiple age groups (Lei, 2023). The industry's success is underpinned by the emotional value of intellectual property (IP), the exclusivity of limited-edition releases, and the participatory nature of fan communities (Liu & Li, 2023). Nevertheless, this sector faces structural challenges such as heavy IP dependence, severe product homogenization, and tightening regulations concerning blind-box products (Zhou & Wu, 2023). Market leader Pop Mart has built a dominant ecosystem through large-scale retail networks, high consumer engagement, and proprietary IP development (Liu, 2018; Wu, Lin, & Xing, 2024). Consequently, smaller firms such as A Company struggle with financial pressure, limited control over licensing, and vulnerability to market fluctuations. Addressing these challenges requires data-driven marketing strategies that align compliance management, cost control, and differentiated value creation. The SWOT model-comprising strengths, weaknesses, opportunities, and threats-remains a fundamental analytical framework in strategic management since its development by Albert Humphrey in the 1960s. It allows organizations to identify internal capabilities and external conditions that shape competitive positioning (Aaker, 1996). In marketing research, SWOT analysis helps firms assess strategic alignment between their internal resources and external opportunities (Fu, 2004). However, traditional SWOT analysis is primarily qualitative, depending heavily on subjective judgment and lacking quantitative precision (Xu, 2017). This limitation reduces its effectiveness in complex, rapidly changing industries such as cultural products and creative toys, where decision-making requires objective prioritization and weight analysis. To overcome this limitation, scholars have integrated SWOT with the Analytic Hierarchy Process (AHP), a quantitative

decision-support method introduced by Saaty (1980). AHP allows for hierarchical decomposition of problems and pairwise comparisons of influencing factors to calculate relative weights and ensure consistency (Weihrich, 1982). When combined with SWOT, this hybrid model quantifies the degree of influence among internal and external factors, thereby transforming qualitative assessments into measurable data (Kajanus et al., 2012; Kangas et al., 2016). Studies have confirmed the reliability of the AHP–SWOT model in strategic planning across industries such as tourism, environmental management, and corporate competitiveness. Yet, few studies have applied it to cultural and creative industries, and almost none have explored its relevance in the trendy toy sector, marking a significant theoretical gap that this research aims to address. Previous studies on marketing strategies for trendy toy enterprises have primarily focused on three key aspects: brand culture, consumer psychology, and business model innovation. Research on brand and cultural identity emphasizes that the integration of cultural symbolism and storytelling enhances emotional connection and brand loyalty (Chen & Zhou, 2022; Liu & Li, 2023). Consumer behavior studies show that Generation Z's pursuit of individuality, nostalgia, and aesthetic pleasure drives purchasing behavior in collectible toys (Lei, 2023; Wang & Cai, 2018). Meanwhile, analyses of business models reveal that successful companies such as Pop Mart rely on hybrid strategies combining online digital communities and offline experience stores to reinforce customer engagement (Wu et al., 2024; Zhou & Wu, 2023). However, most of these studies remain descriptive and lack empirical quantification of the interrelationships among influencing factors. Few have examined how financial pressure, IP dependency, and regulatory tightening jointly shape marketing decision-making, leaving a clear methodological gap in existing literature. The integration of the AHP–SWOT framework in this research responds directly to that gap. It allows for the systematic quantification of

internal and external factors and provides a mathematical basis for determining the company's optimal strategic direction. Within this framework, internal strengths include IP portfolio management, production and supply chain efficiency, and broad channel coverage. Internal weaknesses encompass high user concentration, IP dependency, low marketing effectiveness, and product similarity. External opportunities involve market expansion, internationalization potential, and the evolution of trading card games, whereas external threats include tightening regulatory policies, financial constraints, and competition from Pop Mart. By calculating each factor's relative weight through AHP and synthesizing their overall intensity within the SWOT matrix, the model identifies A Company's strategic position within the four-quadrant typology—SO (aggressive), WO (conservative), ST (competitive), and WT (defensive). The analytical results serve not only as a quantitative validation of the firm's strategic challenges but also as a decision-support mechanism for optimizing its marketing strategy under financial, regulatory, and competitive constraints.

In conclusion, this body of knowledge establishes the theoretical foundation for applying the AHP–SWOT model to marketing strategy analysis in the trendy toy industry. It bridges the gap between qualitative strategic diagnosis and quantitative prioritization, contributing both theoretical enrichment and practical insights. By contextualizing A Company's case within the evolving Chinese trendy toy market, this study demonstrates how data-based strategy formulation can enhance competitiveness, ensure compliance, and achieve sustainable growth amid intensifying market pressures (Homburg et al., 2017; Kotler & Keller, 2016; Li, 2020; Wu et al., 2024).

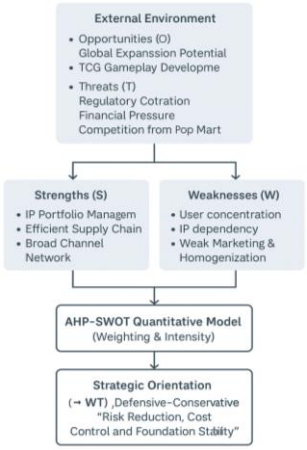

Figure 1 Illustrates the conceptual framework of the study

Methodology

This study adopted a quantitative research design utilizing the AHP–SWOT analytical model.

Population and Sample: Experts and practitioners from the trendy toy and trading card industry, with 50 participants selected via purposive sampling.

Research Instrument: A structured AHP questionnaire based on a seven-point pairwise comparison scale, designed to measure the relative weights of SWOT factors.

Data Collection: Responses were collected from five professional fields-marketing, management, finance, design, and retail operations.

Data Analysis: Hierarchical weight calculation, consistency verification, and SWOT matrix synthesis were performed. Statistical tools included descriptive analysis and AHP consistency ratio (CR) tests to ensure validity and reliability.

Result

This study applied the AHP–SWOT model to evaluate A Company's internal and external marketing factors and determine its optimal strategic orientation. Data were obtained through expert evaluations using a seven-point pairwise comparison scale, and factor weights were calculated through hierarchical analysis and consistency testing.

Table 1 SWOT Dimension Weights

SWOT Dimension	Weight	Rank	Interpretation	SWOT Dimension	Weight
External Threats (T)	0.509	1	Most critical constraint	External Threats (T)	0.509
Internal Weaknesses (W)	0.244	2	Major internal limitation	Internal Weaknesses (W)	0.244
External Opportunities (O)	0.172	3	Moderate external potential	External Opportunities (O)	0.172
Internal Strengths (S)	0.075	4	Least influential factor	Internal Strengths (S)	0.075

Table 1 shows the calculated weights of the four SWOT dimensions derived from expert pairwise comparisons under the AHP model. External Threats (T) received the highest weight (0.509), highlighting that regulatory tightening, financial pressure, and Pop Mart's dominance pose the greatest risks to A Company's marketing stability. Internal Weaknesses (W) ranked second (0.244), reflecting challenges such as user concentration, IP dependence, and weak channel control. In contrast, External Opportunities (O) (0.172) indicate moderate market growth potential, while Internal Strengths (S) (0.075) offer limited strategic support. The results suggest that A Company should adopt a

defensive and risk-averse strategy, emphasizing stability, cost control, and internal optimization as the foundation for future marketing development.

Table 2 Key SWOT Factors and Composite Weights

Category	Key Factors	Weighted Score	Strategic Impact
S	Efficient production and supply chain	0.045	Moderate support for competitiveness
W	Product homogenization	–0.305	Major internal constraint
O	Market growth potential	0.420	Key opportunity driver
T	Pop Mart's monopoly risk	–1.200	Most critical external threat

The composite results show that Pop Mart's monopoly risk and product homogenization are the most influential negative factors, while market growth offers the most significant opportunity. This imbalance reinforces the necessity of a defensive strategy emphasizing internal control and external risk avoidance.

Table 3 Strategic Coordinate and Strength Coefficient

Parameter	Value	Interpretation
X (Internal Axis)	–0.189	Indicates dominant weaknesses over strengths
Y (External Axis)	–0.455	Indicates stronger threats than opportunities
θ (Angle)	67.4°	Position falls within the first quadrant (WT)
C (Strategic Coefficient)	0.062	Low positive intensity ⟶ stable, risk-averse orientation

The coordinate results locate A Company in the first quadrant (WT), confirming that the most appropriate direction is a Conservative–Defensive Strategy. The low coefficient (C = 0.062) reflects limited growth momentum but

stable control, suggesting the firm should prioritize compliance, cost reduction, and channel optimization to mitigate external and internal pressures.

The AHP–SWOT analysis revealed that external threats and internal weaknesses exert the most substantial influence on A Company's marketing environment, while internal strengths and external opportunities provide limited strategic support. Quantitative results positioned the company in the WT (Conservative–Defensive) quadrant, with a low strategic coefficient (C = 0.062), signifying a high-risk but controllable condition.

These findings indicate that A Company should prioritize stability over expansion, focusing on risk mitigation, compliance enhancement, cost optimization, and channel restructuring. Such a strategy enables the firm to maintain operational resilience, respond effectively to regulatory pressure and financial constraints, and defend its market position against dominant competitors like Pop Mart.

Conclusions

This study aimed to optimize A Company's marketing strategy amid challenges such as IP dependency, financial pressure, regulatory risks, and competition from Pop Mart. Using the AHP–SWOT model, the research systematically identified and quantified internal and external factors, calculated their relative weights, and developed a strategic coordinate framework to determine the most suitable strategic orientation.

The analysis results indicate that external threats (weight = 0.509) and internal weaknesses (0.244) are the dominant determinants of A Company's strategic direction, while external opportunities (0.172) and internal strengths (0.075) have relatively minor influence. The positioning results show that A Company falls within the WT (Conservative–Defensive) quadrant, with a strategic coefficient of 0.062, signifying a cautious and stability-oriented market posture. Consequently, the company should adopt a risk-controlled,

compliance-driven, and cost-optimization strategy to sustain market presence and financial resilience.

To support this direction, the study proposed three major strategic initiatives:

1. Product compliance adjustment to mitigate regulatory risk.

2. Channel contraction and cost optimization to ease financial burden and improve control efficiency.

3. Defensive competition with low-cost user retention mechanisms to maintain customer engagement and protect core market share.

From a theoretical perspective, this research contributes to integrating the AHP model with SWOT analysis to enhance decision-making precision in strategic marketing. Practically, it provides a reference for other IP-based cultural or toy enterprises facing similar market constraints, demonstrating how analytical modeling can guide conservative yet sustainable marketing strategies. This research provides both theoretical and practical implications for marketing strategy development in the trend-toy industry. Theoretically, it expands the application of the AHP–SWOT integrated model by demonstrating its capability to quantify qualitative strategic factors and translate them into actionable marketing insights. This methodological framework enhances the analytical rigor of strategic decision-making, particularly in industries characterized by high uncertainty, IP dependency, and volatile consumer trends.

Practically, the findings offer strategic guidance for enterprises operating under regulatory and competitive pressure, especially those within China’s collectible and IP-driven markets. The results emphasize the importance of compliance management, financial control, and defensive differentiation as key survival strategies. Moreover, the study highlights that even in a growth market, companies with structural weaknesses and concentrated revenue sources must prioritize stability before pursuing aggressive expansion.

However, this study also faces certain limitations. The analysis focuses on a single enterprise-A Company-using expert judgment for AHP weight calculations, which may introduce subjectivity. Future research could expand the sample size to include multiple firms across different scales or business models to enhance generalizability. Additionally, integrating quantitative validation methods, such as regression analysis or Structural Equation Modeling (SEM), could help examine causal relationships among SWOT factors. Finally, future studies may extend the time frame and include dynamic market data to assess how changes in consumer preferences or regulatory policies reshape strategic priorities over time.

Discussion

The findings confirm that external threats and internal weaknesses dominate A Company's strategic environment, consistent with previous research emphasizing the vulnerability of IP-dependent firms (Wu et al., 2024; Liu & Li, 2023). The identification of a Conservative–Defensive (WT) strategy aligns with the principle that organizations facing high risk and low opportunity should focus on stability, compliance, and cost control (Kotler & Keller, 2016). This supports the notion that defensive strategies can enhance organizational resilience in uncertain environments (Homburg et al., 2017). Compared with prior case studies on Pop Mart, this study provides quantitative validation of strategic decisions, bridging the gap between qualitative marketing insights and measurable outcomes.

Recommendations

Practical Recommendations:

Implement compliance-oriented product adjustments to mitigate regulatory risk. Optimize operational costs through selective channel

contraction and process automation. Strengthen brand communication and IP diversification to reduce dependency.

Suggestions for Future Research:

Expand the sample size to include multiple enterprises for broader generalization. Combine AHP–SWOT with regression or SEM to validate causal relationships. Conduct longitudinal studies to assess strategy evolution under changing market conditions.

References

Grewal, D., Roggeveen, A. L., & Nordfält, J. (2017). The future of retailing. *Journal of Retailing,* 93(1), 1–6. (Retained due to theoretical relevance)

Homburg, C., Jozić, D., & Kuehnl, C. (2017). Customer experience management: Toward implementing an evolving marketing concept. *Journal of the Academy of Marketing Science,* 45(3), 377–401. (Core theory)

Huang, Z. (2024). Marketing strategies of garment enterprises in the digital economy era. *Wool Textile Technology,* 52(9), 146–147.

Lei, X. (2023). Development report on China's trend toy industry (2023). *China Quality Miles,* (10), 66–67.

Liu, H., & Li, J. (2023). Cultural design and innovation of trend toy products. *Heilongjiang Social Sciences,* (4), 182–186.

Liu, Y. (2024). Marketing model innovation for sustainable business growth in trade circulation enterprises. *Business Economics Research,* (18), 168–170.

Ning, J., & Mei, Y. (2024). Platform attributes and their inspiration for Chinese trend toy design. *Industrial Design,* (1), 32–35.

Wang, T., & Bi, S. (2021). Marketing model of blind-box trend toys. *Modern Business,* (23), 15–17.

Wu, S., Lin, J., & Xing, S. (2024). Expansion path and location selection of trend toy enterprises under the new retail model: A case study of Pop Mart. *Journal of China West Normal University (Natural Science Edition),* 45(2), 207–217.

ธรรมะสบายใจ*

THE COMFORT OF DHARMA

พระครูวินัยธรยุทธพงษ์ อาภากโร

Phrakru winaitorn yutthapong Apakro

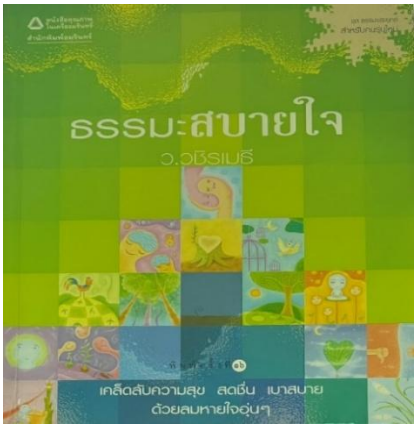
บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

Graduate Studies Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phrae Campus, Thailand

Corresponding Author's E-mail: yutthapongemget@gmail.com

วันที่รับบทความ : 29 ตุลาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 3 พฤศจิกายน 2568; วันตอบรับบทความ : 5 พฤศจิกายน 2568

Received 29 October 2025; Revised 3 November 2025; Accepted 5 November 2025

แปลจากหนังสือ : ธรรมะสบายใจ

ผู้เขียน : ว. วชิรเมธี

ผู้แปล : ว. วชิรเมธี

สำนักพิมพ์ : บริษัทอมรินทร์บุ๊คเซ็นเตอร์ จำกัด

ปีที่พิมพ์ : 2550

จำนวนหน้า : 233 หน้า

บทนำ

หนังสือเรื่อง "ธรรมะสบายใจ" มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอสาระสำคัญ ที่ผู้เขียนหนังสือเล่มนี้ คือ ท่าน ว วชิรเมธี ได้ถ่ายทอดความรู้ผ่านท้อยคำที่เข้าใจง่ายและลึกซึ้ง จำนนวน 7 ภาค 233 หน้า เบื้องต้นกล่าวถึงการใช้ชีวิต ในโลกที่เต็มไปด้วยความเร่งรีบ ความเครียด

Citation:

* พระครูวินัยธรยุทธพงษ์ อาภากโร. (2568). ธรรมะสบายใจ. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(6), 115-129.

Phrakru winaitorn yutthapong Apakro. (2025). The Comfort Of Dharma.

Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(6), 115-129.;

DOI: DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

และความสับสน ผู้คนมากมายต่างพยายามแสวงหาความสุขจากสิ่งภายนอก ไม่ว่าจะเป็นเงินทอง ความรัก หรือความสำเร็จ แต่เมื่อได้มาแล้วกลับพบว่า สิ่งเหล่านั้นไม่ได้ทำให้ใจสงบหรืออิ่มเอมอย่างแท้จริง หนังสือ ธรรมะสบายใจ ของท่าน ว. วชิรเมธี จึงเปรียบเสมือนแสงสว่างเล็ก ๆ ที่ค่อย ๆ ชี้ทางให้ผู้คนได้ย้อนกลับมามองข้างในตนเอง เพื่อค้นพบความสุขที่แท้จริงผ่าน “ธรรมะที่ใช้ได้จริง”หนังสือเล่มนี้ไม่ได้พูดถึงธรรมะด้วยถ้อยคำที่สูงส่งหรือไกลตัว แต่เล่าเรื่องธรรมะในชีวิตประจำวันที่เรียบง่ายและอบอุ่น ผ่านบทสนทนา เรื่องเล่า และข้อคิดที่กลั่นออกมาจากประสบการณ์ของผู้เขียน ท่าน ว. วชิรเมธี แสดงให้เห็นว่า แม้แต่กิจวัตรเล็ก ๆ อย่างการตื่นนอน ล้างหน้า หรือเดินทางไปทำงาน ก็สามารถเป็นโอกาสในการฝึกสติและความเมตตาได้

เนื้อหาของหนังสือแบ่งออกเป็นภาค ๆ ที่สะท้อนแง่มุมต่าง ๆ ของชีวิต เช่น การปล่อยวางความทุกข์ใจ การใช้สติในยามโกรธ ความหมายของการมีชีวิตอยู่ หรือแม้แต่การมองโลกในแง่ดีในยามเจ็บป่วย ทุกบทมุ่งเน้นให้ผู้อ่าน “เข้าใจ” ธรรมะ มากกว่าจะ “จำ” ธรรมะ และนำไปใช้ได้จริง ถ้าเราใช้ธรรมะเป็นเครื่องมือในการมองโลกอย่างเข้าใจและไม่ยึดติด เราจะสามารถอยู่ร่วมกับทุกสถานการณ์ได้อย่างสงบเย็นในปัจจุบันที่โลกเต็มไปด้วยความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เทคโนโลยีและวิถีชีวิตที่เร่งรีบได้ส่งผลต่อสภาพจิตใจของผู้คนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ความเครียด ความวิตกกังวล และปัญหาทางอารมณ์ได้กลายเป็นเรื่องธรรมดาที่พบเห็นในชีวิตประจำวัน หลายคนพยายามแสวงหาวิธีคลายทุกข์ บ้างหันไปหากิจกรรมผ่อนคลาย เช่น การท่องเที่ยว การดูหนัง ฟังเพลง หรือแม้กระทั่งการใช้โซเชียลมีเดียเป็นเครื่องหลีกหนีจากความเป็นจริง แต่ทว่า ความสงบสุขที่แท้จริงนั้นอาจไม่ได้อยู่ที่การเสพหรือหนี หากแต่อยู่ที่การ “เข้าใจ” และ “ยอมรับ” ความเป็นจริงอย่างมีสติ ซึ่งสิ่งเหล่านี้สามารถพบได้ในคำสอนของพระพุทธศาสนา หรือที่เราเรียกว่า “ธรรมะ”ไม่ได้เป็นเพียงหลักธรรมที่สูงส่งสำหรับนักบวชเท่านั้น แต่เป็นแนวทางปฏิบัติที่สามารถปรับใช้ได้ในชีวิตประจำวันของทุกคน ไม่ว่าจะเป็นเด็ก วัยรุ่น ผู้ใหญ่ หรือผู้สูงอายุ ธรรมะช่วยให้เรารู้จักวางใจให้เป็น ลดความยึดติดในสิ่งที่ควบคุมไม่ได้ และฝึกสติในการใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่าการเปิดใจรับฟังธรรมะแม้เพียงเล็กน้อยในแต่ละวัน อาจเป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงภายในที่ยิ่งใหญ่ เพราะเมื่อใจสงบ มุมมองต่อโลกก็เปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ดังนั้น ความสุขที่แท้จริง ความสุขที่เกิดจาก “ใจที่สบาย” ธรรมะในความเข้าใจของหลายคนอาจเป็นเพียงหลักคำสอนทางศาสนาที่มีไว้สำหรับผู้สูงอายุหรือพระภิกษุสงฆ์เท่านั้น แต่ในความเป็นจริง ธรรมะเป็นสิ่งที่สามารถเข้าถึงได้สำหรับทุกคนและสามารถนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างลึกซึ้ง ธรรมะไม่เพียงสอนให้เราทำดี ละเว้น

ความชั่ว แต่ยังเป็นเครื่องมือช่วยให้เราจัดการกับความรู้สึกนึกคิดของตนเองอย่างมีสติ ช่วยให้เรามีมุมมองที่ถูกต้องต่อสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิต ทั้งสุขและทุกข์ ในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่สร้างความเครียด เช่น ความล้มเหลวในชีวิต การสูญเสีย หรือแม้แต่ความผิดหวังเล็ก ๆ น้อย ๆ ธรรมะสามารถเป็นที่พึ่งทางใจที่ช่วยให้เรายอมรับและก้าวผ่านช่วงเวลาเหล่านั้นได้อย่างมีความเข้าใจ หลักธรรมอย่าง “อริยสัจ 4” ซึ่งประกอบด้วย ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค ช่วยให้เราเห็นที่มาของความทุกข์และหนทางสู่ความดับทุกข์ได้อย่างเป็นระบบ ขณะที่ “หลักอิทธิบาท 4” ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา ก็ช่วยให้เราตั้งเป้าหมายชีวิตด้วยความเพียรและสติเสมอ สำหรับข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ คือ ว. วชิรเมธี, ธรรมะสบายใจ, พิมพ์ครั้งที่ 16, กรุงเทพมหานคร: บริษัทอมรินทร์บุ๊คเซ็นเตอร์ จำกัด, 2550. ISBN : 974-9985-29-X

ธรรมะสบายใจ

หนังสือเล่มนี้ เป็นงานเขียนที่นำหลักธรรมะมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันอย่างเรียบง่าย เข้าใจได้ง่าย และนำไปปฏิบัติได้จริง เหมาะกับทุกเพศทุกวัย ท่าน ว. วชิรเมธี ชี้ให้เห็นว่าความสบายใจไม่ได้มาจากสิ่งของ หรือความสำเร็จทางวัตถุ แต่มาจาก “การรู้จักวางใจให้เป็น” ด้วยหลักธรรมะง่าย ๆ เช่น การรู้จักปล่อยวาง ความมีสติ การอยู่กับปัจจุบัน และการปรับมุมมองต่อสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิต หากเราสามารถมองปัญหาอย่างเข้าใจและมีสติ เช่น การหายใจอย่างมีสติในแต่ละวัน การทบทวนความดีเล็ก ๆ ก่อนนอน และการเริ่มต้นเช้าวันใหม่ด้วยใจเบิกบาน สิ่งเหล่านี้เป็นธรรมะในชีวิตประจำวันที่ไม่ต้องมีพิธีรีตอง แต่ส่งผลต่อจิตใจอย่างลึกซึ้ง และอยู่กับโลกอย่างมีสติและความเมตตา เป็นธรรมะที่ไม่ซับซ้อน แต่เปลี่ยนชีวิตได้จริง

หนังสือ “ธรรมะสบายใจ” โดยท่าน ว. วชิรเมธี เป็นงานเขียนที่นำเสนอแนวทางธรรมะประยุกต์ในชีวิตประจำวัน เพื่อช่วยให้ผู้อ่านมี “ใจที่เบา สบาย และสงบ” ท่ามกลางโลกที่วุ่นวาย หนังสือเล่มนี้ประกอบด้วย 7 บทหลัก ได้แก่ ลายแทงความสุข เยียวยารักษาใจ การงานแห่งความรัก เราเป็นเช่นเราเชื่อสติในชีวิตประจำวัน หัวใจเศรษฐี และบูชาพระในบ้าน เนื้อหาแต่ละบทให้ข้อคิดและแนวปฏิบัติที่ชัดเจน เช่น การมองหาความสุขจากภายในแทนการวิ่งไล่หาสิ่งภายนอก การดูแลรักษาใจให้เข้มแข็งเมื่อต้องเผชิญความทุกข์ การมีสติขณะทำกิจวัตรธรรมดา เช่น เดิน กิน หรือหายใจ เพื่อให้จิตใจอยู่กับปัจจุบัน นอกจากนี้ ยังเสนอว่า

ความร่ำรวยที่แท้จริงไม่ใช่การมีทรัพย์มาก แต่คือใจที่รู้จักพอ รู้จักแบ่งปันอีกประเด็นสำคัญ คือ การให้ความสำคัญกับ “พระในบ้าน” หรือบุพการีของเรา พร้อมเชิญชวนให้เรากลับมาใช้ธรรมะเป็นหลักยึดในการดำเนินชีวิต สร้างสุขจากภายในโดยไม่ต้องพึ่งพาสิ่งภายนอกโดยรวม หนังสือเล่มนี้เป็นคู่มือธรรมะที่เข้าถึงง่าย เหมาะสำหรับทุกคน โดยเฉพาะผู้ที่ต้องการผ่อนคลายใจ ฝึกสติ และเรียนรู้การดำเนินชีวิตด้วยความสุข ความสงบ และความเมตตา ซึ่งประกอบด้วย

ภาคที่ 1 ลายแทงความสุข บทนี้เริ่มต้นด้วยการชวนผู้อ่านมองความสุขในมุมใหม่ว่าความสุขที่แท้จริงไม่ได้ขึ้นอยู่กับสิ่งภายนอก เช่น เงินทอง ชื่อเสียง หรือความสำเร็จ แต่เกิดจากการปรับเปลี่ยนภายในใจเราเอง ท่าน ว. วชิรเมธีชี้ให้เห็นว่า เราควรปลูกฝังความเข้าใจในความจริงของชีวิต ว่าทุกสิ่งเป็นอนิจจัง เปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา ดังนั้น การยึดติดกับสิ่งใดมากเกินไปจะนำไปสู่ความทุกข์แท้จริงคือการรู้จักปล่อยวางและเปิดใจรับความไม่แน่นอนเหล่านี้ บทนี้เน้นการฝึก “สติ” ด้วยลมหายใจเป็นเครื่องมือ เพื่อทำให้จิตใจกลับมารู้ตัวและอยู่กับปัจจุบัน การรู้ลมหายใจช่วยให้เราควบคุมอารมณ์ ลดความเครียด และมีความสงบมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีการชวนให้มองว่าความสุขนั้นมาจากความพอใจและความเมตตา ไม่ใช่การแสวงหาสิ่งที่มากกว่าอย่างไม่สิ้นสุด นี้คือการตั้งต้นเส้นทางแห่งความสุขที่ยั่งยืนด้วยใจที่เปิดกว้างและสงบ

ภาคที่ 2 เยียวยารักษาใจ บทนี้เน้นเรื่องการดูแลใจในช่วงเวลาที่เผชิญกับความทุกข์และความเครียด ท่าน ว. วชิรเมธีชวนให้เรารับรู้และยอมรับความรู้สึกเหล่านั้นแทนที่จะปฏิเสธหรือฝืนใจ บทเรียนสำคัญคือการรู้จัก “หยุด” หยุดความคิดวนซ้ำที่เพิ่มความกังวล และฝึก “ปล่อยวาง” สิ่งที่ทำให้จิตใจหนักอึ้ง เช่น ความผิดหวัง หรือความโกรธ การใช้ลมหายใจช่วยเป็นตัวกลางในการเยียวยาจิตใจ เพราะลมหายใจคือสิ่งที่อยู่กับเราเสมอและเชื่อมโยงกับปัจจุบัน การฝึกลมหายใจอย่างมีสติจะช่วยให้ใจสงบและลดความวิตกกังวลได้ นอกจากนี้ บทนี้ยังแนะนำให้เรามีเมตตาต่อตนเองเหมือนกับที่มีให้กับผู้อื่น เพราะการเห็นใจตัวเองเป็นขั้นตอนสำคัญในการฟื้นฟูจิตใจ ความสุขและความสงบจะกลับมาเมื่อเราเข้าใจและให้อภัยตัวเอง สอนให้เรารู้จักใช้ธรรมะเป็นเครื่องมือในการรักษาใจอย่างอ่อนโยนและมั่นคง

ภาคที่ 3 การงานแห่งความรัก บทนี้พูดถึงความรักในมิติที่กว้างขึ้น ไม่ใช่แค่ความรักโรแมนติก แต่เป็นความรักในครอบครัว เพื่อน และคนรอบข้าง ท่าน ว. วชิรเมธีเน้นว่าความรักคือพลังสำคัญที่จะทำให้ใจเราเบิกบานและมีความสุขอย่างแท้จริง ความรักไม่ใช่แค่คำพูด แต่คือการแสดงออกผ่านการเอาใจใส่ ฟังด้วยใจ และให้อภัยกันและกัน บทนี้ยังชวนให้เราฝึกการรักแบบไม่มีเงื่อนไข คือรักโดยไม่ต้องคาดหวังสิ่งตอบแทน ซึ่งจะช่วยให้ความสัมพันธ์

แข็งแรงและยั่งยืน การมีใจรักทำให้เราเข้าถึงความเมตตา ความอดทน และความเข้าใจผู้อื่นได้ดีขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นการเยียวยาจิตใจเมื่อเผชิญกับความขัดแย้งหรือความยากลำบากในความสัมพันธ์ ความรักคือ “งาน” ที่ต้องใส่ใจและทำอย่างตั้งใจ เพราะเป็นรากฐานของความสุขในชีวิต

ภาคที่ 4 เราเป็นเช่นเราเชื่อ บทนี้ชี้ให้เห็นว่า “ความเชื่อ” ที่เรามีต่อตัวเอง โลก และชีวิต ส่งผลต่อความคิดและการกระทำของเราอย่างมาก ท่าน ว. วชิรเมธีแนะนำให้เราตรวจสอบความเชื่อเหล่านี้อย่างสม่ำเสมอ เพราะบางครั้งความเชื่อที่ฝังลึกอาจจำกัดศักยภาพหรือก่อให้เกิดทุกข์ เช่น ความเชื่อว่าตัวเองไม่มีค่า หรือว่าโลกไม่ยุติธรรม บทนี้จึงสอนให้เราฝึกเปลี่ยนความเชื่อในทางบวกและสร้างสรรค์ เพื่อเสริมสร้างความมั่นใจและเปิดโอกาสให้ชีวิตดีขึ้น ความเชื่อที่ดีจะทำให้ใจเราสดชื่นและมองโลกในแง่ดีขึ้น การเปลี่ยนความเชื่อจึงเป็นกุญแจสำคัญในการเปลี่ยนแปลงชีวิต ช่วยให้เราเข้าใจว่าจิตใจเป็นผู้สร้างความเป็นจริงของเราเอง ถ้าใจเราสดใส ชีวิตก็สดใสตามไปด้วย

ภาคที่ 5 สติในชีวิตประจำวัน บทนี้เน้นการฝึก “สติ” ในกิจวัตรง่าย ๆ ที่เราทำทุกวัน เช่น การเดิน การกิน การหายใจ ท่าน ว. วชิรเมธีแนะนำให้เราใช้สติเป็นเครื่องมือในการกลับมาอยู่กับปัจจุบัน ลดความฟุ้งซ่าน และเพิ่มความชัดเจนทางจิตใจ การฝึกสตินี้ทำให้เรารับรู้ความรู้สึกนึกคิดอย่างไม่ตัดสิน และเข้าใจธรรมชาติของสิ่งต่าง ๆ มากขึ้น บทนี้สอนให้เราค่อย ๆ สร้างนิสัยที่จะไม่ปล่อยให้ใจล่องลอย แต่กลับมารู้ตัวอยู่เสมอว่า “กำลังทำอะไร” และ “รู้สึกอย่างไร” สิ่งนี้ช่วยให้เราไม่จมอยู่กับอดีตหรือวิตกกังวลเกี่ยวกับอนาคต และทำให้ชีวิตมีความสงบและมีความสุขมากขึ้น การฝึกสติยังเป็นพื้นฐานของการเจริญสติภาวนา และเป็นทางลัดสู่ความสงบในใจ

ภาคที่ 6 หัวใจเศรษฐี บทนี้พูดถึงความมั่งคั่งในมิติที่ไม่ใช่แค่ทรัพย์สิน ท่าน ว. วชิรเมธีชี้ว่าหัวใจเศรษฐีคือใจที่รู้จักพอ ใจกว้าง และพร้อมแบ่งปัน บทนี้เน้นว่าการมีทรัพย์สินมากแต่ใจโลภโกรธหลงย่อมนำไปสู่ความทุกข์ ในขณะที่ใจที่มีความเมตตาและเห็นคุณค่าของสิ่งที่ตนมีจะทำให้ชีวิตสงบสุขและเบิกบาน ความร่ำรวยในใจนี้สร้างได้ด้วยการฝึกจิตใจให้เปิดกว้าง ลดความยึดติด และเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การแบ่งปันไม่จำเป็นต้องเป็นเรื่องใหญ่ อาจเป็นการให้ความช่วยเหลือหรือแบ่งปันความสุขกับคนรอบข้าง

ภาคที่ 7 บูชาพระในบ้าน บทสุดท้ายชวนให้เรานำธรรมะมาเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน ผ่านการบูชาพระในบ้าน ไม่ว่าจะเป็นรูปพระพุทธรูป หรือการตั้งใจสวดมนต์

ภาวนา เพื่อสร้างบรรยากาศของความสงบและสติในพื้นที่ที่เราใช้ชีวิต พระในบ้านเป็นสัญลักษณ์ของ “ใจที่สงบ” และ “ธรรมะที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยว” การทำเช่นนี้ช่วยให้เรามีที่พักใจ และเตือนใจให้กลับมารับรู้ความจริงในทุก ๆ วัน

ทัศนวิจารณ์

จุดเด่น

หนังสือ “ธรรมะสบายใจ” ของท่าน ว. วชิรเมธี เป็นงานเขียนธรรมะร่วมสมัยที่โดดเด่นด้วยภาษาที่เรียบง่าย ชัดเจน และเข้าถึงใจคนอ่านทุกเพศทุกวัย จุดเด่นสำคัญของหนังสือเล่มนี้คือการนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้ามาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันอย่างเป็นรูปธรรม ทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจและนำไปใช้ได้จริงในทุกสถานการณ์ หนังสือเล่มนี้ไม่เน้นการเทศน์สอนในเชิงทฤษฎีหรือศาสนาเชิงลึกแบบวิชาการ แต่เน้นการถ่ายทอดด้วยภาษาที่ง่าย สบาย และเป็นกันเอง โดยใช้ตัวอย่างจากชีวิตจริง บทสนทนา หรือสถานการณ์ในชีวิตประจำวันที่ผู้อ่านสามารถพบเจอได้ เช่น เรื่องงาน ความรัก ครอบครัว ความเครียด หรือความสูญเสีย จุดเด่นอีกประการคือการให้แง่คิดที่ชัดเจน แต่ไม่บีบบังคับ เปิดโอกาสให้ผู้อ่านใช้สติพิจารณาและเลือกเส้นทางของตนเอง เปรียบเสมือนคู่มือทางใจสำหรับผู้ที่ต้องการค้นหาความสงบ ความสุขภายใน โดยไม่ต้องแยกตัวออกจากโลกหรือวิถีชีวิตแบบฆราวาส หนังสือเล่มนี้จึงเหมาะสำหรับผู้อ่านที่เริ่มต้นสนใจธรรมะ หรือผู้ที่ต้องการเยียวยาจิตใจในโลกที่เต็มไปด้วยความเร่งรีบและความกดดัน โดยรวมแล้ว จุดเด่นของหนังสืออยู่ที่ “ความเรียบง่ายที่ลึกซึ้ง” ทำให้ผู้อ่านรู้สึกใกล้ธรรมะมากขึ้น และสามารถนำหลักธรรมมาใช้เพื่อคลี่คลายปัญหาในชีวิตได้อย่างแท้จริง ประกอบด้วย

1. รูปแบบทางวรรณกรรม หนังสือเล่มนี้ใช้รูปแบบวรรณกรรมแนว “ธรรมะเชิงสนทนา” ผสมผสานกับ “ความเรียงแนวให้แง่คิด” และการยกตัวอย่างจากชีวิตจริงอย่างมีศิลปะ ทำให้ผู้อ่านรู้สึกเหมือนได้สนทนากับครูบาอาจารย์อย่างใกล้ชิด รูปแบบการเขียนไม่เป็นทางการจนเกินไป แต่แฝงด้วยปัญญาและอารมณ์ขันอย่างมีจังหวะ ลักษณะเด่นของงานเขียนในเล่มนี้คือการใช้ “ภาษาธรรมดา” เพื่อสื่อ “ธรรมะที่ไม่ธรรมดา” ภาษาที่ใช้เรียบง่าย ไม่ซับซ้อน ไม่มีศัพท์บาลีหรือศัพท์เฉพาะทางศาสนามากนัก และมักใช้โวหารเปรียบเทียบ เช่น การเปรียบชีวิตกับการเดินทาง การเปรียบทุกข์กับเมฆที่ลอยผ่าน การสอนให้ “ปล่อยวาง” ผ่านภาพชีวิตที่เข้าใจง่าย สิ่งเหล่านี้ทำให้ผู้คนทั่วไปสามารถเข้าถึงเนื้อหาได้โดยไม่รู้สึกว่าธรรมะ

เป็นเรื่องไกลตัว รูปแบบของหนังสือยังมีความหลากหลายทางวรรณศิลป์ เช่น การใช้สุภาษิต คำคม หรือข้อความสั้น ๆ ที่กระชับแต่ลึกซึ้ง ซึ่งสามารถหยิบยกไปใช้เป็นข้อคิดในชีวิตประจำวันได้ทันที นอกจากนี้ยังมีการใช้โครงสร้างบทสั้น ๆ ชัดเจนในแต่ละหัวข้อ จบในตอน ช่วยให้ผู้อ่านสามารถเปิดอ่านตรงไหนก็ได้โดยไม่จำเป็นต้องอ่านเรียงลำดับโดยรวมแล้ว หนังสือ ธรรมะสบายใจ มีรูปแบบวรรณกรรมที่เปิดกว้าง เป็นมิตร และร่วมสมัย สะท้อนแนวคิดของ “ธรรมะเพื่อชีวิต” ที่ไม่ห่างจากโลก แต่ช่วยทำให้ใจสงบท่ามกลางความวุ่นวายได้อย่างแท้จริง

2. ภาษาและการนำเสนอ ภาษาที่ใช้ในหนังสือ “ธรรมะสบายดี” ใช้ภาษาที่เรียบง่าย ชัดเจน และเป็นกันเอง เหมาะสำหรับผู้อ่านทุกเพศทุกวัย โดยเฉพาะผู้ที่เริ่มต้นสนใจธรรมะ ไม่จำเป็นต้องมีพื้นฐานทางศาสนามาก่อนก็สามารถเข้าใจเนื้อหาได้อย่างลึกซึ้ง ท่าน ว. วชิรเมธี เลือกใช้ถ้อยคำที่เข้าถึงใจ ใช้สำนวนไทยร่วมสมัย มีอารมณ์ขันพอเหมาะ และแฝงด้วยปัญญา ทำให้ผู้อ่านรู้สึกผ่อนคลายขณะอ่านการนำเสนอเนื้อหาในเล่มแบ่งออกเป็นตอนสั้น ๆ แต่ละตอนมีประเด็นชัดเจน จบในตัว และสามารถอ่านแยกตอนกันได้ บางตอนเป็นการตอบคำถามเชิงสนทนา บางตอนเป็นเรื่องเล่าหรือข้อคิดจากสถานการณ์ในชีวิตจริง พร้อมยกตัวอย่างหรือเปรียบเทียบที่เข้าใจง่าย การนำเสนอคือการเชื่อมโยงธรรมะกับชีวิตประจำวันอย่างแนบเนียน ทำให้ธรรมะไม่เป็นเรื่องไกลตัว แต่กลายเป็นเครื่องมือคลายทุกข์ และเสริมพลังใจในการใช้ชีวิตอย่างมีสติและปัญญาในโลกยุคใหม่

3. การออกแบบเนื้อหา การออกแบบเนื้อหาในหนังสือ ธรรมะสบายใจ มีลักษณะที่เป็นระบบ เข้าใจง่าย และเหมาะกับผู้อ่านยุคใหม่ เนื้อหาถูกจัดเป็นบทสั้น ๆ แต่ละบทมีหัวข้อชัดเจน และเน้นการให้ข้อคิดที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง โดยไม่จำเป็นต้องอ่านเรียงลำดับ ผู้อ่านสามารถเปิดอ่านตอนใดตอนหนึ่งแล้วได้สาระทันทีแต่ละบทมักเริ่มจากปัญหาหรือคำถามที่เกิดขึ้นในชีวิต เช่น ความทุกข์ ความเครียด ความสัมพันธ์ หรือการทำงาน จากนั้นผู้เขียนจึงอธิบายด้วยหลักธรรมะที่เกี่ยวข้อง พร้อมยกตัวอย่างหรือเปรียบเทียบให้เห็นภาพอย่างชัดเจน จบด้วยข้อคิดหรือแง่มุมที่ช่วยให้ผู้อ่านไตร่ตรองต่อการออกแบบเช่นนี้ ช่วยให้หนังสือไม่หนักเกินไปในการอ่านไม่เป็นทางการมากเกินไป แต่ยังคงความลึกซึ้งของธรรมะไว้ได้อย่างครบถ้วนถือเป็นการนำเสนอธรรมะในรูปแบบที่ร่วมสมัย เข้าถึงง่าย และใช้ได้จริงในทุกสถานการณ์ของชีวิตประจำวัน

4. ความทันสมัย หนังสือ ธรรมะสบายใจ มีความโดดเด่นในด้านความทันสมัย ทั้งในแง่เนื้อหา การใช้ภาษา และแนวคิดในการนำเสนอธรรมะ ท่าน ว. วชิรเมธี สามารถเชื่อมโยงหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าเข้ากับชีวิตประจำวันในยุคปัจจุบันได้อย่างแยบยล ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความเครียดจากการทำงาน ความสัมพันธ์ในสังคมยุคดิจิทัล หรือการเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วของโลกเนื้อหาในเล่มสื่อสารด้วยภาษาร่วมสมัย เข้าใจง่าย มีการใช้คำพูดที่ใกล้เคียงกับวิธีพูดของคนในยุคนี้ ทำให้ผู้อ่านรู้สึกว่า “ธรรมะไม่ใช่เรื่องโบราณ” แต่เป็นสิ่งที่ช่วยจัดการกับความทุกข์และความวุ่นวายในชีวิตประจำวันได้จริงนอกจากนี้ หนังสือยังออกแบบมาให้อ่านง่าย เน้นประเด็นชัดเจน และจบในแต่ละตอน ช่วยให้เหมาะกับวิถีชีวิตคนรุ่นใหม่ที่มีเวลาจำกัด หนังสือเล่มนี้จึงถือเป็นงานเขียนธรรมะที่ทันสมัย เป็นมิตร และตอบโจทย์ผู้อ่านในยุคปัจจุบันอย่างแท้จริง

โดยสรุป หนังสือ ธรรมะสบายใจ ไม่เพียงเป็นงานเขียนที่ถ่ายทอดหลักธรรมะให้เข้าใจง่ายและปฏิบัติได้จริงเท่านั้น แต่ยังเป็นคู่มือการใช้ชีวิตที่ช่วยให้ผู้อ่านเผชิญความทุกข์และความเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีสติและปัญญา เนื้อหาของหนังสือมีความร่วมสมัย เหมาะสมกับทุกเพศทุกวัย และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ทันที หนังสือเล่มนี้จึงเปรียบเสมือนสะพานเชื่อมระหว่างธรรมะกับโลกยุคใหม่ ที่ช่วยให้ผู้คนเข้าถึงความสงบ ความสุข และความสบายใจอย่างแท้จริง ทั้งยังเป็นแรงบันดาลใจให้ดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่าและความหมายมากยิ่งขึ้น

จุดด้อย

แม้หนังสือ ธรรมะสบายใจ จะมีข้อดีหลายด้าน แต่ก็มีจุดด้อยบางประการที่สามารถนำมาใช้ในการวิจารณ์ได้ โดยเฉพาะในมุมของนักอ่านที่ต้องการความลึกซึ้งทางธรรมะระดับสูง หรือเนื้อหาที่ลงลึกในเชิงปรัชญาจุดด้อยประการแรกคือ ความเรียบง่ายของเนื้อหา ซึ่งแม้จะเหมาะกับผู้อ่านทั่วไป แต่สำหรับผู้ที่มีพื้นฐานธรรมะอยู่แล้ว อาจมองว่าเนื้อหายังตื้นเกินไป ไม่ตอบสนองความต้องการด้านการศึกษาธรรมะเชิงลึกหรือปฏิบัติธรรมขั้นสูงอีกประการคือ รูปแบบที่เป็นบทสั้นจบในตอน แม้จะเหมาะกับคนรุ่นใหม่ แต่บางครั้งอาจทำให้เนื้อหาไม่ต่อเนื่อง หรือขาดความลุ่มลึกในด้านการวิเคราะห์ปัญหาชีวิตหรือธรรมะในเชิงระบบนอกจากนี้ การเน้นความสบายใจและมุมมองเชิงบวกตลอดเล่ม อาจทำให้ดูขาดมิติของ “ความจริงแท้” ที่บางครั้งธรรมะก็ต้องสะท้อนทุกข์ ความเปลี่ยนแปลง และความไม่เที่ยงอย่างลึกซึ้งกว่านี้ อย่างไรก็ตาม จุดด้อยเหล่านี้ขึ้นอยู่กับมุมมองของผู้อ่านแต่ละกลุ่มเป็นสำคัญ

1. แม้หนังสือ ธรรมะสบายใจ จะถูกยกย่องว่าเป็นงานเขียนธรรมะร่วมสมัยที่เข้าถึงคนรุ่นใหม่ได้ดี ในมิติของ “ความทันสมัย” ก็มีจุดด้อยที่สามารถวิจารณ์ได้ในบางประการ การ

ตีความธรรมะในเชิงร่วมสมัย แม้จะช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจง่าย แต่บางครั้งอาจทำให้หลักธรรมถูกลดทอนจากความหมายดั้งเดิม เช่น การใช้ภาษาสมัยใหม่หรือการอ้างอิงสถานการณ์ปัจจุบันอาจทำให้สาระธรรมะดูผิวเผิน หรือขาดความแม่นยำในเชิงปรัชญาและหลักการทำให้บางครั้งธรรมะในเล่มดูไม่ครอบคลุมปัญหาในชีวิตจริงของผู้อ่านยุคใหม่อย่างเต็มที่

2. ในด้านรูปแบบการเขียนและการนำเสนอ แม้หนังสือ ธรรมะสบายใจ จะใช้รูปแบบบทสั้นจบในตอน ซึ่งช่วยให้อ่านง่ายและเหมาะกับคนรุ่นใหม่ แต่ก็มีข้อจำกัดคืออาจทำให้เนื้อหาดูไม่ต่อเนื่องและไม่ลงลึกเพียงพอในเชิงการวิเคราะห์ สำหรับผู้อ่านที่ต้องการความเข้าใจเชิงระบบหรือแนวทางการปฏิบัติที่เป็นลำดับขั้น หนังสือเล่มนี้อาจไม่ตอบโจทย์ เพราะเน้นเพียงการให้ข้อคิดเฉพาะหน้า มากกว่าการอธิบายเชิงกระบวนการที่เป็นระบบ

3. ในด้านความลึกซึ้งของเนื้อหา แม้การนำเสนอจะช่วยให้ผู้อ่านทั่วไปเข้าถึงธรรมะได้ง่าย แต่ก็มีข้อจำกัดสำหรับผู้ที่แสวงหาความรู้เชิงลึกในด้านพระพุทธปรัชญาหรือการปฏิบัติสมาธิภาวนา หนังสือเล่มนี้มุ่งเน้น “ความสบายใจ” และการมองโลกในแง่บวกเป็นหลัก จึงอาจขาดการสะท้อนมิติที่ลึกซึ้งของธรรมะ เช่น ความไม่เที่ยง ความเป็นทุกข์ และอนัตตาในระดับที่เข้มข้น ส่งผลให้ผู้อ่านบางกลุ่มมองว่าเป็นเพียงการอ่านเพื่อสร้างแรงบันดาลใจ มากกว่าจะเป็นแนวทางปฏิบัติธรรมที่แท้จริงในระดับสูง

4. เนื้อหาของหนังสือมีความเรียบง่าย เหมาะสำหรับผู้อ่านทั่วไปที่เริ่มต้นศึกษาธรรมะ แต่ยังไม่ตอบสนองต่อผู้ที่ต้องการเรียนรู้เชิงลึกหรือฝึกภาวนาอย่างเป็นระบบ รูปแบบการเขียนแบบตอนสั้น แม้จะอ่านง่าย แต่ทำให้เนื้อหาบางส่วนขาดความต่อเนื่องและความลุ่มลึกในการวิเคราะห์ ขณะเดียวกันการนำเสนอที่เน้นมุมบวกมากเกินไป อาจทำให้ขาดการสะท้อน “ทุกข์” และ “ความไม่เที่ยง” ซึ่งเป็นแก่นสำคัญของพระพุทธธรรมอย่างครบถ้วน

โดยสรุป หนังสือ “ธรรมะสบายใจ” แม้จะเป็นผลงานที่มีคุณูปการอย่างยิ่งในการนำเสนอหลักธรรมะในรูปแบบร่วมสมัยที่เข้าใจง่ายและนำไปใช้ได้จริง แต่ก็ยังมีข้อจำกัดในด้านความลึกซึ้งและการวิเคราะห์เชิงปรัชญาที่อาจไม่เพียงพอต่อผู้อ่านที่ต้องการศึกษาธรรมะขั้นสูง หนังสือเล่มนี้จึงเหมาะอย่างยิ่งสำหรับผู้เริ่มต้นหรือผู้ที่ต้องการใช้ธรรมะเป็นเครื่องมือเยียวยาจิตใจและสร้างพลังบวกในชีวิตประจำวัน ขณะเดียวกันก็เปิดพื้นที่ให้ผู้อ่านได้ไตร่ตรองและต่อยอดด้วยตนเองมากกว่าการให้คำตอบสำเร็จรูป ถึงแม้จะไม่ครอบคลุมทุกมิติของพระพุทธธรรม แต่ก็ถือว่าเป็นงานเขียนที่ช่วยเชื่อมโยงธรรมะกับชีวิตยุคใหม่ได้อย่างงดงาม

วิเคราะห์ประเด็นคุณค่าของหนังสือ

หนังสือ “ธรรมะสบายใจ” มีคุณค่าเด่นชัดในด้านการนำ “ธรรมะ” มาเป็นเครื่องมือเยียวยาจิตใจของผู้คนในสังคมปัจจุบัน โดยเฉพาะในยุคที่เต็มไปด้วยความเครียด วุ่นวาย และความไม่แน่นอน หนังสือเล่มนี้ช่วยปลูกฝังให้ผู้อ่านรู้จัก “สติ” “การยอมรับความจริง” และ “การปล่อยวาง” ผ่านภาษาที่เข้าใจง่ายและสถานการณ์ใกล้ตัวในเชิงสังคม หนังสือเล่มนี้มีคุณค่าในการเผยแผ่ธรรมะในรูปแบบใหม่ที่ไม่ยึดติดกับกรอบพิธีกรรมหรือภาษาทางศาสนาอย่างเข้มงวด ทำให้ธรรมะเข้าถึงคนรุ่นใหม่ได้กว้างขึ้น สร้างจุดเริ่มต้นของการกลับมาทบทวนตนเองและเข้าใจความสุขที่แท้จริงจากภายในในเชิงจิตวิญญาณ หนังสือมีคุณค่าในฐานะคู่มือใจที่ช่วยให้ผู้อ่านตั้งหลักในชีวิตได้ในช่วงเวลาที่ยากลำบาก ชี้ทางออกด้วยความเมตตาและปัญญา โดยมีคุณค่าเด่นชัดใน 4 ด้าน ได้แก่

1. คุณค่าด้านสุขภาพ หนังสือ “ธรรมะสบายใจ” มีคุณค่าอย่างยิ่งในด้านสุขภาพ โดยเฉพาะสุขภาพจิตและสุขภาวะทางอารมณ์ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อสุขภาพกายโดยตรง เนื้อหาในเล่มเน้นการฝึกสติ การรู้เท่าทันความคิด และการปล่อยวางความทุกข์ ทำให้ผู้อ่านสามารถลดความเครียด วิตกกังวล และภาวะอารมณ์ลบได้อย่างเป็นรูปธรรม การใช้ภาษาที่เรียบง่าย สบายใจ ไม่ตึงเครียด ช่วยให้ผู้อ่านรู้สึกผ่อนคลายเสมือนกำลังพูดคุยกับครูผู้เข้าใจชีวิต เนื้อหาเหล่านี้มีส่วนช่วยส่งเสริมภาวะ “ใจสงบ” ซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับการทำงานของระบบประสาทและภูมิคุ้มกันของร่างกายนอกจากนี้ แนวทางที่หนังสือเสนอ เช่น การหันกลับมารู้จักตัวเอง การมองโลกในแง่บวกอย่างมีสติ และการอยู่กับปัจจุบัน ล้วนเป็นพื้นฐานของสุขภาพองค์รวม ที่ส่งผลดีทั้งต่อใจและกาย

2. คุณค่าด้านสังคม หนังสือ “ธรรมะสบายใจ” มีคุณค่าทางสังคมอย่างเด่นชัดในการส่งเสริมความสงบสุขและความเข้าใจในหมู่คนในสังคมยุคปัจจุบัน ที่เต็มไปด้วยความเร่งรีบ ความขัดแย้งและความเครียด หนังสือเล่มนี้ช่วยปลูกฝังแนวคิดเรื่องการใช้สติและความเมตตาต่อผู้อื่น ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของความสามัคคีและความสัมพันธ์ที่ดีในสังคม โดยการนำเสนอธรรมะในรูปแบบที่เข้าถึงง่ายและไม่ซับซ้อน ธรรมะสบายใจ ช่วยลดช่องว่างระหว่างศาสนาและวัฒนธรรมในสังคมไทย ทำให้คนจากหลากหลายพื้นฐานสามารถร่วมกันเข้าใจและนำธรรมะไปใช้เพื่อพัฒนาตนเองและสังคมโดยรวม

3. คุณค่าด้านการศึกษา หนังสือ “ธรรมะสบายใจ” มีคุณค่าด้านการศึกษาอย่างมาก เนื่องจากเป็นสื่อที่ช่วยให้ผู้อ่านทุกระดับเข้าใจหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าได้ง่ายและ

ชัดเจน ด้วยภาษาที่เรียบง่ายและตัวอย่างจากชีวิตจริง ทำให้ธรรมะไม่ดูเป็นเรื่องยากหรือไกลตัว ในบริบทของการศึกษา หนังสือเล่มนี้สามารถใช้เป็นเครื่องมือส่งเสริมการเรียนรู้เรื่องจิตวิทยาเชิงพุทธ หรือการพัฒนาทักษะชีวิต เช่น การฝึกสติ การจัดการกับความเครียด และการพัฒนาจิตใจอย่างมีสติและปัญญา ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่จำเป็นในยุคสมัยที่ผู้คนเผชิญกับความเร่งรีบและความซับซ้อนของชีวิตหนังสือจึงเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่า ไม่เพียงแต่ในแง่ของความรู้ธรรมะ แต่ยังส่งเสริมการเรียนรู้ทักษะชีวิตและพัฒนาคุณภาพจิตใจอย่างยั่งยืนในระบบการศึกษาและการเรียนรู้ทั่วไป

4. คุณค่าด้านเศรษฐกิจ แม้หนังสือ “ธรรมะสบายใจ” จะเน้นเรื่องธรรมะและการพัฒนาจิตใจ แต่ก็มีคุณค่าด้านเศรษฐกิจที่สำคัญโดยนัย โดยเฉพาะในแง่ของการส่งเสริมการบริหารจัดการชีวิตและการทำงานอย่างมีสติ ช่วยลดความเครียดและความขัดแย้งในที่ทำงาน ซึ่งมีผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพการทำงานและบรรยากาศองค์กรเนื้อหาในหนังสือเน้นการฝึกสติ การรู้จักปล่อยวางความเครียด และการบริหารอารมณ์ ซึ่งช่วยให้ผู้คนสามารถตัดสินใจและแก้ไขปัญหาได้อย่างมีเหตุผล ลดการตัดสินใจที่เกิดจากความรู้สึกหรือความเร่งรีบ ส่งผลให้การทำงานราบรื่นและลดความสูญเสียทางเศรษฐกิจจากข้อผิดพลาดหรือความขัดแย้งหนังสือเล่มนี้จึงมีคุณค่าในด้านเศรษฐกิจทั้งในระดับบุคคลและสังคม ผ่านการส่งเสริมจิตใจที่มั่นคงและการใช้ชีวิตอย่างมีสติ

หลักธรรมที่ปรากฏในหนังสือเล่มนี้

หนังสือ “ธรรมะสบายใจ” โดย ท่าน ว. วชิรเมธี ถ่ายทอดหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาในรูปแบบที่เรียบง่าย เข้าใจง่าย และสามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน หลักธรรมสำคัญที่ปรากฏในหนังสือเล่มนี้ ได้แก่ การฝึกสติ หรือการรู้ตัวอยู่กับปัจจุบัน ซึ่งช่วยให้ผู้อ่านสามารถตระหนักรู้ความคิดและอารมณ์ที่เกิดขึ้นโดยไม่ถูกครอบงำจากความทุกข์หรือความวิตกกังวล อีกทั้งยังเน้นเรื่องการปล่อยวางความยึดติดกับสิ่งต่าง ๆ ที่ไม่เที่ยง ทั้งความคิด อารมณ์ หรือสิ่งของ ซึ่งเป็นหนทางสำคัญที่จะช่วยคลายความทุกข์และความเครียดได้อย่างแท้จริง

1. ไตรลักษณ์

ไตรลักษณ์ แปลว่า "ลักษณะ 3 อย่าง" หมายถึงสามัญลักษณะ หรือลักษณะที่เสมอกันหรือข้อกำหนด หรือสิ่งที่มีประจำอยู่ในตัวของสังขารทั้งปวงเป็นธรรมที่พระพุทธเจ้า ได้ตรัสรู้ 3

อย่างได้แก่ 1) อนิจจตา (อนิจจัง) ความไม่เที่ยง ความไม่คงที่ ความไม่ยั่งยืน ภาวะที่เกิดขึ้นแล้วเสื่อมและสลายไป 2) ทุกขตา (ทุกขัง) ความเป็นทุกข์ ภาวะที่ถูกบีบคั้นด้วยการเกิดขึ้นและสลายตัว ภาวะที่กดดัน ฝืนและขัดแย้งอยู่ในตัว เพราะปัจจัยที่ปรุงแต่งให้มีสภาพเป็นอย่างนั้นเปลี่ยนแปลงไป จะทำให้คงอยู่ในสภาพนั้นไม่ได้ ภาวะที่ไม่สมบูรณ์มีความบกพร่องอยู่ในตัว 3) อนัตตตา (อนัตตา) ความเป็นอนัตตา ความไม่ใช่ตัวตน ความไม่มีตัวตนที่แท้จริงของมันเอง ไม่ใช่ของใคร ไม่อยู่ในอำนาจควบคุมของใคร ลักษณะ 3 อย่างนี้ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า สามัญลักษณะ คือ ลักษณะที่มีเสมอกันแก่สังขารทั้งปวง และเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ธรรมนิกาย คือกฎธรรมดาหรือข้อกำหนดที่แน่นอนของสังขาร (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2551, น. 89)

2. ขันธ์ 5

ขันธ์ 5 หรือ เบญจขันธ์ (กองแห่งรูปธรรมและนามธรรม 5 หมวด ที่ประชุมกันเข้าเป็นหน่วยรวม ซึ่งบัญญัติเรียกว่า สัตว์ บุคคล ตัวตน เรา เขา เป็นต้น ส่วนประกอบ 5 อย่างที่รวมเข้าเป็นชีวิต ได้แก่ 1) รูปขันธ์ กองรูป ส่วนที่เป็นรูป ร่างกาย พฤติกรรม และคุณสมบัติต่าง ๆ ของส่วนที่เป็นร่างกาย ส่วนประกอบฝ่ายรูปธรรมทั้งหมด สิ่งที่เป็นร่างพร้อมทั้งคุณและอาการ 2) เวทนาขันธ์ กองเวทนา ส่วนที่เป็นการเสวยอารมณ์ ความรู้สึกสุข ทุกข์ หรือเฉย ๆ 3) สัญญาขันธ์ กองสัญญา ส่วนที่เป็นความกำหนดหมาย ความกำหนดได้หมายรู้ในอารมณ์ 6 เช่นว่า ขาว เขียว ดำ แดง เป็นต้น 4) สังขารขันธ์ กองสังขาร ส่วนที่เป็นความปรุงแต่ง สภาพที่ปรุงแต่งจิตให้ดีหรือชั่วหรือเป็นกลาง ๆ คุณสมบัติต่าง ๆ ของจิต มีเจตนาเป็นตัวนำที่ปรุงแต่งคุณภาพของจิต ให้เป็นกุศล อกุศล อัพยากฤต 5) วิญญาณขันธ์ กองวิญญาณ ส่วนที่เป็นความรู้แจ้งอารมณ์ ความรู้อารมณ์ทางอายตนะทั้ง 6 มีการเห็น การได้ยิน เป็นต้น ได้แก่ วิญญาณ ขันธ์ 5 นี้ ย่อลงมาเป็น 2 คือ นาม และรูป รูปขันธ์จัดเป็นรูป 4 ขันธ์ นอกนั้นเป็นนาม อีกอย่างหนึ่ง จัดเข้าในปรมัตถธรรม 4 วิญญาณขันธ์เป็น จิต เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ และสังขารขันธ์ เป็น เจตสิก รูปขันธ์ เป็น รูป ส่วน นิพพาน เป็นขันธวินิมุต คือ พ้นจากขันธ์ 5 พระพุทธเจ้าทรงสอนว่า ขันธ์ทั้งห้าไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และไม่ใช่ตัวตน การยึดมั่นขันธ์เหล่านี้เป็นเหตุแห่งทุกข์ (พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี, 2561, น. 37-38) การเข้าใจเบญจขันธ์อย่างถูกต้องทำให้เห็นความจริงของชีวิตและคลายความยึดมั่น ผู้ศึกษาจึงดำเนินชีวิตด้วยปัญญา เห็นคุณค่าของความไม่เที่ยง และละความยึดติดในโลกวัตถุ หลักการนี้ยังเป็นรากฐานของพุทธเศรษฐศาสตร์ที่เน้นความพอเพียงและการพัฒนาอย่างไม่เบียดเบียน

3. อริยสัจ 4

เป็นหลักคำสอนที่สำคัญที่สุดของพระพุทธศาสนา ประกอบด้วยความจริงอันประเสริฐ ประกอบด้วย 1) ทุกข์ ความทุกข์หรือสภาวะที่ทนได้ยาก เช่น ชาติ ชรา มรณะ การพลัดพรากจากสิ่งที่รัก และความปรารถนาไม่สมหวัง 2) สมุทัย เหตุแห่งทุกข์ ได้แก่ ตัณหา 3 คือ กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา 3) ทุกขนิโรธ ความดับทุกข์ คือ ภาวะที่ตัณหาดับสิ้นไป 4) ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา คือ ปฏิปทาที่นำไปสู่ความดับทุกข์ ได้แก่ อริยมรรคมีองค์ 8 หรือ มัชฌิมาปฏิปทา (ทางสายกลาง) (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2551, น. 154) อริยสัจจ์ 4 นี้เป็นหลักคำสอนสำคัญที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ด้วยพระองค์เอง และแสดงเป็นธรรมเทศนาสำคัญที่สุดของพระพุทธศาสนาเป็นหลักธรรมที่เป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา

4. โลกธรรม 8

พระพุทธองค์ได้ทรงวางกฎเกณฑ์ความเป็นจริงเกี่ยวกับโลก เกี่ยวกับชีวิตมนุษย์ที่จะต้องพบเจออยู่เสมอ ไม่สามารถหลีกพ้นได้ โลกธรรม คือ ความเป็นธรรมดาของโลกที่ต้องเป็นไป มีลาภ เสื่อมลาภ มียศ เสื่อมยศ มีนินทา มีสรรเสริญ มีสุข มีทุกข์ เป็นต้น ซึ่งโลกธรรม 8 ย่อมหมุนไปตามโลก โลกย่อมหมุนไปตามโลกธรรม 8 ได้แก่ 1) เกิดความถือตัวเพราะได้ลาภ 2) เกิดความถือตัวว่าตกต่ำเพราะเสื่อมลาภ 3) เกิดความถือตัวเพราะมียศ 4) เกิดความถือตัวว่าตกต่ำพราะเสื่อมยศ 5) เกิดความถือตัวเพราะความสรรเสริญ 6) เกิดความถือตัวว่าตกต่ำเพราะถูกนินทา 7) เกิดความถือตัวเพราะความสุข 8) เกิดความถือตัวว่าตกต่ำเพราะความทุกข์ (ขุ.ม. (ไทย) 29/21/77)

การวิจารณ์เชิงเปรียบเทียบ

เมื่อเปรียบเทียบหนังสือ “ธรรมะสบายใจ” ของ ว. วชิรเมธี กับผลงานธรรมะร่วมสมัยอื่น เช่น “เข็มทิศชีวิต” ของ ฐิติพันธ์ พัฒนมงคล และ “ธรรมะทันสมัย” ของ พระไพศาล วิสาโล จะเห็นได้ว่ามีแนวทางร่วมคือการนำหลักธรรมะมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน แต่แตกต่างกันในระดับความลึกและวิธีการสื่อสาร ว. วชิรเมธี ใช้ภาษาที่เรียบง่าย อบอุ่น และเข้าถึงใจ เน้นการเยียวยาจิตใจและฝึกสติ ส่วนพระไพศาล วิสาโล มักเน้นการวิเคราะห์เชิงลึกทางสังคม จริยธรรม และสิ่งแวดล้อม ขณะที่ฐิติพันธ์เน้นแรงบันดาลใจเชิงจิตวิทยา หนังสือ “ธรรมะสบายใจ” จึงมีจุดเด่นในฐานะ “ธรรมะเชิงปฏิบัติ” สำหรับคนรุ่นใหม่ ที่เชื่อมโยงพุทธธรรมกับชีวิตจริงได้อย่างเป็นมิตรและร่วมสมัย หากเพิ่มเติมการเปรียบเทียบเชิงแนวคิดและ

การประยุกต์ใช้ในมิติสังคมหรือเศรษฐกิจ จะช่วยเพิ่มมิติทางวิชาการและความลุ่มลึกของการวิเคราะห์มากยิ่งขึ้น

สรุปข้อเสนอแนะ

หนังสือ “ธรรมะสบายใจ” โดย ท่านว. วชิรเมธี เป็นงานเขียนแนวพุทธร่วมสมัยที่นำหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาถ่ายทอดให้เข้าใจง่ายและใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน โดยเนื้อหามุ่งเน้นการนำธรรมะมาเยียวยาจิตใจ และเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตให้มีความสุข ความสงบ และความเข้าใจในตนเองตามแนวทางของพุทธธรรมแนวคิดหลักของหนังสือยึดตามหลักธรรมสำคัญ เช่น สติ (การรู้เท่าทันปัจจุบัน) อนิจจัง (ความไม่เที่ยง) ทุกข์ (ความจริงของชีวิต) และอัตตา (การรู้จักตนเอง) หนังสือใช้ภาษาง่าย ไม่เน้นศัพท์บาลี ทำให้ผู้อ่านทั่วไปสามารถเข้าถึงหลักธรรมได้โดยไม่รู้สึกว่าธรรมะเป็นเรื่องยากหรือน่าเบื่อ เน้นการประยุกต์ธรรมะกับปัญหาสมัยใหม่ เช่น ความเครียด การทำงาน ความสัมพันธ์ และการใช้ชีวิตท่ามกลางสังคมที่วุ่นวาย ทำให้ธรรมะไม่ใช่เรื่องไกลตัว แต่เป็นเครื่องมือในการเข้าใจชีวิตและดำรงอยู่ด้วยสติและเมตตาคือการสื่อสารพุทธธรรมด้วยหัวใจที่อ่อนโยน เป็นธรรมะที่ “เบา” แต่ “ลึก” อย่างมีความหมาย

ข้อเสนอแนะ การพัฒนาหนังสือเล่มนี้สามารถดำเนินการได้โดยเพิ่มเติมกรณีศึกษาหรือประสบการณ์จริงของผู้ที่นำหลักธรรมในเล่มไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อให้เห็นผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมและสร้างแรงบันดาลใจแก่ผู้อ่านมากยิ่งขึ้น อีกทั้งควรขยายเนื้อหาในมิติของพุทธปรัชญาเชิงลึก เช่น การเชื่อมโยงกับหลักสติปัฏฐาน ๔ หรือปฏิจจสมุปบาท เพื่อรองรับผู้อ่านที่ต้องการศึกษาธรรมะอย่างลึกซึ้ง นอกจากนี้ควรเชื่อมโยงสาระธรรมเข้ากับปัญหาสังคมร่วมสมัย เช่น ความเครียดจากโลกออนไลน์ การแข่งขันทางเศรษฐกิจ หรือปัญหาสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เนื้อหามีความร่วมสมัยและสอดคล้องกับบริบทของยุคดิจิทัล การพัฒนาในลักษณะดังกล่าวจะช่วยให้หนังสือมีความสมบูรณ์ทั้งด้านเนื้อหาและการประยุกต์ใช้ สามารถตอบโจทย์ผู้อ่านทั้งระดับทั่วไปและระดับนักวิชาการได้อย่างรอบด้านยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

ว วชิรเมธี. (2550). *ธรรมะสบายใจ.* กรุงเทพฯ: บริษัทอมรินทร์บุ๊คเซ็นเตอร์ จำกัด.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์. (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม.* (พิมพ์ครั้งที่ 17). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2555). *พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย.* (พิมพ์ครั้งที่ 32). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี. (2561). *เบญจขันธ์กับการพัฒนาชีวิต.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อมรินทร์ธรรมะ.

การเรียนตามหลักไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้างวินัยในตนเอง*

STUDYING ACCORDING TO THE TRI-SIKHA PRINCIPLES TO BUILD SELF-DISCIPLINE

พระครูวินัยธรสุเมธี สิริปญฺโญ (โสจันทร์)[1], พระมหาเตวิช โชติญาโณ[2]

และ พระมหาฉัตรชัย ธมฺมวรเมธี (ทันบาล)[3]

Phrakruvinaithon Sumathee Siripanyo (Sojan)[1], Phra Maha Tewit Chotiyano[2]

and Phramaha Chatchai Thammawaramatee (Tanbal)[3]

[1-3]สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

[1-3]Education Teaching Social Studies, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author's Email: Sumeatee@gmail.com

วันที่รับบทความ : 26 กันยายน 2568; วันแก้ไขบทความ 30 กันยายน 2568; วันตอบรับบทความ : 2 ตุลาคม 2568

Received 26 September 2025; Revised 30 September 2025; Accepted 12 October 2025

บทคัดย่อ

การเสริมสร้างวินัยในตนเองถือเป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนามนุษย์และการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีคุณภาพ หลักไตรสิกขาในพระพุทธศาสนา ประกอบด้วยศีล สมาธิ และปัญญา เป็นกระบวนการฝึกฝนที่มีระบบและครอบคลุมทั้งด้านกาย วาจา และใจ บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างหลักไตรสิกขากับการเสริมสร้างวินัยในตนเอง วิเคราะห์การประยุกต์ใช้ในระดับบุคคล สถานศึกษา และสังคม พร้อมเสนอแนะแนวทางการบูรณาการในกระบวนการเรียนรู้ โดยบทความชี้ให้เห็นว่า ไตรสิกขาสามารถเป็นฐานรากของการสร้างวินัยในตนเองที่ยั่งยืน ทั้งในด้านพฤติกรรม ความคิด และการตัดสินใจอย่างมีจริยธรรม

Citation:

* พระครูวินัยธรสุเมธี สิริปญฺโญ (โสจันทร์), พระมหาเตวิช โชติญาโณ และ พระมหาฉัตรชัย ธมฺมวรเมธี (ทันบาล). (2568). การเรียนตามหลักไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้างวินัยในตนเอง. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(6), 130-141.

Phrakruvinaithon Sumathee Siripanyo (Sojan), Phra Maha Tewit Chotiyano and Phramaha Chatchai Thammawaramatee (Tanbal). (2025). Studying According To The Tri-Sikha Principles To Build Self-Discipline. Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(6), 130-141.; DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

คำสำคัญ : ไตรสิกขา, วินัยในตนเอง, การเรียนรู้, พระพุทธศาสนา

Abstract

Developing self-discipline is a crucial factor in human development and quality social coexistence. The Threefold Training in Buddhism, consisting of morality, concentration, and wisdom, is a systematic and comprehensive training process covering the physical, verbal, and mental aspects. This article aims to explain the relationship between the Trisikkha principles and the development of self-discipline, analyze their application at the individual, educational, and social levels, and suggest approaches for their integration in the learning process. The article suggests that the Threefold Training can be the foundation for building sustainable self-discipline in behavior, thought, and ethical decision-making.

Keywords: Trisikkha, self-discipline, learning, Buddhism

บทนำ

ในยุคปัจจุบัน สังคมกำลังเผชิญกับปัญหาการขาดวินัยในตนเองของบุคคลในหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็นด้านการเรียน การทำงาน หรือการดำเนินชีวิตในสังคม เช่น การไม่ตรงต่อเวลา การขาดความรับผิดชอบ หรือการขาดการควบคุมตนเอง ปัญหาเหล่านี้ส่งผลกระทบทั้งต่อตนเองและส่วนรวม การเสริมสร้างวินัยในตนเองจึงถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้บุคคลสามารถพัฒนาตนเองและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีคุณภาพ (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2561) พระพุทธศาสนาได้เสนอ “หลักไตรสิกขา” ซึ่งประกอบด้วย ศีล สมาธิ และปัญญา เป็นแนวทางการเรียนรู้และการฝึกฝนตนเองที่เป็นระบบ โดยศีลทำหน้าที่ควบคุมกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความสุจริต สมาธิช่วยให้จิตใจตั้งมั่น ไม่หวั่นไหวต่อสิ่งยั่วยุ และปัญญาทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง สามารถใช้เหตุผลในการแก้ปัญหาและการตัดสินใจอย่างมีคุณธรรม (พระธรรมปิฎก, 2545) เมื่อพิจารณาในเชิงวิชาการ พบว่าหลักไตรสิกขามีความสอดคล้องกับแนวคิดทางตะวันตกเรื่องการเรียนรู้ด้วยการกำกับตนเอง (Self-Regulated Learning) ซึ่งมุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนสามารถวางแผน ควบคุม และประเมินการเรียนรู้ของตนเองได้ (Zimmerman, 2002) ตลอดจน

แนวคิดเรื่องวินัยในตนเองที่เป็นตัวแปรสำคัญต่อความสำเร็จทางวิชาการและการพัฒนาชีวิต (Duckworth & Seligman, 2005) ดังนั้น การบูรณาการหลักไตรสิกขาเข้ากับกระบวนการเรียนรู้จึงเป็นแนวทางสำคัญในการเสริมสร้างวินัยในตนเอง เพื่อให้บุคคลมีทั้งความรู้ ความรับผิดชอบ และคุณธรรมในการดำเนินชีวิตอย่างสมดุลและยั่งยืน

หลักไตรสิกขาในพระพุทธศาสนา

ไตรสิกขา หมายถึง การฝึกฝนและพัฒนาชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา โดยมีเป้าหมายเพื่อให้บุคคลพัฒนากาย วาจา ใจ และปัญญา จนสามารถดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องและนำไปสู่ความหลุดพ้นจากกิเลสทุกข์ได้ (พระธรรมปิฎก, 2545) คำว่า “สิกขา” หมายถึง การศึกษา ฝึกฝน หรือการอบรม ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงวางระบบการเรียนรู้ไว้ 3 ด้าน คือ ศีล สมาธิ และปัญญา อันเป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงและเกื้อกูลกันอย่างเป็นระบบถือว่าเป็นการศึกษาแบบองค์รวม ครอบคลุมการพัฒนาทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ และความรู้ความเข้าใจมีลำดับขั้นตอนที่สัมพันธ์กัน ศีลเป็นพื้นฐาน สมาธิเป็นการต่อยอด และปัญญาเป็นผลสูงสุดที่เกิดจากการฝึกฝนมีเป้าหมายเพื่อความเจริญทั้งทางโลกและทางธรรม กล่าวคือ ช่วยให้บุคคลมีวินัย คุณธรรม ความสงบ และปัญญาในการแก้ปัญหาชีวิต โดยเฉพาะองค์ประกอบของไตรสิกขา ศีลสิกขา (การฝึกด้านศีล) หมายถึง การฝึกอบรมกายและวาจาให้อยู่ในความสุจริต เช่น การเว้นจากการเบียดเบียนผู้อื่น การรักษากฎเกณฑ์และจริยธรรม ศีลจึงเป็นพื้นฐานของวินัยและการอยู่ร่วมในสังคมอย่างสงบสุข (พระพรหมคุณาภรณ์, 2548) สมาธิสิกขา (การฝึกด้านสมาธิ) คือ การฝึกจิตให้ตั้งมั่น ไม่ฟุ้งซ่าน โดยอาศัยการเจริญสมาธิภาวนา ทำให้เกิดความสงบ ความเข้มแข็ง และสมาธิที่สามารถนำไปใช้ในการเรียนรู้หรือการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Payutto, 1994) ปัญญาสิกขา (การฝึกด้านปัญญา) เป็นการพัฒนาความรู้ความเข้าใจในสภาวะธรรมและความจริงของชีวิต ได้แก่ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เมื่อบุคคลมีปัญญาจะสามารถใช้เหตุผล มองโลกตามความเป็นจริง และแก้ปัญหาชีวิตได้อย่างถูกต้อง (Rahula, 1974)

เพราะฉะนั้นความสัมพันธ์ขององค์ประกอบมีความสัมพันธ์เกื้อกูลกัน ศีลทำให้เกิดความสงบในกายวาจา อันเป็นพื้นฐานให้เกิดสมาธิ ที่ตั้งมั่น และสมาธิที่มั่นคงย่อมนำไปสู่การเกิดปัญญา ที่สามารถรู้เท่าทันความจริงของชีวิต เมื่อบุคคลฝึกไตรสิกขาอย่างสมบูรณ์จะสามารถพัฒนาตนเองให้มีวินัย คุณธรรม และคุณภาพชีวิตที่ดี พร้อมทั้งเป็นกำลังสำคัญในการสร้างสังคมที่สงบสุข

ทฤษฎีการเรียนรู้และการสร้างวินัยในตนเอง

การเรียนรู้และการสร้างวินัยในตนเองเป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยให้บุคคลสามารถพัฒนาพฤติกรรม ความคิด และทักษะชีวิตอย่างมีเป้าหมาย การเรียนรู้มิได้เกิดขึ้นเพียงจากการรับรู้ข้อมูล แต่ต้องอาศัยการฝึกฝนและการควบคุมตนเองอย่างมีระบบ เพื่อให้บุคคลสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีระเบียบ รู้จักกำกับพฤติกรรมของตนเอง ตลอดจนสามารถปรับตัวต่อสถานการณ์และสังคมได้อย่างเหมาะสม (Zimmerman, 2002) ดังนั้นการเรียนรู้ที่ผสานเข้ากับการสร้างวินัยในตนเอง จึงถือเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาศักยภาพและคุณธรรมของบุคคล ซึ่งองค์ประกอบหลักของการเรียนรู้และการสร้างวินัยในตนเอง ได้แก่

ผู้เรียน (Learner) – ผู้ที่เป็นศูนย์กลางของกระบวนการเรียนรู้ ต้องมีความรับผิดชอบและความตระหนักในการพัฒนาตนเอง

สิ่งแวดล้อม (Environment) – บริบททางสังคม วัฒนธรรม และกายภาพ ที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการกำกับตนเอง

เป้าหมาย (Goals) – สิ่งที่บุคคลตั้งใจจะบรรลุ เป็นตัวกำหนดทิศทางของการเรียนรู้และวินัยในตนเอง

กระบวนการกำกับตนเอง (Self-regulation Process) – การวางแผน การปฏิบัติ การประเมินผล และการสะท้อนตนเอง (Schunk & DiBenedetto, 2020)

ทฤษฎีการเรียนรู้และการสร้างวินัยในตนเองสามารถแบ่งออกได้เป็นหลายประเภทตามกรอบแนวคิดหลัก ได้แก่

1. Self-Discipline Theory วินัยในตนเองเกิดจากการฝึกฝนและความพยายามอย่างต่อเนื่อง เฉพาะวินัยในตนเอง (Self-discipline) เป็นกระบวนการที่บุคคลสามารถควบคุมพฤติกรรม อารมณ์ และความคิดของตนเอง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยอาศัยการฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอและความพยายามที่ต่อเนื่อง (Duckworth & Seligman, 2005) ทฤษฎีวินัยในตนเองมองว่าความสำเร็จในชีวิตมิได้เกิดจากพรสวรรค์เพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากความสามารถในการยับยั้งความต้องการชั่วขณะ การรักษาความมุ่งมั่น และการลงมือทำอย่างมีระเบียบแบบแผน ดังนั้นหลักการสำคัญ การควบคุมตนเอง (Self-control): บุคคลต้องสามารถยับยั้งแรงกระตุ้นและเลือกพฤติกรรมที่สอดคล้องกับเป้าหมายระยะยาว (Baumeister & Vohs, 2007) การฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง (Consistent Practice) วินัยเกิดขึ้นจากการทำซ้ำอย่างสม่ำเสมอจนกลายเป็นนิสัย ความพยายามและความมุ่งมั่น (Perseverance and

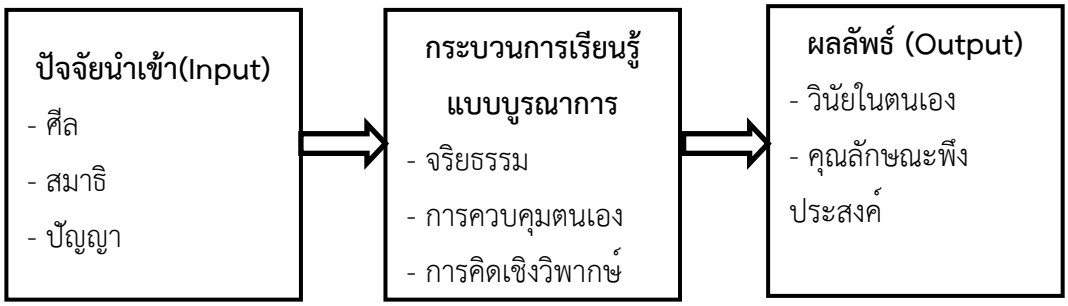
Commitment) การไม่ยอมแพ้ต่ออุปสรรคและการรักษาความพยายามแม้เผชิญความยากลำบาก แรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation): ความเชื่อมั่นและแรงบันดาลใจภายในช่วยเสริมสร้างการฝึกฝนให้ต่อเนื่อง (Ryan & Deci, 2000) ซึ่งสอดคล้องกับองค์ประกอบของวินัยในตนเอง การตั้งเป้าหมายที่ชัดเจน (Goal-setting) เป็นจุดเริ่มต้นที่กำหนดทิศทางของการฝึกฝน การวางแผนและการจัดการเวลา (Planning and Time Management) ทำให้การฝึกฝนเป็นระบบและต่อเนื่อง การควบคุมพฤติกรรมและอารมณ์ (Behavioral and Emotional Regulation) ป้องกันการหลงไปกับสิ่งรบกวนและความอยากชั่วคราว การสะท้อนตนเองและการปรับปรุง (Self-reflection and Adjustment) ประเมินตนเองและปรับกลยุทธ์เมื่อเจอปัญหา การพัฒนา Self-Discipline วินัยในตนเองไม่ได้เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ แต่ต้องผ่าน การฝึกฝนซ้ำ ๆ (Deliberate Practice) จนกลายเป็นทักษะและนิสัย เช่น การฝึกทำงานตามกำหนดเวลา การสร้างกิจวัตรที่ชัดเจน และการเสริมแรงทางบวกเมื่อปฏิบัติได้ตามเป้าหมาย (Mischel, 2014) ดังนั้น การฝึกฝนและความพยายามที่ต่อเนื่องจึงเป็นแกนกลางของทฤษฎีนี้

2. Self-Regulated Learning (SRL) การเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถวางแผน ติดตามและประเมินตนเองได้ การเรียนรู้แบบกำกับตนเอง (Self-Regulated Learning: SRL) หมายถึง กระบวนการที่ผู้เรียนมีความสามารถในการ กำหนดเป้าหมาย วางแผนการเรียนรู้ ควบคุมการปฏิบัติ ติดตามความก้าวหน้า และประเมินผลลัพธ์ของตนเอง เพื่อปรับปรุงกลยุทธ์การเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น (Zimmerman, 2002) แนวคิดนี้ถือว่า ผู้เรียนมิใช่ผู้รับสารเพียงฝ่ายเดียว แต่เป็นผู้มีบทบาทเชิงรุกในการจัดการกระบวนการเรียนรู้ของตนเอง โดยความสำคัญของ SRL ส่งเสริมให้ผู้เรียนมี ความเป็นเจ้าของการเรียนรู้ (Ownership of Learning) พัฒนาทักษะ การคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหา สร้างความรับผิดชอบและวินัยในตนเอง ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 (Schunk & Greene, 2018) และเชื่อมโยงกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้นและการเรียนรู้ตลอดชีวิต องค์ประกอบของ SRL ตามกรอบของ Zimmerman (2000; 2002) กระบวนการ SRL แบ่งออกเป็น สามระยะ (Phases) ที่เชื่อมโยงเป็นวงจร ดังนี้ ระยะการวางแผน (Forethought Phase) การกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ การวางกลยุทธ์และวิธีการเรียน การสร้างแรงจูงใจภายใน เช่น ความเชื่อมั่นในตนเอง (self-efficacy) ระยะการปฏิบัติ (Performance Phase) การควบคุมพฤติกรรมและสมาธิ การใช้กลยุทธ์การเรียนรู้ เช่น การสรุป การทำบันทึก การติดตามและตรวจสอบความก้าวหน้า (self-

monitoring) ระยะการสะท้อนผล (Self-Reflection Phase) การประเมินผลการเรียนรู้เปรียบเทียบกับเป้าหมาย การสะท้อนจุดแข็ง-จุดอ่อนของตนเอง การปรับเปลี่ยนกลยุทธ์สำหรับการเรียนในครั้งถัดไป ลักษณะสำคัญของผู้เรียนที่มี SRL มีเป้าหมายที่ชัดเจน ใช้กลยุทธ์การเรียนรู้ที่หลากหลาย สามารถควบคุมอารมณ์และแรงจูงใจ และมีการสะท้อนผลและปรับปรุงตนเองอย่างต่อเนื่อง (Panadero, 2017)

3. การบูรณาการจริยธรรมกับการเรียนรู้ เน้นการพัฒนาพฤติกรรมและคุณลักษณะที่ดีควบคู่กับความรู้ การบูรณาการจริยธรรมกับการเรียนรู้ (Integration of Ethics into Learning) หมายถึง กระบวนการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ที่ไม่เพียงมุ่งเน้นการถ่ายทอดความรู้หรือทักษะทางวิชาการเท่านั้น แต่ยังให้ความสำคัญกับการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อสร้างสมดุลระหว่าง “ความรู้” และ “ความดี” (Noddings, 2002) แนวคิดนี้ถือเป็นการสร้างผู้เรียนที่มีทั้งความสามารถในการทำงานและความรับผิดชอบต่อสังคม การสร้างบุคคลที่สมบูรณ์ คือ มีทั้งความรู้ ความสามารถ และคุณธรรม การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน เนื่องจากผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้โดยไม่ก่อให้เกิดการเบียดเบียนต่อผู้อื่น (UNESCO, 2015) การลดปัญหาพฤติกรรมเบี่ยงเบน เช่น การทุจริต การใช้ความรุนแรง และการขาดวินัย การสร้างทุนมนุษย์ที่มีคุณภาพ ซึ่งตอบสนองต่อทั้งตลาดแรงงานและความต้องการของสังคม ซึ่งองค์ประกอบของการบูรณาการ เนื้อหาการเรียนรู้ (Curriculum Content) การผสมผสานเรื่องคุณธรรมและจริยธรรมไว้ในวิชาต่าง ๆ เช่น การสอนวิทยาศาสตร์ควบคู่กับความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม วิธีการจัดการเรียนรู้ (Pedagogical Methods) ใช้การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การอภิปรายกรณีศึกษา และการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์ด้านจริยธรรม (Lickona, 1991) การเป็นแบบอย่างของครู (Teacher as Role Model) ครูต้องประพฤติเป็นแบบอย่างที่ดี สร้างแรงบันดาลใจให้ผู้เรียน สิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ (Learning Environment) สร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ และการเคารพผู้อื่น และการประเมินผล (Assessment) ไม่เพียงวัดผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ แต่รวมถึงพฤติกรรม คุณธรรม และคุณลักษณะของผู้เรียน ซึ่งแนวทางการพัฒนา การบูรณาการในหลักสูตร (Curriculum Integration) กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์และจริยธรรมเป็นผลลัพธ์การเรียนรู้ที่สำคัญ การเรียนรู้เชิงบริการ (Service Learning) ส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านการทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม การพัฒนาการคิดเชิงจริยธรรม (Moral Reasoning) ฝึกผู้เรียนให้ตัดสินใจ

โดยใช้คุณธรรมและเหตุผล การสร้างชุมชนการเรียนรู้เชิงคุณธรรม (Ethical Learning Community) ให้โรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาเป็นพื้นที่ที่เน้นทั้งวิชาการและคุณธรรมร่วมกัน ดังรูปภาพที่ 1

การบูรณาการจริยธรรมกับไตรสิกขา : มิติพุทธศาสนากับการเรียนรู้สมัยใหม่

การศึกษาในยุคปัจจุบันมิได้มุ่งเพียงการถ่ายทอดความรู้และทักษะทางวิชาการ แต่ยังเน้นการปลูกฝังคุณธรรมและพฤติกรรมที่ดีควบคู่กันไป ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพระพุทธศาสนาที่เสนอหลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา อันเป็นกระบวนการพัฒนาคนแบบองค์รวม (holistic development) ที่ผสมผสานการเรียนรู้ทางพฤติกรรม จิตใจ และปัญญาเข้าด้วยกัน

1. ศีลสิกขา ฐานของจริยธรรมและวินัยในสังคม การบูรณาการจริยธรรมเข้าสู่การเรียนรู้สมัยใหม่สามารถเทียบเคียงได้กับ ศีลสิกขา ซึ่งเน้นการควบคุมกาย วาจา และพฤติกรรมให้อยู่ในขอบเขตที่ถูกต้อง การปลูกฝังคุณธรรม เช่น ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ และการเคารพผู้อื่น สอดคล้องกับแนวทางการศึกษาสมัยใหม่ที่มุ่งสร้าง คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของผู้เรียน (Lickona, 1991) ศีลสิกขาจึงทำหน้าที่เป็นฐานของวินัยในตนเองและการอยู่ร่วมกับสังคมอย่างสงบสุข

2. สมาธิสิกขา การพัฒนาจิตใจและการเรียนรู้เชิงลึก ในโลกการศึกษาสมัยใหม่มีการเน้นเรื่อง การควบคุมอารมณ์ (emotional regulation) และการจดจ่อ (focus) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับ สมาธิสิกขา ที่เป็นการฝึกให้จิตตั้งมั่น ไม่ฟุ้งซ่าน ช่วยให้ผู้เรียนมีสมาธิในการเรียน ควบคุมความเครียด และพัฒนาความสามารถในการคิดเชิงวิเคราะห์และแก้ปัญหาได้ดียิ่งขึ้น (Ryan & Deci, 2000)

3. ปัญญาสิกขา การพัฒนาความคิดเชิงวิพากษ์และการใช้เหตุผล การศึกษาในศตวรรษที่ 21 มุ่งพัฒนา การคิดวิเคราะห์ (critical thinking) และ การแก้ปัญหา (problem solving) ซึ่งเชื่อมโยงโดยตรงกับปัญญาสิกขา ที่เป็นการพัฒนาความรู้ความเข้าใจตามความเป็นจริง มองโลกอย่างรอบด้าน และตัดสินใจโดยใช้ทั้งเหตุผลและจริยธรรม ปัญญาสิกขาจึงช่วยเชื่อมโยงการเรียนรู้กับการใช้ชีวิตจริง โดยให้ผู้เรียนมีความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ควบคู่กับการยึดมั่นในคุณธรรม (Noddings, 2002)

4. การบูรณาการไตรสิกขากับการเรียนรู้สมัยใหม่ มีหลายด้าน ดังนี้

4.1 ด้านเนื้อหาหลักสูตร บรรจุประเด็นคุณธรรม จริยธรรม และการพัฒนาความคิดเชิงวิพากษ์ในทุกวิชา

4.2 ด้านกระบวนการเรียนรู้ ใช้กิจกรรมเชิงประสบการณ์ (experiential learning) และการเรียนรู้เชิงบริการ (service learning) เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาทั้งความรู้และพฤติกรรมที่ดี

4.3 ด้านสิ่งแวดล้อมการศึกษา สร้างบรรยากาศแห่งการมีวินัย ความรับผิดชอบ และการใฝ่เรียนรู้ร่วมกัน

4.4 ด้านผู้สอน ครูทำหน้าที่เป็นทั้งผู้ถ่ายทอดความรู้และเป็นแบบอย่างทางคุณธรรม

การประยุกต์ใช้

การเรียนตามหลักไตรสิกขา ซึ่งประกอบด้วยศีล สมาธิ และปัญญา เป็นแนวทางสำคัญในการเสริมสร้างวินัยในตนเอง โดยสามารถประยุกต์ใช้ในระดับต่าง ๆ ดังนี้

1. ระดับบุคคล การฝึกปฏิบัติตามหลักศีล สมาธิ และปัญญาช่วยให้บุคคลมีวินัยในตนเอง โดยการรักษาศีลช่วยให้บุคคลมีความรับผิดชอบและควบคุมตนเองได้ดีขึ้น สมาธิช่วยพัฒนาความตั้งใจและความมั่นคงของจิตใจ ในขณะที่ปัญญาช่วยให้คิดวิเคราะห์ แยกแยะเหตุและผล และตัดสินใจอย่างรอบคอบ ส่งผลให้บุคคลมีวินัยในตนเองและสามารถพัฒนาตนอย่างต่อเนื่อง (อภิลักษณ์ เนียมโพธิ์, 2560)

2. ระดับผู้บริหารสถานศึกษา การนำหลักไตรสิกขามาประยุกต์ใช้ช่วยสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ดีและเสริมสร้างวินัยทั้งต่อตนเองและบุคลากร การรักษาศีลสะท้อนถึงความซื่อสัตย์ยุติธรรม และความรับผิดชอบในการบริหารงาน สมาธิช่วยให้ผู้บริหารมีความตั้งใจและสามารถวางแผนงาน ตัดสินใจ และจัดลำดับความสำคัญของงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนปัญญาช่วยในการวิเคราะห์ปัญหา วางนโยบาย และประเมินผลกระทบ ส่งผลให้สามารถบริหาร

สถานศึกษาอย่างรอบคอบและเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับครูและนักเรียน (สุจิตรา ทิพย์บุรีและคณะ, 2565)

3. ระดับสังคม การประยุกต์หลักไตรสิกขาช่วยเสริมสร้างวินัยร่วมและคุณภาพชีวิตของชุมชน การรักษาศีลช่วยให้สมาชิกสังคมยึดมั่นความซื่อสัตย์ เคารพกฎหมาย และลดความขัดแย้ง สมาธิช่วยให้สมาชิกมีความตั้งใจ อดทน และสามารถร่วมมือกันทำกิจกรรมส่วนรวมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนปัญญาช่วยให้สังคมสามารถตัดสินใจร่วมกันอย่างรอบคอบ วางแผนพัฒนาชุมชนและสังคมอย่างยั่งยืน ผลลัพธ์คือสังคมที่เป็นระเบียบ มีความร่วมมือสูง และสามารถพัฒนาอย่างยั่งยืนทั้งในระดับบุคคลและส่วนรวม (ประนอม กรีอารีย์, 2566)

การบูรณาการจริยธรรมกับการเรียนรู้โดยใช้กรอบ ไตรสิกขา เป็นหลัก ทำให้การศึกษาไม่เพียงสร้างผู้ที่มีความรู้ทางวิชาการ แต่ยังสร้างบุคคลที่มีวินัย คุณธรรม สมาธิ และปัญญา ซึ่งตรงกับแนวคิดการเรียนรู้สมัยใหม่ที่เน้นทั้ง สมรรถนะทางวิชาการและคุณลักษณะทางคุณธรรม อันจะนำไปสู่การพัฒนาสังคมที่สมดุลและยั่งยืน การเรียนตามหลักไตรสิกขา คือ การพัฒนาตนเองผ่าน ศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญในการเสริมสร้างวินัยในตนเอง โดยเสนอแนะ 3 กลุ่ม ดังนี้

1) สำหรับ บุคคล การปฏิบัติไตรสิกขาช่วยให้เกิดความรับผิดชอบและควบคุมตนเองได้ดีขึ้น การรักษาศีลช่วยให้มีคุณธรรมและจริยธรรมในชีวิตประจำวัน สมาธิช่วยพัฒนาความตั้งใจและความมั่นคงของจิตใจ ในขณะที่ปัญญาช่วยให้สามารถคิดวิเคราะห์และตัดสินใจอย่างรอบคอบ ส่งผลให้บุคคลมีวินัยในตนเองและพัฒนาตนอย่างต่อเนื่อง

2) สำหรับ ผู้บริหารสถานศึกษา การนำหลักไตรสิกขามาประยุกต์ช่วยสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็งและส่งเสริมวินัยของตนเองและบุคลากร การรักษาศีลสะท้อนถึงความซื่อสัตย์และความยุติธรรมในการบริหาร สมาธิช่วยให้การวางแผนและการตัดสินใจมีประสิทธิภาพ ส่วนปัญญาช่วยให้วิเคราะห์ปัญหา วางนโยบาย และประเมินผลกระทบได้อย่างรอบคอบ ส่งผลให้ผู้บริหารสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีและสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาบุคลากรและผู้เรียน

3) สำหรับ สังคม การเรียนตามไตรสิกขาช่วยส่งเสริมวินัยร่วมและสร้างสังคมที่มีคุณภาพ การรักษาศีลช่วยให้สมาชิกสังคมยึดมั่นในความซื่อสัตย์ เคารพกฎหมาย และลดความขัดแย้ง สมาธิช่วยให้สมาชิกมีความตั้งใจ อดทน และร่วมมือกันในการทำกิจกรรมเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ส่วนปัญญาช่วยให้สังคมสามารถตัดสินใจร่วมกันอย่างมีเหตุผลและวางแผนพัฒนา

ชุมชนอย่างยั่งยืน ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น คือ สังคมที่เป็นระเบียบ มีความร่วมมือ และสามารถพัฒนาชุมชนและประเทศอย่างยั่งยืน

สรุป

การเรียนตามหลักไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้างวินัยในตนเอง เป็นแนวทางการพัฒนาผู้เรียนที่บูรณาการทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ และสติปัญญา โดยมีศีลสิกขาเป็นฐานสำคัญในการกำกับพฤติกรรมและสร้างจริยธรรม ทำให้ผู้เรียนรู้จักเคารพกติกาและควบคุมตนเอง สมาธิสิกขาช่วยฝึกจิตใจให้มีสติ สมาธิ และความมั่นคงทางอารมณ์ ซึ่งสอดคล้องกับการเรียนรู้แบบกำกับตนเอง (Self-Regulated Learning) ที่เน้นการวางแผน ติดตาม และประเมินตนเอง ส่วนปัญญาสิกขามุ่งเน้นการใช้เหตุผล การคิดเชิงวิพากษ์ และการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ อันเป็นคุณลักษณะสำคัญของการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เมื่อนำทั้งสามด้านมาประยุกต์ใช้ร่วมกับกระบวนการเรียนรู้สมัยใหม่ เช่น การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) และการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-Directed Learning) จะทำให้เกิดการพัฒนาวินัยในตนเองที่รอบด้าน ผู้เรียนสามารถกำกับพฤติกรรม จิตใจ และความคิดของตนเองได้อย่างสมดุล มีคุณธรรมควบคู่กับความรู้ และสามารถดำรงชีวิตในสังคมอย่างสร้างสรรค์และยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2561). *การศึกษาเพื่อพัฒนาคุณธรรมและวินัย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2545). *พุทธธรรม.* กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2548). *หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชีวิต.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ธรรมสภา.

ประนอม กรีอารีย์, (2566). การจัดการเรียนการสอนตามหลักไตรสิกขา. *วารสาร นิตยสารเสียงธรรมจากมหายาน,* 9(1), 8-19.

อภิลักษณ์ เนียมโพธิ์. (2560). การพัฒนาความมีวินัยในตนเองด้านการเรียนรู้ ตามหลักไตรสิกขา ของนักเรียนประถมการศึกษาชั้นปีที่ 5. ใน *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน.* บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยรังสิต.

สุจิตรา ทิพย์บุรี. (2565). ไตรสิกขา : กระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในสังคม. ใน *รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 4 พ.ศ.2565 "พุทธศาสนาและปรัชญา : แนวคิด มุมมอง สู่สันติภาพ".* มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช.

Bandura, A. (1977). *Social Learning Theory Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.*

Baumeister, R. F., & Vohs, K. D. (2007). Self-regulation, ego depletion, and motivation. *Social and Personality Psychology Compass,* 1(1), 115–128.

Duckworth, A. L., & Seligman, M. E. (2005). Self-discipline outdoes IQ in predicting academic performance of adolescents. *Psychological Science,* 16(12), 939–944.

Narvaez, D., & Lapsley, D. (2008). Teaching moral character: Two alternatives for teacher education. *The Teacher Educator,* 43(2), 156–172.

Mischel, W. (2014). *The Marshmallow Test: Mastering self-control*. New York: Little, Brown and Company.

Piaget, J. (1970). Genetic Epistemology. New York: Columbia University Press.Panadero, E. (2017). A review of self-regulated learning: Six models and four directions for research. *Frontiers in Psychology,* 8, 422.

Payutto, P. A. (1994). *Buddhadhamma: Natural Laws and Values for Life.* Bangkok: Buddhadhamma Foundation.

Rahula, W. (1974). *What the Buddha Taught*. New York: Grove Press.

Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist,* 55(1), 68–78.

Schunk, D. H., & Greene, J. A. (2018). *Handbook of self-regulation of learning and performance.* (2nd ed.). New York: Routledge.

Schunk, D. H., & DiBenedetto, M. K. (2020). *Motivation and social-emotional learning: Theory, research, and practice.* Springer.

Skinner, B. F. (1953). *Science and Human Behavior.* New York: Macmillan.

Zimmerman, B. J. (2000). Self-efficacy: An essential motive to learn. *Contemporary Educational Psychology,* 25(1), 82–91.

Zimmerman, B. J. (2002). Becoming a self-regulated learner: An overview. *Theory Into Practice,* 41(2), 64–70.

การจัดการนวัตกรรมบริการที่ส่งผลต่อความได้เปรียบเชิงการแข่งขันของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ในจังหวัดตาก*

SERVICE INNOVATION MANAGEMENT AFFECTING THE COMPETITIVE ADVANTAGE OF SMALL AND MEDIUM ENTERPRISES IN TAK PROVINCE

พรรณทิมา วรรณสุทธิ์[1] และ ศักดิ์นรินทร์ เสือสิทธิ์[2]

Phantima Wannasuth[1] and Saknarint Suesit[2]

[1-2]วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น

[1-2]Northern College, Thailand

Corresponding Author's Email: phantima@northern.ac.th

วันที่รับบทความ : 17 ตุลาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 2 พฤศจิกายน 2568; วันตอบรับบทความ : 4 พฤศจิกายน 2568

Received 17 October 2025; Revised 2 November 2025; Accepted 4 November 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับการจัดการนวัตกรรมบริการของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดตาก 2) ศึกษาระดับความได้เปรียบเชิงการแข่งขันของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดตาก 3) วิเคราะห์การจัดการนวัตกรรมบริการที่ส่งผลต่อความได้เปรียบเชิงการแข่งขันของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดตาก เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ประกอบธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในจังหวัดตาก จำนวน 330 คน โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่

Citation:

* พรรณทิมา วรรณสุทธิ์ และ ศักดิ์นรินทร์ เสือสิทธิ์. (2568). การจัดการนวัตกรรมบริการที่ส่งผลต่อความได้เปรียบเชิงการแข่งขันของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ในจังหวัดตาก. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(6), 142-160.

Phantima Wannasuth and Saknarint Suesit. (2025). Service Innovation Management Affecting The Competitive Advantage Of Small And Medium Enterprises In Tak Province. Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(6), 142-160.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล หาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการถดถอยพหุคูณ Multiple Regression Analysis โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ผลการวิจัยที่พบว่า

1) ระดับการจัดการนวัตกรรมบริการของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดตาก โดยรวมอยู่ในระดับมาก (Mean = 3.65, SD = 0.844) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านแนวคิดบริการใหม่ ด้านระบบการส่งมอบบริการ ด้านเทคโนโลยีสนับสนุน และด้านการปฏิสัมพันธ์กับลูกค้า

2) ระดับความได้เปรียบเชิงการแข่งขันของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดตาก โดยรวมอยู่ในระดับมาก (Mean = 3.67, SD = 0.869) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านต้นทุน ด้านความแตกต่าง ด้านการตอบสนองลูกค้า และด้านคุณภาพ

3) การวิเคราะห์การจัดการนวัตกรรมบริการที่ส่งผลต่อความได้เปรียบเชิงการแข่งขันของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดตาก พบว่า ด้านการปฏิสัมพันธ์กับลูกค้าด้านระบบการส่งมอบบริการ และด้านเทคโนโลยีสนับสนุน ส่งผลต่อความได้เปรียบเชิงการแข่งขันของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดตาก ขณะที่ด้านแนวคิดบริการใหม่ ไม่ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

คำสำคัญ: การจัดการนวัตกรรมบริการ, ความได้เปรียบเชิงการแข่งขัน, ธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

Abstract

The purposes of this research were: (1) to examine the level of service innovation management among small and medium-sized enterprises (SMEs) in Tak Province, (2) to investigate the level of competitive advantage among SMEs in Tak Province, and (3) to analyze the influence of service innovation management on the competitive advantage of SMEs in Tak Province. This research employed a quantitative approach. The population and sample consisted of 330 SME entrepreneurs in Tak Province, and data were collected using a questionnaire. The statistical methods used for data analysis included

frequency, percentage, mean, standard deviation, and multiple regression analysis, with a significance level set at 0.05.

The research findings revealed that:

1) The overall level of service innovation management among SMEs in Tak Province was at a high level (Mean = 3.65, SD = 0.844). The highest mean score was found in the dimension of new service concepts, followed by service delivery systems, supporting technology, and customer interaction.

2) The overall level of competitive advantage among SMEs in Tak Province was also at a high level (Mean = 3.67, SD = 0.869). The highest mean score was in cost advantage, followed by differentiation, customer responsiveness, and quality.

3) The analysis of the influence of service innovation management on competitive advantage showed that customer interaction, service delivery systems, and supporting technology significantly influenced competitive advantage among SMEs in Tak Province, while new service concepts had no statistically significant effect at the 0.05 level.

Keywords: Service Innovation Management, Competitive Advantage, Small and Medium Enterprises (SMEs)

บทนำ

ในยุคของการแข่งขันทางธุรกิจที่รุนแรงและมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากเทคโนโลยีดิจิทัล การสร้างความได้เปรียบเชิงการแข่งขัน (Competitive Advantage) กลายเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ธุรกิจสามารถดำรงอยู่และเติบโตได้อย่างยั่งยืน โดยเฉพาะธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ซึ่งเป็นกลุ่มธุรกิจที่มีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศไทย ทั้งในด้านการสร้างงาน การกระจายรายได้ และการพัฒนาชุมชนในระดับท้องถิ่น (สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, 2567) ธุรกิจ SMEs ถือเป็นกลไกหลักที่ช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศในทุกภูมิภาค โดยมีจำนวนมากกว่า 3 ล้านรายทั่วประเทศ และสร้างการจ้างงานคิดเป็นกว่าร้อยละ 70 ของแรงงานทั้งหมด อีกทั้งยังเป็นแหล่งผลิตสินค้า

หรือบริการที่มีความหลากหลายและสอดคล้องกับความต้องการของตลาดในท้องถิ่น (กระทรวงอุตสาหกรรม, 2566) อย่างไรก็ตาม SMEs จำนวนไม่น้อยยังคงเผชิญกับข้อจำกัดหลายประการ เช่น ขาดความรู้ด้านการบริหารจัดการ การเข้าถึงเทคโนโลยีสมัยใหม่ การขาดงบประมาณในการพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือบริการ รวมถึงขาดกลยุทธ์ที่ชัดเจนในการสร้างความแตกต่างจากคู่แข่งในตลาด

ในสถานการณ์ดังกล่าว นวัตกรรมบริการ (Service Innovation) จึงเป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาแนวคิด วิธีการ หรือรูปแบบการให้บริการที่ตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้อย่างสร้างสรรค์และแตกต่าง นวัตกรรมบริการไม่เพียงช่วยยกระดับประสบการณ์ของลูกค้า แต่ยังส่งผลต่อการสร้างคุณค่าและภาพลักษณ์ที่ดีต่อธุรกิจ ซึ่งนำไปสู่ความภักดีของลูกค้าและความได้เปรียบในระยะยาว (Oke, 2007; Hertog, 2010) อย่างไรก็ตาม ธุรกิจ SMEs ส่วนใหญ่ยังขาดการบริหารจัดการนวัตกรรมบริการอย่างเป็นระบบ ไม่ว่าจะเป็นการวางแผนกลยุทธ์ด้านนวัตกรรม การจัดสรรทรัพยากรบุคคลและงบประมาณที่เหมาะสม หรือการประเมินประสิทธิภาพของการให้บริการ ซึ่งทำให้ไม่สามารถสร้างความแตกต่างทางการแข่งขันได้อย่างชัดเจน (ธนากร พรหมจันทร์, 2566) นอกจากนี้ ความรู้ความเข้าใจของผู้ประกอบการเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการพัฒนาบริการยังมีข้อจำกัด ส่งผลให้การดำเนินธุรกิจขาดความคล่องตัวและไม่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้

จังหวัดตาก ซึ่งเป็นจังหวัดชายแดนที่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจสูง โดยเฉพาะด้านการค้าชายแดน การท่องเที่ยว และบริการด้านโลจิสติกส์ ธุรกิจ SMEs ในพื้นที่จึงมีโอกาสเติบโตและขยายตลาดได้อย่างกว้างขวาง หากสามารถนำแนวคิดการจัดการนวัตกรรมบริการมาประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม ทั้งในด้านการสร้างสรรค์บริการใหม่ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการให้บริการ และการสร้างประสบการณ์เชิงบวกให้กับลูกค้า ซึ่งจะช่วยเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันของผู้ประกอบการและส่งเสริมเศรษฐกิจของจังหวัดโดยรวมให้เติบโตอย่างยั่งยืน

ดังนั้น การศึกษาการจัดการนวัตกรรมบริการที่ส่งผลต่อความได้เปรียบเชิงการแข่งขันของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดตาก จึงมีความสำคัญในการให้ข้อมูลเชิงประจักษ์แก่ผู้ประกอบการ หน่วยงานภาครัฐ และภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมการดำเนินธุรกิจให้มีประสิทธิภาพ สามารถสร้างความแตกต่าง และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในระยะยาวต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการจัดการนวัตกรรมบริการของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดตาก

2. เพื่อศึกษาระดับความได้เปรียบเชิงการแข่งขันของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดตาก

3. เพื่อวิเคราะห์การจัดการนวัตกรรมบริการที่ส่งผลต่อความได้เปรียบเชิงการแข่งขันของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดตาก

สมมติฐานการวิจัย

การจัดการนวัตกรรมบริการส่งผลต่อความได้เปรียบเชิงการแข่งขันของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดตาก

การทบทวนวรรณกรรม

การจัดการนวัตกรรมบริการที่ส่งผลต่อความได้เปรียบเชิงการแข่งขันของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดตาก ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี นำไปสู่กรอบแนวคิดในการวิจัย ได้แก่

1. การจัดการนวัตกรรมบริการ (Service Innovation Management Concept)

แนวคิดการจัดการนวัตกรรมบริการ (Service Innovation Management) หมายถึง กระบวนการในการสร้างสรรค์ พัฒนา และบริหารจัดการนวัตกรรมที่เกิดขึ้นในภาคบริการ เพื่อให้บริการมีคุณภาพสูง มีประสิทธิภาพ และสามารถตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้าได้ดียิ่งขึ้น (Hertog, 2010) โดยมุ่งเน้นให้ธุรกิจสามารถสร้างความแตกต่าง สร้างคุณค่าใหม่ และปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของตลาดและเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว การจัดการนวัตกรรมบริการมีองค์ประกอบสำคัญ 4 มิติ ดังนี้

1) แนวคิดบริการใหม่ (New Service Concept) เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความคิดริเริ่มและนวัตกรรมด้านบริการใหม่ ๆ ที่ตรงกับความต้องการของลูกค้าและตลาดเป้าหมาย ซึ่งอาจเป็นการออกแบบบริการใหม่ การสร้างรูปแบบการให้บริการใหม่ หรือการเพิ่มฟีเจอร์และคุณสมบัติของบริการที่ทำให้แตกต่างจากคู่แข่ง การสร้างแนวคิดบริการใหม่เป็นจุดเริ่มต้นของ

นวัตกรรมที่ช่วยเพิ่มความได้เปรียบในการแข่งขัน (Hertog, 2010; Gallouj & Weinstein, 1997)

2) การปฏิสัมพันธ์กับลูกค้า (Client Interface) เกี่ยวข้องกับการจัดการความสัมพันธ์และการสื่อสารกับลูกค้า การปฏิสัมพันธ์อย่างมีประสิทธิภาพสามารถสร้างประสบการณ์ที่ดีให้กับลูกค้า และช่วยให้องค์กรได้รับข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) เพื่อนำมาปรับปรุงและพัฒนาบริการต่อไป การให้บริการที่เน้นลูกค้าเป็นศูนย์กลาง (Customer-Centric Approach) ถือเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความพึงพอใจและความภักดีของลูกค้า (Bitner, Ostrom, & Morgan, 2008)

3) ระบบการส่งมอบบริการ (Service Delivery System) เกี่ยวข้องกับกระบวนการและระบบที่ใช้ในการให้บริการ ตั้งแต่การวางแผน การดำเนินงาน ไปจนถึงการติดตามและประเมินผล เพื่อให้การให้บริการมีประสิทธิภาพสูงสุด การออกแบบระบบการส่งมอบบริการที่เหมาะสมช่วยลดต้นทุนเวลาและทรัพยากร และเพิ่มความรวดเร็วและความถูกต้องของบริการ (Lovelock & Wirtz, 2016)

4) เทคโนโลยีสนับสนุน (Technological Options) เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการให้บริการ เช่น ระบบดิจิทัล การวิเคราะห์ข้อมูลลูกค้า (Data Analytics) หรือเทคโนโลยีอัตโนมัติ (Automation) เทคโนโลยีเหล่านี้ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการ ลดความผิดพลาด และสร้างประสบการณ์ใหม่ ๆ ให้กับลูกค้า การนำเทคโนโลยีมาใช้ร่วมกับนวัตกรรมบริการช่วยให้ธุรกิจสามารถแข่งขันได้ในระยะยาว (Chesbrough, 2011; Hertog, 2010)

ทั้งสี่มิตินี้ทำงานร่วมกันเพื่อยกระดับคุณภาพและประสิทธิภาพของการให้บริการ ทำให้ธุรกิจสามารถสร้างคุณค่าใหม่ ตอบสนองความต้องการของลูกค้า และสร้างความได้เปรียบเชิงการแข่งขันในตลาดที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

2. ความได้เปรียบเชิงการแข่งขันของธุรกิจ SMEs

ความได้เปรียบเชิงการแข่งขัน (Competitive Advantage) หมายถึง ความสามารถของธุรกิจในการสร้างผลลัพธ์ที่เหนือกว่าคู่แข่งในตลาด ทำให้สามารถดึงดูดลูกค้า รักษาฐานลูกค้า และสร้างผลกำไรได้อย่างต่อเนื่อง (Porter, 1985; Barney, 1991) สำหรับธุรกิจ SMEs การสร้างความได้เปรียบเชิงการแข่งขันสามารถพิจารณาได้ในหลายด้าน ดังนี้

1) ด้านต้นทุน (Cost Leadership) คือ ความสามารถของธุรกิจในการผลิตสินค้าหรือให้บริการในต้นทุนที่ต่ำกว่าคู่แข่ง โดยไม่ลดคุณภาพของสินค้าและบริการ ทำให้สามารถกำหนดราคาที่แข่งขันได้และรักษากำไร ตามแนวคิดของ Porter (1985) กล่าวไว้ว่ากลยุทธ์ความเป็นผู้นำด้านต้นทุนช่วยให้องค์กรสามารถแข่งขันโดยอาศัยราคาที่ต่ำและประสิทธิภาพในการดำเนินงาน การจัดการต้นทุนอย่างมีระบบ เช่น การใช้เทคโนโลยี การปรับปรุงกระบวนการผลิตและบริการ หรือการบริหารทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นสิ่งสำคัญสำหรับ SMEs

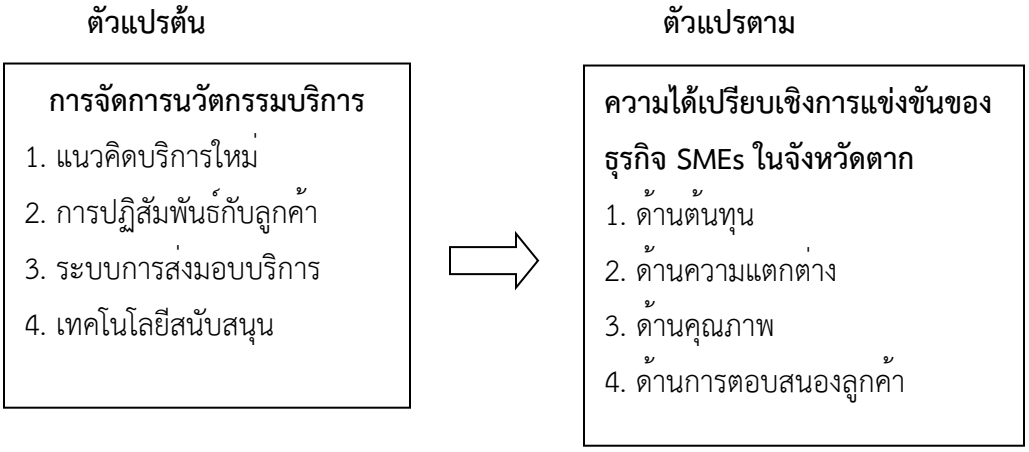
2) ด้านความแตกต่าง (Differentiation) คือ ความสามารถของธุรกิจในการสร้างคุณค่าและความแตกต่างในสินค้าหรือบริการที่ลูกค้าไม่สามารถหาจากคู่แข่งได้ ซึ่งสามารถสร้างความจงรักภักดีของลูกค้าและเพิ่มมูลค่าให้ธุรกิจ

3) ด้านคุณภาพ (Quality) เป็นความสามารถของธุรกิจในการให้บริการหรือผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพสูง ตรงตามความต้องการของลูกค้า และลดความผิดพลาดหรือปัญหาที่เกิดขึ้น ตามแนวคิด Total Quality Management (TQM) และแนวทางการบริหารคุณภาพของ Deming & Juran การรักษาคุณภาพที่สม่ำเสมอช่วยให้ธุรกิจสร้างความพึงพอใจและความเชื่อมั่นของลูกค้า ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของความได้เปรียบเชิงการแข่งขัน การจัดการคุณภาพใน SMEs มักเกี่ยวข้องกับกระบวนการตรวจสอบคุณภาพ การพัฒนาบุคลากร และการปรับปรุงกระบวนการบริการอย่างต่อเนื่อง

4) ด้านการตอบสนองลูกค้า (Customer Responsiveness) เป็นความสามารถของธุรกิจในการตอบสนองความต้องการ ความคาดหวัง และข้อร้องเรียนของลูกค้าได้อย่างรวดเร็วและเหมาะสม ซึ่งสร้างความพึงพอใจและความสัมพันธ์ระยะยาวกับลูกค้า ตามแนวคิดการตลาดบริการ (Service Marketing) ของ Lovelock & Wirtz (2016) การตอบสนองลูกค้าอย่างมีประสิทธิภาพเป็นองค์ประกอบสำคัญของการสร้างความได้เปรียบเชิงการแข่งขัน การใช้เทคโนโลยี การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และการปรับปรุงกระบวนการบริการเพื่อให้ตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้ทันเวลา เป็นวิธีที่ SMEs สามารถสร้างความแตกต่างและรักษาฐานลูกค้าได้

สรุปได้ว่าแนวคิดและทฤษฎีการจัดการนวัตกรรมบริการคือการสร้างสรรค์บริการใหม่ ๆ ที่ตอบสนองความต้องการของลูกค้าและตลาดท้องถิ่น พัฒนา และบริหารจัดการนวัตกรรมในภาคบริการและให้บริการที่เน้นลูกค้าเป็นศูนย์กลาง เพื่อสร้างความพึงพอใจและความภักดี เพื่อสร้างคุณค่าใหม่ให้กับลูกค้า ปรับปรุงกระบวนการบริการ และประยุกต์ใช้

เทคโนโลยีในการเพิ่มประสิทธิภาพ ความได้เปรียบเชิงการแข่งขันคือความสามารถของธุรกิจในการสร้างผลลัพธ์ที่เหนือกว่าคู่แข่ง ทำให้รักษาฐานลูกค้าและสร้างผลกำไรอย่างต่อเนื่อง โดยแนวคิดมีความสำคัญต่อ SMEs จังหวัดตาก หากสามารถบริหารจัดการนวัตกรรมบริการได้อย่างเหมาะสม จะสามารถสร้างบริการที่แตกต่าง สร้างประสบการณ์ใหม่ให้ลูกค้า และเพิ่มศักยภาพการแข่งขันในตลาดท้องถิ่นและชายแดนได้ ซึ่งสามารถนำมาเขียนกรอบแนวความคิดตามภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวความคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาการจัดการนวัตกรรมบริการที่ส่งผลต่อความได้เปรียบเชิงการแข่งขันของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ในจังหวัดตาก โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัย คือ ธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ที่ประกอบกิจการในจังหวัดตาก ทั้งในภาคบริการ การผลิต การค้า และธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการแก่ลูกค้าและชุมชนท้องถิ่น โดยข้อมูลประชากรถูกอ้างอิงจาก สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมจังหวัดตาก (2567) จำนวน 1,528 ราย ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างสำหรับการศึกษาโดยใช้สูตรการคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ตาม

หลักการของทาโรยามาเน่ (Taro Yamane, 1973) ที่ระดับความน่าเชื่อถือร้อยละ 95 ความคลาดเคลื่อนที่ร้อยละ ±5 จึงได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้นจำนวน 330 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 คำถามข้อมูลลักษณะส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา ประสบการณ์ทำงาน/บริหารธุรกิจ ตำแหน่งในธุรกิจ ประเภทธุรกิจ จำนวนพนักงาน และ ระยะเวลาที่ดำเนินธุรกิจ

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการจัดการนวัตกรรมบริการของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ในจังหวัดตาก ประกอบด้วย แนวคิดบริการใหม่ การปฏิสัมพันธ์กับลูกค้า ระบบการส่งมอบบริการ และเทคโนโลยีสนับสนุน

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับความได้เปรียบเชิงการแข่งขันของธุรกิจ SMEs ในจังหวัดตาก ประกอบด้วย ด้านต้นทุน ด้านความแตกต่าง ด้านคุณภาพ และด้านการตอบสนองลูกค้า

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1. ความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ตรวจสอบการใช้ภาษาโดยการนำแบบสอบถามตรวจความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ค่า IOC ของข้อคำถามมีความตรงของเนื้อหามีค่ารวมเท่ากับ 0.985 และด้านมีค่าระหว่าง 0.66 – 1.00 แสดงว่า ไม่มีข้อคำถามได้ค่า IOC ต่ำกว่าเกณฑ์ 0.50

2. ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำไปทดลอง (Tryout) จำนวน 30 คน และใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) การวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.990 และเมื่อแบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นที่ยอมรับได้ที่ 0.70 ขึ้นไป จึงนำแบบสอบถามที่สมบูรณ์ไปดำเนินการเก็บข้อมูลเพื่อทำการวิจัยต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยจะทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ประกอบธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในจังหวัดตาก เพื่อขออนุญาตเข้าทำการเก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้ตอบแบบสอบถาม ทั้ง 330 คน ตามที่กำหนดไว้ในทำการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ปัจจัยส่วนบุคคลได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา ประสบการณ์ทำงาน/บริหารธุรกิจ ตำแหน่งในธุรกิจ ประเภทธุรกิจ จำนวนพนักงาน และ ระยะเวลาที่ดำเนินธุรกิจ โดยใช้ค่าความถี่ และร้อยละ

2. การจัดการนวัตกรรมบริการ และความได้เปรียบเชิงการแข่งขันของธุรกิจ SMEs ในจังหวัดตาก วิเคราะห์ด้วย ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3. วิเคราะห์การจัดการนวัตกรรมบริการส่งผลต่อความได้เปรียบเชิงการแข่งขันของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดตาก ใช้การถดถอยพหุคูณแบบ Enter Multiple Regression Analysis โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 220 คน คิดเป็นร้อยละ 69.1 มีอายุ 35 – 44 ปี จำนวน 98 คน คิดเป็นร้อยละ 54.2 การศึกษาปริญญาตรี จำนวน 218 คน คิดเป็นร้อยละ 60.0 ประสบการณ์ทำงาน/บริหารธุรกิจ 4–6 ปี จำนวน 58 คน คิดเป็นร้อยละ 52.7 ตำแหน่งในธุรกิจเป็นเจ้าของธุรกิจ จำนวน 218 คน คิดเป็นร้อยละ 56.4 ประเภทธุรกิจประกอบการค้า จำนวน 68 คน คิดเป็นร้อยละ 61.8 จำนวนพนักงาน 10 – 20 คน จำนวน 198 คน คิดเป็นร้อยละ 52.7 และ ระยะเวลาที่ดำเนินธุรกิจ 7–10 ปี จำนวน 189 คน คิดเป็นร้อยละ 65.8 ตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์การจัดการนวัตกรรมบริการของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดตาก

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานมาตรฐานระดับความคิดเห็นต่อการจัดการนวัตกรรมบริการของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ในจังหวัดตาก

การจัดการนวัตกรรมบริการ	$\bar{x}$	SD	แปลผล
1. ด้านแนวคิดบริการใหม่	3.78	0.824	มาก
2. ด้านการปฏิสัมพันธ์กับลูกค้า	3.47	0.909	ปานกลาง
3. ด้านระบบการส่งมอบบริการ	3.73	0.828	มาก

4. ด้านเทคโนโลยีสนับสนุน	3.62	0.816	มาก
รวม	**3.65**	**0.844**	**มาก**

จากตารางที่ 1 พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการนวัตกรรมบริการของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ในจังหวัดตาก โดยรวมอยู่ในระดับมาก (Mean = 3.65, SD = 0.844) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญในระดับปานกลางถึงมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านแนวคิดบริการใหม่ (Mean = 3.78, SD = 0.824) รองลงมาคือ ด้านระบบการส่งมอบบริการ (Mean = 3.73, SD = 0.828) ด้านเทคโนโลยีสนับสนุน (Mean = 3.62, SD = 0.816) และด้านการปฏิสัมพันธ์กับลูกค้า (Mean = 3.47, SD = 0.909) ตามลำดับ

3. ผลการวิเคราะห์ความได้เปรียบเชิงการแข่งขันของธุรกิจ SMEs ในจังหวัดตาก

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานมาตรฐานระดับความคิดเห็นต่อความได้เปรียบเชิงการแข่งขันของธุรกิจ SMEs ในจังหวัดตาก

ความได้เปรียบเชิงการแข่งขันของธุรกิจ SMEs	$\bar{x}$	SD	แปลผล
1. ด้านต้นทุน	3.80	0.811	มาก
2. ด้านความแตกต่าง	3.69	0.876	มาก
3. ด้านคุณภาพ	3.54	0.921	มาก
4. ด้านการตอบสนองลูกค้า	3.68	0.869	มาก
รวม	**3.67**	**0.869**	**มาก**

จากตารางที่ 2 พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับความได้เปรียบเชิงการแข่งขันของธุรกิจ SMEs ในจังหวัดตาก โดยรวมอยู่ในระดับมาก (Mean = 3.67, SD = 0.869) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านต้นทุน (Mean = 3.80, SD = 0.811) รองลงมาคือ ด้านความแตกต่าง (Mean = 3.69, SD = 0.876) ด้านการตอบสนองลูกค้า (Mean = 3.68, SD = 0.869) และด้านคุณภาพ (Mean = 3.54, SD = 0.921) ตามลำดับ

4. ผลการทดสอบสมมุติฐาน

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ Multiple Regression ของการจัดการนวัตกรรมบริการส่งผลต่อความได้เปรียบเชิงการแข่งขันของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดตาก

การจัดการนวัตกรรมบริการ	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	Collinearity Statistics	
	B	Std. Error	Beta			Tolerance	VIF
ค่าคงที่	0.049	0.199		0.244	0.808		
X1	0.124	0.065	0.138	1.911	0.059	0.374	2.676
X2	0.222	0.099	0.224	2.244	0.027*	0.195	5.117
X3	0.350	0.084	0.353	4.171	0.000*	0.271	3.688
X4	0.177	0.090	0.187	1.967	0.042*	0.216	4.625
R = 0.896 R^2 = 0.804 Adjusted R^2 = 0.788 SE_{EST} = 0.312 F = 51.636 P = 0.000							

a. Dependent Variable: ความได้เปรียบเชิงการแข่งขัน

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 3 พบว่า การตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นว่าตัวแปรอิสระ มีความสัมพันธ์กันเองในระดับที่สูงมาก (เกิด Multicollinearity) ทำการตรวจสอบ Multicollinearity จะใช้ค่า Variance Inflation Factor (VIF) และค่า Tolerance โดยมีเกณฑ์การตรวจสอบ ดังนี้ ค่า VIF ที่เหมาะสมไม่ควรเกิน 10 หากเกินกว่านี้ แสดงว่าตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กันเองในระดับที่สูงมาก และหากค่า Tolerance < 0.10 แสดงว่าเกิด Multicollinearity จากผลการวิเคราะห์จะพบว่า ค่า VIF สูงสุดได้มีค่า 5.117 ซึ่งไม่เกิน 10 และค่า Tolerance ที่มีค่าน้อยที่สุด 0.195 ซึ่งต่ำกว่า 0.10 แสดงว่าตัวแปรอิสระไม่มีความสัมพันธ์กันระดับสูงจึงเกิด Multicollinearity และผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ พบว่า ด้านการปฏิสัมพันธ์กับลูกค้าด้านระบบการส่งมอบบริการ และด้านเทคโนโลยีสนับสนุน ส่งผลต่อความได้เปรียบเชิงการแข่งขันของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดตาก ขณะที่ด้านแนวคิดบริการใหม่ ไม่ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญ ตัวแปรเหล่านี้สามารถทำนายความได้เปรียบเชิงการแข่งขันได้ร้อยละ

80.40 (R^2 = 0.804) ส่วนที่เหลือร้อยละ 19.60 เกิดจากปัจจัยอื่น ๆ โดยมีความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการพยากรณ์เท่ากับ 0.312 และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ 0.896 ซึ่งสามารถเขียนสมการในรูปแบบคะแนนดิบ ดังนี้

$$= 0.049 + 0.124_{X1} + 0.222_{x2} + 0.350_{x3} + 0.177_{x4}$$

และได้สมการในรูปแบบคะแนนมาตรฐาน ดังนี้

$$= 0.138_{ZX1} + 0.224_{zx2} + 0.353_{zx3} + 0.187_{zx4}$$

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 จากผลการวิจัยพบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการนวัตกรรมบริการของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดตาก โดยรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.65, ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.844) แสดงให้เห็นว่า ธุรกิจ SMEs ในจังหวัดตากมีการให้ความสำคัญต่อการพัฒนาและบริหารจัดการนวัตกรรมบริการอย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านการพัฒนารูปแบบบริการใหม่ การใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริการ และการปรับปรุงระบบการให้บริการให้ตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้าได้ดียิ่งขึ้น เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านแนวคิดบริการใหม่ (New Service Concept) มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Hertog (2010) ที่ระบุว่า “นวัตกรรมบริการเริ่มต้นจากการสร้างสรรค์แนวคิดใหม่ที่สามารถเพิ่มคุณค่าให้กับลูกค้า และเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างความแตกต่างในการแข่งขัน” นั่นหมายความว่า ธุรกิจ SMEs ในจังหวัดตากมีการพัฒนาแนวคิดบริการใหม่ที่ตอบโจทย์พฤติกรรมผู้บริโภคและสอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่น เช่น การปรับบริการให้เข้ากับตลาดชายแดน หรือการให้บริการผ่านช่องทางออนไลน์ในยุคดิจิทัล ผลการวิจัยนี้ยัง สอดคล้องกับงานของ วรรณา พิพัฒน์ศิริ (2566) ซึ่งศึกษาการจัดการนวัตกรรมบริการของธุรกิจท่องเที่ยวในภาคเหนือ พบว่า ผู้ประกอบการให้ความสำคัญกับการสร้างบริการใหม่และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาประสบการณ์ของลูกค้าในระดับสูงเช่นเดียวกัน ในด้าน ระบบการส่งมอบบริการ (Service Delivery System) และ เทคโนโลยีสนับสนุน (Technological Options) ที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า ผู้ประกอบการ SMEs ในจังหวัดตากมีการพัฒนาโครงสร้างการทำงานภายในให้สอดคล้องกับการให้บริการที่รวดเร็วและมีคุณภาพ เช่น การใช้ระบบ POS, การจองบริการผ่านออนไลน์, หรือการใช้สื่อดิจิทัลในการสื่อสารกับลูกค้า ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Lovelock และ Wirtz (2016) ที่ชี้ว่า

เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของการให้บริการ และเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างนวัตกรรมบริการในยุคปัจจุบัน ขณะเดียวกัน ด้านการปฏิสัมพันธ์กับลูกค้า (Client Interface) แม้อยู่ในระดับมากเช่นกัน แต่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดเมื่อเทียบกับมิติอื่น ซึ่งอาจสะท้อนว่า ธุรกิจ SMEs ในจังหวัดตากยังมีข้อจำกัดในการสร้างปฏิสัมพันธ์เชิงลึกกับลูกค้า เช่น การเก็บข้อมูลลูกค้า การสร้างฐานข้อมูล CRM หรือการใช้ช่องทางออนไลน์เพื่อสื่อสารแบบเฉพาะบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับงานของ สุธาทิพย์ ทองสวัสดิ์ (2565) ที่พบว่า ผู้ประกอบการ SMEs ส่วนใหญ่ยังขาดระบบบริหารความสัมพันธ์ลูกค้าอย่างเป็นรูปธรรม ส่งผลให้การสื่อสารกับลูกค้ายังไม่ต่อเนื่องและขาดประสิทธิภาพในการสร้างคุณค่าร่วม

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 จากผลการวิจัยพบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความได้เปรียบเชิงการแข่งขันของธุรกิจ SMEs ในจังหวัดตาก โดยรวมอยู่ในระดับมาก (Mean = 3.67, SD = 0.869) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในพื้นที่มีการให้ความสำคัญต่อการสร้างศักยภาพทางการแข่งขันในหลากหลายมิติ โดยเฉพาะด้านต้นทุน ซึ่งเป็นปัจจัยที่ได้รับค่าเฉลี่ยสูงสุด แสดงให้เห็นว่าผู้ประกอบการส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อลดต้นทุนการผลิตและการดำเนินงาน ทำให้สามารถเสนอราคาที่แข่งขันได้ในตลาด ทั้งนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Porter (1985) ที่อธิบายว่าความได้เปรียบเชิงการแข่งขัน (Competitive Advantage) สามารถเกิดขึ้นได้จากสองแนวทางหลัก คือ ความได้เปรียบด้านต้นทุน (Cost Leadership) และความแตกต่าง (Differentiation) ซึ่งองค์กรที่สามารถควบคุมต้นทุนได้ดีจะมีความสามารถในการแข่งขันสูงกว่าและสามารถรักษาตำแหน่งทางการตลาดได้อย่างยั่งยืน นอกจากนี้ผลการวิจัยยังชี้ให้เห็นว่า ด้านความแตกต่าง (Differentiation) และ ด้านการตอบสนองลูกค้า (Customer Responsiveness) มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากเช่นกัน ซึ่งแสดงถึงการที่ผู้ประกอบการ SMEs ในจังหวัดตากมีการพัฒนาเอกลักษณ์ของสินค้าและบริการ รวมทั้งการให้ความสำคัญกับความต้องการของลูกค้าอย่างต่อเนื่อง การสร้างความแตกต่างนี้มีบทบาทสำคัญในการสร้างคุณค่า (Value Creation) ให้กับลูกค้า และทำให้ธุรกิจสามารถสร้างความภักดีของลูกค้า (Customer Loyalty) ได้อย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วารุณี ศรีทอง (2566) ที่ศึกษาพบว่า การสร้างความแตกต่างในด้านผลิตภัณฑ์และบริการมีผลโดยตรงต่อความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจ SMEs ในภาคเหนือ เนื่องจากช่วยสร้างภาพลักษณ์ที่โดดเด่นและเพิ่มความน่าเชื่อถือในตลาด ส่วนในมิติของ คุณภาพ (Quality) และ การตอบสนอง

ลูกค้า (Customer Responsiveness) แม้จะมีค่าเฉลี่ยรองลงมา แต่ก็อยู่ในระดับมาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้ประกอบการตระหนักถึงความสำคัญของการรักษาคุณภาพสินค้าและบริการ รวมทั้งการตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้าอย่างรวดเร็วและเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ศิริพร แสงเพ็ชร (2565) ที่พบว่า SMEs ที่ให้ความสำคัญกับคุณภาพสินค้าและการบริการหลังการขายที่ดี จะมีโอกาสสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันในระยะยาวมากขึ้น

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า วิเคราะห์การจัดการนวัตกรรมบริการที่ส่งผลต่อความได้เปรียบเชิงการแข่งขันของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดตาก ในมิติของ การปฏิสัมพันธ์กับลูกค้า (Client Interface), ระบบการส่งมอบบริการ (Service Delivery System) และ เทคโนโลยีสนับสนุน (Technological Options) มีผลต่อความได้เปรียบเชิงการแข่งขันของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในจังหวัดตากอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในขณะที่ มิติของแนวคิดบริการใหม่ (New Service Concept) ไม่ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการสร้างนวัตกรรมบริการในปัจจุบันไม่ได้ขึ้นอยู่กับเพียงการมีแนวคิดใหม่เท่านั้น แต่ขึ้นอยู่กับความสามารถของธุรกิจในการนำแนวคิดดังกล่าวไปสู่การปฏิบัติจริงผ่านระบบบริการ เทคโนโลยี และการมีปฏิสัมพันธ์กับลูกค้าอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับแนวคิดของ Hertog (2010) ที่เสนอว่า การจัดการนวัตกรรมบริการประกอบด้วย 4 มิติหลัก ได้แก่ แนวคิดบริการใหม่ การปฏิสัมพันธ์กับลูกค้า ระบบการส่งมอบบริการ และเทคโนโลยีสนับสนุน โดย Hertog ชี้ว่า ความสำเร็จของนวัตกรรมบริการมักขึ้นอยู่กับการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและการสร้างปฏิสัมพันธ์กับลูกค้าอย่างใกล้ชิด เพื่อสร้างคุณค่าและประสบการณ์ที่ดีให้แก่ลูกค้า ซึ่งจะนำไปสู่ความได้เปรียบในการแข่งขันในระยะยาว และสอดคล้องกับงานของ ศุภกานต์ ทองดี (2566) ที่ศึกษาการบริหารจัดการนวัตกรรมบริการของธุรกิจ SMEs ในภาคเหนือตอนล่าง พบว่า การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการให้บริการ เช่น ระบบสั่งซื้อออนไลน์ การตอบกลับลูกค้าผ่านช่องทางโซเชียลมีเดีย และการเก็บข้อมูลลูกค้าเพื่อปรับปรุงบริการ ส่งผลโดยตรงต่อความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจ เพราะช่วยลดต้นทุนการดำเนินงาน เพิ่มความรวดเร็ว และตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้อย่างเหมาะสม การที่มิติของแนวคิดบริการใหม่ (New Service Concept) ไม่ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญในงานวิจัยนี้อาจสะท้อนให้เห็นว่า ผู้ประกอบการ SMEs ในจังหวัดตากยังมีข้อจำกัดด้านทรัพยากร ความรู้หรือความสามารถในการพัฒนาแนวคิดใหม่ให้เกิดเป็นนวัตกรรมบริการที่จับต้องได้จริง ซึ่งสอดคล้องกับงานของ วิไลพร จิตต์อารี (2564) ที่ระบุว่า SMEs ในพื้นที่ต่างจังหวัดมักเผชิญ

ข้อจำกัดด้านบุคลากรและงบประมาณ ทำให้การพัฒนานวัตกรรมมักเน้นการปรับปรุงกระบวนการเดิมมากกว่าการสร้างบริการรูปแบบใหม่

องค์ความรู้ใหม่

การศึกษาวิจัยเรื่องการจัดการนวัตกรรมบริการที่ส่งผลต่อความได้เปรียบเชิงการแข่งขันของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ในจังหวัดตาก สรุปองค์ความรู้ใหม่ ดังนี้

1. มิติของการจัดการนวัตกรรมบริการที่ส่งผลต่อความได้เปรียบเชิงการแข่งขันของธุรกิจ SMEs ในจังหวัดตาก งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า ไม่ใช่ทุกมิติของการจัดการนวัตกรรมบริการจะมีอิทธิพลต่อความได้เปรียบเชิงการแข่งขันอย่างเท่ากัน โดยเฉพาะมิติของ การปฏิสัมพันธ์กับลูกค้า ระบบการส่งมอบบริการ และเทคโนโลยีสนับสนุน ที่มีผลอย่างมีนัยสำคัญ ในขณะที่แนวคิดบริการใหม่ ยังไม่ส่งผลโดยตรงต่อความได้เปรียบเชิงการแข่งขัน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าความสำเร็จของนวัตกรรมบริการอยู่ที่ “การนำแนวคิดไปสู่การปฏิบัติจริง” มากกว่าการคิดแนวคิดใหม่เพียงอย่างเดียว

2. บทบาทของเทคโนโลยีดิจิทัลต่อการสร้างความได้เปรียบเชิงการแข่งขันใน SMEs พื้นที่ชายแดน การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น ระบบจองออนไลน์ การสื่อสารผ่านโซเชียลมีเดีย และระบบฐานข้อมูลลูกค้า ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพ ลดต้นทุน และสร้างความสัมพันธ์ระยะยาวกับลูกค้า ซึ่งเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่สะท้อนถึง “การเปลี่ยนแปลงของกลไกการแข่งขันในธุรกิจท้องถิ่น” จากการพึ่งพาการค้าชายแดนแบบดั้งเดิมไปสู่ระบบบริการดิจิทัล

3. ความสัมพันธ์ระหว่างนวัตกรรมบริการและความได้เปรียบเชิงการแข่งขันในบริบทจังหวัดตาก ผลการวิจัยยืนยันว่า การจัดการนวัตกรรมบริการมีอิทธิพลในภาพรวมต่อความได้เปรียบเชิงการแข่งขันถึงร้อยละ 80.40 ($R^2 = 0.804$) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าธุรกิจ SMEs ที่มีการพัฒนาบริการอย่างเป็นระบบและใช้เทคโนโลยีสนับสนุน จะสามารถสร้างความได้เปรียบเชิงต้นทุน ความแตกต่าง และคุณภาพได้ดีกว่าคู่แข่ง

4. การบริหารจัดการนวัตกรรมบริการเป็นกระบวนการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า SMEs ที่ประสบความสำเร็จด้านการแข่งขันมักจะมีการ “เรียนรู้ ปรับตัว และพัฒนา” ระบบบริการอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการใช้ข้อมูลลูกค้า (Customer Data) เพื่อพัฒนาและปรับปรุงบริการ ซึ่งเป็นแนวคิดของ Dynamic Capability ในบริบทของ SMEs ไทย

สรุป/ข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย 1. การจัดการนวัตกรรมบริการของ SMEs ในจังหวัดตากอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านแนวคิดบริการใหม่ ระบบการส่งมอบบริการ และเทคโนโลยีสนับสนุน 2. ความได้เปรียบเชิงการแข่งขันของธุรกิจ SMEs โดยรวมอยู่ในระดับมากเช่นกัน โดยให้ความสำคัญสูงสุดกับด้านต้นทุน รองลงมาคือ ความแตกต่าง การตอบสนองลูกค้า และคุณภาพ 3. มิติของการปฏิสัมพันธ์กับลูกค้า ระบบการส่งมอบบริการ และเทคโนโลยีสนับสนุน มีอิทธิพลต่อความได้เปรียบเชิงการแข่งขันอย่างมีนัยสำคัญ ขณะที่แนวคิดบริการใหม่ไม่ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญ **ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ** 1. ผู้ประกอบการ SMEs ควรพัฒนาและลงทุนในเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการ เช่น ระบบฐานข้อมูลลูกค้า ระบบจัดการคำสั่งซื้ออัตโนมัติ และการตลาดออนไลน์ เพื่อสร้างความได้เปรียบเชิงต้นทุนและตอบสนองลูกค้าได้รวดเร็วขึ้น 2. ส่งเสริมการสร้างปฏิสัมพันธ์กับลูกค้าอย่างต่อเนื่อง โดยใช้เครื่องมือ CRM หรือโซเชียลมีเดีย เพื่อเข้าใจพฤติกรรมลูกค้าและปรับบริการให้เหมาะสมกับความต้องการเฉพาะบุคคล 3. ภาครัฐและสถาบันการศึกษา ควรจัดโครงการอบรมหรือให้คำปรึกษาด้าน “การจัดการนวัตกรรมบริการ” และ “การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในธุรกิจท้องถิ่น” เพื่อยกระดับศักยภาพการแข่งขันของ SMEs 4. ควรสนับสนุนให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างธุรกิจ SMEs ภายในจังหวัด เช่น การสร้างเครือข่ายธุรกิจร่วมกัน เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และพัฒนาแนวคิดบริการใหม่ให้เกิดขึ้นจริงในเชิงปฏิบัติ **ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป** 1. ควรขยายการศึกษาไปยัง SMEs ในจังหวัดอื่น เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างด้านนวัตกรรมบริการและความสามารถในการแข่งขัน 2. ศึกษาปัจจัยอื่นที่อาจส่งผลต่อความได้เปรียบเชิงการแข่งขัน เช่น ภาวะผู้นำของผู้ประกอบการ วัฒนธรรมองค์กร หรือการสนับสนุนจากภาครัฐ 3. ใช้วิธีการวิจัยแบบผสม (Mixed Methods) เพื่อให้เข้าใจมิติของนวัตกรรมบริการในเชิงลึกมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงอุตสาหกรรม. (2566). ใน *รายงานสภาวะอุตสาหกรรมและสถานการณ์ SMEs ของประเทศไทย ประจำปี 2566*. กรุงเทพฯ: กระทรวงอุตสาหกรรม.

ธนากร พรหมจันทร์. (2566). การบริหารจัดการนวัตกรรมเพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันของผู้ประกอบการ SMEs ในภาคเหนือของประเทศไทย. *วารสารบริหารธุรกิจและนวัตกรรม,* 10(2), 45–59.

พัชรินทร์ อินทร์งาม. (2565). ระบบการให้บริการและเทคโนโลยีดิจิทัลที่ส่งผลต่อความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจบริการในจังหวัดเชียงใหม่. *วารสารวิจัยเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ,* 8(1), 55–68.

วรรณา พิพัฒน์ศิริ. (2566). การจัดการนวัตกรรมบริการของธุรกิจท่องเที่ยวในภาคเหนือของประเทศไทย. *วารสารวิชาการบริหารธุรกิจ,* 12(2), 55–70.

วารุณี ศรีทอง. (2566). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจ SMEs ในภาคเหนือของประเทศไทย. *วารสารบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,* 12(3), 45–59.

วิไลพร จิตต์อารี. (2564). ข้อจำกัดและแนวทางการพัฒนานวัตกรรมของธุรกิจ SMEs ในพื้นที่ต่างจังหวัดของประเทศไทย. *วารสารธุรกิจและเศรษฐศาสตร์,* 9(3), 103–118.

ศิริพร แสงเพ็ชร. (2565). คุณภาพการบริการและกลยุทธ์การตลาดที่ส่งผลต่อความได้เปรียบเชิงการแข่งขันของธุรกิจ SMEs ในประเทศไทย. *วารสารวิจัยธุรกิจและนวัตกรรม,* 8(2), 101–115.

ศุภกานต์ ทองดี. (2566). การจัดการนวัตกรรมบริการที่ส่งผลต่อศักยภาพการแข่งขันของธุรกิจ SMEs ในภาคเหนือตอนล่าง. *วารสารการจัดการและนวัตกรรม,* 10(2), 75–90.

สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. (2567). ใน *รายงานสถานการณ์วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของประเทศไทย ปี 2567*. กรุงเทพฯ: สสว.

สุธาทิพย์ ทองสวัสดิ์. (2565). ปัจจัยด้านเทคโนโลยีและความสัมพันธ์กับลูกค้าที่ส่งผลต่อการจัดการนวัตกรรมบริการของผู้ประกอบการ SMEs. *วารสารการจัดการธุรกิจ,* 9(1), 45–59.

Bitner, M. J., Ostrom, A. L., & Morgan, F. N. (2008). Service blueprinting: A practical technique for service innovation. *California Management Review,* 50(3), 66–94.

Barney, J. (1991). Firm resources and sustained competitive advantage. *Journal of Management*, 17(1), 99–120.

Chesbrough, H. (2011). *Open Services Innovation: Rethinking Your Business to Grow and Compete in a New Era*. San Francisco: Jossey-Bass.

Deming, W. E. (1986). *Out of the Crisis*. Cambridge, MA: MIT Press.

Gallouj, F., & Weinstein, O. (1997). Innovation in services. *Research Policy,* 26(4-5), 537–556.

Hertog, P. den. (2010). *Managing Service Innovation: Firm-level Dynamic Capabilities and Policy Options*. Utrecht: Dialogic.

Hertog, P. den. (2010). *Managing service innovation: Firm-level dynamic capabilities and policy options.* UNU-MERIT Working Paper No. 2010-034.

Hertog, P. den. (2010). *Managing Service Innovation: Firm-Level Dynamic Capabilities and Policy Options.* Utrecht University.

Lovelock, C., & Wirtz, J. (2016). *Services Marketing: People, Technology, Strategy* (8th ed.). Singapore: Pearson.

Lovelock, C., & Wirtz, J. (2016). *Services Marketing: People, Technology, Strategy* (8th ed.). Singapore: Pearson.

Oke, A. (2007). Innovation Types and Innovation Management Practices in Service Companies. *International Journal of Operations & Production Management*, 27(6), 564–587.

Porter, M. E. (1985). *Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance*. New York: Free Press.

Taro Yamane. (1973). *Statistics: an introductory analysis*. New York: New York: Harper & Row.

การพัฒนาท้องถิ่นตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง*

LOCAL DEVELOPMENT BASED ON THE PHILOSOPHY OF SUFFICIENCY ECONOMY

พระสมชัย สุทฺธจิตฺโต (มงคลมุทิตา)[1] และ วีระพงศ์ เกียรติไพรยศ[2]

Phra Somchai suddhacitto (Mongkhonmuthita)[1] and Weerapong Kiatpraiyot[2]

[1-2]วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

[1-2]Chiang Rai Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author's Email: weerapong.kiat@mcu.ac.th

วันที่รับบทความ : 29 ตุลาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 3 พฤศจิกายน 2568; วันตอบรับบทความ : 5 พฤศจิกายน 2568

Received 29 October 2025; Revised 3 November 2025; Accepted 5 November 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งอธิบายแนวทางการพัฒนาท้องถิ่นของไทยตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นกรอบคิดสำคัญในการสร้างความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ภายใต้หลักพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกัน โดยมีความรู้และคุณธรรมเป็นเงื่อนไขพื้นฐาน การศึกษาครั้งนี้นำเสนอแนวคิด ทฤษฎี และกรณีศึกษาที่เกี่ยวข้องเพื่อแสดงให้เห็นถึงการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในกระบวนการพัฒนาท้องถิ่น เช่น การวางแผนพัฒนาอย่างรอบคอบ การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน การจัดการทรัพยากรอย่างสมดุล การส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก และการสร้างผู้นำที่มีคุณธรรมและจิตสาธารณะ ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าการพัฒนาที่อิงหลักพอเพียงช่วยให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ มีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม อีกทั้งยังสร้างภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ ทั้งนี้บทความได้เสนอข้อแนะนำเชิงนโยบายเพื่อบูรณาการ

Citation:

* พระสมชัย สุทฺธจิตฺโต (มงคลมุทิตา) และ วีระพงศ์ เกียรติไพรยศ. (2568). การพัฒนาท้องถิ่นตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(6), 161-174.

Phra Somchai suddhacitto (Mongkhonmuthita) and Weerapong Kiatpraiyot. (2025). Local Development Based On The Philosophy Of Sufficiency Economy. Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(6), 161-174.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในแผนพัฒนาท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ เพื่อมุ่งสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนของประเทศในระยะยาว

คำสำคัญ: การพัฒนาท้องถิ่น, เศรษฐกิจพอเพียง, ความยั่งยืน, การมีส่วนร่วมของชุมชน, ผู้นำท้องถิ่น

Abstract

This article aims to explain the approaches of local development in Thailand based on the Philosophy of Sufficiency Economy, which serves as a vital framework for achieving balance among economic, social, and environmental dimensions under the principles of moderation, reasonableness, and self-immunity, with knowledge and morality as fundamental conditions. The study presents related concepts, theories, and case studies to demonstrate the application of the Sufficiency Economy Philosophy in local development processes-such as careful planning, community participation, balanced resource management, grassroots economic promotion, and the cultivation of ethical and public-minded leaders. The findings reveal that development guided by sufficiency principles enhances community self-reliance, strengthens economic and social resilience, and promotes environmental sustainability, thereby enabling localities to adapt effectively in the globalization era. The article also proposes policy recommendations to integrate the Sufficiency Economy Philosophy into local development plans systematically, paving the way toward Thailand’s long-term sustainable development.

Keyword: Local Development, Sufficiency Economy Philosophy, Sustainability, Community Participation, Local Leadership

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรมที่มีรากฐานจากชุมชนและวัฒนธรรมท้องถิ่นอันเข้มแข็ง การพัฒนาท้องถิ่นจึงเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาประเทศในภาพรวม เพราะเป็น

พื้นที่ที่สะท้อนศักยภาพของคน วิถีชีวิต และทรัพยากรในแต่ละภูมิภาค (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) อย่างไรก็ตาม การพัฒนาท้องถิ่นของไทยในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา มักได้รับอิทธิพลจากแนวทางการพัฒนาแบบเร่งรัดและเน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจ ทำให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติเกินขีดจำกัด และการละเลยคุณค่าทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น (พัฒนา กิติอาษา, 2562) การพัฒนาในลักษณะดังกล่าวส่งผลให้หลายพื้นที่ประสบปัญหาความยากจนเชิงโครงสร้าง ขาดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และเกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ไม่สมดุล (UNDP Thailand, 2018) ดังนั้น การพัฒนาในปัจจุบันจึงจำเป็นต้องหันกลับมามองแนวทางที่ตั้งอยู่บน “ความพอดี” และ “ความยั่งยืน” เพื่อสร้างสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม แนวคิด “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ได้พระราชทานไว้ จึงถือเป็นกรอบแนวคิดสำคัญในการกำหนดทิศทางการพัฒนาท้องถิ่นอย่างมีจริยธรรมและมีภูมิคุ้มกัน (พระราชดำรัส, 2542)

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมุ่งเน้นให้ประชาชนดำรงชีวิตด้วยความพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกัน โดยมีเงื่อนไขของ “ความรู้” และ “คุณธรรม” เป็นพื้นฐานของการตัดสินใจและการดำเนินงานในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับบุคคล ชุมชน จนถึงระดับประเทศ (วุฒิสาร ตันไชย, 2561) การนำแนวคิดดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาท้องถิ่น จะช่วยให้เกิดการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างสมดุล เกิดการพึ่งพาตนเอง และลดความเสี่ยงจากปัจจัยภายนอก ในบริบทนี้ บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. อธิบายหลักการของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาท้องถิ่น
2. วิเคราะห์แนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ท้องถิ่น
3. เสนอรูปแบบการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสร้างชุมชนที่เข้มแข็งและมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในอนาคต

กล่าวโดยสรุป การพัฒนาท้องถิ่นตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมิได้เป็นเพียงการสร้างความอยู่ดีกินดีในเชิงวัตถุเท่านั้น แต่ยังเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกแห่งความพอเพียง ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม และการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญในการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ของประเทศไทย

แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดการพัฒนาท้องถิ่น

ความหมายของการพัฒนาท้องถิ่น การพัฒนาท้องถิ่นหมายถึงกระบวนการเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนให้กำหนดทิศทาง ออกแบบ และจัดการทรัพยากรของตนเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน โดยยึดทุนทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของพื้นที่เป็นฐาน (NESDC, 2022) แนวคิดนี้วางอยู่บนฐาน “การกระจายอำนาจ การมีส่วนร่วม การพึ่งตนเอง” เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและเพิ่มความยืดหยุ่นต่อความเสี่ยงภายนอก (UNDP Thailand, 2018)

กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน. วรรณกรรมคลาสสิกชี้ว่าความหมายของ “การมีส่วนร่วม” มีหลายระดับ ตั้งแต่การให้ข้อมูล การปรึกษาหารือ จนถึงอำนาจร่วมตัดสินใจ (Arnstein, 1969) และยิ่งมีส่วนร่วมเชิงลึกเท่าใด โครงการยิ่งมีความยั่งยืนและความเป็นเจ้าของร่วมสูงขึ้น (Chambers, 1997; Pretty, 1995) ในมิติการจัดการทรัพยากรส่วนรวม แนวคิดของ Ostrom (1990) อธิบายว่ากติกาชุมชนที่ตกลงร่วมกันและการกำกับดูแลตนเองทำให้ทรัพยากรอยู่ได้ยืนยาว ซึ่งสอดรับกับทุนทางสังคม ความไว้วางใจ เครือข่าย และบรรทัดฐานที่เอื้อต่อการร่วมมือของคนในพื้นที่ (Putnam, 1993; Bourdieu, 1986)

แนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) กรอบเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ (2015–2030) เน้นการบูรณาการสามมิติเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม โดยย้ำการลดความยากจน (SDG1) เมืองและชุมชนยั่งยืน (SDG11) การบริโภคและการผลิตอย่างยั่งยืน (SDG12) และระบบนิเวศบนบก (SDG15) ซึ่งเชื่อมโยงโดยตรงกับภารกิจระดับท้องถิ่น (UN, 2015; UNDP Thailand, 2018)

2. ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ความเป็นมา พระราชดำรัส และหลักการสำคัญ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (SEP) ที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงพระราชทาน ชี้แนวทาง “พอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน” ภายใต้เงื่อนไข “ความรู้คุณธรรม” สำหรับการดำรงชีวิตและบริหารจัดการในทุกระดับ (พระราชดำรัส, 2542; Chaipattana Foundation, 2017) หลักการดังกล่าวมิใช่การหยุดพัฒนา แต่เป็นการเติบโตอย่างมีสติ สมดุลต่อความเสี่ยง และคำนึงผลกระทบต่อส่วนรวม (UNDP Thailand, 2018)

เงื่อนไขความรู้และคุณธรรม “ความรู้” ครอบคลุมความเข้าใจเชิงวิชาการและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการตัดสินใจที่รอบด้าน ส่วน “คุณธรรม” ครอบคลุมความซื่อสัตย์สุจริต ความเพียร และความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งทำให้การใช้ทรัพยากรโปร่งใส ลดความสูญเปล่า และเพิ่มภูมิคุ้มกันเชิงสถาบัน (วุฒิสาร, 2561; NESDC, 2022)

การเชื่อมโยงกับการบริหาร การศึกษา และชุมชน. ในมิติการบริหารสาธารณะ SEP ช่วยให้แผนพัฒนาเน้นความเสี่ยง ความคุ้มค่า และผลลัพธ์ระยะยาว มากกว่าความสำเร็จเชิงปริมาณระยะสั้น (NESDC, 2022) ในภาคการศึกษา SEP สนับสนุน “สมรรถนะเพื่อความยั่งยืน” และการเรียนรู้จากพื้นที่จริง (UNESCO Bangkok, 2017) ส่วนในชุมชน SEP เสริมสร้างเศรษฐกิจฐานราก วิสาหกิจชุมชน และเครือข่ายความร่วมมือแบบพึ่งพากันและกัน (UNDP Thailand, 2018)

3. การบูรณาการแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาท้องถิ่น

กรณีศึกษาและบทเรียนจากพื้นที่. โครงการหลวงแสดงให้เห็นโมเดล “เกษตรสิ่งแวดล้อม รายได้ สถาบันชุมชน” ที่หนุนอาชีพทางเลือก ลดการทำลายทรัพยากร และยกระดับโครงสร้างตลาดอย่างเป็นธรรมผ่านสหกรณ์และมาตรฐานคุณภาพ (Royal Project Foundation, 2016) หมู่บ้าน/ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงในหลายจังหวัดนำแนวทางเกษตรผสมผสาน โคก-หนอง-นา โมเดลการจัดการน้ำ และธนาคารเมล็ดพันธุ์ มาปรับใช้เพื่อลดต้นทุนและเพิ่มความมั่นคงอาหาร (UNDP Thailand, 2018; NESDC, 2022) นอกจากนี้ การบริหารจัดการป่าชุมชนและลุ่มน้ำย่อยตามหลักกติกาชุมชน สอดคล้องกับกรอบทรัพยากรส่วนรวมของ Ostrom (1990) ทำให้เกิดการเฝ้าระวังร่วม การแบ่งปันผลประโยชน์ และการฟื้นฟูระบบนิเวศระยะยาว

การพัฒนาชุมชนบนฐานทุนทางสังคมและภูมิปัญญา. การพัฒนาที่ใช้ทุนทางสังคม ความไว้วางใจ บรรทัดฐานร่วม และเครือข่าย ทำให้เกิดต้นทุนธุรกรรมต่ำ ความร่วมมือสูง และการกำกับดูแลตนเอง (Putnam, 1993) เมื่อเชื่อมกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น ปฏิทินเกษตร การอนุรักษ์พันธุ์พื้นถิ่น และพิธีกรรมชุมชน จะช่วยยึดโยงอัตลักษณ์ สร้างแรงจูงใจร่วม และทำให้การเปลี่ยนผ่านสู่ “การผลิต การบริโภค การจัดการทรัพยากร” ที่พอเพียงเกิดขึ้นจริง (Bourdieu, 1986; Chambers, 1997; UNDP Thailand, 2018) กล่าวโดยสรุป การบูรณาการ SEP กับเครื่องมือพัฒนาท้องถิ่นสมัยใหม่ (เช่น แผนที่ทางสังคม ตัวชี้วัดชุมชน

แพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อการตลาดที่เป็นธรรม) ทำให้พื้นที่มีทั้ง “เหตุผลเชิงข้อมูล” และ “ภูมิคุ้มกันเชิงสังคม” อยู่ในตัวเดียวกัน (NESDC, 2022)

การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาท้องถิ่น

1. การวางแผนพัฒนาท้องถิ่นโดยอิงหลักพอเพียง

การวางแผนพัฒนาท้องถิ่นตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงต้องตั้งอยู่บนแนวคิด “พอประมาณ–มีเหตุผล–มีภูมิคุ้มกัน” โดยคำนึงถึงศักยภาพและข้อจำกัดของพื้นที่ก่อนการกำหนดเป้าหมายและแผนงาน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) การวางแผนที่ดีจึงไม่เน้นเพียงการเพิ่มผลผลิตหรือรายได้ แต่ต้องสร้างสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งให้ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมตั้งแต่การวิเคราะห์ปัญหาไปจนถึงการติดตามประเมินผล (วุฒิสาร ตันไชย, 2561) หลักพอเพียงยังช่วยให้การวางแผนเป็นไปอย่างรอบคอบ ลดความเสี่ยงจากการพึ่งพาทรัพยากรภายนอก และส่งเสริมการพึ่งตนเองในระยะยาว (UNDP Thailand, 2018)

2. การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคีเครือข่าย

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงส่งเสริมให้การพัฒนาเกิดจาก “คนในพื้นที่เพื่อพื้นที่” โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม (Chambers, 1997; Arnstein, 1969) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนทรัพยากรและองค์ความรู้ สร้างพลังร่วมในการพัฒนา และเพิ่มความยั่งยืนของโครงการ (Pretty, 1995) ตัวอย่างเช่น เครือข่ายเกษตรอินทรีย์ วิสาหกิจชุมชน และกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ที่ร่วมกันวางแผนและบริหารจัดการภายใต้หลักพอเพียง ล้วนเป็นกลไกสำคัญในการสร้าง “ทุนทางสังคม” (Putnam, 1993) ซึ่งเป็นพื้นฐานของชุมชนเข้มแข็ง

3. การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเน้นการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่าและไม่เกินศักยภาพของธรรมชาติ เพื่อให้ทรัพยากรสามารถฟื้นฟูและหมุนเวียนได้อย่างยั่งยืน (พระราชดำรัส, 2542) แนวทางนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Ostrom (1990) ที่ชี้ว่าการบริหารจัดการทรัพยากรส่วนรวมจะยั่งยืนได้เมื่อชุมชนมีส่วนร่วมกำหนดกติกาและเฝ้าระวังร่วมกัน ตัวอย่างเช่น การจัดการป่าชุมชน การอนุรักษ์ลุ่มน้ำ การทำเกษตรผสมผสานแบบ “โคก-หนอง-นา โมเดล” ช่วย

ลดการพึ่งพาปัจจัยภายนอกและเพิ่มความมั่นคงด้านอาหารและสิ่งแวดล้อมในระยะยาว (NESDC, 2022)

4. การส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากและวิสาหกิจชุมชน

เศรษฐกิจฐานรากเป็นกลไกสำคัญของการพัฒนาท้องถิ่นภายใต้หลักพอเพียง เพราะช่วยกระจายรายได้ ลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างการพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจ (UNDP Thailand, 2018) การพัฒนาในระดับฐานราก เช่น วิสาหกิจชุมชน สหกรณ์การเกษตร และตลาดสีเขียว เป็นการประยุกต์ใช้หลัก “พอประมาณ” และ “มีเหตุผล” เพื่อสร้างมูลค่าจากทรัพยากรในท้องถิ่นอย่างเหมาะสม (Royal Project Foundation, 2016) นอกจากนี้ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรมอย่างพอเพียง ยังช่วยให้ชุมชนสามารถเชื่อมโยงกับตลาดได้อย่างยั่งยืนโดยไม่สูญเสียอัตลักษณ์ท้องถิ่น (UNESCO Bangkok, 2017)

5. การสร้างผู้นำท้องถิ่นที่มีคุณธรรมและจิตสาธารณะ

การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืนต้องอาศัย “ผู้นำเชิงพอเพียง” ที่มีคุณธรรม ความรอบคอบ และมุ่งประโยชน์ส่วนรวม (วุฒิสาร ตันไชย, 2561) ผู้นำดังกล่าวทำหน้าที่เป็นทั้งผู้กำหนดทิศทางและแบบอย่างของความโปร่งใส ความเสียสละ และการมีส่วนร่วมในชุมชน (Bennis, 2003) การพัฒนาองค์ความรู้ผู้นำท้องถิ่นให้เข้าใจหลักเศรษฐกิจพอเพียงจะช่วยให้พวกเขาสามารถวิเคราะห์สถานการณ์ วางแผน และตัดสินใจได้อย่างสมดุลและมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงในสังคมยุคโลกาภิวัตน์

กรณีศึกษา

การบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

การศึกษาเชิงประจักษ์เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (เศรษฐกิจพอเพียง) ในระดับพื้นที่ แสดงให้เห็นถึงแนวทางและผลลัพธ์ที่หลากหลายซึ่งสามารถสะท้อนความยืดหยุ่นและประสิทธิภาพของแนวคิดนี้ในการพัฒนาท้องถิ่นให้เกิดความสมดุลทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ตัวอย่างกรณีศึกษาต่อไปนี้แสดงให้เห็นรูปธรรมของการนำหลักพอเพียงมาใช้ในกระบวนการพัฒนาอย่างเป็นระบบ

1. โครงการหลวง การพัฒนาท้องถิ่นบนฐานการพึ่งตนเองและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ภูมิหลัง โครงการหลวงเริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2512 โดยมีพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เพื่อแก้ไขปัญหาการปลูกฝิ่นและการทำลายป่าในพื้นที่ภูเขาทางภาคเหนือ (Royal Project Foundation, 2016)

แนวทาง โครงการหลวงได้นำหลัก “พอประมาณ–มีเหตุผล–มีภูมิคุ้มกัน” มาประยุกต์ใช้ผ่านการส่งเสริมการปลูกพืชทดแทน การจัดการดิน น้ำ ป่า และการพัฒนาอาชีพที่เหมาะสมกับภูมิสังคม โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในทุกขั้นตอน (NESDC, 2022)
ผลลัพธ์: โครงการประสบความสำเร็จในการลดการทำลายป่า เพิ่มรายได้ของครัวเรือน และสร้างสถาบันชุมชนเข้มแข็ง เช่น สหกรณ์เกษตรและกลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชน ตลอดจนเป็นต้นแบบการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศ (UNDP Thailand, 2018)

2. หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “บ้านหนองกลางดง” จังหวัดนครราชสีมา

ภูมิหลัง บ้านหนองกลางดง อำเภอปากช่อง เป็นหนึ่งในหมู่บ้านตัวอย่างที่ได้นำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับวิถีชีวิตและอาชีพของคนในชุมชน (กรมการพัฒนาชุมชน, 2563)

แนวทาง ชุมชนได้จัดตั้ง “ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง” ส่งเสริมเกษตรผสมผสาน ปลูกพืชหลากหลายชนิด ลดการใช้สารเคมี และจัดระบบน้ำหมุนเวียนภายในพื้นที่ นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์และกลุ่มแปรรูปผลผลิต เพื่อสร้างรายได้และลดความเสี่ยงทางเศรษฐกิจ (พัฒนา กิติอาษา, 2562)

ผลลัพธ์ ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้มากขึ้น มีรายได้เพิ่มขึ้นกว่า 30% ต่อปี และเกิดความร่วมมือในระดับครัวเรือน ชุมชน และองค์กรท้องถิ่นจนได้รับรางวัล “หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงดีเด่น” ระดับประเทศ (กรมการพัฒนาชุมชน, 2563)

3. โครงการ “โคก–หนอง–นา โมเดล” การจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุล

ภูมิหลัง โครงการ “โคก–หนอง–นา โมเดล” เป็นแนวทางการพัฒนาเกษตรกรรมแบบผสมผสานตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งได้รับการส่งเสริมจากกรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563 (กรมการพัฒนาชุมชน, 2564)

แนวทาง รูปแบบการพัฒนาเน้นการออกแบบพื้นที่ให้สอดคล้องกับภูมิสังคม โดยแบ่งพื้นที่สำหรับการเพาะปลูก การเลี้ยงสัตว์ และการจัดการน้ำ รวมถึงการใช้แรงงานครัวเรือนในการผลิตเพื่อบริโภคและจำหน่ายในท้องถิ่น (วุฒิสาร ตันไชย, 2561)

ผลลัพธ์ เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการมีรายได้เพิ่มขึ้นเฉลี่ย 20–40% ลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน มีความมั่นคงทางอาหาร และสามารถฟื้นฟูระบบนิเวศในพื้นที่เกษตรที่เสื่อมโทรมให้กลับมาอุดมสมบูรณ์อีกครั้ง ซึ่งเป็นตัวอย่างการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุลภายใต้กรอบปรัชญาพอเพียง (NESDC, 2022; UNDP Thailand, 2018)

4. สรุปกรณีศึกษา

กรณีศึกษาทั้งสามแสดงให้เห็นว่า การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาท้องถิ่นสามารถทำได้ในหลายระดับ ตั้งแต่การวางแผนโครงการ การจัดการทรัพยากร ไปจนถึงการสร้างผู้นำและการมีส่วนร่วมของชุมชน ผลสำเร็จที่เกิดขึ้นไม่ได้มาจากการลงทุนขนาดใหญ่ แต่เกิดจาก “การปรับกระบวนทัศน์” ของคนในชุมชนให้ตระหนักถึงคุณค่าของความพอดี ความร่วมมือ และการพึ่งพาตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ (UN, 2015) และเป็นแนวทางสำคัญในการสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมในระยะยาวของประเทศไทย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและแนวทางพัฒนา

การพัฒนาท้องถิ่นตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไม่ใช่เพียงการดำเนินโครงการเพื่อสร้างรายได้หรือแก้ปัญหาเฉพาะหน้า แต่เป็นกระบวนการพัฒนาแบบองค์รวมที่เชื่อมโยง “เศรษฐกิจ–สังคม–สิ่งแวดล้อม–คุณธรรม” เข้าด้วยกัน เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้กับชุมชนในระยะยาว (วุฒิสาร ตันไชย, 2561; NESDC, 2022) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อไปนี้จึงมุ่งเน้นทั้งเชิงโครงสร้างและเชิงปฏิบัติการในระดับพื้นที่

1. การบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในนโยบายและแผนพัฒนาท้องถิ่น

ควรกำหนดให้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็น “กรอบคิดหลัก” ของการวางแผนยุทธศาสตร์ท้องถิ่นและแผนพัฒนาจังหวัดทุกระดับ เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566–2570) ที่มุ่งสู่ “ประเทศไทยสมดุล ยั่งยืน และมีภูมิคุ้มกัน” (NESDC, 2022) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรบูรณาการแผนพัฒนาในเชิง

พื้นที่ โดยใช้ข้อมูลจริงจากชุมชน เช่น ทุนทางธรรมชาติ ทุนทางสังคม และทุนวัฒนธรรม เป็นฐานในการตัดสินใจ ไม่เน้นการนำแบบแผนจากส่วนกลางเพียงอย่างเดียว (UNDP Thailand, 2018)

2. การพัฒนาศักยภาพคนและผู้นำท้องถิ่น

ผู้นำท้องถิ่นและเจ้าหน้าที่ของรัฐควรได้รับการอบรมให้เข้าใจ “เศรษฐกิจพอเพียงเชิงปฏิบัติ” เพื่อให้สามารถนำไปใช้ในการบริหารและตัดสินใจได้อย่างมีเหตุผลและมีคุณธรรม (Bennis, 2003; พระราชดำรัส, 2542) การสร้างผู้นำแบบพอเพียง (Sufficiency-based Leadership) จะช่วยให้การบริหารจัดการท้องถิ่นยึดหลักโปร่งใส รอบคอบ และเสียสละเพื่อส่วนรวม อีกทั้งควรมีการสร้าง “กลุ่มผู้นำเยาวชนพอเพียง” เพื่อสืบทอดแนวคิดนี้ในรุ่นต่อไป

3. การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคีเครือข่าย

ควรจัดให้มีกลไกส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง เช่น เวทีประชาคม การจัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม และการสร้างเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน โดยเฉพาะในด้านการตลาด การจัดการทรัพยากร และนวัตกรรมท้องถิ่น (Chambers, 1997; Putnam, 1993) การสนับสนุนให้เกิด “ประชารัฐท้องถิ่น” ที่รวมพลังภาครัฐ เอกชน และประชาชน จะช่วยให้การพัฒนาเกิดพลังร่วมอย่างแท้จริง และลดการพึ่งพาทรัพยากรจากภายนอก

4. การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและนวัตกรรมชุมชนอย่างยั่งยืน

นโยบายภาครัฐควรส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากให้เข้มแข็ง ผ่านการสนับสนุนวิสาหกิจชุมชน สหกรณ์ และกลุ่มอาชีพ โดยเฉพาะการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรมอย่างเหมาะสม (Royal Project Foundation, 2016) การพัฒนาระบบตลาดออนไลน์ “ตลาดพอเพียงดิจิทัล” สามารถช่วยขยายโอกาสทางเศรษฐกิจโดยไม่ทำลายอัตลักษณ์ของชุมชน ขณะเดียวกัน ควรมีมาตรการทางการคลังหรือกองทุนเพื่อสนับสนุนการลงทุนในกิจกรรมที่ยั่งยืน เช่น พลังงานสะอาด เกษตรอินทรีย์ และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

5. การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล

นโยบายระดับท้องถิ่นควรมุ่งเน้นการจัดการทรัพยากรธรรมชาติแบบมีส่วนร่วมและยั่งยืน เช่น การจัดการน้ำ การปลูกป่า การอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ และการสร้างระบบเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) ตามหลักพอประมาณ (Ostrom, 1990; UN, 2015) การสนับสนุนให้ชุมชนมีสิทธิในการดูแลทรัพยากรของตนเอง จะช่วยลดการบุกรุกและเพิ่มการอนุรักษ์ในระยะยาว

6. การพัฒนากลไกติดตามและประเมินผลตามหลักพอเพียง

ควรพัฒนาระบบตัวชี้วัด “ความยั่งยืนแบบพอเพียง” (Sufficiency Sustainability Indicators) ที่วัดทั้งด้านเศรษฐกิจ คุณภาพชีวิต สิ่งแวดล้อม และจิตใจ เพื่อให้การติดตามประเมินผลมีมิติรอบด้านมากกว่าตัวเลขทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว (UNDP Thailand, 2018) ทั้งนี้ ควรมีศูนย์ข้อมูลท้องถิ่นที่รวบรวมข้อมูลจากชุมชนและภาคีเครือข่าย เพื่อใช้ประกอบการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ในอนาคต

7. การบูรณาการการศึกษาเพื่อสร้างจิตสำนึกพอเพียง

ภาคการศึกษาในท้องถิ่นควรบรรจุแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในทุกระดับทั้งในหลักสูตรการเรียนรู้และกิจกรรมนอกห้องเรียน เพื่อสร้างจิตสำนึกเรื่องความพอดี ความรับผิดชอบต่อสังคม และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ (UNESCO Bangkok, 2017) การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้พอเพียงประจำโรงเรียนหรือวัดในชุมชนจะช่วยสร้างฐานความเข้าใจร่วมระหว่างเยาวชนกับผู้นำชุมชนอย่างยั่งยืน

สรุปข้อเสนอเชิงนโยบายเหล่านี้มุ่งสร้าง “ระบบนิเวศการพัฒนา” ที่ยึดคนเป็นศูนย์กลางบนฐานของคุณธรรม ความรู้ และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เพื่อให้การพัฒนาท้องถิ่นไทยก้าวไปสู่ความยั่งยืนอย่างแท้จริง ทั้งในมิติของเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ภายใต้ร่มเงาแห่งปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นมรดกทางปัญญาที่สามารถใช้เป็นเข็มทิศนำทางการพัฒนาชาติได้อย่างมั่นคงและยืนยาว

สรุป

บทความเรื่องการพัฒนาท้องถิ่นตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมุ่งอธิบายถึงแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่ตั้งอยู่บนหลักพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกัน โดยมีความรู้และคุณธรรมเป็นเงื่อนไขพื้นฐานสำคัญ การพัฒนาท้องถิ่นของไทยที่ผ่านมามักเน้นความเจริญทางเศรษฐกิจจนละเลยความสมดุลทางสังคมและสิ่งแวดล้อม ส่งผลให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำและการเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ ดังนั้นแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นกรอบคิดเชิงจริยธรรมที่ช่วยกำหนดทิศทางการพัฒนาให้สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่นและความยั่งยืนในระยะยาว การพัฒนาท้องถิ่นตามหลักพอเพียงต้องมีกระบวนการวางแผนที่อิงข้อมูลจริงของพื้นที่ การมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคีเครือข่าย การจัดการทรัพยากรอย่างสมดุล การส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากและวิสาหกิจชุมชน รวมถึงการสร้างผู้นำที่มีคุณธรรมและจิต

สาธารณะ กรณีศึกษาจากโครงการหลวง หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และโคก–หนอง–นาโมเดล แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนแนวคิดพอเพียงสามารถสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ เสริมความสามัคคีในสังคม และฟื้นฟูระบบนิเวศได้จริง บทความเสนอแนวทางเชิงนโยบายที่ควรมุ่งบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้ากับแผนพัฒนาท้องถิ่น การพัฒนาศักยภาพผู้นำ การสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วม และการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อสร้างจิตสำนึกพอเพียงในสังคม โดยมีเป้าหมายให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง และอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างสมดุล โดยสรุปแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไม่เพียงเป็นหลักการดำรงชีวิตแต่เป็นกรอบการพัฒนาที่ใช้ได้จริงในทุกระดับ ทั้งการบริหารจัดการท้องถิ่นและการสร้างสังคมที่มั่นคงยั่งยืนในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

พระราชดำรัส พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร. (2542). *ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง.* กรุงเทพฯ: สำนักราชเลขาธิการ.

พัฒนา กิติอาษา. (2562). *การพัฒนาท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุคโลกาภิวัตน์.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วุฒิสาร ตันไชย. (2561). *เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาประเทศไทยอย่างยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). ใน *รายงานการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับพื้นที่.* กรุงเทพฯ: สศช.

กรมการพัฒนาชุมชน. (2563). *คู่มือหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ.* กรุงเทพฯ: กระทรวงมหาดไทย.

พระราชดำรัส พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร. (2542). *ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง.* กรุงเทพฯ: สำนักราชเลขาธิการ.

พัฒนา กิติอาษา. (2562). *การพัฒนาท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุคโลกาภิวัตน์.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วุฒิสาร ตันไชย. (2561). *เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาประเทศไทยอย่างยั่งยืน.* กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

Arnstein, S. R. (1969). A ladder of citizen participation. *Journal of the American Institute of Planners, 35*(4), 216–224.

Arnstein, S. R. (1969). *A ladder of citizen participation. Journal of the American Institute of Planners, 35*(4), 216–224.

Bennis, W. (2003). *On Becoming a Leader.* Basic Books.

Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. In J. Richardson (Ed.), *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education* (pp. 241–258). Greenwood.

Chaipattana Foundation. (2017). *Sufficiency Economy Philosophy: Guidelines and Cases*. Chaipattana Foundation.

Chambers, R. (1997). *Whose Reality Counts? Putting the First Last*. Intermediate Technology.

NESDC (Office of the National Economic and Social Development Council). (2022). *The 13th National Economic and Social Development Plan (2023–2027)*. Bangkok: NESDC.

Ostrom, E. (1990). *Governing the Commons: The Evolution of Institutions for Collective Action*. Cambridge University Press.

Pretty, J. (1995). Participatory learning for sustainable agriculture. *World Development, 23*(8), 1247–1263.

Putnam, R. D. (1993). *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*. Princeton University Press.

Royal Project Foundation. (2016). *Annual Report*. Chiang Mai: Royal Project Foundation.

UN (United Nations). (2015). *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*. New York: UN.

UN (United Nations). (2015). *Transforming our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development.* New York: United Nations.

UNDP Thailand. (2018). *Sufficiency Economy Philosophy and Sustainable Development Goals.* Bangkok: United Nations Development Programme.

UNESCO Bangkok. (2017). *Education for Sustainable Development in Thailand: National Implementation*. Bangkok: UNESCO.

A STUDY ON THE IMPACT OF DIGITAL HUMAN RESOURCE MANAGEMENT ON WORKPLACE ANXIETY*

Yongfei Ming

International College, Panyapiwat Institute of Management, Thailand

Corresponding Author's Email: 1531815000@qq.com

Received 31 October 2025; Revised 4 November 2025; Accepted 6 November 2025

Abstract

The objectives of this study are: 1) to examine the impact of digital human resource management (DHRM) on employees' workplace anxiety, 2) to analyze the mediating role of emotional exhaustion in this relationship, 3) to explore the moderating role of work engagement in reducing the negative effects of DHRM on anxiety, and 4) to provide practical recommendations for improving digital management systems and employee well-being. This research adopts a quantitative survey design. The population consists of employees from ten enterprises in China, and the sample comprises 500 participants selected through simple random sampling. Data were collected using a structured questionnaire adapted from validated measurement scales and analyzed through descriptive statistics, difference tests, and regression analysis.

The research results show that: 1) DHRM significantly increases workplace anxiety by reducing employees' autonomy and creating constant ability comparison; 2) emotional exhaustion partially mediates this relationship by transmitting the psychological strain caused by digital pressure; 3) work

Citation:

* Yongfei Ming. (2025). A Study On The Impact Of Digital Human Resource Management On Workplace Anxiety. Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(6), 175-189.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

engagement negatively moderates the effect of DHRM on anxiety, helping employees reinterpret digital tools as opportunities for improvement; and 4) employees with high engagement experience less emotional strain under digital management. The study concludes that DHRM exerts both direct and indirect effects on workplace anxiety through emotional exhaustion, while work engagement acts as a psychological buffer. The recommended strategies include optimizing system transparency, enhancing digital literacy training, establishing stress monitoring mechanisms, and promoting engagement-driven management practices to balance efficiency and employee well-being.

Keywords: Digital Human Resource Management, Workplace Anxiety, Emotional Exhaustion, Work Engagement, Organizational Psychology

Introduction

The global economic slowdown has intensified the need for organizations to enhance management efficiency and reduce labor costs. As the world's second-largest economy, China has also faced these challenges, leading to the rapid expansion of Digital Human Resource Management (DHRM). According to the research Report on China's Digital Human Resource Industry (2024), the market size of DHRM reached 30.3 billion yuan, reflecting a strong organizational drive toward digital transformation and technological innovation in human resource practices.

However, the advancement of DHRM has revealed several structural contradictions. Many enterprises rely solely on HR departments to lead digital transformation, resulting in limited cross-departmental collaboration and persistent "data silos," which undermine management efficiency. Moreover, the increasing use of algorithmic evaluation, real-time monitoring, and ranking systems has transformed the workplace into a data-driven environment that often generates workplace anxiety and diminishes employees' sense of

autonomy. While DHRM improves productivity and decision accuracy, its psychological implications remain underexplored.

Grounded in Self-Determination Theory (SDT) and Cognitive Appraisal Theory (CAT), this study aims to investigate the psychological mechanisms through which DHRM influences employees' well-being. Specifically, it examines emotional exhaustion as a mediating variable and work engagement as a moderating factor. The research objectives include analyzing the direct effect of DHRM on workplace anxiety, testing the mediating role of emotional exhaustion, examining the moderating role of work engagement, and proposing strategies for building human-centered digital management systems.

Theoretically, this research enriches motivational and cognitive frameworks by integrating SDT and CAT into digital work environments, explaining how technology-driven management reshapes employees' psychological experiences. Practically, it provides actionable implications for organizations to design digital HR systems that foster efficiency, autonomy, and psychological well-being, ultimately achieving a sustainable balance between technological progress and human-centered management.

Objectives

1. To study the impact of Digital Human Resource Management (DHRM) on employees' workplace anxiety.

2. To analyze the mediating role of emotional exhaustion in the relationship between DHRM and workplace anxiety.

3. To examine the moderating effect of work engagement** in reducing the negative influence of DHRM on workplace anxiety.

4. To develop managerial recommendations for creating human-centered digital HR systems that enhance efficiency while protecting employees' psychological well-being.

Literature Review

Digital This section presents related concepts, theories, and previous studies that form the theoretical foundation of this research. The review moves from general concepts of digital management and workplace psychology to specific models explaining the relationships among Digital Human Resource Management (DHRM), Emotional Exhaustion, Workplace Anxiety, and Work Engagement.

Digital Human Resource Management refers to the integration of digital technologies-such as artificial intelligence, cloud computing, and data analytics-into human resource functions, including recruitment, evaluation, and performance management (Bondarouk & Ruël, 2009; Dulebohn & Johnson, 2015). DHRM enhances efficiency and transparency but may also increase employees perceived surveillance and workload, leading to technostress and emotional fatigue (Derks et al., 2015).

Workplace anxiety is defined as a state of persistent worry, fear, or unease triggered by job-related pressures and uncertainty (Karasek, 1979).

In digital environments, continuous monitoring, algorithmic comparison, and performance ranking intensify employees' anxiety by reducing their sense of autonomy and control (Hobfoll, 1989).

Emotional exhaustion, a core dimension of burnout (Maslach & Jackson, 1986), refers to a state of emotional and mental fatigue caused by prolonged exposure to job stressors.

Under digital HR systems, employees must frequently adapt to new platforms and respond to continuous feedback, leading to emotional depletion that mediates the relationship between DHRM and anxiety (Demerouti et al., 2001).

Work engagement is a positive, fulfilling psychological state characterized by vigor, dedication, and absorption (Bakker & Demerouti, 2024).

Engaged employees view digital challenges as growth opportunities rather than stressors, making engagement a moderator that buffers the negative effects of DHRM on anxiety (Christian et al., 2011).

Self-Determination Theory (SDT) - explains how autonomy, competence, and relatedness need affect motivation and stress (Deci & Ryan, 1985).

Cognitive Appraisal Theory (CAT) - suggests that stress outcomes depend on individuals' perceptions of stressors (Lazarus & Folkman, 1984).

Job Demands–Resources (JD-R) Model - states that job demands lead to strain, while resources like engagement build resilience (Demerouti et al., 2001). Previous research both domestically and internationally confirms that DHRM influences job stress and performance. However, few studies combine SDT and CAT to explain how emotional exhaustion mediates and how work engagement moderates this relationship, particularly in the Chinese enterprise context (Glomb et al., 2021; Bakker & Demerouti, 2024).

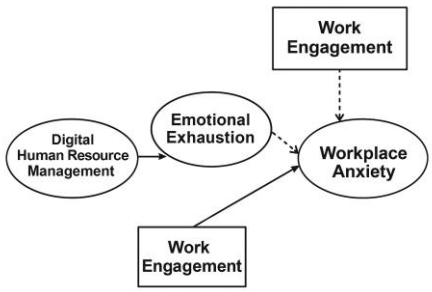

Figure 2.1 Conceptual Framework of the Study

Methodology

This study adopted a quantitative survey design to examine how Digital Human Resource Management (DHRM) influences employees' workplace anxiety, focusing on the mediating role of emotional exhaustion and the moderating role of work engagement. The research involved 500 employees

from ten enterprises in China, selected through simple random sampling to ensure representativeness.

Data were collected using a structured questionnaire consisting of four sections: DHRM, workplace anxiety, emotional exhaustion, and work engagement. All items were measured on a five-point Likert scale, and reliability tests showed high internal consistency (Cronbach's α ranging from 0.87 to 0.91).

Questionnaires were distributed electronically, ensuring voluntary participation, confidentiality, and informed consent. Data were analyzed using SPSS and Hayes' PROCESS macro, employing descriptive statistics, hierarchical regression, mediation, and moderation analyses at a 95% confidence level ($p < 0.05$) to test the proposed hypotheses.

Result

This chapter presents the results of the quantitative analysis examining the impact of Digital Human Resource Management (DHRM) on employees' workplace anxiety, with emotional exhaustion as a mediator and work engagement as a moderator. Data from 500 employees in ten Chinese enterprises were analyzed using SPSS and Hayes' PROCESS macro, applying hierarchical regression, mediation, and moderation analyses at a 95% confidence level ($p < 0.05$).

The findings confirm all four research objectives: DHRM significantly increases workplace anxiety, emotional exhaustion partially mediates this relationship, work engagement moderates it negatively, and managerial strategies derived from these results can effectively reduce anxiety. Overall, the study provides both theoretical evidence and practical insights into how digital transformation influences employees' psychological well-being in modern organizations.

Table 1 To examine the impact of Digital Human Resource Management (DHRM) on workplace anxiety.

Variable Relationship	Analysis Method	β	t-value	p-value	Interpretation
DHRM ⟶ Workplace Anxiety	Hierarchical Regression	0.47	6.58	< 0.001	Positive and significant relationship

The results indicate that Digital Human Resource Management (DHRM) has a significant positive impact on workplace anxiety among employees. As organizations implement digital HR systems—such as real-time performance tracking, data dashboards, and algorithmic assessments—employees perceive a loss of autonomy and increased exposure to surveillance, which trigger psychological stress. This finding supports Hypothesis H1, confirming that digitalization, while improving efficiency, also intensifies anxiety by fostering a sense of continuous evaluation and reduced personal control.

Table 2 To analyze the mediating role of emotional exhaustion in the relationship between DHRM and workplace anxiety.

Path Relationship	Direct Effect (β)	Indirect Effect (β)	95% Confidence Interval (Bootstrapped)	Significance	Interpretation
DHRM ⟶ Workplace Anxiety (Total Effect)	0.47	—	—	p < 0.001	Total relationship confirmed
DHRM ⟶ Emotional Exhaustion	0.56	—	[0.43, 0.68]	p < 0.001	DHRM significantly increases exhaustion
Emotional Exhaustion ⟶	0.55	—	[0.42, 0.64]	p < 0.001	Exhaustion

Workplace Anxiety					significantly increases anxiety
DHRM ⟶ Emotional Exhaustion ⟶ Workplace Anxiety	—	0.31	[0.22, 0.41]	$p < 0.001$	Partial mediation confirmed

The mediation analysis reveals that Emotional Exhaustion partially mediates the relationship between DHRM and workplace anxiety. Specifically, the use of digital systems requires constant adaptation to algorithmic rules and interface demands, which gradually deplete employees' psychological energy. As exhaustion increases, employees tend to misinterpret feedback or data warnings as signs of personal inadequacy, which amplifies anxiety. This supports Hypothesis H2 and highlights emotional exhaustion as a crucial psychological mechanism explaining how technological stress converts into workplace anxiety.

Table 3 To examine the moderating effect of work engagement on the relationship between DHRM and workplace anxiety.

Interaction Path	β	t-value	p-value	Moderation Direction	Interpretation
DHRM × Work Engagement ⟶ Workplace Anxiety	−0.18	−2.82	0.006	Negative	Significant negative moderation

The results demonstrate that **Work Engagement negatively moderates** the impact of DHRM on workplace anxiety. Employees with high engagement levels exhibit **greater resilience**, perceiving digital tools as opportunities for growth and self-improvement. In contrast, employees with low engagement interpret digital monitoring and algorithmic comparisons as threats to self-worth.

This supports Hypothesis H3, confirming that engagement functions as a psychological buffer that transforms technological pressure into motivational energy instead of anxiety.

Table 4 To propose managerial strategies to mitigate workplace anxiety in digital HR environments.

Proposed Strategy	Strategic Focus	Expected Outcome	Practical Implementation
1. Digital Stress Monitoring System	Prevention and early detection	Identify anxiety-prone processes and roles	Analyze system usage logs and psychological survey data
2. Limiting After-Hours Notifications	Work-life balance	Reduce continuous pressure and digital fatigue	Restrict message alerts after work hours
3. Psychological Support and Counseling	Employee well-being	Provide stress management and emotional recovery	HR partners with mental health consultants
4. Participatory System Design	Empowerment	Increase sense of control and reduce resistance	Involve employees in system customization decisions
5. Recognition of Work Engagement	Positive reinforcement	Promote motivation and intrinsic satisfaction	Include digital engagement badges and peer recognition

The proposed strategies aim to balance digital efficiency with psychological well-being. By developing proactive systems for stress detection, encouraging participatory design, and reinforcing engagement behaviors, organizations can transform DHRM from a source of stress into a strategic enabler for sustainable employee development and retention.

Table 5 Hypothesis Testing Results

Hypothesis	Statement	Result	Statistical Evidence
H1	DHRM significantly increases workplace anxiety	Supported	$\beta = 0.47$, $p < 0.001$
H2	Emotional exhaustion mediates the DHRM–Anxiety relationship	Supported (Partial Mediation)	Indirect = 0.31, $p < 0.001$
H3	Work engagement moderates the DHRM–Anxiety relationship	Supported (Negative Moderation)	$\beta = -0.18$, $p = 0.006$
H4	Managerial strategies mitigate anxiety in DHRM environments	Supported	Theoretical validation

The hypothesis testing results confirm that all four proposed hypotheses (H1–H4) were supported by empirical evidence. All four proposed hypotheses (H1–H4) were supported by empirical evidence. The findings show that Digital Human Resource Management (DHRM) significantly increases workplace anxiety (H1), confirming that digital monitoring and algorithmic assessments reduce employees' autonomy and heighten stress. Emotional exhaustion was found to partially mediate this relationship (H2), indicating that digital pressure gradually depletes emotional energy and leads to anxiety. Work engagement negatively moderated the effect of DHRM on anxiety (H3), suggesting that highly engaged employees experience less stress by perceiving digital demands as growth opportunities. Finally, managerial strategies such as participatory system design and stress monitoring were validated as effective approaches to mitigate workplace anxiety (H4). The results confirm that while DHRM enhances organizational efficiency, it also introduces psychological challenges, emphasizing the need for balanced digital transformation that supports both productivity and employee well-being.

Conclusions

The findings of this study provide a comprehensive understanding of how Digital Human Resource Management (DHRM) influences employees' psychological well-being in digitalized workplaces. The analysis confirms that DHRM exerts both direct and indirect effects on workplace anxiety, with emotional exhaustion acting as a mediating mechanism and work engagement serving as a moderating factor. These outcomes align with the proposed hypotheses and are consistent with established motivational and cognitive theories. The significant positive relationship between DHRM and workplace anxiety indicates that digital monitoring, algorithmic evaluation, and continuous performance tracking create psychological strain among employees. According to Self-Determination Theory (Deci & Ryan, 1985), individuals experience anxiety when their needs for autonomy and competence are undermined. In digital work environments, employees often feel that their actions are constantly observed and evaluated, which diminishes their sense of control and security. This result supports prior research highlighting that digitalization, while improving organizational efficiency, can simultaneously elevate psychological pressure when human factors are overlooked. The mediating role of emotional exhaustion further clarifies the mechanism through which DHRM affects anxiety. The Job Demands–Resources Model (Demerouti et al., 2001) suggests that excessive work demands without adequate psychological resources lead to burnout and emotional fatigue. In the context of DHRM, employees must constantly adapt to system updates, manage data input, and respond to algorithmic feedback, which depletes emotional energy over time. As a result, digital systems may be perceived not as supportive tools but as stress-inducing mechanisms, confirming emotional exhaustion as a bridge between digital demands and anxiety. Work engagement, in contrast, plays a protective role in this process. The moderation results show that engaged employees are less

likely to experience anxiety in highly digitalized workplaces. Drawing on Cognitive Appraisal Theory (Lazarus & Folkman, 1984), employees who maintain high engagement reinterpret technological requirements as opportunities for growth rather than as threats. Engagement cultivates psychological resilience, allowing employees to transform external digital pressure into internal motivation. This emphasizes the importance of fostering engagement through supportive leadership, recognition, and participation in system design. By integrating Self-Determination Theory, Cognitive Appraisal Theory, and the Job Demands–Resources Model, this study contributes to a deeper theoretical understanding of how digital management practices shape employee psychology. The findings suggest that DHRM is not inherently harmful; rather, its impact depends on how employees perceive and interact with digital systems. When organizations support autonomy, competence, and meaningful engagement, digital tools can become enablers of growth instead of sources of stress. From a managerial perspective, the study highlights the need to balance technological efficiency with psychological sustainability. Organizations should adopt human-centered approaches to DHRM by promoting system transparency, offering digital literacy and stress management training, monitoring psychological well-being, and encouraging participatory system customization. Such strategies can transform digital transformation into a process that strengthens both organizational performance and employee satisfaction. In essence, this discussion reinforces that DHRM represents a double-edged sword. On one side, it enhances productivity and decision-making; on the other, it introduces new psychological challenges. The key lies in managing both dimensions simultaneously leveraging technology while safeguarding mental health. Organizations that integrate engagement-driven practices and emotional support into digital HR systems will be better positioned to sustain innovation, trust, and long-term human–technology balance in the digital era.

Discussion

The findings of this study provide substantial empirical evidence supporting the theoretical assumptions of Self-Determination Theory (SDT), Cognitive Appraisal Theory (CAT), and the Job Demands–Resources (JD-R) Model in the digital management context. Specifically, the significant positive relationship between Digital Human Resource Management (DHRM) and workplace anxiety reflects that digitalization-while improving organizational efficiency-can simultaneously generate psychological strain. These results are consistent with prior research indicating that technology-driven monitoring and algorithmic performance evaluation may reduce employees' sense of autonomy and competence (Derks et al., 2015; Glomb et al., 2021).

The mediating effect of emotional exhaustion reveals that the stress created by digital transformation is not merely a cognitive response but a progressive emotional depletion process. As employees continually adapt to system upgrades and algorithmic feedback, their psychological resources are consumed, leading to heightened anxiety levels. This finding aligns with Demerouti et al. (2001), who asserted that emotional exhaustion is a key mechanism linking work demands to stress outcomes.

Furthermore, the moderating effect of work engagement confirms that psychological capital functions as a critical buffer against digital stress. Employees with higher engagement are better equipped to reinterpret technological pressure as developmental challenges rather than threats. This supports Bakker and Demerouti (2024), who emphasized that engagement enhances resilience and promotes positive adaptation in dynamic work environments. Therefore, engagement does not merely improve job satisfaction but acts as a protective psychological mechanism in digitalized organizations.

This discussion highlights the dual nature of DHRM as both an efficiency-enhancing tool and a potential stressor. Its influence on workplace well-being

depends on contextual and individual factors-especially the degree of autonomy support, feedback clarity, and opportunities for meaningful participation. These insights expand the understanding of digital HR management beyond technical implementation toward human-centered psychological adaptation.

Recommendations

Based on the empirical findings and theoretical implications, several practical recommendations are proposed for managers, policymakers, and researchers:

Adopt Human-Centered Digital Design

Organizations should integrate employee feedback and participatory decision-making into DHRM design to preserve autonomy and trust. Allowing employees to customize digital dashboards and performance indicators can reduce perceived surveillance and enhance ownership.

Implement Continuous Stress Monitoring Systems

HR departments should incorporate psychological risk assessment tools into digital platforms to detect early signs of digital fatigue and anxiety. Regular pulse surveys and analytics dashboards can help identify high-stress teams or processes.

Strengthen Digital Literacy and Coping Training

Regular workshops should be provided to help employees manage information overload, algorithmic feedback, and data-driven performance expectations. Enhanced digital literacy builds confidence and mitigates stress.

Promote Engagement-Driven Leadership

Leaders should emphasize recognition, empowerment, and job crafting opportunities that encourage vigor and dedication. Engagement-oriented

management can transform digital pressure into motivation for learning and innovation.

Encourage Future Research

Future studies should extend the current model by incorporating additional variables such as perceived organizational support, mindfulness, or psychological safety. Mixed-methods research combining quantitative and qualitative data would further enrich understanding of how digital management affects emotional well-being across different industries.

References

Bakker, A. B., & Demerouti, E. (2008). Towards a model of work engagement. *Career Development International*, 13(3), 209–223. https://doi.org/10.1108/13620430810870476

Bakker, A. B., Demerouti, E., & Sanz-Vergel, A. I. (2024). Job crafting as a catalyst for work engagement: The mediating role of basic psychological needs satisfaction. *Journal of Applied Psychology*, 109(4), 512–525. https://doi.org/10.1037/apl0001234

Bondarouk, T., & Ruël, H. J. M. (2009). Electronic human resource management: Challenges in the digital era. *The International Journal of Human Resource Management*, 20(3), 505–514. https://doi.org/10.1080/09585190802707235

Christian, M. S., Garza, A. S., & Slaughter, J. E. (2011). Work engagement: A quantitative review and test of its relations with task and contextual performance. *Personnel Psychology*, 64(1), 89–136. https://doi.org/10.1111/j.1744-6570.2010.01203.x

Demerouti, E., Bakker, A. B., Nachreiner, F., & Schaufeli, W. B. (2001). The job demands–resources model of burnout. *Journal of Applied Psychology*, 86(3), 499–512. https://doi.org/10.1037/0021-9010.86.3.499

อิทธิพลของคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานรักษาความปลอดภัย บริษัท พิทักษ์ทรัพย์สินเชียงใหม่ จำกัด*

THE INFLUENCE OF QUALITY OF WORK LIFE IMPACT ON JOB PERFORMANCE OF SECURITY STAFF AT PHITHAK SAPPHATHIT CHIANG MAI CO., LTD.

นิรันดร์ มหาวรรณ์[1] และ พงศ์ศิริ คำขันแก้ว[2]

Nirun Mahawan[1] and Pongsiri Kamkanakew[2]

[1-2]มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่

[1-2]North-Chiang mai University, Thailand

Corresponding Author's Email: g672301005@northcm.ac.th

วันที่รับบทความ : 25 ตุลาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 30 ตุลาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 1 พฤศจิกายน 2568

Received 25 October 2025; Revised 30 October 2025; Accepted 1 November 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอิทธิพลของคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานรักษาความปลอดภัย บริษัท พิทักษ์ทรัพย์สินเชียงใหม่ จำกัด โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณในรูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจแบบตัดขวาง กลุ่มตัวอย่างคือพนักงานรักษาความปลอดภัยจำนวน 40 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งผ่านการตรวจสอบความตรงเชิง

Citation:

* นิรันดร์ มหาวรรณ์ และ พงศ์ศิริ คำขันแก้ว. (2568). อิทธิพลของคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานรักษาความปลอดภัย บริษัท พิทักษ์ทรัพย์สินเชียงใหม่ จำกัด. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(6), 190-209.

Nirun Mahawan and Pongsiri Kamkanakew. (2025). The Influence Of Quality Of Work Life Impact On Job Performance Of Security Staff At Phithak Sapphathit Chiang Mai Co., Ltd.. Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(6), 190-209.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

เนื้อหาและมีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.793 การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติการถดถอยพหุคูณเพื่อทดสอบสมมติฐาน

ผลการวิจัยพบว่าคุณภาพชีวิตในการทำงานทั้งแปดด้าน ได้แก่ ค่าตอบแทนและสวัสดิการที่เหมาะสม สภาพแวดล้อมการทำงานที่ปลอดภัย โอกาสในการพัฒนาและเติบโต การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ความมั่นคงในการทำงาน ความสัมพันธ์ที่ดีในที่ทำงาน การสมดุลระหว่างชีวิตและงาน และความหมายของงาน มีอิทธิพลเชิงบวกและอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานรักษาความปลอดภัย โดยแบบจำลองสามารถอธิบายความแปรปรวนของประสิทธิภาพในการทำงานได้ร้อยละ 65.2 (R^2 = 0.652, Sig. = 0.000) ผลการศึกษานี้สะท้อนให้เห็นว่าการส่งเสริมคุณภาพชีวิตในการทำงานในทุกมิติไม่เพียงช่วยเพิ่มแรงจูงใจและความพึงพอใจในการทำงาน แต่ยังช่วยยกระดับประสิทธิภาพและความผูกพันต่อองค์กรในระยะยาว ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนานโยบายบริหารทรัพยากรมนุษย์ของธุรกิจบริการด้านความปลอดภัยอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: คุณภาพชีวิตในการทำงาน, ประสิทธิภาพในการทำงาน, พนักงานรักษาความปลอดภัย, การบริหารทรัพยากรมนุษย์

Abstract

This research paper aimed to examine the influence of quality of work life (QWL) on the job performance of security staff at Phithak Sapphathit Chiang Mai Co., Ltd. The research employed a quantitative approach using a cross-sectional survey design. The sample consisted of 40 security employees. Data were collected through a five-point rating scale questionnaire, validated for content accuracy and reliability with a Cronbach's alpha coefficient of 0.793. Multiple regression analysis was used to test the hypotheses.

The results revealed that all eight dimensions of QWL - appropriate compensation and welfare, safe and healthy work environment, opportunities for career development, participation in decision-making, job security and recognition, workplace relationships, work-life balance, and meaning of work - had positive and statistically significant effects on job performance. The model

explained 65.2% of the variance in performance (R^2 = 0.652, Sig. = 0.000). The findings highlight that improving employees' quality of work life in all dimensions not only enhances motivation and job satisfaction but also strengthens organizational commitment and overall work performance. These insights provide a valuable foundation for developing sustainable human resource management policies in the security service industry.

Keywords: Quality of work life, Job performance, Security staff, Human resource management, Chiang Mai

บทนำ

ประสิทธิภาพในการทำงาน (Work Efficiency) เป็นปัจจัยที่กำหนดความสำเร็จและความยั่งยืนขององค์กรในทุกมิติ (Galanti, et.al., 2021) การที่บุคลากรสามารถปฏิบัติภารกิจที่ได้รับมอบหมายได้อย่างเต็มศักยภาพไม่ได้หมายความเพียงแค่การทำงานให้เสร็จสิ้นตามกำหนดเวลา แต่ครอบคลุมถึงการบรรลุเป้าหมายเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณอย่างสมบูรณ์ การดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพส่งผลโดยตรงต่อการบรรลุวัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์ขององค์กร นำไปสู่การบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยสามารถลดต้นทุนที่เกิดจากความสูญเปล่าและความผิดพลาด (Bogatyreva et.al., 2019) นอกจากมิติทางเศรษฐศาสตร์แล้ว ประสิทธิภาพในการทำงานยังมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญต่อมิติของทรัพยากรมนุษย์ โดยก่อให้เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในคุณค่าของตนเองซึ่งเป็นแรงผลักดันภายในที่กระตุ้นให้พนักงานมุ่งมั่นทุ่มเท และช่วยลดอัตราการลาออกของพนักงาน (Sanchez-Gomez & Breso, 2020) ประสิทธิภาพในการทำงานยังทำหน้าที่เป็นดัชนีชี้วัดผลการดำเนินงานที่มีความสำคัญทำให้ผู้บริหารสามารถใช้ข้อมูลที่เป็นรูปธรรมในการวิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อน เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจเชิงนโยบายที่แม่นยำ รวมทั้งเป็นการพัฒนาทักษะบุคลากร (Úbeda-García et.al., 2018) หรือการปรับปรุงกระบวนการทำงานเพื่อรับมือกับความท้าทายใหม่ๆ (Yihuaand & NeramitAram, 2025) ดังนั้นในบริบทเศรษฐกิจยุคใหม่ที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม ประสิทธิภาพจึงเป็นปัจจัยชี้ขาดความสามารถในการแข่งขันและความมั่นคงขององค์กรในระยะยาว

ในการขับเคลื่อนองค์กรไปสู่ประสิทธิภาพตามเป้าหมายนั้น คุณภาพชีวิตในการทำงาน (Quality of Work Life) เป็นองค์ประกอบเชิงกลยุทธ์ที่ส่งผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อความสำเร็จดังกล่าว (Supasaktamrong, 2020) แนวคิดนี้ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงมิติของผลตอบแทนที่เป็นตัวเงิน แต่ครอบคลุมถึงประสบการณ์องค์รวมของบุคลากรในสถานที่ทำงาน ตั้งแต่สภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ปลอดภัย ไปจนถึงสภาพแวดล้อมทางจิตใจและสังคมที่ส่งเสริมให้เกิดความรู้สึกมั่นคงและการได้รับการยอมรับ การลงทุนในคุณภาพชีวิตในการทำงานจึงเป็นเสมือนการลงทุนในทุนมนุษย์ซึ่งเป็นกลไกขับเคลื่อนหลักขององค์กร การที่พนักงานรับรู้ว่าองค์กรให้ความสำคัญกับสุขภาวะของตน จะนำไปสู่การเสริมสร้างความไว้วางใจและความผูกพันเชิงอารมณ์ (Eksuweeraphong & T. Sriwong, 2014) ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อผลิตภาพและนวัตกรรมขององค์กร (Phankieo & Apibunyopas, 2025) นอกจากนี้คุณภาพชีวิตในการทำงานยังเป็นปัจจัยชี้ขาดในการบริหารจัดการทรัพยากรบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการรักษาบุคลากรที่มีศักยภาพสูง และการสร้างสมดุลระหว่างชีวิตการทำงานและชีวิตส่วนตัวซึ่งช่วยลดอัตราการลาออก (Kim & Luengalongkot, 2020) และเสริมสร้างภาพลักษณ์ของนายจ้างที่ดึงดูดบุคลากรที่มีความสามารถให้เข้าร่วมกับองค์กร (Kamkankaew, 2025)

ธุรกิจการรักษาความปลอดภัยจัดเป็นภาคบริการที่มีลักษณะเฉพาะตัวสูง เนื่องจากประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานไม่ได้ส่งผลกระทบเพียงต่อผลการดำเนินงานภายในองค์กร แต่ยังสัมพันธ์โดยตรงกับความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของผู้ว่าจ้าง (ชนัต สุขสุวรรณธร และ วิชิต อู่อ้น, 2562) ซึ่งต้องการความตื่นตัว ความรับผิดชอบ และความเป็นมืออาชีพในระดับสูงตลอดเวลา (ไวภพ ปิ่นวิเศษ ทัชชกร แสงทองดี และ พชร สันทัด, 2566) บริษัท พิทักษ์ทรัพย์สินเชียงใหม่ จำกัด ซึ่งเป็นกรณีศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ ได้ดำเนินธุรกิจโดยมุ่งเน้นการรักษาความปลอดภัยที่มีคุณภาพและการบริการที่เป็นเลิศ องค์กรมีการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของพระราชบัญญัติรักษาความปลอดภัย พ.ศ. 2558 อย่างเคร่งครัด และจัดให้มีการฝึกอบรมพนักงานอย่างสม่ำเสมอ ทั้งยังแสดงเจตนารมณ์ที่ชัดเจนในการยกระดับมาตรฐานวิชาชีพการรักษาความปลอดภัย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง องค์กรได้กำหนดปรัชญาการทำงานที่เรียกว่า 3 เสาหลัก ซึ่งประกอบด้วย ผู้ว่าจ้าง เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย และฝ่ายบริหาร โดยได้เน้นย้ำอย่างชัดเจนว่า เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยในฐานะเสาหลักหนึ่งนั้นคือคุณภาพชีวิตต้องดีและดีในทุกๆ มิติซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการตระหนักถึงความสำคัญของคุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานในฐานะกลไกหลักในการส่งมอบบริการที่มีประสิทธิภาพสูงสุด

แม้ว่าในเชิงนโยบาย บริษัท พิทักษ์ทรัพย์สินเชียงใหม่ จำกัด จะได้กำหนดเจตนารมณ์ที่ชัดเจนในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของพนักงาน และในขณะเดียวกัน แนวคิดทางวิชาการและงานวิจัยในบริบทอื่นต่างยืนยันถึงความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างคุณภาพชีวิตในการทำงานและประสิทธิภาพในการทำงานแต่ในปัจจุบัน ยังขาดการศึกษาวิจัยที่ยืนยันถึงอิทธิพลและผลลัพธ์ดังกล่าวในบริบทเฉพาะของพนักงานรักษาความปลอดภัยของบริษัท พิทักษ์ทรัพย์สินเชียงใหม่ จำกัด การทำความเข้าใจพลวัตระหว่างปัจจัยทั้งสองนี้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ไม่เพียงแต่จะช่วยประเมินประสิทธิภาพของนโยบาย 3 เสาหลัก ที่องค์กรยึดถือ แต่ยังสามารถนำเสนอข้อค้นพบที่เป็นประโยชน์ต่อการวางแผนกลยุทธ์การบริหารทรัพยากรมนุษย์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานในธุรกิจรักษาความปลอดภัยโดยรวม ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการศึกษาอิทธิพลของคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานรักษาความปลอดภัย บริษัท พิทักษ์ทรัพย์สินเชียงใหม่ จำกัด เพื่อให้ได้มาซึ่งองค์ความรู้และข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการพัฒนาศักยภาพบุคลากรและองค์กรอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาอิทธิพลของคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานรักษาความปลอดภัย บริษัท พิทักษ์ทรัพย์สินเชียงใหม่ จำกัด

สมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ 1 (H1) ค่าตอบแทนและสวัสดิการที่เหมาะสมที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของพนักรักษาความปลอดภัย บริษัท พิทักษ์ทรัพย์สินเชียงใหม่ จำกัด

สมมติฐานที่ 2 (H2) สภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของพนักรักษาความปลอดภัย บริษัทพิทักษ์ทรัพย์สินเชียงใหม่ จำกัด

สมมติฐานที่ 3 (H3) โอกาสในการพัฒนาและเติบโตในงานที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของพนักรักษาความปลอดภัย บริษัท พิทักษ์ทรัพย์สินเชียงใหม่ จำกัด

สมมติฐานที่ 4 (H4) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของพนักรักษาความปลอดภัย บริษัท พิทักษ์ทรัพย์สินเชียงใหม่ จำกัด

สมมติฐานที่ 5 (H5) ความมั่นคงในการทำงานและการได้รับการยอมรับที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของพนักรักษาความปลอดภัย บริษัทพิทักษ์ทรัพย์สินเชียงใหม่ จำกัด

สมมติฐานที่ 6 (H6) ความสัมพันธ์ที่ดีในที่ทำงานที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของพนักรักษาความปลอดภัย บริษัท พิทักษ์ทรัพย์สินเชียงใหม่ จำกัด

สมมติฐานที่ 7 (H7) การสมดุลระหว่างชีวิตงานที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของพนักรักษาความปลอดภัย บริษัท พิทักษ์ทรัพย์สินเชียงใหม่ จำกัด

สมมติฐานที่ 8 (H8) ความหมายของงานที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของพนักรักษาความปลอดภัย บริษัท พิทักษ์ทรัพย์สินเชียงใหม่ จำกัด

การทบทวนวรรณกรรม

1. ประสิทธิภาพในการทำงาน

ประสิทธิภาพในการทำงาน (Work Efficiency) เป็นแนวคิดเชิงบริหารจัดการที่หมายถึง ความสามารถของบุคคลหรือองค์กรในการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ทั้งในมิติเชิงปริมาณและคุณภาพ (Puangyanee, 2018) โดยมุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ทั้งเป็นเวลา งบประมาณ แรงงาน หรือวัสดุ ให้เกิดผลลัพธ์สูงสุด คุ้มค่า และมีประสิทธิผล (Paais & Pattiruhu, 2020; Zhu et.al., 2025) แนวคิดนี้จึงไม่ได้ให้ความสำคัญเพียงแค่การทำงานให้สำเร็จ แต่ยังรวมถึงการผลิตผลงานที่มีคุณภาพภายใต้ต้นทุนที่ต่ำที่สุดและภายในกรอบเวลาที่เหมาะสม (Sanchez-Gomez & Breso, 2020) ประสิทธิภาพในการทำงานยุคใหม่ยังครอบคลุมถึงการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและกระบวนการทำงานที่เป็นระบบเพื่อลดความซ้ำซ้อนและเพิ่มผลผลิต (Yihuaand & NeramitAram, 2025) ตลอดจนมิติที่เกี่ยวข้องกับทุนมนุษย์ ซึ่งรวมถึงการบริหารจัดการทรัพยากรบุคคล การพัฒนาทักษะอย่างต่อเนื่อง (Li & Photchanachan, 2023) และความสามารถของพนักงานในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมการทำงานที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (Galanti et.al., 2021) เพื่อนำไปสู่การพัฒนาอย่างต่อเนื่องและความสำเร็จที่ยั่งยืนขององค์กร

2. คุณภาพชีวิตในการทำงาน

คุณภาพชีวิตในการทำงาน (Quality of Work Life) เป็นแนวคิดเชิงบริหารจัดการที่มุ่งสร้างสภาพแวดล้อมและเงื่อนไขการทำงานที่ส่งผลต่อความเป็นอยู่ที่ดีของพนักงานในทุกมิติ

(Binu Raj, Subramani & Jan, 2024) โดยแนวคิดนี้มีขอบเขตกว้างกว่าเพียงมิติทางกายภาพ เช่น ความปลอดภัยและความสะดวกสบายในสถานที่ทำงาน แต่ยังครอบคลุมถึงปัจจัยพื้นฐานด้านความมั่นคงในการประกอบอาชีพ (Sohrabi & Babamiri, 2022) การได้รับค่าตอบแทนและสวัสดิการที่เป็นธรรม (Eisapareh et.al., 2022) นอกจากนี้ QWL ยังให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับมิติทางจิตใจและสังคม ซึ่งสะท้อนผ่านการบริหารจัดการที่ยุติธรรม การสนับสนุนทางอารมณ์ (Zahedy, Jafari & Ramezan, 2021) การสร้างบรรยากาศแห่งความเคารพและการสนับสนุนซึ่งกันและกัน (Wara et.al., 2018) ตลอดจนการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของพนักงานในกระบวนการตัดสินใจและการรับฟังเสียงสะท้อนอย่างจริงจัง (ศรีสุดา วัฒนธำรง, 2563; ปาริฉัตร อินทรศิริ, 2567) ในบริบทการทำงานยุคใหม่นั้นคุณภาพชีวิตในการทำงานยังเน้นย้ำถึงความจำเป็นในการสร้างความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงาน (Work-Life Balance) (Binu Raj, Subramani & Jan, 2024) การกำหนดชั่วโมงการทำงานที่ยืดหยุ่น และการดูแลสุขภาพจิตของพนักงาน (Tian et.al., 2024) เพื่อให้พนักงานรู้สึกมีคุณค่าและไม่ถูกกดดันเกินควร (Phankieo & Apibunyopas, 2025) ดังนั้น คุณภาพชีวิตในการทำงานจึงถือเป็นกลยุทธ์หลักในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่เชื่อมโยงประสิทธิภาพขององค์กรเข้ากับความเป็นอยู่ของพนักงาน (Kamkankaew, Thanitbenjasith & Paukatong, 2025) ซึ่งไม่เพียงแต่ช่วยเพิ่มขวัญกำลังใจและความพึงพอใจ แต่ยังรวมถึงการมอบโอกาสในการเรียนรู้และเติบโตในสายอาชีพ (Xu et.al., 2023) อันจะนำไปสู่การลดอัตราการลาออก (Najafi, Kermansaravi & Gangoozehi, 2018) และสร้างความผูกพันต่อองค์กรในระยะยาว (Sohrabi & Babamiri, 2022)

จากข้างต้นสามารถสรุปได้ว่าสรุปได้ว่า ประสิทธิภาพในการทำงานคือความสามารถในการบรรลุเป้าหมายทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยมุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดผลลัพธ์สูงสุดและคุ้มค่าที่สุดภายใต้ต้นทุนและเวลาที่กำหนด ซึ่งในยุคใหม่ยังรวมถึง การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี กระบวนการที่เป็นระบบ และการพัฒนาทักษะบุคลากรให้ปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลง ในขณะที่คุณภาพชีวิตในการทำงานเป็นแนวคิดที่มุ่งสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่ส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีของพนักงานในทุกมิติ ไม่เพียงแค่ด้านกายภาพ ความปลอดภัย หรือค่าตอบแทนที่เป็นธรรม แต่ยังครอบคลุมถึงความมั่นคง มิติทางจิตใจและสังคม การบริหารที่ยุติธรรม การสนับสนุนซึ่งกันและกัน การมีส่วนร่วม และการสร้างความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงาน โดยคุณภาพชีวิตที่ดีจะนำไปสู่ขวัญกำลังใจ ความพึงพอใจ โอกาสในการเติบโต และความผูกพันต่อองค์กรในระยะยาว

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอิทธิพลของคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานรักษาความปลอดภัย บริษัท พิทักษ์ทรัพย์สิน เชียงใหม่ จำกัด โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ในรูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจแบบตัดขวาง (Cross-sectional Survey Research) ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลเพียงครั้งเดียวในช่วงเดือนกันยายนถึงตุลาคม พ.ศ. 2568

ประชากรในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคือพนักงานรักษาความปลอดภัย บริษัท พิทักษ์ทรัพย์สิน เชียงใหม่ จำกัด มีจำนวนทั้งสิ้น 40 คน

เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ประกอบด้วยคุณภาพชีวิตในการทำงาน และประสิทธิภาพในการทำงาน โดยลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ผู้วิจัยได้ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยการหาความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบ และหาค่าความเที่ยง (Reliability) ของแบบสอบถามโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์อัลฟ่าของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.793

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 40 ราย โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลแบบออนไซต์ (On-site) ในช่วงระหว่างเดือนกันยายน ถึงตุลาคม พ.ศ. 2568 สำหรับวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บข้อมูลแบบเจาะจง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยนี้ใช้การวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อทดสอบสมมติฐานและศึกษาอิทธิพลของคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงาน

ผลการวิจัย

จากวัตถุประสงค์การวิจัยคือเพื่อศึกษาอิทธิพลของคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานรักษาความปลอดภัย บริษัท พิทักษ์ทรัพย์สิน เชียงใหม่ จำกัด ผู้วิจัยจึงนำเสนอผลการวิจัยดังนี้

การทดสอบการแจกแจงปกติของข้อมูล

ผลการทดสอบการแจกแจงปกติของข้อมูลจากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่าข้อมูลของตัวแปรทั้งหมดที่ใช้ในการศึกษามีการกระจายตัวอยู่ในเกณฑ์ปกติ โดยพิจารณาจากค่าความเบ้ (Skewness) และค่าความโด่ง (Kurtosis) ซึ่งอยู่ในช่วง ±3 และ ±10 ตามลำดับ (Kline, 2023) โดยตัวแปรด้านคุณภาพชีวิตในการทำงาน ได้แก่ ค่าตอบแทนและสวัสดิการที่เหมาะสม (QWL1) มีค่าเฉลี่ย 4.75 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.418 ค่าความเบ้ 0.864 และค่าความโด่ง 0.183 บ่งชี้ว่าการกระจายของข้อมูลอยู่ในเกณฑ์ปกติ ในทำนองเดียวกันตัวแปรสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพ (QWL2) และโอกาสในการพัฒนาและเติบโตในงาน (QWL3) มีค่าความเบ้ 0.511 และ 0.707 ตามลำดับ แสดงถึงความสมมาตรของข้อมูล ขณะที่ตัวแปรการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (QWL4) และความมั่นคงในการทำงานและการได้รับการยอมรับ (QWL5) มีค่าความโด่ง 0.756 และ 0.828 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ยอมรับได้ นอกจากนี้ตัวแปรความสัมพันธ์ที่ดีในที่ทำงาน (QWL6) และการสมดุลระหว่างชีวิตกับงาน (QWL7) มีค่าความเบ้และค่าความโด่งที่ต่ำ แสดงถึงการกระจายของข้อมูลที่ไม่เบ้ไปด้านใดด้านหนึ่ง สุดท้ายตัวแปรความหมายของงาน (QWL8) และประสิทธิภาพในการทำงาน (Y_WE) มีค่าเฉลี่ย 4.75 และ 4.25 ตามลำดับ โดยค่าความเบ้ 0.366 และ 0.475 รวมถึงค่าความโด่ง 0.731 และ 0.914 อยู่ในช่วงเกณฑ์ปกติ จึงสามารถสรุปได้ว่าข้อมูลทั้งหมดมีการแจกแจงแบบปกติ เหมาะสมต่อการนำไปวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

ตารางที่ 1 ผลการทดสอบการแจกแจงปกติของข้อมูล

ตัวแปร	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ค่าความเบ้	ค่าความโด่ง
ค่าตอบแทนและสวัสดิการที่เหมาะสม (QWL1)	4.75	0.418	0.864	0.183
สภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและ	4.72	0.380	0.511	0.682

ส่งเสริมสุขภาพ (QWL2)				
โอกาสในการพัฒนาและเติบโตในงาน (QWL3)	4.83	0.344	0.707	0.230
การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (QWL4)	4.54	0.431	0.439	0.756
ความมั่นคงในการทำงานและการได้รับการยอมรับ (QWL5)	4.69	0.402	0.581	0.828
ความสัมพันธ์ที่ดีในที่ทำงาน (QWL6)	4.71	0.413	0.428	0.864
การสมดุลระหว่างชีวิตงาน (QWL7)	4.46	0.552	0.514	0.814
ความหมายของงาน (QWL8)	4.75	0.394	0.366	0.731
ประสิทธิภาพในการทำงาน (Y_WE)	4.25	0.425	0.475	0.914

การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในตารางที่ 2 พบว่า ตัวแปรคุณภาพชีวิตในการทำงานในแต่ละด้านมีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกกับประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานรักษาความปลอดภัย บริษัท พิทักษ์ทรัพย์สินเชียงใหม่ จำกัด โดยมีค่าสหสัมพันธ์ตั้งแต่ระดับปานกลางถึงระดับสูง ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 โดยเฉพาะตัวแปรสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพ (QWL2) มีความสัมพันธ์สูงที่สุดกับประสิทธิภาพในการทำงาน (Y_WE) ที่ค่า 0.762 รองลงมาคือ ความสมดุลระหว่างชีวิตและงาน (QWL7) และโอกาสในการพัฒนาและเติบโตในงาน (QWL3) ที่มีค่า 0.724 และ 0.715 นอกจากนี้ค่าดัชนี VIF ของตัวแปรอิสระทุกตัวมีค่าต่ำกว่า 5 และค่า Tolerance มากกว่า 0.20 แสดงว่าไม่มีปัญหาความสัมพันธ์เชิงเส้นพหุคูณ (Multicollinearity) (Kline, 2023) ระหว่างตัวแปรอิสระ ซึ่งบ่งชี้ว่าข้อมูลมีความเหมาะสมสำหรับการวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณในขั้นตอนต่อไป

ตารางที่ 2 ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

	Y_WE	QWL1	QWL2	QWL3	QWL4	QWL5	QWL6	QWL7	QWL8	VIF	Tolerance
Y_WE	1.000										
QWL1	0.623**	1.000								4.016	0.249
QWL2	0.762**	0.631**	1.000							2.682	0.373
QWL3	0.715**	0.639**	0.750**	1.000						3.088	0.324
QWL4	0.564**	0.563**	0.731**	0.683**	1.000					2.618	0.382
QWL5	0.678**	0.586**	0.712**	0.690**	0.665**	1.000				2.712	0.369
QWL6	0.563**	0.675**	0.695**	0.592**	0.744**	0.713**	1.000			2.457	0.407
QWL7	0.724**	0.691**	0.739**	0.739**	0.734**	0.697**	0.715**	1.000		2.327	0.430
QWL8	0.524**	0.703**	0.722**	0.720**	0.683**	0.690**	0.709**	0.685**	1.000	3.682	0.272

หมายเหตุ **มีระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01

ผลการทดสอบสมมุติฐานการวิจัย

ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเพื่อทดสอบสมมุติฐานการวิจัยในตารางที่ 3 พบว่าตัวแปรคุณภาพชีวิตในการทำงานทั้งแปดด้านมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานรักษาความปลอดภัย บริษัท พิทักษ์ทรัพย์สินเชียงใหม่ จำกัด โดยมีค่า R เท่ากับ 0.771 และค่า R^2 เท่ากับ 0.652 แสดงว่าตัวแปรอิสระทั้งแปดตัวสามารถอธิบายความแปรปรวนของประสิทธิภาพในการทำงานได้ร้อยละ 65.2 ขณะที่ค่า F มีค่าเท่ากับ 6.488 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (Sig เท่ากับ 0.000) สะท้อนว่ารูปแบบสมการการถดถอยโดยรวมมีความเหมาะสมและสามารถใช้ทำนายประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานได้อย่างมีนัยสำคัญ

สมมุติฐานที่ 1 (H1) พบว่า ค่าตอบแทนและสวัสดิการที่เหมาะสม (QWL1) มีค่าสัมประสิทธิ์มาตรฐาน (**β**) เท่ากับ 0.385 และมีค่า Sig เท่ากับ 0.037 ซึ่งน้อยกว่า 0.05 แสดงให้เห็นว่าค่าตอบแทนและสวัสดิการที่เหมาะสมส่งผลเชิงบวกและอย่างมีนัยสำคัญต่อประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานรักษาความปลอดภัย โดยพนักงานที่ได้รับค่าตอบแทนและสวัสดิการที่เพียงพอ มีแรงจูงใจและความพึงพอใจในการปฏิบัติงานมากขึ้น ส่งผลให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีความรับผิดชอบในหน้าที่สูงขึ้น

สมมุติฐานที่ 2 (H2) พบว่า สภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพ (QWL2) มีค่า **β** เท่ากับ 0.297 และค่า Sig เท่ากับ 0.016 ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงให้เห็นว่าการมีสภาพแวดล้อมในการทำงานที่เหมาะสม ปลอดภัย และเอื้อต่อสุขภาพร่างกายและ

จิตใจของพนักงาน เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยส่งเสริมให้พนักงานสามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มศักยภาพ ลดความเครียด และเพิ่มความมีสมาธิในการทำงาน

สมมุติฐานที่ 3 (H3) โอกาสในการพัฒนาและเติบโตในงาน (QWL3) มีค่า **β** เท่ากับ 0.357 และค่า Sig เท่ากับ 0.044 แสดงถึงอิทธิพลเชิงบวกที่มีนัยสำคัญทางสถิติ หมายความว่าการที่องค์กรเปิดโอกาสให้พนักงานได้พัฒนาทักษะ ความรู้ และความก้าวหน้าในอาชีพ มีส่วนช่วยสร้างความมุ่งมั่นและความผูกพันต่อองค์กร ซึ่งส่งผลให้ประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

สมมุติฐานที่ 4 (H4) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (QWL4) มีค่า **β** เท่ากับ 0.350 และค่า Sig เท่ากับ 0.042 บ่งชี้ว่าการเปิดโอกาสให้พนักงานได้มีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจภายในองค์กร ช่วยเพิ่มความรู้สึกเป็นเจ้าของและความภาคภูมิใจในงาน ส่งผลให้พนักงานทุ่มเทแรงกายแรงใจในการทำงานมากขึ้น และเกิดความร่วมมือในการบรรลุเป้าหมายขององค์กร

สมมุติฐานที่ 5 (H5) ความมั่นคงในการทำงานและการได้รับการยอมรับ (QWL5) มีค่า **β** เท่ากับ 0.105 และค่า Sig เท่ากับ 0.039 ซึ่งอยู่ในระดับนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่าความมั่นคงของอาชีพและการได้รับการยอมรับจากผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงานส่งผลดีต่อประสิทธิภาพการทำงาน เพราะช่วยให้พนักงานรู้สึกปลอดภัยและมั่นใจในการทำหน้าที่ ส่งเสริมความจงรักภักดีและลดอัตราการลาออกจากงาน

สมมุติฐานที่ 6 (H6) ความสัมพันธ์ที่ดีในที่ทำงาน (QWL6) มีค่า **β** เท่ากับ 0.217 และค่า Sig เท่ากับ 0.044 แสดงให้เห็นว่าความสัมพันธ์อันดีระหว่างเพื่อนร่วมงานและหัวหน้างานเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม และสร้างบรรยากาศที่ดีในองค์กร ซึ่งนำไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานโดยรวมของพนักงาน

สมมุติฐานที่ 7 (H7) การสมดุลระหว่างชีวิตงาน (QWL7) มีค่า **β** เท่ากับ 0.246 และค่า Sig เท่ากับ 0.048 แสดงให้เห็นว่าการที่พนักงานสามารถจัดสรรเวลาระหว่างงานและชีวิตส่วนตัวได้อย่างเหมาะสม มีผลให้เกิดความพึงพอใจในชีวิตและลดความเหนื่อยล้าทางร่างกายและจิตใจ ส่งผลให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

สมมุติฐานที่ 8 (H8) ความหมายของงาน (QWL8) มีค่า **β** เท่ากับ 0.139 และค่า Sig เท่ากับ 0.047 ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงให้เห็นว่าการที่พนักงานรับรู้ว่างานที่ตนทำมีคุณค่า

และมีความหมายต่อองค์กรและสังคม ช่วยสร้างแรงบันดาลใจในการทำงานและเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่

ตารางที่ 3 ผลการทดสอบสมมุติฐานการวิจัย

	Y_WE				
	b	**SE**	**β**	**t**	**p-value**
a(constant)	1.522	0.570			
QWL1	0.488	0.662	0.385	0.893	0.037*
QWL2	0.385	0.145	0.297	2.551	0.016*
QWL3	0.385	0.134	0.357	0.071	0.044*
QWL4	0.390	0.130	0.350	0.306	0.042*
QWL5	0.208	0.108	0.105	1.311	0.039*
QWL6	0.225	0.123	0.217	0.198	0.044*
QWL7	0.285	0.122	0.246	0.518	0.048*
QWL8	0.289	0.122	0.139	1.349	0.047*
R เท่ากับ 0.771 R^2 เท่ากับ 0.652 R^2change เท่ากับ 0.572 F เท่ากับ 6.488 Sig ของ F เท่ากับ 0.000 Durbin-Watson เท่ากับ 1.053					

หมายเหตุ **มีระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

อภิปรายผล

จากวัตถุประสงค์การวิจัยคือเพื่อศึกษาอิทธิพลของคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานรักษาความปลอดภัย บริษัท พิทักษ์ทรัพย์สินเชียงใหม่ จำกัด และผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่าคุณภาพชีวิตในการทำงานทั้งแปดด้านมีอิทธิพลเชิงบวกและอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานรักษาความปลอดภัย บริษัท พิทักษ์ทรัพย์สินเชียงใหม่ จำกัด โดยแบบจำลองสามารถอธิบายความแปรปรวนของประสิทธิภาพในการทำงานได้ถึงร้อยละ 65.2 ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับสูง (R^2 = 0.652) ที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงว่ารูปแบบสมการถดถอยมีความเหมาะสมและสามารถใช้ทำนายประสิทธิภาพการทำงานได้อย่างมี

ประสิทธิผล ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Puangyanee (2018) ที่อธิบายว่าประสิทธิภาพในการทำงานเป็นผลลัพธ์ของการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์อย่างมีระบบ โดยเฉพาะในองค์กรที่มีการให้ความสำคัญต่อความเป็นอยู่ของพนักงาน ผลการศึกษาครั้งนี้ยังสอดคล้องกับงานของ Sanchez-Gomez และ Breso (2020) ที่ระบุว่าพนักงานที่ได้รับการสนับสนุนจากองค์กรในด้านค่าตอบแทนและสวัสดิการ จะเกิดความพึงพอใจในงานและมีแรงจูงใจในการทำงานมากขึ้น ซึ่งส่งผลให้ผลการปฏิบัติงานดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ เช่นเดียวกับผลของสมมุติฐาน H1 ที่พบว่าค่าตอบแทนและสวัสดิการที่เหมาะสมมีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการทำงาน (β = 0.385, Sig = 0.037) สอดคล้องกับแนวคิดของ Eisapareh et al. (2022) ที่ชี้ว่าค่าตอบแทนที่เป็นธรรมเป็นเครื่องมือสร้างแรงจูงใจภายในและเสริมสร้างขวัญกำลังใจให้พนักงานมีความมุ่งมั่นในงานมากขึ้น

ในส่วนของสภาพแวดล้อมการทำงานและโอกาสในการพัฒนาและเติบโตในงาน ผลการศึกษาพบว่าทั้งสองปัจจัยมีอิทธิพลเชิงบวกและมีนัยสำคัญทางสถิติ (β = 0.297 และ 0.357 ตามลำดับ) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการจัดสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพ รวมทั้งการให้โอกาสในการพัฒนาอาชีพ เป็นปัจจัยที่เสริมสร้างความผูกพันระหว่างพนักงานกับองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานของ Zahedy, Jafari และ Ramezan (2021) ที่ชี้ให้เห็นว่าสภาพแวดล้อมการทำงานที่ดีส่งผลโดยตรงต่อการลดความเครียดและเพิ่มความมุ่งมั่นในการทำงาน นอกจากนี้ Xu et al. (2023) ยังยืนยันว่าการจัดโอกาสให้พนักงานได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจะช่วยเพิ่มความสามารถในการปรับตัวและกระตุ้นให้เกิดแรงผลักดันภายในเพื่อพัฒนาผลงานให้ดียิ่งขึ้น ขณะเดียวกัน ผลการศึกษายังพบว่า การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและความมั่นคงในการทำงานและการได้รับการยอมรับมีผลในเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อประสิทธิภาพการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Wara et al. (2018) ที่ระบุว่าการมีส่วนร่วมของพนักงานเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของและความภาคภูมิใจในงาน ซึ่งนำไปสู่ประสิทธิภาพที่สูงขึ้นและความจงรักภักดีต่อองค์กร

นอกจากนี้ ปัจจัยด้านความสัมพันธ์ที่ดีในที่ทำงาน สมดุลระหว่างชีวิตและงาน และความหมายของงาน ต่างก็มีอิทธิพลเชิงบวกและอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเฉพาะการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชา ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานของการทำงานเป็นทีมที่มีประสิทธิผล (Binu Raj, Subramani & Jan, 2024) ขณะที่แนวคิดของ Tian et al.

(2024) สนับสนุนผลการศึกษานี้โดยอธิบายว่าการจัดสมดุลระหว่างชีวิตและงานช่วยลดความเหนื่อยล้าทางจิตใจ ทำให้พนักงานมีพลังและสมาธิในการทำงานมากขึ้น ส่วนแนวคิดของ Sohrabi และ Babamiri (2022) ชี้ว่าการที่พนักงานตระหนักถึงคุณค่าของงานที่ตนทำ (Meaning of Work) จะส่งเสริมความรู้สึกภาคภูมิใจและแรงจูงใจภายใน ส่งผลให้เกิดการทำงานอย่างเต็มศักยภาพ ผลการวิจัยนี้จึงสนับสนุนทฤษฎีของ Kamkankaew, Thanitbenjasith และ Paukatong (2025) ที่ระบุว่าคุณภาพชีวิตในการทำงานเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนประสิทธิภาพและความยั่งยืนขององค์กร โดยเฉพาะในภาคบริการอย่างธุรกิจรักษาความปลอดภัย ซึ่งต้องการความรับผิดชอบสูง ความมีวินัย และความจงรักภักดีต่อองค์กรเพื่อรักษามาตรฐานการให้บริการอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยครั้งนี้ได้องค์ความรู้ใหม่ได้ว่า คุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานรักษาความปลอดภัยมิได้จำกัดอยู่เพียงปัจจัยพื้นฐานด้านค่าตอบแทนหรือสวัสดิการเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงมิติทางจิตใจและสังคมที่มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และ ความหมายของงานซึ่งเป็นองค์ประกอบที่มักถูกมองข้ามในบริบทของงานบริการด้านความปลอดภัย กลับมีอิทธิพลต่อแรงจูงใจและความผูกพันต่อองค์กรอย่างมีนัยสำคัญ การค้นพบนี้จึงช่วยขยายขอบเขตองค์ความรู้ด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ให้เห็นว่า การพัฒนาองค์กรที่ยั่งยืนควรมุ่งเน้นการยกระดับคุณภาพชีวิตในการทำงานในทุกมิติ ทั้งกาย จิตใจและสังคมเพื่อสร้างสมดุลระหว่างความพึงพอใจของพนักงานกับประสิทธิภาพขององค์กรในระยะยาว โดยเฉพาะในธุรกิจที่ต้องการความน่าเชื่อถือ ความรับผิดชอบและความปลอดภัยสูงอย่างธุรกิจรักษาความปลอดภัย

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาครั้งนี้สรุปได้ว่า คุณภาพชีวิตในการทำงานทั้งแปดด้านมีอิทธิพลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานรักษาความปลอดภัย บริษัท พิทักษ์ทรัพย์สินเชียงใหม่ จำกัด โดยตัวแปรค่าตอบแทนและสวัสดิการที่เหมาะสม สภาพแวดล้อมการทำงานที่ปลอดภัย โอกาสในการพัฒนา การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ความมั่นคงในการทำงาน ความสัมพันธ์ที่ดี การสมดุลชีวิตงาน และความหมายของงาน ล้วนส่งผลต่อแรงจูงใจ ความพึง

พอใจ และความผูกพันต่อองค์กร ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานในทุกมิติสามารถยกระดับศักยภาพการทำงานและความรับผิดชอบของพนักงานได้อย่างมีประสิทธิผล ทั้งนี้แบบจำลองการถดถอยสามารถอธิบายความแปรปรวนของประสิทธิภาพการทำงานได้ถึงร้อยละ 65.2 แสดงให้เห็นถึงความสอดคล้องเชิงทฤษฎีและเชิงประจักษ์ว่าการส่งเสริมคุณภาพชีวิตในการทำงานเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรในธุรกิจบริการรักษาความปลอดภัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดย ข้อเสนอแนะสำหรับบริษัท พิทักษ์ทรัพย์สินเชียงใหม่ จำกัด คือ 1. จากผลการวิจัยพบว่าคุณภาพชีวิตในการทำงานทั้งแปดด้านมีอิทธิพลเชิงบวกและอย่างมีนัยสำคัญต่อประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานรักษาความปลอดภัย บริษัท พิทักษ์ทรัพย์สินเชียงใหม่ จำกัด บริษัทควรให้ความสำคัญกับการปรับปรุงนโยบายด้านค่าตอบแทนและสวัสดิการให้มีความเหมาะสมและเป็นธรรม เพื่อสร้างแรงจูงใจในการทำงานอย่างต่อเนื่อง ควบคู่ไปกับการจัดสภาพแวดล้อมการทำงานที่ปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพกายใจ รวมถึงส่งเสริมโอกาสในการพัฒนาอาชีพอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้พนักงานรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าและมีความก้าวหน้าในสายงาน ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างความผูกพันต่อองค์กรและเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานโดยรวม 2. นอกจากนี้บริษัทควรเน้นการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เปิดกว้างต่อการมีส่วนร่วมของพนักงานในกระบวนการตัดสินใจ ส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชา รวมถึงจัดกิจกรรมสร้างสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงาน เพื่อให้พนักงานมีสุขภาวะที่ดีทั้งทางร่างกายและจิตใจ อีกทั้งควรให้ความสำคัญกับการสื่อสารถึงคุณค่าและความหมายของงานรักษาความปลอดภัย เพื่อสร้างแรงบันดาลใจและความภาคภูมิใจในหน้าที่ ซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญในการยกระดับคุณภาพบริการและภาพลักษณ์ขององค์กรในระยะยาว **สำหรับข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต** คือ การศึกษาครั้งต่อไปควรขยายขอบเขตของกลุ่มตัวอย่างไปยังพนักงานรักษาความปลอดภัยจากบริษัทอื่นในจังหวัดเชียงใหม่หรือภูมิภาคอื่น เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างด้านคุณภาพชีวิตและประสิทธิภาพการทำงานในบริบทที่หลากหลาย รวมทั้งอาจนำตัวแปรแทรกหรือกำกับ เช่น ความพึงพอใจในงาน ภาวะผู้นำของหัวหน้างาน หรือแรงจูงใจในการทำงาน มาศึกษาร่วมด้วย เพื่อเพิ่มความเข้าใจเชิงลึกถึงกลไกความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตในการทำงานกับประสิทธิภาพการทำงานในอุตสาหกรรมบริการด้านความปลอดภัยอย่างรอบด้านมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

ไวภพ ปิ่นวิเศษ, ทัชชกร แสงทองดี และ พชร สันทัด. (2566). สมรรถนะของเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยในธุรกิจโรงแรม เขตกรุงเทพฯ. *วารสารการบริหารจัดการและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 5(2), 295–305.

ชนัต สุขสุวรรณธร และ วิชิต อู่อ้น. (2562). รูปแบบการพัฒนางานบริการ สำหรับธุรกิจรักษาความปลอดภัยในประเทศไทย. *สักทอง : วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (สทมส.)*, 25(2), 131–142.

Binu Raj, A., Subramani, A. K., & Jan, N. A. (2024). Faculty engagement, quality of work-life, organizational commitment and spiritual leadership–examining the mediation and moderation effects. *Industrial and Commercial Training*, 56(1), 41-52.

Bogatyreva, I. V., Ilyukhina, L. A., Simonova, M. V., & Kozhukhova, N. V. (2019). Estimation of the efficiency of working time usage as a factor of sustainable increase of labor productivity. *In SHS Web of Conferences* (Vol. 62, p. 06002). EDP Sciences.

Eisapareh, K., Nazari, M., Kaveh, M. H., & Ghahremani, L. (2022). The relationship between job stress and health literacy with the quality of work life among Iranian industrial workers: The moderating role of social support. *Current Psychology*, 41(5), 2677-2685.

Eksuweeraphong, U., & T. Sriwong, B. (2014). Quality of Work Life of Hospital Pharmacists. *The Public Health Journal of Burapha University*, 8(2), 31–45.

Galanti, T., Guidetti, G., Mazzei, E., Zappalà, S., & Toscano, F. (2021). Work from home during the COVID-19 outbreak: The impact on employees' remote work productivity, engagement, and stress. *Journal of occupational and environmental medicine*, 63(7), e426-e432.

Kamkankaew, P., Thanitbenjasith, P., & Paukatong, T. (2025). The Impact of Entrepreneurship, Marketing Capability, and Business Innovation on Soft Power Competitive Advantage in the Textile and Garment Industry in Thailand. *Journal for Developing the Social and Community*, 12(1), 175–198.

Kamkankaew. (2025). The Application of Business Administration Theory. *Journal of Interdisciplinary Social Development*, 3(2), 1132-1163.

Kim, C., & Luengalongkot, P. (2020). The The Influence of Quality of Work Life on Organizational Commitment of the Civil Servants at Ministry of Economy and Finance, Cambodia. *Journal of Local Governance and Innovation*, 4(2), 191–204.

Kline, R. B. (2023). *Principles and practice of structural equation modeling*. Guilford publications.

Li, H., & Photchanachan, S. (2023). The Influence of Work-Family Conflict Pressure and Role Pressure on Work Performance and Other Aspects of Teacher Performance in Chinese Higher Vocational Colleges. *Rajamangala University of Technology Tawan-ok Social Science Journal*, 12(1), 1–10.

Najafi, F., Kermansaravi, F., & Gangoozehi, E. (2018). The relationship between general health and quality of work life of nurses working in Zahedan teaching hospitals. *Iranian Journal of Rehabilitation Research in Nursing*, 4(2), 53-9.

Paais, M., & Pattiruhu, J. R. (2020). Effect of motivation, leadership, and organizational culture on satisfaction and employee performance. *The journal of asian finance, economics and business*, 7(8), 577-588.

Phankieo, S., & Apibunyopas, P. (2025). Work-Life Balance and Quality of Work Life of Operational-Level Employees in an Independent Administrative Organization: A Case Study of the Trade Competition Commission of Thailand. *Modern Management Frontier Journal*, 23(1), 61–84.

Puangyanee, S. (2018). Causal Model Development of Factors Affecting Work Performance Of Accountants in Central Thailand. *Business Administration and Management Journal Review*, 10(1), 93–108.

Sanchez-Gomez, M., & Breso, E. (2020). In pursuit of work performance: Testing the contribution of emotional intelligence and burnout. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(15), 5373.

Sohrabi, M. S., & Babamiri, M. (2022). Effectiveness of an ergonomics training program on musculoskeletal disorders, job stress, quality of work-life and productivity in office workers: a quasi-randomized control trial study. *International Journal of Occupational safety and ergonomics*, 28(3), 1664-1671.

Supasaktamrong, C. (2020). The Quality of Work Life of Private Organization Employees. *Journal of MCU Peace Studies*, 9(4), 1526–1538.

Tian, X., Chen, X., Sahayrak, K., & Swatdikun, T. (2024). Organizational Commitment: Evaluating the Influence of Work-Life Quality on Early-career Staff in a Research Institute. *Journal for Strategy and Enterprise Competitiveness*, 3(7), 1–15.

Úbeda-García, M., Claver-Cortés, E., Marco-Lajara, B., Zaragoza-Sáez, P., & García-Lillo, F. (2018). High performance work system and performance: Opening the black box through the organizational ambidexterity and human resource flexibility. *Journal of Business Research*, 88, 397-406.

Wara, N. G., Rampengan, S. H., Korompis, M., & Rattu, A. J. M. (2018). Correlation between quality of work life (QWL) with nurse productivity in inpatient room bhayangkara tk III hospital manado. *Bali Medical Journal*, 7(2), 385-392.

Xu , X., Kamkankaew, P., Thanitbenjasith , P., & Wei , Y.-C. (2023). The Investigation of Competitive Strategic Orientations of Export Companies in Suzhou City, China. *International Journal of Sociologies and Anthropologies Science Reviews*, 3(5), 71–78.

Yihuaand, J. & NeramitAram, S. (2025). Research On The Performance Art Of Northeast Style Piano Works. *Modern Academic Development and Promotion Journal*,3(4), 74-89

Zahedy, M. R., Jafari, S. A., & Ramezan, M. (2021). Examining the quality of work life: empirical testing indicators in the public organisation. *Annals of Human Resource Management Research*, 1(2), 99-111.

Zhu, S., Dong, J., Chen, X., & Swatdikun, T. (2025). The Role of Perceived Work Environment on Job Performance: Evidence from Traditional Chinese Medicine Hospital in Northeast China. *Journal for Strategy and Enterprise Competitiveness*, 4(11), 1–17.

ศึกษาการพัฒนากลยุทธ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*

A STUDY THE DEVELOPMENT OF STRATEGIES FOR PROPAGATING BUDDHISM OF MAHACHULALONGKORNRAJAVIDYALAYA

จิรารักษ์ อินทนพิชิต[1], สมชัย ศรีนอก[2] และ พระมหาสมบูรณ์ สุธมฺโม[3]

Jirarak Inthanapichit[1], Somchai Srinok[2] and Phramaha Somboon Sudhammo[3]

[1-3]คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

[1-3]Faculty of Education Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author's Email: Jiraraki999@gmail.com

วันที่รับบทความ : 27 กันยายน 2568; วันแก้ไขบทความ 30 กันยายน 2568; วันตอบรับบทความ : 1 ตุลาคม 2568

Received 27 September 2025; Revised 30 September 2025; Accepted 1 October 2025

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการพัฒนากลยุทธ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พบว่า พระพุทธสาวกถือเป็นกำลังสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ให้เข้าถึงประชาชน และกลยุทธ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในปัจจุบันนี้เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ฟังที่สงสัยข้อธรรมได้ซักถาม และอธิบายให้ผู้ฟังคลายความสงสัยได้ทราบข้อเท็จจริงอย่างแจ่มแจ้ง เป็นการประเมินผลไปในตัวตามความก้าวหน้าทางวิทยาการสมัยใหม่ มีปฏิภาณปฏิสัมภิทา ปัญญาอันแตกฉานในปฏิภาณ คือ ไหวพริบในการโต้ตอบ นอกจากนี้ยังมีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศในทวีปเอเชีย ทวีป

Citation:

* จิรารักษ์ อินทนพิชิต, สมชัย ศรีนอก และ พระมหาสมบูรณ์ สุธมฺโม. (2568). ศึกษาการพัฒนากลยุทธ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(6), 210-228.

Jirarak Inthanapichit, Somchai Srinok and Phramaha Somboon Sudhammo. (2025). A Study The Development Of Strategies For Propagating Buddhism Of Mahachulalongkornrajavidyalaya. Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(6), 210-228.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

อเมริกา ทวีปยุโรป ล้วนประสบกับสถานการณ์คล้ายกัน เช่น สภาพภูมิอากาศ กฎหมายหรือกฎระเบียบของแต่ละประเทศที่มีความแตกต่างกับประเทศไทย ทำให้การสร้างวัด พระอุโบสถ การบำรุงรักษาและการซ่อมแซมเกิดปัญหาในทางปฏิบัติ ในประเทศซึ่งมิใช่เมืองพุทธแต่เดิมก็จะประสบปัญหาในทางปฏิบัติ มากน้อยตามสถานการณ์ของประเทศนั้น ๆ เช่น บางประเทศห้ามพระบิณฑบาต มีการกีดกันลัทธิความเชื่ออื่น ๆ การดำเนินกิจกรรมใด ๆ ต้องได้รับความยินยอมจากคนที่อยู่ในชุมชนนั้น ๆ เสียก่อน สภาพภูมิอากาศโดยเฉพาะประเทศในแถบหนาว ทำให้เกิดปัญหาการปรับตัวเข้ากับสภาพอากาศ ส่งผลถึงการแต่งกายว่าสามารถปรับเปลี่ยนได้บ้างหรือไม่ ปัญหาของพระธรรมทูตผู้ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา เช่น ทักษะการสื่อสารภาษาประจำท้องถิ่น และการไม่เข้าใจในวัฒนธรรมในพื้นที่นั้น ๆ

คำสำคัญ: กลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนา, การพัฒนากลยุทธ์, กลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Abstract

This academic article aims to study the development of strategies for propagating Buddhism at Mahachulalongkornrajavidyalaya University. It was found that Buddhist disciples are an important force in propagating Buddhism in order to bring the teachings of the Buddha to the people. Mahachulalongkornrajavidyalaya University's strategy for propagating Buddhism addresses the propagation of Buddhism today. You should not use the method of preaching alone. But there should be an opportunity for listeners who have questions about the Dhamma to ask questions. and explain the facts clearly to the listeners to relieve their doubts. It is an evaluation in itself according to the progress of modern technology. Phra Dhammaduta must study and learn languages. Have the right attitude Wisdom that is proficient in Patibhana is witty in responding. Nowadays, knowledge about meditation is of great interest to Thais and foreigners. The propagation of Buddhism by Foreign's Phra Dhammaduta in Asia, America and Europe all face similar situations, such as: climate, the laws or regulations of each country are different from Thailand.

This causes the construction of temples, chapels, maintenance and repairs to be a real problem in practice. In countries that are not originally Buddhist cities, there will be practical problems. More or less according to the situation of that country, such as: Some countries prohibit alms. Other beliefs are discouraged. Carrying out any activity must have the consent of people in that community first. Climate, especially in cold countries This causes problems in adapting to the weather. It affects whether the dress can be changed or not. Problems of Phra Dhammaduta who are responsible for spreading Buddhism, such as communication skills in local languages. and not understanding the culture in that area.

Keyword: Strategy for propagating Buddhism, Strategy development, Strategy for propagating Buddhism of Mahachulalongkornrajavidyalaya University

บทนำ

กลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าทรงมีพุทธวิธีสอนคือหลักการ (ทฤษฎี) และวิธีการปฏิบัติแตกต่างกันไปตามกาลเทศะและบุคคลที่จะทรงสั่งสอน การพิจารณากลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธองค์จึงทรงเริ่มตั้งแต่คุณสมบัติของผู้สอน ลีลาการสอนและหลักการสอน ที่แสดงถึงความเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าโดยแท้ ทรงมีพระประสงค์เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนหมู่มาก พระพุทธศาสนาที่แผ่ขยายวงกว้างขึ้นจนถึงสมัยปัจจุบันเพราะมีพระสงฆ์ทำหน้าที่ในเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปทั่วทุกทิศทั้งชมพูทวีป พระพุทธองค์ทรงหว่านพืชคือธรรมะให้เจริญตลอดระยะเวลา 45 พรรษา หลังเสด็จปรินิพพานพระสงฆ์สาวกยังทำหน้าที่เผยแผ่สืบมาจนถึงปัจจุบัน ดังที่ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2556) อธิบายพุทธวิธีสอนนี้ว่าเป็นพุทธลีลาการสอน คือ เมื่อมองกว้าง ๆ การสอนของพระพุทธเจ้าแต่ละครั้งจะดำเนินไปจนถึงผลสำเร็จโดยมีคุณลักษณลีลาในการสอน 4 อย่างหรืออาจผูกหลักการสอนเป็นคำสั้น ๆ ว่า แจ่มแจ้ง จูงใจ หาญกล้า ร่าเริง หรือชี้ชัด เชิญชวน คึกคัก เบิกบาน ดังนี้

(1) สันทัสสนา อธิบายให้เห็นชัดเจนแจ่มแจ้งเหมือนจูงมือไปดูเห็นกับตา

(2) สมาทปนา จูงใจให้เห็นจริงด้วย ชวนให้คล้อยตามจนต้องยอมรับและนำไปปฏิบัติ

(3) สมุตเตชนา เร้าใจให้แกล้วกล้า บังเกิดกำลังใจ ปลุกให้มีอุตสาหะแข็งขัน มั่นใจว่าจะทำให้สำเร็จได้ ไม่หวั่นระย่อต่อความเหนื่อยยาก

(4) สัมปหังสนา ชโลมใจให้แช่มชื่น ร่าเริง เบิกบาน ฟังไม่เบื่อ และเปี่ยมด้วยความหวัง เพราะมองเห็นคุณประโยชน์ที่จะได้รับจากการปฏิบัติ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร.) ที่เปิดโอกาสให้พระสงฆ์ผู้ที่นำพระธรรมคำสอนมาเผยแผ่อบรมสั่งสอนให้พุทธศาสนิกชนได้รับรู้แล้วนำไปปฏิบัติ ในประเทศไทยพระภิกษุสงฆ์ยังมีส่วนร่วมทำประโยชน์แก่สังคม ทำให้เกิดกลุ่มพระสงฆ์ที่เรียกว่า “พระธรรมทูต” ขึ้น เพื่อทำหน้าที่หลักในการเผยแผ่พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า และปฏิบัติภารกิจในการจัดการศึกษา การสังคมสงเคราะห์แก่ชนทั่วไปด้วย ดังนั้นพระธรรมทูตในประเทศไทยแบ่งได้ 2 ประเภท คือ พระธรรมทูตในประเทศกับพระธรรมทูตสายต่างประเทศ ได้มีการส่งพระสงฆ์ไปเผยแผ่พระพุทธศาสนานอกประเทศไทยอย่างเป็นทางการเริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา ในรัชสมัยของรัชกาลที่ 9 กรมการศาสนาได้ฟื้นฟูงานพระธรรมทูตในประเทศขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2507 – 2508 โดยมุ่งหมายให้ประชาชนยึดมั่นในพระพุทธศาสนา มีศีลธรรมประจำใจ มีความเคารพรักต่อประเทศชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ มีความเข้าใจอันดีระหว่างชนที่นับถือศาสนาต่าง ๆ และได้ทดลองดำเนินงานโดยอาราธนาพระเถระผู้ใหญ่เป็นหัวหน้าคณะอำนวยการ จัดส่งพระสงฆ์ออกจาริกประกาศพระศาสนาในถิ่นต่าง ๆ ในประเทศไทย (สง่า พิมพ์พงษ์, 2551) ส่วนพระธรรมทูตสายต่างประเทศ ได้จัดพระภิกษุสงฆ์ไปปฏิบัติศาสนกิจในประเทศต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องเพื่อรองรับการปฏิบัติศาสนกิจในต่างประเทศ ทำให้มีการสร้างวัดไทยในประเทศต่าง ๆ เกือบทุกทวีป ทำให้ในช่วงปี พ.ศ. 2512 – 1513 มีการจัดอบรมพระภิกษุเพื่อไปปฏิบัติหน้าที่ในต่างประเทศ แต่หยุดดำเนินการระยะหนึ่งและได้กลับมาดำเนินการจัดฝึกอบรมพระภิกษุสงฆ์เพื่อไปปฏิบัติหน้าที่พระธรรมทูตสายต่างประเทศอย่างเป็นทางการอีกครั้ง ในปี พ.ศ. 2538 จนถึงปัจจุบัน โดยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเป็นหน่วยงานหลักในการทำหน้าที่จัดอบรมพระธรรมทูต เพื่อทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศมาจนถึงปี พ.ศ. 2561 นับเป็นรุ่นที่ 24 พระภิกษุที่เข้ารับการอบรม 24 รุ่น ซึ่งจำนวนรวม 1,894 รูป (วิทยาลัยพระธรรมทูต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560) แต่พระธรรมทูตสายต่างประเทศที่ผ่านการอบรมยังมีจำนวนน้อยไม่เพียงพอต่อการทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ หมายถึง พระภิกษุสงฆ์ผู้ทำหน้าที่หลักในการเดินทางหรือจาริกไปเผยแผ่พระธรรมคำสอนหรือพรหมจรรย์หรือประกาศพระพุทธศาสนาแก่

ชนจานวนมากในสถานที่ต่าง ๆ เพื่อให้ชนเหล่านั้นได้รับประโยชน์สุขจากพระธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา

พระธรรมทูตสายต่างประเทศ หมายถึง พระภิกษุสงฆ์ไทย เดินทางไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาหรือปฏิบัติศาสนกิจนอกประเทศไทย รวมทั้งสนับสนุนการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในต่างประเทศในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การเยี่ยมเยือน เจริญสัมพันธไมตรี เป็นต้น ประกอบด้วยกลุ่มที่เดินทางไปต่างประเทศตามที่ได้รับกิจนิมนต์จากพุทธศาสนิกชนไทย กับกลุ่มที่เดินทางไปปฏิบัติศาสนกิจอย่างเป็นทางการภายใต้การกำกับดูแลของคณะสงฆ์ไทย และการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นการดำเนินงานเพื่อให้หลักธรรมคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนาแพร่หลายออกไปในทุกสารทิศ มีผู้ศรัทธาเลื่อมใส เคารพยำเกรงในพระรัตนตรัย น้อมนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติ (พระมหาสุเทพ สุวฑฺฒโน (เหลาทอง), 2561)

ในบทความนี้จะได้นำเอาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับกลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาครั้งพุทธกาลกลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนายุคดิจิทัลสมัยปัจจุบันและการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในประเทศ

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาล

พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์พระบรมศาสดาทรงประสบผลสำเร็จอย่างสูงในการประกาศเผยแผ่ศาสนธรรมที่ได้ตรัสรู้ ทรงใช้เวลาเพียง 9 เดือน ก็สามารถประกาศศาสนาก่อตั้งประดิษฐานพระพุทธศาสนาได้มั่นคงดำรงประโยชน์สุขแก่ประชาชนในดินแดนชมพูทวีปโดยใช้กลยุทธ์ 10 รูปแบบ ดังนี้

1) ทรงเผยแผ่แก่ผู้นำก่อน (The Lord Buddha first spread Buddhism to leaders) พระพุทธองค์ทรงเผยแผ่แก่ผู้นำศาสนา ผู้นำด้านการเมืองการปกครอง ผู้นำด้านเศรษฐกิจ (เศรษฐีคหบดี) เช่น ชฎิล 3 พี่น้องมีอุรุเวลกัสสป เป็นผู้นำ มีบริวาร 500 คน นทีกัสสป บริวาร 300 คน คยากัสสป บริวาร 200 คน อาศัยอยู่ในตำบลอุรุเวลา อุรุเวลกัสสปะเป็นผู้ที่มีมานะถือว่าตนมีความรู้ความสามารถเหนือกว่าผู้อื่น เข้าใจว่าตนเป็นพระอรหันต์ พระพุทธองค์ทรงแสดงอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์และอาเทสนาปาฏิหาริย์จนดระทั่งอุรุเวลกัสสปะยอมรับ ในที่สุดชฎิลสามพี่น้องและบริวารทั้งหมดทูลขอบรรพชา พระพุทธองค์ทรงเทศนาอาทิตตปริยายสูตร เป็นพระสูตรที่มีเนื้อหาแสดงถึงความรุ่มร้อนของจิตใจ (อินทรีย์ทั้ง 5) ด้วยอำนาจของกิเลส เปรียบได้

กับความร้อนของไฟที่ลุกโพลงอยู่ เพราะพระภิกษุผู้ที่เคยเป็นชฎิลนับถือการบูชาไฟมาก่อน จึงทรงใช้กลยุทธ์ที่อุปมาดังใช้พิษงูมาทำเซรุ่มแก้พิษงู เป็นการใช้ไฟแก้ไฟ ทรงเปรียบเทียบให้เห็นว่าสิ่งทั้งปวงเป็นของร้อนดุจไฟ และเมื่อได้ฟังพระธรรมเทศนาอาทิตตปริยายสูตร จิตของพระภิกษุที่เป็นอดีตชฎิลทั้งหมดก็บรรลุอรหัตตผล สำเร็จเป็นพระอรหันต์ ดังนั้น พระเจ้าพิมพิสาร ผู้นำแคว้นมคธที่ยิ่งใหญ่ เหตุที่ไม่ทรงเผยแผ่พระพุทธศาสนาในแคว้นเล็กก่อน เพราะแคว้นเล็กไม่มีอิทธิพลพียงพอที่จะโน้มน้าวแคว้นอื่นให้หันมาศรัทธาได้ แต่ถ้าแสดงพระธรรมจักรทำให้แคว้นใหญ่เกิดศรัทธาหันมานับถือพระพุทธศาสนา ย่อมเกิดอิทธิพลโน้มนำทำให้แคว้นเล็ก ๆ หันมาศรัทธาและนับถือพระพุทธศาสนา และสาเหตุที่ไม่ทรงเผยแผ่พระพุทธศาสนาในแคว้นสักกะ อันเป็นปิตุภูมิก่อน เพราะทรงทราบดีว่า ตระกูลศากยะของพระองค์ ถือตัว มีทิฏฐิมานะ ต้องใช้เวลาสร้างศรัทธา โดยรอเวลาที่เหมาะสม จนกระทั่งพระพุทธศาสนาตั้งมั่นในแคว้นใหญ่ได้ก่อน จึงเสด็จไปโปรดพระพุทธบิดาที่กรุงกบิลพัสดุ์ เศรษฐีสมัยพุทธกาล มีด้วยกันหลายราย เช่น อนาถบิณฑิกเศรษฐี นางวิสาขา โฆสกเศรษฐี ฯลฯ

2) ทรงปฏิวัติหลักคำสอนและความเชื่อลัทธิศาสนาดั้งเดิม (The Lord Buddha revolutionized the doctrines and beliefs of traditional religions) พระพุทธเจ้าทรงปฏิวัติทางสังคมชนชั้นที่ชาวชมพูทวีปยึดถือมาตั้งแต่ครั้งบรรพกาล ทรงแนะนำให้ดำเนินชีวิตประจำวันในทางสายกลาง ได้แก่ มรรคมีองค์ 8 หรือมัชฌิมาปฏิปทา อันเป็นทางปฏิบัติที่ไม่เข้มงวดและไม่หละหลวมเกินไป ทรงถือว่าเป็นแนวทางที่ถูกต้องและเหมาะสมที่สุด

3) ทรงปฏิรูปพระพุทธศาสนา (The Lord Buddha reformed Buddhism) พระพุทธศาสนาเกิดขึ้นมาท่ามกลางกระแสวัฒนธรรมและลัทธิต่าง ๆ โดยเฉพาะศาสนาพราหมณ์จึงทำให้พระพุทธเจ้าต้องมีความเกี่ยวข้องกับถ้อยคำทางศาสนา ด้วยมีความมุ่งมั่นที่จะประกาศพระพุทธศาสนาให้มีความมั่นคงอย่างรวดเร็ว จึงไม่ทรงหักล้างคำสอนหรือถ้อยคำของศาสนาอื่นอย่างทันที แต่พยายามให้กลมกลืนกันไปเรื่อย ๆ จนเปลี่ยนแปลงไปอย่างไม่รู้ตัว พุทธวิธีการสอนสัมฤทธิ์ผลอย่างดี เนื่องจากมีองค์ประกอบแห่งความสำเร็จ 4 ประการ ดังที่ภิกษุชื่อ กัสสปโคตร กล่าวไว้ในปังกธาสูตรว่า พระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงให้เหล่าภิกษุเห็นชัดชวนให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ เร้าใจให้อาจหาญแกล้วกล้า ปลอบชโลมใจให้สดชื่นร่าเริงด้วยธรรมีกถาประกอบด้วย สิกขาบท (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 20 ข้อที่ 92 หน้า 321 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ได้แก่

(1) ชี้แจงให้..เห็นชัด (สนฺทสฺเสติ) คือทรงแสดงให้ภิกษุทั้งหลายเห็นเหมือนอยู่พร้อมหน้า

(2) ชวนให้อยากรับไปปฏิบัติ (สมาทเปติ) คือให้ภิกษุทั้งหลายถือเอา

(3) เร้าใจให้อาจหาญแกล้วกล้า (สมุตฺเต เชติ) คือให้ภิกษุทั้งหลายอาจหาญ

(4) ปลอบชโลมใจให้สดชื่นร่าเริง (สมฺปหํเสติ) คือตรัสสรรเสริญทำภิกษุทั้งหลายให้ผ่องใสด้วยคุณที่ตนได้แล้ว (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 2 ข้อที่ 92 หน้า 236 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

พุทธวิธีการสอนที่มีองค์ประกอบ 4 ประการนี้ จะทำให้ผู้ที่ได้รับการสอนเกิดความรู้ความเข้าใจในพระธรรมที่ทรงสอน ทำให้เกิดปัญญาขจัดอวิชชาออกไปได้แล้วเห็นจริงคล้อยตามคำสอน เกิดความไม่ประมาท เร่งหรือเร้าใจให้เกิดความกล้าหาญ เกิดความเพียรตั้งใจบำเพ็ญเพียรปฏิบัติเพื่อความเป็นอิสระ เพื่อการหลุดพ้นจากทุกข์ ออกจากสังสารวัฏ ด้วยความแช่มชื่น ร่าเริง เบิกบานแจ่มใส

4) ทรงเสนอหลักคำสอนที่เป็นแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา (The Lord Buddha presented the doctrines that are the essence of Buddhism) กลยุทธ์นี้เมื่อทรงอธิบายชี้แจงถึงส่วนดี ข้อบกพร่องของศาสนาพราหมณ์แล้วทรงเสนอหลักการใหม่ที่เป็นหลักคำสอน แก่นแท้ของพระพุทธศาสนาแก่ประชาชนเพื่อให้เข้าใจถึงธรรมชาติแท้จริงของมนุษย์และสรรพสิ่ง ได้แก่ ไตรลักษณ์ (หรือสามัญลักษณะ) หมายถึง ลักษณะสาม อาการที่เป็นเครื่องกำหนดหมายให้รู้ถึงความจริงของสภาวธรรมทั้งหลาย ที่เป็นอย่างนั้น ๆ 3 ประการ ได้แก่

(1) อนิจจตา ความเป็นของไม่เที่ยง

(2) ทุกขตา ความเป็นทุกข์หรือความเป็นของคงทนอยู่มิได้

(3) อนัตตตา ความเป็นของมิใช่ตัวตน (คนไทยนิยมพูดสั้นๆ ว่า อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา และแปลง่าย ๆ ว่า “ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา” ลักษณะเหล่านี้มี 3 อย่าง จึงเรียกว่า ไตรลักษณ์ ลักษณะทั้ง 3 นี้ มีแก่สิ่งทั้งหลายเป็นสามัญเสมอเหมือนกัน คือทุกอย่างที่เป็นสังขตะเป็นสังขาร ล้วนไม่เที่ยง คงทนอยู่มิได้ เสมอเหมือนกันทั้งหมด ทุกอย่างที่เป็นธรรม ทั้งสังขตะคือสังขาร และอสังขตะคือวิสังขาร ล้วนมิใช่ตน ไม่เป็นอัตตา เสมอกันทั้งสิ้น จึงเรียกว่า สามัญลักษณะ ลักษณะเหล่านี้เป็นของแน่นอน เป็นกฎธรรมชาติ มีอยู่ตามธรรมดา จึงเรียกว่า ธรรมนิยาม ในพระไตรปิฎก หลักนี้ชื่อว่า ธมฺมนิยามตา ส่วน ไตรลักษณ์ และ สามัญลักษณะ เป็นคำที่เกิดขึ้นในยุคอรรถกถา อริยสัจจ 4 คือ ความจริงอันประเสริฐ, ความจริงของพระอริยะ, ความจริงที่ทำให้ผู้เขาถึงกลายเป็นอริยะ ได้แก่

(1) ทุกข (ความทุกข, สภาพที่ทำได้ยาก, สภาวะที่บีบคั้น ขัดแย้ง บกพรอง ขาดแกนสารและ ความเที่ยงแท้ไม่ให้ความพึงพอใจแท้จริง ได้แก่ ชาติ ชรา มรณะ การประจวบกับสิ่งอันไม่เป็นที่รักการพลัดพรากจากสิ่งที่รัก ความปรารถนาไม่สมหวัง โดยยอวา อุปาทานขันธ 5 เป็นทุกข

(2) ทุกขสมุทัย (เหตุเกิดแหงทุกข, สาเหตุใหทุกขเกิด ได้แก ตัณหา 3 คือ กามตัณหา ภวตัณหา และ วิภวตัณหา

(3) ทุกขนิโรธ (ความดับทุกข ได้แก่ ภาวะที่ตัณหาดับสิ้นไป, ภาวะที่เขาถึงเมื่อกำจัดอวิชชา สำรอกตัณหาสิ้นแลว ไม่ถูกยอม ไม่ติดของ หลุดพน สงบ ปลอดโปรง เป็นอิสระ คือ นิพพาน

(4) ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา (ปฏิปทาที่นำไปสูความดับแหงทุกข, ขอปฏิบัติใหถึงความดับทุกข ได้แก่ อริยอัฏฐังคิกมรรค เรียกอีกอย่างหนึ่ง มัชฌิมาปฏิปทา แปลวา ทางสายกลาง มรรคมีองค 8 นี้ สรุปลงในไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา อริยสัจจ 4 เรียกสั้น ๆ วา ทุกข สมุทัย นิโรธ มรรค การแสดงอริยสัจจ 4 มีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งวา สามุกกังสิกาธรรมเทศนา (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 23 ข้อที่ 102 หน้า 190 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) แปลวา พระธรรมเทศนาที่พระพุทธเจ้าทรงยกขึ้นแสดงเอง โดยไม่ตองปรารภคำถามหรือการทูลขอรองของผู้ฟังอย่างการแสดงธรรมเรื่องอื่น ๆ หรือแปลวา พระธรรมเทศนาขั้นสุดยอดก็ได้ ซึ่งสมกับเป็นเรื่องที่ทรงแสดงท้ายสุดตอจาก อนุปุพพิกถา 5 อริยสัจจ์ 4 ถือได้ว่าเป็นหลักหัวใจสำคัญของพระพุทธศาสนาครอบคลุมคำสอนทั้งหมดในพระพุทธศาสนา กุศลธรรมทั้งหมดในพระพุทธศาสนารวมอยู่ในอริยสัจทั้งสิ้น พระพุทธองค์ทรงบรรลุธรรมก็ด้วยหลักธรรมข้อนี้ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการเกิดขึ้นและดับไปอย่างมีเหตุปัจจัย และเป็นหลักธรรมที่พระพุทธองค์ทรงนำมาแสดงเพื่อโปรดสัตว์มากที่สุด

5) ทรงปฏิบัติการเชิงรุก (The Lord Buddha acted proactively) หรือทรงเยี่ยมเยียนตามบ้าน เป็นกลยุทธ์ที่พระพุทธเจ้าทรงใช้เผยแผ่ธรรมะ ในตอนใกล้รุ่ง ทรงแผ่ข่ายคือพระญาณเพื่อสำรวจเวไนยสัตว์ที่มีอุปนิสัยแก่กล้าพอที่จะบรรลุธรรมแล้วเสด็จไปเทศนาโปรดถึงบ้าน อันเป็น 1 ใน 5 พุทธกิจประจำวัน (เวลาเช้าเสด็จบิณฑบาต เวลาสายทรงแสดงธรรม เวลาค่ำประทานโอวาท กลางคืนตอบปัญหาเทวดา และเวลาจวนสว่างตรวจดูสรรพสัตว์ผู้ที่สมควรและยังไม่สมควรตรัสรู้) ผู้รับการเทศนาโปรดส่วนมากได้บรรลุธรรม

6) ทรงบริการชุมชน (The Lord Buddha served the community วิธีการนี้เป็นการเผยแผ่เชิงรุกซึ่งได้ผลมากที่สุดพระพุทธเจ้าและพระสาวกทั้งหลายจะเข้าไปมีส่วนร่วมกับสังคมอยู่เนือง ๆ เพื่อให้เกิดความคุ้นเคยและความเข้าใจอันดีระหว่างชาวบ้านและพระสงฆ์ เช่น การเข้าไปสงเคราะห์ประชาชน พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่กูฏทันตพราหมณ์ ปกครองบ้านขานุมัตต์ ซึ่งกำลังเตรียมพิธีบูชายัญ ว่าด้วยวิธีบูชายัญตามความหมายในแบบของพระพุทธศาสนา ซึ่งไม่ต้องมีการฆ่าฟันเบียดเบียนสัตว์ มีแต่การเสียสละทำทานและการทำความดี เริ่มด้วยการตระเตรียมพิธีโดยจัดการบ้านเมืองให้สงบเรียบร้อย ตามธรรมวิธี มีการส่งเสริมกสิกรรม พาณิชยกรรม สัมมาชีพ และบำรุงส่งเสริมข้าราชการที่ดี ทำให้ประชาชนขวนขวายขะมักเขม้นในหน้าที่การงานของตน จนบ้านเมืองปลอดภัย พลเมืองมีความสุข พระราชทรัพย์บริบูรณ์ดีแล้ว จึงกระทำพิธีบูชายัญ ด้วยการบริจาคทรัพย์ทำทาน เป็นต้น ผลของพระธรรมเทศนานี้ กูฏทันตพราหมณ์ล้มเลิกพิธีบูชายัญปล่อยสัตว์ทั้งหมด และประกาศตนเป็นอุบาสก กลยุทธ์นี้พระพุทธองค์ทรงเข้าไปแก้ปัญหาชาวบ้านโดยการจัดระบบเศรษฐกิจให้ประชาชนอยู่ดีกินดี สังคมมีความสุข

7) ทรงใช้ปาฏิหาริย์ต่าง ๆ (The Lord Buddha used various miracles) เป็นวิธีการเผยแผ่ที่ทรงใช้ความสามารถพิเศษเข้ามาช่วยโดยมีจุดประสงค์เพื่อปราบคนที่แสดงอาการกระด้างกระเดื่องไม่ยอมรับนับถือหรืออยากลองดีให้หมดพยศ พระพุทธองค์ไม่ทรงนิยมใช้การแสดงปาฏิหาริย์นี้ เพราะทรงเห็นว่าการแสดงฤทธิ์นั้นมีทั้งแง่ดีและไม่ดี คือผู้ที่มีศรัทธาเลื่อมใสก็ยกย่องสรรเสริญมากขึ้น ส่วนผู้ที่ไม่เลื่อมใสก็จะดูหมิ่นว่าการแสดงนี้ไม่แปลกอะไร คนเรียนวิชาคันธารี ก็สามารถทำได้เช่นเดียวกัน ในเกวัฏฏสูตร เรื่องนายเกวัฏฏ (ชาวประมง) พระพุทธองค์ ตรัสตอบเกวัฏฏ์ คฤหบดีบุตรที่ทูลขอให้พระองค์รับสั่งภิกษุรูปหนึ่งทำอิทธิปาฏิหาริย์ให้เห็น ชาวเมืองนาลันทาจักเลื่อมใสในพระผู้มีพระภาคเป็นอย่างยิ่งสุดที่จะประมาณ ตรัสตอบว่า เราเล็งเห็นโทษในอิทธิปาฏิหาริย์อย่างนี้ จึงอึดอัดระอาเกลียดการแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 9 ข้อที่ 338-350 หน้า 306-329 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ทรงโปรดและใช้อยู่เสมอคือ อนุสาสนีปาฏิหาริย์คือการสอนอย่างธรรมดาอธิบายชี้แจง โต้ตอบกันไปมาโดยไม่ต้องมีการใช้ฤทธิ์เข้ามาช่วยสอน ทำให้ผู้ฟังธรรมเข้าถึงสัจธรรมได้ตามพุทธประสงค์และมีความยืนยาวมั่นคงมาถึงปัจจุบัน

8) ทรงปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมท้องถิ่น (The Lord Buddha adapted to the local culture) กลยุทธ์การปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อเช่วยให้การเผยแผ่ง่ายขึ้นทำให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึกว่าผู้เผยแผ่เป็นเสมือนญาติของตนจึงเกิดความเต็มใจยินดีจะรับฟังพระธรรมเทศนา

แต่พระพุทธเจ้าทรงห้ามยกพุทธพจน์ขึ้นเป็นภาษาสันสกฤต และทรงปรับอาบัติทุกกฎแก่พระภิกษุผู้แสดงพุทธพจน์เป็นภาษาสันสกฤต ทรงอนุญาตการแสดงธรรมด้วยภาษาของตนเอง เพราะเป็นภาษาสามัญที่ประชาชนจำนวนมากสามารถเข้าใจได้ เป็นการเปิดโอกาสให้มวลชนทุกระดับชนชั้นได้มีโอกาสเข้ามาเลื่อมใสศรัทธา พระพุทธศาสนาจึงแพร่หลายไปสู่มวลชนอย่างรวดเร็ว อีกทั้งเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกระดับชั้นได้รับการศึกษาทั่วถึงเท่าเทียมกัน ตรงกันข้ามกับศาสนาพราหมณ์ที่จำกัดสิทธิการศึกษาด้วยการใช้ภาษาสันสกฤตซึ่งถือว่าเป็นภาษาต้องห้ามสำหรับคนวรรณะต่ำ เช่น วรรณะศูทร

9) ทรงเผยแผ่ด้วยบุคลิกภาพ (The Lord Buddha spread his personality) บุคลิกภาพที่ดีนับได้ว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งของนักเผยแผ่นอกเหนือจากคุณสมบัติด้านคุณธรรม เพราะบุคลิกภาพที่สง่างาม น่ามอง น่าเลื่อมใสย่อมเป็นเหตุนำมาซึ่งความเลื่อมใสแก่ผู้พบเห็นได้ พระพุทธองค์ทรงมีพระวรกายที่สง่างามประกอบด้วยลักษณะมหาบุรุษ ดังที่จังกีพราหมณ์ชมว่า พระสมณโคดมมีพระรูปงาม น่าดู น่าเลื่อมใส มีพระฉวีวรรณผุดผ่องยิ่งนักดุจพรหม มีพระวรกายดุจพรหม โอกาสที่จะพบเห็นยากนัก (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 13 ข้อที่ 650 หน้า 445-459 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) การเผยแผ่พระพุทธศาสนานอกจาก นักเผยแผ่จะต้องมีความรู้ความสามารถในการเผยแผ่แล้ว คุณสมบัติของนักเผยแผ่ก็สามารถสร้างความศรัทธาให้เกิดขึ้นได้ เพราะนักเผยแผ่ที่ดี แม้จะไม่เอ่ยปากพูดก็สามารถเผยแผ่พุทธธรรมได้ บุคลิกลักษณะที่ดีงามก็ยังความผ่องใสแห่งจิตใจให้เกิดศรัทธาแก่ผู้ที่พบเห็น

10) ทรงสนทนา บรรยายและตอบปัญหา (The Lord Buddha talked, gave lectures and answered questions) พระพุทธองค์ทรงพิจารณาระดับสติปัญญาของผู้ฟัง เช่น ระดับสติปัญญาน้อย จะใช้วิธีสอนธรรมอีกรูปแบบหนึ่ง ถ้าผู้ฟังมีสติปัญญาแก่กล้าแล้วก็จะปรับใช้อีกวิธีหนึ่ง โดยสรุปแล้ว วิธีการสอนของพระพุทธองค์สามารถแบ่งออกเป็น 4 วิธี ได้แก่

(1) แบบสากัจฉา เป็นการสอนธรรมโดยใช้วิธีถามคู่สนทนา เพื่อทำให้เกิดความเข้าใจหลักธรรมอันจะนำไปสู่ความเลื่อมใสศรัทธา ทรงสอนโปรดกลุ่มบุคคลที่มีจำนวนจำกัด สามารถพูดตอบโต้กันได้ เช่น กรณีของปริพาชกชื่อ วัจฉโคตรที่เข้าไปทูลถามปัญหาที่ไม่ทรงพยากรณ์ เช่น โลกเที่ยงหรือตายแล้วเกิดหรือไม่ เป็นต้น

(2) แบบบรรยาย พระพุทธองค์ทรงใช้วิธีสอนนี้ในที่ประชุมใหญ่ เช่น ในการใช้แสดงธรรมประจำวัน ซึ่งมีประชาชนและพระสาวกเป็นจำนวนมาก จัดเป็นวิธีสอนที่พระพุทธองค์ใช้

มากที่สุด เพราะมีทั้งการแสดงธรรมอย่างยาวและแบบสั้นขึ้นอยู่กับสภาพการณ์ที่ทรงเห็นว่าเหมาะสม เช่น ในพรหมชาลสูตร ทรงบรรยายเนื้อหาของศีล ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ ศีลระดับต้น เรียกว่า จุลศีล ศีลระดับกลาง เรียกว่า มัชฌิมศีล ศีลระดับสูง เรียกว่า มหาศีล และในตอนท้ายก็ทรงแสดงเรื่องทิฏฐิ ทฤษฎีหรือปรัชญาของลัทธิต่าง ๆ ร่วมสมัยพุทธกาลที่มี 62 ลัทธิ/ทฤษฎี

(3) แบบตอบปัญหา พระพุทธองค์จะทรงสอนให้พิจารณาดูลักษณะปัญหา ทรงใช้วิธีตอบให้เหมาะสม การตอบปัญหาจะทรงพิจารณาจากความเหมาะสมตามลำดับภูมิความรู้ผู้ถาม เช่น ในเทวตาสังยุต มีเทวดากราบทูลถามว่า บุคคลให้อะไรชื่อว่าให้กำลัง ให้อะไรชื่อว่าให้วรรณะ ให้อะไรชื่อว่าให้ความสุข ให้อะไรชื่อว่าให้จักษุและบุคคลเช่นไรชื่อว่าให้ทุกสิ่งทุกอย่าง ตรัสตอบว่า บุคคลที่ให้ข้าว ชื่อว่าให้กำลัง ให้ผ้า ชื่อว่าให้วรรณะ ให้ยานพาหนะชื่อว่าให้ความสุข ให้ประทีป ชื่อว่าให้จักษุ และผู้ที่ให้ที่พัก ชื่อว่าให้ทุกสิ่งทุกอย่าง ส่วนผู้ที่พร่ำสอนธรรมะ ชื่อว่าให้อมตะ” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 15 ข้อที่ 137-138 หน้า 42 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

(4) แบบวางกฎข้อบังคับ พระพุทธองค์จะกำหนดหลักเกณฑ์ข้อบังคับให้พระสงฆ์สาวกปฏิบัติด้วยความเห็นชอบพร้อมเพรียงกัน โดยการวางกฎระเบียบข้อบังคับให้ปฏิบัติร่วมกันเพื่อนำความสงบสุขแก่หมู่คณะ ทรงบัญญัติพระวินัยเป็นข้อบังคับให้พระสงฆ์ได้ปฏิบัติตาม และที่สำคัญกฎข้อบังคับที่ทรงบัญญัติจักเป็นตัวแทนของพระองค์ด้วยความเสมอภาค ไม่มีข้อยกเว้นบุคคลใดเป็นกรณีพิเศษ ดังที่พระพุทธองค์ทรงตรัสกับพระอานนท์เถระก่อนที่จะปรินิพานว่า อานนท์ บางทีพวกเธออาจจะคิดว่า ‘พระศาสดาล่วงลับไปแล้ว พวกเราไม่มีพระศาสดา’ ธรรมและวินัยที่เราแสดงแล้วบัญญัติแล้วแก่เธอทั้งหลาย หลังจากเราล่วงลับไป ก็จะเป็นศาสดาของเธอทั้งหลาย (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 10 ข้อที่ 216 หน้า 164 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

กลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนายุคดิจิทัลสมัยปัจจุบัน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้แสดงถึงกลยุทธ์การบริหารและการจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์ไว้ ดังนี้

1) ควรคัดสรรอบรมบุคคลผู้จะบวชในพระพุทธศาสนาให้มั่นใจว่าจะเข้ามาศึกษาธรรม

2) ให้การศึกษาอบรมธรรมแก่ผู้จะบวชทั้งก่อน ระหว่าง และหลังการบวช

3) จัดปฏิบัติธรรมระหว่างบวชเพื่อให้ความรู้เข้าใจอย่างแท้จริงและเผยแผ่ไปยังประชาชน

4) ให้พระสงฆ์แต่ละวัดผู้ศึกษาธรรมอย่างดีมีโอกาสเผยแผ่ธรรมเพื่อประโยชน์สุขแก่ประชาชนและความมั่นคงของพระพุทธศาสนา วิเคราะห์แนวทางเผยแผ่ธรรมต่อประชาชนด้วยความเมตตาอย่างต่อเนื่องในเชิงรุกโดยไม่ต้องรอให้มีผู้มานิมนต์

5) กิจกรรมศึกษาธรรมของพระภิกษุและประชาชน มุ่งให้การศึกษาและปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง ให้พัฒนาขึ้นเป็นลำดับทั้งในอาชีพและการดำเนินชีวิตประจำวัน ด้วยหลักความไม่ประมาทและหลักการพึ่งตนเอง

6) ศาสนาเป็นที่พึ่งทางใจ การปกครองสงฆ์ให้มีพฤติกรรมและการกระทำที่เหมาะสมเป็นเรื่องสำคัญเบื้องต้นที่พระทุกรูปพึงปฏิบัติ เจ้าอาวาสควรดำเนินการให้พระทุกรูปในสังกัดมีภาพลักษณ์ที่ดี เมื่อประชาชนพบเห็นจักเกิดความศรัทธาถือเป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเบื้องต้น

7) พระภิกษุควรยึดหลักการเผยแผ่ธรรมด้วยหลัก 6 ประการ ดังนี้ (1) ห้ามปรามการทำความชั่วทั้งมวล (2) ส่งเสริมให้กระทำความดีทั้งมวล (3) ให้ได้ฟังและได้รู้ธรรมที่ยังไม่เคยรู้ไม่เคยฟัง (4) ช่วยเสริมในสิ่งที่ประชาชนได้ยินได้รู้แต่ไม่เข้าใจให้เข้าใจ (5) ให้คิดอนุเคราะห์ผู้อื่นด้วยความเมตตาปรารถนาดี (6) บอกทางสวรรค์ คือทางดำเนินชีวิตที่ดีที่ถูกต้องให้ประชาชน

8) การเผยแผ่ธรรมควรศึกษากลุ่มคน หรือกลุ่มเป้าหมาย วิเคราะห์การนำเสนอธรรมให้เหมาะสมต่อสภาพ เหตุ ผล ตน ประมาณ กาลเวลา ชุมชน และบุคคลเป็นสำคัญ

9) เจ้าอาวาสควรปกครองดูแลพระภิกษุสงฆ์สามเณร ไวยาวัจกร ศิษย์วัดผู้อาศัยในวัดหรือผู้เกี่ยวข้องกับวัดให้มีพฤติกรรมที่เหมาะสมเป็นการสร้างศรัทธาแก่ผู้พบเห็นและผู้มาติดต่อวัด

10) เจ้าอาวาสต้องบริหารวัดให้มีอาคารสถานที่ บริเวณเหมาะสมต่อการศึกษาปฏิบัติธรรมทั้งในส่วนของพระภิกษุ สามเณร และประชาชน ให้สอดคล้องกับหลักการของพระพุทธศาสนา มีความสงบร่มรื่น ทำให้อยากเข้ามาหาความสงบ ศึกษาธรรม รวมทั้งสรรพสิ่งต่าง ๆ ทั้งสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต จักต้องไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญแก่ประชาชนที่มาวัดหรือชุมชนที่อยู่ใกล้วัดด้วย

11) วัดกับประชาชนจักต้องเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน พระพุทธศาสนาจึงจะอยู่ได้อย่างมั่นคง ดังนั้น นอกจากพระภิกษุจะให้ธรรมแก่ประชาชนแล้ว ก็ควรจัดวัดและเครื่องใช้ของวัดอย่างมีระบบให้เหมาะต่อการให้บริการประชาชนเพื่อกิจการของพระพุทธศาสนา เพื่อให้เกิด

ความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เป็นการดึงประชาชนเข้ามาใกล้ชิดกับวัด และพระก็ควรหาช่องทางช่วยเหลือในด้านธรรมแก่ประชาชนต่อไปตามความเหมาะสมด้วย

12) ประชาชนจำนวนมากที่เชื่อโชคลางของขลังวัตถุมงคลและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โดยหวังว่าสิ่งเหล่านี้จะบันดาลความโชคดี ความร่ำรวย ความสำเร็จแก่เขาได้ ทำให้ประชาชนขาดการพึ่งพาตนเอง ไม่พัฒนา พระพุทธศาสนาควรทำหน้าที่เป็นยารักษาโรคเหล่านี้ โดยการไม่ไปดูถูกตำหนิการกระทำเหล่านั้น แต่ควรใช้หลักธรรมเรื่องเหตุและผล การพึ่งตนเอง การศึกษา ฝึกฝนพัฒนาและการครองชีวิตอย่างไม่ประมาทมาใช้ในการเผยแผ่ โดยใช้เครื่องรางของขลังสิ่งศักดิ์สิทธิ์วัตถุมงคลเป็นเครื่องปิดช่องความประหวั่นใจ จักช่วยทำให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ผลดียิ่งขึ้น

13) ศาสนาพุทธเป็นของคู่กับชุมชน ทุกตำบลมีหลายวัดเป็นศูนย์รวมของประชาชน หากจะจัดการบริหารวัดให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาชุมชน ที่พัฒนาทั้งด้านจิตใจและคุณภาพชีวิตในด้านอื่น ๆ จะทำให้เกิดความสัมพันธ์ของประชาชนกับพระพุทธศาสนา พระสงฆ์จะให้ธรรมทานแก่ประชาชน ส่วนประชาชนจะให้อามิสทานแก่พระสงฆ์เป็นการเกื้อกูลกันในสังคมตลอดไป

14) การจัดบริหารวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางพัฒนาชุมชน ต้องจัดให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในกิจกรรมของวัด ร่วมบริหารวัดตามหลักพระพุทธศาสนาจึงสมควรปรับปรุงการบริหารวัดให้เป็นองค์กรบริหารวัด แม้วัดจะเป็นนิติบุคคลอยู่แล้ว แต่การมีองค์กรร่วมบริหารวัดช่วยเสนอความคิดให้เจ้าอาวาสตัดสินใจดำเนินการ ประชาชนก็จะยินดีร่วมมือด้วยความเต็มใจพระพุทธศาสนาย่อมเจริญยิ่งขึ้น

15) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และกระทรวงศึกษาธิการ ย่อมมีเจตนาที่ดีในการรักษาและพัฒนาพระพุทธศาสนา ดังนั้น เจ้าอาวาสและพระภิกษุควรศึกษางานโครงการของทางราชการ เพื่อประสานงานการดำเนินงานให้เกิดพลังการพัฒนาพระพุทธศาสนายิ่งขึ้น

16) วัดทุกวัดควรได้ดำเนินการรักษาและฟื้นฟูธรรมชาติ เช่น จัดโครงการป่าชุมชน โครงการอุทยานการศึกษา เป็นต้น เป็นการส่งเสริมการปลูกต้นไม้ และการใช้ต้นไม้เป็นเครื่องมือในการเผยแผ่ธรรมต่อด้วย

17) มหาเถรสมาคมเป็นองค์กรสูงสุด ซึ่งเจ้าอาวาสและพระภิกษุสงฆ์จะต้องศึกษาส่งเสริมสนับสนุน ประสานงานเพื่อการเผยแผ่ธรรมและพัฒนาพระพุทธศาสนาได้ตรงตามนโยบายที่ถูกทิศทาง แก้ไขสถานการณ์และเหมาะสมกับโอกาส ย่อมเป็นพลังส่งเสริมพัฒนายิ่งขึ้น

18) หลักการบริหาร การดำเนินงานต่าง ๆ ควรมีการวางแผนระยะยาว-ระยะสั้นเป็นการปฏิบัติเพื่อพัฒนาวัด และควรให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมอย่างสม่ำเสมอ หลักการนี้พระภิกษุสงฆ์สามารถค้นคว้าให้เกิดการเรียนรู้ได้ซึ่งจักต้องยึดหลักการ การฝึกฝน การพัฒนา การไม่ประมาท และหลักการพึ่งตนเองเป็นสำคัญ จึงจะบังเกิดผลดี

19) พระภิกษุสงฆ์ควรมีความสมถะ มีความเป็นอยู่เรียบง่าย ไม่หวังลาภสักการะ มุ่งศึกษา ปฏิบัติธรรมและเผยแผ่แก่ประชาชน ดังนั้น กิจกรรมต่าง ๆ ที่วัดดำเนินการอยู่จำเป็นต้องทบทวน สังคายนา เพื่อการพัฒนาที่มั่นคงยั่งยืนของพระพุทธศาสนาต่อไป

20) ปัจจุบันจำนวนพระภิกษุสงฆ์มีมาก ยิ่งฤดูพรรษายิ่งมีจำนวนมากกว่าปกติหลายเท่า จำเป็นต้องมีการปกครองพระบวชใหม่ โดยให้พระที่ประพฤติดีแล้วดูแลปกครองอบรมพระบวชใหม่เป็นกลุ่ม จะช่วยส่งเสริมพระวินัยและการศึกษาของพระสงฆ์ให้ดีขึ้นทำให้เกิดการพัฒนาสงฆ์ พัฒนาวัด พัฒนาบทบาทหน้าที่พระถิกษุสงฆ์ จนเกิดประโยชน์แก่ประชาชนและประเทศชาติอย่างแท้จริง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545)

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในประเทศ

พระธรรมทูตไทยเกิดจาก “โครงการพระธรรมจาริก” ซึ่งเป็นโครงการเผยแผ่ศาสนธรรม ควบคู่กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนชาวไทยภูเขา โดยเกิดจากหัวหน้ากองสงเคราะห์ ชาวเขากรมประชาสงเคราะห์ ศึกษาหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เห็นคุณค่าของพระพุทธศาสนา ที่สามารถนำไปสู่การพัฒนาชุมชนชาวเขาทางด้านจิตใจ เป็นประโยชน์ต่อการปกครองและการพัฒนา ประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สมกับที่ประเทศไทยมีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติอันเป็นศูนย์รวมน้ำใจของชนเผ่าไทย ไม่ว่าจะอาศัยอยู่ในถิ่นใดของประเทศไทย อีกประการหนึ่งรัฐได้จัดตั้งนิคมสร้างตนเองสงเคราะห์ชาวเขา ได้แก่ (1) นิคมสร้างตนเองสงเคราะห์ชาวเขาดอยมูเซอ อำเภอเมือง จังหวัดตาก (2) นิคมสร้างตนเองสงเคราะห์ชาวเขาดอยเชียงดาว อำเภอเชียงดาวจังหวัด เชียงใหม่ (3) นิคมสร้างตนเองสงเคราะห์ชาวเขาม่อนแสนใจ ม่อนแสนเจริญ จังหวัดเชียงราย (4) นิคมสร้างตนเองสงเคราะห์ชาวเขาภูลมโล เขตติดต่อจังหวัดเพชรบูรณ์ จังหวัดพิษณุโลก และจังหวัดเลย ตั้งอยู่บ้านแม้วทับเบิก (ภูแปงม้า) อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ เมื่อพระประสิทธิ์ลาสิกขาจึงได้นำความคิดนั้นกราบเรียนปรึกษาหารือกับพระธรรมกิตติโสภณ (สุวรรณ สุวณฺณโชโต) เจ้าอาวาสวัดเบญจมบพิตร ซึ่งขณะนั้น ได้รับหน้าที่จากศูนย์ชุมนุมส่งเสริมวัฒนธรรมไทย เป็น

ประธานอนุกรรมการสาขาวัฒนธรรมทางจิตใจ ทั้งสองฝ่ายเล็งเห็นประโยชน์ร่วมกันจึงได้ร่างโครงการเสนอกรมประชาสงเคราะห์ ได้รับการอนุมัติให้ดำเนินการว่า ‘พระธรรมจาริก’ ในปี พ.ศ.2508 ท่านได้เป็นประธานคณะพระธรรมจาริก ทั้งได้รับทุนสนับสนุนจากมูลนิธิเอเชียมีพระธรรมจาริกรุ่นแรกออกปฏิบัติศาสนกิจ จำนวน 50 รูป แบ่งเป็น 10 สาย ๆ ละ 5 รูป เป็นการปฏิบัติงานร่วมกับเจ้าหน้าที่สงเคราะห์ชาวเขา ในพื้นที่ 5 จังหวัด คือ ตาก เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน และเพชรบูรณ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ชาวเขา 10 หมู่บ้าน จำนวน 6 เผ่า คือ แม้ว เย้า มูเซอ ลีซอ อีก้อ และกระเหรี่ยง ผลของการดำเนินงานครั้งแรกประสบความสำเร็จชาวเขา 10 หมู่บ้านที่มีประชากรประมาณ 5,000 คน ได้รู้จักการกราบไหว้พระ การทำบุญตักบาตร การปฏิญาณตนเป็นพุทธมามกะ จำนวน 800 คน สมัครเข้าบรรพชาเป็นสามเณร จำนวน 12 คน นับได้ว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยโครงการพระธรรมจาริกประสบผลสำเร็จ ในปี พ.ศ. 2531 ได้ก่อตั้งศูนย์อบรมพระพุทธศาสนาแก่พระภิกษุสามเณรชาวเขา ที่วัดศรีโสดา

ในปี พ.ศ. 2530 พระพุทธิวงศมุนี (สุวณฺณโชตมหาเถร) ได้นิมนต์พระครูปลัดสุวัฒนพุทธิธาดา เป็นเจ้าอาวาสวัดสีโสดาและอำนวยการสำนักงานโครงการพระธรรมจาริกส่วนภูมิภาค เมื่อโครงการพระธรรมจาริกประสบผลสำเร็จ มหาเถรสมาคม จึงได้จัดตั้งหน่วยงานพระธรรมทูต เพื่อการเผยแผ่ในพื้นที่ราบเมื่อปี พ.ศ. 2518 โดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 ดำเนินงานโดยใช้ระเบียบของพระมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล พ.ศ. 2518 มีวัตถุประสงค์เพื่อให้วัดทำหน้าที่อบรม แนะนำสั่งสอน ศีลธรรมวัฒนธรรม สุขภาพอนามัย ประกอบสัมมาชีพ สันติสุข ศึกษาสงเคราะห์สาธารณสงเคราะห์ กตัญญูกตเวทิตาธรรม และสามัคคีธรรม อันจะเป็นประโยชน์แก่การดำรงชีพของประชาชน โดยได้รับงบประมาณดำเนินงานจากกรมศาสนาและวัดที่ตั้งเป็นศูนย์ อ.ป.ต. (พระวิสุทธิภัทรธาดา (ประสิทธิ์พรหมรังสี), 2551) ต่อมาในปี พ.ศ.2536 ได้จัดแบ่งพระธรรมทูตที่ปฏิบัติงานอยู่ในประเทศออกเป็น 9 สาย ได้แก่

สายที่ 1 ปฏิบัติงานในพื้นที่ 7 จังหวัด คือสมุทรปราการ นนทบุรี ปทุมธานี สมุทรสาครนครปฐม กาญจนบุรี และสุพรรณบุรี มีพระธรรมธีราชมหามุนี วัดยานนาวา กรุงเทพมหานคร เป็นหัวหน้าสาย

สายที่ 2 ปฏิบัติงานในพื้นที่ 7 จังหวัด คือพระนครศรีอยุธยา อ่างทอง สระบุรี ลพบุรี สิงห์บุรี ชัยนาท และอุทัยธานี มีพระธรรมราชานุวัตร วัดเชตุพนวิมลมังคลาราม กรุงเทพมหานคร เป็นหัวหน้าสาย

สายที่ 3 ปฏิบัติงานในพื้นที่ 8 จังหวัด คือ นครสวรรค์ กำแพงเพชร พิจิตร เพชรบูรณ์พิษณุโลก สุโขทัย ตาก และอุตรดิตถ์ มี พระพรหมจริยาจารย์ วัดเบญจมบพิตร กรุงเทพมหานคร เป็นหัวหน้าสาย

สายที่ 4 ปฏิบัติงานในพื้นที่ 8 จังหวัด คือเชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน พะเยา และเชียงราย มีพระเทพสุธี วัดปากน้ำ กรุงเทพมหานคร เป็นหัวหน้าสาย

สายที่ 5 ปฏิบัติงานในพื้นที่ 8 จังหวัด คือ เลย อุดร หนองคาย สกลนคร กาฬสินธ์ ร้อยเอ็ด มหาสารคาม และขอนแก่น มี พระอุดมญาณโมลี วัดสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร เป็นหัวหน้าสาย

สายที่ 6 ปฏิบัติงานพื้นที่ 9 จังหวัด คือ นครพนม มุกดาหาร ยโสธร อุบลราชธานี ศรีสะเกษ สุรินทร์ บุรีรัมย์ นครราชสีมาและชัยภูมิ พระราชเมธี วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎ์ กรุงเทพมหานคร เป็นหัวหน้าสาย

สายที่ 7 ปฏิบัติงานในพื้นที่ 7 จังหวัด คือ นครนายก ปราจีนบุรี ฉะเชิงเทรา ชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด พระญาณวโรดม วัดเทพศิรินทราวาส กรุงเทพมหานคร เป็นหัวหน้าสาย

สายที่ 8 ปฏิบัติงานในพื้นที่ 7 จังหวัด คือ สมุทรสงคราม เพชรบุรี ราชบุรี ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร สุราษฎร์ธานี และนครศรีธรรมราช โดยมี พระธรรมกิตติวงศ์ วัดราชโอรสาราม กรุงเทพมหานคร เป็นหัวหน้าสาย

สายที่ 9 ปฏิบัติงานในพื้นที่ 11 จังหวัด คือ ระนอง พังงา ภูเกมต กระบี่ ตรัง พัทลุง สตูลสงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส มีพระเทพเวที วัดชลประทานรังสฤษฎ์ เป็นหัวหน้าสาย

โดยมีศูนย์งานพระธรรมทูตประจำจังหวัด 72 จังหวัด คอยควบคุมดูแลการปฏิบัติงานในส่วนภูมิภาค มีหน่วยงานกำกับดูแลงานพระธรรมทูตอำเภอ ประมาณ 740 หน่วย คอยควบคุมดูแลงานพระธรรมทูตในพื้นที่ประมาณ 3,500 รูป ให้เป็นไปตามนโยบายและแผนการดำเนินงานที่คณะกรรมการกองอำนวยการงานพระธรรมทูตร่วมกับกรมการศาสนากำหนดขึ้น (กรมศาสนา, 2545)

กิจกรรมของพระธรรมทูตวัดไทยในต่างประเทศ

กิจกรรมการปกครอง การศึกษา การเผยแผ่ สาธารณูปการและการสาธารณสงเคราะห์ ได้แก่

1) ด้านการปกครอง อาศัยพระธรรมวินัยเป็นหลักในการประพฤติปฏิบัติ ตามด้วยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎระเบียบของมหาเถรสมาคม ที่พระสงฆ์ไทยแม้จะอยู่ในหรือนอกประเทศต้องปฏิบัติตาม และยังต้องปฏิบัติตามกฎหมายของประเทศนั้น ๆ อันไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยอีกด้วย

2) ด้านการศึกษา พระธรรมทูตสามารถศึกษาในท้องถิ่นนั้น ๆ ให้เป็นประโยชน์ต่อการเผยแผ่หลักธรรมได้อย่างกว้างขวาง แต่ละวัดมีการจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาสำหรับประชาชนทั่วไปในรูปแบบธรรมศึกษาชั้นตรี-โท-เอก หลักสูตรพระพุทธศาสนาเฉพาะกิจ รวมถึงการสอนดนตรีไทยและสอนภาษาไทยแก่ครอบครัวชาวต่างชาติ เป็นการอนุเคราะห์และส่งเสริมให้ยาวชนให้มีความรู้ความเข้าใจถิ่นกำเนิดและวัฒนธรรมของบรรพบุรุษ

3) ด้านการเผยแผ่ พระธรรมทูตดำเนินกิจวัตรประจำวัน เช่น ทำวัตรเช้า-เย็น นั่งสมาธิ บิณฑบาต (ในบริเวณวัด) ฉันภัตตาหาร กรณียกิจเช่นนี้เป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยนำวิถีชีวิตที่เรียบง่าย มีความสงบ เป็นตัวอย่างให้เห็น และการเผยแผ่ที่เป็นรูปธรรมอื่น ๆ เช่น (1) จัดอบรมสมาธิภาวนา บวชเนกขัมมะ ทำบุญรักษาศีล เป็นกรณีพิเศษในวันสำคัญ เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่และวันเฉลิมพระชนมพรรษาสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ (2) แจกให้ยืมเทปธรรมะ หนังสือธรรมะ จุลสารประจำวัดแก่ผู้สนใจเป็นธรรมทาน (3) นิมนต์พระสงฆ์ผู้ทรงความรู้ด้านปริยัติปฏิบัติ มาบรรยายธรรมและอบรมกรรมฐาน (4) สนทนาธรรมอธิบายเรื่องพระพุทธศาสนาแก่ศาสนิกชนผู้สนใจทั้งในและนอกวัด (5) จัดห้องสมุดพระพุทธศาสนาภายในวัดเพื่อให้ผู้สนใจศึกษาและค้นคว้า (6) การเผยแผ่พุทธธรรมผ่านทางเว็บไซต์ (website) มีคณะสงฆ์กำลังศึกษาระดมผู้มีความรู้ความสามารถหลายด้าน เตรียมทำระบบเครือข่าย (home page) เผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นของส่วนกลาง มีคณะกรรมการบริหารเพื่อให้การเผยแผ่มีประสิทธิภาพและมีเอกภาพยิ่งขึ้น (7) มีการถาม-ตอบปัญหาธรรมทางอีเมล (e-mail)

4) ด้านสาธารณูปการ มีการก่อสร้างพระอุโบสถ อาคารอเนกประสงค์ ศาลา กุฏิและพัฒนาบริเวณวัดให้สะอาดร่มรื่น เอื้อประโยชน์แก่พุทธศาสนิกชน ผู้สนใจเข้ามาศึกษาปฏิบัติธรรมหาความสงบทางกายและใจ อีกทั้งเป็นสถานที่ทำพิธีกรรมทางศาสนาตามขนบธรรมเนียมประเพณี

5) ด้านสาธารณสงเคราะห์ ให้การช่วยเหลือสิ่งของจำเป็นแก่ครอบครัวคนไทยผู้ประสบภัยและความลำบาก ให้วัดไทยเป็นที่พักอาศัยชั่วคราวแก่ครอบครัวผู้ประสบภัย วัดทั่วไป ต้องเตรียมตัวและเตรียมใจให้พร้อมสรรพ กล่าวคือ

เตรียมตัว พระธรรมทูตปฏิบัติศาสนกิจ ต้องสนองความต้องการเป็นที่พึ่งยึดเหนี่ยวใจ รวมถึงสนองความต้องการของชุมชนโดยนำพุทธธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันให้อยู่เย็นเป็นปกติสุข

เตรียมใจ พระธรรมทูตผู้ประเสริฐ ต้องมีคุณสมบัติเป็นพระธรรมทูตที่ดี คือ (1) มั่นใจในคุณความดี ความประเสริฐของพระพุทธศาสนาในฐานะที่เป็นพระธรรมทูตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศจะต้องมั่นใจว่าเรามีสิ่งที่ดีแท้ เป็นของประเสริฐและเป็นประโยชน์ที่จะมอบให้เขา (2) รู้เข้าใจปัญหา และความต้องการของถิ่นฐานที่ไป ต้องรู้ภูมิหลังว่าเขามีวิธีคิดและวิถีชีวิตอย่างไร เช่น สหรัฐอเมริกา เป็นประเทศที่เจริญ ถ้าเราไม่รู้เท่าทัน ก็จะหวั่นเกรง ต้องทราบว่าเขาเจริญทางด้านวัตถุมาก แต่ในขณะเดียวกันดูเหมือนว่า คนในสังคมอยู่ในภาวะเสื่อมโทรมอย่างยิ่งทางด้านจิตใจของ มีปัญหาอันเกิดจากความเจริญทางวัตถุมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2503 (3) มีวิธีสื่อสารให้ได้ผล งานพระธรรมทูต คือการนำพุทธธรรมไปให้เขา ซึ่งต้องสื่อให้เข้าใจ ทั้งหลักธรรมที่เหมาะสมกับบุคคล เวลา และใช้สื่อภาษาร่วมกับอุปกรณ์ต่าง ๆ (4) มุ่งมั่นแน่วแน่ต่ออุดมการณ์พระพุทธศาสนา จุดหมายในการปฏิบัติหน้าที่พระธรรมทูตต้องแน่วแน่ด้วยอุดมการณ์ที่ว่า จรถ ภิกฺขเว จาริกำ พหุชนหิตาย พหุชนสุขาย โลกานุกมฺปาย...ภิกษุทั้งหลาย เธอจงจาริกไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลและเพื่อความสุขของชนหมู่มาก จากวันนั้นครั้งพุทธกาลที่พระสงฆ์ 60 รูปออกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา จนกระทั่งวันวารผ่านไป 2,600 ปี พระพุทธศาสนาก็เจริญงอกงาม ยังประโยชน์แก่มหาชนบนโลกนี้ พระพุทธศาสนาคือพรหมจริยธรรมที่พระพุทธสาวกช่วยกันดำรงรักษาศีลต่อให้ดำรงอยู่ยืนนาน เพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุขแก่คนจำนวนมาก และเพื่ออนุเคราะห์แก่ชาวโลก ในศาสนาอื่น ๆ มีนักบวชของตนทำหน้าที่เผยแผ่ศาสนาโดยเปลี่ยนใจคนมานับถือพระเจ้า แต่ในพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าตรัสให้ผู้ทำหน้าที่เผยแผ่ไปทำประโยชน์แก่เขา ไปช่วยให้เขาพ้นทุกข์ ประสบความสุขในขณะเดียวกัน พระธรรมทูตเองต้องพัฒนาตนเอง ควบคู่กับการทำงานเพื่อสังคมไปด้วยโดยการปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ถ้าเราพัฒนาตนเองได้มากเท่าไรเราก็จักทำประโยชน์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อประโยชน์แก่มหาชนมากเท่านั้น

สรุป

การเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง พระธรรมทูต คือพระภิกษุสงฆ์ผู้ทำหน้าที่การเผยแผ่ในหลักธรรม ถือว่าเป็นหัวใจแห่งการสืบอายุพระพุทธศาสนาและเป็นหน้าที่โดยตรงของพระภิกษุสงฆ์มาตั้งแต่สมัยพุทธกาล พระสงฆ์เป็นศาสนทายาท โดยสืบเชื้อสายมาจากพระพุทธเจ้า กล่าวคือเป็นผู้ปฏิบัติตามและดำรงไว้ซึ่งหลักคำสอน ตลอดถึงการออกไปเผยแผ่ ศาสนธรรมให้ประชาชนได้รับประโยชน์สุขครบวงจรทั้งตนเอง สังคมและ

ประเทศชาติ นั่นคือ การศึกษาและปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระพุทธองค์อย่างเคร่งครัด งานเผยแผ่พระพุทธศาสนาถือเป็นภาระสำคัญยิ่งของคณะสงฆ์ ซึ่งปัจจุบันได้ขยายกว้างขวางทั้งในประเทศและต่างประเทศ พระพุทธศาสนามีความเจริญก้าวหน้ามาโดยลำดับ ทั้งนี้เพราะพระภิกษุสงฆ์ได้ทำหน้าที่นั้นอย่างต่อเนื่องเต็มกำลังความสามารถ

เอกสารอ้างอิง

กรมศาสนา. (2545). ใน *รายงานการศาสนา ประจำปี 2546*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรมการศาสนา

_____. (2534). *ระเบียบกองงานพระธรรมทูต.* กรุงเทพฯ: สำนักเลขานุการ วัดปากน้ำภาษีเจริญ

คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2556). *พุทธวิธีในการสอน.* (พิมพ์ครั้งที่ 18). กรุงเทพฯ: บริษัท พิมพ์สวย จำกัด

พระมหาสุเทพ สุวฑฺฒโน (เหลาทอง). (2561). กลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ. ใน *ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต.* บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระวิสุทธิภัทรธาดา (ประสิทธิ์ พุรหฺมรังสี). (2551). *พระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎมหาเถรสมาคม.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สง่า พิมพ์พงษ์. (2551). *คู่มือพระธรรมทูต.* กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). *ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด: ศึกษาเฉพาะกรณีวัดป่านานาชาติ จังหวัดอุบลราชธานี.* กรุงเทพฯ: คุรุสภาลาดพร้าว

วิทยาลัยพระธรรมทูต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. *สถิติพระธรรมทูต โครงการอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ (ฝ่ายมหานิกาย).*

อิทธิพลของการตลาดเนื้อหาต่อความไว้วางใจและการซื้อซ้ำของผู้บริโภคออนไลน์ ในจังหวัดตาก*

THE INFLUENCE OF CONTENT MARKETING ON TRUST AND REPURCHASE BEHAVIOR OF ONLINE CONSUMERS IN TAK PROVINCE

ภัทรนันท์ กัญจนวิภาพร[1], ศิริอมร กาวีระ[2] และ ตรีภพ ชินบูรณ์[3]

Phattharanan Kanchanawiphaphon[1], Siriamom Kaweera[2] and Treepop Chinboon[3]

[1-3]วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น

[1-3]Northern College, Thailand

Corresponding Author's Email: Sikharinamn@gmail.com

วันที่รับบทความ : 19 ตุลาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 3 พฤศจิกายน 2568; วันตอบรับบทความ : 5 พฤศจิกายน 2568

Received 19 October 2025; Revised 3 November 2025; Accepted 5 November 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับความคิดเห็นของการตลาดเนื้อหา ความไว้วางใจและการซื้อซ้ำของผู้บริโภคออนไลน์ ในจังหวัดตาก 2) วิเคราะห์อิทธิพลของการตลาดเนื้อหาและความไว้วางใจที่มีต่อพฤติกรรมการซื้อซ้ำของผู้บริโภคออนไลน์ในจังหวัดตาก เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริโภคที่เคยซื้อสินค้าออนไลน์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์หรือแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซ ในจังหวัดตาก จำนวน 300 คน โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล หาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ เพื่อทดสอบอิทธิพลของตัวแปรอิสระ

Citation:

* ภัทรนันท์ กัญจนวิภาพร, ศิริอมร กาวีระ และ ตรีภพ ชินบูรณ์. (2568). อิทธิพลของการตลาดเนื้อหาต่อความไว้วางใจและการซื้อซ้ำของผู้บริโภคออนไลน์ ในจังหวัดตาก. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(6), 229-246.

Phattharanan Kanchanawiphaphon, Siriamom Kaweera and Treepop Chinboon. (2025). The Influence Of Content Marketing On Trust And Repurchase Behavior Of Online Consumers In Tak Province. Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(6), 229-246.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

ผลการวิจัยที่พบว่า

1) ระดับความคิดเห็นของการตลาดเนื้อหา ความไว้วางใจและการซื้อซ้ำของผู้บริโภคออนไลน์ ในจังหวัดตาก พบว่า การตลาดเนื้อหาอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X}$ = 4.21, S.D. = 0.57) ความไว้วางใจต่อแบรนด์ออนไลน์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.19, S.D. = 0.61) พฤติกรรมการซื้อซ้ำโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.08, S.D. = 0.65)

2) วิเคราะห์อิทธิพลของการตลาดเนื้อหาและความไว้วางใจที่มีต่อพฤติกรรมการซื้อซ้ำของผู้บริโภคออนไลน์ในจังหวัดตาก พบว่า การตลาดเนื้อหา มีอิทธิพลเชิงบวกและมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ต่อ ความไว้วางใจของผู้บริโภค (β = 0.33, Sig. = 0.000) การตลาดเนื้อหา มีอิทธิพลเชิงบวกต่อพฤติกรรมการซื้อซ้ำ (β = 0.34, Sig. = 0.000) ความไว้วางใจของผู้บริโภค มีอิทธิพลเชิงบวกสูงสุดต่อ พฤติกรรมการซื้อซ้ำ (β = 0.49, Sig. = 0.000) โดยโมเดลการถดถอยสามารถอธิบายความแปรปรวนของพฤติกรรมการซื้อซ้ำได้ร้อยละ 68.2 (R^2 = 0.682)

คำสำคัญ: การตลาดเนื้อหา, ความไว้วางใจ, พฤติกรรมการซื้อซ้ำ, ผู้บริโภคออนไลน์, จังหวัดตาก

Abstract

The objectives of this research were: (1) to examine the levels of content marketing, trust, and repurchase behavior of online consumers in Tak Province, and (2) to analyze the influence of content marketing and trust on the repurchase behavior of online consumers in Tak Province. This study employed a quantitative research approach. The population and sample consisted of 300 consumers who had previously purchased products online through social media platforms or e-commerce platforms in Tak Province. A questionnaire was used as the research instrument for data collection. The statistical methods used for data analysis included frequency, percentage, mean, standard deviation, and multiple regression analysis to examine the influence of the independent variables.

The research results revealed that:

1) The levels of content marketing, trust, and repurchase behavior of online consumers in Tak Province were found to be high. Content marketing was rated at a high level ($\bar{X}$= 4.21, S.D. = 0.57), trust in online brands was rated at a high level ($\bar{X}$= 4.19, S.D. = 0.61), and overall repurchase behavior was also at a high level ($\bar{X}$= 4.08, S.D. = 0.65).

2) The analysis of the influence of content marketing and trust on repurchase behavior indicated that content marketing had a positive and statistically significant influence on consumer trust (β = 0.33, Sig. = 0.000). Content marketing also had a positive influence on repurchase behavior (β = 0.34, Sig. = 0.000). Trust had the highest positive influence on repurchase behavior (β = 0.49, Sig. = 0.000). The regression model could explain 68.2% of the variance in repurchase behavior (R^2 = 0.682).

Keywords: Content Marketing, Trust, Repurchase Behavior, Online Consumers, Tak Province

บทนำ

ในยุคดิจิทัลปัจจุบัน พฤติกรรมของผู้บริโภคได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก จากการซื้อสินค้าผ่านหน้าร้านแบบดั้งเดิม มาสู่การซื้อผ่านช่องทางออนไลน์ ซึ่งได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนี้คือการขยายตัวของเทคโนโลยีดิจิทัล การเข้าถึงอินเทอร์เน็ตที่สะดวกมากขึ้น และการเติบโตของแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์และอีคอมเมิร์ซ เช่น Facebook, Instagram, LINE, TikTok และ Shopee ซึ่งได้กลายเป็นช่องทางหลักในการสื่อสารทางการตลาดระหว่างผู้ประกอบการและผู้บริโภค (PwC Thailand, 2024)

รายงานของ PwC (2024) ระบุว่า ผู้บริโภคไทยกว่า 70% ใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นช่องทางในการค้นหาข้อมูลสินค้าและตัดสินใจซื้อ ขณะที่รายงานของ Standard Insights (2024) พบว่าผู้บริโภคชาวไทยมีพฤติกรรมการซื้อสินค้าออนไลน์เป็นประจำทุกเดือนมากถึง 76.4% แสดงให้เห็นว่าการค้าขายออนไลน์ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตผู้บริโภคในยุค

ปัจจุบัน โดยเฉพาะกลุ่มคนรุ่นใหม่และวัยทำงานที่คุ้นเคยกับเทคโนโลยีและต้องการความสะดวกสบาย ทั้งนี้ การเติบโตอย่างรวดเร็วของตลาดออนไลน์ทำให้ผู้ประกอบการทั้งรายใหญ่และรายย่อย โดยเฉพาะธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) สามารถใช้ช่องทางออนไลน์เป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างยอดขายและขยายฐานลูกค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม การแข่งขันที่เพิ่มสูงขึ้นในตลาดออนไลน์ รวมถึงความไม่แน่นอนเกี่ยวกับความน่าเชื่อถือของผู้ขาย คุณภาพของสินค้า และการบริการหลังการขาย ทำให้ “ความไว้วางใจของผู้บริโภค” กลายเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลโดยตรงต่อการตัดสินใจซื้อและพฤติกรรมการซื้อซ้ำ (Bangkok Post, 2023)

งานวิจัยของ Thongsri และคณะ (2023) พบว่า ความไว้วางใจ (Trust) มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความตั้งใจในการซื้อ (Purchase Intention) และพฤติกรรมการซื้อซ้ำ (Repurchase Intention) ของผู้บริโภคออนไลน์ในประเทศไทย โดยเฉพาะในกลุ่มผู้บริโภครุ่นใหม่ที่ให้ความสำคัญกับความโปร่งใส ความปลอดภัยของข้อมูล และประสบการณ์การซื้อที่ดี นอกจากนี้ Chuchuen (2022) ยังชี้ให้เห็นว่า ความไว้วางใจสามารถลดความรู้สึกเสี่ยง (Perceived Risk) ในการซื้อสินค้าออนไลน์ได้ ซึ่งนำไปสู่การสร้างความจงรักภักดีต่อแบรนด์ในระยะยาว

ในบริบทของประเทศไทย การตลาดเนื้อหา (Content Marketing) จึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่ผู้ประกอบการใช้เพื่อสร้างและรักษาความไว้วางใจจากผู้บริโภค โดยเนื้อหาที่มีคุณภาพ เช่น บทความให้ความรู้ รีวิวจากผู้ใช้จริง วิดีโอแนะนำสินค้า หรือเรื่องราวของแบรนด์ ช่วยให้ผู้บริโภครับรู้ถึงความจริงใจและความน่าเชื่อถือของผู้ขาย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Phanphaiboon และ Suwunnamek (2023) ที่ระบุว่า การตลาดเนื้อหาที่มีคุณค่าและตรงความต้องการของกลุ่มเป้าหมายมีผลโดยตรงต่อการสร้างความไว้วางใจและการซื้อซ้ำของผู้บริโภคออนไลน์ ในขณะที่จังหวัดตาก ซึ่งเป็นจังหวัดชายแดนที่มีการค้าชายแดนและการเคลื่อนย้ายสินค้าจำนวนมาก รวมถึงการเติบโตของร้านค้าออนไลน์ท้องถิ่น กลับพบว่าผู้ประกอบการส่วนใหญ่ยังอยู่ในช่วงเริ่มต้นของการประยุกต์ใช้การตลาดเนื้อหา และมีความแตกต่างด้านศักยภาพทางเทคโนโลยีและทักษะดิจิทัล (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล, 2023) ดังนั้น แม้จังหวัดตากจะมี โอกาสในการใช้ช่องทางออนไลน์เพื่อขยายตลาด แต่ก็ยัง ทำให้ผู้บริโภคในจังหวัดชายแดนอาจมีรูปแบบความเสี่ยงในการเลือกซื้อสินค้าออนไลน์ที่แตกต่างจากเมืองใหญ่ ทำให้เกิดความกังวลเกี่ยวกับคุณภาพสินค้า การจัดส่งสินค้า และความน่าเชื่อถือของผู้ขาย (Tosakul & Limsiroratana, 2024)

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าความไว้วางใจเป็นองค์ประกอบหลักที่ช่วยเชื่อมโยงระหว่างการสื่อสารทางการตลาดกับพฤติกรรมของผู้บริโภคในยุคดิจิทัล โดยเฉพาะในจังหวัดตาก ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ธุรกิจท้องถิ่นและผู้ประกอบการ SMEs เริ่มหันมาใช้ช่องทางออนไลน์ในการจำหน่ายสินค้าเพิ่มมากขึ้น แต่ยังขาดแนวทางเชิงประจักษ์เกี่ยวกับการใช้การตลาดเนื้อหาเพื่อสร้างความไว้วางใจและส่งเสริมการซื้อซ้ำของผู้บริโภคในพื้นที่ การศึกษาครั้งนี้จึงมีความสำคัญในการเติมเต็มช่องว่างขององค์ความรู้ และเป็นแนวทางในการพัฒนากลยุทธ์การตลาดออนไลน์ให้เหมาะสมกับบริบทของจังหวัดตากต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของการตลาดเนื้อหา ความไว้วางใจและการซื้อซ้ำของผู้บริโภคออนไลน์ ในจังหวัดตาก
2. เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลของการตลาดเนื้อหาและความไว้วางใจที่มีต่อพฤติกรรมการซื้อซ้ำของผู้บริโภคออนไลน์ในจังหวัดตาก

สมมติฐานการวิจัย

1. การตลาดเนื้อหามีอิทธิพลเชิงบวกต่อความไว้วางใจของผู้บริโภคออนไลน์ในจังหวัดตาก
2. การตลาดเนื้อหามีอิทธิพลเชิงบวกต่อพฤติกรรมการซื้อซ้ำของผู้บริโภคออนไลน์ในจังหวัดตาก
3. ความไว้วางใจของผู้บริโภคออนไลน์มีอิทธิพลเชิงบวกต่อพฤติกรรมการซื้อซ้ำของผู้บริโภคออนไลน์ในจังหวัดตาก

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยได้ใช้แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับ อิทธิพลของการตลาดเนื้อหาต่อความไว้วางใจและการซื้อซ้ำของผู้บริโภคออนไลน์ ในจังหวัดตาก โดยแต่ละแนวคิด ทฤษฎี เป็นปัจจัยสนับสนุนนำไปสู่กรอบแนวคิดในการวิจัย ได้แก่

การตลาดเนื้อหา (Content Marketing)

การตลาดเนื้อหา (Content Marketing) เป็นกลยุทธ์ที่ผู้ประกอบการใช้ในการสร้างและเผยแพร่เนื้อหาที่มีคุณค่า มีความเกี่ยวข้อง และมีความสม่ำเสมอ เพื่อดึงดูดและรักษากลุ่มลูกค้าเป้าหมาย โดยไม่เน้นการขายตรง แต่เน้นการสร้างความสัมพันธ์ระยะยาวผ่าน “คุณค่า” ของเนื้อหาที่นำเสนอ (Kotler & Keller, 2016) การตลาดเนื้อหาที่ดีไม่เพียงแต่ให้ข้อมูลสินค้าเท่านั้น แต่ยังสามารถสร้างความรู้ ความเข้าใจ และความเชื่อมโยงทางอารมณ์ระหว่างผู้บริโภคกับแบรนด์ได้อย่างยั่งยืน

Pulizzi (2014) อธิบายว่า Content Marketing คือ “ศิลปะของการสื่อสารกับลูกค้าโดยไม่ต้องขายตรง” กล่าวคือ แบรนด์จะให้ข้อมูลที่ตรงกับความสนใจหรือความต้องการของผู้บริโภค เพื่อสร้างความไว้วางใจและความภักดีต่อแบรนด์ การนำเสนอเนื้อหาเชิงคุณค่า เช่น บทความให้ความรู้ รีวิวสินค้า วิดีโอสาธิต หรือคำแนะนำการใช้งาน ช่วยให้ผู้บริโภครับข้อมูลเชิงลึกก่อนการตัดสินใจซื้อ ซึ่งส่งผลให้ผู้บริโภคเกิดความมั่นใจและมีทัศนคติที่ดีต่อแบรนด์

สรุปได้ว่าการตลาดเนื้อหายังมีบทบาทสำคัญในการสร้างความแตกต่างในตลาดที่มีการแข่งขันสูง ผู้บริโภคในยุคดิจิทัลมีทางเลือกมากและมักประเมินคุณค่าและความน่าเชื่อถือของแบรนด์จากเนื้อหาที่พบในสื่อออนไลน์ เนื้อหาที่สร้างคุณค่าและตอบโจทย์ความต้องการของผู้บริโภคจึงเป็นกลยุทธ์ที่ช่วยให้แบรนด์สามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ยั่งยืนและส่งเสริมการซื้อซ้ำในอนาคต

ความไว้วางใจของผู้บริโภค (Consumer Trust)

ความไว้วางใจของผู้บริโภคเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อ โดยเฉพาะในสภาพแวดล้อมออนไลน์ที่ผู้บริโภคไม่สามารถตรวจสอบสินค้าหรือบริการด้วยตนเองได้ Gefen (2000) อธิบายว่า ความไว้วางใจเป็นความเชื่อของผู้บริโภคที่มีต่อความซื่อสัตย์ ความสามารถ และความตั้งใจของผู้ขาย ซึ่งช่วยลดความไม่แน่นอนและความเสี่ยงที่ผู้บริโภครับรู้

ในบริบทของการซื้อสินค้าออนไลน์ Pavlou (2003) ชี้ว่า ความไว้วางใจสามารถลด Perceived Risk หรือความเสี่ยงที่ผู้บริโภครับรู้ได้อย่างมีนัยสำคัญ ทำให้ผู้บริโภคตัดสินใจซื้อได้ง่ายขึ้น และมีแนวโน้มที่จะกลับมาซื้อซ้ำ เนื่องจากผู้บริโภครู้สึกมั่นใจในความน่าเชื่อถือของผู้ขาย ความไว้วางใจจึงเป็นสะพานเชื่อมระหว่างการตลาดเนื้อหาและพฤติกรรมการซื้อซ้ำ

เนื้อหาที่มีคุณภาพ น่าเชื่อถือ และให้ข้อมูลตรงกับความต้องการของผู้บริโภค เป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างความไว้วางใจ เพราะผู้บริโภคสามารถประเมินความซื่อสัตย์และ

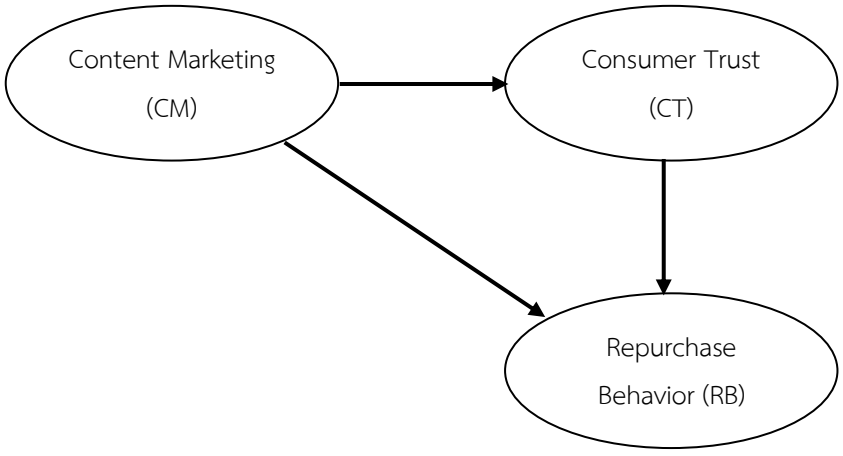
ความเชี่ยวชาญของแบรนด์จากเนื้อหาที่เผยแพร่ การตลาดเนื้อหาที่ดีจึงไม่เพียงช่วยสร้างความสนใจ แต่ยังสร้างความมั่นใจและความจงรักภักดีในระยะยาว

พฤติกรรมการซื้อซ้ำ (Repurchase Behavior)

พฤติกรรมการซื้อซ้ำเกิดจากประสบการณ์การซื้อที่ดีในอดีตและความไว้วางใจที่ผู้บริโภคมีต่อแบรนด์ Oliver (1999) อธิบายว่า การซื้อซ้ำเป็นผลลัพธ์ของความพึงพอใจที่สะสมและความสัมพันธ์ที่สร้างขึ้นกับแบรนด์ ซึ่งส่งผลต่อความภักดีและการซื้อซ้ำในระยะยาว

Kotler (2017) ระบุว่าการซื้อซ้ำเป็นผลลัพธ์ของการตลาดเชิงสัมพันธ์ (Relationship Marketing) ซึ่งเน้นการรักษาลูกค้าเก่าให้เกิดความพึงพอใจสูงสุด แทนการหาลูกค้าใหม่ที่มีต้นทุนสูง การตลาดเนื้อหาที่มีคุณค่าและสร้างความไว้วางใจจะช่วยให้ผู้บริโภคกลับมาซื้อซ้ำ สร้างความสัมพันธ์ที่ยั่งยืน และเพิ่มโอกาสในการสร้างรายได้ระยะยาวสำหรับธุรกิจ

ดังนั้นสรุปได้ว่าตัวแปร การตลาดเนื้อหา, ความไว้วางใจ, และพฤติกรรมการซื้อซ้ำ จึงมีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่สำคัญ โดยการตลาดเนื้อหาที่มีคุณภาพสามารถเสริมสร้างความไว้วางใจ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการกระตุ้นพฤติกรรมการซื้อซ้ำของผู้บริโภคออนไลน์ ในจังหวัดตาก ซึ่งสามารถนำมาเขียนกรอบแนวความคิดตามภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบระเบียบวิธีวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของการตลาดเนื้อหา (Content Marketing) ที่มีอิทธิพลต่อความไว้วางใจของผู้บริโภค (Consumer Trust) และ พฤติกรรมการซื้อซ้ำของผู้บริโภคออนไลน์ (Repurchase Behavior) ในจังหวัดตาก โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงสถิติ เพื่อทดสอบสมมติฐานที่กำหนดไว้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ในการวิจัยครั้งนี้คือ ผู้บริโภคที่เคยซื้อสินค้าออนไลน์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์หรือแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซ (เช่น Facebook, Instagram, LINE, TikTok และ Shopee) ในจังหวัดตาก ได้มาจากการสุ่มแบบไม่อาศัยความน่าจะเป็น (Non-probability Sampling) โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คือ ผู้บริโภคออนไลน์ในจังหวัดตากที่มีประสบการณ์ซื้อสินค้าผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์อย่างน้อย 1 ครั้งในรอบ 6 เดือนที่ผ่านมา กำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างโดยอ้างอิงจากแนวทางของ Hair et al. (2010) ซึ่งแนะนำว่าจำนวนตัวอย่างควรมากกว่า 20 เท่าของจำนวนตัวแปรสังเกตที่ใช้ในแบบสอบถาม ในการวิจัยครั้งนี้มีตัวแปรสังเกตทั้งหมด 15 ตัวแปร จึงกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างประมาณ 300 คน เพื่อให้เพียงพอต่อการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน และพฤติกรรมการซื้อสินค้าออนไลน์

ส่วนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับการตลาดเนื้อหา (Content Marketing) ประกอบด้วย ด้านความเกี่ยวข้องของเนื้อหา ด้านความน่าเชื่อถือของเนื้อหา ด้านความสม่ำเสมอในการเผยแพร่ ด้านความมีส่วนร่วมของผู้บริโภค และด้านคุณค่าของข้อมูลที่ได้รับ

ส่วนที่ 3 ข้อคำถามเกี่ยวกับความไว้วางใจของผู้บริโภคและพฤติกรรมการซื้อซ้ำ

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

1. การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) แบบสอบถามผ่านการตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน เพื่อประเมินความเหมาะสมของเนื้อหาและความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้ดัชนีความสอดคล้องของเนื้อหา (Index of Item-Objective Congruence: IOC) กำหนดเกณฑ์ที่ค่า IOC ≥ 0.50 ได้ค่าความตรงของเนื้อหามีค่ารวมเท่ากับ 0.994

2. การทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability Test) ทำการทดลองใช้แบบสอบถาม (Try-out) กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริง แล้วนำผลมาหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ซึ่งกำหนดเกณฑ์ความเชื่อมั่นที่ ค่า $\alpha \geq 0.70$ ถือว่าเครื่องมือมีความน่าเชื่อถือ ซึ่งผลการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.876

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยการแจกแบบสอบถามทั้งในรูปแบบ ออนไลน์ (Google Forms) ระยะเวลาเก็บข้อมูลประมาณ เดือน พฤษภาคม ถึงเดือน กรกฎาคม 2568 จำนวน 300 ฉบับ โดยอธิบายวัตถุประสงค์ของการวิจัยให้ผู้ตอบเข้าใจ และรับรองความลับของข้อมูลส่วนบุคคล เพื่อให้การตอบแบบสอบถามเป็นไปด้วยความสมัครใจและมีความถูกต้องครบถ้วน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่

1. การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2. การวิเคราะห์เกี่ยวกับการตลาดเนื้อหา (Content Marketing) ความไว้วางใจของผู้บริโภคและพฤติกรรมการซื้อซ้ำ ใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเพื่อพิจารณาระดับความคิดเห็นของผู้บริโภคในจังหวัดตาก

3. การวิเคราะห์การทดสอบสมมติฐาน ใช้สถิติการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อทดสอบอิทธิพลของตัวแปรอิสระ (การตลาดเนื้อหา) ต่อตัวแปรตาม (พฤติกรรมการซื้อซ้ำ) โดยมีตัวแปรสื่อกลางคือ ความไว้วางใจของผู้บริโภค

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 26–35 ปี ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระหว่าง 15,001–25,000 บาท และนิยมซื้อสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์ เช่น Facebook, TikTok และ Shopee มากที่สุด โดยมีพฤติกรรมการซื้อสินค้าประเภทแฟชั่น เครื่องสำอาง และของใช้ในบ้านเป็นหลัก

2. ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการตลาดเนื้อหา (Content Marketing)

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานมาตรฐานระดับความคิดเห็นต่อการตลาดเนื้อหา (Content Marketing)

การตลาดเนื้อหา (Content Marketing)	$\bar{x}$	SD	แปลผล
1. ด้านความเกี่ยวข้องของเนื้อหา	4.35	0.56	มากที่สุด
2. ด้านความน่าเชื่อถือของเนื้อหา	4.22	0.60	มาก
3. ด้านความสม่ำเสมอในการเผยแพร่	4.18	0.59	มาก
4. ด้านความมีส่วนร่วมของผู้บริโภค	4.25	0.55	มาก
5. ด้านคุณค่าของข้อมูลที่ได้รับ	4.04	0.64	มาก
รวม	**4.21**	**0.57**	**มาก**

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์พบว่า ผู้บริโภคมีความคิดเห็นต่อการตลาดเนื้อหาในภาพรวมอยู่ในระดับ มาก (ค่าเฉลี่ย = 4.21, S.D. = 0.57) โดยเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความเกี่ยวข้องของเนื้อหา อยู่ในระดับมากที่สุด (เฉลี่ย = 4.35, SD=0.56) รองลงมาคือ ด้านความมีส่วนร่วมของผู้บริโภค อยู่ในระดับมาก (เฉลี่ย = 4.25, SD= 0.55) ด้านความน่าเชื่อถือของเนื้อหา อยู่ในระดับมาก (เฉลี่ย = 4.22, SD= 0.60) ด้านความสม่ำเสมอในการเผยแพร่ อยู่ในระดับมาก (เฉลี่ย = 4.18, SD=0.59) และด้านคุณค่าของข้อมูลที่ได้รับ (เฉลี่ย = 4.04, SD= 0.64) ซึ่งสะท้อนว่าเนื้อหาที่ผู้บริโภครับรู้จากแบรนด์ออนไลน์มีคุณภาพ น่าสนใจ และมีประโยชน์จริง ส่งผลให้ผู้บริโภคเกิดความไว้วางใจในแบรนด์

3. ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความไว้วางใจของผู้บริโภค (Consumer Trust)

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานมาตรฐานระดับความคิดเห็นต่อความไว้วางใจของผู้บริโภค (Consumer Trust)

ความไว้วางใจของผู้บริโภค (Consumer Trust)	$\bar{x}$	SD	แปลผล
1. ผู้บริโภครู้สึกว่าแบรนด์มีความซื่อสัตย์	4.29	0.58	มาก
2. ผู้บริโภคเชื่อมั่นในความสามารถของผู้ขาย	4.17	0.62	มาก
3. แบรนด์รักษาคำมั่นสัญญาและให้บริการตามที่โฆษณา	4.21	0.59	มาก
4. ผู้บริโภครู้สึกปลอดภัยในการซื้อสินค้าออนไลน์	4.12	0.63	มาก
5. ผู้บริโภคเชื่อว่าแบรนด์ให้ข้อมูลที่ถูกต้อง	4.18	0.60	มาก
รวมเฉลี่ย	**4.19**	**0.61**	**มาก**

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์พบว่า ผู้บริโภคมีความไว้วางใจต่อแบรนด์ออนไลน์โดยรวมอยู่ในระดับ มาก (เฉลี่ย = 4.19, S.D. = 0.61) โดยเฉพาะผู้บริโภครู้สึกว่าแบรนด์มีความซื่อสัตย์ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (เฉลี่ย = 4.29, S.D. = 0.58) รองลงมาคือ แบรนด์รักษาคำมั่นสัญญาและให้บริการตามที่โฆษณา (เฉลี่ย = 4.21 S.D. = 0.59) แสดงว่าการตลาดเนื้อหาที่มีคุณค่ารู้สึกว่าแบรนด์มีความซื่อสัตย์และแบรนด์รักษาคำมั่นสัญญาตามที่โฆษณาซึ่งตรงกับความต้องการของลูกค้ามีส่วนช่วยสร้างความไว้วางใจได้อย่างมีนัยสำคัญ

4. ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมการซื้อซ้ำ (Repurchase Behavior)

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานมาตรฐานระดับความคิดเห็นต่อพฤติกรรมการซื้อซ้ำ (Repurchase Behavior)

พฤติกรรมการซื้อซ้ำ (Repurchase Behavior)	$\bar{x}$	SD	แปลผล
1. เคยซื้อสินค้าจากแบรนด์นี้มากกว่า 1 ครั้ง	4.09	0.67	มาก
2. มีความพึงพอใจในประสบการณ์การซื้อครั้งก่อน	4.25	0.56	มาก
3. ตั้งใจจะซื้อสินค้าจากแบรนด์นี้อีกในอนาคต	4.16	0.60	มาก
4. แนะนำผู้อื่นให้ซื้อสินค้าจากแบรนด์นี้	4.03	0.63	มาก

5. รู้สึกผูกพันและภักดีกับแบรนด์	4.12	0.68	มาก
รวมเฉลี่ย	**4.08**	**0.65**	**มาก**

จากตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์พบว่าผู้บริโภคมีแนวโน้มในการซื้อซ้ำโดยรวมอยู่ในระดับมาก (เฉลี่ย = 4.08, S.D. = 0.65) โดยเฉพาะด้านความพึงพอใจในประสบการณ์การซื้อครั้งก่อน (เฉลี่ย = 4.25, S.D. = 0.56) รองลงมาคือ ตั้งใจจะซื้อสินค้าจากแบรนด์นี้อีกในอนาคต (เฉลี่ย = 4.16, S.D. = 0.60) ซึ่งสะท้อนว่าความไว้วางใจที่เกิดขึ้นจากเนื้อหาที่ดีส่งผลให้ลูกค้ามีแนวโน้มกลับมาซื้อสินค้าซ้ำ

5. การทดสอบสมมติฐาน

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณระหว่างการตลาดเนื้อหา ความไว้วางใจและพฤติกรรมการซื้อซ้ำ

การตลาดดิจิทัล	**Unstandardized Coefficients**		**Standardized Coefficients**	**t**	**Sig.**	**Collinearity Statistics**	
	B	**Std. Error**	**Beta**			Tolerance	VIF
ค่าคงที่	2.10	0.28		7.29	**0.**000*		
CM ⟶ CT	0.27	0.10	0.33	2.76	**0.006***	**0.**26	3.81
CM ⟶ RB	0.40	0.09	0.34	4.40	**0.000***	**0.**34	2.88
CT ⟶ RB	0.43	0.09	0.49	4.61	**0.000***	**0.**36	2.73
R = 0.525 R2 = 0.682 Adjusted R2 = 0.267 SE_{EST} = 0.652 F = 30.02 P = 0.000							

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4 พบว่า การตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นว่าตัวแปรอิสระ มีความสัมพันธ์กันเองในระดับที่สูงมาก (เกิด Multicollinearity**)** ทำการตรวจสอบ Multicollinearity จะใช้ค่า Variance Inflation Factor (VIF) และค่า Tolerance โดยมีเกณฑ์การตรวจสอบ ดังนี้ ค่า VIF ที่เหมาะสมไม่ควรเกิน 10 หากเกินกว่านี้ แสดงว่าตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กันเองในระดับที่สูงมาก และหากค่า Tolerance < 0.10 แสดงว่าเกิด Multicollinearity จากผลการวิเคราะห์จะพบว่า ค่า VIF สูงสุดได้มีค่า 3.81 ซึ่งไม่เกิน 10 และค่า Tolerance ที่มีค่าน้อย

ที่สุด 0.26 ซึ่งต่ำกว่า 0.10 แสดงว่าตัวแปรอิสระไม่มีความสัมพันธ์กันระดับสูงจึงเกิด Multicollinearity และผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) พบว่า การตลาดเนื้อหามีอิทธิพลเชิงบวกและมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ต่อ ความไว้วางใจของผู้บริโภค (β = 0.33, Sig. < 0.05) การตลาดเนื้อหามีอิทธิพลเชิงบวกต่อพฤติกรรมการซื้อซ้ำ (β = 0.34, Sig. < 0.05) ความไว้วางใจของผู้บริโภคมีอิทธิพลเชิงบวกต่อพฤติกรรมการซื้อซ้ำ (β = 0.49, Sig. < 0.05) โดยเฉพาะเนื้อหาที่มีคุณค่าและสอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค ส่งผลให้เกิดความไว้วางใจซึ่งนำไปสู่การซื้อซ้ำในที่สุด อย่างมีนัยสำคัญ ตัวแปรเหล่านี้สามารถทำนายพฤติกรรมการซื้อซ้ำได้ร้อยละ 68.2 (R^2 = 0.682) ส่วนที่เหลือร้อยละ 31.80 เกิดจากปัจจัยอื่น ๆ โดยมีความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการพยากรณ์เท่ากับ 0.652 และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ 0.525

อภิปรายผล

ในการศึกษาเรื่องอิทธิพลของการตลาดเนื้อหาต่อความไว้วางใจและการซื้อซ้ำของผู้บริโภคออนไลน์ ในจังหวัดตาก ผู้วิจัยสามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า การตลาดเนื้อหามีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมความไว้วางใจและพฤติกรรมการซื้อซ้ำของผู้บริโภคออนไลน์ในจังหวัดตาก โดยระดับความคิดเห็นของผู้บริโภคเกี่ยวกับการตลาดเนื้อหาอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าผู้บริโภครับรู้ว่าเนื้อหาที่นำเสนอโดยแบรนด์มีความเกี่ยวข้องกับความต้องการของตน มีความน่าสนใจ และให้ประโยชน์เชิงข้อมูลอย่างแท้จริง การที่เนื้อหามีความเหมาะสมและมีคุณภาพนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Pulizzi (2014) ที่กล่าวว่า “การตลาดเนื้อหาที่มีประสิทธิภาพต้องสร้างคุณค่าให้กับผู้บริโภคก่อนที่จะสร้างยอดขาย” กล่าวคือ เมื่อผู้บริโภครับรู้ว่าเนื้อหาจากแบรนด์มีจุดประสงค์เพื่อให้ความรู้หรือช่วยแก้ปัญหา มากกว่าการขายเพียงอย่างเดียว ย่อมส่งผลให้เกิดทัศนคติเชิงบวกและความไว้วางใจต่อแบรนด์มากขึ้น ในส่วนของความไว้วางใจต่อแบรนด์ออนไลน์พบว่าอยู่ในระดับมากเช่นกัน โดยเฉพาะด้านความซื่อสัตย์และการรักษาคำมั่นสัญญาของแบรนด์ ซึ่งผลดังกล่าวสอดคล้องกับงานของ Gefen (2000) ที่อธิบายว่า ความไว้วางใจในบริบทออนไลน์เกิดขึ้นเมื่อผู้บริโภครับรู้ถึงความจริงใจ ความซื่อตรง และภาพลักษณ์ที่ดีของผู้ขาย ซึ่งการตลาดเนื้อหาที่นำเสนออย่างสม่ำเสมอและมีความน่าเชื่อถือจะช่วยสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างลูกค้าและแบรนด์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ พฤติกรรม

การซื้อซ้ำยังอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะความพึงพอใจจากประสบการณ์การซื้อครั้งก่อน ซึ่งสะท้อนว่าเมื่อผู้บริโภคเกิดความไว้วางใจต่อแบรนด์แล้ว จะมีแนวโน้มกลับมาซื้อสินค้าอีก ผลดังกล่าวสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ศุภกิตติ์ สุทธิเทศ (2564) ที่ศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคบนแพลตฟอร์มออนไลน์ พบว่า ความไว้วางใจในแบรนด์เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อซ้ำ โดยผู้บริโภคที่มีประสบการณ์เชิงบวกต่อสินค้าหรือบริการจะเกิดความยึดมั่นในแบรนด์และพร้อมซื้อซ้ำในอนาคต

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า การวิเคราะห์ การตลาดเนื้อหาและความไว้วางใจมีอิทธิพลเชิงบวกต่อพฤติกรรมการซื้อซ้ำของผู้บริโภคออนไลน์ในจังหวัดตาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเมื่อแบรนด์นำเสนอเนื้อหาที่มีคุณค่า น่าเชื่อถือ มีความสม่ำเสมอ และสอดคล้องกับความสนใจของผู้บริโภค จะช่วยสร้างทัศนคติที่ดีและเสริมสร้างความเชื่อมั่นต่อแบรนด์ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Gefen (2000) ศึกษาเรื่อง พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์: บทบาทของความคุ้นเคยและความไว้วางใจ ที่ระบุว่าความไว้วางใจในสภาพแวดล้อมออนไลน์เกิดขึ้นได้จากความน่าเชื่อถือและความโปร่งใสของข้อมูลที่แบรนด์นำเสนอ ซึ่งมีผลต่อการยอมรับและการมีปฏิสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างลูกค้าและผู้ขาย และสอดคล้องกับงานของ ชุติมา พูลแก้ว (2565) ที่ศึกษาอิทธิพลของการตลาดเนื้อหาผ่านสื่อสังคมออนไลน์ที่มีต่อความไว้วางใจและการซื้อซ้ำของผู้บริโภค พบว่า เนื้อหาเชิงคุณค่า ไม่ว่าจะเป็นเนื้อหาให้ความรู้ รีวิวจากผู้ใช้จริง หรือเรื่องราวเกี่ยวกับแบรนด์ มีส่วนช่วยสร้างความผูกพันทางอารมณ์และความไว้วางใจ ซึ่งนำไปสู่การตัดสินใจซื้อซ้ำในที่สุด โดยผู้บริโภคให้ความสำคัญต่อความจริงใจและความโปร่งใสของแบรนด์เป็นปัจจัยสำคัญในการเชื่อมั่น นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนวัฒน์ อินทร์น้อย (2566) ที่ศึกษาความไว้วางใจในแบรนด์เป็นตัวแปรส่งผ่านระหว่างการสื่อสารการตลาดออนไลน์และความภักดีต่อแบรนด์ในธุรกิจอีคอมเมิร์ซ พบว่า ความไว้วางใจเป็นตัวแปรตัวกลาง (Mediating Variable) ระหว่างกลยุทธ์การสื่อสารการตลาดออนไลน์และความภักดีต่อแบรนด์ โดยเมื่อแบรนด์สื่อสารด้วยเนื้อหาที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคและมีความสม่ำเสมอ จะช่วยให้ผู้บริโภครู้สึกมั่นใจและพร้อมกลับมาซื้อซ้ำอย่างต่อเนื่อง พฤติกรรมการซื้อซ้ำพบว่า มีอิทธิพลเชิงบวกและมีนัยสำคัญ แสดงให้เห็นว่าเมื่อผู้บริโภครู้สึกมั่นใจในคุณภาพสินค้า การบริการ และการรักษาคำสัญญาของแบรนด์ จะนำไปสู่การตัดสินใจกลับมาซื้อสินค้าจากแบรนด์เดิมซ้ำ สอดคล้องกับงานของ ศุภกิตติ์ สุทธิเทศ (2564) ที่ศึกษา ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อมั่นและการซื้อซ้ำของผู้บริโภคบนแพลตฟอร์มออนไลน์ ระบุว่า ความไว้วางใจเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการซื้อซ้ำของผู้บริโภคออนไลน์

โดยความพึงพอใจในการซื้อครั้งก่อนและความมั่นใจต่อแบรนด์เป็นตัวผลักดันหลักให้เกิดพฤติกรรมการซื้อซ้ำในระยะยาว

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัย สามารถสรุปองค์ความรู้ใหม่ได้ดังนี้

1. การตลาดเนื้อหามีบทบาทสำคัญในการสร้างความไว้วางใจ การนำเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวข้อง ตรงตามความสนใจและความต้องการของผู้บริโภค รวมถึงมีคุณค่าและความน่าเชื่อถือ มีผลโดยตรงต่อการสร้างความไว้วางใจของผู้บริโภคออนไลน์ ด้านที่มีอิทธิพลมากที่สุดคือ ความเกี่ยวข้องของเนื้อหา และ การมีส่วนร่วมของผู้บริโภค

2. ความไว้วางใจเป็นกลไกสำคัญที่เชื่อมโยงการตลาดเนื้อหากับพฤติกรรมซื้อซ้ำ ผู้บริโภคที่เกิดความไว้วางใจต่อแบรนด์ มีแนวโน้มซื้อซ้ำสูง เนื่องจากความรู้สึกปลอดภัยและความมั่นใจในความซื่อสัตย์ของผู้ขาย การตลาดเนื้อหาที่ดีสามารถลดความเสี่ยงที่ผู้บริโภครับรู้ (Perceived Risk) และเสริมสร้างความสัมพันธ์ระยะยาวกับลูกค้า

3. พฤติกรรมการซื้อซ้ำเกิดจากการสะสมของประสบการณ์เชิงบวกและความไว้วางใจ ประสบการณ์การซื้อที่พึงพอใจร่วมกับเนื้อหาที่ให้คุณค่า ทำให้ผู้บริโภคมีความตั้งใจซื้อซ้ำและแนะนำแบรนด์ต่อผู้อื่น การซื้อซ้ำจึงไม่เพียงเกิดจากคุณภาพสินค้าเท่านั้น แต่ยังเกิดจากการสื่อสารเชิงเนื้อหาที่สร้างความมั่นใจและความผูกพัน

4. ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรสำคัญ

การตลาดเนื้อหา ⟶ ความไว้วางใจ ⟶ พฤติกรรมการซื้อซ้ำ

กล่าวคือ การตลาดเนื้อหา มีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อ พฤติกรรมการซื้อซ้ำ ผ่าน ความไว้วางใจ การตลาดเนื้อหาที่มีคุณค่าและต่อเนื่อง เป็นตัวเร่งสำคัญในการเกิดความภักดีต่อแบรนด์

5. แนวทางเชิงพื้นที่และบริบทจังหวัดตาก ผู้บริโภคออนไลน์ในจังหวัดตากมีพฤติกรรมใกล้เคียงกับผู้บริโภคไทยโดยรวม คือ ใช้สื่อสังคมออนไลน์และแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซในการซื้อสินค้าเป็นประจำ ธุรกิจ SMEs ในพื้นที่สามารถใช้การตลาดเนื้อหาเพื่อสร้างความไว้วางใจและกระตุ้นการซื้อซ้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

สรุปจากผลวิจัย การตลาดเนื้อหาเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความไว้วางใจของผู้บริโภคออนไลน์ในจังหวัดตาก ความไว้วางใจเป็นตัวแปรสำคัญที่นำไปสู่พฤติกรรมการซื้อซ้ำ การตลาดเนื้อหาที่มีคุณค่า สม่ำเสมอ และสอดคล้องกับความต้องการผู้บริโภค จะส่งผลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการซื้อซ้ำของผู้บริโภคออนไลน์ **ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติสำหรับผู้ประกอบการ** 1. ควรพัฒนา เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มเป้าหมาย และตอบโจทย์ความสนใจเฉพาะกลุ่ม เช่น รีวิวสินค้า วิธีใช้ และเคล็ดลับประโยชน์ของสินค้า สร้าง ความสม่ำเสมอในการเผยแพร่เนื้อหา เพื่อสร้างความคุ้นเคยและความมั่นใจในแบรนด์ 2. ส่งเสริม ความมีส่วนร่วมของผู้บริโภค ผ่านกิจกรรมออนไลน์ เช่น Q&A, Live Streaming, Poll, หรือการรีวิวสินค้า 3. ตรวจสอบและเน้น ความน่าเชื่อถือของข้อมูล ทั้งรายละเอียดสินค้า การบริการ และการรักษาคำมั่นสัญญา เพื่อเสริมสร้างความไว้วางใจ 4. ใช้กลยุทธ์การตลาดเนื้อหาแบบผสมผสาน (Omni-channel Content Marketing) เพื่อให้เข้าถึงผู้บริโภคหลายกลุ่มและเพิ่มโอกาสในการเกิดการซื้อซ้ำ **ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการสำหรับงานวิจัยต่อไป** 1. ควรศึกษาผลของปัจจัยอื่น ๆ ที่อาจมีอิทธิพลต่อความไว้วางใจ เช่น ประสบการณ์ที่ผ่านมาของผู้บริโภค การรับรู้คุณภาพสินค้า และรีวิวจากผู้บริโภคอื่น 2. สามารถทำการวิจัยเชิงเปรียบเทียบระหว่างพื้นที่จังหวัดต่าง ๆ เพื่อพิจารณาความแตกต่างของพฤติกรรมผู้บริโภคออนไลน์ 3. ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพร่วมกับเชิงปริมาณ เพื่อเจาะลึกมุมมอง ความรู้สึก และแรงจูงใจของผู้บริโภคที่เกี่ยวข้องกับการตลาดเนื้อหา

เอกสารอ้างอิง

ชลธิชา ศรีสมบัติ. (2565). ปัจจัยที่มีผลต่อความภักดีของลูกค้าในธุรกิจอีคอมเมิร์ซในประเทศไทย. *วารสารการจัดการธุรกิจและนวัตกรรม,* 10(2), 55–68.

ชุติมา พูลแก้ว. (2565). อิทธิพลของการตลาดเนื้อหาผ่านสื่อสังคมออนไลน์ที่มีต่อความไว้วางใจและการซื้อซ้ำของผู้บริโภค. *วารสารการตลาดและการจัดการ*, 9(1), 112–127.

ธนวัฒน์ อินทร์น้อย. (2566). ความไว้วางใจในแบรนด์เป็นตัวแปรส่งผ่านระหว่างการสื่อสารการตลาดออนไลน์และความภักดีต่อแบรนด์ในธุรกิจอีคอมเมิร์ซ. *วารสารบริหารธุรกิจสมัยใหม่*, 10(3), 55–70.

ปิยะพร พงษ์สวัสดิ์. (2566). อิทธิพลของการตลาดเนื้อหาที่มีต่อความไว้วางใจและการซื้อซ้ำของผู้บริโภคออนไลน์ในประเทศไทย. *วารสารการตลาดและพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์,* 5(1), 77–89.

ศุภกิตติ์ สุทธิเทศ. (2564). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อมั่นและการซื้อซ้ำของผู้บริโภคบนแพลตฟอร์มออนไลน์. *วารสารบริหารธุรกิจ*, 14(2), 45–59.

Bangkok Post. (2023, July 24). *Survey finds Thais willing to spend higher amounts online.* เรียกใช้เมื่อ 25 กันยายน 2568 จาก https://www.bangkokpost.com/business/general/2602978

Chuchuen, C. (2022). The influence of perceived risk, trust, and attitude toward online purchasing on behavioral purchase intention of Generation Y consumers in Thailand. *Ph.D. Social Sciences Journal, 2*(1), 45–60.

Gefen, D. (2000). E-commerce: The role of familiarity and trust. *Omega: The International Journal of Management Science*, 28(6), 725–737.

Kotler, P. (2017). *Marketing 4.0: Moving from Traditional to Digital.* Wiley.

Kotler, P., & Keller, K. L. (2016). *Marketing management* (15th ed.). Pearson Education.

Nguyen, T. H., Nguyen, V. T., & Tran, M. D. (2020). The influence of trust on online repurchase intention: The mediation role of customer satisfaction. *Management Science Letters, 10*(12), 2715–2722.

Phanphaiboon, T., & Suwunnamek, O. (2023). The influence of content marketing on trust and repeat purchase intention among online consumers in Thailand*. Journal of Marketing and Digital Innovation,* 5(2), 112–125.

Pulizzi, J. (2014). *Epic content marketing: How to tell a different story, break through the clutter, and win more customers by marketing less.* McGraw-Hill Education.

PwC Thailand. (2024, August 30). *Social media reshapes Thai consumers' path to purchase.* เรียกใช้เมื่อ 25 กันยายน 2568 จาก https://www.pwc.com/th/en/press-room/press-release/2024/press-release-30-08-24-en.html

Standard Insights. (2024). *The rise of e-commerce in Thailand.* เรียกใช้เมื่อ 25 กันยายน 2568 จาก https://standard-insights.com/insights/the-rise-of-ecommerce-in-thailand

Thongsri, N., Phoomcharoen, N., & Sornsuwan, S. (2023). Factors influencing trust and repurchase intention on online shopping platforms: A case study of Generation Y in Thailand. *Journal of Business Administration,* 16(1), 59–72.

A STUDY ON THE IMPACT OF THE COLLABORATIVE TEACHING MODEL OF THE "TRANSLATION PRACTICE" COURSE AT GUANGXI UNIVERSITY OF FOREIGN LANGUAGES ON TRANSLATION*

Mengyao Liang

Faculty of Education North Bangkok University, Thailand

Corresponding Author's Email: mengyao.liang@northbkk.ac.th

Received 3 November 2025; Revised 7 November 2025; Accepted 9 November 2025

Abstract

The objectives of this study are: 1) to explore the impact of the collaborative teaching model on students' translation abilities in the Translation Practice course; 2) to analyze the effects of the model on the sub-dimensions of language proficiency, translation competence, and translation literacy; 3) to examine the relationships among cooperative learning atmosphere, task design, teacher guidance and feedback, and translation ability; and 4) to propose effective strategies for improving translation instruction through collaborative learning. This research adopts a quasi-experimental design with a comparative control method. The population consists of English majors from Guangxi University for Foreign Languages, and the sample comprises 140 students from the 2022 cohort, divided equally into an experimental group (collaborative teaching model) and a control group

Citation:

* Mengyao Liang. (2025). A Study On The Impact Of The Collaborative Teaching Model Of The "Translation Practice" Course At Guangxi University Of Foreign Languages On Translation. Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(6), 247-263.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

(traditional teaching model). Data were collected using standardized translation tests and a self-designed questionnaire, and analyzed through SPSS 26.0 using descriptive statistics, independent-samples t-tests, correlation, and regression analysis.

The research results show that: 1) the experimental group significantly outperformed the control group in translation ability ($M = 83.90$ vs. 74.47, $t = 22.06$, $p < .001$); 2) the collaborative teaching model positively influenced all sub-dimensions of translation ability, with the greatest improvement in translation literacy ($M = 3.55$); 3) strong positive correlations were found among the cooperative learning atmosphere, task design, teacher feedback, and translation ability ($r > .80$, $p < .01$); and 4) regression analysis confirmed that the collaborative teaching model significantly predicted translation performance ($\beta = .961$, $R^2 = .922$, $p < .001$). The study concludes that the collaborative teaching model substantially enhances students' translation performance by fostering peer interaction, effective task engagement, and reflective teacher feedback. Recommended strategies include strengthening task authenticity, refining feedback mechanisms, and cultivating supportive cooperative learning environments to improve translation pedagogy in higher education.

Keywords: Collaborative Teaching Model, Translation Ability, Translation Competence, Translation Literacy, Translation Practice Course

Introduction

Translation plays a pivotal role in facilitating intercultural communication, serving as a vital bridge for the exchange of ideas, knowledge, and values across linguistic and cultural boundaries. In today's era of globalization and artificial intelligence, the demand for translators with high linguistic proficiency, professional competence, and translation literacy has increased significantly. Translation is no longer perceived as a mere process of

linguistic transfer but as a dynamic cognitive and social activity involving collaboration, problem-solving, and reflective learning (Kiraly, 2000; Pym, 2010). Consequently, translation pedagogy has evolved from product-oriented approaches to process-oriented and learner-centered models that emphasize students' active participation, interaction, and autonomy.

However, many translation courses in Chinese universities remain dominated by traditional, teacher-centered instruction. In such classrooms, teachers often monopolize the discourse, while students passively absorb theoretical knowledge and memorize linguistic equivalents without developing authentic translation strategies. This model leads to low motivation, limited communicative competence, and a disconnect between academic learning and professional practice (Cai, 2023; Miao, 2007). Addressing this gap is particularly important for application-oriented institutions such as Guangxi University for Foreign Languages, where practical training and cooperative learning are essential to achieving educational outcomes aligned with the translation industry's needs.

In response to these pedagogical challenges, the collaborative teaching model has emerged as an effective instructional innovation. Grounded in Vygotsky's (1978) sociocultural theory and the principles of cooperative learning (Johnson & Johnson, 2009), the model emphasizes mutual support, peer interaction, and shared responsibility in the learning process. Within this framework, students co-construct meaning through authentic translation tasks, peer discussions, and reflective feedback, while teachers act as facilitators who scaffold learning and guide collaborative inquiry. Such interaction enables learners to operate within their Zone of Proximal Development (ZPD) and progressively develop higher-order cognitive and translation skills.

Previous research has shown that cooperative learning enhances cognitive engagement, problem-solving ability, and learner autonomy (Barros,

2011; Dooly & Sadler, 2016). However, empirical studies specifically examining collaborative teaching in translation education-especially quantitative investigations-remain limited. Most existing studies in China focus on general cooperative or task-based learning approaches without clearly defining the mechanisms or core dimensions of the collaborative model (Guo & He, 2022; Xiao, 2024). This research therefore addresses a significant gap by providing empirical evidence on how the collaborative teaching model affects students' translation ability, including the sub-dimensions of language proficiency, translation competence, and translation literacy.

The present study investigates the implementation of the collaborative teaching model in the Translation Practice course at Guangxi University for Foreign Languages. A 16-week quasi-experimental design was employed to compare the collaborative and traditional teaching models. Students in the experimental group participated in structured peer collaboration, group translation projects, and teacher-guided feedback sessions. The model was designed around three key components-learning atmosphere, task design, and teacher guidance and feedback-each assumed to contribute differently to translation performance.

The study is theoretically grounded in social constructivism (Vygotsky, 1978), collaborative learning theory (Johnson & Johnson, 2009), and the translation competence frameworks proposed by the PACTE Group (2017) and Transcom Project (Göpferich, 2011). These frameworks collectively suggest that translation ability develops through social interaction, reflective practice, and scaffolded engagement within authentic learning contexts.

Accordingly, this research aims to examine the overall impact of the collaborative teaching model on students' translation abilities. To Analyze how its three structural components-learning atmosphere, task design, and teacher feedback-affect translation performance. To investigate the relationships among these components and the dimensions of translation competence. To propose

evidence-based pedagogical strategies for improving translation education through collaborative learning.

By combining theoretical and empirical perspectives, this study seeks to contribute to the modernization of translation pedagogy in China. The findings are expected to provide practical insights for teachers, curriculum designers, and institutions aiming to cultivate autonomous, reflective, and professionally competent translators equipped for the globalized communication era.

Objectives

1) to explore the impact of the collaborative teaching model on students' translation abilities in the Translation Practice course.

2) to analyze the effects of the model on the sub-dimensions of language proficiency, translation competence, and translation literacy.

3) to examine the relationships among cooperative learning atmosphere, task design, teacher guidance and feedback, and translation ability.

4) to propose effective strategies for improving translation instruction through collaborative learning.

Literature Review

The development of translation competence has long been a central topic in translation studies and translator education. Early models of translation training were primarily product-oriented, emphasizing the accuracy of translated texts rather than the process through which translators acquire and apply skills (Nord, 1997; House, 2015). However, with the rise of cognitive and sociocultural theories, translation has increasingly been viewed as a complex, process-oriented activity involving decision-making, problem-solving, and reflection (Göpferich, 2011; Kiraly, 2000). This paradigm shift has led to new approaches to

translation pedagogy that emphasize learner autonomy, collaboration, and professionalization.

One of the most influential frameworks in translation education is the PACTE model (2003, 2017), which defines translation competence as a system of interrelated sub-competences-bilingual, extra-linguistic, instrumental, strategic, and psycho-physiological. PACTE's research emphasizes that translation competence is not innate but gradually developed through guided practice and reflection. Similarly, the TransComp project (Göpferich, 2011) identifies the dynamic evolution of translation competence across time, highlighting the interplay between linguistic, instrumental, and strategic competences. These frameworks underscore that translation ability cannot be fully achieved through individual learning alone but requires social interaction and experiential engagement.

Chinese scholars have also contributed to this theoretical development. Cai Jigang (2023) argued that translation competence should be understood as a synthesis of knowledge, skills, and attitudes, extending beyond linguistic transfer to encompass intercultural understanding and professional literacy. Similarly, Wang Ke (2020) emphasized that translator education must integrate reflective learning and social collaboration to align with the demands of China's "Going Global" strategy. These studies converge on the idea that translation education must cultivate not only technical skill but also cognitive flexibility and professional identity-goals that naturally align with the collaborative teaching model.

The concept of collaborative learning originates from Vygotsky's (1978) sociocultural theory, which posits that learning occurs through social interaction within the zone of proximal development (ZPD). Knowledge is not transmitted from teacher to student but co-constructed among participants. Applying this theory to translation education, Kiraly (2012) introduced a social constructivist model of translator training, in which students learn translation through

authentic projects, teamwork, and reflection rather than passive reception of theoretical content. Kiraly's model fundamentally redefines the teacher's role as a facilitator and co-participant in learning, guiding students toward independent problem-solving and critical thinking.

Empirical studies have shown that collaborative translation tasks—such as peer revision, group translation projects, and collective terminology management-significantly improve both translation quality and learner engagement (Barros, 2011; Dooly & Sadler, 2016). Li (2018) found that group-based translation projects enhanced Chinese students' self-efficacy and critical awareness of translation strategies. Similarly, Deng Yuhua et al. (2023) demonstrated that cooperative classroom environments fostered students' motivation and reflection, particularly when teachers provided timely feedback and scaffolding. These findings align with Johnson and Johnson's (2009) theory of cooperative learning, which identifies five essential elements: positive interdependence, individual accountability, promotive interaction, social skills, and group processing. Within this framework, collaboration transforms competition into mutual support, encouraging students to learn with and from each other.

The collaborative teaching model applied in translation classrooms integrates these theoretical principles by structuring cooperative activities around authentic translation tasks. It typically includes group translation projects, peer reviews, reflective journals, and teacher-guided feedback sessions (Kiraly, 2012; Wang & Fan, 2024). Through these structured interactions, students develop not only linguistic accuracy but also essential professional competences-such as teamwork, digital tool usage, and ethical decision-making-reflecting the multi-dimensional nature of modern translation practice.

Recent research in translation pedagogy identifies three core dimensions of collaborative teaching models: learning atmosphere, task design, and teacher guidance and feedback (Deng, 2023; Guo & He, 2022).

Learning atmosphere refers to the degree of mutual trust, respect, and support among students during cooperative activities. A positive environment promotes risk-taking and the free exchange of ideas (Barros, 2011).

Task design concerns the structure and challenge of translation tasks. Effective tasks should simulate real-world translation scenarios, balance complexity and attainability, and encourage critical reflection (Kiraly, 2012).

Teacher guidance and feedback ensure the quality of collaboration by providing scaffolding, formative assessment, and reflective prompts that help students internalize professional standards (Wang & Fan, 2024).

The interaction among these dimensions determines the overall effectiveness of the model. When designed appropriately, the collaborative model not only improves translation performance but also enhances meta-cognitive awareness, learning motivation, and professional literacy (Xu & Wang, 2024).

The concept of translation literacy has recently gained prominence as translation becomes increasingly integrated with digital and intercultural contexts. Translation literacy encompasses not only linguistic accuracy and strategy use but also professional ethics, teamwork, and awareness of translation quality assessment (Li, 2021; Pym, 2010). Within a collaborative framework, translation literacy is cultivated through peer evaluation, reflection, and authentic practice, which help students understand professional standards and develop critical judgment. For instance, Dooly (2017) found that project-based collaborative translation enhanced learners' awareness of translation responsibility, cross-cultural negotiation, and the ethical implications of textual mediation.

In the Chinese educational context, Cai (2023) emphasized the urgent need to embed translation literacy within curriculum design, aligning academic instruction with the demands of industry and global communication. The collaborative model provides an ideal pedagogical environment for this integration by linking theoretical knowledge to authentic teamwork and decision-making processes.

Synthesizing the above theories, this study conceptualizes the collaborative teaching model as an instructional system comprising three interdependent components-learning atmosphere, task design, and teacher feedback-each influencing different aspects of translation ability: language proficiency, translation competence, and translation literacy. Drawing upon the PACTE and TransComp frameworks, the model assumes that translation ability develops dynamically through cycles of interaction, reflection, and feedback.

This integrated approach aligns with social constructivist principles, positioning learners as co-constructors of knowledge rather than passive recipients. It also resonates with the cooperative learning paradigm, which emphasizes shared goals, peer accountability, and collaborative problem-solving. Within this conceptual structure, translation education becomes not only a linguistic and cognitive process but also a social and ethical practice that prepares students for the demands of professional translation in the 21st century.

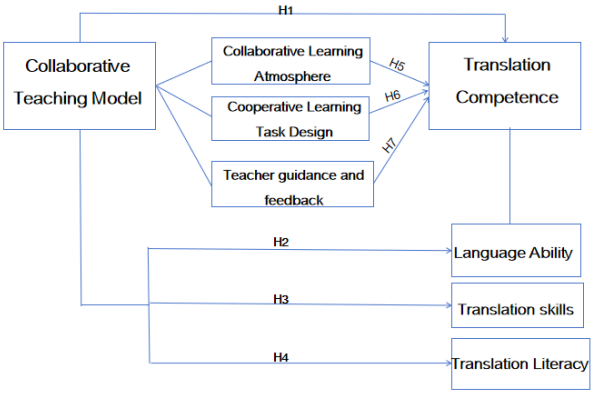

Figure 1: Research Content Framework

Methodology

This study adopted a quasi-experimental design to examine the effect of the collaborative teaching model on students' translation ability in the Translation Practice course at Guangxi University for Foreign Languages. A total of 140 English-major students were divided equally into an experimental group (collaborative model) and a control group (traditional method) over a 16-week semester. Data were collected through translation pre- and post-tests and a questionnaire assessing learning atmosphere, task design, and teacher feedback. The instruments were validated and showed high reliability. Statistical analyses, including descriptive statistics, t-tests, correlation, and regression using SPSS, were employed to evaluate group differences and relationships among variables. Ethical standards were observed, with informed consent obtained from all participants.

Result

This section presents the quantitative results of the study examining the impact of the collaborative teaching model on students' translation abilities in

the Translation Practice course. Statistical analyses included descriptive statistics, independent-samples t-tests, correlation analysis, and regression modeling.

Table 1 Descriptive Statistics of Academic Performance

Group	N	Mean	SD	t	p
Experimental	70	83.90	2.73		
Control	70	74.47	2.31	22.04	0.011

Table 1 shows that the experimental group, which adopted the collaborative teaching model, achieved a significantly higher mean score (M = 83.90, SD = 2.73) than the control group (M = 74.47, SD = 2.31). This indicates that the collaborative teaching model effectively enhanced students' translation performance. The higher average reflects stronger engagement and peer interaction, supporting the view that cooperative learning promotes deeper understanding and practical competence in translation tasks (Vygotsky, 1978; Johnson & Johnson, 2009).

Table 2 Descriptive Statistics of Students' Evaluation on Collaborative

Dimension	Mean	SD
Collaborative Learning Atmosphere	3.36	1.11
Task Design	3.13	1.17
Teacher Guidance & Feedback	3.29	1.19
Translation Ability	3.35	1.04

Table 2 illustrates that students generally held positive perceptions toward the collaborative teaching model, with all mean scores exceeding 3.0

on a five-point scale. Among the dimensions, the cooperative learning atmosphere (M = 3.36) and teacher guidance and feedback (M = 3.29) received the highest ratings, indicating that an interactive and supportive environment, along with timely feedback, effectively enhanced students' engagement and confidence in translation learning (Slavin, 2015; Oxford, 2017).

Table 3 Correlation between Collaborative Teaching Model and Translation Ability

Variable	Correlation (*r*)	Sig. (*p*)
Collaborative Model ⟶ Translation Ability	.961**	< .001
Teacher Feedback ⟶ Translation Ability	.940**	< .001
Task Design ⟶ Translation Ability	.895**	< .001

Table 3 reveals a strong positive correlation between the collaborative teaching model and students' translation ability ($r = .961$, $p < .001$). Among the sub-dimensions, teacher feedback ($r = .940$) and task design ($r = .895$) showed particularly high correlations, indicating that effective guidance and well-structured tasks play crucial roles in improving translation performance. These results confirm that interaction, cooperation, and teacher support are key factors enhancing translation competence and literacy (Kiraly, 2014; Li, 2020).

In summary, the experimental group outperformed the control group in translation ability, demonstrating the effectiveness of the collaborative teaching model. Students expressed positive attitudes toward the cooperative learning environment, particularly regarding teacher guidance and teamwork. The strong correlations between the collaborative model and translation outcomes support the notion that interaction, feedback, and shared problem-solving are essential drivers of translation competence and literacy.

Conclusions

This study concludes that the collaborative teaching model has a significant and positive effect on enhancing students' translation ability in the Translation Practice course at Guangxi University for Foreign Languages. The experimental results confirmed that learners who engaged in cooperative translation activities, peer discussions, and guided feedback achieved higher academic performance than those in traditional teacher-centered settings.

The findings validate the theoretical principles of Vygotsky's (1978) sociocultural theory and Kiraly's (2012) constructivist translation pedagogy, emphasizing that knowledge and competence are developed through social interaction, scaffolding, and reflective participation. The integration of collaborative learning elements-particularly task design, learning atmosphere, and teacher feedback-proved to be essential in promoting translation competence, literacy, and motivation.

Pedagogically, the study underscores that effective translation education should move beyond individual learning and adopt a collaborative framework that combines authentic translation projects, peer evaluation, and teacher facilitation. These approaches foster not only linguistic proficiency but also critical thinking, teamwork, and professional literacy-key qualities for translators in the digital and globalized era.

While the study was limited to one institution and a 16-week experimental period, the results provide valuable insights for future research and curriculum design. It is recommended that future studies extend this work through longitudinal and multi-institutional investigations to examine the long-term effects of collaborative pedagogy on translator identity, intercultural competence, and professional development.

In conclusion, the collaborative teaching model represents an effective and sustainable approach to translation education-one that bridges theory and

practice, cultivates learner autonomy, and aligns academic instruction with the professional standards of the contemporary translation industry.

Discussion

The findings of this study demonstrate that the collaborative teaching model significantly enhanced students' translation ability in the Translation Practice course at Guangxi University for Foreign Languages. The experimental group achieved higher performance and showed more positive learning attitudes than the control group, confirming that cooperative learning principles effectively promote academic achievement, engagement, and reflective learning.

These results are consistent with Vygotsky's (1978) sociocultural theory, which posits that learning occurs through social interaction and scaffolding within the Zone of Proximal Development (ZPD). In this study, students co-constructed meaning, solved translation problems collaboratively, and improved their metacognitive awareness through peer discussion and teacher feedback. This reflects Kiraly's (2012) constructivist translation pedagogy, emphasizing that translation competence develops through authentic, socially situated learning rather than passive knowledge reception.

The analysis further revealed that teacher feedback and task design were the most influential components of the collaborative teaching model. Structured feedback helped students evaluate their translation strategies and reflect on problem-solving processes, while authentic task design increased engagement and realism. These results support Li (2020) and González Davies (2017), who highlight that realistic, project-based translation activities enhance learners' confidence and professional competence.

Moreover, a positive learning atmosphere played a crucial supporting role by fostering openness, trust, and mutual encouragement among students.

As noted by Barros (2011) and Deng (2023), such environments reduce anxiety and promote willingness to participate in collaborative decision-making-key to developing translation literacy and teamwork.

In summary, the discussion confirms that the success of the collaborative teaching model arises from the synergy among its three dimensions:

Learning atmosphere - creates psychological safety and motivation. Task design - ensures authenticity and cognitive challenge.

Teacher feedback - provides reflection and professional guidance.

Together, these elements transform the translation classroom into an interactive learning community that integrates theory with practice. The model not only enhances students' linguistic and strategic competences but also cultivates their autonomy, critical thinking, and professional literacy, aligning with modern translation education goals in the globalized era.

Recommendations

The study revealed that the collaborative teaching model significantly improved students' translation performance in the Translation Practice course at Guangxi University for Foreign Languages. Students in the experimental group achieved higher scores and expressed more positive attitudes toward learning, confirming that peer cooperation, reflective interaction, and teacher guidance play crucial roles in developing translation competence. These findings align with Vygotsky's sociocultural theory and Kiraly's constructivist pedagogy, which emphasize that learning occurs most effectively through social collaboration and guided participation.

Teacher feedback and task design were found to be key components influencing learning outcomes. Timely, constructive feedback encouraged students to reflect on their translation strategies, while authentic translation

tasks enhanced engagement and professional awareness. A positive classroom atmosphere further supported teamwork, confidence, and creativity. Together, these factors created a dynamic and interactive learning environment that bridges theory and practice in translation education.

The study demonstrates that integrating collaborative learning principles into translation teaching can foster not only linguistic and strategic abilities but also critical thinking, teamwork, and professional literacy. Teachers are encouraged to adopt group translation projects, peer assessment, and reflective discussions to strengthen students' autonomy and engagement. Task design should also connect classroom learning with real-world translation practice.

Although the study was limited to one university and a 16-week period, the findings provide valuable evidence for reforming translation pedagogy. Future research should explore the long-term and cross-institutional effects of the collaborative teaching model to better understand its influence on translator identity, intercultural competence, and sustainable learning outcomes. Overall, the collaborative teaching model offers an effective and practical framework for improving translation education, promoting active learning, and preparing students for the professional demands of the modern translation industry.

References

Van Egdom, G.-W., Schrijver, I., Verplaetse, H., & Segers, W. (2024). The impact of collaborative processes on target text quality in translator training. *The Interpreter and Translator Trainer*, 18(3), 486-506. https://doi.org/10.1080/1750399X.2024.2320512

Tian, X. (2024). *Personalized translator training in the era of digital intelligence.* In X. Tian (Ed.), Proceedings of Translation Training Innovation (pp. 100–108). ScienceDirect. https://doi.org/10.1016/j.xx.2024.01346

Zappatore, M. (2022). C-STARS: A collaborative online learning environment for situated translation teaching in higher education. *International Journal of Innovation in Language Teaching and Learning,* 10(2), 145–162. https://doi.org/10.1108/IJILT-02-2022-0029

Wang, X. (2023). Implementing an interactive approach in translator education: A study of student satisfaction and learning outcomes in an MTI programme. *Interactive Learning Environments*, 31(5), 825–841. https://doi.org/10.1080/10494820.2021.1879871

Cui, N., & Zhang, Y. (2024). Research on the collaborative teaching model of “one lesson, multiple teachers” in China based on the OBE concept. *Open Journal of Social Sciences*, 12, 176-186. https://doi.org/10.4236/jss.2024.124013

ปัจจัยเชิงกลยุทธ์ที่มีอิทธิพลต่อการอยู่รอดของโรงเรียนการบินในประเทศไทย*

STRATEGIC FACTORS INFLUENCING THE SURVIVAL OF FLIGHT SCHOOLS IN THAILAND RESEARCHER

พันธ์พิสุทธิ์ นุราช[1] และ ณัฐพงษ์ แต้มแก้ว[2]

Punpisut Nurach[1] and Nattapong Tamkaew[2]

[1]หลักสูตรบริหารธุรกิจดุษฎีบัณฑิต คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกริก

[1]Faculty of Business Administration, Krirk University, Thailand

[2]วิทยาลัยนานาชาติการบินและอวกาศ มหาวิทยาลัยเกริก

[2]International College of Aviation and Space, Krirk University, Thailand

Corresponding Author's Email: Punpisut.n@gmail.com

วันที่รับบทความ : 3 ตุลาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 11 ตุลาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 13 ตุลาคม 2568

Received 3 October 2025; Revised 11 October 2025; Accepted 13 October 2025

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความท้าทายของโรงเรียนการบินในประเทศไทย 2) ระบุและวัดปัจจัยเชิงกลยุทธ์ที่มีอิทธิพลต่อความอยู่รอดของโรงเรียนการบิน 3) พัฒนาโมเดลเชิงกลยุทธ์เพื่อเสริมสร้างความอยู่รอดและความยั่งยืนของโรงเรียนการบิน และ 4) เสนอแนวทางนโยบายและการปฏิบัติที่เหมาะสมสำหรับผู้บริหารและหน่วยงานภาครัฐ การวิจัยใช้ระเบียบวิธีแบบผสมผสาน โดยเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญด้านการบินและผู้บริหารโรงเรียนการบินจำนวน 15 คน และเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากกลุ่มตัวอย่าง 300 คน ซึ่งประกอบด้วยครูฝึก นักเรียนการบิน และ

Citation:

* พันธ์พิสุทธิ์ นุราช และ ณัฐพงษ์ แต้มแก้ว. (2568). ปัจจัยเชิงกลยุทธ์ที่มีอิทธิพลต่อการอยู่รอดของโรงเรียนการบินในประเทศไทย. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(6), 264-280.

Punpisut Nurach and Nattapong Tamkaew. (2025). Strategic Factors Influencing The Survival Of Flight Schools In Thailand Researcher. Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(6), 264-280.; DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

เจ้าหน้าที่บริหารในโรงเรียนการบิน การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และค่าร้อยละ ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอนุมานใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อทดสอบอิทธิพลของตัวแปรเชิงกลยุทธ์ต่อความอยู่รอดของโรงเรียนการบิน

ผลการวิจัยพบว่า

1) ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 โรงเรียนการบินในประเทศไทยประสบปัญหาต้นทุนการดำเนินงานสูง ขาดแคลนครูการบินที่มีใบอนุญาตสากล มาตรฐานความปลอดภัยเข้มงวด และการแข่งขันจากต่างประเทศ รวมถึงความท้าทายจากเทคโนโลยีดิจิทัลและการเปลี่ยนแปลงของตลาดแรงงานการบิน

2) วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ปัจจัยเชิงกลยุทธ์ที่มีอิทธิพลต่อความอยู่รอดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) ได้แก่ การบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม ความร่วมมือกับภาคอุตสาหกรรม และคุณภาพการศึกษา ซึ่งร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของความอยู่รอดได้ร้อยละ 76.5

3) วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 โมเดลเชิงกลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 5 มิติหลัก คือ การบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ นวัตกรรมและเทคโนโลยีการเรียนรู้ ความร่วมมือระหว่างประเทศ และความยั่งยืนทางเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม โดยโมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ($\chi^2/df = 1.86$, GFI = 0.93, AGFI = 0.90, RMSEA = 0.042)

4) ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 แนวทางเชิงนโยบายที่เสนอ ได้แก่ การจัดตั้งศูนย์กลางพัฒนาโรงเรียนการบินแห่งชาติ การลงทุนร่วมรัฐ–เอกชน การพัฒนาหลักสูตรการบินสมัยใหม่ และการส่งเสริมสิทธิประโยชน์ทางภาษีเพื่อยกระดับศักยภาพการแข่งขันในระดับสากล

คำสำคัญ: โรงเรียนการบิน, ความอยู่รอด, ปัจจัยเชิงกลยุทธ์, โมเดลเชิงกลยุทธ์, การวิเคราะห์รีเกรชัน

Abstract

This study aimed to: 1) examine the current situation, problems, and challenges of aviation schools in Thailand; 2) identify and measure the strategic factors influencing the survival of aviation schools; 3) develop a strategic model

to enhance the survival and sustainability of aviation schools; and 4) propose appropriate policy and practical guidelines for administrators and government agencies. A mixed-methods approach was employed. Qualitative data were collected through in-depth interviews with 1 5 experts in aviation and administrators of aviation schools, while quantitative data were collected from 300 respondents, including flight instructors, student pilots, and administrative staff at aviation schools. Descriptive statistics mean, standard deviation (S.D.), and percentage were used to analyze the descriptive data. Inferential analysis was performed using multiple regression analysis to test the influence of strategic variables on the survival of aviation schools.

The research findings revealed that:

According to Objective 1 , aviation schools in Thailand face high operational costs, a shortage of internationally licensed flight instructors, strict safety standards, foreign competition, and challenges from digital technologies and changes in the aviation labor market.

For Objective 2, the strategic factors that significantly influence survival ($p < 0.05$) include strategic management, technology and innovation, industry collaboration, and quality of education. These factors together explain 76.5% of the variance in school survival.

Regarding Objective 3, the developed strategic model comprises five key dimensions: strategic management, human resource development, learning innovation and technology, international collaboration, and economic and environmental sustainability. The model demonstrated a good fit with empirical data ($\chi^2/df = 1.86$, GFI = 0.93, AGFI = 0.90, RMSEA = 0.042).

For Objective 4 , the proposed policy guidelines include establishing a National Aviation School Development Center, promoting public–private investment, developing modern aviation curricula, and providing tax incentives to enhance international competitiveness.

Keywords: aviation school, survival, strategic factors, strategic model, regression analysis

บทนำ

ความสำคัญเชิงกลยุทธ์ จากมุมมองเชิงทฤษฎี กลยุทธ์คือการกำหนดทิศทางและแนวทางในการแข่งขันที่สามารถสร้างความได้เปรียบและความยั่งยืนให้แก่องค์กร (Porter, 1985) ในขณะที่แนวคิดทรัพยากรและขีดความสามารถ (Resource-Based View) มองว่าความอยู่รอดขององค์กรขึ้นอยู่กับการมีทรัพยากรและความสามารถที่มีคุณค่าและยากต่อการเลียนแบบ (Barney, 1991) การนำกรอบแนวคิดเหล่านี้มาประยุกต์ใช้กับโรงเรียนการบิน จะทำให้สามารถวิเคราะห์ได้ว่า ปัจจัยเชิงกลยุทธ์ใดบ้างที่มีอิทธิพลต่อการอยู่รอด ไม่ว่าจะเป็นการสร้างคุณภาพหลักสูตร การจัดการทรัพยากรบุคคล การบริหารการเงิน และการสร้างพันธมิตรเชิงกลยุทธ์กับภาคธุรกิจการบิน

ความสำคัญเชิงนโยบายและการวิจัย การศึกษาเรื่องปัจจัยเชิงกลยุทธ์ที่มีอิทธิพลต่อการอยู่รอดของโรงเรียนการบินในประเทศไทยจึงมีความสำคัญทั้งเชิงวิชาการและเชิงนโยบาย ในเชิงวิชาการ งานวิจัยจะช่วยเติมเต็มองค์ความรู้เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้แนวคิดเชิงกลยุทธ์ในสถาบันการศึกษาเฉพาะทางที่มีลักษณะการแข่งขันสูงและมีการเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว ส่วนในเชิงนโยบาย ผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อผู้กำหนดนโยบายและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการออกแบบมาตรการสนับสนุนโรงเรียนการบิน เพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขันของประเทศและเตรียมบุคลากรคุณภาพสูงรองรับการขยายตัวของอุตสาหกรรมการบินในอนาคต กล่าวโดยสรุป โรงเรียนการบินในประเทศไทยอยู่ท่ามกลางความท้าทายและโอกาสที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของอุตสาหกรรมการบินทั้งในระดับโลกและระดับประเทศ การศึกษาปัจจัยเชิงกลยุทธ์ที่มีอิทธิพลต่อการอยู่รอดจึงเป็นเรื่องจำเป็นและเร่งด่วน ทั้งเพื่อความยั่งยืนของโรงเรียนการบินเอง และเพื่อสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยในระยะยาว

ในปัจจุบันอุตสาหกรรมการบินถือเป็นหนึ่งในภาคเศรษฐกิจที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาของประเทศไทย ไม่เพียงแต่ในแง่ของการขนส่งผู้โดยสารและสินค้า แต่ยังเป็นแรงขับเคลื่อนหลักที่เชื่อมโยงไปถึงอุตสาหกรรมท่องเที่ยว การค้าระหว่างประเทศ และการลงทุนจากต่างชาติ (IATA, 2022) อย่างไรก็ตาม การจะทำให้อุตสาหกรรมการบินเติบโตได้อย่างมั่นคงจำเป็นต้องมีการผลิตบุคลากรคุณภาพสูง โดยเฉพาะนักบิน ซึ่งโรงเรียนการบินในประเทศ

คือฟันเฟืองหลักในการสร้างทรัพยากรมนุษย์ด้านนี้ แม้โรงเรียนการบินจะมีบทบาทสำคัญ แต่กลับเผชิญกับปัญหามากมาย ทั้งต้นทุนการดำเนินงานที่สูง กฎระเบียบที่เข้มงวด การแข่งขันจากโรงเรียนการบินในต่างประเทศ และการขาดการสนับสนุนเชิงนโยบายที่เพียงพอ (CAPA, 2022) ปัญหาเหล่านี้ทำให้โรงเรียนการบินหลายแห่งประสบความเสี่ยงต่อการปิดกิจการ ส่งผลกระทบต่อผู้เรียน ครอบครัว และระบบอุตสาหกรรมการบินโดยรวม ในเชิงวิชาการ ปัจจุบันยังพบว่ามีงานวิจัยที่ศึกษาโรงเรียนการบินในฐานะธุรกิจการศึกษาที่ใช้กลยุทธ์เพื่อความอยู่รอดค่อนข้างน้อย ส่วนใหญ่เป็นงานที่เน้นมาตรฐานการฝึก ความปลอดภัย และคุณภาพของนักบิน (ICAO, 2023) ขาดการวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ที่ครอบคลุม เช่น การสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน การวางแผนด้านราคา การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และการสร้างเครือข่ายพันธมิตรธุรกิจ ดังนั้นจึงเกิดช่องว่างทางวิชาการ (Research Gap) ที่ทำให้การศึกษาเรื่องนี้มีความจำเป็น ในแง่เศรษฐกิจ โรงเรียนการบินมีบทบาทต่อการสนับสนุนยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมเป้าหมายของประเทศ โดยเฉพาะนโยบาย Thailand Aviation Hub ที่ต้องการผลักดันให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการบินในภูมิภาค (กระทรวงคมนาคม, 2565) หากโรงเรียนการบินไม่สามารถอยู่รอดได้ การพัฒนาศักยภาพบุคลากรการบินก็จะสะดุด ส่งผลต่อความสามารถในการแข่งขันระดับภูมิภาค ด้านสังคมและการศึกษา โรงเรียนการบินถือเป็นแหล่งพัฒนาบุคลากรที่มีทักษะขั้นสูง สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และนโยบาย Thailand 4.0 ที่มุ่งเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมที่ใช้ทักษะความรู้ขั้นสูง เช่น การบินและโลจิสติกส์ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2563) ดังนั้นความมั่นคงของโรงเรียนการบินจึงไม่ใช่เพียงเรื่องของธุรกิจเอกชน แต่ยังเป็นผลประโยชน์ระดับชาติ นอกจากนี้ การวิจัยเรื่องปัจจัยเชิงกลยุทธ์ที่มีอิทธิพลต่อการอยู่รอดของโรงเรียนการบินยังสามารถสร้างประโยชน์เชิงนโยบายได้ โดยผลการศึกษาอาจนำไปสู่การออกมาตรการสนับสนุน เช่น การให้สิทธิประโยชน์ทางภาษี การกำหนดมาตรฐานการรับรองคุณภาพ และการพัฒนาความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน ข้อมูลเชิงประจักษ์จากการวิจัยจึงเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับผู้กำหนดนโยบายและผู้บริหารโรงเรียนการบินในการกำหนดกลยุทธ์ที่เหมาะสม

กล่าวโดยสรุป การศึกษาวิจัยเรื่องนี้มีความสำคัญทั้งในมิติวิชาการ เศรษฐกิจ สังคม และนโยบาย โดยจะช่วยเติมเต็มช่องว่างทางวิชาการ สร้างความเข้าใจเชิงกลยุทธ์แก่ผู้บริหารโรงเรียนการบิน สนับสนุนการพัฒนาบุคลากรด้านการบิน และมีส่วนผลักดันให้ประเทศไทยบรรลุเป้าหมายการเป็นศูนย์กลางการบินในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความท้าทายของโรงเรียนการบินในประเทศไทย โดยอาศัยข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึก

2. ระบุและวัดปัจจัยเชิงกลยุทธ์ที่มีอิทธิพลต่อความอยู่รอดของโรงเรียนการบิน และทดสอบอิทธิพลเชิงสถิติด้วยการวิเคราะห์รีเกรชันพหุคูณ

3. พัฒนาโมเดลเชิงกลยุทธ์ที่ผสานผลการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อเสริมสร้างความอยู่รอดและความยั่งยืนของโรงเรียนการบิน

4. แนวทางข้อเสนอเชิงนโยบายและแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมสำหรับผู้บริหารโรงเรียนการบินและหน่วยงานภาครัฐ

การทบทวนวรรณกรรม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งนี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ในสถานศึกษาด้านการบินและการพัฒนาความยั่งยืนขององค์กรการศึกษาในยุคที่อุตสาหกรรมการบินมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งจากเทคโนโลยีดิจิทัล นโยบายภาครัฐ และการแข่งขันในระดับนานาชาติ

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า การบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ เป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความอยู่รอดขององค์กร โดย Porter (1985) และ Barney (1991) ได้เสนอแนวคิดด้านความได้เปรียบเชิงการแข่งขัน (Competitive Advantage) ที่มาจากการใช้ทรัพยากรและความสามารถหลัก (Core Competencies) อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวสามารถประยุกต์ใช้กับโรงเรียนการบินในการกำหนดทิศทาง กลยุทธ์ และการบริหารทรัพยากรเพื่อเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันและความยั่งยืน

ในด้าน เทคโนโลยีและนวัตกรรม งานวิจัยของ ICAO (2023) และ IATA (2022) ระบุว่าการนำเทคโนโลยีดิจิทัล เช่น ระบบจำลองการบินอัจฉริยะ (Smart Flight Simulation) และแพลตฟอร์มการเรียนรู้แบบออนไลน์ (E-Learning Platform) เข้ามาใช้ในการฝึกอบรมและจัดการเรียนการสอน มีส่วนช่วยเพิ่มคุณภาพการศึกษาและลดต้นทุนการดำเนินงานของโรงเรียนการบิน อีกทั้งยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันในระดับนานาชาติ

ด้าน ความร่วมมือกับภาคอุตสาหกรรม งานศึกษาของ CAPA (2022) พบว่า การสร้างพันธมิตรเชิงกลยุทธ์ระหว่างโรงเรียนการบินกับสายการบิน บริษัทซ่อมบำรุงอากาศยาน และหน่วยงานภาครัฐ เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาหลักสูตร การฝึกอบรม และการจัดหางานให้กับผู้สำเร็จการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของ กระทรวงคมนาคม (2565) ที่มุ่งส่งเสริมความร่วมมือแบบบูรณาการระหว่างภาครัฐและเอกชนเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมการบินของประเทศ

ในส่วนของ คุณภาพการศึกษาและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ งานวิจัยของ Creswell & Plano Clark (2018) ชี้ให้เห็นว่า การจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยการพัฒนาครูผู้สอนและบุคลากรทางการศึกษาที่มีมาตรฐานระดับสากล รวมถึงการปรับปรุงหลักสูตรให้ทันสมัยและสอดคล้องกับมาตรฐานขององค์การการบินพลเรือนระหว่างประเทศ (ICAO) เพื่อให้สามารถผลิตบุคลากรด้านการบินที่มีสมรรถนะและมีความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

โดยสรุป งานวิจัยที่เกี่ยวข้องชี้ให้เห็นว่า ความอยู่รอดและความยั่งยืนของโรงเรียนการบินขึ้นอยู่กับปัจจัยเชิงกลยุทธ์หลายด้าน ทั้งการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม การสร้างความร่วมมือกับภาคอุตสาหกรรม และการยกระดับคุณภาพการศึกษา การผสมผสานปัจจัยเหล่านี้อย่างเป็นระบบจะนำไปสู่การพัฒนาโมเดลเชิงกลยุทธ์ที่เหมาะสม เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันและความมั่นคงของโรงเรียนการบินในระยะยาว

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยใช้ทั้งข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ เพื่อให้ได้ข้อค้นพบที่รอบด้านและมีความน่าเชื่อถือ

ในส่วนของการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้เชี่ยวชาญด้านการบินและการจัดการโรงเรียนการบิน รวมจำนวน 10 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียนการบิน ครูฝึกการบิน ผู้แทนจากหน่วยงานกำกับดูแล และผู้เชี่ยวชาญด้านอุตสาหกรรมการบิน ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ถูกนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาแบบสอบถาม

สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างคือนักเรียนการบินจากโรงเรียนการบินที่ได้รับการรับรองจากสำนักงานการบินพลเรือนแห่งประเทศไทย จำนวน 5 โรงเรียน ซึ่งมีนักเรียนรวมระหว่าง 1,250–1,450 คน โดยกำหนดขนาดตัวอย่างตามสูตรของ Tabachnick

& Fidell (2007) ที่ระบุว่า N≥50+8m (โดยที่ m คือจำนวนตัวแปรอิสระ) เมื่อมีตัวแปรอิสระ 29 ตัวแปร ทำให้ขนาดกลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำที่เหมาะสมคือ 282 คน ดังนั้นงานวิจัยนี้กำหนดขนาดตัวอย่างประมาณ 300 คน เพื่อรองรับการวิเคราะห์รีเกรชันพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) และให้ครอบคลุมทุกโรงเรียนการบิน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบมีโครงสร้าง (Stratified Random Sampling) เพื่อให้ได้ตัวแทนที่เหมาะสมจากแต่ละโรงเรียน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบสอบถาม ซึ่งพัฒนาจากกรอบแนวคิดและผลการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยครอบคลุม 29 ตัวแปรย่อยเกี่ยวกับปัจจัยเชิงกลยุทธ์ที่มีอิทธิพลต่อความอยู่รอดของโรงเรียนการบิน แบบสอบถามผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน และทดสอบความเชื่อมั่นด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach’s Alpha Coefficient) ซึ่งได้ค่ามากกว่า 0.70 ถือว่ามีความเชื่อมั่นในระดับที่ยอมรับได้

การเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพทำโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ขณะที่การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณใช้การแจกและเก็บแบบสอบถามจากกลุ่มนักเรียนการบิน ข้อมูลที่ได้ถูกนำมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การวิเคราะห์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson’s Correlation Coefficient) และการวิเคราะห์รีเกรชันพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อทดสอบอิทธิพลของปัจจัยเชิงกลยุทธ์ต่อความอยู่รอดของโรงเรียนการบิน

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยสองส่วนหลัก คือ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ และ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 10 คน ได้ถูกนำมาถอดความ (Transcription) และจัดหมวดหมู่ประเด็นสำคัญ จากนั้นทำการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยใช้การเปรียบเทียบแบบอุปนัย (Inductive Analysis) เพื่อค้นหาประเด็นร่วม รูปแบบ และความเชื่อมโยงระหว่างปัจจัยเชิงกลยุทธ์ที่มีอิทธิพลต่อความอยู่รอดของโรงเรียนการบิน ผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพถูกนำไปใช้เป็นฐานในการพัฒนาแบบสอบถามสำหรับการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามนักเรียนการบินจำนวน 300 คน ถูกตรวจสอบความสมบูรณ์ จากนั้นจึงนำมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติ ดังนี้

1) สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง รวมทั้งแนวโน้มความคิดเห็นต่อปัจจัยเชิงกลยุทธ์

2) การวิเคราะห์ความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability Analysis) โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) เพื่อยืนยันความสอดคล้องภายในของแบบสอบถาม

3) การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ (Correlation Analysis) โดยใช้สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient) เพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม

4) การวิเคราะห์รีเกรชันพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ใช้ทดสอบอิทธิพลเชิงสถิติของปัจจัยเชิงกลยุทธ์ทั้ง 6 ด้าน และปัจจัยเชิงย่อยจำนวน 29 ตัวแปร ที่มีต่อความอยู่รอดของโรงเรียนการบิน ทั้งนี้กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ α=0.05

ทั้งนี้ การผสมผสานข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณทำให้การวิจัยมีความน่าเชื่อถือสูงขึ้น (Creswell & Plano Clark, 2018) และช่วยให้สามารถพัฒนาโมเดลเชิงกลยุทธ์ที่สะท้อนสภาพจริงของโรงเรียนการบินในประเทศไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกชี้ให้เห็นว่า โรงเรียนการบินมีความพร้อมด้านทรัพยากรและเทคโนโลยี โดยครูฝึกสามารถใช้เครื่องมือดิจิทัลและซอฟต์แวร์เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ การพัฒนาหลักสูตรและการสร้างเนื้อหาด้วยเทคโนโลยีช่วยเพิ่มคุณภาพการเรียนการสอนและปรับตัวได้ตามความต้องการของอุตสาหกรรม อย่างไรก็ตาม โรงเรียนยังเผชิญความท้าทายจากการขาดแคลนครูฝึกเฉพาะทางและต้นทุนการลงทุนด้านเทคโนโลยีที่สูง นอกจากนี้ โรงเรียนส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์และการฝึกอบรมจำลอง ซึ่งช่วยลดความเสี่ยงจากการฝึกจริงและพัฒนาทักษะของผู้เรียน ขณะเดียวกันด้านกลยุทธ์การตลาดและการรับนักเรียน โรงเรียนมีหลักสูตรมาตรฐานสากลที่ช่วยสร้างจุดแข็ง แต่ยังต้องเผชิญการแข่งขันสูงในตลาด การสร้างพันธมิตรที่เข้มแข็งและรักษาความสัมพันธ์กับเครือข่ายอุตสาหกรรมจึงเป็นสิ่งจำเป็นต่อความยั่งยืน โดยสรุป โรงเรียนการบินมีจุดแข็งด้านคุณภาพการ

ฝึกอบรม บุคลากร และเทคโนโลยี แต่ยังต้องบริหารความท้าทายด้านบุคลากรเฉพาะทาง ต้นทุนการดำเนินงาน และการแข่งขันในตลาด

สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 จากการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณในกลุ่มตัวอย่าง 300 คน พบว่าปัจจัยเชิงกลยุทธ์ส่วนใหญ่ได้รับการประเมินในระดับมาก โดยเฉพาะ คุณภาพการฝึกอบรม (ค่าเฉลี่ย = 4.37, S.D. = 0.321) และ การใช้เทคโนโลยี (ค่าเฉลี่ย = 4.46–4.49, S.D. ≈ 0.24–0.27) สะท้อนถึงศักยภาพของโรงเรียนในการยกระดับผลลัพธ์การเรียนรู้ ผลการวิเคราะห์ Simple Linear Regression ยืนยันสมมติฐาน H8 ว่าการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีมีอิทธิพลต่อคุณภาพการฝึกอบรม โดยมีค่า $R = 0.694$, $R^2 = 0.482$ และ $Sig. < 0.01$ แสดงถึงความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง การวิเคราะห์ Multiple Regression พบว่าปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อความอยู่รอดของโรงเรียน ได้แก่ คุณภาพการฝึกอบรม ($\beta = 0.32$, $p < 0.01$) การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี ($\beta = 0.28$, $p < 0.01$) ความสามารถของครูฝึก ($\beta = 0.24$, $p < 0.05$) ส่วนปัจจัยด้านกลยุทธ์การตลาดและเครือข่ายพันธมิตรแม้มีอิทธิพลรอง แต่ยังมีนัยสำคัญทางสถิติ

สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 3 การพัฒนา โมเดลเชิงกลยุทธ์เพื่อความอยู่รอดของโรงเรียนการบิน พบว่า ตัวแปรเชิงกลยุทธ์ที่มีผลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญ ได้แก่ คุณภาพการฝึกอบรม (X1) การจัดการต้นทุนและประสิทธิภาพการเงิน (X2) เครือข่ายพันธมิตรและความสามารถของครูฝึก (X3) กลยุทธ์การตลาดและการรับนักเรียน (X5) ส่วนการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี (X4) แม้มีแนวโน้มเชิงบวก แต่ไม่พบอิทธิพลที่มีนัยสำคัญในเชิงสถิติ สะท้อนว่าเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอต่อการสร้างความอยู่รอด หากไม่ผนวกกับคุณภาพการสอน บุคลากร และกลยุทธ์การตลาดที่เหมาะสม

สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 4 ข้อเสนอเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติ ได้แก่

1) การพัฒนาหลักสูตรและมาตรฐานการสอน โดยปรับปรุงหลักสูตรให้ทันสมัย บูรณาการ VR/AR และการฝึกอบรมจำลอง เพื่อลดความเสี่ยงและเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ การสนับสนุนจากภาครัฐ จัดตั้งโครงการสนับสนุนด้านงบประมาณ อุปกรณ์ และมาตรฐานการรับรอง เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ

2) การพัฒนาครูฝึกและบุคลากร ลงทุนอบรมครูฝึกทั้งในและต่างประเทศ พร้อมระบบติดตามและประเมินสมรรถนะต่อเนื่อง

3) การบริหารความเสี่ยงและต้นทุน ใช้แนวคิดการจัดการเชิงกลยุทธ์เพื่อลดค่าใช้จ่ายและสร้างความมั่นคงทางการเงิน

4) การเสริมสร้างเครือข่ายพันธมิตร สร้างความร่วมมือกับสายการบิน มหาวิทยาลัย และหน่วยงานกำกับดูแล เพื่อแลกเปลี่ยนทรัพยากร ความรู้ และเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน

อภิปรายผล

1. ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญในอุตสาหกรรมการบิน

ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้เชี่ยวชาญด้านการบินชี้ให้เห็นว่า โรงเรียนการบินในประเทศไทยมีความพร้อมด้านทรัพยากร บุคลากร และเทคโนโลยี เพื่อรองรับการฝึกอบรมคุณภาพสูง อย่างไรก็ตาม โรงเรียนยังเผชิญความท้าทายเชิงกลยุทธ์หลายประการ ทั้งด้านทรัพยากรมนุษย์ การเรียนรู้ร่วมกัน กลยุทธ์การตลาด การสร้างเครือข่ายพันธมิตร และความอยู่รอดขององค์กร

1.1 ทรัพยากรบุคคลและความสามารถของครูฝึก ผลการสัมภาษณ์เผยว่า โรงเรียนให้ความสำคัญกับการพัฒนาความรู้และทักษะของครูฝึกให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล ครูฝึกสามารถใช้ซอฟต์แวร์และเครื่องมือดิจิทัลในการสร้างเนื้อหา ติดตามผลการเรียนรู้ และประเมินความก้าวหน้าของนักเรียน (Peng, 2025; Ryan-Charleton, 2022; Lobo, 2025) นอกจากนี้ การใช้เทคโนโลยีจำลองและกรณีศึกษาออนไลน์ช่วยลดความเสี่ยงในการฝึกปฏิบัติจริงและเพิ่มความมั่นใจของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Salas et al. (2020) ที่ระบุว่าการฝึกอบรมด้วยเทคโนโลยีจำลองช่วยสร้างประสบการณ์เรียนรู้ที่ปลอดภัยและมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม Ryan-Charleton (2024) พบว่าครูฝึกบางส่วนยังขาดความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ทำให้โรงเรียนต้องลงทุนเพิ่มเติมในการพัฒนาบุคลากร ข้อสังเกตนี้สะท้อนถึงความจำเป็นในการวางแผนทรัพยากรบุคคลและการบริหารต้นทุนที่เหมาะสม

1.2 การเรียนรู้ร่วมกัน ผู้เชี่ยวชาญระบุว่า โรงเรียนสนับสนุนการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และการเรียนรู้แบบกลุ่มผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล ซึ่งช่วยเพิ่มทักษะทั้งด้านทฤษฎีและปฏิบัติ และส่งเสริมการสร้างเครือข่ายความรู้ภายในองค์กร (Tannenbaum & Yukl, 2021; Salas & Kraiger, 2021) อย่างไรก็ตาม Xu et al. (2020) ชี้ว่าการลงทุนเทคโนโลยีจำลองมีต้นทุนสูง อาจเป็นอุปสรรคต่อการขยายการเรียนรู้ร่วมกัน

1.3 กลยุทธ์การตลาดและการรับนักเรียน โรงเรียนมีคุณภาพหลักสูตรสูงและปรับปรุงต่อเนื่อง เพื่อตอบสนองความต้องการของอุตสาหกรรม การมีหลักสูตรมาตรฐานสากลช่วยดึงดูดนักเรียนใหม่และสร้างความแตกต่างจากคู่แข่ง (Hanover Research, 2024) ข้อสังเกตนี้

สอดคล้องกับ Anane-Donkor (2021) ที่ระบุว่าการแข่งขันในตลาดสูง โรงเรียนต้องสร้างจุดเด่นของบุคลากรและบริการฝึกอบรม

1.4 เครือข่ายพันธมิตร ผลการสัมภาษณ์พบว่า โรงเรียนสร้างความสัมพันธ์แน่นแฟ้นกับพันธมิตร การแลกเปลี่ยนทรัพยากรและความรู้ช่วยลดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงาน (Marienko, 2020; Zhao & Otteson, 2024) อย่างไรก็ตาม Ahmad (2023) เตือนว่าการพึ่งพาพันธมิตรมากเกินไปอาจลดความเป็นอิสระเชิงกลยุทธ์

1.5 ความอยู่รอดและความยั่งยืน โรงเรียนมีทรัพยากรและอุปกรณ์เพียงพอ บุคลากรสามารถรองรับการฝึกคุณภาพสูง และสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้รวดเร็ว การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและระบบวิเคราะห์ข้อมูลช่วยสนับสนุนการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์และสร้างความได้เปรียบเชิงแข่งขัน (Lin, 2025; Chen, 2024) แม้ว่าผู้เชี่ยวชาญบางท่านให้ความสำคัญกับการลงทุนในบุคลากรมากกว่าเทคโนโลยี (Milkovich, Newman & Gerhart, 2021)

2. ผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณ

การวิเคราะห์เชิงพรรณนาและการถดถอยเชิงเส้น (Simple Linear Regression) พบว่าการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพการฝึกอบรม ($R = 0.694$, $p < 0.01$) และสามารถอธิบายความแปรปรวนของคุณภาพการฝึกอบรมได้ 48.2% ($R^2 = 0.482$) (Lin, 2025; Jin, 2022; Chen, 2024; Sardana, 2025) การวิเคราะห์เชิงอนุมานด้วย Multiple Regression Analysis พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงสุดต่อความอยู่รอดของโรงเรียนการบิน ได้แก่ คุณภาพการฝึกอบรม ($\beta = 0.32$, $p < 0.01$), การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี ($\beta = 0.28$, $p < 0.01$) และความสามารถของครูฝึก ($\beta = 0.24$, $p < 0.05$) สอดคล้องกับ Salas et al. (2024) และ Noe (2023) ด้านกลยุทธ์การตลาดและการรับนักเรียน ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง แสดงว่ากลยุทธ์การสื่อสาร การประชาสัมพันธ์ และการดึงดูดนักเรียนสามารถรักษามาตรฐานคุณภาพของโรงเรียนได้ (Element451, 2023; EducationDynamics, 2024)

3. สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 3

การสังเคราะห์ผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ พบว่า ตัวแปรเชิงกลยุทธ์ 5 ด้าน ได้แก่ คุณภาพการฝึกอบรม (X1), การจัดการต้นทุนและประสิทธิภาพทางการเงิน (X2), เครือข่ายพันธมิตรและความสามารถของครูฝึก (X3), การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี (X4) และกลยุทธ์การตลาดและการรับนักเรียน (X5) มีอิทธิพลต่อความอยู่รอดของโรงเรียนการบินแตกต่างกัน

โดยเฉพาะกลยุทธ์การตลาดและการรับนักเรียน (X5) มีอิทธิพลสูงสุด (Beta = 0.368, p < 0.001) ในขณะที่การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี (X4) แม้มีแนวโน้มเชิงบวก แต่ไม่แสดงความสำคัญทางสถิติ

4. ข้อเสนอเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติ

จากผลการวิจัย พบว่าข้อเสนอเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติที่สำคัญ ได้แก่

1) การพัฒนาหลักสูตรและมาตรฐานการเรียนการสอน ปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากลและอุตสาหกรรม เพิ่มการบูรณาการเทคโนโลยีใหม่ เช่น VR/AR และแพลตฟอร์ม E-learning (Peng, 2025; Ryan-Charleton, 2022; Lin, 2025; Chen, 2024)

2) การสนับสนุนจากภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง: สนับสนุนงบประมาณ อุปกรณ์ ฝึกอบรม และการรับรองคุณภาพ (Element451, 2023; EducationDynamics, 2024; Hanover Research, 2024)

3) การพัฒนาครูฝึกและบุคลากร จัดระบบประเมินและพัฒนาศักยภาพบุคลากรอย่างต่อเนื่อง (Salas et al., 2024; Noe, 2023; Boxall & Purcell, 2024)

4) การลงทุนเทคโนโลยีใหม่และนวัตกรรม วางแผนลงทุนเทคโนโลยีอย่างเป็นระบบและสอดคล้องกับกลยุทธ์ธุรกิจ (Lin, 2025; Jin, 2022; Xu et al., 2020; Duterte, 2024)

5) การสร้างเครือข่ายพันธมิตรและความร่วมมือ สร้างความร่วมมือกับสายการบิน บริษัทเทคโนโลยี และสถาบันการศึกษาอื่น เพื่อส่งเสริมความยั่งยืนและการเข้าถึงทรัพยากร (Ahmad, 2023; Rodriguez, 2025; Liang, 2024; Sui, 2023; Salas & Kraiger, 2024)

ข้อเสนอเหล่านี้สอดคล้องกับงานวิจัยหลายชิ้น แต่ยังคงต้องระวังการลงทุนเทคโนโลยีสูงเกินไป การพึ่งพาภาครัฐมากเกินไป และการบริหารเครือข่ายพันธมิตรที่ซับซ้อน เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในระยะยาว

สรุป/ข้อเสนอแนะ

สรุปผลตามวัตถุประสงค์ที่ 1 โรงเรียนการบินมีความพร้อมด้านทรัพยากร เทคโนโลยี และครูฝึก สามารถใช้เครื่องมือดิจิทัลและซอฟต์แวร์เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้และพัฒนาหลักสูตรได้ แต่เผชิญความท้าทายจากการขาดครูฝึกเฉพาะทางและต้นทุนเทคโนโลยีสูง โรงเรียนส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์และการฝึกอบรมจำลอง พร้อมมีหลักสูตรมาตรฐานสากลที่ช่วยสร้างจุดแข็ง แต่ยังต้องแข่งขันสูงและสร้างพันธมิตรเพื่อความยั่งยืน **สรุปผลตามวัตถุประสงค์ที่ 2** ข้อมูลเชิงปริมาณจากกลุ่มตัวอย่าง 300 คน แสดงว่าปัจจัย

เชิงกลยุทธ์สำคัญ ได้แก่ คุณภาพการฝึกอบรม (ค่าเฉลี่ย 4.37) และการใช้เทคโนโลยี (ค่าเฉลี่ย 4.46–4.49) การวิเคราะห์ Regression พบว่าคุณภาพการฝึกอบรม (β=0.32), การใช้เทคโนโลยี (β=0.28) และความสามารถครูฝึก (β=0.24) มีอิทธิพลต่อความอยู่รอดของโรงเรียน ส่วนกลยุทธ์การตลาดและเครือข่ายพันธมิตรมีอิทธิพลรองแต่ยังมีนัยสำคัญ **สรุปผลตามวัตถุประสงค์ที่ 3** โมเดลเชิงกลยุทธ์แสดงว่าตัวแปรสำคัญต่อความอยู่รอดได้แก่ คุณภาพการฝึกอบรม (X1), การจัดการต้นทุนและการเงิน (X2), เครือข่ายพันธมิตรและครูฝึก (X3), และกลยุทธ์การตลาด (X5) ส่วนการใช้เทคโนโลยี (X4) แม้มีแนวโน้มบวก แต่ไม่เป็นนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่าเทคโนโลยีต้องผนวกกับคุณภาพการสอนและกลยุทธ์อื่นเพื่อสร้างความยั่งยืน **สรุปผลตามวัตถุประสงค์ที่ 4** ข้อเสนอเชิงนโยบายและปฏิบัติ ได้แก่ ด้านพัฒนาหลักสูตรและมาตรฐานการสอน บูรณาการ VR/AR และฝึกอบรมจำลอง ด้านสนับสนุนจากภาครัฐ งบประมาณ อุปกรณ์ และมาตรฐานรับรอง ด้านพัฒนาครูฝึกและบุคลากร อบรมทั้งในและต่างประเทศ พร้อมติดตามสมรรถนะ ด้านบริหารความเสี่ยงและต้นทุน ใช้แนวคิดเชิงกลยุทธ์เพื่อประหยัดและมั่นคงทางการเงิน ด้านเสริมสร้างเครือข่ายพันธมิตร ร่วมมือกับสายการบิน มหาวิทยาลัย และหน่วยงานกำกับดูแล **ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ** จากผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านเทคโนโลยีและการเข้าถึงแอปพลิเคชันมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการในระดับที่มีนัยสำคัญ ดังนั้น ผู้ประกอบการหรือองค์กรที่ให้บริการผ่านระบบออนไลน์ ควรพิจารณาแนวทางต่อไปนี้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมการใช้บริการของผู้บริโภคดังนี้ 1. พัฒนาแอปพลิเคชันให้ใช้งานง่าย (User-friendly Interface) ออกแบบหน้าตาและขั้นตอนการใช้งานให้เรียบง่าย ไม่ซับซ้อน สามารถตอบสนองผู้ใช้งานทุกกลุ่ม รวมถึงผู้ที่มีทักษะด้านเทคโนโลยีต่ำ 2. เพิ่มความรวดเร็วในการเข้าถึงบริการ (Access Speed) ปรับปรุงความเสถียรของระบบให้สามารถโหลดข้อมูลและทำรายการได้อย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในช่วงเวลาที่มีผู้ใช้จำนวนมาก 3. รองรับหลากหลายแพลตฟอร์ม (Multi-platform Support) ควรมีการรองรับทั้งบนสมาร์ตโฟน แท็บเล็ต และเว็บเบราว์เซอร์ รวมถึงระบบปฏิบัติการทั้ง iOS และ Android เพื่อขยายโอกาสการเข้าถึงของลูกค้า 4. ส่งเสริมความเชื่อมั่นในเทคโนโลยี (Trust in Technology) พัฒนาแอปพลิเคชันให้มีระบบความปลอดภัยของข้อมูล เช่น การยืนยันตัวตน การเข้ารหัสข้อมูล เพื่อสร้างความไว้วางใจแก่ผู้ใช้งาน 5. จัดทำคู่มือ/วีดิทัศน์แนะนำการใช้งาน เพื่อลดอุปสรรคในการเริ่มต้นใช้งาน โดยเฉพาะสำหรับผู้ใช้กลุ่มใหม่หรือกลุ่มสูงวัย **ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต** 1. ควรศึกษา ปัจจัยอื่นเพิ่มเติม ที่อาจมีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการ เช่น ความพึงพอใจในการ

ให้บริการ ราคา ความน่าเชื่อถือของแบรนด์ หรือคุณภาพของผลิตภัณฑ์ 2. ควรดำเนินการวิจัยกับ กลุ่มตัวอย่างที่หลากหลาย มากขึ้น เช่น แบ่งตามช่วงอายุ รายได้ หรือพื้นที่ เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการใช้บริการในกลุ่มประชากรที่แตกต่างกัน 3. ควรใช้ วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ร่วมด้วย เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อให้เข้าใจเจตคติและแรงจูงใจเบื้องหลังการใช้เทคโนโลยีมากยิ่งขึ้น 4. อาจศึกษาเปรียบเทียบ แอปพลิเคชันต่างๆ ในอุตสาหกรรมเดียวกัน เพื่อวิเคราะห์ว่าฟีเจอร์ใดส่งผลต่อการตัดสินใจมากที่สุด

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงคมนาคม. (2565). ใน *รายงานสถิติอุตสาหกรรมการบินในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: กระทรวงคมนาคม.

Ahmad, A. (2023). Risks of over-reliance on external partners in education. *Journal of Education Management,* 12(3), 45–59.

Anane-Donkor, C. (2021). Market competition and differentiation in aviation schools. *International Journal of Aviation Management,* 8(2), 77–90.

Barney, J. (1991). Firm resources and sustained competitive advantage. *Journal of Management,* 17(1), 99–120.

Boxall, P., & Purcell, J. (2023). *Strategy and human resource management.* Palgrave.

CAPA. (2022). *Asia Pacific airline industry overview.* Centre for Aviation.

Chen, X. (2024). Digital transformation in aviation training. *Aviation Education Journal,* 10(1), 101–118.

Creswell, J. W., & Plano Clark, V. L. (2018). *Designing and conducting mixed methods research* (3rd ed.). SAGE Publications.

Duterte, M. (2024). Strategic technology investment in training institutions. *Journal of Innovation in Education,* 15(2), 55–70.

Education Dynamics. (2024). *Marketing strategies in aviation education.* Education Dynamics Reports.

Element451. (2023). *Recruitment and retention in aviation schools.* Element451 Research.

Hanover Research. (2024). *Curriculum innovation and competitive advantage in aviation education.* Hanover Research.

ICAO. (2023). *Annual report of the International Civil Aviation Organization 2023.* International Civil Aviation Organization.

IATA. (2022). *Airline industry economic performance report 2022.* International Air Transport Association.

Jin, Y. (2022). Technology-enhanced learning in aviation training. *International Journal of Educational Technology,* 19(4), 210–225.

Lin, K. (2025). Digital transformation in aviation training. *Journal of Aviation Education,* 12(1), 33–50.

Lobo, P. (2025). Instructor competency development in aviation. *Aviation Education and Training Review,* 7(3), 88–102.

Marienko, M. (2020). Strategic partnerships in aviation training institutions. *Aviation Management Quarterly,* 14(2), 66–80.

Milkovich, G., Newman, J., & Gerhart, B. (2021). Human capital investment and competitive advantage. *HR Journal,* 22(4), 115–130.

Noe, R. A. (2023). *Employee training and development.* McGraw-Hill.

Peng, S. (2025). Aviation school performance and instructor quality. *Journal of Aviation Management,* 11(1), 1–18.

Porter, M. E. (1985). *Competitive advantage: Creating and sustaining superior performance.* Free Press.

Ryan-Charleton, M. (2022). Challenges in aviation instructor competency development. *International Journal of Training Research,* 10(3), 40–55.

Ryan-Charleton, M. (2024). Aviation education and workforce development. *Aviation Education Review,* 8(2), 60–74.

Salas, E., & Kraiger, K. (2021). Team learning and knowledge sharing in organizations. *Organizational Psychology Review,* 11(1), 10–28.

Salas, E., Wilson, K., Burke, C. S., & Wightman, D. C. (2020). Effectiveness of simulation-based training in aviation. *Human Factors,* 62(3), 450–462.

Sardana, S. (2025). Technology and strategic advantage in aviation schools. *Journal of Educational Innovation,* 9(2), 30–47.

Tannenbaum, S., & Yukl, G. (2021). Team learning and knowledge sharing in organizations. *Journal of Management,* 47(5), 1240–1259.

Zhao, Y., & Otteson, J. (2024). Strategic partnerships in aviation training institutions. *International Journal of Aviation Studies,* 9(1), 22–37.

บทบาทพราหมณ์เกศสุริยง: การถ่ายทอดบทบาทผู้หญิงในตัวละครพราหมณ์*

ROLE OF KETSURIYONG BRAHMIN: EXPRESSION OF FEMALE IDENTITY THROUGH A BRAHMIN CHARACTER

ฐิตินันท์ หล้าป้อม[1], ศุภชัย จันทร์สุวรรณ์[2] และ จินตนา สายทองคำ[3]

Titinun Laphom[1], Supachai Jantrasuwan[2] and Jintana Saithongkham[3]

[1-3]สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

[1-3]Bunditpatanasilpa Institute Of Fine Arts, Thailand

Corresponding Author's Email: titinun.q@gmail.com

วันที่รับบทความ : 2 กรกฎาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 29 ตุลาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 31 ตุลาคม 2568

Received 2 July 2025; Revised 29 October 2025; Accepted 31 October 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบทบาทพราหมณ์ของนางเกศสุริยงในการแสดงละครนอกเรื่อง สุวรรณหงส์ และ 2) เพื่อวิเคราะห์กระบวนท่ารำและวิธีการแสดงบทบาทพราหมณ์เกศสุริยงในตอนชมถ้ำ การวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 2 คน การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ทั้งนี้คัดเลือกข้อมูลด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาพรรณนาให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์

Citation:

* ฐิตินันท์ หล้าป้อม, ศุภชัย จันทร์สุวรรณ์ และ จินตนา สายทองคำ. (2568). บทบาทพราหมณ์เกศสุริยง: การถ่ายทอดบทบาทผู้หญิงในตัวละครพราหมณ์. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(6), 281-299.

Titinun Laphom, Supachai Jantrasuwan and Jintana Saithongkham. (2025). Role Of Ketsuriyong Brahmin: Expression Of Female Identity Through A Brahmin Character. Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(6), 281-299.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

ผลการวิจัยพบว่า

1) บทบาทพราหมณ์ของนางเกศสุริยงปรากฏลักษณะสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ บทบาทของหญิงที่ปลอมตัวเป็นพราหมณ์เพศชาย บทบาทที่แสดงถึงการเก็บงำอารมณ์ความเป็นหญิงไว้ภายใน และบทบาทที่แสดงออกถึงความเป็นผู้หญิงอย่างชัดเจนในบางสถานการณ์ โดยเฉพาะเมื่อถูกพระสุวรรณหงส์เกี้ยวพาราสี 2) กระบวนท่ารำและวิธีการแสดงมีลักษณะซับซ้อน อาศัยพื้นฐานภาษาท่าของตัวพระ เช่น ท่ายืน ท่าเรียก ท่าเดิน และนาฏยศัพท์ ได้แก่ การก้าวเท้าและการตั้งวงระดับ เพื่อสื่อถึงบุคลิกความสง่างามตามบทบาทพราหมณ์ ขณะเดียวกันมีการแทรกท่ารำแบบตัวนาง เช่น ท่าอายและท่าปัดป้อง เพื่อสะท้อนอารมณ์ความเป็นหญิงที่แฝงอยู่ภายใน ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า การผสมผสานภาษาท่าของตัวพระและตัวนางในตัวละครเดียวกันเป็นเทคนิคสำคัญที่ช่วยสร้างความลุ่มลึกให้กับบทบาท และสามารถถ่ายทอดภาวะอารมณ์ที่หลากหลายได้อย่างมีประสิทธิภาพตามรูปแบบนาฏศิลป์ไทย

คำสำคัญ: ละครนอก, นางเกศสุริยง, การรำพราหมณ์

Abstract

This research article aimed 1) to study the role of Brahmin Ketsuriyong in the performance of the Suwannahong folk drama (Lakhon Nok), and 2) to analyze the dance gestures and performance methods of the Brahmin Ketsuriyong character in the episode “Chom Tum” This qualitative research collected data through document analysis, in-depth interviews with two experts, and both participant and non-participant observation. Purposive sampling was applied, and the data were analyzed using descriptive content analysis. The findings corresponding to the first objective revealed that the role of Brahmin Ketsuriyong comprised three significant aspects: the role of a woman disguising herself as a male Brahmin for safety, the role demonstrating concealed emotions and feminine mannerisms hidden from others, and the role distinctly expressing femininity when being courted. These aspects reflect the emotional complexity and layered identity embedded within the character.

The research results revealed that:

1. The Brahmin role of Lady Kesuriyong exhibits three key characteristics: the role of a woman disguised as a male Brahmin; the role that conveys the suppression of feminine emotions within; and the role that distinctly expresses femininity in certain situations, particularly when courted by Prince Suwanhong.

2. The dance movements and acting techniques are complex, drawing upon the phasa tha (gesture language) of the tua phra (male character), such as standing, calling, and walking postures, as well as natayasap (classical dance terminology) including footwork and arm positioning to express the dignity and elegance appropriate to the Brahmin role. Simultaneously, tua nang (female character) gestures, such as those of shyness and gentle resistance, are integrated to reflect the latent feminine emotions within. The study indicates that the combination of tua phra and tua nang movement vocabularies within a single character serves as an essential technique that deepens the portrayal and effectively conveys a diverse range of emotions in accordance with the aesthetics of traditional Thai dance-drama.

Keywords: Lakhon Nok, Mrs. Ketsuriyong, Brahmin dance

บทนำ

ละครนอกแบบหลวง เป็นรูปแบบการแสดงละครที่พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงสร้างสรรค์ขึ้นใหม่ สำหรับให้ละครผู้หญิงของหลวงแสดง โดยเป็นการผสมผสานการแสดงระหว่างรูปแบบการแสดงละครนอกและการแสดงละครนอกละครในเข้าด้วยกัน (สุรพล วิรุฬห์รักษ์, 2543) ต่อมาพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ให้ยกเลิกละครผู้หญิงของหลวงห้ามให้มีการละคร ทำให้การแสดงละครข้างนอกวังเจริญรุ่งเรือง เกิดคณะละครนอกของเอกชนแสดงกันอย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะคณะละครของพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงภูวเนตรนรินทรฤทธิ์ เมื่อครั้งยังเป็นพระองค์เจ้าทินกร โดยเรื่องที่นำมาแสดงเป็นเรื่องที่ทรงพระนิพนธ์บทละครนอกด้วยพระองค์เอง 5 เรื่อง ได้แก่ เรื่องแก้วหน้าม้า ไกรทอง เทวัญนางคุลา มณีพิชัย และสุวรรณหงส์ ต่อมาการแสดงละครนอกเรื่องสุวรรณหงส์ ตาม

รูปแบบของกรมศิลปากร ได้มีการจัดทำบทขึ้นใหม่ โดยนำบทละครในพระราชนิพนธ์ของกรมหลวงภูวเนตรนรินทรฤทธิ์มาปรับปรุงขึ้นใหม่และเปลี่ยนถ้อยคำให้เหมาะ มีการจัดการแสดงขึ้น มี 2 ตอน คือ ตอนพราหมณ์เล็กพราหมณ์โต แสดงครั้งแรกในปี พ.ศ. 2494 และตอนกุมภณฑ์ถวายม้า แสดงครั้งแรกในปี พ.ศ. 2502 มีเนื้อเรื่องตั้งแต่ต้นจนจบ อีกทั้งเนื้อเรื่องมีความสนุกสนานชวนให้ติดตามในแต่ละตอน ตัวละครแต่ละตัวมีบุคลิกที่เป็นเอกลักษณ์แตกต่างกันออกไปทำให้บทบาทของตัวละครมีความหลายหลาย ตัวละครถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการแสดง และตัวละครที่สำคัญในการดำเนินเรื่อง ได้แก่ นางเกศสุริยง

นางเกศสุริยง เป็นตัวละครสำคัญที่ดำเนินเรื่องในการแสดงละครนอก เรื่อง สุวรรณหงส์ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของสตรีไทยในสังคมโบราณ ทั้งในมิติของความรัก ศักดิ์ศรี ความกล้าหาญ และการเสียสละ โดยตามเนื้อเรื่อง จะปรากฏบทบาทของนางเกศสุริยงได้ 2 บทบาท คือ บทบาทความเป็นผู้หญิงที่มีตำแหน่งเป็นพระชายาของพระสุวรรณหงส์ รูปแบบการแสดงท่ารำมีลักษณะของตัวนาง และบทบาทของพราหมณ์ ในตอนที่พระอินทร์ลงมาให้ความช่วยเหลือในการตามหาสามี โดยการแปลงกายนางเกศสุริยงให้เป็นพราหมณ์ และประทานของวิเศษให้ไว้ติดตัวในระหว่างเดินทางตามหาสามี นั่นคือ ศร กับ น้ำมันทิพย์ รูปแบบการรำพราหมณ์มีลักษณะเป็นตัวพระ และองค์ประกอบที่สำคัญในการแสดงนอกจากตัวละครแล้ว ยังมีท่ารำที่ถือว่าเป็นการแสดงออกของตัวละครที่เป็นเอกลักษณ์การแสดงละครนอกของไทย และมีรูปแบบการรำที่แตกต่างกันระหว่างการรำของตัวพระและการรำของตัวนาง

จากข้อมูลข้างต้นดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษา ตัวละครนางเกศสุริยงจากการแสดงละครนอกเรื่อง สุวรรณหงส์ ในบทบาทของพรามหณ์ ตอนชมถ้ำ ฉบับศิลปากรที่ปรับปรุงขึ้นใหม่จากบทพระนิพนธ์ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงภูวเนตรนรินทรฤทธิ์ เพื่อวิเคราะห์และเปรียบเทียบรูปแบบการรำที่มีลักษณะแตกต่างกันในตัวละครเดียวกัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทพราหมณ์ของนางเกศสุริยงในการแสดงละครนอกเรื่อง สุวรรณหงส์

2. เพื่อวิเคราะห์กระบวนท่ารำและวิธีการแสดงบทบาทพราหมณ์เกศสุริยง เรื่อง สุวรรณหงส์ ตอน ชมถ้ำ

การทบทวนวรรณกรรม

1.บทบาทนางเกศสุริยงในการแสดงละครนอกเรื่องสุวรรณหงส์

คำว่า “บทบาท” ตามความหมายของพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 (2546) หมายถึง น. การทำท่าตามบท, การรำตามบท, การทำตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ เช่น บทบาทของพ่อแม่ บทบาทของครู

พนม ลิ้มอารีย์ (2533) กล่าวว่า บทบาท คือ การกระทำซึ่งแสดงออก โดยตำแหน่งที่แน่นอนที่บุคคลนั้นเป็นอยู่ เมื่อไรก็ตามที่เขาแสดงปฏิกิริยาตอบสนองตามสิทธิและหน้าที่ในวัฒนธรรมที่เขาอยู่ เรากล่าวได้ว่า เขาแสดงบทบาทซึ่งเขาจำเป็นต้องแสดง ซึ่งการแสดงบทบาทตามฐานะของตนนั้น แต่ละคนต้องพัฒนาการแสดงบทบาทของตนโดยอาศัยการเรียนรู้ในแต่ละวัฒนธรรมที่ตนอาศัยอยู่

สรุปได้ว่า บทบาท เป็นการทำท่าทางการแสดงบทบาทของตนเองตามบทบาทที่ได้รับโดยอาศัยการเรียนรู้ อารมณ์และความรู้สึกของบทบาทนั้นๆ ในบุคคลเดียวกันอาจมีได้หลายบทบาท เช่น บทบาทสามีภรรยา บทบาทครู บทบาทพระเอกนางเอก บทบาทผู้ร้าย หรือบทบาทที่ถูกกำหนดไว้ ดังนั้น บทบาทและหน้าที่จึงมีความสัมพันธ์กัน สำหรับบทบาทในการแสดงละครนอกเรื่องสุวรรณหงส์ ปรากฏบทบาทนางเกศสุริยง ซึ่งเป็นตัวเอกของเรื่อง และมีบทบาทในบางตอนที่แตกต่างจากการเป็นหญิง คือ บทบาทการครองตนเป็นเพศพราหมณ์ดังปรากฏในการแสดง ดังนี้

1.1 บทบาทความเป็นพราหมณ์

คำว่า “พราหมณ์” ตามความหมายของพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 (2546) หมายถึง น. คนในวรรณะที่ 1 แห่งสังคมฮินดู ซึ่งมี 4 วรรณะ ได้แก่ พราหมณ์ กษัตริย์ แพศย์ และศูทร, ผู้ที่ถือเพศไว้ผม นุ่งขาวห่มขาว

ในพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง ได้ให้ความหมายไว้ว่า “พราหมณ์” หมายถึง ผู้ที่อยู่ในวรรณะที่สื่อกลางระหว่างเทพเจ้าเข้ากับมนุษย์ เป็นวรรณะเดียวที่ประเสริฐที่สุด (เล่ม11)

งามพิศ สัตย์สงวน (2545) ได้กล่าวว่า พราหมณ์เป็นวรรณะที่สูงที่สุด เป็นพระและนักปรัชญาผู้ซึ่งอุทิศตัวต่อการศึกษาคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์ วรรณะอื่นทั้งหมดต้องให้เกียรติ แม้แต่กษัตริย์ราชสำนักหรือตระกูล

จากข้อความข้างต้น สรุปได้ว่า พราหมณ์ เป็นวรรณะ 1 ใน 4 ตามความเชื่อของสังคมฮินดูที่นับถือศาสนาพราหมณ์ ถือว่าเป็นวรรณะที่ประเสริฐและสูงที่สุด เป็นที่เคารพยกย่อง

ได้รับศรัทธาและการยอมรับจากทุกชนชั้นไม่เว้นแม้แต่วรรณะกษัตริย์ ราชสำนักหรือตระกูล โดยพราหมณ์จะมีลักษณะของการถือเพศ ไว้ผมยาว (ส่วนมากจะมุ่นผมมวย) นุ่งขาวห่มขาว และอุทิศตัวต่อการศึกษาคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์ เป็นนักปรัชญาของศาสนาพราหมณ์ ทำหน้าที่ประกอบพิธีกรรมสำคัญสำคัญทางศาสนา ตลอดจนเป็นสื่อกลางระหว่างเทพเจ้ากับมนุษย์ นอกจากนี้พราหมณ์ยังปรากฏบทบาทสำคัญ โดยเป็นตัวดำเนินเรื่องในการแสดงโขนและละครอีกด้วย

พราหมณ์ เป็นตัวละครที่ปรากฏในการแสดงต่าง ๆ อันเป็นบทบาทสำคัญในการดำเนินเรื่องราว ให้ดำเนินไปตามเป้าหมายที่วางไว้ โดยตัวละครพราหมณ์นี้มีด้วยกันหลายลักษณะ กล่าวคือ เป็นตัวละครที่อยู่ในวรรณะพราหมณ์ตามท้องเรื่อง และตัวละครพราหมณ์ที่มีการปลอมแปลงตัวเพื่อปิดบังอำพรางสภาพความเป็นจริง โดยผู้วิจัยจะกล่าวถึงตัวละครที่บทบาทความเป็นพราหมณ์ในลักษณะที่มีการปลอมแปลงตัว ซึ่งพบในการแสดงเรื่องสุวรรณหงส์ ตอนชมถ้ำ ได้แก่ ตัวละครนางเกศสุริยง ดังนี้

บทบาทความเป็นพราหมณ์ของนางเกศสุริยง เกิดจากการที่นางเกศสุริยงออกติดตามพระสุวรรณหงส์ ด้วยความโศกเศร้าเสียใจจนหมดสติอยู่ในป่า พระอินทร์รู้สึกสงสารจึงช่วยให้ฟื้นคืนสติ และแปลงร่างให้นางเป็นชาย ในรูปลักษณ์ของพราหมณ์หนุ่ม และห้ามเปิดเผยตัวตนที่แท้จริงให้ผู้อื่นรู้ พร้อมทั้งประทานของวิเศษให้กับพราหมณ์เกศสุริยงติดตัวในระหว่างเดินทางตามหาสามี นั่นคือ ศร กับ น้ำมันทิพย์ บทบาทพราหมณ์เกศสุริยง เป็นลักษณะการแสดงแบบผู้เมีย คือ ลักษณะความเป็นชายที่มีความเด็ดเดี่ยว กล้าหาญ ไม่เกรงกลัวต่อภัยอันตราย แต่แฝงด้วยจริตของหญิงสาว ที่ชอบความสวยความงาม ในการแสดงละครนอกเรื่องสุวรรณหงส์ กำหนดบทบาทของพราหมณ์เกศสุริยง ในตอนพราหมณ์เล็กพราหมณ์โต แบ่งเป็น 5 ฉาก คือ

ฉากที่ 2 ฉากศาลาในป่า ยักษ์กุมภณฑ์คอยช่วยเหลือนางเกศสุริยง แสดงให้เห็นถึงบทบาทพราหมณ์เกศสุริยง มีความเด็ดเดี่ยวกล้าหาญ ต่อสู้และฆ่ายักษ์กุมภณฑ์ได้สำเร็จ

ฉากที่ 3 ฉากเมืองไอยรัตน์ พราหมณ์เกศสุริยงชุบชีวิตพระสุวรรณหงส์ แสดงให้เห็นถึงความรักที่มีต่อสามี พราหมณ์เกศสุริยงจึงอาสาช่วยให้พระสุวรรณหงส์ฟื้นคืนชีพ ด้วยอำนาจของน้ำมันทิพย์

ฉากที่ 4 ฉากสวนหลวง พระสุวรรณหงส์ชวนพราหมณ์เกศสุริยงไปเก็บดอกไม้ แสดงให้เห็นถึงบทบาทพราหมณ์เกศสุริยงเดินชมสวนชมดอกไม้

ฉากที่ 5 ฉากถ้ำแก้ว พระสุวรรณหงส์ชวนพราหมณ์เกศสุริยงไปชมถ้ำแก้วแสดงให้เห็นถึงบทบาทพราหมณ์เกศสุริยง เดินชมถ้ำเพชรพลอย การรำแบบพราหมณ์ผู้เมีย แสดงความจริตกิริยาของผู้หญิง

ฉากที่ 6 ฉากห้องบรรทม นางเกศสุริยงหนีกลับเมืองมัตตัง แสดงให้เห็นถึงบทบาทพราหมณ์เกศสุริยง แสดงความโศกเศร้า

ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาบทบาทพราหมณ์เกศสุริยงในการชมถ้ำที่ปรากฏอยู่ในฉากที่ 5 ถ้ำแก้ว ดังนี้ (กรมศิลปากร, 2551)

- พญาเดิน -

- ร้องสระบุหร่ง -

พระตรัสชวนพราหมณ์ชีลีลาศ เที่ยวประพาสพิศดูคูหา
แต่ล้วนของดี ๆ มีราคา ปรารถนาสิ่งใดพี่ให้พราหมณ์
นั่นโกเมนเด่นแดงแสงสาย โน่นเพทายนี่เพชรเท่าเม็ดมะขาม
ที่หินย้อยพร้อยแพรวแก้วพุกาม จงเลือกตามแต่ประกอบชอบวิญญาณ์

- ร้องพราหมณ์เก็บหัวแหวน -

เจ้าพราหมณ์พิศพลอยงามแสงวามวับ เด่นประดับกับแผ่นภูผา
มรกตสดแสงน้ำแตงกวา เพชรนิลจินดาค่าควรเมือง
พระเคียงพราหมณ์ตามบอกหยอกยุด จงชมบุษราคัมน้ำเหลือง
ทับทิมไพฑูรย์จำรูญเรือง เจ้าพราหมณ์เยื้องหยุดรอไม่จรลี
เห็นพระเมินเดินเลือกเอาเกือกเหยียบ แล้วค่อยเลียบเลี้ยวเมียงเลี่ยงหลีกหนี
ให้กุมภณฑ์เก็บไว้ได้ดีดี แล้วทำเฉยเลยรี่ลีลามา
พระโฉมยงทรงเก็บมุกดาหาร ส่งประทานให้พราหมณ์งามหนักหนา
เจ้าพราหมณ์แสร้งแกล้งทำไม่นำพา บอกว่าข้านี้ไม่ชอบใจ ฯ

- เจรจา -

(เจ้าพราหมณ์บอกไม่ชอบ สุวรรณหงส์ว่า ถ้าไม่ชอบก็ทิ้งไป)

- ร้องร่าย -

เมื่อนั้น พระสุวรรณหงส์ยิ่งสงสัย
ชวนพราหมณ์ชีลีลาคลาไคล กลับไปนิเวศน์วังจันทน์ ฯ

- เพลงเร็ว –

ภาพที่ 1 พราหมณ์เกศสุริยง
ที่มา: ผู้วิจัย

จากการศึกษาบทละครฉากที่ 5 ถ้ำแก้ว พบว่า มีบทบาทพราหมณ์เกศสุริยง มีลักษณะกึ่งหญิงกึ่งชาย ที่เรียกว่า ผู้เมีย ดังนี้

1) บทบาทแสดงถึงลีลาเป็นชาย

เป็นบทบาทแสดงท่าทางมองดูเพชรพลอยภายในถ้ำ แสดงถึงความเจิดจรัส ความโดดเด่นของเพชรนิลจินดาที่ประดับอยู่ในถ้ำ ชี้เพชรพลอยตามบทร้อง ทำท่าทีปกปิดกิริยาหญิง โดยพยายามไม่สนใจความงามของเพชรพลอยแบบสตรี ดังปรากฏในบทละครที่ว่า

พระโฉมยงทรงเก็บมุกดาหาร ส่งประทานให้พราหมณ์งามหนักหนา
เจ้าพราหมณ์แสร้งแกล้งทำไม่นำพา บอกว่าข้านี้ไม่ชอบใจ ฯ

(กรมศิลปากร, 2551)

2) บทบาทแสดงถึงความชื่นชอบต่อเพชรนิลจินดาตามประสาหญิง

เป็นบทบาทแสดงถึงพราหมณ์เกศสุริยงมองดูพระสุวรรณหงส์เผลอ แล้วหลบเลี่ยงไปเก็บเพชรพลอย โดยใช้รองเท้าปิดขี้ผึ้ง เหยียบเพชรพลอยที่ชื่นชอบตามวิสัยของสตรี แล้วเรียกให้พราหมณ์โตเก็บไว้ ดังปรากฏในบทละครที่ว่า

เห็นพระเมินเดินเลือกเอาเกือกเหยียบ แล้วค่อยเลียบเลี้ยวเมียงเลี่ยงหลีกหนี
ให้กุมภณฑ์เก็บไว้ได้ดีดี แล้วทำเฉยเลยรี่ลีลามา

(กรมศิลปากร, 2551)

3) บทบาทแสดงถึงความเป็นผู้หญิงเมื่อถูกเกี้ยวพาราสี

เมื่อนางถูกเกี้ยวพาราสี จะแสดงบทบาทถึงการเขิน อาย ปัดป้อง และสะบัดมือ โดยไม่รู้ตัว ซึ่งเป็นจริตทีท่าของผู้หญิงโดยปกติ ดังปรากฏในคำกลอนที่ว่า

พระเคียงพราหมณ์ตามบอกหยอกยุด จงชมบุษราคัมน้ำเหลือง

ทับทิมไพฑูรย์จำรูญเรือง เจ้าพราหมณ์เยื้องหยุดรอไม่จรลี

(กรมศิลปากร, 2551)

สรุปได้ว่า บทบาทนางเกศสุริยงในการแสดงละครนอกเรื่องสุวรรณหงส์ ปรากฏบทบาทการครองตนในเพศพราหมณ์ ที่แสดงถึงความความเด็ดเดี่ยว กล้าหาญ ไม่เกรงกลัวต่อภัยอันตราย แต่แฝงด้วยจริตของหญิงสาว ที่ชอบความสวยงาม แต่ห้ามเปิดเผยไม่ให้ใครรู้ ได้มีการกำหนดบทบาทพราหมณ์เกศสุริยงในการแสดงละครนอกเรื่องสุวรรณหงส์ ทั้งหมด 5 ฉาก บทบาทพราหมณ์เกศสุริยง ที่แอบแฝงความเป็นลักษณะผู้เมีย ที่ปรากฏอยู่ในฉากที่ 5 ถ้ำแก้ว มีลักษณะบทบาทความเป็นพราหมณ์ แบ่งออกเป็น แสดงถึงบทบาทลีลาเป็นชาย แสดงถึงบทบาทความชื่นชอบต่อเพชรนิลจินดาตามประสาหญิง และแสดงถึงบทบาทความเป็นผู้หญิงเมื่อถูกเกี้ยวพาราสี เป็นต้น

1.2 กระบวนท่ารำและวิธีการแสดงบทบาทพราหมณ์เกศสุริยง

1) บทบาทแสดงถึงลีลาเป็นชาย มีรูปแบบท่ารำที่มีความเป็นตัวพระแสดงออกถึงความเป็นผู้ชาย โดยมีตัวอย่างท่ารำดังนี้

ตารางที่ 1 กระบวนท่ารำพราหมณ์เกศสุริยงเรื่องสุวรรณหงส์ ตอนชมถ้ำ

เพลง/คำร้อง	รูปภาพท่ารำ	อธิบายท่ารำ
เจ้าพราหมณ์แสร้งแกล้งทำ		ทิศ : ทิศหน้า เท้า : ถอนเท้าขวา ถอนเท้าซ้าย มือ : มือขวาจีบหงายคลายมือเป็นตั้งวง ระดับชายพก มือซ้ายตั้งวงจีบคว่ำม้วนเป็นจีบหงายระดับชายพก ศีรษะ : เอียงขวา เอียงซ้าย

ไม่นำพา		ทิศ : ทิศหน้า เท้า : เท้าซ้ายเหลื่อมหน้า มือ : มือขวาเท้าสะเอว มือซ้ายวางมือบนหน้าขาซ้าย ศีรษะ : เอียงซ้าย
บอกว่า		ทิศ : ทิศหน้า เท้า : เท้าขวาก้าวหน้า มือ : มือขวาจีบส่งหลัง มือซ้ายจีบแล้วคลายออกระดับอก (ท่าเรียก) ศีรษะ : เอียงขวา
ข้านี้		ทิศ : ทิศหน้า เท้า : เท้าซ้ายก้าวไปด้าน ข้าง เท้าขวาเหลื่อมหน้า มือ : มือขวาเท้าสะเอว มือซ้ายตั้งวงระดับหน้าอกแล้วจีบหงายเข้าที่อก ศีรษะ : เอียงซ้าย เอียงขวา
ไม่ชอบ		ทิศ : ทิศหน้า เท้า : เท้าซ้ายก้าวข้าง มือ : มือทั้งสองตั้งวงล่าง ส่ายมือเล็กน้อย ศีรษะ : ลักคอ

จากตารางจะเห็นได้ว่าท่ารำมีลักษณะแสดงออกถึงความเป็นตัวพระ โดยมีทีท่าว่าไม่ได้สนใจเพชรพลอยตามที่พระสุวรรณหงส์ยื่นให้ เพื่อไม่ให้เกิดพิรุธ

2) บทบาทแสดงถึงความชื่นชอบต่อเพชรนิลจินดาตามประสาหญิง เป็นบทบาทแสดงถึงพราหมณ์เกศสุริยงมองดูพระสุวรรณหงส์เผลอแล้วหลบเลี่ยงไปเก็บเพชรพลอย เพราะมีความชื่นชอบเพชรพลอย มีตัวอย่างท่ารำดังนี้

ตารางที่ 2 กระบวนท่ารำพราหมณ์เกศสุริยงเรื่องสุวรรณหงส์ ตอนชมถ้ำ

เพลง/คำร้อง	รูปภาพท่ารำ	อธิบายท่ารำ
เห็นพระเมิน		ทิศ : ทิศหน้า เท้า : เท้าซ้ายก้าวข้าง มือ : มือขวาตั้งวงบน มือซ้ายจีบส่งหลัง ศีรษะ : เอียงขวา
เดินเลือก		ทิศ : ทิศหน้า เท้า : เท้าขวาก้าวข้าง มือ : มือขวาตั้งวงล่างแขนตึงระดับเอว มือซ้ายตั้งวงล่าง ศีรษะ : เอียงซ้าย <u>หมายเหตุ</u> แล้ววิ่งซอยเท้าไปด้านหลัง
เอาเกือก		ทิศ : หันหลังไปหาเพชรพลอย เท้า : เท้าขวาก้าวหน้า เท้าซ้ายก้าวหน้า (ทำท่าเหยียบเพชรพลอย) มือ : มือทั้งสองข้างเท้าสะเอว ศีรษะ : เอียงซ้าย
เหยียบ		ทิศ : หันหลัง เท้า : เท้าซ้ายยก มือ : มือทั้งสองข้างเท้าสะเอว ศีรษะ : เอียงขวา <u>หมายเหตุ</u> แอบเก็บเพชรพลอยโดยใช้เกือกเหยียบ (รองเท้า)

จากตารางแสดงให้เห็นว่าพราหมณ์เกศสุริยงมีท่ารำแสดงออกในรูปแบบของตัวละครพระ แต่แสดงออกถึงอารมณ์ภายในที่เป็นผู้หญิงและต้องการแอบเก็บเพชรพลอยเพื่อไม่ให้เกิดพิรุธ

3) บทบาทแสดงถึงความเป็นผู้หญิง เมื่อถูกเกี้ยวพาราสี

ตารางที่ 3 กระบวนท่ารำพราหมณ์เกศสุริยงเรื่องสุวรรณหงส์ ตอนชมถ้ำ

เพลง/คำร้อง	รูปภาพท่ารำ	อธิบายท่ารำ
พระเคียง พราหมณ์		ทิศ : ทิศหน้า เท้า : เท้าซ้ายก้าวหน้า มือ : มือขวาจีบหงายระดับชายพก มือซ้ายวางมือบนหน้าขาซ้าย ศีรษะ : เอียงซ้าย
หยอด		ทิศ : ทิศหน้า เท้า : เท้าซ้ายก้าวหน้า มือ : มือขวาเท้าสะเอว มือซ้ายจีบหงายระดับปาก จากนั้นสะบัดจีบออก ศีรษะ : เอียงซ้าย ความหมาย ปัดป้อง
ยุด		ทิศ : ทิศหน้า เท้า : สะดุดเท้าซ้าย แล้วเท้าซ้ายจรด มือ : มือขวาเท้าสะเอวแล้วจีบหงายระดับชายพก มือซ้ายยื่นข้อมือให้พระสุวรรณหงส์จับ ศีรษะ : เอียงซ้าย ความหมาย สะบัดมือ

จำรูญเรือง		ทิศ : ทิศหน้า เท้า : เท้าซ้ายก้าวหน้า มือ : มือขวาตั้งวงผลักพระสุวรรณหงส์ มือซ้ายเท้าสะเอว ศีรษะ : เอียงซ้าย <u>ความหมาย ปัดป้อง</u>

จากตารางแสดงให้เห็นว่า ท่ารำมีลักษณะการปัดป้องของตัวนางจากการที่พระสุวรรณหงส์เข้ามาเกี้ยวพาราสี

จึงสามารถสรุปได้ว่า ในการรำพราหมณ์ของตัวละครเกศสุริยงนั้นมีรูปแบบการรำคือใช้การรำพื้นฐานของตัวพระ เช่น ภาษาท่า ท่ายืน ท่ามอง ท่าเรียก นาฏยศัพท์การยกเท้าเปิดเข่า หรือก้าวข้างแบบตัวพระ แต่จะมีบางบทประพันธ์ที่ต้องแสดงออกให้เห็นถึงจริตจะก้านความเป็นผู้หญิง เช่น ในตอนที่พระสุวรรณหงส์เกี้ยวพาราสีนางเกศสุริยงในเพศสภาพของพราหมณ์ ก็จะมีความเขินอาย ปฏิบัติท่าปัดป้อง แสดงออกอย่างตัวนาง และมีท่าที่ใช้การรำพื้นฐานของตัวนางอย่างชัดเจน เช่น ภาษาท่า ท่าอาย นาฏยศัพท์ การลักคอ เป็นต้น

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 รัชดาพร สุคโต (2542) ศึกษาเรื่องการรำฉุยฉายพราหมณ์ บทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 6) ในแง่ของประวัติความเป็นมาและแก่นของรำฉุยฉายพราหมณ์ ตลอดจนกลวิธีการรำฉุยฉายพราหมณ์ จากศิลปิน 3 ท่าน ได้แก่ ส่องชาติ ชื่นศิริ, ทรงศริ กุญชร ณ อยุธยา และพิศมัย วิไลศักดิ์ จากการวิจัยพบว่า เดิมการรำฉุยฉายพราหมณ์อยู่ในการแสดงเบิกโรง เรื่อง พระคเณศเสียงา ต่อมานิยมนำรำฉุยฉายพราหมณ์ออกแสดงเป็นการรำเดี่ยว และได้รับความนิยมจากอดีตจนถึงปัจจุบัน เนื่องด้วยบทร้องประกอบรำฉุยฉายพราหมณ์มีลักษณะเนื้อหาคำประพันธ์ที่สละสลวยเอื้อต่อการทำบทบาททางนาฏยศิลป์ ท่ารำมีลักษณะของความเป็นผู้ - เมีย (ตัวพระ - ตัวนาง) อยู่ในตัวเดียวกัน การแต่งกายมีลักษณะเฉพาะ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของการแสดงรำฉุยฉายพราหมณ์

2.2 พิมพ์รัตน์ นะวะศิริ (2548) ศึกษาเรื่องการรำของตัวพราหมณ์ในการแสดงละครนอก มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์การรำของตัวพราหมณ์ในการแสดงละครนอก โดยเลือกศึกษาบทบาทการแสดงของพราหมณ์ที่แปลงตนมาจากผู้หญิง 4 ชุด ได้แก่ บทรบในเรื่อง

สุวรรณหงส์ 1 ชุด บทชมความงามตามธรรมชาติและบทเกี้ยวพาราสีในเรื่องสุวรรณหงส์ 1 ชุด บทโศกเศร้าในเรื่องมณีพิชัย 1 ชุด และเรื่องลักษณวงศ์ 1 ชุด ผลการวิจัยพบว่า พราหมณ์ที่แปลงตนมาจากตัวนางมักมีสถานะเป็นนางกษัตริย์มาก่อน ดังนั้นบุคลิกและลีลาท่ารำของพราหมณ์แปลงจึงแฝงจริตกิริยาของสตรีชั้นสูงไว้ ในการแสดงพราหมณ์แปลง เป็นตัวละครที่มีสองบุคลิก กล่าวคือ บุคลิกภายนอกเป็นพราหมณ์ผู้ชายที่เสแสร้งแสดงกิริยาสง่างาม วาจาเรียบร้อยเป็นที่น่าเคารพแบบนักบวช มีท่าทีระมัดระวังตัว แต่บุคลิกภายในที่เป็นนางกษัตริย์จะเผยออกมาเมื่อลืมตัวจนไม่สามารถปกปิดกิริยาที่แท้จริงได้ ก็จะแสดงท่าทีกระตุ้งกระติ้งเอียงอาย และควักค้อนตามนิสัยเดิม แบบแผนการรำพราหมณ์มีลักษณะที่สำคัญ คือ การรำแบบสง่างามและนุ่มนวล โดยเคลื่อนไหวร่างกายไม่แรงนักและค่อนข้างรวดเร็วตามบทร้องและทำนองเพลงที่กระชับ จุดเด่นของท่ารำพราหมณ์ คือ รำแบบตัวนาง คือ รำแบบปิดเข่า ลักคอ กล่อมหน้า มีท่ารำแบบนางล้วน ๆ และท่าที่ผสมลักษณะตัวนางเฉพาะส่วนล่างหรือส่วนบน ที่เรียกว่า “รำแบบผู้เมีย” บางช่วงจะแสดงจริตกิริยาของผู้หญิงออกมาอย่างเด่นชัดในบทต่าง ๆ ยกเว้นบทรบที่ต้องแสดงอารมณ์กล้าหาญแบบผู้ชายเพียงอย่างเดียว ลักษณะอารมณ์ที่แสดงถึงความเป็นสตรี คือ ท่าทีปัดป้อง สะบัดมือ เดินเลี่ยงออกไป การแสดงออกทางสีหน้า คือ การควักค้อน ใบหน้าเศร้าหมอง และหลบหน้า กิริยาท่ารำเหล่านี้สอดแทรกลงในท่ารำเพื่อให้เหมาะสมกับบทบาทของพราหมณ์แปลง

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ศึกษากระบวนท่ารำและวิธีการแสดงบทบาทพราหมณ์เกศสุริยงในการแสดงละครนอก เรื่องสุวรรณหงส์ ตอน ชมถ้ำ ตามบทของกรมศิลปากร ที่ปรับปรุงขึ้นใหม่จากบทพระนิพนธ์ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงภูวเนตรนรินทรฤทธิ์ ตามแนวทางคุณครูจำเรียง พุธประดับ ศิลปินแห่งชาติ ในงานพระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระศพสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ โดยวิเคราะห์เนื้อหา จากเอกสาร สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญแบบสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection)

กลุ่มตัวอย่าง

ผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งนี้ซึ่งได้รับบทบาทนางเกศสุริยง ในการแสดงละครนอก เรื่อง สุวรรณหงส์ ตอน ชมถ้ำ ในพระราชพิธีพระราชทางเพลิงพระศพสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนากรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ จำนวน 2 คน ได้แก่ อาจารย์นฤมัย ไตรทองอยู่ ผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์ไทย และผู้ช่วยศาสตราจารย์ขวัญใจ คงถาวร ผู้รับการถ่ายทอดท่ารำตามแนวทางของ คุณครูจำเรียง พุธประดับ ศิลปินแห่งชาติ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่มีส่วนช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลของงานวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. การสร้างเครื่องมือวิจัย

แบบสัมภาษณ์ สร้างจากกรอบวัตถุประสงค์ โดยกำหนดประเด็นคำถามที่เกี่ยวข้องกับบทบาทนางเกศสุริยงในการแสดงละครนอกเรื่องสุวรรณหงส์ และกระบวนท่ารำบทบาทพราหมณ์เกศสุริยงในการแสดงละครนอกเรื่องสุวรรณหงส์ ตอนชมถ้ำ โดยมุ่งเน้นไปที่ตัวละคร ได้แก่ นางเกศสุริยง และ พราหมณ์เกศสุริยง มีแนวข้อคำถาม 2 ประเด็นดังนี้

ประเด็นที่ 1 กลุ่มผู้มีความรู้วิชาการ ความสามารถทางวิชาการด้านนาฏศิลป์ไทย ประเด็นในการสัมภาษณ์ เกี่ยวกับความเป็นมาของวรรณกรรมเรื่อง สุวรรณหงส์ บทบาทพราหมณ์มีความสำคัญต่อวรรณกรรมไทยและ พราหมณ์เกศสุริยงที่แปลงมาจากบทวรรณกรรมสู่บทการแสดง

ประเด็นที่ 2 กลุ่มผู้มีความรู้ความสามารถด้านการถ่ายทอด การแสดงนาฏศิลป์ ประเด็นในการสัมภาษณ์ เกี่ยวกับ รูปแบบในการแสดงละครนอกเรื่องสุวรรณหงส์ ตอน ชมถ้ำ ของตัวพราหมณ์เกศสุริยง วิธีการรำของพราหมณ์ผู้เมีย กระบวนท่ารำและวิธีการแสดงตัวพราหมณ์ของนางเกศสุริยง ตอน ชมถ้ำ และจุดเด่นของบทบาทพราหมณ์เกศสุริยง ตอน ชมถ้ำ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการศึกษาจากข้อมูลเอกสาร งานวิจัย การสัมภาษณ์ เป็นการเก็บข้อมูลวิจัยด้วยการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องกับประเด็นศึกษา โดยอาศัย แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง เป็นเครื่องมือสำคัญในการเก็บข้อมูล และการศึกษาข้อมูลภาคสนาม โดยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม คือ การรับการถ่ายทอดท่ารำบทบาทพราหมณ์เกศสุริยงในการแสดงละครนอกเรื่องสุวรรณหงส์ ตอน ชมถ้ำ จากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ขวัญใจ

คงถาวร เพื่อศึกษาและวิเคราะห์กระบวนท่ารำ และวิดีทัศน์การแสดงละครนอกเรื่องสุวรรณหงส์ ตอนชมถ้ำ จัดแสดงในงานพระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระศพสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ในปี พ.ศ. 2551 ณ มณฑลพิธีท้องสนามหลวง เพื่อศึกษารูปแบบวิธีการแสดง

การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้ศึกษาเอกสารและการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยแบ่งเป็นวิเคราะห์โดยจัดแบ่งกลุ่มบทบาทนางเกศสุริยงในการแสดงละครนอก เรื่อง สุวรรณหงส์ และวิเคราะห์กระบวนท่ารำและวิธีการแสดงบทบาทพราหมณ์เกศสุริยง เรื่องสุวรรณหงส์ ตอน ชมถ้ำ โดยศึกษากระบวนท่ารำและวิธีการแสดงบทบาทพราหมณ์เกศสุริยง เรื่องสุวรรณหงส์ ตอนชมถ้ำ ตามแนวทางผ่านการถ่ายทอดจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ขวัญใจ คงถาวร จากเอกสาร ตำรา เพื่อให้ข้อมูลตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้ นำสู่การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาและเขียนผลการวิเคราะห์ในลักษณะการบรรยายเชิงพรรณนา

การนำเสนอข้อมูล

ข้อมูลทั้งหมดที่ได้ศึกษา ได้จัดทำเป็นรูปแบบรายงานเอกสารวิจัย และนำเสนอเป็นบทความวิจัยตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ 1 บทบาทพราหมณ์ของนางเกศสุริยงในการแสดงละครนอกเรื่อง สุวรรณหงส์ ตอน ชมถ้ำ ปรากฏ 3 บทบาท ได้แก่ บทบาทแรกของนางเกศสุริยงคือบทบาทของหญิงที่ปลอมตัวเป็นพราหมณ์อย่างเพศชาย ต้องแสดงท่าทางกิริยา และบุคลิกภาพให้สมกับเพศชายอย่างแนบเนียน เพื่อไม่ให้ผู้อื่นสงสัยในเพศที่แท้จริง ขณะเดียวกันแม้จะปลอมตนอยู่ในเพศพราหมณ์ นางเกศสุริยงก็มีความรู้สึกแบบหญิงสาวที่หลบซ่อนอยู่ภายใน บทบาทที่สองจึงเป็นการแสดงถึงการเก็บอารมณ์ความเป็นหญิงไว้ไม่ให้ปรากฏออกมาชัดเจน ผู้แสดงจะต้องแสดงออกผ่านแววตา สีหน้า และท่าทางที่ละเอียดอ่อนช้อย ได้แก่ ฉากที่ชำเลืองดูเพชรพลอยและแอบใช้เท้าเหยียบเพื่อเก็บส่งให้ยักษ์กุมภณฑ์ และอีกหนึ่งบทบาทได้แก่ บทบาทที่แสดงออกถึงความเป็นผู้หญิงอย่างชัดเจน เมื่อถูกพระสุวรรณหงส์เกี้ยวพาราสี ทำให้มีการแสดงออกท่าทางของผู้หญิงโดยไม่ทันตั้งตัว

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ 2 กระบวนท่ารำและวิธีการแสดงบทบาทพราหมณ์เกศสุริยง เรื่องสุวรรณหงส์ ตอน ชมถ้ำ ตัวละครนางเกศสุริยงมีบทบาทที่ซับซ้อน ทั้งด้านอารมณ์และท่าทางในการปฏิบัติท่ารำ ในการปลอมตนเป็นพราหมณ์นั้น ผู้แสดงต้องใช้รูปแบบการรำซึ่งมีลักษณะเฉพาะ ซึ่งแตกต่างจากการรำของตัวนางทั่วไป โดยมีพื้นฐานมาจากท่ารำของ ตัวพระ ผสมกับท่าทางของ ตัวนาง ซึ่งในช่วงที่นางเกศสุริยงยังต้องแสดงตนเป็นชาย การรำของนางจึงอิงท่ารำพื้นฐานของตัวพระทั้งภาษาท่าและนาฏยศัพท์ ซึ่งเป็นแบบแผนที่แสดงถึงความสง่างามของตัวละครพระ แต่ในบางช่วงโดยเฉพาะตอนที่พระสุวรรณหงส์เริ่มเกี้ยวพาราสีพราหมณ์น้อย (ซึ่งแท้จริงคือนางเกศสุริยง) การแสดงออกของตัวละครก็เปลี่ยนไปเพื่อสะท้อนถึงความรู้สึกของหญิงสาวที่เริ่มหวั่นไหว มีการใช้ลักษณะการรำของตัวนางเข้ามาประกอบด้วย เช่น ภาษาท่าท่าอาย ท่าปัดป้อง และนาฏยศัพท์ การลักคอในท่ารำต่าง ๆ ซึ่งเป็นท่าที่แสดงความอ่อนหวาน นุ่มนวล และมีเสน่ห์ของหญิงสาวได้อย่างชัดเจน

อภิปรายผล

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า บทบาทพราหมณ์ของนางเกศสุริยงแสดงให้เห็นถึงการทับซ้อนของเพศภาวะและอารมณ์ภายใน ผู้แสดงต้องถ่ายทอดความเป็นชายตามบทบาทพราหมณ์อย่างน่าเชื่อถือ ขณะเดียวกันต้องสื่อสารความรู้สึกหญิงที่ซ่อนอยู่ภายในผ่านท่าทางและสีหน้า สอดคล้องกับแนวคิด “ตัวละครสองชั้น” ของพิมพ์รัตน์ นะวะสิริ (2548) และสมบัติ พลายน้อย (2550) ที่เห็นว่าตัวละครหญิงในวรรณคดีมักเผชิญความขัดแย้งด้านอารมณ์และหน้าที่ทางสังคม นอกจากนี้ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า กระบวนท่ารำของพราหมณ์เกศสุริยงมีลักษณะผสมผสานระหว่างท่ารำของตัวพระและตัวนาง โดยใช้ท่ารำแสดงให้เห็นถึงความสง่างามของตัวพระในช่วงปลอมตนและใช้ท่ารำของตัวนางในช่วงที่แสดงอารมณ์หวั่นไหวซึ่งเป็นลักษณะของการใช้ภาษาท่าแสดงอารมณ์ที่เกิดจากภายใน การผสมผสานนี้ช่วยถ่ายทอดอารมณ์ได้ลึกซึ้งและมีความยืดหยุ่นตามแนวคิดของวิจิตร คุณาวุฒิ (2546) และชื่นใจ เพชรแก้ว (2553) ที่เห็นว่าละครนอกสามารถประยุกต์ท่ารำเพื่อสื่อภาวะจิตใจของตัวละครได้อย่างมีศิลปะ โดยสรุป บทบาทและท่ารำของพราหมณ์เกศสุริยงเป็นตัวอย่างของการแสดงที่สะท้อนความซับซ้อนทั้งในด้านเพศภาวะ อารมณ์ และค่านิยมทางสังคม อันเป็นเอกลักษณ์ของศิลปะการแสดงไทย

องค์ความรู้ใหม่

1. การใช้ภาษาท่าผสมผสาน เกิดความเข้าใจใหม่เกี่ยวกับการรำที่ผสมผสานลักษณะของ ตัวพระ และ ตัวนาง ในตัวละครเดียวกัน โดยไม่จำกัดว่าท่ารำต้องยึดเพศสภาพใดเพศสภาพหนึ่งเท่านั้น แต่สามารถใช้ภาษาท่าทางแบบลูกผสม เพื่อสะท้อนภาวะทางจิตใจและบริบทของบทบาทที่ซับซ้อนได้ เช่น การใช้ท่ารำตัวพระแสดงบุคลิกภายนอกของพราหมณ์ แต่แทรกท่ารำแบบตัวนางเพื่อแสดงอารมณ์ผู้หญิงที่ถูกเกี้ยวพาราสี

2. มิติทางเพศภาวะในนาฏศิลป์ไทยดั้งเดิม แม้นาฏศิลป์ไทยจะมีการจำแนกลักษณะตัวละครของ “ตัวพระ” และ “ตัวนาง” อย่างชัดเจน แต่บทบาทของนางเกศสุริยงแสดงให้เห็นว่า เพศภาวะในนาฏศิลป์อาจมีความยืดหยุ่น ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับ พื้นที่กลางทางเพศในศิลปะการแสดง ซึ่งเปิดโอกาสให้ตัวละครแสดงความหลากหลายทางอารมณ์และเพศสภาพได้มากขึ้น

สรุป/ข้อเสนอแนะ

สรุป จากการศึกษาบทบาทของนางเกศสุริยงในละครนอกเรื่อง สุวรรณหงส์ ตอนชมถ้ำ พบว่า ผู้แสดงต้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติท่ารำพื้นฐานของตัวพระและตัวนาง เพราะบทบาทตัวละครพราหมณ์เกศสุริยงมีความซับซ้อนในใช้ภาษาท่ารำที่ผสมผสานระหว่างลักษณะของตัวพระและตัวนางอย่างแยบคาย เพื่อถ่ายทอดความซับซ้อนของเพศสภาพและอารมณ์ภายใน องค์ความรู้ใหม่ที่ได้คือการเข้าใจแนวคิด “ภาษาท่าผสมผสาน” ซึ่งแสดงถึงความยืดหยุ่นทางเพศภาวะในนาฏศิลป์ไทย ตลอดจนแนวทางใหม่ในการตีความตัวละครที่ซับซ้อนทั้งทางบทบาทและอารมณ์ **ข้อเสนอแนะ** มีวรรณคดีอีกหลายเรื่อง นอกเหนือจากเรื่องสุวรรณหงส์ ที่มีตัวละครพราหมณ์ ทั้งพราหมณ์ที่แปลงตนมาจากหญิง และพราหมณ์ที่ปลอมตนมาจากชาย ควรมีการศึกษารูปแบบกระบวนท่ารำของตัวละครพราหมณ์อื่น ๆ อีก

เอกสารอ้างอิง

กรมศิลปากร. (2551). *บทละครงานงานพระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระศพสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์.* กรุงเทพฯ: กลุ่มวิจัยและพัฒนา สำนักการสังคีต กรมศิลปากร.

งามพิศ สัตย์สงวน. (2545). *ทุนวิจัยงบประมาณแผ่นดิน เรื่อง การหน้าที่กำลังเปลี่ยนแปลงของสถาบันศาสนาในกรุงเทพมหานคร: กรณีศึกษาศาสนาพราหมณ์-ฮินดู (เทวสถานโบสถ์พราหมณ์).* กรุงเทพฯ: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.

ชื่นใจ เพชรแก้ว. (2553). การถ่ายทอดอารมณ์ในนาฏศิลป์ไทย. *วารสารศิลปกรรมไทย*, 8(2), 34-50

พนม ลิ้มอารีย์. (2533). *การแนะแนวเบื้องต้น.* กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

พระไตรปิฎกฉบับหลวง. (2546). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง เล่ม 11: พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฏิกวรรค.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พิมพ์รัตน์ นะวะศิริ. (2548). *การรำของตัวพราหมณ์ในการแสดงละครนอก*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพฯ.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542.* กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเค ชั่นส์.

วิจิตร คุณาวุฒิ. (2546). *นาฏศิลป์ไทย: รากฐานและพัฒนาการ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

สมบัติ พลายน้อย. (2550). *วรรณคดีไทย.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แสงดาว.

สุรพล วิรุฬห์รักษ์. (2543). *วิวัฒนาการนาฏยศิลป์ไทยในกรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ. 2325 - 2477.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การพัฒนาระบบการเรียนการสอนสังคมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 โรงเรียนวัดบัวขวัญ (มีทับราษฎร์บำรุง) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1*

DEVELOPMENT OF A SOCIAL STUDIES TEACHING SYSTEM BASED ON THE PRINCIPLES OF 4 IDDHIPADA WAT BUAKHWAN SCHOOL (MEE THAP RAT BAMRUNG) NONTHABURI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1

เอกไผท แก้วหอม[1], สมชัย ศรีนอก[2] และ พระมหาสมบูรณ์ สุธมฺโม[3]

Akepathai Kaewhom[1], Somchai Srinok[2] and Phramaha Somboon Sudhammo[3]

[1-3]คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

[1-3]Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author's Email: akepathai2@gmail.com

วันที่รับบทความ : 16 ตุลาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 28 ตุลาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 30 ตุลาคม 2568

Received 16 October 2025; Revised 28 October 2025; Accepted 30 October 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 2) พัฒนาระบบการเรียนการสอนสังคมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 3) ทดลองใช้ระบบการเรียนการสอนสังคมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 และ 4) ประเมินและรับรองระบบ

Citation:

* เอกไผท แก้วหอม, สมชัย ศรีนอก และ พระมหาสมบูรณ์ สุธมฺโม. (2568). การพัฒนาระบบการเรียนการสอนสังคมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 โรงเรียนวัดบัวขวัญ (มีทับราษฎร์บำรุง) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(6), 300-321.

Akepathai Kaewhom, Somchai Srinok and Phramaha Somboon Sudhammo. (2025). Development Of A Social Studies Teaching System Based On The Principles Of 4 Iddhipada Wat Buakhwan School (Mee Thap Rat Bamrung) Nonthaburi Primary Educational Service Area Office 1. Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(6), 300-321.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

การเรียนการสอนสังคมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 โรงเรียนวัดบัวขวัญ (มีทับราษฎร์บำรุง) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยและพัฒนา กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูผู้สอนโรงเรียนวัดบัวขวัญ จำนวน 35 คน ใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 2 ชนิด คือ 1) แบบสอบถาม 2) แบบสัมภาษณ์ การวิจัยเชิงปริมาณวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (μ) และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิเคราะห์เนื้อหาแล้วเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) การจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาโรงเรียนวัดบัวขวัญ (มีทับราษฎร์บำรุง) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 พบว่า ครูตั้งใจสอนให้ผู้เรียนมีฉันทะรักเรียนแล้วต้องขยัน ตั้งจิต ใช้สติปัญญาพิจารณาในเรื่องที่เรียน เพื่อให้เกิดความเข้าใจ การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนการสอน ต้องทำให้ผู้เรียนมีใจรักในวิชาที่เรียนก่อนแล้วอิทธิบาทข้ออื่น ๆ ก็จะเกิดตามมา 2) รูปแบบการจัดการเรียนการสอนเป็นไปตามกฎข้อบังคับของกระทรวงที่กำหนดให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการจัดการเรียนรู้ ครูได้รับการประเมินผลการจัดการเรียนรู้และนำผลประเมินไปพัฒนาตนเอง 3) ผลการทดลองใช้ระบบการเรียนการสอนสังคมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 พบว่า ด้านหลักสูตรการเรียนรู้ มีเนื้อหาสาระเหมาะสมกับวัย ด้านกระบวนการเรียนรู้ ส่งเสริมประสบการณ์การเรียนรู้ ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนนำประสบการณ์ไปใช้ดำเนินชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพด้านสื่อการเรียน คือ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร และ ด้านการวัดและประเมินผล และ 4. ความพึงพอใจด้านบรรยากาศ ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ และด้านประโยชน์ที่ได้รับ ทั้งหมดอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: การพัฒนาระบบการเรียนการสอน, ระบบการเรียนการสอนสังคมศึกษา, หลักอิทธิบาท 4

Abstract

This research article aims to 1) study the teaching of social studies according to the principles of the Four Bases of Influence, 2) develop a social studies teaching system according to the principles of the Four Bases of Influence, and 3) experiment with the use of a social studies teaching system according to the principles of the Four Bases of Influence. and 4) Evaluate and certify the social studies teaching system according to the four principles of

Iddhipada, Wat Buakwan School (Meetap Rat Bamrung), Nonthaburi Primary Educational Service Area Office 1, the research format is research and development. The sample consisted of 35 teachers from Wat Buakwan School. The method of selection was purposive. There were two types of research tools: 1) questionnaires and 2) interviews. Quantitative research analyzes data using statistics of frequency (Frequency), percentage (Percentage), mean (μ) and standard deviation. Qualitative research uses content analysis and writes a descriptive report.

The research results found that 1) The teaching of social studies at Wat Buakwan School (Meetap Rat Bamrung), Nonthaburi Primary Educational Service Area Office 1 found that Teachers intend to teach students to have a passion for learning and to be diligent, focused, and use their intellect to consider the subject being studied in order to gain understanding and apply the principles of the Four Bases of Power. 2) The teaching and learning format is in accordance with the Ministry's regulations that place learners at the center of learning. Teachers are evaluated for their learning management and use the evaluation results for self-development. 3) The results of the experiment using the social studies teaching system according to the Four Bases of Power found that the learning curriculum has content appropriate for the age. The learning process promotes learning experiences. In terms of learning activities, students can apply their experiences to their lives effectively. In terms of learning media, they can use newspapers and magazines, and in terms of measurement and evaluation. and 4. Satisfaction with the atmosphere, learning activities, and benefits received were all at a high level.

Keywords: Development of teaching systems, Social studies teaching systems, Four principles of influence

บทนำ

โลกในศตวรรษที่ 21 ระบบการศึกษามีการพัฒนาเพื่อให้สอดคล้องกับภาวะความเป็นจริง ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เป็นเรื่องจำเป็นที่เยาวชนต้องได้รับการพัฒนาเพื่อให้มีศักยภาพสำหรับการดำรงชีวิตได้อย่างเท่าทัน ในศตวรรษที่ 21 กรอบความคิดเพื่อการเรียนรู้ประกอบด้วย ทักษะการเรียนรู้ (3Rs) ได้แก่ การอ่าน การเขียน การคำนวณ และนวัตกรรม (8Cs) ได้แก่ การคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร การร่วมมือ ความคิดสร้างสรรค์ รวมถึงทักษะชีวิตและอาชีพ ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี และการบริหารจัดการด้านการศึกษาแบบใหม่ ทั้งนี้การเรียนการสอนเน้นเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เข้ากับบริบทโลกที่เปลี่ยนแปลงไป (R. C. Kilbane & B. N. Milman, 2014) การจัดการเรียนการสอนในภาวการณ์ปัจจุบัน หน่วยงานทางการศึกษาตระหนักและพยายามที่จะส่งเสริมสนับสนุนบุคลากรทางการศึกษาปฏิรูปการจัดการเรียนการสอน โดยยึดแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 24 การจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัด และความแตกต่างของผู้เรียน ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการเผชิญกับสถานการณ์และประยุกต์ใช้เพื่อป้องกันและแก้ปัญหา ให้ผู้เรียนเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ผสมผสานกับความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างสมดุล (ราชกิจจานุเบกษา, 2559)

การเรียนการสอนในวิชาต่าง ๆ มุ่งตอบสนองต่อความต้องการและการเปลี่ยนแปลงของสังคมในแต่ละยุคสมัย เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ สังคมศึกษาเป็นวิชาที่มีความสำคัญต่อผู้เรียนอย่างยิ่ง แต่ในความเป็นจริงมักจะพบว่าผู้เรียนส่วนมากขาดความสนใจ ไม่ใส่ใจการเรียน ปัจจัยสำคัญคือการสอนของครู ซึ่งการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาได้ถูกละเลยมาเป็นเวลาช้านาน เพราะไม่ใช่วิชาที่เพิ่มผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ (GDP) การเรียนการสอนสังคมศึกษาที่ผ่านมาจึงเป็นการเรียนการสอนแบบสังคมศึกษาเชิงรับ (Passive social studies) ไม่ใช่สังคมศึกษาเชิงรุก (Active social studies) ที่เน้นการแก้ปัญหามากกว่าการให้ข้อมูล ในอนาคตจึงต้องเน้นการสอนสังคมศึกษาในลักษณะของการสร้างคนรุ่นใหม่ให้เข้าใจการเปลี่ยนแปลง การแก้ปัญหาและการสร้างสังคมที่เป็นมาในแต่ละยุคเป็นอย่างไร ประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใด เพราะอะไร กรณีที่ไม่เป็นอย่างที่เป็นอยู่จะมีทางเลือกใดและอาจจำลองสถานการณ์ว่าถ้าใช้ทางเลือกอื่นจะเป็นอย่างไร การสอนสังคมศึกษายุคใหม่

จะต้องเน้นการคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา การสื่อสาร การทำโครงการ และการฝึกให้มีผลงานใหม่ ๆ หรือทางเลือกใหม่ที่ผู้เรียนสร้างขึ้นมาเองได้ การเรียนรู้สังคมศึกษาอย่างสร้างสรรค์หรือเชิงรุกจะทำให้สามารถสร้างสังคมที่เอื้อต่อชีวิตและสังคมยุคใหม่สำหรับอนาคตได้อย่างมีคุณค่า (อุเทน วางหา, 2560) โดยหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กล่าวถึง การพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ ช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ คือความสามารถในการ 1) สื่อสาร 2) การคิด 3) การแก้ปัญหา 4) การใช้ทักษะชีวิต และ 5) การใช้เทคโนโลยี ทักษะชีวิตเป็นทักษะสำคัญที่ผู้เรียนจะต้องพัฒนาเป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันความเปลี่ยนแปลงของสังคม สภาพแวดล้อม และการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น (วิภาวรรณ พินลา และ วิภาดา พินลา, 2561)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดองค์ประกอบของทักษะชีวิตที่สำคัญที่จะช่วยสร้างและพัฒนาภูมิคุ้มกันชีวิตให้กับเด็กและเยาวชนในสภาพสังคมปัจจุบัน และเตรียมพร้อมสำหรับความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคตไว้ 4 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น ผู้เรียนรู้จักความถนัด ความสามารถ จุดเด่น จุดด้อยของตนเอง เข้าใจความแตกต่างของแต่ละบุคคล องค์ประกอบที่ 2 การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ผู้เรียนสามารถแยกแยะข้อมูล ข่าวสาร ปัญหาและสถานการณ์รอบตัว วิพากษ์วิจารณ์ และประเมินสถานการณ์รอบตัวด้วยหลักเหตุผล หาทางเลือกและตัดสินใจแก้ปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างสร้างสรรค์ องค์ประกอบที่ 3 การจัดการกับอารมณ์และความเครียด ผู้เรียนเข้าใจและรู้เท่าทันภาวะอารมณ์ของบุคคลรู้สาเหตุของความเครียด และองค์ประกอบที่ 4 การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น ผู้เรียนเข้าใจมุมมอง อารมณ์ ความรู้สึกของผู้อื่น ใช้ภาษาพูดและภาษากาย เพื่อสื่อสารความรู้สึก นึกคิดของตนเอง รับรู้ความรู้สึกนึกคิดและความต้องการของผู้อื่น วางตัวได้ถูกต้องเหมาะสมในสถานการณ์ต่าง ๆ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2555)

รายงานผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2563 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 พบว่า คะแนนเฉลี่ย กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีคะแนน

เฉลี่ยร้อยละ 29.99 ซึ่งเป็นคะแนนเฉลี่ยที่ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยระดับประเทศ และจากการรายงานผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2559 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 พบว่า คะแนนเฉลี่ยกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 35.24 ซึ่งเป็นคะแนนเฉลี่ยที่ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยระดับประเทศ เมื่อวิเคราะห์รายสาระการเรียนรู้ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 ควรเร่งพัฒนา คือ สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ, 2567) หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเรื่องคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย พระพุทธองค์ทรงแสดงชาดกไว้มากมายความสำเร็จทั้งหลายปรากฏเกี่ยวข้องกับเรื่องอิทธิบาทด้วยเสมอ แม้แต่ในครั้งที่พระมหาบุรุษ ครั้งยังไม่ได้ตรัสรู้ ทรงเป็นพระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพระมหาชนก พระองค์นำบริวารออกเดินเรือข้ามมหาสมุทรเพื่อไปค้าขายเมืองมิถิลา ระหว่างเดินทางเกิดอุบัติเหตุเรืออับปางในท่ามกลางมหาสมุทร บรรดาบริวารจมน้ำเสียชีวิตทั้งหมด เพราะพวกเขาเกิดความท้อแท้ ไม่คิดเพียรพยายามว่ายน้ำสู้เพื่อเอาชีวิตรอด ส่วนพระมหาชนกนำอิทธิบาทมาใช้ คือ มีใจรักชีวิตของตน เพียรพยายามเอาชีวิตตนรอด เอาใจใส่ไม่ท้อถอยในหน้าที่ตน และใช้ปัญญาพิจารณาวิธีว่ายน้ำ คือไม่ว่ายเร็วเกินไปและช้าเกินไป (ปุ้ย แสงสาย, 2559)

การเรียนรู้ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดบัวขวัญ (มีทับราษฎร์บำรุง) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 จะบรรลุผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากได้รับการส่งเสริมให้ยึดถือหลักอิทธิบาท 4 เป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาตน หลักธรรมนี้เป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จที่นำไปสู่ผลลัพธ์ตามที่มุ่งหวัง โดยประกอบด้วยองค์ธรรม 4 ประการ ได้แก่ 1) ฉันทะ หมายถึง ความพึงพอใจและความรักในสิ่งที่ทำ มีแรงปรารถนาในการสร้างผลลัพธ์ให้ดียิ่งขึ้นอย่างต่อเนื่อง 2) วิริยะ คือ ความเพียรพยายาม ความอดทน และความมุ่งมั่นไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค 3) จิตตะ หมายถึง การมีสมาธิ ตั้งใจ และจดจ่ออยู่กับสิ่งที่ทำโดยไม่วอกแวก 4) วิมังสา คือ การใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญ ตรวจสอบเหตุและผล รวมทั้งคิดค้นแนวทางปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2559) การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาพฤติกรรมผู้เรียนเป็นภารกิจที่ท้าทายความสามารถของครูผู้สอน เนื่องจากลักษณะพฤติกรรมของผู้เรียนไม่สามารถวัดหรือสังเกตได้ชัดเจนในระยะสั้น โดยเฉพาะด้านความรับผิดชอบ ครูจึงจำเป็นต้องออกแบบกิจกรรม

การเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับหลักอิทธิบาท 4 เพื่อสร้างแรงจูงใจภายในและพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ การจัดการเรียนรู้รายวิชาสังคมศึกษาที่บูรณาการหลักอิทธิบาท 4 จึงมีเป้าหมายในการปลูกฝังความรู้ควบคู่คุณธรรม ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกแห่งความรับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการเป็นพลเมืองดีในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 โรงเรียนวัดบัวขวัญ (มีทับราษฎร์บำรุง) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1

2. เพื่อศึกษาพัฒนาระบบการเรียนการสอนสังคมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 โรงเรียนวัดบัวขวัญ (มีทับราษฎร์บำรุง) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1

3. เพื่อศึกษาเพื่อทดลองใช้ระบบการเรียนการสอนสังคมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 โรงเรียนวัดบัวขวัญ (มีทับราษฎร์บำรุง) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1

4. เพื่อประเมินและรับรองระบบการเรียนการสอนสังคมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 โรงเรียนวัดบัวขวัญ (มีทับราษฎร์บำรุง) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนการสอนสังคมศึกษา

สังคมศึกษาเป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคม โดยเน้นการเรียนรู้จากชีวิตจริงผ่านกระบวนการคิด วิเคราะห์ และการมีส่วนร่วมในสังคม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2562) การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาที่มีประสิทธิภาพจึงควรเน้นให้ผู้เรียนเกิด “การเรียนรู้เชิงคุณค่า” ควบคู่กับ “การเรียนรู้เชิงกระบวนการ” เพื่อให้สามารถดำรงตนในสังคมได้อย่างมีความสุขและมีจิตสำนึกพลเมืองดี (อัมพร ม้าคะนอง, 2561)

2. หลักอิทธิบาท 4 กับการพัฒนาระบบการเรียนรู้

อิทธิบาท 4 ประกอบด้วย **ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา** เป็นหลักธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนาที่มุ่งส่งเสริม “ความสำเร็จของการกระทำ” ทั้งทางโลกและทางธรรม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2545)

ฉันทะ คือ ความพอใจในสิ่งที่ทำ เป็นแรงจูงใจภายในที่ทำให้ผู้เรียนรักการเรียนรู้

วิริยะ คือ ความเพียร ความมุ่งมั่นในการลงมือทำ

จิตตะ คือ การเอาใจใส่ตั้งมั่นไม่ฟุ้งซ่าน

วิมังสา คือ การใช้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรองผลของการกระทำ

การบูรณาการอิทธิบาท 4 เข้ากับการเรียนการสอนสามารถสร้างแรงจูงใจและสมรรถนะภายในของผู้เรียนได้อย่างยั่งยืน (พระมหาสมชาย ฐิตวิริโย, 2560)

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 ในการศึกษา

งานวิจัยของ กาญจนา วรนาม (2561) พบว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักอิทธิบาท 4 เป็นฐานช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรับผิดชอบต่อการเรียนมากขึ้น และมีเจตคติเชิงบวกต่อรายวิชา สมจิตร ศรีแสง (2563) ศึกษาการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้เชิงพุทธ พบว่า การนำหลักอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ในแผนการสอนทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความพึงพอใจของนักเรียนสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญในทำนองเดียวกัน พรชัย อินทร์ศรี (2565) รายงานว่า ครูที่ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้โดยอิงหลักอิทธิบาท 4 สามารถกระตุ้นให้นักเรียนเกิดฉันทะและวิริยะ ส่งผลต่อพฤติกรรมใฝ่เรียนรู้และวินัยในชั้นเรียน

4. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาระบบการเรียนการสอน

“ระบบการเรียนการสอน” หมายถึง การจัดองค์ประกอบการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกันระหว่าง ผู้เรียน ครู สื่อ กิจกรรม และการประเมินผล เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ทางการศึกษา (Dick & Carey, 2009) การพัฒนาระบบดังกล่าวต้องอาศัยวงจร PDCA (Plan–Do–Check–Act) เพื่อปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง (Deming, 1986)ในบริบทของโรงเรียนระดับประถมศึกษา การพัฒนาระบบการเรียนการสอนสังคมศึกษาที่บูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนา เช่น อิทธิบาท 4 สามารถช่วยเสริมสร้างคุณธรรมและทักษะชีวิตได้อย่างเหมาะสมตามวัย (วิจิตร มูลสาร, 2562)

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาระบบการเรียนการสอนสังคมศึกษา

จิราพร แสงทอง (2564) พัฒนาระบบการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นฐาน พบว่าผู้เรียนมีจิตสำนึกทางสังคมและความรับผิดชอบเพิ่มขึ้น กิตติศักดิ์ ปานทอง (2566) พัฒนาระบบการเรียนการสอนแบบ Active Learning ในวิชาสังคมศึกษา พบว่า การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมช่วยให้ผู้เรียนเกิดการคิดวิเคราะห์และความเข้าใจเชิงลึกมากขึ้น วรรณา สายชล (2567) ศึกษาการพัฒนาระบบการเรียนการสอนโดยใช้

หลักธรรมทางพุทธศาสนา พบว่าผู้เรียนมีพฤติกรรมเชิงบวกและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่ากลุ่มควบคุม

6. สรุปสาระสำคัญจากการทบทวนวรรณกรรม

จากการทบทวนพบว่า การพัฒนาระบบการเรียนการสอนสังคมศึกษาให้มีประสิทธิภาพควรเชื่อมโยงกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะ อิทธิบาท 4 ที่ส่งเสริมแรงจูงใจภายใน ความเพียร ความตั้งใจ และการใช้ปัญญาไตร่ตรอง ซึ่งจะนำไปสู่การเรียนรู้ที่ลึกซึ้งและการพัฒนาคุณธรรมของผู้เรียน โรงเรียนวัดบัวขวัญ (มีทับราษฎร์บำรุง) จึงสามารถนำหลักอิทธิบาท 4 มาเป็นกรอบแนวคิดในการออกแบบระบบการเรียนการสอนสังคมศึกษา เพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนทั้งด้านความรู้และคุณธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (R & D : Research & Development) พื้นที่วิจัย คือ โรงเรียนวัดบัวขวัญ (มีทับราษฎร์บำรุง) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากร คือ กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือครูผู้สอนของโรงเรียนวัดบัวขวัญ (มีทับราษฎร์บำรุง) จำนวนทั้งสิ้น 35 คน (โรงเรียนวัดบัวขวัญ (มีทับราษฎร์บำรุง), 2567) ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่นำมาศึกษาได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยคัดเลือกบุคคลที่มีคุณสมบัติตรงตามลักษณะเฉพาะที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวางแผนการคัดเลือกอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่มีขนาดเหมาะสม สามารถเป็นตัวแทนของประชากรได้อย่างเที่ยงตรง และลดความเอนเอียงในการเลือกให้มากที่สุด

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 2 ชนิด ได้แก่ 1) แบบสอบถาม มี 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม ตามลักษณะของคำถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) โดยถามสถานภาพ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และประสบกาณ์การสอน ตอนที่ 2 สภาพการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาโรงเรียนวัดบัวขวัญ (มีทับราษฎร์บำรุง) ใน 5 ด้าน คือ (1) ด้านหลักสูตร (2) ด้านกระบวนการเรียนการสอน (3) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน (4) ด้านสื่อการสอน (5) ด้านการวัดและประเมินผล โดยคำถามมีลักษณะมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ ระดับมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ตอนที่ 3 แบบสอบถามปลายเปิด (Open ended Question) ให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม

เกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะแนวทางเกี่ยวกับการพัฒนาระบบการเรียนการสอนสังคมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 โรงเรียนวัดบัวขวัญ (มีทับราษฎร์บำรุง) 2) แบบสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ประกอบด้วย แนวทางการสัมภาษณ์ และแบบบันทึกข้อมูลการสัมภาษณ์ แนวคำถามในการสัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น 2 ตอน ประกอบด้วย ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์ มีเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ การพัฒนาระบบการเรียนการสอนสังคมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 โรงเรียนวัดบัวขวัญ (มีทับราษฎร์บำรุง) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 ใช้ศึกษา ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ประกอบด้วย แนวทางการสัมภาษณ์ และแบบบันทึกข้อมูลการสัมภาษณ์ แนวคำถามในการสัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น 2 ตอน ประกอบด้วย ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์ มีเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ การพัฒนาระบบการเรียนการสอนสังคมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 โรงเรียนวัดบัวขวัญ (มีทับราษฎร์บำรุง) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ เชิงปริมาณส่งแบบสอบถาม จำนวน 35 ชุด ให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามให้ เชิงคุณภาพ ติดต่อประสานงาน เพื่อนัดวันเวลาและสถานที่ที่จะสัมภาษณ์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยสถิติค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (μ) และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิเคราะห์เนื้อหาแล้วเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

1. วัตถุประสงค์ที่ 1 การจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 โรงเรียนวัดบัวขวัญ (มีทับราษฎร์บำรุง) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษา โรงเรียนวัดบัวขวัญ (มีทับราษฎร์บำรุง)

ครูผู้สอน	ผู้เรียน	ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
รัก ตั้งใจในการสอน	รัก ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน	เกิดความรู้
หมั่นค้นคว้าสาระวิชาใหม่ ๆ	บากบั่น เข้มแข็ง ไม่ย่อท้อ	มีความพยายาม

เสริมสร้างปลูกฝังความคิด	ตั้งจิตรับรู้สิ่งที่ทำ ทำด้วยความคิด	มีสมาธิไม่เลื่อนลอยฟุ้งซ่าน
มีการวางแผน วัดผล คิดค้นแก้ไข	ไตร่ตรอง ทดลองหาสาเหตุผลดี-เสีย	หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญ

จากตารางที่ 1 การจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษา โรงเรียนวัดบัวขวัญ (มีทับราษฎร์บำรุง) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 ครูตั้งใจสอนให้ผู้เรียนมีฉันทะรักเรียนแล้วต้องขยัน ตั้งจิต ใช้สติปัญญาพิจารณาในเรื่องที่เรียน เพื่อให้เกิดความเข้าใจ การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนการสอน ต้องทำให้ผู้เรียนมีใจรักในวิชาที่เรียนก่อนแล้วอิทธิบาทข้ออื่น ๆ ก็จะเกิดตามมา

2. วัตถุประสงค์ที่ 2 รูปแบบการจัดการเรียนการสอนเป็นไปตามกฎข้อบังคับของกระทรวงที่กำหนดให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการจัดการเรียนรู้ ครูได้รับการประเมินผลการจัดการเรียนรู้และนำผลประเมินไปพัฒนาตนเอง ทำวิจัยในห้องเรียนเพื่อแก้ปัญหาให้ครบทุกวิชา โดยการสอดแทรกคุณธรรมตามหลักอิทธิบาท 4 ส่งเสริมให้ผู้เรียน รักพอใจ ขยันมั่นเพียร ตั้งใจไม่ปล่อยวางธุระ และหมั่นตรวจสอบการพัฒนาระบบการเรียนการสอนสังคมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 โรงเรียนวัดบัวขวัญ (มีทับราษฎร์บำรุง) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 สภาพรูปแบบของการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนเป็นไปตามกฎข้อบังคับของกระทรวงที่กำหนดให้สถานศึกษาต้องดำเนินการจัดการเรียนการสอน ให้คำนึงถึงผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการจัดการเรียนรู้ ครูได้รับการประเมินผลการจัดการเรียนรู้และนำผลประเมิน ไปพัฒนาตนเองให้ต่อเนื่องมีการทำวิจัยในห้องเรียนเพื่อแก้ปัญหาให้ครบทุกวิชา โดยการสอดแทรกคุณธรรมมุ่งเพื่อให้นักเรียนได้เกิดพัฒนาการในการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 ส่งเสริมให้นักเรียน รักพอใจ ขยันมั่นเพียรพยามยาม ตั้งใจไม่ปล่อยวางธุระ จิตใจจดจ่อตรวจสอบ ในการเรียนของตนเองในระดับที่มีคุณภาพดี ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษา ตามหลักอิทธิบาท 4

การจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4	ผลการสอน		ระดับ
	μ	σ	
1. ด้านฉันทะ	4.00	0.72	มาก
2. ด้านวิริยะ	3.77	0.77	มาก
3. ด้านจิตตะ	3.82	0.89	มาก
4. ด้านวิมังสา	3.82	0.74	มาก
รวม	**3.83**	**0.47**	**มาก**

จากตารางที่ 2 สภาพการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษา โรงเรียนวัดบัวขวัญ (มีทับราษฎร์บำรุง) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (μ = 3.83, **σ** = 0.47) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงลำดับมากไปหาน้อย มี 4 ด้านได้แก่ ระดับการสอนที่ใช้มากที่สุด คือด้านฉันทะ อยู่ในระดับมาก (μ = 4.00, **σ** = 0.72) รองลงมา คือ ด้านจิตตะ อยู่ในระดับมาก (μ = 3.82, **σ** = 0.89) และด้านวิมังสา อยู่ในระดับมาก (μ = 3.82, **σ** = 0.74) ส่วนด้านที่มีสภาพการจัดการเรียนการสอนน้อยที่สุด คือด้านวิริยะ อยู่ในระดับมาก (μ = 3.77, **σ** = 0.77) ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาโดยรวม พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

2. วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า (1) ด้านหลักสูตรการเรียนรู้ มีเนื้อหาสาระเหมาะสมกับวัย พัฒนาผู้เรียนให้รู้จักคิดและแก้ปัญหา (2) ด้านกระบวนการเรียนรู้ ส่งเสริมประสบการณ์การเรียนรู้ เพิ่มพูนทักษะความสามารถอย่างถูกต้องและเหมาะสม (3) ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนนำประสบการณ์ไปใช้ดำเนินชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ (4) ด้านสื่อการเรียน คือ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ ภูมิปัญญาท้องถิ่น (5) ด้านการวัดและประเมินผล จากผลงาน ผู้เรียนแสดงออก กระบวนการเรียนรู้ ผลผลิต และแฟ้มสะสมงาน โดยใช้คอมพิวเตอร์ตรวจ

3. วัตถุประสงค์ที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ต่อการเรียนโดยใช้ชุดการสอนสังคมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 โรงเรียนวัดบัวขวัญ (มีทับราษฎร์บำรุง) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 ผลการประเมิน ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ความพึงพอใจของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ต่อการเรียนโดยชุดการสอนสังคมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 โรงเรียนวัดบัวขวัญ (มีทับราษฎร์บำรุง) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1

ข้อ	รายการประเมิน	μ	σ	ระดับ
ด้านบรรยากาศ				
1	เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม	4.64	0.48	มากที่สุด
2	ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้	4.75	0.44	มากที่สุด
3	เปิดโอกาสให้ผู้เรียนทำกิจกรรมได้อย่างอิสระ	4.75	0.44	มากที่สุด
4	ผู้เรียนเกิดความคิดที่หลากหลาย	4.67	0.47	มากที่สุด
5	ผู้เรียนมีความรับผิดชอบต่อตนเองและกลุ่ม	4.75	0.44	มากที่สุด
	รวม	4.71	0.19	มากที่สุด
ด้านกิจกรรมการเรียนรู้				
6	ส่งเสริมการตัดสินใจร่วมกับผู้อื่นได้	4.82	0.39	มากที่สุด
7	ส่งเสริมการคิดแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล	4.75	0.44	มากที่สุด
8	ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนความรู้ความคิด	4.67	0.47	มากที่สุด
9	ส่งเสริมการกล้าคิดกล้าตอบ	4.71	0.46	มากที่สุด
10	ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์	4.71	0.46	มากที่สุด
11	ผู้เรียนเรียนรู้และเข้าใจเนื้อหาได้ง่ายขึ้น	4.64	0.48	มากที่สุด
12	ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาและเชื่อมโยงความคิดได้	4.71	0.46	มากที่สุด
13	ส่งเสริมผู้เรียนยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น	4.60	0.49	มากที่สุด
	รวม	4.70	0.15	มากที่สุด
ด้านประโยชน์ที่ได้รับ				
14	ทำให้มีความคิดที่หลากหลายมีมุมมองกว้างขึ้น	4.89	0.31	มากที่สุด
15	ทำให้ผู้เรียนสร้างความรู้ความเข้าใจด้วยตนเองได้	4.75	0.44	มากที่สุด
16	ช่วยให้ผู้เรียนมีความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าตัดสินใจ	4.60	0.49	มากที่สุด
17	ช่วยให้การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข	4.75	0.44	มากที่สุด

ข้อ	รายการประเมิน	μ	σ	ระดับ
18	ทำให้ผู้เรียนนำวิธีการเรียนรู้ไปใช้ในรายวิชาอื่นๆ	4.82	0.39	มากที่สุด
19	ช่วยให้การคิดเป็นระบบ ระเบียบมากขึ้น	4.64	0.48	มากที่สุด
20	ช่วยให้ผู้เรียนมีวินัย ตรงต่อเวลามากขึ้น	4.75	0.44	มากที่สุด
	รวม	**4.74**	**0.16**	**มากที่สุด**
	โดยรวม	**4.72**	**0.09**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 3 แสดงค่าเฉลี่ยความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนโดยชุดการสอนสังคมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 โรงเรียนวัดบัวขวัญ (มีทับราษฎร์บำรุง) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 จำนวน 28 คน พบว่า โดยภาพรวมความพึงพอใจทั้ง 3 ด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด (μ = 4.72, **σ** = 0.09) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยคือ ด้านประโยชน์ที่ได้รับ (μ = 4.74, **σ** = 0.16) ด้านบรรยากาศ (μ = 4.71, **σ** = 0.19) และด้านกิจกรรมการเรียนรู้ (μ = 4.70, **σ** = 0.15)

อภิปรายผล

1. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า การจัดการเรียนการสอนรายวิชาสังคมศึกษาของโรงเรียนวัดบัวขวัญ (มีทับราษฎร์บำรุง) โดยภาพรวมอยู่ในระดับ “มาก” เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าครูผู้สอนมีความคิดเห็นเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการวัดและประเมินผล ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ และด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าครูให้ความสำคัญกับการประเมินผลและการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะผู้เรียนอย่างรอบด้าน ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานศึกษาของ วิภาพรรณ พินลา (2560) ที่ได้ดำเนินการวิจัยเรื่อง แนวทางการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 โดยพบว่า การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความคิด และทักษะการวิเคราะห์เชิงเหตุผล ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการศึกษาไทยในอนาคต นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระครูปลัดเมธาลักษณ์ ฐิตโสภโณ (หงส์โสภา) (2564) เรื่อง กระบวนการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมตามหลักพุทธวิธีสำหรับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษาประถมศึกษา ซึ่งพบว่า สภาพการจัดการเรียนการสอนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะในด้านกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการสอน หลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ และการวัดประเมินผล ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนในกลุ่มสาระวิชาสังคมศึกษา

2. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ผลการตรวจสอบคุณภาพของชุดการสอนสังคมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 โรงเรียนวัดบัวขวัญ (มีทับราษฎร์บำรุง) โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน พบว่า ชุดการสอนโดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับ “มาก” คู่มือการใช้ชุดการสอนมีความเหมาะสมอยู่ในระดับ “มากที่สุด” และแผนการจัดการเรียนรู้ทั้ง 6 แผน อยู่ในระดับ “มากที่สุด” เช่นกัน ผลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาชุดการสอนมีคุณภาพและสอดคล้องกับแนวทางการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา

สาเหตุที่ชุดการสอนได้รับการประเมินในระดับสูง อาจเนื่องมาจากผู้วิจัยได้ออกแบบและพัฒนาชุดการสอนโดยอาศัยข้อมูลเชิงประจักษ์จากการสำรวจความคิดเห็นของครูผู้สอนในโรงเรียนวัดบัวขวัญ (มีทับราษฎร์บำรุง) ซึ่งส่วนใหญ่เห็นพ้องว่า การจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาควรบูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนา โดยเฉพาะหลักอิทธิบาท 4 เข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างคุณธรรม แรงจูงใจ และความรับผิดชอบของผู้เรียน ผู้วิจัยจึงนำข้อมูลเหล่านี้มาประยุกต์เป็นแนวทางในการสร้างชุดการสอน พร้อมทั้งให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพในด้านเนื้อหา ความถูกต้อง เหมาะสม และความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จริง

ชุดการสอนที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 2 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่

1) คู่มือการใช้ชุดการสอนสังคมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 ซึ่งมีเนื้อหาครอบคลุมบทนำ วัตถุประสงค์การจัดการเรียนรู้ แนวทางการสอน บทบาทของครูและผู้เรียน บรรยากาศการเรียนรู้ และแนวทางการวัดและประเมินผล

2) แผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 6 แผน รวมเวลาเรียน 10 ชั่วโมง โดยมุ่งเน้นให้กิจกรรมสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ชัดเจน สามารถนำไปทดลองใช้จริงและปรับปรุงให้เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียน

การพัฒนาชุดการสอนครั้งนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ปิยนันท์ ทองทับ (2564) เรื่อง การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องวันวิสาขบูชา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งพบว่า ชุดกิจกรรมที่ออกแบบให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการค้นคว้าด้วยตนเองโดยใช้สื่อการเรียนรู้ที่ครูสร้างขึ้นอย่างเหมาะสมกับมาตรฐานการเรียนรู้ ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาได้ง่ายขึ้น มีความกระตือรือร้น และสนใจ

บทเรียนมากยิ่งขึ้น ผลการศึกษานี้จึงยืนยันแนวคิดว่า การพัฒนาชุดกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและเชื่อมโยงกับหลักธรรมทางพุทธศาสนา สามารถยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ทางสังคมศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า จากการนำชุดการสอนไปใช้จริงกับนักเรียนโรงเรียนวัดบัวขวัญ (มีทับราษฎร์บำรุง) พบว่า นักเรียนทุกคนจำนวน 28 คน มีผลการเรียนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 60 ของคะแนนเต็ม คิดเป็นร้อยละ 100 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด โดยคะแนนเฉลี่ยจากการทำกิจกรรมระหว่างเรียนทั้ง 6 แผน อยู่ที่ 49.83 คะแนนจากคะแนนเต็ม 60 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 83.21 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.29 แสดงให้เห็นว่าผู้เรียนส่วนใหญ่มีผลการเรียนรู้ใกล้เคียงกันในระดับสูง

สำหรับผลการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน พบว่าผู้เรียนได้คะแนนเฉลี่ย 17.50 คะแนนจากคะแนนเต็ม 20 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 87.50 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.79 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน แสดงให้เห็นว่าชุดการสอนที่พัฒนาขึ้นตามแนวคิดอิทธิบาท 4 ช่วยยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ออกแบบตามองค์ประกอบสำคัญของการเรียนรู้เชิงพุทธที่เน้น “การสร้างแรงจูงใจภายใน” และ “การเรียนรู้ด้วยตนเอง” ซึ่งเป็นปัจจัยส่งเสริมให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ผลดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธัญลดา เทพวารินทร์ (2564) เรื่อง การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่อง หนูน้อยนักเศรษฐศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่พบว่า ชุดกิจกรรมมีประสิทธิภาพ 87.43/72.67 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการศึกษานี้จึงสนับสนุนว่าการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียน สามารถส่งผลเชิงบวกต่อพัฒนาการด้านความรู้และทักษะของผู้เรียนในรายวิชาสังคมศึกษาได้อย่างชัดเจน

4. ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนโรงเรียนวัดบัวขวัญ (มีทับราษฎร์บำรุง) จำนวน 28 คน ที่ได้เรียนรู้โดยใช้ชุดการสอนสังคมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 พบว่า โดยภาพรวมผู้เรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับ “มากที่สุด” เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านประโยชน์ที่ได้รับ ด้านบรรยากาศการเรียนรู้ และด้านกิจกรรมการเรียนรู้

ผลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่านักเรียนรู้สึกสนุกกับการเรียนภายใต้บรรยากาศที่เปิดกว้างและเป็นมิตรต่อการเรียนรู้ ซึ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็น ทำงานร่วมกัน แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง ผู้เรียนจึงเกิดความคิดสร้างสรรค์ ความมั่นใจในตนเอง กล้าตัดสินใจ และมีความรับผิดชอบต่อทั้งตนเองและกลุ่ม นอกจากนี้ครูผู้สอนยังมีบทบาทสำคัญในการให้คำแนะนำและช่วยเชื่อมโยงความรู้ ทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจสาระเนื้อหาได้ลึกซึ้งมากขึ้น อีกทั้งยังสามารถนำความรู้จากการเรียนไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม

ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานศึกษาของ ปิยนันท์ ทองทับ (2564) เรื่อง การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องวันวิสาขบูชา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งพบว่า นักเรียนโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 77 (บ้านเนินสันติ) มีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมดังกล่าวในระดับ “มากที่สุด” เช่นกัน โดยเรียงลำดับความพึงพอใจจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านเนื้อหา ด้านการออกแบบชุดกิจกรรม ด้านกระบวนการเรียนรู้ และด้านประโยชน์ที่ได้รับ แสดงให้เห็นว่าการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่คำนึงถึงความเหมาะสมของผู้เรียนและบรรยากาศในชั้นเรียน มีส่วนสำคัญในการสร้างแรงจูงใจและเพิ่มพูนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้อันเป็นผลมาจากการวิจัย การสังเคราะห์ออกมาในลักษณะแผนภาพ ได้แก่ ระบบการเรียนการสอนสังคมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 คือระบบ ซีวีซีวี (CVCV System) ดังแผนภาพ

ภาพที่ 1 ระบบ ซีวีซีวี (CVCV System)

จากแผนภาพที่ 1 ระบบ ซีวีซีวี (CVCV System) แสดงถึงการเรียนการสอนสังคมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 ระบบ ซีวีซีวี (CVCV System) สามารถอธิบายโดยสังเขป ดังนี้

1. พอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น (C = Chanda) ฉันทะ เป็นการเริ่มต้นนำเข้าสู่บทเรียน ใช้เรื่องที่สนใจ สร้างความพึงพอใจในการเรียนรู้/ทำงาน รัก ศรัทธา ในการเรียนการสอน มีความซื่อสัตย์ สุจริต จริงใจ มีความยุติธรรม รับผิดชอบต่องานที่ทำ รักให้ความร่วมมือบุคลากรผู้ร่วมงาน และมีความปรารถนาดีต่อสิ่งที่ทำ

2. เพียรประกอบสิ่งนั้น (V = Viriya) วิริยะ ได้แก่ เสริมสร้างให้ผู้เรียนขยันทำงาน มีความพยายาม เข้มแข็งอดทน เพียรประกอบความดี มีความบากบั่น เพียรหาความรู้เสมอ เพียรระวังไม่ให้เกิดอกุศล มีจิตใจแน่วแน่

3. เอาใจฝักใฝ่ในสิ่งนั้น (C = Citta) จิตตะ ได้แก่ ความใส่ใจทำงาน/เรียนรู้ ทำความเข้าใจ ฝักใฝ่ในงานไม่ฟุ้งซ่านเลื่อนลอย กระตือรือร้น แจ่มใส ชื่นบาน มีความรอบคอบ ไตร่ตรองอยู่เสมอ ละเอียดและนิ่มนวล

4. หมั่นตริตรองในสิ่งนั้น (V= Vimansa) วิมังสา ได้แก่ ตริตรองก่อนจึงทำงาน ไตร่ตรองข้อบกพร่องเสมอ วางแผนปรับปรุง ยึดมั่นคุณธรรม พิจารณาเหตุผล เป็นคนมีเหตุมีผล และแก้ไขข้อบกพร่อง

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่องการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 โรงเรียนวัดบัวขวัญ (มีทับราษฎร์บำรุง) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 สรุปได้ว่า วัตถุประสงค์ที่ 1 ครูผู้สอนมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีฉันทะรักในการเรียน ขยันใฝ่รู้ ใช้สติปัญญาคิดพิจารณาและมีสมาธิในการเรียนรู้ โดยประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 เป็นแนวทางในการสร้างแรงจูงใจและความเข้าใจในเนื้อหา วัตถุประสงค์ที่ 2 รูปแบบการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนเป็นไปตามแนวทางผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ครูได้รับการประเมินผลและพัฒนาตนเองต่อเนื่อง มีการทำวิจัยในชั้นเรียนและสอดแทรกคุณธรรมตามหลักอิทธิบาท 4 ผลการประเมินสภาพการจัดการเรียนรู้พบว่าภาพรวมอยู่ในระดับมาก (μ=3.83, σ=0.47) โดยเรียงลำดับจากด้านฉันทะ (4.00) จิตตะ (3.82) วิมังสา (3.82) และวิริยะ (3.77) วัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่าการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมทั้งด้านหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ กิจกรรม สื่อ และการประเมินผล ช่วยส่งเสริมการคิด การแก้ปัญหา และการประยุกต์ใช้ความรู้ในชีวิตจริง ส่วนวัตถุประสงค์ที่ 4 พบว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 28 คน มีความพึงพอใจต่อการเรียนด้วยชุดการสอนอยู่ในระดับมากที่สุด (μ=4.72, σ=0.09) โดยเรียงลำดับจากด้านประโยชน์ที่ได้รับ (4.74) บรรยากาศการเรียนรู้ (4.71) และกิจกรรมการเรียนรู้ (4.70) ผู้เรียนรู้สึกสนุก มีส่วนร่วมคิดวิเคราะห์ได้ดีขึ้น มีความมั่นใจในตนเอง กล้าแสดงออก รับผิดชอบ และสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ **ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย** 1. ควรให้มีการกำหนดนโยบายของโรงเรียนวัดบัวขวัญ (มีทับราษฎร์บำรุง) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 ในการนำหลักอิทธิบาท 4 ไปใช้ในโรงเรียน 2. ควรให้ผู้บริหาร ครูผู้สอนหรือผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนาวิธีการบริหารโรงเรียนตามหลัก(อิทธิบาท 4 โดยต้องมีใจ ใช้ปัญญา เสียสละ อดทน **ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ** 1. ครูผู้สอนควรมีการเตรียมตัวก่อนใช้ชุดการสอนด้วยวิธีการสอนกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 โดยศึกษาแผนการสอน คู่มือครู สื่อการสอน รายละเอียดของชุดการสอนให้เข้าใจและจัดสื่อการเรียนการสอนให้ครบตามที่ระบุไว้ในชุดการสอน 2. เวลาในการทำกิจกรรมที่ระบุไว้ในชุดการสอน สามารถยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสม และความสามารถของผู้เรียน ทั้งนี้เนื่องจากนักเรียนบางคนมีทักษะการเรียนรู้ที่ต่างกัน **ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** 1. ควรมีการศึกษาเรื่อง “ชุดการสอนสังคมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 กับนักเรียนระดับชั้นต่าง ๆ” โดยใช้เวลาในการเรียนรู้มากขึ้น 2. ควรมีการสร้าง “ชุดการเรียนรู้ด้วยการสอนตามหลักอิทธิบาท 4 ในหน่วยการเรียนรู้อื่น ๆ หรือ

รายวิชาต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นสื่อในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนให้สูงขึ้น”

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2562). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2562)*. กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา.

กาญจนา วรนาม. (2561). ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 ต่อความรับผิดชอบในการเรียนของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*, 5(3), 89–102.

กิตติศักดิ์ ปานทอง. (2566). การพัฒนาระบบการเรียนการสอนแบบ Active Learning ในรายวิชาสังคมศึกษาเพื่อส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา*, 19(3), 112–129.

จิราพร แสงทอง. (2564). การพัฒนาระบบการเรียนการสอนสังคมศึกษาโดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นฐาน. *วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 23(2), 45–59.

ธัญลดา เทพวารินทร์. (2564). การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง หนูน้อยนักเศรษฐศาสตร์ วิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*, 8(10), 262-270.

ปิยนันท์ ทองทับ. (2564). การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่อง วันวิสาขบูชา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี*, 9(1), 86-96.

ปุ้ย แสงสาย. (2564). *พระเจ้า 500 ชาติ ฉบับพิสดาร เล่มเดียวจบ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ ส. ธรรมภักดี.

พรชัย อินทร์ศรี. (2565). การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 เพื่อส่งเสริมแรงจูงใจใฝ่เรียนรู้ของนักเรียนระดับประถมศึกษา. *วารสารครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม*, 18(2), 77–91.

พระครูปลัดเมธาลักษณ์ ฐิตโสภโณ (หงส์โสภา). (2564). กระบวนการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมตามหลักพุทธวิธีสำหรับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา. ใน *ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา.* มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2545). *พุทธธรรม*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.

_____. (2559). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม.* (พิมพ์ครั้งที่ 34). กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.

พระมหาสมชาย ฐิตวิริโย (โอภาโส). (2560). การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อการพัฒนาตนในชีวิตประจำวัน. *วารสารธรรมะศึกษา*, 4(1), 1–12.

พิชิต ฤทธิ์จรูญ. (2560). *หลักการวัดและประเมินผลการศึกษา.* กรุงเทพฯ: เฮ้าส์ ออฟ เคอร์มีสท์. มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติ.

ราชกิจจานุเบกษา. (2567). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542*. เรียกใช้เมื่อ 2 กรกฎาคม 2559 จาก https://www.mwit.ac.th/~person/01-Statutes/NationalEducation.pdf>

วรรณา สายชล. (2567). การพัฒนาระบบการเรียนการสอนโดยใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมเชิงบวกของผู้เรียน. *วารสารศึกษาศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 7(1), 23–38.

วิจิตร มูลสาร. (2562). การพัฒนาระบบการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษาโดยใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนาเป็นฐาน. *วารสารวิจัยทางการศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*, 24(1), 55–69.

วิภาพรรณ พินลา. (2560). แนวทางการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21. *วารสารปาริชาต มหาวิทยาลัยทักษิณ*, 30(1), 30 – 39.

วิภาวรรณ พินลาและวิภาดา พินลา. (2561). *การจัดการเรียนรู้เชิงรุกแบบรวมพลังกับ PLC เพื่อการพัฒนา.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ. (2559). *รายงานผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน.* เรียกใช้เมื่อ 2 กรกฎาคม 2559 จาก http://www.newonetresult.niets.or.th/Announcement Web/PDF/pdf.

สมจิตร ศรีแสง. (2563). การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้เชิงพุทธเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น. *วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์*, 14(1), 34–48.

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา.(2554). *แนวทางการพัฒนาทักษะชีวิต บูรณาการการเรียนการสอน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด

อัมพร ม้าคะนอง. (2561). การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของผู้เรียนระดับประถมศึกษา. *วารสารครุศาสตร์ศึกษา*, 9(2), 102–115.

Deming, W. E. (1986). *Out of the Crisis*. MIT Press.

Dick, W., & Carey, L. (2009). *The Systematic Design of Instruction* (7th ed.). Pearson.

Kilbane, R. C. & Milman, B. N. (2014). *Teaching models: Designing instruction for 21st century learners.* Boston: Pearson Education.

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จด้านการตลาดของธุรกิจฟิตเนสเซ็นเตอร์ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล*

THE DETERMINANTS OF MARKETING SUCCESS FOR FITNESS CENTERS IN THE BANGKOK METROPOLITAN REGION

สุกันตา มันทะนา[1], พิทยุช ญาณพิทักษ์[2] และ สุพัฒน์ ธีรเวชจริญชัย[3]

Sukanta Mantana[1], Pittayush Yanpitak[2] and Supat Teravecharoenchai[3]

[1-3]มหาวิทยาลัยเกริก

[1-3]Krirk University, Thailand

Corresponding Author's Email: Sukanta.man@krirk.ac.th

วันที่รับบทความ : 3 ตุลาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 19 ตุลาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 21 ตุลาคม 2568

Received 3 October 2025; Revised 19 October 2025; Accepted 21 October 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาอิทธิพลของกลยุทธ์ทางการตลาดของธุรกิจฟิตเนสที่ส่งผลต่อปัจจัยความสำเร็จ 2) เพื่อศึกษาอิทธิพลของคุณภาพการให้บริการและการพัฒนาของธุรกิจฟิตเนสที่ส่งผลต่อปัจจัยความสำเร็จ และ 3) เพื่อศึกษาอิทธิพลของประสบการณ์ของลูกค้าของธุรกิจฟิตเนสที่ส่งผลต่อปัจจัยความสำเร็จ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ในส่วนของการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลจากผู้ใช้บริการฟิตเนสขนาดใหญ่ จำนวน 4 องค์กร รวม 67 สาขา กลุ่มตัวอย่าง 464 คน โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร และการ

Citation:

* สุกันตา มันทะนา, พิทยุช ญาณพิทักษ์ และ สุพัฒน์ ธีรเวชจริญชัย. (2568). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จด้านการตลาดของธุรกิจฟิตเนสเซ็นเตอร์ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(6), 322-339.

Sukanta Mantana, Pittayush Yanpitak and Supat Teravecharoenchai. (2025). The Determinants Of Marketing Success For Fitness Centers In The Bangkok Metropolitan Region. Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(6), 322-339.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

วิเคราะห์ถดถอยเชิงเส้นพหุคูณ ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 6 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อสังเคราะห์ประเด็นสำคัญ

ผลการวิจัยพบว่า

1) กลยุทธ์ทางการตลาดมีอิทธิพลเชิงบวกต่อปัจจัยความสำเร็จของธุรกิจฟิตเนสอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะกลยุทธ์ด้านผลิตภัณฑ์ การส่งเสริมการตลาด และการสร้างภาพลักษณ์แบรนด์ ซึ่งช่วยเพิ่มการรับรู้และความเชื่อมั่นของลูกค้า

2) คุณภาพการให้บริการและการพัฒนามีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญต่อปัจจัยความสำเร็จ โดยเฉพาะด้านทักษะและความเอาใจใส่ของพนักงาน ความทันสมัยของอุปกรณ์ และมาตรฐานการบริการที่ตอบสนองความต้องการของลูกค้า ทำให้เกิดความพึงพอใจและความภักดี

3) ประสบการณ์ของลูกค้ามีผลโดยตรงต่อความสำเร็จของธุรกิจฟิตเนส โดยลูกค้าที่ได้รับประสบการณ์เชิงบวกทั้งด้านคุณภาพ บรรยากาศ และการบริการ มีแนวโน้มกลับมาใช้บริการซ้ำและแนะนำต่อ

คำสำคัญ: กลยุทธ์ทางการตลาด 7P, คุณภาพการให้บริการ, ประสบการณ์ลูกค้า

Abstract

The objectives of this research were: 1) to examine the influence of marketing strategies of fitness businesses on success factors, 2) to investigate the influence of service quality and organizational development on success factors, and 3) to explore the influence of customer experience on the success factors of fitness businesses. This study employed a mixed-methods approach, combining quantitative and qualitative research. For the quantitative research, data were collected from 464 customers of large fitness centers across four organizations with a total of 67 branches. Data analysis was conducted using correlation analysis and multiple linear regression analysis. For the qualitative research, in-depth interviews were conducted with six key informants, and the data were analyzed using content analysis to synthesize key themes.

The results revealed that:

1) Marketing strategies had a significant positive influence on the success factors of fitness businesses, particularly in product strategy, promotional activities, and brand image creation, which enhanced customer awareness and trust.

2) Service quality and organizational development significantly influenced success factors, especially employee competence and attentiveness, modernity of equipment, and service standards that met customer needs, leading to satisfaction and loyalty.

3) Customer experience had a direct impact on the success of fitness businesses. Customers with positive experiences in terms of quality, atmosphere, and service tended to revisit and recommend the service to others.

Keywords: Marketing Strategies (7Ps), Service Quality, Customer Experience

บทนำ

ปัจจุบันแนวโน้มของคนไทยเป็นการรักษาสุขภาพและการออกกำลังกายกำลังได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก ท่ามกลางสภาพสังคมที่มีความเป็นเมืองมากขึ้น หนึ่งในรูปแบบการออกกำลังกายที่กำลังได้รับความนิยม คือการออกกำลังกายในฟิตเนส โดยกระแสความนิยมการออกกำลังกายยังได้สร้างโอกาสทางธุรกิจให้กับธุรกิจต่อเนื่องอีกมากมาย ฟิตเนสเป็นการออกกำลังกายที่เหมาะสมกับเมืองไทยเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากสภาพอากาศที่ร้อนและมีพื้นที่ในการออกกำลังกายค่อนข้างจำกัดรวมถึงการจราจรที่ติดขัด หากเปรียบเทียบกับต่างประเทศจะพบว่า ประเทศไทยยังมีพื้นที่ที่จัดสรรสำหรับการออกกำลังกายค่อนข้างน้อย

ตามที่ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) ที่เกี่ยวข้องกับด้านการกีฬา เพื่อพัฒนาด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ได้มีเป้าหมายที่สำคัญ คือ คนไทยต้องเป็นคนดี คนเก่ง มีคุณภาพ พร้อมสำหรับวิถีชีวิตในศตวรรษ ที่ 21 รวมถึงสังคมไทยมีสภาพแวดล้อมที่เอื้อ และสนับสนุนต่อการพัฒนาคน ตลอดช่วงชีวิต โดยมุ่งส่งเสริมการใช้กิจกรรมนันทนาการและกีฬาเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างสุขภาวะของประชาชนอย่างครบ

วงจร และกลายเป็นวิถีชีวิต การส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมออกกาลังกาย กีฬา และนันทนาการ โดยเน้นการจัดกิจกรรมกีฬา สร้างโอกาสและสนับสนุนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมกีฬา อย่างต่อเนื่อง รวมถึงการพัฒนาบุคลากรและโครงสร้างพื้นฐาน ด้านอุปกรณ์ สถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬา และนันทนาการที่มีคุณภาพและมาตรฐาน สอดคล้องกับความต้องการ และเหมาะสมกับประชาชนทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกวัย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลของกรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์ ปี 2566 โดยในภาพรวมของประเทศไทยมีธุรกิจการดำเนินงานของสถานที่ออกกำลังกาย จำนวน 1,136 บริษัทที่มีสถานะดำเนินการอยู่ และแบ่งประเภทของธุรกิจการดำเนินงานของสถานที่ออกกำลังกาย ออกเป็น 3 ประเภท ตามรายได้รวมต่อปี ได้แก่

1. ธุรกิจขนาดใหญ่ มีจำนวนตั้งแต่ 10 สาขาขึ้นไป
2. ธุรกิจขนาดกลาง มีจำนวนตั้งแต่ 5 - 9 สาขา
3. ธุรกิจขนาดเล็ก มีจำนวนตั้งแต่ 1 - 5 สาขา

(ธนยศ วุฒิปราโมทย์,2563 อ้างถึง จิราภา พึ่งบางกรวย,2550) ซึ่งผู้วิจัยผลสำรวจรายได้ส่วนใหญ่ อยู่ที่ธุรกิจขนาดใหญ่ (L) ซึ่งมีจำนวนบริษัทน้อยที่สุด แต่มีรายได้อยู่ที่ 2,117,105,047.00 ล้านบาท คิดเป็นส่วนแบ่งทางการตลาดร้อยละ 92.3 ส่วนอันดับสองคือ ธุรกิจขนาดกลาง (M) มีรายได้อยู่ที่ 87,335,120.02 ล้านบาท ธุรกิจขนาดเล็ก (S) ซึ่งมีจำนวนบริษัทมาก แต่มีรายได้อยู่ที่ 1,300,362.44 ล้านบาท คิดเป็นส่วนแบ่งทางการตลาดร้อยละ 7.25 ส่วนอันดับสุดท้ายคือ คิดเป็นส่วนแบ่งทางการตลาดร้อยละ 0.45 (กรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์, 2566) นับตั้งแต่การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 กระแสตื่นตัวเรื่องสุขภาพก็พุ่งสูงขึ้น แนวโน้มที่เห็นชัดเจนที่สุดคือ การให้ความสำคัญกับการป้องกันโรค เช่น การออกกำลังกาย กินอาหารสุขภาพ รวมถึงการดูแลสุขภาวะทางใจ ผู้คนส่วนใหญ่เลือกการออกกำลังกายที่ฟิตเนสมากที่สุด

คิดเป็นร้อยละ 63.4 โดยผู้คนส่วนใหญ่นั้นกลับมาสนใจการออกกำลังกายในฟิตเนสสูงจากช่วงก่อนโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 แพร่ระบาดอีกครั้ง รองลงมาคือบ้าน คิดเป็นร้อยละ 36.6 ซึ่งผู้คนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหลังจากที่มีการแพร่ระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 จากที่เคยไปสวนสาธารณะหรือสนามกีฬาเปลี่ยนมาเป็นการออกกำลังกายที่หน้าบ้านมากขึ้น (การกีฬาแห่งประเทศไทย, 2564)

แม้ว่าธุรกิจฟิตเนสในประเทศไทยกำลังเติบโตอย่างต่อเนื่อง แต่ธุรกิจฟิตเนสขนาดใหญ่กำลังเผชิญกับความท้าทายในการรักษาและเพิ่มส่วนแบ่งทางการตลาด เนื่องจากการแข่งขันที่รุนแรงขึ้นจากทั้งธุรกิจฟิตเนสขนาดกลางและขนาดเล็ก รวมถึงรูปแบบการออกกำลังกายทางเลือกอื่นๆ ที่เพิ่มมากขึ้น ปัญหาหลักที่งานวิจัยนี้ต้องการศึกษาและแก้ไขคือ การขาดความเข้าใจอย่างถ่องแท้เกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อส่วนแบ่งทางการตลาดของธุรกิจฟิตเนสขนาดใหญ่ ซึ่งส่งผลให้ธุรกิจไม่สามารถกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพได้อย่างเต็มที่

จากปัญหาดังกล่าว จะเห็นได้ว่า แม้ว่าสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 จะเริ่มคลี่คลาย แต่ดูเหมือนว่ากระแสตื่นตัวเรื่องสุขภาพยังคงได้รับความสนใจอย่างต่อเนื่อง การดูแลสุขภาพให้แข็งแรงเพื่อไม่ให้เกิดการเจ็บป่วยกลายเป็นวิถีชีวิตของคนยุคใหม่ ฟิตเนสจึงเป็นสถานที่ออกกำลังกายเพื่อสุขภาพอีกทางเลือกหนึ่งที่ผู้บริโภคเลือกใช้ ซึ่งจะมีหัวข้อเกี่ยวกับวิธีออกกำลังกายรูปแบบต่างๆ อุปกรณ์ที่ทันสมัย ไปจนถึงคลาสออกกำลังกายที่ออกแบบให้สอดรับกับความต้องการของแต่ละบุคคล ดังนั้นเพื่อให้ธุรกิจฟิตเนส สอดรับกับความของต้องการของผู้ใช้บริการในทุกเพศทุกวัย ผู้วิจัยจึงสนใจธุรกิจฟิตเนสขนาดใหญ่ ถึงแม้จะมีสาขาจำนวนมากแต่ก็ยังมีปัญหาในด้านส่วนแบ่งการตลาด ซึ่งในสถานการณ์ที่การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ลดลง ทำให้มีธุรกิจเกี่ยวกับสายสุขภาพทั้งขนาดกลางและขนาดเล็กเป็นจำนวนมาก จึงทำให้เกิดการแข่งขันทางธุรกิจสูงขึ้น ดังนั้นเพื่อให้ธุรกิจฟิตเนสขนาดใหญ่ สามารถเพิ่มส่วนแบ่งทางการตลาดได้มากขึ้น จึงนำมาวิเคราะห์ ปัจจัยเชิงสาเหตุต่อความสำเร็จด้านการตลาดของธุรกิจฟิตเนสเซ็นเตอร์ ในเขตกรุงเทพมหานคร และ ปริมณฑล รวมถึงกลยุทธ์ทางการตลาด ผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อธุรกิจฟิตเนสขนาดใหญ่ในประเทศไทย โดยช่วยให้เข้าใจถึงปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จ และส่วนแบ่งทางการตลาด ซึ่งจะนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาดให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น การออกแบบผลิตภัณฑ์และบริการที่ตรงกับความต้องการของลูกค้า การกำหนดราคาที่เหมาะสม การเลือกช่องทางการจัดจำหน่ายที่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย การพัฒนาบุคลากร ให้มีทักษะและความรู้ความสามารถที่จำเป็น การปรับปรุงกระบวนการให้บริการให้มีประสิทธิภาพและรวดเร็วขึ้น รวมถึงการสร้างประสบการณ์ที่น่าประทับใจให้กับลูกค้า

นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการปรับตัวและรับมือกับการแข่งขันที่สูงขึ้นในตลาดฟิตเนส โดยธุรกิจสามารถนำข้อมูลและข้อเสนอแนะจากงานวิจัยไปใช้ในการพัฒนาจุดแข็ง สร้างความแตกต่าง และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน เพื่อที่จะทำ

ให้ผู้บริโภคเกิดความพอใจสูงสุดในการใช้บริการธุรกิจฟิตเนส และนำไปสู่ผลสำเร็จของธุรกิจฟิตเนสในประเทศไทย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาอิทธิพลกลยุทธ์ทางการตลาดของธุรกิจฟิตเนสที่ส่งผลต่อปัจจัยความสำเร็จ

2. เพื่อศึกษาอิทธิพลคุณภาพการให้บริการการพัฒนาของธุรกิจฟิตเนสที่ส่งผลต่อปัจจัยความสำเร็จ

3. เพื่อศึกษาอิทธิพลต่อประสบการณ์ของลูกค้าของธุรกิจฟิตเนสที่ส่งผลต่อปัจจัยความสำเร็จ

การทบทวนวรรณกรรม

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง พบว่าแนวคิดเรื่อง ปัจจัยการตลาด การบริหารจัดการ คุณภาพการบริการ และประสบการณ์ของลูกค้า เป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจ การตัดสินใจ และความภักดีของผู้บริโภคในธุรกิจบริการ โดยเฉพาะในธุรกิจฟิตเนสและสุขภาพซึ่งอยู่ในภาคบริการที่มีการแข่งขันสูง

1. แนวคิดและทฤษฎีความสำเร็จขององค์กร การบริหารความสำเร็จขององค์กร (Organizational Success) เป็นแนวคิดที่เน้นการจัดการองค์ประกอบภายในองค์กรให้สอดคล้องและสนับสนุนเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ เช่น ระบบ ค่านิยม ทักษะ บุคลากร และโครงสร้างองค์กร (ระชานนท์ ทวีผล & ศศิประภา ผาดศรี, 2562) ซึ่งงานวิจัยโดย กันยามาศ แก้วกมล (2564) พบว่าการวางแผน การนำ และการจัดองค์การที่มีประสิทธิภาพส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ และ นราธิป ภักดีจันทร์ และคณะ (2567) พบว่าปัจจัยการบริหารจัดการมีความสัมพันธ์ทางบวกต่อการตัดสินใจบริโภคผลิตภัณฑ์

2. แนวคิดและทฤษฎีกลยุทธ์ทางการตลาด 7P กลยุทธ์การตลาด 7P (Product, Price, Place, Promotion, People, Process, Physical Evidence) เป็นทฤษฎีที่เน้นการผสมผสานองค์ประกอบการตลาดเพื่อสร้างความพึงพอใจและความภักดีของลูกค้า (Patrick et al., 2022; Zurina Patrick et al., 2022) โดยงานวิจัยพบว่าการใช้ส่วนประสม 7P อย่าง

เหมาะสมส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าและความพึงพอใจของลูกค้าในธุรกิจฟิตเนส (Cinar, 2020; Abdullah et al., 2025)

3. แนวคิดและทฤษฎีคุณภาพการให้บริการ (Service Quality) คุณภาพการให้บริการ (Service Quality) เป็นแนวคิดที่เน้นการให้บริการตรงตามความคาดหวังของลูกค้าและสร้างความพึงพอใจอย่างต่อเนื่อง งานวิจัยของ Gocłowska et al. (2019) ได้พัฒนาเครื่องมือวัด CSI บนพื้นฐานแนวคิด 7P เพื่อประเมินคุณภาพบริการในฟิตเนสคลับ และพบว่าคุณภาพบริการมีผลต่อความพึงพอใจและความภักดีของลูกค้าอย่างมีนัยสำคัญ

4. แนวคิดและทฤษฎีประสบการณ์ของลูกค้า (Customer Experience) ประสบการณ์ของลูกค้า (Customer Experience) เป็นกระบวนการรับรู้ความรู้สึกและคุณค่าที่ลูกค้าได้รับจากการใช้บริการ การสร้างประสบการณ์เชิงบวกช่วยเพิ่มความภักดีและแนวโน้มการกลับมาใช้บริการ (Liu et al., 2022; Hou et al., 2023) โดยการปรับโปรแกรมฝึกสอนหรือการพัฒนาสิ่งแวดล้อมการบริการที่ตอบสนองความต้องการของลูกค้า จะส่งผลโดยตรงต่อความพึงพอใจและความตั้งใจซื้อซ้ำ

5. ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับธุรกิจฟิตเนสเซ็นเตอร์ ธุรกิจฟิตเนสเป็นธุรกิจบริการที่ให้ความสำคัญกับการสร้างประสบการณ์ผู้ใช้บริการ การแข่งขันในตลาดสูง และมีแนวโน้มเติบโตอย่างต่อเนื่องตามความต้องการวิถีชีวิตสุขภาพของผู้บริโภค (Patrick et al., 2022) การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ การใช้กลยุทธ์การตลาดเชิงบูรณาการ และการสร้างประสบการณ์ที่ดีแก่ลูกค้า เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันและความยั่งยืนของธุรกิจ

สรุปได้ว่า การผสมผสานทฤษฎีความสำเร็จขององค์กร กลยุทธ์การตลาด 7P คุณภาพการให้บริการ และประสบการณ์ของลูกค้า มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับความสำเร็จของธุรกิจฟิตเนส ทั้งในแง่ของความพึงพอใจ การรักษาลูกค้า และการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยใช้ทั้งข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ เพื่อให้ได้ข้อค้นพบที่รอบด้านและมีความน่าเชื่อถือ

1. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ในส่วนของการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้วิจัยจึงกำหนดขนาดตัวอย่างจำนวน 8 บุคคล จากผู้บริหาร 4 คน และผู้ใช้บริการ 4 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารที่ทำงานมาอย่างน้อย 3 ปี ผู้ใช้บริการ ที่เป็นสมาชิกอย่างน้อย 6 เดือนขึ้นไป และยินดีให้ความร่วมมือกับผู้วิจัย ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ถูกนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาแบบสอบถาม สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างคือผู้ใช้บริการธุรกิจฟิตเนส ขนาดใหญ่ โดยเลือกจากธุรกิจฟิตเนส ที่ขึ้นทะเบียนกับกรมพัฒนาธุรกิจการค้า ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร และปริมณฑล ที่มีผลประกอบการมากที่สุด จำนวน 4 องค์กร 67 สาขา ในกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ ทาโร ยามาเน่ (Yamane, 1973) คือความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ (sampling error) ร้อยละ 95 จะมีค่า e เท่ากับ 0.05 โดยสุ่มตัวอย่างจากผู้ใช้บริการฟิตเนส สุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) จากธุรกิจฟิตเนส จำนวน 58 สาขา แห่งละ 8 คนได้กลุ่มตัวอย่าง 464 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือวิจัยคือแบบสอบถาม ซึ่งพัฒนาจากกรอบแนวคิดและผลการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยครอบคลุม 22 ตัวแปรย่อยเกี่ยวกับปัจจัยเชิงสาเหตุต่อความสำเร็จด้านการตลาดของธุรกิจฟิตเนสเซ็นเตอร์ ในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล แบบสอบถามผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน และทดสอบความเชื่อมั่นด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach’s Alpha Coefficient) ซึ่งได้ค่ามากกว่า 0.70 ถือว่ามีความเชื่อมั่นในระดับที่ยอมรับได้

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพทำโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ขณะที่การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณใช้การแจกและเก็บแบบสอบถามจากกลุ่มผู้ใช้บริการธุรกิจฟิตเนส ข้อมูลที่ได้ถูกนำมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร (Correlation Analysis) และการวิเคราะห์ถดถอยเชิงเส้นแบบหลายตัวแปร (Multiple Linear Regression Analysis) เพื่อประเมินอิทธิพลของตัวแปรอิสระ ได้แก่ กลยุทธ์ทางการตลาด 7P, คุณภาพการให้บริการ และประสบการณ์ของลูกค้า ต่อผลความสำเร็จขององค์กรธุรกิจฟิตเนสเซ็นเตอร์ การวิเคราะห์

ถดถอยช่วยให้สามารถระบุได้ว่าตัวแปรใดมีผลต่อผลลัพธ์มากที่สุด และสามารถประเมินขนาดของอิทธิพลได้ด้วย ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐาน (Beta Coefficient) และพิจารณาความมีนัยสำคัญทางสถิติ (p-value)

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยสองส่วนหลัก คือ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ และ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้บริหาร 4 คน และผู้ใช้บริการ 4 คน รวมทั้งหมด 8 ท่าน ได้ถูกนำมาถอดความ (Transcription) และจัดหมวดหมู่ประเด็นสำคัญ จากนั้นทำการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยใช้การเปรียบเทียบแบบอุปนัย (Inductive Analysis) เพื่อตีความและเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างประเด็นต่าง ๆ รวมถึงสรุปข้อค้นพบสำคัญเพื่อให้สามารถตอบคำถามวิจัยได้อย่างครบถ้วน

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ข้อมูลที่ได้ผู้ใช้บริการฟิตเนส สุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) จากธุรกิจฟิตเนส จำนวน 58 สาขา แห่งละ 8 คน ได้กลุ่มตัวอย่าง 464 คน ถูกตรวจสอบความสมบูรณ์ จากนั้นจึงนำมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติ ดังนี้

1) สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง กลยุทธ์ทางการตลาด 7P, คุณภาพการให้บริการ ประสบการณ์ของลูกค้า และผลความสำเร็จขององค์กรธุรกิจฟิตเนสเซ็นเตอร์

2) การวิเคราะห์ความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability Analysis) โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach’s Alpha Coefficient) เพื่อยืนยันความสอดคล้องภายในของแบบสอบถาม การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ (Correlation Analysis) พร้อมทั้งประเมินขนาดของอิทธิพลด้วยค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐาน (Beta Coefficient) และพิจารณาความมีนัยสำคัญทางสถิติ (p-value) นอกจากนี้ ยังมีการตรวจสอบความเหมาะสมของโมเดลด้วย ค่า R^2 (Coefficient of Determination) เพื่อตรวจสอบว่าตัวแปรอิสระสามารถอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรตามได้มากน้อยเพียงใด

3) การวิเคราะห์รีเกรชันพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ใช้ทดสอบอิทธิพลเชิงสถิติของปัจจัยเชิงกลยุทธ์ทั้ง 4 ด้าน และปัจจัยเชิงย่อยจำนวน 22 ตัวแปร ที่มีต่อความสำเร็จขององค์กรธุรกิจ

ฟิตเนสเซ็นเตอร์ ทั้งนี้กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ α=0.05 ทั้งนี้ การผสมผสานข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณทำให้การวิจัยมีความน่าเชื่อถือสูงขึ้น (Creswell & Plano Clark, 2018) และช่วยให้สามารถพัฒนาปัจจัยเชิงสาเหตุต่อความสำเร็จด้านการตลาดของธุรกิจฟิตเนสเซ็นเตอร์ ในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research Methodology)

ด้านกลยุทธ์ทางการตลาด 7P คุณภาพการให้บริการ ประสบการณ์ลูกค้า และความสำเร็จขององค์กร ของตัวแปรในภาพรวมของธุรกิจฟิตเนสเซ็นเตอร์เฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ทุกด้านมีระดับความคิดเห็นเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือด้านกลยุทธ์ทางการตลาด 7P มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.38 รองลงมาคือด้านความสำเร็จขององค์กร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.14

ด้านคุณภาพการให้บริการ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.10 และด้านประสบการณ์ลูกค้า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.01 ตามลำดับ ผลการวิจัยเชิงคุณภาพกลยุทธ์ด้านผลิตภัณฑ์ของฟิตเนสในตลาดคือการเลือกให้ชัดเจนว่าจะแข่งขันด้วย คุณค่าที่ ผ่านความหรูหราและคลาสเฉพาะทาง (กลุ่มพรีเมียม) หรือจะแข่งขันด้วย ความยืดหยุ่นและราคาที่คุ้มค่า (Price & Flexibility) เพื่อตอบโจทย์ตลาดที่ต้องการความสะดวกเป็นหลัก (กลุ่ม Jetts) ซึ่งผู้จัดการจะต้องมั่นใจว่าสิ่งที่คลับนำเสนอมีความแตกต่างอย่างชัดเจนจากคู่แข่งและตอบโจทย์กลุ่มเป้าหมายของตนเองได้จริง

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างมีระดับความคิดเห็นด้านคุณภาพภาพการให้บริการของธุรกิจฟิตเนสเซ็นเตอร์ เฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ 4.10 เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ทุกด้านมีความคิดเห็นด้านคุณภาพภาพการให้บริการ เฉลี่ยในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือด้านการให้บริการที่เป็นรูปธรรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.26 รองลงมาเป็นด้านความเชื่อถือไว้วางใจได้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.15 ด้านการให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.06 ด้านการรู้จักและเข้าใจลูกค้า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.03 และด้านการตอบสนองต่อลูกค้า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.01 ตามลำดับ ซึ่งสะท้อนถึง

ความสำคัญของการสร้างความมั่นใจและความเชื่อมั่นให้กับสมาชิก ทั้งในด้านความปลอดภัย ความสะอาด และความสะดวกสบาย

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ ในเรื่องด้านคุณภาพการบริการ (Service Quality) Fitness First และ Virgin Active เน้นไปที่ความเชี่ยวชาญของบุคลากร โดยเฉพาะเทรนเนอร์ที่ผ่านการรับรองระดับสากล ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการให้คำแนะนำที่ปลอดภัยและได้ผลลัพธ์ Virgin Active ดูในเรื่องการปรับปรุง ระบบบริการลูกค้าบนช่องทางโซเชียลมีเดีย โดยใช้แพลตฟอร์มในการจัดลำดับความสำคัญ ซึ่งเห็นว่าสามารถ ลดเวลาตอบกลับและเพิ่มอัตราการตอบกลับได้ We Fitness ให้ความสำคัญกับการสรรหาบุคลากรคุณภาพโดยตรงจาก คณะวิทยาศาสตร์การกีฬา เพื่อให้มั่นใจในความเชี่ยวชาญ Jetts Fitness อยู่ที่ความน่าเชื่อถือของแพลตฟอร์มการเข้าออก การรักษา มาตรฐานด้านสุขอนามัย ตลอด 24 ชั่วโมง และการมีเครื่องมือที่เพียงพอต่อการออกกำลังกายทุกระดับในทุกสาขา

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิจัยเชิงปริมาณกลุ่มตัวอย่างมีระดับความคิดเห็นด้านประสบการณ์ลูกค้าของธุรกิจฟิตเนสเซ็นเตอร์ เฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเท่ากับ 4.00 เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ทุกด้านมีความคิดเห็นด้านประสบการณ์ลูกค้า เฉลี่ยในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านการปฏิบัติ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.08 รองลงมาคือด้านความสัมพันธ์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.02 ด้านความรู้สึก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.01 ด้านประสาทสัมผัส มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.99 และด้านความคิด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.94 ตามลำดับซึ่งสะท้อนว่าผู้ใช้บริการได้รับประสบการณ์ที่ดีทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม การมีประสบการณ์ที่ดีนี้ส่งผลต่อความพึงพอใจและความภักดีต่อฟิตเนสเซ็นเตอร์

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพประเด็นประสบการณ์ของลูกค้า ทั้งสี่แบรนด์ต่างมีแนวทางในการบริหารจัดการคุณภาพการบริการและประสบการณ์ของลูกค้าที่แตกต่างกัน โดยแบ่งเป็นเรื่องประสบการณ์ของลูกค้า (Virgin Active, Fitness First, We Fitness) และ เรื่องในการเข้าถึง (Jetts Fitness)

อภิปรายผล

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า กลยุทธ์ทางการตลาดของธุรกิจฟิตเนสมีอิทธิพลเชิงบวกต่อปัจจัยความสำเร็จอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะกลยุทธ์ด้านผลิตภัณฑ์ การส่งเสริมการตลาด และการสร้างภาพลักษณ์แบรนด์ ซึ่งช่วยเพิ่มการรับรู้และความเชื่อมั่น

ของลูกค้า ทั้งนี้เป็นเพราะการวางแผนการตลาดอย่างรอบคอบ การใช้ส่วนประสมการตลาด 7P อย่างเหมาะสม สามารถตอบสนองต่อความต้องการและความคาดหวังของผู้บริโภคได้ตรงจุด สอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีการตลาด 7P ที่ชี้ให้เห็นว่า การบริหารจัดการส่วนประสมการตลาดทั้ง 7 ด้านอย่างเหมาะสมจะสร้างคุณค่าและความพึงพอใจให้แก่ลูกค้า (Patrick et al., 2022; Zurina Patrick et al., 2022) นอกจากนี้ ผลการวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Cinar (2020) และ Abdullah et al. (2025) ที่ชี้ว่าการใช้กลยุทธ์การตลาดบริการอย่างรอบคอบช่วยเพิ่มความภักดีและการตัดสินใจซื้อซ้ำของผู้บริโภค

สำหรับวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลการวิจัยพบว่าคุณภาพการให้บริการและการพัฒนาของธุรกิจฟิตเนสมีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญต่อความสำเร็จ โดยเฉพาะด้านทักษะและความเอาใจใส่ของพนักงาน ความทันสมัยของอุปกรณ์ และมาตรฐานการบริการที่ตอบสนองความต้องการของลูกค้า ทั้งนี้เป็นเพราะการบริการที่มีคุณภาพสามารถสร้างความพึงพอใจและความไว้วางใจให้แก่ลูกค้า ส่งผลให้ลูกค้ามีแนวโน้มกลับมาใช้บริการและแนะนำต่อให้ผู้อื่น สอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎี Service Quality ที่เน้นความสอดคล้องระหว่างความคาดหวังของลูกค้าและคุณภาพการให้บริการจริง (Gocłowska et al., 2019) รวมถึงสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ระชานนท์ ทวีผล & ศศิประภา ผาดศรี (2562) ที่พบว่าคุณภาพการบริหารจัดการและการบริการที่ดีส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการอย่างชัดเจน

ในส่วนของวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่าประสบการณ์ของลูกค้า (Customer Experience) มีผลโดยตรงต่อความสำเร็จของธุรกิจฟิตเนส โดยลูกค้าที่ได้รับประสบการณ์เชิงบวกทั้งด้านคุณภาพ บรรยากาศ และการบริการ มีแนวโน้มกลับมาใช้บริการซ้ำและแนะนำต่อให้กับผู้อื่น ทั้งนี้เป็นเพราะประสบการณ์เชิงบวกสามารถสร้างความรู้สึกพึงพอใจและความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างลูกค้าและองค์กร สอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎี Customer Experience ที่เน้นการสร้างประสบการณ์ที่ดีเพื่อเพิ่มความภักดีและความพึงพอใจของลูกค้า (Liu et al., 2022; Hou et al., 2023) นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Patrick et al. (2022) ที่ชี้ว่าการสร้างประสบการณ์ที่ตอบสนองความต้องการของลูกค้าเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของธุรกิจฟิตเนส

โดยสรุป การอภิปรายผลสะท้อนให้เห็นว่าความสำเร็จของธุรกิจฟิตเนสเกิดจากการผสมผสานระหว่างกลยุทธ์การตลาดที่มีประสิทธิภาพ คุณภาพการให้บริการที่เป็นเลิศ และการสร้างประสบการณ์เชิงบวกให้แก่ลูกค้า ซึ่งสอดคล้องและสนับสนุนกรอบแนวคิดทฤษฎีและ

งานวิจัยที่ผ่านมา ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการบูรณาการแนวคิดทั้ง 3 ด้านเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันและความยั่งยืนของธุรกิจในระยะยาว

สรุป/ข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) พบว่าตัวแปรกลยุทธ์ทางการตลาด 7P คุณภาพการให้บริการ (Service Quality) ประสบการณ์ลูกค้า (Customer Experience) และความสำเร็จขององค์กร มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านกลยุทธ์ทางการตลาด 7P มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 4.38 รองลงมาคือความสำเร็จขององค์กร 4.14 คุณภาพการให้บริการ 4.10 และประสบการณ์ลูกค้า 4.01 ตามลำดับ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าธุรกิจฟิตเนสมีการนำกลยุทธ์การตลาดและแนวทางบริหารจัดการที่เหมาะสมมาใช้ในการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน ในส่วนผลการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า กลยุทธ์ด้านผลิตภัณฑ์ของฟิตเนสมีความแตกต่างตามกลุ่มเป้าหมาย เช่น การแข่งขันเชิงพรีเมียมเน้นคุณค่าหรูหราและความคลาสเฉพาะทาง ส่วนกลุ่มตลาดที่ต้องการความสะดวกและราคายืดหยุ่น จะเน้น Price & Flexibility ผู้จัดการต้องมั่นใจว่าสิ่งที่คลับนำเสนอต่างจากคู่แข่งและตอบโจทย์กลุ่มเป้าหมายได้จริง **สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2** ผลการวิจัยเชิงปริมาณ พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นด้านคุณภาพการให้บริการเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือการให้บริการที่เป็นรูปธรรม 4.26 รองลงมาคือความเชื่อถือไว้วางใจได้ 4.15 การให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า 4.06 การรู้จักและเข้าใจลูกค้า 4.03 และการตอบสนองต่อลูกค้า 4.01 ซึ่งสะท้อนถึงความสำคัญของการสร้างความมั่นใจ ความปลอดภัย ความสะอาด และความสะดวกสบายให้แก่สมาชิก ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า ฟิตเนสแต่ละแบรนด์มีแนวทางเน้นคุณภาพบุคลากรและระบบบริการแตกต่างกัน Fitness First และ Virgin Active เน้นความเชี่ยวชาญของเทรนเนอร์และระบบบริการออนไลน์ Virgin Active ใช้แพลตฟอร์มโซเชียลมีเดียเพื่อลดเวลาตอบกลับ We Fitness ให้ความสำคัญกับการสรรหาบุคลากรจากคณะวิทยาศาสตร์การกีฬา Jetts Fitness มุ่งความน่าเชื่อถือของระบบเข้าออก มาตรฐานสุขอนามัย และอุปกรณ์ครบครัน **สำหรับวัตถุประสงค์ข้อที่ 3** ผลการวิจัยเชิงปริมาณพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นด้านประสบการณ์ลูกค้าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านการปฏิบัติสูงสุด 4.08 รองลงมาคือด้านความสัมพันธ์ 4.02 ความรู้สึก 4.01 ประสาทสัมผัส 3.99 และความคิด 3.94 แสดงให้เห็นว่าผู้ใช้บริการได้รับ

ประสบการณ์ที่ดีทั้งร่างกาย จิตใจ และสังคม ซึ่งส่งผลต่อความพึงพอใจและความภักดีต่อฟิตเนสเซ็นเตอร์ ผลการวิจัยเชิงคุณภาพพบว่าแต่ละแบรนด์มีแนวทางจัดการประสบการณ์ลูกค้าแตกต่างกัน เช่น Virgin Active, Fitness First และ We Fitness เน้นประสบการณ์ลูกค้าโดยตรง ในขณะที่ Jetts Fitness เน้นการเข้าถึงบริการสะดวกและตอบโจทย์ความต้องการพื้นฐานของลูกค้า **โดยสรุป** การวิจัยชี้ให้เห็นว่า ธุรกิจฟิตเนสที่ประสบความสำเร็จต้องผสมผสานกลยุทธ์ทางการตลาดที่ชัดเจน คุณภาพการให้บริการที่เชื่อถือได้ และการสร้างประสบการณ์ลูกค้าที่ตอบสนองความต้องการทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม เพื่อสร้างความพึงพอใจ ความภักดี และความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างยั่งยืน **ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย 1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย** 1) ธุรกิจฟิตเนสควรออกแบบกลยุทธ์ทางการตลาด 7P ให้ชัดเจนตามกลุ่มเป้าหมาย ทั้งกลุ่มพรีเมียมที่เน้นคุณค่าหรูหราและกลุ่มตลาดทั่วไปที่เน้นความยืดหยุ่นและราคาที่คุ้มค่า เพื่อสร้างความแตกต่างและเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน 2) ควรให้ความสำคัญกับคุณภาพการให้บริการ โดยเฉพาะด้านความเชี่ยวชาญของบุคลากร เช่น เทรนเนอร์ที่มีการรับรองระดับสากล และการบริหารจัดการระบบบริการออนไลน์ เพื่อเพิ่มความพึงพอใจและความไว้วางใจของลูกค้า 3) การสร้างประสบการณ์ลูกค้า (Customer Experience) ต้องครอบคลุมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม เช่น การออกแบบพื้นที่ออกกำลังกาย สิ่งอำนวยความสะดวก ระบบการเข้าถึงบริการ และการสื่อสารกับลูกค้าอย่างต่อเนื่อง 4) ควรนำข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพมาประยุกต์ใช้ในการวางแผนและปรับปรุงกลยุทธ์ เพื่อให้บริการตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้ตรงจุด และสร้างความภักดีต่อแบรนด์ในระยะยาว 5) หน่วยงานกำกับดูแลภาคธุรกิจฟิตเนส เช่น สมาคมหรือสถาบันมาตรฐาน ควรสนับสนุนการจัดทำแนวทางมาตรฐานคุณภาพการบริการ และส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง เพื่อยกระดับภาพลักษณ์และมาตรฐานของธุรกิจในประเทศ **2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** 1) ควรขยายกลุ่มตัวอย่างไปยังธุรกิจฟิตเนสที่มีรูปแบบต่าง ๆ เช่น ฟิตเนสขนาดเล็ก ฟิตเนสเฉพาะทาง หรือฟิตเนสออนไลน์ เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของกลยุทธ์การตลาด คุณภาพบริการ และประสบการณ์ลูกค้า 2) การวิจัยครั้งต่อไปอาจเน้นการศึกษาเชิงลึกในด้านประสบการณ์ลูกค้า (Customer Experience) โดยใช้วิธีวิจัยแบบเชิงคุณภาพ เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก หรือการสังเกตพฤติกรรมผู้ใช้บริการ เพื่อให้ได้มุมมองเชิงลึกและเข้าใจความต้องการของลูกค้าได้มากขึ้น 3) ควรศึกษาอิทธิพลของเทคโนโลยีและดิจิทัล เช่น แอปพลิเคชันฟิตเนส ระบบติดตามผลการออกกำลังกาย หรือการใช้โซเชียลมีเดียในการสื่อสารกับ

ลูกค้า ว่ามีผลต่อความพึงพอใจและความภักดีของลูกค้าอย่างไร 4) แนะนำให้วิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับผลกระทบของปัจจัยภายนอก เช่น สภาพเศรษฐกิจ แนวโน้มสุขภาพ และพฤติกรรมผู้บริโภคในแต่ละช่วงวัย เพื่อให้กลยุทธ์และบริการฟิตเนสสามารถปรับตัวและตอบสนองได้อย่างยั่งยืน 5) ควรมีการติดตามและประเมินผลการนำข้อเสนอแนะจากงานวิจัยไปปฏิบัติจริง เพื่อสร้างข้อสรุปเชิงประจักษ์ที่สามารถใช้เป็นแนวทางพัฒนาธุรกิจฟิตเนสในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

วิรัตน์ ชนะสิมมา และ ทตมัล แสงสว่าง. (2564). คุณภาพการให้บริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของประชาชนที่ชำระภาษีท้องถิ่นกับเทศบาล ตำบลหนองนาคำ: กรณีศึกษาตำบลบ้านโคก อำเภอหนองนาคำ จังหวัดขอนแก่น. *วารสารวิชาการและวิจัยมหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ,* 11(2), 15–28.

ระชานนท์ ทวีผล, & ศศิประภา ผาดศรี. (2562). ปัจจัยความสำเร็จขององค์กรในธุรกิจบริการฟิตเนส. *วารสารการจัดการธุรกิจ,* 10(2), 45–63.

กันยามาศ แก้วกมล. (2564). *การบริหารจัดการองค์กรในยุค PEA 4.0.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิชาการ.

นราธิป ภักดีจันทร์, ลักษมี งามมีศรี, วริศรา เหล่าบำรุง, สุวชัช พิทักษ์ทิม, & ลภัสวัฒน์ คล้ายแสง. (2567). *ปัจจัยการตลาดและการบริหารจัดการที่มีผลต่อการตัดสินใจบริโภคผลิตภัณฑ์ในธุรกิจฟิตเนส.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย.

ภัทราพร เร็งไล้, & พัฒน์ พัฒนรังสรรด์. (2566). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจกลับมาใช้บริการซ้ำของผู้ใช้บริการผู้ฝึกสอนส่วนบุคคลในเขตกรุงเทพมหานคร. *Procedia of Multidisciplinary Research,* 1(7), 1.

ปภัค อุดมธรรมกุล, ธัญญา สุพรประดิษฐ์ชัย, และ สิทธิกรณ์ คำรอด. (2563). ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ ปัจจัยทางจิตวิทยา ปัจจัยทางสังคม และส่วนประสมทางการตลาด 7Ps ที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการศูนย์ออกกำลังกายของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานครในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19. *วารสารปัญญาภิวัฒน์,* 12(3), 327–339.

ธนยศ วุฒิปราโมทย์. (2563). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการฟิตเนสเซ็นเตอร์ขนาดกลางของผู้ใช้บริการในเขตกรุงเทพมหานคร. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

วิชิต อู่อ้น. (2553). การวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์: แนวทางและการประยุกต์ใช้ (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Zurina Patrick, Z., Tan, R., & Abdullah, A. (2022). Service marketing strategies for health and fitness centers. *Asian Journal of Marketing Research,* 14(1), 88–105.

Abdullah, A., Cinar, E., & Patrick, Z. (2025). The impact of service marketing mix (7Ps) on customer loyalty in post-COVID-19 fitness industry. *Journal of Service Marketing,* 39(2), 145–162.

Chen, C. F., & Chen, F. S. (2010). Experience quality, perceived value, satisfaction and behavioral intentions for heritage tourists. *Tourism Management,* 31(1), 29–35.

Corbin, J. M., & Strauss, A. (2015). *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory (4 th ed.).* Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

Creswell, J. W., & Plano Clark, V. L. (2018). *Designing and conducting mixed methods research (3rd ed.).* Sage.

Cinar, E. (2020). Marketing strategies and consumer perception in fitness centers. *International Journal of Sports Marketing,* 12(3), 77–92.

Cronbach, L. J., & Meehl, P. E. (1955). Construct validity in psychological tests. *Psychological Bulletin,* 52(4), 281–302. https://doi.org/10.1037/h0040957

Freeman, R. E. (1984). *Strategic management: A stakeholder approach*. Boston: Pitman.

Gentile, C., Spiller, N., & Noci, G. (2007). How to sustain the customer experience: An overview of experience components that co-create value with the customer. *European Management Journal,* 25(5), 395–410.

Gocłowska, M., Kowalski, R., & Nowak, T. (2019). Customer satisfaction index (CSI) for fitness clubs based on 7 P marketing mix. *Journal of Service Science Research,* 11(4), 201–218.

Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2019). *Multivariate data analysis (8th ed.).* Cengage.

Hou, Y., Zhang, L., & Li, W. (2023). Green environment and consumer intentions in fitness centers: The role of sustainability in service experience. *Sustainability in Sports and Fitness,* 8(1), 33–49.

Hultman, M., & Katsikeas, C. S. (2011). Export promotion strategy and performance: The role of international experience. *Journal of International Marketing,* 19(4), 17–39.

Kotler, P. (1997). *Principles of marketing.* New Jersey: Prentice-Hall, Inc.

_____. (2018). *Marketing management: An Asian perspective (7th ed.).* Harlow, UK: Pearson.

Kotler, P., & Keller, K. L. (2012). *Marketing management (14th ed.).* New Jersey: Pearson Education.

Liu, H., Chen, J., & Wang, X. (2022). Adapting fitness programs to consumer behavior during COVID-19: Customer experience perspective. *Journal of Consumer Health & Fitness,* 15(2), 101–119.

Liu, J.-W., Chang, C.-W., Wang, Y.-J., Liu, Y.-H. (2022). Constructing a decision model for health club members to purchase coaching programs during the COVID-19 epidemic. *Sustainability,* 14, 13497.

Lovelock, C. H. (1996). *Service marketing. Upper Saddle River,* NJ: Prentice-Hall.Marketa, P. (2562). *Fitness gyms in Vientiane.* Retrieved from https://jclao.com/fitness-gymsin-vientiane/

Morgan, N. A. (2012). Marketing and business performance. *Journal of the Academy of Marketing Science,* 20(11), 109–119.

Parasuraman, A., Zeithaml, V. A., & Berry, L. L. (1988). SERVQUAL: A multiple-item scale for measuring consumer perceptions of service quality. *Journal of Marketing, 64,* 12–40.

Patrick, Z., Tan, R., & Lim, S. (2022). Integrating 7 Ps marketing mix in fitness service management. *Journal of Global Fitness Management,* 9(3), 56–72.

Pei, X.-L., Guo, J.-N., Wu, T.-J., Zhou, W.-X., & Yeh, S.-P. (2020). *Does the effect of customer experience on customer satisfaction create a sustainable competitive advantage? A comparative study of different shopping situations.* Sustainability, 12, 7436. https://doi.org/10.3390/su12187436

Salamah, A. A., Hassan, S., Aljaafreh, A., Zabadi, W. A., AlQudah, M. A., Hayat, N., ... Kanesan, T. (2022). Customer retention through service quality and satisfaction: Using hybrid SEM-neural network analysis approach. *Heliyon,* 8(9), e10570.

Schmitt, B. H. (1999). *Experiential marketing: How to get customers to sense, feel, think, act, and relate to your company and brands*. New York: Free Press.

Zeithaml, V. A. (2012). *Review of marketing 1990.* Marketing Classics Press.

Zeithaml, V. A., Parasuraman, A., & Berry, L. L. (1990). *Delivering quality service.* New York: Free Press.

การดำเนินนโยบายภาครัฐด้านประกันภัยรถ ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ใน อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี*

PUBLIC POLICY IMPLEMENTATION OF THE GOVERNMENT POLICY ON COMPULSORY MOTOR INSURANCE BASED ON THE SEVEN PRINCIPLES OF SAPPURISADHAMMA IN SI RACHA DISTRICT, CHONBURI PROVINCE

เสาวลักษณ์ ตันถาวร[1] และ เกษฎา ผาทอง[2]

Sawvaluk Tuntavron[1] and Ketsada Phathong[2]

[1-2]มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

[1-2]Mahamakut Buddhist University, Thailand

Corresponding Author's Email: sukittajung7@gmail.com

วันที่รับบทความ : 12 สิงหาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 16 กันยายน 2568; วันตอบรับบทความ : 18 กันยายน 2568

Received 12 August 2025; Revised 16 September 2025; Accepted 18 September 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาการดำเนินนโยบายภาครัฐด้านประกันภัยรถภาคบังคับตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ในอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี 2) เพื่อเปรียบเทียบการดำเนินนโยบายภาครัฐด้านประกันภัยรถภาคบังคับตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ในอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี 3) เพื่อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินนโยบายภาครัฐด้านประกันภัยรถภาคบังคับตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ในอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี เป็นการวิจัยเชิงผสมผสานโดยแจกแบบสอบถามกับ กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 399 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการ

Citation:

* เสาวลักษณ์ ตันถาวร และ เกษฎา ผาทอง. (2568). การดำเนินนโยบายภาครัฐด้านประกันภัยรถ ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ใน อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(6), 340-355.

Sawvaluk Tuntavron and Ketsada Phathong. (2025). Public Policy Implementation Of The Government Policy On Compulsory Motor Insurance Based On The Seven Principles Of Sappurisadhamma In Si Racha District, Chonburi Province. Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(6), 340-355.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

แจกแจงความถี่ ค่าร้อยล่ะ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบน และทดสอบสมมติฐาน t-test และ F-test และใช้แบบสัมภาษณ์กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 5 ท่าน โดยวิเคราะห์จัดประเภทของข้อมูล และสรุปเป็นคำบรรยาย

ผลการวิจัยพบว่า 1. ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติการดำเนินนโยบายภาครัฐด้านประกันภัยรถภาคบังคับตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ในอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี อยู่ในระดับมาก พิจารณาในแต่ละด้านโดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านงานอัตตัญญุตา และอัตถัญญุตา ตามลำดับ 2. ผลการเปรียบเทียบ พบว่าประชาชนที่มีระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็น ต่อการปฏิบัติการดำเนินนโยบายภาครัฐด้านประกันภัยรถภาคบังคับตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ในอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรีโดยรวมไม่แตกต่างกัน 3. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติการปฏิบัติการดำเนินนโยบายภาครัฐด้านประกันภัยรถภาคบังคับตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ในอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ในแต่ละด้าน ดังนี้ ประชาชนที่มีเพศต่างกัน ความคิดเห็น ไม่แตกต่างกัน การทราบว่าถ้าได้รับบาดเจ็บไม่ต้องกังวลเรื่องค่ารักษาพยาบาลเบื้องต้น หรือกรณีที่เสียชีวิต ยังได้รับการชดเชยค่าสินไหมทดแทนเป็นสิ่งสำคัญ

คำสำคัญ: หลักสัปปุริสธรรม 7, ประกันภัยรถภาคบังคับ, การดำเนินนโยบายภาครัฐ

Abstract

This research article aims to 1) study the implementation of the government policy on compulsory car insurance according to the 7 principles of good conduct in Sriracha District, Chonburi Province 2) To compare the implementation of the government policy on compulsory car insurance according to the 7 principles of Supapurisadhamma in Sriracha District, Chonburi Province. 3) To provide recommendations on the implementation of government policy on compulsory car insurance according to the 7 principles of good conduct in Sriracha District, Chonburi Province. This is a mixed-method research by distributing questionnaires to a sample group of 399 people. Data were analyzed by frequency distribution, percentage, mean, standard deviation. Hypotheses were tested using t-tests and F-tests. Interviews were conducted

with five key informants. Data were analyzed, categorized, and summarized in descriptive.

The results of the research found that 1) People have opinions on the implementation of the government policy on compulsory car insurance according to the 7 principles of good conduct in Sriracha District, Chonburi Province, including all 7 aspects. It is at a high level when considering each aspect by arranging the average from highest to lowest. It was found that the aspect with the highest average is the aspect of self-gratitude and self-awareness, respectively. 2. The results of the comparison found that people with different levels of education, occupations, and incomes had opinions on the implementation of the government policy on compulsory car insurance according to the 7 principles of Supapurisadhamma in Sriracha District, Chonburi Province, overall, there was no difference. 3. Recommendations on the implementation of the government policy on compulsory car insurance according to the 7 principles of Supapurisadhamma in Sriracha District, Chonburi Province. In each aspect as follows: Testing the research hypothesis, people of different genders, opinions on the implementation of the government policy on compulsory car insurance according to the 7 principles of Supurisadhamma in Sri Racha District, Chonburi Province, overall, there is no difference in all 7 aspects. It is important to know that if you are injured, you don't have to worry about basic medical expenses, or that you can still receive compensation in the event of death.

Keywords: Compulsory Motor Insurance, Compensation for Victims in Criminal Cases, Implementation of government policy

บทนำ

การดำเนินนโยบายภาครัฐด้านประกันภัยรถภาคบังคับตาม”หลักสับปุริสธรรม 7” ในอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี นั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทั้ง ประวัติความเป็นมา แนวคิด และ

หลักการใช้กฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค และคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคม การคำนึงถึงหลักมนุษยชน ในการเยียวยา ผู้ประสบภัยทั้งทางด้านอุบัติเหตุ ที่อาจจะเกิดขึ้นได้บนท้องถนน ในบทนี้จะนำเสนอสาระสำคัญประกอบด้วย ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์การวิจัย คำถามการวิจัย กรอบแนวคิดการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย นิยามศัพท์

จากที่กล่าว ประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศที่มีสถิติอุบัติเหตุจากการใช้รถใช้ถนนมากเป็นอันดับต้น ๆ ของโลก ซึ่งอุบัติเหตุทางรถยนต์นั้นเป็นหนึ่งในปัญหาสังคมที่นำมาซึ่งความสูญเสียในชีวิตและทรัพย์สินของผู้คนในจำนวนที่สูงขึ้นทุกวัน แม้จะมีการตราพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ (พ.ศ. 2535) ขึ้นเพื่อเป็นประกันภัยรถยนต์ภาคบังคับเพื่อเป็นการบรรเทาความเสียหายให้กับประชาชนเช่นเดียวกับนานาอารยประเทศ แต่ผลจากการศึกษาพบว่าพระราชบัญญัติดังกล่าวก็ยังคงมีปัญหาอยู่หลายประการไม่ว่าจะเป็น ปัญหาด้านจำนวนเงินเอาประกันภัยที่ไม่ครอบคลุมความเสียหายที่แท้จริง,ปัญหาด้านความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ พ.ศ. 2535 ที่ไม่ครอบคลุมถึงทรัพย์สินของบุคคลภายนอก และปัญหาด้านการหลบเลี่ยงไม่ทำประกันภัยภาคบังคับนำหลักเกณฑ์การประกันวินาศภัยมาใช้ และมีหลักการเช่นเดียวกับการประกันภัยค้ำจุน ซึ่งรัฐบาลบังคับให้รถทุก ๆ คันต้องทำประกันภัยไว้กับบริษัทประกันภัย เพื่อผู้ประสบภัยจะได้รับความคุ้มครองความเสียหายเบื้องต้น คือการที่ได้รับการรักษาอย่างทันท่วงที และได้รับค่าเสียหายอย่างแน่นอน (คชบท พัชรโศภิษฐ์ และ สุธรรม พงศ์สำราญ, 2561)

ซึ่งสาเหตุของปัญหาของการเกิดอุบัติเหตุ และมีสาเหตุมาจากหลายเหตุปัจจัย เช่น ผู้ใช้รถใช้ถนนขาดจิตสำนึกต่อระเบียบวินัย ทางจราจร หรือชอบฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามกฎจราจร ทำให้เกิดเหตุการณ์ที่ไม่คาดฝัน หรืออุบัติเหตเกิดขึ้น จึงทำให้ประเทศไทยได้มีการคิดริเริ่มมีประกันภัยรถ ทั้งรถจักรยานยนต์ และรถยนต์ ประเภทต่าง ๆ ซึ่งแรกเริ่มการมีประกันภัยรถของประเทศไทย เริ่มขึ้นเมื่อสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ปี พ.ศ. 2368 หรือสมัยรัชกาลที่ 3

จากการศึกษาพบว่าปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการสำรองจ่ายค่าเสียหายเบื้องต้นของผู้ประสบภัยจากรถ โดยการผู้ประสบภัยจากรถต้องสำรองจ่ายค่าเสียหายเบื้องต้นให้แก่สถานพยาบาลไปก่อนแล้วให้ผู้ประสบภัยจากรถไปเบิกคืนจากบริษัทผู้รับประกันภัย จะสร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้ประสบภัยกรณีที่ถ้าหากผู้ประสบภัยไม่มีเงินจ่ายค่ารักษาพยาบาล ซึ่งผู้ประสบภัยจากรถบางรายอาจจะไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระยะเรียกร้องค่าเสียหายเบื้องต้นจึงต้องมีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ พ.ศ. 2535

มาตรา 25 วรรคแรก “กรณีผู้ประสบภัยจากรถเข้าทำการรักษาพยาบาลในสถานพยาบาลของรัฐหรือเอกชนให้บริษัทหรือสำนักงานกองทุนทดแทนผู้ประสบภัยจ่ายค่าเสียหายเบื้องต้นตามมาตรา 20 มาตรา 23 หรือมาตรา 24 แทนผู้ประสบภัยจากรถ ทั้งนี้ โดยไม่ต้องรอการพิสูจน์ความรับผิด...” และมาตรา 27 “การขอรับค่าเสียหายเบื้องต้นตามพระราชบัญญัตินี้ ผู้ประสบภัยต้องร้องขอภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่รู้ความเสียหายเกิดขึ้น หรือ สิบปีนับแต่วันที่ความเสียหายเกิดขึ้น

ประเภทรถที่ต้องทำประกันภัยตาม พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ พ.ศ. 2535 ได้แก่รถทุกชนิดทุกประเภทตามกฎหมายว่าด้วยรถยนต์กฎหมายว่าาด้วยการขนส่งทางบก กฎหมายว่าด้วยรถยนต์ทหาร เป็นรถที่เจ้าของมีไว้ใช้ ไม่ว่ารถดังกล่าวจะเดินด้วยกำลังเครื่องยนต์ กำลังไฟฟ้า หรือพลังงานอื่น เช่น รถยนต์ รถจักรยานยนต์ รถสามล้อเครื่อง รถยนต์โดยสาร รถบรรทุก หัวรถลากจูง รถพ่วง รถบดถนน เป็นต้น ดังนั้น การที่มีรถบางประเภทกรมการขนส่งทางบกไม่รับจดทะเบียน แต่หากเข้าข่ายว่ารถนั้นเดินด้วยกำลังเครื่องยนต์ กำลังไฟฟ้า หรือพลังงานอื่นแล้วก็จัดเป็นรถที่ต้องทำประกันภัยตาม พ.ร.บ. ด้วย

นำข้อสรุปจาการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาการดำเนินนโนบายภาครัฐด้านประกันภัยรถตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ในอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรีนั้น เพื่อนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงและนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ต่อองค์กร และตัวข้าพเจ้า ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในด้านประกันภัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการดำเนินนโยบายภาครัฐด้านประกันภัยรถภาคบังคับตามหลักสับปุริสธรรม 7 ในอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี

2. เพื่อเปรียบเทียบการดำเนินนโยบายภาครัฐด้านประกันภัยรถภาคบังคับตามหลักสับปุริสธรรม 7 ในอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี

3. เพื่อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินนโยบายภาครัฐด้านประกันภัยรถภาคบังคับตามหลักสับปุริสธรรม 7 ในอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี

สมมติฐานการวิจัย

1. ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการดำเนินนโยบายภาครัฐด้านประกันภัยรถภาคบังคับตามหลักสับปุริสธรรม 7 ในอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี แตกต่างกัน

2. ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการดำเนินนโยบายภาครัฐด้านประกันภัยรถภาคบังคับตามหลักสับปุริสธรรม 7 ในอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี แตกต่างกัน

3. ประชาชนที่มีการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการดำเนินนโยบายภาครัฐด้านประกันภัยรถภาคบังคับตามหลักสับปุริสธรรม 7 ในอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี แตกต่างกัน

4. ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการดำเนินนโยบายภาครัฐด้านประกันภัยรถภาคบังคับตามหลักสับปุริสธรรม 7 ในอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี แตกต่างกัน

5. ประชาชนที่มีรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการดำเนินนโยบายภาครัฐด้านประกันภัยรถภาคบังคับตามหลักสับปุริสธรรม 7 ในอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี แตกต่างกัน

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยเรื่อง “การดำเนินนโยบายภาครัฐด้านประกันภัยรถภาคบังคับตามหลักสับปุริสธรรม 7 ในอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี”ผู้วิจัยได้อาศัยแนวคิดและทฤษฎี โยมีผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเป็นแนวทางเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย และตั้งคำถามเพื่อการวิจัย ดังนั้นแนวคิดที่นำมาใช้ในกรอบการวิเคราะห์ มีดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการประกันภัย

ธนัทเทพ เธียรประสิทธิ์ (2567) กล่าวว่า การประกันภัยภาคบังคับของประเทศไทย คือการประกันภัยรถยนต์ที่รัฐบังคับ ให้ผู้ซึ่งเป็นเจ้าของรถ ต้องทำตามที่กฎหมายกำหนด เพื่อคุ้มครองผู้ประสบภัย ให้ความคุ้มครอง และช่วยเหลือแก่ประชาชนผู้ประสบภัย ที่ได้รับความเสียหายแก่ร่างกาย หรือชีวิต และได้รับเยียวยาในเบื้องต้น หรือค่าพยาบาลในการักษาได้ทันท่วงที

2. แนวคิดเกี่ยวกับการให้บริการ

วีระพงษ์ เฉลิมจิรรัตน์ (2542) ได้ให้ความหมายการให้บริการ คือ กระบวนการหรือกระบวนการ การส่งมอบบริการจากผู้ให้บริการถึงผู้รับบริการ โดยบริการนั้นเป็นสิ่งที่จับสัมผัสแตะต้องได้ยากและเป็นสิ่งที่สามารถเสื่อมสูญสลายไปได้ง่าย และเป็นการส่งมอบสู้ผู้รับบริการนั้น ๆ โดยทันทีหรือ และในเวลาเกือบจะทันใดทันใดที่มีการให้บริการนั้น และมุ่งสู่ความเป็น

เลิศด้านการให้บริการ หรือชนะใจลูกค้า ความเข้าใจถึงสิ่งที่ลูกค้าคาดหวังและตอบสนองลูกค้าด้วยบริการเป็นเลิศโดยสนองสิ่งที่เหนือกว่าความคาดหวังของลูกค้า รวมถึงความรู้ความสามารถในการแก้ไขปัญหาให้ลูกค้าภายในเวลาที่เหมาะสม
นำข้อสรุปจาการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาการดำเนินนโนบายภาครัฐด้านประกันภัยรถตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ในอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรีนั้น เพื่อนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงและนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ต่อองค์กร และตัวข้าพเจ้า ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในด้านประกันภัย

3. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับหลักสัปปุริสธรรม 7

จ.เปรียญ (2518) ให้ความหมายว่า หลักสัปปุริสธรรม หมายถึง ธรรมของสัตบุรุษ ธรรมของคนดีบุคคลที่มีคุณธรรมประจำใจ โดยยึดเอาหลักสัปปุริสธรรมเป็นหลักในการดำเนินชีวิต บุคคลที่ยึดเอาหลักสัปปุริสธรรม เป็นธรรมประจำใจยังได้ชื่อว่าเป็นผู้ดี เพราะเป็นผู้มีเหตุผลมีผลในการปฏิบัติตนเมื่อรู้จักเหตุผลแล้ว การปฏิบัติตนก็เพียบพร้อมด้วยความดี คือ รู้จักเหตุรู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จักกาล รู้จักชุมชน รู้จักบุคคล แล้วบุคคลนั้นเป็นคนดี คือ สัตบุรุษในทางพระพุทธศาสนา การเป็นผู้มีความสม่ำเสมอ ในการร่วมแบ่งปันความรู้ต่างๆ จะช่วยให้การจัดการความรู้ “มีชีวิต” อยู่เสมอ การที่พนักงานในองค์กรเป็นผู้ที่มีความสม่ำเสมอจริงใจต่อกัน ถือเป็นนิสัยความรับผิดชอบอย่างหนึ่ง กล่าวคือ ในการทำงานหากงานที่ทำประสบผลสำเร็จ ก็จะไม่แย่งกันเอาความดีความชอบใส่ตัว ว่าฉันเป็นคนทำงานนั้นเอง หรือหากมีข้อผิดพลาดเกิดขึ้น พนักงานก็จะไม่มีการกล่าวโทษกัน แต่จะช่วยกันแก้ไขปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้นบรรยากาศ ของความร่วมแรงร่วมใจก็จะเกิดขึ้น พนักงานรู้สึกว่าการแบ่งปัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้การทำงานของตนเอง และองค์กรดีขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชากรที่อยู่ในพื้นที่ตำบลบ่อวิน ตำบล เขาคันทรง

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนในเขตอำเภอศรีราชา จำนวน 400 คน ซึ่งได้จากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการตามสูตรคำนวนของทาโร ยามาเน่ (Taro

Yamane) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % กำหนดความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่าง เท่ากับ 0.05 ซึ่งมีสูตรดังนี้ (ปัญญา คล้ายเดช, 2560)

1.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยในจังหวัดชลบุรี มีหน้าที่ในการให้บริการด้านการประกันภัย มีบทบาทเกี่ยวกับด้านประกันภัย จำนวน 5 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการาวิจัย

2.1 แบบสอบถาม (Questionnaire) มีลักษณะคำถามปลายปิด (Close Ended) ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อใช้สอบถามกลุ่มตัวอย่าง ในจำนวน 1 ชุด แบ่งออกเป็น 3 ตอน

2.2 แบบสัมภาษณ์ (Indept Interview) มีลักษณะแบบมีโครงสร้าง ซึ่งเป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open ended Form) เพื่อให้ผู้สัมภาษณ์ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินนโยบายภาครัฐด้านประกันภัยรถภาคบังคับตามหลักสัปปุริสธรรม 7 โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 เชิงปริมาณ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการแจกแจงแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง พร้อมแนบหนังสือขอความอนุเคราะห์ใช้พื้นที่ในการจัดเก็บข้อมูลต่อนายกองค์การบริหารส่วนตำบลตาสิทธิ์ และผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ตำบลบ่อวิน

3.2 เชิงคุณภาพ

ผู้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสัมภาษณ์ตามขั้นตอน ดังนี้

ผู้วิจัยได้ทำหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลแบบสัมภาษณ์จากมหาวิทยาลัยมหามกุฎราชวิทยาลัย เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์ เชิงลึก (Im-Dept Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Infomants) และติดต่อประสานงานไปยังผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกคน เพื่อทำการนัดวัน เวลาสถานที่ ในการสัมภาษณ์ ไว้ล่วงหน้า เมื่อได้รับหนังสือขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสัมภาษณ์ จากมหาวิทยาลัยมหามกุฎวิทยาลัยแล้ว จึงได้เริ่มดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

1) วิเคราะห์ข้อมูลตามปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามโดยจำแนกกลุ่มตัวอย่างตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และ รายได้ โดยหาค่าสถิติพื้นฐานคือ ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) จำแนกตามกลุ่มตัวอย่าง ตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา และ อาชีพ และอธิบายโดยแจกแจงผู้ตอบแบบสอบถามตามตาราง

2) วิเคราะห์เปรียบเทียบความพึงพอใจในการใช้สิทธิตามมพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ประสบภัยจารถเพื่อที่จะทำความเข้าใจถึงการดำเนินนโยบายภาครัฐด้านประกันภัยรถตามหลักสับปุริสธรรม7 ในอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี จากนั้น นำมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมทางสังคมศาสตร์ โดยการหาค่าเฉลี่ย (x) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำค่าเฉลี่ยที่ได้มาเทียบกับเกณฑ์การแปลความหมาย โดยการจัดระดับช่วงของการหาค่าเฉลี่ย

3) การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยในการสื่อสารที่จะทำความเข้าใจถึงการดำเนินนโยบายภาครัฐด้านประกันภัยรถตามหลักสับปุริสธรรม7 ในอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี กับปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างด้าน เพศ โดยใช้การทดสอบสมมติฐาน (t-test) และทดสอบค่าแปรปรวน (One Way ANOVA) ถ้าพบความแตกต่างทางสถิติอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของ เชฟเฟ่ (Scheffe’)

4) การประมวลผลข้อเสนอแนะของการดำเนินนโยบายภาครัฐด้านประกันภัยรถภาคบังคับตามหลักสัปปุริสธรรม 7 โดยใช้วิธีการแจกแจงความถี่

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยได้มีการนำเอาข้อมูลจากการจดบันทึกจาการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้ง 5 คน จากนั้นนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นชาย จำนวน 228 คน คิดเป็นร้อยละ 57.14 มีอายุ 31 - 40 ปี จำนวน 231 คน คิดเป็นร้อยละ 57.89 การศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 314 คน คิดเป็นร้อยละ 78.70 อาชีพ รับจ้าง จำนวน 206 คน คิดเป็น

ร้อยละ 51.63 และมีรายได้ 15,000 – 20,000 บาท จำนวน 177 คน คิดเป็นร้อยละ 44.36 ตามลำดับ

2. การดำเนินนโยบายภาครัฐด้านประกันภัยรถภาคบังคับตามหลักสับปุริสธรรม 7 ในอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี โดยรวมทั้ง 7 ด้านอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาจำแนกในแต่ละด้าน พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการดำเนินนโยบายภาครัฐด้านประกันภัยรถภาคบังคับตามหลักสับปุริสธรรม 7 ในอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี โดยรวมทั้ง 7 ด้าน อยู่ในระดับมาก (mean=4.00, S.D.=0.31) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ คือด้านอัตตัญญูตา (mean= 4.05, S.D.=0.29) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านอยู่ในระดับมากกว่าทุกด้าน ตามลำดับ

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับการดำเนินนโยบายภาครัฐด้านประกันภัยรถภาคบังคับตามหลักสับปุริสะธรรม 7 ในอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี โดยรวมทั้ง 7 ด้าน

การดำเนินนโยบายภาครัฐ ด้านประกันภัยรถภาคบังคับ ตามหลักธรรม สับปุริสธรรม 7	$\overline{X}$	**S.D.**	**แปลผล**
ด้านธัมมัญญูตา	3.99	0.30	มาก
ด้านอัตถัญญูตา	4.03	0.34	มาก
ด้านอัตตัญญูตา	4.05	0.29	มาก
ด้านมัตตัญญูตา	4.02	0.35	มาก
ด้านกาลัญญูตา	3.93	0.38	มาก
ด้านปริสัญญูตา	3.99	0.36	มาก
ด้านปุคคลัญญูตา	4.00	0.35	มาก
โดยรวม	**4.00**	**0.31**	**มาก**

3. ผลจากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ประชาชนที่มีระดับเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่างกันโดยรวม พบว่า อาชีพ และรายได้ มีผลสมมติฐานที่ แตกต่างในด้านอัตถัญญูตา ,ด้านปุคคลัญญาตา ในด้านอาชีพ และรายได้ ในด้านกาลัญญูตา แตกต่างกันอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 2 สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐาน	สถิติทดสอบ	โดยรวม	ด้านธัมมัญญูตา	ด้านอัตถัญญูตา	ด้านอัตตัญญูตา	ด้านมัตตัญญูตา	ด้านกาลัญญูตา	ด้านปริสัญญูตา	ด้านปุคคลัญญูตา
1.เพศ	t-test	0.353	0.156	**0.611**	0.096	0.656	0.338	0.906	0.904
2.อายุ	F-test	**0.721**	0.269	**0.199**	0.266	0.517	0.979	0.532	0.934
3.การศึกษา	F-test	**0.510**	0.187	0.504	0.132	0.834	0.410	0.278	0.932
4.อาชีพ	F-test	0.083	0.198	0.014*	0.080	0.094	0.225	0.319	0.037*
5.รายได้	F-test	0.779	0.994	0.848	0.403	0.435	0.017*	0.998	0.411

มีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4. ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะในการดำเนินนโยบายภาครัฐด้านประกันภัยรถภาคบังคับตามหลักสัปปุริสธรรม 7เรียงจากความถี่มากที่สุด คือ เราจะทราบว่าถ้าได้รับบาดเจ็บจากอุบัติเหตุ จากรถ สามารถรักษาที่ไหนก็ได้ รองลงมาคือความพอใจกับระยะเวลาที่จ่ายค่าสินไหมทดแทน

5. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ข้อเสนอแนะการดำเนินนโยบายภาครัฐด้านประกันภัยรถภาคบังคับ ด้านสัปปุริสธรรม ของอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี พบว่า การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้สัมภาษณ์ทั้ง 5 ท่าน โดยรวมทั้ง 7 ด้าน มีความสอดคล้องไปในทางเดียวกัน ดังนี้ 1) ด้านธัมมัญญูตา เป็นผู้รู้จักเหตุ นั้น สำหรับการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น การให้ความรู้ การทำความเข้าใจการกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหา 2) ด้านอัตตัญญูตา เป็นผู้รู้จักตน การพัฒนาตนเพื่อเพิ่มความรู้ความสามารถในการทำงานนั้น ต้องเปิดใจรับฟังความคิดเห็น รับคำแนะนำจากผู้บังคับบัญชา หรือผู้ร่วมงาน และนำมาปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น 3) ด้านมัตตัญญูตา เป็นผู้รู้จักประมาณอย่างไรผู้บริหารต้องรู้จักประมาณศักยภาพของตนเองในการบริหารจัดการ 4) ด้านกาลัญญูตา เป็นผู้รู้จักกาล การบริหารเวลาในการทำงานต้องจัดลำดับเรื่องที่จะสื่อสารโดยให้ความสำคัญกับเรื่อง เร่งด่วนก่อน เพื่อให้การจัดการเกิดได้รวดเร็วและเหมาะสม ทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพ การทำงานมีการวางแผนล่วงหน้า ประมาณทรัพยากรทางการศึกษาที่มีอย่างจำกัด ประมาณศักยภาพ ประมาณวัตถุดิบที่มี 5) ด้านปริสัญญูตา เป็นผู้รู้จักบริษัท การเข้าใจบริบทของปัญหาต้องหาสาเหตุแห่งปัญหานั้น สามารถที่จะคิดวิเคราะห์ปัญหาจัดลำดับความสำคัญของปัญหา ว่าสิ่งไหนเป็นปัญหาหลัก 6) ด้านปุคคลัญญูตา เป็นผู้รู้จักบุคคลการปฏิบัติงานอาจจะต้องวางตัวให้เหมาะสม ให้ความ

เคารพผู้บังคับบัญชา ต้องอ่อนน้อมต่อผู้อาวุโส และสนับสนุนเพื่อนร่วมงานจะต้องรู้เขารู้เรา ให้เกียรติต่อผู้อื่น และเอาใจเข้ามาใส่ใจเรา ดังนั้นการปฏิบัติ การบริหารงานของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการประกันภัยภาครัฐนั้น ควรปฏิบัติตามข้อเสนอแนะ

อภิปรายผล

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาการดำเนินนโยบายภาครัฐด้านประกันภัยรถภาคบังคับตามหลักสับปุริสธรรม 7 ในอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี พบว่าการดำเนินนโยบายภาครัฐด้านประกันรถตามหลักสัปปุริสธรรม 7 โดยรวมมี 7 ด้าน คือ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินนโยบายภาครัฐด้านประกันภัยรถภาคบังคับตามหลักสับปุริสะธรรม 7 ในอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ประกอบด้วย 7 ด้าน ดังนี้ 1.ด้านธัมมัญญุตา 2.ด้านอัตถัญญุตา 3.ด้านอัตตัญญุตา 4.ด้านมัตตัญญุตา 5.ด้านกาลัญญุตา 6.ด้านปริสัญญุตา 7.ด้านปุคคลัญญุตา ทุกด้าน จำเป็นต้องนำมาปรับใช้ ซึ่ง ผู้บริหารทุกท่านจะต้องเข้าใจความแตกต่างแห่งบุคคลให้เกียรติต่อผู้อื่น เอาใจเข้ามาใส่ใจเรา และต้องทำการบำรุงรักษาให้บุคคลเหล่านั้นคงอยู่ทำงานกับองค์การให้นานที่สุด รวมถึงการใช้ยุทธวิธีที่สามารถดึงดูดใจบุคคลเหล่านี้ให้สร้างงานที่มีประสิทธิภาพ โดยเริ่มจากการจัดหาบุคคลที่มีความรู้ความสามารถตรงตามต้องการ เพื่อเข้ามาทำงาน และเลือกใช้วิธีที่เหมาะสมเพื่อให้บุคคลนั้น นำความดี ความรู้ ความสามารถที่บุคคลนั้นมีในตัว นำออกมาอุทิศต่อการทำงานในองค์กร ผู้บริหาร จึงต้องใช้ความสามารถในหลาย ๆ ด้านเพื่อให้บุคคลเหล่านี้ทำงานให้องค์การได้อย่างเต็มที่ ดังนั้นผู้นำที่ดีจะต้องรู้จักเลือกบุคคลผู้เป็นคนดี เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง หมู่คณะ และสังคม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นันทพล พงศธรวิสุทธิ์ (2548) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลกับการสร้างระบบการบริหารจัดการที่ดีตามหลักธรรมาภิบาล: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลสันนาเม็ง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่” ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อความพึงพอใจขององค์การบริหารส่วนสตำบลกับการสร้างระบบการบริหารจัดการที่ดีตามหลักสับปุริสะธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลสันนาเม็งอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ โดยรวมอยู่ในระดับมาก

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อเปรียบเทียบการดำเนินนโยบายภาครัฐด้านประกันภัยรถภาคบังคับตามหลักสับปุริสธรรม 7 ในอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ พบว่า จากสมมติฐานการวิจัยที่ว่า ประชาชนใน

อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ที่มีเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และ รายได้ ส่วนใหญ่ ไม่แตกต่างกัน ส่วนด้านที่แตกต่างกัน คือด้านอาชีพ และด้านรายได้ ซึ่งแตกต่างกันอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เป็นไปตามสมมิตฐาน เมื่อนำมาอภิปรายผล การดำเนินนโยบายภาครัฐด้านประกันภัยรถภาคบังคับนั้น มีความแตกต่างในด้านอาชีพและรายได้ เป็นสำคัญ ซึ่งจะกล่าวได้ว่า ประชาชนที่มีอาชีพ รับจ้าง มีความเห็นและพึงพอใจต่อการปฏิบัติกับประชาชนในด้านการอำนวยความสะดวกกมากกว่าประชาชนที่ประกอบอาชีพพนักงานรัฐวิสาหกิจ และอาชีพเกษตร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธงชัย เจริญนนท์ (ม.ป.ป.) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การนำหลักสัปปุริสธรรมไปใช้ในการพัฒนาชุมชนชน กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัยพบว่า 1) บุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด มีการนำหลักสัปปุริส ธรรมไปใช้ในการพัฒนาชุมชน โดยรวมและทั้ง 2 ด้านอยู่ในระดับปานกลาง

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินนโยบายภาครัฐด้านประกันภัยรถภาคบังคับตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ในอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี พบว่าประชาชนได้ให้ข้อเสนอแนะในการดำเนินนโยบายดังนี้ คือ

1. ด้านธัมมัญญุตา ซึ่งมีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก ดังนั้น เจ้าหน้าที่พนักที่รับผิดชอบด้านประกันรถภาคบังคับใน อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ควรส่งเสริมเพิ่มทักษะการของเจ้าหน้าที่โดยการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสุภาพเรียบร้อย โดยคำนึงถึงประโยชน์แก่ประชาชนผู้เข้ามาใช้บริการอย่างเต็มความสามารถ

2. ด้านอัตตัญญุตา ซึ่งมีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก เจ้าหน้าที่ทุกคนควรตรงต่อเวลาในการปฏิบัติงาน เตรียมความพร้อมเพื่อรอรับการให้บริการ

3. ด้านอัญตัญญุตา ซึ่งมีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก ดังนั้น เจ้าหน้าที่พนักที่รับผิดชอบด้านประกันรถภาคบังคับใน อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ควรรักษาระดับนี้ไว้โดยส่งเสริมในการพัฒนา ส่งเสริมให้พนักงานได้รับการศึกษาหาความรู้

4. ด้านมัตตัญญุตา ซึ่งมีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก ดังนั้น ส่งเสริมให้พนักงานเข้าใจถึงคำว่าพอประมาณให้มากขึ้น ไม่เพียงแต่การพอประมาณในการใช้จ่ายแต่ต้องหมายรวมถึงการ ประมาณในการดำรงชีวิต รู้จักวางแผนในการทำงาน

5. กาลัญญุตา ซึ่งมีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก ดังนั้น เจ้าหน้าที่พนักที่รับผิดชอบด้านประกันรถภาคบังคับใน อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ควรรักษาระดับนี้ไว้ และส่งเสริมให้พนักงานเห็นคุณค่า ของเวลารู้จักการบริหารเวลาให้เหมาะสมกับงานมากขึ้น

6. ด้านมัตตัญญุตา ซึ่งมีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก ดังนั้น เจ้าหน้าที่พนักที่รับผิดชอบด้านประกันรถภาคบังคับใน อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ควรส่งเสริมกิจกรรมให้พนักงานมีส่วนร่วมกับชุมชนให้มากขึ้น

7. ด้านปุคลัญญุตา ซึ่งมีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก ดังนั้น เจ้าหน้าที่พนักที่รับผิดชอบด้านประกันรถภาคบังคับใน อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ส่งเสริมและพัฒนา บุคลิกภาพให้กับพนักงานโดยจัดโครงการให้มีอบรมบุคลิกภาพเพื่อยกระดับตนเอง รักษาและพัฒนาต่ออีกไปให้ถึงที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เกษฎา ผาทอง (2566). ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสัปปุริสธรรม 7 กับรูปแบบภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสในอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ผลการวิจัยพบว่า 1) การปฏิบัติตนตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของเจ้าอาวาสในอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก แยกเป็นรายข้ออยู่ในระดับมากทุกข้อ 2) รูปแบบภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสในอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ผู้นำโดยรวม อยู่ในระดับมาก แยกเป็นรายข้ออยู่ในระดับมากทุกข้อ 3) ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสัปปุริสธรรม 7 กับรูปแบบภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสในอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ผลการวิจัยพบว่า การปฏิบัติตนหลักสัปปุริสธรรม 7 มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับรูปแบบภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสอยู่ในระดับสูงและสูงมาก

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การปฏิบัติงานการดำเนินนโยบายภาครัฐด้านประกันภัยรถภาคบังคับตามหลักสับปุริสธรรม 7 ในอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี เจ้าหน้าที่พนักที่รับผิดชอบด้านประกันรถภาคบังคับใน อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ควรส่งเสริมเพิ่มทักษะการของเจ้าหน้าที่โดยการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสุภาพเรียบร้อย โดยคำนึงถึงประโยชน์แก่ประชาชนผู้เข้ามาใช้บริการอย่างเต็มความสามารถ เจ้าหน้าที่ทุกคนควรตรงต่อเวลาในการปฏิบัติงาน เตรียมความพร้อมเพื่อรอรับการให้บริการ ควรเตรียมความพร้อมก่อนครึ่งชั่วโมงในทุก ๆ วันด้วยความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับหมอบหมายและมีความพรากเพียรในการปฏิบัติงานต่อการให้บริการ ให้ความรู้ ให้คำแนะนำ อย่างสุดความสามารถที่จะช่วยแก้ไขปัญหาให้ประชาชน ควรรักษาระดับนี้ไว้โดยส่งเสริมในการพัฒนา ส่งเสริมให้พนักงานได้รับการศึกษาหาความรู้ โดยการสัมมนาเพิ่มความชำนาญให้มากขึ้นสร้างความรอบรู้ในการทำงาน มีการจัดกิจกรรมเพื่อละลายพฤติกรรม จะได้วางตนได้ ดังนั้น ส่งเสริมให้พนักงานเข้าใจ ถึงคำว่าพอประมาณให้มากขึ้น ไม่เพียงแต่การ

พอประมาณในการใช้จ่ายแต่ต้องหมายรวมถึงการ ประมาณในการดำรงชีวิต รู้จักวางแผนในการทำงาน และ รักษา และพัฒนาต่ออีกไปให้ถึงที่สุด และจัดให้มีการฝึกอบรมสมาธิในวันสำคัญทางศาสนาเพื่อ ส่งเสริมให้พนักงานใช้คำพูดในขณะเวลาทำงานให้สุภาพมากยิ่งขึ้น เจ้าหน้าที่พนักที่รับผิดชอบด้านประกันรถภาคบังคับใน อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ควรรักษาระดับนี้ไว้ และส่งเสริมให้พนักงานเห็นคุณค่า ของเวลารู้จักการบริหารเวลาให้เหมาะสมกับงานมากขึ้น ส่งเสริมให้พนักงานเล็งเห็นถึงความสำคัญของการ ทำงานเสร็จตามกำหนดเวลาและสร้างแรงจูงให้กับพนักงานให้มากขึ้น และควรส่งเสริมกิจกรรมให้พนักงานมี ส่วนร่วมกับชุมชนให้มากขึ้น เพื่อจะได้ศึกษาความต้องการของประชาชน พนักงาน ของรัฐที่ต้องเข้ามาดูแลประชาชนอย่างใกล้ชิดเพื่อตอบสนองความต้องการของคนในชุมชน มีการส่งเสริมและพัฒนาบุคลิกภาพให้กับพนักงานโดยจัดโครงการให้มีอบรมบุคลิกภาพเพื่อยกระดับตนเอง รักษาและพัฒนาต่ออีกไปให้ถึงที่สุด และส่งเสริมให้ผู้นำขององค์กรรู้จักวางแผนในการ ใช้คนให้ถูกกับงาน มีการประชุม ประกาศเกียรติคุณ และมอบเกียรติบัตร ในส่วน **ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ได้แก่** 1) ภาครัฐควรพิจารณาอย่างรอบคอบถึงเหตุและผลของการกำหนดอัตราเบี้ยประกันภัยรถยนต์โดยอิงข้อมูลสถิติอุบัติเหตุ ความเสี่ยงเชิงพื้นที่ และศักยภาพทางเศรษฐกิจของประชาชนในอำเภอศรีราชา เพื่อลดภาระเกินจำเป็นและสร้างความสมดุลระหว่างผู้บริโภคและบริษัทประกันภัย 2) ภาครัฐควรกำหนดมาตรการเผยแพร่ความรู้ด้านสิทธิ ความคุ้มครอง และกระบวนการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน ผ่านช่องทางดิจิทัลและการประชาสัมพันธ์ในท้องถิ่น เช่น ศูนย์บริการประชาชน เทศบาล หรือ อบต. เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลที่ถูกต้องทันเวลา **ข้อเสนอแนะเชิงสังคมและชุมชน** ได้แก่ 1) ส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเรื่องการประกันภัย ผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการในวัด โรงเรียน และองค์กรชุมชน โดยใช้หลักสัปปุริสธรรมเป็นกรอบแนวคิดในการตัดสินใจ 2) สนับสนุนการสร้างเครือข่ายจิตอาสาและองค์กรสาธารณประโยชน์ เพื่อช่วยเหลือประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากอุบัติเหตุหรือล่าช้าในการรับค่าสินไหมทดแทน

เอกสารอ้างอิง

เกษฎา ผาทอง. (2566). ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสัปปุริสธรรม 7 กับรูปแบบภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสในอำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย. *วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม*, 1(3), 1.

คชบท พัชรโศภิษฐ์ และ สุธรรม พงศ์สำราญ. (2561). ปัจจัยในการปฏิบัติงานของตัวแทนประกันชีวิตมีผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของตัวแทนประกันชีวิต บริษัท เอ ไอ เอ จำกัด. *Research and Development Institute, Loei Rajabhat University*, 43(44), 36.

จ.เปรียญ. (2518). *ประเพณีและพิธีมงคลไทย.* กรุงเทพฯ: ธรรมบรรณาคาร.

ธงชัย เจริญนนท์. (ม.ป.ป.). การนำหลักสัปปุริสธรรมไปใช้ในการพัฒนาชุมชน :กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด. ใน *รายงานการวิจัย.* มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ธนัทเทพ เธียรประสิทธิ์. (2567). การปรับปรุงกฎหมายประกันภัยรถยนต์ภาคบังคับของประเทศไทย : ศึกษากรณีปัญหาการเยียวยาผู้เสียหายในคดีอาญาจากอุบัติเหตุทางรถยนต์. *วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 53(1), 138.

นันทพล พงศธรวิสุทธิ์. (2548). บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลกับการสร้างระบบการบริหารจัดการที่ดีตามหลักธรรมาภิบาล: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลสันนาเม็ง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่. ใน *การค้นคว้าแบบอิสระ.* มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ปัญญา คล้ายเดช. (2560). *ระเบียบวิจัยทางรัฐศาสตร์.* (พิมพ์ครั้งที่ 2). ขอนแก่น: หจก.ขอนแก่นการพิมพ์.

วีระพงษ์ เฉลิมจิรรัตน์. (2542). *คุณภาพในงานบริการ.* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ประชาชน.

เศรษฐกิจแบ่งปันกับช่องว่างทางกฎหมายของประเทศไทย: การคุ้มครองแรงงานในระบบแพลตฟอร์มดิจิทัล*

SHARING ECONOMY AND LEGAL GAPS IN THAILAND: LABOUR PROTECTION IN DIGITAL PLATFORM SYSTEMS

วีร์ชาพิภัทร ผาสุข

Weechapiphat Phasuk

หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

Doctor of Philosophy (Ph.D.) in Demographic and Social Research, Mahidol University, Thailand

Corresponding Author's Email: weecha.jack@gmail.com

วันที่รับบทความ : 31 สิงหาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 28 กันยายน 2568; วันตอบรับบทความ : 30 กันยายน 2568

Received 31 August 2025; Revised 28 September 2025; Accepted 30 September 2025

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งวิเคราะห์ช่องว่างทางกฎหมายในประเทศไทยที่เกี่ยวกับการคุ้มครองแรงงานในระบบเศรษฐกิจแบ่งปัน โดยเฉพาะในแพลตฟอร์มดิจิทัล ซึ่งกลายเป็นส่วนสำคัญของเศรษฐกิจดิจิทัลที่เติบโตอย่างรวดเร็วในไทย การใช้ระบบแพลตฟอร์มส่งผลให้การทำงานมีความยืดหยุ่น แต่ในขณะเดียวกัน แรงงานที่ทำงานผ่านแพลตฟอร์มกลับไม่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายแรงงานแบบดั้งเดิม บทความนี้ศึกษาถึงช่องว่างในกฎหมาย โดยพบว่ากฎหมายของประเทศไทยไม่สามารถคุ้มครองแรงงานในระบบเศรษฐกิจแพลตฟอร์มได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากสถานะของแรงงานในระบบแพลตฟอร์มยังไม่มีความชัดเจนในกฎหมาย ทำให้แรงงานเหล่านี้ไม่ได้รับสิทธิประโยชน์ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายแรงงานแบบดั้งเดิม เช่น สิทธิประกันสังคม และค่าตอบแทนที่เป็นธรรม โดยจากการศึกษาได้เสนอข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อ

Citation:

* วีร์ชาพิภัทร ผาสุข. (2568). เศรษฐกิจแบ่งปันกับช่องว่างทางกฎหมายของประเทศไทย: การคุ้มครองแรงงานในระบบแพลตฟอร์มดิจิทัล. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(6), 356-376.

Weechapiphat Phasuk. (2025). Sharing Economy And Legal Gaps In Thailand: Labour Protection In Digital Platform Systems. Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(6), 356-376.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

พัฒนากฎหมายที่สามารถคุ้มครองแรงงานในระบบเศรษฐกิจใหม่ได้อย่างยั่งยืนและเป็นธรรม 5 ประการ ได้แก่การปรับปรุงกฎหมายให้ครอบคลุมแรงงานในแพลตฟอร์ม การกำหนดสถานะทางกฎหมายที่ชัดเจน การให้สิทธิ์ทางสวัสดิการที่เท่าเทียมกับแรงงานในระบบทั่วไป (เช่น การประกันสุขภาพและการคุ้มครองจากการถูกเอารัดเอาเปรียบจากแพลตฟอร์ม) การสร้างมาตรฐานแรงงานในแพลตฟอร์มที่เหมาะสมและการส่งเสริมการรวมตัวของแรงงานเพื่อเสริมสร้างอำนาจต่อรองในการทำงาน

คำสำคัญ: เศรษฐกิจแบ่งปัน, แพลตฟอร์มดิจิทัล, การคุ้มครองแรงงาน, กฎหมายแรงงาน

Abstract

This academic article aims to analyze the legal gaps in Thailand regarding Labour protection in the sharing economy, particularly in digital platforms, which have become an essential part of Thailand's rapidly growing digital economy. The use of platform-based systems has resulted in more flexible work arrangements; however, workers operating through platforms are not protected under traditional Labour laws. This article examines these legal gaps and finds that Thai laws cannot fully protect Labour in the platform economy, as the legal status of workers in platforms is not clearly defined. As a result, these workers do not receive the benefits stipulated in traditional Labour laws, such as social security and fair compensation. The study proposes five policy recommendations to develop laws that can sustainably and equitably protect workers in the new economy: improving laws to include platform workers, defining a clear legal status, granting equal welfare rights as regular workers (e.g., health insurance and protection from exploitation by platforms), establishing appropriate Labour standards for platform workers, and promoting Labour unionization to enhance workers' bargaining power.

Keywords: Sharing economy, Digital platforms, Labour Protection, Labour law

บทนำ

ด้วยการพัฒนาทางเทคโนโลยีอย่างก้าวกระโดด (Disruptive Technology) และความพลิกผันของโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม ส่งผลต่อพฤติกรรมของผู้บริโภคที่ปรับตัวตามยุคสมัย ก่อให้เกิดแนวคิดเรื่อง “เศรษฐกิจแพลตฟอร์ม (Platform Economy)” ที่ใช้เทคโนโลยีเป็นตัวกลางในการเชื่อมต่อทรัพยากรและการบริการอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน (ปราณี สุทธศรี และคณะ, 2562 น. 2) การเกิดขึ้นของโมเดลธุรกิจใหม่ที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมทางเทคโนโลยีหรือแพลตฟอร์มดิจิทัล (Digital platform) ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญและได้รับความสนใจอย่างมากในการเปลี่ยนแปลงรูปแบบตลาดแรงงานทั่วโลก ธุรกิจที่นำแนวคิดนี้มาใช้ อาทิเช่น อูเบอร์ (Uber) ลิฟต์ (Lyft) และแอร์บีเอ็นบี (Airbnb) ได้รับความสำเร็จในระดับโลกและกลายเป็นธุรกิจที่มีมูลค่าสูง อีกทั้งช่วยให้ผู้คนสามารถแบ่งปันทรัพยากรที่ไม่ใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ เช่น รถยนต์หรือที่อยู่อาศัย สร้างรายได้และเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรได้อย่างมีนัยสำคัญ (Haqqan, et al, 2022)

สำหรับประเทศไทย การขยายตัวอย่างรวดเร็วของการใช้บริการระบบแพลตฟอร์มนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงชีวิตคนในสังคมไทยอย่างมีนัยสำคัญ การทำงานผ่านระบบแพลตฟอร์มช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการเข้าถึงงานได้มากขึ้น รวมถึงความยืดหยุ่นของรูปแบบการทำงานที่มากกว่างานในระบบดั้งเดิม ตามรายงาน e-conomy SEA ประจำปี 2567 เศรษฐกิจดิจิทัลของประเทศไทยมีมูลค่าสูงถึง 15.52 แสนล้านบาท ซึ่งมีอัตราการเติบโตสูงเป็นอันดับ 2 ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Google, Temasek, and Bain & Company, 2024) การเติบโตนี้เปิดโอกาสการจ้างงานอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะสำหรับแรงงานระดับกลางและระดับล่าง ซึ่งสามารถให้บริการได้หลากหลายรูปแบบ (เช่น การขับรถยนต์, การขับมอเตอร์ไซค์, การบริการโรงแรม) โดยแพลตฟอร์มเปิดรับผู้ให้บริการโดยไม่จำกัดหากมีคุณสมบัติตามหลักเกณฑ์ ทำให้แรงงานสามารถทำงานได้หลายแห่งพร้อมกัน ซึ่งเอื้อต่อการเติบโตของธุรกิจสตาร์ทอัพและนวัตกรรมบริการใหม่ ๆ (สราวุธ ไพฑูรย์พงษ์, 2563)

ขณะเดียวกัน ประเด็นปัญหาเรื่องความชัดเจนของสถานะและการคุ้มครองแรงงานในระบบแพลตฟอร์ม กลายเป็นเรื่องที่ได้รับความสนใจและมีการถกเถียงกันอย่างต่อเนื่อง ภณิดา ไชยคราม และกษิดิ์เดช สุทธิวานิช (2567) กล่าวถึงช่องว่างในการกำกับดูแลธุรกิจเศรษฐกิจแบ่งปัน โดยเฉพาะในประเด็นสถานะทางกฎหมายของผู้ให้บริการ ซึ่งมีสถานะเป็นเพียงผู้รับจ้างในฐานะหุ้นส่วน (Partner) ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 587 มิใช่

ลูกจ้าง โครงสร้างความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนนี้ส่งผลให้แรงงานกลุ่มนี้ไม่ได้รับความคุ้มครองภายใต้กฎหมายแรงงาน ทั้งในด้านรายได้ที่เป็นธรรม สวัสดิการพื้นฐาน สิทธิประกันสังคม และความปลอดภัยในการทำงาน สอดคล้องกับการศึกษาของฐิติยา เนตรวงษ์ (2566) ที่ว่าแรงงานบนระบบแพลตฟอร์มถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มแรงงานที่ขาดความมั่นคง (Precariat) ซึ่งมีความเสี่ยงต่อการถูกเอาเปรียบจากผู้ให้บริการแพลตฟอร์ม อีกทั้งยังมีข้อจำกัดในด้านความก้าวหน้าในอาชีพและมีแนวโน้มของการลดลงของรายได้ในระยะยาว สะท้อนให้เห็นความจำเป็นเร่งด่วนในการพัฒนากรอบกฎหมายที่ชัดเจนและครอบคลุมเพื่อคุ้มครองสิทธิของแรงงานในระบบเศรษฐกิจดิจิทัลรูปแบบใหม่

อย่างไรก็ตาม ความมั่นคงในการทำงานบนระบบแพลตฟอร์มนั้นถือเป็นประเด็นสำคัญที่ทุกสังคมต้องให้ความสำคัญ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มแรงงาน นับเป็นกลไกหลักที่จะเอื้อให้สังคมสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในมิติของการขับเคลื่อนเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนและการสร้างความเป็นธรรมทางสังคม การบูรณาการประเด็นดังกล่าวจะก่อให้เกิดดุลยภาพระหว่างการพัฒนาทางเศรษฐกิจและความเป็นธรรมทางสังคม ซึ่งถือเป็นรากฐานที่สำคัญต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (อรรคณัฐ วันทนะสมบัติ และ เกรียงศักดิ์ ธีระโกวิทขจร, 2561)

จากความสำคัญและที่มาของประเด็นปัญหาการศึกษาข้างต้น บทความนี้มุ่งวิเคราะห์ช่องว่างในทางกฎหมายของประเทศไทยในการคุ้มครองแรงงานที่ทำงานบนระบบแพลตฟอร์มเศรษฐกิจแบ่งปัน โดยเปรียบเทียบกับหลักกฎหมายแรงงานที่มีอยู่และนำเสนอข้อเสนอเชิงนโยบาย เพื่อพัฒนากฎหมายและมาตรการที่สามารถลดความเหลื่อมล้ำในการคุ้มครองแรงงานนอกระบบในเศรษฐกิจแบ่งปันของไทยต่อไป

สถานการณ์แรงงานบนระบบแพลตฟอร์มกับการคุ้มครองแรงงานในประเทศไทย

แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงระดับโลก (Megatrends) อันเนื่องมาจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีดิจิทัลมีบทบาทสำคัญต่อการกำหนดทิศทางของประเทศในทุกมิติของสังคม โดยเฉพาะในยุคปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 (The Fourth Industrial Revolution) ซึ่งมีการนำปัญญาประดิษฐ์ (AI) และเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างในตลาดแรงงานและการดำเนินธุรกิจ การเติบโตของเศรษฐกิจแพลตฟอร์มมีบทบาทสำคัญในการยกระดับการจัดสรรทรัพยากร โดยเฉพาะในธุรกิจภาคบริการ เช่น การคมนาคม

และโลจิสติกส์ พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ และที่พักอาศัย นอกจากนี้ ยังส่งเสริมโอกาสทางเศรษฐกิจแก่ประชากรในพื้นที่ห่างไกลและสนับสนุนการทำงานรูปแบบใหม่ที่มีความยืดหยุ่นมากขึ้น เพื่อตอบโจทย์ไลฟ์สไตล์ยุคดิจิทัล (กรมการจัดหางาน, 2565)

แต่ทว่า ในบริบทของเศรษฐกิจแพลตฟอร์ม รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างแพลตฟอร์มกับแรงงานมีลักษณะไม่ชัดเจน (Ambiguous) และมีรูปแบบความสัมพันธ์แบบสามฝ่าย (Triangular relationship) ซึ่งไม่สอดคล้องกับกรอบกฎหมายแบบดั้งเดิม จึงเกิดแนวคิดเรื่อง “การจ้างงานที่ปกปิดซ่อนเร้น” (Disguised employment) และ “ความสัมพันธ์การจ้างงานที่คลุมเครือ” (Ambiguous employment relationship) โดยแพลตฟอร์มมักจะกำหนดให้แรงงานมีสถานะเป็น “ผู้รับจ้างอิสระ” (Independent Contractor) แทนที่จะเป็น “ลูกจ้าง” (Employee) (International Labour Organization: ILO, 2016) ทำให้แรงงานเหล่านี้ไม่ได้รับการคุ้มครองตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 และกฎหมายแรงงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ ลักษณะการทำงานที่ยืดหยุ่น ไม่มีเวลาทำงานที่แน่นอน และโครงสร้างค่าตอบแทนที่ซับซ้อน ยังสร้างความท้าทายในการนำกฎหมายที่มีอยู่มาบังคับใช้

สำหรับประเทศไทย แรงงานในระบบเศรษฐกิจแพลตฟอร์ม โดยเฉพาะในบริการขนส่งและเดลิเวอรี มีแนวโน้มเติบโตอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม แรงงานเหล่านี้มักถูกกำหนดสถานะเป็น "หุ้นส่วน" (Partner) หรือผู้ประกอบอาชีพอิสระอย่างไม่เป็นทางการ แทนที่จะเป็นลูกจ้างตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 587 (ภณิดา ไชยคราม และ กษิดิ์เดช สุทธิวานิช, 2567; นิภาพรรณ เจนสันติกุล, 2566) สถานะทางกฎหมายที่ไม่ชัดเจนนี้ส่งผลให้เกิดช่องว่างการคุ้มครองอย่างร้ายแรง โดยแรงงานไม่ได้รับสิทธิและสวัสดิการพื้นฐานตามกฎหมายแรงงาน แม้ว่ารูปแบบการทำงานจะอยู่ภายใต้อำนาจควบคุมบังคับบัญชาของแพลตฟอร์มในบางส่วนและมีความเปราะบางสูงก็ตาม (นันทพล พุทธพงษ์, 2565) งานวิจัยของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) (2563) ชี้ชัดว่า การขาดการคุ้มครองนี้หมายถึงการขาดการเข้าถึงสิทธิประกันสังคมตามมาตรา 33 ที่ครอบคลุมหลายกรณี เช่น ประสบอันตราย เจ็บป่วย ชราภาพ และว่างงาน รวมถึงขาดการดูแลจากกองทุนทดแทน ขาดสิทธิประโยชน์เรื่องวันลาวันหยุดโดยได้รับค่าจ้าง การชดเชยการเลิกจ้าง การดูแลสภาพการทำงาน และขาดเสรีภาพในการรวมกลุ่มเป็นสมาคมเพื่อเจรจาต่อรองร่วม ปัญหาเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความเปราะบางในการประกอบอาชีพและเป็นประเด็นที่ยังคงเป็นที่ถกเถียงในเชิงนโยบายเกี่ยวกับสิทธิแรงงานในยุคดิจิทัล

จากการอภิปรายในเวทีสาธารณะเรื่อง “ติดตามสถานการณ์ กฎหมาย นโยบาย ส่งเสริมและคุ้มครองแรงงานนอกระบบ” ที่จัดโดย HomeNet Thailand (มูลนิธิเพื่อการพัฒนาแรงงานและอาชีพ) ได้มีการกล่าวถึงร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาแรงงานนอกระบบ ซึ่งแม้จะผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการกฤษฎีกา แต่มีข้อกังวลว่าหากมีผลใช้บังคับอาจส่งผลให้แรงงานถูกกำกับและควบคุมให้อยู่ในระบบของภาครัฐ และการจำแนกสถานะแรงงานออกเป็นหลายกลุ่ม (แรงงานอิสระ-กึ่งอิสระ-ลูกจ้าง) อาจลดทอนอำนาจและความเข้มแข็งของขบวนการแรงงานโดยรวมในการเรียกร้องสิทธิ (กฤษฎา ธีระโกศลพงศ์, 2566) ทั้งนี้ หากพิจารณาตามมาตรฐาน ILO (2020) และการประชุมนักสถิติแรงงานครั้งที่ 20 ปี 2561 งานรูปแบบใหม่อย่างไรเดอร์ส่งอาหารควรถูกจัดเป็น ผู้รับจ้างไม่อิสระ (dependent worker) เนื่องจากมีความสัมพันธ์แบบหลายฝ่าย ซึ่งบ่งชี้ว่างานเหล่านี้เป็นรูปแบบการจ้างงานที่ไม่เป็นมาตรฐานและมีความจำเป็นต้องได้รับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในการรวมตัวและการเจรจาต่อรองอย่างเหมาะสม

ตามที่งานวิจัยของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) ในปี 2563 ได้พบว่าแรงงานผู้ให้บริการบนระบบแพลตฟอร์มในประเทศไทยไม่ได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายแรงงาน ซึ่งหมายถึงการขาดการประกันสังคมตามมาตรา 33 ที่ครอบคลุมกรณีประสบอันตรายหรือเจ็บป่วย ทุพพลภาพ เสียชีวิต คลอดบุตร สงเคราะห์บุตร ชราภาพ และการว่างงาน อีกทั้งยังขาดการดูแลจากกองทุนทดแทนสำหรับความเจ็บป่วยและอันตรายที่เกิดจากการปฏิบัติงาน การไม่มีสิทธิประโยชน์ในเรื่องวันลา การมีวันหยุดโดยได้รับค่าจ้าง การชดเชยการเลิกจ้าง การดูแลสภาพการทำงาน รวมถึงขาดเสรีภาพในการรวมกลุ่มเป็นสมาคม การคุ้มครองสิทธิในการรวมตัวกัน และสิทธิในการเจรจาต่อรองร่วม (สราวุธ ไพฑูรย์พงษ์, 2563) ขณะที่ การศึกษาของ นันทพล พุทธพงษ์ (2565) ให้ข้อสังเกตว่าการทำงานของไรเดอร์นั้น มีความซับซ้อนเป็นอย่างมากเพราะมีทั้งส่วนที่อยู่ภายใต้อำนาจควบคุมบังคับบัญชาของแพลตฟอร์มและมีความเป็นอิสระในเวลาเดียวกัน ทำให้เกิดความยากลำบากในการกำหนดสถานะทางกฎหมายและมาตรการคุ้มครองแรงงานที่เหมาะสม ประเด็นที่ชัดเจนคือไรเดอร์มีความเปราะบางในการประกอบอาชีพเนื่องจากทำงานในลักษณะคล้ายลูกจ้าง แต่กลับไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายแรงงานแต่อย่างใด

แนวความคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจแบ่งปัน (Sharing Economy)

เศรษฐกิจแบบแบ่งปัน (Sharing Economy) มีความหมายที่หลากหลายตามมุมมองของผู้เขียนแต่ละคน แต่มีสาระสำคัญร่วมกันอยู่ที่แนวคิดเรื่อง “การแบ่งปัน” ทรัพยากรผ่านธุรกรรมที่ไม่ถูกจำกัดด้วยมาตรฐานอุตสาหกรรมแบบดั้งเดิม โดย Luo (2023) อธิบายว่า รูปแบบการแลกเปลี่ยนถูกกำหนดจากปฏิสัมพันธ์ของผู้เข้าร่วม (ผู้ซื้อและผู้ขาย) ซึ่งไม่มีความสัมพันธ์โดยตรงต่อกัน ธุรกรรมเหล่านี้เกิดขึ้นผ่านการเชื่อมต่อที่แพลตฟอร์มทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการเชื่อมโยงผู้ซื้อและผู้ขายเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดการแบ่งปันการเข้าถึงทรัพยากร (เช่น รถยนต์หรือที่พัก) เพื่อแลกกับค่าตอบแทน จึงเรียกธุรกิจในลักษณะนี้ว่า ธุรกิจแพลตฟอร์ม (Platform Business) นอกจากนี้ เศรษฐกิจแบบแบ่งปันยังเป็นระบบเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้นในช่วงวิกฤตการเงินปี 2007–2008 โดยได้รับแรงผลักดันจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและความต้องการบริหารทรัพยากรในภาวะเศรษฐกิจถดถอย ซึ่งท้าทายรูปแบบเศรษฐกิจดั้งเดิมที่เน้นการถือครองทรัพย์สินส่วนตัว และช่วยให้ผู้บริโภคใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วยการแบ่งปันหรือเช่าแทนการเป็นเจ้าของ (Miguel, et al, 2022))

Curtis & Mount (2020) นิยามเศรษฐกิจแบ่งปันว่า เป็นระบบที่อาศัยเทคโนโลยีเพื่อทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการให้บริการการเข้าถึงชั่วคราวแก่สินทรัพย์ที่มีอยู่และไม่ได้ถูกใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ ซึ่งช่วยส่งเสริมการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและสร้างมูลค่าเพิ่มจากสิ่งที่มีอยู่แล้ว

ลักษณะของเศรษฐกิจแบบแบ่งปัน (Sharing Economy)

เศรษฐกิจแบบแบ่งปัน (Sharing Economy) เป็นแนวคิดที่ นิตยสารไทม์ (TIME Magazine) ระบุว่า เป็นการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการบริโภคที่เน้นการแบ่งปันและใช้ทรัพยากรร่วมกันแทนการเป็นเจ้าของ โดยได้รับความสนใจอย่างมากตั้งแต่ปี 2554 ซึ่งเติบโตเร็วกว่าแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดียรายใหญ่ (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2562) ตามการศึกษาของ Miguel, et al (2022) พบว่า แพลตฟอร์มและแอปพลิเคชันของเศรษฐกิจแบบแบ่งปันได้แทรกซึมเข้าสู่แทบทุกด้านของชีวิตประจำวัน ปัจจุบันมีบริษัทมากกว่า 10,000 แห่งที่สามารถจัดอยู่ในกลุ่มเศรษฐกิจแบบแบ่งปัน และคาดการณ์ว่าศักยภาพรายได้ของภาคส่วนนี้จะเพิ่มขึ้นเป็น 335 พันล้านดอลลาร์ในปี 2025 ซึ่งครอบคลุมกว่า 20 ประเภท

ของบริการต่าง ๆ การเติบโตอย่างรวดเร็วของเศรษฐกิจแบบแบ่งปันได้ดึงดูดความสนใจจากนักวิชาการในหลากหลายสาขาเพื่อศึกษาถึงแนวปฏิบัติ ผลกระทบ และการมีส่วนร่วมของบุคคลในระบบนี้ อย่างไรก็ตาม นักวิชาการส่วนใหญ่ยังเห็นพ้องกันว่า การนิยามเศรษฐกิจแบบแบ่งปันยังคงเป็นเรื่องที่ยากที่จะกำหนดให้ชัดเจน โดยลักษณะสำคัญของเศรษฐกิจแบบแบ่งปันมี 4 ประการที่สอดคล้องกับธุรกิจแพลตฟอร์ม (Platform Business) ดังนี้ (Haqqani et al, 2022 & Luo, 2023)

1. เศรษฐกิจแบบแบ่งปันประกอบด้วยสามฝ่ายหลัก ได้แก่ ผู้ซื้อ ผู้ขาย และตัวกลางซึ่งเป็นแพลตฟอร์มออนไลน์

2. ต่างจากโมเดลที่มีตัวกลางจริง ๆ ธุรกรรมระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายเกิดขึ้นโดยตรง แต่แพลตฟอร์มเป็นตัวกลางที่สำคัญที่ทำให้การทำธุรกรรมเป็นไปได้

3. ธุรกรรมแบบ Peer-to-Peer (P2P) ระยะสั้นถูกนำมาใช้เพื่อส่งเสริมความร่วมมือหรือแบ่งปันการใช้ทรัพยากรและบริการที่ไม่ได้ถูกใช้เต็มที่

4. ทรัพย์สินในเศรษฐกิจแบบแบ่งปันถูกแบ่งปันหรือให้เช่าแทนที่จะถูกขาย เช่น แพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซแบบดั้งเดิมอย่าง Amazon ไม่จัดอยู่ในเศรษฐกิจแบบแบ่งปันเพราะเป็นการขายสินค้าโดยตรง

ตัวอย่างที่เห็นได้ชัด ได้แก่ Airbnb แพลตฟอร์มที่ให้เช่าที่พัก Uber แพลตฟอร์มการเดินทาง และ Spinlister แพลตฟอร์มให้เช่าจักรยาน ทั้งสามบริษัทเป็นตัวแทนที่ชัดเจนของเศรษฐกิจแบบแบ่งปัน เนื่องจากพวกเขาให้บริการเชื่อมโยงผู้ใช้โดยไม่เป็นเจ้าของทรัพย์สินที่ถูกแบ่งปัน (อัญชลี เอียดเจริญ คณะ, 2562)

แรงงานบนระบบแพลตฟอร์ม

ในประเทศไทย แนวโน้มแรงงานบนระบบแพลตฟอร์มเติบโตอย่างรวดเร็วตามพัฒนาการของเทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งเอื้อให้ผู้บริโภคเข้าถึงสินค้าและบริการได้อย่างรวดเร็ว สะดวก และต้นทุนต่ำ โดยมีแพลตฟอร์มเป็นตัวกลางจับคู่ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจึงมีลักษณะใกล้เคียงตลาดแข่งขันสมบูรณ์ แรงงานจำนวนมาก โดยเฉพาะระดับกลางและล่าง หันมาประกอบอาชีพในระบบแพลตฟอร์ม (เช่น ขับรถส่งอาหาร ทำความสะอาด หรือจัดหาที่พัก) ทั้งในรูปแบบอาชีพหลักและรายได้เสริม โดยเฉพาะในช่วง COVID-19 ที่แรงงานจำนวนมากเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ระบบนี้ เนื่องจากรูปแบบงานมีความยืดหยุ่นสูง ไม่จำกัดเวลาและ

สถานที่ แพลตฟอร์มจึงกลายเป็นทางเลือกใหม่ของแรงงานในยุคเศรษฐกิจดิจิทัล แม้ส่วนใหญ่จะมีสถานะเป็น แรงงานอิสระหรือนอกระบบ ก็ตาม

แรงงานบนระบบแพลตฟอร์มถือเป็นแรงงานที่รับงานและมีค่าตอบแทนผ่านช่องทางออนไลน์ ซึ่งในระดับสากล งานนี้มักถูกจำแนกเป็นงานรับเป็นครั้ง (gig work) หรือ งานตามความต้องการ (on-demand work) โดยมีคุณลักษณะสำคัญที่ทำให้แรงงานมีสถานะเป็น ผู้รับจ้างอิสระ (Independent Contractor) ดังนี้

1. เป็นงานที่ทำโดยปัจเจกบุคคล และมีวัตถุประสงค์เพื่อแสวงหากำไร

2. แพลตฟอร์มจัดเตรียมพื้นที่ให้ผู้ว่าจ้างและผู้รับจ้างมาพบกันได้ แต่เน้นสัญญาว่าจ้างการทำงานเป็นรายชิ้นและมีระยะสั้น

3. แรงงานถูกกำหนดสถานะให้เป็นผู้รับจ้างหรือหุ้นส่วน มิใช่ลูกจ้าง

นอกจากนี้ งานรับทำเป็นครั้งยังอาจจำแนกเป็น 3 กลุ่มตามลักษณะการทำงานและทักษะที่ใช้ ได้แก่ 1) กลุ่มที่มีความพร้อมในการทำงานแบบดิจิทัล (Digital Natives) 2) กลุ่มที่เน้นใช้เทคโนโลยีในการติดต่อสื่อสารหรือรับคำสั่งจากภายนอก (Physical Natives เช่น การขนส่ง) และ 3) กลุ่มที่สามารถเคลื่อนย้ายไปมาได้ระหว่างสองกลุ่ม (Migrants) ทั้งนี้ ลักษณะงานฟรีแลนซ์ทั่วไปจะเน้นการทำงานจากระยะไกลผ่านอินเทอร์เน็ต โดยไม่จำเป็นต้องเจอหน้ากัน แต่เน้นการส่ง-รับงานออนไลน์

แรงงานแพลตฟอร์มเป็นการทำงานที่เชื่อมโยงระหว่างผู้รับบริการและแรงงาน โดยเน้นความยืดหยุ่นตามกลไกตลาด ส่งผลให้เกิด ช่องว่างของการเข้าถึงระบบการคุ้มครองทางสังคม และยังเผชิญความเสี่ยงแตกต่างจากลักษณะงานในรูปแบบดั้งเดิม เพราะเกิด พื้นที่สีเทาระหว่างสถานะของแรงงานหรือผู้ประกอบการ หากไม่มีการจัดเตรียมระบบการคุ้มครองทางสังคม และไม่มีการพิจารณาแก้ไขกฎหมายย่อมมีผลกระทบต่อการคุ้มครองแรงงานและการจัดสวัสดิการรองรับแรงงานแพลตฟอร์ม

ข้อดีและข้อเสียของแรงงานแพลตฟอร์ม

ข้อดีของแรงงานแพลตฟอร์ม

ข้อดีของแรงงานแพลตฟอร์มสามารถวิเคราะห์ได้ใน 3 ประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. แรงงานแพลตฟอร์มสามารถดำเนินการผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ที่ติดต่อกันโดยไม่มีกำหนดจำนวนองค์กรธุรกิจและบุคคลผ่านอินเทอร์เน็ตโดยใช้เทคโนโลยีเป็นสื่อกลางเพื่อ

เชื่อมโยงความสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ โดยกลุ่มแรงงานใหม่มารวมตัวกันโดยอาศัยแพลตฟอร์มเป็นสื่อกลางเชื่อมโยงความสัมพันธ์ให้ผู้ใช้งานสะดวก รวดเร็ว และตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค

2. แรงงานแพลตฟอร์มมีรายได้ผันแปรตามปริมาณงาน กล่าวคือ รายได้จากการทำงานในแพลตฟอร์มไม่ได้เป็นรายได้หลักแต่เป็นรายได้เสริมของแรงงาน ในฐานะที่เป็นรายได้ที่ช่วยชดเชยรายได้หลักที่ลดลงเนื่องจากงานในแพลตฟอร์มมีลักษณะพิเศษ คือเข้าออกได้ง่ายและรวดเร็ว ทำให้แรงงานสามารถหารายได้เพิ่มเติมเมื่อพบว่ารายได้จากงานหลักที่ทำอยู่ลดลงหรือไม่เพียงพอ ทั้งนี้ รายได้จากการทำงานของแรงงานในแฟลตฟอร์มถูกใช้เป็นรายได้ที่ขดเชยรายได้หลักที่ลดลง ในขณะที่รายได้จากการให้เช่าสินทรัพย์เป็นรายได้เสริมให้กับรายได้หลัก

3. รูปแบบการทำงานผ่านแพลตฟอร์มมีความยืดหยุ่นสูง แรงงานสามารถเลือกวัน เวลา และสถานที่ในการปฏิบัติงานได้ตามความสะดวกของตนเองส่งผลให้สามารถจัดสรรเวลาในการทำงานควบคู่กับการใช้ชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสมโดยเฉพาะในรูปแบบการจ้างงานแบบงานรับจ้างครั้งคราว (gig work) ซึ่งสามารถทำเพียงบางวันต่อสัปดาห์หรือดำเนินงานจากที่พักอาศัยผ่านเทคโนโลยีสมัยใหม่ได้

ข้อเสียของแรงงานแพลตฟอร์ม

ข้อเสียของแรงงานแพลตฟอร์มสามารถวิเคราะห์ได้ใน 2 ประเด็นหลัก ได้แก่ (1) ความไม่มั่นคงทางรายได้และสิทธิประโยชน์และ (2) ความเสี่ยงจากลักษณะการทำงาน

โดยประการที่ 1 แรงงานแพลตฟอร์มมักเผชิญกับความไม่มั่นคงจากรายได้ที่ไม่แน่นอน และไม่มีการได้รับสิทธิขั้นพื้นฐาน สิทธิประโยชน์เหมือนแรงงานทั่วไป เช่น วันลา ประกันสุขภาพ และค่าจ้างขั้นต่ำ โดยปัญหาของคนทำงานออนไลน์มีอยู่ 4 ประการ ประกอบด้วย การจ้างงานที่ไม่มั่นคง การได้รับค่าตอบแทนไม่แน่นอนและไม่มีพื้นฐานค่าแรงขั้นต่ำรองรับ แรงงานต้องรับผิดชอบความเสียหายจากการทำงาน เนื่องจากเป็นสัญญาจ้างทำของ และการไม่มีหลักประกันสิทธิประกันสังคม โดยที่สิทธิประกันสังคม จำแนกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มที่ 1 มาตรา 33 คือ ผู้ที่ทำงานในสถานประกอบการและมีนายจ้าง อายุ 15-60 ปี

2. กลุ่มที่ 2 มาตรา 39 คือ ผู้ที่เคยอยู่ในมาตรา 33 มาก่อน และมีความประสงค์จะอยู่ในระบบประกันสังคมต่อ ซึ่งอาจจะมีอายุมากกว่า 60 ปี ขึ้นไปก็ได้ และจะต้องจ่ายสมทบได้รับสิทธิ 6 กรณี ยกเว้นการว่างงาน

3. กลุ่มที่ 3 มาตรา 40 คือ รูปแบบของการประกันสังคมสำหรับแรงงานนอกระบบ โดยการประกันสังคมตามมาตรา 40 ได้รับการออกแบบมาเพื่อรองรับแรงงานนอกระบบที่ไม่มีนายจ้าง โดยมีทางเลือกในการเข้าร่วมประกันตนได้ตามความเหมาะสมของรายได้และความต้องการด้านความคุ้มครอง แบ่งออกเป็น 3 รูปแบบหลัก ดังนี้

3.1 รูปแบบที่ 1 จ่ายสมทบ 70 บาทต่อเดือน ผู้ประกันตนจ่ายเงินสมทบ 70 บาท ขณะที่รัฐร่วมจ่าย 30 บาท รวมเป็นเงินสมทบรายเดือน 100 บาท ได้รับสิทธิประโยชน์คุ้มครองพื้นฐาน 3 กรณี ได้แก่ ค่าทดแทนการขาดรายได้เมื่อเจ็บป่วย ค่าทดแทนการทุพพลภาพ ค่าทำศพ และเงินสงเคราะห์เพิ่มเติม (กรณีชำระเงินสมทบครบ 60 เดือน)

3.2 รูปแบบที่ 2 จ่ายสมทบ 100 บาทต่อเดือน ผู้ประกันตนจ่ายเงินสมทบ 100 บาท และรัฐสมทบเพิ่ม 50 บาท รวมเป็น 150 บาทต่อเดือน สิทธิประโยชน์ครอบคลุม 4 กรณี ได้แก่: ค่าทดแทนการขาดรายได้เมื่อเจ็บป่วย ค่าทดแทนการทุพพลภาพ ค่าทำศพ และเงินสงเคราะห์เพิ่มเติม (กรณีชำระเงินสมทบครบ 60 เดือน) รวมถึงมีเงินบำเหน็จชราภาพ สำหรับผู้ที่อายุครบ 60 ปี และชำระเงินสมทบครบ 180 เดือน

3.3 รูปแบบที่ 3 จ่ายสมทบ 300 บาทต่อเดือน เป็นรูปแบบใหม่ที่เพิ่มสิทธิประโยชน์ให้ใกล้เคียงกับแรงงานในระบบ โดยผู้ประกันตนจ่ายเงิน 300 บาท และรัฐสมทบ 150 บาท รวมเป็น 450 บาทต่อเดือน ให้ความคุ้มครองครอบคลุม 5 กรณี ได้แก่ ค่าทดแทนการขาดรายได้เมื่อเจ็บป่วย (เมื่อนอนโรงพยาบาลหรือกรณีแพทย์สั่งหยุดงาน 3 วันขึ้นไปโดยไม่ต้องนอนโรงพยาบาล) ค่าทดแทน การทุพพลภาพ ค่าทำศพ เงินสงเคราะห์บุตร (สำหรับบุตรอายุไม่เกิน 6 ปี สูงสุด 2 คน) เงินบำเหน็จ ชราภาพ สำหรับผู้ที่อายุครบ 60 ปี และชำระเงินสมทบครบ 180 เดือน

ทั้งนี้ การประกันสังคมตามมาตรา 40 จึงถือเป็นกลไกสำคัญในการขยายหลักประกันทางสังคมให้ครอบคลุมกลุ่มแรงงานนอกระบบซึ่งมีความหลากหลายและขาดความมั่นคงโดยสามารถเลือกทางเลือกที่เหมาะสมกับภาระค่าใช้จ่ายและความต้องการของตนเอง

สำหรับประการที่ 2 แรงงานแพลตฟอร์มต้องเผชิญกับความเสี่ยงจากการแข่งขันสูง เนื่องจากขาดการควบคุมจำนวนแรงงานในระบบ ทำให้มีโอกาสถูกแทนที่โดยแรงงานที่มีทักษะหรือศักยภาพใกล้เคียงกัน นอกจากนี้ ลักษณะงาน เช่น การจัดส่งอาหารหรือพัสดุยังเพิ่มความเสี่ยงจากอุบัติเหตุระหว่างการทำงาน อันเกิดจากแรงกดดันในการทำงานให้เร็วและได้ปริมาณงานมากที่สุด เพื่อเพิ่มรายได้ในแต่ละวัน ทั้งหมดนี้สะท้อนถึงข้อจำกัดด้านความมั่นคงและความปลอดภัยของแรงงานในระบบแพลตฟอร์มอย่างมีนัยสำคัญ

มาตรการทางกฎหมายจากองค์การแรงงานระหว่างประเทศในการคุ้มครองแรงงานแพลตฟอร์ม

องค์การแรงงานระหว่างประเทศ หรือ The International Labour Organisation (ILO) ก่อตั้งในปี พ.ศ. 2462 เป็นหน่วยงานไตรภาคีภายใต้อำนาจของสหประชาชาติ โดยมีเป้าหมายหลักในการกำหนดมาตรฐานแรงงาน พัฒนานโยบาย และส่งเสริมการจ้างงานที่เหมาะสม (UNAIDS, 2023) แนวทางของ ILO มักถูกใช้เป็นหลักสำคัญในการดำเนินงานด้านแรงงานของประเทศสมาชิก โดยเฉพาะการรับรอง ปฏิญญาว่าด้วยหลักการและสิทธิขั้นพื้นฐานในการทำงาน พ.ศ. 2541 ซึ่งส่งเสริมหลักการสำคัญสี่ประการ ได้แก่ เสรีภาพในการสมาคมและการเจรจาต่อรอง การขจัดแรงงานบังคับ การขจัดแรงงานเด็ก และการขจัดการเลือกปฏิบัติ โดยปฏิญญานี้เน้นย้ำถึงความจำเป็นในการส่งเสริมความร่วมมือทางวิชาการและมีระบบติดตามผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้หลักการเหล่านี้เกิดผลในทางปฏิบัติอย่างแท้จริงและสนับสนุนการพัฒนาอย่างยั่งยืน (ILO, 2022)

มาตรการทางกฎหมายจาก ILO ในการคุ้มครองแรงงานแพลตฟอร์มสะท้อนถึงการปรับตัวของระบบแรงงานระหว่างประเทศต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจดิจิทัล โดย ILO ได้แบ่งประเภทของ แพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อการทำงาน (Digital Labour Platform) ออกเป็น 2 ประเภทหลัก ได้แก่ (1) แพลตฟอร์มทำงานออนไลน์ทางเว็บไซต์ (Online Web-based Platforms เช่น งานแปล/งานออกแบบ) และ (2) แพลตฟอร์มทำงานออนไลน์เฉพาะพื้นที่ (Location-based Platforms เช่น บริการแท็กซี่/งานขนส่ง/เดลิเวอรี) แพลตฟอร์มเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของแรงงานยุคใหม่ แต่ก็ก่อให้เกิดความท้าทายด้านสิทธิแรงงานและการคุ้มครองทางสังคมที่ต้องอาศัยการปรับตัวของกรอบนโยบายอย่างเร่งด่วน (นันทพล พุทธพงษ์, 2565) นอกจากนี้ ในปี 2021 ILO ยังได้เผยแพร่รายงานซึ่งเน้นย้ำถึงความจำเป็นในการ ปฏิรูปกฎหมายแรงงานให้สามารถครอบคลุมแรงงานแพลตฟอร์ม ผ่านการยกระดับมาตรฐานขั้นต่ำในการจ้างงาน การจัดให้มีระบบประกันสังคมที่ครอบคลุม และการมีส่วนร่วมของแรงงานในการเจรจาแบบไตรภาคี มาตรการเหล่านี้ถือเป็น กรอบอ้างอิงเชิงนโยบาย ที่สำคัญในการสร้างความเป็นธรรมในโลกของงานยุคใหม่ที่ประเทศสมาชิกสามารถนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของตนเอง (ILO, 2021)

มาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศในการคุ้มครองแรงงานแพลตฟอร์ม

มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองแรงงานแพลตฟอร์ม (Platform Workers) ได้รับความสนใจอย่างต่อเนื่องจากหลายประเทศทั่วโลก โดยเฉพาะในช่วงที่การใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อการทำงาน (Digital Labour Platforms) ได้ขยายตัวอย่างรวดเร็ว การคุ้มครองแรงงานในรูปแบบนี้จึงกลายเป็นเรื่องสำคัญทั้งในแง่ของการรักษาสิทธิและความปลอดภัยของแรงงาน รวมถึงการปรับปรุงกฎหมายแรงงานให้สามารถตอบสนองต่อการทำงานที่ไม่จำกัดสถานที่และเวลาที่เกิดขึ้นในแพลตฟอร์ม

หลายประเทศได้เริ่มมีการปรับใช้มาตรการทางกฎหมายเพื่อคุ้มครองแรงงานในสภาพแวดล้อมดังกล่าว อาทิ ในเดือนธันวาคม 2017 ศาลยุติธรรมแห่งยุโรป (European Court of Justice) ได้ตัดสินว่า Uber เป็นบริษัทให้บริการขนส่ง ไม่ใช่แค่แพลตฟอร์มกลาง ซึ่งทำให้ Uber ต้องอยู่ภายใต้กฎระเบียบที่เข้มงวดขึ้นในสหภาพยุโรป (EU) เช่นเดียวกันในฝรั่งเศส การบังคับใช้กฎหมาย “Loi LOM” ปี 2019 มุ่งเน้นการคุ้มครองแรงงานแพลตฟอร์ม โดยให้สิทธิในการเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับเงื่อนไขการทำงานและการพัฒนาอาชีพ โดยกำหนดให้แพลตฟอร์มต้องระบุความรับผิดชอบทางสังคมเพื่อส่งเสริมการคุ้มครองสุขภาพและความปลอดภัยของแรงงาน (Pentzien, 2020)

ขณะที่ในสหราชอาณาจักร การตัดสินของศาลในคดี Uber BV กับ Aslam ในปี 2021 ถือเป็นการยอมรับว่าแรงงานที่ทำงานผ่านแพลตฟอร์ม Uber ควรได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายแรงงานของสหราชอาณาจักร เช่น สิทธิในค่าจ้างขั้นต่ำและสิทธิในการลาพักร้อน (ILO, 2021) อีกหนึ่งตัวอย่างที่สำคัญคือในสเปนที่ได้ใช้กฎหมายแรงงานฉบับใหม่ (Royal Decree Law 9/2021) ซึ่งบังคับให้แพลตฟอร์มที่เกี่ยวข้องกับการขนส่งและการส่งอาหารต้องให้การคุ้มครองแรงงาน รวมถึงการบังคับให้แพลตฟอร์มจัดทำสัญญาจ้างงานที่โปร่งใสและชัดเจน ซึ่งเป็นการตอบสนองต่อข้อเรียกร้องของแรงงานที่ต้องการความมั่นคงและความเป็นธรรมในการทำงาน (Hilliard, 2022)

การตอบสนองทางกฎหมายในระดับสากลยังคงเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องและท้าทาย ซึ่งกฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบันยังไม่สามารถครอบคลุมความหลากหลายของแรงงานแพลตฟอร์มได้ทั้งหมด บทเรียนสำคัญจากกรณี EU, UK, และ Spain คือ การที่ศาลและรัฐบาลเข้ามา “จัดประเภท” สถานะแรงงานใหม่ เพื่อรับรองสิทธิขั้นต่ำ ซึ่งเป็นแนวทางที่ประเทศไทยสามารถนำมาปรับใช้เพื่ออุดช่องว่างทางกฎหมาย โดยการกำหนดสถานะ “ผู้ปฏิบัติงาน

(Worker)" ที่อยู่กึ่งกลางระหว่างลูกจ้างและผู้รับจ้างอิสระ จะช่วยให้แรงงานแพลตฟอร์มในไทยได้รับสิทธิพื้นฐานที่จำเป็น เช่น สิทธิในการรวมกลุ่มและเจรจาต่อรอง และการคุ้มครองจากการแสวงหาผลประโยชน์จากแรงงานที่ไม่เป็นธรรม จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาและปรับปรุงกฎหมายเพื่อให้การคุ้มครองแรงงานแพลตฟอร์มมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

มาตรการทางกฎหมายของไทยในการคุ้มครองแรงงานแพลตฟอร์ม

เศรษฐกิจบนระบบแพลตฟอร์มในประเทศไทยเปิดโอกาสให้แรงงานเข้าถึงงานและเพิ่มความยืดหยุ่นในการหารายได้ แต่การทำงานบนแพลตฟอร์มไม่ได้อยู่ภายใต้ความสัมพันธ์นายจ้าง-ลูกจ้างอย่างชัดเจน ทำให้แรงงานถูกควบคุมโดย อัลกอริทึมที่ขาดความโปร่งใส มีอำนาจต่อรองต่ำ และขาดความมั่นคงทางอาชีพ พวกเขาต้องแข่งขันเพื่อเข้าถึงงาน แบกรับต้นทุนแฝง และเผชิญความเหลื่อมล้ำทางเพศ อีกทั้งยัง ไม่สามารถรวมกลุ่มเป็นสหภาพแรงงานได้อย่างแท้จริง ส่งผลให้รัฐมีข้อจำกัดในการเข้าไกล่เกลี่ยเพื่อคุ้มครองสิทธิแรงงานในระบบนี้ (นิภาพรรณ เจนสันติกุล, 2566)

ช่องว่างทางกฎหมายในการคุ้มครองแรงงานแพลตฟอร์มของไทย

กฎหมายแรงงานในประเทศไทยยังไม่มีความชัดเจนในการกำหนดสถานะของแรงงานแพลตฟอร์ม ว่าเป็นลูกจ้างหรือแรงงานอิสระ ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อการได้รับสิทธิและสวัสดิการของแรงงานกลุ่มนี้ ทำให้จำเป็นต้องมีการปรับปรุงหรือตรากฎหมายใหม่ที่สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมยุคดิจิทัล เพื่อให้สามารถคุ้มครองแรงงานได้อย่างเหมาะสมและรองรับการเติบโตของเศรษฐกิจแบบแบ่งปัน ทั้งนี้ นโยบายกระทรวงแรงงาน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 ได้มุ่งเน้นการส่งเสริมทักษะทันสมัย โดยตั้งเป้าหมายยกระดับทักษะฝีมือแรงงานให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจและสังคม ครอบคลุมทั้งทักษะดิจิทัลและเทคโนโลยีสมัยใหม่ ตลอดจนผลักดันการพัฒนาทักษะแรงงานผ่านระบบออนไลน์หรือแอพพลิเคชัน (สำนักงานปลัดกระทรวงแรงงาน, 2567)

กรอบกฎหมายแรงงานของประเทศไทยในปัจจุบัน

กฎหมายแรงงานของไทยแบบดั้งเดิมมีพื้นฐานมาจากแนวคิดความสัมพันธ์การจ้างงานแบบ ทวิภาคี (Bipartism) ซึ่งเป็นรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างและลูกจ้างที่มีการแทรกแซงจากภาครัฐน้อยที่สุด โดยอาศัยกลไกการมีส่วนร่วมระหว่างทั้งสองฝ่าย (พรรัตน์ แสดงหาญ และคณะ, 2561)

โดยกฎหมายแรงงานหลักของไทยที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองแรงงาน ได้แก่

1. พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 ให้ความคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐาน เช่น ค่าตอบแทน สวัสดิการ วันหยุด และสภาพการทำงานที่ปลอดภัย

2. พระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 กำหนดให้ลูกจ้างได้รับความคุ้มครองทางสังคม 7 กรณี (เจ็บป่วย คลอดบุตร ทุพพลภาพ เสียชีวิต สงเคราะห์บุตร ชราภาพ และว่างงาน)

3. พระราชบัญญัติเงินทดแทน พ.ศ. 2537 คุ้มครองลูกจ้างที่ประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยเนื่องจากการทำงาน

4. พระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. 2518 คุ้มครองสิทธิในการรวมตัวและเจรจาต่อรองของลูกจ้าง

อย่างไรก็ตาม กฎหมายเหล่านี้มุ่งคุ้มครองเฉพาะแรงงานที่มีสถานะเป็น “ลูกจ้าง” ตามคำนิยามในมาตรา 5 ของ พ.ร.บ. คุ้มครองแรงงาน ซึ่งพิจารณาจากการอยู่ภายใต้การควบคุมบังคับบัญชาของนายจ้าง (ชนิตร์นันท์ ทอนสูงเนิน, 2565 และ คณาธิป ไกยชน, 2567) ดังนั้น แรงงานแพลตฟอร์มส่วนใหญ่จึงตกหล่นจากการคุ้มครองตามกฎหมายหลักเหล่านี้

ข้อจำกัดของกฎหมายในบริบทแรงงานแพลตฟอร์ม

ในแง่มุมทางกฎหมาย การคุ้มครองแรงงานในประเทศไทยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มหลัก ได้แก่ แรงงานในระบบ (มีสถานะเป็น “ลูกจ้าง” ได้รับความคุ้มครองตาม พ.ร.บ. คุ้มครองแรงงานและประกันสังคม เพราะอยู่ภายใต้อำนาจควบคุมบังคับบัญชาของนายจ้าง) และ แรงงานนอกระบบ (ผู้รับจ้างหรือผู้รับเหมาที่มีอิสระในการทำงาน จะไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายแรงงานหลัก) กรณีแรงงานแพลตฟอร์มอย่าง “ไรเดอร์” ได้ก่อให้เกิดข้อถกเถียงทางกฎหมาย เนื่องจากมีลักษณะก้ำกึ่งระหว่างลูกจ้างกับผู้ประกอบอาชีพอิสระ การรับงานผ่านแอปพลิเคชันทำให้เกิดข้อสงสัยว่าบริษัทควรถือเป็น นายจ้าง หรือเป็นเพียง ผู้ให้บริการแพลตฟอร์ม ที่เชื่อมโยงระหว่างผู้ซื้อ ผู้ขาย และไรเดอร์เท่านั้น นอกจากนี้ รูปแบบการชำระค่าตอบแทน (โอนเงินค่ารอบงานคืนภายหลัง) ก็เป็นประเด็นที่ก่อให้เกิดข้อถกเถียงว่าเป็น “ค่าจ้าง” ภายใต้กฎหมายแรงงาน หรือเป็นเพียง “ผลตอบแทน” ในฐานะหุ้นส่วนหรือผู้ให้บริการอิสระ ทั้งหมดนี้ชี้ให้เห็นถึงความไม่ชัดเจนในการตีความสถานะของไรเดอร์ ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยแนวคำพิพากษาและการตีความทางกฎหมายเป็นกรณีไป ทั้งนี้ การศึกษาของ นิภาพรรณ เจนสันติกุล (2566) พบว่า แรงงานแพลตฟอร์มไม่มีชั่วโมงการทำงานที่แน่นอน และสามารถรับงานข้ามแพลตฟอร์มได้ ทำให้การคำนวณค่าตอบแทนแตกต่าง

จากแรงงานในระบบ งานวิจัยที่ผ่านมาจึงมีข้อเสนอให้ปรับปรุงกฎหมายเพื่อกำหนดสถานะแรงงานและสิทธิประโยชน์ให้ชัดเจนขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับเศรษฐกิจดิจิทัล

อย่างไรก็ตาม นักกฎหมายจำนวนไม่น้อยยังคงยึดถือกรอบคิดและแนวปฏิบัติแบบดั้งเดิมในการวินิจฉัยสถานะความสัมพันธ์ทางแรงงาน โดยอาศัยคำพิพากษาของศาลเป็นบรรทัดฐานในการอธิบายข้อกฎหมายแม้ในประเด็นร่วมสมัยอย่างสถานะของไรเดอร์ ตัวอย่างเช่น แนวคำพิพากษาฎีกาที่ 5469/2558 และ 13825/2559 ซึ่งระบุว่า การรับงานอิสระโดยไม่ต้องเข้างานตามเวลา การพิจารณาผลลัพธ์ของงานเป็นหลัก (แม้ได้รับค่าตอบแทนรายเดือน หรือรับ-ส่งสินค้าตามใบสั่งงาน) ไม่ถือเป็นการจ้างแรงงาน และผู้รับงานไม่ถือเป็นลูกจ้างตามกฎหมายแรงงาน ดังนั้น แนวคำพิพากษาเหล่านี้จึงสะท้อนท่าทีของศาลในการวินิจฉัยสถานะของผู้ปฏิบัติงานอิสระ ซึ่งอาจนำไปสู่ข้อสรุปเบื้องต้นว่า ไรเดอร์ไม่เข้าข่ายได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายแรงงานภายใต้กรอบคิดปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการคุ้มครองแรงงานในระบบแพลตฟอร์มในประเทศไทย

1. การปรับปรุงกฎหมายแรงงานให้ครอบคลุมแรงงานในแพลตฟอร์ม ควรมีการแก้ไขหรือเพิ่มเติมกฎหมายแรงงาน เพื่อขยายความคุ้มครองไปสู่แรงงานในระบบแพลตฟอร์ม (gig economy) โดยเฉพาะในด้าน สิทธิประกันสังคม การคุ้มครองด้าน สุขภาพและความปลอดภัยในการทำงาน และสิทธิในการได้รับ ค่าชดเชย เมื่อถูกเลิกจ้างหรือได้รับความเสียหายจากการทำงาน

2. การกำหนดสถานะทางกฎหมายที่ชัดเจน ควรกำหนดสถานะทางกฎหมายใหม่สำหรับแรงงานในระบบแพลตฟอร์มให้ชัดเจน โดยการสร้างหมวดหมู่ “ผู้รับจ้างไม่อิสระ” หรือ “ผู้ปฏิบัติงาน (Worker)” เพื่อให้สถานะนี้ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายแรงงานบางส่วน ซึ่งจะช่วยให้แรงงานสามารถเข้าถึงสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ และได้รับการคุ้มครองจากการถูกเอารัดเอาเปรียบจากแพลตฟอร์ม

3. การให้สิทธิ์ทางสวัสดิการที่เท่าเทียม ควรให้แรงงานในระบบแพลตฟอร์มมีสิทธิในการเข้าถึงสวัสดิการที่จำเป็นเทียบเท่ากับแรงงานในระบบทั่วไป เช่น การประกันสุขภาพ เงินทดแทนกรณีทุพพลภาพจากการทำงาน และการได้รับสวัสดิการในการเกษียณ ควรพิจารณาจัดตั้งกองทุนคุ้มครองแรงงานในระบบแพลตฟอร์ม เพื่อสนับสนุนการรักษาพยาบาลและการดูแลสุขภาพในระยะยาว

4. การสร้างมาตรฐานแรงงานในแพลตฟอร์ม ควรกำหนดมาตรฐานที่ชัดเจนสำหรับการจ่ายค่าจ้างในระบบแพลตฟอร์มเพื่อป้องกันการจ่ายค่าจ้างที่ไม่เป็นธรรม โดยเฉพาะการตั้งราคาเริ่มต้นขั้นต่ำ ตามลักษณะของงานและอุตสาหกรรม เพื่อให้แรงงานได้รับค่าจ้างที่เหมาะสม นอกจากนี้ยังควรกำหนดข้อกำหนดเกี่ยวกับชั่วโมงการทำงานที่เหมาะสม เพื่อป้องกันการทำงานเกินเวลา

5. การส่งเสริมการรวมตัวและการเจรจาต่อรอง ควรส่งเสริมให้แรงงานในระบบแพลตฟอร์มสามารถ รวมตัวกันเป็นกลุ่มหรือสหภาพแรงงาน เพื่อสร้างอำนาจร่วมในการเจรจาต่อรองกับแพลตฟอร์มและผู้ประกอบการ ซึ่งเป็นสิทธิพื้นฐานตามมาตรฐาน ILO เพื่อให้ได้เงื่อนไขการทำงานที่ดีขึ้น เช่น การได้รับค่าตอบแทนที่เป็นธรรม การปกป้องสิทธิจากการถูกเลิกจ้างโดยไม่เป็นธรรม และความปลอดภัยในการทำงาน

สรุป

แรงงานแพลตฟอร์ม ถือเป็นกลุ่มที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อระบบเศรษฐกิจดิจิทัลของประเทศไทยในปัจจุบัน แต่การทำงานภายใต้ระบบเศรษฐกิจแพลตฟอร์มกลับสร้างปัญหาสำคัญด้านความมั่นคงให้กับผู้ทำงาน เนื่องจาก กฎหมายคุ้มครองแรงงานแบบดั้งเดิมไม่ได้ให้ความคุ้มครอง แก่พวกเขา ทั้งนี้ แม้ว่าลักษณะการทำงานและการใช้อำนาจกึ่งการบังคับบัญชาของบริษัทเจ้าของแพลตฟอร์มจะมีความคล้ายคลึงกับ “ลูกจ้าง” แต่ในทางกฎหมาย แรงงานแพลตฟอร์มถูกตีความว่าเป็น “ผู้ประกอบอาชีพอิสระ” หรือ “ผู้รับจ้างทำของ” ภายใต้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ส่งผลให้พวกเขาขาดหลักประกันที่สำคัญในการทำงาน ไม่ได้รับสิทธิประโยชน์ เช่น สิทธิประกันสังคม ค่าตอบแทนที่เป็นธรรม และสวัสดิการด้านความปลอดภัย การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางการจ้างงานจากแบบเดิมที่มีความมั่นคง ไปสู่รูปแบบใหม่ที่มีความไม่แน่นอนและขาดกฎเกณฑ์ที่ชัดเจนในการกำกับดูแลจากภาครัฐ ได้ส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อคุณภาพชีวิตและสวัสดิการของกลุ่มแรงงานนี้ ดังนั้น เพื่อแก้ไขปัญหานี้ ประเทศไทยจึงมีความจำเป็นเร่งด่วนในการปฏิรูปและปรับปรุงกฎหมายแรงงานให้ทันสมัยและเหมาะสมกับลักษณะงานในเศรษฐกิจแพลตฟอร์ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการ สร้างกรอบกฎหมายเฉพาะ เช่น ร่างพระราชบัญญัติการส่งเสริมและพัฒนาแรงงานนอกระบบ เพื่อให้สามารถกำหนดสถานะทางกฎหมายที่ชัดเจน และสร้างกลไกการคุ้มครองสิทธิและสวัสดิการของแรงงานในยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรม

เอกสารอ้างอิง

กรมการจัดหางาน. (2565). ใน *รายงานผลการศึกษาวิจัยทิศทางตลาดแรงงานไทยในอนาคต.* เรียกใช้เมื่อ 4 สิงหาคม 2568 จาก https://www.doe.go.th/prd/assets/upload/files/lmia_th/1518f36b23b0da4e6a26fb1a5ae262d6.pdf

กฤษฎา ธีระโกศลพงศ์. (2566). *ผู้ประกอบอาชีพ 'กึ่ง' อิสระ (ที่ไม่อิสระ) ข้อสังเกตต่อร่าง พ.ร.บ.คุ้มครองแรงงานอิสระ*. เรียกใช้เมื่อ 4 สิงหาคม 2568 จาก https://waymagazine.org/critique-of-new-independent-worker-law/

คณาธิป ไกยชน. (2567). *กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับด้านการแรงงานในประเทศไทย. สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร สำนักวิชาการ. สถานีวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์รัฐสภา.* เรียกใช้เมื่อ 4 สิงหาคม 2568 จาก https://dl.parliament.go.th/handle/20.500.13072/620710

ชนิตร์นันท์ ทอนสูงเนิน. (2565). *ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองแรงงานแพลตฟอร์ม ศึกษากรณีธุรกิจแม่บ้านบริการออนไลน์.* เรียกใช้เมื่อ 4 สิงหาคม 2568 จาก http://www.lawgrad.ru.ac.th/abstracts/1692?Abstracts_sort=type

ปราณี สุทธศรี ณฐ์ภัชช์ พงษ์เลื่องธรรม วิศรุต มาลสุขุม และณัชพล จรูญพิพัฒน์กุล. (2562). *Sharing Economy: นัยต่อเศรษฐกิจไทย.* ธนาคารแห่งประเทศไทย. เรียกใช้เมื่อ 4 สิงหาคม 2568 จาก https://www.bot.or.th/content/dam/bot/documents/th/research-and-publications/research/discussion-paper-and-policy-paper/SharingEconomy_V8.pdf

ภณิดา ไชยคราม และกษิดิ์เดช สุทธิวานิช. (2567). แรงงานแพลตฟอร์มกับกฎหมายคุ้มครองแรงงานของไทย. *วารสารนิติสาร*, 1(1), 41-65.

ฐิติยา เนตรวงษ์. (2566). เศรษฐกิจแพลตฟอร์ม: โอกาสหรือวิกฤตของแรงงานแพลตฟอร์ม ในสถานการณ์โควิด-19 สู่ปกติถัดไป. *วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*, 3(3), 49-59.

นันทพล พุทธพงษ์. (2565). มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองแรงงานแพลตฟอร์มดิจิทัล: ศึกษากรณีธุรกิจรับส่งอาหารในประเทศไทย. *วารสารรามคำแหง ฉบับนิติศาสตร์*, 11(1), 265-309.

นิภาพรรณ เจนสันติกุล. (2566). มาตรฐานแรงงานและการคุ้มครองแรงงานในระบบเศรษฐกิจแพลตฟอร์มของประเทศไทย: บทสำรวจวรรณกรรมที่เผยแพร่ระหว่าง พ.ศ. 2562 - 2565. *วารสารสังคมศาสตร์บูรณาการ มหาวิทยาลัยมหิดล*, 10(2), 60-79.

พรรัตน์ แสดงหาญ วรรณวิชนี ถนอมชาติ และศิรินทรา วิสาพาค. (2561). การปฏิบัติที่เป็นเลิศด้านแรงงานสัมพันธ์ของสถานประกอบกิจการที่ได้รับรางวัลเชิดชูเกียรติ สถานประกอบกิจการดีเด่นในนิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้จังหวัดระยอง. *วารสารวิจัยรำไพพรรณี*, 12(2), 132-140.

สราวุธ ไพฑูรย์พงษ์. (2563). *เศรษฐกิจแพลตฟอร์ม กับมาตรฐานแรงงาน. สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ).* เรียกใช้เมื่อ 4 สิงหาคม 2568 จาก https://tdri.or.th/2020/09/social-security-for-digital-platform-workers/

สำนักงานปลัดกระทรวงแรงงาน. (2567). *นโยบายกระทรวงแรงงาน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 “หลักประกันทางสังคมเด่น เน้นทักษะทันสมัย คนไทยมีงานทำ สร้างวัฒนธรรมความปลอดภัย เศรษฐกิจ แรงงานไทยมั่นคง”.* เรียกใช้เมื่อ 1 สิงหาคม 2568 จาก https://www.doe.go.th/prd/assets/upload/files/ranong_th/8fc7a445af4a377ab05b71d19b5e4835.pdf

สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ. (2562). *Sharing Economy เศรษฐกิจร่วมประโยชน์.* (พิมพ์ครั้งที่ 1). เรียกใช้เมื่อ 4 สิงหาคม 2568 จาก https://www.mhesi.go.th/images/STBookSeries/BS007SharingEconomy.pdf

อรรคณัฐ วันทนะสมบัติ และเกรียงศักดิ์ ธีระโกวิทขจร. (2561). *แพลตฟอร์มอีโคโนมีและผลกระทบต่อแรงงานในภาคบริการ: กรณีศึกษาในประเทศไทย.* มูลนิธิฟรีดริค เอแบร์ท (Friedrich-Ebert-Stiftung) สถาบันแรงงานและเศรษฐกิจที่เป็นธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 1). เรียกใช้เมื่อ 4 สิงหาคม 2568 จาก https://library.fes.de/pdf-files/bueros/thailand/14771.pdf

อัญชลี เอียดเจริญ และธันย์พัทธ์ ใคร้วานิช. (2562). การใช้แอพพลิเคชันผ่านเศรษฐกิจแบ่งปันในประเทศไทย (Using Application through the Sharing Economy in Thailand). PSAKU International Journal of Interdisciplinary Research, *Journal of Interdisciplinary Research: Graduate Studies*, 8(1), 176-188.

Curtis, S. K., & Mont, O. (2020). Sharing economy business models for sustainability. *Journal of Cleaner Production*, 266, 121519.

Google, Temasek, and Bain & Company. (2024). *Thailand e-conomy SEA 2024: Profits on the rise, harnessing SEA's advantage*. Retrieved August 4, 2028 from https://economysea.withgoogle.com/intl/ALL_th/home/ หน้า 4

Haqqani, A. A. H., Elomri, A., & Kerbache, L. (2022). Sharing economy: A systematic review of definitions, drivers, applications, industry status and business models. *IFAC-PapersOnLine*, 55(10), 490-495.

Hilliard, A. (2022). *Spain's Rider Law: Algorithmic Transparency and Worker Rights*. Retrieved August 4, 2028 from https://www.holisticai.com/blog/spain-rider-law-royal-decree-9-2021

International Labour Organization (ILO). (2016). *Non-Standard Employment around the World: Understanding Challenges, Shaping Prospects. ILO, Switzerland*. Retrieved August 4, 2028 from https://www.ilo.org/publications/major-publications/non-standard-employment-around-world-understanding-challenges-shaping

_____. (2020). *Conceptual Framework for Statistics on Work Relationships. ILO, Switzerland.* Retrieved August 4, 2028 from https://www.ilo.org/sites/default/files/wcmsp5/groups/public/@dgreports/@stat/documents/publication/wcms_746768.pdf

_____. (2021). *The role of digital labour platforms in transforming the world of work. World Employment and Social Outlook 2021. ILO, Switzerland*. Retrieved August 4, 2028 from https://www.ilo.org/publications/flagship-reports/role-digital-labour-platforms-transforming-world-work

_____. (2021). Ramifications of the UK Supreme Court judgement in Uber Bv v Aslam and others. Article by Ravi PEIRIS, Senior Specialist, Employers' Activities. *Labour Law Journal*, 25-40.

_____. (2022). *ILO Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work and its Follow-up. ILO, Switzerland*. Retrieved August 4, 2028 from https://www.ilo.org/sites/default/files/wcmsp5/groups/public/@ed_norm/@declaration/documents/normativeinstrument/wcms_716594.pdf

Luo, H. (2023). The Rise of the Sharing Economy. *BCP Bus. Manag,* 44, 94-98.

Miguel, C., Cesnuityte, V., Klimczuk, A., Simonovits, B., Balázs, B., & Avram, G. (2022). *The Sharing Economy in Europe: From Idea to Reality*. (Part I) (p. 4) in The sharing economy in Europe: Developments, practices, and contradictions (p. 413). Springer Nature.

Miguel, C., Martos-Carrión, E., & Santa, M. (2022). *A Conceptualisation of the Sharing Economy: Towards Theoretical Meaningfulness*. (Part II) (p. 21-22) in The sharing economy in Europe: Developments, practices, and contradictions (p. 413). Springer Nature.

Pentzien, J. (2020). *The Politics of Platform Cooperativism–Political and Legislative Drivers and Obstacles for Platform Co-ops in the USA, Germany, and France. Research Report of Institute for the Cooperative Digital Economy, New York*. Retrieved August 4, 2028 from https://www.researchgate.net/publication/348267738_The_Politics_of_Platform_Cooperativism_Political_and_Legislative_Drivers_and_Obstacles_for_Platform_Co-ops_in_the_USA_Germany_and_France

UNAIDS. (2023). *International Labour Organization (ILO): 2022 Organisation report*. Retrieved August 4, 2028 from https://open.unaids.org/sites/default/files/documents/08.%202022%20ILO.pdf

อิทธิบาท 4 : กระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในสังคม*

THE FOUR BASES OF POWER: THE PROCESS OF DEVELOPING A GOOD QUALITY OF LIFE IN SOCIETY

พระครูวินัยธรสุเมธี สิริปญฺโญ (โสจันทร์)[1], พระมหาเตวิช โชติญาโณ[2]

และ พระมหาฉัตรชัย ธมฺมวรเมธี (ทันบาล)[3]

Phrakruvinaithon Sumathee Siripanyo (Sojan)[1], Phra Maha Tewit Chotiyano[2]

and Phramaha Chatchai Thammawarametee (Tanbal)[3]

[1-3]สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

[1-3]Education Teaching Social Studies, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author's Email: Sumeatee@gmail.com

วันที่รับบทความ : 26 กันยายน 2568; วันแก้ไขบทความ 30 กันยายน 2568; วันตอบรับบทความ : 2 ตุลาคม 2568

Received 26 September 2025; Revised 30 September 2025; Accepted 2 October 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอกรอบแนวคิดและแนวทางการประยุกต์ใช้ อิทธิบาท 4 ซึ่งประกอบด้วย ฉันทะ (ความพอใจ), วิริยะ (ความเพียร), จิตตะ (ความตั้งใจ), วิมังสา (การพิจารณา) ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีทั้งในระดับบุคคลและสังคม การศึกษาเน้นการวิเคราะห์บทบาทของอิทธิบาท 4 ในการส่งเสริมคุณธรรม จิตสำนึก ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม และการสร้างความร่วมมือในชุมชน ผลการวิเคราะห์พบว่าการนำอิทธิบาท 4 ไปประยุกต์ช่วยให้บุคคลสามารถพัฒนาตนเองในทุกมิติ ได้แก่ ร่างกาย จิตใจ สังคม และคุณธรรม พร้อมทั้งส่งเสริมให้ชุมชนและสังคมเกิดความเข้มแข็ง มีความสามัคคี และยั่งยืน บทความนี้

Citation:

* พระครูวินัยธรสุเมธี สิริปญฺโญ (โสจันทร์), พระมหาเตวิช โชติญาโณ และ พระมหาฉัตรชัย ธมฺมวรเมธี (ทันบาล). (2568). อิทธิบาท 4 : กระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในสังคม. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(6), 377-390.

Phrakruvinaithon Sumathee Siripanyo (Sojan), Phra Maha Tewit Chotiyano and Phramaha Chatchai Thammawarametee (Tanbal). (2025). The Four Bases Of Power: The Process Of Developing A Good Quality Of Life In Society. Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(6), 377-390.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

เสนอกรอบแนวคิดเชิงวิชาการที่สามารถใช้เป็นแนวทางในการสร้างโครงการหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างมีคุณธรรมและยั่งยืน

คำสำคัญ: การพัฒนาตนเอง, คุณธรรม, คุณภาพชีวิต, สังคมยั่งยืน, อิทธิบาท 4

Abstract

This article aims to present a conceptual framework and guidelines for applying the Four Bases of Iddhip**ā**, consisting of Chanda (pleasantness), Viriya (effort), Chitta (intention), Vimangsa (contemplation) in developing a good quality of life at both the individual and societal levels. The study focuses on analyzing the role of the Four Bases of Power in promoting morality, consciousness, responsibility towards the community and building cooperation in the community. The analysis results show that applying the Four Bases of Power helps individuals develop themselves in all dimensions, including physical, mental, social, and moral aspects, as well as promoting community and society to be strong, united, and sustainable. This article presents an academic conceptual framework that can be used as a guideline for creating projects or activities that promote ethical and sustainable quality of life development.

Keywords: Self-Development, Morality, Quality of Life,Sustainable Society,Four Bases of Power

บทนำ

การพัฒนาคุณภาพชีวิตถือเป็นกระบวนการสำคัญที่สะท้อนถึงความเป็นอยู่ที่ดีของบุคคลและสังคมอย่างครบถ้วน ไม่เพียงแต่เกี่ยวข้องกับความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจหรือความสะดวกสบายทางวัตถุเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงมิติด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และคุณธรรม การมีคุณภาพชีวิตที่ดีช่วยให้บุคคลสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข มีสุขภาพกายใจที่สมบูรณ์ และสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้อื่นได้อย่างยั่งยืน ในระดับสังคม การพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกทุกคนส่งผลให้เกิดความร่วมมือ ความสามัคคี และความเข้มแข็งของ

ชุมชน ส่งเสริมสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน รวมทั้งสร้างสังคมที่มีคุณธรรมและความรับผิดชอบต่อส่วนรวมอย่างชัดเจน (World Health Organization, 2020; Sen, 1999; สมาคมสถิติประเทศไทย, 2564)

การพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลและสังคมไม่สามารถจำกัดเพียงมิติทางเศรษฐกิจหรือสวัสดิการเพียงอย่างเดียว แม้ว่าการมีรายได้ที่เพียงพอและการเข้าถึงบริการสาธารณะจะช่วยให้ชีวิตมีความสะดวกสบายและความมั่นคง แต่การมีคุณภาพชีวิตที่แท้จริงยังต้องครอบคลุมด้านคุณธรรม จิตสำนึก และการปฏิบัติที่ดีต่อผู้อื่น การปลูกฝังคุณธรรมและจิตสำนึกในการเคารพสิทธิผู้อื่น การช่วยเหลือและมีส่วนร่วมในสังคม เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมความสุข ความพึงพอใจในชีวิต และความยั่งยืนของชุมชน (Sen, 1999; Nussbaum, 2011; สุจินต์, 2558) การผสมผสานระหว่างมิติทางวัตถุและคุณธรรมจึงเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งในระดับบุคคลและสังคม

หลักอิทธิบาท 4 เป็นแนวทางสำคัญในพุทธศาสนาที่เน้นการพัฒนาจิตใจและการปฏิบัติที่ถูกต้อง ประกอบด้วย ฉันทะ (ความพอใจ), วิริยะ (ความเพียร), จิตตะ (ความตั้งใจ), วิมังสา (การพิจารณา) การปฏิบัติตามหลักอิทธิบาท 4 ช่วยให้บุคคลมีแรงจูงใจในการพัฒนาตนเอง มีความมุ่งมั่นตั้งใจ และสามารถประเมินผลการกระทำของตนอย่างรอบคอบ ส่งผลให้บุคคลสามารถดำเนินชีวิตด้วยคุณธรรมและจิตสำนึกต่อผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม การนำหลักอิทธิบาท 4 มาใช้จึงไม่เพียงแต่ช่วยพัฒนาตนเองเท่านั้น แต่ยังส่งผลต่อการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีในสังคมโดยรวม ทั้งในมิติของความสุข ความร่วมมือ และความยั่งยืนของชุมชน (พระพุทธโฆษาจารย์, 2533; สุจินต์, 2558; Nussbaum, 2011)

หลักอิทธิบาท 4

อิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนา จัดอยู่ในหมวดธรรมะที่เป็นเครื่องมือแห่งความสำเร็จ (Path of Accomplishment) หรือ ฐานแห่งความสำเร็จ ซึ่งเป็นปัจจัยให้บุคคลสามารถบรรลุเป้าหมายทั้งทางโลกและทางธรรมได้ ประกอบด้วย 4 ประการ ดังนี้

ฉันทะ (Chanda) หมายถึง ความพอใจ ความรัก ความสนใจใฝ่รู้ หรือความตั้งใจจริงในการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยถือเป็นแรงจูงใจเบื้องต้นที่ผลักดันให้บุคคลลงมือทำ หากปราศจากฉันทะแล้ว ความพยายามหรือความสำเร็จย่อมไม่เกิดขึ้น (พระธรรมปิฎก, 2542)

วิริยะ (Viriya) หมายถึง ความเพียร ความพากเพียรพยายาม และความไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค เป็นพลังที่ช่วยให้บุคคลลงมือทำอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งบรรลุผลสำเร็จ ไม่ว่าจะเป็นการเรียน การทำงาน หรือการปฏิบัติธรรม (Payutto, 1994)

จิตตะ (Citta) หมายถึง ความตั้งใจจริง ความมีสมาธิ และการใส่ใจจดจ่อในสิ่งที่ทำ เป็นการทำอย่างมุ่งมั่น โดยไม่ฟุ้งซ่านหรือเสียสมาธิ ช่วยให้การกระทำมีคุณภาพและประสิทธิผล (พระพุทธโฆษาจารย์, 2533)

วิมังสา (Vimamsa) หมายถึง การพิจารณา การใช้ปัญญาในการตรวจสอบ ทบทวน และแก้ไขสิ่งที่ทำ เพื่อพัฒนาและปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น ถือเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง ช่วยให้เกิดความก้าวหน้าอย่างมั่นคง (Rahula, 1974)

หลักอิทธิบาท 4 ไม่เพียงแต่เป็นแนวทางการบรรลุธรรมทางพุทธศาสนา แต่ยังสามารถประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การเรียน การทำงาน และการพัฒนาคุณภาพชีวิต ทั้งในมิติของบุคคลและสังคม โดยถือเป็น “กรอบการพัฒนาตนเอง” ที่สอดคล้องกับหลักการทางจิตวิทยาสมัยใหม่ที่เน้นแรงจูงใจ ความเพียร สมาธิ และการใคร่ครวญปรับปรุงตนเอง (Sen, 1999; Nussbaum, 2011)

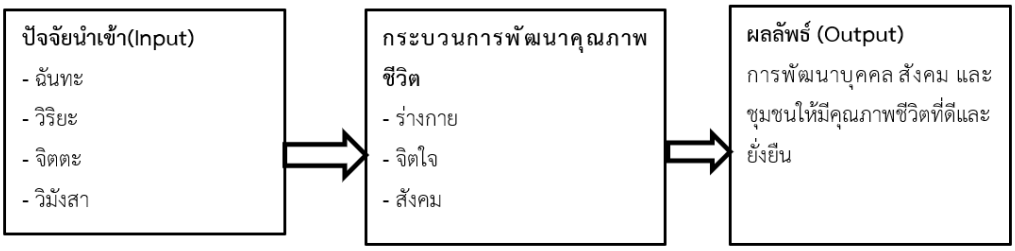
แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต

เป็นแนวคิดที่ใช้กันอย่างกว้างขวางในแวดวงวิชาการหลายสาขา เพราะเป็นเป้าหมายที่พึงประสงค์ในแต่ละสังคม และเนื่องจากองค์ประกอบของการดำรงชีวิตของมนุษย์มีมาก บางอย่างพอมองเห็นได้ชัดเจน นั่นก็คือปัจจัยสี่อย่างอันได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรคหรือสุขภาพอนามัย บางอย่างมองไม่เห็นได้ด้วยตา เช่น ความรู้สึกสบายใจ ความมั่นคงปลอดภัย ความรับผิดชอบ ความร่วมมือร่วมใจ หรือความสัมพันธ์ของมนุษย์ในสังคม ในปัจจุบันมีนักวิชาการสาขาต่าง ๆ เช่น สังคมวิทยา มานุษยวิทยา เศรษฐศาสตร์วิทยา วิศวกรรมศาสตร์ จิตวิทยา ศิลปศาสตร์ และอื่น ๆ ได้ให้ความหมายหรือจำกัดความของ “คุณภาพชีวิต” อย่างหลากหลายและส่วนมากจะมีความคล้ายกัน แต่จะมีความแตกต่างกันบ้างในส่วนรายละเอียดของแต่ละสาขานั้น ๆ ดังนั้น จึงไม่มีความหมายของ “คุณภาพชีวิต” ที่แน่นอนตายตัว นอกจากจะเป็นความหมายที่นักวิชาการได้กล่าวไว้แตกต่างกันหลากหลาย ตามประเด็นที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1) ความสำคัญของคุณภาพชีวิต มนุษย์เราทุกคนตั้งแต่เกิดมาจำความได้ ตลอดจนเติบโตและเข้าสู่ปลายทางของชีวิต ปรารถนาที่จะมีชีวิต ใช้ชีวิตอยู่อย่างมีความสุขกันทุกคน ดูอย่างทารกน้อยยังต้องการให้คุณพ่อคุณแม่ เด็กวัยไร้เดียงยังอยากมีของเล่นที่สวย ๆ งาม ๆ และชีวิตอย่างสนุกสนานกับเพื่อนๆข้างบ้านคนหนุ่มคนสาวอยากใช้ชีวิตอย่างมีความสุขที่ได้เที่ยวนอกบ้าน ห้างสรรพสินค้า และใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย คนทำงานมีรายได้อยากมีสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อใช้ในการดำรงชีวิต คนชราหรือผู้สูงอายุ ก็ยังอยากให้ลูกหลานเอาอกเอาใจ ยังไม่อยากตาย ซึ่งทุกคนทุกวัยที่กล่าวมาแล้วล้วนจะเห็นว่า ทุกชีวิตต้องให้ความสำคัญกับความสุขทั้งสิ้น จากความสำคัญของคุณภาพชีวิตดังกล่าวข้างต้น ได้มีนักวิชาการได้ให้ความหมายความสำคัญของคุณภาพชีวิต ความสำคัญของคุณภาพชีวิตไว้ ดังนี้ (พัชรี หล้าแหล่ง , 2556)

2) องค์ประกอบของคุณภาพชีวิต ประกอบด้วย 1) ความสมบูรณ์ด้านร่างกายละสติปัญญา หมายถึงการที่มนุษย์จะมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้นั้น จะต้องมีความเป็นปกติของร่างกายและสติปัญญาเป็นพื้นฐาน ได้แก่การมีสุขภาพอนามัยที่ แข็งแรง มีพลำลังที่สามารถทำกิจการงานได้ดีเช่นเดียวกับคนอื่น ๆ สามารถศึกษาเล่าเรียน คิดไตร่ตรอง หาเหตุผลต่าง ๆ รวมทั้งสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ 2) ความสมบูรณ์ด้านจิตใจและอารมณ์หมายถึง การเป็นผู้มีจิตใจที่ดีอารมณ์ แจ่มใสมั่นคง ไม่แปรปรวน หงุดหงิด โมโหง่าย มีคุณธรรม มองโลกในแง่ดีโอบอ้อมอารีช่วยเหลือผู้อื่น การมีพื้นฐานจิตใจที่ดีจะช่วยให้บุคคลเกิดความสุขและสงบในการดารงชีวิต 3) ความสมบูรณ์ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม หมายถึง การเป็นคนที่ได้รับการยอมรับจากคนทั่วไป อันเนื่องมาจากมนุษยสัมพันธ์อันดีมีความสามารถในการปรับตัว ยอมรับความสามารถและความสำคัญของผู้อื่น ดังนั้น จึงเป็นผู้ที่เห็นคุณค่าของบุคคลและสิ่งแวดล้อม และการมีความคิดที่จะปรับปรุงพัฒนาให้สิ่งแวดล้อมเหล่านั้นคงคุณค่าและประโยชน์ตลอดไป การมีความสมบรูณ์ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมจะช่วยให้บุคคลมีชีวิตที่เหมาะสมกลมกลืนและเข้ากันได้ดีกบสังคมและสิ่งแวดล้อม 4) ความสมบูรณ์ด้านปัจจัยการดำรงชีพ หมายถึง ความสามารถที่จะจัดหาสิ่งจำเป็นต่าง ๆ ที่จะช่วยให้ชีวิตดำรงอยู่ได้อย่างดีตามฐานะของตนเอง ตลอดจนสภาพของสังคม เศรษฐกิจ และยุคสมัย ปัจจัยจำเป็นเหล่านี้ได้แก่ ปัจจัย 4 คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค สิ่งอำนวยความสะดวกสบายต่าง ๆ การพักผ่อน บุคคลจะต้องจัดหาให้มีความจำเป็นในสภาพสังคม และสิ่งแวดล้อมของตน การมีปัจจัยจำเป็น

ในการดำรงชีวิตที่พอเพียง ย่อมช่วยให้บุคคลมีความ สะดวกสบายไม่ลำบากและย่อมไปสู่ความสุขและความพอใจในชีวิต (นิศารัตน์ ศิลปะเดช, 2540)

กระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามอิทธิบาท 4

การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักอิทธิบาท 4 เป็นกระบวนการที่บูรณาการทั้งด้านจิตใจ พฤติกรรม และปัญญา เพื่อให้บุคคลสามารถพัฒนาตนเองอย่างรอบด้าน และส่งผลต่อความเข้มแข็งของสังคมโดยรวม กระบวนการนี้สามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้

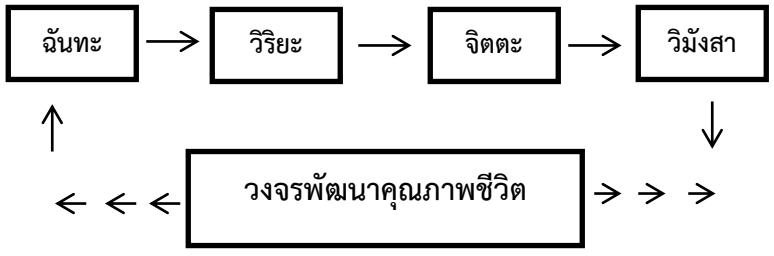
ฉันทะ (Chanda) การสร้างแรงจูงใจเชิงบวก คือ การเริ่มต้นด้วยความพอใจและความสนใจในสิ่งที่ทำ เป็นแรงขับเคลื่อนภายในที่ทำให้บุคคลเห็นคุณค่าและเป้าหมายของการพัฒนาตนเอง การมีฉันทะที่ถูกต้องช่วยให้บุคคลมุ่งเน้นไปที่กิจกรรมที่สร้างคุณค่าแก่ตนเองและสังคม เช่น การดูแลสุขภาพ การศึกษา และการทำงานเพื่อส่วนรวม หากปราศจากฉันทะแล้ว ความพยายามอื่น ๆ จะขาดความหมายและยั่งยืน (พระธรรมปิฎก, 2542; Ryan & Deci, 2000)

วิริยะ (Viriya) การลงมือทำด้วยความเพียร หลังจากเกิดแรงจูงใจแล้ว ขั้นต่อมาคือการลงมือทำด้วยความเพียรพยายามอย่างต่อเนื่อง วิริยะจึงเป็นพลังที่ทำให้บุคคลไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค การมีวิริยะช่วยให้สามารถบรรลุเป้าหมายที่เกี่ยวกับคุณภาพชีวิต เช่น การออกกำลังกายสม่ำเสมอ การทำงานอย่างมีวินัย และการพัฒนาทักษะใหม่ ๆ (Payutto, 1994; Duckworth, 2016)

จิตตะ (Citta) การตั้งใจและมีสมาธิ การใส่ใจและตั้งใจอย่างแท้จริงในสิ่งที่กำลังทำโดยไม่ฟุ้งซ่านหรือหวั่นไหว การมีจิตตะทำให้การกระทำมีคุณภาพและเกิดประสิทธิผลมากขึ้น ในเชิงคุณภาพชีวิต จิตตะช่วยให้บุคคลพัฒนาความสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้อื่น มีความรับผิดชอบในบทบาทหน้าที่ และดำรงชีวิตด้วยสมดุลทั้งกายและใจ (พระพุทธโฆษาจารย์, 2533; Kabat-Zinn, 2003)

วิมังสา (Vimamsa) การใคร่ครวญและประเมินผล กระบวนการคือการใช้ปัญญาในการทบทวน ตรวจสอบ และประเมินผลของการกระทำ วิมังสาช่วยให้บุคคลสามารถแก้ไขข้อบกพร่อง และปรับปรุงวิถีการดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสม เป็นการเรียนรู้เชิงสะท้อน (Reflective Learning) ที่ทำให้การพัฒนาคุณภาพชีวิตดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน (Rahula, 1974; Mezirow, 1997)

ดังนั้นจึงวิเคราะห์เชิงสรุปได้ว่า กระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามอิทธิบาท 4 จึงเป็นวงจรที่เริ่มจาก แรงจูงใจ (ฉันทะ) ⟶ การลงมือทำอย่างเพียร (วิริยะ) ⟶ การจดจ่อมีสมาธิ (จิตตะ) ⟶ การใคร่ครวญและปรับปรุง (วิมังสา) แล้วหมุนเวียนต่อเนื่องไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตในทุกมิติ ทั้งร่างกาย จิตใจ สังคม และคุณธรรม โดยไม่เพียงแต่เสริมสร้างความสุขส่วนบุคคล แต่ยังขยายผลไปสู่ความเข้มแข็งและยั่งยืนของสังคมโมเดลวงจรการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักอิทธิบาท 4

จากโมเดลวงจรอธิบายได้ว่า

1. ฉันทะ จุดเริ่มต้นของแรงบันดาลใจและความพอใจในสิ่งที่ถูกต้อง เป็นแรงขับภายในที่ทำให้บุคคลใฝ่ดีและมุ่งมั่นพัฒนาตนเอง

2. วิริยะ การลงมือทำด้วยความเพียรพยายามต่อเนื่อง สร้างความมั่นคงของพฤติกรรมที่ดี และแก้ไขอุปสรรคในการดำเนินชีวิต

3. จิตตะ การมีสมาธิ จดจ่อ และใส่ใจต่อการพัฒนาอย่างจริงจัง ทำให้เกิดความต่อเนื่องและคุณภาพในกิจกรรมที่ทำ

4. วิมังสา การพิจารณาไตร่ตรอง ตรวจสอบผล และปรับปรุงตนเองอย่างมีเหตุผล เพื่อสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอย่างยั่งยืน

วงจร (Cycle) เมื่อผ่านการพิจารณา (วิมังสา) ผลลัพธ์จะย้อนกลับไปเสริมแรงบันดาลใจ (ฉันทะ) ทำให้วงจรการพัฒนาคุณภาพชีวิตดำเนินไปอย่างต่อเนื่องไม่สิ้นสุด

ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการประยุกต์อิทธิบาท 4 ในชีวิตประจำวัน

ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการประยุกต์อิทธิบาท 4 ในชีวิตประจำวันช่วยสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีทั้งในระดับบุคคลชุมชนและสังคม ดังนี้

ระดับบุคคล มีสุขภาพกายใจดี มีคุณธรรม และมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในชีวิตประจำวันถือเป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยสร้างและพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในระดับบุคคลอย่างยั่งยืน เนื่องจากอิทธิบาท 4 ประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา ซึ่งเมื่อบุคคลนำมาปรับใช้ในชีวิตจริง จะช่วยให้การดำเนินชีวิตมีทิศทางและความหมายมากยิ่งขึ้น เริ่มจาก ฉันทะ ที่เป็นแรงบันดาลใจและความพอใจในการทำสิ่งที่ถูกต้อง เช่น การตั้งเป้าหมายเรียนรู้หรือการทำงานอย่างมีคุณค่า จะช่วยสร้างเจตคติที่ดีต่อการใช้ชีวิตประจำวัน ต่อมา วิริยะ คือความเพียรพยายามในการลงมือทำให้สำเร็จ แม้ต้องพบกับอุปสรรคก็ไม่ท้อถอย เช่น การขยันเรียน การทำงานอย่างสม่ำเสมอ และการดูแลสุขภาพกายใจอย่างต่อเนื่อง ส่วน จิตตะ เป็นการมีสมาธิและความตั้งใจจริงกับสิ่งที่ทำ ทำให้บุคคลมีความรับผิดชอบ จดจ่อ ไม่ฟุ้งซ่าน จึงช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและลดความผิดพลาดในชีวิต และสุดท้าย วิมังสา เป็นการใช้ปัญญาไตร่ตรอง วิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้น เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไข เช่น การทบทวนการเรียนหรือการทำงาน เพื่อพัฒนาตนเองให้ดีขึ้นอยู่เสมอ

เมื่อบุคคลสามารถประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ได้ครบถ้วน คุณภาพชีวิตย่อมได้รับการพัฒนาอย่างรอบด้าน ทั้งด้านความคิด การทำงาน สุขภาพกายใจ และความสัมพันธ์กับผู้อื่น เพราะเป็นการฝึกฝนให้เกิดความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ตลอดจนสร้างสมดุลระหว่างเป้าหมายส่วนตัวกับการอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุขและยั่งยืน (พระพรหมคุณาภรณ์, 2543; วุฒิชัย มูลศิลป์, 2561)

ระดับชุมชน สมาชิกมีความร่วมมือและสามัคคี ส่งเสริมสังคมที่เข้มแข็งและยั่งยืน การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในระดับชุมชนเป็นแนวทางที่ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในสังคมให้ดีขึ้นอย่างเป็นระบบและยั่งยืน เนื่องจากอิทธิบาท 4 ประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา ซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างความร่วมมือ ความสามัคคี และการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เริ่มจาก ฉันทะ ที่ทำให้สมาชิกในชุมชนมีความรักและความพอใจในการ

ทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ร่วมกัน เช่น การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การพัฒนากลุ่มอาชีพ หรือกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ เมื่อเกิดแรงบันดาลใจร่วมกันแล้ว วิริยะ จะช่วยผลักดันให้ชุมชนขยันและเพียรพยายามทำกิจกรรมให้สำเร็จ เช่น การรวมพลังสร้างโครงการสาธารณะ การแก้ปัญหาความยากจน หรือการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสในพื้นที่ ต่อมา จิตตะ จะช่วยให้ชุมชนมีความตั้งใจจริง มุ่งมั่นร่วมกัน และใส่ใจรายละเอียดในการพัฒนางานหรือกิจกรรม ทำให้การดำเนินงานมีความต่อเนื่องและมีคุณภาพมากขึ้น สุดท้าย วิมังสา จะช่วยให้ชุมชนรู้จักใช้เหตุผลในการพิจารณา ตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินงาน เพื่อนำมาปรับปรุงและวางแผนพัฒนาต่อไป เช่น การทบทวนผลโครงการพัฒนาชุมชน หรือการจัดเวทีประชาคมเพื่อหาทางออกร่วมกัน

ด้วยการนำอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้ ชุมชนจะเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน เกิดพลังทางสังคมที่ขับเคลื่อนด้วยความสมัครใจและความเพียรพยายามร่วมกัน ส่งผลให้คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และจิตใจ ตลอดจนก่อให้เกิดสังคมที่เข้มแข็งและสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างมั่นคง (พระพรหมคุณาภรณ์, 2543; วุฒิชัย มูลศิลป์, 2561)

ระดับสังคม ลดปัญหาความขัดแย้ง ส่งเสริมสภาพแวดล้อมเอื้อต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน และสร้างคุณธรรมร่วมการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในระดับสังคมถือเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างคุณภาพชีวิตโดยรวมให้เกิดความสมดุลและความยั่งยืน เนื่องจากอิทธิบาท 4 ประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในเชิงสังคมได้อย่างเป็นระบบ โดยเริ่มจาก ฉันทะ ที่ทำให้สังคมเกิดแรงบันดาลใจและความพอใจในการร่วมกันสร้างสิ่งที่เป็นประโยชน์ส่วนรวม เช่น การส่งเสริมวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติและการพัฒนาสังคมอย่างมีคุณธรรม เมื่อมีแรงบันดาลใจร่วมแล้ว วิริยะ จะทำหน้าที่ผลักดันให้เกิดการลงมือปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ทั้งในรูปแบบนโยบายสาธารณะ โครงการพัฒนาสังคม หรือการรวมพลังภาคประชาชนในการแก้ไขปัญหาส่วนรวม เช่น ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจหรือปัญหาสิ่งแวดล้อม จากนั้น จิตตะ จะเป็นพลังแห่งความมุ่งมั่นร่วมกันของสังคม ทำให้เกิดการจดจ่อใส่ใจ และสร้างความรับผิดชอบในทุกภาคส่วน เพื่อให้การพัฒนาสังคมดำเนินไปอย่างมีคุณภาพและต่อเนื่อง และสุดท้าย วิมังสา จะเป็นกลไกการตรวจสอบ ประเมินผล และปรับปรุงสังคมอย่างมีเหตุผล เช่น การใช้ข้อมูลและงานวิจัยเพื่อกำหนดนโยบาย การประเมินผลโครงการสาธารณะ หรือการสร้างระบบตรวจสอบถ่วงดุลที่โปร่งใส

ด้วยการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 สังคมจะมีทิศทางการพัฒนาที่ไม่เพียงตอบสนองต่อปัจจัยทางเศรษฐกิจหรือโครงสร้างพื้นฐานเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงการสร้างคุณธรรม ความรับผิดชอบ และความร่วมมือระหว่างสมาชิกในสังคม ทำให้เกิดความเข้มแข็ง ความสามัคคี และการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนในสังคมโดยรวม (พระพรหมคุณาภรณ์, 2543; วุฒิชัย มูลศิลป์, 2561)

ดังนั้น จากผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการประยุกต์ สามารถสรุปโดยภาพรวมได้ว่า หลักอิทธิบาท 4 ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา ถือเป็นกระบวนการพัฒนาที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตั้งแต่ระดับบุคคล ชุมชน ไปจนถึงสังคมโดยรวม โดยมีความเชื่อมโยงกันดังนี้

ระดับบุคคล การประยุกต์อิทธิบาท 4 เริ่มจากการสร้างแรงบันดาลใจและความพอใจ (ฉันทะ) ในการพัฒนาตนเอง ไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษา การทำงาน หรือการดูแลสุขภาพ จากนั้นอาศัยความเพียรพยายาม (วิริยะ) ลงมือทำอย่างต่อเนื่อง ควบคู่กับการมีสมาธิและความตั้งใจจริง (จิตตะ) เพื่อสร้างประสิทธิภาพ สุดท้ายคือการทบทวนและปรับปรุงตนเอง (วิมังสา) ผลลัพธ์คือบุคคลมีคุณภาพชีวิตที่สมดุลและมั่นคง

ระดับชุมชน เมื่อบุคคลหลายคนรวมตัวกันในชุมชน อิทธิบาท 4 จะช่วยเสริมสร้างพลังร่วม เช่น การมีเป้าหมายร่วมกันในการพัฒนาชุมชน (ฉันทะ) การทำงานด้วยความขยันและสามัคคี (วิริยะ) การมุ่งมั่นดำเนินกิจกรรมเพื่อส่วนรวมอย่างใส่ใจ (จิตตะ) และการประเมินปรับปรุงโครงการหรือกิจกรรมชุมชนอย่างต่อเนื่อง (วิมังสา) สิ่งเหล่านี้ช่วยให้ชุมชนเข้มแข็ง พึ่งพาตนเองได้ และเกิดคุณภาพชีวิตที่ดีร่วมกัน

ระดับสังคม ในระดับกว้าง อิทธิบาท 4 เป็นแนวทางให้สังคมมีแรงบันดาลใจในการพัฒนาประเทศอย่างมีคุณธรรมและประโยชน์ส่วนรวม (ฉันทะ) มีความเพียรในเชิงนโยบายและการปฏิบัติ (วิริยะ) มีความมุ่งมั่นจริงจังในการสร้างความเป็นธรรมและความเท่าเทียม (จิตตะ) และมีระบบตรวจสอบ ประเมิน และปรับปรุงสังคมอย่างโปร่งใส (วิมังสา) เมื่อสังคมดำเนินตามกระบวนการนี้ จะก่อให้เกิดความสงบสุข มั่นคง และคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนสำหรับทุกคน

การนำหลักอิทธิบาท 4 มาใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อพัฒนาตนเองในระดับบุคคลนั้นเป็นแนวทางที่ช่วยให้การดำเนินชีวิตมีเป้าหมายชัดเจนและมีพลังในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เริ่มจาก ฉันทะ ที่หมายถึงความรักและความพอใจในสิ่งที่ถูกต้อง การสร้างแรงบันดาลใจให้ตนเอง เช่น การตั้งเป้าหมายด้านการเรียน การทำงาน หรือการดูแลสุขภาพอย่างจริงจัง เมื่อมีแรงบันดาลใจแล้วจึงต่อยอดด้วย วิริยะ คือความเพียรพยายามลงมือทำอย่างต่อเนื่อง ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค เช่น การฝึกฝนทักษะใหม่ ๆ หรือการจัดการเวลาให้มีประสิทธิภาพ จากนั้น จิตตะ

จะช่วยให้บุคคลมีสมาธิและความตั้งใจจริงในการทำสิ่งที่มุ่งหวัง ทำให้ไม่วอกแวกและรักษาความสม่ำเสมอในการปฏิบัติ และสุดท้าย วิมังสา เป็นการพิจารณาไตร่ตรอง ตรวจสอบ และประเมินผลการกระทำของตนเอง เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น เช่น การทบทวนข้อผิดพลาดจากประสบการณ์และปรับใช้กับอนาคต เมื่อทั้งสี่องค์ประกอบนี้ถูกนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน บุคคลจะสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างรอบด้าน ทั้งในด้านความรู้ ความคิด การทำงาน สุขภาพกายใจ และการอยู่ร่วมกับผู้อื่น นำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีและความสำเร็จที่ยั่งยืนในที่สุด

เพราะฉะนั้นกระบวนการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นการส่งเสริมคุณธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมในระดับโรงเรียนและชุมชนสามารถจัดกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อสร้างจิตสำนึกที่ดีและพัฒนาคุณภาพชีวิตร่วมกันได้ โดยใน ระดับโรงเรียน ควรบูรณาการคุณธรรมเข้ากับการเรียนรู้และกิจกรรมนักเรียน เช่น การจัดโครงการจิตอาสาเก็บขยะในโรงเรียนและพื้นที่สาธารณะ การปลูกฝังความมีวินัย ความซื่อสัตย์ และการเสียสละผ่านกิจกรรมลูกเสือ–เนตรนารี หรือการเรียนรู้แบบบูรณาการในวิชาต่าง ๆ เพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนเองต่อส่วนรวม ส่วนใน ระดับชุมชน สามารถจัดกิจกรรมที่สร้างความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่ เช่น โครงการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม การรณรงค์ลดขยะพลาสติก การจัดกองทุนชุมชนเพื่อช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส หรือกิจกรรมทำบุญ–บำเพ็ญประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ไม่เพียงสร้างความสามัคคีและความสัมพันธ์ที่ดี แต่ยังช่วยปลูกฝังจิตสำนึกด้านคุณธรรม ความเสียสละ และความรับผิดชอบต่อสังคม ทั้งยังทำให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และชุมชนเป็นฐานพลังในการสร้างพลเมืองที่ดี ส่งผลต่อการพัฒนาสังคมที่มีคุณภาพและยั่งยืนในระยะยาว

ดังนั้น การนำหลัก อิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้ในกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมทั้งในโรงเรียนและชุมชน ช่วยให้เกิด กระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิต อย่างเป็นระบบ ตั้งแต่แรงจูงใจ การลงมือทำ ความตั้งใจ และการปรับปรุงต่อเนื่อง ส่งผลให้บุคคลมีคุณธรรม มีวินัย และความรับผิดชอบ ขยายผลไปสู่ชุมชนที่เข้มแข็ง และต่อเนื่องถึงการสร้างสังคมที่มีคุณภาพและยั่งยืน เนื่องจากการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและคุณธรรมอย่างยั่งยืนในระดับสังคมและนโยบายเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ประชาชนสามารถดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่าและมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถวางกรอบนโยบายและมาตรการสนับสนุน เช่น การกำหนดนโยบายการศึกษาเพื่อปลูกฝังคุณธรรม

และจิตสำนึกของพลเมือง การส่งเสริมโครงการชุมชนที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม การสร้างพื้นที่สาธารณะปลอดภัยและเอื้อต่อกิจกรรมเพื่อสุขภาพและสังคม รวมถึงการพัฒนากฎหมายและมาตรการที่สนับสนุนความยุติธรรมและความเท่าเทียมในสังคม นอกจากนี้ การใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมความรู้และคุณธรรมก็เป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้ประชาชนตระหนักถึงบทบาทและความรับผิดชอบต่อสังคม การดำเนินนโยบายเหล่านี้อย่างบูรณาการจะช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม ทำให้เกิดสังคมที่เข้มแข็ง มีคุณธรรม มีความยั่งยืน และประชาชนสามารถดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่าและมีส่วนร่วมต่อความเจริญของประเทศ (พระพรหมคุณาภรณ์, 2543; วุฒิชัย มูลศิลป์, 2561)

สรุป

หลักอิทธิบาท 4 ซึ่งประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา เป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งในระดับบุคคล ชุมชน และสังคม โดยเริ่มจากระดับบุคคล การสร้างแรงบันดาลใจและความพอใจในการทำสิ่งที่ถูกต้อง จะช่วยให้เกิดเป้าหมายในการพัฒนาตนเอง ทั้งด้านการศึกษา การทำงาน และการดูแลสุขภาพ จากนั้น การลงมือทำด้วยความเพียรพยายาม ร่วมกับความตั้งใจจริงและสมาธิ จะทำให้การกระทำมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง ต่อมา การพิจารณาไตร่ตรองและปรับปรุงตนเอง จะช่วยให้บุคคลสามารถเรียนรู้จากประสบการณ์ปรับแก้พฤติกรรม และพัฒนาตนเองอย่างรอบด้าน

เมื่อบุคคลหลายคนดำเนินชีวิตตามหลักอิทธิบาท 4 จะเกิดการรวมพลังในระดับชุมชน ทำให้สมาชิกมีความรักและความสนใจในการร่วมกิจกรรมเพื่อส่วนรวม (ฉันทะ) ลงมือทำอย่างขยันขันแข็ง (วิริยะ) ตั้งใจจริงและใส่ใจในรายละเอียด (จิตตะ) และร่วมกันประเมินผล ปรับปรุงกิจกรรม (วิมังสา) ส่งผลให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง สามัคคี และพัฒนาคุณภาพชีวิตร่วมกันอย่างยั่งยืน

ในระดับสังคมและนโยบาย หลักอิทธิบาท 4 สามารถนำมาสร้างสภาพแวดล้อมและมาตรการสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตและคุณธรรม เช่น การรณรงค์สร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรม (ฉันทะ), การจัดโครงการสาธารณะประโยชน์และสนับสนุนการมีส่วนร่วม (วิริยะ), การฝึกอบรมและสร้างความมุ่งมั่นของประชาชน (จิตตะ) และการติดตามประเมินผลเพื่อปรับปรุงนโยบายและมาตรการ (วิมังสา) ส่งผลให้สังคมเกิดความยั่งยืน ความสงบสุข และประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีทั้งกาย ใจ และสังคม

กล่าวโดยสรุป การประยุกต์ใช้ อิทธิบาท 4 ครอบคลุมตั้งแต่การพัฒนาตนเองในระดับบุคคล การสร้างความร่วมมือและกิจกรรมส่วนรวมในชุมชน ไปจนถึงการวางกรอบนโยบายและสภาพแวดล้อมในระดับสังคม เป็น กระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างรอบด้านและยั่งยืน ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สังคม และคุณธรรม

เอกสารอ้างอิง

สมาคมสถิติประเทศไทย. (2564). ใน *รายงานสถานการณ์คุณภาพชีวิตของประชากรไทย.* กรุงเทพฯ: สมาคมสถิติประเทศไทย.

พระพุทธโฆษาจารย์. (2533). *อิทธิบาท 4: หลักปฏิบัติสู่ความสำเร็จ.* กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2542). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์.* กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2543). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม.* กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.

วุฒิชัย มูลศิลป์. (2561). การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต. *วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา,* 5(2), 45-60.

สุจินต์, ป. (2558). *คุณธรรมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ธรรมสภา.

นิศารัตน์ ศิลปเดช. (2540). ประชากรกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต. กรุงเทพฯ: พิศิษการพิมพ์.

พัชรี หล้าแหล่ง. (2556). การศึกษาคุณภาพคุณภาพชีวิตและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของเกษตรกรของชาวสวนปาล์มน้ำมันในพื้นที่ภาคใต้. ใน *รายงานผลการวิจัย*. มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

Duckworth, A. (2016). *Grit: The Power of Passion and Perseverance*. New York: Scribner.

Kabat-Zinn, J. (2003). Mindfulness-Based Interventions in Context: Past, Present, and Future. *Clinical Psychology: Science and Practice,* 10(2), 144–156.

Nussbaum, M. C. (2011). *Creating Capabilities: The Human Development Approach.* Cambridge, MA: Harvard University Press.

Mezirow, J. (1997). Transformative Learning: Theory to Practice. *New Directions for Adult and Continuing Education,* 74, 5–12.

Payutto, P. A. (1994). *Buddhadhamma: Natural Laws and Values for Life. Albany: SUNY Press.*

Rahula, W. (1974). *What the Buddha Taught*. New York: Grove Press.

Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Self-Determination Theory and the Facilitation of Intrinsic Motivation, Social Development, and Well-Being. *American Psychologist,* 55(1), 68–78.

Sen, A. (1999). *Development as Freedom.* New York: Knopf.

World Health Organization. (2020). *World Health Statistics 2020*. Geneva: WHO.

พฤติกรรมการใช้บริการธุรกรรมทางการเงินบนโทรศัพท์เคลื่อนที่ของกลุ่มผู้บริโภคเจนเนอเรชั่นวาย ในเขตจังหวัดนนทบุรี*

THE USING BEHAVIOR OF FINANCIAL TRANSACTIONS SERVICE ON MOBILE PHONE BY GENERATION Y CONSUMERS IN NONTHABURI PROVINCE

วิภาวรรณ พิสิฐเวช

Wipawan Pisitwej

คณะบริหารธุรกิจ วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น

Faculty of Business Administration, Northern College, Thailand

Corresponding Author's Email: wipisit99@gmail.com

วันที่รับบทความ : 2 พฤศจิกายน 2568; วันแก้ไขบทความ 6 พฤศจิกายน 2568; วันตอบรับบทความ : 8 พฤศจิกายน 2568

Received 2 November 2025; Revised 6 November 2025; Accepted 8 November 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาพฤติกรรมการใช้บริการธุรกรรมทางการเงินบนโทรศัพท์เคลื่อนที่ของกลุ่มผู้บริโภคเจนเนอเรชั่นวาย และ 2) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลส่วนบุคคลกับพฤติกรรมการใช้บริการธุรกรรมทางการเงินบนโทรศัพท์เคลื่อนที่ของกลุ่มผู้บริโภคเจนเนอเรชั่นวายในเขตจังหวัดนนทบุรี เป็นวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือเก็บข้อมูล สถิติที่ใช้ คือ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และหาค่าไคสแควร์

Citation:

* วิภาวรรณ พิสิฐเวช. (2568). พฤติกรรมการใช้บริการธุรกรรมทางการเงินบนโทรศัพท์เคลื่อนที่ของกลุ่มผู้บริโภคเจนเนอเรชั่นวาย ในเขตจังหวัดนนทบุรี. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(6), 391-405.

Wipawan Pisitwej. (2025). The Using Behavior Of Financial Transactions Service On Mobile Phone By Generation Y Consumers In Nonthaburi Province. Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(6), 391-405.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

ผลการวิจัยพบว่า

1) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ใช้บริการของธนาคารกสิกรไทย โดยมีระยะเวลาในการใช้บริการ ประมาณ 1–2 ปี และนิยมใช้บริการประเภท การโอนเงินระหว่างบัญชี

2) ความถี่ในการใช้บริการส่วนใหญ่อยู่ในระดับ ทุกวัน มีจำนวนเงินที่ใช้บริการต่อครั้งระหว่าง 1,000–5,000 บาท โดยมักชำระค่าบริการด้วยวิธี หักชำระโดยเงินสดหรือจากบัญชีโดยตรง

3) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มี ช่วงเวลาการใช้บริการไม่แน่นอน ใช้เวลาในการทำธุรกรรมต่อครั้ง น้อยกว่า 5 นาที และไม่มีสถานที่ประจำในการใช้บริการ

4) เหตุผลสำคัญที่เลือกใช้บริการ ได้แก่ ความสะดวก รวดเร็ว ประหยัดค่าใช้จ่าย และรูปแบบของแอปพลิเคชันที่ทันสมัยน่าใช้

5) บุคคลที่มีอิทธิพลในการตัดสินใจใช้บริการ คือ สื่อประชาสัมพันธ์ โดยผู้ใช้บริารส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลข่าวสารจาก อินเทอร์เน็ต มีแนวโน้มในการใช้บริการ เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องและมีการ แนะนำให้ผู้อื่นมาใช้บริการ

คำสำคัญ: พฤติกรรมผู้บริโภค, ธุรกรรมทางการเงินบนโทรศัพท์เคลื่อนที่,โมบายแบงก์กิ้ง, เจนเนอเรชันวาย

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the behavior of Generation Y consumers in using mobile financial transaction services and 2) to examine the relationship between personal information and the behavior of Generation Y consumers in using mobile financial transaction services in Nonthaburi Province. This quantitative research employed a questionnaire to collect data from 400 respondents. The statistical methods used included frequency, percentage, mean, standard deviation, and chi-square analysis.

The findings revealed that:

1) Most respondents used services provided by Kasikornbank, with a service duration of approximately 1–2 years, and mainly used money transfer services between accounts.

2) The majority used mobile banking daily, with a transaction amount between 1,000–5,000 baht per time, and preferred payments deducted directly from cash or bank accounts.

3) The service time was irregular, most transactions took less than five minutes, and users had no fixed location for conducting transactions.

4) The main reasons for using mobile banking were convenience, speed, cost savings, and the modern, user-friendly application interface.

5) The primary influence on users' decisions came from advertising media, with most users receiving information via the internet. Users showed a continuous increase in service usage and tended to recommend the services to others.

Keywords: consumer behavior, mobile financial transactions, mobile banking, Generation Y

บทนำ

ในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามามีบทบาทสำคัญในชีวิตประจำวัน การทำธุรกรรมทางการเงินผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่ (Mobile Banking) ได้กลายเป็นช่องทางหลักของผู้บริโภค ในการบริหารจัดการทางการเงินอย่างสะดวก รวดเร็ว และปลอดภัย โดยเฉพาะในกลุ่มเจเนอเรชันวาย (Generation Y) หรือที่เรียกกันว่า “มิลเลนเนียลส์” (Millennials) Pew Research Center. (2019), Strauss, W., & Howe, N. (1991) เป็นกลุ่มคนที่เกิดระหว่างปี พ.ศ. 2524–2539 (ค.ศ.1981–1996) อายุระหว่าง 29-40 ปี ซึ่งเป็นกลุ่มคนวัยทำงาน ที่เติบโตมาพร้อมกับเทคโนโลยีดิจิทัลและมีความคุ้นเคยกับการใช้งานอินเทอร์เน็ตและสมาร์ตโฟน (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2566)

จากข้อมูลของสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (ETDA, 2024) พบว่าประเทศไทยมีอัตราการใช้บริการ Mobile Banking และ Mobile Payment เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยกว่า95%ของผู้ใช้อินเทอร์เน็ตชาวไทย มีการทำธุรกรรมการเงินผ่านโทรศัพท์มือถือ ทั้งในด้านการโอนเงิน ชำระค่าสินค้า และบริการต่าง ๆ นอกจากนี้ พฤติกรรมผู้บริโภคในกลุ่มวัยทำงานยังให้ความสำคัญกับความปลอดภัย ความรวดเร็ว และประสบการณ์

การใช้งานที่ง่ายในการเลือกใช้บริการทางการเงินผ่านแอปพลิเคชันของธนาคารพาณิชย์ หรือฟินเทค สำหรับจังหวัดนนทบุรี ซึ่งเป็นพื้นที่เมืองขนาดใหญ่ ที่มีประชากรหนาแน่นและมีการเติบโตทางเศรษฐกิจสูง ถือเป็นหนึ่งในพื้นที่ที่มีการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลทางการเงินอย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะกลุ่มคนวัยทำงานในเขตเมือง ที่มีรูปแบบการดำเนินชีวิตเร่งรีบ ต้องการความสะดวกและประหยัดเวลา ทำให้บริการ Mobile Banking ตอบสนองความต้องการได้อย่างเหมาะสม ทั้งในด้านการโอนเงิน รับจ่ายค่าสินค้า และการลงทุนออนไลน์ (สำนักงานสถิติจังหวัดนนทบุรี, 2023) นอกจากนี้แนวโน้มการพัฒนาเทคโนโลยีทางการเงิน (Financial Technology: FinTech) และระบบธนาคารดิจิทัล Khadka, R. & Kohsuwan, P. (2018). ยังส่งผลให้ผู้บริโภคมีทางเลือกที่หลากหลายมากขึ้น เช่น การใช้ Mobile Banking ร่วมกับระบบ e-Wallet หรือแอปพลิเคชันโอนเงินต่างธนาคาร โดยเฉพาะในกลุ่มเจเนอเรชันวาย ที่มีความคุ้นเคยกับสมาร์ตโฟนและให้ความสำคัญกับความสะดวกสบายมากกว่าการใช้บริการที่สาขาธนาคารแบบดั้งเดิม (Kasikorn Research Center, 2022)

ดังนั้น การศึกษาพฤติกรรมการใช้บริการธุรกรรมทางการเงินผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่ของผู้บริโภคเจเนอเรชันวายในจังหวัดนนทบุรี จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการทำความเข้าใจรูปแบบการใช้งาน ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการ รวมถึงแนวโน้มพฤติกรรมในอนาคต ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ เพื่อการวางแผนกลยุทธ์ของสถาบันการเงินและธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีทางการเงินในระดับพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้วยลักษณะวิถีชีวิตที่เร่งรีบ ทำให้กลุ่ม Gen Y นิยมใช้บริการธุรกรรมทางการเงินบนโทรศัพท์เคลื่อนที่มากขึ้น เพื่อความสะดวกและประหยัดเวลา ดังนั้น การศึกษาพฤติกรรมการใช้บริการธุรกรรมทางการเงินผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่ของกลุ่ม Gen Y จึงเป็นประเด็นสำคัญเพื่อให้ธนาคารสามารถพัฒนาการ ให้บริการให้สะดวก รวดเร็ว ปลอดภัย และเข้าใจง่าย รวมถึงพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์และคู่มือการใช้งานที่เหมาะสม เพื่อสร้างความพึงพอใจสูงสุดแก่ลูกค้าในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้บริการธุรกรรมทางการเงินบนโทรศัพท์เคลื่อนที่ของกลุ่มผู้บริโภคเจนเนอเรชั่นวายในเขตจังหวัดนนทบุรี

2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลส่วนบุคคลกับพฤติกรรมการใช้บริการธุรกรรมทางการเงินบนโทรศัพท์เคลื่อนที่ของกลุ่มผู้บริโภคเจนเนอเรชั่นวายในเขตจังหวัดนนทบุรี

การทบทวนวรรณกรรม

การทบทวนวรรณกรรมเป็นการรวบรวมแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการใช้บริการธุรกรรมทางการเงินบนโทรศัพท์เคลื่อนที่ เพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาครั้งนี้ โดยสามารถสรุปได้ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภค

พฤติกรรมผู้บริโภค (Consumer Behavior) หมายถึง กระบวนการตัดสินใจของบุคคลในการเลือก ซื้อ ใช้ ธิดารัตน์ สุทธิกุล (2566) และประเมินสินค้าหรือบริการ (Schiffman & Kanuk, 2010) ซึ่งได้รับอิทธิพลจากปัจจัยทางด้านจิตวิทยา สังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี ปัจจัยเหล่านี้มีผลโดยตรงต่อการตัดสินใจใช้บริการทางการเงินผ่านโทรศัพท์มือถือ โดยเฉพาะในกลุ่มผู้บริโภคเจนเนอเรชันวายที่มีความคุ้นเคยกับเทคโนโลยีดิจิทัลและอินเทอร์เน็ต

2. แนวคิดและทฤษฎีการยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance Model: TAM)

ทฤษฎีการยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance Model: TAM) ของ Venkatesh, V., Morris, M. G., Davis, G. B., & Davis, F. D. (2003) และ Davis, F. D. (1989). อธิบายว่าการยอมรับและการใช้เทคโนโลยีของผู้บริโภคได้รับอิทธิพลจาก “การรับรู้ประโยชน์ (Perceived Usefulness)” และ “การรับรู้ความง่ายต่อการใช้งาน (Perceived Ease of Use)” ซึ่งมีผลต่อทัศนคติและความตั้งใจในการใช้เทคโนโลยี ตัวแบบนี้ถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลายในงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้บริการโมบายแบงก์กิ้ง เช่น งานของ นิพนธ์ บัวบาน และคณะ (2566) และ อิทธิศักดิ์ มูลทา และพินิจ แกล้วเกษตรกรณ์ (2567) ที่พบว่าความสะดวก ความปลอดภัย และประโยชน์ในการใช้งานเป็นปัจจัยสำคัญต่อความตั้งใจใช้บริการของผู้บริโภค

3. แนวคิดเกี่ยวกับการตลาดดิจิทัลและการสื่อสารออนไลน์

การตลาดดิจิทัล (Digital Marketing) เป็นกระบวนการส่งมอบคุณค่าแก่ลูกค้าผ่านช่องทางออนไลน์ โดยอาศัยเทคโนโลยีและแพลตฟอร์มดิจิทัล (Kotler et al., 2017) สำหรับบริการทางการเงิน การสื่อสารผ่านสื่อออนไลน์ เช่น แอปพลิเคชันของธนาคาร เว็บไซต์ หรือโซเชียลมีเดีย ช่วยสร้างความเชื่อมั่นและกระตุ้นพฤติกรรมการใช้งานของกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ งานของ สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (ETDA, 2024) ชี้ว่าผู้บริโภคเจนเนอเรชันวายมีแนวโน้มใช้บริการทางการเงินออนไลน์เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

4. แนวคิดเกี่ยวกับเจเนอเรชันวาย (Generation Y)

เจเนอเรชันวาย Strauss, W., & Howe, N. (1991) หมายถึงกลุ่มคนที่เกิดระหว่างปี ค.ศ. 1981–1996 (พ.ศ. 2524–2539) ซึ่งในปีปัจจุบันมีอายุประมาณ 29–44 คนกลุ่มนี้เติบโตมากับเทคโนโลยีสารสนเทศ มีการใช้สมาร์ตโฟน อินเทอร์เน็ต และโซเชียลมีเดียเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน จึงมีแนวโน้มที่จะใช้บริการทางการเงินผ่านแอปพลิเคชันอย่างต่อเนื่อง (Khadka & Kohsuwan, 2018)

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กาญจน์ กุลวิทย์นรากรณ์ (2561) ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจใช้แอปพลิเคชันโมบายแบงก์กิ้ง พบว่าความปลอดภัยและความง่ายในการใช้งานมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้บริโภค

มณทิรา น้อยจีน (2562) พบว่าปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด เช่น ความน่าเชื่อถือของธนาคาร การประชาสัมพันธ์ และการบริการหลังการขาย ส่งผลต่อการใช้บริการ Krungthai NEXT

นิพนธ์ บัวบาน และคณะ (2566) ศึกษาการยอมรับเทคโนโลยีในแอปพลิเคชัน Krungthai NEX พบว่าความพึงพอใจของผู้ใช้งานเป็นตัวแปรส่งผ่านระหว่างการยอมรับเทคโนโลยีกับความตั้งใจใช้บริการ

อิทธิศักดิ์ มูลทา และพินิจ แกล้วเกษตรกรณ์ (2567) พบว่าความปลอดภัย ความสะดวก และภาพลักษณ์ของธนาคารมีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการโมบายแบงก์กิ้งในกลุ่มวัยทำงาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมการใช้บริการธุรกรรมทางการเงินบนโทรศัพท์เคลื่อนที่ของกลุ่มผู้บริโภคเจนเนอเรชันวายในเขตจังหวัดนนทบุรี” เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริโภคเจนเนอเรชันวาย (Generation Y) ที่อาศัยอยู่ในเขตจังหวัดนนทบุรีปี (สำนักงานสถิติจังหวัดนนทบุรี, 2566) โดยกำหนดช่วงอายุระหว่าง 29–44 ปี (เกิดระหว่าง พ.ศ. 2524–2539)(ค.ศ. 1981–1996) กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน ได้มาจากการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อให้สอดคล้องกับคุณสมบัติของผู้ใช้บริการธุรกรรมทางการเงินบนโทรศัพท์เคลื่อนที่

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน ฯลฯ)

ตอนที่ 2 พฤติกรรมการใช้บริการธุรกรรมทางการเงินบนโทรศัพท์เคลื่อนที่

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการใช้บริการ

เครื่องมือผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ และทดสอบหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach’s Alpha Coefficient)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้แจกแบบสอบถามแก่กลุ่มตัวอย่างที่มีคุณสมบัติตรงตามเกณฑ์ที่กำหนด และเก็บข้อมูลโดยตรง รวมถึงช่องทางออนไลน์ ผ่าน Google Form เพื่อให้ครอบคลุมพื้นที่และเพิ่มความสะดวกแก่ผู้ตอบแบบสอบถาม

จริยธรรมการวิจัย ได้รับการอนุมัติจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ (NREC 0033/2568) พร้อมขอความยินยอมจากผู้ให้ข้อมูล และรับรองความลับของข้อมูลการวิเคราะห์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ทางสถิติ ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1) สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ซึ่งข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์คือ ข้อมูลส่วนบุคคลและพฤติกรรมการใช้บริการธุรกรรมการเงินบนโทรศัพท์เคลื่อนที่ วิเคราะห์โดยการแจกแจงค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

2) สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ และตัวแปรตาม ค่าความเชื่อมั่นที่ 95% โดยกำหนดค่า p-value ที่ .05 โดยการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ ใช้สถิติทดสอบความสัมพันธ์ของค่าสถิติไคสแควร์(Chi-Square) ระหว่างข้อมูลส่วนบุคคลกับพฤติกรรมการใช้บริการธุรกรรมทางการเงินบนโทรศัพท์เคลื่อนที่ของกลุ่มผู้บริโภคเจนเนอเรชั่นวาย ในเขตจังหวัดนนทบุรี

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้บริการธุรกรรมทางการเงินบนโทรศัพท์เคลื่อนที่ของกลุ่มผู้บริโภคเจนเนอเรชั่นวาย ในเขตจังหวัดนนทบุรี

ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริโภคกลุ่มเจนเนอเรชั่นวาย ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 67.75) อายุระหว่าง 30–34 ปี (ร้อยละ 64.75) มีสถานภาพโสด (ร้อยละ 74.50) การศึกษาระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 56.25) ประกอบอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน (ร้อยละ 12.75) และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 30,001–40,000 บาท (ร้อยละ 35.75) ในด้านพฤติกรรมการใช้บริการพบว่า กลุ่มผู้บริโภคส่วนใหญ่ใช้บริการของ ธนาคารกสิกรไทย (ร้อยละ 43.75) มีระยะเวลาในการใช้บริการ 1–2 ปี (ร้อยละ 54.00) โดยประเภทบริการที่ใช้มากที่สุดคือ การโอนเงินระหว่างบัญชี (ร้อยละ 32.50) ความถี่ในการใช้บริการต่อเดือนคือ “ทุกวัน” (ร้อยละ 32.25) จำนวนเงินที่ใช้ต่อครั้ง 1,000–5,000 บาท (ร้อยละ 23.75) วิธีการชำระค่าบริการที่นิยมมากที่สุดคือ หักจากบัญชีโดยตรง/เงินสด (ร้อยละ 71.25) ส่วนใหญ่สะดวกใช้บริการทุกวัน (ร้อยละ 54.75) และมักใช้บริการ นอกเวลาทำการของสาขา (ร้อยละ 56.25) ใช้เวลาไม่เกิน 5 นาทีต่อครั้ง (ร้อยละ 59.00) และไม่มีสถานที่ใช้บริการที่แน่นอน (ร้อยละ 56.25) เหตุผลหลักที่เลือกใช้บริการคือ ความสะดวก รวดเร็ว ประหยัดค่าใช้จ่าย และมีรูปแบบทันสมัย (ร้อยละ 58.50)

โดยมี สื่อประชาสัมพันธ์ เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจมากที่สุด (ร้อยละ 39.50) และรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากอินเทอร์เน็ต (ร้อยละ 46.50) ผู้บริโภคส่วนใหญ่มี แนวโน้มใช้บริการเพิ่มขึ้น (ร้อยละ 78.50) และ แนะนำผู้อื่นให้ใช้บริการต่อ (ร้อยละ 94.50)

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลส่วนบุคคลกับพฤติกรรมการใช้บริการธุรกรรมทางการเงินบนโทรศัพท์เคลื่อนที่ของกลุ่มผู้บริโภคเจนเนอเรชั่นวายในเขตจังหวัดนนทบุรี

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์พบว่า ข้อมูลส่วนบุคคลบางด้านมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้บริการธุรกรรมทางการเงินบนโทรศัพท์เคลื่อนที่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังนี้ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน มีความสัมพันธ์กับธนาคารที่เลือกใช้บริการระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับระยะเวลาที่ใช้บริการและสถานที่ที่ใช้บริการ เพศ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน มีความสัมพันธ์กับความถี่ในการใช้บริการต่อเดือน อายุ มีความสัมพันธ์กับจำนวนเงินที่ใช้บริการต่อครั้งและวันที่สะดวกใช้บริการ สถานภาพสมรส มีความสัมพันธ์กับ วิธีการชำระค่าบริการ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ มีความสัมพันธ์กับ ช่วงเวลาที่สะดวกใช้บริการ สถานภาพสมรส มีความสัมพันธ์กับระยะเวลาที่ใช้บริการต่อครั้ง อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน มีความสัมพันธ์กับบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการ เพศ และ อาชีพ มีความสัมพันธ์กับแนวโน้มการใช้บริการในอนาคต ในขณะเดียวกัน พบว่า ข้อมูลส่วนบุคคลไม่มีความสัมพันธ์กับประเภทบริการที่เลือกใช้เหตุผลที่เลือกใช้บริการแหล่งรับรู้ข้อมูลข่าวสารและการแนะนำผู้อื่นให้ใช้บริการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1.พฤติกรรมการใช้บริการธุรกรรมทางการเงินบนโทรศัพท์เคลื่อนที่ของกลุ่มผู้บริโภคเจนเนอเรชั่นวายในเขตจังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริโภคกลุ่มเจนเนอเรชั่นวาย ส่วนใหญ่ ใช้บริการธนาคารกสิกรไทย คิดเป็นร้อยละ 43.75 โดยมีระยะเวลาในการใช้บริการ 1–2 ปี คิดเป็นร้อยละ 54.00 และใช้บริการประเภทโอนเงินระหว่างบัญชีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 32.50 โดยมีความถี่ ในการใช้บริการทุกวัน คิดเป็นร้อยละ 32.25 จำนวนเงินที่ใช้บริการต่อครั้ง 1,000–5,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 23.75 และส่วนใหญ่ชำระค่าบริการด้วยวิธีหักชำระโดย เงินสดจากบัญชี คิดเป็นร้อยละ 71.25 ซึ่งมักสะดวกใช้บริการทุกวัน คิดเป็นร้อยละ 54.75 และช่วงเวลาที่สะดวกนอกเวลาทำการของสาขา คิดเป็น

ร้อยละ 56.25 มีระยะเวลาที่ใช้บริการต่อครั้งน้อยกว่า 5 นาที คิดเป็นร้อยละ 59.00 สถานที่ที่นิยมใช้บริการไม่แน่นอน คิดเป็นร้อยละ56.25 โดยเหตุผลหลักในการเลือกใช้บริการคือ ความสะดวก รวดเร็ว ประหยัดค่าใช้จ่าย และรูปแบบทันสมัยน่าใช้ คิดเป็นร้อยละ 58.50 บุคคลที่มีอิทธิพลในการตัดสินใจคือ สื่อประชาสัมพันธ์ คิดเป็นร้อยละ 39.50 และรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากอินเทอร์เน็ต คิดเป็นร้อยละ 46.50 โดยมีแนวโน้มการใช้บริการเพิ่มขึ้น คิดเป็นร้อยละ 78.50 และส่วนใหญ่มีการแนะนำให้คนอื่นมาใช้บริการ คิดเป็นร้อยละ 94.50

ผลดังกล่าวสอดคล้องกับ นิพนธ์ บัวบาน, ทรงพร หาญสันติ และ ชื่นจิตต์ แจ้งเจนกิจ. (2566) ที่ศึกษาการยอมรับเทคโนโลยีและความสำเร็จของระบบ สารสนเทศที่ส่งผลต่อความตั้งใจใช้โดยมีความพึงพอใจของผู้ใช้งานเป็นตัวแปรส่งผ่าน กรณีศึกษาแอปพลิเคชัน Krungthai NEX. พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความถี่ในการใช้งาน 1–2 ครั้งต่อสัปดาห์ โดยใช้เวลา 1–15 นาที ผ่านโทรศัพท์มือถือเพื่อทำธุรกรรมทางการเงินพื้นฐาน เช่น โอนเงินระหว่างบัญชี และมีความพึงพอใจในระดับมาก เช่นเดียวกับ มณทิรา น้อยจีน (2562) ที่ศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการ Krungthai NEXTของลูกค้าธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) จังหวัดนครปฐม พบว่า ผู้บริโภคส่วนใหญ่ใช้บริการตามสะดวก นอกเวลาทำการของสาขา และมีความรู้ความเข้าใจในระบบบริการออนไลน์อยู่ในระดับสูง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยที่ในช่วงปี 2562–2567 เช่นงานของ อิทธิศักดิ์ มูลทา และ พินิจ แกล้วเกษตรกรณ์ (2567) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการโมบายแบงก์กิ้งธนาคารพาณิชย์ผ่านแอปพลิเคชันของกลุ่มคนวัยทำงานในเขตจังหวัดปทุม พบว่า คนวัยทำงานให้ความสำคัญเกี่ยวกับธุรกรรมทางการเงิน เชื่อถือกระบวนการเชื่อมต่อกับธนาคารเพราะมั่นใจว่ามีความปลอดภัยสูง ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาครั้งนี้ที่ผู้บริโภคให้ความสำคัญต่อความสะดวกและความทันสมัยของเทคโนโลยีเช่นเดียวกับงานของ พัสวีร์ณัฐ ปิติธรานนท์ (2562) การยอมรับเทคโนโลยีทางการเงินระหว่างเจนเนอเรชั่นที่แตกต่าง: บริบทบัตรเดินทางอิเล็กทรอนิกส์ พบว่า ปัจจัยด้านความรู้สึกว่าใช้งานแล้วมีประโยชน์ (perceived usefulness) และความเข้ากันได้กับวิถีชีวิต (compatibility) เป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลต่อความตั้งใจใช้บริการ Mobile Banking อย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสะท้อนถึงลักษณะของกลุ่ม Gen Y ที่ชื่นชอบความสะดวกและเทคโนโลยีที่ตอบโจทย์วิถีชีวิตและการยอมรับสอดคล้องกับ Khadka, R. & Kohsuwan, P. (2018) และอุเทน ว่องไว, ทินกร สาระเวียง, สงกรานต์ อินขัน (2568) ที่ยอมรับการใช้เทคโนโลยีทางการเงินรูปแบบใหม่ (Fintech) ของประชากรในเขตนิคมอุตสาหกรรม จังหวัดลำพูน พบว่าปัจจัยด้านการยอมรับเทคโนโลยี มีระดับการยอมรับอยู่ใน

ระดับมาก โดยเฉพาะด้านความง่ายต่อการใช้งาน (perceived ease of use) การรับรู้ถึงประโยชน์ และความไว้วางใจ มีผลต่อพฤติกรรมการใช้บริการทางการเงินดิจิทัลของผู้บริโภคไทยในยุคหลังโควิด-19 อย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะกลุ่มเจนเนอเรชัน Y และ Z ที่นิยมทำธุรกรรมผ่านมือถือเกือบทุกวัน

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า พฤติกรรมของผู้บริโภคเจนวายในจังหวัดนนทบุรี ที่นิยมใช้บริการโอนเงินผ่านแอปพลิเคชัน Mobile Banking อย่างต่อเนื่อง สะท้อนแนวโน้มของผู้บริโภคไทยโดยรวมในช่วงปี 2563 ถึง 2568 ที่มีการเปลี่ยนผ่านสู่สังคม ดิจิทัลแบงก์กิ้ง (Digital Banking) อย่างเต็มรูปแบบ ตามรายงานของสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (ETDA, 2567) ที่ระบุว่าคนไทยกลุ่ม Gen Y ใช้งานธุรกรรมออนไลน์เฉลี่ยวันละ 8–9 ชั่วโมง โดยร้อยละ 85 ทำธุรกรรมทางการเงินผ่านแอปของธนาคารเป็นประจำ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยครั้งนี้อย่างชัดเจน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลส่วนบุคคลกับพฤติกรรมการใช้บริการธุรกรรมทางการเงินบนโทรศัพท์เคลื่อนที่ของกลุ่มผู้บริโภคเจนเนอเรชันวาย ในเขตจังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ระหว่างตัวแปรประชากรศาสตร์กับพฤติกรรมการใช้บริการ ได้แก่ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนมีความสัมพันธ์กับธนาคารที่เลือกใช้บริการ ระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับระยะเวลาที่ใช้บริการและสถานที่ที่ใช้บริการ เพศและรายได้เฉลี่ยต่อเดือนมีความสัมพันธ์กับความถี่ในการใช้บริการ อายุสัมพันธ์กับจำนวนเงินที่ใช้บริการต่อครั้งและช่วงเวลาที่สะดวกใช้บริการ สถานภาพมีความสัมพันธ์กับวิธีการชำระค่าบริการ และอาชีพกับรายได้มีความสัมพันธ์กับบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ ผลดังกล่าวสอดคล้องกับงานของกาญจน์ กุลวิทย์นรากรณ์ (2561) ที่พบว่าปัจจัยด้านอายุ อาชีพ และรายได้ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเข้าใช้บริการธนาคารพาณิชย์ ในด้านความถี่และประเภทบริการ และสอดคล้องกับ จุฑารัตน์ ดาบแก้ว และกฤช จรินโท (2561) ที่ศึกษาความสำเร็จและพฤติกรรม Mobile Banking ระหว่างธนาคารสัญชาติไทย สิงคโปร์ และมาเลเซีย พบว่า ลูกค้าที่มีระดับอายุต่างกัน ให้ความสำคัญต่อการให้บริการธนาคารอินเทอร์เน็ตแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ รวมถึงงานของจันทิมา ฉิมช้าง (2561) ศึกษาถึงความคาดหวังและความพึงพอใจของผู้ใช้บริการธุรกรรมการเงินบนโทรศัพท์มือถือ กรุงเทพฯ พบว่า ความถี่ในการใช้งานมีผลต่อระดับความพึงพอใจในการใช้ K Mobile Banking Plus แตกต่างกันในแต่ละด้าน ผลการศึกษาครั้งนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัย

รุ่นของ พัสวีร์ณัฐ ปิติธรานนท์ (2562) ศึกษาการยอมรับเทคโนโลยีทางการเงินระหว่างเจนเนอเรชั่น ที่แตกต่าง: บริบทบัตรเดินทางอิเล็กทรอนิกส์ พบว่ากลุ่ม Gen Y ในประเทศไทยมีพฤติกรรมการยอมรับเทคโนโลยีทางการเงินที่แตกต่างกันตามระดับรายได้ การศึกษา และอาชีพ โดยกลุ่มที่มีรายได้สูงและมีการศึกษาสูงมีแนวโน้มใช้ Mobile Banking บ่อยกว่าอย่างมีนัยสำคัญ และให้ความสำคัญกับ “ความปลอดภัยของระบบ” มากกว่า กลุ่มรายได้ต่ำ เช่นเดียวกับ ศุภรัตน์ ถาวรชื่น. (2560) ที่ศึกษาความคาดหวังและความพึงพอใจที่มีต่อการใช้แอปพลิเคชัน KTB netbank ของผู้รับบริการ ธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) พบว่า รายได้และอาชีพ เป็นปัจจัยสำคัญต่อความถี่และความหลากหลายของธุรกรรม โดยกลุ่มที่มีรายได้ปานกลางถึงสูงจะใช้บริการ โอนเงิน ชำระบิล และลงทุนผ่านแอปมากกว่า ในขณะที่กลุ่มรายได้ต่ำมักใช้เพียงธุรกรรมพื้นฐาน ผลการวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับรายงานของสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ ETDA (2567) ซึ่งชี้ว่า กลุ่ม Gen Y ในไทยมีอัตราการใช้แอปธนาคารและบริการ e-Payment สูงกว่ากลุ่มอายุอื่น และมีแนวโน้มขยายตัวอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในกลุ่มอาชีพอิสระและพนักงานบริษัท ที่ต้องการความรวดเร็วและยืดหยุ่นในการทำธุรกรรม

ดังนั้น จากการอภิปรายผลทั้งหมดสามารถสรุปได้ว่า ลักษณะประชากรศาสตร์ เช่น อายุ รายได้ อาชีพ และการศึกษา มีผลต่อรูปแบบและความถี่ของการใช้บริการ Mobile Banking ของกลุ่ม GenY อย่างชัดเจน สอดคล้องกับแนวคิดการยอมรับเทคโนโลยี (TAM/UTAUT) ที่ระบุว่า “ประสบการณ์ ฐานะทางเศรษฐกิจ และการเข้าถึงเทคโนโลยี” เป็นปัจจัยที่กำหนดระดับการใช้บริการดิจิทัลทางการเงินในยุคปัจจุบัน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย กลุ่มผู้บริโภคเจนเนอเรชันวายในเขตจังหวัดนนทบุรีมีพฤติกรรมการใช้บริการธุรกรรมทางการเงินบนโทรศัพท์เคลื่อนที่ในระดับสูง ส่วนใหญ่เลือกใช้บริการจากธนาคารกสิกรไทย เนื่องจากมีความสะดวก รวดเร็ว และระบบแอปพลิเคชันมีความทันสมัย นอกจากนี้ยังมีแนวโน้มที่จะใช้บริการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และมักแนะนำผู้อื่นให้ใช้บริการด้วย

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัยและการนำไปใช้ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและการตลาดของผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า กลุ่มผู้บริโภคเจนเนอเรชันวาย ให้ความสำคัญกับความสะดวก ความรวดเร็ว ความปลอดภัย และความทันสมัยของแอปพลิเคชัน ในการทำธุรกรรมทางการ

เงิน ดังนั้น 1.1 ธนาคารและผู้ให้บริการทางการเงินควรพัฒนา ฟังก์ชันของแอปพลิเคชัน ให้ใช้งานได้ง่าย ปลอดภัย และมีประสิทธิภาพสูงขึ้น 1.2 ควรมีการอัปเดตระบบอย่างต่อเนื่อง เพื่อรองรับเทคโนโลยี และพฤติกรรมผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ 1.3 ควรใช้สื่อออนไลน์และสื่อสังคมดิจิทัล (Social Media Marketing) เป็นช่องทางหลักในการประชาสัมพันธ์ และส่งเสริมการรับรู้บริการ เพื่อเข้าถึงกลุ่มผู้บริโภคเจนเนอเรชันวายได้ตรงเป้าหมาย และควรพิจารณาการให้ สิทธิพิเศษหรือโปรโมชั่นเฉพาะกลุ่ม (Personalized Offers) เพื่อกระตุ้นการใช้งานซ้ำและสร้างความภักดีในระยะยาว **2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป** 2.1 ขยายขอบเขตการศึกษาไปยังจังหวัดอื่นๆ หรือเปรียบเทียบพฤติกรรมของผู้บริโภคในต่างเจเนอเรชัน (เช่น เจนเอ็กซ์ หรือเจนซี) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลาย และสามารถนำมาเปรียบเทียบเชิงลึก ศึกษาปัจจัยอื่น ๆ ที่มีผลต่อการใช้บริการ เช่น ความเชื่อมั่นในเทคโนโลยี ความปลอดภัยทางไซเบอร์ หรือประสบการณ์การใช้งาน (User Experience) 2.2 ทำวิจัยเป็นเชิงคุณภาพ สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อให้เข้าใจแรงจูงใจ และทัศนคติของผู้บริโภคต่อบริการทางการเงินดิจิทัลได้อย่างละเอียดมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กาญจน์ กุลวิทย์นรากรณ์. (2561). *ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจใช้บริการแอปพลิเคชั่นโมบายแบงก์กิ้ง 5 ธนาคารชั้นนำของเจเนอเรชันเบบี้บูมเมอร์.* กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

จันทิมา ฉิมช้าง. (2561). *ความคาดหวังและความพึงพอใจของผู้ใช้บริการธุรกรรมการเงินบน*

โทรศัพท์มือถือ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ.

จุฑารัตน์ ดาบแก้ว และ กฤช จรินโท. (2561). ความสำเร็จและพฤติกรรม Mobile Banking ระหว่างธนาคารสัญชาติไทย สิงคโปร์ และมาเลเซีย. *วารสารเครือข่ายส่งเสริมการวิจัยทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์,* 1(3), 25.

ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2566). ใน *รายงานแนวโน้มระบบการชำระเงินของประเทศไทย ปี 2566–2567.* เรียกใช้เมื่อ 12 พฤษภาคม 2568 จาก https://www.bot.or.th

นิพนธ์ บัวบาน, ทรงพร หาญสันติ และ ชื่นจิตต์ แจ้งเจนกิจ. (2566). การยอมรับเทคโนโลยีและความสำเร็จของระบบสารสนเทศที่ส่งผลต่อความตั้งใจใช้โดยมีความพึงพอใจของผู้ใช้งานเป็นตัวแปรส่งผ่าน กรณีศึกษาแอปพลิเคชัน Krungthai NEX. *วารสารเกษตรศาสตร์ธุรกิจประยุกต์,* 17(27), 1–20.

พัสวีร์ณัฐ ปิติธรานนท์. (2562). *การยอมรับเทคโนโลยีทางการเงินระหว่างเจเนอเรชันที่แตกต่าง: บริบทบัตรเดินทางอิเล็กทรอนิกส์.* ใน *วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขา การบริหารเทคโนโลยี*. วิทยาลัยนวัตกรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

มณทิรา น้อยจีน. (2562). *ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการ Krungthai NEXT ของลูกค้าธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) จังหวัดนครปฐม.* กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ศุภรัตน์ ถาวรชื่น. (2560). *ความคาดหวังและความพึงพอใจที่มีต่อการใช้แอปพลิเคชัน KTB netbank ของผู้รับบริการธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน).* ใน *วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (ETDA). (2024). ใน *รายงานพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตประเทศไทย ปี 2567 (Thailand Internet User Behavior 2024).* กรุงเทพฯ: กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.

สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (สพธอ.). (2567). ใน *รายงานผลการสำรวจมูลค่าพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทย ปี 2567.* กรุงเทพฯ: สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (องค์การมหาชน).

สำนักงานสถิติจังหวัดนนทบุรี. (2566). ใน *รายงานสถิติประชากรและเศรษฐกิจจังหวัดนนทบุรี ปี 2566.* เรียกใช้เมื่อ 12 พฤษภาคม 2568 จาก https://nonthaburi.nso.go.th

อิทธิศักดิ์ มูลทา และ พินิจ แกล้วเกษตรกรณ์. (2567). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการโมบายแบงก์กิ้งธนาคารพาณิชย์ผ่านแอปพลิเคชันของกลุ่มคนวัยทำงานในเขตจังหวัดปทุมธานี. *วารสารบริหารธุรกิจ,* 14(1), 45–60.

อุเทน ว่องไว, ทินกร สาระเวียง และ สงกรานต์ อินขัน. (2568). การยอมรับและการใช้เทคโนโลยีทางการเงินรูปแบบใหม่ (Fintech) ของประชากรในเขตนิคมอุตสาหกรรมจังหวัดลำพูน. *วารสารวิชาการศรีปทุมชลบุรี,* 21(3), 110.

ธิดารัตน์ สุทธิกุล. (2566). พฤติกรรมและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการใช้บริการโมบายแบงก์กิ้งของผู้บริโภคในประเทศไทย. *วารสารบริหารธุรกิจ,* 14(2), 75–90.

Davis, F. D. (1989). Perceived usefulness, perceived ease of use, and user acceptance of information technology. *MIS Quarterly,* 13(3), 319–340.

Khadka, R., & Kohsuwan, P. (2018). Understanding consumers' mobile banking adoption in Germany: An integrated technology readiness and acceptance model (TRAM) perspective. *Catalyst, 18*, 56–67.

Kasikorn Research Center. (2022). *Digital banking behavior among Thai working generations.* Bangkok: KResearch.

Kotler, P., Keller, K. L., Ancarani, F., & Costabile, M. (2017). *Marketing management* (15th ed.). Harlow: Pearson Education Limited.

Pew Research Center. (2019). *Defining generations: Where Millennials end and Generation Z begins.* Retrieved from https://www.pewresearch.org

Schiffman, L. G., & Kanuk, L. L. (2010). *Consumer behavior (10th ed.).* Upper Saddle River, NJ: Pearson Education.

Strauss, W., & Howe, N. (1991). *Generations: The history of America's future, 1584 to 2069.* New York: William Morrow.

Venkatesh, V., Morris, M. G., Davis, G. B., & Davis, F. D. (2003). User acceptance of information technology: Toward a unified view. *MIS Quarterly,* 27(3), 425–478.

FACTORS IMPACTING PRIVATE UNIVERSITY TEACHER RETENTION ON HIGHER EDUCATION OF SHANDONG YINGCAI UNIVERSITY*

Tiantian Liu

Graduate School of human science, Assumption University, Thailand

Corresponding Author's Email: liutiantian0731@gmail.com

Received 29 September 2025; Revised 3 October 2025; Accepted 5 October 2025

Abstract

This study investigates key factors influencing teacher retention at Shandong Yingcai University, a private Chinese higher education institution. It examines the impact of six factors-Person-Organization Fit (POF), Supportive Work Environment (SWE), Job Satisfaction (JS), Job Embeddedness (JE), Job Security (JSE), and Work Condition(WC)-on Teacher Retention(TR).Multiple linear regression analysis of data from 228 full-time teachers revealed that all six variables significantly positively influence retention, with the model explaining 77.9% of the variance (R^2 = 0.779). Job Security (β = 0.433) and Supportive Work Environment (β = 0.41) had the strongest effects, followed by Job Satisfaction, Job Embeddedness, Work Condition, and Person-Organization Fit. A 14-week strategic intervention-including group mentoring, counseling, improved communication, professional development, and enhanced working conditions-was implemented. Post-intervention data showed significant improvements in all variables and retention. Paired sample t-tests confirmed statistically

Citation:

* Tiantian Liu. (2025). Factors Impacting Private University Teacher Retention On Higher Education Of Shandong Yingcai University. Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(6), 406-426.; DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

significant differences ($p < .01$) between pre- and post-test scores. The study concludes that a holistic strategy addressing organizational, psychological, and environmental factors is essential for improving teacher retention in private universities, offering valuable insights for administrators and policymakers.

Keywords: Person-Organization Fit, Supportive Work Environment, Job Satisfaction, Job Embeddedness, Job Security, Work Condition, Teacher Retention, Strategic Plan.

Introduction

The caliber of tertiary education is shaped by various elements, including the organizational atmosphere, student characteristics, and teaching methodologies. Teacher retention stands out as a critical factor in maintaining educational standards (Harris et al., 2019). As China's higher education sector expands and competition among institutions intensifies, the demand for inter-institutional teacher mobility has risen. Universities are increasingly adopting strategies to retain top talent to support their own development (China Science Daily, 2021). Globally, research from the University of Washington indicates that since 2020, around 19% of educators depart from their schools each year, and about 9% of them abandon the teaching field altogether (Washington STEM, 2024). The challenges of teacher turnover and shortages have emerged as pressing concerns in education. Governments worldwide are paying greater attention to these issues due to their impact on school performance, student outcomes, and overall faculty stability (Ronfeldt & McQueen, 2017). Quality education remains a priority for educational institutions in both developed and developing nations (Rodriguez et al., 2018). However, this issue holds particular significance in developing countries, where achieving high-quality education can significantly boost economic growth and national development. The simultaneous advancement of public and private education systems is a

common strategy observed in higher education globally. Given the substantial costs associated with higher education, no single entity or social force can bear the full financial burden alone. Therefore, a diversified approach involving multiple funding sources and varied academic programs is essential to foster the co-development of public and private institutions. In China, private colleges and universities started developing later compared to their public counterparts, leading to lower educational standards and significant gaps when compared to foreign private institutions (Lu & Cao, 2019). Under China's unique social environment and policies, public universities have generally outperformed private ones. While many private institutions now boast excellent infrastructure, they still face challenges such as unstable faculty and imbalanced teaching structures. To enhance their core competitiveness, Private institutions of higher education need to focus on assembling a top-notch faculty. The frequent turnover of educators and the challenge of keeping them on board have emerged as critical problems that demand prompt attention.

Objectives

The research objectives are as follows:

1. To systematically examine the critical impact of six core factors-Person-Organization Fit, Supportive Work Environment, Job Satisfaction, Job Embeddedness, Job Security and Working Conditions-on teacher retention.

2. To assess the current levels of the aforementioned factors and teacher retention, and based on this diagnosis, to design and implement a comprehensive strategic intervention plan aimed at holistically enhancing these factors.

3. To determine the significance of differences in the levels of these factors and teacher retention between pre- and post-intervention measurements, thereby validating the efficacy of the implemented strategies.

Literature Review

Research consistently affirms the significant impact of Person-Organization (P-O) fit on key workplace outcomes. A recent study in the Central European context identified a strong positive relationship between P-O fit and employee well-being, encompassing life satisfaction, workplace contentment, and psychological health (Jaskeviciute et al., 2023). A supportive work environment is critical for educator retention. Research indicates that supportive leadership is a key predictor of job satisfaction, whereas unsupportive conditions and student-related stressors significantly contribute to teacher dissatisfaction (Sass et al., 2010). Job satisfaction is a well-established, vital determinant of teacher retention. Studies using robust methodologies like structural equation modeling confirm a strong connection between school working conditions, including workload and collaboration, and teacher job satisfaction (Toropova et al., 2021). Job embeddedness has been directly linked to teacher retention. A survey of public- school educators found that teachers who feel more integrated into their school's social and professional fabric are significantly more likely to remain in their positions (Shibiti, 2019). Job security is a fundamental factor influencing teacher stability. Studies have found that a sense of security is crucial for fostering organizational commitment and overall job satisfaction among educators, with its absence leading to increased stress and burnout (Ahmed et al., 2015). The intricate relationship between working conditions and retention is well-documented. A key finding is that interpersonal dynamics within the school environment, particularly for underrepresented groups, can be a primary driver of turnover (Campoli & Conrad-Popova, 2017). Teacher retention is a multifaceted issue influenced by various factors. Analyses of novice educators highlight that a combination of personal, institutional, and broader contextual elements determines their decision to remain in the profession (Van den Borre et al., 2021).

Methodology

This strategic study aims to implement an effective strategic plan in a private university in northern China. The primary objectives are to enhance teacher satisfaction, foster a positive work attitude, strengthen professional and organizational commitment, and ultimately improve teacher retention. The research design is outlined as follows.

This study adopts a cross-sectional framework and employs a combined strategy, merging both qualitative and quantitative techniques. Data will be collected by distributing questionnaires through both online and offline channels. Paul (2014) highlights that a cross-sectional design involves sampling from multiple demographic groups and making comparisons, thereby enabling researchers to effectively gather the required data.

This research comprises three main phases: the pre-strategic planning phase, the strategic planning phase, and the post-strategic planning phase. The preliminary phase of strategic planning is centered on evaluating the existing conditions and determining the necessity for transformation, which lays the groundwork for developing the strategy in the following phase. The strategic planning phase involves implementing a series of measures, while the post-strategic planning phase evaluates and discusses the outcomes. Throughout the action research process, the researcher serves as an external observer of the strategic planning practices, ensuring the objectivity and impartiality of both the process and evaluation. Statistical analysis was conducted using jamovi 2.3.12 as the software tool (Figure 1).

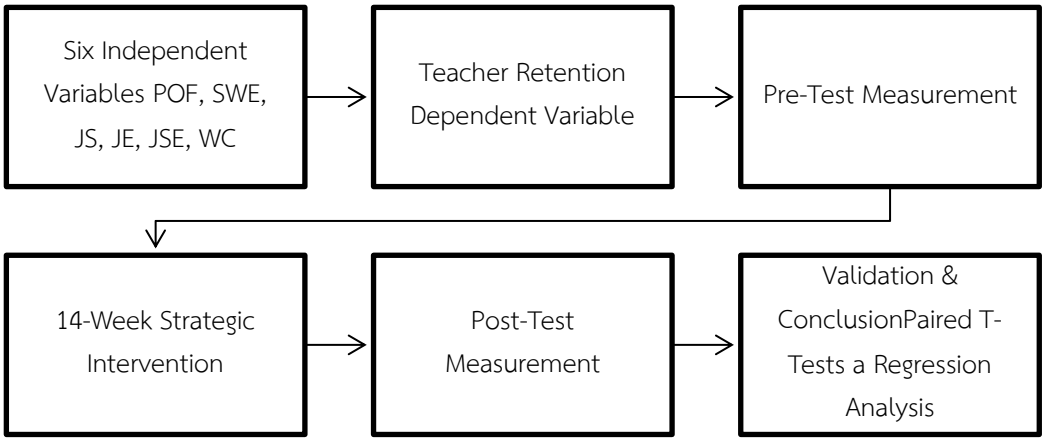

Figure 1 Research process and framework (Source: Constructed by the researcher)

Results

The data was illustrated by its frequency and percent in this part, and participants were chosen from one of the author's classes. The details were as follows:

1. Demographic Profile.

Table 1 Respondents' Profile by Gender

Gender	Frequency	Percentage	Valid Percent	Cumulative
Female	123	53.9	53.9	53.9
Male	105	46.1	100.00	100.00
Total	228	100.00	100.00	

According to Table 1, 228 students participated in the study. One hundred and twenty-three respondents (53.9%) were female, and one hundred

and five respondents (46.1%) were male. The results showed that female respondents represented the majority of the class.

2. Analysis of the Pre-Strategic Plan Stage

To investigate the influence of retention strategies on teacher retention, the author recruited 228 full-time teachers for the intervention. Initially, the online questionnaire tool Wenjuanxing (WJX) was employed to distribute the questionnaire. Simultaneously, 5 teachers were interviewed to gather their insights regarding the strategy plan. Among the interviewees, there were three school leaders in the field of education and two professors holding doctoral degrees. Descriptive analysis and content analysis of the interviews were conducted to elaborate on the relevant circumstances.

2.1 Descriptive Analysis of Measurement Scales Before the Strategic Plan

This study used descriptive statistics, which included means and standard deviations. The mean is used to find the average in the set of scores, and the standard deviation (SD) is used to show how far each value in a set of scores is from the mean of the sample. This study consisted of 7 constructs, which were Person-Organization fit (4 items), Supportive work environment (9 items), Job satisfaction (5 items), Job security (4 items), Job embeddedness (7 items), Work condition (4 items), and Teacher retention (6 items). Participants were required to complete the survey questionnaire, and all the items were measured using a 5-point Likert scale. It contains 1= Strongly Disagree, 2=Disagree, 3=Neutral, 4= Agree and 5 = Strongly Agree. Table 2 shows the details of the results.

Table 2 Descriptive Analysis of Measurement Scales Before the Strategic Plan

Constructs	Items	Mean	Std. Deviation
Person-organization fit		1.82	1.017
	POF1	2.57	1.41
	POF2	1.78	1.32
	POF3	1.49	1.13
	POF4	1.43	1.23
Supportive work environment		1.73	0.988
	SWE1	2.46	1.55
	SWE2	1.70	1.32
	SWE3	3.02	1.01
	SWE4	1.57	1.21
	SWE5	1.69	1.44
	SWE6	1.59	1.28
	SWE7	1.63	1.20
	SWE8	1.67	1.39
	SWE9	1.70	1.32
Job satisfaction		2.09	0.856
	JS1	2.55	1.51
	JS2	2.89	1.24
	JS3	1.82	1.36
	JS4	1.65	1.24
	JS5	1.52	1.12
Job embeddedness		1.81	1.004
	JE1	2.56	1.02
	JE2	1.79	1.29

	JE3	1.77	1.30
	JE4	1.57	1.14
	JE5	1.79	1.27
	JE6	1.67	1.22
	JE7	1.53	1.29
Job security		1.79	1.021
	JSE1	2.43	1.55
	JSE2	1.75	1.28
	JSE3	1.55	1.25
	JSE4	1.42	1.05
Work condition		1.84	1.059
	WC1	2.54	1.52
	WC2	1.76	1.31
	WC3	1.53	1.27
	WC4	1.54	1.13
Teacher retention		2.01	0.821
	TR1	2.36	0.926
	TR2	2.29	1.052
	TR3	1.21	0.944
	TR4	1.48	1.257
	TR5	2.37	1.109
	TR6	2.34	1.101

According to Table 2, the means for Person-organization fit ranged from 1.43 to 2.57, with an overall mean of 1.82 and a standard deviation of 1.017. This suggests generally low perceptions of fit, with responses showing moderate dispersion. Notably, item POF1 exhibited a relatively high standard deviation (1.41), indicating greater variability in responses. For the items measuring

Supportive work environment, the mean values ranged from 1.57 to 3.02, with an overall mean of 1.73 and standard deviation of 0.988. While most values were moderately consistent, SWE1 showed a high standard deviation (1.55), reflecting considerable variation in responses. Item SWE3 had the highest mean (3.02), suggesting a more positive perception in this specific aspect. In terms of Job satisfaction, the means varied from 1.52 to 2.89, with an overall mean of 2.09 and standard deviation of 0.856. The values were relatively concentrated, though JS1 had a higher standard deviation (1.51), indicating some divergence in opinions for this item. Regarding Job embeddedness, the mean scores ranged from 1.53 to 2.56, with a construct mean of 1.81 and standard deviation of 1.004. Most items showed moderate dispersion, except JE1, which had a lower standard deviation (1.02), suggesting more consistent responses for this item. For Job security, means fell between 1.42 and 2.43, with an overall mean of 1.79 and standard deviation of 1.021. Item JSE1 showed a relatively high standard deviation (1.55), implying varied perceptions concerning this aspect of security. In the case of Work condition, means ranged from 1.53 to 2.54, with a construct mean of 1.84 and standard deviation of 1.059. Values across items were fairly dispersed, with WC1 showing a high standard deviation (1.52), indicating differences in respondent experiences. Finally, for Teacher retention, means varied from 1.21 to 2.37, with an overall mean of 2.01 and standard deviation of 0.821. Items TR3 and TR4 had higher standard deviations (0.944 and 1.257, respectively), suggesting less consensus in these areas, while other items were more consistent.

Overall, the data indicate that perceptions were generally neutral to low across constructs, with certain items showing notable variation, highlighting areas where experiences or opinions diverge significantly.

3. Analysis of Post-Strategic Plan Stage

After the implementation of this strategic plan for 14 weeks, WJX (an online questionnaire tool) once again distributed the same questionnaire to these teachers, and selected the same teachers and university leaders from the 228 teachers for interviews to obtain their opinions on the overall strategy for retaining teachers. Descriptive analysis and interview analysis provided detailed explanations of the situation.

3.1 Descriptive Analysis of Measurement Scales After the Strategic Plan

The same participants were required to fill out a survey questionnaire, and all the items were measured using a 5-point Likert scale. Table 4.3 shows the details of the results.

Table 3 Descriptive Analysis of Measurement Scales After the Strategic Plan

Constructs	Items	Mean	Std. Deviation
Person-organization fit		2.79	0.965
	POF1	3.49	1.282
	POF2	2.77	1.297
	POF3	2.48	1.105
	POF4	2.43	1.220
Supportive work environment		2.81	0.930
	SWE1	3.34	1.378
	SWE2	2.69	1.289
	SWE3	2.57	1.134
	SWE4	3.50	1.080
	SWE5	2.67	1.399
	SWE6	2.57	1.241
	SWE7	2.62	1.190

	SWE8	2.64	1.338
	SWE9	2.68	1.289
Job satisfaction		3.03	0.790
	JS1	3.44	1.354
	JS2	3.77	1.058
	JS3	2.80	1.321
	JS4	2.62	1.168
	JS5	2.51	1.097
Job embeddedness		2.91	0.934
	JE1	3.41	1.394
	JE2	2.77	1.267
	JE3	2.75	1.274
	JE4	2.55	1.103
	JE5	2.79	1.273
	JE6	3.57	1.053
	JE7	2.52	1.271
Job security		2.97	0.913
	JSE1	3.33	1.393
	JSE2	2.72	1.217
	JSE3	3.44	1.050
	JSE4	2.41	1.026
Work condition		2.80	0.988
	WC1	3.40	1.336
	WC2	2.75	1.285
	WC3	2.52	1.254
	WC4	2.52	1.096
Teacher retention		2.01	0.821
	TR1	3.35	0.905

TR2	3.28	1.024
TR3	2.21	0.929
TR4	2.46	1.225
TR5	3.36	1.075
TR6	3.32	1.057

According to the table 3, the means for Person-organization fit ranged from 2.43 to 3.49, with an overall mean of 2.79 and a standard deviation of 0.965. This suggests a moderate level of perceived fit, with responses showing acceptable concentration. Notably, items POF1 and POF2 exhibited relatively high standard deviations (1.282 and 1.297, respectively), indicating greater variability in responses.

For the items measuring Supportive work environment, the mean values ranged from 2.57 to 3.50, with an overall mean of 2.81 and a standard deviation of 0.930. While most values were reasonably consistent, items such as SWE1 and SWE5 showed high standard deviations (1.378 and 1.399), reflecting considerable variation in responses. Item SWE4 had the highest mean (3.50), suggesting a more positive perception in this specific aspect. In terms of Job satisfaction, the means varied from 2.51 to 3.77, with an overall mean of 3.03 and a standard deviation of 0.790. The values were relatively concentrated, though JS1 had a higher standard deviation (1.354), indicating some divergence in opinions for this item. Regarding Job embeddedness, the mean scores ranged from 2.52 to 3.57, with a construct mean of 2.91 and a standard deviation of 0.934. Most items showed moderate dispersion, but JE1 had a relatively high standard deviation (1.394), suggesting less consensus in responses. For Job security, means fell between 2.41 and 3.44, with an overall mean of 2.97 and a standard deviation of 0.913. Item JSE1 showed a relatively high standard deviation (1.393), implying varied perceptions concerning this aspect of security. In the case of Work condition, means ranged from 2.52 to

3.40, with a construct mean of 2.80 and a standard deviation of 0.988. Values across items were fairly dispersed, with WC1 showing a high standard deviation (1.336), indicating differences in respondent experiences. Finally, for Teacher retention, means varied from 2.21 to 3.36, with an overall mean of 2.01 and a standard deviation of 0.821. Item TR4 had a higher standard deviation (1.225), suggesting less consensus in this area, while other items were more consistent.

Overall, the data indicate that perceptions were generally moderate to positive across most constructs, with certain items showing notable variation, highlighting areas where experiences or opinions diverge.

4. The Results of Paired Samples T-Test Between Pre-Strategic plan and Post-Strategic plan

This part would show the results of the paired samples t-test before and after the Strategic plan for each variable and reveal whether the plan worked or not.

Table 4 Paired Samples T-Test of Person-organization fit(POF)

Variables			Mean	Std. Deviation	t-value	df	p-value
Pair 1	Pre-POF	28	1.82	1.017	-156	227	<0.01
	Post-POF	28	2.79	0.965			

From table 4, there was a significant difference in Person-organization between pre-Strategic plan (M=1.82, SD=1.017) and post-Strategic plan (M=2.79, SD=0.965) condition; t -value=-156, p <0.01) and the mean difference was -0.97.

Table 1 Paired Samples T-Test of Supportive work enviroment(SWE)

Variables			Mean	Std. Deviation	t-value	df	p-value
Pair 1	Pre-SWE	228	1.73	0.988	-182	227	<0.01
	Post-SWE	228	2.81	0.930			

From table 5, there was a significant difference in Supportive work environment between pre-Strategic plan (M=1.73, SD=0.988) and post-Strategic plan (M=2.81, SD=0.930) condition; t -value=-182, p <0.01) and the mean difference was -1.08.

Table 2 Paired Samples T-Test of Job satisfaction (JS)

Variables			Mean	Std. Deviation	t-value	df	p-value
Pair 1	Pre-JS	228	2.09	0.856	-115	227	<0.01
	Post-JS	228	3.03	0.790			

From table 6, there was a significant difference in Job satisfaction between pre-Strategic plan (M=2.09, SD=0.856) and post-Strategic plan (M=3.03, SD=0.790) condition; t -value=-115, p <0.01) and the mean difference was -0.94.

Table 3 Paired Samples T-Test of Job embeddedness (JE)

Variables			Mean	Std. Deviation	t-value	df	p-value
Pair 1	Pre-JE	228	1.81	1.004	-164	227	<0.01
	Post-JE	228	2.91	0.934			

From table 7, there was a significant difference in Job embeddedness between pre-Strategic plan (M=1.81, SD=1.004) and post-Strategic plan (M=2.91, SD=0.934) condition; t -value=-164, p <0.01) and the mean difference was -1.1.

Table 4 Paired Samples T-Test of job security (JSE)

Variables			Mean	Std. Deviation	t-value	df	p-value
Pair 1	Pre-JSE	228	1.79	1.021	-112	227	<0.01
	Post-JSE	228	2.97	0.913			

From table 8, there was a significant difference in Competence between pre-Strategic plan (M=1.79, SD=1.021) and post-Strategic plan (M=2.97, SD=0.913) condition; t -value=-112, p <0.01) and the mean difference was -1.18.

Table 5 Paired Samples T-Test of work condition (WC)

Variables			Mean	Std. Deviation	t-value	df	p-value
Pair 1	Pre-WC	228	1.84	1.059	-124	227	<0.01
	Post-WC	228	2.80	0.988			

From table 9, there was a significant difference in Competence between pre-Strategic plan (M=1.84, SD=1.059) and post-Strategic plan (M=2.80, SD=0.988) condition; t -value=-124, p <0.01) and the mean difference was -0.96.

Table 6 Paired Samples T-Test of teacher retention (TR)

Variables			Mean	Std. Deviation	t-value	df	p-value
Pair 1	Pre-TR	228	2.01	0.821	-189	227	<0.01
	Post-TR	228	3.00	0.788			

From table 10, there was a significant difference in teacher retention between pre-Strategic plan (M=2.01, SD=0.821) and post-Strategic plan (M=3.00, SD=0.788) condition; t -value=-189, p <0.01) and the mean difference was -0.99.

Discussion

This study investigates faculty retention at Shandong Yingcai University, focusing on six key determinants: Person-Organization Fit, supportive work environment, job satisfaction, job embeddedness, job security, and working conditions. Empirical analysis confirms the significant positive effects of these variables on retention intention. Furthermore, the introduction and

implementation of Strategic Planning (SP) have been shown to amplify the influence of these factors, leading to a marked improvement in faculty retention rates. The following discussion interprets these findings within their theoretical and practical contexts, highlighting both scholarly implications and real-world applications.

First, univariate and multiple regression analyses demonstrate that all six independent variables significantly explain faculty retention, with the overall model exhibiting high goodness-of-fit (R^2 = 0.779). This indicates that these factors collectively form a core mechanism influencing faculty retention. Among them, supportive work environment (β = 0.411) and job security (β = 0.433) yielded the highest standardized regression coefficients, suggesting that organizational support and career stability are of paramount concern to faculty. These results align with Self-Determination Theory (SDT) and Herzberg's (2017) Two-Factor Theory. Deci and Ryan (2012) emphasize the foundational role of external safeguards and intrinsic motivation in career choices and retention. This is particularly relevant in the context of Chinese private higher education institutions, which often face high faculty turnover and relatively limited resources. Providing clear career development pathways and psychological security thus becomes crucial for retaining talent.

Second, the positive effect of Person-Organization Fit (POF) on retention (β = 0.197) indicates that value and cultural alignment profoundly influence faculty's organizational commitment. When faculty identify with the institution's mission and culture, they are more likely to develop emotional attachment and loyalty. This observation is consistent with Schneider's (1987) Attraction-Selection-Attrition (ASA) framework. Private universities, especially during periods of rapid expansion, must prioritize cultural development and value communication to avoid undermining organizational identification in the pursuit of scale. The moderate-to-high coefficients of Job Embeddedness (JE) (β = 0.297) and Job Satisfaction (JS) (β = 0.353) further suggest that faculty

retention is not merely a product of rational calculation but also a cumulative outcome of affective and social bonds. High embeddedness reflects greater social capital and structural ties within the organization, which raises the threshold for departure. It is noteworthy that during the Strategic Planning (SP) phase, multidimensional interventions were implemented and their effectiveness was confirmed via subsequent regression models—both the regression coefficients of all variables and the explanatory power of the model increased. This indicates that systematic and targeted management improvements (e.g., clarifying promotion mechanisms, upgrading physical conditions, enhancing leadership support) in private universities can tangibly enhance faculty professional experience and thereby promote retention. This finding provides empirical support for the notion that "managerial action can alter organizational outcomes" and offers valuable insights for strategic human resource management in private higher education.

The multiple regression model demonstrated strong explanatory power ($R^2 = 0.779$), confirming that these variables collectively form a core mechanism affecting faculty retention intentions. Notably, Job Security and Supportive Work Environment emerged as the most influential factors. The implementation of a 14-week strategic intervention plan served as a critical test of the proposed framework. The results of the paired-sample t-tests provided robust empirical evidence, showing statistically significant improvements in all six factors and in teacher retention itself following the intervention. This not only confirms the validity of the identified factors but also demonstrates that managerial action, through a targeted and holistic strategy, can effectively enhance the professional experience of teachers and positively influence their decision to remain at the institution. Theoretically, these findings enrich the literature on teacher retention in the unique context of Chinese private higher education by integrating insights from Self-Determination Theory, Herzberg's Two-Factor

Theory, and the Attraction-Selection-Attrition framework. The study underscores that retention is not merely a matter of compensation but a complex interplay of organizational support, psychological security, cultural alignment, and positive work environments. Despite its contributions, this study has limitations. The sample was drawn from a single private university, which may affect the generalizability of the findings. Furthermore, the 14-week intervention period, while effective in showing immediate improvements, may be too short to assess the long-term sustainability of these effects. Future research should involve longitudinal studies across diverse institutional and cultural contexts to validate and extend these findings.

Recommendation

Each institution must provide systematic training for teachers to assist them in designing and conducting experiential and colla Based on the empirical findings of this study, future research should be expanded in three key directions to build upon the current framework. First, the scope of inquiry should be broadened to include faculty from a wider array of private universities across different regions of China, thereby enhancing the generalizability and external validity of the results. Second, longitudinal studies are needed to track the long-term effects of strategic retention interventions over multiple years, which would allow for stronger causal inferences regarding their sustainability and impact. Furthermore, investigation into potential moderating variables is essential; future work should examine how demographic factors such as age, gender, and academic discipline, as well as external contextual factors like shifts in national policy or regional economic conditions, may influence the relationships identified in the proposed model. Such nuanced analysis will provide a more comprehensive understanding of the complex mechanisms underlying faculty retention.

References

Ahmed, R., Vveinhardt, J., Meeai, Y., & Jalees, T. (2015). Impact of the work related stress and job burnout in private educational institutions and universities. *Journal of Research and Reviews in Social Sciences Pakistan*.

Campoli, A. K., & Conrad-Popova, D. (2017). Invisible threads: Working conditions, interpersonal relationships, and turnover among Black female teachers. In *Black female teachers: Diversifying the United States' teacher workforce* (pp. 117–134).

China Science Daily. (2021, July). The movement of college teachers: A zero-sum game of mutual losses? Retrieved from https://www.edu.cn/ke_yan_yu_fa_zhan/gao_xiao_cheng_guo/gao_xiao_zi_xun/202107/t20210706_2132340.shtml

Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2012). Self-determination theory. In *Handbook of theories of social psychology* (Vol. 1, pp. 416–436).

Harris, S. P., Davies, R. S., Christensen, S. S., Hanks, J., & Bowles, B. (2019). Teacher attrition: Differences in stakeholder perceptions of teacher work conditions. *Education Sciences*, 9(4), 300.

Herzberg, F. (2017). *Motivation to work*. Routledge.

Jaskeviciute, V., Zsigmond, T., Berke, S., & Berber, N. (2023). Investigating the impact of person-organization fit on employee well-being in uncertain conditions: A study in three central European countries. *Employee Relations: The International Journal*, 46(1), 188–211.

Lu, H. L., & Cao, H. (2019). "Shuang yiliu" jianshe beijingxia gaoxiao jiaoshi liudong jiqi helixing panbie ["Double First-Class" construction background and the rationality judgment of teachers' mobility in universities]. *Journal of Hebei Normal University (Education Science Edition)*, (6).

Leedy, P. D., Ormrod, J. E., & Johnson, L. R. (2014). *Practical research: Planning and design* (p. 360). Pearson Education.

Ronfeldt, M., & McQueen, K. (2017). Does new teacher induction really improve retention? *Journal of Teacher Education*, 68(4), 394–410.

Rodriguez, J., Valenzuela, M., & Ayuyao, N. (2018). TQM paradigm for higher education in the Philippines. *Quality Assurance in Education*, 26(1), 101–114.

Sass, D. A., Seal, A. K., & Martin, N. K. (2011). Predicting teacher retention using stress and support variables. *Journal of Educational Administration*, 49(2), 200–215.

Shibiti, R. (2019). Satisfaction with retention factors in relation to job embeddedness of public school teachers. *SA Journal of Human Resource Management*, 17(1), 1–9.

Schneider, B. (1987). The people make the place. *Personnel Psychology*, 40(3), 437–453.

Toropova, A., Myrberg, E., & Johansson, S. (2021). Teacher job satisfaction: The importance of school working conditions and teacher characteristics. *Educational Review*, 73(1), 71–97.

Van den Borre, L., Spruyt, B., & Van Droogenbroeck, F. (2021). Early career teacher retention intention: Individual, school and country characteristics. *Teaching and Teacher Education*, 105, 103427.

WashingtonSTEM. (2024). *Teacher turnover*. Retrieved from https://washingtonstem.org/teacher-turnover/

Williams, A., Prestage, S., & Bedward, J. (2001). Individualism to collaboration: The significance of teacher culture to the induction of newly qualified teachers. *Journal of Education for Teaching*, 27(3), 253–267.

อิทธิพลของส่วนประสมทางการตลาดบริการที่มีต่อความตั้งใจติดตั้งโซล่าร์รูฟท็อป (Solar Rooftop) ของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่*

THE INFLUENCE OF SERVICE MARKETING MIX ON CONSUMERS' INTENTION TO INSTALL SOLAR ROOFTOPS IN MUEANG DISTRICT, CHIANG MAI PROVINCE

สุพรรณี พิมพ์พิชาสกุล[1] และ พงศ์ศิริ คำขันแก้ว[2]

Supannee Pimphichasakul[1] and Pongsiri Kamkankaew[2]

[1-2]มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่

[1-2]North-Chiang Mai University, Thailand

Corresponding Author's Email: g672301008@northcm.ac.th

วันที่รับบทความ : 25 ตุลาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 30 ตุลาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 1 พฤศจิกายน 2568

Received 25 October 2025; Revised 30 October 2025; Accepted 1 November 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มุ่งศึกษาอิทธิพลของส่วนประสมทางการตลาดบริการที่มีต่อความตั้งใจติดตั้งโซล่าร์รูฟท็อป (Solar Rooftop) ของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ดำเนินการเก็บแบบสอบถามกับผู้บริโภคที่สนใจและมีแนวโน้มจะติดตั้งโซล่าร์รูฟท็อป (Solar Rooftop) ในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัด

Citation:

* สุพรรณี พิมพ์พิชาสกุล และ พงศ์ศิริ คำขันแก้ว. (2568). อิทธิพลของส่วนประสมทางการตลาดบริการที่มีต่อความตั้งใจติดตั้งโซล่าร์รูฟท็อป (Solar Rooftop) ของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(6), 427-446.

Supannee Pimphichasakul and Pongsiri Kamkankaew. (2025). The Influence Of Service Marketing Mix On Consumers' Intention To Install Solar Rooftops In Mueang District, Chiang Mai Province. Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(6), 427-446.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

เชียงใหม่ จำนวน 384 ราย วิเคราะห์ข้อมูลโดยการถดถอยพหุคูณเพื่อทดสอบสมมุติฐานการวิจัย

ผลการศึกษา พบว่า ส่วนประสมทางการตลาดบริการที่มีต่อความตั้งใจติดตั้งโซล่าร์รูฟท็อป (Solar Rooftop) ของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มี 3 ด้าน ได้แก่ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (β = 0.430) ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (β = 0.328) และด้านผลิตภัณฑ์ (β = 0.131) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การทำนาย (R^2) เท่ากับ 0.414 หรือร้อยละ 41.4

คำสำคัญ: พลังงานทางเลือก, โซล่าร์รูฟท็อป, ส่วนประสมทางการตลาดบริการ, พฤติกรรมผู้บริโภค, ความตั้งใจในการติดตั้ง, การรับรู้คุณค่าผลิตภัณฑ์

Abstract

This research paper aimed to examine the influence of service marketing mix factors on consumers' intention to install solar rooftops in Mueang District, Chiang Mai Province. A quantitative research approach was employed, and data were collected through questionnaires from 384 consumers who were interested in and likely to install solar rooftops in the study area. The data were analysed using multiple regression analysis to test the research hypotheses.

The results revealed that three dimensions of the service marketing mix significantly influenced consumers' intention to install solar rooftops at the 0.05 significance level: distribution channels (β = 0.430), physical environment (β = 0.328), and product (β = 0.131). The model's coefficient of determination (R^2) was 0.414, indicating that 41.4% of the variance in consumers' installation intention could be explained by these marketing mix factors.

Keywords: Alternative Energy, Solar Rooftop, Service Marketing Mix, Consumer Behavior, Installation Intention, Perceived Product Value

บทนำ

ปัจจุบันนั้นการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและพลังงานระดับโลกได้กลายเป็นประเด็นสำคัญที่ทุกประเทศต้องให้ความสำคัญ โดยเฉพาะการพึ่งพาพลังงานจากเชื้อเพลิงฟอสซิลที่มีความผันผวนของราคาและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (ธนัทเทพ จิระประวัติตระกูล และ รุจิระ โรจนประภายนต์, 2562) ความไม่แน่นอนทางภูมิรัฐศาสตร์ เช่น สงครามความขัดแย้งระหว่างประเทศ และวิกฤตเศรษฐกิจ ส่งผลโดยตรงต่อราคาน้ำมันและก๊าซธรรมชาติในตลาดโลก ประเทศไทยในฐานะประเทศผู้นำเข้าพลังงาน จึงต้องเผชิญกับความท้าทายด้านต้นทุนและความมั่นคงทางพลังงานในระยะยาว โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อแหล่งพลังงานภายในประเทศเริ่มลดลง เช่น ก๊าซธรรมชาติในอ่าวไทยที่มีปริมาณการผลิตลดลงอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ต้องพึ่งพาการนำเข้าก๊าซธรรมชาติเหลว (LNG) เพิ่มขึ้น (ธนัทเทพ จิระประวัติตระกูล และ รุจิระ โรจนประภายนต์, 2564) การส่งเสริมการใช้พลังงานหมุนเวียนจึงเป็นแนวทางที่สำคัญ โดยเฉพาะพลังงานแสงอาทิตย์ซึ่งนอกจากจะช่วยลดการพึ่งพาเชื้อเพลิงฟอสซิลแล้วยังเป็นพลังงานสะอาดที่ไม่สร้างมลพิษและช่วยลดผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในระยะยาว (ธนัทเทพ จิระประวัติตระกูล สร้อยบุปผา สาตร์มูล และ ศุภวัฒน์ สุขะปรเมษฐ, 2566)

ประเทศไทยได้กำหนดทิศทางการพัฒนาอย่างแผนพัฒนาพลังงานทดแทนและพลังงานทางเลือก พ.ศ. 2558–2579 โดยมีเป้าหมายเพิ่มสัดส่วนพลังงานหมุนเวียนให้ได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 ของกำลังผลิตใหม่ภายในปี พ.ศ. 2579 และลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก (กรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน, 2558) พลังงานแสงอาทิตย์ในรูปแบบของระบบผลิตไฟฟ้าบนหลังคา หรือ โซล่าร์รูฟท็อป (Solar Rooftop) เป็นหนึ่งในแนวทางที่รัฐบาลส่งเสริมในเชิงนโยบายและมาตรการสนับสนุนต่าง ๆ เนื่องจากมีศักยภาพสูงและสามารถขยายตัวได้ในทุกระดับ ตั้งแต่ภาคครัวเรือนไปจนถึงภาคอุตสาหกรรมทั้งยังเป็นการกระจายอำนาจการผลิตพลังงานที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมโดยตรงในการผลิตและใช้พลังงานสะอาดด้วยตนเอง

จังหวัดเชียงใหม่ถือเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพสูงในการพัฒนาพลังงานแสงอาทิตย์ ด้วยระดับความเข้มของรังสีดวงอาทิตย์เฉลี่ยมากกว่า 16 เมกะจูลต่อตารางเมตรต่อวัน (จิรวัฒน์ จันทองพูน, 2566) และมีแนวโน้มความต้องการใช้ไฟฟ้าเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากการขยายตัวของเมืองและจำนวนประชากร การติดตั้งโซล่าร์รูฟท็อปในจังหวัดเชียงใหม่จึงเป็นแนวทาง

สำคัญที่สามารถช่วยลดภาระค่าไฟฟ้าในครัวเรือน เพิ่มความมั่นคงทางพลังงานและสนับสนุนการบรรลุเป้าหมายด้านสิ่งแวดล้อมของประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ ภาครัฐและสถาบันการศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่ เช่น มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (CMU) ได้ดำเนินโครงการ CMU Smart City โดยติดตั้งระบบโซล่าร์รูฟท็อปบนอาคารกว่า 150 หลังคาเรือน เพื่อเป็นต้นแบบการใช้พลังงานสะอาดและระบบแลกเปลี่ยนพลังงานระหว่างอาคาร (P2P trading) ซึ่งสามารถลดการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ได้กว่า 8,000 ตันต่อปี (สำนักงานคณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน, 2550) การขยายตัวของผู้ให้บริการติดตั้งระบบโซล่าร์รูฟท็อปในจังหวัดเชียงใหม่ เช่น Chiang Mai Solar และ Eyekandi Solar (Thai Digital Energy Development, 2024) สะท้อนให้เห็นถึงการเติบโตของตลาดพลังงานสะอาดและการยอมรับเทคโนโลยีในระดับท้องถิ่น

อย่างไรก็ตามการตัดสินใจติดตั้งระบบโซล่าร์รูฟท็อปในระดับครัวเรือนยังเป็นกระบวนการที่ซับซ้อน ซึ่งเกี่ยวข้องกับปัจจัยหลายมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม จิตวิทยา และเทคโนโลยี (ธนัทเทพ จิระประวัติตระกูล สร้อยบุปผา สาตร์มูล และ ศุภวัฒน์ สุขะปรเมษฐ, (2566) โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยทางการตลาดบริการซึ่งครอบคลุมถึงส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mix) ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย การส่งเสริมการตลาด บุคลากร กระบวนการ และลักษณะทางกายภาพซึ่งมีอิทธิพลต่อการรับรู้และความตั้งใจติดตั้งของผู้บริโภค (เริ่ม ใสแจ่ม, 2564) งานวิจัยของเริ่ม ใสแจ่ม (2564) และ จิรวัฒน์ จันทองพูน (2566) พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ทัศนคติ และการสนับสนุนจากภาครัฐล้วนมีอิทธิพลต่อการยอมรับเทคโนโลยีพลังงานทดแทน แต่บริบทของจังหวัดเชียงใหม่ซึ่งมีลักษณะทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่แตกต่างจากกรุงเทพมหานคร ทำให้การศึกษาปัจจัยด้านการรับรู้ส่วนประสมทางการตลาดบริการที่ส่งผลต่อความตั้งใจติดตั้งโซล่าร์รูฟท็อปในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ยังเป็นช่องว่างขององค์ความรู้ที่ควรศึกษาเพิ่มเติม

ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาอิทธิพลของการรับรู้ส่วนประสมทางการตลาดบริการที่มีต่อความตั้งใจติดตั้งโซล่าร์รูฟท็อป (Solar Rooftop) ของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่เพื่อทำความเข้าใจถึงปัจจัยทางการตลาดที่ส่งผลต่อความตั้งใจติดตั้งโซล่าร์รูฟท็อปของผู้บริโภค เพื่อให้ภาครัฐและเอกชนสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการวางนโยบายสนับสนุน และออกแบบกลยุทธ์ทางการตลาดที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้การศึกษาความตั้งใจติดตั้งในบริบทของจังหวัดเชียงใหม่จะเป็นประโยชน์ต่อ

การส่งเสริมพลังงานสะอาดในระดับชุมชนและการขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ความยั่งยืนด้านพลังงานในระยะยาว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาอิทธิพลของการรับรู้ส่วนประสมทางการตลาดบริการที่มีต่อความตั้งใจติดตั้งโซล่าร์รูฟท็อป (Solar Rooftop) ของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

สมมติฐานการวิจัย

H1 ผลิตภัณฑ์มีอิทธิพลต่อความตั้งใจติดตั้งโซล่าร์รูฟท็อป (Solar Rooftop) ของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

H2 ราคามีอิทธิพลต่อความตั้งใจติดตั้งโซล่าร์รูฟท็อป (Solar Rooftop) ของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

H3 ช่องทางการจัดจำหน่ายมีอิทธิพลต่อความตั้งใจติดตั้งโซล่าร์รูฟท็อป (Solar Rooftop) ของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

H4 การส่งเสริมการขายมีอิทธิพลต่อความตั้งใจติดตั้งโซล่าร์รูฟท็อป (Solar Rooftop) ของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

H5 บุคคลากรมีอิทธิพลต่อความตั้งใจติดตั้งโซล่าร์รูฟท็อป (Solar Rooftop) ของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

H6 กระบวนการมีอิทธิพลต่อความตั้งใจติดตั้งโซล่าร์รูฟท็อป (Solar Rooftop) ของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

H7 สิ่งแวดล้อมทางกายภาพมีอิทธิพลต่อความตั้งใจติดตั้งโซล่าร์รูฟท็อป (Solar Rooftop) ของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

การทบทวนวรรณกรรม

ความตั้งใจซื้อ

ความตั้งใจซื้อ (Purchase Intention) หมายถึง กระบวนการทางจิตใจของผู้บริโภคที่แสดงถึงแผนหรือความมุ่งหมายในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าหรือบริการในช่วงเวลาที่กำหนด โดยมีพื้นฐานมาจากทัศนคติ ความเชื่อมั่น และการรับรู้ถึงประโยชน์หรือคุณค่าที่จะได้รับจากสินค้า (Rausch & Kopplin, 2021) ความตั้งใจซื้อมีความสำคัญเนื่องจากเป็นตัวชี้วัดที่สะท้อนถึงระดับความสนใจ แรงจูงใจ และทัศนคติของผู้บริโภคที่มีต่อสินค้าและบริการ ก่อนที่จะเกิดการตัดสินใจซื้อจริง (Li & Peng, 2021) ความตั้งใจซื้อจัดอยู่ในลักษณะของพฤติกรรมก่อนการซื้อ (Pre-purchase behavior) ซึ่งสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการพยากรณ์แนวโน้มการซื้อสินค้าในอนาคต และเป็นดัชนีวัดความสำเร็จของกลยุทธ์ทางการตลาดในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการสื่อสาร การส่งเสริมการขาย หรือการสร้างภาพลักษณ์ของแบรนด์ (Pilakaew, Thanitbenjasith & Kamkankaew, 2024) ความตั้งใจซื้อมีความสัมพันธ์โดยตรงกับพฤติกรรมการซื้อจริง โดยผู้บริโภคที่มีทัศนคติในเชิงบวกต่อผลิตภัณฑ์ ได้รับแรงสนับสนุนทางสังคม และรับรู้ว่าตนเองมีความสามารถในการซื้อ จะมีแนวโน้มที่จะตัดสินใจซื้อสูงขึ้น Zhu et.al., 2023) ดังนั้นในบริบทของการติดตั้งระบบโซล่าร์รูฟท็อป (Solar Rooftop) ความตั้งใจซื้อจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่สะท้อนถึงความพร้อมและความเต็มใจของผู้บริโภคในการลงทุนในเทคโนโลยีพลังงานสะอาด การศึกษาความตั้งใจซื้อจึงมีประโยชน์ในการวิเคราะห์แนวโน้มตลาด ประเมินประสิทธิภาพของกลยุทธ์การตลาด และออกแบบนโยบายหรือมาตรการส่งเสริมที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิผล

ส่วนประสมทางการตลาดบริการ

ส่วนประสมทางการตลาดบริการ (Service Marketing Mix) หมายถึง ชุดเครื่องมือทางการตลาดที่ออกแบบขึ้นเพื่อให้เหมาะสมกับลักษณะเฉพาะของธุรกิจบริการซึ่งแตกต่างจากสินค้าโดยทั่วไป เนื่องจากบริการมีลักษณะไม่สามารถจับต้องได้และขึ้นอยู่กับการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้บริการกับผู้บริโภค (Lim, 2021) ในการวิจัยนี้ได้สังเคราะห์องค์ประกอบของส่วนประสมทางการตลาดบริการ ดังนี้

ผลิตภัณฑ์ (Product)

ผลิตภัณฑ์ในบริบทของการตลาดบริการ หมายถึงข้อเสนอทั้งหมดที่องค์กรสามารถมอบให้แก่ลูกค้าเพื่อสร้างคุณค่าและตอบสนองความต้องการ ทั้งในรูปแบบสินค้าที่จับต้องได้

และบริการที่จับต้องไม่ได้ (Chana et.al., 2021) ผลิตภัณฑ์บริการอาจประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก เช่น ผลประโยชน์หลัก ผลิตภัณฑ์พื้นฐาน ผลิตภัณฑ์ที่คาดหวัง ผลิตภัณฑ์เสริม และผลิตภัณฑ์ที่เป็นไปได้ ซึ่งแต่ละระดับมีบทบาทในการเพิ่มคุณค่าและสร้างความแตกต่างทางการแข่งขันให้กับองค์กร (Tho'in, Muliasari & Putri, 2021) นอกจากนี้การบริหารจัดการผลิตภัณฑ์ควรคำนึงถึงคุณภาพ ตราสินค้า ภาพลักษณ์ การออกแบบ และบรรจุภัณฑ์ เพื่อสร้างการจดจำและความพึงพอใจในระยะยาวของผู้บริโภค (Aras et.al., 2017)

ราคา (Price)

ราคา หมายถึง คุณค่าของผลิตภัณฑ์ที่ผู้บริโภครับรู้ในรูปตัวเงิน โดยผู้บริโภคจะตัดสินใจซื้อเมื่อเห็นว่าคุณค่าของบริการสูงกว่าราคา (Lim, 2021) การกำหนดราคาที่เหมาะสมควรสะท้อนถึงคุณภาพของผลิตภัณฑ์ ระดับการให้บริการ และความสามารถในการจ่ายของกลุ่มเป้าหมาย (Praesri et.al., 2022) ปัจจัยที่ควรพิจารณา ได้แก่ ต้นทุนคงที่และผันแปร ราคาคู่แข่งขัน เป้าหมายขององค์กร และกลยุทธ์การวางตำแหน่งทางการตลาด ทั้งนี้ การกำหนดราคาที่มีความยุติธรรมและโปร่งใสช่วยสร้างความไว้วางใจและเสริมสร้างภาพลักษณ์เชิงบวกต่อธุรกิจ (Chana et.al., 2021)

ช่องทางการจัดจำหน่าย (Place)

ช่องทางการจัดจำหน่ายในธุรกิจบริการหมายถึงกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอผลิตภัณฑ์และบริการให้ถึงมือผู้บริโภคได้อย่างสะดวกและทั่วถึง Simanjuntak et.al., 2024) องค์กรควรพิจารณาทั้งช่องทางทางกายภาพ เช่น ที่ตั้งของสำนักงาน หรือศูนย์บริการ และช่องทางดิจิทัล เช่น เว็บไซต์หรือแพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อเพิ่มโอกาสเข้าถึงลูกค้าในวงกว้าง (Aras et.al., 2017) นอกจากนี้การเลือกช่องทางควรพิจารณาความสะดวกในการซื้อ ความรวดเร็วในการส่งมอบสินค้า ความหลากหลายของบริกา และบริการเสริม เช่น การติดตั้งหรือบริการหลังการขาย เพื่อสร้างประสบการณ์ที่ดีและสร้างความภักดีในระยะยาวของลูกค้า (สมบูรณ์ นันแก้ว พงศ์ศิริ คำขันแก้ว และ พิธากรณ์ ธนิตเบญจสิทธิ์, 2568)

การส่งเสริมการตลาด (Promotion)

การส่งเสริมการตลาดเป็นเครื่องมือสำคัญในการสื่อสารกับลูกค้า เพื่อสร้างการรับรู้และกระตุ้นให้เกิดการตัดสินใจซื้อ (Lim, 2021) องค์ประกอบของการส่งเสริมการตลาดประกอบด้วยการโฆษณา การขายโดยพนักงานขาย การส่งเสริมการขาย การประชาสัมพันธ์ และการตลาดทางตรง ซึ่งเมื่อใช้ร่วมกันในแนวทางการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ (IMC)

จะช่วยเพิ่มประสิทธิผลของการสื่อสาร (อานันท์ สมทรัพย์ พงศ์ศิริ คำขันแก้ว และ พิธากรณ์ ธนิตเบญจสิทธิ์, 2568) นอกจากนี้การใช้สื่อดิจิทัลและช่องทางออนไลน์ยังเป็นกลยุทธ์สำคัญที่ช่วยให้องค์กรเข้าถึงลูกค้าได้ตรงกลุ่ม สร้างภาพลักษณ์ที่ดีและเพิ่มความสัมพันธ์เชิงบวกกับผู้บริโภค (จิรวัฒน์ จันทองพูน, 2566)

บุคลากร (People)

บุคลากรถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของส่วนประสมการตลาดบริการ เนื่องจากเป็นผู้มีบทบาทโดยตรงในการสร้างประสบการณ์และความพึงพอใจให้กับลูกค้า (Tho'in, Muliasari & Putri, 2021) การพัฒนาทักษะ ความรู้ และทัศนคติของพนักงานจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมคุณภาพบริการและสร้างความแตกต่างจากคู่แข่ง (เริ่ม ใสแจ่ม, 2564) องค์กรควรให้ความสำคัญกับการฝึกอบรม การมอบอำนาจการตัดสินใจ และการสร้างแรงจูงใจ เพื่อให้พนักงานมีจิตสำนึกในการบริการที่ดี นอกจากนี้การตลาดภายใน (Internal Marketing) ยังเป็นแนวทางสำคัญในการเสริมสร้างความผูกพันของพนักงานกับองค์กร ซึ่งส่งผลต่อการสร้างคุณค่าแก่ลูกค้าโดยตรง (Lim, 2021)

ลักษณะทางกายภาพ (Physical Evidence)

ลักษณะทางกายภาพหมายถึงสิ่งที่จับต้องได้ในกระบวนการให้บริการ เช่น อาคารสถานที่ การตกแต่ง บรรยากาศ สัญลักษณ์ หรือเครื่องแต่งกายของพนักงานซึ่งมีผลต่อการรับรู้คุณภาพของบริการ (Tho'in, Muliasari & Putri, 2021) สิ่งแวดล้อมที่ดีช่วยสร้างความมั่นใจและความไว้วางใจในคุณภาพของบริการให้แก่ลูกค้า (Chana et.al., 2021) องค์กรควรออกแบบและดูแลรักษาสภาพแวดล้อมให้สะอาด ทันสมัย และสะท้อนอัตลักษณ์ของแบรนด์เพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีและส่งเสริมประสบการณ์ที่น่าประทับใจให้กับลูกค้า (Lim, 2021)

กระบวนการให้บริการ (Process)

กระบวนการให้บริการหมายถึงลำดับขั้นตอนและวิธีการในการส่งมอบบริการให้แก่ลูกค้าอย่างเป็นระบบ (Simanjuntak et.al., 2024) การออกแบบกระบวนการที่ดีต้องคำนึงถึงความรวดเร็ว ความถูกต้อง และประสิทธิภาพ เพื่อให้ลูกค้าได้รับประสบการณ์ที่ราบรื่นและน่าพึงพอใจ (Chana et.al., 2021) การใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการจัดการกระบวนการ เช่น ระบบออนไลน์ การติดตามสถานะ หรือการให้บริการแบบอัตโนมัติ ช่วยเพิ่มประสิทธิผลในการให้บริการและลดข้อผิดพลาด นอกจากนี้ การพัฒนากระบวนการอย่างต่อเนื่องและยืดหยุ่นต่อความต้องการของลูกค้า ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยสร้างความแตกต่างและความได้เปรียบในการแข่งขัน (เริ่ม ใสแจ่ม, 2564)

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้วิธีการสำรวจแบบตัดขวาง (Cross-sectional Survey Method) เพื่อเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างเพียงครั้งเดียวในช่วงระยะเวลาหนึ่ง

ประชากรในการวิจัย

ประชากรในการศึกษาครั้งนี้คือผู้บริโภคที่สนใจและมีแนวโน้มจะติดตั้งโซล่าร์รูฟท็อป (Solar Rooftop) ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่ชัด ดังนั้นจึงคำนวณขนาดตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Cochran (1977 อ้างถึงใน Kotrlik & Higgins, 2001) สำหรับประชากรที่ไม่ทราบจำนวน โดยกำหนดระดับความเชื่อมั่น 95% และค่าความคลาดเคลื่อน 5% ได้ขนาดตัวอย่างขั้นต่ำ 384 คน การสุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มแบบสะดวก (Convenience Sampling) จากผู้บริโภคในพื้นที่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ที่มีแนวโน้มจะติดตั้งโซล่าร์รูฟท็อป

เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลคือแบบสอบถามออนไลน์ ประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ คำถามคัดกรอง ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการ (7Ps Marketing Mix) และความตั้งใจติดตั้งโซล่าร์รูฟท็อป ลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) เพื่อวัดระดับความคิดเห็นของผู้ตอบ แบบสอบถามผ่านการตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability Test) โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach’s Alpha) ได้ค่าระหว่าง 0.803–0.911 ซึ่งอยู่ในระดับที่น่าเชื่อถือ (Ahmad et.al., 2024)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลดำเนินการโดยใช้แบบสอบถามออนไลน์ (Google Form) ผ่านการเผยแพร่ในช่องทางของผู้ประกอบการด้านพลังงานทางเลือกในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยจัดทำหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลอย่างเป็นทางการและติด QR Code ไว้ในจุดบริการของผู้ประกอบการเพื่อให้ผู้บริโภคที่สนใจสามารถเข้าถึงและตอบแบบสอบถามได้สะดวก พร้อมทั้งมีการชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยและขอความยินยอมก่อนตอบแบบสอบถามทุกครั้ง

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ในการตรวจสอบอิทธิพลของส่วนประสมทางการตลาดบริการและการรับรู้คุณค่าต่อความตั้งใจติดตั้งโซล่าร์รูฟท็อปของผู้บริโภค และเพื่อทดสอบสมมุติฐานการวิจัย

ผลการวิจัย

เพื่อตอบวัตถุประสงค์ คือ เพื่อศึกษาอิทธิพลของส่วนประสมทางการตลาดบริการที่มีต่อความตั้งใจติดตั้งโซล่าร์รูฟท็อป (Solar Rooftop) ของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาประกอบด้วย ผลการตรวจสอบผลการตรวจสอบการแจกแจงปกติของข้อมูล ผลการ ตรวจสอบความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงของตัวแปร และผลการทดสอบสมมุติฐาน ดังนี้

ผลการตรวจสอบผลการตรวจสอบการแจกแจงปกติของข้อมูล

ตารางที่ 1 แสดงผลการตรวจสอบผลการตรวจสอบการแจกแจงปกติของข้อมูล

ตัวแปร	$\bar{x}$	S.D.	SK	KU
ด้านผลิตภัณฑ์ (X_Prod)	4.51	0.51	-0.605	5.468
ด้านราคา (X_Pri)	4.49	0.54	-1.679	8.617
ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (X_Pla)	4.50	0.53	-1.746	1.318
ด้านการส่งเสริมการขาย (X_Prom)	4.50	0.54	-2.252	8.128
ด้านบุคคลากร (X_Peo)	4.50	0.53	-2.118	4.511
ด้านกระบวนการ (X_Proc)	4.50	0.53	-2.083	1.486
ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (X_Phy)	4.50	0.54	-2.825	6.482
ความตั้งใจติดตั้ง (Y_ PUR)	4.50	0.55	-3.633	4.171

จากตารางที่ 1 แสดงผลการตรวจสอบการแจกแจงปกติของข้อมูล พบว่า ตัวแปรทั้งหมดมีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) อยู่ระหว่าง 4.49 ถึง 4.51 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) อยู่ระหว่าง 0.51 ถึง 0.54 ค่าความเบ้ (SK) อยู่ระหว่าง -3.633 ถึง -0.605 และค่าความโด่ง (KU) อยู่

ระหว่าง 1.318 ถึง 8.617 แสดงให้เห็นว่าข้อมูลมีการกระจายตัวที่เหมาะสมสำหรับการวิเคราะห์ทางสถิติต่อไป

ผลการตรวจสอบความสัมพันธ์เชิงเส้นของตัวแปร

ตารางที่ 2 แสดงผลการตรวจสอบความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงของตัวแปร

ตัวแปร	Y_PUR	X_Prod	X_Pri	X_Pla	X_Prom	X_Peo	X_Proc	X_Phy	Tolerance	VIF
X_Prod	0.375**	-							0.486	2.059
X_Pri	0.444**	0.671**	-						0.293	3.418
X_Pla	0.562**	0.418**	0.731**	-					0.330	3.030
X_Prom	0.390**	0.343**	0.421**	0.568**	-				0.265	3.767
X_Peo	0.396**	0.406**	0.429**	0.450**	0.812**	-			0.202	4.956
X_Proc	0.482**	0.474**	0.457**	0.507**	0.625**	0.780**	-		0.237	4.218
X_Phy	0.536**	0.386**	0.415**	0.516**	0.633**	0.680**	0.792**	-	0.335	2.984

หมายเหตุ ** หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติระดับที่ 0.01

จากตารางที่ 2 แสดงผลการตรวจสอบความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงของตัวแปร พบว่า ตัวแปรแต่ละคู่มีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) อยู่ระหว่าง 0.343 ถึง 0.812 สำหรับการตรวจสอบปัญหาความสัมพันธ์ร่วมพหุเชิงเส้นตรง (Multicollinearity) พบว่า ค่า Tolerance อยู่ระหว่าง 0.202 ถึง 0.486 ซึ่งมากกว่า 0.01 และค่า VIF อยู่ระหว่าง 2.059 ถึง 4.956 ซึ่งไม่เกิน 10 แสดงให้เห็นว่าตัวแปรทั้งหมดไม่มีปัญหาความสัมพันธ์ร่วมพหุเชิงเส้นตรง และมีความเหมาะสมที่จะนำไปวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณต่อไป

ผลการทดสอบสมมุติฐานการวิจัย

ตารางที่ 3 ผลการทดสอบสมมุติฐานการวิจัย

ตัวแปรอิสระ	ตัวแปรตาม Y_ PUR				
	b	SE	β	t	p-value
a(constant)	0.753	0.271		2.782	0.006
X_Prod	0.167	0.072	0.131	2.305	0.022*
X_Pri	-0.074	0.079	-0.068	-0.932	0.352
X_Pla	0.485	0.077	0.430	6.262	0.000*
X_Prom	-0.138	0.085	-0.124	-1.618	0.107
X_Peo	0.048	0.097	0.043	0.492	0.623
X_Proc	0.018	0.085	0.017	0.214	0.831
X_Phy	0.328	0.068	0.328	4.803	0.000*
$R = 0.643$ $R^2 = 0.414$ $R^2_{change} = 0.403$ F = 37.883 Sig ของ F = 0.000 Durbin-Watson = 1.154					

หมายเหตุ * หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุ โดยนำตัวแปรอิสระทั้ง 7 ตัว ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ (X_Prod) ด้านราคา (X_Pri) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (X_Pla) ด้านการส่งเสริมการขาย (X_Prom) ด้านคน (X_Peo) ด้านกระบวนการ (X_Proc) และด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (X_Phy) มาทดสอบอิทธิพลที่มีต่อความตั้งใจติดตั้งพลังงานทางเลือกโซล่ารูฟท็อป (Y_PUR) ผลการทดสอบพบว่า

ด้านผลิตภัณฑ์ (X_Prod) มีค่าสัมประสิทธิ์ของตัวพยากรณ์ในรูปของคะแนนดิบเท่ากับ 0.167 และค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยพหุคูณในรูปคะแนนมาตรฐาน (β) เท่ากับ 0.131 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (t = 2.305, p-value = 0.022) จึงยอมรับสมมติฐาน (H1)

ด้านราคา (X_Pri) มีค่าสัมประสิทธิ์ของตัวพยากรณ์ในรูปของคะแนนดิบเท่ากับ -0.074 และค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยพหุคูณในรูปคะแนนมาตรฐาน (β) เท่ากับ -0.068 ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (t = -0.932, p-value = 0.352) จึงปฏิเสธสมมติฐาน (H2)

ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (X_Pla) มีค่าสัมประสิทธิ์ของตัวพยากรณ์ในรูปของคะแนนดิบเท่ากับ 0.485 และค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยพหุคูณในรูปคะแนนมาตรฐาน (β) เท่ากับ 0.430 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (t = 6.262, p-value = 0.000) จึงยอมรับสมมติฐาน (H3)

ด้านการส่งเสริมการขาย (X_Prom) มีค่าสัมประสิทธิ์ของตัวพยากรณ์ในรูปของคะแนนดิบเท่ากับ -0.138 และค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยพหุคูณในรูปคะแนนมาตรฐาน (β) เท่ากับ -0.124 ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (t = -1.618, p-value = 0.107) จึงปฏิเสธสมมติฐาน (H4)

ด้านบุคคลากร (X_Peo) มีค่าสัมประสิทธิ์ของตัวพยากรณ์ในรูปของคะแนนดิบเท่ากับ 0.048 และค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยพหุคูณในรูปคะแนนมาตรฐาน (β) เท่ากับ 0.043 ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (t = 0.492, p-value = 0.623) จึงปฏิเสธสมมติฐาน (H6)

ด้านกระบวนการ (X_Proc) มีค่าสัมประสิทธิ์ของตัวพยากรณ์ในรูปของคะแนนดิบเท่ากับ 0.018 และค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยพหุคูณในรูปคะแนนมาตรฐาน (β) เท่ากับ 0.017 ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (t = 0.214, p-value = 0.831) จึงปฏิเสธสมมติฐาน (H7)

ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (X_Phy) มีค่าสัมประสิทธิ์ของตัวพยากรณ์ในรูปของคะแนนดิบเท่ากับ 0.328 และค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยพหุคูณในรูปคะแนนมาตรฐาน (β) เท่ากับ 0.328 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (t = 4.803, p-value = 0.000) จึงยอมรับสมมติฐาน (H8)

โดยมีค่าคงที่ (a) เท่ากับ 0.753 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ 0.643 มีค่าสัมประสิทธิ์การทำนาย (R^2) เท่ากับ 0.414 หรือร้อยละ 41.4 และมีค่า F เท่ากับ 37.883 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (Sig. = 0.000)

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

Y_PUR = 0.753 + 0.167(X_Prod) + 0.485(X_Pla) + 0.328(X_Phy)

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

Y_PUR = 0.131(X_Prod) + 0.430(X_Pla) + 0.328(X_Phy)

จากการวิเคราะห์พบว่า ปัจจัยทางการตลาดบริการที่มีผลต่อความตั้งใจติดตั้งพลังงานทางเลือกโซล่าร์รูฟท็อปของประชาชนในจังหวัดเชียงใหม่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มี 3 ด้าน ได้แก่ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (β = 0.430) ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

(β = 0.328) และด้านผลิตภัณฑ์ (β = 0.131) ตามลำดับ ส่วนด้านราคา ด้านการส่งเสริมการขาย ด้านคน และด้านกระบวนการ ไม่มีผลต่อความตั้งใจติดตั้งพลังงานทางเลือกโซล่าร์รูฟท็อปอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 4 สรุปผลสมมุติฐานการวิจัย

สมมุติฐานการวิจัย	ผลการวิจัย
H1 ผลิตภัณฑ์มีอิทธิพลต่อความตั้งใจติดตั้งโซล่าร์รูฟท็อป (Solar Rooftop) ของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่	**มีอิทธิพล**
H2 ราคามีอิทธิพลต่อความตั้งใจติดตั้งโซล่าร์รูฟท็อป (Solar Rooftop) ของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่	ไม่มีอิทธิพล
H3 ช่องทางการจัดจำหน่ายมีอิทธิพลต่อความตั้งใจติดตั้งโซล่าร์รูฟท็อป (Solar Rooftop) ของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่	**มีอิทธิพล**
H4 การส่งเสริมการขายมีอิทธิพลต่อความตั้งใจติดตั้งโซล่าร์รูฟท็อป (Solar Rooftop) ของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่	ไม่มีอิทธิพล
H5 บุคคลากรมีอิทธิพลต่อความตั้งใจติดตั้งโซล่าร์รูฟท็อป (Solar Rooftop) ของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่	ไม่มีอิทธิพล
H6 กระบวนการมีอิทธิพลต่อความตั้งใจติดตั้งโซล่าร์รูฟท็อป (Solar Rooftop) ของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่	ไม่มีอิทธิพล
H7 สิ่งแวดล้อมทางกายภาพมีอิทธิพลต่อความตั้งใจติดตั้งโซล่าร์รูฟท็อป (Solar Rooftop) ของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่	**มีอิทธิพล**

อภิปรายผล

จากวัตถุประสงค์ของการวิจัยคือเพื่อศึกษาอิทธิพลของการรับรู้ส่วนประสมทางการตลาดบริการที่มีต่อความตั้งใจติดตั้งโซล่าร์รูฟท็อป (Solar Rooftop) ของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ และผลการวิเคราะห์พบว่า ด้านผลิตภัณฑ์มีอิทธิพลเชิงบวกและมีนัยสำคัญทางสถิติต่อความตั้งใจติดตั้งโซล่าร์รูฟท็อป ซึ่งสอดคล้องกับ Chana et.al. (2021) และ เริ่ม ใสแจ่ม (2564) ที่ระบุว่าคุณภาพและคุณค่าของผลิตภัณฑ์เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความเชื่อมั่นและแรงจูงใจให้ผู้บริโภคตัดสินใจซื้อ ผลลัพธ์นี้ชี้ให้เห็นว่าผู้บริโภคในเขต

อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ให้ความสำคัญกับคุณภาพของอุปกรณ์และเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับระบบโซล่าร์รูฟท็อป เช่น ความคงทน ประสิทธิภาพในการผลิตไฟฟ้า และการรับประกันหลังการติดตั้ง ซึ่งมีผลต่อการตัดสินใจลงทุนในพลังงานสะอาด ด้านช่องทางการจัดจำหน่ายมีอิทธิพลเชิงบวกและมีนัยสำคัญทางสถิติ สอดคล้องกับงานของ Simanjuntak et.al. (2024) และ เริ่ม ใสแจ่ม (2564) ที่อธิบายว่าช่องทางการเข้าถึงและบริการที่สะดวกสามารถเพิ่มความตั้งใจซื้อของลูกค้าได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของเทคโนโลยีโซล่าร์รูฟท็อปที่ต้องการความมั่นใจในกระบวนการติดตั้งและบริการหลังการขาย การมีช่องทางที่ชัดเจนและเข้าถึงง่าย ทั้งทางกายภาพและช่องทางดิจิทัล เช่น เว็บไซต์ของบริษัทหรือแพลตฟอร์มออนไลน์ จึงเป็นปัจจัยเสริมที่สร้างความไว้วางใจในกระบวนการซื้อของผู้บริโภค นอกจากนี้ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพยังมีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับ Praesri et.al. (2022) และ เริ่ม ใสแจ่ม (2564) ที่ระบุว่าสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการให้บริการ เช่น สำนักงานที่มีความทันสมัยหรือการนำเสนอผลิตภัณฑ์ในบรรยากาศที่น่าเชื่อถือ สามารถสร้างความมั่นใจและส่งเสริมทัศนคติในเชิงบวกต่อผลิตภัณฑ์และบริการได้

ในทางกลับกันนั้นด้านราคา การส่งเสริมการขาย บุคลากรและกระบวนการให้บริการไม่พบอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งอธิบายได้ว่าการตัดสินใจติดตั้งโซล่าร์รูฟท็อปเป็นการลงทุนระยะยาวที่ผู้บริโภคพิจารณาจากคุณภาพ ความน่าเชื่อถือ และผลตอบแทนมากกว่าราคาในระยะสั้น ผลลัพธ์นี้สอดคล้องกับ Wang (2023) ที่ชี้ว่าความตั้งใจซื้อสินค้าประเภทลงทุนสูงขึ้นอยู่กับความเชื่อมั่นในประสิทธิภาพของผลิตภัณฑ์มากกว่าปัจจัยทางการตลาดทั่วไป ส่วนด้านบุคลากรและกระบวนการให้บริการอาจไม่โดดเด่นเนื่องจากบริการติดตั้งโซล่าร์รูฟท็อปมีลักษณะเฉพาะทางด้านเทคนิคสูง ทำให้ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับผลลัพธ์ของบริการมากกว่ากระบวนการในระหว่างการให้บริการ ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาค่าการทำนาย (R^2) เท่ากับ 0.414 แสดงว่าแบบจำลองส่วนประสมทางการตลาดบริการสามารถอธิบายความแปรปรวนของความตั้งใจติดตั้งโซล่าร์รูฟท็อปได้ร้อยละ 41.4 ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับแนวคิดของ Kotler และ Armstrong (2018) ที่ระบุว่าส่วนประสมการตลาดเป็นเพียงหนึ่งในหลายปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมผู้บริโภค และยังมีปัจจัยด้านทัศนคติ การรับรู้ประโยชน์ และแรงสนับสนุนทางสังคมเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยในการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ด้านพลังงานทางเลือก

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยสามารถสรุปองค์ความรู้ใหม่ได้ว่าส่วนประสมทางการตลาดบริการมีอิทธิพลต่อความตั้งใจติดตั้งโซล่าร์รูฟท็อปของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ในระดับที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะองค์ประกอบด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ผลิตภัณฑ์ และสิ่งแวดล้อมทางกายภาพซึ่งมีอิทธิพลเชิงบวกและอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงให้เห็นว่าผู้บริโภคให้ความสำคัญกับความสะดวกในการเข้าถึงบริการ ความน่าเชื่อถือของผลิตภัณฑ์ และคุณภาพของสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ช่วยสร้างความมั่นใจและความไว้วางใจในกระบวนการติดตั้งพลังงานแสงอาทิตย์ ในทางตรงกันข้ามนั้นด้านราคา การส่งเสริมการตลาด บุคลากร และกระบวนการไม่ได้ส่งผลต่อความตั้งใจติดตั้งอย่างมีนัยสำคัญ สะท้อนให้เห็นว่าผู้บริโภคในพื้นที่มีแนวโน้มมองการลงทุนในโซล่าร์รูฟท็อปเป็นการลงทุนระยะยาวเพื่อผลประโยชน์ด้านพลังงานและสิ่งแวดล้อม มากกว่าการพิจารณาราคาหรือการส่งเสริมการขายในระยะสั้น ผลการศึกษายังชี้ให้เห็นถึงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้บริโภคจากการตัดสินใจซื้อแบบราคานำไปสู่การตัดสินใจที่เน้นคุณภาพ ความมั่นคง และความยั่งยืนของบริการมากขึ้น อีกทั้งยังเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ที่ช่วยขยายขอบเขตองค์ความรู้ด้านการตลาดพลังงานสะอาดในบริบทท้องถิ่น โดยเน้นความสำคัญของการพัฒนาเครือข่ายช่องทางจำหน่ายที่เข้าถึงง่าย การสื่อสารคุณค่าของผลิตภัณฑ์ และการสร้างภาพลักษณ์ที่น่าเชื่อถือของธุรกิจบริการพลังงานเพื่อเพิ่มความตั้งใจในการติดตั้งและการยอมรับเทคโนโลยีสะอาดของผู้บริโภคในอนาคต

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยพบว่า ส่วนประสมทางการตลาดบริการมีอิทธิพลต่อความตั้งใจติดตั้งโซล่าร์รูฟท็อปของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ในระดับหนึ่ง โดยตัวแปรที่มีอิทธิพลเชิงบวกและมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ช่องทางการจัดจำหน่าย และสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ส่วนตัวแปรด้านราคา การส่งเสริมการขาย บุคลากร และกระบวนการ ไม่พบอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัย ประกอบด้วย **ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ประกอบการ** 1. จากผลการวิจัยพบว่าด้านช่องทางการจัดจำหน่ายมีผลสูงสุดต่อความตั้งใจติดตั้งโซล่าร์รูฟท็อป ผู้ประกอบการควรขยายช่องทางการให้บริการทั้งในรูปแบบออนไลน์และออฟไลน์ โดยจัดตั้งศูนย์บริการในพื้นที่ที่สะดวกต่อการเดินทาง พัฒนาเว็บไซต์และแอปพลิเคชันที่ให้ข้อมูลครบถ้วนและสามารถขอคำปรึกษาได้ทันที รวมทั้งจัดบริการประเมินความ

เหมาะสมของบ้านและคำนวณผลตอบแทนการลงทุนแบบเยี่ยมสำรวจหน้างาน เพื่อลดอุปสรรคในการเข้าถึงข้อมูลและบริการ ซึ่งจะช่วยเพิ่มโอกาสในการตัดสินใจของผู้บริโภคได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2. เนื่องจากด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพมีผลอันดับสองต่อความตั้งใจติดตั้ง ผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญกับการจัดสถานที่ให้บริการให้มีความสะอาด กว้างขวาง และแสดงถึงความมืออาชีพ จัดแสดงตัวอย่างผลิตภัณฑ์และผลงานการติดตั้งจริง มีระบบเอกสารและใบเสนอราคาที่ชัดเจนเป็นมาตรฐาน พัฒนาระบบการจัดเก็บข้อมูลลูกค้าที่น่าเชื่อถือและปลอดภัย รวมทั้งจัดพื้นที่รอรับบริการที่สะดวกสบาย การสร้างภาพลักษณ์ที่น่าเชื่อถือผ่านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพจะช่วยลดความกังวลของผู้บริโภคเกี่ยวกับความน่าเชื่อถือของผู้ให้บริการและเพิ่มความมั่นใจในการตัดสินใจลงทุน **ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป** จากผลการวิจัยพบว่าปัจจัยด้านราคา การส่งเสริมการขาย คน และกระบวนการ ไม่มีผลต่อความตั้งใจติดตั้งโซล่าร์รูฟท็อปอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งอาจขัดกับสมมติฐานทางทฤษฎีและการวิจัยในบริบทอื่นๆ ผู้วิจัยในอนาคตควรทำการศึกษาเชิงคุณภาพเพื่อสำรวจเหตุผลเบื้องหลังผลการวิจัยดังกล่าว เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้บริโภคเพื่อทำความเข้าใจกระบวนการตัดสินใจอย่างละเอียด หรือการศึกษาปัจจัยบริบทเฉพาะของจังหวัดเชียงใหม่ที่อาจส่งผลต่อน้ำหนักความสำคัญของปัจจัยต่างๆ การศึกษาเชิงลึกดังกล่าวจะช่วยให้เข้าใจพฤติกรรมผู้บริโภคได้ครบถ้วนและสามารถพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาดที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน. (2558). *แผนพัฒนาพลังงานทดแทนและพลังงานทางเลือก พ.ศ. 2558–2579 (Alternative Energy Development Plan: AEDP2015)*. กรุงเทพฯ: กระทรวงพลังงาน.

จิรวัฒน์ จันทองพูน. (2566). การรับรู้คุณภาพการบริการ ความพึงพอใจ และความไว้วางใจที่มีผลต่อความตั้งใจใช้บริการติดตั้งโซล่าร์รูฟท็อปของผู้บริโภคในจังหวัดเชียงใหม่. *วารสารบริหารธุรกิจและการบัญชี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*, 6(1), 45–58.

ธนัทเทพ จิระประวัติตระกูล และ รุจิระ โรจนประภายนต์. (2562). การศึกษาโครงสร้างตลาดและพฤติกรรมตลาดในตลาดโซล่าร์รูฟท็อปในประเทศไทย. *วารสารวิชาการการจัดการภาครัฐและเอกชน*, 1(1), 57–60.

ธนัทเทพ จิระประวัติตระกูล และ รุจิระ โรจนประภายนต์. (2564). โครงสร้างตลาดและพฤติกรรมการแข่งขันในตลาดโซล่าร์รูฟท็อป. *วารสารสุทธิปริทัศน์*, 35(3), 194–199.

ธนัทเทพ จิระประวัติตระกูล สร้อยบุปผา สาตร์มูล และ ศุภวัฒน์ สุขะปรเมษฐ. (2566). โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุด้านการยอมรับเทคโนโลยีโซล่าร์รูฟท็อปของผู้ใช้ไฟฟ้าในเขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี*, 11(1), 45–48.

เริ่ม ใสแจ่ม. (2564). ปัจจัยส่วนประสมการตลาดและปัจจัยจิตวิทยาที่ส่งผลต่อการตัดสินใจติดตั้งโซล่าร์รูฟท็อปในประเทศไทย. *วารสารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์ และการสื่อสาร*, 16(3), 1–15.

สมบูรณ์ นันแก้ว พงศ์ศิริ คำขันแก้ว และ พิธากรณ์ ธนิตเบญจสิทธิ์.(2568). อิทธิพลของแรงจูงใจด้านเหตุผล แรงจูงใจด้านอารมณ์ ความน่าเชื่อถือของเจ้าของเพจ และการส่งเสริมการขายที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการซื้อแบบฉับพลันของเครื่องแต่งกายผ่านเฟซบุ๊กไลฟ์ของผู้บริโภคในเชียงใหม่. *วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่*, 3(2), 1193-1220.

อานันท์ สมทรัพย์ พงศ์ศิริ คำขันแก้ว และ พิธากรณ์ ธนิตเบญจสิทธิ์.(2568). อิทธิพลของการรู้คุณค่าผลิตภัณฑ์ ความพึงพอใจ การส่งเสริมการขายและค่านิยมในการใช้บริการที่ส่งผลต่อความตั้งใจใช้บริการซ้ำ ผู้ใช้บริการ Food Deliveryสั่งอาหารผ่านแอปพลิเคชัน Grab Foodและ LINE Manในอำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด. *วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่*, 3(2), 1221-1247.

Ahmad, N., Alias, F. A., Hamat, M., & Mohamed, S. A. (2024). Reliability analysis: application of cronbach's alpha in research instruments. *Pioneering the Future: Delving Into E-Learning's Landscap*e, 114-119.

Aras, M., Syam, H., Jasruddin, J., & Haris, H. (2017). The effect of service marketing mix on consumer decision making. *In: International Conference on Education, Science, Art and Technology* (ICESAT), 22-23 July 2017, Makassar.

Chana, P., Siripipatthanakul, S., Nurittamont, W., & Phayaphrom, B. (2021). Effect of the service marketing mix (7Ps) on patient satisfaction for clinic services in Thailand. *International Journal of Business, Marketing and Communication*, 1(2), 1-12.

Kotrlik, J. W. K. J. W., & Higgins, C. C. H. C. C. (2001). Organizational research: Determining appropriate sample size in survey research appropriate sample size in survey research. *Information technology, learning, and performance journal*, 19(1), 43.

Li, Y., & Peng, Y. (2021). Influencer marketing: purchase intention and its antecedents. *Marketing Intelligence & Planning*, 39(7), 960-978.

Lim, W. M. (2021). A marketing mix typology for integrated care: the 10 Ps. *Journal of Strategic Marketing*, 29(5), 453-469.

Pilakaew, T., Thanitbenjasith, P., & Kamkankaew, P. (2024). The Impact of Consumer Perceptions of Privacy and Security Risks on Re-purchasing Intention for Online Shopping in Chiang Mai Province, Thailand. *International Journal of Sociologies and Anthropologies Science Reviews*, 4(6), 531–542.

Praesri, S., Meekun, K., Lee, T. J., & Hyun, S. S. (2022). Marketing mix factors and a business development model for street food tourism. *Journal of Hospitality and Tourism Management,* 52, 123-127.

Rausch, T. M., & Kopplin, C. S. (2021). Bridge the gap: Consumers' purchase intention and behavior regarding sustainable clothing. *Journal of cleaner production*, 278, 123882.

Simanjuntak, O. D. P., Toni, N., Faris, S., Matondang, S., & Dalimunthe, M. I. (2024). A marketing mix perspective as antecedents of students' decisions: Evidence from five universities in Indonesia. *Calitatea*, 25(199), 65-73.

Thai Digital Energy Development. (2024). *โครงการ "Smart University" / "Smart City"*. เรียกใช้เมื่อ 24 สิงหาคม พ.ศ.2568 จาก https://www.tded.co.th/th/home#smart-university

Tho'in, M., Muliasari, D., & Putri, S. A. R. (2021). An analysis of customer satisfaction levels in islamic banks based on marketing mix as a measurement tool. *Annals of the Romanian Society for Cell Biology*, 25(1), 2004-2011.

Wang, X. (2023). The Effect of Service Marketing Mix (7Ps) on Purchase Intention in the Script Killing Industry. *Academic Journal of Management and Social Sciences*, 4(2), 57-62.

Zhu, P., Liu, Z., Li, X., Jiang, X., & Zhu, M. X. (2023). The influences of livestreaming on online purchase intention: examining platform characteristics and consumer psychology. *Industrial Management & Data Systems*, 123(3), 862-885.

COPING WITH TEST ANXIETY: A PHENOMENOLOGICAL EXPLORATION OF THAI UNIVERSITY STUDENTS' EXPERIENCES WITH THE HSK EXAM FROM A SOCIOCULTURAL PERSPECTIVE*

Yuanai Li[1] and Warisa Asavaratana[2]

[1-2]Department of Eastern Languages, Faculty of Humanities, Kasetsart University, Thailand

Corresponding Author's Email: warisa.as@ku.th

Received 29 September 2025; Revised 3 October 2025; Accepted 5 October 2025

Abstract

Under the background of globalization, HSK is becoming more and more important in Thailand. HSK has become the key to study abroad and employment, but it also brings test anxiety challenges. This study uses the phenomenological method to explore the anxiety experience of Thai university students in HSK examination from the perspective of social and cultural theory. In the form of in-depth interviews, 16 university students from 10 different universities were interviewed. The results show that their anxiety is diverse and closely related to social and cultural background. Based on this, the study puts forward targeted suggestions to provide support and strategies for Thai students' HSK preparation.

Citation:

* Yuanai Li and Warisa Asavaratana. (2025). Coping With Test Anxiety: A Phenomenological Exploration Of Thai University Students' Experiences With The Hsk Exam From A Sociocultural Perspective. Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(6), 447-467.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

Keywords: HSK, Thai University Students, Phenomenological Exploration Sociocultural Theory, Test anxiety

Introduction

In the 21st century, the accelerating pace of globalization, coupled with China's rising comprehensive national power, has positioned Chinese language education as a subject of global significance. Thailand exemplifies the successful development of Chinese education, serving as a notable model not only within Asia but also for other regions. A cornerstone of this educational landscape is the Hanyu Shuiping Kaoshi (HSK), which has become a pivotal metric for assessing the Chinese proficiency of Thai learners.

Despite these achievements, a critical gap persists in understanding the lived experiences of Thai university students navigating the HSK examination. While the test's importance is widely acknowledged, there is a scarcity of in-depth, systematic inquiry into the psychological challenges it presents, particularly test anxiety, and the underlying socio-cultural dimensions that shape this phenomenon. Current literature often lacks a focused analysis of the specific manifestations of anxiety throughout the preparation and testing phases, the coping strategies students employ, and, crucially, how their socio-cultural background informs these experiences.

To address this gap, this study adopts a phenomenological approach, framed within socio-cultural theory, to explore the essence of Thai university students' HSK test anxiety. Moving beyond mere description, this research aims to analytically uncover the socio-cultural factors embedded within their anxiety narratives. The findings are expected to serve a dual purpose: firstly, to offer targeted psychological support and culturally adaptive strategies for Thai HSK candidates, thereby enriching the field of language test anxiety research; and

secondly, to provide theoretical insights and practical guidance for the ongoing refinement of Chinese language pedagogy and assessment in Thailand.

Objectives

The research objectives of this study are as follows:

1. In order to study the anxiety performance and coping strategies of Thai University students in HSK examination.

2. In order to study the social and cultural factors behind the HSK test anxiety experience of Thai University students.

Literature Review

1. Chinese Test Anxiety and Its Impact

Test anxiety is recognized as a significant form of “academic anxiety” in educational contexts by Cassady (2010). It is conceptually defined as an unpleasant state characterized by tension, apprehension, worrisome thoughts, and autonomic nervous system activation when facing evaluative situations , Spielberger(1972). According to the Self-Referent Executive Processing (S-REF) model, test anxiety arises from executive regulatory processes that deal with evaluative threats and is sustained through maladaptive behaviors such as procrastination or avoidance of practice (Putwain, 2019; Zeidner & Matthews, 2005). These mechanisms lead to negative outcomes including attentional shifts, failure to apply study skills effectively, intrusive thoughts, and loss of motivation.

Test anxiety is widely understood to comprise two key dimensions: worry and emotionality (Zeidner, 2014). Worry, the cognitive component, involves concerns about being evaluated, fear of failure, and the consequences of poor performance (Cassady, 2010; Sarason, 1984; Zeidner, 2014). Emotionality, the affective-physiological component, encompasses perceived

autonomic reactions such as increased heart rate and tension (Sarason, 1984; Zeidner, 2014). Sarason (1984) notably highlighted that test anxiety can trigger both physiological and psychological reactions-such as accelerated heartbeat and inattention-which impair response speed and accuracy and may even lead to avoidance behaviors, thereby significantly impacting test performance.

Emerging research has begun to explore these dynamics in the context of Chinese language testing. For example, Bao Huan (2014) found that anxiety among American university students learning Chinese was not significantly related to gender or grade level, but was associated with length of study and academic major, with test difficulty and examination environment identified as common anxiety triggers. Similarly, a study by Zanabuguli Abulizi (2021) on Xinjiang international students indicated that anxiety surrounding the HSK Level 6 was prevalent and linked to learning duration and discipline type, underscoring the need for interventions aimed at improving the testing environment.

While these studies provide valuable initial insights, there remains a limited engagement with broader, contemporary theoretical frameworks of test anxiety, particularly from a cross-cultural perspective. Current literature on Chinese test anxiety lacks sufficient integration of recent socioculturally-grounded anxiety research (post-2018). Furthermore, the distinct sociocultural and educational circumstances of Thai university students-a population for whom the HSK carries significant academic and professional weight-have not been thoroughly investigated through a phenomenological lens that accounts for the interplay between cognitive-affective dimensions of anxiety and their unique cultural context.

2. The research status of HSK examination in Thailand

Zhang Jiaying (2021) pointed out that the relevant research in Thailand mostly focused on HSK error analysis, textbook comparison and examination form comparison, and lacked in-depth discussion on test anxiety. Zhang Ruifang

and Yang Yisheng (2014) confirmed that Chinese learning anxiety was negatively correlated with HSK scores, but did not focus on highly educated learners in a non-target language environment.

The existing research rarely examines the HSK test experience of Thai university students from the perspective of sociocultural theory, especially lacks a phenomenological analysis of the anxiety generation mechanism in a non-target language environment, and it is urgent to conduct interdisciplinary exploration in combination with sociocultural theory.

3. The combination of sociocultural theory and phenomenological method

Vygotsky (1978) proposed that cognitive development is achieved through social interaction mediated by cultural tools, and his' zone of proximal development' theory reveals that test tasks may cause anxiety when they exceed individual abilities. Engeström (2014)' s activity system theory further points out that the contradiction between test rules and real language practice may aggravate emotional reactions.

The phenomenology of Husserl (2006) emphasizes the intuition and reflection of subjective experience. Combined with social and cultural theory, it can deeply reveal the anxiety experience and social and cultural roots of Thai examinees in HSK examination, and provide a new perspective for teaching practice.

Methodology

The purpose of this study is to explore the anxiety experience of Thai university students in HSK examination, using qualitative research paradigm, taking phenomenological method as the core, and integrating the analysis perspective of social and cultural theory.

1. Phenomenological research method

The phenomenological research method is a qualitative research method. Its philosophical foundation originates from Husserl and others, emphasizing the return to the thing itself, through the in-depth description and reflection of individual life experience, to reveal the essential structure and significance of the phenomenon (Husserl, 2015).This study uses semi-structured interviews to collect the HSK test experience of Thai university students, and analyzes the text according to the phenomenological steps to reveal the deep structure and common essence of their anxiety experience.

2. An analytical framework of sociocultural theory

The sociocultural theory was proposed by Vygotsky (1978), emphasizing that the development of advanced psychological functions stems from intermediary activities in social and cultural contexts. The theory holds that cognition and emotion do not exist in isolation, but are formed and developed through cultural tools (such as language and examination system), social interaction (such as teacher-student and peer interaction) and rules in specific activity systems.

This study uses the core concepts of social and cultural theory to analyze the shaping and mitigation mechanism of test requirements, cultural tools and social support systems on Thai university students' HSK test anxiety.

3. Conceptual Framework

This study uses phenomenological research methods to explore the anxiety experience of Thai university students when they participate in the Chinese Proficiency Test (HSK). The phenomenological research method focuses on analyzing the individual's subjective experience, and comprehensively describes the anxiety state of Thai university students in the HSK test through in-depth interviews and other means. This study follows the principles of scientificity and rigor, and is divided into multiple steps such as determining research questions and design, designing interview outlines, sample

selection and research object determination, data collection and coding analysis, and summary to ensure the systematicness and effectiveness of the research. The specific research flow chart is as follows (Figure 1):

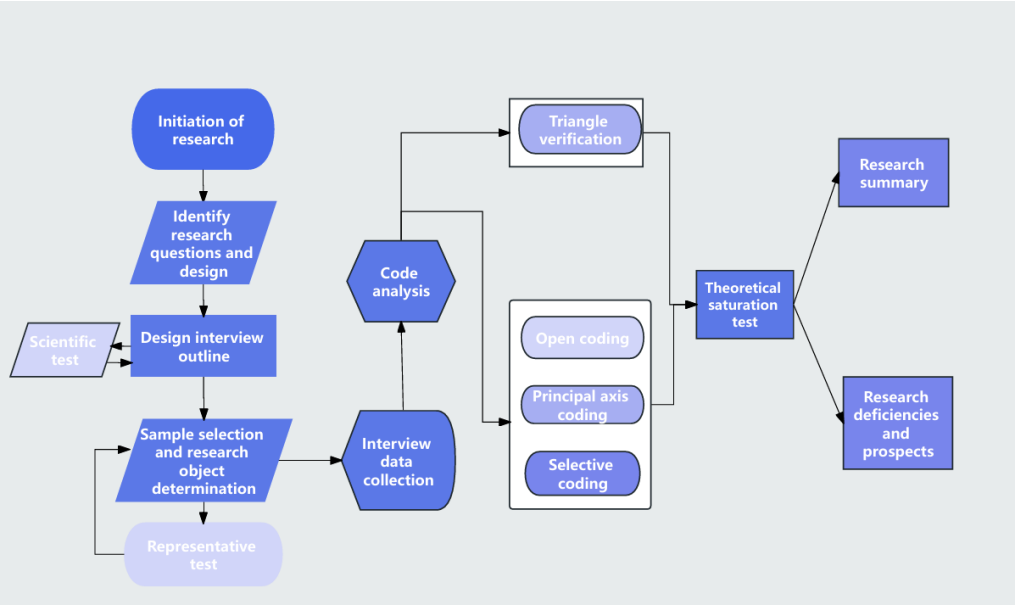

Figure 1 Research process chart (Source: Constructed by the researcher)

4. Participant Selection and Ethical Considerations

This study employed a purposive sampling strategy to select 16 Thai university students (10 females, 6 males) who had taken the HSK Level 4 or above. Participants were primarily senior undergraduates from 12 different universities across Thailand (e.g., Chulalongkorn University, Chiang Mai University, Mahidol University), representing diverse academic disciplines including Chinese Language, International Business, and Hospitality Management. Selection criteria required participants to have self-reported significant HSK test anxiety and be willing to share their experiences in depth. Recruitment was conducted through university departments, HSK training

centers, and public advertisements to ensure diversity. The sample size was determined by data saturation.

Ethical rigor was maintained through informed consent procedures, ensuring participants understood the research purpose and their rights. Beyond anonymizing names, specific university affiliations are not disclosed in findings to prevent deductive disclosure, thus strengthening confidentiality. The researcher maintained reflexivity regarding their positionality throughout the process. While coding techniques were used for data management, the study's core methodology remains phenomenological, focused on elucidating the essential structures of the participants' lived experiences of test anxiety.

Results

1. Data Analysis Process

1.1 Data collation and preprocessing

In this study, interview data were collected by means of full recording to ensure the integrity and accuracy of information. In the data collation stage, the interview recordings are first transcribed verbatim into text. During the transcription process, special attention is paid to the non-verbal information such as the emotional changes and tone of the interviewees. These annotations provide important clues for subsequent analysis.

After the transcription is completed, the text data is systematically sorted out to eliminate the content that is less relevant to the research topic, such as chat topics, repetitive expressions, etc. At the same time, in order to protect the privacy of the respondents, anonymization measures are adopted, and the coding system is used to replace the real identity information, and the specific details that may expose the personal identity are hidden.

1.2 Data Analysis Process

This study employed a qualitative analysis approach, integrating a phenomenological perspective with grounded theory coding techniques, facilitated by NVivo 15 software. The analysis proceeded through three stages, with a constant focus on capturing the participants' lived experiences.

The process began with open coding, where we immersed ourselves in the interview transcripts to identify initial concepts. We approached the data openly, tagging every meaningful statement related to the participants' experiences. This resulted in 1,458 initial references. Through constant comparison, these were consolidated into 134 specific codes and further synthesized into 20 broader conceptual categories. For instance, statements like “my hands were shaking when I saw the writing question” were coded as “physiological reactions,” while concerns about *“needing the HSK 5 certificate to get a good job in a Thai-Chinese company”* were grouped under “career pressure.”

Subsequently, axial coding was conducted to connect these categories and explore their relationships. We moved beyond description to understand how different aspects of the experience interacted. Five main dimensions emerged from this analysis:

The Sociocultural Value of HSK: Anxiety was closely linked to the test's role as a form of symbolic capital. Participants viewed the certificate not just as a test result but as a crucial key to future opportunities, such as higher salaries and prestigious jobs, intensifying the stakes.

Learning as a Social Practice: Preparation was not an isolated activity but a socially embedded one. Pressure came from peers and family, while support was found in study groups. As one participant noted, “My friend passed HSK 5 first, which pushed me to study harder, but also made me more nervous.”

Navigating Systemic Challenges: Anxiety was often triggered by the institutional rules of the test itself, particularly the intense time pressure in the reading and writing sections, and the broader requirement of the certificate by Thai employers.

Finally, through selective coding, we identified the core narrative that integrates the entire analysis. The central story that emerged is one of "Navigating High-Stakes Cross-Cultural Identity." For these Thai students, preparing for and taking the HSK was more than a simple academic task; it was a complex practice where personal ambition, family expectations, and career aspirations converged. The anxiety they experienced was the embodied essence of this high-stakes negotiation, where a test score became deeply intertwined with their evolving identity and future prospects in a globalized context.

Table 1 Visualization of coding process

Core coding	Spindle coding	Open coding example	Social and cultural theory relevance
The intermedia-ry transmission mechanism of symbolic capital	The learning interme-diary system in social practice	Examination resources support, teaching support, technical assistance, cultural infiltration	Intermediary tool theory, social practice community
	Social and cultural influence and pressure source	Family expectations, employment threshold, peer incentives	Cultural and historical activity theory, cognitive distribution theory
	Social structural drivers	Economic ties, education system,	Capital theory, institutional practice

		cultural capital	theory
The Regulating System of Intercultural Communities of Practice	Multidimensional representation of test anxiety	Physiological reaction, psychological state, behavior performance.	Body-mind interaction theory, situated cognition theory
	Individual test anxiety coping strategies	Psychological adjustment, resource integration, social support	Zone of Proximal Development Theory, Distributed Cognition Theory
The dynamic negotiation of cultural identity	The cultural construction of cognition and behavior	Career Development, Cultural Identity, Perfectionism	Instrumental motivation theory, cultural identity theory

Based on the above contents, we can conclude that these three characteristics form an explanatory closed loop: the symbolic capital system constructs the social value coordinates of the examination, the cross-cultural practice provides specific adjustment scenarios, and the cultural identity reveals the deep psychological motivation of the individual coping mechanism, which together constitute the explanatory model of HSK test anxiety from social structure restriction to individual active coping.

2. Theoretical Model Development

2.1 Construction of theoretical model

Building upon the core categories identified through selective coding, we propose a theoretical model to elucidate the social and cultural dynamics of HSK test anxiety among Thai university students. This model, termed the " Three-Layer Dynamics Model of Cross-Cultural Test Anxiety," is structured

around three interconnected layers: the Symbolic Capital Structure, the Cross-Cultural Practice of Adjustment, and the Cultural Identity Dynamics.

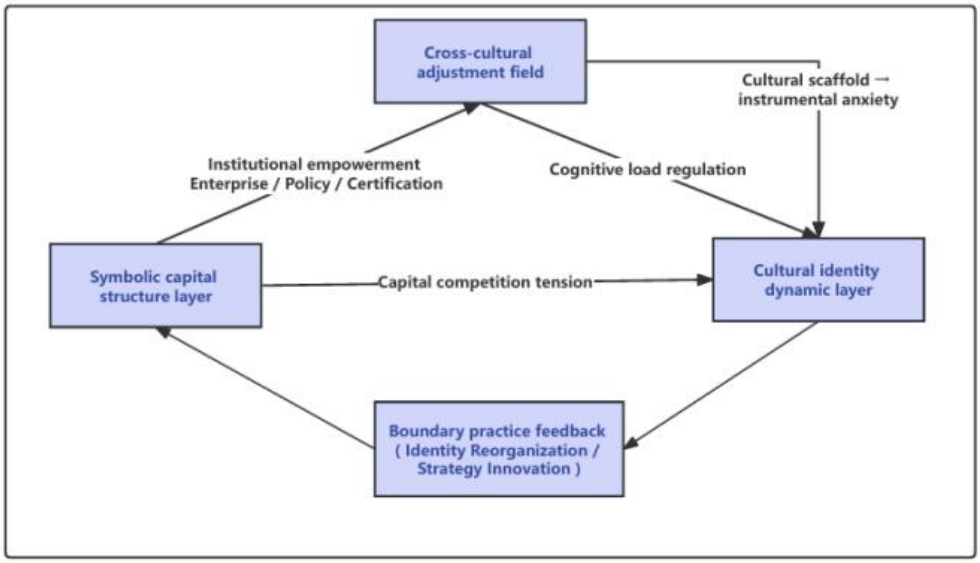

Figure 2 Theoretical model diagram (Source: Constructed by the researcher)

The model illustrates that test anxiety is not merely an individual psychological state but a manifestation of complex social forces. The dynamic process unfolds as follows:

1. The Symbolic Capital Structure Layer forms the foundation, where the HSK certificate is institutionally empowered as valuable "symbolic capital." This is not an abstract concept but is experienced by students as intense pressure rooted in tangible goals. Empirical data reveals this as anxiety about future "career advancement" (e.g., "HSK is a ticket to a good job in a Sino-Thai company"), "academic opportunities" (e.g., "I need HSK 5 for a scholarship"), and meeting " family expectations" . This layer generates what we term "instrumental anxiety," where the test is perceived as a critical gatekeeper to life opportunities.

2. This anxiety propels learners into the Cross-Cultural Practice of Adjustment Layer. Here, students are not passive victims but active agents

employing various strategies to navigate the demands of the test. This aligns with their reported practices of “cognitive load regulation” (e.g., creating strict study schedules to manage vast vocabulary), seeking “cultural scaffolding” (e.g., using Chinese media to build contextual understanding), and engaging in “boundary practice” (e.g., participating in online Chinese communities). These practices represent their creative and strategic responses to the pressure from the structural layer.

3. These ongoing practices, in turn, fuel the Cultural Identity Dynamics Layer. The process of preparing for and confronting the HSK exam forces a re-evaluation of the self in relation to Chinese culture. This goes beyond simple test performance, triggering a process of “identity negotiation.” For some, success enhances a sense of “cultural belonging” and competence. For others, struggle may lead to temporary “identity confusion.” The final outcome is often “strategy innovation” and a form of “identity reorganization,” where students develop a more complex, nuanced personal and professional identity that incorporates Chinese language skills as a core component.

In essence, the “anxiety” experienced by Thai students is the lived, emotional catalyst in this dynamic. It is the felt tension between the institutional value of the HSK certificate and their personal journey of cross-cultural learning and identity formation. This model posits that anxiety is not an endpoint but a transformative force within the cross-cultural educational experience.

2.2 Theoretical saturation test

This study follows the grounded theory methodology and constructs a' symbolic capital intermediary-cross-cultural practice community adjustment-cultural identity ternary dynamic model’ through three-level coding. In order to verify the theoretical saturation of the model, we conducted the following tests:

Model coverage verification: 15 % of the interview text is reserved as a test sample, and two rounds of cross-cycle coding analysis are performed. The results show that 98.6 % of the open coding in the original data is effectively covered, the correlation category remains stable, and the core category interpretation fissure rate is zero, reaching the theoretical saturation state.

The verification of the dynamic interaction mechanism: The continuous comparison method and the triangle verification method are used to construct the conditional matrix to analyze the typical interaction scenarios. It is found that the direction of the three dimensions is characterized by two-way feedback and is significantly adjusted by the cultural context. Data triangulation, method triangulation and researcher triangulation all verify the stability of the path. The time series analysis method identifies three types of co-construction trajectories and shows the dynamic evolution process of the three dimensions.

Negative case investigation: All interview materials were carefully screened and verified by the three-level coding system. No category contradiction or path fracture was found. Due to the institutional homogeneity of the research sample and the dynamic adjustment ability of the theoretical model, the explanatory closure of the theoretical model of this study has reached the saturation requirement.

3. Research Findings on HSK Test Anxiety

This section will briefly review the research background, purpose and significance, and elaborate on the content structure of this chapter, that is, research findings and specific recommendations based on these findings. The purpose of this study is to deeply understand the anxiety experience of Thai university students in HSK examination, identify the main factors affecting anxiety, and propose effective coping strategies through phenomenological research methods and social and cultural theory perspectives. Through these findings, we aim to provide practical suggestions for educators, students and

families in order to improve Thai students' Chinese learning and HSK test performance.

3.1 Thai university students' HSK test anxiety experience

Before in-depth discussion of the research findings, it is necessary to first outline the universality and specific performance of Thai university students' anxiety in the HSK examination as the cornerstone of subsequent analysis. This anxiety was particularly evident during the preparation period, and almost all respondents expressed varying degrees of concern and stress. Their anxiety experience is not only limited to the psychological level, but also accompanied by a series of physical reactions, such as sweating, rapid heartbeat, insomnia, etc. These reactions significantly affect students' preparation efficiency and test performance. Therefore, a comprehensive understanding of Thai university students' HSK test anxiety is very important for the subsequent analysis of the causes of anxiety and the proposed coping strategies.

3.2 The Causes of Thai university Students' HSK Test Anxiety

Through the coding and analysis of the interview content, this study identifies six main sources of Thai university students' HSK test anxiety:

Personal factors: Students' self-cognition, Chinese foundation and psychological adjustment ability are important internal factors affecting anxiety level.

Some students have obvious anxiety in the process of preparation and examination because of their lack of confidence in their Chinese level or overestimation of the difficulty of the examination.

Preparation: Whether the preparation is sufficient is directly related to the degree of students' anxiety.

Students with insufficient preparation, poor time management or poor implementation of the review plan are more likely to fall into anxiety due to concerns about test performance.

Concerns about test results: HSK scores are closely related to academic development and employment opportunities. Especially in the context of the widespread attention paid to the test in Thai society, students' excessive concern about the test results has become a key factor in exacerbating anxiety.

Family and social pressures: The family's expectation of academic performance, the social competition environment and the surrounding people's attention to the HSK test have all shaped and amplified the students' anxiety experience to a certain extent.

Educational environment and cultural background: Thailand's competitive education system strengthens the screening function of the examination. Students are in a high-pressure learning atmosphere for a long time, and it is easy to regard the HSK examination as an important barrier affecting future development, which in turn generates persistent anxiety.

Construction of social and cultural cognition: In the social and cultural context of Thailand, HSK test scores are often regarded as an important symbol to measure individual Chinese ability and social competitiveness. This kind of social consensus deepens students' cognitive burden on the meaning of examination and further induces anxiety.

To sum up, the sources of HSK test anxiety of Thai university students are multi-dimensional and interactive, involving multiple levels of individual cognition, behavioral preparation, social expectation and cultural construction, which need to be dealt with systematically.

3.3 The coping strategies of Thai university students' HSK test anxiety

Based on the perspective of intermediary regulation of social and cultural theory, Thai university students show the dual adjustment path of individual strategy and social and cultural mechanism in the response to HSK test anxiety.

Coping strategies at the individual level: In the preparation stage, students mainly through three ways to alleviate anxiety : one is the physical

and mental adjustment techniques, such as deep breathing, meditation and relaxation training, to ease the physiological tension; second, attention transfer activities, such as listening to music, watching short videos and other short-term relaxation methods; third, physical adjustment, through sports activities to enhance psychological resilience. During the exam, students are more likely to use rapid relaxation techniques (such as mindfulness meditation, muscle relaxation) to maintain emotional stability.

The moderating effect of social and cultural intermediary mechanism: Sociocultural factors have a moderating effect on anxiety through three types of mediating tools:

Cultural tools: Systematic Chinese courses help students familiarize themselves with the content and form of examinations, and reduce their anxiety about the unknown through structured learning;

Social relations: the teacher's preparation guidance and the family's emotional support constitute a social support, enhancing students' sense of control and security;

Mental symbols: Positive self-dialogue and cognitive reconstruction help students adjust their interpretation of the meaning of the test and reduce negative expectations.

Through the summary and analysis of Thai college students' HSK test anxiety coping strategies, we find that these strategies can alleviate students' anxiety and improve learning efficiency to a certain extent. The specific effects include:

Relieve stress: Relaxation techniques such as deep breathing and meditation can help students reduce the pressure of preparing for exams and restore their energy.

Improve learning efficiency: Through reasonable time management and learning method selection, students can make more effective use of time and improve learning efficiency.

Self-confidence Enhancement: Positive self-talk and family support can enhance students' self-confidence and make them braver to face exam challenges.

Promoting mental health: Participation in sports activities and social activities can improve students' mental health and enhance their resilience.

Discussion

This study set out to explore the lived experiences of HSK test anxiety among Thai university students through a socio-cultural lens. Our findings reveal that this anxiety is not merely an individual psychological response but a complex phenomenon deeply embedded within a web of social, cultural, and institutional forces. This perspective marks a departure from prior research on Chinese language testing in Thailand, which has predominantly focused on pedagogical techniques like error analysis (Zhang, 2021), and complements the extensive body of work on test anxiety in other high-stakes exams like TOEFL and IELTS by situating the emotional experience within a specific non-Western, cross-cultural context.

The constructed theoretical model of “ symbolic capital-cross-cultural practice-cultural identity” provides a framework for understanding this complexity. It elucidates how the institutional power of the HSK certificate, as a form of symbolic capital governing access to career and academic opportunities, generates profound “ instrumental anxiety.” This finding resonates with the pressures documented in global testing cultures but is uniquely intensified by the specific socio-economic dynamics of Thailand's relationship with China. Learners then navigate this anxiety through active cross-

cultural practices-such as forming study groups and consuming Chinese media-which serve as both coping mechanisms and sites for identity negotiation. Ultimately, the anxiety experienced is reframed as the emotional catalyst in an ongoing process of acculturation and the construction of a globalized professional identity.

However, this study has several limitations that must be acknowledged. Firstly, the phenomenological approach and modest sample size, while yielding rich qualitative insights, limit the generalizability of the findings. The experiences of our participants, primarily senior university students, may not fully represent those of working professionals or younger learners. Secondly, while the proposed theoretical model is insightful, it remains exploratory. Its constructs, particularly the dynamics of " cultural identity," require further empirical validation and refinement through future research employing different methodologies, such as longitudinal studies. Finally, the study's focus on the socio-cultural dimension, while a strength, may have come at the expense of a detailed analysis of other relevant factors, such as specific personality traits or prior language learning history, which also interact with test anxiety.

Despite these limitations, this study contributes to the field by offering a nuanced, context-specific understanding of HSK test anxiety. It moves beyond a deficit view of anxiety as a mere impediment to instead highlight its role as a dynamic force within the cross-cultural learning process. The findings suggest that support for test-takers should extend beyond traditional study skills to include discussions on managing socio-cultural pressures and facilitating healthy identity negotiation, a recommendation that may hold value for educators in various high-stakes language testing contexts.

Recommendation

Based on the findings, this study offers targeted recommendations for Thai universities and researchers.

5.1 Practical Recommendations

For Thai universities and language institutes:

Curriculum Enhancement: Integrate discussions on the socio-cultural value of HSK and anxiety management directly into preparation courses, moving beyond pure language instruction.

Student Support Systems: Establish culturally-sensitive counseling and peer-mentoring programs that address test-specific stress and incorporate cognitive load regulation techniques.

Resource Development: Leverage technology by officially recommending high-quality learning apps and creating instructor-moderated online forums to reduce isolation and foster peer support.

5.2 Future Research

Subsequent studies should:

Employ longitudinal designs to track the dynamic evolution of anxiety.

Conduct cross-cultural comparisons within ASEAN to identify universal versus culture-specific anxiety factors.

Develop and test interventions, such as theory-based workshop series, through action research in Thai universities.

These coordinated efforts can transform theoretical insights into actionable support, creating a more effective and psychologically sustainable learning environment for Thai Chinese language students.

References

Ahmed, R., Vveinhardt, J., Meeai, Y., & Jalees, T. (2015). *Impact of the work related stress and job burnout in private educational institutions and universities*. Available at SSRN 2708508.

Bao, H. (2014). *A study on Chinese test anxiety* [Master's thesis, Nanjing University].

Engeström, Y. (2014). *Learning by expanding: An activity-theoretical approach to developmental research*. Cambridge University Press.

Feiya xiao, F., Sun, L., Zeng, Y., & Zhan, J. (2023). Examining the association between two aspects of grit and test anxiety among Chinese University students. *Current Psychology,* 42(13), 10977-10986.

Husserl, E. (2006). *Logical investigations* (Vol. 2). London: Routledge.

Sarason, I. G. (1984). Stress, anxiety, and cognitive interference: Reactions to tests. *Journal of Personality and Social Psychology*, 46(4), 929–938.

Vygotsky, L. S. (1978). *Interaction between learning and development.* In Mind in society: The development of higher psychological processes (pp. 79–91). Harvard University Press.

Zhang, J. Y. (2021). *Teaching design of the most commonly used Chinese characters in the elementary stage of HSK* [Master's thesis, Jilin International Studies University].

Zhang, R. F., & Yang, Y. S. (2014). Correlation analysis between foreign students' Chinese learning anxiety and HSK test scores. *Journal of Inner Mongolia Normal University (Natural Science Edition)*, 40(2), 212–216.

Zanaibuguli · Abulizi. (2021). *A study on HSK level 6 test anxiety among international postgraduate students in China* [Master's thesis, Xinjiang Normal University].

RESEARCH ON THE INFLUENCE OF TEACHER SATISFACTION IN THE DIGITAL TRANSFORMATION OF SHANDONG HUAYU UNIVERSITY OF TECHNOLOGY, CHINA*

Di Pan

Graduate School of human science, Assumption University, Thailand

Corresponding Author's Email: sweet_0518@126.com

Received 15 October 2025; Revised 21 October 2025; Accepted 23 October 2025

Abstract

This research article aims to:collect data from 532 full-time teachers at Shandong Huayu Institute of Technology, a private higher education institution in China, to examine the key factors influencing teachers' job satisfaction (TJS);explore the impact of six specific factors-Management Style (MS), Regulation of Emotion in the Self (RES), Result Feedback and Motivation (RFM), Work Environment (WE), Self-emotional Appraisal (SEA), and Respect (R)-on teachers' job satisfaction;verify the effectiveness of a 14-week strategic intervention in improving the identified influencing factors and teachers' job satisfaction.The data were analyzed by:Multiple linear regression analysis, which was used to examine the relationship between the six influencing factors (MS, RES, RFM, WE, SEA, R) and teachers' job satisfaction (TJS), and to determine the explanatory power of the model and the strength of the impact of each factor; Paired sample t-tests, which were used to compare the pre-intervention and post-intervention scores of all

Citation:

* Di Pan. (2025). Research On The Influence Of Teacher Satisfaction In The Digital Transformation Of Shandong Huayu University Of Technology, China.
Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(6), 468-490.;
DOI: https://doi.org/10.
https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

variables (the six influencing factors and TJS) to verify whether there were statistically significant differences after the intervention.The results of the research were:1.Multiple linear regression analysis showed that all six variables (MS, RES, RFM, WE, SEA, R) had a significant positive influence on teachers' job satisfaction (TJS), and the regression model explained 57.2% of the variance in TJS (R^2=0.572). Among the six factors, Regulation of Emotion in the Self (RES) had the strongest impact (**β**=0.467), followed by Self-emotional Appraisal (SEA) (**β**=0.359), and then Respect (R), Management Style (MS), Work Environment (WE), and Result Feedback and Motivation (RFM) in sequence.2.After the implementation of the 14-week strategic intervention (which included group guidance, consultation, improved communication, policy optimization, and improved working conditions), post-intervention data revealed significant improvements in all variables, including the six influencing factors (MS, RES, RFM, WE, SEA, R) and teachers' job satisfaction (TJS).3.Paired sample t-tests confirmed that there were statistically significant differences ($p < .01$) between the pre-test and post-test scores of all variables, further verifying the effectiveness of the intervention in enhancing the relevant factors and teachers' job satisfaction.

Keywords: Teachers' Job Satlsfactlon, Management Style, Regulation of Emotion in the Self, Result Feedback and Motivation, Work Environment, Respect, Self-emotional appraisal.

Introduction

Education, as the "bone tissue" of the social system architecture, often lags behind the effectiveness of digital transformation in other fields. The emergence of new technologies breaks the original balance of educational technology orientation, gives new impetus to the construction of educational ecology, and puts forward new requirements for educational subjects, including digital literacy of teachers and students, technology-driven individualized

teaching and personalized learning, digital leadership that educational administrators should possess, and various abilities to adapt to digital survival and challenges. To sum up, the digital transformation of basic education must be based on the digital application ability of education subjects and integrated into every stage of basic education construction, so as to promote the digital transformation of basic education in strategic planning, governance model, system framework, education mechanism and evaluation methods. Teacher satisfaction will directly reflect the effectiveness of the digital transformation of education, and is the main basis or reference index affecting the development of teachers' digital development, teacher team construction and other related policies. Studies have shown that the factors affecting teachers' job satisfaction not only include the number and workload of work items, but also are affected by many factors. For example, it is influenced by teacher-level factors and school-level factors. Including individual factors (teaching age, gender, education background, age) and external factors (work reward, work pressure, work environment, social recognition, student quality, colleague relationship and teacher-student relationship) (Collie, R. J., Shapka, J. D., & Perry, N. E. 2012, Skaalvik, E. M., & Skaalvik, S. 2011), internal factors (teachers' personal development, independent professional development, work interest, teaching efficacy, work involvement, etc.) These include excessive intervention in teacher teaching by schools, lack of respect for teacher professionals, unequal distribution of resources, excessive teaching and non-teaching workloads, complex assessment and accountability systems, and excessive work pressures. In order to improve teachers' happiness, enthusiasm and confidence, OECD member countries have taken a variety of improvement measures. Therefore, even though a number of laws and policies have been introduced to protect the rights and interests of teachers, the teachers' group, as a group composed of individuals with different abilities and needs, is bound to fail to fully understand and solve some specific demands of teachers, which will weaken

the satisfaction of teachers' work. Therefore, it is necessary to increase the research and analysis of teachers' job satisfaction.

Objectives

The research objectives of this study are as follows:

1. To examine the significant impact of six variables-management style, self-emotional appraisal, regulation of emotion in the self, work environment, respect, and result feedback and motivation-on job satisfaction among faculty members in higher education institutions;

2. To evaluate the current levels of these factors and overall job satisfaction at Shandong Huayu Institute of Technology; and based on empirical findings, to design and implement a comprehensive strategic intervention aimed at enhancing these dimensions.

3. To identify changes in the levels of these variables and in teacher job satisfaction before and after the intervention, thereby assessing the effectiveness of the proposed strategic plan.

Literature Review

Recent scholarship increasingly underscores the multifaceted influences on teacher job satisfaction, moving beyond simplistic models to integrate organizational, emotional, and motivational variables. First, organizational conditions such as management style and work environment serve as foundational predictors of TJS. For example, teachers' satisfaction is strongly tied to leadership practices, school climate, and perceptions of autonomy and support (e.g., "Teacher job satisfaction: the importance of school working conditions," 2019). Result feedback and motivation likewise emerge as critical mechanisms linking performance to rewards: constructive feedback has been shown to enhance teacher satisfaction in refugee primary schools (Namuyonga

& Lukman Abiodun, 2024) and more broadly, teacher motivation is positively correlated with job satisfaction across diverse contexts (e.g., Teacher motivation and satisfaction studies).

At the individual level, emotional processes act both as mediators and moderators. Self-emotion appraisal and regulation of emotion in the self (allow teachers to interpret and manage emotional demands of teaching. A meta-analysis confirmed that effective emotional regulation strategies, such as deep acting, significantly boost teacher well-being and job satisfaction (The Impact of Emotion Regulation Strategies on Teachers' Well-Being, MDPI). Moreover, emotional regulation difficulties are negatively related to performance outcomes (Difficulties among Teachers' Emotional Regulation, PMC) and can exacerbate burnout, undermining satisfaction.

Respect-the sense of being valued and recognized by the institution, colleagues, and students-is another potent driver. Maslow's esteem needs theory implies that respect and recognition occupy a central place in motivational hierarchies. Empirical studies show that feelings of belonging, respect, and fair treatment strongly correspond to higher satisfaction and lower turnover intentions (Teachers' job demands, resources and their job satisfaction, 2023).

Taken together, these elements intersect: organizational supports and motivational systems provide the structural backbone; emotional capacity enables teachers to respond adaptively to stressors; respect sustains identity and belonging; and together, they contribute to heightened teacher job satisfaction.

Methodology

This strategic research aims to implement effective strategic planning for a private university in northern China. The main objective is to enhance teachers' job

satisfaction. By means of meetings and interviews, the connection between teachers and the organization will be strengthened, and issues such as school policies and working environments will be changed, ultimately improving teachers' job satisfaction. The research design is summarized as follows:A total of 532 teachers participated in the study. There were 279 females (52.4%) and 253 males (47.6%). The results show that the majority of the respondents are female.

This study adopts a cross-sectional framework and employs a combined strategy, merging both qualitative and quantitative techniques. Data will be collected by distributing questionnaires through both online and offline channels. highlights that a cross-sectional design involves sampling from multiple demographic groups and making comparisons, thereby enabling researchers to effectively gather the required data. This research comprises three main phases: the pre-strategic planning phase, the strategic planning phase, and the post-strategic planning phase. The preliminary phase of strategic planning is centered on evaluating the existing conditions and determining the necessity for transformation, which lays the groundwork for developing the strategy in the following phase. The strategic planning phase involves implementing a series of measures, while the post-strategic planning phase evaluates and discusses the outcomes. Throughout the action research process, the researcher serves as an external observer of the strategic planning practices, ensuring the objectivity and impartiality of both the process and evaluation. Statistical analysis was conducted using jamovi 2.3.12 as the software tool.

This strategic research aims to implement effective strategic planning for a private university in northern China. The main objective is to enhance teachers' job satisfaction. By means of meetings and interviews, the connection between teachers and the organization will be strengthened, and issues such as school policies and working environments will be changed, ultimately

improving teachers' job satisfaction. The research design is summarized as follows:

This study adopts a cross-sectional framework and employs a combined strategy, merging both qualitative and quantitative techniques. Data will be collected by distributing questionnaires through both online and offline channels. highlights that a cross-sectional design involves sampling from multiple demographic groups and making comparisons, thereby enabling researchers to effectively gather the required data. This research comprises three main phases: the pre-strategic planning phase, the strategic planning phase, and the post-strategic planning phase. The preliminary phase of strategic planning is centered on evaluating the existing conditions and determining the necessity for transformation, which lays the groundwork for developing the strategy in the following phase. The strategic planning phase involves implementing a series of measures, while the post-strategic planning phase evaluates and discusses the outcomes. Throughout the action research process, the researcher serves as an external observer of the strategic planning practices, ensuring the objectivity and impartiality of both the process and evaluation. Statistical analysis was conducted using jamovi 2.3.12 as the software tool.

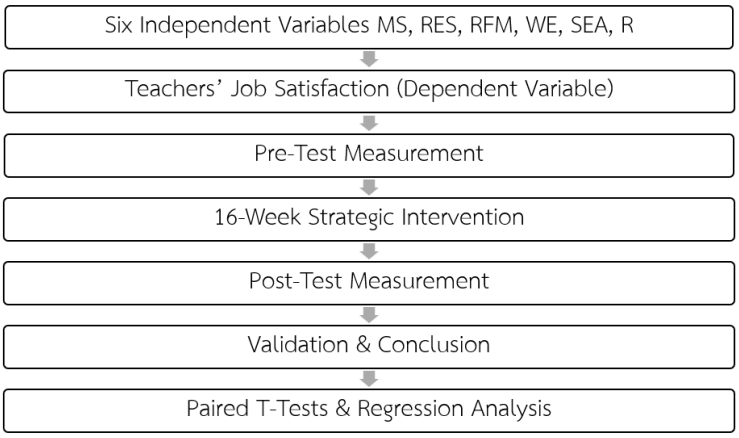

Figure 1 Research Framework (Source: Constructed by the researcher)

Results

The data in this section is presented in terms of frequency and percentage. The participants are teachers selected from one of the author's colleges. The details were as follows:

1. Demographic Profile

Table 1 Respondents' Profile by Gender

Gender	Frequency	Percentage	Valid Percent	Cumulative
Female	279	52.4	52.4	52.4
Male	253	47.6	47.6	100.00
Total	532	100.00	100.00	

According to Table 1, a total of 532 teachers participated in the study. There were 279 females (52.4%) and 253 males (47.6%). The results show that the majority of the respondents are female.

2. Analysis of the Pre-Strategic Plan Stage

To explore the relationship between school planning and policies and teachers' job satisfaction, the author randomly selected four secondary colleges for intervention. First, the online questionnaire survey tool （WJX） sent out the final questionnaire. Meanwhile, 120 teachers were interviewed about the strategic plan, including 10 management professors and 3 doctors. 15 teachers were randomly selected from 4 colleges as the strategic plan. Descriptive analysis and interview analysis illustrate the details.

2.1 Descriptive Analysis of Measurement Scales Before the Strategic Plan

This employs descriptive statistics, including mean and standard deviation. The mean is used to find the mean in the score set, while the standard deviation (SD) is used to show the distance between each value in the score set and the sample mean. This study includes five constructs, namely

Management style (7 items), Self-emotional appraisal (4 items) Regulation of emotion in the self (3 items) Work Environment (9 items), Respect (4 items) and Result Feedback and Motivation (5 items). Participants were required to complete a questionnaire, and all items were measured using a 5-point Likert scale. It contains 1=strongly disagree, 2=disagree, 3=neutral, 4=agree, 5=strongly agree. Table 2 shows the details of the results.

Table 2 Descriptive Analysis of Measurement Scales Before the Strategic Plan

Constructs	Items	Mean	Std. Deviation
Management style		1.75	0.946
	MS1	2.44	1.544
	MS2	1.74	1.291
	MS3	1.55	1.227
	MS4	1.60	1.121
	MS5	1.72	1.352
	MS6	1.58	1.154
	MS7	1.59	1.157
Self-Emotional Appraisal		1.83	0.958
	SEA1	2.47	1.472
	SEA2	1.74	1.300
	SEA3	1.57	1.153
	SEA4	1.54	1.171
Regulation of Emotion in the Self		1.95	1.21
	RES1	2.49	1.54
	RES2	1.76	1.34
	RES3	1.61	1.22

Work Environment		1.76	0.995
	WE1	2.45	1.530
	WE2	2.01	1.418
	WE3	1.71	1.308
	WE4	1.73	1.317
	WE5	1.55	1.183
	WE6	1.56	1.116
	WE7	1.65	1.273
	WE8	1.60	1.208
	WE9	1.53	1.125
Respect		1.90	1.07
	R1	2.56	1.54
	R2	1.79	1.36
	R3	1.64	1.22
	R4	1.60	1.18
Resuit Feedback and Motivation		1.79	0.972
	RFM1	2.54	1.507
	RFM2	1.71	1.332
	RFM3	1.56	1.177
	RFM4	1.57	1.231
	RFM5	1.58	1.120
Teachers'Job Satisfaction		2.09	0.829
	TJS1	2.32	0.885
	TJS2	2.40	1.040
	TJS3	1.84	1.142
	TJS4	1.51	1.208
	TJS5	2.38	1.069

According to Table 2, the mean scores of the constructs ranged from 1.75 to 2.09, with most standard deviations below 1.20, suggesting that responses were relatively concentrated though generally at a low level. For Management Style (MS), the means ranged from 1.55 to 2.44, with an overall mean of 1.75 and a standard deviation of 0.946. While MS1 showed the highest mean (2.44), other items such as MS3 (1.55) and MS4 (1.60) were markedly lower, indicating that teachers perceived management practices as weak and inconsistently applied. With respect to Self-Emotional Appraisal (SEA), the construct mean was 1.83 (SD=0.958), with item scores ranging from 1.54 to 2.47. SEA1 had the highest mean (2.47), whereas SEA3 (1.57) and SEA4 (1.54) were considerably lower. This implies that although some teachers demonstrated awareness of their emotions, the overall level of emotional appraisal remained limited. For Regulation of Emotion in the Self (RES), the means ranged from 1.61 to 2.49, with a construct mean of 1.95 (SD=1.21), the highest among all factors. RES1 achieved the highest mean (2.49), contrasting with RES2 (1.76) and RES3 (1.61), which suggests notable variation in teachers' ability to regulate their emotions. In terms of the Work Environment (WE), item means varied from 1.53 to 2.45, yielding a construct mean of 1.76 (SD=0.995). WE1 reported the highest perception (2.45), while WE9 was lowest (1.53), reflecting a mixed but predominantly negative assessment of workplace conditions. The construct of Respect (R) had an overall mean of 1.90 (SD=1.07), with item scores spanning from 1.54 to 2.56. R1 (2.56) stood out as higher, but most other items fell below the average, revealing inconsistency in how teachers experienced respect and recognition. For Result Feedback and Motivation (RFM), the overall mean was 1.79 (SD=0.972), with individual items ranging from 1.56 to 2.54. RFM1 achieved the highest score (2.54), whereas RFM3 (1.56) and RFM4 (1.57) were much lower, suggesting insufficient recognition and feedback mechanisms. Finally, Teachers' Job Satisfaction (TJS) recorded the highest construct mean at 2.09 (SD=0.829), with item means between 1.51 and 2.40. TJS2 (2.40) and TJS5

(2.38) were relatively strong, but TJS4 (1.51) was noticeably weaker, indicating divergence across aspects of satisfaction.

In sum, the descriptive statistics reveal that teachers' perceptions across most constructs were low, with somewhat stronger results in emotional regulation (RES) and job satisfaction (TJS). These findings highlight the need for targeted improvements in management practices, workplace environment, respect, and motivational systems to enhance overall teacher satisfaction.

3. Analysis of Post-Strategic Plan Stage

After the implementation of this strategic plan for 16 weeks, WJX (an online questionnaire tool) once again distributed the same questionnaire to these teachers, and selected the same teachers and university leaders from the532 teachers for interviews to obtain their opinions on the overall strategy for teacher job satisfaction

3.1 Descriptive Analysis of Measurement Scales After the Strategic Plan

The same participants were required to fill out a survey questionnaire, and all the items were measured using a 5-point Likert scale. Table 3 shows the details of the results.

Table 3 Descriptive Analysis of Measurement Scales After the Strategic Plan

Constructs	Items	Mean	Std. Deviation
Management style		2.59	0.909
	MS1	2.34	1.404
	MS2	2.73	1.263
	MS3	2.54	1.209
	MS4	2.60	1.106
	MS5	2.71	1.324
	MS6	1.58	1.154

	MS7	2.59	1.142
Self-Emotional Appraisal		2.31	0.918
	SEA1	3.38	1.342
	SEA2	1.74	1.300
	SEA3	1.57	1.153
	SEA4	2.54	1.166
Regulation of Emotion in the Self		2.25	1.15
	RES1	3.38	1.38
	RES2	1.76	1.34
	RES3	1.61	1.22
Work Environment		2.08	0.970
	WE1	3.34	1.380
	WE2	2.01	1.418
	WE3	2.69	1.275
	WE4	1.73	1.317
	WE5	2.55	1.169
	WE6	1.56	1.116
	WE7	1.65	1.273
	WE8	1.60	1.208
	WE9	1.53	1.125
Respect		2.61	1.01
	R1	3.44	1.37
	R2	1.79	1.36
	R3	2.63	1.20
	R4	2.59	1.16
Resuit Feedback and Motivation		2.16	0.930
	RFM1	3.42	1.347
	RFM2	1.71	1.332

	RFM3	2.55	1.153
	RFM4	1.57	1.231
	RFM5	1.58	1.120
Teachers'Job Satisfaction		2.68	0.812
	TJS1	2.32	0.885
	TJS2	2.39	1.009
	TJS3	2.83	1.124
	TJS4	1.51	1.208
	TJS5	3.36	1.039

According to Table 3, the mean values of Management Style (MS) ranged from 1.58 to 2.73, with an overall average mean of 2.59 and a standard deviation (SD) of 0.909. This indicates that after the strategic plan, teachers generally perceived the management style to be moderate, with MS2 (2.73) and MS5 (2.71) receiving the highest mean values, while MS6 (1.58) showed the lowest score, suggesting areas that require improvement. For Self-Emotional Appraisal (SEA), the mean values ranged from 1.57 to 3.38, with an overall mean of 2.31 and an SD of 0.918. SEA1 (3.38) had the highest mean, showing that some teachers displayed confidence in recognizing their emotions. However, SEA3 (1.57) and SEA2 (1.74) were relatively low, suggesting weaknesses in consistent emotional awareness. In terms of Regulation of Emotion in the Self (RES), the means ranged from 1.61 to 3.38, with an overall mean of 2.25 and an SD of 1.150. While RES1 (3.38) showed stronger emotional regulation ability, RES3 (1.61) indicated challenges in managing one's emotions under stress, which weakened the overall average. For Work Environment (WE), the means ranged between 1.53 and 3.34, with an overall mean of 2.08 and an SD of 0.970. The highest score was observed in WE1 (3.34), reflecting a relatively positive aspect of the work environment. However, WE9 (1.53), WE6

(1.56), and WE8 (1.60) showed the lowest means, suggesting dissatisfaction with certain aspects of the workplace. Regarding Respect (R), the mean values ranged from 1.79 to 3.44, with an overall mean of 2.61 and an SD of 1.010. R1 (3.44) was the highest, reflecting recognition and respect in certain areas, while R2 (1.79) revealed significant limitations in mutual respect among teachers. For Result Feedback and Motivation (RFM), the means ranged from 1.57 to 3.42, with an overall mean of 2.16 and an SD of 0.930. RFM1 (3.42) stood out as the highest item, showing that some feedback systems were effective. However, the very low means of RFM4 (1.57) and RFM5 (1.58) indicated insufficient motivational strategies. Finally, Teachers' Job Satisfaction (TJS) had mean values between 1.51 and 3.36, with an overall mean of 2.68 and an SD of 0.812. TJS5 (3.36) was the highest, showing certain positive aspects of job satisfaction, whereas TJS4 (1.51) had the lowest score, highlighting dissatisfaction in specific areas of teaching.

In summary, while teachers reported relatively higher scores in respect (R), management style (MS), and certain aspects of job satisfaction (TJS), the constructs of self-emotional appraisal (SEA), regulation of emotion in the self (RES), work environment (WE), and result feedback and motivation (RFM) remained at relatively low levels. This suggests that the overall effectiveness of the strategic plan was limited, with substantial room for improvement in emotional intelligence dimensions and workplace conditions.

4. The Results of Paired Samples T-Test Between Pre-Strategic plan and Post-Strategic plan

This part would show the results of the paired samples t-test before and after the Strategic plan for each variable and reveal whether the plan worked or not.

Table 7 Paired Samples T-Test of Management Style (MS)

	Variables	N	Mean	Std. Deviation	t-value	df	p-value
Pair 1	Pre-MS	532	1.75	0.946	-281	531	<0.001
	Post-MS	532	2.59	0.909			

From table 4, there was a significant difference in Competence between pre-Strategic plan (M=1.75 SD=0.946) and post-Strategic plan (M=2.59, SD=0.909) condition; t-value=-281, p <0.001) and the mean difference was -0.84.

Table 8 Paired Samples T-Test of Self-Emotional Appraisal (SEA)

	Variables	N	Mean	Std. Deviation	t-value	df	p-value
Pair 1	Pre-SEA	532	1.83	0.958	-150	0	<0.001
	Post-SEA	532	2.31	0.918			

From table 5, there was a significant difference in Competence between pre-Strategic plan (M=1.83, SD=0.958) and post-Strategic plan (M=2.31, SD=0.918) condition; t- value=-150, p <0.001) and the mean difference was -0.48.

Table 9 Paired Samples T-Test of Regulation of Emotion in the Self (RES)

	Variables	N	Mean	Std. Deviation	t-value	df	p-value
Pair 1	Pre-RES	532	1.95	1.21	-64.6	531	< .001
	Post-RES	532	2.25	1.15			

Table 6, there was a significant difference in Responsiveness between pre-Strategic plan (M=1.95, SD=1.21) and post-Strategic plan (M=2.25, SD=1.15) condition; t- value =-64.6, p < .001and the mean difference was -0.3.

Table 10 Paired Samples T-Test of Work Environment (WE)

Variables			Mean	Std. Deviation	t-value	df	p-value
Pair 1	Pre-WE	532	1.76	0.995	-171	531	<0.001
	Post-WE	532	2.08	0.970			

From table 7, there was a significant difference in Administration between pre-Strategic plan (M=1.76, SD=0.995) and post-Strategic plan (M=2.08, SD=0.970) condition; t- value=-171, p <0.001 and the mean difference was -0.32.

Table 11 Paired Samples T-Test of Results Feedback and Motivation(RFM)

Variables		N	Mean	Std. Deviation	t-value	df	p-value
Pair 1	Pre-RFM	532	1.79	0.972	-122	531	<0.001
	Post-RFM	532	2.16	0.930			

From table 8, there was a significant difference in Administration between pre-Strategic plan (M=1.79, SD=0.972) and post-Strategic plan (M=2.16, SD=0.930) condition; t- value =-122, p <0.001 and the mean difference was -0.37.

Table 12 Paired Samples T-Test of Respect (R)

	Variables	N	Mean	Std. Deviation	t-value	df	p-value
Pair 1	Pre-R	532	1.90	1.07	-162	531	<0.001
	Post-R	532	2.61	1.01			

From table 9, there was a significant difference in Administration between pre-Strategic plan (M=1.90, SD=1.07) and post-Strategic plan (M=2.61, SD=1.01) condition; t- value =-162, p <0.01 and the mean difference was -0.71.

Table 13 Paired Samples T-Test of Teachers' Job Satisfaction (TJS)

	Variables	N	Mean	Std. Deviation	t-value	df	p-value
Pair 1	Pre-TJS	532	2.09	0.829	-313	531	<0.001
	Post-TJS	532	2.68	0.812			

As Table 10 showed, there was a significant difference in Satisfaction between pre-Strategic plan (M=2.09, SD=0.829) and post-Strategic plan (M=2.68, SD=0.812) condition; t- value =-313, p<0.001 and the mean difference was -0.59.

Discussion

Results from research objective 1 (investigating the six key determinants-Management Style, Self-emotional Perception, Regulation of Emotion in the Self, Work Environment, Respect, and Results Feedback and Motivation outcomes-and their impact on teacher job satisfaction at Shandong Huayu Institute of Technology) found that all six independent variables significantly explain teachers' job satisfaction, with the overall model having acceptable explanatory power (R^2=0.572), and Regulation of Emotion in the Self (RES,

β=0.467, p < .001) and Self-Emotional Appraisal (SEA, β=0.359, p < .001) exerting the strongest effects, followed by Respect (R, β=0.285, p < .001), Management Style (MS, β=0.279, p < .001), Work Environment (WE, β=0.276, p < .001), and Result Feedback and Motivation (RFM, β=0.261, p < .001). This is because the prominent role of emotional factors (RES and SEA) aligns with the Emotion-Mediated Framework, whose theoretical foundation includes Gross's Process Model of Emotion Regulation-this model emphasizes that individuals' ability to appraise and regulate emotions directly affects their psychological states and behavioral outcomes, which is consistent with the study's finding that teachers' emotional perception and regulation are the top drivers of job satisfaction. Meanwhile, the significant influence of Management Style, Work Environment, Respect, and Results Feedback and Motivation is consistent with the concepts, theories, and research of the Organizational–Emotion–Motivation Integrated Model: Herzberg's Two-Factor Theory in this model classifies factors like Work Environment as hygiene factors and Results Feedback and Motivation as motivators, both of which impact job satisfaction; Affective Events Theory highlights that organizational contexts (such as Management Style and Respect) trigger emotional reactions that further shape satisfaction; and the organizational behavior models of feedback and respect within the framework also support the positive effects of RFM and R observed in the study. Compared to the Social Interaction–Motivation Driven Framework (rooted in Maslow's Hierarchy of Needs and Vroom's Expectancy Theory), the current study's focus on emotional factors goes beyond the framework's emphasis on social interaction and motivation, but the influence of Respect (meeting esteem needs in Maslow's theory) and RFM (aligning with expectancy theory's focus on motivation through feedback and outcomes) still shows partial consistency with it.

Results from research objective 2 (analyzing the relative strength of each determinant's impact on teacher job satisfaction) found that emotional

factors (RES and SEA) have the highest standardized regression coefficients, while organizational context factors (MS, WE) and social-motivational factors (R, RFM) have moderate to weaker but significant positive effects. This is because the primacy of emotional factors is consistent with the core logic of the Emotion-Mediated Framework-its Job Demands-Resources (JD-R) model posits that personal resources (like emotional regulation ability) are key buffers against job demands and critical drivers of well-being (including job satisfaction), which explains why RES and SEA outperform other factors. In contrast, the Organizational–Emotion–Motivation Integrated Model treats emotional, organizational, and motivational factors as interrelated but does not prioritize one over the other, while the current study's ranking of factor strength refines this model by highlighting the dominance of emotional resources in the Chinese private higher education context. Additionally, this result differs slightly from past research guided by the Social Interaction–Motivation Driven Framework, which often positions social respect (Maslow's esteem needs) and motivational feedback (Vroom's expectancy) as more prominent factors; the discrepancy may stem from the unique work pressures of teachers in private universities, making emotional regulation a more urgent and impactful factor.

Results from research objective 3 (examining the effectiveness of the 16-week Strategic Planning (SP) intervention in improving teacher job satisfaction and the explanatory power of the determinant model) found that the intervention enhanced both the coefficients of key variables and the overall explanatory power of the model, providing empirical support for systematic managerial action in boosting teacher job satisfaction. This is because the intervention's focus-addressing emotional factors (consistent with the Emotion-Mediated Framework's emphasis on emotion regulation intervention), organizational context (aligning with the Organizational–Emotion–Motivation Integrated Model's focus on management style and work environment optimization), and

social-motivational factors (matching the Social Interaction–Motivation Driven Framework's focus on respect and feedback)-integrates the core tenets of all three frameworks. Specifically, the intervention's success in strengthening variable coefficients reflects the Organizational–Emotion–Motivation Integrated Model's assertion that coordinated improvements in organizational, emotional, and motivational factors amplify job satisfaction effects; it also supports the Emotion-Mediated Framework's view that targeted emotion regulation interventions enhance personal resource effects, and the Social Interaction–Motivation Driven Framework's argument that optimizing social respect and motivational feedback boosts employee engagement. Compared to past research that often focuses on a single theoretical framework for intervention, this study's integrated intervention approach demonstrates higher effectiveness, highlighting the value of cross-framework synergy in addressing complex organizational issues like teacher job satisfaction.

Recommendation

Based on the empirical findings of this study, several recommendations can be proposed to strengthen the understanding and practice of enhancing teachers' job satisfaction. First, the scope of the research should be extended to include multiple institutions across diverse regions of China, thereby improving the representativeness and external validity of the results. Second, future studies should adopt longitudinal designs to assess the long-term effects of strategic interventions, as the 16-week plan in this study may not fully capture the sustainability of improvements in teachers' job satisfaction. Third, further inquiry should consider potential moderating variables such as teaching experience, gender, academic discipline, and institutional characteristics (e.g., public versus private), which may influence the strength of relationships between management style, emotional regulation, workplace conditions, and

job satisfaction. Finally, integrating comparative cross-national research would help situate the findings within broader international perspectives and provide insights into globally effective practices.

References

Collie, R. J., Shapka, J. D., & Perry, N. E. (2012). School climate and social–emotional learning: Predicting teacher stress, job satisfaction, and teaching efficacy. *Journal of Educational Psychology,* 104(4), 1189–1204.

Difficulties among teachers' emotional regulation: Analysis for the ... (n.d.). *PMC Article*.

Maslow, A. H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological Review,* 50(4), 370–396.

Namuyonga, R., & Lukman, A. B. (2024). The influence of constructive feedback on teacher job satisfaction in Rwamwanja refugee settlement primary schools in Kamwenge District. *Metropolitan Journal of Social and Educational Research,* 3(1), 541–548.

OECD. (2019). *Teachers and school leaders as lifelong learners*. OECD Publishing.

Skaalvik, E. M., & Skaalvik, S. (2011). Teacher job satisfaction and motivation to leave the teaching profession: Relations with school context, feeling of belonging, and emotional exhaustion. *Teaching and Teacher Education,* 27(6), 1029–1038.

Teacher job satisfaction: The importance of school working conditions. (2019). *[Journal Article]*.

Teacher motivation and job satisfaction: A systematic review. (n.d.). *International Journal of Professional Development in Learning and Leadership*.

Teachers' job demands, resources and their job satisfaction: Satisfaction with school, career choice and teaching profession of teachers in different career stages. (2023). *Teaching and Teacher Education*.

The impact of emotion regulation strategies on teachers' well-being. (n.d.). *MDPI Article*.

การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุธรรมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลเขาพนม อำเภอเขาพนม จังหวัดกระบี่*

THE APPLICATION OF THE PRINCIPLES OF SANGAHAVATTHU DHAMMA IN COMMUNITY DEVELOPMENT BY THE PEOPLE IN KHAO PHANOM SUBDISTRICT MUNICIPALITY, KHAO PHANOM DISTRICT, KRABI PROVINCE

วิชาญ ธมฺมญาโณ[1] และ กัณตภณ หนูทองแก้ว[2]

Wichan Dhammayano[1] and Kantaphon Nuthongkaew[2]

[1-2]คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

[1-2]Faculty Of Social Sciences, Mahamakut Buddhist University, Thailand

Corresponding Author's Email: wichan.pad@student.mbu.ac.th

วันที่รับบทความ : 20 ตุลาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 2 พฤศจิกายน 2568; วันตอบรับบทความ : 4 พฤศจิกายน 2568

Received 20 October 2025; Revised 2 November 2025; Accepted 4 November 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุธรรมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลเขาพนม อำเภอเขาพนม จังหวัดกระบี่ และ 2) เสนอแนวทางในการส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุธรรมในพื้นที่ดังกล่าว การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลเขาพนม จำนวนทั้งสิ้น 364 คน โดย

Citation:

* วิชาญ ธมฺมญาโณ และ กัณตภณ หนูทองแก้ว. (2568). การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุธรรมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลเขาพนม อำเภอเขาพนม จังหวัดกระบี่. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(6), 491-506.

Wichan Dhammayano and Kantaphon Nuthongkaew. (2025). The Application Of The Principles Of Sangahavatthu Dhamma In Community Development By The People In Khao Phanom Subdistrict Municipality, Khao Phanom District, Krabi Province.

Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(6), 491-506.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

กลุ่มตัวอย่างได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น จากประชากรทั้ง 8 หมู่บ้านในเขตเทศบาล เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1) โดยภาพรวมประชาชนมีระดับการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุธรรมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้าน ปิยวาจา (การพูดจาไพเราะ) และ สมานัตตตา (การวางตนเสมอภาค) มีระดับสูงที่สุด ขณะที่ด้าน ทาน (การให้) มีระดับต่ำสุดแต่ยังอยู่ในระดับมาก

2) ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และระยะเวลาการอยู่อาศัยในชุมชน มีผลต่อระดับการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเฉพาะในมิติของ อัตถจริยา และ ปิยวาจา

3) แนวทางการส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุธรรมในชุมชน ได้แก่ การส่งเสริมกิจกรรมจิตอาสา การบูรณาการหลักธรรมในกิจกรรมของชุมชน การเสริมบทบาทผู้นำชุมชน และการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ธรรมะในชีวิตประจำวัน

คำสำคัญ: การประยุกต์ใช้, สังคหวัตถุธรรม, การพัฒนาชุมชน, เทศบาลตำบลเขาพนม

Abstract

This study aimed to 1) examine the level of application of Sangahavatthu Dhamma in community development among residents of Khao Phanom Subdistrict Municipality, Krabi Province, and 2) propose guidelines for promoting the practical application of these principles in the area. A quantitative research approach was employed using a questionnaire as the main research instrument. The sample consisted of 364 residents living within the eight villages of Khao Phanom Subdistrict Municipality, selected through stratified random sampling. Data were analyzed using descriptive statistics including frequency, percentage, mean, and standard deviation.

The findings revealed that:

1) Overall, the community members demonstrated a high level of application of the Sangahavatthu Dhamma principles, especially in the aspects

of Piyavaca (pleasant speech) and Samanattata (equality). Although Dana (generosity) scored the lowest, it was still at a high level.

2) Personal factors such as age, occupation, educational level, average monthly income, and length of residency in the community significantly influenced the application of the principles—particularly in the dimensions of Atthachariya (helpful conduct) and Piyavaca.

3) Suggested approaches to promote the application of Sangahavatthu Dhamma include encouraging volunteerism, integrating Dhamma principles into local activities, enhancing the role of community leaders, and organizing forums for sharing everyday Buddhist practices.

Keywords: Application, Sangahavatthu Dhamma, Community Development, Khao Phanom Subdistrict Municipality

บทนำ

การพัฒนาชุมชนเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศ ไม่เพียงเน้นโครงสร้างพื้นฐานเท่านั้น แต่ต้องพัฒนาคุณภาพคนให้มีจิตสำนึกสาธารณะและอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข (กรมการพัฒนาชุมชน, 2562) อย่างไรก็ตาม การพัฒนาแบบตะวันตก แม้จะนำมาซึ่งความเจริญทางวัตถุ แต่กลับส่งผลให้คุณธรรมและความสัมพันธ์ในชุมชนถดถอย (ฉวีวรรณ สุวรรณาภา, 2559)ในบริบทสังคมไทย พระพุทธศาสนา โดยเฉพาะหลัก “สังคหวัตถุธรรม” 4 ประการ ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา และสมานัตตตา สามารถประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชนให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ช่วยสร้างความเข้าใจ ความร่วมมือ และความสงบสุขในสังคม อย่างไรก็ตาม ความเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับวัดลดลง การฟื้นฟูความเข้าใจในหลักธรรมนี้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเสริมสร้างจิตสำนึกและคุณธรรมของสังคมไทย (พระครูสังฆรักษ์ปรีชา ฐิตญาโณ, 2564)

ในยุคที่สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว หลักสังคหวัตถุธรรม 4 ประการ คือ ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา และสมานัตตตา ยังคงเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาจิตใจและบริหารจัดการชุมชนอย่างมีคุณธรรม ทานช่วยลดความเห็นแก่ตัวและส่งเสริมการแบ่งปัน ปิยวาจาช่วยลดความขัดแย้ง อัตถจริยาเน้นการมีส่วนร่วมเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

และสมานัตตตาช่วยสร้างความไว้วางใจในสังคม งานวิจัยของภัชลดา สุวรรณนวล และพระปลัดระพิน พุทธิสาโร (2564) พบว่า การประยุกต์ใช้หลักธรรมเหล่านี้ช่วยให้ชุมชนเกิดความสงบสุข น่าอยู่ และเกื้อกูลกันในทุกระดับ ทั้งครอบครัว กลุ่มอาชีพ และสังคมโดยรวม อีกทั้งยังเป็นการต่อยอดภูมิปัญญาไทยเพื่อสร้างพลังทางสังคมที่ยั่งยืน

เทศบาลตำบลเขาพนม อำเภอเขาพนม จังหวัดกระบี่ กำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมอย่างรวดเร็วจากการเติบโตของอุตสาหกรรมและการท่องเที่ยว ซึ่งกระทบต่อวิถีชีวิตและความสัมพันธ์ในชุมชน (สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดกระบี่, 2565) อีกทั้งยังพบว่าเขาพนมเป็นพื้นที่ที่มีอัตราผู้ติดยาเสพติดสูงสุดในจังหวัด โดยในปี 2561 มีถึง 173 คนในอำเภอเขาพนม และ 32 คนในตำบลเขาพนม (สำนักงานสถิติจังหวัดกระบี่, 2561) สถานการณ์นี้สะท้อนความจำเป็นในการฟื้นฟูความสัมพันธ์ชุมชน และส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ผ่านการประยุกต์ใช้หลักธรรม เช่น สังคหวัตถุธรรม เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน

ด้วยเหตุนี้ งานวิจัยฉบับนี้จึงมุ่งศึกษาระดับการนำ หลักสังคหวัตถุธรรม มาใช้ในการพัฒนาชุมชนของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลเขาพนม จังหวัดกระบี่ โดยมีเป้าหมายเพื่อทำความเข้าใจพฤติกรรมและแนวคิดของประชาชนในการประยุกต์ใช้หลักธรรมในชีวิตจริง รวมถึงเสนอแนวทางส่งเสริมที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ ผลการวิจัยคาดว่าจะช่วยให้หน่วยงานต่าง ๆ นำไปใช้กำหนดนโยบายฟื้นฟูความสัมพันธ์ภายในชุมชน เสริมสร้างคุณธรรม และจิตสำนึกสาธารณะในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง อีกทั้งยังช่วยกระตุ้นจิตสำนึกประชาชนให้เห็นคุณค่าของพระพุทธศาสนา และสร้างสัมพันธภาพในครอบครัว เพื่อนบ้าน และชุมชน อันจะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนเชิงคุณธรรมที่ยั่งยืน สอดคล้องกับวัฒนธรรมไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุธรรมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลเขาพนม อำเภอเขาพนม จังหวัดกระบี่

2. เพื่อเสนอแนวทางในการส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุธรรมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลเขาพนม อำเภอเขาพนม จังหวัดกระบี่

สมมติฐานการวิจัย

1. ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 แตกต่างกัน
2. ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 แตกต่างกัน
3. ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 แตกต่างกัน
4. ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 แตกต่างกัน
5. ประชาชนที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 แตกต่างกัน
6. ประชาชนที่มีระยะเวลาการอาศัยอยู่ในชุมชนต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 แตกต่างกัน

การทบทวนวรรณกรรม

1. หลักสังคหวัตถุธรรม 4 (ทาน, ปิยวาจา, อัตถจริยา, สมานัตตตา)

หลักสังคหวัตถุธรรม คือ หลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่ใช้เป็นแนวทางในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ประกอบด้วย 4 ประการ ได้แก่ ทาน (การให้), ปิยวาจา (การพูดจาไพเราะ), อัตถจริยา (การประพฤติให้เป็นประโยชน์) และ สมานัตตตา (การวางตนเสมอภาค) ซึ่งถือเป็นแนวทางสำคัญในการสร้างความรัก ความสามัคคี และความเข้าใจในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กร และระดับประเทศ โดยมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างมีคุณธรรมและเคารพซึ่งกันและกัน (พระอธิการสุวิ สธีรวโส, 2564)

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) ได้อธิบายว่า หลักสังคหวัตถุธรรมเป็น “ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวใจคน” ที่ช่วยประสานความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคม ส่งเสริมการพึ่งพาอาศัยกันอย่างมีคุณธรรม โดยเฉพาะในภาวะที่ความหลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรมทวีความซับซ้อนยิ่งขึ้น การใช้หลักธรรมนี้จึงเป็นแนวทางในการบูรณาการสังคมโดยไม่ต้องพึ่งพาการบังคับหรืออำนาจ ซึ่งสามารถมองได้ว่าเป็นแนวทางจริยธรรมแบบ “พลังอ่อน” (Ethical Soft Power) ที่เน้นความไว้วางใจ ความเคารพ และแรงจูงใจโดยไม่ใช้ความรุนแรง (พระธรรมปิฎก [ป.อ. ปยุตโต], 2551; มูลนิธิศึกษาและเผยแพร่พระพุทธศาสนา, 2564)

ในระดับบุคคล หลักธรรมนี้ส่งเสริมความมีน้ำใจ ความจริงใจ และการเสียสละต่อผู้อื่น ในระดับครอบครัว ช่วยเสริมสร้างความรัก ความเข้าใจ และความผูกพันระหว่างสมาชิก ใน

ระดับชุมชนและองค์กร มีส่วนช่วยลดความขัดแย้ง สร้างความร่วมมือ และส่งเสริมบรรยากาศการอยู่ร่วมกันอย่างเป็นธรรม ขณะที่ในระดับประเทศ การประยุกต์ใช้หลักธรรมเหล่านี้ในเชิงนโยบาย ย่อมส่งผลต่อความไว้วางใจของประชาชน และนำไปสู่สังคมที่มีคุณภาพ มีจริยธรรม และมีความยั่งยืนอย่างแท้จริง (พระธรรมปิฎก [ป.อ. ปยุตโต], 2551; พระอธิการสุวิ สธีรว์โส , 2564)

2. ทฤษฎีพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม

การพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกขั้นตอนของการพัฒนา ตั้งแต่การวิเคราะห์ปัญหา วางแผน ดำเนินการ จนถึงการประเมินผล โดยมีเป้าหมายเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นอย่างยั่งยืน (ไพบูลย์ เสียงก้อง, 2544) การพัฒนานี้ต้องยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง เสริมพลังให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ และมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างสมบูรณ์ (ประเวศ วะสี, 2539) นอกจากนี้ยังต้องครอบคลุมมิติด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นอย่างคุ้มค่าและยั่งยืน (ทวีสิทธิ์ ปัญญาแก้ว, 2557) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดขององค์การสหประชาชาติ (United Nations, 1960) ที่มองว่าการพัฒนาชุมชนควรเริ่มจากโครงการที่ตอบสนองความต้องการพื้นฐานอย่างแท้จริง ขณะที่ จุมพล รอดคำดี (2531) และ บุญยิ่ง ประทุม (2563) เห็นว่าการพัฒนาชุมชนควรเป็นกระบวนการที่ประชาชนใช้ทรัพยากรในชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต และส่งเสริมความสามารถในการพึ่งพาตนเอง

องค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาชุมชน ได้แก่ คน ทุนของชุมชน วัสดุและเครื่องมือ วิธีการพัฒนา การมีส่วนร่วม และการพึ่งตนเอง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561; จุมพล รอดคำดี, 2531; ไพบูลย์ เสียงก้อง, 2544; บุญยิ่ง ประทุม, 2563; องค์การสหประชาชาติ, 1960) โดยคนถือเป็นหัวใจหลักของกระบวนการ เนื่องจากประชาชนต้องมีบทบาทในการกำหนดทิศทางการพัฒนา ส่วนทุนของชุมชน เช่น ทุนมนุษย์ สังคม และวัฒนธรรม ล้วนเป็นทรัพยากรสำคัญที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาอย่างยั่งยืน เครื่องมือและวัสดุที่เหมาะสมช่วยสนับสนุนการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะที่วิธีการพัฒนาต้องสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ และต้องมีการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริงเพื่อสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของ (sense of ownership) และความต่อเนื่องในผลลัพธ์

วัตถุประสงค์ของการพัฒนาชุมชน ครอบคลุมทั้งการพัฒนาคน การส่งเสริมการมีส่วนร่วม การยกระดับเศรษฐกิจ การสร้างความภาคภูมิใจในถิ่นฐาน การเปิดโอกาสให้แต่ละคนใช้

ศักยภาพ การส่งเสริมระบอบประชาธิปไตย การพัฒนาสิ่งแวดล้อม การส่งเสริมการแก้ปัญหาและการให้การศึกษาในทุกมิติ (สุรพล เศรษฐบุตร, ม.ป.ป.) ส่วนรูปแบบของการพัฒนาชุมชนสามารถจำแนกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ การพัฒนาโดยเสรี ที่ประชาชนมีบทบาทหลักในการกำหนดทิศทาง (เหมาะกับบริบทประชาธิปไตย) การพัฒนาโดยการบังคับ ซึ่งใช้ในสถานการณ์เร่งด่วนและมีข้อจำกัดด้านความยั่งยืน การพัฒนาโดยการวางแผน ซึ่งมีการออกแบบแผนงานอย่างเป็นระบบ และสุดท้ายคือ การพัฒนาแบบผสมผสาน ที่ปรับใช้ข้อดีจากทุกแนวทางเพื่อให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่

สรุปได้ว่า การพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม คือกระบวนการสร้างความเข้มแข็งให้คนและชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน โดยเน้นการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในทุกมิติ และคำนึงถึงความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม เพื่อมุ่งสร้างชุมชนที่เจริญอย่างแท้จริง

3. แนวคิดการบริหารจัดการภาครัฐ และธรรมาภิบาล

แนวคิดการบริหารจัดการภาครัฐและธรรมาภิบาล มีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องทั้งในระดับสากลและในบริบทของประเทศไทย โดยในระดับสากล การบริหารภาครัฐเริ่มจากระบบราชการแบบดั้งเดิม (Weberian Bureaucracy) ที่เน้นลำดับขั้นและกฎระเบียบ ต่อมาจึงเกิดแนวคิด New Public Management (NPM) ที่เน้นประสิทธิภาพ ความคุ้มค่า และการนำแนวทางภาคเอกชนมาใช้กับงานรัฐ แต่หลังจากมีการวิพากษ์วิจารณ์ว่า NPM ขาดมิติด้านคุณธรรมและความเสมอภาค จึงเกิดแนวคิดใหม่ เช่น New Public Service ที่ให้ความสำคัญกับประชาชนเป็นศูนย์กลาง และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบาย รวมถึงแนวคิด Collaborative Governance และ Digital Era Governance ที่เน้นความร่วมมือข้ามภาคส่วน และการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความโปร่งใส (Kettl, 2002; Denhardt & Denhardt, 2003)

ในประเทศไทย การพัฒนาระบบราชการเริ่มต้นตั้งแต่รัชกาลที่ 5 โดยมีการจัดวางโครงสร้างการบริหารแบบสมัยใหม่ และมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เช่น การตั้งสำนักงาน ก.พ.ร. และการออกพระราชบัญญัติว่าด้วยหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ซึ่งสะท้อนแนวคิดธรรมาภิบาลผ่านหลัก 10 ประการ เช่น ความโปร่งใส ความเสมอภาค และประสิทธิภาพ (สำนักงาน ก.พ.ร., 2546) ต่อมา ประเทศไทยยังส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการบริหารภาครัฐ เช่น การพัฒนารัฐบาลดิจิทัล การเปิดข้อมูล (Open Data) และการส่งเสริม e-

Government ซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนาภายใต้แผนรัฐบาลดิจิทัล พ.ศ. 2563–2565 เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและการมีส่วนร่วมของประชาชน

แนวคิดธรรมาภิบาล (Good Governance) ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญในการบริหารภาครัฐที่ดี โดยมีหลักการพื้นฐานคือ การมีส่วนร่วมของประชาชน (Participation) ความโปร่งใส (Transparency) ความรับผิดชอบ (Accountability) การยึดหลักนิติธรรม (Rule of Law) และการบริหารที่มีประสิทธิภาพ (Efficiency) ซึ่งธนาคารโลกและองค์การสหประชาชาติต่างยืนยันว่าธรรมาภิบาลเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืน (World Bank, 1994; UNDP, 1997) ในประเทศไทย แนวคิดธรรมาภิบาลถูกบูรณาการผ่านกฎหมาย รัฐธรรมนูญ และนโยบายต่าง ๆ เช่น มาตรา 77 ของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 ที่กำหนดให้ภาครัฐบริหารงานอย่างโปร่งใสและรับผิดชอบต่อประชาชน

ทั้งนี้ นักวิชาการไทย เช่น ปธาน สุวรรณมงคล (2558) และ ถวิลวดี บุรีกุล (2546) เห็นว่า ธรรมาภิบาลในบริบทไทยควรผสานคุณค่าทางสังคมไทยเข้ากับหลักประสิทธิภาพ โดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางและเคารพสิทธิมนุษยชน ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ประเทศไทยยังเข้าร่วมแนวคิด Open Government และมีการออกกฎหมายเพื่อส่งเสริมการบริหารราชการดิจิทัล เช่น พระราชบัญญัติการบริหารราชการดิจิทัล พ.ศ. 2562 ซึ่งเน้นการเปิดเผยข้อมูล การรับฟังความคิดเห็น และการเพิ่มประสิทธิภาพเจ้าหน้าที่รัฐผ่านเทคโนโลยี ทั้งหมดนี้สะท้อนว่าการบริหารภาครัฐของไทยได้พัฒนาไปในทิศทางที่ผสมผสานระหว่าง ประสิทธิภาพและคุณธรรม เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงในโลกยุคใหม่ และนำไปสู่การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

4. แนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน

วัดในสังคมไทยไม่เพียงเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา แต่ยังมีบทบาทสำคัญในฐานะศูนย์กลางจิตใจ ศูนย์การเรียนรู้ และแหล่งหล่อหลอมคุณธรรมจริยธรรมของชุมชน (พระธรรมปิฎก, 2551; กองพุทธศาสนศึกษา, 2564; มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2562) วัดมีบทบาททั้งในด้านศาสนา การศึกษา วัฒนธรรม และสังคมสงเคราะห์ โดยจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การอบรมคุณธรรม โครงการจิตอาสา และกิจกรรมสืบสานประเพณีที่ช่วยเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับศาสนาอย่างใกล้ชิด ขณะเดียวกัน “ชุมชน” คือกลุ่มบุคคลที่อาศัยอยู่ร่วมกัน มีค่านิยมและวัตถุประสงค์ร่วมกัน และมีความสัมพันธ์ที่พึ่งพาอาศัยกันในเชิงสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม (MacIver, 1961; วิสุทธิ์ บุญญะโสภณ, 2547; สศช., 2561) ซึ่งวัดถือเป็นหนึ่งในสถาบันหลักของชุมชนที่ส่งเสริมความเข้มแข็งทั้งในระดับจิตใจและสังคมโดยรวม วัดและชุมชนจึงมีความสัมพันธ์แบบเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ชุมชน

สนับสนุนวัดผ่านแรงศรัทธาและการมีส่วนร่วม ขณะที่วัดทำหน้าที่ในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิต สร้างความสามัคคี และปลูกฝังคุณธรรมให้กับคนในชุมชนอย่างยั่งยืน ความสัมพันธ์นี้จึงถือเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาสังคมไทยที่มั่นคงและยั่งยืนในระดับท้องถิ่น

กรอบแนวคิดที่ใช้วิจัย

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถนำมาสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุธรรมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลเขาพนม อำเภอเขาพนม จังหวัดกระบี่” โดยได้นำแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับ หลักสังคหวัตถุธรรม 4 อันประกอบด้วย 1. ทาน (การให้) 2. ปิยวาจา (การพูดจาไพเราะ) 3. อัตถจริยา (การกระทำเพื่อประโยชน์ของผู้อื่น) และ 4. สมานัตตตา (การวางตนเสมอต้นเสมอปลาย) ซึ่งเป็นหลักธรรมที่เน้นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคมและการอยู่ร่วมกันอย่างมีคุณธรรม มาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์พฤติกรรมการดำเนินชีวิตและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชน พร้อมทั้งพิจารณาปัจจัยส่วนบุคคล เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน ซึ่งอาจมีความสัมพันธ์ต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมดังกล่าว โดยสามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยดังนี้

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการนำหลัก สังคหวัตถุธรรม มาใช้ในการพัฒนาความสัมพันธ์ในชุมชนของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลเขาพนม จังหวัดกระบี่ การวิจัยนี้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลเขาพนม จังหวัดกระบี่ (จำนวนประชากร 12,862 คน ณ ธันวาคม 2565) (วิกิพีเดีย, 2565)

กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ซึ่งอาศัยอยู่ในพื้นที่ดังกล่าว โดยจำนวนกลุ่มตัวอย่างได้จากการคำนวณตามสูตรของ Taro Yamane (1973) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% จากประชากรประมาณ 5,000 คน จึงได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 370 คน

3. วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง

ใช้วิธีการสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) โดยการแจกแบบสอบถามให้แก่ประชาชนตามกลุ่มพื้นที่ ทั้งเขตชุมชน ศูนย์เรียนรู้ วัด และพื้นที่บริการสาธารณะ เพื่อให้ครอบคลุมกลุ่มประชากรที่หลากหลาย

4. การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert Scale) ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 ระดับการรับรู้และการนำหลักสังคหวัตถุธรรมมาใช้ในชีวิตประจำวัน

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของวัดในการส่งเสริมความสัมพันธ์ในชุมชน

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือได้ดำเนินการดังนี้

1) ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน

2) วิเคราะห์ความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha) ได้ค่าเท่ากับ 0.82 แสดงว่าเครื่องมือมีความเชื่อมั่นในระดับดี

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนามโดยการแจกแบบสอบถามแก่กลุ่มตัวอย่างระหว่างเดือนกันยายน – ตุลาคม พ.ศ. 2565 โดยอาศัยความร่วมมือจากผู้นำชุมชน วัด และอาสาสมัครในพื้นที่เป็นผู้ช่วยเก็บข้อมูล

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้รับจากแบบสอบถามจะถูกนำมาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่

1) ค่าเฉลี่ย (Mean)

2) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

เพื่อแสดงระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อการนำหลักสังคหวัตถุธรรมมาใช้ในการพัฒนาความสัมพันธ์ในชุมชน

ผลการวิจัย

(1) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (59.34%) อายุระหว่าง 36–45 ปี (34.34%) ประกอบอาชีพเจ้าหน้าที่ภาครัฐ (30.77%) และมีระดับการศึกษาปริญญาตรี (57.14%) รายได้เฉลี่ยต่อเดือนส่วนใหญ่อยู่ที่ 10,001–20,000 บาท (43.41%) และอาศัยอยู่ในชุมชนมากกว่า 20 ปี (59.34%) ซึ่งสะท้อนถึงกลุ่มประชากรที่มีประสบการณ์และความผูกพันกับพื้นที่เป็นอย่างดี

(2) ผลการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4

ผลการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในเขตเทศบาลตำบลเขาพนม จังหวัดกระบี่ พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.32, S.D. = 0.55) โดยด้านปิยวาจามีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}$ = 4.53) รองลงมาคือสมานัตตตา ($\bar{X}$ = 4.46) และอัตถจริยา ($\bar{X}$ = 4.32) ส่วนด้านทานแม้มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}$ = 3.97) แต่ยังอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าประชาชนให้ความสำคัญกับการพูดจาสุภาพและการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีในชุมชนมากที่สุด ขณะที่การให้ทานยังมีแนวโน้มดี แต่อาจมีข้อจำกัดในด้านทรัพยากรหรือโอกาสในการแบ่งปัน ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการแปลผลการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลเขาพนม จังหวัดกระบี่ โดยภาพรวม

n = 364

การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4	ระดับการนำไปใช้		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านทาน	3.97	0.70	มาก
2. ด้านปิยวาจา	4.53	0.56	มากที่สุด
3. ด้านอัตถจริยา	4.32	0.65	มาก
4. ด้านสมานัตตา	4.46	0.57	มาก
รวม	**4.32**	**0.55**	**มาก**

(3) ผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ตามปัจจัยส่วนบุคคล

ผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลเขาพนม จังหวัดกระบี่ ที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกัน พบว่า ปัจจัยด้านเพศไม่มีความ

แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวคือ เพศชายและเพศหญิงมีระดับการนำหลักสังคหวัตถุ 4 ไปใช้ไม่แตกต่างกัน ขณะที่ปัจจัยด้านอายุพบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยกลุ่มอายุ 26–55 ปี มีระดับการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุสูงกว่ากลุ่มอายุต่ำกว่า 25 ปี และมากกว่า 55 ปี โดยเฉพาะในด้านปิยวาจา อัตถจริยา และสมานัตตตา สำหรับปัจจัยด้านอาชีพ พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ โดยกลุ่มเจ้าหน้าที่ภาครัฐและผู้ประกอบการธุรกิจมีค่าเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มเกษตรกรและแรงงานรับจ้างในด้านอัตถจริยาและสมานัตตตา ส่วนปัจจัยด้านระดับการศึกษา ผู้ที่มีการศึกษาสูงกว่าระดับปริญญาตรีมีระดับการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุสูงกว่าผู้ที่มีการศึกษาต่ำกว่า โดยเฉพาะในด้านปิยวาจา อัตถจริยา และสมานัตตตา ปัจจัยด้านรายได้เฉลี่ยต่อเดือนก็พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ โดยกลุ่มที่มีรายได้ระหว่าง 20,001–50,000 บาท มีค่าเฉลี่ยด้านปิยวาจาและสมานัตตตาสูงกว่ากลุ่มที่มีรายได้น้อยกว่า 10,000 บาท และในด้านระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน กลุ่มที่อาศัยอยู่ระหว่าง 11–20 ปี มีระดับการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุสูงกว่ากลุ่มที่อยู่อาศัยไม่เกิน 5 ปี โดยเฉพาะในด้านทานและอัตถจริยา แสดงสรุปผลการทดสอบสมมติฐานของการวิจัยดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลเขาพนม อำเภอเขาพนม จังหวัดกระบี่ จำแนกตามเพศ

ตัวแปรอิสระ	ผลการทดสอบ	
	ยอมรับสมมติฐาน	ปฏิเสธสมมติฐาน
ปัจจัยส่วนบุคคล	การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลเขาพนม อำเภอเขาพนม จังหวัดกระบี่	
เพศ		✔
อายุ	✔	
อาชีพ	✔	
ระดับการศึกษา	✔	
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	✔	
ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน	✔	

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลเขาพนมมีการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุธรรม 4 ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.32, S.D. = 0.55) โดยเรียงลำดับจาก ปิยวาจา ($\bar{X}$ = 4.53), สมานัตตตา ($\bar{X}$ = 4.46), อัตถจริยา ($\bar{X}$ = 4.32) และ ทาน ($\bar{X}$ = 3.97) ตามลำดับ การที่ประชาชนให้ความสำคัญกับ “ปิยวาจา” สูงสุด แสดงถึงความต้องการสร้างสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันในชุมชน ซึ่งสะท้อนลักษณะความเป็นสังคมไทยที่เน้นการพูดจาสุภาพ ไพเราะ และถ้อยทีถ้อยอาศัยอย่างมีเมตตา สอดคล้องกับงานของ พระอธิการสุวิชาญ ชีวิโต (2565) ที่เสนอว่า หลักสังคหวัตถุธรรมสามารถส่งเสริมขวัญและกำลังใจ และควรประยุกต์ใช้ในระดับองค์กรและชุมชนเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีคุณธรรมและเข้าใจกัน

ขณะที่ “ทาน” มีคะแนนต่ำสุด แม้จะยังอยู่ในระดับมาก แต่อาจเกิดจากข้อจำกัดในด้านเศรษฐกิจหรือทรัพยากรของประชาชนในพื้นที่ อย่างไรก็ตาม การให้ทานในลักษณะอื่น เช่น การแบ่งปันเวลา ความช่วยเหลือ หรือการเป็นจิตอาสาในชุมชน ก็ยังพบเห็นได้อย่างแพร่หลาย ผลการศึกษานี้ สอดคล้องกับแนวคิดของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ที่ชี้ว่าหลักสังคหวัตถุ 4 เป็นพื้นฐานของการสร้างสังคมที่มีคุณภาพ โดยเฉพาะการพูดจาไพเราะ (ปิยวาจา) และการปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความเสมอภาค (สมานัตตตา) ซึ่งเป็นเครื่องมือสร้างความร่วมมือโดยไม่ต้องใช้อำนาจบังคับ นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ อรพินท์ ธรรมรงค์ (2565) ที่พบว่า ในชุมชนที่เข้มแข็ง ประชาชนมีแนวโน้มใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในชีวิตประจำวันเพื่อส่งเสริมความเข้าใจระหว่างกัน

จากผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 จากผลการเปรียบเทียบ พบว่า ปัจจัยด้านอายุ อาชีพ รายได้ การศึกษา และระยะเวลาอยู่อาศัยในชุมชน ส่งผลต่อระดับการประยุกต์ใช้หลักธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเฉพาะกลุ่มที่อาศัยอยู่ในชุมชนมานานกว่า 20 ปี และผู้มีการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป แสดงระดับการประยุกต์ใช้สูงกว่า ประเด็นนี้สะท้อนแนวคิดจากผลการศึกษาของ ดำรงศักดิ์ จันโททัย (**2556)** ซึ่งระบุว่า **“ทุนทางสังคม”** เกิดจากการสะสมความสัมพันธ์ ความไว้วางใจ และคุณธรรมร่วมของสมาชิกในชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มที่อาศัยในพื้นที่อย่างยาวนาน จะมีแนวโน้มสร้างเครือข่ายทางสังคมที่มั่นคง และสามารถนำหลักธรรม เช่น สังคหวัตถุ 4 ไปใช้ในการเสริมสร้างความร่วมมือในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ดำรงศักดิ์ จันโททัย, 2556)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยพบว่า ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลเขาพนม จังหวัดกระบี่ มีระดับการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 อยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะในด้านปิยวาจาและสมานัตตตา อย่างไรก็ตาม การประยุกต์ใช้อาจแตกต่างกันตามปัจจัยส่วนบุคคล เช่น อายุ อาชีพ รายได้ และระดับการศึกษา ซึ่งข้อมูลเหล่านี้สามารถนำไปใช้กำหนดแนวทางส่งเสริมการพัฒนาชุมชนตามหลักธรรมได้อย่างเหมาะสม **1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย** จากผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และระยะเวลาอยู่อาศัยในชุมชน มีผลต่อการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 แตกต่างกัน จึงมีข้อเสนอแนะดังนี้ 1) หน่วยงานท้องถิ่นควรจัดกิจกรรมส่งเสริมการใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ให้เหมาะสมกับช่วงวัย เช่น กิจกรรมจิตอาสาสำหรับเยาวชน กิจกรรมอบรม/บวชเนกขัมมะสำหรับผู้สูงอายุ เพื่อสร้างโอกาสในการเรียนรู้และนำหลักธรรมไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน 2) ควรออกแบบโครงการพัฒนาชุมชนที่ตอบสนองต่อกลุ่มอาชีพที่แตกต่างกัน เช่น กลุ่มเกษตรกรควรมีกิจกรรมด้านการแบ่งปันผลผลิตและการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ขณะที่กลุ่มพนักงานบริษัทหรือเจ้าหน้าที่รัฐควรมีกิจกรรมที่เน้นการบริการสังคมและการสร้างความเป็นธรรมในองค์กร 3) ด้านการศึกษาและรายได้ ควรจัดโครงการเผยแพร่หลักธรรมและการอบรมที่เปิดโอกาสให้ผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจหรือการศึกษาต่างกันสามารถเข้าถึงกิจกรรมได้อย่างเท่าเทียม เพื่อไม่ให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางการปฏิบัติ **2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป** 1) ควรศึกษาการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ร่วมกับหลักธรรมอื่น ๆ เช่น หลักพรหมวิหาร 4 หรือหลักอิทธิบาท 4 เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการสร้างความสัมพันธ์และความสามัคคีในชุมชนได้อย่างรอบด้าน 2) ควรมีการศึกษาลักษณะการบริหารงานท้องถิ่นที่บูรณาการหลักสังคหวัตถุ 4 ร่วมกับหลักธรรมอื่นเพื่อพัฒนากลไกการบริการประชาชนที่โปร่งใสและเป็นธรรม 3) ควรศึกษาการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 โดยเชื่อมโยงกับปัจจัยทางสังคมอื่น ๆ เช่น วัฒนธรรมท้องถิ่น ความเชื่อทางศาสนา และประเพณี เพื่อสะท้อนให้เห็นการปรับใช้หลักธรรมกับวิถีชีวิตของชุมชนที่มีความหลากหลาย

เอกสารอ้างอิง

กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2564). ใน *รายงานสถานการณ์พระพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (2560–2564)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2551). *พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย*. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระอธิการสุวิส ธีรวังโส (จันครา), รศ.ดร.สิน งามประโคน และ รศ.ดร.อินดา ศิริวรรณ. (2565). สังคหวัตถุ 4: พุทธธรรมส่งเสริมขวัญและกำลังใจ. *วารสารนิตยสารเสียงธรรมจากมหายาน,* 8(2), 36–50.

ภัชลดา สุวรรณนวล และ พระปลัดระพิน พุทธิสาโร. (2564). การประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการพัฒนาชุมชน. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 18(2), 22–35.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. (2562). *บทบาทของวัดกับการพัฒนาสังคม*. กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการ.

มูลนิธิศึกษาและเผยแพร่พระพุทธศาสนา. (2564). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม.* (พิมพ์ครั้งที่ 33). จาก https://84000.org/tipitaka/dic/d_item.php?i=186

แมคไอเวอร์, อาร์. เอ็ม. (MacIver, R.M.). (1961). *The Web of Government*. New York: Macmillan.

วิกิพีเดีย. (2565). *อำเภอเขาพนม*. เรียกใช้เมื่อ 2 พฤศจิกายน 2568 จาก https://th.wikipedia.org/wiki/อำเภอเขาพนม

วิสุทธิ์ บุญญะโสภณ. (2547). *ชุมชนกับการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560–2564)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานฯ.

สำนักงานสถิติจังหวัดกระบี่. (2561). ใน *รายงานผลการสำรวจสภาวะทางสังคมและประชากรจังหวัดกระบี่ ปี 2561*. กระบี่: สำนักงานฯ.

สำนักงานสถิติจังหวัดกระบี่. (2561). ใน *รายงานสถิติจังหวัดกระบี่ประจำปี 2561*. กระบี่: สำนักงานฯ.

MacIver, R. M. (1961). *Society: An Introductory Analysis* (8th ed.). New York, NY: Rinehart and Winston.

ปัจจัยด้านโลจิสติกส์ที่มีอิทธิพลต่อการเลือกช่องทางจัดจำหน่ายวัสดุก่อสร้างสแตมป์คอนกรีต*

LOGISTICS FACTORS INFLUENCING THE SELECTION OF DISTRIBUTION CHANNELS FOR STAMPED CONCRETE CONSTRUCTION MATERIALS

ลัคณพร คงเจริญ[1] และ ณัฐพงษ์ แต้มแก้ว[2]

Lakkanaporn Khongcharoen[1] and Nattapong Tamkaew[2]

[1-2]มหาวิทยาลัยเกริก

[1-2]Krirk University, Thailand

Corresponding Author's Email: lakkanaporn.kong@gmail.com

วันที่รับบทความ : 3 ตุลาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 20 ตุลาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 22 ตุลาคม 2568

Received 3 October 2025; Revised 20 October 2025; Accepted 22 October 2025

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยด้านโลจิสติกส์ที่มีอิทธิพลต่อการเลือกช่องทางการจัดจำหน่ายวัสดุก่อสร้างสแตมป์คอนกรีตของผู้ค้าปลีกในจังหวัดสมุทรสาคร และ 2) วิเคราะห์ระดับความสำคัญของปัจจัยด้านโลจิสติกส์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกช่องทางจัดจำหน่าย กลุ่มตัวอย่างคือผู้ค้าปลีกวัสดุก่อสร้างจำนวน 400 ราย โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือเก็บข้อมูล ซึ่งผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาและมีค่าความเชื่อมั่น (Cronbach's Alpha) เท่ากับ 0.921 การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่

Citation:

* ลัคณพร คงเจริญ และ ณัฐพงษ์ แต้มแก้ว. (2568). ปัจจัยด้านโลจิสติกส์ที่มีอิทธิพลต่อการเลือกช่องทางจัดจำหน่ายวัสดุก่อสร้างสแตมป์คอนกรีต. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(6), 507-523.

Lakkanaporn Khongcharoen and Nattapong Tamkaew. (2025). Logistics Factors Influencing The Selection Of Distribution Channels For Stamped Concrete Construction Materials. Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(6), 507-523.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า แบบจำลองการถดถอยมีความเหมาะสม ($F = 1117.373$, $Sig. = 0.000$) และสามารถอธิบายความผันแปรของการเลือกช่องทางจัดจำหน่ายได้ร้อยละ 78.6 ($R^2 = 0.786$) โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลเชิงบวกและมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ ประสิทธิภาพการขนส่ง ($\beta = 0.412$, $p < 0.01$) การใช้เทคโนโลยีโลจิสติกส์ ($\beta = 0.287$, $p < 0.01$) และต้นทุนโลจิสติกส์ ($\beta = 0.224$, $p < 0.01$) ขณะที่การตอบสนองลูกค้า ($\beta = 0.073$, $p > 0.05$) และความน่าเชื่อถือของผู้ให้บริการ ($\beta = 0.058$, $p > 0.05$) ไม่พบอิทธิพลเชิงนัยสำคัญ ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่าผู้ค้าปลีกที่มีลักษณะทางธุรกิจแตกต่างกัน เช่น ขนาดกิจการ และประสบการณ์ในการดำเนินธุรกิจ มีความคิดเห็นต่อปัจจัยโลจิสติกส์ที่มีอิทธิพลต่อการเลือกช่องทางจัดจำหน่ายแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงให้เห็นว่าลักษณะทางธุรกิจเป็นปัจจัยที่กำหนดการให้ความสำคัญต่อการบริหารจัดการโลจิสติกส์

โดยสรุป การเลือกช่องทางการจัดจำหน่ายวัสดุก่อสร้างสแตมป์คอนกรีตขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพการขนส่ง การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี และการควบคุมต้นทุนโลจิสติกส์ เป็นปัจจัยหลัก ซึ่งสะท้อนถึงความสำคัญของการบริหารจัดการโลจิสติกส์เชิงกลยุทธ์ในการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันในอนาคต

คำสำคัญ: โลจิสติกส์, ช่องทางการจัดจำหน่าย, วัสดุก่อสร้าง, สแตมป์คอนกรีต, ผู้ค้าปลีก

Abstract

This study aimed to 1) examine the logistics factors influencing the selection of distribution channels for stamped concrete construction materials among retailers in Samut Sakhon Province, and 2) analyze the relative importance of these logistics factors affecting retailers' decision-making. The sample consisted of 400 retail businesses, and data were collected using a structured questionnaire that was validated for content validity and had a reliability coefficient (Cronbach's Alpha) of 0.921. Descriptive statistics (mean

and standard deviation) and multiple regression analysis were employed to analyze the data.

Findings from Objective 1 revealed that the regression model was statistically significant and appropriate ($F = 1117.373$, Sig. = 0.000), explaining 78.6% of the variance in distribution channel selection ($R^2 = 0.786$). Three logistics factors were found to have significant positive influences: transportation efficiency ($\beta = 0.412$, $p < 0.01$), logistics technology utilization ($\beta = 0.287$, $p < 0.01$), and logistics cost ($\beta = 0.224$, $p < 0.01$). In contrast, customer responsiveness ($\beta = 0.073$, $p > 0.05$) and service provider reliability ($\beta = 0.058$, $p > 0.05$) were not statistically significant predictors. Findings from Objective 2 indicated that retailers with different business characteristics, such as business size and years of operation, demonstrated statistically significant differences in their perceptions of the importance of logistics factors ($p < 0.05$). This suggests that business characteristics strongly shape how logistics management is prioritized in distribution channel decisions.

In conclusion, the results highlight that transportation efficiency, technology application, and cost management are the most critical determinants in selecting distribution channels for stamped concrete construction materials. Other factors, although relevant, did not significantly differentiate decision-making in statistical terms. These findings underscore the need for strategic logistics management focusing on operational efficiency, digital innovation, and cost control to enhance competitiveness in the construction materials market.

Keywords: Logistics, Distribution Channels, Construction Materials, Stamped Concrete, Retailers

บทนำ

ในปัจจุบัน อุตสาหกรรมการก่อสร้างถือเป็นหนึ่งในภาคเศรษฐกิจที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ เนื่องจากเป็นตัวขับเคลื่อนกิจกรรมทางเศรษฐกิจหลายด้าน ทั้งการสร้างงาน การลงทุน และการขยายตัวของธุรกิจที่เกี่ยวเนื่อง โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งเป็นศูนย์กลางด้านอุตสาหกรรมและการค้าในเขตปริมณฑลที่มีอัตราการเติบโตของภาคการก่อสร้างอย่างต่อเนื่อง ทั้งจากโครงการก่อสร้างที่อยู่อาศัย โรงงานอุตสาหกรรม และโครงสร้างพื้นฐาน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2566) ทำให้ความต้องการใช้วัสดุก่อสร้างมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นตามไปด้วย วัสดุก่อสร้างที่ได้รับความนิยมในปัจจุบันมีความหลากหลาย แต่หนึ่งในผลิตภัณฑ์ที่เติบโตอย่างเห็นได้ชัดคือ สแตมป์คอนกรีต ซึ่งเป็นวัสดุก่อสร้างที่ใช้สำหรับงานพื้นและงานตกแต่ง มีคุณสมบัติเด่นทั้งในด้านความแข็งแรง ความทนทาน และความสวยงาม อีกทั้งยังตอบโจทย์ความต้องการด้านการออกแบบสถาปัตยกรรมที่เน้นความเป็นเอกลักษณ์และคุณภาพ (สมชาย, 2564) ความนิยมของสแตมป์คอนกรีตในตลาดวัสดุก่อสร้างจึงส่งผลให้ผู้ค้าปลีกในจังหวัดสมุทรสาครต้องเผชิญกับการแข่งขันที่สูงขึ้น และจำเป็นต้องมีการบริหารจัดการช่องทางการจัดจำหน่ายที่มีประสิทธิภาพ โลจิสติกส์และการจัดจำหน่ายวัสดุก่อสร้าง เป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จของธุรกิจในปัจจุบัน ช่องทางการจัดจำหน่ายไม่เพียงแต่ทำหน้าที่ในการนำสินค้าไปสู่ผู้บริโภค แต่ยังเป็นเครื่องมือที่สร้างคุณค่าในการให้บริการ เช่น ความรวดเร็ว ความน่าเชื่อถือ และการลดต้นทุนการดำเนินงาน (Christopher, 2016) สำหรับวัสดุก่อสร้างอย่างสแตมป์คอนกรีตซึ่งมีลักษณะเป็นสินค้าที่มีน้ำหนักมากและต้องการความระมัดระวังในการขนส่ง การเลือกช่องทางจัดจำหน่ายที่เหมาะสมจึงมีความสำคัญยิ่งต่อผู้ค้าปลีก เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ

งานวิจัยที่ผ่านมาพบว่า การเลือกช่องทางจัดจำหน่ายของผู้ประกอบการวัสดุก่อสร้างมักขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย เช่น ต้นทุนการขนส่ง ระยะทาง ความพร้อมของระบบคลังสินค้า ความน่าเชื่อถือของผู้ให้บริการโลจิสติกส์ รวมถึงความสะดวกในการเข้าถึงลูกค้าเป้าหมาย (Kotler & Keller, 2016; ศิริชัย, 2562) อย่างไรก็ตาม ในบริบทของจังหวัดสมุทรสาครยังไม่มีงานวิจัยที่ศึกษาอย่างเจาะจงถึง “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกช่องทางจัดจำหน่ายสแตมป์คอนกรีต” ซึ่งถือเป็นช่องว่างทางความรู้ (Knowledge Gap) ที่ควรได้รับการศึกษาเพิ่มเติม

ความสำคัญของปัญหานี้ยังสะท้อนให้เห็นในมิติของการแข่งขันทางธุรกิจ ปัจจุบันผู้ค้าปลีกวัสดุก่อสร้างในสมุทรสาครต้องเผชิญกับความท้าทายทั้งจากผู้ประกอบการรายใหญ่ที่มีเครือข่ายการจัดจำหน่ายเข้มแข็ง และจากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้บริโภคที่หันมาให้ความสำคัญกับความรวดเร็ว ความสะดวก และบริการหลังการขาย (Porter, 2008) หากผู้ค้าปลีกขาดความเข้าใจในปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกช่องทางการจัดจำหน่าย ก็อาจทำให้สูญเสียความสามารถในการแข่งขัน และไม่สามารถตอบสนองความต้องการของตลาดได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ ปัญหาการจัดการโลจิสติกส์ยังเกี่ยวข้องกับต้นทุนโดยตรงของผู้ประกอบการวัสดุก่อสร้าง โดยเฉพาะสแตมป์คอนกรีตที่มีข้อจำกัดด้านการขนส่ง เช่น น้ำหนักมาก ใช้พื้นที่ในการจัดเก็บมาก และมีความเสี่ยงในการเกิดความเสียหายหากขนส่งไม่ถูกวิธี (Chopra & Meindl, 2019) การเลือกช่องทางจัดจำหน่ายที่ไม่เหมาะสมอาจทำให้ต้นทุนโลจิสติกส์เพิ่มสูงขึ้น และส่งผลให้ราคาสินค้าไม่สามารถแข่งขันได้ในตลาด

ดังนั้น การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกช่องทางการจัดจำหน่ายวัสดุก่อสร้างสแตมป์คอนกรีตในจังหวัดสมุทรสาครจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากจะช่วยให้เข้าใจพฤติกรรมและแนวทางการตัดสินใจของผู้ค้าปลีก ตลอดจนสามารถพัฒนากลยุทธ์ด้านโลจิสติกส์และการกระจายสินค้าได้อย่างเหมาะสม ผลลัพธ์ของการวิจัยจะเป็นประโยชน์ทั้งเชิงทฤษฎีและเชิงปฏิบัติ ในด้านเชิงทฤษฎีจะช่วยเติมเต็มช่องว่างทางองค์ความรู้ที่ยังไม่เคยมีการศึกษาอย่างเจาะจง ส่วนในด้านเชิงปฏิบัติจะช่วยให้ผู้ค้าปลีกและผู้เกี่ยวข้องสามารถนำข้อมูลไปปรับใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดจำหน่าย ลดต้นทุน และเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจในระยะยาว จากปัญหาและความสำคัญดังกล่าว งานวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นไปที่การศึกษา “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกช่องทางการจัดจำหน่ายวัสดุก่อสร้างสแตมป์คอนกรีตที่เกี่ยวข้องกับโลจิสติกส์สำหรับผู้ค้าปลีกในจังหวัดสมุทรสาคร” โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณผ่านการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างผู้ค้าปลีกจำนวน 384–400 คน เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่สำคัญอันจะนำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงกลยุทธ์ในการพัฒนาระบบการกระจายสินค้าที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านโลจิสติกส์ที่มีอิทธิพลต่อการเลือกช่องทางการจัดจำหน่ายวัสดุก่อสร้างสแตมป์คอนกรีตของผู้ค้าปลีกในจังหวัดสมุทรสาคร

2. เพื่อวิเคราะห์ระดับความสำคัญของปัจจัยด้านโลจิสติกส์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกช่องทางการจัดจำหน่ายวัสดุก่อสร้างสแตมป์คอนกรีต

การทบทวนวรรณกรรม

ในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทสำคัญในระบบโลจิสติกส์และการจัดจำหน่าย งานวิจัยจำนวนมาก ได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาประสิทธิภาพของช่องทางการกระจายสินค้าและการจัดการโลจิสติกส์ในหลายมิติ โดยเฉพาะด้านเทคโนโลยี นวัตกรรม และการบูรณาการข้อมูลในระบบห่วงโซ่อุปทาน S. Ramingwong (2024) ศึกษาการปรับปรุงระบบโลจิสติกส์ของโรงงานในภาคเหนือของประเทศไทย พบว่าการนำระบบบริหารคลังสินค้า (Warehouse Management System: WMS) และการจัดจุดกระจายสินค้าที่เหมาะสมสามารถลดระยะเวลาในการจัดส่งและลดต้นทุนได้อย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับงานของ N. Setthachotsombut และคณะ (2024) ที่ชี้ให้เห็นว่าการประยุกต์ใช้ Smart Logistics เช่น WMS และระบบติดตาม (Tracking Systems) ช่วยเพิ่มความรวดเร็วในการส่งมอบสินค้าและเพิ่มประสิทธิภาพของธุรกิจโลจิสติกส์ไทย ในระดับสากล T. Liu (2024) ได้ทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับโครงสร้างห่วงโซ่อุปทานแบบหลายช่องทาง (Omni-channel Supply Chain) และพบว่าการบูรณาการข้อมูลและระบบโลจิสติกส์มีผลโดยตรงต่อการเลือกช่องทางการจัดจำหน่ายที่เหมาะสม โดยเฉพาะในธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับ A. Ferrari และคณะ (2022) ที่ระบุว่าเทคโนโลยี Industry 4.0 เช่น IoT และระบบติดตามอัจฉริยะ สามารถช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการขนส่งและลดความสูญเสียในห่วงโซ่การจัดจำหน่ายได้ นอกจากนี้ H. Luo (2022) ได้อธิบายปัจจัยต้นทุน คุณภาพ และความเร็วว่าเป็นตัวแปรสำคัญต่อการตัดสินใจเลือกช่องทางจัดจำหน่ายในแพลตฟอร์มแบบผสม (Hybrid Platform) ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าวมีความสอดคล้องกับงานของ M. A. Millstein และคณะ (2022) ที่ได้พัฒนาแบบจำลองการตัดสินใจเลือกตำแหน่งคลังสินค้า เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของระบบกระจายสินค้าภายใต้แนวคิด Omnichannel Logistics

ในบริบทประเทศไทย งานวิจัยของ Jaruwanakul และคณะ (2023) ได้เน้นถึงตัวชี้วัดหลักในการเติบโตของธุรกิจโลจิสติกส์เทคโนโลยี โดยชี้ให้เห็นว่าการรับรู้ความต้องการของลูกค้าและการใช้เทคโนโลยีเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาเครือข่ายการจัดจำหน่าย ขณะเดียวกันงานของ Omoruyi และคณะ (2025) ที่ศึกษาผลของเทคโนโลยีสารสนเทศด้านโล

จิสติกส์ (LIT) ต่อประสิทธิภาพของ SMEs ก็พบว่าเทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญในการสร้างความร่วมมือกับพันธมิตรทางธุรกิจและเพิ่มความยืดหยุ่นของระบบกระจายสินค้า

สรุปได้ว่า งานวิจัยใหญ่มีความ สอดคล้องกันในประเด็นหลัก ที่ว่า เทคโนโลยีโลจิสติกส์และนวัตกรรมดิจิทัลมีบทบาทสำคัญต่อการเพิ่มประสิทธิภาพของระบบการจัดจำหน่าย การลดต้นทุน และการปรับปรุงความยืดหยุ่นในการดำเนินงาน ซึ่งเป็นทิศทางเดียวกับแนวโน้มของโลกด้าน “Smart Logistics” และ “Omnichannel Supply Chain” ที่มุ่งสู่ระบบการกระจายสินค้าที่มีข้อมูลเป็นศูนย์กลางและตอบสนองต่อผู้บริโภคได้อย่างรวดเร็วและยั่งยืน

ทฤษฎีที่สอดคล้องกับการทบทวนวรรณกรรม

1. ทฤษฎีห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management Theory) ทฤษฎีนี้อธิบายกระบวนการจัดการการไหลของสินค้า บริการ ข้อมูล และทรัพยากรตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด (Christopher, 2016) งานวิจัยของ S. Ramingwong (2024) และ N. Setthachotsombut et al. (2024) ที่กล่าวถึงการใช้เทคโนโลยี Smart Logistics และ WMS เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของระบบกระจายสินค้า สอดคล้องโดยตรงกับแนวคิดของ Christopher (2016) ที่เน้นว่าการจัดการข้อมูลในทุกขั้นตอนของห่วงโซ่อุปทานเป็นปัจจัยสำคัญในการลดต้นทุนและเพิ่มความรวดเร็วในการตอบสนองความต้องการของลูกค้า

2. ทฤษฎีระบบ (Systems Theory) ทฤษฎีระบบมององค์กรหรือห่วงโซ่อุปทานเป็น “ระบบเปิด” ที่แต่ละองค์ประกอบต้องเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพโดยรวม (Bertalanffy, 1968)งานของ T. Liu (2024) และ M. A. Millstein et al. (2022) ซึ่งกล่าวถึง Omnichannel Supply Chain และ การบูรณาการข้อมูลระหว่างช่องทางการจัดจำหน่าย สอดคล้องกับทฤษฎีนี้ เพราะมองว่าคลังสินค้า ศูนย์กระจายสินค้า ระบบติดตาม และข้อมูลลูกค้าล้วนเป็นองค์ประกอบย่อยของระบบเดียวกันที่ต้องทำงานสัมพันธ์กันอย่างบูรณาการ

3. ทฤษฎีเทคโนโลยีสารสนเทศและองค์กร (Technology–Organization–Environment Framework: TOE Framework) ทฤษฎีนี้เสนอโดย Tornatzky และ Fleischer (1990) ระบุว่าการนำเทคโนโลยีมาใช้ในองค์กรได้รับอิทธิพลจาก 3 ปัจจัย คือ เทคโนโลยี องค์กร และสิ่งแวดล้อม งานของ Omoruyi et al. (2025) และ Jaruwanakul et al. (2023) ที่ศึกษาการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในธุรกิจโลจิสติกส์ไทยและ SME สอดคล้องกับ

แนวคิด TOE เพราะชี้ให้เห็นว่าปัจจัยด้านโครงสร้างองค์กร วัฒนธรรมการใช้เทคโนโลยี และการแข่งขันในตลาด ล้วนเป็นแรงผลักดันในการยอมรับนวัตกรรมด้านโลจิสติกส์

4. ทฤษฎีทรัพยากรขององค์กร (Resource-Based View: RBV Theory) ทฤษฎี RBV อธิบายว่า ความได้เปรียบในการแข่งขันขององค์กรเกิดจากการใช้ทรัพยากรภายในที่มีคุณค่าและยากจะลอกเลียน (Barney, 1991)

งานของ H. Luo (2022) ที่เน้นคุณภาพ ความเร็ว และต้นทุนในการเลือกช่องทางจัดจำหน่าย และ Ferrari et al. (2022) ที่กล่าวถึงการใช้ IoT และ Industry 4.0 เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดส่ง สอดคล้องกับ RBV เพราะเทคโนโลยีและข้อมูลถือเป็น “ทรัพยากรเชิงกลยุทธ์” ที่สร้างความได้เปรียบในการแข่งขันของธุรกิจโลจิสติกส์

5. ทฤษฎีห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain Theory) ทฤษฎีนี้โดย Porter (1985) เน้นว่าการเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าและบริการในทุกขั้นตอนตั้งแต่การผลิตจนถึงผู้บริโภคสามารถสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันได้ งานของ Ferrari et al. (2022) และ Ramingwong (2024) สอดคล้องกับแนวคิดนี้ เพราะการใช้ระบบติดตามสินค้า (Tracking System) และระบบ WMS ช่วยเพิ่มคุณค่าในขั้นตอน “Inbound Logistics” และ “Outbound Logistics” ซึ่งเป็นกิจกรรมหลักในห่วงโซ่คุณค่า

งานวิจัยระหว่างปี 2020–2025 มีความ สอดคล้องกับหลายทฤษฎีทางการจัดการโลจิสติกส์ ได้แก่ ทฤษฎีห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Theory) เน้นการบูรณาการข้อมูลและกระบวนการ ทฤษฎีระบบ (Systems Theory) เน้นความเชื่อมโยงระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ของเครือข่ายโลจิสติกส์ ทฤษฎี TOE เน้นการยอมรับเทคโนโลยีและนวัตกรรมในองค์กร ทฤษฎี RBV น้นการใช้เทคโนโลยีเป็นทรัพยากรสำคัญสร้างความได้เปรียบ ทฤษฎีห่วงโซ่คุณค่า เน้นการเพิ่มมูลค่าผ่านกิจกรรมโลจิสติกส์และการจัดจำหน่าย การเชื่อมโยงเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าแนวคิด Smart Logistics และ Omnichannel Supply Chain ไม่เพียงเป็นการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี แต่ยังมีพื้นฐานทางทฤษฎีด้านการจัดการ การพัฒนาองค์กร และกลยุทธ์การแข่งขันที่ชัดเจน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยด้านโลจิสติกส์ที่มีอิทธิพลต่อการเลือกช่องทางการจัดจำหน่ายวัสดุก่อสร้างสแตมป์

คอนกรีตของผู้ค้าปลีกในจังหวัดสมุทรสาคร และเพื่อวิเคราะห์ระดับความสำคัญของปัจจัยเหล่านั้น

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้ประกอบการค้าปลีกวัสดุก่อสร้างในจังหวัดสมุทรสาคร จำนวน 400 ราย โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (5-point Likert Scale) ซึ่งผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ และมีค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.943

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติอนุมาน ได้แก่ การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อทดสอบอิทธิพลของปัจจัยด้านโลจิสติกส์ต่อการเลือกช่องทางการจัดจำหน่าย ตลอดจนการจัดอันดับความสำคัญของแต่ละปัจจัย

เครื่องมือวิจัยที่ใช้ คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ (1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (2) ปัจจัยด้านโลจิสติกส์ที่เกี่ยวข้องกับการเลือกช่องทางการจัดจำหน่าย และ (3) การตัดสินใจเลือกช่องทางการจัดจำหน่ายสแตมป์คอนกรีต แบบสอบถามผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ และมีค่าดัชนีความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) อยู่ระหว่าง 0.67–1.00 จากนั้นได้นำไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียง และคำนวณหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ได้ค่าความเชื่อมั่นของ Cronbach’s Alpha เท่ากับ 0.943 แสดงว่าแบบสอบถามมีความเชื่อมั่นในระดับสูง

การวิจัยครั้งนี้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือหลัก โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. การเตรียมเครื่องมือ ผู้วิจัยจัดทำแบบสอบถามที่ประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบ แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยด้านโลจิสติกส์ และการตัดสินใจเลือกช่องทางการจัดจำหน่ายวัสดุก่อสร้างสแตมป์คอนกรีต ก่อนนำไปใช้จริง ได้มีการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน และปรับปรุงตามข้อเสนอแนะให้สมบูรณ์

2. การทดสอบเครื่องมือ นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มเป้าหมายจำนวน 30 ชุด เพื่อตรวจสอบความชัดเจนของคำถามและความ

เหมาะสมของเนื้อหา ผลการคำนวณหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยสถิติ Cronbach's Alpha ได้ค่าเท่ากับ 0.943 ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับสูง

3. การเก็บข้อมูลจริง ผู้วิจัยแจกแบบสอบถามให้แก่กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ค้าปลีกวัสดุก่อสร้างในจังหวัดสมุทรสาคร จำนวน 400 ราย โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) แบบสอบถามถูกแจกและเก็บคืนด้วยตนเอง รวมถึงบางส่วนผ่านช่องทางออนไลน์เพื่อให้ครอบคลุมและสะดวกต่อกลุ่มตัวอย่าง

4. การตรวจสอบและจัดเตรียมข้อมูล หลังจากเก็บแบบสอบถามคืนทั้งหมด ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความครบถ้วนและความถูกต้องของการตอบ ก่อนทำการเข้ารหัสข้อมูล (Coding) และบันทึกลงในโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ เพื่อเตรียมวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ (เช่น SPSS) เพื่อประมวลผลข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม โดยแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

1) สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ใช้เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และลักษณะธุรกิจ และใช้ค่าความถี่ (Frequency), ร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย (Mean) และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.)

2) การทดสอบสมมติฐานเบื้องต้น ใช้สถิติ t-test เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะแตกต่างกัน 2 กลุ่ม เช่น ขนาดของธุรกิจขนาดเล็กกับขนาดกลาง และใช้สถิติ One-Way ANOVA (Analysis of Variance) เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างมากกว่า 2 กลุ่ม เช่น การเปรียบเทียบปัจจัยด้านโลจิสติกส์กับการเลือกช่องทางจัดจำหน่ายในกลุ่มที่มีประสบการณ์การทำงานแตกต่างกัน เมื่อพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ จะใช้ การทดสอบความแตกต่างรายคู่ (Post Hoc Test: LSD หรือ Scheffé)

3. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์และอิทธิพลของตัวแปร

1) การวิเคราะห์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient) เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านโลจิสติกส์ (ตัวแปรต้น) และการเลือกช่องทางจัดจำหน่ายวัสดุก่อสร้างสแตมป์คอนกรีต (ตัวแปรตาม)

2) การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อทดสอบอิทธิพลของปัจจัยด้านโลจิสติกส์ที่มีต่อการเลือกช่องทางจัดจำหน่าย

ผลการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์หลักในการศึกษาปัจจัยด้านโลจิสติกส์ที่มีอิทธิพลต่อการเลือกช่องทางการจัดจำหน่ายวัสดุก่อสร้างสแตมป์คอนกรีต รวมถึงการวิเคราะห์ระดับความสำคัญของปัจจัยดังกล่าวจากมุมมองของผู้ค้าปลีกในจังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งผลการศึกษาที่ได้สะท้อนให้เห็นทั้งปัจจัยเชิงโครงสร้างและปัจจัยเชิงพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจทางธุรกิจ โดยสามารถสรุปได้ตามวัตถุประสงค์ดังนี้

ในส่วนของวัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาปัจจัยด้านโลจิสติกส์ที่มีอิทธิพลต่อการเลือกช่องทางการจัดจำหน่าย ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่ามีสามปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของผู้ค้าปลีก ได้แก่ ประสิทธิภาพการขนส่ง การใช้เทคโนโลยี และต้นทุนโลจิสติกส์ ประสิทธิภาพการขนส่งถือเป็นปัจจัยสำคัญที่สุด เนื่องจากสินค้าประเภทสแตมป์คอนกรีตมีน้ำหนักมากและเปราะบาง หากกระบวนการขนส่งไม่มีความรวดเร็ว ตรงเวลา และไม่สามารถลดความเสียหายของสินค้าได้ จะส่งผลต่อความพึงพอใจของลูกค้าโดยตรง ปัจจัยด้านเทคโนโลยี เช่น ระบบติดตามการจัดส่ง (tracking system) และระบบบริหารจัดการคลังสินค้า (WMS) ก็เป็นองค์ประกอบที่ช่วยเสริมให้การกระจายสินค้ามีประสิทธิภาพมากขึ้น ลดความผิดพลาดในการจัดการคำสั่งซื้อ และทำให้ผู้ค้าปลีกสามารถวางแผนล่วงหน้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะเดียวกันต้นทุนโลจิสติกส์ก็เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ไม่อาจละเลยได้ เนื่องจากมีผลโดยตรงต่อราคาขายและความสามารถในการแข่งขัน หากต้นทุนการขนส่งและจัดเก็บสูงเกินไป จะทำให้กำไรลดลงและเสียเปรียบคู่แข่งในตลาด ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าปัจจัยทั้งสามนี้เป็นตัวขับเคลื่อนหลักที่ผู้ค้าปลีกใช้พิจารณาในการเลือกช่องทางการจัดจำหน่ายที่เหมาะสม

สำหรับวัตถุประสงค์ที่ 2 ซึ่งมุ่งวิเคราะห์ระดับความสำคัญของปัจจัยด้านโลจิสติกส์ พบว่าผู้ค้าปลีกส่วนใหญ่ให้ความสำคัญต่อปัจจัยโลจิสติกส์โดยรวมอยู่ในระดับ “มาก” (ค่าเฉลี่ย 4.35) เมื่อพิจารณาตามลำดับความสำคัญ พบว่า ความสะดวกในการเข้าถึงลูกค้า ได้รับคะแนนสูงที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.44) แสดงให้เห็นว่าผู้ค้าปลีกให้ความสำคัญกับช่องทางการจำหน่ายที่สามารถตอบสนองลูกค้าได้อย่างรวดเร็วและสะดวก รองลงมาคือ ระยะเวลาในการส่งมอบ (ค่าเฉลี่ย 4.37) ซึ่งสะท้อนถึงความต้องการสร้างความเชื่อมั่นและภาพลักษณ์ที่ดีของธุรกิจ โดยการส่งมอบที่ตรงเวลาเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้ลูกค้าเกิดความพึงพอใจและมีแนวโน้มกลับมาซื้อซ้ำ นอกจากนี้ ต้นทุนการขนส่ง (ค่าเฉลี่ย 4.35) ก็ยังเป็นปัจจัยที่ผู้ค้าปลีกให้ความสำคัญ เนื่องจากการควบคุมต้นทุนจะช่วยรักษาความสามารถในการแข่งขันในตลาด ขณะที่ความ

น่าเชื่อถือของผู้ให้บริการโลจิสติกส์ (ค่าเฉลี่ย 4.32) และความพร้อมของคลังสินค้า (ค่าเฉลี่ย 4.29) แม้จะได้คะแนนเฉลี่ยต่ำกว่า แต่ก็ยังถือเป็นองค์ประกอบที่จำเป็นต่อการสนับสนุนความต่อเนื่องของกระบวนการจัดจำหน่าย

โดยสรุป การศึกษานี้ยืนยันว่าแม้ ประสิทธิภาพการขนส่ง การใช้เทคโนโลยี และต้นทุนโลจิสติกส์ จะเป็นปัจจัยหลักที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกช่องทางการจัดจำหน่าย แต่ในเชิงมุมมองของผู้ค้าปลีกยังให้ความสำคัญกับความสะดวกในการเข้าถึงลูกค้าและความตรงต่อเวลาในการส่งมอบเป็นพิเศษ เนื่องจากสองปัจจัยนี้มีผลโดยตรงต่อประสบการณ์ของลูกค้า ความเชื่อมั่นในธุรกิจ และการสร้างความสัมพันธ์ระยะยาวกับผู้บริโภค อันจะนำไปสู่ความสามารถในการแข่งขันที่ยั่งยืนในอนาคต

อภิปรายผล

งานวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นการศึกษาปัจจัยด้านโลจิสติกส์ที่มีอิทธิพลต่อการเลือกช่องทางการจัดจำหน่ายวัสดุก่อสร้างสแตมป์คอนกรีตของผู้ค้าปลีกในจังหวัดสมุทรสาคร ตลอดจนการวิเคราะห์ระดับความสำคัญของปัจจัยดังกล่าว เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับกลยุทธ์การจัดการห่วงโซ่อุปทานและเพิ่มประสิทธิภาพการแข่งขันในตลาด ซึ่งจากการศึกษาพบว่าปัจจัยโลจิสติกส์ไม่เพียงแต่เกี่ยวข้องกับการขนส่งและการจัดเก็บสินค้าเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ความสะดวกในการเข้าถึงลูกค้า ความตรงต่อเวลา และความน่าเชื่อถือของผู้ให้บริการ ซึ่งล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ผู้ค้าปลีกนำมาใช้เป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจเลือกช่องทางการจัดจำหน่าย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาปัจจัยด้านโลจิสติกส์ที่มีอิทธิพลต่อการเลือกช่องทางการจัดจำหน่ายวัสดุก่อสร้างสแตมป์คอนกรีตของผู้ค้าปลีกในจังหวัดสมุทรสาคร ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยด้านความสะดวกในการเข้าถึงลูกค้าได้รับความสำคัญสูงสุด สอดคล้องกับแนวคิดของ Christopher (2016) ที่ระบุว่าการสร้างคุณค่าแก่ลูกค้าด้วยการส่งมอบสินค้าที่ถูกที่และถูกเวลาคือหัวใจของโลจิสติกส์สมัยใหม่ ความสะดวกในการเข้าถึงลูกค้าไม่เพียงช่วยให้ผู้ค้าปลีกสามารถรักษาฐานลูกค้าเดิมได้ แต่ยังช่วยขยายตลาดและสร้างความพึงพอใจได้อย่างยั่งยืน ในขณะเดียวกันปัจจัยด้าน ระยะเวลาในการส่งมอบสินค้า มีอิทธิพลสูงเช่นกัน เนื่องจากสินค้าวัสดุก่อสร้างเป็นสินค้าที่ลูกค้ามักต้องการใช้อย่างเร่งด่วนเพื่อไม่ให้กระทบต่อแผนงานก่อสร้าง แนวคิด Lead Time ของ Ballou (2004) และ Mentzer & Konrad (1991) อธิบายไว้อย่างชัดเจนว่า ความสามารถใน

การลดเวลาการส่งมอบและการรักษาความตรงต่อเวลาเป็นตัวชี้วัดที่สำคัญของความมีประสิทธิภาพด้านโลจิสติกส์

นอกจากนี้ ต้นทุนการขนส่ง ก็มีบทบาทสำคัญต่อการตัดสินใจของผู้ประกอบการ SME ในจังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งต้องเผชิญกับการแข่งขันด้านราคา การบริหารต้นทุนโลจิสติกส์ให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับแนวคิด Total Cost Concept ของ Lambert (2008) จึงเป็นเงื่อนไขสำคัญในการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ขณะเดียวกัน ความน่าเชื่อถือของผู้ให้บริการขนส่งก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ผู้ค้าปลีกให้ความสำคัญ เนื่องจากเกี่ยวข้องโดยตรงกับความปลอดภัยและคุณภาพของสินค้า สอดคล้องกับงานของ Mentzer & Flint (1999) ที่ชี้ว่าความเชื่อมั่นในผู้ให้บริการมีผลต่อการสร้างความสัมพันธ์ระยะยาวในเครือข่ายซัพพลายเชน สำหรับความพร้อมของคลังสินค้า แม้จะมีลำดับความสำคัญรองลงมา แต่ก็ยังเป็นองค์ประกอบที่ผู้ค้าปลีกคำนึงถึง โดยเฉพาะในช่วงที่อุปสงค์และอุปทานไม่สมดุล คลังสินค้าจึงทำหน้าที่เป็นตัวกลางสร้างเสถียรภาพของการจัดจำหน่าย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Chopra & Meindl (2019) ที่มองว่าคลังสินค้าคือเครื่องมือสำคัญในการสร้างความยืดหยุ่นแก่เครือข่ายโลจิสติกส์

กล่าวโดยสรุป วัตถุประสงค์ข้อแรกสะท้อนว่า การเลือกช่องทางจัดจำหน่ายวัสดุก่อสร้างสแตมป์คอนกรีตของผู้ค้าปลีกในจังหวัดสมุทรสาครมีรากฐานมาจากหลายปัจจัยโลจิสติกส์ผสมผสานกัน โดยมีความสะดวกในการเข้าถึงลูกค้า ระยะเวลาในการส่งมอบ และต้นทุนขนส่งเป็นปัจจัยหลัก ขณะที่ความน่าเชื่อถือและความพร้อมของคลังสินค้าเป็นปัจจัยเสริมที่ช่วยเพิ่มเสถียรภาพและความต่อเนื่องของการดำเนินงาน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อวิเคราะห์ระดับความสำคัญของปัจจัยด้านโลจิสติกส์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกช่องทางการจัดจำหน่ายวัสดุก่อสร้างสแตมป์คอนกรีต จากการวิเคราะห์เชิงสถิติพบว่าผู้ค้าปลีกมีความคิดเห็นต่อความสำคัญของปัจจัยด้านโลจิสติกส์ในระดับ “มาก” โดยเรียงลำดับความสำคัญได้แก่ (1) ความสะดวกในการเข้าถึงลูกค้า (2) ระยะเวลาในการส่งมอบ (3) ต้นทุนการขนส่ง (4) ความน่าเชื่อถือของผู้ให้บริการ และ (5) ความพร้อมของคลังสินค้า ลำดับดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความจริงในเชิงพฤติกรรมของผู้ค้าปลีกที่ต้องพิจารณาหลายปัจจัยประกอบกัน ความสะดวกในการเข้าถึงลูกค้าได้รับความสำคัญสูงสุด เพราะธุรกิจวัสดุก่อสร้างขึ้นอยู่กับการตอบสนองที่รวดเร็วและความง่ายในการจัดหาสินค้า ปัจจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิด Place Utility ของ Alderson (1957) ที่มองว่าการส่งมอบสินค้าที่ตำแหน่งที่ลูกค้าต้องการเป็นการสร้างคุณค่าโดยตรง ในส่วนของระยะเวลาในการส่งมอบก็เป็นตัวชี้วัดความน่าเชื่อถือ ซึ่ง

สอดคล้องกับ Kotler & Keller (2016) ที่ระบุว่าความรวดเร็วและความตรงต่อเวลาเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความพึงพอใจแก่ผู้บริโภค

สำหรับต้นทุนการขนส่ง ผู้ค้าปลีกมองว่าเป็นเงื่อนไขสำคัญต่อการคงอยู่ในตลาด เนื่องจากธุรกิจวัสดุก่อสร้างต้องเผชิญการแข่งขันด้านราคาสูง กลยุทธ์ Cost Leadership ของ Porter (1985) อธิบายว่า การควบคุมต้นทุนเป็นปัจจัยสร้างความได้เปรียบเชิงแข่งขัน ขณะที่ความน่าเชื่อถือของผู้ให้บริการโลจิสติกส์ แม้จะมีความสำคัญรองลงมา แต่ก็ยังเป็นองค์ประกอบที่ไม่อาจละเลย เนื่องจากเกี่ยวข้องกับความเสี่ยงและการสร้างความมั่นใจในการทำธุรกรรม ส่วนความพร้อมของคลังสินค้าแม้จะได้คะแนนต่ำสุด แต่ในทางปฏิบัติยังคงมีบทบาทในด้านความยืดหยุ่นและการรักษาเสถียรภาพของระบบโลจิสติกส์โดยรวม

กล่าวโดยสรุป วัตถุประสงค์ข้อที่สองยืนยันว่า ปัจจัยโลจิสติกส์แต่ละด้านมีความสำคัญแตกต่างกัน แต่ทั้งหมดล้วนมีบทบาทในการกำหนดทิศทางการตัดสินใจเลือกช่องทางจัดจำหน่ายของผู้ค้าปลีก ซึ่งสอดคล้องกับแนวโน้มธุรกิจวัสดุก่อสร้างที่กำลังปรับตัวเข้าสู่ระบบ Omni-Channel Distribution ที่เน้นการผสมผสานช่องทางทั้งดั้งเดิมและออนไลน์เพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน (Kotler & Keller, 2016)

สรุปภาพรวม ได้คือ เมื่อพิจารณาทั้งสองวัตถุประสงค์ งานวิจัยนี้สะท้อนให้เห็นว่า การเลือกช่องทางจัดจำหน่ายวัสดุก่อสร้างสแตมป์คอนกรีตในจังหวัดสมุทรสาครไม่ได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งโดยลำพัง แต่เป็นผลจากการผสมผสานของปัจจัยด้านโลจิสติกส์หลายประการที่เกี่ยวข้องกัน ทั้งในเชิงการปฏิบัติการและกลยุทธ์ โดยมีแนวโน้มเปลี่ยนจาก Cost-driven Logistics สู่ Value-driven Logistics ที่ให้ความสำคัญกับความสะดวก รวดเร็ว ความน่าเชื่อถือ และการสร้างคุณค่าที่ตอบสนองลูกค้าได้อย่างรอบด้าน ซึ่งสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของตลาดวัสดุก่อสร้างไทยและโลกในปัจจุบัน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ จากผลการวิจัยที่ชี้ว่าปัจจัยด้าน โลจิสติกส์ และ ความสะดวก/ต้นทุนของช่องทาง มีอิทธิพลสูงสุดต่อการเลือกช่องทางจัดจำหน่ายวัสดุก่อสร้างสแตมป์คอนกรีต บริษัทสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ดังนี้ 1) การพัฒนาระบบโลจิสติกส์ ควรลงทุนในระบบจัดการโลจิสติกส์ที่ทันสมัย เช่น ระบบติดตามการขนส่ง (Tracking System) และการวางแผนเส้นทาง (Route Optimization) เพื่อลดต้นทุนและเวลาในการส่งมอบ 2) กล

ยุทธ์การจัดจำหน่ายแบบหลายช่องทาง (Omni-channel distribution) เนื่องจากบริษัทมีการใช้ทั้งช่องทางออนไลน์ ขายส่ง และการจัดส่งตรงถึงไซต์งาน จึงควรบูรณาการทุกช่องทางเข้าด้วยกัน เพื่อให้ลูกค้าได้รับประสบการณ์ที่สะดวกและต่อเนื่อง เช่น สั่งซื้อผ่านออนไลน์แต่เลือกรับสินค้าหน้าร้านหรือที่ไซต์งาน 3) การสร้างความร่วมมือกับคู่ค้า ควรสร้างพันธมิตรกับผู้ค้าตัวกลาง (Wholesalers/Distributors) และผู้ให้บริการโลจิสติกส์ที่มีประสิทธิภาพ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการกระจายสินค้าไปยังพื้นที่ต่าง ๆ ได้รวดเร็วและต้นทุนต่ำ 4) พัฒนา e-Commerce และ social media เนื่องจากมีการใช้ช่องทางออนไลน์เพิ่มขึ้น บริษัทควรเพิ่มการลงทุนด้านแพลตฟอร์มดิจิทัล การทำการตลาดออนไลน์ และระบบการชำระเงินที่ปลอดภัย เพื่อขยายฐานลูกค้าใหม่ ๆ 5) การจัดการต้นทุนและคุณภาพ เน้นการควบคุมต้นทุนด้านการขนส่งและคลังสินค้า ควบคู่กับการสร้างมาตรฐานการให้บริการที่เชื่อถือได้ เพื่อรักษาความพึงพอใจของลูกค้าในระยะยาว **2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต** 1) ควรศึกษาเปรียบเทียบ ปัจจัยการเลือกช่องทางจัดจำหน่าย ในธุรกิจวัสดุก่อสร้างประเภทอื่น ๆ เช่น เหล็ก ปูนซีเมนต์ หรือไม้แปรรูป เพื่อดูความแตกต่างด้านพฤติกรรมการเลือกใช้ช่องทาง 2) ควรขยายกลุ่มตัวอย่างไปยังบริษัทก่อสร้างขนาดเล็กและกลาง (SMEs) เพื่อสะท้อนมุมมองที่หลากหลายมากขึ้น 3) ควรพิจารณาศึกษาปัจจัยด้าน เทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Logistics / Smart Supply Chain) ที่มีบทบาทมากขึ้นในยุคอุตสาหกรรม 4.0 ว่ามีผลต่อการเลือกช่องทางจัดจำหน่ายอย่างไร 4) อาจศึกษาความสัมพันธ์เชิงลึกระหว่าง ความพึงพอใจของลูกค้าและประสิทธิภาพโลจิสติกส์ เพื่อสร้างแบบจำลองที่สามารถนำไปใช้จริงในเชิงกลยุทธ์ได้

เอกสารอ้างอิง

กรมสถิติแห่งชาติ. (2566). ใน *รายงานสถิติการก่อสร้างและอสังหาริมทรัพย์ของประเทศไทย ปี 2566.* กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

ศิริชัย วรพล. (2562). *การบริหารจัดการช่องทางการจัดจำหน่ายวัสดุก่อสร้างในประเทศไทย.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สมชาย กิจเจริญ. (2564). *การใช้วัสดุสแตมป์คอนกรีตในงานก่อสร้างยุคใหม่.* กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Alderson, W. (1957). *Marketing behavior and executive action.* Richard D. Irwin.

Ballou, R. H. (2004). *Business logistics/supply chain management* (5th ed.). Pearson.

Barney, J. (1991). Firm resources and sustained competitive advantage. *Journal of Management, 17*(1), 99–120.

Chopra, S., & Meindl, P. (2019). *Supply chain management: Strategy, planning, and operation* (7th ed.). Pearson Education.

Christopher, M. (2016). *Logistics & supply chain management* (5th ed.). Pearson Education Limited.

Ferrari, A., et al. (2022). *Industry 4.0 technologies in city logistics: Empirical investigation. PMC.*

Gupta, R. (2023). *Thailand E-commerce logistics market report.* Mordor Intelligence.

Jaruwanakul, K., et al. (2023). *Key indicators for the growth of logistics and distribution tech startups in Thailand.* ResearchGate.

Kotler, P., & Keller, K. L. (2016). *Marketing management* (15th ed.). Pearson Education Limited.

Lambert, D. M. (2008). *Supply chain management: Processes, partnerships, performance* (3rd ed.). Supply Chain Management Institute.

Liu, T. (2024). *Omni-channel retail supply chain structures: A review.* RePEc.

Luo, H. (2022). *Quality and distribution channel selection on hybrid platforms.* ScienceDirect.

Mentzer, J. T., & Flint, D. J. (1999). Developing a logistics service quality scale. *Journal of Business Logistics,* 20(1), 9–32.

Mentzer, J. T., & Konrad, B. P. (1991). An efficiency/effectiveness approach to logistics performance analysis. *Journal of Business Logistics,* 12(1), 33–62.

Millstein, M. A., et al. (2022). *Optimizing warehouse locations for omnichannel distribution.* ScienceDirect.

Omoruyi, P., et al. (2025). *Logistics information technology impact on SME distribution performance.* MDPI.

Porter, M. E. (1980). *Competitive strategy: Techniques for analyzing industries and competitors.* Free Press.

_____. (1985). *Competitive advantage: Creating and sustaining superior performance.* Free Press.

_____. (2008). *Competitive advantage: Creating and sustaining superior performance.* Free Press.

Ramingwong, S. (2024). *Factory logistics improvement: Case studies in Northern Thailand.* MDPI.

Setthachotsombut, N., et al. (2024). *Smart logistics adoption in Thailand.* ScienceDirect.

การประเมินความต้องการจำเป็นและแนวทางการพัฒนาการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์มหาวิทยาลัยพะเยา*

NEEDS ASSESSMENT AND GUIDELINES FOR DEVELOPING THE ENTRY INTO ACADEMIC POSITIONS OF FACULTY AT THE UNIVERSITY OF PHAYAO

สมาพร วรรณโวหาร

Samaporn Wannawohan

กองการเจ้าหน้าที่ มหาวิทยาลัยพะเยา

Division of Personnel, University Of Phayao, Thailand

Corresponding Author's Email: samaporn.wa@up.ac.th

วันที่รับบทความ : 16 ตุลาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 3 พฤศจิกายน 2568; วันตอบรับบทความ : 5 พฤศจิกายน 2568

Received 16 October 2025; Revised 3 November 2025; Accepted 5 November 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการรับรู้ในหลักเกณฑ์และวิธีการแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์มหาวิทยาลัยพะเยา 2) ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวัง และสภาพความต้องการจำเป็นในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์มหาวิทยาลัยพะเยา และ 3) ศึกษาแนวทางการพัฒนาการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์มหาวิทยาลัยพะเยา โดยวิธีดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 แบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างคือ พนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการ จำนวน 298 คน ได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งชั้น สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และ

Citation:

* สมาพร วรรณโวหาร. (2568). การประเมินความต้องการจำเป็นและแนวทางการพัฒนาการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์มหาวิทยาลัยพะเยา. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(6), 524-545.

Samaporn Wannawohan. (2025). Needs Assessment And Guidelines For Developing The Entry Into Academic Positions Of Faculty At The University Of Phayao. Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(6), 524-545.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ PNI_modified และส่วนที่ 2 การสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้บริหารมหาวิทยาลัยพะเยา จำนวน 6 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) คณาจารย์มหาวิทยาลัยพะเยา มีการรับรู้ในหลักเกณฑ์และวิธีการแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) สภาพปัจจุบันในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์มหาวิทยาลัยพะเยา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ในขณะที่สภาพที่คาดหวังในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์มหาวิทยาลัยพะเยา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนลำดับความสำคัญการประเมินความต้องการจำเป็นด้านที่มากที่สุดคือ ด้านบรรยากาศในการทำผลงานทางวิชาการ (PNI_modified = 0.35) และ 3) แนวทางการพัฒนาการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์มหาวิทยาลัยพะเยา โดยการพัฒนากลไกแรงจูงใจภายใน (inner motivation) และมาตรการเชิงระบบ ที่ส่งเสริมให้คณาจารย์ตระหนักถึงคุณค่าที่แท้จริงของตำแหน่งทางวิชาการ ควบคู่ไปกับการปรับปรุงหลักเกณฑ์และกระบวนการให้ชัดเจนและยืดหยุ่น และเพิ่มการสนับสนุนงบประมาณวิจัยเพื่อส่งเสริมการเผยแพร่ และสร้างเครือข่ายระดับนานาชาติ นอกจากนี้ ต้องจัดตั้งระบบพี่เลี้ยงที่เป็นทางการและต่อเนื่อง รวมทั้งส่งเสริมการแลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติที่ดี และมอบรางวัลจูงใจให้ส่วนงานที่บรรลุเป้าหมาย

คำสำคัญ: การประเมินความต้องการจำเป็น, แนวทางการพัฒนา, ตำแหน่งทางวิชาการ

Abstract

This research aimed to: 1 examine the perception and understanding of the criteria and procedures for academic appointment among faculty members at the University of Phayao. 2 Investigate the current, expected, and required conditions for entry into academic positions among faculty members at the University of Phayao. 3) Explore guidelines for developing faculty entry into academic positions. The research was conducted in two parts. Part 1 employed a questionnaire survey. The sample consisted of 298 faculty members selected through stratified random sampling. The statistical methods used for data analysis included frequency, percentage, mean ($\bar{x}$), standard deviation (S.D.), and PNI_modified analysis. Part 2 involved in-depth interviews with six university

administrators, selected through purposive sampling. The qualitative data were analyzed using content analysis.

The study revealed that: 1) faculty members at the University of Phayao demonstrated a high level of awareness and understanding regarding the criteria and procedures for appointment to academic positions. 2) The current conditions related to faculty entry into academic positions were rated at a high level, while the expected conditions were rated at the highest level. The most critical area of needs, as indicated by the PNI_modified index (0.35), was the academic working environment. 3) The guidelines for developing faculty entry into academic positions include strengthening internal motivation mechanisms and establishing systematic measures that encourage recognition of the true value of academic positions. These efforts should be accompanied by clearer and more flexible criteria and processes, as well as increased funding support for research dissemination and international networking. In addition, establishing a formal and continuous mentoring system, promoting the sharing of good practices, and providing incentive awards for units that achieve their goals are recommended.

Keywords: Needs Assessment, Guidelines for developing, academic positions

บทนำ

การเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการที่สูงขึ้นของคณาจารย์เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนามหาวิทยาลัย เนื่องจากเป็นตัวชี้วัดคุณภาพและความสำเร็จหลักที่รับรองคุณภาพทางวิชาการของสถาบัน ตำแหน่งทางวิชาการทำหน้าที่เป็นช่องทางสำคัญในการพัฒนาคุณภาพวิชาการ และนวัตกรรมของประเทศให้มีความหลากหลาย สอดคล้องกับทุกศาสตร์และครอบคลุมผลงานที่คณาจารย์ใช้ความเชี่ยวชาญในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาประเทศ ชุมชนหรือสังคม โดยเน้นผลลัพธ์ที่สามารถประเมินได้จริง ซึ่งทั้งหมดนี้ช่วยเร่งรัดให้สถาบันอุดมศึกษาไทยก้าวสู่ความเป็นสถาบันชั้นนำระดับนานาชาติ และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (ประกาศ ก.พ.อ., 2564) นอกจากนี้ ในด้านการประกันคุณภาพการศึกษา ตำแหน่งทางวิชาการถือเป็นตัวชี้วัดสำคัญที่สะท้อนถึงคุณภาพของคณาจารย์และคุณภาพบัณฑิต และ

ในมิติของการพัฒนาทรัพยากรบุคคลตำแหน่งทางวิชาการยังเป็นเครื่องมือสร้างแรงจูงใจให้คณาจารย์พัฒนาศักยภาพสร้างผลงาน ส่งผลให้มหาวิทยาลัยมีความเข้มแข็งทางวิชาการโดยรวม (คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2562, 2562)

แม้ว่าความสำคัญของการพัฒนาคณาจารย์จะชัดเจนและมีบทบาทเชิงยุทธศาสตร์ต่อมหาวิทยาลัย แต่การดำเนินงานกลับเผชิญกับความท้าทายเชิงโครงสร้างและเชิงนโยบายอย่างมีนัยสำคัญ ความท้าทายประการแรกคือความผันผวนของกฎเกณฑ์ระดับชาติ ในช่วงปี พ.ศ. 2560 ถึง 2564 มีการเปลี่ยนแปลงประกาศ ก.พ.อ. ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการพิจารณาแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการถึง 3 ครั้ง (พ.ศ. 2560, 2563, และ 2564) ช่วงเวลาดังกล่าวจึงถือเป็นช่วงเปลี่ยนผ่านสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อทั้งคุณสมบัติของผู้ขอและคุณสมบัติของผลงานวิชาการ ส่งผลให้คณาจารย์ต้องมีการติดตามและปรับเปลี่ยนการจัดทำผลงานอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากการผลิตผลงานวิชาการต้องใช้ระยะเวลาดำเนินการหลายปี การที่กฎเกณฑ์การประเมินเปลี่ยนแปลงบ่อยจึงเพิ่มความเสี่ยงว่าผลงานที่กำลังดำเนินการอยู่อาจไม่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์ใหม่

มหาวิทยาลัยพะเยาได้ตระหนักถึงความท้าทายนี้ และได้พยายามกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ ภายใต้ข้อบังคับของมหาวิทยาลัยที่สอดคล้องกับมาตรฐานกลางของ ก.พ.อ. พร้อมทั้งได้จัดกิจกรรมสนับสนุนต่าง ๆ อาทิ โครงการให้ความรู้และการเสวนา "Do & Don’t ในการขอตำแหน่งทางวิชาการ" เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในกระบวนการและข้อพึงระวังด้านจริยธรรม อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาจากข้อมูลสถิติการยื่นขอกำหนดตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์ มหาวิทยาลัยพะเยา ย้อนหลัง 5 ปี (พ.ศ. 2563–2567) พบว่าแม้จะมีคณาจารย์ยื่นขอกำหนดตำแหน่งทางวิชาการ รวม 248 คน และผู้ที่ผ่านได้รับตำแหน่งมีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 68.15 แต่ปัญหาสำคัญ คือ จำนวนอาจารย์ที่ "ยังไม่เข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ" มีค่อนข้างสูง ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนมากกว่า ร้อยละ 57 ของคณาจารย์ทั้งหมด (ระบบสารสนเทศบุคลากร ม.พะเยา., 2568) ซึ่งสอดคล้องกับสัดส่วนการพัฒนาการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์ในภาพรวมของประเทศที่พบว่า มากถึงร้อยละ 63.43 ที่ยังไม่มีตำแหน่งทางวิชาการ (ทำเนียบผู้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการแห่งชาติ, 2568) นั่นหมายความว่า มหาวิทยาลัยยังคงมีคณาจารย์ส่วนใหญ่ที่ไม่ได้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการ ซึ่งเป็นความท้าทายหลักที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อความเป็นเลิศทางวิชาการ และความเข้มแข็งของมหาวิทยาลัยโดยรวม

จากความสำคัญและปัญหาที่คณาจารย์ส่วนใหญ่ยังไม่ได้รับตำแหน่งทางวิชาการ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการประเมินความต้องการจำเป็นและแนวทางการพัฒนาการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์มหาวิทยาลัยพะเยา ทั้งนี้เนื่องจากยังขาดการศึกษาเชิงระบบภายในมหาวิทยาลัยพะเยาเอง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังไม่มีการดำเนินการประเมินความต้องการจำเป็น (Needs Assessment) ในประเด็นนี้อย่างเป็นทางการ เพื่อทำความเข้าใจถึงการรับรู้ของคณาจารย์ต่อหลักเกณฑ์และวิธีการแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว รวมถึงความต้องการด้านการพัฒนาศักยภาพในด้านต่าง ๆ รวมทั้งการศึกษาแนวทางในการพัฒนาการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ ทั้งนี้ข้อมูลสารสนเทศที่ได้มานั้น สามารถนำมาวางแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาบุคลากรให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดตามที่แผนยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยกำหนดไว้ และผู้บริหารสามารถนำไปใช้ในการวางแผนพัฒนาปรับปรุงกระบวนการ และเพิ่มประสิทธิภาพการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของมหาวิทยาลัยพะเยาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการรับรู้ในหลักเกณฑ์และวิธีการแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์มหาวิทยาลัยพะเยา

2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวัง และสภาพความต้องการจำเป็นในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์มหาวิทยาลัยพะเยา

3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์มหาวิทยาลัยพะเยา

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับความต้องการจำเป็น

สุวิมล ว่องวาณิช (2550) กล่าวว่า การประเมินความต้องการจำเป็น เป็นกระบวนการประเมินเพื่อกำหนดความแตกต่างของสภาพที่เกิดขึ้นกับสภาพที่ควรจะเป็น โดยระบุสิ่งที่ต้องการให้เกิดว่ามีลักษณะเช่นใด และประเมินสิ่งที่เกิดขึ้นจริงว่ามีลักษณะเช่นใด จากนั้นนำผลที่ได้มาวิเคราะห์ประเมินสิ่งที่เกิดขึ้นจริงว่าสมควรเปลี่ยนแปลงอะไรบ้าง

ความสำคัญในการประเมินความต้องการจำเป็นที่เป็นกระบวนการที่สำคัญและมีประโยชน์ ดังนี้

1. การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น เป็นเครื่องบริหารที่มีประสิทธิภาพ ทำให้กำหนดแผนงานที่สอดคล้องกับความต้องการของหน่วยงาน ป้องกันการสูญเสียทรัพยากรโดยเปล่าประโยชน์

2. ผลจากการประเมินความต้องการจำเป็น สามารถสะท้อนภาพบริบทที่เกิดขึ้นของหน่วยงาน นำไปสู่การวางแผน กำหนดแนวทางพัฒนาองค์กร กำหนดวัตถุประสงค์การดำเนินงานให้ชัดเจน สอดคล้องกับสภาพที่เกิดขึ้นจริง และสนองความต้องการขององค์กร

3. การประเมินความต้องการจำเป็น ช่วยกำหนดเป้าหมายขององค์กรจากความต้องการที่แท้จริงของกลุ่มเป้าหมาย ช่วยกระตุ้นให้เกิดผลกระทบต่อโครงการ ทำให้สามารถวัดการเปลี่ยนแปลงของการปฏิบัติงานในช่วงเวลานั้น ๆ

แนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้

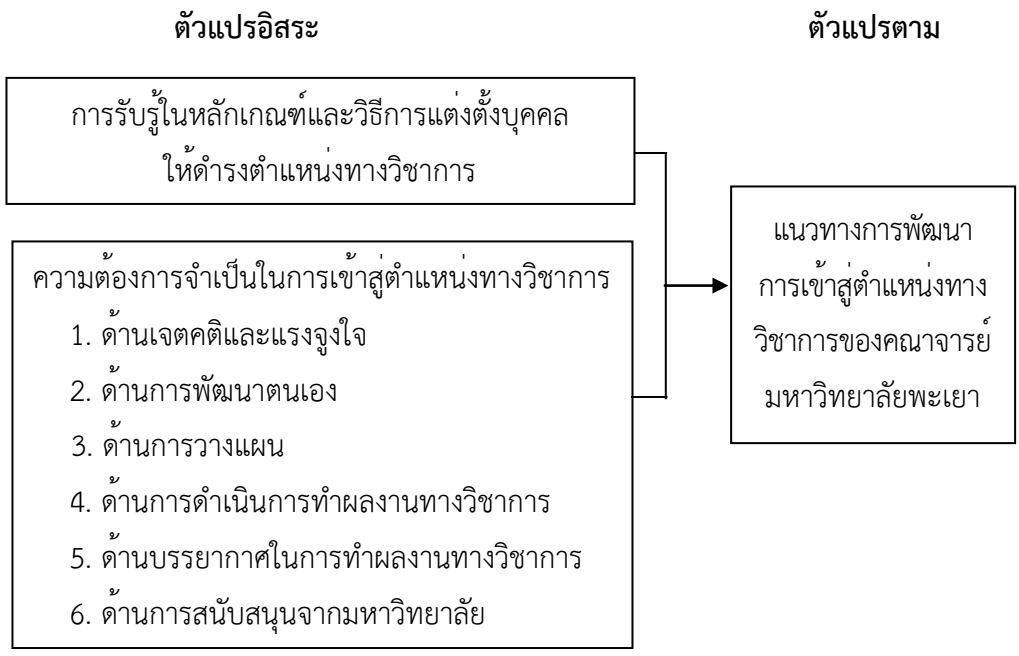
ปรมะ สตะเวทิน (2546) ได้กล่าวถึง การรับรู้ (Perception) ว่าเป็นกระบวนการตีความหมาย สิ่งที่เราพบเห็นในสิ่งแวดล้อม ส่วนความหมาย (Meaning) คือ สิ่งที่เกิดจากกระบวนการตีความหมายหรือการรับรู้ กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ เรามีความหมายต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างไร ย่อมขึ้นอยู่กับการที่เรารับรู้ (Perceive) หรือตีความหมาย (Interpret) สิ่งนั้นอย่างไรในการรับรู้ และตีความหมายสิ่งที่เราพบเห็น เรากระทำโดยอาศัยประสบการณ์ของเราประสบการณ์ของเรามีอิทธิพลต่อการรับรู้และความหมายของเราต่อสิ่งที่เราพบ

หลักเกณฑ์ และวิธีการแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการมหาวิทยาลัยพะเยา

ข้อบังคับมหาวิทยาลัยพะเยา ว่าด้วย คุณสมบัติ หลักเกณฑ์และวิธีการพิจารณาแต่งตั้งผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ และศาสตราจารย์ (การขอกำหนดตำแหน่งทางวิชาการทั่วไป) พ.ศ. 2565 กำหนดการพิจารณาแต่งตั้งพนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการให้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ และศาสตราจารย์ ให้พิจารณาจากคุณสมบัติเฉพาะตำแหน่ง ผลการสอน ผลงานทางวิชาการ และจริยธรรมและจรรยาบรรณทางวิชาการ

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่ามีแนวคิดที่เห็นความสำคัญของความต้องการจำเป็นและการรับรู้ สามารถสะท้อนภาพบริบทที่เกิดขึ้นของหน่วยงาน นำไปสู่การวางแผน กำหนดแนวทางพัฒนาการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์มหาวิทยาลัยพะเยา กำหนด

วัตถุประสงค์การดำเนินงานให้ชัดเจน สอดคล้องกับสภาพที่เกิดขึ้นจริง และสนองความต้องการขององค์กร สามารถแสดงกรอบแนวคิดการวิจัยดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ส่วนที่ 1 ความต้องการจำเป็นการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์มหาวิทยาลัยพะเยา

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ พนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการที่มีคุณสมบัติเฉพาะตำแหน่งครบตามเกณฑ์การขอกำหนดตำแหน่งทางวิชาการ จำนวน 841 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการที่มีคุณสมบัติเฉพาะตำแหน่งครบตามเกณฑ์การขอกำหนดตำแหน่งทางวิชาการ จำนวน 298 คน ได้มาจากการตารางกำหนดขนาดตัวอย่างของ Taro Yamane (Yamane, 1973) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และทำการสุ่มแบบแบ่งชั้นโดยใช้คณะเป็นชั้นภูมิในการแบ่ง แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงสัดส่วนการสุ่มตัวอย่างของพนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการที่มีคุณสมบัติเฉพาะตำแหน่งครบตามเกณฑ์การขอกำหนดตำแหน่งทางวิชาการ

คณะ	ประชากร	ตัวอย่าง
เกษตรศาสตร์และทรัพยากรธรรมชาติ	40	14
เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร	61	22
ทันตแพทยศาสตร์	11	4
นิติศาสตร์	35	12
บริหารธุรกิจและนิเทศศาสตร์	58	21
พยาบาลศาสตร์	38	13
พลังงานและสิ่งแวดล้อม	26	9
แพทยศาสตร์	12	4
เภสัชศาสตร์	47	17
รัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์	25	9
วิทยาศาสตร์	106	38
วิทยาศาสตร์การแพทย์	76	27
วิศวกรรมศาสตร์	50	18
สถาปัตยกรรมศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์	38	13
สหเวชศาสตร์	47	17
สาธารณสุขศาสตร์	49	17
ศิลปศาสตร์	86	30
วิทยาลัยการจัดการ	2	1
วิทยาลัยการศึกษา	34	12
รวม	**841**	**298**

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบประเมินความต้องการจำเป็นในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ แบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไป

ของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยรูปแบบคำถามเป็นแบบเลือกตอบ จำนวน 10 ข้อ ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการรับรู้ในหลักเกณฑ์และวิธีการแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการ เป็นแบบมาตรประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 8 ข้อ และตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามการประเมินความต้องการจำเป็นในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ เป็นแบบมาตรประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 6 ด้าน ประกอบด้วย ด้านที่ 1 เจตคติและแรงจูงใจ จำนวน 7 ข้อ, ด้านที่ 2 การพัฒนาตนเอง จำนวน 6 ข้อ, ด้านที่ 3 การวางแผน จำนวน 6 ข้อ, ด้านที่ 4 การดำเนินการทำผลงานทางวิชาการ จำนวน 7 ข้อ, ด้านที่ 5 บรรยากาศในการทำผลงานทางวิชาการ จำนวน 7 ข้อ, และด้านที่ 6 การสนับสนุนจากมหาวิทยาลัย จำนวน 8 ข้อ

ซึ่งมีเกณฑ์ในการกำหนดค่าน้ำหนักของการประเมินเป็น 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคิร์ท (Likert Scale) (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2550) ดังนี้

5 หมายถึง มีการรับรู้ในระดับมากที่สุด

4 หมายถึง มีการรับรู้ในระดับมาก

3 หมายถึง มีการรับรู้ในระดับปานกลาง

2 หมายถึง มีการรับรู้ในระดับน้อย

1 หมายถึง มีการรับรู้ในระดับน้อยที่สุด

และเกณฑ์การแปลความหมายค่าคะแนนเฉลี่ยของระดับการรับรู้ในหลักเกณฑ์และวิธีการแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการ ผู้วิจัยใช้เกณฑ์การแปลความหมายค่าคะแนนแบ่งออกเป็น 5 ระดับ ดังต่อไปนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560)

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง มีการรับรู้อยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง มีการรับรู้อยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง มีการรับรู้อยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง มีการรับรู้อยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.50 หมายถึง มีการรับรู้อยู่ในระดับน้อยที่สุด

3. การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์และทำการสรุปเป็นนิยามศัพท์เพื่อสร้างเป็นข้อคำถาม และนำเสนอต่อที่ปรึกษาโครงการวิจัยเพื่อตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ และให้คำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไข จากนั้นนำแบบสอบถามเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยพบว่าข้อคำถามมีค่าอยู่ระหว่าง 0.67-1.00 และได้ทำการปรับแก้ไข

ข้อคำถามตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ และทำการทดลองใช้ (Try Out) เพื่อตรวจสอบคุณภาพด้านความเที่ยง (Reliability) กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มศึกษา จำนวน 30 คน พบว่าในภาพรวมทั้งฉบับ มีค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.89 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่ 1 เจตคติและแรงจูงใจ มีค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.85, ด้านที่ 2 การพัฒนาตนเอง มีค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.80, ด้านที่ 3 การวางแผน มีค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.82, ด้านที่ 4 การดำเนินการทำผลงานทางวิชาการ มีค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.90, ด้านที่ 5 บรรยากาศในการทำผลงานทางวิชาการ มีค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.93, และด้านที่ 6 การสนับสนุนจากมหาวิทยาลัย มีค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.89 ตามลำดับ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการขอรับการพิจารณารับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ จากหน่วยพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยพะเยา และจัดทำหนังสือถึงคณบดีทุกคณะ เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์และขออนุญาตเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างในการตอบแบบสอบถาม โดยผู้วิจัยดำเนินการส่งหนังสือภายในระหว่างส่วนงาน จำแนกตามส่วนงานตามจำนวนที่สุ่มได้ เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถาม ทั้งนี้ไม่ต้องระบุชื่อผู้ตอบแบบสอบถาม โดยเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นระยะเวลา 30 วัน ได้ข้อมูลตอบกลับมา จำนวน 298 คน คิดเป็นร้อยละ 100

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลทั้งหมดมาประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยใช้การวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณา (Descriptive Statistics) โดยได้มีการนำค่าสถิติมาใช้ ดังนี้ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean : $\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.) นอกจากนี้การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น ทำการวิเคราะห์ด้วยสูตร PNI_modified โดยมีสูตรในการวิเคราะห์ดังนี้ PNI_modified = (I-D)/D โดยที่ค่า PNI (Priority Needs Index) หมายถึง ค่าดัชนีลำดับความสำคัญของการประเมินความต้องการจำเป็น D (Degree of Success) หมายถึง ระดับความสำเร็จหรือสภาพที่เป็นจริงอยู่ และ I (Importance) หมายถึง ระดับความสำคัญ หรือระดับความคาดหวัง หรือสภาพที่ควรจะเป็นในปัจจุบัน และทำการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น จากค่า PNI_modified โดยเรียงลำดับจากค่ามากไปน้อย

ส่วนที่ 2 แนวทางการพัฒนาการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์มหาวิทยาลัยพะเยา

1. กลุ่มเป้าหมาย

ได้แก่ ผู้บริหารมหาวิทยาลัยพะเยา จำนวน 6 คน ที่ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง โดยมีตำแหน่งรองอธิการบดีที่มีอำนาจหน้าที่กำกับการบริหารงานตำแหน่งทางวิชาการ และคณบดีที่มีตำแหน่งทางวิชาการไม่ต่ำกว่าตำแหน่งรองศาสตราจารย์ จากกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ และกลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์มหาวิทยาลัยพะเยา จำนวน 5 ข้อ โดยมีแนวคำถามทั้ง 5 ข้อ ได้แก่ ข้อ 1 จากประสบการณ์ของท่าน ปัจจัยใดบ้างที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์ (คำถามเปิด เพื่อให้ผู้บริหารได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ), ข้อ 2 ท่านคิดว่ามหาวิทยาลัยพะเยา/ คณะ/ วิทยาลัย มีจุดแข็งและจุดอ่อนอย่างไร ในการสนับสนุนคณาจารย์ให้เข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ (คำถามเปรียบเทียบเพื่อให้เห็นภาพรวมของสถานการณ์ปัจจุบัน), ข้อ 3 ท่านมีนโยบายหรือแนวปฏิบัติอย่างไร ในการส่งเสริมและสนับสนุนเพื่อเตรียมความพร้อมให้คณาจารย์ในมหาวิทยาลัย/ ในคณะ/ ในวิทยาลัยให้เข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ (คำถามเชิงบทบาท เพื่อทำความเข้าใจการดำเนินงานในปัจจุบัน), ข้อ 4 จากประสบการณ์ของท่าน ท่านคิดว่าควรมีการปรับปรุง/เปลี่ยนแปลง เกี่ยวกับกระบวนการหรือหลักเกณฑ์การเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการในด้านใดบ้าง (คำถามเชิงพัฒนา เพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะที่เป็นรูปธรรม), และข้อ 5 ท่านมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมอะไรบ้าง เพื่อการพัฒนาระบบการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของมหาวิทยาลัยพะเยา (คำถามเชิงอนาคต เพื่อให้ได้วิสัยทัศน์และแนวทางการพัฒนา)

3. การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์ เพื่อสร้างเป็นกรอบการวิจัยและศึกษาเนื้อหา เพื่อนำมาพัฒนาเป็นข้อคำถามที่ในแบบสัมภาษณ์ ลักษณะเป็นแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) และนำเสนอต่อที่ปรึกษาโครงการวิจัยเพื่อตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ และให้คำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไขต่อไป

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการนัดหมายเวลาและสถานที่เพื่อทำการสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์ โดยมีการบันทึกเสียง และจดบันทึกไปพร้อมกัน เพื่อเก็บรายละเอียดของข้อมูลให้ครบถ้วน โดยพิจารณาจากความอิ่มตัวข้อมูลคือเมื่อผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ต่อไปจนกระทั่ง ไม่พบข้อมูล ข้อคิดเห็น หรือประเด็นใหม่ ๆ ที่แตกต่างไปจากข้อมูลที่ได้รับมาแล้ว จะถือว่าเป็นการสิ้นสุดการสัมภาษณ์ และผู้วิจัยดำเนินการถอดเทปจากเสียงบันทึกเป็นข้อความ เพื่อเตรียมข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ทำการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล การจัดหมวดหมู่ตามประเด็นปัญหา และทำการตีความจากข้อมูลที่ได้ ตามกระบวนการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) รวมทั้งการสรุปผลรายงานการวิจัยและเขียนรายงานการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ผลการรับรู้ในหลักเกณฑ์และวิธีการแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์มหาวิทยาลัยพะเยา

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการรับรู้ในหลักเกณฑ์และวิธีการแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการ โดยรวม

การรับรู้	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
1. ข้าพเจ้ารับทราบข้อบังคับ และประกาศที่เกี่ยวข้องกับการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ	3.61	0.79	มาก	7
2. ข้าพเจ้ารับทราบถึงคุณสมบัติของผู้ที่มีสิทธิขอรวมทั้งเอกสารที่ต้องจัดเตรียมเพื่อเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ	3.71	0.84	มาก	3
3. ข้าพเจ้ารับทราบในหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินผลการสอน	3.66	0.83	มาก	6
4. ข้าพเจ้ารับทราบเกณฑ์การพิจารณาและประเภทของผลงานที่นำมาใช้ในการเข้าสู่ตำแหน่งทาง	3.69	0.84	มาก	4

การรับรู้	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
วิชาการ				
5. ข้าพเจ้ารับทราบถึงผลงานทางวิชาการที่จะนำมาใช้ขอยื่นแบบแสดงหลักฐานการมีส่วนร่วมในผลงานทางวิชาการ	3.67	0.84	มาก	5
6. ข้าพเจ้ารับทราบเกี่ยวกับผลงานทางวิชาการที่เสนอเพื่อประกอบการพิจารณาต้องเป็นงานที่ผู้ขอเป็นผู้ประพันธ์อันดับแรก (first author) หรือผู้มีส่วนสำคัญทางปัญญา (essentially intellectual contributor) หรือผู้ประพันธ์บรรณกิจ (corresponding author)	3.76	0.85	มาก	1
7. ข้าพเจ้ารับทราบเกี่ยวกับผลงานทางวิชาการที่มีการใช้ข้อมูลจากการทำการวิจัยในคนหรือสัตว์ ผู้ขอจะต้องยื่นหลักฐานแสดงการอนุญาตจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยของสถาบันที่มีการดำเนินการ	3.76	0.87	มาก	1
8. ข้าพเจ้ารับทราบถึงวิธีการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการที่สามารถเสนอขอได้โดยวิธีปกติ และวิธีพิเศษ	3.61	0.84	มาก	7
รวม	**3.68**	**0.78**	**มาก**	

จากตารางที่ 2 พบว่า การรับรู้ในหลักเกณฑ์และวิธีการแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการ โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยระดับการรับรู้สูงสุดคือ รับทราบเกี่ยวกับผลงานทางวิชาการที่เสนอเพื่อประกอบการพิจารณาต้องเป็นงานที่ผู้ขอเป็นผู้ประพันธ์อันดับแรก หรือผู้มีส่วนสำคัญทางปัญญา หรือผู้ประพันธ์บรรณกิจ และรับทราบเกี่ยวกับผลงานทางวิชาการที่มีการใช้ข้อมูลจากการทำการวิจัยในคนหรือสัตว์ ผู้ขอจะต้องยื่นหลักฐานแสดงการอนุญาตจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยของสถาบันที่มีการดำเนินการ

2. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวัง และสภาพความต้องการจำเป็นในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์มหาวิทยาลัยพะเยา

ตารางที่ 3 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพปัจจุบันและสภาพที่คาดหวังในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์มหาวิทยาลัยพะเยา โดยรวม

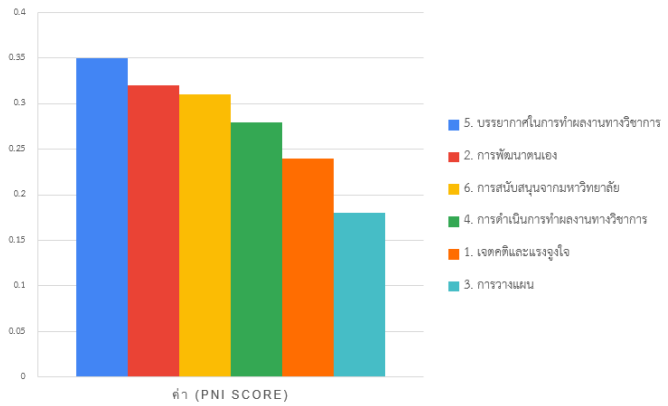
ด้าน	สภาพปัจจุบัน			อันดับ	สภาพที่คาดหวัง			อันดับ
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	
เจตคติและแรงจูงใจ	3.70	0.72	มาก	1	4.57	0.63	มากที่สุด	1
การพัฒนาตนเอง	3.43	0.69	ปานกลาง	5	4.51	0.70	มากที่สุด	4
การวางแผน	3.67	0.69	มาก	2	4.32	0.65	มาก	6
การดำเนินการทำผลงานทางวิชาการ	3.57	0.67	มาก	3	4.56	0.65	มากที่สุด	3
บรรยากาศในการทำผลงานทางวิชาการ	3.33	0.70	ปานกลาง	6	4.51	0.76	มากที่สุด	4
การสนับสนุนจากมหาวิทยาลัย	3.49	0.69	ปานกลาง	4	4.57	0.65	มากที่สุด	1
รวม	**3.53**	**0.14**	**มาก**		**4.51**	**0.09**	**มากที่สุด**	

จากตารางที่ 3 พบว่า สภาพปัจจุบันในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์มหาวิทยาลัยพะเยา โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.53) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยของสภาพปัจจุบันสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ ด้านเจตคติและแรงจูงใจ ($\bar{X}$ = 3.70), ด้านการวางแผน ($\bar{X}$ = 3.67) และด้านการดำเนินการทำผลงานทางวิชาการ ($\bar{X}$ = 3.57)

ตารางที่ 4 แสดงผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ค่าดัชนี PNI_modified และลำดับความสำคัญการประเมินความต้องการจำเป็นในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ โดยรวม

ด้าน	ค่าเฉลี่ยความต้องการจำเป็นสภาพปัจจุบัน (D)	ค่าเฉลี่ยความต้องการจำเป็นสภาพที่คาดหวัง (I)	PNI_modified	ลำดับความสำคัญ
1. เจตคติและแรงจูงใจ	3.70	4.57	0.24	5
2. การพัฒนาตนเอง	3.42	4.50	0.32	2
3. การวางแผน	3.66	4.32	0.18	6
4. การดำเนินการทำผลงานทางวิชาการ	3.57	4.55	0.28	4
5. บรรยากาศในการทำผลงานทางวิชาการ	3.33	4.51	0.35	1
6. การสนับสนุนจากมหาวิทยาลัย	3.49	4.56	0.31	3

จากตารางที่ 4 การประเมินความต้องการจำเป็นในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์มหาวิทยาลัยพะเยา โดยรวม พบว่า คณาจารย์มหาวิทยาลัยพะเยามีความต้องการจำเป็นในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ ด้านบรรยากาศในการทำผลงานทางวิชาการ (PNI_modified = 0.35), ด้านการพัฒนาตนเอง (PNI_modified = 0.32) และด้านการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัย (PNI_modified = 0.31) ซึ่งสามารถแสดงเป็นภาพโดยเรียงลำดับการประเมินความต้องการจำเป็นในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการจากมากไปน้อย ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 แสดงการเรียงลำดับการประเมินความต้องการจำเป็นในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ

3. ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์มหาวิทยาลัยพะเยา

การพัฒนาคณาจารย์ให้เข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการเป็นสิ่งสำคัญในการขับเคลื่อนคุณภาพของมหาวิทยาลัย ปัจจัยแห่งความสำเร็จและแนวทางการส่งเสริมสามารถสรุปได้ ดังนี้

3.1 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จ มี 2 ปัจจัยหลัก ได้แก่ 1) แรงจูงใจและความพร้อมภายใน คณาจารย์ควรมี Passion และ Inspiration ในการสร้างสรรค์ผลงานวิชาการและวิจัยอย่างต่อเนื่อง รวมถึงมี วินัยในตนเอง ในการจัดสรรเวลาพัฒนาผลงาน การพัฒนาความรู้ความเชี่ยวชาญ ทักษะการวิจัย และความเข้าใจถึงประโยชน์ของตำแหน่งทางวิชาการทั้งในด้านความก้าวหน้าและผลตอบแทน จะเป็นแรงผลักดันสำคัญ และ 2) การสนับสนุนจากองค์กร มหาวิทยาลัยและคณะต้องมีนโยบายที่ชัดเจน กฎระเบียบที่ไม่ซับซ้อน งบประมาณวิจัย และทรัพยากรที่เพียงพอ ต่อการทำงานวิจัย ควรสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการค้นคว้า แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และทำงานร่วมกัน รวมถึงการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับนักวิจัยและผู้เชี่ยวชาญทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย

3.2 จุดแข็งและจุดอ่อนของมหาวิทยาลัย/คณะ/วิทยาลัย ในการสนับสนุนคณาจารย์ให้เข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ พบว่า 1) จุดแข็ง องค์กรมีเป้าหมายและทิศทางร่วมกันที่ชัดเจน โดยหลายคณะได้กำหนด KPI ที่แน่ชัดสำหรับการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ นอกจากนี้ยังมีความพร้อมด้านการเงินและทรัพยากร โดยมีการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนงานวิจัย และมีศักยภาพที่ดีในการขอทุนจากภายนอกอย่างต่อเนื่อง ในด้านการพัฒนาศักยภาพนั้น มีการส่งเสริมการเขียนเอกสารวิชาการอย่างจริงจัง รวมถึงมี วัฒนธรรมการช่วยเหลือแบบพี่เลี้ยงที่เข้มแข็ง และในส่วนของความสัมพันธ์และเครือข่ายองค์กร มีความสัมพันธ์ที่ดี และพร้อมร่วมมือทางวิชาการกับมหาวิทยาลัยอื่น และ 2) จุดอ่อน ข้อจำกัดด้านอำนาจของคณะกรรมการ เนื่องจากคณะกรรมการประจำคณะมีหน้าที่เพียงแค่กลั่นกรองและไม่มีอำนาจตัดสินใจขั้นสุดท้าย ทำให้กระบวนการล่าช้า นอกจากนี้ ยังมีความไม่สอดคล้องในเรื่องการสนับสนุน โดยนโยบายและงบประมาณสนับสนุนอาจแตกต่างกันในแต่ละคณะ ซึ่งควรจะปรับให้มีมาตรฐานเดียวกัน และสุดท้ายคือ การสนับสนุนที่ไม่ตรงจุด เนื่องจากยังขาดโครงการพัฒนาที่ตอบโจทย์ และการสนับสนุนอาจารย์รุ่นใหม่ที่มีประสบการณ์น้อยยังไม่เพียงพอต่อความต้องการอย่างแท้จริง

3.3 แนวทางในการกำหนดนโยบายหรือแนวปฏิบัติในการส่งเสริมและสนับสนุนเพื่อเตรียมความพร้อมให้คณาจารย์มหาวิทยาลัย/คณะ ให้เข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ โดยครอบคลุม 4

ด้าน ได้แก่ 1) กำหนดนโยบายเชิงรุกที่สอดคล้องมาตรฐานและแผนกำลังคน สื่อสารหลักเกณฑ์ให้ชัดเจน และสร้างวัฒนธรรมที่เน้นแรงจูงใจเชิงบวก (รางวัล/เชิดชูเกียรติ) 2) จัดสรรทุนวิจัยและงบประมาณให้เพียงพอ พร้อมจัดหาเครื่องมือ/ซอฟต์แวร์ที่จำเป็น 3) จัดอบรมเพื่อพัฒนาทักษะและองค์ความรู้อย่างสม่ำเสมอ และ 4) มอบรางวัลผู้ที่ได้รับตำแหน่ง ส่งเสริมระบบพี่เลี้ยง และการสร้างทีมวิจัยที่มีอาจารย์รุ่นใหม่ รวมถึงขยายเครือข่ายความร่วมมือ ทั้งในและต่างประเทศ

3.4 แนวทางการพัฒนาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงกระบวนการหรือหลักเกณฑ์การเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ ได้แก่ 1) ปรับปรุงขั้นตอนการพิจารณาให้รวดเร็วขึ้น นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาช่วย 2) จัดทำบัญชีผู้ทรงคุณวุฒิที่หลากหลายและเพียงพอ ติดตามและกระตุ้นให้ส่งผลประเมินได้เร็วขึ้น 3) ขยายขอบเขตการพิจารณาผลงานให้หลากหลาย (ครอบคลุมงานสร้างสรรค์ นวัตกรรม หรือการรับใช้สังคม) โดยเน้นคุณภาพและผลกระทบของผลงานมากกว่าปริมาณ กำหนดเกณฑ์การประเมินแต่ละประเภทให้ชัดเจน และ 4) มีคณะกรรมการหรือหน่วยงานที่ทำหน้าที่บูรณาการการสนับสนุนการทำงานวิจัยและการขอกำหนดตำแหน่งเข้าด้วยกัน

3.5 ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาระบบการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของมหาวิทยาลัยพะเยา ได้แก่ 1) กระตุ้นให้คณาจารย์ตระหนักถึงคุณค่าของตำแหน่งทางวิชาการในฐานะ “Inner Drive” ที่นำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนและการสร้างผลงานวิจัยที่มีคุณภาพ 2) เพิ่มงบประมาณวิจัย จัดหาเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ทันสมัย 3) ส่งเสริมการเผยแพร่ผลงานในระดับนานาชาติ และสนับสนุนการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับนักวิจัยทั่วโลก 4) ลดขั้นตอนที่ไม่จำเป็น ทำให้หลักเกณฑ์ชัดเจน ยืดหยุ่น และครอบคลุมผลงานหลากหลายประเภท ควรมีกระบวนการติดตามผลและแจ้งสิทธิ์อาจารย์หากกระบวนการล่าช้า 5) ให้อาจารย์อาวุโสให้คำปรึกษาอย่างต่อเนื่อง 6) ส่งเสริมพื้นที่สำหรับแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ และการทำงานวิจัยร่วมกัน 7) พัฒนาหลักสูตรที่ตอบสนองความต้องการที่หลากหลายของคณาจารย์ และ 8) ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวปฏิบัติที่ดีในระดับส่วนงาน และมีรางวัลจูงใจให้กับส่วนงานที่ทำได้ตามเป้าหมาย

อภิปรายผล

จากการศึกษา พบว่า คณาจารย์มหาวิทยาลัยพะเยารับรู้ในหลักเกณฑ์และวิธีการแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก มหาวิทยาลัยมีการสื่อสารและเผยแพร่ข้อมูล เกี่ยวกับหลักเกณฑ์และวิธีการแต่งตั้งผู้ช่วยศาสตราจารย์

รองศาสตราจารย์ และศาสตราจารย์ (การขอกำหนดตำแหน่งทางวิชาการทั่วไป) พ.ศ. 2565 ได้อย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่องผ่านช่องทางที่หลากหลาย เช่น การจัดประชุมชี้แจง การอบรม หรือการเข้าถึงเอกสารในระบบสารสนเทศของสถาบัน ซึ่งส่งผลให้คณาจารย์เกิดความเข้าใจที่ชัดเจนในขั้นตอนและข้อกำหนด อันเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมคุณภาพงานวิชาการและการพัฒนาบุคลากรของมหาวิทยาลัย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประภาพร ถึกกวย (2556) ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาการเข้าสู่ตำแหน่งทาวิชาการของอาจารย์มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ ผลการศึกษาพบว่า อาจารย์มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ รับรู้หลักเกณฑ์และวิธีการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ มีเจตคติในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ ภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก

สภาพปัจจุบัน และสภาพที่คาดหวังในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์มหาวิทยาลัยพะเยา ในภาพรวม พบว่า สภาพที่คาดหวังมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าสภาพปัจจุบันเกือบทุกด้าน ยกเว้นด้านการวางแผน ที่มีค่าเฉลี่ยเท่ากับสภาพปัจจจุบัน ส่วนผลการศึกษาค่าดัชนี PNI_modified และลำดับความสำคัญการประเมินความต้องการจำเป็น ในภาพรวม พบว่า ด้านบรรยากาศในการทำผลงานทางวิชาการ มีค่าความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ 0.35 เมื่อจำแนกด้านบรรยากาศในการทำผลงานทางวิชาการ พบว่า มีทีมนักวิจัยที่มีประสบการณ์ภายในมหาวิทยาลัย เพื่อเป็นพี่เลี้ยงให้คำแนะนำในการขอกำหนดตำแหน่งทางวิชาการ มีค่าความต้องการจำเป็นสูงสุดคือ 0.40 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก คณาจารย์ส่วนใหญ่มีความต้องการกลไกการสนับสนุนทางสังคมและวิชาชีพในรูปแบบของระบบพี่เลี้ยงหรือการโค้ชจากผู้มีประสบการณ์โดยตรง รวมทั้งการสร้างทีมผู้ที่มีประสบการณ์ทางด้านการขอกำหนดตำแหน่งวิชาการภายในแต่ละคณะ คอยให้คำปรึกษา คำแนะนำ ต่อการเสนอขอกำหนดตำแหน่งทางวิชาการ แนะนำอาจารย์รุ่นใหม่เพื่อผลักดันให้อาจารย์ขอกำหนดตำแหน่งทางวิชาการ เป็นปัจจัยสำคัญในการที่จะกระตุ้นและสร้างความมั่นใจในกระบวนการขอกำหนดตำแหน่งทางวิชาการให้คณาจารย์ทำผลงานเพื่อเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์ (2567) ศึกษาเรื่อง มุมมอง หลักคิด และแนวทางเกี่ยวกับการขอตำแหน่งทางวิชาการ ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยภายในเป็นอุปสรรคในการขอตำแหน่งทางวิชาการมากกว่าปัจจัยภายนอก เพราะขาดกลไกที่ส่งเสริมปัจจัยภายใน ส่วนปัจจัยภายนอกเป็นปัจจัยที่สถิต จึงเป็นอุปสรรคน้อยกว่า

แนวทางการพัฒนาการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์มหาวิทยาลัยพะเยา โดยการสร้าง เจตคติ (ตระหนักคุณค่า, ความใฝ่รู้/แรงบันดาลใจ, วินัยในตนเอง) และยกระดับ

ความสามารถ/ทักษะการวิจัย อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งกำหนดนโยบายและวัฒนธรรมองค์กรที่ชัดเจน สอดคล้อง เน้นแรงจูงใจทางบวก และใช้กลไกขับเคลื่อนที่เหมาะสม ปรับปรุงหลักเกณฑ์ให้ยืดหยุ่น ลดขั้นตอน/ความล่าช้า และนำ เทคโนโลยีสารสนเทศ มาใช้สนับสนุนการพิจารณาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความรวดเร็ว ซึ่งสอดคล้องกับ ธนันพร สุวรรณคาม (2559) ที่กล่าวว่า แรงจูงใจในการทำงานเป็นปัจจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน ซึ่งเป็นแรงผลักดันหรือแรงกระตุ้นให้พนักงานแสดงพฤติกรรมหรือการกระทำนั้น ๆ ทำให้พนักงานเกิดความมุ่งมั่น เต็มใจทำงาน ตั้งใจในการทำงาน และเกิดความกระตือรือร้นในการทำงานอย่างเต็มที่ เพื่อให้งานนั้นบรรลุเป้าหมาย

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาสามารถสรุปเป็นแนวทางในการส่งเสริมและสนับสนุนคณาจารย์ให้เข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ ตามกรอบเวลาเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Timeline) ดังนี้ ระยะ 3–6 เดือน มาตรการที่สามารถทำได้ทันทีหรือในระยะสั้น ได้แก่ 1) สื่อสารและสร้างแรงจูงใจเชิงบวก เพื่อกระตุ้นให้คณาจารย์ตระหนักถึงคุณค่าของตำแหน่ง (Inner Drive) และเข้าใจหลักเกณฑ์ที่ชัดเจน 2) ปรับปรุงขั้นตอนการพิจารณาเบื้องต้น เพื่อลดความล่าช้าในกระบวนการกลั่นกรองของคณะและนำเทคโนโลยีมาช่วย 3) ส่งเสริมระบบพี่เลี้ยงที่เข้มแข็ง เพื่อให้อาจารย์อาวุโสให้คำปรึกษาอาจารย์รุ่นใหม่อย่างต่อเนื่อง 4) มอบรางวัลและเชิดชูเกียรติทันที เพื่อสร้างแรงจูงใจเชิงบวกผ่านการให้รางวัล/เชิดชูเกียรติผู้ได้รับตำแหน่งและส่วนงานที่ทำได้ตามเป้าหมาย ระยะ 1-2 ปี มาตรการที่ต้องใช้การจัดสรรทรัพยากรและการปรับปรุงโครงการ ได้แก่ 1) พัฒนาหลักสูตรอบรม/โครงการพัฒนาที่ตอบโจทย์ เพื่อจัดอบรมพัฒนาทักษะการวิจัย, การเขียนเอกสารวิชาการ, และการสร้างทีมวิจัย ที่ตอบสนองความต้องการที่หลากหลาย 2) จัดสรรทุนวิจัย/งบประมาณให้เพียงพอ เพื่อเพิ่มงบประมาณวิจัย จัดหาเครื่องมือ/อุปกรณ์/ซอฟต์แวร์ที่ทันสมัย 3) ขยายเครือข่ายความร่วมมือและส่งเสริมการเผยแพร่ระดับนานาชาติ เพื่อส่งเสริมการสร้างเครือข่ายกับนักวิจัย/ผู้เชี่ยวชาญทั้งในและต่างประเทศ 4) สร้างมาตรฐานการสนับสนุนที่สอดคล้องกัน เพื่อปรับนโยบายและงบประมาณสนับสนุนระหว่างคณะให้มีมาตรฐานเดียวกัน ระยะ 3-5 ปี มาตรการที่ต้องใช้การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง, หลักเกณฑ์, และการปรับปรุงกระบวนการบริหารจัดการระดับองค์กร เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ได้แก่ 1) ปรับปรุง/ขยายขอบเขตหลักเกณฑ์การพิจารณา เพื่อขยายขอบเขตผลงานที่ใช้ขอกำหนดตำแหน่งทางวิชาการ (ครอบคลุมงานสร้างสรรค์,

นวัตกรรม, การรับใช้สังคม) และเน้น คุณภาพและผลกระทบ มากกว่าปริมาณ 2) ปฏิรูปกระบวนการพิจารณาตำแหน่ง เพื่อปรับปรุงขั้นตอนให้รวดเร็วขึ้น แก้ไขข้อจำกัดด้านอำนาจการตัดสินใจของคณะกรรมการคณะ 3) จัดตั้งคณะกรรมการ/หน่วยงานบูรณาการ เพื่อกำหนดหน่วยงานที่ทำหน้าที่บูรณาการการสนับสนุนงานวิจัยและการขอกำหนดตำแหน่งเข้าด้วยกัน 4) พัฒนาระบบบัญชีผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อจัดทำบัญชีผู้ทรงคุณวุฒิที่หลากหลายและเพียงพอ เพื่อให้การติดตามผลประเมินรวดเร็ว **1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** 1.1 มหาวิทยาลัยพะเยาสามารถนำความต้องการจำเป็นที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ ไปวางแผนในการออกแบบและพัฒนาหลักสูตร กิจกรรม และกลไกต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ 1.2 มหาวิทยาลัยพะเยาสามารถนำแนวทางในการพัฒนาที่ได้ไปปรับปรุงระบบ และกระบวนการ เพื่อส่งเสริมหรือสนับสนุนการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการให้เป็นไปด้วยความราบรื่นและเกิดความชัดเจนยิ่งขึ้น 1.3 มหาวิทยาลัยพะเยาสามารถนำแนวทางการพัฒนาที่ได้จากงานวิจัยนี้ ไปส่งเสริมหรือสนับสนุน เพื่อเพิ่มโอกาสความสำเร็จในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์ในมหาวิทยาลัย **2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป** 2.1 การศึกษาครั้งนี้ พบว่า ความต้องการจำเป็นในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์มหาวิทยาลัยพะเยา ด้านบรรยากาศในการทำผลงานทางวิชาการ มีความความต้องการจำเป็นสูงสุด ดังนั้น ในการศึกษาครั้งต่อไป จึงควรศึกษาเกี่ยวกับบรรยากาศองค์การที่ส่งผลต่อการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์มหาวิทยาลัยพะเยา เพื่อให้ได้สารสนเทศเชิงลึกมากยิ่งขึ้น อันจะเป็นประโยชน์สำหรับใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของมหาวิทยาลัยต่อไป 2.2 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการจำเป็นและแนวทางการพัฒนาการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์แต่ละคณะ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกในการพัฒนาและส่งเสริมตามกลุ่มเป้าหมาย 2.3 ควรศึกษาความต้องการจำเป็นและแนวทางการพัฒนาการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์มหาวิทยาลัยพะเยา ด้านอื่น ๆ เพิ่มเติม เช่น ด้านวัฒนธรรมองค์กร ด้านกระบวนการ เพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศ เชิงเปรียบเทียบมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2568). *ทำเนียบผู้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการแห่งชาติ*. เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2568 จาก https://nap.mhesi.go.th/FacultyRecord/Report/UniversityType/RankOfAcademic1.aspx

เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์. (2567). มุมมอง หลักคิด และแนวทางเกี่ยวกับการขอตำแหน่งทางวิชาการ. *วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง*, 7(1), 314-332.

ธนันพร สุวรรณคาม. (2559). ปัจจัยด้านแรงจูงใจในการทำงานความพึงพอใจในงานที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์การของพนักงานธนาคารพาณิชย์แห่งหนึ่ง. ใน *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต.* สาขาวิชาจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2550). *การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS.* กรุงเทพฯ: บริษัท วี. อินเตอร์พริ้น.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น ฉบับปรับปรุงใหม่.* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: บริษัท สุวีริยาสาส์น จำกัด.

ปรมะ สตะเวทิน. (2546). *หลักนิเทศศาสตร์.* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.

ประกาศ ก.พ.อ. (2565). เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการพิจารณาแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ และศาสตราจารย์ พ.ศ. 2564. *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 139 ตอนพิเศษ 4 ง หน้า 22-50* (7 มกราคม 2565).

ประภาพร ถึกกวย. (2556). แนวทางการพัฒนาการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์. *วารสารวิชาการ Veridian e-Journal: ฉบับมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์และวิทยาศาสตร์*, 6(3), 92-109.

มหาวิทยาลัยพะเยา. (2568). *ข้อบังคับมหาวิทยาลัยพะเยา ว่าด้วย คุณสมบัติ หลักเกณฑ์และวิธีการพิจารณาแต่งตั้งผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ และศาสตราจารย์ (การขอกำหนดตำแหน่งทางวิชาการทั่วไป) พ.ศ. 2565.* เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2568 จาก https://personnel.up.ac.th/ACAD

มหาวิทยาลัยพะเยา. (2568). *ระบบสารสนเทศบุคลากร ม.พะเยา*. เรียกใช้ เมื่อ 15 มกราคม 2568 จาก https://smarthr.up.ac.th/SMART/main/POS/POSACAD.aspx

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2562). *คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2562.* กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.

สุวิมล ว่องวาณิช. (2550). *การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น.* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Yamane Taro. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis.* (3rd ed.). New York: Harper and Row Publication.

พุทธเศรษฐศาสตร์ ฉบับนิสิต นักศึกษา และประชาชน*

BUDDHIST ECONOMICS: STUDENT AND PEOPLE EDITION

พระสมบัติ สนฺตจิตฺโต (เป็งวงศ์)

Phra Sombut Suntajitto (Pangwong)

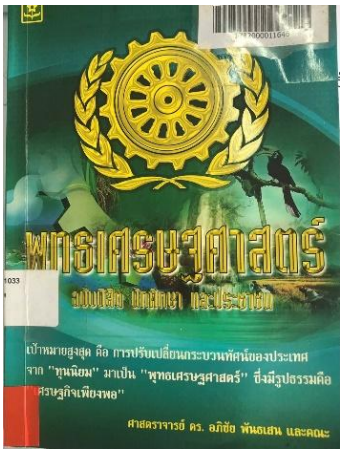
บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

Graduate Studies Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phrae Campus, Thailand

Corresponding Author's E-mail: aoao59797@gmil.com

วันที่รับบทความ : 29 ตุลาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 3 พฤศจิกายน 2568; วันตอบรับบทความ : 5 พฤศจิกายน 2568

Received 29 October 2025; Revised 3 November 2025; Accepted 5 November 2025

แปลจากหนังสือ : พุทธเศรษฐศาสตร์ ฉบับนิสิต นักศึกษา และประชาชน

ผู้เขียน : ศาสตราจารย์ ดร. อภิชัย พันธเสน และคณะ

ผู้แปล : ศาสตราจารย์ ดร. อภิชัย พันธเสน และคณะ

สำนักพิมพ์ : ดอกหญ้าวิชาการ จำกัด

ปีที่พิมพ์ : 2549

จำนวนหน้า : 158 หน้า

บทนำ

หนังสือเล่มนี้มีวัตถุประสงค์ชัดเจนในการอธิบายแนวคิด "พุทธเศรษฐศาสตร์" ให้เข้าใจง่ายและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตประจำวัน โดยยึดหลักเมตตา ความพอเพียง และปัญญาเป็นศูนย์กลางของระบบเศรษฐกิจ จุดมุ่งหมายของผู้เขียนคือการเปลี่ยนกระบวน

Citation:

* พระสมบัติ สนฺตจิตฺโต (เป็งวงศ์). (2568). พุทธเศรษฐศาสตร์ ฉบับนิสิต นักศึกษา และประชาชน. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(6), 546-561.

Phra Sombut Suntajitto (Pangwong). (2025). Buddhist Economics: Student And People Edition. Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(6), 546-561.;

DOI: DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ทัศน์จาก “ทุนนิยม” มาสู่ “ปัญญานิยม” ที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสังคมและสิ่งแวดล้อม ถือเป็นการผสานปรัชญาพุทธกับเศรษฐศาสตร์อย่างมีระบบ เหมาะสำหรับนิสิต นักศึกษา และประชาชนทั่วไปที่ต้องการเข้าใจเศรษฐศาสตร์ในมิติของจริยธรรมและจิตวิญญาณ อย่างไรก็ตาม บทนำของการวิจารณ์มีความครอบคลุมและให้บริบททางประวัติ ความสำคัญ และเจตนารมณ์ของหนังสือได้อย่างชัดเจน แต่สามารถเพิ่มเติม “ปัญหาวิจัยหรือช่องว่างองค์ความรู้” ที่หนังสือต้องการตอบ เพื่อเพิ่มมิติทางวิชาการให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ทั้งนี้ หนังสือ “พุทธเศรษฐศาสตร์ ฉบับนิสิต นักศึกษา และประชาชน” โดย ศาสตราจารย์ ดร. อภิชัย พันธเสน และคณะ ได้จัดทำขึ้นเพื่อใช้เป็นตำราเรียนประกอบการศึกษารายวิชา พุทธเศรษฐศาสตร์ ซึ่งเป็นวิชาเลือกของนิสิตระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 2 ถึง 4 คณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ภายใต้การนำของ ศาสตราจารย์ ดร. อภิชัย พันธเสน คณบดีคณะบริหารศาสตร์ ผู้มีแนวคิดในการปรับเปลี่ยนแนวทางการเรียนการสอนด้านเศรษฐศาสตร์จากกระแสหลักตะวันตก มาสู่แนวคิดแบบพุทธ โดยให้ความสำคัญกับคุณค่าทางจิตใจ ความรับผิดชอบต่อสังคม และความยั่งยืน มากกว่าการแสวงหากำไรสูงสุดเพียงอย่างเดียว แนวทางพุทธเศรษฐศาสตร์ดังกล่าวจึงตอบโจทย์โลกปัจจุบันและอนาคต ด้วยการเน้นการดำรงชีวิตอย่างสมดุล ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น อยู่ร่วมอย่างเกื้อกูลกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อันนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนทั้งในระดับบุคคล สังคม และประเทศชาติ ดังนั้น หนังสือที่นำมาวิจารณ์ในครั้งนี้ ซึ่งเขียนโดย ศาสตราจารย์ ดร. อภิชัย พันธเสน และคณะ นับว่ามีคุณูปการต่อวงวิชาการด้านเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ และบทวิจารณ์ฉบับนี้ย่อมอำนวยประโยชน์เชิงวิชาการแก่นิสิต นักศึกษา และประชาชนผู้สนใจในแนวทางเศรษฐศาสตร์ที่เกื้อกูลต่อจิตใจและสังคมสืบไป

สำหรับหนังสือเล่มนี้ พิมพ์ครั้งแรก รูปเล่มหนังสือมีขนาด 155X200X10 มม. น้ำหนัก 300 กรัม ชนิดกระดาษเป็นกระดาษถนอมสายตา จัดพิมพ์โดย บริษัท สำนักพิมพ์ดอกหญ้าวิชาการ จำกัด ปีที่พิมพ์จำหน่าย พ.ศ. 2549 ไม่ระบุจำนวนที่จัดพิมพ์ เนื้อหาสาระของหนังสือเล่มนี้มีจำนวนทั้งหมด 9 บท จำนวน 158 หน้า มีลักษณะรูปเล่ม ใช้โทนปกสีเขียวเข้มทำให้รูปเล่มดูเด่น ตรงบริเวณหน้าปกจะมีรูปวงล้อธรรมจักร รูปวิวต้นไม้มีนกเกาะอยู่ และข้อความชื่อหนังสือเขียนเป็นอักษรตัวหนังสือสีเหลืองเขียนว่า “พุทธเศรษฐศาสตร์ ฉบับนิสิต นักศึกษา และประชาชน” และด้านล่างของปกหน้า จะมีข้อความตัวหนังสือสีขาวว่า เป้าหมายสูงสุด คือ การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ของประเทศจาก “ทุนนิยม” มาเป็น “พุทธ

เศรษฐศาสตร์” ซึ่งมีรูปธรรม คือ “เศรษฐกิจพอเพียง” และด้านล่างสุดเขียนชื่อผู้เขียนเป็นตัวหนังสือสีเหลืองว่า ศาสตราจารย์ ดร. อภิชัย พันธเสน และคณะ ส่วนปกด้านหลัง จะเป็นโทนสีเขียวหัวเป็ด มีรูปวิวธรรมชาติ และมีข้อความเป็นตัวหนังสือสีขาวเขียนว่า .....ถ้าหากเข้าใจปัญญาของมนุษย์มีความสำคัญมากกว่าทุน ความคิดที่จะพึ่งปัญญาในฐานะที่เป็นปัจจัยการผลิตหลักจะมีมากขึ้น ถ้าหากสังคมระดับประเทศหรือสังคมโลกทั้งหมดเน้นปัญญาเป็นปัจจัยการผลิตหลัก ระบบเศรษฐกิจหลักของประเทศหรือสังคมโลกก็จะเปลี่ยนเป็นระบบเศรษฐกิจใหม่ ที่อาจจะเรียกว่าระบบ “ปัญญานิยม” แทนระบบ “ทุนนิยม” ที่กำลังสร้างความเสียหายให้สังคมมนุษย์ในปัจจุบัน.... สำหรับข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ คือ อภิชัย พันธเสน และคณะ, พุทธเศรษฐศาสตร์ ฉบับนิสิต นักศึกษา และประชาชน, กรุงเทพมหานคร: บริษัท สำนักพิมพ์ดอกหญ้าวิชาการ จำกัด, 2549. ISBN : 974-9402-67-7

พุทธเศรษฐศาสตร์ ฉบับนิสิต นักศึกษา และประชาชน

หนังสือเล่มนี้นำเสนอเกี่ยวกับแนวคิดพุทธเศรษฐศาสตร์ในฐานะทางเลือกใหม่ของการจัดการเศรษฐกิจที่เน้นความสุข ความสงบ และความยั่งยืนของมนุษย์ แทนการแสวงหากำไรสูงสุดอย่างไร้ขอบเขต โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนิสิต นักศึกษา และประชาชนทั่วไปให้เข้าใจเศรษฐศาสตร์ในมิติที่ลึกซึ้งและมีจิตสำนึกต่อส่วนรวม หนังสือเล่มนี้พัฒนาขึ้นจากต้นฉบับที่เป็นงานวิชาการขนาดใหญ่ โดยได้ย่อและปรับให้อ่านง่ายขึ้น พร้อมเสริมตัวอย่างและกิจกรรมเพื่อให้ผู้อ่านเข้าถึงสาระสำคัญของพุทธเศรษฐศาสตร์ได้อย่างเป็นรูปธรรม จุดเน้นสำคัญอยู่ที่การพัฒนาปัญญา ศีลธรรม และเมตตาธรรมให้เป็นกลไกขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจอย่างสมดุลกับธรรมชาติและสังคม โดยเริ่มต้นจากการตระหนักรู้ในตนเองไปสู่การเปลี่ยนแปลงในระดับโครงสร้างทางสังคม

ดังนั้น หนังสือเล่มนี้จึงมิได้มุ่งเพียงเสนอทฤษฎีทางเศรษฐกิจ แต่ยังเป็นแนวทางในการเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์จากเศรษฐกิจแบบทุนนิยมมาสู่เศรษฐกิจแบบปัญญานิยม ซึ่งถือเป็นรากฐานของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการสร้างทางเลือกที่มีศักยภาพสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืนและเป็นประโยชน์ต่อสังคมในระยะยาว ทั้งยังจุดประกายความคิดให้แก่ผู้เรียนในการนำไปปรับใช้ในชีวิตจริงและงานอาชีพได้อย่างเหมาะสม ซึ่งเนื้อหาประกอบด้วย

บทที่ 1 ภาพรวมพุทธเศรษฐศาสตร์ ได้กล่าวถึง เศรษฐศาสตร์กระแสหลักมีพื้นฐานจากตะวันตก มุ่งตอบสนอง “ความพึงพอใจสูงสุด” ของปัจเจกบุคคลโดยใช้ทรัพยากรจำกัด

เพื่อผลิตและบริโภคสินค้า แต่มีข้อจำกัดในความเข้าใจมนุษย์แค่ในมิติผลประโยชน์ส่วนตน ขาดมิติด้านจิตวิญญาณ พุทธเศรษฐศาสตร์จึงเกิดขึ้นเพื่อตอบโจทย์นี้ โดยยึดหลักพุทธธรรมเข้าใจมนุษย์ตามความเป็นจริง มองมนุษย์มีศักยภาพพัฒนาจิตใจสู่ปัญญา มีเป้าหมายที่ “ศานติสุข” ไม่ใช่แค่ความพึงพอใจ และเชื่อว่าความสุขเกิดได้แม้ไม่มีการบริโภค ทั้งยังมองสังคมควบคู่กับปัจเจก โดยเสนอการเปลี่ยนโครงสร้างควบคู่กับการพัฒนาภายใน

บทที่ 2 ความแตกต่างที่สำคัญระหว่างพุทธเศรษฐศาสตร์กับเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก ได้กล่าวถึง พุทธเศรษฐศาสตร์เน้นการตอบสนองความจำเป็นพื้นฐานตามปัจจัยสี่ ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค โดยมี “ปัญญา” เป็นเครื่องกำกับเพื่อไม่ให้การบริโภคเกินเลยจากความจำเป็น ขณะที่เศรษฐศาสตร์กระแสหลักเน้นการแสวงหาความพึงพอใจสูงสุด โดยไม่จำกัดความต้องการของมนุษย์ พุทธเศรษฐศาสตร์ยอมรับการเห็นแก่ผลประโยชน์ส่วนตนในระดับหนึ่ง แต่ต้องไม่เบียดเบียนตนเอง ผู้อื่น และธรรมชาติ รวมทั้งไม่อยู่ภายใต้การครอบงำของโลภะ โทสะ และโมหะ การบริโภคในพุทธเศรษฐศาสตร์ต้องมีขอบเขตพอดีเหมาะสมกับบริบททางสังคม และดำเนินอยู่ในกรอบของศีล การแยกแยะความโลภจากความจำเป็นต้องอาศัยการสังเกตและตระหนักรู้จากประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน เมื่อฝึกสังเกตอย่างต่อเนื่อง ปัญญาจะเกิดขึ้นและช่วยให้เราเห็นชัดว่าอะไรคือเหตุแห่งทุกข์ และอะไรคือทางสู่ความสุขที่แท้จริง

บทที่ 3 ทฤษฎีการผลิต ได้กล่าวถึง ทฤษฎีการผลิตในมุมมองของพุทธเศรษฐศาสตร์มุ่งเน้นความสอดคล้องกับธรรมชาติ โดยวิเคราะห์ผ่านความสัมพันธ์ของปัจจัยนำเข้า กระบวนการผลิต และผลผลิตที่เกิดขึ้นอย่างมีเหตุผล การผลิตจึงไม่ใช่เพียงการเพิ่มผลผลิตสูงสุด แต่ต้องตอบสนองต่อความจำเป็นพื้นฐานและความสุขที่แท้จริง ปัญญาถูกยกให้เป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญ แทนที่ทุนหรือแรงงาน ทำให้เกิดระบบเศรษฐกิจที่เรียกว่า “ปัญญานิยม” ซึ่งแตกต่างจากระบบทุนนิยมที่เน้นการแสวงหากำไร พุทธเศรษฐศาสตร์ตั้งอยู่บนเป้าหมายของการสร้างสุข โดยลดการเบียดเบียนตนเองและผู้อื่นให้น้อยที่สุด ทุกองค์ประกอบของการผลิตเกี่ยวเนื่องกันผ่านการใช้ปัญญาเพื่อเข้าใจความเป็นจริง การพัฒนาปัญญาในการผลิตจึงนำไปสู่ความสงบสุขทั้งส่วนบุคคลและส่วนรวม ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของพุทธเศรษฐศาสตร์

บทที่ 4 การบริโภคตามแนวพุทธเศรษฐศาสตร์ ได้กล่าวถึง การบริโภคตามแนวพุทธเศรษฐศาสตร์เน้นความพอประมาณ มีสติ และมีปัญญากำกับ โดยยึดหลัก “รู้จักพอ”

และ “ไม่เบียดเบียน” ทั้งต่อตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อม การบริโภคจึงไม่ใช่เพื่อตอบสนองความอยากอย่างไม่รู้จบ แต่เพื่อยังชีพอย่างมีคุณค่าและสมดุลกับธรรมชาติ หลักสำคัญอยู่ที่การแยกแยะระหว่าง “ความจำเป็น” กับ “ความฟุ่มเฟือย” ด้วยการสังเกตภายในจิตใจของตนเอง การบริโภคที่มีปัญญาจะช่วยลดทุกข์และสร้างสุขที่แท้จริงให้กับชีวิต ทั้งนี้ พุทธเศรษฐศาสตร์มองว่าการบริโภคไม่ควรถูกชี้นำโดยการตลาดหรือความโลภ แต่ต้องเป็นผลจากการตื่นรู้และเห็นความจริง การบริโภคอย่างมีสติจึงเป็นเครื่องมือในการพัฒนาจิตใจและสร้างสันติสุขในระดับบุคคลและสังคมโดยรวม

บทที่ 5 การบริโภคกับปัญญา: ประตูสู่ความเป็นอิสระ ได้กล่าวถึง การบริโภคตามแนวพุทธเศรษฐศาสตร์มิใช่เพียงการสนองความต้องการทางกาย แต่เป็นกระบวนการพัฒนาปัญญาเพื่อเข้าถึงความเป็นอิสระทางจิตใจ โดยใช้หลัก เบญจขันธ์ เพื่อรู้เท่าทันร่างกายและจิตใจว่ามิใช่ตัวตนถาวร ช่วยลดความยึดติดในการบริโภค หลัก กาลามสูตร สอนให้ไม่เชื่อโดยง่าย แต่ให้ตรวจสอบด้วยปัญญา หลัก อิทัปปัจยตา ช่วยให้เข้าใจว่าการบริโภคมีผลกระทบต่อทั้งตนและโลก หลักปรโตโฆสะ ชี้ให้เห็นความสำคัญของการฟังคำแนะนำที่ดี ส่วน โยนิโสมนสิการ เป็นวิธีคิดอย่างรอบคอบก่อนบริโภค เพื่อให้การกระทำนั้นไม่เบียดเบียน สุดท้าย ไตรสิกขา คือการฝึกศีล สมาธิ และปัญญาอย่างเป็นลำดับ ช่วยกำกับพฤติกรรมการบริโภคให้เป็นไปเพื่อความพ้นทุกข์ การบริโภคเช่นนี้จึงไม่เพียงส่งผลดีต่อชีวิตตนเอง แต่ยังนำไปสู่สันติสุขของสังคมโดยรวม

บทที่ 6 ทฤษฎี การกระจายผลผลิตตามแนวพุทธเศรษฐศาสตร์ ได้กล่าวถึง ทฤษฎีการกระจายผลผลิตของเศรษฐศาสตร์กระแสหลักเน้นการกระจายตาม ความสามารถในการผลิต และผลิตภาพ โดยอ้างว่าเป็นหนทางนำไปสู่ ความยุติธรรม ภายใต้ตลาดแข่งขันสมบูรณ์ ซึ่งในความเป็นจริงแทบไม่มีอยู่ ขณะที่พุทธเศรษฐศาสตร์เสนอการกระจายผลผลิตที่ตั้งอยู่บนคุณภาพภายในจิตใจ โดยเฉพาะ ความพอเพียง และ เมตตากรุณา ซึ่งเป็นเงื่อนไขจำเป็น สู่ความยุติธรรมที่แท้จริง การกระจายผลผลิตจึงควรเริ่มจากการตอบสนองต่อ ความจำเป็นพื้นฐาน ของชีวิต โดยไม่เบียดเบียนตนเอง ผู้อื่น และธรรมชาติ พุทธเศรษฐศาสตร์ยังเสนอให้มีสมดุล ระหว่างบทบาทของตลาด รัฐ และประชาคมเพื่อการกระจายที่มีประสิทธิภาพ ตัวอย่างที่ชัดเจนคือ ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง และเกษตรทฤษฎีใหม่ ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ทรงเสนอ ซึ่งเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เพื่อขจัดความยากจนอย่างยั่งยืน

บทที่ 7 การเชื่อมโยงการผลิต การบริโภคและการกระจายผลผลิตตามแนวพุทธเศรษฐศาสตร์ ได้กล่าวถึง ความสัมพันธ์อย่างเป็นองค์รวมของทั้งสามกระบวนการภายใต้กรอบ

ของจริยธรรมและปัญญา โดยการผลิตต้องตั้งอยู่บนฐานของความจำเป็น ไม่เบียดเบียน และมุ่งสร้างประโยชน์แก่ส่วนรวม การบริโภคควรดำเนินไปด้วยโยนิโสมนสิการ พิจารณาความพอดี ความเหมาะสม และความไม่ฟุ่มเฟือย ส่วนการกระจายผลผลิตต้องอยู่บนหลักเมตตากรุณาและความยุติธรรมทางใจ ไม่เน้นการแข่งขันหรือผลประโยชน์เฉพาะกลุ่ม แต่คำนึงถึงความอยู่รอดของทุกชีวิต ระบบเศรษฐกิจที่เชื่อมโยงทั้งสามมิตินี้จึงมุ่งสร้างความสมดุลระหว่างบุคคล สังคม และธรรมชาติ โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือความสุขที่แท้จริงและความเป็นอิสระทางจิตใจของมนุษย์ ทั้งยังสะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาคุณภาพภายในของมนุษย์เป็นรากฐานของเศรษฐกิจเพื่อชีวิต

บทที่ 8 การประยุกต์พุทธเศรษฐศาสตร์กับประเด็นต่าง ๆ ได้กล่าวถึง ความเป็นไปได้ในการประยุกต์พุทธเศรษฐศาสตร์เข้ากับกิจกรรมทางเศรษฐกิจในสองลักษณะ คือ ทั้งในวิชาที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับชีวิตมนุษย์ และวิชาที่มีความเชื่อมโยงในระดับกว้าง โดยชี้ให้เห็นว่าหลักพุทธเศรษฐศาสตร์สามารถลดข้อบกพร่องของเศรษฐศาสตร์กระแสหลักที่มีพื้นฐานจากอารยธรรมตะวันตก ซึ่งมักตั้งอยู่บนสมมติฐานที่แคบและเน้นประโยชน์ทางวัตถุ จนอาจนำไปสู่ความทุกข์และการทำลายมนุษย์ทั้งทางกายและจิตใจ พุทธเศรษฐศาสตร์จึงเสนอแนวทางที่เน้นปัญญา ความเมตตา และความพอดี เพื่อฟื้นฟูเศรษฐศาสตร์ให้เป็นวิชาที่เกื้อกูลต่อมนุษยชาติอย่างแท้จริง อย่างไรก็ดี การประยุกต์ใช้หลักการพุทธเศรษฐศาสตร์ยังอยู่ในระยะแรกของการพัฒนาองค์ความรู้ จึงควรดำเนินการด้วยความรอบคอบและระมัดระวัง เพื่อลดความเข้าใจผิดและรักษาความน่าเชื่อถือของเนื้อหาวิชาในระยะยาว

บทที่ 9 บทส่งท้าย ได้กล่าวถึง การนำเสนอภาพรวมของแนวคิดพุทธเศรษฐศาสตร์ในฐานะทางเลือกที่สำคัญต่อเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก โดยเน้นให้เห็นถึงความจำเป็นของการพัฒนาเศรษฐศาสตร์ที่ตั้งอยู่บนฐานของ “ปัญญา” “ศีลธรรม” และ “เมตตาธรรม” มากกว่าความโลภและการแสวงหากำไรสูงสุด พุทธเศรษฐศาสตร์ไม่ได้ปฏิเสธเศรษฐกิจ แต่เสนอให้จัดการเศรษฐกิจเพื่อความสุขและความสงบอย่างแท้จริงของมนุษย์ โดยเชื่อมโยงหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเข้ากับกระบวนการผลิต การบริโภค และการกระจายผลผลิตอย่างมีเมตตาและสติ หนังสือเล่มนี้จึงเป็นความพยายามในการสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่ช่วยให้ผู้เรียนและผู้อ่านทั่วไปสามารถเข้าใจเศรษฐศาสตร์ในมิติที่ลึกซึ้งขึ้น ทั้งนี้ เพื่อจุดประกายการเปลี่ยนแปลงทั้งระดับบุคคล สังคม และระบบเศรษฐกิจให้สอดคล้องกับคุณค่าความเป็นมนุษย์และธรรมชาติอย่างยั่งยืน3

บทวิจารณ์

จุดเด่น

หนังสือเล่มนี้เป็นงานวรรณกรรมที่มีคุณค่าเชิงวิชาการและคุณค่าทางจริยธรรม โดยเชื่อมโยงแนวคิดพุทธศาสนากับเศรษฐศาสตร์อย่างลึกซึ้งและมีระบบ เหมาะสำหรับนิสิต นักศึกษา และประชาชนทั่วไป ที่ต้องการเข้าใจเศรษฐศาสตร์ในมิติใหม่ที่เน้น “ปัญญา” และ “ความสุขที่แท้จริง” มากกว่าการแสวงหากำไรสูงสุด จุดเด่นสำคัญคือการเน้นการพัฒนาคุณภาพภายในจิตใจควบคู่กับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ทำให้หนังสือเล่มนี้เป็นทั้งตำราเรียนและแนวทางในการดำเนินชีวิตที่สมดุลการวิจารณ์หนังสือเล่มนี้สามารถแบ่งออกเป็น 4 ประเด็นสำคัญ ได้แก่ รูปแบบทางวรรณกรรม ภาษาและการนำเสนอ การออกแบบเนื้อหา และความทันสมัย ประกอบด้วย

1. รูปแบบทางวรรณกรรม หนังสือเล่มนี้มีรูปแบบทางวรรณกรรมที่โดดเด่นด้วยการนำเสนอเนื้อหาเชิงวิชาการแบบเศรษฐศาสตร์ ควบคู่กับการใช้ภาษาธรรมะที่เรียบง่ายแต่ลึกซึ้ง ทำให้สามารถถ่ายทอดหลักธรรมในพระพุทธศาสนาให้เข้าใจได้ในบริบททางเศรษฐกิจ การสลับระหว่างภาษาวิชาการกับภาษาธรรมะอย่างกลมกลืน ช่วยลดความแข็งกระด้างของเนื้อหา ทำให้ผู้อ่านไม่รู้สึกตึงเครียดขณะศึกษา นอกจากนี้ ยังมีการยกตัวอย่างจากชีวิตจริงและปรัชญาชีวิต ทำให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างทฤษฎีกับการปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม ลักษณะเช่นนี้สะท้อนถึงความตั้งใจของผู้เขียนในการนำองค์ความรู้ทางเศรษฐศาสตร์มาแปรเป็น “ศาสตร์แห่งชีวิต” ที่เข้าใจง่าย เป็นมิตร และเข้าถึงได้สำหรับคนทุกกลุ่ม ไม่จำกัดเฉพาะนักวิชาการ

2. ภาษาและการนำเสนอ ภาษาที่ใช้ในหนังสือ พุทธเศรษฐศาสตร์ ฉบับนิสิต นักศึกษา และประชาชน มีลักษณะเรียบง่าย ชัดเจน และตรงไปตรงมา โดยใช้ภาษากลางที่เป็นมาตรฐานในการสื่อสารทั่วไป ซึ่งช่วยลดอุปสรรคในการเข้าถึงเนื้อหาแม้สำหรับผู้อ่านที่ไม่มีพื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์หรือพระพุทธศาสนามาก่อน ผู้เขียนสามารถถ่ายทอดแนวคิดที่ซับซ้อน เช่น ปัญญาศานติสุข หรือการเบียดเบียน ให้ออกมาอย่างเข้าใจง่าย ผ่านการอธิบายเชิงเปรียบเทียบ และการใช้คำที่คุ้นเคยในชีวิตประจำวัน การนำเสนอแต่ละบทมีลำดับขั้นตอนที่เป็นระบบ และใช้การยกตัวอย่างประกอบเพื่อเสริมความเข้าใจ จึงไม่เพียงให้ความรู้ แต่ยังเปิดโอกาสให้ผู้อ่านเกิดการใคร่ครวญและนำไปปรับใช้ในชีวิตจริงได้อย่างลึกซึ้งและเหมาะสมกับยุคสมัย

3. การออกแบบเนื้อหา การออกแบบเนื้อหาในหนังสือ พุทธเศรษฐศาสตร์ ฉบับนิสิต นักศึกษา และประชาชน มีความเป็นระบบและครอบคลุม โดยแบ่งออกเป็น 9 บท เรียงลำดับจากแนวคิดพื้นฐานไปสู่การประยุกต์ใช้จริง เริ่มต้นจากการวางรากฐานความเข้าใจเรื่องเศรษฐศาสตร์ทั่วไป เปรียบเทียบกับพุทธเศรษฐศาสตร์ และค่อย ๆ เชื่อมโยงหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเข้ากับกระบวนการทางเศรษฐกิจ ได้แก่ การผลิต การบริโภค และการกระจายผลผลิต ทำให้ผู้อ่านเข้าใจพุทธเศรษฐศาสตร์ทั้งในเชิงทฤษฎีและปฏิบัติได้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ การเชื่อมโยงแต่ละบทมีความต่อเนื่อง สอดคล้องกันทั้งแนวคิดหลักและหลักธรรม ทำให้สามารถสร้างภาพรวมขององค์ความรู้ได้อย่างสมบูรณ์ ทั้งยังเปิดพื้นที่ให้ผู้อ่านสามารถตีความและนำไปประยุกต์ใช้ในบริบทชีวิตและสังคมได้หลากหลาย

4. ความทันสมัย หนังสือ พุทธเศรษฐศาสตร์ ฉบับนิสิต นักศึกษา และประชาชน แสดงให้เห็นถึงความทันสมัยในการประยุกต์แนวคิดพุทธธรรมมาตอบโจทย์ปัญหาเศรษฐกิจและสังคมในยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะในประเด็นเรื่องความยั่งยืน การบริโภคอย่างรู้คิด และความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งล้วนเป็นประเด็นเร่งด่วนที่ทั่วโลกให้ความสนใจ แนวคิดเรื่อง “ความพอเพียง” และ “การไม่เบียดเบียน” ถูกนำเสนออย่างมีนัยสำคัญ เพื่อเป็นทางเลือกในการดำเนินชีวิตและจัดการระบบเศรษฐกิจในยุคโลกาภิวัตน์ หนังสือเล่มนี้ยังสามารถเชื่อมโยงความรู้จากตะวันตกกับภูมิปัญญาตะวันออกได้อย่างลงตัว ทำให้เกิดความสอดคล้องระหว่างหลักวิชาการและจริยธรรมสมัยใหม่ ทั้งยังเปิดมุมมองใหม่ในการพัฒนาเศรษฐกิจที่ไม่ทำลายมนุษย์และธรรมชาติ ซึ่งถือเป็นสาระที่ทันต่อกระแสโลกในศตวรรษที่ 21 อย่างแท้จริง

โดยสรุป หนังสือ พุทธเศรษฐศาสตร์ ฉบับนิสิต นักศึกษา และประชาชน ไม่เพียงเป็นตำราเรียนเชิงวิชาการที่อธิบายหลักเศรษฐศาสตร์จากมุมมองของพุทธธรรมเท่านั้น แต่ยังเปรียบเสมือน “แผนที่ชีวิต” ที่ชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตอย่างมีสติ เมตตา และพอเพียง สำหรับผู้ที่ต้องการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจโดยไม่ละทิ้งคุณธรรม ความสมดุล และความสุขที่แท้จริง หนังสือเล่มนี้จึงเป็นเครื่องมือในการนำพาผู้อ่านให้เข้าใจเศรษฐศาสตร์ไม่ใช่เพียงเพื่อการอยู่รอด แต่เพื่อการ “อยู่ดี” อย่างยั่งยืน

จุดด้อย

หนังสือ “พุทธเศรษฐศาสตร์ ฉบับนิสิต นักศึกษา และประชาชน” เป็นผลงานทางวิชาการที่มีคุณค่าในการเปิดมุมมองใหม่ต่อวิชาเศรษฐศาสตร์โดยเชื่อมโยงกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา อย่างไรก็ตาม หนังสือเล่มนี้ก็มีจุดที่สามารถพัฒนาได้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพใน

การสื่อสารและการเข้าถึงผู้อ่านได้ดียิ่งขึ้น การวิจารณ์หนังสือเล่มนี้สามารถแบ่งออกเป็น 4 ประเด็นสำคัญ ได้แก่

1. เนื้อหาบางตอนมีความซับซ้อน แม้ว่าผู้เขียนจะพยายามปรับเนื้อหาให้เข้าใจง่ายจากต้นฉบับเดิม แต่บางบทยังคงมีการใช้ภาษาทางวิชาการที่เป็นนามธรรมหรือมีศัพท์เฉพาะทางอยู่มาก ซึ่งอาจเป็นอุปสรรคสำหรับผู้อ่านที่ไม่มีพื้นฐาน โดยเฉพาะนิสิตนักศึกษาชั้นปีต้นหรือผู้อ่านทั่วไปที่ไม่ได้เรียนสายเศรษฐศาสตร์หรือพุทธศาสนาโดยตรง จึงอาจทำให้การเข้าถึงความเข้าใจในบางแนวคิดยังไม่ราบรื่นเท่าที่ควร จำเป็นต้องอ่านซ้ำหลายรอบจึงจะเข้าใจได้ชัดเจน

2. การจัดเรียงลำดับแนวคิด ในบางส่วนของหนังสือ การเรียบเรียงเนื้อหาและลำดับแนวคิดยังขาดความต่อเนื่อง โดยเฉพาะเมื่อต้องเชื่อมโยงหลักพุทธธรรมกับทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ซึ่งมีลักษณะต่างกันมาก บางครั้งผู้อ่านอาจรู้สึกสับสนหรือหลงประเด็น ต้องย้อนกลับไปอ่านซ้ำเพื่อเชื่อมโยงข้อมูลเดิม การจัดโครงสร้างเนื้อหาที่ไหลลื่นกว่านี้จะช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจได้ง่ายและเป็นระบบมากขึ้น

3. ตัวอย่างประกอบยังไม่หลากหลาย แม้หนังสือจะมีตัวอย่างประกอบเพื่อช่วยให้เข้าใจเนื้อหาได้ง่ายขึ้น แต่โดยส่วนใหญ่ยังเน้นในเชิงทฤษฎีหรือมิติศีลธรรมมากกว่าการประยุกต์ใช้จริงในชีวิตประจำวัน ผู้อ่านบางกลุ่มอาจต้องการกรณีศึกษาที่หลากหลาย เช่น การบริหารธุรกิจที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม หรือเกษตรกรรมที่ยึดหลักพอเพียง เพื่อให้สามารถเห็นภาพชัดเจนว่าพุทธเศรษฐศาสตร์สามารถนำไปใช้ได้จริงอย่างไรในระดับปฏิบัติ

4. ขาดสื่อเสริมการเรียนรู้ แม้ว่าหนังสือเล่มนี้มีเป้าหมายเป็นตำราเรียนสำหรับนิสิตนักศึกษา แต่ยังขาดเครื่องมือช่วยในการเรียนรู้ด้วยตนเอง เช่น แบบฝึกหัด คำถามท้ายบท หรือแผนภาพสรุปความคิดแต่ละบท ซึ่งมีความจำเป็นต่อการเรียนรู้แบบ Self-Learning โดยเฉพาะผู้ที่ไม่ได้เรียนในระบบ การจัดทำสื่อประกอบเพิ่มเติมจะช่วยให้ผู้อ่านสามารถทบทวนความเข้าใจและฝึกคิดเชิงวิเคราะห์ได้ดียิ่งขึ้น

โดยสรุป หนังสือ “พุทธเศรษฐศาสตร์ ฉบับนิสิต นักศึกษา และประชาชน” แม้จะเป็นผลงานที่มีคุณูปการอย่างยิ่งในการนำเสนอแนวคิดเศรษฐศาสตร์ในมุมมองเชิงพุทธธรรม ซึ่งช่วยเปิดพื้นที่ใหม่ในการเรียนรู้ทางเศรษฐกิจที่เชื่อมโยงกับจริยธรรมและจิตวิญญาณ แต่ก็ยังมีข้อจำกัดบางประการที่ควรได้รับการพัฒนาเพื่อยกระดับการเข้าถึงและการใช้งานของหนังสือในกลุ่มเป้าหมายที่กว้างขึ้น โดยเฉพาะนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรีและผู้อ่านทั่วไป ทั้งในด้านภาษา การเรียบเรียงลำดับความคิด การยกตัวอย่างประกอบ และการจัดทำสื่อเสริมเพื่อ

สนับสนุนการเรียนรู้ด้วยตนเอง หากได้รับการปรับปรุงในจุดเหล่านี้ หนังสือเล่มนี้จะไม่เพียงแต่เป็นตำราเรียนเชิงวิชาการเท่านั้น แต่ยังจะสามารถเป็นเครื่องมือการเรียนรู้แบบองค์รวมที่ส่งเสริมปัญญา เมตตา และความตระหนักรู้ในมิติทางเศรษฐกิจอย่างสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

วิเคราะห์ประเด็นของคุณค่าของหนังสือ

หนังสือเรื่อง “พุทธเศรษฐศาสตร์ ฉบับนิสิต นักศึกษา และประชาชน” ได้วิเคราะห์ถึงคุณค่าของศาสตร์พุทธเศรษฐศาสตร์ในหลากหลายมิติ ทั้งในเชิงทฤษฎีและการประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง โดยมีคุณค่าเด่นชัดใน 5 ด้าน ได้แก่

1. คุณค่าด้านสังคม หนังสือ “พุทธเศรษฐศาสตร์ ฉบับนิสิต นักศึกษา และประชาชน” ช่วยเปิดมุมมองให้สังคมตระหนักถึงความสัมพันธ์อันเกื้อกูลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติอย่างมีสติ โดยเน้นว่าการดำรงอยู่ของมนุษย์ไม่อาจแยกขาดจากสิ่งแวดล้อมและสรรพชีวิตอื่นได้ การส่งเสริมการบริโภคอย่างรู้คิดและพอประมาณตามหลักเมตตาธรรม ช่วยลดค่านิยมบริโภคนิยมที่เร่งเร้าความอยากเกินจำเป็น ก่อให้เกิดวัฒนธรรมแห่งความรับผิดชอบต่อส่วนรวม การเกื้อกูลกันในชุมชน และการอยู่ร่วมอย่างสันติในสังคมสมัยใหม่ที่เต็มไปด้วยการแข่งขัน

2. คุณค่าด้านการศึกษา หนังสือเล่มนี้มีคุณูปการต่อวงการศึกษาอย่างสำคัญ โดยนำเสนอแนวทางการเรียนรู้เชิงบูรณาการระหว่างเศรษฐศาสตร์กับจริยธรรม เปิดโลกทัศน์ให้ผู้เรียนตระหนักว่าเศรษฐศาสตร์มิได้จำกัดอยู่เพียงตัวเลขหรือผลประโยชน์ทางวัตถุ แต่ยังเชื่อมโยงกับจิตใจ คุณธรรม และความเป็นมนุษย์ การประยุกต์หลักพุทธธรรมเข้ากับแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์จึงเป็นการสร้างองค์ความรู้แบบองค์รวม ที่พัฒนา “คน” ทั้งด้านปัญญาและจิตใจ เหมาะสำหรับใช้เป็นตำราเรียนในระดับมหาวิทยาลัย ตลอดจนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชนทั่วไป

3. คุณค่าด้านการเมืองการปกครอง หนังสือเล่มนี้สะท้อนแนวคิดการบริหารจัดการเชิงนโยบายที่ตั้งอยู่บนหลักจริยธรรมและธรรมาภิบาล โดยเน้นความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และการไม่เบียดเบียน ในบริบทของความเหลื่อมล้ำและการจัดสรรทรัพยากรที่ไม่เป็นธรรม แนวคิดพุทธเศรษฐศาสตร์ช่วยชี้แนะแนวทางการใช้ทรัพยากรอย่างมีเหตุผลและพอเพียง ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน และสร้างสมดุลระหว่างผลประโยชน์ส่วนรวมกับส่วนตน

การพัฒนาอย่างยั่งยืนจึงกลายเป็นแนวปฏิบัติที่มีฐานธรรมทางพุทธศาสนารองรับอย่างเป็นระบบ

4. คุณค่าด้านเศรษฐกิจ หนังสือเล่มนี้นำเสนอรูปแบบเศรษฐกิจเชิงจริยธรรมที่ตั้งอยู่บนหลักความพอเพียง ปัญญา และเมตตา เป็นทางเลือกใหม่ที่แตกต่างจากทุนนิยมกระแสหลักซึ่งมุ่งเน้นการแข่งขันและการสะสมทุน แนวคิดพุทธเศรษฐศาสตร์ช่วยสร้างระบบเศรษฐกิจที่สมดุล ลดแรงกดดันจากการบริโภคเกินจำเป็น และส่งเสริมการผลิตที่สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อม นำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจที่มั่นคง ยั่งยืน และมีคุณธรรมรองรับ ซึ่งตอบโจทย์วิกฤตเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมของโลกปัจจุบันได้อย่างลึกซึ้ง

5. คุณค่าด้านศาสนาและวัฒนธรรม หนังสือเล่มนี้มีบทบาทสำคัญในการฟื้นฟูและสืบสานคุณค่าทางพุทธศาสนาให้กลับมาเป็นพลังทางวัฒนธรรมร่วมสมัย โดยเชื่อมโยงหลักธรรมเข้ากับการดำเนินชีวิตและระบบเศรษฐกิจอย่างเป็นรูปธรรม แนวคิด “ปัญญานิยม” ที่ผู้เขียนเสนอ ช่วยส่งเสริมวัฒนธรรมแห่งการพึ่งตน ความรับผิดชอบต่อสังคม และความเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน อันเป็นรากฐานของวัฒนธรรมไทย การผสานศาสนา จริยธรรม และเศรษฐกิจในหนังสือเล่มนี้ จึงเป็นการสร้างพลังทางวัฒนธรรมใหม่ที่เกื้อหนุนต่อการพัฒนามนุษย์และสังคมโดยรวม

หลักธรรมที่ปรากฏในหนังสือเล่มนี้

หนังสือเล่มนี้ถือเป็นแหล่งรวมของหลักธรรมที่เน้นเรื่องการพัฒนาจิตใจและการดำเนินชีวิตอย่างมีสติ ผู้เขียนได้นำเสนอหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการรู้จักตนเอง ศรัทธาในความดี และการคิดเชิงบวก ซึ่งสอดคล้องกับคำสอนในหลายศาสนา เช่น หลักอิทธิบาท 4 ที่กล่าวถึงความมุ่งมั่นและความเพียร รวมถึงหลักกัลยาณมิตรที่ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข แนวทางเหล่านี้ ช่วยให้ผู้อ่านสามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อสร้างชีวิตที่มีความสุขและประสบความสำเร็จได้อย่างยั่งยืน โดยหลักธรรมสำคัญที่ปรากฏในหนังสือเล่มนี้ ได้แก่

1. เบญจขันธ์

เบญจขันธ์ (เบญจ = ห้า, ขันธ์ = กอง, หมวด, ส่วน) หมายถึง องค์ประกอบ 5 ประการของชีวิตมนุษย์ที่รวมกันเข้าเป็นสิ่งที่เรียกว่า “ตัวตน” หรือ “บุคคล” ในทัศนะของพระพุทธศาสนา ทั้ง 5 ขันธ์นี้เป็นเพียงกระแสของธรรมชาติที่เกิดขึ้นชั่วคราว แล้วแปรเปลี่ยนไป ไม่ควรยึดมั่นถือมั่นว่าเป็น “ตัวเรา” หรือ “ของเรา” ขันธ์ทั้งห้า ได้แก่ 1) รูปขันธ์

ร่างกาย หรือสิ่งที่เป็นวัตถุทางกายภาพ 2) เวทนาขันธ์ ความรู้สึกที่เกิดจากการกระทบอารมณ์ เช่น สุข ทุกข์ หรือเฉยๆ 3) สัญญาขันธ์ ความจำหรือการรับรู้หมายรู้สิ่งต่าง ๆ 4) สังขารขันธ์ ความคิดปรุงแต่ง เจตนา หรือแรงกระตุ้นทางจิตใจ 5) วิญญาณขันธ์ ความรู้ตัวหรือการรับรู้อารมณ์ เช่น การเห็น การได้ยิน

พระพุทธเจ้าทรงสอนว่า ขันธ์ทั้งห้าเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และไม่ใช่ตัวตน (อนัตตา) การยึดมั่นในขันธ์เหล่านี้เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ ดังที่ปรากฏในพระไตรปิฎกว่า “อุปาทานขันธ์ทั้งห้า เป็นเหตุให้เกิดทุกข์” (พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี, 2561 : 37-38) การเข้าใจเบญจขันธ์อย่างถูกต้องตามหลักพุทธธรรม ทำให้ผู้ศึกษาเห็นความจริงของชีวิต ไม่หลงยึดติดในกายและใจ และนำไปสู่การคลายความยึดมั่น (วิราคะ) และการดับทุกข์ในที่สุด ผู้รู้จึงสามารถดำเนินชีวิตด้วยปัญญา เห็นคุณค่าของความไม่เที่ยง และละคลายความยึดมั่นในโลกวัตถุได้อย่างลึกซึ้ง ซึ่งเป็นรากฐานของพุทธเศรษฐศาสตร์เช่นกัน ที่เน้นความพอเพียงและการพัฒนาแบบไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

2. กาลามสูตร

กาลามสูตรเป็นพระธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้าที่ตรัสแก่ชาวกาลามะ ณ เกสปุตตนิคม ซึ่งเน้นหลักการใช้ปัญญาและการไตร่ตรองอย่างรอบคอบก่อนจะเชื่อหรือยอมรับสิ่งใดโดยไม่เชื่ออย่างงมงายหรือไร้เหตุผล พระพุทธองค์ได้ทรงเสนอหลัก 10 ประการที่ไม่ควรใช้เป็นเกณฑ์ในการตัดสินว่าความเชื่อนั้นถูกต้องหรือควรยึดถือ ได้แก่ 1) อย่าเชื่อเพราะคำเล่าลือ ไม่ควรเชื่อเพียงเพราะได้ยินมาจากผู้อื่นหรือเป็นความเชื่อที่แพร่หลายในสังคม 2) อย่าเชื่อเพราะเป็นคำสอนของครูอาจารย์ ไม่ควรยึดถือสิ่งใดเพียงเพราะผู้สอนมีสถานะสูงหรือเป็นผู้มีชื่อเสียง 3) อย่าเชื่อเพราะเป็นสิ่งที่เล่าสืบต่อกันมา ไม่ควรเชื่อเพียงเพราะเป็นสิ่งที่มีการกล่าวอ้างมายาวนาน 4) อย่าเชื่อเพราะเป็นความคิดของตนเอง ไม่ควรเชื่อเพียงเพราะความเห็นส่วนตัวที่อาจคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง 5) อย่าเชื่อเพราะเป็นประเพณีหรือธรรมเนียมปฏิบัติ ไม่ควรยึดมั่นในสิ่งใดเพียงเพราะสืบต่อกันมาเป็นระยะเวลานาน 6) อย่าเชื่อเพราะเหตุผลที่ไม่มีหลักฐานรองรับ ไม่ควรตัดสินใจจากเหตุผลที่ไม่สามารถพิสูจน์หรืออธิบายได้ 7) อย่าเชื่อเพราะสมมติฐานหรือการคาดการณ์ ไม่ควรยึดถือเพราะเป็นเพียงการตั้งสมมติฐาน 8) อย่าเชื่อเพราะความชอบหรือความพอใจส่วนตัว อารมณ์และความรู้สึกไม่ควรเป็นบรรทัดฐานในการตัดสินความจริง 9) อย่าเชื่อเพราะเกรงกลัวผลเสียหรือโทษภัย ความกลัวไม่ควรเป็นเหตุให้ต้องยอมรับสิ่งใด 10) ควรเชื่อเมื่อได้พิจารณาด้วยตนเองโดยใช้สติปัญญา ต้องไตร่ตรอง

ให้ถ่องแท้ เห็นว่าเป็นสิ่งที่ดีจริง มีคุณประโยชน์จริง และเมื่อนำไปปฏิบัติแล้วย่อมเกิดผลดีแก่ตนเองและผู้อื่น

หลักกาลามสูตรจึงเป็นแนวทางสำคัญในพระพุทธศาสนาที่ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการใช้วิจารณญาณ และการพิจารณาจากประสบการณ์ตรง เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่แท้จริง มิใช่ยึดถือเพราะอำนาจของศรัทธาหรืออารมณ์เพียงอย่างเดียว (ที.ปา. (ไทย) 9/66/245-246) หลักการนี้ยังสอดคล้องกับวิธีคิดแบบวิทยาศาสตร์ในโลกยุคใหม่ที่เน้นเหตุผล การพิสูจน์ และการเปิดรับมุมมองที่หลากหลายก่อนจะสรุปความเชื่อใด ๆ (พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), 2548 : 500-501)

3. หลักอิทัปปัจยยตา

อิทัปปัจจยตา (อิทัปปัจจัย + ตา) หมายถึง “ความที่สิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี” หรือ “สิ่งนี้เกิดขึ้น เพราะสิ่งนี้เป็นปัจจัย” เป็นหลักธรรมที่อธิบายถึงกฎแห่งความสัมพันธ์ของเหตุและผลในพระพุทธศาสนา โดยแสดงให้เห็นว่าสรรพสิ่งทั้งหลายล้วนเกิดขึ้นจากปัจจัย มิใช่เกิดขึ้นอย่างลอย ๆ หรือจากการบันดาลของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หากแต่มีเหตุจึงมีผล เมื่อเหตุดับ ผลย่อมดับไปด้วย พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้ว่า “อิมสฺมึ สติ อิทำ โหติ อิมสฺสุปปาทา อิทำ อุปฺปชฺชติ อิมสฺมิง อสติ อิทำ น โหติ อิมสฺส นิโรธา อิทำ นิรุชฺฌติ” แปลว่า “เพราะสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี เพราะสิ่งนี้เกิดขึ้น สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น เพราะสิ่งนี้ไม่มี สิ่งนี้จึงไม่มี เพราะสิ่งนี้ดับ สิ่งนี้จึงดับ” (สำ.ส. (ไทย) 17/27/25) หลักอิทัปปัจจยตาเป็นหัวใจสำคัญของพระพุทธธรรม เพราะใช้เป็นฐานในการอธิบายหลักธรรมอื่น ๆ ที่สำคัญ เช่น ปฏิจจสมุปบาท (อิทัปปัจจยตาแบบสืบเนื่องเป็นลำดับ) และกฎแห่งกรรม โดยยืนยันว่า ไม่มีสิ่งใดเกิดขึ้นลอย ๆ โดยไม่มีเหตุ ไม่มีผู้ลิขิตหรือบันดาล ทุกสิ่งเป็นไปตามเหตุปัจจัย ผู้ที่เข้าใจหลักอิทัปปัจจยตาย่อมเห็นธรรมตามความเป็นจริง นำไปสู่การคลายความยึดมั่นถือมั่นในตัวตน และดำเนินชีวิตด้วยปัญญา (พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), 2560 : 220-222)

4. ปรโตโฆสะ

ปรโตโฆสะ แปลว่า “เสียงจากภายนอก” หรือ “คำแนะนำจากผู้อื่น” หมายถึง การได้ยินธรรมะหรือคำสอนอันดีงามจากบุคคลอื่น ซึ่งเป็นหนึ่งในองค์ประกอบของ “โยนิโสมนสิการ” อันเป็นปัจจัยสำคัญในการเจริญปัญญา ในพระพุทธศาสนา ปรโตโฆสะจัดเป็นแหล่งของปัญญาชนิดหนึ่ง คือ ปัญญาที่เกิดจากการฟัง (สุตมยปัญญา) เพราะการฟังคำสอนอันถูกต้องจากผู้รู้เป็นปัจจัยให้เกิดการใคร่ครวญและนำไปสู่ความเข้าใจอันลึกซึ้ง พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า บุคคลผู้มีโยนิโสมนสิการและได้ฟังเสียงจากผู้อื่น ย่อมมีโอกาสเจริญในธรรมได้มากกว่าผู้ที่ขาดสิ่งเหล่านี้

(องฺ.ทุก. (ไทย) 20/200/55) ปรโตโฆสะจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการเริ่มต้นการเรียนรู้และพัฒนาปัญญา โดยเฉพาะในขั้นแรกของการฝึกฝนตนในพระธรรมวินัย ทั้งยังช่วยให้สามารถแยกแยะสิ่งที่ควรเชื่อหรือควรปฏิเสธได้อย่างมีเหตุผล เมื่อประกอบกับโยนิโสมนสิการ ก็สามารถนำไปสู่การบรรลุธรรมได้ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2560 : 521-523)

5. โยนิโสมนสิการ

โยนิโสมนสิการ หมายถึง การพิจารณาอย่างแยบคาย มีเหตุมีผล และถูกวิธี เป็นการใคร่ครวญสิ่งต่าง ๆ ด้วยความเข้าใจในเหตุปัจจัย ไม่ด่วนสรุปจากความรู้สึกหรือความเชื่อส่วนตน ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การเจริญปัญญา และความก้าวหน้าในธรรม พระพุทธเจ้าตรัสว่า โยนิโสมนสิการเป็นธรรมที่เกื้อกูลต่อการเจริญมรรคมีองค์ ๘ และเป็นเหตุให้บุคคลละอกุศลธรรม เจริญกุศลธรรมได้ (ม.มู. (ไทย) 13/518/440) ในอังคุตตรนิกายยังระบุว่า บุคคลที่ประกอบด้วยโยนิโสมนสิการ ย่อมสามารถรู้ชอบ เห็นชอบ ดำเนินไปสู่การพ้นทุกข์ได้ ต่างจากผู้ไม่ประกอบโยนิโสมนสิการซึ่งย่อมตกอยู่ในความหลงผิด (เสฐียรพงษ์ วรรณปก, 2564 : 115-116) โยนิโสมนสิการจึงเป็นเครื่องมือในการรู้แจ้งความจริงตามหลักอริยสัจ และส่งเสริมให้เกิดวิถีแห่งการดำเนินชีวิตที่มีปัญญา เข้าใจเหตุผลของสิ่งที่เกิดขึ้นตามหลักอิทัปปัจจยตา

6. หลักไตรสิกขา

ไตรสิกขา หมายถึง การฝึกอบรมตนในพระพุทธศาสนาโดยลำดับขั้น 3 ประการ ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา เป็นหลักการฝึกตนเพื่อความหลุดพ้นจากทุกข์ โดยมีลักษณะสัมพันธ์เชื่อมโยงและเกื้อหนุนกัน ได้แก่ 1) ศีล คือ ความมีระเบียบวินัยทางกายและวาจา เป็นพื้นฐานของความสงบ ไม่เบียดเบียนตนและผู้อื่น 2) สมาธิ คือ การฝึกจิตให้ตั้งมั่น ไม่ฟุ้งซ่าน เป็นฐานในการพิจารณาสิ่งต่าง ๆ อย่างมีสติ 3) ปัญญา คือ ความรู้เห็นตามความเป็นจริง ซึ่งเกิดจากจิตที่ตั้งมั่นและใสบริสุทธิ์ พร้อมที่จะเข้าใจสภาวธรรมอย่างถูกต้อง พระพุทธเจ้าตรัสว่า ไตรสิกขานี้เป็นหนทางนำออกจากทุกข์ เป็นวิถีแห่งการเจริญมรรค ผล และนิพพาน ผู้ใดประพฤติตามย่อมหลุดพ้นจากอาสวะได้ในที่สุด (ที.ม. (ไทย) 10/299/160) หลักไตรสิกขาจึงถือเป็นแก่นกลางของการปฏิบัติในพระพุทธศาสนา ซึ่งรวมทั้งพระและคฤหัสถ์สามารถน้อมนำไปใช้ได้ในทุกระดับของการฝึกฝนตน (เสฐียรพงษ์ วรรณปก, 2565 : 158-161)

7. หลักธรรมในเชิงปฏิบัติการทางเศรษฐกิจ

หลักธรรมในเชิง “ปฏิบัติการทางเศรษฐกิจ” เพื่อขยายมิติจากการเข้าใจเชิงทฤษฎีไปสู่การประยุกต์ใช้จริงในระดับองค์กรและสังคม โดยเฉพาะการจัดการธุรกิจอย่างมี ศีล เพื่อความซื่อสัตย์ โปร่งใส และไม่เบียดเบียน มีสมาธิ เพื่อการตัดสินใจที่มั่นคง รอบคอบ ไม่ถูกครอบงำด้วยโลภะ โทสะ และโมหะ และมีปัญญา เพื่อสร้างสมดุลระหว่างผลกำไรกับคุณค่าทางสังคม แนวทางนี้ช่วยให้หลักพุทธธรรมกลายเป็นพลังในการพัฒนาเศรษฐกิจที่ยั่งยืน สะท้อนจิตวิญญาณของพุทธเศรษฐศาสตร์ในเชิงปฏิบัติได้อย่างแท้จริง

การวิจารณ์เชิงเปรียบเทียบ

หนังสือ พุทธเศรษฐศาสตร์ ฉบับนิสิต นักศึกษา และประชาชน ของ ศ.ดร.อภิชัย พันธเสน และคณะ มีความโดดเด่นในการอธิบายแนวคิดพุทธเศรษฐศาสตร์เชิงปฏิบัติ แต่ยังขาดการเปรียบเทียบเชิงลึกกับแนวคิดของพระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต) ซึ่งเป็นผู้บุกเบิกพุทธเศรษฐศาสตร์ในประเทศไทย การเชื่อมโยงมุมมองทั้งสองจะช่วยให้เห็นความแตกต่างระหว่างพุทธเศรษฐศาสตร์เชิงจิตตภาวนา (ตามพระธรรมปิฎก) ที่เน้นการพัฒนาภายใน กับพุทธเศรษฐศาสตร์เชิงสังคม (ตามอภิชัย) ที่เน้นการประยุกต์ใช้ในเชิงระบบเศรษฐกิจ หากมีการนำแนวคิดทั้งสองมาเทียบเคียงกัน จะทำให้ผู้อ่านเห็นเอกลักษณ์เฉพาะของผลงานมากขึ้น เข้าใจแนวพุทธเศรษฐศาสตร์อย่างเป็นองค์รวม ทั้งในระดับปัจเจกและโครงสร้างสังคม อีกทั้งยังเพิ่มมิติทางวิชาการและความลึกซึ้งของการวิเคราะห์ให้ครบถ้วนยิ่งขึ้น

สรุปและข้อเสนอแนะ

หนังสือ “พุทธเศรษฐศาสตร์ ฉบับนิสิต นักศึกษา และประชาชน” ได้นำเสนอแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ตามหลักพระพุทธศาสนา โดยเน้นการจัดระบบเศรษฐกิจเพื่อความสุข ความพอเพียง และความยั่งยืนของชีวิตมากกว่าการแสวงหากำไรสูงสุด หนังสือเล่มนี้ให้ความรู้ควบคู่กับการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และความตระหนักต่อผลกระทบของระบบเศรษฐกิจที่มีต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม เหมาะสำหรับนิสิต นักศึกษา และประชาชนทั่วไปที่ต้องการเข้าใจเศรษฐศาสตร์ในมุมมองใหม่ที่มีมนุษย์เป็นศูนย์กลาง เนื้อหาอ่านง่าย มีแบบฝึกหัดประกอบการเรียนรู้ และเปิดมุมมองสู่การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตอย่างมีสติและปัญญา **ข้อเสนอแนะ** การพัฒนาหนังสือเล่มนี้สามารถต่อยอดได้ในหลายมิติ ทั้งด้านการเรียนการสอนและการ

ประยุกต์ใช้จริงในสังคม โดยเฉพาะในระดับชั้นเรียน ควรเพิ่มกรณีศึกษาร่วมสมัย ทั้งในระดับชุมชนและระดับประเทศ เพื่อสะท้อนการประยุกต์ใช้แนวคิดพุทธเศรษฐศาสตร์กับสถานการณ์ปัจจุบัน เช่น ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ การบริโภคอย่างยั่งยืน หรือการใช้เทคโนโลยีอย่างมีสติ นอกจากนี้ควร จัดทำสื่อประกอบการเรียนรู้ เช่น อินโฟกราฟิก คลิปวิดีโอ หรือแบบฝึกหัดท้ายบท เพื่อกระตุ้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนและเสริมการเรียนรู้เชิงลึก อีกทั้งอาจ พัฒนาเวอร์ชันดิจิทัลสำหรับการเรียนรู้ออนไลน์ เพื่อให้เข้าถึงได้กว้างขึ้นในยุคดิจิทัล พร้อมทั้ง ปรับโครงสร้างบางบทให้แนวคิดมีความต่อเนื่องและไหลลื่นมากขึ้น เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจสาระสำคัญของพุทธเศรษฐศาสตร์อย่างเป็นระบบและเชื่อมโยงกับชีวิตจริงได้ดียิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต). (2548). *พุทธธรรม.* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี. (2561). *เบญจขันธ์กับการพัฒนาชีวิต.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อมรินทร์ธรรมะ.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2560). *พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย.* (พิมพ์ครั้งที่ 18). กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.

เสฐียรพงษ์ วรรณปก. (2564). *แนวคิดสำคัญในพระพุทธศาสนาเถรวาท.* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

_____. (2565). *พุทธศาสนาเบื้องต้น.* (พิมพ์ครั้งที่ 19). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย

อภิชัย พันธเสน และคณะ. (2549). *พุทธเศรษฐศาสตร์ ฉบับนิสิต นักศึกษา และประชาชน.* กรุงเทพฯ: บริษัท สำนักพิมพ์ดอกหญ้าวิชาการ จำกัด.

SMART EDUCATION IN THE DIGITAL AGE: ITS IMPACT ON STUDENT ENGAGEMENT AND ACADEMIC PERFORMANCE*

Rerkchai Ponsri[1], Tasnee Keawngam[2], Wenxin Dong Wei Shang[3] and Natphitsa Chaowanachaemchunt[4]

[1-4]International College, Pathumthani University, Thailand

Corresponding Author's Email: rerkchaiz1955@gmail.com

Received 30 March 2025; Revised 21 July 2025; Accepted 23 July 2025

Abstract

As digital transformation reshapes the education sector, Smart Education has emerged as a key approach to enhancing student engagement and academic performance through artificial intelligence (AI), big data analytics, the Internet of Things (IoT), and cloud computing. This study explores educators' perceptions of Smart Education, exploring its effectiveness, challenges, and implications in modern learning environments. Using a qualitative research approach, in-depth interviews were conducted with ten educators who have experience implementing Smart Education technologies. Content analysis was performed.

The findings reveal that interactive digital tools and AI-driven learning platforms significantly enhance student motivation, participation, and knowledge retention. However, challenges such as technological disparities, faculty resistance, and ethical concerns related to AI-generated assessments

Citation:

* Rerkchai Ponsri, Tasnee Keawngam, Wenxin Dong Wei Shang and Natphitsa Chaowanachaemchunt. (2025). Smart Education In The Digital Age: Its Impact On Student Engagement And Academic Performance. Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(6), 562-573.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

and data privacy remain key barriers to successful implementation. The findings contribute to ongoing discussions on digital learning innovations and offer practical recommendations for educators, policymakers, and technology developers to optimize Smart Education in diverse academic settings.

Keywords: Smart Education, Student Engagement, Academic Performance, Educators' Perceptions

Introduction

The advancement of information technology (IT) has made it easier for educators to transform their teaching methods and generate new ideas in education, playing a crucial role in optimizing students' learning experiences. As digital transformation continues to reshape various industries, education is no exception. Smart Education, an emerging approach, is gaining traction among young learners in the digital era. This model highlights how technology-driven education enhances the transfer of knowledge and skills, making learning more efficient and accessible.

Smart Education leverages artificial intelligence (AI), big data analytics, the Internet of Things (IoT), and cloud computing to create personalized, interactive, and adaptive learning experiences. These technologies enable real-time feedback, data-driven decision-making, and tailored instructional strategies that cater to diverse learning needs. By integrating smart educational applications, educators can enhance engagement, facilitate deeper comprehension, and promote knowledge retention, leading to improved academic performance.

However, despite its growing adoption, the effectiveness of Smart Education in fostering meaningful learning outcomes depends significantly on educators' perceptions, experiences, and ability to integrate these technologies into their teaching practices. Hence, this qualitative study aims to examine

educators' perceptions of Smart Education and its role in modern learning environments. Specifically, it explores how Smart Education influences student engagement, knowledge retention, and academic performance. The findings will contribute to the ongoing discourse on digital learning innovations and inform policy decisions regarding the future of education in the digital age.

Objectives

This study explores educators' perceptions of Smart Education and its role in modern learning environments, as well as assesses its perceived impact on student engagement and academic performance.

Literature Review

Smart applications, known for their distinctive and practical features, are recognized as effective tools for fostering sustainable student learning. When utilized for educational purposes, these applications are commonly referred to as smart educational applications (Ertmer & Ottenbreit-Leftwich, 2010; Siripipattanakul et al., 2022; Timotheou et al., 2023). These tools have become central to Smart Education, which emphasizes the integration of advanced technologies in the classroom to enrich learning experiences. According to UNESCO IITE, COL, and BNU (2022), while numerous studies emphasize the potential benefits of Smart Education—such as enhanced accessibility, flexibility, and personalized learning pathways—its actual impact on student engagement and academic performance remains a topic of ongoing debate. Educators, as key facilitators of the learning process, play a pivotal role in determining the effectiveness of Smart Education implementation. Their insights into its strengths, limitations, and practical challenges are essential for developing strategies that maximize its benefits while addressing barriers to adoption.

Factors such as digital literacy, technological infrastructure, and resistance to change among both educators and students can significantly influence the successful integration of Smart Education into the classroom (Firdausi et al., 2024; Haleem et al., 2022; Kavitha et al., 2025; Mhlongo et al., 2023). These challenges underscore the need for deeper exploration of how educators perceive and utilize Smart Education in diverse educational settings. Past research also emphasizes that successful Smart Education implementation must consider the contextual realities faced by educators, including institutional support and access to resources (Badshah et al., 2023; Dehbi et al., 2024; Limna & Kraiwanit, 2024; Praveen & Kumari, 2025; Shaengchart et al., 2025).

Methodology

This study adopted a qualitative research design to explore educators' perceptions of Smart Education and its impact on modern learning environments. Qualitative methods were chosen to gain deep insights into the experiences, challenges, and benefits associated with implementing Smart Education tools. Using purposive sampling, ten educators with direct experience in implementing Smart Education technologies in their teaching practices. Participants included instructors from various educational institutions who have integrated digital learning tools, artificial intelligence-driven platforms, or other smart educational applications into their curricula. The inclusion criteria for participants are: 1) at least one year of experience using Smart Education tools in the classroom; 2) active involvement in designing or implementing digital learning strategies; and 3) willingness to share insights regarding the benefits and challenges of Smart Education. A diverse sample of educators was selected to capture a broad range of perspectives on the effectiveness, limitations, and future potential of Smart Education. Data was collected through in-depth semi-

structured interviews with educators and stakeholders. This method allows participants to share detailed perspectives while enabling the researcher to probe for further insights. The interviews focus on key themes, including: 1) perceived advantages of Smart Education in enhancing student engagement and learning outcomes; 2) challenges associated with the adoption and integration of Smart Education technologies; and 3) the role of institutional support, digital literacy, and technological infrastructure in shaping Smart Education experiences. Interviews were conducted face-to-face or via online video conferencing platforms, depending on participant availability and preferences. Each interview was recorded (with participants' consent) and transcribed for analysis.

The study employed content analysis to systematically examine and interpret the qualitative data collected from interviews. Content analysis is an effective method for identifying patterns, themes, and categories within textual data (Klayklung et al., 2023; Phuangsuwan et al., 2024; Rafiyya et al., 2024; Siripipatthanakul et al., 2024), allowing for a structured evaluation of educators' perspectives on Smart Education. To enhance the reliability of the content analysis, the study also employed inter-coder agreement, where multiple researchers independently coded a subset of the data to ensure consistency in theme identification.

Results

The findings of this study provide valuable insights into educators' perceptions of Smart Education and its impact on student engagement and academic performance. Through in-depth interviews with educators from various educational institutions, several key themes emerged regarding the benefits, challenges, and overall effectiveness of Smart Education.

1. Enhanced Student Engagement. Most educators reported that Smart Education significantly enhanced student engagement through the use of interactive digital tools, AI-driven platforms, and gamified applications. These technologies fostered dynamic learning environments that encouraged active participation and ownership of the learning process. Personalized and adaptive learning systems tailored to individual student needs increased motivation and interest. Real-time feedback, enabled by AI assessments, helped students monitor progress and adjust their strategies. Overall, the shift towards Smart Education, with its emphasis on interactivity, personalization, and timely feedback, was widely recognized as a transformative approach that fostered a deeper level of engagement, helping students develop a more active role in their own learning.

2. Improved Knowledge Retention and Academic Performance. Most educators observed a positive link between Smart Education and improved knowledge retention. Students who used smart educational applications showed better understanding of complex topics through interactive and immersive learning experiences. Active learning strategies, such as simulations and multimedia content, helped improve comprehension, especially in challenging subjects like mathematics and science. AI-driven content recommendations personalized learning, enhancing outcomes. However, some educators emphasized the importance of digital literacy and self-discipline for success. In summary, while the integration of Smart Education showed promising improvements in knowledge retention and academic performance, it was clear that its success hinged on a combination of technological support, personalized learning strategies, and the students' ability to effectively engage with the digital tools available to them.

3. Challenges in Implementation. Despite the advantages of Smart Education, educators identified several challenges in its implementation. A major concern was the digital divide, which affected students from lower-income backgrounds who faced barriers to accessing necessary technology, such as smart

devices and high-speed internet. This inequality led to disparities in learning opportunities, hindering equal participation in digital education. Additionally, varying technological infrastructures across institutions created challenges, as some had advanced systems while others struggled with outdated technology and limited resources. Resistance to change among faculty members, especially those unfamiliar with digital tools, also posed a significant hurdle. Addressing these issues will require targeted efforts to ensure equitable access to technology, improve institutional support for digital initiatives, and encourage faculty members to embrace new teaching methodologies.

4. The Role of Institutional Support. Institutional support plays a key role in the effective implementation of Smart Education. Educators emphasized that ongoing professional development is essential to enhance digital literacy and teaching strategies. Workshops, training sessions, and access to digital tools help educators integrate technology into their classrooms. Institutions with strong training programs and adequate resources—such as digital platforms, interactive tools, and IT support—were more successful in adopting Smart Education. Leadership also matters; leaders who promote digital innovation help guide and motivate staff and students. Clear policies on digital tool usage ensure consistency across departments. In summary, institutional support played an integral role in the successful integration of Smart Education. By providing ongoing professional development, allocating resources for digital tools, and fostering strong leadership, institutions were able to create an environment where technology-enhanced learning could thrive, benefiting both educators and students.

5. Ethical and Pedagogical Considerations. Ethical and pedagogical concerns were prominent in the interviews regarding Smart Education. Educators expressed worries about data privacy, academic integrity, and the role of AI in teaching. They emphasized the need for strong privacy protections and clear guidelines to safeguard personal data. Concerns about AI promoting plagiarism or over-reliance on generated content were raised, with educators advocating for

policies on ethical AI use and educating students on intellectual responsibility. They also stressed the importance of maintaining human interaction and critical thinking. In conclusion, while Smart Education holds great promise, it is accompanied by ethical and pedagogical challenges. To maximize its benefits, educators argued for the establishment of ethical frameworks surrounding data privacy and AI use, as well as a balanced approach that incorporates both technological tools and human interaction in the learning process. These considerations are essential to ensuring that Smart Education enhances, rather than detracts from, the quality of education.

Discussion

This study underscores the transformative potential of Smart Education in enhancing student engagement, knowledge retention, and academic performance, echoing previous research on the role of digital technologies in education (Badshah et al., 2023; Limna et al., 2023). Smart Education tools, such as AI-powered platforms and gamified applications, have proven to foster active student participation, aligning with findings that interactive tools increase engagement (Firdausi et al., 2024; Haleem et al., 2022). However, concerns were raised about students' over-reliance on digital resources, potentially hindering critical thinking and independent learning. The study also highlights the positive effects of AI-driven personalization and adaptive learning strategies on knowledge retention, with students demonstrating better comprehension and academic outcomes (Idowu, 2024; Kavitha et al., 2025). However, challenges like the digital divide, faculty resistance, and technological limitations persist. Ethical concerns around data privacy, AI assessments, and academic integrity also emerged, with educators calling for clear policies to ensure fairness and transparency in AI's role in education.

In conclusion, while Smart Education offers significant benefits, its successful adoption depends on addressing technological, pedagogical, and ethical challenges. To fully leverage its potential, institutions and policymakers, as well as other stakeholders, must prioritize bridging the digital divide, enhancing faculty training, promoting balanced AI integration, and establishing clear ethical governance frameworks. By doing so, Smart Education can evolve into a sustainable and inclusive learning model that enhances academic outcomes while preparing students for the demands of the digital era.

Recommendation

For policymakers, the study emphasizes the necessity for strong regulatory frameworks to ensure equitable access to Smart Education tools, protect student data privacy, and regulate ethical AI use. Governments are urged to initiate nationwide efforts to enhance digital infrastructure, particularly in underserved regions, to ensure that technological advancements benefit a broad spectrum of learners. Moreover, AI in education must be governed by clear ethical standards, addressing concerns about biases in automated assessments, AI decision-making transparency, and data protection.

From an academic, this research adds to the growing body of knowledge on AI-driven learning models and technology-enhanced education. It highlights the significance of personalized learning pathways and real-time feedback in improving student outcomes and underscores the need for a balanced approach that integrates AI with human-centered teaching. Future research should focus on longitudinal studies to evaluate the long-term effects of Smart Education, career readiness, cognitive development, and cross-cultural comparisons to inform best practices globally.

References

Badshah, A., Ghani, A., Daud, A., Jalal, A., Bilal, M., & Crowcroft, J. (2023). Towards smart education through internet of things: A survey. *ACM Computing Surveys,* 56(2), 1-33.

Dehbi, A., Bakhouyi, A., Dehbi, R., & Talea, M. (2024, December). *Towards a Smart Learning Environment: A Model for Smart Education using IoT and AI.* In 2024 6th International Symposium on Advanced Electrical and Communication Technologies (ISAECT) (pp. 1-5). IEEE.

Ertmer, P. A., & Ottenbreit-Leftwich, A. T. (2010). Teacher technology change: How knowledge, confidence, beliefs, and culture intersect. *Journal of Research on Technology in Education,* 42(3), 255–284.

Firdausi, N., Fithriyah, N. N., Ummah, R., Abidin, M. A., Nirwana, R., Achmad, W., & Kuswanto, F. (2024, September). *Integrating Smart Education in Basic Education: A Systematic Review of Roles and Challenges.* In 2024 International Conference on ICT for Smart Society (ICISS) (pp. 1-6). IEEE.

Haleem, A., Javaid, M., Qadri, M. A., & Suman, R. (2022). Understanding the role of digital technologies in education: A review. *Sustainable Operations and Computers,* 3, 275-285.

Idowu, E. (2024). *Personalized learning: Tailoring instruction to individual student needs.* Preprints. https://doi.org/10.20944/preprints202411.0863.v1

Kavitha, R. K., Krupa, C. R., & Kaarthiekheyan, V. *AI-Powered Digital Solutions for Smart Learning: Revolutionizing Education.* In Cybersecurity and Data Science Innovations for Sustainable Development of HEICC (pp. 213-227). CRC Press.

Klayklung, P., Chocksathaporn, P., Limna, L., Kraiwanit, T., & Jangjarat, K. (2023). Revolutionizing education with ChatGPT: Enhancing learning through conversational AI. *Universal Journal of Educational Research,* 2(3), 217-225.

Limna, P., & Kraiwanit, T. (2024). Refining words with AI: ChatGPT in language editing for social sciences - A graduate students' perspective. *Trends of Humanities and Social Sciences Research,* 12(2), 91-115.

Limna, P., Kraiwanit, T., Jangjarat, K., Klayklung, P., & Chocksathaporn, P. (2023). The use of ChatGPT in the digital era: Perspectives on chatbot implementation. *Journal of Applied Learning and Teaching,* 6(1), 64-74.

Mhlongo, S., Mbatha, K., Ramatsetse, B., & Dlamini, R. (2023). Challenges, opportunities, and prospects of adopting and using smart digital technologies in learning environments: An iterative review. *Heliyon,* 9(6), e16348.

Phuangsuwan, P., Siripipatthanakul, S., Limna, P., & Siripipattanakul, S. (2024). Grammar and plagiarism checking using Grammarly for English learners: A systematic review. *Journal of Wisdom Political Science and Multidisciplinary Sciences,* 7(3), 1-20.

Praveen, N., & Kumari, N. (2025). Machine Learning Concepts in Education and Skill Development: Cloud Solutions for Smart Cities. In *AI and Green Technology Applications in Society* (pp. 219-248). IGI Global Scientific Publishing.

Rafiyya, A., Kraiwanit, T., Limna, P., Sonsuphap, R., Kasrisom, A., & Snongtaweeporn, T. (2024). Early childhood social-emotional development: An impact on a developing country. *International Journal of Evaluation and Research in Education,* 13(5), 3081-3089.

Shaengchart, Y., Bhumpenpein, N., & Limna, P. (2025). Determinants of Google's Gemini AI chatbot adoption among higher education students in Bangkok, Thailand. *Disciplinary Journal of Buriram Rajabhat University,* 9(1), 38-52.

Siripipatthanakul, S., Limna, P., Kraiwanit, T., & Siripipattanakul, S. (2022). *Predicting intention to use smart education technology during the COVID-19 pandemic: The case of higher education students in Thailand.* In International Conference on Research and Development (ICORAD) (Vol. 1, No. 2, pp. 8-22).

Timotheou, S., Miliou, O., Dimitriadis, Y., Sobrino, S. V., Giannoutsou, N., Cachia, R., ... & Ioannou, A. (2023). Impacts of digital technologies on education and factors influencing schools' digital capacity and transformation: A literature review. *Education and Information Technologies,* 28, 6695-6726.

UNESCO IITE, COL & BNU. (2022). *Smart education strategies for teaching and learning: Critical analytical framework and case studies.* Moscow: UNESCO IITE.

Woodeson, K., Limna, P., & Nga-Fa, N. (2023). Students' vocabulary learning difficulties and teachers' strategies: A qualitative case study of Ammartpanichnukul School, Krabi in Thailand. *Advance Knowledge for Executives,* 2(1), 1-9.

ปัญหาการตีความคำว่า “ทรัพย์” ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 137 ในยุคสังคมดิจิทัล*

PROBLEMS IN THE INTERPRETATION OF ‘PROPERTY’ UNDER SECTION 137 OF THE CIVIL AND COMMERCIAL CODE IN THE DIGITAL

ปานใจ ยกกลิ่น

Panjai Yokklin

คณะนิติศาสตร์และรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทเทิร์น

Faculty of Law and Political Science, Northern College, Thailand

Corresponding Author’s Email: panjaipanjai2013@gmail.com

วันที่รับบทความ : 17 ตุลาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 1 พฤศจิกายน 2568; วันตอบรับบทความ : 3 พฤศจิกายน 2568

Received 17 October 2025; Revised 1 November 2025; Accepted 3 November 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาหลักเกณฑ์และแนวคำพิพากษาที่เกี่ยวข้องกับการตีความคำว่า “ทรัพย์” ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 137 2) เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและข้อจำกัดในการตีความคำว่า “ทรัพย์” ในยุคดิจิทัล โดยเฉพาะกรณีทรัพย์ที่ไม่มีรูปร่าง เช่น ข้อมูลดิจิทัล สินทรัพย์ดิจิทัล และโทเคนดิจิทัล 3) เพื่อเสนอแนวทางและข้อเสนอเชิงนโยบายในการปรับปรุงหรือขยายความหมายของคำว่า “ทรัพย์” ให้ครอบคลุมทรัพย์ในยุคดิจิทัล เพื่อให้กฎหมายแพ่งและพาณิชย์สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและเศรษฐกิจอย่างเหมาะสม

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีศึกษาวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Research) จากบทบัญญัติกฎหมาย คำพิพากษาศาลฎีกา ตำรา

Citation:

* ปานใจ ยกกลิ่น. (2568). ปัญหาการตีความคำว่า “ทรัพย์” ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 137 ในยุคสังคมดิจิทัล. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(6), 574-594.

Panjai Yokklin. (2025). Problems In The Interpretation Of ‘Property’ Under Section 137 Of The Civil And Commercial Code In The Digital. Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(6), 574-594.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

และบทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง และสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทางกฎหมายจำนวน 10 คน เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) จากนั้นนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ข้อเท็จจริงและแนวทางเชิงนโยบาย

ผลการวิจัยพบว่า 1) การตีความคำว่า “ทรัพย์” ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 137 ยังคงอยู่ภายใต้กรอบแนวคิดแบบดั้งเดิมที่เน้นทรัพย์ที่มีรูปร่างและจับต้องได้ ส่งผลให้ทรัพย์ที่ไม่มีรูปร่าง เช่น ข้อมูลดิจิทัล หรือโทเคนดิจิทัล ไม่สามารถเข้าข่ายเป็น “ทรัพย์” ได้อย่างชัดเจน 2) การขาดบทบัญญัติและแนวคำพิพากษาที่รองรับทรัพย์สินดิจิทัลอย่างเป็นระบบ ทำให้เกิดช่องว่างทางกฎหมายและความไม่แน่นอนในการคุ้มครองสิทธิของเจ้าของทรัพย์ดิจิทัล 3) ควรมีการปรับปรุงแนวตีความและเสนอให้มีกฎหมายเฉพาะหรือการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติ มาตรา 137 เพื่อขยายความหมายของคำว่า “ทรัพย์” ให้ครอบคลุมถึงทรัพย์สินดิจิทัล เพื่อให้สอดคล้องกับพัฒนาการทางเทคโนโลยี เศรษฐกิจ และหลักความยุติธรรมในสังคมดิจิทัลยุคปัจจุบัน

คำสำคัญ: ทรัพย์, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 137, สินทรัพย์ดิจิทัล, เหรียญคริปโทเคอร์เรนซี, โทเคนดิจิตัล, สกุลเงินดิจิทัล

Abstract

This research article aims to: 1) study the legal principles and judicial precedents related to the interpretation of the term “property” under Section 137 of the Thai Civil and Commercial Code; 2) analyze the problems and limitations of interpreting “property” in the digital era, particularly regarding intangible assets such as digital data, digital assets, and digital tokens; and 3) propose guidelines and policy recommendations for revising or expanding the definition of “property” to encompass digital assets, thereby enabling civil and commercial law to appropriately respond to technological and economic changes.

This study employs a qualitative research methodology, utilizing documentary research through the analysis of legal provisions, Supreme Court judgments, textbooks, and relevant academic articles. Additionally, in-depth

interviews were conducted with ten legal experts. The collected data were analyzed through content analysis to synthesize factual and policy-oriented findings.

The research findings reveal that: 1) the current interpretation of “property” under Section 1 3 7 remains confined to a traditional concept emphasizing tangible and physically perceptible objects, rendering intangible assets such as digital data or digital tokens not clearly recognized as “property”; 2) the absence of comprehensive legal provisions and judicial precedents governing digital assets has created legal gaps and uncertainty in protecting the rights of digital asset owners; and 3) it is recommended that interpretative approaches be adjusted and that a specific law or an amendment to Section 137 be enacted to broaden the definition of “property” to include digital assets, aligning legal principles with technological advancement, economic development, and justice in the digital age.

Keywords: Property, Section 1 3 7 of the Civil and Commercial Code, Digital Assets, Cryptocurrency, Digital Token, Digital Currency

บทนำ

กฎหมายลักษณะทรัพย์และทรัพย์สินมีความสำคัญมากในประเทศไทยเพราะเป็นพื้นฐานของการกำหนดสิทธิความเป็นเจ้าของที่รวมถึงความสัมพันธ์ของมนุษย์ในสังคม ทำให้ทราบได้ว่าทรัพย์ใดเป็นของใคร การสร้างความเป็นระเบียบในการใช้และการถือครองทรัพย์สิน ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการควบคุมสังคม พัฒนาเศรษฐกิจ และแก้ไขข้อพิพาทต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับทรัพย์สิน เมื่อพิจารณาทรัพย์ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 137 จะเห็นได้ว่า กฎหมายประทศไทยให้คำนิยามว่า “ทรัพย์” หมายความว่า “วัตถุมีรูปร่าง” โดยมาตราดังกล่าว มีที่มาจากประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน (Burgerliches Gesetzbuch -BGB) มาตรา 90 ซึ่งให้คำนิยามว่า “ทรัพย์”หมายความว่า “วัตถุมีรูปร่าง” (Palandt, 2024)

นอกจากนี้ มาตราดังกล่าวยังมีที่มาจากประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่น (Japanese Civil Code) มาตรา 85 ตามความเห็นของ Nakazato (2019) อธิบายว่า มาตรา 85 แห่งประมวล

กฎหมายแพ่งญี่ปุ่น ได้กำหนดนิยามของคำว่า “ทรัพย์” (thing – 物) ว่าหมายถึง “วัตถุที่มีรูปร่าง” (tangible objects) ซึ่งสะท้อนแนวคิดของกฎหมายญี่ปุ่นที่จำกัดความเป็นทรัพย์ไว้เฉพาะสิ่งที่สามารถรับรู้ทางกายภาพและอยู่ในขอบเขตการครอบครองได้จริง ซึ่งให้คำนิยามว่าวัตถุมีรูปร่างเช่นเดียวกัน และทั้งประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันและประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่น มิได้กำหนดนิยามของคำว่า “ทรัพย์สิน” ไว้ดังเช่น กฎหมายของประเทศไทย และการที่กฎหมายประเทศไทยรับ เรื่อง ทรัพย์ และ ทรัพย์สิน มาจากประเทศที่วางรากฐานบทบัญญัติเรื่อง ทรัพย์และทรัพย์สินต่างกันนั้น ก่อให้เกิดปัญหาในการตีความ กล่าวคือ ทรัพย์ ควรหมายถึง วัตถุที่มีรูปร่าง ซึ่งอาจมีราคาและถือเอาได้ อันเป็นการตีความโดยพิจารณาจากมาตรา 138 มาประกอบ ดังนั้น ตามความเห็นนี้ ทรัพย์อาจจะเป็นทรัพย์หรือไม่เป็นทรัพย์สินก็ได้ หากวัตถุนั้นเป็นวัตถุที่มีรูปปร่าง ซึ่งอาจมีราคาและอาจถือเอาได้ วัตถุนั้นย่อมเป็นทั้งทรัพย์และสิน (ไพโรจน์ วายุภาพ, 2565)

ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1 หลักทั่วไป มาตรา 137 ได้บัญญัติว่า “ทรัพย์ หมายความว่า วัตถุมีรูปร่าง สิ่งซึ่งมีตัวตน สามารถมองเห็น และสัมผัสได้อาจมีไว้ในครอบครองได้”เช่น โต๊ะ เก้าอี้ (อานนท์ มาเม้า, 2562) ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่มีลักษณะเป็นหลักทั่วไปของกฎหมายเอกชนว่าด้วยทรัพย์สิน โดยมีเจตนารมณ์เพื่อจำกัดขอบเขตของคำว่า “ทรัพย์” ให้หมายถึงวัตถุที่สามารถจับต้องและครอบครองได้จริง (วรเจตน์ ภาคีรัตน์, 2564)

อย่างไรก็ตาม เมื่อสังคมได้เปลี่ยนผ่านเข้าสู่ยุคดิจิทัล ความหมายของ “ทรัพย์” ในทางกฎหมายเริ่มประสบปัญหาในการตีความด้านกฎหมาย เนื่องจากปรากฏว่าทรัพย์รูปแบบใหม่ที่ไม่มีรูปร่างทางกายภาพ เช่น ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ เงินดิจิทัล หรือสินทรัพย์ในระบบบล็อกเชน (Alexander, G. S., & Peñalver, E. M., 2012) ซึ่งบุคคลสามารถถือสิทธิหรือแสวงหาประโยชน์ได้เช่นเดียวกับทรัพย์ที่มีรูปร่าง การที่ มาตรา 137 กำหนดลักษณะของทรัพย์ไว้เฉพาะ “วัตถุมีรูปร่าง” ทำให้เกิดข้อสงสัยว่าทรัพย์ที่ไม่มีรูปร่างจะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายหรือไม่ โดยเฉพาะในยุคที่เทคโนโลยีดิจิทัลได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในระบบเศรษฐกิจ เช่น การถือครองโทเคนดิจิทัล (Digital Token) หรือคริปโตเคอร์เรนซี (Cryptocurrency) ซึ่งมีมูลค่าทางเศรษฐกิจแต่ไม่อาจจับต้องได้ทางกายภาพ จึงก่อให้เกิดข้อถกเถียงกันว่าทรัพย์ประเภทดังกล่าวนั้นจะเข้าข่าย “ทรัพย์” ตาม มาตรา 137 หรือเป็นเพียง “สิทธิ” ที่เกิดจากระบบคอมพิวเตอร์เท่านั้น (ภูมิสิทธิ์ อุดมสินสมบัติ, 2564)

นอกจากนี้ การตีความคำว่า “ทรัพย์” ในลักษณะจำกัดเฉพาะวัตถุมีรูปร่างอาจส่งผลกระทบต่อการคุ้มครองสิทธิของบุคคลในทรัพย์สินดิจิทัล และก่อให้เกิดช่องว่างทางกฎหมายในด้านธุรกรรมอิเล็กทรอนิกส์ การสืบมรดกดิจิทัล รวมถึงการบังคับคดีทรัพย์สินออนไลน์ ด้วยเหตุนี้ การศึกษาปัญหาการตีความคำว่า “ทรัพย์” ตามมาตรา 137 ในยุคสังคมดิจิทัลจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อเสนอแนวทางทางวิชาการ และข้อเสนอเชิงนโยบายในการปรับปรุงกฎหมายให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมปัจจุบัน (ภูมิสิทธิ์ อุดมสินสมบัติ, 2564)

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 137 ได้กำหนดนิยามของ “ทรัพย์” ว่า “วัตถุมีรูปร่างซึ่งอาจมีไว้ในครอบครองได้” ซึ่งเป็นการวางหลักตามแนวคิดของกฎหมายแพ่งแบบโรมัน–เยอรมัน ที่ให้ความสำคัญกับ “การครอบครองได้” เป็นเกณฑ์สำคัญในการนับว่าสิ่งใดเป็นทรัพย์ อย่างไรก็ดี นิยามดังกล่าวสะท้อนความเข้าใจในยุคสังคมที่ยังจำกัดอยู่เพียงทรัพย์ที่มีลักษณะทางกายภาพ เช่น ที่ดิน บ้านเรือน เครื่องจักร หรือวัตถุที่จับต้องได้เท่านั้น เมื่อสังคมก้าวเข้าสู่ยุคดิจิทัล ระบบเศรษฐกิจและรูปแบบของทรัพย์สินได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างสิ้นเชิง การถือครองมูลค่าทางเศรษฐกิจไม่จำกัดอยู่เฉพาะในวัตถุมีรูปร่างอีกต่อไป แต่กลับปรากฏสิ่งที่มีคุณสมบัติเป็น “ทรัพย์” ในทางเศรษฐกิจ แต่ไม่มีรูปร่างในทางกายภาพ เช่น ข้อมูลดิจิทัล สิทธิในบัญชีออนไลน์ สกุลเงินดิจิทัล (cryptocurrency) หรือโทเคนดิจิทัล (digital token) ซึ่งสิ่งเหล่านี้สามารถโอน เปลี่ยนมือ และมีมูลค่าในเชิงเศรษฐกิจได้อย่างชัดเจน (สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์, 2561)

อย่างไรก็ดี บทบัญญัติ มาตรา 137 ยังคงยึดแนวคิดดั้งเดิมว่าทรัพย์ต้องมีรูปร่าง ทำให้ทรัพย์ดิจิทัลไม่เข้าเกณฑ์ตามตัวบทโดยตรง ส่งผลให้เกิดปัญหาหลายประการในทางปฏิบัติ เช่น การไม่สามารถบังคับคดีทรัพย์ดิจิทัลได้ตามขั้นตอนของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง การไม่อาจนำทรัพย์ดิจิทัลไปใช้เป็นหลักประกันได้อย่างสมบูรณ์ หรือการไม่สามารถตกทอดเป็นมรดกได้โดยชัดเจน ซึ่งล้วนสะท้อนว่ากฎหมายปัจจุบันยังไม่สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงของสังคมเทคโนโลยีได้อย่างเพียงพอ นอกจากนี้ การตีความคำว่า “ทรัพย์” ยังมีความแตกต่างกันในทางแนวคำพิพากษาและความเห็นของนักวิชาการกฎหมาย บางแนวคิดเห็นว่าควรตีความ “วัตถุมีรูปร่าง” ให้หมายถึง “สิ่งที่อาจรับรู้และควบคุมได้แม้ไม่มีรูปร่าง” เพื่อให้ครอบคลุมถึงข้อมูลและทรัพย์สินในระบบอิเล็กทรอนิกส์ ขณะที่อีกแนวคิดหนึ่งเห็นว่าการตีความขยายเช่นนั้นอาจขัดต่อหลักความแน่นอนของกฎหมาย (legal certainty) ซึ่งเป็นหลักพื้นฐานของกฎหมายแพ่ง เนื่องจากอาจก่อให้เกิดความไม่ชัดเจนในการบังคับใช้และการคุ้มครองสิทธิของบุคคล (Kelsen, 1967) หลักความแน่นอนของกฎหมาย (legal certainty)

เป็นหลักพื้นฐานของกฎหมายแพ่ง ซึ่งช่วยให้การบังคับใช้กฎหมายและการคุ้มครองสิทธิของบุคคลมีความชัดเจนและสอดคล้องกับความยุติธรรม

ในต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศที่มีกฎหมายแพ่งแบบเดียวกับไทย เช่น ญี่ปุ่นและเยอรมนี ได้มีการปรับแนวการตีความคำว่า “ทรัพย์” ให้ครอบคลุมถึงทรัพย์ที่ไม่มีรูปร่างแต่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจ เช่น สิทธิในข้อมูลหรือไฟล์ดิจิทัล ซึ่งเป็นแนวทางที่สะท้อนให้เห็นว่ากฎหมายแพ่งจำเป็นต้องพัฒนาให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมและเทคโนโลยี อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยแม้จะมีความพยายามออกกฎหมายเฉพาะ เช่น พระราชกำหนดการประกอบธุรกิจสินทรัพย์ดิจิทัล พ.ศ. 2561 แต่กฎหมายดังกล่าวเป็นกฎหมายว่าด้วยการกำกับดูแลธุรกิจ มิใช่กฎหมายที่นิยามหรือรับรองสถานะทางแพ่งของสินทรัพย์ดิจิทัลโดยตรง (ภูมิสิทธิ์ อุดมสินสมบัติ, 2564)

ดังนั้น สถานะของสินทรัพย์ดิจิทัลในเชิง “ทรัพย์” ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จึงยังคงเป็นที่ถกเถียง และยังไม่มีคำตอบที่ชัดเจนในเชิงทฤษฎี กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศไทยมีพื้นฐานจากหลักการว่าทรัพย์ต้องเป็นสิ่งที่อาจมีไว้ในครอบครองได้ (possessio) แต่เมื่อทรัพย์ในยุคดิจิทัลไม่อาจครอบครองในความหมายทางกายภาพเดิมได้ แนวคิดนี้จึงต้องถูกทบทวนใหม่ว่า “การครอบครองในทางดิจิทัล” หรือ “digital possession” จะถือเป็นการครอบครองในทางกฎหมายหรือไม่ ปัญหานี้ส่งผลต่อเนื่องไปถึงหลักกรรมสิทธิ์ (ownership) และสิทธิอื่นในทรัพย์ เช่น สิทธิครอบครอง สิทธิจำนอง หรือสิทธิเช่าซื้อ ซึ่งเดิมต่างอิงอยู่กับแนวคิดทรัพย์ที่มีรูปร่าง ยิ่งไปกว่านั้น จะเห็นได้ว่าปัญหาดังกล่าวยังมีผลกระทบต่อระบบกฎหมายเชิงโครงสร้าง เช่น ระบบทะเบียนทรัพย์สิน ระบบหลักประกันทางธุรกิจ และระบบการคุ้มครองผู้บริโภคในธุรกรรมออนไลน์ เพราะหากกฎหมายไม่สามารถกำหนดสถานะของทรัพย์ดิจิทัลได้อย่างแน่นอน ย่อมส่งผลให้เกิดช่องว่างทางสิทธิและภาระผูกพันของคู่สัญญา (ภูมิสิทธิ์ อุดมสินสมบัติ, 2564)

ดังนั้น สภาพปัญหาของการตีความคำว่า “ทรัพย์” ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 137 ในยุคสังคมดิจิทัล จึงเป็นปัญหาที่มีนัยสำคัญในระดับหลักกฎหมาย (doctrinal problem) ซึ่งต้องได้รับการพิจารณาทั้งในแง่ของแนวคิดทางนิติปรัชญา การตีความกฎหมายเชิงระบบ และการเปรียบเทียบกฎหมายต่างประเทศการศึกษาครั้งนี้จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการเสนอแนวทางแก้ไขทั้งในระดับการตีความและการปรับปรุง

บทบัญญัติ (ภูมิสิทธิ์ อุดมสินสมบัติ, 2564) เพื่อให้กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศไทยสามารถรองรับสภาพความจริงของสังคมดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักเกณฑ์และแนวคำพิพากษาที่เกี่ยวข้องกับการตีความคำว่า “ทรัพย์” ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 137

2. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและข้อจำกัดในการตีความคำว่า “ทรัพย์” ในยุคดิจิทัล โดยเฉพาะกรณีทรัพย์ที่ไม่มีรูปร่าง เช่น ข้อมูลดิจิทัล สินทรัพย์ดิจิทัล และโทเคนดิจิทัล

3. เพื่อเสนอแนวทางและข้อเสนอเชิงนโยบายในการปรับปรุงหรือขยายความหมายของคำว่า “ทรัพย์” ให้ครอบคลุมทรัพย์ในยุคดิจิทัล เพื่อให้กฎหมายแพ่งและพาณิชย์สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและเศรษฐกิจอย่างเหมาะสม

สมมติฐานการวิจัย

1. การตีความคำว่า “ทรัพย์” ตามมาตรา 137 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ยังจำกัดอยู่เฉพาะวัตถุที่มีรูปร่างจับต้องได้ ส่งผลให้การบังคับใช้กฎหมายกับทรัพย์ดิจิทัลเกิดความคลุมเครือและไม่สอดคล้องกับบริบททางเทคโนโลยีสมัยใหม่

2. ความไม่ชัดเจนในการตีความคำว่า “ทรัพย์” ของผู้ประกอบวิชาชีพทางกฎหมายเกี่ยวเนื่องโดยตรงกับความสามารถในการคุ้มครองและรักษาสิทธิในทรัพย์ดิจิทัล เช่น ข้อมูลดิจิทัล สกุลเงินดิจิทัล และสินทรัพย์ดิจิทัลรูปแบบอื่น ๆ

3. การปรับแนวทางการตีความคำว่า “ทรัพย์” ให้ครอบคลุมทรัพย์ที่ไม่มีรูปร่างจับต้องได้ สามารถลดความคลุมเครือทางกฎหมายและเพิ่มความชัดเจนในการใช้สิทธิ ฟ้องร้อง และบังคับใช้กฎหมายในยุคสังคมดิจิทัล

การทบทวนวรรณกรรม

กฎหมายลักษณะทรัพย์และทรัพย์สินเป็นกฎหมายที่มีบทบาทประการสำคัญในการจัดสรรทรัพยากร เนื่องจากทรัพยากรบางประเภทเป็นทรัพยากรที่หายากหากไม่มีระบบกฎหมายควบคุมย่อมทำให้ทรัพยากรนั้นหมดสิ้นไป ดังนั้น จึงต้องพิจารณาถึงทฤษฎีแนวความคิดเกี่ยวกับทรัพย์สินและทรัพย์เพื่อให้ทราบความเป็นมาและความสำคัญที่มีอิทธิพล

ต่อระบบกฎหมายทรัพย์และทรัพย์สิน ทั้งนี้ ทฤษฎี ความคิดเกี่ยวกับทรัพย์สินและทรัพย์ จะประกอบด้วย กัน 3 ทฤษฎี ได้แก่ ทฤษฎีความคิดเกี่ยวกับทรัพย์สินและทรัพย์แบบอรรถประโยชน์นิยม ทฤษฎีความคิดเกี่ยวกับทรัพย์สินและทรัพย์แบบเสรีนิยม และทฤษฎีความคิดเกี่ยวกับทรัพย์สินและทรัพย์แบบสังคมนิยม ดังต่อไปนี้ โดยแต่ละแนวคิด ทฤษฎี จะเป็นปัจจัยสนับสนุนนำไปสู่แนวคิด ทฤษฎี ออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

1. แนวคิดทฤษฎีความคิดเกี่ยวกับทรัพย์สินและทรัพย์แบบอรรถประโยชน์นิยมเป็น

แนวคิดหลักของกฎหมายทรัพย์ในประเทศไทยคือการจำแนก ทรัพย์ออกเป็น อสังหาริมทรัพย์ (ทรัพย์ที่เคลื่อนที่ไม่ได้) และ สังหาริมทรัพย์ (ทรัพย์ที่เคลื่อนที่ได้) ซึ่งแต่ละประเภทก็จะมีหลักเกณฑ์ กฎหมาย และสิทธิบางอย่างที่แตกต่างกันไป แนวคิดเรื่อง “ทรัพย์” และ “ทรัพย์สิน” เป็นรากฐานสำคัญของระบบกฎหมายเอกชน โดยเฉพาะในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งมุ่งกำหนดขอบเขตของสิทธิในทรัพย์และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับวัตถุทางกฎหมาย แต่ในทางปรัชญากฎหมาย แนวคิดเกี่ยวกับทรัพย์สินนั้นมิได้มีเพียงมิติทางกฎหมายเท่านั้น หากยังมีพื้นฐานทางด้านจริยศาสตร์และสังคมศาสตร์ที่หลากหลายเข้ามา ซึ่งหนึ่งในทฤษฎีที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อการอธิบายสิทธิในทรัพย์สิน คือ “ทฤษฎีอรรถประโยชน์นิยม (Utilitarian Theory)”

ทฤษฎีอรรถประโยชน์นิยม เป็นแนวคิดที่ถือกำเนิดขึ้นในศตวรรษที่ 18 โดย เจเรมี เบนแธม (Jeremy Bentham) นักปรัชญาชาวอังกฤษ ผู้เสนอว่า “ความดีสูงสุด” คือ “ประโยชน์สุขของคนส่วนใหญ่” กล่าวคือ การกระทำหรือสถาบันใด ๆ จะถือว่าถูกต้อง ก็ต่อเมื่อก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่สร้างความสุข ความพึงพอใจ หรือประโยชน์แก่คนจำนวนมากที่สุด ทัศนะนี้ถูกนำมาปรับใช้กับการอธิบาย “สิทธิในทรัพย์สิน” ว่ามิได้เป็นสิ่งที่มีอยู่โดยธรรมชาติของมนุษย์ แต่เป็นผลผลิตของกฎหมายซึ่งรัฐสร้างขึ้นเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยและส่งเสริมประโยชน์สาธารณะ

1.1 แนวคิดของเจเรมี เบนแธม (Jeremy Bentham)

ทฤษฎีความคิดแบบอรรถประโยชน์นิยม มีหลักการที่ทางทฤษฎีพิจารณาถึงความสุขที่เป็นผลลัพธ์ของการกระทำเป็นหลัก กล่าวคือ การพิจารณาที่การกระทำไม่สามารถบอกได้ว่าการกระทำดังกล่าวเป็นการกระทำที่ถูกต้องหรือไม่ ความถูกต้องจึงขึ้นอยู่กับผลของการกระทำว่าก่อให้เกิดความสุขแก่บุคคลจำนวนมากหรือไม่ เจเรมี เบนแธม มองว่า “สิทธิในทรัพย์สิน” เป็นสิ่งที่เกิดจากกฎหมาย มิใช่สิ่งที่มีมาโดยธรรมชาติของมนุษย์ เขากล่าวว่า “ไม่มีทรัพย์สินใด

ที่อยู่นอกเหนือจากกฎหมายได้” (Property and law are born together, and die together) ความหมายนี้แสดงให้เห็นว่า “ทรัพย์สิน” ในทางอรรถประโยชน์นิยม คือสิ่งที่สังคมและรัฐยอมรับผ่านกระบวนการนิติบัญญัติ เพื่อสร้างแรงจูงใจให้บุคคลใช้แรงงาน ลงทุน หรือพัฒนาทรัพยากร ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม เจเรมี เบนแธม เห็นว่าความมั่นคงในการถือครองทรัพย์สินเป็นปัจจัยสำคัญในการกระตุ้นให้ประชาชนทำงาน สร้างสรรค์ และผลิตสิ่งของ เพราะเมื่อบุคคลมั่นใจว่าทรัพย์ที่ตนได้มาจะได้รับการคุ้มครองโดยกฎหมาย ก็จะเกิดแรงจูงใจในการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ การมีระบบสิทธิในทรัพย์สินที่มั่นคงจึงถือเป็น “เครื่องมือแห่งความสุข” ของสังคมโดยรวม และเป็นกลไกสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจ

1.2 แนวคิดของจอห์น สจ๊วต มิลล์ (John Stuart Mill)

จอห์น สจ๊วต มิลล์ (John Stuart Mill) นักปรัชญารุ่นต่อมาซึ่งสานต่อแนวคิดของเบนแธม ได้พัฒนาทฤษฎีอรรถประโยชน์นิยมให้มีมิติทางสังคมมากยิ่งขึ้น มิลล์ยอมรับว่าการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินเป็นสิ่งจำเป็น เพราะเป็นรากฐานของเสรีภาพและความมั่นคงทางเศรษฐกิจของบุคคล แต่ขณะเดียวกัน เขาเน้นว่าการใช้สิทธิในทรัพย์สินต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตที่ไม่ละเมิดประโยชน์ของส่วนรวมมิลล์เสนอแนวคิดเรื่อง “ความยุติธรรมทางสังคม” โดยเห็นว่าทรัพย์สินควรอยู่ในระบบที่เปิดโอกาสให้ทุกคนสามารถเข้าถึงผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจได้อย่างเท่าเทียม เขาวิจารณ์ระบบกรรมสิทธิ์แบบเด็ดขาดที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำ และเสนอให้รัฐมีบทบาทในการจัดการทรัพยากรเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม เช่น การเก็บภาษีที่ดินหรือการควบคุมการผูกขาด ซึ่งเป็นแนวคิดที่มีอิทธิพลต่อแนวทางการบริหารทรัพย์สินสาธารณะและนโยบายสวัสดิการในปัจจุบัน การประยุกต์ใช้แนวคิดอรรถประโยชน์นิยมในทางกฎหมายในเชิงกฎหมาย แนวคิดอรรถประโยชน์นิยมมีอิทธิพลต่อการร่างกฎหมายว่าด้วยทรัพย์สิน โดยเฉพาะในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์และแม้แต่ระบบซีวิลลอว์ในบางประเทศหลักการสำคัญของแนวคิดนี้คือการให้ความชอบธรรมแก่สิทธิในทรัพย์สินเพื่อสร้าง “ประโยชน์ส่วนรวม” ไม่ใช่เพียงเพื่อปกป้องผลประโยชน์ส่วนตัวของเจ้าของทรัพย์เท่านั้น

ในทางเศรษฐศาสตร์กฎหมาย (Law and Economics) นักวิชาการอย่าง ริชาร์ด พอสเนอร์ (Richard A. Posner) ได้นำแนวคิดอรรถประโยชน์นิยมมาประยุกต์ใช้ โดยอธิบายว่ากฎหมายทรัพย์สินควรออกแบบให้เกิด “ประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจ” (Economic Efficiency) กล่าวคือ การจัดสรรทรัพยากรควรทำให้สังคมได้รับผลประโยชน์รวมสูงสุด เมื่อบุคคลได้รับความมั่นใจว่าทรัพย์สินของตนได้รับการคุ้มครอง เขาจะมีแรงจูงใจในการลงทุนและพัฒนา ซึ่งจะนำไปสู่การเพิ่มผลิตภาพของระบบเศรษฐกิจโดยรวม ในบริบทสังคมดิจิทัล แนวคิด

อรรถประโยชน์นิยม ยังถูกนำมาพิจารณาในการคุ้มครอง “ทรัพย์สินที่ไม่มีรูปร่าง” เช่น ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ทรัพย์สินทางปัญญา หรือสินทรัพย์ดิจิทัล แม้สิ่งเหล่านี้จะไม่ใช่วัตถุที่จับต้องได้ตามความหมายดั้งเดิมของกฎหมายแพ่ง แต่ในเชิงอรรถประโยชน์นิยม การยอมรับสิทธิในทรัพย์เหล่านี้ก็มีความชอบธรรม เพราะเป็นการสร้างแรงจูงใจให้บุคคลพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรม ซึ่งนำมาซึ่งผลประโยชน์สูงสุดแก่สังคม การวิพากษ์แนวคิดอรรถประโยชน์นิยม แนวคิดอรรถประโยชน์นิยมก็มีข้อจำกัดและถูกวิพากษ์จากนักนิติปรัชญาบางกลุ่มว่า การมุ่งเน้น “ประโยชน์รวม” อาจละเลยสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคล ตัวอย่างเช่น หากรัฐยึดทรัพย์สินของคนส่วนน้อยเพื่อสร้างประโยชน์แก่คนส่วนใหญ่ แนวคิดอรรถประโยชน์นิยมอาจให้ความชอบธรรมต่อการกระทำนั้น ทั้งที่ขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชนอย่างไรก็ตาม แนวคิดนี้ยังคงมีคุณูปการต่อระบบกฎหมายสมัยใหม่ โดยเฉพาะในการกำหนดนโยบายทรัพย์สินของรัฐ ซึ่งต้องคำนึงถึงทั้ง “สิทธิของเจ้าของ” และ “ผลประโยชน์ของสังคมโดยรวม” อย่างสมดุล

โดยสรุป ทฤษฎีความคิดเกี่ยวกับทรัพย์และทรัพย์สินในแนวอรรถประโยชน์นิยมมุ่งเน้นให้สิทธิในทรัพย์สินมีบทบาทเป็นเครื่องมือในการสร้างความสุข ความมั่นคง และประสิทธิภาพของระบบเศรษฐกิจ ไม่ใช่เป็นเพียงสิทธิส่วนบุคคลที่แยกขาดจากสังคม แนวคิดนี้ได้พัฒนาไปพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเศรษฐกิจ และยังคงมีความสำคัญในการตีความ “ทรัพย์” ในยุคดิจิทัลที่ทรัพย์สินมิได้จำกัดอยู่เพียงสิ่งที่จับต้องได้ แต่รวมถึงทรัพย์ที่เป็นข้อมูลและนวัตกรรม ซึ่งหากได้รับการคุ้มครองอย่างเหมาะสมก็จะนำมาซึ่งประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม

2. แนวคิดทฤษฎีความคิดเกี่ยวกับทรัพย์สินและทรัพย์แบบคิดสังคมนิยม (Socialism)

เป็นทฤษฎีทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมที่เกิดขึ้นในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 เพื่อคัดค้านความไม่เท่าเทียมที่เกิดจากระบบทุนนิยมและแนวคิดเสรีนิยมซึ่งให้ความสำคัญกับ “ทรัพย์สินส่วนบุคคล” มากเกินไป แนวคิดนี้เชื่อว่าทรัพย์สินไม่ควรเป็นของบุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยเด็ดขาด หากควรเป็นของส่วนรวม เพื่อให้การผลิตและการบริโภคเป็นไปเพื่อประโยชน์ของสังคมโดยรวม ทฤษฎีสังคมนิยมจึงมีจุดมุ่งหมายที่จะจัดระเบียบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับทรัพย์สินใหม่ โดยให้ความสำคัญกับ “ความเสมอภาค” และ “ความยุติธรรมทางสังคม” มากกว่า “เสรีภาพของปัจเจกบุคคล” กล่าวคือ ทรัพย์สินควรเป็นเครื่องมือในการสร้าง

สวัสดิการและความมั่นคงให้แก่ทุกคน มิใช่เป็นสัญลักษณ์ของอำนาจหรือความมั่งคั่งของคนส่วนน้อย

2.1 แนวคิดของคาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) และฟรีดริช เองเกลส์ (Friedrich Engels)

นักคิดหลักของทฤษฎีสังคมนิยมคือ คาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) และ ฟรีดริช เองเกลส์ (Friedrich Engels) ซึ่งได้เสนอแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับทรัพย์สินในผลงาน The Communist Manifesto (1848) โดยมาร์กซ์ เห็นว่าทรัพย์สินส่วนบุคคล โดยเฉพาะทรัพย์สินในรูปของเครื่องมือในการผลิต เช่น ที่ดิน โรงงาน หรือทุน เป็นรากเหง้าของความเหลื่อมล้ำในสังคม มาร์กซ์ มองว่าภายใต้ระบบทุนนิยม แรงงานถูกเอารัดเอาเปรียบจากชนชั้นนายทุนที่ครอบครองเครื่องมือการผลิตความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ เช่นนี้ ทำให้แรงงานไม่สามารถเข้าถึงผลผลิตของตนเองได้อย่างแท้จริง ซึ่งเขาเรียกว่า “การแปลกแยกของแรงงาน” (Alienation of Labor) ดังนั้น มาร์กซ์ จึงเสนอให้ “ยกเลิกทรัพย์สินส่วนบุคคลในเครื่องมือการผลิต” และให้เปลี่ยนเป็น “กรรมสิทธิ์ร่วมของส่วนรวม” แนวคิดนี้มิได้หมายถึงการล้มล้างทรัพย์สินทั้งหมด แต่หมายถึงการจำกัดสิทธิในทรัพย์สินที่ก่อให้เกิดการครอบงำผู้อื่น โดยให้รัฐหรือชุมชนเป็นผู้ดูแลทรัพย์สินในนามของประชาชน เพื่อให้การผลิตและการจัดสรรผลผลิตเป็นไปอย่างเท่าเทียม มาร์กซ์และเองเกลส์ เชื่อว่าเมื่อทรัพย์สินกลายเป็นของส่วนรวมแล้ว ความขัดแย้งทางชนชั้นจะหมดไป เพราะไม่มีใครมีอำนาจเหนือผู้อื่นในทางเศรษฐกิจ ในระยะยาว สังคมจะเข้าสู่ระบอบ “คอมมิวนิสต์” ที่ไม่มีการแบ่งชนชั้นและไม่มีความจำเป็นต้องมีกฎหมายเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์อีกต่อไป

3. แนวคิดทฤษฎีความคิดเกี่ยวกับทรัพย์สินและทรัพย์แบบเสรีนิยม

แนวคิดเสรีนิยม (Liberalism) เป็นรากฐานทางความคิดสำคัญของระบบกฎหมายและเศรษฐกิจในโลกตะวันตก โดยเฉพาะในประเด็นเรื่อง “สิทธิในทรัพย์สิน” ซึ่งถือเป็นหนึ่งในสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานของบุคคล เสรีนิยมเชื่อว่าทรัพย์สินเป็นผลของเสรีภาพส่วนบุคคลและการใช้แรงงานของตนเพื่อแสวงหาความมั่งคั่งอย่างชอบธรรม แนวคิดนี้จึงให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินของเอกชนจากการแทรกแซงของรัฐ

3.1 แนวคิดของจอห์น ล็อก (John Locke)

นักปรัชญาคนสำคัญผู้วางรากฐานแนวคิดเสรีนิยมเกี่ยวกับทรัพย์สินคือ จอห์น ล็อก (John Locke) ซึ่งได้เสนอแนวคิดเรื่องสิทธิในทรัพย์สินไว้ในหนังสือ Two Treatises of Government (ค.ศ. 1690) ล็อกให้เหตุผลว่า “ทรัพย์สิน” เกิดจากการที่มนุษย์นำแรงงานของ

ตนผสมเข้ากับวัตถุในธรรมชาติ เช่น การเพาะปลูก เก็บเกี่ยว หรือสร้างสิ่งของขึ้นมา เมื่อบุคคลใช้แรงงานของตนกับทรัพยากรที่ยังไม่มีใครเป็นเจ้าของ สิ่งนั้นย่อมกลายเป็นทรัพย์สินของเขาโดยชอบธรรม ล็อกอธิบายว่า “แรงงาน” เป็นรากฐานของสิทธิในทรัพย์สิน เนื่องจากแรงงานเป็นสิ่งที่แต่ละคนมีสิทธิครอบครองโดยธรรมชาติการได้มาซึ่งทรัพย์สินจึงไม่ใช่การยึดครองโดยพลการ แต่เป็นผลจากการกระทำที่ก่อให้เกิดคุณค่าทางเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตาม ล็อกได้ตั้ง “ข้อจำกัดทางศีลธรรม” ไว้ว่า บุคคลมีสิทธิในทรัพย์สินได้เท่าที่ไม่ทำให้ผู้อื่นขาดแคลนสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีพ หรือกล่าวอีกอย่างว่า สิทธิในทรัพย์สินต้องอยู่ภายใต้หลัก “ให้เหลือไว้เพียงพอสำหรับผู้อื่น” (Lockean Proviso) แนวคิดของล็อก มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการกำหนดหลักสิทธิในทรัพย์สินในรัฐธรรมนูญของประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะในสหรัฐอเมริกา ซึ่งกำหนดให้สิทธิในทรัพย์สินเป็นสิทธิที่รัฐต้องคุ้มครอง และการเวนคืนทรัพย์สินจะกระทำได้ก็ต่อเมื่อเพื่อประโยชน์สาธารณะและต้องมีค่าทดแทนที่เป็นธรรม

3.2 แนวคิดของอดัม สมิธ (Adam Smith) และเศรษฐศาสตร์เสรีนิยม

อดัม สมิธ (Adam Smith) ในผลงาน The Wealth of Nations (ค.ศ. 1776) ได้สานต่อแนวคิดเสรีนิยมโดยมองว่าทรัพย์สินคือแรงจูงใจสำคัญในการสร้างความมั่งคั่งของชาติ เมื่อบุคคลมีเสรีภาพในการครอบครองและใช้ทรัพย์สินของตน จะเกิดการแข่งขันทางเศรษฐกิจและการผลิตที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลดีต่อส่วนรวมในที่สุดสมิธเชื่อในกลไก “มือที่มองไม่เห็น” (Invisible Hand) ซึ่งหมายถึงแรงจูงใจส่วนบุคคลที่ผลักดันให้ระบบเศรษฐกิจดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพโดยไม่จำเป็นต้องให้รัฐแทรกแซงมากเกินไป ดังนั้น การคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินส่วนบุคคลจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญของสังคมที่มีเสรีภาพทางเศรษฐกิจ แนวคิดของสมิธทำให้เกิดการพัฒนาแนวทางกฎหมายที่ให้เอกชนมีเสรีภาพเต็มที่ในการใช้ทรัพย์สิน ไม่ว่าจะเป็นการซื้อขาย การแลกเปลี่ยน หรือการลงทุน โดยมีรัฐทำหน้าที่เพียง “ผู้พิทักษ์สิทธิ” (Guardian of Rights) มิใช่ “ผู้กำหนดการใช้ทรัพย์สิน

3.3 แนวคิดเสรีนิยมใหม่ (Neoliberalism) และการปรับใช้ในยุคปัจจุบัน

ในศตวรรษที่ 20 แนวคิดเสรีนิยมได้รับการพัฒนาเป็น “เสรีนิยมใหม่” (Neoliberalism) โดยนักเศรษฐศาสตร์อย่าง ฟรีดริช ฮาเยก (Friedrich Hayek) และ มิลตัน ฟรีดแมน (Milton Friedman) ซึ่งเน้นย้ำว่ารัฐไม่ควรเข้ามาแทรกแซงในกิจกรรมทางเศรษฐกิจมากเกินไป เพราะจะบั่นทอนเสรีภาพของประชาชนในการใช้ทรัพย์สินและการประกอบอาชีพ ฮาเยก เสนอในหนังสือ The Constitution of Liberty ว่าทรัพย์สินส่วนบุคคลเป็นเครื่องมือ

สำคัญในการป้องกันการรวมศูนย์อำนาจของรัฐเพราะเมื่อประชาชนมีสิทธิในทรัพย์สินของตน รัฐจะไม่สามารถควบคุมชีวิตและเสรีภาพของบุคคลได้อย่างเบ็ดเสร็จในทางกฎหมาย แนวคิดเสรีนิยมให้น้ำหนักกับ “กรรมสิทธิ์” (Ownership) ในฐานะสิทธิสูงสุดที่บุคคลสามารถใช้ จำหน่าย และหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินได้อย่างอิสระ ตราบเท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น หลักนี้สะท้อนอยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1336 ซึ่งบัญญัติว่า “ภายในบังคับแห่งกฎหมาย เจ้าของทรัพย์สินย่อมมีสิทธิใช้สอยและจำหน่ายทรัพย์สินของตนได้และซึ่งดอกผลแห่งทรัพย์สินนั้น กับทั้งมีสิทธิติดตามและเอาคืนซึ่งทรัพย์สินของตนจากบุคคลผู้ไม่มีสิทธิจะยึดถือไว้ และมีสิทธิขัดขวางมิให้ผู้อื่นสอดเจ้าเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินนั้นโดยมิชอบด้วยกฎหมาย โดยเด็ดขาด เว้นแต่จะขัดต่อกฎหมายหรือสิทธิของผู้อื่น”

อย่างไรก็ดี ในยุคโลกาภิวัตน์และสังคมดิจิทัล แนวคิดเสรีนิยมถูกท้าทายจากปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและการผูกขาดของทุนขนาดใหญ่ นักวิชาการสมัยใหม่จึงเสนอให้ตีความสิทธิในทรัพย์สินแบบเสรีนิยมใหม่อย่างยืดหยุ่น โดยให้คำนึงถึง “ความรับผิดชอบทางสังคมของเจ้าของทรัพย์สิน” เพื่อสร้างสมดุลระหว่างสิทธิส่วนบุคคลกับประโยชน์ส่วนรวม โดยสรุป แนวคิดเสรีนิยมเกี่ยวกับทรัพย์สินและทรัพย์มองว่าทรัพย์สินเป็นสิทธิธรรมชาติที่เกิดจากแรงงานของบุคคลและเป็นเงื่อนไขพื้นฐานของเสรีภาพทางเศรษฐกิจรัฐมีหน้าที่เพียงคุ้มครองสิทธินี้ไม่ให้ถูกละเมิด และต้องเคารพการใช้ทรัพย์สินอย่างอิสระของประชาชน แนวคิดดังกล่าวเป็นรากฐานของระบบกฎหมายแพ่งสมัยใหม่และเป็นหลักสำคัญของเศรษฐกิจแบบตลาดเสรี แต่ก็ต้องพัฒนาให้สอดคล้องกับบริบทสังคมร่วมสมัย เพื่อให้สิทธิในทรัพย์สินยังคงตอบสนองต่อทั้ง “เสรีภาพ” และ “ความเป็นธรรม” (Locke, J., 1689/1980)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการศึกษาเอกสารทางกฎหมาย (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อวิเคราะห์ปัญหาการตีความคำว่า “ทรัพย์” ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 137 ในบริบทของสังคมดิจิทัล ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

1.1 ประชากร ได้แก่ บทบัญญัติทางกฎหมาย คำพิพากษาศาลฎีกา เอกสารทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดเรื่องทรัพย์และทรัพย์สินในกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ รวมถึงหลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินดิจิทัล ทั้งในและต่างประเทศ

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักวิชาการด้านกฎหมาย อาจารย์ผู้สอนวิชากฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และนักกฎหมายผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายทรัพย์สินและเทคโนโลยี ซึ่งได้รับการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้าง แบบบันทึกการวิเคราะห์เอกสารทางกฎหมาย (Legal Document Analysis Form) เพื่อใช้ในการรวบรวมและวิเคราะห์บทบัญญัติแห่งกฎหมาย คำพิพากษาศาลฎีกา เอกสารทางวิชาการ และบทความวิจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ในการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทางกฎหมาย และสามารถอธิบายปัญหาการตีความคำว่า “ทรัพย์” ในยุคสังคมดิจิทัลได้อย่างครบถ้วนตามหลักวิชากฎหมาย

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการโดยการศึกษาค้นคว้าเอกสารทางกฎหมาย (Documentary Research) อันได้แก่ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 137 คำพิพากษาศาลฎีกาที่เกี่ยวข้อง บทความทางวิชาการ งานวิจัย และเอกสารทางวิชาชีพกฎหมายทั้งในและต่างประเทศ

4. การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถาม

วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยพิจารณาและตีความจากบทบัญญัติแห่งกฎหมาย คำพิพากษาศาลฎีกา เอกสารทางวิชาการ และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทางกฎหมาย เพื่อสังเคราะห์แนวคิด หลักเกณฑ์ และปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการตีความคำว่า “ทรัพย์” ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 137

สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics)

การวิจัยครั้งนี้ ใช้สถิติพรรณนาในการนำเสนอข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปของข้อมูลและแนวโน้มความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ

ทางกฎหมายที่มีต่อการตีความคำว่า “ทรัพย์” ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 137 ในบริบทของสังคมดิจิทัล.

สถิติอนุมาน (Inferential Statistics)

การวิจัยครั้งนี้ใช้สถิติอนุมานในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐานและหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทางกฎหมาย โดยมุ่งเน้นการอธิบายแนวโน้มและนัยสำคัญของปัจจัยที่มีผลต่อการตีความคำว่า “ทรัพย์” ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 137 ในยุคสังคมดิจิทัล

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์วรรณกรรมไทย–ต่างประเทศ คำพิพากษาของศาล และข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมาย พบว่า ปัญหาการตีความคำว่า ‘ทรัพย์’ ตามมาตรา 137 ในยุคดิจิทัลสามารถสรุปผลสำคัญได้ดังนี้

ประการแรก ตัวบทมาตรา 137 ยังคงเน้น ทรัพย์มีรูปร่าง (Tangible Property) เป็นหลัก ทำให้ ทรัพย์ดิจิทัลและทรัพย์ไม่มีรูปร่าง (Intangible Property) เช่น ข้อมูลดิจิทัล โทเคนดิจิทัล หรือสิทธิเรียกร้องออนไลน์ ไม่สามารถใช้สิทธิครอบครองและโอนกรรมสิทธิ์ได้อย่างชัดเจน

ประการที่สอง คำพิพากษาของศาลในประเทศไทยยังสะท้อนความไม่ชัดเจนในเรื่องของการบังคับคดี สำหรับทรัพย์ดิจิทัล ศาลบางคดีการอ้างอิงหลักการทั่วไปของทรัพย์ มีบางคดีให้การรับรองสิทธิเรียกร้องออนไลน์เป็นทรัพย์ แต่ยังไม่มีกรอบปฏิบัติที่แน่นอนในการบังคับใช้สิทธิ

ประการที่สาม การศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศพบว่า กฎหมายต่างประเทศเช่น ญี่ปุ่น เยอรมนี และสหรัฐอเมริกา มีแนวทางชัดเจนในการตีความทรัพย์ดิจิทัลโดยเน้น การควบคุม การโอน และมูลค่าทางเศรษฐกิจ เป็นเกณฑ์หลัก ซึ่งในประเทศไทยนั้นยังอยู่ในขั้นเริ่มต้น

ผลการวิจัยยังชี้ให้เห็นว่า แนวทางการตีความแบบผสมผสาน (Hybrid Approach) จึงเป็นแนวทางที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย โดยผสมผสานการตีความในการขยายความหมายของตัวบทเดิม การปรับปรุงมาตรา 137 หรือบทบัญญัติอื่น และการใช้กฎหมายเฉพาะ เช่น

พระราชกำหนดสินทรัพย์ดิจิทัล เพื่อให้สามารถรองรับทรัพย์ดิจิทัลได้กับทุกประเภท เพื่อลดข้อพิพาท และสอดคล้องกับเศรษฐกิจดิจิทัลและรองรับเศรษฐกิจในยุคปัจจุบัน

อภิปรายผล

1. การศึกษาหลักเกณฑ์และแนวคำพิพากษาที่เกี่ยวข้องกับการตีความคำว่า “ทรัพย์” ตาม มาตรา 137

ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า มาตรา 137 กำหนดนิยามคำว่า “ทรัพย์” ในเชิงวัตถุที่มีรูปร่างจับต้องได้ (tangible objects) ซึ่งสะท้อนบริบทสังคมและเศรษฐกิจในยุคที่กฎหมายสร้างขึ้น แนวคำพิพากษาของศาลไทยส่วนใหญ่ยังยึดหลักการนี้ ทำให้มีความชัดเจนในการพิสูจน์กรรมสิทธิ์ การโอน และการบังคับใช้สิทธิในทรัพย์แบบดั้งเดิม อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณากรณีทรัพย์ดิจิทัล เช่น ข้อมูลดิจิทัลหรือสกุลเงินดิจิทัล พบว่ากฎหมายเดิมไม่มีคำตอบที่ชัดเจน การตีความตามหลักเกณฑ์เดิมจึงอาจไม่เพียงพอในการคุ้มครองสิทธิของเจ้าของทรัพย์ดิจิทัล

2. การวิเคราะห์ปัญหาและข้อจำกัดในการตีความคำว่า “ทรัพย์” ในยุคดิจิทัล

ผลวิเคราะห์พบว่า ปัญหาหลักเกิดจากความไม่สอดคล้องระหว่างนิยาม “ทรัพย์” ในกฎหมายกับลักษณะของทรัพย์ดิจิทัลซึ่งไม่มีรูปร่างจับต้องได้ เช่น ข้อมูลดิจิทัล โทเคนดิจิทัล และสินทรัพย์ดิจิทัลอื่น ๆ ทำให้เกิดความคลุมเครือในการใช้สิทธิและการบังคับใช้กฎหมาย เช่น การพิสูจน์กรรมสิทธิ์ การโอน การจำนอง และการใช้สิทธิทางเศรษฐกิจ ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าผู้ประกอบวิชาชีพทางกฎหมายและเจ้าหน้าที่รัฐบางส่วนยังตีความคำว่า “ทรัพย์” ตามกรอบวัตถุจับต้องได้เป็นหลัก จึงไม่สามารถนำบทบัญญัติเดิมไปใช้กับทรัพย์ดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ

3. การเสนอแนวทางและข้อเสนอเชิงนโยบายในการปรับปรุงหรือขยายความหมายของคำว่า “ทรัพย์”

จากผลการศึกษา พบว่าการปรับปรุงกฎหมายเพื่อให้ครอบคลุมทรัพย์ดิจิทัลเป็นสิ่งจำเป็น การแก้ไขหรือขยายความหมายของคำว่า “ทรัพย์” ควรพิจารณาให้สามารถรับรองสิทธิและความคุ้มครองทางกฎหมายสำหรับสินทรัพย์ที่มีมูลค่าเชิงเศรษฐกิจแต่ไม่มีรูปร่าง เช่น การระบุว่าสินทรัพย์ดิจิทัลสามารถโอน ฟ้องร้อง และใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจได้ นอกจากนี้ การสร้างแนวทางการตีความและมาตรฐานทางปฏิบัติให้กับเจ้าหน้าที่รัฐและผู้ประกอบวิชาชีพ

กฎหมายจะช่วยลดความไม่แน่นอนและช่องว่างทางสิทธิ ทำให้กฎหมายแพ่งและพาณิชย์สามารถตอบสนองต่อเทคโนโลยีและเศรษฐกิจดิจิทัลอย่าง

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากงานวิจัยนี้ พบว่า การขยายขอบเขตความหมายของว่า “ทรัพย์” จากวัตถุมีรูปร่างไปสู่วัตถุไม่มีรูปร่างในโลกดิจิทัล ในการตีความตาม มาตรา 137 ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งเดิมเน้น “วัตถุมีรูปร่าง” ไม่สามารถรองรับทรัพย์ดิจิทัล เช่น ข้อมูลดิจิทัล เหรียญคริปโต หรือโทเคนได้อย่างเพียงพอ ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ว่าความหมายของ “ทรัพย์” ควรถูกตีหรือกำหนดคำนิยามความรวมถึง “หน้าที่ทางเศรษฐกิจ” (functional interpretation) มากกว่าการยึดรูปธรรมของวัตถุ

แนวคิด “ทรัพย์ดิจิทัล” (Digital Property) ในบริบทกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในประเทศไทย สำหรับเกิดองค์ความรู้ใหม่ว่าทรัพย์ดิจิทัลควรถูกยอมรับเป็น “ทรัพย์ชนิดหนึ่ง” ตามหลักกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยอาศัยคุณสมบัติหลักสามประการ คือ

(1) สามารถครอบครองหรือควบคุมได้

(2) มีมูลค่าทางเศรษฐกิจที่ชัดเจน

(3) สามารถโอนหรือทำธุรกรรมได้

แนวทางตีความมาตรา 137 ให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ผลการสังเคราะห์เสนอแนวทางใหม่ในการตีความกฎหมาย คือ ใช้หลัก dynamic interpretation หรือ teleological interpretation เพื่อให้บทบัญญัติที่มีอยู่สามารถปรับใช้กับทรัพย์ในโลกดิจิทัลได้โดยไม่ต้องแก้ไขตัวบทกฎหมายในทันที

การสร้างกรอบแนวคิดใหม่เรื่อง “สิทธิในทรัพย์ดิจิทัล” (Rights in Digital Property) องค์ความรู้ใหม่ชี้ให้เห็นว่าการถือครองทรัพย์ดิจิทัลต้องมองผ่านมิติของ “สิทธิในการเข้าถึง” (access right) และ “สิทธิในการใช้ประโยชน์” (use right) มากกว่าเพียงการครอบครองทางกายภาพ ทำให้เกิดกรอบคิดใหม่ในการคุ้มครองสิทธิของเจ้าของทรัพย์ในโลกดิจิทัล

สรุป

งานวิจัยนี้ศึกษาปัญหาการตีความคำว่า “ทรัพย์” ตามมาตรา 137 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งจำกัดความเฉพาะวัตถุมีรูปร่างอันอาจถือเอาได้เท่านั้น อย่างไรก็ดี

สภาพสังคมดิจิทัลก่อให้เกิดทรัพย์สินที่ไม่มีรูปร่างแต่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจ เช่น ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์และสินทรัพย์ดิจิทัล แนวตีความดังกล่าวจึงไม่อาจรองรับลักษณะทรัพย์ในยุคดิจิทัลได้อย่างครบถ้วน ผู้วิจัยเสนอให้ปรับแนวการตีความหรือบัญญัติกฎหมายเพิ่มเติมให้ครอบคลุมทรัพย์ที่ไม่มีรูปร่างแต่มีมูลค่า.ทั้งนี้ เพื่อให้กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศไทยสอดคล้องกับพัฒนาการทางเทคโนโลยีและหลักความเป็นธรรมในทางกฎหมาย **ข้อเสนอแนะ** ควรขยายความหมายคำว่า “ทรัพย์” ตามมาตรา 137 ให้ครอบคลุมทรัพย์ที่ไม่มีรูปร่างแต่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจโดยพิจารณาลักษณะทรัพย์ในยุคดิจิทัล เช่น ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์และสินทรัพย์ดิจิทัล ควรบัญญัติกฎหมายเพิ่มเติมเพื่อรองรับการจัดการทรัพย์ดิจิทัลโดยเฉพาะแนวทางการตีความต้องสอดคล้องกับหลักความเป็นธรรมและการคุ้มครองสิทธิของบุคคลการปรับปรุงดังกล่าวจะทำให้กฎหมายแพ่งและพาณิชย์มีความทันสมัยและเหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน **ข้อเสนอเชิงนโยบายกฎหมาย** งานวิจัยนี้ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ในเชิงนโยบายว่าควรมีการปรับปรุงหรือบัญญัติกฎหมายเฉพาะว่าด้วย “ทรัพย์ดิจิทัล” เพื่อให้สอดคล้องกับพฤติกรรมทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยี เช่น การยอมรับสิทธิครอบครองในสินทรัพย์ดิจิทัล การรับรองการโอนกรรมสิทธิ์ และการคุ้มครองผู้ถือสิทธิ **สรุป/ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** 1) การปรับปรุงนิยามคำว่า “ทรัพย์” ให้สอดคล้องกับยุคดิจิทัลแนะนำให้พิจารณาแก้ไขหรือเพิ่มเติมนิยามคำว่า “ทรัพย์” ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 137 ให้ครอบคลุมทั้ง ทรัพย์มีรูปร่าง และ ทรัพย์ดิจิทัล/ทรัพย์เสมือน (เช่น สกุลเงินดิจิทัล โทเคนดิจิทัล และข้อมูลดิจิทัลที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจ) เพื่อป้องกันปัญหาความไม่ชัดเจนในการตีความและการบังคับใช้กฎหมาย 2) การกำหนดหลักเกณฑ์การตีความทรัพย์ดิจิทัลควรกำหนดแนวทางตีความว่าทรัพย์ดิจิทัลถือเป็น “ทรัพย์” ในแง่ของสิทธิในทรัพย์ การโอนกรรมสิทธิ์และการคุ้มครองทางกฎหมายอย่างชัดเจน และนำหลักการความเสมอภาคระหว่างทรัพย์แบบดั้งเดิมและทรัพย์ดิจิทัล มาใช้ เพื่อป้องกันข้อพิพาททางกฎหมาย 3) การสร้างกรอบกฎหมายเฉพาะสำหรับทรัพย์ดิจิทัลการ ออกกฎหมายหรือประกาศกระทรวงที่เป็นกฎหมายเฉพาะด้านทรัพย์ดิจิทัล อาจช่วยให้การตีความและบังคับใช้กฎหมายเป็นไปอย่างชัดเจน รวมถึงการโอนกรรมสิทธิ์ การใช้สิทธิ การคุ้มครองผู้บริโภค และการพิสูจน์สิทธิในศาล 4) การพัฒนาคู่มือและแนวทางปฏิบัติทางกฎหมายแนะนำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดทำคู่มือแนวทางการตีความคำว่า ‘ทรัพย์’ สำหรับผู้พิพากษาและนักกฎหมาย โดยเฉพาะในกรณีทรัพย์ดิจิทัลการให้ความรู้และอบรมด้านกฎหมายดิจิทัลจะช่วยลดความเสี่ยงของข้อพิพาทและความล่าช้าในการบังคับใช้

กฎหมาย 5) การส่งเสริมการศึกษาและงานวิจัยด้านกฎหมายทรัพย์ดิจิทัล สนับสนุนงานวิจัยและการศึกษาเชิงวิชาการเพื่อวิเคราะห์แนวโน้มการใช้ทรัพย์ดิจิทัล และเสนอแนวทางการแก้ไขข้อกฎหมายให้สอดคล้องกับพัฒนาการทางเทคโนโลยีการวิจัยเชิงเปรียบเทียบกับระบบกฎหมายต่างประเทศจะช่วยให้การปรับปรุงกฎหมายไทยมีความเหมาะสมและทันสมัย

เอกสารอ้างอิง

สุรพงษ์ ชัยนาม. (2553). *มาร์กซ์และสังคมนิยม.* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สยาม.

ไมเคิล เฮลเลอร์. (2553). *เศรษฐกิจติดขัด.* (แปลโดย สฤณี อาชวานันทกุล, น. 32–33). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.

ไมเคิล ฟรีเดน.(2563). *เสรีนิยม: ความรู้ฉบับพกพา.* (แปล เกษียร เตชะพีระ, น. 10). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บุ๊คสเคป.

ไพโรจน์ วายุภาพ. (2565). *กฎหมายแพ่ง ลักษณะทรัพย์.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

พชร สูงเด่น. (n.d.). *กระบวนการสร้าง–รื้อถอน–ประกอบชีวิตใหม่ใน "ปีแสง".* เรียกใช้เมื่อ 23 มีนาคม 2564 จาก https://adaybulletin.com/know-lll-pee-saeng-self-authorship/44050

ภาณุวัฒน์ พันธุ์ประเสริฐ. (n.d.). *สังคมนิยมประชาธิปไตย: ทางเลือกที่ยังเป็นไปได้ของประเทศไทย?* เรียกใช้เมื่อ 23 มีนาคม 2564 จาก https://adaybulletin.com/know-lll-pee-saeng-self-authorship/44050

พุฒวิทย์ บุนนาค. (n.d.). *อัตตาณัติ.* เรียกใช้เมื่อ 23 มีนาคม 2564 จาก http://www.parst.or.th/philospedia/autonomy.html

ภูมิสิทธิ์ อุดมสินสมบัติ. (2564). การตีความคำว่า "ทรัพย์" ตามมาตรา 137 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในยุคดิจิทัล. *วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,* 50(3), 45–68.

วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (2564). *ประวัติศาสตร์ความคิดนิติปรัชญา.* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อ่านกฎหมาย.

อานนท์ มาเม้า. (2562). *กฎหมายทรัพย์สิน: ความรู้พื้นฐานทางความคิด หลักทั่วไป และบทเบ็ดเสร็จทั่วไป.* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

วินัย ผลเจริญ. (2563). *โลกาภิวัตน์เสรีนิยมใหม่กับความพ่ายแพ้ของรัฐไทย* (น. 54). มหาสารคาม: โครงการผลิตและเผยแพร่ตำราและผลงานวิชาการ วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ปรวรรณ วงษ์รวยดี. (2561). มโนทัศน์เรื่องสิทธิในการกำหนดชะตากรรมของตนเองในพื้นที่ความขัดแย้งจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย. ใน *วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต*. คณะศิลปศาสตร์. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์. (2561). *คำถาม–คำตอบเกี่ยวกับการถือครองคริปโทเคอร์เรนซี.* เรียกใช้เมื่อ 21 มีนาคม 2564 จาก https://acprostd.tfac.or.th/test_std/uploads/files/Q&A_Crypto_NPAEs.pdf

สิทธิกร ศักดิ์แสง. (n.d.). *ปรัชญากฎหมายตะวันตก ลัทธิอรรถประโยชน์ (Utilitarianism).* เรียกใช้เมื่อ 21 มีนาคม 2564 จาก https://www.facebook.com/473834066044430/posts/503019806459189

สิทธิพันธ์ พุทธหุน. (2551). *ทฤษฎีการเมืองและจริยธรรม 3.* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สุมันตกุล ธรรมนิตย์. (2559). *กฎหมายกับเศรษฐศาสตร์: กฎหมายว่าด้วยทรัพย์ กฎหมายสัญญา กฎหมายละเมิด และกฎหมายสิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

Alexander, G. S., & Peñalver, E. M. (2012). *An introduction to property theory*. Cambridge University Press.

Ball, T. (n.d.). *Socialism.* Retrieved 22 March 2021, from https://www.Britannica.com/topic/socialism

Björkman, B., & Hansson, S. O. (2006). Bodily rights and property rights. *Journal of Medical Ethics,* 32, 209.

Dagan, H. (2021). *A liberal theory of property* (p. 1). Cambridge: Cambridge University Press.

Kelsen, H. (1967). *Pure theory of law.* Berkeley, CA: University of California Press.

Locke, J. (1689/1980). *Two treatises of government.* Cambridge: Cambridge University Press.

Mattei, U. (2000). *Basic principles of property law: A comparative legal and economic introduction* (pp. 1–2, 102–106). Westport, CT: Greenwood Press.

Palandt, O. (2024). *Bürgerliches Gesetzbuch: BGB-Kommentar* (83rd ed., § 90 BGB). München: C.H. Beck.

ประสิทธิผลของโปรแกรมฝึกอบรมด้านความปลอดภัยต่อพฤติกรรมการปฏิบัติงานของพนักงาน*

THE EFFECTIVENESS OF SAFETY TRAINING PROGRAMS ON EMPLOYEES' WORK BEHAVIOR

นพกร อุสาหะนันท์[1], สุรพงษ์ เนตรประสม[2], มนัส รุ่มรวย[3], กล้า อุ่นเรือน[4], ลัคณาพร คงเจริญ[5], อนุสรณ์ ศรีสวัสดิ์[6] และ ชุติมา ทะวรรณ์[7]

Nopagon Usahanunth[1], Surapong Natprasom[2], Manas Rumyuea[3], Kla Ounruan[4], Lakhanaporn Khongcharoen[5], Anusorn Srisawat[6] and Chutima Thawan[7]

[1-7]วิทยาลัยนานาชาติการบินและอวกาศ มหาวิทยาลัยเกริก

[1-7]International College of Aviation and Space, Krirk University, Thailand

Corresponding Author's Email: dr.nopagon@gmail.com

วันที่รับบทความ : 16 ตุลาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 3 พฤศจิกายน 2568; วันตอบรับบทความ : 5 พฤศจิกายน 2568

Received 16 October 2025; Revised 3 November 2025; Accepted 5 November 2025

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) วิเคราะห์ประสิทธิผลของโปรแกรมฝึกอบรมด้านความปลอดภัยต่อพฤติกรรมการปฏิบัติงานของพนักงาน และ (2) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ และประสบการณ์การทำงาน กับพฤติกรรมการปฏิบัติงานด้านความปลอดภัยของพนักงาน การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งได้มาจากพนักงานโรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดสมุทรสาคร จำนวน 130

Citation:

* นพกร อุสาหะนันท์, สุรพงษ์ เนตรประสม, มนัส รุ่มรวย, กล้า อุ่นเรือน, ลัคณาพร คงเจริญ, อนุสรณ์ ศรีสวัสดิ์ และ ชุติมา ทะวรรณ์. (2568). ประสิทธิผลของโปรแกรมฝึกอบรมด้านความปลอดภัยต่อพฤติกรรมการปฏิบัติงานของพนักงาน. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(6), 595-611.

Nopagon Usahanunth, Surapong Natprasom, Manas Rumyuea, Kla Ounruan, Lakhanaporn Khongcharoen, Anusorn Srisawat and Chutima Thawan. (2025). The Effectiveness Of Safety Training Programs On Employees' Work Behavior. Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(6), 595-611.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) แบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.89 การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ t-test, ANOVA และสหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient)

ผลการวิจัยพบว่า

1) ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 ประสิทธิผลของโปรแกรมฝึกอบรมด้านความปลอดภัยอยู่ในระดับสูง (ค่าเฉลี่ยรวม = 4.16, S.D. = 0.48) โดยพนักงานมีการปรับปรุงพฤติกรรมการปฏิบัติงานด้านความปลอดภัยในทุกมิติ ได้แก่ การปฏิบัติตามกฎระเบียบ การใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ป้องกันส่วนบุคคลอย่างเหมาะสม การสังเกตและรายงานเหตุการณ์ไม่ปลอดภัย และการให้คำแนะนำเพื่อนร่วมงาน

2) ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 ได้แก่ เพศและประสบการณ์การทำงาน มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการปฏิบัติงานด้านความปลอดภัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยพนักงานเพศหญิงและผู้ที่มีประสบการณ์สูงมีแนวโน้มปฏิบัติงานอย่างปลอดภัยมากกว่า ส่วนอายุและระดับการศึกษาไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า การจัดโปรแกรมฝึกอบรมด้านความปลอดภัยมีส่วนสำคัญต่อการยกระดับพฤติกรรมความปลอดภัยของพนักงาน และควรดำเนินการอย่างต่อเนื่องเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมความปลอดภัยในองค์กร

คำสำคัญ: โปรแกรมฝึกอบรมด้านความปลอดภัย, พฤติกรรมการปฏิบัติงาน, พนักงานอุตสาหกรรม

Abstract

This study aimed to (1) analyze the effectiveness of safety training programs on employees' safety behavior, and (2) examine the relationship between personal variables, including gender, age, and work experience, and employees' safety behavior. This research employed a quantitative approach, using a questionnaire as the primary data collection tool. The sample consisted of 130 industrial factory employees in Samut Sakhon Province, selected through purposive sampling. The questionnaire demonstrated a reliability

coefficient of 0.89. Data were analyzed using descriptive statistics, including mean, percentage, and standard deviation, and inferential statistics, including t-test, ANOVA, and Pearson's correlation coefficient.

The findings revealed that:

1) Regarding the first objective, the effectiveness of the safety training program was high (overall mean = 4.16, S.D. = 0.48). Employees improved their safety behavior across all dimensions, including compliance with regulations, proper use of personal protective equipment, observation and reporting of unsafe incidents, and providing safety advice to colleagues.

2) Regarding the second objective, gender and work experience were positively and significantly related to employees' safety behavior, with female employees and those with greater experience tending to perform tasks more safely. In contrast, age and educational level did not show statistically significant differences.

The study indicates that implementing safety training programs plays a crucial role in enhancing employees' safety behavior and should be conducted continuously to promote a culture of safety within organizations.

Keywords: safety training program, safety behavior, industrial employees

บทนำ

ความปลอดภัยในการทำงานถือเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารจัดการแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรม โดยเฉพาะในภาคอุตสาหกรรมการผลิตที่มีอุบัติเหตุและความเสี่ยงสูง (Occupational Safety and Health Administration, 2020) อุบัติเหตุในสถานประกอบการอุตสาหกรรมสามารถส่งผลเสียได้หลายด้าน ทั้งต่อชีวิตและร่างกายของพนักงาน ตลอดจนส่งผลกระทบต่อผลผลิตและภาพลักษณ์ขององค์กร ในหลายกรณี การเกิดอุบัติเหตุสามารถนำไปสู่ความสูญเสียทางการเงิน ทั้งค่ารักษาพยาบาลและค่าชดเชยแรงงาน รวมถึงทำให้เกิดความเสียหายต่อเครื่องจักรและวัตถุดิบ (Gillen, Baltz, Gassel, Kirsch, & Vaccaro, 2018) จากรายงานของสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2565) พบว่าอุบัติเหตุในโรงงานอุตสาหกรรม

ไทยยังคงมีอัตราสูง โดยเฉพาะในโรงงานขนาดกลางและขนาดย่อม ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเกิดอุบัติเหตุส่วนใหญ่เกิดจาก พฤติกรรมการปฏิบัติงานที่ไม่ปลอดภัยของพนักงาน การจัดการด้านความปลอดภัยจึงไม่สามารถจำกัดอยู่เพียงการจัดหาอุปกรณ์ป้องกันอันตรายหรือการติดตั้งเครื่องจักรที่ได้มาตรฐานเท่านั้น แต่จำเป็นต้องเน้นไปที่ การสร้างวัฒนธรรมความปลอดภัย (Safety Culture) และการปรับปรุงพฤติกรรมของบุคลากร (Neal & Griffin, 2021) การฝึกอบรมด้านความปลอดภัย (Safety Training Program) เป็นหนึ่งในกลไกที่สำคัญที่สุดในการปรับปรุงพฤติกรรมการทำงานของพนักงาน (Smith & Carayon, 2019) การฝึกอบรมสามารถเสริมสร้าง ความรู้ ความเข้าใจ ทัศนคติ และทักษะที่จำเป็น ในการปฏิบัติงานอย่างปลอดภัย ทำให้พนักงานสามารถตระหนักถึงความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นและรู้วิธีป้องกันอุบัติเหตุได้อย่างมีประสิทธิภาพ งานวิจัยในต่างประเทศพบว่าการฝึกอบรมด้านความปลอดภัยสามารถลดอุบัติเหตุและเพิ่มความปลอดภัยในการปฏิบัติงานได้อย่างมีนัยสำคัญ ทั้งในโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่และขนาดกลาง (Burke, Sarpy, Smith-Crowe, Chan-Serafin, Salvador, & Islam, 2020; Smith & Carayon, 2019)

อย่างไรก็ตาม ในบริบทของประเทศไทย งานวิจัยที่มุ่งเน้น การประเมินประสิทธิผลของโปรแกรมฝึกอบรมด้านความปลอดภัยต่อพฤติกรรมการปฏิบัติงานของพนักงานโรงงานอุตสาหกรรมยังมีจำกัด มีเพียงบางงานที่ศึกษาผลกระทบต่อความรู้และทัศนคติของพนักงานโดยไม่เน้นการวัดพฤติกรรมปฏิบัติจริงที่เกิดขึ้นหลังฝึกอบรม (จันทร์เพ็ญ, 2564) การศึกษาเชิงลึกในบริบทไทยจึงมีความจำเป็นเพื่อให้สามารถออกแบบ มาตรการฝึกอบรมและนโยบายความปลอดภัย ที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมการทำงานและลักษณะเฉพาะของแรงงานไทย

นอกจากนี้ ปัจจัยด้านบุคลิกภาพ เช่น เพศ อายุ และประสบการณ์การทำงานของพนักงาน มีบทบาทต่อการปรับปรุงพฤติกรรมด้านความปลอดภัย พนักงานที่มีประสบการณ์มากมักมีความระมัดระวังและมีแนวโน้มปฏิบัติตามมาตรการความปลอดภัยมากกว่าพนักงานใหม่ ขณะที่พนักงานที่มีอายุน้อยอาจต้องการ การฝึกอบรมและการสอนที่เข้มข้นกว่า เพื่อให้เกิดพฤติกรรมที่ปลอดภัยอย่างต่อเนื่อง (Neal & Griffin, 2021)ความสำคัญของการวิจัย งานวิจัยนี้มีความสำคัญต่อหลายภาคส่วน ได้แก่ 1) ต่อสถานประกอบการ: ช่วยให้ผู้บริหารสามารถออกแบบโปรแกรมฝึกอบรมด้านความปลอดภัยที่เหมาะสม เพิ่มประสิทธิภาพในการป้องกันอุบัติเหตุ ลดความสูญเสียด้านทรัพยากรบุคคลและเครื่องจักร 2) ต่อพนักงาน พนักงานสามารถปรับปรุงพฤติกรรมการปฏิบัติงานให้ปลอดภัยขึ้น เพิ่มความมั่นใจในการทำงานและลด

ความเสี่ยงต่ออุบัติเหตุ 3) ต่อภาควิชาการ ผลการศึกษาสามารถใช้เป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ในการพัฒนาทฤษฎีด้านความปลอดภัยในการทำงานและการฝึกอบรมในบริบทไทย

กรอบแนวคิดของการวิจัยนี้อิงตามทฤษฎี Behavior-Based Safety (BBS) ที่เน้นการสังเกตและปรับพฤติกรรมของพนักงานเพื่อให้เกิดความปลอดภัยในการทำงาน (Gillen et al., 2018) โดยมีสมมติฐานว่า การฝึกอบรมด้านความปลอดภัย (Independent Variable) จะส่งผลต่อ พฤติกรรมการปฏิบัติงานด้านความปลอดภัยของพนักงาน (Dependent Variable) และมีตัวแปรควบคุม เช่น เพศ อายุ และประสบการณ์การทำงาน จากที่กล่าวมาข้างต้น การศึกษานี้จึงมุ่งเน้น การประเมินประสิทธิผลของโปรแกรมฝึกอบรมด้านความปลอดภัย โดยใช้ การวัดพฤติกรรมการปฏิบัติงานก่อนและหลังฝึกอบรม รวมทั้งวิเคราะห์ความสัมพันธ์กับตัวแปรบุคลิกภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์และข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่เหมาะสมกับโรงงานอุตสาหกรรมไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ประสิทธิผลของโปรแกรมฝึกอบรมด้านความปลอดภัยต่อพฤติกรรมการปฏิบัติงานของพนักงาน

2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรบุคคล เช่น เพศ อายุ ประสบการณ์การทำงาน กับพฤติกรรมการปฏิบัติงานด้านความปลอดภัย

การทบทวนวรรณกรรม

การฝึกอบรมด้านความปลอดภัยถือเป็นกลไกสำคัญในการป้องกันอุบัติเหตุและส่งเสริมพฤติกรรมการทำงานที่ปลอดภัยของพนักงานในโรงงานอุตสาหกรรม (Burke, Sarpy, Smith-Crowe, Chan-Serafin, Salvador, & Islam, 2006) งานวิจัยจำนวนมากชี้ให้เห็นว่าการจัดโปรแกรมฝึกอบรมที่มีคุณภาพสามารถลดความเสี่ยงในการเกิดอุบัติเหตุและส่งเสริมความตระหนักด้านความปลอดภัยของแรงงานได้อย่างมีนัยสำคัญ (Moon, 2024; Olokede, 2024) โปรแกรมฝึกอบรมที่เน้นหลักการพฤติกรรมศาสตร์และการมีส่วนร่วมของพนักงานยังช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้และปรับพฤติกรรมการทำงานให้ปลอดภัยมากขึ้น

Geller (1999, 2001, 2005, 2006) เป็นผู้บุกเบิกแนวคิด Behavior-Based Safety (BBS) ซึ่งเน้นการสังเกตพฤติกรรมและให้ข้อเสนอแนะเชิงบวกต่อพฤติกรรมที่ปลอดภัย

งานวิจัยชี้ว่าการฝึกอบรมที่ใช้แนวทาง BBS สามารถลดอุบัติเหตุและส่งเสริมวัฒนธรรมความปลอดภัยในองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Moon, 2024; Olokede, 2024) องค์ประกอบที่สำคัญต่อประสิทธิผลของโปรแกรมฝึกอบรมด้านความปลอดภัย ได้แก่ เนื้อหาการฝึกอบรมที่ครอบคลุมความรู้และทักษะ การใช้วิธีฝึกอบรมที่หลากหลาย การติดตามผลหลังการอบรม และการสร้างวัฒนธรรมความปลอดภัยในองค์กร (Geller, 2016, 2019, 2021, 2023)

การทบทวนวรรณกรรม

1) แนวคิด/ทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้ทางพฤติกรรม (Behavioral Learning Theory) เน้นการเรียนรู้ผ่านการสังเกตและให้ข้อเสนอแนะเชิงบวกเพื่อเสริมพฤติกรรมที่ต้องการส่งเสริม

2) แนวคิด/ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของพนักงาน (Employee Involvement Theory) เน้นการสร้างความตระหนักและการมีส่วนร่วมของพนักงานในการกำหนดมาตรการความปลอดภัย

3) แนวคิด/ทฤษฎีเกี่ยวกับวัฒนธรรมความปลอดภัย (Safety Culture Theory) เน้นการสร้างวัฒนธรรมความปลอดภัยภายในองค์กรเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมที่ปลอดภัย

4) แนวคิด/ทฤษฎีเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีในการฝึกอบรม (Technology-Based Training Theory) เน้นการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความน่าสนใจในการฝึกอบรม

5) แนวคิด/ทฤษฎีเกี่ยวกับการประเมินผลการฝึกอบรม (Training Evaluation Theory) เน้นการติดตามและประเมินผลเพื่อปรับปรุงโปรแกรมฝึกอบรมให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

สรุป การทบทวนวรรณกรรมชี้ให้เห็นว่าการฝึกอบรมด้านความปลอดภัยที่มีประสิทธิผลต้องพิจารณาทั้งเนื้อหา วิธีการฝึกอบรม การติดตามผล และวัฒนธรรมความปลอดภัยขององค์กร ผลการศึกษาหลายประเทศและงานวิจัยของ Geller (1999–2023), Moon (2024), และ Olokede (2024) ยืนยันว่าการฝึกอบรมเชิงพฤติกรรมและการมีส่วนร่วมของพนักงานสามารถส่งเสริมพฤติกรรมการทำงานที่ปลอดภัยและลดอุบัติเหตุได้อย่างมีนัยสำคัญ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ประสิทธิผลของโปรแกรมฝึกอบรมด้านความปลอดภัยต่อพฤติกรรมการปฏิบัติงานของพนักงานในโรงงานอุตสาหกรรม จังหวัดสมุทรสาคร เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือหลักในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างพนักงานในโรงงานอุตสาหกรรม เก็บข้อมูลเพียงครั้งเดียว (Cross-sectional Study) เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมการปฏิบัติงานด้านความปลอดภัย และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับพฤติกรรมดังกล่าว (Creswell, 2014; Sekaran & Bougie, 2016; Saunders, Lewis, & Thornhill, 2019) การออกแบบการวิจัยในลักษณะนี้ช่วยให้สามารถเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวนมากในช่วงเวลาสั้น ๆ และเหมาะสมกับการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรโดยไม่ต้องมีการทดลองก่อนและหลังการฝึกอบรม

ประชากรเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้คือ พนักงานปฏิบัติงานในโรงงานอุตสาหกรรม จังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งมีบทบาทในการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัย ทั้งนี้ จำนวนประชากรทั้งหมดไม่สามารถระบุได้อย่างชัดเจน ดังนั้นจึงถือว่าประชากรเป็น ประชากรที่ไม่ทราบจำนวน (Infinite Population) การเลือกกลุ่มตัวอย่างสำหรับการศึกษานี้ จึงต้องอาศัยสูตรการคำนวณขนาดตัวอย่างที่เหมาะสมกับประชากรที่ไม่ทราบจำนวน เพื่อให้สามารถสะท้อนลักษณะประชากรได้อย่างเพียงพอ และลดความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่า สำหรับการกำหนดขนาดตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้สูตรของ Slovin (1960) ซึ่งเป็นสูตรมาตรฐานสำหรับประชากรไม่ทราบจำนวน

ผู้วิจัยจึงปรับจำนวนกลุ่มตัวอย่างให้เหมาะสมกับสถานการณ์การเก็บข้อมูลและเผื่อการไม่ตอบแบบสอบถาม จึงกำหนด จำนวนกลุ่มตัวอย่างสุดท้ายเท่ากับ 130 คน เพื่อให้การเก็บข้อมูลมีความน่าเชื่อถือและสามารถวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติได้อย่างเหมาะสม ในการเลือกกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้ การสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เมื่อมีรายชื่อพนักงานครบถ้วนจากสถานประกอบการ แต่ในกรณีที่ไม่สามารถเข้าถึงรายชื่อทั้งหมดได้ ผู้วิจัยอาจใช้การสุ่มเป็นกลุ่ม (Cluster Sampling) โดยเลือกจากหน่วยงานหรือแผนกต่าง ๆ เพื่อความสะดวกและลดค่าใช้จ่ายในการเก็บข้อมูล เกณฑ์การคัดเลือกผู้เข้าร่วมการวิจัย ประกอบด้วย (1) เป็นพนักงานประจำของสถานประกอบการ, (2) อายุ 18 ปีขึ้นไป, (3) มีประสบการณ์ทำงานไม่น้อยกว่า 6 เดือน, และ (4) ยินยอมเข้าร่วมการวิจัยโดยสมัครใจ การกำหนดเกณฑ์

ดังกล่าวช่วยให้กลุ่มตัวอย่างสะท้อนพฤติกรรมการปฏิบัติงานด้านความปลอดภัยได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยอาศัยกรอบแนวคิดจากแนวคิดด้านพฤติกรรมความปลอดภัยตามแนวทางของ Geller (1999) และงานวิจัยของ Burke et al. (2006) แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบ เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และจำนวนครั้งที่เคยเข้ารับการฝึกอบรมด้านความปลอดภัย

ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับทัศนคติและความตระหนักด้านความปลอดภัย เช่น การตระหนักถึงความเสี่ยงและการให้ความสำคัญกับการใช้เครื่องป้องกันอันตรายส่วนบุคคล

ตอนที่ 3 ข้อคำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการปฏิบัติงานด้านความปลอดภัย (Safety Behaviour) เช่น การปฏิบัติตามกฎระเบียบ การรายงานเหตุการณ์ไม่ปลอดภัย และการช่วยเตือนเพื่อนร่วมงานให้ปฏิบัติอย่างปลอดภัย ใช้มาตราส่วนประมาณค่าแบบลิเคิร์ต 5 ระดับ (Likert’s 5-Point Scale) ตั้งแต่ระดับ “น้อยที่สุด” ถึง “มากที่สุด”

ก่อนนำไปใช้จริง ผู้วิจัยได้ให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยคำนวณค่าดัชนีความตรงของเนื้อหา (CVI) ตามแนวทางของ Polit and Beck (2006) จากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างนำร่องจำนวน 30 คน เพื่อตรวจสอบความชัดเจนของภาษาและความเข้าใจในแต่ละข้อคำถาม จากนั้นตรวจสอบค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยสถิติสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach’s Alpha) พบว่าค่าความเชื่อมั่นรวมของแบบสอบถามเท่ากับ 0.89 แสดงว่าเครื่องมือมีความเชื่อมั่นในระดับสูง (Field, 2013)

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ พนักงานในโรงงานอุตสาหกรรมจังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งมีลักษณะงานเกี่ยวข้องกับการผลิตและการปฏิบัติงานในพื้นที่เสี่ยง ขนาดของกลุ่มตัวอย่างกำหนดจำนวน 130 คน โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) จากรายชื่อพนักงานที่ได้รับอนุญาตให้เข้าร่วมโครงการ โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกคือ เป็นพนักงานประจำที่มีอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปี มีประสบการณ์ทำงานอย่างน้อย 6 เดือน และยินยอมเข้าร่วมการตอบแบบสอบถามอย่างสมัครใจ (Saunders et al., 2019)

การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการโดยผู้วิจัยขออนุญาตจากผู้บริหารโรงงานเพื่อแจกแบบสอบถามแก่พนักงานที่สุ่มได้ จากนั้นอธิบายวัตถุประสงค์ของการวิจัยและขอความยินยอมก่อนการตอบแบบสอบถาม (Informed Consent) เพื่อรับรองว่าผู้เข้าร่วมเข้าใจสิทธิและ

สามารถถอนตัวได้ทุกเมื่อโดยไม่เสียสิทธิ์ใด ๆ แบบสอบถามเก็บด้วยตนเองในช่วงเวลาประมาณสองสัปดาห์ เพื่อให้ได้อัตราการตอบกลับที่สูงและข้อมูลที่สมบูรณ์ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้เข้าสู่กระบวนการตรวจสอบความถูกต้องก่อนวิเคราะห์ (Sekaran & Bougie, 2016)

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและระดับพฤติกรรมความปลอดภัย จากนั้นใช้สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) เพื่อตรวจสอบความแตกต่างของพฤติกรรมความปลอดภัยระหว่างกลุ่มประชากร เช่น การทดสอบ t-test สำหรับกลุ่มที่มีสองกลุ่ม (เช่น เพศชายและหญิง) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) สำหรับกลุ่มที่มีมากกว่าสองกลุ่ม (เช่น อายุ หรือประสบการณ์การทำงานต่างกัน) และทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้วยสถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient) เพื่อดูความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนครั้งของการฝึกอบรมกับระดับพฤติกรรมความปลอดภัย (Field, 2013) นอกจากนี้ยังใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลของตัวแปรอิสระ เช่น ทัศนคติ การฝึกอบรม และประสบการณ์การทำงาน ที่มีต่อพฤติกรรมการปฏิบัติงานด้านความปลอดภัย

เพื่อความถูกต้องของการวิเคราะห์ข้อมูล ได้ตรวจสอบสมมติฐานเบื้องต้นของการใช้สถิติ เช่น การแจกแจงปกติ (Normality) ด้วยการทดสอบ Shapiro–Wilk การตรวจสอบความเท่าเทียมของความแปรปรวน (Levene's Test) และตรวจสอบปัญหาการเกิดพหุสหสัมพันธ์ (Multicollinearity) ด้วยค่า VIF < 10 (Field, 2013) โปรแกรมที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ SPSS เวอร์ชันล่าสุด ซึ่งเหมาะสมกับงานวิจัยเชิงปริมาณทั่วไป

ทั้งนี้ การออกแบบวิจัยแบบสำรวจครั้งเดียวมีข้อจำกัดคือไม่สามารถสรุปความเป็นเหตุเป็นผลได้อย่างชัดเจนระหว่างโปรแกรมฝึกอบรมกับพฤติกรรมการปฏิบัติงาน แต่สามารถใช้เพื่ออธิบายแนวโน้ม ความสัมพันธ์ และความแตกต่างของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการปฏิบัติงานด้านความปลอดภัยได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (Creswell, 2014)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อวิเคราะห์ประสิทธิผลของโปรแกรมฝึกอบรมด้านความปลอดภัยต่อพฤติกรรมการปฏิบัติงานของพนักงาน ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า พฤติกรรมการปฏิบัติงานด้าน

ความปลอดภัยของพนักงานโดยรวมอยู่ในระดับสูง (ค่าเฉลี่ย = 4.16, S.D. = 0.48) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการปฏิบัติตามกฎระเบียบความปลอดภัย มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{x}$ = 4.32, S.D. = 0.52) ด้านการรายงานเหตุการณ์ไม่ปลอดภัย ($\bar{x}$ = 4.07, S.D. = 0.61) ด้านการเตือนและให้คำแนะนำเพื่อนร่วมงาน ($\bar{x}$ = 4.01, S.D. = 0.55) ข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าพนักงานมีความรู้และทักษะด้านความปลอดภัยที่ดี ซึ่งอาจเกิดจากการได้รับการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้ในการทำงานจริงได้อย่างเหมาะสม (Burke et al., 2006) นอกจากนี้ การอบรมยังช่วยเสริมสร้างทัศนคติที่ดีต่อการทำงานอย่างปลอดภัย และปลูกฝังวัฒนธรรมความปลอดภัยภายในองค์กร (Geller, 2005; Reason, 1997) ผลดังกล่าวสอดคล้องกับงานของ วิไลวรรณ วงษ์สุวรรณ (2563) ที่พบว่าพนักงานที่ผ่านการฝึกอบรมความปลอดภัยอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง มีแนวโน้มปฏิบัติตามมาตรการความปลอดภัยสูงกว่า และสามารถลดอัตราการเกิดอุบัติเหตุในการทำงานได้อย่างมีนัยสำคัญ

นอกจากนี้ การวิเคราะห์เชิงสถิติด้วยการถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression) พบว่าการฝึกอบรมด้านความปลอดภัย (β = .37, $p < .001$) และทัศนคติด้านความปลอดภัย (β = .41, $p < .001$) เป็นตัวแปรที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการปฏิบัติงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสามารถอธิบายความแปรปรวนของพฤติกรรมได้ถึงร้อยละ 52.3 (R^2 = 0.523) แสดงให้เห็นว่าโปรแกรมฝึกอบรมมีประสิทธิผลอย่างชัดเจนในการส่งเสริมพฤติกรรมการทำงานที่ปลอดภัยของพนักงาน การตีความผลในเชิงทฤษฎีสามารถอ้างอิงได้จาก ทฤษฎีการวางแผนพฤติกรรมของ Ajzen (1991) ซึ่งอธิบายว่า พฤติกรรมของบุคคลเกิดจากเจตคติ ความตั้งใจ และการรับรู้ความสามารถของตนเอง การฝึกอบรมจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเปลี่ยนแปลงความเชื่อและเพิ่มการรับรู้ความสามารถของพนักงาน ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมที่ปลอดภัยมากขึ้น

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรบุคคล เช่น เพศ อายุ และประสบการณ์การทำงาน กับพฤติกรรมการปฏิบัติงานด้านความปลอดภัย จากการวิเคราะห์ความแตกต่างด้วย t-test และ One-Way ANOVA พบว่า พนักงานเพศหญิงมีพฤติกรรมความปลอดภัยโดยรวมสูงกว่าเพศชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t = 2.43$, $p = .017$) พนักงานที่มีประสบการณ์การทำงานมากกว่า 5 ปี มีคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมความปลอดภัยสูงกว่ากลุ่มที่มีประสบการณ์น้อยกว่า 2 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($F = 5.29$, $p = .007$) ปัจจัยด้านอายุและระดับการศึกษาไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p > .05$) ผลดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า “ประสบการณ์การทำงาน” และ “เพศ” เป็นตัวแปรสำคัญที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม

ความปลอดภัย ซึ่งอาจอธิบายได้จาก ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ Bandura (1977) ที่กล่าวว่า พฤติกรรมของบุคคลเกิดจากการเรียนรู้ผ่านการสังเกตและเลียนแบบแบบอย่างในสภาพแวดล้อมการทำงาน โดยพนักงานที่มีประสบการณ์มากกว่าจะเรียนรู้จากสถานการณ์จริงและจากการสังเกตพฤติกรรมของผู้อื่นได้ดีกว่า ในด้านเพศ อธิบายได้ตามแนวคิดของ Ajzen (1991) ว่าผู้หญิงมักมีการประเมินความเสี่ยงและมีเจตคติที่ระมัดระวังมากกว่า จึงแสดงพฤติกรรมที่ปลอดภัยกว่าเพศชาย นอกจากนี้ยังอาจได้รับอิทธิพลจากลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมการทำงานที่แตกต่างกัน

ผลการวิเคราะห์ยังพบความสัมพันธ์เชิงบวกระดับปานกลางระหว่างความถี่ของการเข้ารับการฝึกอบรมและพฤติกรรมความปลอดภัย ($r = .46$, $p < .001$) รวมทั้งพบความสัมพันธ์เชิงบวกสูงระหว่างทัศนคติด้านความปลอดภัยและพฤติกรรมความปลอดภัย ($r = .68$, $p < .001$) แสดงให้เห็นว่าการฝึกอบรมที่มีคุณภาพและทัศนคติที่ดีของพนักงานมีบทบาทสำคัญในการยกระดับพฤติกรรมความปลอดภัย

สรุปผลตามวัตถุประสงค์โดยรวม โปรแกรมฝึกอบรมด้านความปลอดภัยมีประสิทธิผลสูงต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการทำงานของพนักงานให้ปลอดภัยยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในด้านการปฏิบัติตามกฎระเบียบและการรายงานเหตุการณ์ ตัวแปรส่วนบุคคล เช่น เพศ และประสบการณ์การทำงาน มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมความปลอดภัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเฉพาะพนักงานที่มีประสบการณ์มากกว่า 5 ปีจะมีพฤติกรรมที่รอบคอบและสอดคล้องกับมาตรการความปลอดภัยมากกว่า ด้านการฝึกอบรมและทัศนคติด้านความปลอดภัยมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการปฏิบัติงาน โดยสามารถคาดการณ์แนวโน้มพฤติกรรมได้ในระดับที่ดี

ดังนั้น ผลการวิจัยนี้ยืนยันว่า “โปรแกรมฝึกอบรมด้านความปลอดภัยเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับพฤติกรรมความปลอดภัยของพนักงาน” ทั้งในเชิงความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติจริง ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีพฤติกรรมมนุษย์และหลักการจัดการความปลอดภัยในสถานประกอบการอย่างเป็นระบบ

อภิปรายผล

ผลการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อวิเคราะห์ประสิทธิผลของโปรแกรมฝึกอบรมด้านความปลอดภัยต่อพฤติกรรมการปฏิบัติงานของพนักงาน และเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับพฤติกรรมด้านความปลอดภัยของพนักงานในโรงงานอุตสาหกรรมจังหวัด

สมุทรสาคร ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีการประกอบกิจการอุตสาหกรรมจำนวนมากและมีความเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุในที่ทำงาน

ผลการวิจัยพบว่า พนักงานมีพฤติกรรมการปฏิบัติงานด้านความปลอดภัยโดยรวมอยู่ในระดับสูง แสดงให้เห็นว่าโปรแกรมฝึกอบรมด้านความปลอดภัยที่องค์กรจัดขึ้นมีประสิทธิผลในการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ และการตระหนักถึงความสำคัญของความปลอดภัยในการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Burke et al. (2006) ที่ระบุว่าการฝึกอบรมด้านความปลอดภัยที่ออกแบบตามหลักพฤติกรรมศาสตร์และเน้นการมีส่วนร่วมของผู้เข้ารับการอบรมสามารถลดอุบัติเหตุและเพิ่มการปฏิบัติตามมาตรฐานความปลอดภัยได้อย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ ผลการศึกษายังสอดคล้องกับแนวคิดของ Geller (2005) ที่เสนอทฤษฎี Behavior-Based Safety (BBS) ว่าการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านความปลอดภัยของพนักงานต้องอาศัยการฝึกอบรมที่มุ่งเน้นการเสริมแรงทางบวก (Positive Reinforcement) การให้ข้อเสนอแนะ (Feedback) และการมีส่วนร่วมของพนักงานในการสร้างวัฒนธรรมความปลอดภัยภายในองค์กร การฝึกอบรมที่เน้นให้พนักงานเข้าใจผลของพฤติกรรมตนเองต่อความปลอดภัยของเพื่อนร่วมงานจึงเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาพฤติกรรมที่ปลอดภัย

จากผลการวิเคราะห์พบว่า พฤติกรรมด้านการปฏิบัติตามกฎระเบียบความปลอดภัยมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด สะท้อนให้เห็นถึงความตระหนักและการยอมรับในมาตรฐานความปลอดภัยขององค์กร ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎี Planned Behavior ของ Ajzen (1991) ที่ระบุว่าพฤติกรรมเกิดจากเจตคติและความตั้งใจในการกระทำ เมื่อบุคคลมีเจตคติที่ดีต่อการปฏิบัติตามกฎระเบียบ ย่อมแสดงพฤติกรรมที่สอดคล้องกับความเชื่อและความตั้งใจนั้น ในส่วนของการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรบุคคลกับพฤติกรรมด้านความปลอดภัย พบว่าพนักงานเพศหญิงมีพฤติกรรมการทำงานที่ปลอดภัยสูงกว่าเพศชายอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Neal & Griffin (2006) ที่ระบุว่าผู้หญิงมักมีการประเมินความเสี่ยงและความรอบคอบสูงกว่าเพศชาย จึงมีแนวโน้มปฏิบัติตามมาตรการความปลอดภัยมากกว่า ในขณะที่พนักงานที่มีประสบการณ์การทำงานมากกว่ามีระดับพฤติกรรมความปลอดภัยสูงกว่าอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสามารถอธิบายได้จากทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ Bandura (1977) ที่ว่า บุคคลสามารถเรียนรู้พฤติกรรมจากการสังเกตแบบอย่างหรือประสบการณ์ในสถานการณ์จริงได้ ดังนั้นพนักงานที่มีประสบการณ์มากย่อมเรียนรู้วิธีหลีกเลี่ยงอันตรายและปรับตัวต่อสภาพแวดล้อมการทำงานได้ดีกว่า

ผลการวิจัยยังพบว่าการฝึกอบรมและทัศนคติด้านความปลอดภัยมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการทำงาน ซึ่งยืนยันแนวคิดของ Reason (1997) ที่กล่าวว่าวัฒนธรรมความ

ปลอดภัย (Safety Culture) เป็นปัจจัยพื้นฐานที่กำหนดระดับความปลอดภัยขององค์กร เมื่อองค์กรส่งเสริมให้พนักงานเห็นความสำคัญของความปลอดภัยและเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมฝึกอบรม จะช่วยสร้างแรงจูงใจภายในและพฤติกรรมการทำงานที่ปลอดภัยอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ ผลการศึกษายังชี้ให้เห็นว่าการฝึกอบรมที่มีการสื่อสารที่ชัดเจนและใช้เทคนิคการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning) ช่วยเพิ่มความเข้าใจและการจดจำของพนักงานมากกว่าการบรรยายเพียงอย่างเดียว สอดคล้องกับงานของ Moon (2024) ที่พบว่าการใช้รูปแบบการฝึกอบรมเชิงโต้ตอบและการจำลองสถานการณ์สามารถเพิ่มพฤติกรรมเชิงบวกด้านความปลอดภัยและลดพฤติกรรมเสี่ยงได้จริง

โดยสรุป การอภิปรายผลจากการวิจัยครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า โปรแกรมฝึกอบรมด้านความปลอดภัยมีประสิทธิผลสูงในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของพนักงานให้ปลอดภัยยิ่งขึ้น ทั้งในด้านความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติจริง ซึ่งสามารถอธิบายได้ด้วยทฤษฎีทางพฤติกรรมศาสตร์และการเรียนรู้ทางสังคม การฝึกอบรมที่มีคุณภาพและต่อเนื่องควรถูกพัฒนาให้เป็นส่วนหนึ่งของนโยบายการบริหารทรัพยากรมนุษย์ขององค์กร เพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมความปลอดภัยอย่างยั่งยืนและลดความสูญเสียจากอุบัติเหตุในการทำงาน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) วิเคราะห์ประสิทธิผลของโปรแกรมฝึกอบรมด้านความปลอดภัยต่อพฤติกรรมการปฏิบัติงานของพนักงาน และ (2) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ และประสบการณ์การทำงาน กับพฤติกรรมการปฏิบัติงานด้านความปลอดภัย ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้ ผลการวิจัยพบว่า โปรแกรมฝึกอบรมด้านความปลอดภัยมีประสิทธิผลในระดับสูง โดยพนักงานมีการพัฒนาในด้านความรู้ ความเข้าใจ และพฤติกรรมการปฏิบัติงานที่ปลอดภัยมากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ หลังจากเข้าร่วมการอบรม พนักงานมีแนวโน้มปฏิบัติตามมาตรการความปลอดภัย เช่น การสวมใส่อุปกรณ์ป้องกัน การตรวจสอบสภาพเครื่องมือก่อนใช้งาน และการรายงานเหตุการณ์ไม่ปลอดภัยได้อย่างถูกต้องและสม่ำเสมอมากขึ้น แสดงให้เห็นว่าโปรแกรมสามารถส่งเสริมจิตสำนึกด้านความปลอดภัยและสร้างวัฒนธรรมการทำงานที่ปลอดภัยในองค์กรได้อย่างมีประสิทธิผล นอกจากนี้ ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรบุคคลกับพฤติกรรมการปฏิบัติงานด้านความปลอดภัย พบว่า อายุและประสบการณ์การทำงานมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการ

ปฏิบัติงานด้านความปลอดภัย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยพนักงานที่มีอายุมากและมีประสบการณ์สูงมักมีความระมัดระวังและปฏิบัติตามกฎระเบียบด้านความปลอดภัยได้ดีกว่าพนักงานรุ่นใหม่ ในขณะที่ เพศไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมด้านความปลอดภัยไม่ได้ขึ้นอยู่กับเพศ แต่ขึ้นอยู่กับประสบการณ์และความตระหนักรู้ในงานมากกว่า **ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและการบริหารจัดการ** 1. องค์กรควรกำหนดนโยบายด้านความปลอดภัยเป็นวาระหลัก โดยบูรณาการอยู่ในทุกขั้นตอนของการดำเนินงาน เช่น การกำหนด KPI ด้านความปลอดภัย และการให้รางวัลแก่หน่วยงานที่ไม่มีอุบัติเหตุ 2. จัดอบรมอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ ควรมีการจัดอบรมซ้ำอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง และมีการทดสอบความเข้าใจหลังการอบรม เพื่อให้พนักงานปรับปรุงพฤติกรรมอย่างต่อเนื่อง 3. สร้างระบบติดตามผลหลังการอบรม โดยให้หัวหน้างานเป็นผู้ประเมินพฤติกรรมการทำงานจริงของพนักงาน เพื่อวัดการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการอบรม **ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ (Practical Recommendations)** 1. พัฒนา “คู่มือพฤติกรรมความปลอดภัย” ฉบับย่อ แจกให้พนักงานทุกคน เพื่อให้สามารถทบทวนแนวทางการปฏิบัติที่ถูกต้องได้ทุกเมื่อ 2. ใช้เทคโนโลยีช่วยเสริมการเรียนรู้ เช่น การอบรมผ่านระบบ e-Learning หรือการใช้วิดีโอจำลองสถานการณ์อุบัติเหตุ เพื่อให้การเรียนรู้เข้าใจง่ายและเข้าถึงได้ทุกที่ 3. กำหนดระบบพี่เลี้ยงด้านความปลอดภัย (Safety Mentor) โดยให้พนักงานที่มีประสบการณ์คอยให้คำปรึกษาและติดตามพฤติกรรมของพนักงานใหม่ในช่วงทดลองงาน 4. จัดกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมความปลอดภัยอย่างต่อเนื่อง เช่น วันความปลอดภัย การประกวดแนวคิดลดอุบัติเหตุ หรือกิจกรรมรณรงค์ “Zero Accident” เพื่อกระตุ้นให้พนักงานตระหนักและมีส่วนร่วม 5. จัดให้มีช่องทางรายงานเหตุการณ์ไม่ปลอดภัยแบบไม่เปิดเผยชื่อ (Anonymous Reporting System) เพื่อส่งเสริมให้พนักงานกล้ารายงานปัญหาโดยไม่กลัวผลกระทบ 6. ติดตั้งสื่อประชาสัมพันธ์ภายในโรงงานหรือสำนักงาน เช่น ป้ายเตือน จุดตรวจสอบความปลอดภัย และบอร์ดแสดงสถิติอุบัติเหตุ เพื่อสร้างแรงจูงใจและเตือนสติในชีวิตประจำวัน โดยสรุป การวิจัยครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า การฝึกอบรมด้านความปลอดภัยเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยพัฒนาพฤติกรรมการทำงานอย่างยั่งยืน การเสริมสร้างความตระหนักรู้ควบคู่กับการติดตามผลอย่างเป็นระบบ จะช่วยให้พนักงานทุกระดับมีส่วนร่วมในการสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่ปลอดภัย ลดอุบัติเหตุ และเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานขององค์กรในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

วิไลวรรณ วงษ์สุวรรณ. (2563). ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมความปลอดภัยของพนักงานในโรงงานอุตสาหกรรมภาคตะวันออก. *วารสารการบริหารและพัฒนาอุตสาหกรรม*, 12(1), 45–59.

Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes,* 50(2), 179–211.

Bandura, A. (1977). *Social Learning Theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.

Burke, M. J., Sarpy, S. A., Smith-Crowe, K., Chan-Serafin, S., Salvador, R. O., & Islam, G. (2006). Relative effectiveness of worker safety and health training methods. *American Journal of Industrial Medicine, 49*(3), 199–210.

Burke, M. J., Sarpy, S. A., Smith-Crowe, K., Chan-Serafin, S., Salvador, R., & Islam, G. (2006). Relative effectiveness of worker safety and health training methods. *American Journal of Public Health, 96*(2), 315–324.

Burke, M. J., Sarpy, S. A., Smith-Crowe, K., Chan-Serafin, S., Salvador, R., & Islam, G. (2006). Relative effectiveness of worker safety and health training methods. *American Journal of Public Health,* 96(2), 315–324.

Creswell, J. W. (2014). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (4th ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

Field, A. (2013). *Discovering statistics using IBM SPSS statistics* (4th ed.). London: Sage.

Geller, E. S. (1999). *The psychology of safety: How to improve behaviors and attitudes on the job.* Boca Raton, FL: CRC Press.

_____. (1999). Behavior-based safety: A fundamental principle of behavior analysis. *Journal of Organizational Behavior Management,* 19(1), 3–24.

_____. (2001). *The psychology of safety handbook*. CRC Press.

_____. (2005). Behavior-based safety and occupational risk management. *Behavior Modification, 29*(3), 539–561.

_____. (2005). *The behavior-based safety process: Managing involvement for an injury-free culture*. CRC Press.

_____. (2006). *People-based safety: The psychology of behavior-based safety*. CRC Press.

_____. (2016). Creating a safety culture: The role of leadership. *Journal of Safety Research,* 58, 1–9.

_____. (2019). Technology-based safety training: Enhancing safety through innovation. *Safety Science,* 113, 1–9.

_____. (2021). Evaluating safety training effectiveness: A comprehensive approach. *Safety Science,* 134, 1–9.

_____. (2023). Effective safety training: Designing programs that work. *Safety Science,* 145, 1–9.

Moon, K. (2024). Effect of a safety leadership training including coaching on safety behavior and climate. *Safety Science, 147*, 105578.

Olokede, B. A. (2024). Impact of personnel safety training on employee safety performance behavior in manufacturing workplaces. *Migration Letters, 17*(1), 112–125. https://doi.org/10.33182/ml.v17i1.11282

Polit, D. F., & Beck, C. T. (2006). The content validity index: Are you sure you know what's being reported? *Research in Nursing & Health, 29*(5), 489–497.

Reason, J. (1997). *Managing the risks of organizational accidents*. Ashgate.

Saunders, M., Lewis, P., & Thornhill, A. (2019). *Research methods for business students* (8th ed.). Pearson Education.

Sekaran, U., & Bougie, R. (2016). *Research methods for business: A skill-building approach* (7th ed.). Wiley.

อริยสัจ 4 กับการสร้างกรอบการตัดสินใจเชิงปัญญาในการบริหารองค์กรยุค AI*

THE FOUR NOBLE TRUTHS AND THE CREATION OF A FRAMEWORK FOR WISE DECISION-MAKING IN ORGANIZATIONAL MANAGEMENT IN THE AI ERA

สมพงษ์ แซ่ท้อ[1], พัสกร อุ่นกาศ[2], สมชาย มะรินทร์[3], ประวิทย์ เอกเจริญสุข[4] และ วชิรญาณ์ รักบิดา[5]

Somphong Saethor[1], Phatsakorn Unkad[2], Somchai Marin[3], Prawit Ekcharoensuk[4] and Vachiraya Rakbida[5]

[1-5]วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

[1-5]Chiang Rai Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author's Email: chaophraya.jc@gmail.com

วันที่รับบทความ : 29 ตุลาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 3 พฤศจิกายน 2568; วันตอบรับบทความ : 5 พฤศจิกายน 2568

Received 29 October 2025; Revised 3 November 2025; Accepted 5 November 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนอ Ariya-Wise Decision Framework หรือกรอบการตัดสินใจเชิงปัญญาด้วยอริยสัจ ซึ่งเป็นแนวคิดเชิงบูรณาการเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจอย่างยั่งยืนในองค์กรยุคปัญญาประดิษฐ์ แม้ AI จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและความแม่นยำในการประมวลผลข้อมูลต่างๆ แต่สิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือต้องผสานเข้ากับปัญญาเชิงคุณธรรมด้วย เพื่อให้การบริหารและการตัดสินใจมีความรอบคอบ สอดคล้องกับหลักจริยธรรมและบริบททางสังคม กรอบแนวคิดนี้จึงอิงหลักการของหลักอริยสัจ 4 ในการแก้ไขปัญหาต่างๆอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การวิเคราะห์ปัญหา (ทุกข์) การค้นหาสาเหตุเชิงลึก (สมุทัย) การกำหนดเป้าหมายที่ตั้งอยู่บน

Citation:

* สมพงษ์ แซ่ท้อ, พัสกร อุ่นกาศ, สมชาย มะรินทร์, ประวิทย์ เอกเจริญสุข และ วชิรญาณ์ รักบิดา. (2568). อริยสัจ 4 กับการสร้างกรอบการตัดสินใจเชิงปัญญาในการบริหารองค์กรยุค AI. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(6), 612-628.

Somphong Saethor, Phatsakorn Unkad, Somchai Marin, Prawit Ekcharoensuk and Vachiraya Rakbida. (2025). The Four Noble Truths And The Creation Of A Framework For Wise Decision-Making In Organizational Management In The Ai Era. Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(6), 612-628.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

คุณธรรม (นิโรธ) และการวางแผนพร้อมลงมือปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง (มรรค) โดยใช้ การคิดเชิงวิพากษ์ เป็นเครื่องมือหลักในการวิเคราะห์และกลั่นกรองข้อมูลต่าง ๆ เพื่อลดอคติและยืนยันความเที่ยงตรงในการสร้างและใช้งานระบบ AI การประยุกต์ใช้กรอบนี้ช่วยให้องค์กรสามารถจัดการความท้าทายในยุค AI ได้อย่างมีสติ ตั้งแต่การตระหนักรู้และกำหนดเป้าหมายชัดเจน การสร้างฐานข้อมูลที่เชื่อถือได้ ไปจนถึงการพัฒนาและประเมินผลระบบ AI ในทั้งมิติประสิทธิภาพและจริยธรรม ด้วยการผสานด้วยปัญญาเชิงข้อมูล (AI) และ ปัญญาเชิงคุณธรรม (อริยสัจ 4) องค์กรจึงสามารถตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ได้อย่างรอบด้าน มีเหตุผล รับผิดชอบ และบรรลุการเติบโตอย่างยั่งยืนในสภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

คำสำคัญ: อริยสัจ 4, การตัดสินใจเชิงปัญญา, บริหารองค์กร, AI

Abstract

This article presents the Ariya-Wise Decision Framework, an integrated approach for supporting sustainable decision-making in organizations in the era of artificial intelligence (AI). While AI can enhance efficiency and accuracy in processing various types of data, it is equally important to combine it with ethical wisdom to ensure that management and decisions are careful, ethical, and socially responsible. This framework is based on the Four Noble Truths for systematic problem-solving: analyzing problems (Dukkha), identifying root causes (Samudaya), setting virtue-based goals (Nirodha), and planning and implementing actions continuously (Magga). Critical thinking is used as the main tool to analyze and filter information, reduce bias, and ensure accuracy in the development and use of AI systems. Applying this framework helps organizations manage challenges in the AI era with awareness, from clearly defining goals and building reliable data to developing and evaluating AI systems in terms of both performance and ethics. By combining data-driven intelligence (AI) and ethical wisdom (Four Noble Truths), organizations can make well-rounded, rational, and responsible strategic decisions and achieve sustainable growth in a rapidly changing environment.

Keyword: Four Noble Truths, Wise Decision-Making,Organizational Management, AI

บทนำ

ปัจจุบันองค์กรทั่วโลกกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง โดยเฉพาะการนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) เข้ามามีบทบาทสำคัญในกระบวนการตัดสินใจ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงกลยุทธ์ การบริหารทรัพยากรบุคคล และการปรับปรุงประสิทธิภาพการดำเนินงาน การใช้ AI ช่วยให้องค์กรสามารถประมวลผลข้อมูลจำนวนมหาศาลได้อย่างรวดเร็ว ลดความผิดพลาด และเพิ่มความแม่นยำในการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ อย่างไรก็ตาม ความสามารถทางเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอที่จะสร้างการตัดสินใจที่มีคุณค่าและยั่งยืนได้ การตัดสินใจที่ขาดคุณธรรม ปัญญา และความเข้าใจในบริบททางสังคมและจริยธรรม อาจนำไปสู่ความเสี่ยงหรือผลลัพธ์ที่ไม่พึงประสงค์ต่อองค์กรและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

ในบริบทนี้ การประยุกต์หลักปรัชญาและหลักธรรมทางพุทธศาสนา โดยเฉพาะอริยสัจ 4 อาจเป็นกรอบแนวคิดที่ช่วยให้องค์กรสามารถสร้างการตัดสินใจเชิงปัญญาได้อย่างสมดุลและยั่งยืน อริยสัจ 4 ซึ่งประกอบด้วย ทุกข์ (Dukkha) สมุทัย (Samudaya) นิโรธ (Nirodha) และมรรค (Magga) ซึ่งเป็นหลักธรรมที่สามารถตีความและปรับใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ปัญหา กำหนดเป้าหมาย และวางแผนการดำเนินการอย่างมีสติและมีเหตุผล การประยุกต์หลักอริยสัจ 4 ในบริบทการบริหารยุค AI ไม่เพียงช่วยให้องค์กรสามารถระบุปัญหาและสาเหตุของปัญหาได้อย่างชัดเจน แต่ยังสนับสนุนการกำหนดผลลัพธ์ที่ต้องการและแนวทางการปฏิบัติที่สอดคล้องกับคุณธรรมและความยั่งยืนในการบริหารจัดการองค์กรได้

การตัดสินใจเชิงปัญญา (Wise Decision-Making) ในองค์การยุค AI จำเป็นต้องอาศัยทั้ง ข้อมูลเชิงเทคโนโลยี และ คุณค่าเชิงจริยธรรม เพื่อให้เกิดการบริหารที่มีความสมดุล การใช้ AI เป็นเครื่องมือสนับสนุนการตัดสินใจช่วยให้ผู้บริหารสามารถประมวลผลข้อมูลจำนวนมหาศาล วิเคราะห์แนวโน้ม และคาดการณ์ผลกระทบได้อย่างรวดเร็ว แต่ AI เองไม่สามารถพิจารณาเรื่องคุณธรรม ความสมดุลของผลประโยชน์ และความสอดคล้องกับบริบททางสังคมได้ ดังนั้น การสร้างกรอบการตัดสินใจเชิงปัญญาที่ผสาน อริยสัจ 4 เข้ากับการใช้ AI จึงมีความสำคัญเพื่อให้การตัดสินใจ มีประสิทธิภาพ มีเหตุผล และมีคุณธรรม

กรอบแนวคิดตามหลักอริยสัจ 4 สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการตัดสินใจเชิงปัญญาได้อย่างเป็นระบบ โดยเริ่มจาก การระบุปัญหา (ทุกข์) วิเคราะห์สาเหตุและปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหา (สมุทัย) กำหนดผลลัพธ์ที่พึงประสงค์และแนวทางการบรรเทาปัญหา (นิโรธ) และลงมือปฏิบัติด้วยขั้นตอนและมาตรการที่สอดคล้องกับเป้าหมายและคุณธรรม (มรรค) การประยุกต์กรอบนี้ช่วยให้องค์กรสามารถเชื่อมโยง ข้อมูลเชิงเทคโนโลยี และ คุณค่าเชิงจริยธรรมอย่างเป็นระบบและสมดุล อีกทั้งยังส่งเสริมให้ผู้บริหารและสมาชิกองค์กรมี ความตระหนักรู้ ความรับผิดชอบ และความยั่งยืนในการตัดสินใจ

บทความนี้จึงมุ่งเน้นการวิเคราะห์แนวคิดและการประยุกต์ใช้ อริยสัจ 4 เป็นกรอบการตัดสินใจเชิงปัญญาในองค์การยุค AI โดยพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่าง เทคโนโลยีสมัยใหม่และหลักธรรมทางพุทธศาสนา เพื่อเสนอแนวทางการบริหารที่ไม่เพียงเน้นประสิทธิภาพเท่านั้น แต่ยังคงคุณค่าเชิงคุณธรรมและความยั่งยืน เป็นการสร้างสมดุลระหว่างมนุษย์ เทคโนโลยี และคุณธรรมในการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ขององค์การ ฉะนั้น การนำอริยสัจ 4 มาประยุกต์ใช้ในการสร้างกรอบการตัดสินใจเชิงปัญญาในยุค AI เป็นแนวทางที่สามารถช่วยให้องค์กรบริหารจัดการอย่างมีสติ มีเหตุผล และมีคุณธรรม การผสมผสานระหว่าง ปัญญาเชิงข้อมูล (AI) และ ปัญญาเชิงคุณธรรม (อริยสัจ 4) จะช่วยให้องค์กรสามารถตัดสินใจได้อย่างรอบคอบ สร้างความยั่งยืนและเสริมสร้างศักยภาพในการปรับตัวและแข่งขันในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

หลักอริยสัจ 4

อริยสัจ 4 เป็นหลักธรรมที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในพระพุทธศาสนา และถือเป็นหัวใจหลักที่ชาวพุทธยึดถือปฏิบัติเพื่อใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ทั้งในชีวิตประจำวันและในสังคมโดยรวม หลักอริยสัจ 4 มีลักษณะเป็นเหตุเป็นผล สามารถประยุกต์ใช้เป็นกรอบแนวคิดสำหรับการวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาได้อย่างเป็นระบบและสอดคล้องกับความเป็นจริง ตัวอย่างเช่น ตัณหาหรือความปรารถนาของมนุษย์ชี้ให้เห็นว่า การแสวงหาสิ่งต่างๆ อย่างไม่สิ้นสุดย่อมนำมาซึ่งความทุกข์ ดังนั้น หลักอริยสัจ 4 จึงให้ข้อเสนอแนะสำคัญเกี่ยวกับการเข้าใจทุกข์และแนวทางการดับทุกข์ ในเชิงการบริหารจัดการ สามารถตีความหลักอริยสัจ 4 เป็นการวิเคราะห์สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นภายในองค์กรอย่างรอบด้าน พร้อมทั้งกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาอย่างถูกต้องและเหมาะสม

ดังนั้น หลักอริยสัจ 4 ไม่เพียงแต่เป็นหลักธรรมทางศีลธรรมเท่านั้น แต่ยังเป็นกรอบแนวคิดเชิงปัญญาที่สามารถช่วยให้ผู้บริหารและบุคลากรภายในองค์กรสามารถวิเคราะห์ปัญหา วางแผน และตัดสินใจได้อย่างรอบคอบ ลดความเสี่ยงจากการตัดสินใจที่ไม่สอดคล้องกับข้อเท็จจริง และสร้างแนวทางแก้ไขที่มีประสิทธิภาพ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2551) ซึ่งหลักการของอริยสัจ 4 มีดังนี้

1. ทุกข์ คือ แสดงว่า สิ่งที่ปรุงแต่งทั้งปวงเป็นทุกข์ นี้คือ บอกตรงๆว่าสิ่งทั้งปวงเป็นอะไรนั่นเอง สิ่งทั้งปวงเป็นที่ตั้งแห่งความทุกข์ใจ แต่คนทั้งหลายไม่รู้ไม่เห็นว่าสิ่งทั้งปวงเป็นความทุกข์จึงได้มีความอยากในสิ่งเหล่านั้น ถ้ารู้ว่ามันเป็นความทุกข์ ไม่น่าอยาก และไม่น่ายึดถือ ไม่น่าผูกพันตัวเองเข้ากับสิ่งใดแล้ว เขาก็คงจะไม่ไปอยาก ซึ่งตัวทุกข์นั้นเอง หมายถึง ขันธ์ 5

2. สมุทัย การเกิดขึ้นหรือสาเหตุแห่งทุกข์ คือ แสดงว่าความอยากด้วยอวิชชา (ความไม่รู้) นั้นเป็นต้นเหตุของความทุกข์ คนทั้งหลายก็ยังไม่รู้ ไม่เห็น ไม่เข้าใจว่าความอยากนี้แหละเป็นตัวต้นเหตุของความทุกข์ใจจึงได้พากันอยากนั่นอยากนี้ร้อยแปดพันประการ เพราะไม่รู้ว่าความอยากด้วยอวิชชา (ความไม่รู้) นั้นคืออะไร

3. นิโรธ (ความดับทุกข์) คือ แสดงว่านิโรธ หรือนิพพาน คือการดับความอยากเสียได้สิ้นเชิง เป็นความไม่มีทุกข์ คนทั้งหลายยิ่งไม่รู้จักกันใหญ่ทั้งๆ ที่เป็นสิ่งที่อาจบรรลุถึงได้ในที่ทั่วๆไป คือ พบได้ตรงที่ความอยากมันดับลงไปนั่นเอง นี่คือไม่รู้ว่าอะไรเป็นอะไร จึงไม่มีใครปรารถนาที่จะดับความอยาก ไม่ปรารถนานิพพาน เพราะไม่รู้ว่าอะไรคือนิพพาน

4. มรรค (ทางที่นำไปสู่ความดับทุกข์) คือ วิธีดับความอยากนั้นๆ เสีย ไม่มีผู้ใดเข้าใจว่าการทำอย่างนี้เป็นวิธีดับความอยากไม่มีใครสนใจเรื่องอริยมรรคอันมีองค์ 8 ประการซึ่งดับความอยากเสียได้ ไม่รู้จักอะไรเป็นที่พึ่งแก่ตนเอง อะไรควรขวนขวายอย่างยิ่ง จึงไม่สนใจกับเรื่องอริยมรรคของพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นสิ่งที่เลิศประเสริฐที่สุดในบรรดาวิชาความรู้ของมนุษย์เราในโลกนี้ นี่แหละ คือการไม่รู้อะไรเป็นอะไรอย่างน่าหวาดเสียว

สรุป อริยสัจ 4 เป็นหลักธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนาและเป็นหัวใจของการปฏิบัติสำหรับชาวพุทธ เพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดในการแก้ไขปัญหาทั้งในชีวิตประจำวันและในสังคม หลักอริยสัจ 4 มีลักษณะเป็นเหตุเป็นผล สามารถประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์และจัดการปัญหาอย่างเป็นระบบและสอดคล้องกับความเป็นจริง ในเชิงการบริหารจัดการ อริยสัจ 4 สามารถช่วยให้ผู้บริหารและบุคลากรเข้าใจปัญหา กำหนดแนวทางแก้ไขอย่างถูกต้อง ลดความเสี่ยงจากการตัดสินใจที่ไม่สอดคล้องกับข้อเท็จจริง และสร้างแนวทางแก้ไขที่มีประสิทธิภาพตามที่

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) อธิบาย อริยสัจ 4 ประกอบด้วย ทุกข์ คือ การตระหนักว่าสิ่งทั้งปวงเป็นทุกข์ สมุทัย คือ การเข้าใจสาเหตุแห่งทุกข์ นิโรธ คือ การดับทุกข์โดยการดับความอยากและสิ่งที่ก่อทุกข์ และ มรรค คือ แนวทางปฏิบัติที่จะนำไปสู่การดับทุกข์ จากแนวคิดดังกล่าว อริยสัจ 4 ไม่เพียงแต่เป็นกรอบคิดในการวิเคราะห์ปัญหาเท่านั้น แต่ยังสามารถต่อยอดเป็นกรอบสำหรับการสร้าง กระบวนการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 ซึ่งจะเป็นประเด็นสำคัญในการศึกษาต่อไป

การจัดกระบวนการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4

การจัดกระบวนการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 เป็นแนวทางการเรียนรู้เชิงพุทธที่มุ่งให้ผู้เรียนเข้าใจปัญหา ค้นหาสาเหตุ วางแนวทางแก้ไข และลงมือปฏิบัติจนเกิดปัญญาอย่างแท้จริง (สาโรช บัวศรี, 2526) ซึ่งขั้นตอนของอริยสัจ 4 มีดังนี้

1) ทุกข์ ชีวิตนี้เป็นความทุกข์อย่างยิ่ง (ดังนั้น ปัญญาของเราก็คือทำอย่างไรจะได้พ้นทุกข์) คือ ขั้นตอนของการ การวิเคราะห์ปัญหา (ทุกข์) ให้เห็นปัญหาหรือความทุกข์ที่เกิดขึ้น สังเกตและยอมรับว่า “มีปัญหา” จริง ซึ่งจะเป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลง

2) สมุทัย สาเหตุใหญ่ที่ทำให้เกิดทุกข์ ได้แก่ ตัณหา (ดังนั้น เพื่อหาทางกำจัดตัณหาเสียได้ ทุกข์ก็คงจะหมดไป วิธีการที่อาจทดลองเพื่อกำจัดตัณหาอาจมีดังนี้ การอดอาหาร การนั่งสมาธิ การเข้าใจสิ่งที่ถูกต้อง) คือ ขั้นตอนของการหาสาเหตุของปัญหา (สมุทัย) วิเคราะห์อย่างมีเหตุผลว่า ปัญหานั้นเกิดจากอะไร ซึ่งอาจเกิดจากพฤติกรรม ความเชื่อ ความคิด หรือปัจจัยภายนอก ซึ่งการเข้าใจสาเหตุอย่างลึกซึ้งทำให้สามารถแก้ได้ตรงจุด

3) นิโรธ การดับทุกข์ (ในการให้ได้มาซึ่งสภาวะนี้ จำต้องดำเนินการต่าง ๆ เพื่อให้ทุกข์ดับไป หรือเพื่อจะได้พ้นทุกข์ จึงทำการอดอาหาร เพื่อให้เห็นว่า การทำทุกรกิริยาไม่อาจพ้นทุกข์ได้ก็ลองทำอย่างอื่นออกไปอีก คือ ขั้นตอนของการตั้งเป้าหมายหรือสภาพที่ต้องการ (นิโรธ) ตั้งเป้าว่าจะแก้ไขปัญหาแล้วจะได้ผลลัพธ์อย่างไร คือเป็นการวาดภาพ “ชีวิตที่ดีขึ้น” เมื่อไม่มีปัญหานั้น ซึ่งจะเป็นแรงบันดาลใจในการเปลี่ยนแปลง และ

4) มรรค จากการปฏิบัติต่าง ๆ ด้วยตนเองแล้ว ตกลงสรุปผลได้ว่า วิธีการที่จะพ้นทุกข์ได้นั้นมีทางเดียว คือ ทางที่เรียกว่า “มรรคแปด” นั่นเอง คือขั้นตอน การวางแผนและลงมือแก้ไขปัญหา (มรรค) เป็นการวางแนวทางปฏิบัติ วิธีการ หรือแผนการเพื่อไปให้ถึงเป้าหมา

สรุป อริยสัจ 4 ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนสำคัญที่สามารถประยุกต์ใช้เป็นกรอบแนวคิดสำหรับการเรียนรู้และการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ ดังนี้ ทุกข์ เป็นขั้นตอนของการวิเคราะห์

ปัญหา โดยเน้นการสังเกตและยอมรับข้อเท็จจริงว่ามีปัญหาหรือความทุกข์เกิดขึ้นจริง การตระหนักถึงปัญหาอย่างชัดเจนถือเป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาตนเอง สมุทัย เป็นขั้นตอนของการระบุและวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาอย่างมีเหตุผล ซึ่งอาจมาจากพฤติกรรม ความคิด ความเชื่อ หรือปัจจัยภายนอก การเข้าใจสาเหตุอย่างลึกซึ้งช่วยให้สามารถกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาได้อย่างตรงจุดและมีประสิทธิภาพ นิโรธ เป็นขั้นตอนของการกำหนดเป้าหมายหรือสภาพที่ต้องการ โดยมุ่งผลลัพธ์ที่ดีขึ้นเมื่อปัญหาสิ้นสุด การตั้งเป้าหมายที่ชัดเจนช่วยสร้างแรงจูงใจและเป็นแนวทางในการดำเนินการแก้ไขปัญหาที่ถูกต้องได้ และมรรค เป็นขั้นตอนของการวางแผนและลงมือปฏิบัติอย่างเป็นระบบ เพื่อบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ รวมถึงการกำหนดแนวทาง วิธีการ และแผนการดำเนินงานอย่างเป็นขั้นตอนและรอบคอบ ซึ่งจากกรอบแนวคิดของอริยสัจ 4 ดังกล่าวสามารถต่อยอดไปสู่การพัฒนา กระบวนการตัดสินใจเชิงปัญญา (Wise Decision-Making) ซึ่งเป็นการตัดสินใจที่มีเหตุผล รอบคอบ และสอดคล้องกับหลักคุณธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของ การตัดสินใจเชิงจริยธรรมในระบบปัญญาประดิษฐ์ (Ethical AI Decision-Making) ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยความเข้าใจในสภาพปัญหา การวิเคราะห์สาเหตุ การกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน และการเลือกแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ถูกต้องยุติธรรม และเป็นประโยชน์สูงสุด

การตัดสินใจเชิงปัญญา

ยุคที่สังคมเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและซับซ้อน การตัดสินใจไม่ได้เป็นเพียงการเลือกทางใดทางหนึ่งโดยอาศัยความรู้สึกหรือผลประโยชน์เฉพาะหน้าเท่านั้น หากแต่เป็นกระบวนการที่ต้องตั้งอยู่บนความรอบคอบ ความเข้าใจบริบท และการพิจารณาผลกระทบในระยะยาว “การตัดสินใจเชิงปัญญา” จึงสามารถนิยามได้ว่าเป็นกระบวนการตัดสินใจที่ผสานเหตุผล คุณธรรม และวิจารณญาณอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ได้มาซึ่งทางเลือกที่เหมาะสม ถูกต้อง และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวม และการตัดสินใจเชิงปัญญายังมีความสำคัญอย่างยิ่งในบริบทของยุคดิจิทัล ซึ่งเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทอย่างกว้างขวางต่อการดำเนินชีวิตและการบริหารจัดการในทุกระดับ ลักษณะของสถานการณ์ในยุคดังกล่าวมักมีความซับซ้อน ประกอบด้วยข้อมูลจำนวนมาก และเกี่ยวข้องกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลากหลายฝ่าย ผู้ตัดสินใจจึงจำเป็นต้องมีความสามารถในการมองภาพรวม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกอย่างเป็นระบบ และพิจารณาผลลัพธ์ในมิติต่าง ๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และจริยธรรม การขาดกระบวนการ

ตัดสินใจที่ตั้งอยู่บนฐานของปัญญา อาจส่งผลให้เกิดความผิดพลาดหรือผลกระทบที่ยากต่อการแก้ไขในภายหลัง ซึ่งจะส่งผลต่อความยั่งยืนขององค์กรและสังคมในระยะยาว

การตัดสินใจ เป็นกระบวนการทางปัญญา (Cognitive process) ที่ส่งผลในการเลือกที่จะเชื่อหรือเลือกแนวทางปฏิบัติท่ามกลางความน่าจะเป็นที่หลากหลายของตัวเลือก ทุกกระบวนการตัดสินใจจะส่งผลให้เหลือเพียงตัวเลือกสุดท้ายที่อาจก่อให้เกิดการปฏิบัติหรือไม่ก็ได้ การตัดสินใจยังเป็นการศึกษาเพื่อระบุและเลือกตัวเลือกบนพื้นฐานของคุณค่าและความพอใจสัมพัทธ์ การศึกษาประสิทธิภาพของมนุษย์ด้านการตัดสินใจในทางจิตวิทยา เป็นการตรวจสอบการตัดสินใจผ่านบริบทของความต้องการ ความพอใจสัมพัทธ์และคุณค่า การศึกษาในทางปัญญา (Cognitive) เป็นการศึกษาถึงกระบวนการต่อเนื่องที่มนุษย์มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม และการศึกษาทางบรรทัดฐานการตัดสินใจ (Normative) จะเป็นการวิเคราะห์การตัดสินใจด้วยตรรกะ เหตุผล และไม่ผันแปรไปตามสภาพของตัวเลือก (Kahneman & Tversky, อ้างใน เอกพงศ์ แพ่งกุล, 2561)

ดังนั้นการจะตัดสินใจเชิงปัญญาที่ดีและมีหลักการที่ถูกต้องนั้นจำเป็นต้องอาศัย “กระบวนการคิด” ที่ลึกซึ้งและมีเหตุมีผล คือ “การคิดเชิงวิพากษ์” การคิดเชิงวิพากษ์ช่วยให้ผู้ตัดสินใจสามารถแยกแยะข้อเท็จจริงจากความคิดเห็น ประเมินข้อมูลอย่างเป็นกลาง ตั้งคำถามที่เหมาะสม และพิจารณาทางเลือกอย่างรอบด้าน การเชื่อมโยงการตัดสินใจเชิงปัญญากับการคิดเชิงวิพากษ์จึงเป็นพื้นฐานสำคัญที่ช่วยยกระดับคุณภาพของการตัดสินใจให้มีความรอบรู้รอบคอบ และมีความรับผิดชอบต่อสังคม

การคิดเชิงวิพากษ์

การคิดเชิงวิพากษ์ เป็นกระบวนการทางความคิดที่มุ่งเน้นการวิเคราะห์ ประเมิน และไตร่ตรองข้อมูลหรือประเด็นต่าง ๆ อย่างมีเหตุผลและเป็นระบบ เพื่อให้ได้มาซึ่งความเข้าใจที่ถูกต้องและการตัดสินใจที่มีคุณภาพ ซึ่งความหมายของการคิดเชิงวิพากษ์ (critical thinking) จากพจนานุกรมศัพท์ศึกษาศาสตร์ร่วมสมัยฉบับราชบัณฑิตยสภา ว่า critical thinking นี้นอกจากจะหมายถึง การคิดเชิงวิพากษ์ แล้ว ในอีกความหมายหนึ่งยังใช้คำว่า การคิดอย่างมีวิจารณญาณหมายถึง หลักการคิดประเภทหนึ่งที่เน้นกระบวนการพิจารณาและประเมินข้อมูลหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่คิดทุกด้านอย่างรอบคอบ โดยใช้เกณฑ์ที่กำหนดหลักเหตุผล จนได้คำตอบที่เหมาะสมหรือดีที่สุดเพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจ หรือประเมินหรือแก้ปัญหาต่าง ๆ เป็นกระบวนการคิดที่มีปัญญาเป็นตัวนำ ซึ่งการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เป็นกระบวนการคิดที่

ใช้ปัญญาขั้นสูงนำหน้าค้นหาความจริง โดยพิจารณาใคร่ครวญสืบสาวจากเหตุไปหาผลหรือจากผลไปหาเหตุ จนเห็นความสัมพันธ์กันอย่างถูกต้องตามความเป็นจริง เทียบกับโยนิโสมนสิการ - (analytical-reflection) ของพระพุทธศาสนา ส่วนการคิดเชิงวิพากษ์เป็นกระบวนการคิดที่ใช้ปัญญาขั้นเหตุผลนำหน้าค้นหาความ ถูกหรือผิด ดีหรือชั่ว คุณหรือโทษ มีประโยชน์หรือไม่มีประโยชน์ โดยพิจารณาใคร่ครวญเปรียบเทียบจนตัดสินใจได้ว่าควรทำหรือไม่ควรทำ เทียบได้กับสัมปชัญญะ (clear comprehension) (จินดารัตน์ โพธิ์นอก, 2560)

ให้ความหมายเกี่ยวกับการคิดเชิงวิพากษ์ หรือ การคิดอย่างมีวิจารณญาณว่าหมายถึง กระบวน การคิดอย่างรอบครอบเพื่อให้ได้ความคิดหรือคำตอบที่ดีที่สุดมีความสมเหตุสมผลน่าเชื่อถือ โดยผ่านการพิจารณาและประเมินข้อมูล ข้อเท็จจริง ข้อโต้แย้ง หลักฐาน และความคิดเห็นอย่างรอบครอบ ทั้งทางกว้าง ลึก และไกล รวมทั้งการพิจารณากลั่นกรอง คุณ-โทษ และคุณค่าที่แท้จริงของเรื่องที่คิด (ทิศนา แขมมณี, 2554)

กระบวนการคิดเชิงวิพากษ์

กระบวนการคิดเชิงวิพากษ์ เป็นกระบวนการใช้เหตุผลอย่างมีระบบเพื่อวิเคราะห์ ประเมิน และตัดสินใจบนพื้นฐานของข้อมูลและหลักฐานอย่างรอบด้าน (Woolfolk, 1993) ซึ่งทักษะต่างๆ ที่ประกอบกันเป็นกระบวนการคิดเชิงวิพากษ์มี 3 ด้าน คือ

1. การนิยามและการทำความกระจ่างปัญหา
2. การพิจารณาตัดสินข้อมูลที่มีความสัมพันธ์กับปัญหา
3. การแก้ใขปัญหาหรือการลงสรุป

นิพนธ์ วงค์เกษม (2534) ได้กล่าวถึง กระบวนการคิดเชิงวิพากษ์ไว้ ดังนี้

1. การรู้จักแยกแยะความแตกต่างระหว่างข้อเท็จจริงกับความคิดเห็น
2. การรู้จักพิจารณาประเด็นปัญหา
3. การรู้จักพิจารณาข้ออ้างอิงหรือข้อโต้แย้งที่คลุมเคลือวกไปวนมาและไม่อยู่กับร่องกับรอย
4. การรู้จักพิจารณาข้อมูลที่แสดงถึงอคติ ความลำเอียง การโฆษณา
5. การรู้จักแยกสิ่งที่เกี่ยวข่องและไม่เกี่ยวข้องกับข้อมูลหรือความคิดเห็น
6. การรู้จักพิจารณาความน่าเชื่อถือได้ของแหล่งข้อมูล
7. การรู้จักพิจารณาเหตุผลที่ผิดๆ ไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น
8. การรู้จักสรุปข้อความจากแหล่งข้อมูลที่มีอยู่

สรุปการคิดเชิงวิพากษ์เป็นกระบวนการใช้เหตุผลอย่างรอบคอบในการวิเคราะห์ ประเมิน และไตร่ตรองข้อมูลอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ได้ข้อสรุปที่ถูกต้องและการตัดสินใจที่มี

คุณภาพ โดยอาศัยปัญญาเป็นเครื่องนำทาง นักวิชาการหลายท่านให้ความเห็นตรงกันว่าการคิดเชิงวิพากษ์เป็นการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ที่ต้องพิจารณาข้อมูล หลักฐาน และความคิดเห็นอย่างรอบด้าน เพื่อแสวงหาความจริง แยกแยะสิ่งที่ถูกหรือผิด มีคุณหรือโทษ ตลอดจนกลั่นกรองอคติและตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล กระบวนการคิดเชิงวิพากษ์เช่นนี้จึงถือเป็นรากฐานสำคัญของการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล อันมีความจำเป็นอย่างยิ่งในยุคที่เทคโนโลยีและปัญญาประดิษฐ์เข้ามามีบทบาทต่อการบริหารจัดการองค์กร เนื่องจากผู้บริหารในยุค AI จำเป็นต้องอาศัยการคิดเชิงวิพากษ์ในการวิเคราะห์ข้อมูลจำนวนมหาศาล ประเมินผลจากระบบอัตโนมัติ และตัดสินใจอย่างรอบคอบบนพื้นฐานของจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม ดังการบริหารองค์กรในยุค AI

การบริหารองค์กรยุค AI

การบริหารองค์กร

การบริหารองค์กรเป็นกระบวนการสำคัญในการจัดการทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยอาศัยการวางแผน การจัดองค์การ การอำนวยการ และการควบคุมเป็นหลักในการดำเนินงาน

การบริหารจัดการองค์กร หมายถึง กระบวนการบริหารจัดการทรัพยากรต่างๆ ในองค์กร เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร ทรัพยากรต่าง ๆ ในที่นี้ ได้แก่ ทรัพยากรบุคคล ทรัพยากรการเงิน ทรัพยากรวัสดุ ทรัพยากรเทคโนโลยีสารสนเทศ และทรัพยากรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง การบริหารจัดการองค์กร ยังเป็นกระบวนการในการวางแผน การจัดองค์การ การนำงาน การควบคุม และการประเมินผล เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จขององค์กร การบริหารจัดการองค์กรเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญต่อทุกองค์กร ไม่ว่าจะเป็นองค์กรขนาดเล็ก องค์กรขนาดกลาง หรือองค์กรขนาดใหญ่ การบริหารจัดการองค์กรที่ดีจะช่วยให้องค์กรสามารถบรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยให้องค์กรบรรลุเป้าหมาย การบริหารจัดการองค์กรเป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นเพื่อให้องค์กรบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยอาศัยทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ดังที่ การบริหารจัดการ หมายถึง กระบวนการของ การวางแผน การจัดองค์กร การมีส่วนร่วม และการควบคุมกำลังความพยายามของสมาชิกของ องค์กรและการใช้ทรัพยากรอื่นๆ เพื่อความสำเร็จของเป้าหมายองค์กรที่กำหนดไว้ (Yang, 2023)

สรุป การบริหารจัดการองค์กร หมายถึง กระบวนการบริหารทรัพยากรต่าง ๆ ทั้งทรัพยากรบุคคล การเงิน วัสดุ เทคโนโลยี และทรัพยากรอื่น ๆ ภายในองค์กร เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยอาศัยกระบวนการสำคัญ ได้แก่ การวางแผน การจัดองค์การ การนำงาน การควบคุม และการประเมินผล ซึ่งกระบวนการเหล่านี้ช่วยให้องค์กรดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ไม่ว่าจะเป็นองค์กรขนาดเล็ก กลาง หรือใหญ่ ทั้งนี้ การบริหารจัดการองค์กรถือเป็นหัวใจสำคัญของความสำเร็จในการดำเนินงานขององค์กร และในยุคปัจจุบันที่เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) เข้ามามีบทบาทอย่างมากในทุกภาคส่วน “การบริหารองค์กรยุค AI” จึงเป็นแนวทางสำคัญที่ผู้บริหารต้องปรับตัว เพื่อใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีในการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน การตัดสินใจ และการบริหารทรัพยากร โดยมุ่งเน้นให้มนุษย์และเทคโนโลยีทำงานร่วมกันอย่างสมดุล เพื่อสร้างความยั่งยืนและนวัตกรรมให้แก่องค์กรในโลกยุคดิจิทัล

กระบวนการทำงานของปัญญาประดิษฐ์ (AI)

กระบวนการทำงานของปัญญาประดิษฐ์ (AI) เป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้ระบบสามารถคิด วิเคราะห์ และตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยขั้นตอนการทำงานอย่างเป็นระบบ 7 ขั้นตอน ตั้งแต่การเก็บข้อมูลไปจนถึงการเรียนรู้และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

กระบวนการทำงานของปัญญาประดิษฐ์ (AI) กระบวนการทำงานของปัญญาประดิษฐ์ (Russell & Norvig, 2022) มีขั้นตอนดังนี้

1. เก็บข้อมูล (Data Collection) การเริ่มต้นด้วยการสะสมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานหรือสถานการณ์ที่ต้องการระบบปัญญาประดิษฐ์ให้มีความรู้และข้อมูลพื้นฐานเพียงพอในการเริ่มต้นการเรียนรู้

2. เข้าใจและแปลงข้อมูล(Data Understanding and Preprocessing) กระบวนการนี้เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์และจัดการข้อมูลเพื่อทำให้ข้อมูลเข้าใจและเข้าใจได้โดยระบบ ซึ่งอาจรวมถึงการแปลงข้อมูลให้อยู่ในรูปแบบที่เหมาะสมเพื่อการประมวลผลต่อไป

3. เลือกและสร้างแบบจำลอง (Model Selection and Creation) หลังจากข้อมูลได้รับการแปลงและจัดรูปแบบ เป็นเวลาที่เลือกและสร้างแบบจำลองที่เหมาะสมสำหรับงานหรือสถานการณ์ที่ต้องการ แบบจำลองอาจเป็นเครื่องมือจากแนวคิดเครื่องประมวลผลแบบเครื่อง เช่น การเรียนรู้ของเครื่อง (Machine Learning) หรือการประมวลผลภาษาธรรมชาติ (Natural Language Processing)

4. การเรียนรู้และปรับแบบจำลอง (Model Learning and Adjustment) นี่คือขั้นตอนที่ระบบปัญญาประดิษฐ์ใช้ข้อมูลเพื่อปรับและประสานแบบจำลอง เครื่องคอมพิวเตอร์จะใช้เทคนิคการเรียนรู้เพื่อปรับแก้แบบจำลองเพื่อให้มีประสิทธิภาพในการทำงาน

5. การทดสอบและประเมิน (Testing and Evaluation) หลังจากที่แบบจำลองถูกสร้างและปรับแล้ว มันจะต้องถูกทดสอบโดยใช้ข้อมูลที่ไม่ได้ใช้ในกระบวนการเรียนรู้ และใช้เกณฑ์การประเมินเพื่อประเมินประสิทธิภาพของแบบจำลอง

6. การปรับปรุงและการใช้งาน (Refinement and Deployment) หากแบบจำลองมีประสิทธิภาพสูงพอ สามารถนำมาใช้งานในสถานการณ์จริงได้ อย่างไรก็ตาม มันต้องมีการตรวจสอบและปรับปรุงเมื่อมีข้อมูลใหม่เข้ามาหรือสถานการณ์เปลี่ยนแปลง

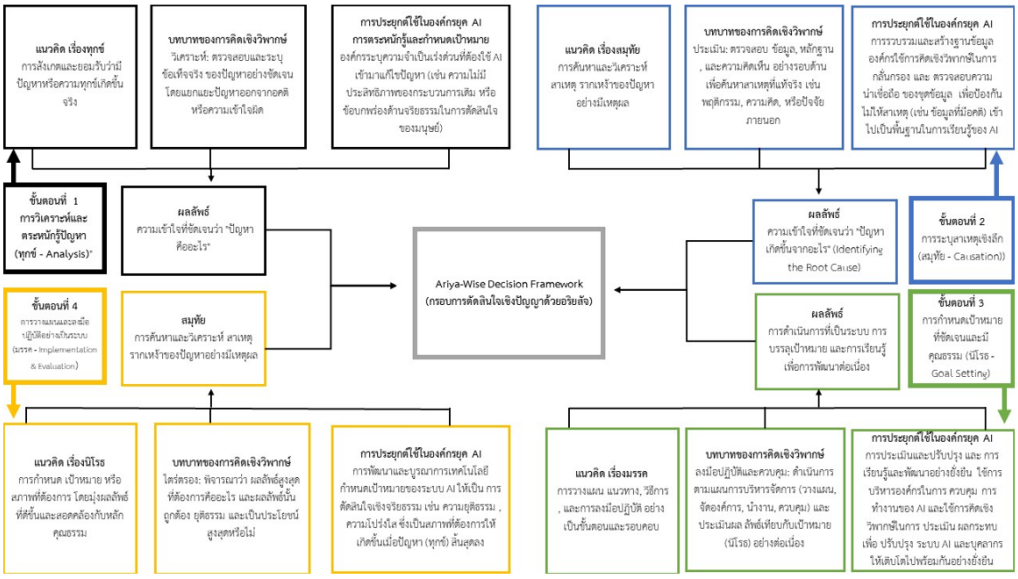
7. การเรียนรู้ตลอดเวลาและปรับปรุง (Continuous Learning and Improvement) องค์ประกอบสำคัญในปัญญาประดิษฐ์คือการเรียนรู้ตลอดเวลา โดยปรับแบบจำลองเมื่อมีข้อมูลใหม่เข้ามาเพื่อที่จะให้ระบบมีความแม่นยำและประสิทธิภาพที่ดีที่สุดในการปฏิบัติงาน

สรุป กระบวนการทำงานของปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในองค์กร คือ องค์กรที่ใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เป็นเครื่องมือสำคัญในการบริหารจัดการและการตัดสินใจ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ รวดเร็ว และแม่นยำ ทั้งยังสามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของโลกดิจิทัลได้อย่างยั่งยืน โดยองค์กรลักษณะนี้ไม่เพียงใช้เทคโนโลยีเพื่ออำนวยความสะดวกเท่านั้น แต่ยังมุ่งสร้างระบบการเรียนรู้ของตนเองผ่านข้อมูลและประสบการณ์ เพื่อพัฒนาแนวทางการทำงานให้ดียิ่งขึ้นกระบวนการบริหารงานขององค์กรยุค AI สามารถสรุปเป็น 5 ขั้นตอนสำคัญ ที่สะท้อนแนวคิดเชิงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ดังนี้ 1) การตระหนักรู้และกำหนดเป้าหมาย (Awareness and Goal Setting) องค์กรเริ่มจากการตระหนักถึงความจำเป็นของการใช้เทคโนโลยี AI และกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนว่าต้องการให้ AI เข้ามาช่วยแก้ปัญหา หรือยกระดับกระบวนการใดในองค์กร 2) การรวบรวมและสร้างฐานข้อมูล (Data Foundation Building) ขั้นตอนนี้มุ่งเน้นการจัดเตรียมข้อมูลอย่างเป็นระบบทั้งข้อมูลภายในและภายนอกองค์กร เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการเรียนรู้และวิเคราะห์ของระบบ AI 3) การพัฒนาและบูรณาการเทคโนโลยี (Development and Integration)เป็นการออกแบบระบบ AI ให้เหมาะสมกับลักษณะงานขององค์กร รวมถึงการเชื่อมต่อกับกระบวนการทำงานจริง เพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกันระหว่างมนุษย์และ AI อย่างมีประสิทธิภาพ 4) การประเมินและปรับปรุง (Evaluation and Improvement) หลังการนำ AI มาใช้งาน องค์กร

ต้องประเมินผลลัพธ์อย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านประสิทธิภาพ ความถูกต้อง และผลกระทบต่อบุคลากร เพื่อปรับปรุงระบบให้ตอบสนองต่อความต้องการที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ 5) การเรียนรู้และพัฒนาอย่างยั่งยืน (Continuous Learning and Sustainable Growth)เป็นขั้นตอนสุดท้ายที่องค์กรนำผลจากการเรียนรู้และประสบการณ์มาสร้างวงจรการพัฒนาใหม่ เพื่อให้ AI และบุคลากรสามารถเติบโตไปพร้อมกันในทิศทางที่มั่นคงและมีคุณธรรม

องค์ความรู้ใหม่

การบริหารองค์กรในยุคปัญญาประดิษฐ์ (AI) ที่ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน จำเป็นต้องอาศัย กระบวนการตัดสินใจเชิงปัญญา (Wise Decision-Making) ซึ่งบูรณาการหลักการสำคัญสามด้านเข้าด้วยกัน โดยมีรากฐานจาก อริยสัจ 4 เป็นกรอบแนวคิดในการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ เริ่มตั้งแต่ ทุกข์ (การวิเคราะห์ปัญหา), สมุทัย (การวิเคราะห์สาเหตุเชิงลึก), นิโรธ (การกำหนดเป้าหมายที่มีคุณธรรม), ไปจนถึง มรรค (การวางแผนและปฏิบัติ) กระบวนการนี้ใช้ การคิดเชิงวิพากษ์ เป็นเครื่องมือหลักในการวิเคราะห์ ประเมิน และกลั่นกรองข้อมูลจำนวนมหาศาล เพื่อแยกแยะความจริง ความถูกผิด และความน่าเชื่อถือ ตลอดจนกลั่นกรองอคติ โดยเฉพาะในการสร้างและใช้งาน AI และเมื่อผนวกกับ กระบวนการบริหารองค์กรยุค AI ซึ่งประกอบด้วย 5 ขั้นตอนสำคัญ ตั้งแต่การตระหนักรู้ การสร้างฐานข้อมูล การพัฒนา AI การประเมินผล และการเรียนรู้อย่างยั่งยืน ทั้งหมดนี้จึงหลอมรวมกันเป็นกรอบแนวคิดที่ช่วยให้ผู้บริหารสามารถใช้เทคโนโลยี AI ในการบริหารจัดการทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตัดสินใจได้อย่างรอบคอบ และมีความรับผิดชอบเชิงจริยธรรมต่อสังคม ดังรูปแบบการตัดสินใจแบบ Ariya-Wise Decision Framework (กรอบการตัดสินใจเชิงปัญญาด้วยอริยสัจ) ดังนี้

ภาพที่ 1 รูปแบบการตัดสินใจแบบ Ariya-Wise Decision Framework (กรอบการตัดสินใจเชิงปัญญาด้วยอริยสัจ)

สังเคราะห์โดยคณะผู้เขียน: สมพงษ์ แซ่ท้อ พร้อมคณะ

Ariya-Wise Decision Framework (กรอบการตัดสินใจเชิงปัญญาด้วยอริยสัจ) เป็นกรอบแนวคิดสำหรับการตัดสินใจและการบริหารองค์กรยุค AI ที่รวมหลักอริยสัจ 4 การคิดเชิงวิพากษ์ และกระบวนการทำงานของ AI เข้าด้วยกัน เพื่อสร้างการตัดสินใจเชิงปัญญาที่มีเหตุผลรอบคอบ และยั่งยืน โมเดลนี้ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนเชิงบูรณาการ

ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์และตระหนักรู้ปัญหา (ทุกข์ - Analysis) ทุกข์เป็นแนวคิดที่เน้นการสังเกตและยอมรับอย่างตรงไปตรงมาว่ามีปัญหาหรือความทุกข์เกิดขึ้นจริง ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลง โดยอาศัยกระบวนการคิดเชิงวิพากษ์ในการวิเคราะห์และตรวจสอบข้อเท็จจริงของปัญหาอย่างเป็นระบบ เพื่อแยกแยะสิ่งที่เป็นปัญหาจริงออกจากอคติ ความเชื่อส่วนตัว หรือความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน ในบริบทขององค์กรยุค AI แนวคิดนี้สามารถประยุกต์ใช้ผ่านการตระหนักรู้และการกำหนดเป้าหมาย (Awareness) ที่ชัดเจน โดยองค์กรต้องระบุให้ได้ว่าปัญหาที่แท้จริงคืออะไร และมีความจำเป็นเร่งด่วนเพียงใดในการนำ AI เข้ามาช่วยแก้ไข เช่น การเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการทำงาน หรือการลดอคติในการตัดสินใจของมนุษย์ ซึ่งผลลัพธ์ที่ได้คือความเข้าใจที่ชัดเจนว่า “ปัญหาคืออะไร”

(Defining the Problem) อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการวางแผนและพัฒนานวัตกรรมอย่างมีทิศทาง.

ขั้นตอนที่ 2 การระบุสาเหตุเชิงลึก (สมุทัย - Causation) สมุทัยเป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นการค้นหาและวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาอย่างมีเหตุผล โดยเน้นการใช้กระบวนการคิดเชิงวิพากษ์ในการประเมินและตรวจสอบข้อมูล หลักฐาน และความคิดเห็นจากหลายมุมมอง เพื่อให้เข้าใจถึงรากเหง้าของปัญหาอย่างแท้จริง ไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรม ความคิด หรือปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อสถานการณ์นั้น ๆ ในบริบทขององค์กรยุค AI การประยุกต์ใช้แนวคิดนี้สะท้อนผ่านการรวบรวมและสร้างฐานข้อมูล (Data Foundation) อย่างมีวิจารณญาณ โดยองค์กรต้องใช้การคิดเชิงวิพากษ์ในการกลั่นกรองและตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล เพื่อหลีกเลี่ยงการนำข้อมูลที่มีอคติหรือคลาดเคลื่อนเข้าสู่ระบบการเรียนรู้ของ AI ซึ่งจะช่วยให้องค์กรเข้าใจต้นตอของปัญหาได้อย่างถูกต้อง และนำไปสู่การพัฒนาเทคโนโลยีที่มีความเที่ยงตรง โปร่งใส และมีจริยธรรมมากยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 3 การกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนและมีคุณธรรม (นิโรธ - Goal Setting) นิโรธเป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นการกำหนดเป้าหมายหรือสภาพที่ต้องการให้เกิดขึ้นหลังจากการแก้ไขปัญหา โดยมุ่งสู่ผลลัพธ์ที่ดีขึ้นและสอดคล้องกับหลักคุณธรรม เพื่อให้การเปลี่ยนแปลงนั้นเกิดประโยชน์สูงสุดต่อทั้งบุคคลและองค์กร กระบวนการคิดเชิงวิพากษ์ในขั้นนี้มีบทบาทสำคัญในการไตร่ตรองและพิจารณาว่าผลลัพธ์สูงสุดที่ต้องการนั้นมีความถูกต้อง ยุติธรรม และเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมเพียงใด (Ethical Consideration) ในบริบทขององค์กรยุค AI แนวคิดนี้สามารถประยุกต์ใช้ในการพัฒนาและบูรณาการเทคโนโลยี โดยกำหนดเป้าหมายของระบบ AI ให้มีการตัดสินใจเชิงจริยธรรม (Ethical AI Decision-Making) เช่น ความยุติธรรม (Fairness) และความโปร่งใส (Transparency) ซึ่งเป็นสภาพที่ต้องการให้เกิดขึ้นเมื่อปัญหาได้รับการแก้ไขอย่างสมบูรณ์ ผลลัพธ์ของกระบวนการนี้คือความชัดเจนว่า “ต้องการผลลัพธ์แบบไหน” (Setting the Wise Outcome) ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการใช้เทคโนโลยีอย่างมีคุณธรรมและความรับผิดชอบ

ขั้นตอนที่ 4 การวางแผนและลงมือปฏิบัติอย่างเป็นระบบ (มรรค - Implementation & Evaluation) มรรคเป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นการวางแผนแนวทาง วิธีการ และการลงมือปฏิบัติอย่างเป็นขั้นตอนและรอบคอบ เพื่อให้การแก้ไขปัญหานำไปสู่ผลลัพธ์ที่ต้องการอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน กระบวนการคิดเชิงวิพากษ์ในขั้นนี้มีบทบาทสำคัญในการลงมือปฏิบัติและควบคุมกระบวนการบริหารจัดการ ทั้งการวางแผน การจัดองค์การ การนำงาน และการ

ควบคุม รวมถึงการประเมินผลลัพธ์เทียบกับเป้าหมาย (นิโรธ) อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้มั่นใจว่าการดำเนินงานเป็นไปในทิศทางที่ถูกต้อง ในบริบทขององค์กรยุค AI แนวคิดนี้สามารถประยุกต์ใช้ผ่านกระบวนการประเมินและปรับปรุง (Evaluation) ควบคู่กับการเรียนรู้และพัฒนาอย่างยั่งยืน (Continuous Learning) โดยองค์กรใช้การบริหารจัดการเพื่อควบคุมการทำงานของระบบ AI และใช้การคิดเชิงวิพากษ์ในการประเมินทั้งด้านประสิทธิภาพและจริยธรรม (Performance and Ethics) เพื่อปรับปรุงระบบ AI และพัฒนาศักยภาพบุคลากรให้เติบโตไปพร้อมกัน ผลลัพธ์ของกระบวนการนี้คือการดำเนินการที่เป็นระบบ การบรรลุเป้าหมาย และการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

สรุป

บทความนี้นำเสนอ “Ariya-Wise Decision Framework” หรือกรอบการตัดสินใจเชิงปัญญาด้วยอริยสัจ ซึ่งเป็นแนวคิดบูรณาการที่ผสานปัญญาเชิงข้อมูลจากเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์กับปัญญาเชิงคุณธรรมตามหลักอริยสัจ 4 เพื่อสร้างกระบวนการตัดสินใจอย่างมีสติ รอบคอบ และยั่งยืนในองค์กรยุคใหม่ กรอบนี้เน้นการวิเคราะห์ปัญหาอย่างเป็นระบบตั้งแต่การเข้าใจปัญหา (ทุกข์) การหาสาเหตุ (สมุทัย) การตั้งเป้าหมายที่มีคุณธรรม (นิโรธ) และการดำเนินการแก้ไขด้วยการคิดเชิงวิพากษ์ (มรรค) เพื่อให้การตัดสินใจขององค์กรมีทั้งประสิทธิภาพและจริยธรรม เมื่อประยุกต์ใช้ กรอบนี้ช่วยให้องค์กรบริหารจัดการข้อมูล การวางกลยุทธ์ และการใช้ระบบ AI ได้อย่างมีเหตุผล รับผิดชอบ และสอดคล้องกับบริบททางสังคม นำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

เอกสารอ้างอิง

จินดารัตน์ โพธิ์นอก. (2560). *การคิดเชิงวิพากษ์*. เรียกใช้เมื่อ 22 กันยายน 2568 จาก https://www.dailynews.co.th/article/614294

ทิศนา แขมมณี. (2554). ทักษะการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ สร้างสรรค์ และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ : การบูรณาการในการจัดการเรียนรู้ ภาคีสมาชิก สานักธรรมศาสตร์และการเมือง ราชบัณฑิตยสถาน. *The Journalof the Royal lnstitute of Thailand*, 36, (2),20.

นิพนธ์ วงศ์เกษม. (2534) . ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและความสนใจในอาชีพของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดดอนตูม จังหวัดราชบุรี. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม.* (พิมพ์ครั้งที่ 16). กรุงเทพฯ: เอส.อาร์พริ้นติ้งแมสโปรดักส์ จำกัด.

สาโรช บัวศรี. (2526). *วิธีสอนตามขั้นทั้งสี่ของอริยสัจในการศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์.* กรุงเทพฯ: สำนักคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

เอกพงศ์ แพ่งกุล. (2561). โมเดลทางปัญญาสาหรับการตัดสินใจภายใต้เวลาจากัดด้วยการปรับแก้ทฤษฎีอาณาเขตการตัดสินใจแบบหลายตัวเลือก. ใน *ดุษฎีนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและสถิติทางวิทยาการปัญญา.* วิทยาลัยวิทยาการวิจัยและวิทยาการปัญญา มหาวิทยาลัยบูรพา.

Russell, S.J. & Norvig, P. (2022). *Artificial intelligence: A modern approach*. (4th ed.). New Jersey: Prentice Hall.

Yang, L. et al. (2023). The Impact of Artificial Intelligence and Virtual Reality on Organizational Performance. *Journal of Business Strategy,* 44(4),255.

Woolfolk, A.E. (1993). *Educational psychology*. Boston, Massachusetts: Allyn and Bacon.

บทบาทม้าอุปการในการแสดงโขน*

ROLE OF THE UPAKARA HORSE IN KHON PERFORMANCE

รณกร เอี่ยมเจริญ[1], สุรัตน์ จงดา[2] และ ธีรภัทร์ ทองนิ่ม[3]

Ronnakorn Eiamjaroen[1], Surat jongda[2] and Theeraphut Tongnim[3]

[1-3]สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

[1-3]Bunditpatanasilpa Institute Of Fine Arts, Thailand

Corresponding Author's Email: Benzronnakorn1987@gmail.com

วันที่รับบทความ : 23 กันยายน 2568; วันแก้ไขบทความ 10 ตุลาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 12 ตุลาคม 2568

Received 23 September 2025; Revised 10 October 2025; Accepted 12 October 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาท และกระบวนท่ารำของตัวละครม้าอุปการในการแสดงโขน เรื่อง รามเกียรติ์ ตอนปล่อยม้าอุปการ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ อาศัยการศึกษาเอกสาร การสังเกตการแสดง และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านนาฏศิลป์ วิเคราะห์ในลักษณะการบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. ม้าอุปการ มีบทบาทสำคัญในฐานะพาหนะของพระราม สื่อถึงอำนาจ ความภักดี และความศักดิ์สิทธิ์ ผ่านท่ารำที่สง่างามและทรงพลัง สะท้อนคติความเชื่อเรื่องอำนาจและบารมีของกษัตริย์ในการแสดงนาฏศิลป์ไทย

2. กระบวนท่ารำของม้าอุปการ ผสมผสานนาฏยศัพท์มาตรฐานกับท่าทางเลียนแบบธรรมชาติของม้า เช่น การก้าวเดิน การกระโดด และการกระทืบเท้า แสดงถึงพลังและความสง่างามอย่างสอดคล้องกับจังหวะและอารมณ์ของการแสดงโขน

Citation:

* รณกร เอี่ยมเจริญ, สุรัตน์ จงดา และ ธีรภัทร์ ทองนิ่ม. (2568). บทบาทม้าอุปการในการแสดงโขน. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(6), 629-648.

Ronnakorn Eiamjaroen, Surat jongda and Theeraphut Tongnim. (2025). Role Of The Upakara Horse In Khon Performance. Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(6), 629-648.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

จากการวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีภาษากายและทฤษฎีบทบาททางสังคม สามารถอธิบายได้ว่า ผู้แสดงใช้ร่างกายเป็นภาษาสื่อสารเชิงสัญลักษณ์เพื่อถ่ายทอดบทบาทของม้าอุปการ อันสะท้อนทั้งอารมณ์ บุคลิกภาพ และสถานะทางสังคมในเรื่องรามเกียรติ์ ผลการวิจัยจึงนำไปสู่องค์ความรู้ใหม่ว่า ตัวละครสัตว์ในโขนไม่ได้เป็นเพียงองค์ประกอบประกอบเรื่อง แต่มีบทบาทสำคัญในการสร้างความหมายทางศิลปะและวัฒนธรรม สามารถต่อยอดไปสู่การศึกษาเชิงเปรียบเทียบกับตัวละครสัตว์อื่น ๆ และการประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนนาฏศิลป์ไทย
คำสำคัญ: โขน, ม้าอุปการ, กระบวนท่ารำ

Abstract

This research aims to study the roles and dance movements of the character Uphakarn horse in the Khon performance of Ramakien: The Release of Maa Uppakarn. A qualitative research methodology was employed, involving documentary study, performance observation, and in-depth interviews with experts in Thai classical dance. Analyze in a descriptive manner

The findings reveal that:

1. Uphakarn horse plays a significant role as the royal steed of Phra Ram, symbolizing power, loyalty, and sanctity. The performer conveys these attributes through refined and vigorous dance gestures, reflecting the traditional belief in the king's divine authority and virtue within Thai performing arts.

2. The dance movements of Uphakarn horse integrate standard Natyasap (classical dance vocabulary) with natural equine gestures such as walking, jumping, and stamping, expressing strength and grace in harmony with the rhythm and emotional tone of the Khon performance.

Analyzed through the Body Language Theory and Role Theory, the study explains that the performer uses bodily movement as a symbolic language to communicate the emotions, personality, and social status of the character within the Ramakien narrative. The findings contribute new knowledge that animal characters in Khon are not merely narrative elements

but serve as significant carriers of artistic and cultural meaning. Moreover, this study provides a foundation for comparative research on other animal roles and for the application of these insights in Thai dance education.

Keywords: Khon, Uphakarn horse, Dance Movements

บทนำ

ม้า เป็นสัตว์ที่มีความสัมพันธ์กับมนุษย์มาช้านาน โดยพบว่าม้ากำเนิดขึ้นในโลกมายาวนานนับล้านปี มีวิวัฒนาการทางสรีระ รูปทรงต่าง ๆ เรื่อยมา พบหลักฐานการมีตัวตนของม้าที่มีมาอย่างยาวนาน โดยอติโรจน์ ปพัฒน์เปรมสิริ ได้เขียนบทความเรื่อง “บรรพบุรุษม้าไม่ได้กินหญ้า แต่กินผลไม้ฉ่ำน้ำ” โดยอ้างถึงการศึกษาวิจัยของนักวิทยาศาสตร์ที่ได้ศึกษาฟอสซิลฟันของบรรพบุรุษม้า เมื่อ 55 ล้านปีก่อน และสันนิษฐานว่าม้าน่าจะกินผลไม้ที่ไม่ต้องอาศัยฟันกราม คม ๆ เคี้ยวให้ละเอียดมากกว่ากินหญ้าอย่างม้าในปัจจุบัน (อติโรจน์ ปพัฒน์เปรมสิริ, 2560) ในอดีตม้าไม่ได้มีเพียงความหมายในฐานะสัตว์พาหนะเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวพันกับพิธีกรรมและความเชื่อ เช่น ม้าในพระราชพิธีต่าง ๆ ที่ใช้เป็นเครื่องประกอบแสดงถึงเกียรติยศและอำนาจ มีความเชื่อว่าม้าเป็นสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ สามารถเชื่อมโยงโลกมนุษย์กับโลกวิญญาณ พิธีกรรมการบูชาเทพยดา หรือการใช้ม้าในขบวนแห่แสดงถึงความอุดมสมบูรณ์และความเป็นสิริมงคล สิ่งเหล่านี้ทำให้ม้ามีสถานะมากกว่าสัตว์พาหนะทั่วไป แต่เป็นสัญลักษณ์แห่งความศักดิ์สิทธิ์และอำนาจ เมื่อพิธีกรรมและความเชื่อถ่ายทอดเข้าสู่วงการศิลปะการแสดง ม้าจึงถูกจำลองและตีความในเชิงนาฏศิลป์ เช่น การสร้าง “ตัวม้า” ในรูปแบบหุ่น ม้าไม้ หรือม้าโครง เพื่อนำมาใช้เป็นองค์ประกอบในการแสดง ขณะเดียวกันยังมีการประดิษฐ์ท่ารำและลีลาเฉพาะที่สื่อถึงการเคลื่อนไหวของม้า ไม่ว่าจะเป็นการเดิน การวิ่ง หรือการเคลื่อนไหวอย่างสง่างาม

โขนเป็นการแสดงนาฏศิลป์ที่ผสมผสานพิธีกรรมและความบันเทิงเข้าด้วยกัน การปรากฏของ “ม้า” ในการแสดงโขน เรื่อง รามเกียรติ์ มีความหมายหลายมิติ เช่น ม้าเป็นพาหนะของแม่ทัพหรือกองทัพ เช่น ขบวนทัพพระราม หรือ อินทรชิตที่ใช้ม้าแสดงถึงกำลังและความยิ่งใหญ่ การใช้ม้าโครงหรือหุ่นม้า แสดงให้เห็นถึงการผสมผสานความเชื่อจากพิธีกรรมดั้งเดิมสู่การสร้างภาพลักษณ์บนเวที ลีลาท่ารำเลียนแบบม้า ถ่ายทอดทั้งความแข็งแรง ความสง่างาม และการเคลื่อนไหวที่สอดคล้องกับจังหวะดนตรีไทย กระบวนท่าม้าคนและม้าแผงใน

โขนไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการเลียนแบบท่าทางการเคลื่อนไหวของม้าเท่านั้น แต่ยังต้องแสดงออกถึงท่าทางที่ผสมผสานความแข็งแรง สง่างาม และความมีชีวิตชีวาเพื่อสื่อถึงพลังอำนาจและความสามารถของตัวละครม้าอีกด้วย การศึกษาวิเคราะห์กระบวนท่าม้าจะช่วยให้เข้าใจถึงความหมาย สัญลักษณ์ และความเชื่อมโยงกับเนื้อเรื่องและบทบาทของตัวละครมากยิ่งขึ้น ทำให้ผู้ชมและผู้ปฏิบัติสามารถเข้าถึงอรรถรสของการแสดงโขนได้อย่างลึกซึ้ง ในบทบาทของม้าเทียมราชรถ ม้าศึกคู่กาย ตลอดจนม้ากับความเชื่อทางพิธีกรรม ได้แก่ พิธีอัศวเมธ ในตอนปล่อยม้าอุปการ ซึ่งเป็นพิธีกรรมความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู ที่ถูกถ่ายทอดมาจากวรรณกรรมรามายณะสู่รามเกียรติ์ด้วยเช่นกัน ซึ่งสุรพล วิรุฬห์รักษ์ กล่าวว่า “ในอดีตการฝึกฝนกระบวนท่าม้าในโขนเป็นการสืบทอดกันมาในหมู่ครูอาจารย์และ ลูกศิษย์ โดยอาศัยการจดจำและการปฏิบัติซ้ำ ๆ เป็นหลัก องค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนท่าเหล่านี้จึงอาจมีความแตกต่างกันไปในแต่ละสำนักการแสดง และอาจมีการเปลี่ยนแปลงหรือสูญหายไปตามกาลเวลา (สุรพล วิรุฬห์รักษ์, 2547)

จากการศึกษางานวิจัยที่ผ่านมา พบว่าการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับ “ม้า” ในวรรณคดีไทยและโขนส่วนใหญ่ มุ่งเน้นการวิเคราะห์เชิงสัญลักษณ์หรือบทบาททางเนื้อเรื่อง เช่น งานของโสภณ ชูช่วย (2535) ที่กล่าวถึงบทบาทพิเศษของม้าในวรรณคดีไทย แต่ยังไม่มีการวิเคราะห์เชิงลึกในมิติของ “กระบวนท่ารำ” และ “การสื่อสารทางนาฏศิลป์” ของตัวละครม้าอุปการโดยเฉพาะ ทั้งที่ตัวละครนี้มีบทบาทสำคัญในการสะท้อนแนวคิดทางวัฒนธรรมและศิลปะการแสดงโขน ดังนั้นงานวิจัยฉบับนี้จึงมีความจำเป็นที่จะศึกษาบทบาทและกระบวนท่ารำของม้าอุปการอย่างเป็นระบบ โดยอาศัยกรอบแนวคิดด้านภาษากายและบทบาททางสังคม เพื่อให้เกิดความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ตัวละครสัตว์ในโขน และเป็นแนวทางต่อยอดองค์ความรู้ในการเรียนการสอนนาฏศิลป์ไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทและความหมายของม้าอุปการในการแสดงโขน
2. เพื่อวิเคราะห์กระบวนท่ารำของม้าอุปการ ในการแสดงโขนเรื่องรามเกียรติ์ ตอนปล่อยม้าอุปการ

การทบทวนวรรณกรรม

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

โสภณ ชูช่วย (2535) บทบาทพิเศษของม้าในวรรณคดีไทย มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาบทบาทพิเศษของม้าใน วรรณคดีไทย โดยศึกษาถึง ประวัติ ความเป็นมา รูปร่างลักษณะและอิทธิพลต่อวรรณกรรมและวิถีชีวิตในสังคมไทยควบคู่ไปด้วยม้า ในวรรณคดีที่นำมาศึกษาค้นคว้าในงานวิจัยนี้ เป็นม้าที่ปรากฏชื่อ และมีบทบาทพิเศษในวรรณคดีไทย ได้แก่ ม้าสีหมอกจากเรื่อง ขุนช้างขุนแผน ม้านิลมังกร จากเรื่องพระอภัยมณี ม้าเซ็กเธาว์ จากเรื่องสามก๊ก ม้ามณีกาก จากเรื่องสุธนูคำฉันท์ ม้ากัณฐกะ จาก เรื่องพระปฐมสมโพธิกถา ม้านิลพาหุและม้าอนันตสิงหาสน์ จาก เรื่องรามเกียรติ์ ผลการศึกษาพบว่าม้าในวรรณคดีไทยมี 2 จำพวก คือ ม้าที่สร้างขึ้นจากจินตนาการ และม้าที่มีลักษณะสมจริง ม้าเหล่านี้มีบทบาท พิเศษคือ สามารถแสดงพฤติกรรมนอกเหนือจากหน้าที่ของม้าทั่วๆ ไป ได้แก่ เป็นม้าที่อยู่ในอำนาจของเวทมนต์คาถา ทำให้สามารถแสดง บทบาทพิเศษได้ ช่วยเจ้าของสู้รับกับศัตรูได้ แสนรู้ หยั่งรู้ มีความรักความซื่อสัตย์และความจงรักภักดี ต่อเจ้าของ มีฤทธิ์และความสามารถพิเศษ คือ เหาะ ดำดิน วิ่งเร็ว และวิ่งบนบกบนน้ำได้ นอกจากนี้ ผลการศึกษาพบว่าม้าในวรรณคดีไทยมีอิทธิพลต่อวรรณกรรมและวิถีชีวิตในสังคมไทยอีกด้วย

2. บทบาทของม้าในสังคมไทย

ม้าในปัจจุบันมีลักษณะทางกายภาพที่โดดเด่นและเหมาะสมกับการดำรงชีวิตบนบกและการวิ่งอย่างรวดเร็ว ม้ามีโครงกระดูกที่แข็งแรง รองรับด้วยกล้ามเนื้อที่พัฒนาดี มีขา 4 ขาที่มีความยาวและแข็งแรง ช่วยให้วิ่งได้เร็วและกระโดดได้ดี (Ensminger & Oldfield, 1986) ด้วยโครงสร้างกระดูกและกล้ามเนื้อที่แข็งแรง ทำให้ม้ามีความคล่องตัวและมีพลัง ซึ่งคุณลักษณะทางกายภาพนี้เองส่งผลให้ม้าได้รับการยกย่องให้เป็นสัตว์สูงค่าในสังคมมนุษย์ทั้งในฐานะพาหนะ สัญลักษณ์แห่งความสง่างาม และตัวแทนของอำนาจ

ภาพที่ 1 ลักษณะทางกายภาพของม้า
ที่มา: บริษัท ไมโครไบโอเทค จำกัด, 2565

คำว่า “บทบาท” ตามความหมายของพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 (2546) หมายถึง น. การทำท่าตามบท, การรำตามบท, การทำตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ เช่น บทบาทของพ่อแม่ บทบาทของครู

พนม ลิ้มอารีย์ (2533) กล่าวว่า บทบาท คือ การกระทำซึ่งแสดงออก โดยตำแหน่งที่แน่นอนที่บุคคลนั้นเป็นอยู่ เมื่อไรก็ตามที่เขาแสดงปฏิกิริยาตอบสนองตามสิทธิและหน้าที่ในวัฒนธรรมที่เขาอยู่ เรากล่าวได้ว่า เขาแสดงบทบาทซึ่งเขาจำเป็นต้องแสดง ซึ่งการแสดงบทบาทตามฐานะของตนนั้น

สรุปได้ว่า บทบาท เป็นการทำท่าทางการแสดงบทบาทของตนเองตามบทบาทที่ได้รับโดยอาศัยการเรียนรู้ อารมณ์และความรู้สึกของบทบาทนั้น ๆ ในบุคคลเดียวกันอาจมีได้หลายบทบาท เช่น บทบาทสามีภรรยา บทบาทครู บทบาทพระเอกนางเอก หรือบทบาทที่ถูกกำหนดไว้ ในแง่นี้ “ม้า” จึงมีบทบาทที่กว้างขวาง ทั้งในฐานะสัตว์พาหนะของกษัตริย์ สัตว์แห่งชัยชนะ และสัญลักษณ์ทางจิตวิญญาณในพิธีกรรมโบราณ

2.1 ม้ากับพิธีกรรม

“ม้า” ปรากฏบทบาทสำคัญในประเพณีและพิธีกรรมไทย โดยมักถูกนำมาเป็นสัญลักษณ์ทางจิตวิญญาณและพาหนะเชื่อมโยงความเชื่อ ของชุมชน ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างพิธีที่สำคัญ ได้แก่

พิธีอัศวเมธ ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายว่า เป็นพิธีเอาม้าบูชายัญ คือ ปล่อยม้าอุการเสร็จแล้วเอาม้านั้นมาฆ่าบูชายัญ เป็นพิธีประกาศอานุภาพของ

ราชาธิราชในอินเดียครั้งโบราณ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2525) ซึ่งถือเป็นพิธีกรรมโบราณที่ใช้ม้าเป็นเครื่องบูชา เพื่อแสดงอำนาจและความชอบธรรมของกษัตริย์กษัตริย์จะปล่อยม้าออกไปพร้อมทหาร หากม้าเดินผ่านแว่นแคว้นใดโดยไม่มีใครขัดขวาง ถือว่ากษัตริย์มีอำนาจเหนือดินแดนนั้น พิธีนี้สะท้อนความเชื่อในอำนาจ ศักดิ์สิทธิ์ และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับเทพเจ้า แนวคิดนี้แพร่หลายสู่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมถึงประเทศไทย และปรากฏในวรรณคดีและศิลปะการแสดงหลายแขนง โดยเฉพาะใน “โขน” ซึ่งนำม้าเข้ามาเป็นตัวละครสำคัญในพิธีกรรมและการสื่อความหมายทางสังคม

กล่าวได้ว่า จากพิธีกรรมสู่ศิลปะการแสดง ม้าได้ถูกแปรเปลี่ยนจากสัตว์ในตำนานให้กลายเป็น “ภาษาทางนาฏศิลป์” ที่ใช้สื่อความหมายของอำนาจ ความกล้าหาญ และความจงรักภักดีของผู้รับใช้กษัตริย์ ซึ่งแนวคิดนี้เป็นพื้นฐานสำคัญของการสร้างบทบาท “ม้าอุปการ” ในการแสดงโขนต่อมา

3. บทบาทและท่ารำของม้าอุปการในการแสดงโขน

ในการแสดงโขน เรื่อง รามเกียรติ์ ตอน ปล่อยม้าอุปการ มีการนำ “ม้า” มาเป็นองค์ประกอบสำคัญของเรื่องราว ได้แก่ “ม้าอุปการ” ซึ่งสะท้อนอิทธิพลของพิธีอัศวเมธตามคติพราหมณ์ ม้าที่จะเข้าพิธีอัศวเมธนั้นต้องเป็นม้าที่มีคุณลักษณะที่ดี จึงจะเหมาะสมกับการนำมาเข้าพิธีที่สำคัญ

ผู้แสดงต้องสื่อให้เห็นถึงลีลาการก้าวเดิน เคลื่อนไหว และความองอาจของม้า การเคลื่อนไหวของท่ารำสะท้อนถึง ความสง่างามและพลังอำนาจของม้า การประดิษฐ์ท่าทางได้รับแรงบันดาลใจจาก คติความเชื่อดั้งเดิมที่ยกย่องม้าเป็นสัตว์สูงค่า ม้าจึงไม่ได้ปรากฏเพียงในฐานะองค์ประกอบทางวรรณกรรม แต่ยังกลายเป็น ต้นแบบในการสร้างสรรค์กระบวนท่านาฏศิลป์ ที่ผสมผสานความเชื่อกับศิลปะการร่ายรำ แสดงถึงความสง่างามของม้าและบุญบารมีของพระราม ดังตัวอย่างบทละคร เรื่องรามเกียรติ์ รัชกาลที่ 1 ว่า

จึงให้ผูกม้าต้นอุปการ เครื่องอานพู่ดาววาวเวหา
อาลักษณ์เชิญราชสารา มาแขวนคอพระยาพาชี
ฝ่ายม้าอุปการก็ร่านเริง แผดร้องลองเชิงผกผัน
เยื้องอกยกหน้าหยัดยัน ชันหูชูหางย่างไป

(กรมศิลปากร, 2556)

การกระทำเช่นนี้ก็เพื่อพิสูจน์ว่าม้านั้นแต่งเครื่องม้าทรงครบถ้วน มีสารผูกไว้ที่คอแล้วทำพิธีเสี่ยงทายขอให้เทพเจ้าดลใจให้ม้าพาไปหาผู้บังอาจประลองฝีมือนั้น และยังสะท้อนให้เห็นภาพลักษณ์ของม้าที่มีชีวิตชีวา เต็มไปด้วยพลัง และมีศักดิ์ศรีเสมือนนักรบ

บทบาทของตัวละครม้าอุปการนั้น มีลักษณะการแสดงโดยใช้คนแสดง จัดอยู่ในประเภทม้าคน คือ การใช้คนแสดงในบทบาทของตัวละครม้า ต้องเคลื่อนไหวร่างกายด้วยกระบวนท่าที่ถูกสร้างสรรค์ขึ้นเลียนแบบธรรมชาติของม้า ทั้งยืน การเดิน การวิ่ง การกระโดด การดีด การเตะ เป็นต้น ผู้แสดงจะต้องแต่งกายเป็นม้ามีทั้งชุดม้าที่แต่งกายแบบเรียบง่ายเหมือนม้าตามธรรมชาติ และม้าทรงที่แต่งกายด้วยชุดยืนเครื่อง ดังตัวอย่างภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 2 ลักษณะการแต่งกายม้าอุปการ
ที่มา: ภาพถ่ายส่วนตัว นายบัณฑิต เข็มทอง

3.1 บทบาทม้าอุปการ

บทบาทในการแสดงตัวละครม้าอุปการ ในการแสดงโขน เรื่อง รามเกียรติ์ มีการแสดง 3 ช่วง ได้แก่ การแสดงช่วงที่ 1 ม้าอุปการเต้นเดี่ยวประกอบจังหวะเพลงอัศวลีลา การแสดงช่วงที่ 2 พระมงกุฎและพระลบพบม้าอุปการ และการแสดงช่วงที่ 3 พระมงกุฎ พระลบและม้าอุปการรบกับหนุมาน จากการศึกษาพบว่า ปรากฏบทบาทของม้าอุปการที่แสดงออกในบทบาทด้านต่าง ๆ โดยในแต่ละช่วง บทบาทของม้าอุปการสะท้อนคุณลักษณะสำคัญ 3 ประการ ได้แก่

1) บทบาทที่เลียนแบบธรรมชาติของม้า การใช้จังหวะเท้าและการเคลื่อนไหวที่แคล่วคล่อง เช่น ย่ำเท้า ก้าวกระโดด หรือเหลียวมองด้านหลัง เพื่อสร้างความสมจริง

2) บทบาทที่แสดงอำนาจบารมี ถ่ายทอดความสง่างามและความยิ่งใหญ่ของพระราม ผ่านท่าทางและเคลื่อนไหวอย่างมั่นคง

3) บทบาทที่แสดงความแข็งแรงดุดัน ใช้ท่าทางที่แสดงพลังและความกล้าหาญในฉากต่อสู้ สื่อถึงความเป็นนักรบผู้จงรักภักดี

3.2 ท่ารำ

นายจตุพร รัตนวราหะ ผู้เชี่ยวชาญ ด้านนาฏศิลป์ไทย ได้กล่าวว่าการสร้างสรรค์ท่าได้รำม้าอุปการนั้น ท่านผู้หญิงแผ้วคิดขึ้นมาใหม่ โดยได้แนวคิดมาจากระบำสเปน ซึ่งในขณะนั้นท่านผู้หญิงแผ้วเป็นภรรยาทูตประจำประเทศสเปน ท่านจึงนำแนวคิดนั้นมาประดิษฐ์เป็นท่าม้าอุปการ โดยให้มีความสอดคล้องกับจังหวะ เพลงอัศวลีลา ของนายมนตรี ตราโมท ที่คิดขึ้นใหม่

จากการศึกษาพบว่า ลักษณะที่โดดเด่นของตัวละครม้าในการแสดงโขน พบว่ามีกระบวนท่ารำของม้าอุปการมีลักษณะเด่นอยู่ที่การใช้มือและเท้า สามารถแบ่งท่ารำออกเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

3.3 ลักษณะการใช้เท้า

ในกระบวนท่ารำม้าอุปการจะเน้นการใช้เท้าเป็นสำคัญ สามารถแบ่งออกเป็นการใช้การใช้เท้าโดยทั่วไป และการใช้จังหวะเท้าเฉพาะดังนี้

1) การใช้นาฏยศัพท์เท้าประกอบท่ารำ เป็นกระบวนท่ารำที่ประดิษฐ์ขึ้นโดยการเลียนอิริยาบถ ธรรมชาติของสัตว์ คือ อิริยาบถต่างๆ ของม้า ทั้งแสดงบทบาทความคึกคะนองคล่องแคล่วว่องไว โดยนำหลักนาฏศิลป์เข้ามาปรุงแต่ง เพื่อให้เกิดความงดงามในลีลาท่าทางและสอดคล้องกับท่วงทำนองเพลงและจังหวะ นาฏยศัพท์ที่นำมาประกอบท่ารำ ได้แก่ การแตะเท้า การย่ำเท้า การเขย่งเท้า การกระดกเท้า การโขยกเท้า นาฏยศัพท์เป็นส่วนสำคัญของท่ารำที่เพิ่มลีลาท่ารำของม้าอุปการให้มีความสวยงามยิ่งขึ้น ดังมีรายละเอียดตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ตารางแสดงการใช้เท้าในลักษณะเลียนแบบธรรมชาติการของม้า

<table>
<tr><th>การปฏิบัติ</th><th>ท่าธรรมชาติของม้า</th><th>ท่านาฏศิลป์ที่ประดิษฐ์ขึ้นเลียนแบบท่าม้า</th></tr>
<tr><td rowspan="2">การย่ำเท้า</td><td>
ภาพที่ 3</td><td>
ภาพที่ 4</td></tr>
<tr><td colspan="2">การย่ำเท้าที่เลียนแบบการเดินของม้า โดยทั่วไป จะเดินในลักษณะ การก้าวเท้าหน้าข้างใดข้างหนึ่งข้อเท้าจะหักเข้าหาลำตัว เท้าหลังเหยียดก้าวตาม การประดิษฐ์ท่ารำลักษณะการย่ำเท้าเลียนแบบลักษณะท่าธรรมชาติ คือ การก้าวเท้า ย่ำขวา-ซ้าย สมมติการใช้มือ แทนเท้าหน้าของม้าก้าวเดิน เพิ่มเติมในส่วนของการใช้ข้อมือ กำมือหลวม ๆ การเดินของม้าอุปการจะหักข้อมือขึ้น-ลงตามจังหวะการเดิน</td></tr>
<tr><td rowspan="2">การโขยกเท้า</td><td>
ภาพที่ 5</td><td>
ภาพที่ 6</td></tr>
<tr><td colspan="2">การโขยกเท้า เป็นการเลียนแบบการวิ่งของม้า มีลักษณะคล้ายกับการ เดินของม้า แต่จะมีจังหวะเร็วกว่าการเดิน ซึ่งในกระบวนท่ารำทางนาฏศิลป์ไทยได้นำมาปรับปรุงเพื่อให้เกิดความสวยงาม โดยการงอเข่าข้างใดข้างหนึ่ง ยกส้นเท้าขึ้นพร้อมขย่มตัวตามจังหวะ</td></tr>
<tr><td rowspan="2">การก้าวกระดกเท้าหน้าเหลียวมองด้านหลัง</td><td>
ภาพที่ 7</td><td>
ภาพที่ 8</td></tr>
<tr><td colspan="2">การก้าวกระดกเท้าหน้าเหลียวมองด้านหลัง เป็นการเลียนแบบการยืนของม้าในขณะที่หยุดนิ่ง โดยการยืนของม้าจะอยู่ในลักษณะเท้าหน้าข้างใดข้างหนึ่งอยู่ข้างหน้าเท้าหลังจะเหลื่อมกัน และส่วนใหญ่ม้าจะหันหน้าไปมองด้านหลัง การเลียนแบบ</td></tr>
</table>

<table>
<tr><td></td><td colspan="2">ธรรมชาติ คือ ลักษณะม้าที่เหลียวมองด้านหลัง โดยที่ผสมกับท่าตามหลักนาฏศิลป์ คือ การก้าวเท้าและกระดกเท้าอีกข้างหนึ่ง ในลักษณะการเหลียวหน้าไปมองเท้าที่กระดก</td></tr>
<tr><td rowspan="2">การดีดเท้า</td><td>
ภาพที่ 9</td><td>
ภาพที่ 10</td></tr>
<tr><td colspan="2">การดีดเท้า เป็นการเลียนแบบการดีดเท้าของม้า เมื่อมีสิ่งใดสิ่งหนึ่งอยู่ด้านหลังของม้า ทำให้ม้าอยู่ในสภาวะตกใจ ม้าจะดีดเท้าหลังข้างใดข้างหนึ่ง เพื่อเป็นการป้องกันตัวและหลบหนี ซึ่งเปรียบได้กับท่าของม้าอุปการที่ตกใจเมื่อเห็นหนุมาน และทำท่าดีดเท้าหนีไป มีลักษณะการเคลื่อนไหวแบบม้าโดยตรง</td></tr>
<tr><td rowspan="2">การโขยกเท้าและการกระโดดข้ามเชือก</td><td>
ภาพที่ 11</td><td>
ภาพที่ 12</td></tr>
<tr><td colspan="2">การโขยกเท้าและการกระโดดข้ามเชือก เป็นการเลียนแบบการกระโดดของม้า เพราะทั่วไปม้าจะกระโดดข้ามสิ่งของ ในลักษณะการกระโดดพร้อมกับการเก็บเท้า ซึ่งในกระบวนท่ารำของม้าอุปการจะมีท่าโขยกเท้าข้างใดข้างหนึ่ง แล้วจึงกระโดดข้ามเชือกที่พระมงกุฎ พระลบกั้นไว้ โดยมีรูปแบบดังต่อไปนี้</td></tr>
</table>

จากตารางข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ท่ารำของม้าอุปการที่ประดิษฐ์ขึ้นมีที่มาจากการเลียนแบบธรรมชาติของม้า ได้แก่ ลักษณะการย่ำเท้า การก้าวกระดกเท้า การดีดเท้า การโขยกเท้า การกระโดด เป็นต้น

2) การใช้เท้าลักษณะเฉพาะ การใช้เท้าในลักษณะเฉพาะของท่ารำม้าอุปการ ได้แก่ การกระทบส้นเท้า เป็นท่ารำเฉพาะของม้าและพบว่าเป็นท่าที่ใช้ในการแสดงระบำม้าของละครเรื่องรถเสน ตอนรถเสนจับม้า ด้วยเป็นท่าที่ประดิษฐ์ตามหลักนาฏศิลป์ ซึ่งจะมีลักษณะการก้าวเท้าข้างใดข้างหนึ่งไปข้างหน้า โดยเปิดส้นเท้าหลังเล็กน้อย ยกส้นเท้าทั้งสองข้างขึ้นแล้ววางลง

พื้น ซึ่งลักษณะท่าดังกล่าว ไม่ปรากฏใช้เป็นท่ารำของการแสดงทั่วไป จึงเป็นลักษณะท่าเฉพาะของการใช้เท้าของม้าในการแสดง เพื่อสื่อให้เห็นความเข้มแข็งคึกคะนอง

ตารางที่ 2 ตารางแสดงการใช้เท้าในลักษณะเฉพาะ

ทำนองเพลง	ภาพท่ารำ	วิธีการปฏิบัติ
เพลงอัศวลีลา	 ภาพที่ 13	ท่าย่ำเท้าข้างหนึ่งและ กระทบส้นเท้าอีกข้างหนึ่ง ตามจังหวะ ย้ายมือสลับข้าง เอียงใบหู
เพลงอัศวลีลา	 ภาพที่ 14	ท่าย่ำเท้ากระทบแตะ เรียงเท้าไปด้านข้าง กำมือวนเข้าหาตัว เอียงศีรษะตรงข้ามกับเท้าที่แตะ

สรุปได้ว่า การปฏิบัติส่วนเท้าของกระบวนท่ารำม้าอุปการ มีรูปแบบที่เป็นท่านาฏยศัพท์ที่สอดคล้องกับท่าทางเลียนแบบม้า และมีท่าลักษณะเฉพาะที่ปรากฏอยู่ในท่ารำของตัวละครม้าโดยเฉพาะ

3.4 ลักษณะการใช้มือ

ในกระบวนท่ารำม้าอุปการ มีการใช้มือซึ่งมีความแตกต่างจากละครเรื่องอื่นๆ เนื่องจากม้าเป็นสัตว์สี่เท้า จึงมีการประดิษฐ์ท่ารำโดยการใช้มือทั้งสองแทนเท้าหน้าของม้า ปฏิบัติโดยการกำมือทั้ง 2 หลวม ๆ งอศอก หัก ข้อมือลง ไม่มีการใช้ท่ารำโดยใช้มือจีบหรือตั้งวงเลย เป็นการประดิษฐ์ท่ารำเพื่อสื่อเลียนแบบลักษณะของกีบขาม้า แต่ใช้หลักนาฏศิลป์ เพื่อความงดงามของท่าและใช้ลีลาการเคลื่อนไหว การใช้มือที่กำหลวม ๆ ที่เป็นท่าประกอบท่วงทำนองเพลงและจังหวะ แบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3 ตารางแสดงลักษณะการใช้มือ

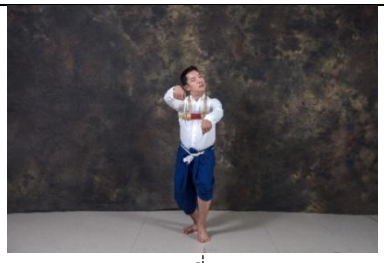
การปฏิบัติ	ภาพท่ารำ	วิธีการปฏิบัติ
มือเหลื่อม	 ภาพที่ **15**	มือเหลื่อม คือ มือทั้งสองจะอยู่เหลื่อมกันไปข้างใดข้างหนึ่ง โดยที่มือข้างหนึ่ง อยู่ระดับแง่ศีรษะและอีกข้างหนึ่งอยู่ระดับอก มือทั้งสองงอแขน
หมุนมือ	 ภาพที่ 16	หมุนมือ คือ มือทั้งสองอยู่ระดับหน้าอก งอแขน เป็นการดึงมือข้างหนึ่งเข้าหา ลำตัวเล็กน้อย อีกข้างหนึ่งอยู่ที่เดิม เมื่อต้นมือที่ดึงเข้าหาลำตัวออก ก็จะดึงอีก ข้างหนึ่งเข้าหาลำตัวแทน ซึ่งจะเดิน มือทั้งสองในลักษณะเป็นวงกลม
มือสลับขึ้น-ลง	 ภาพที่ 17	มือสลับขึ้น-ลง โดยปรกติม้าจะหักข้อเท้าลงแต่ไม่สามารถหักข้อเท้าขึ้น ได้ ดังนั้น การหักข้อมือขึ้น - ลง คือการสร้างสรรค์เพื่อให้มีความสอดคล้อง ในการปฏิบัติมือให้มีความชัดเจนเข้ากับท่วงทำนองและจังหวะเพลง เพื่อให้ สวยงามมากยิ่งขึ้น โดยการปฏิบัติในลักษณะมือทั้งสองอยู่ระดับหน้าอก งอแขน เป็นการดึงมือข้างใด ข้างหนึ่งขึ้นพร้อมกดมืออีกข้างหนึ่งลง ข้างที่ กดมือลงจะหักข้อมือขึ้น ข้างที่ดึงมือขึ้นจะหักข้อมือลง

สรุปได้ว่าลักษณะการใช้มือของตัวละครม้าอุปการ ในการแสดงโขน สามารถปฏิบัติโดยการกำมือทั้ง 2 หลวม ๆ งอศอก หัก ข้อมือลง ไม่มีการใช้ท่ารำโดยใช้มือจีบหรือตั้งวง เพื่อแสดงออกถึงท่าทางเลียนแบบม้า ปรากฏ 3 ลักษณะ ได้แก่ การใช้มือเหลื่อม การหมุนมือ และการสลับมือขึ้นและลง

3.5 การใช้หน้า

กระบวนท่ารำม้าอุปการมีการใช้หน้า เพื่อเป็นการเพิ่มลีลาท่ารำในทางนาฏศิลป์ ไทย ให้มีความสวยงามมากยิ่งขึ้น โดยแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

ตารางที่ 4 ตารางแสดงลักษณะการใช้หน้า

การปฏิบัติ	ภาพท่ารำ	วิธีการปฏิบัติ
หน้าเหลียว	 ภาพที่ 18	การใช้หน้ามองไปด้านหลัง เป็นการเลียนแบบการหันหน้า ไปมองด้านหลังของม้า
ลอยหน้า	 ภาพที่ 19	เป็นการเพิ่มลีลาตามหลักนาฏศิลป์ การลอยหน้าเป็นลีลาหนึ่ง ประกอบท่ารำนาฏศิลป์ คล้ายลักษณะการกล่อมหน้าทางนาฏศิลป์ไทย โดยการเคลื่อนหน้าวนไปในลักษณะของเลข 8 พร้อมกับประกอบจังหวะ

จากตารางลักษณะการใช้หน้าของตัวละครม้าอุปการ เป็นลีลาหนึ่งที่ประกอบกับท่านาฏยศัพท์ส่วนมือและเท้า เพื่อให้เกิดความสวยงาม โดยปรากฏ 2 ลักษณะ คือ หน้าเหลียว เลียนแบบลักษณะการเหลียวหลังของม้า และท่าลอยหน้า เป็นลีลาตามหลักนาฏศิลป์ใช้ประกอบกับการปฏิบัติท่าม้าในส่วนมือและเท้า นอกจากการท่าม้าจะสื่อถึงความสง่างาม ความเข้มแข็งคึกคะนองแล้ว บางช่วงจังหวะการใช้ลีลาอ่อนช้อย เช่น ท่าลอยหน้าประกอบท่าจะช่วยเพิ่มความงดงามและอรรถรสของการแสดงให้งดงามยิ่งขึ้น

จึงสามารถสรุปได้ว่า ในการรำของตัวละครม้าอุปการ ในการแสดงโขน เรื่อง รามเกียรติ์ ตอน ปล่อยม้าอุปการ มีท่ารำที่ใช้ท่านาฏยศัพท์ทางนาฏศิลป์ไทยทั้งส่วนมือ ส่วนเท้า ส่วนหน้าโดยประดิษฐ์ขึ้นจากการเลียนแบบท่าทางของม้า สื่อให้เห็นถึงความสง่างาม ความเข้มแข็ง ความคึกคะนองของม้าในการแสดงโขน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ศึกษากระบวนท่ารำและวิธีการแสดงบทบาทม้าอุปการในการแสดงโขน เรื่อง รามเกียรติ์ ตอน ปล่อยม้าอุปการ โดยวิเคราะห์เนื้อหา จากเอกสาร สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญแบบสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection)

1. กลุ่มตัวอย่าง

งานวิจัยนี้ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) โดยพิจารณาจากผู้ที่มีประสบการณ์ตรงและมีความเชี่ยวชาญในการแสดงโขนเรื่อง รามเกียรติ์ ตอนปล่อยม้าอุปการ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและถูกต้องตามบริบทของการแสดงจริง

เกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง

- เป็นผู้แสดงที่เคยได้รับบท “ม้าอุปการ” ในการแสดงโขนของสถาบันหรือหน่วยงานที่ได้รับการยอมรับในระดับชาติ
- มีประสบการณ์ด้านการแสดงนาฏศิลป์ไทยมาไม่น้อยกว่า 20 ปี
- มีความรู้ด้านนาฏยศัพท์และการออกแบบท่ารำในระดับครูผู้สอนหรือผู้เชี่ยวชาญ
- สามารถให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับกระบวนท่ารำ การฝึกฝน และแนวคิดเบื้องหลังการสวมบทบาทม้าอุปการ

การคัดเลือกตามเกณฑ์ดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ข้อมูลที่ได้มีความถูกต้องและสะท้อนภาพรวมของการปฏิบัติจริงในวงการนาฏศิลป์ไทย โดยกลุ่มตัวอย่างที่ได้แก่ นายจตุพร รัตนวราหะ ศิลปินแห่งชาติ สาขานาฏศิลป์ไทย โขน พ.ศ. 2552 และนายสมศักดิ์ ทัตติ ครูผู้เชี่ยวชาญ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่มีส่วนช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลของงานวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย

แบบสังเกต (Observation Form) ใช้เพื่อศึกษาท่ารำจริงของผู้แสดงในขณะฝึกซ้อมและแสดงจริง ช่วยให้ผู้วิจัยสามารถเก็บรายละเอียดของท่าทาง การเคลื่อนไหว และการใช้ภาษากายได้อย่างเป็นระบบ เหมาะสมกับลักษณะงานวิจัยเชิงคุณภาพด้านนาฏศิลป์

แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) ใช้เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลอธิบายประสบการณ์และมุมมองของตนเองอย่างอิสระ ช่วยให้ผู้วิจัยเข้าใจแนวคิดในการสร้างสรรค์ท่ารำและบทบาทของม้าอุปการอย่างลึกซึ้ง

การเลือกใช้เครื่องมือทั้งสองชนิดนี้มีเหตุผลเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมทั้งเชิงพฤติกรรม (จากการสังเกต) และเชิงความคิด (จากการสัมภาษณ์) ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะของการวิจัยเชิงคุณภาพที่เน้นการตีความเชิงความหมายมากกว่าการวัดเชิงปริมาณ โดยมีการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือ (Instrument Validity and Reliability)

ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ผู้วิจัยได้ส่งแบบสังเกตและแบบสัมภาษณ์ให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านนาฏศิลป์ไทยจำนวน 3 ท่านตรวจสอบความเหมาะสมของคำถามและหัวข้อ เพื่อให้แน่ใจว่าครอบคลุมประเด็นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

การปรับปรุงเครื่องมือก่อนใช้งานจริง (Pilot Test) นำเครื่องมือไปทดลองใช้กับผู้แสดงโขนที่ไม่ได้อยู่ในกลุ่มตัวอย่างหลัก เพื่อทดสอบความเข้าใจของคำถามและความชัดเจนของการบันทึกข้อมูล จากนั้นจึงปรับปรุงถ้อยคำและโครงสร้างแบบสอบถามให้เหมาะสม

การตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูล (Data Triangulation) ผู้วิจัยใช้วิธีตรวจสอบข้อมูลจากหลายแหล่ง ได้แก่ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกต และเอกสาร เพื่อยืนยันความถูกต้องของข้อมูลและเพิ่มความน่าเชื่อถือของผลการวิจัย

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการศึกษาจากข้อมูลเอกสาร งานวิจัย การสัมภาษณ์ เป็นการเก็บข้อมูลวิจัยด้วยการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องกับประเด็นศึกษา โดยอาศัย แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง เป็นเครื่องมือสำคัญในการเก็บข้อมูล และการศึกษาข้อมูลภาคสนามโดยใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เพื่อศึกษาบทบาทและรูปแบบวิธีการแสดง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้ศึกษาเอกสารและการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยแบ่งเป็นวิเคราะห์โดยจัดแบ่งกลุ่มบทบาทของม้าอุปการ และวิเคราะห์กระบวนท่ารำและวิธีการแสดงบทบาทม้าอุปการในการแสดงโขน เรื่อง รามเกียรติ์ ตอนปล่อยม้าอุปการ โดยศึกษากระบวนท่ารำและวิธีการแสดง ตามแนวทางผ่านการถ่ายทอดจาก อาจารย์สมศักดิ์ ทัดติ ผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์ไทยโขนยักษ์และศึกษาจากเอกสาร ตำรา เพื่อให้ข้อมูลตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้ นำสู่การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา และเขียนผลการวิเคราะห์ในลักษณะการบรรยายเชิงพรรณนา

5. การนำเสนอข้อมูล

ข้อมูลทั้งหมดที่ได้ศึกษา ได้จัดทำเป็นรูปแบบรายงานเอกสารวิจัย และนำเสนอเป็นบทความวิจัยตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ

6. กรอบแนวคิดในการศึกษา

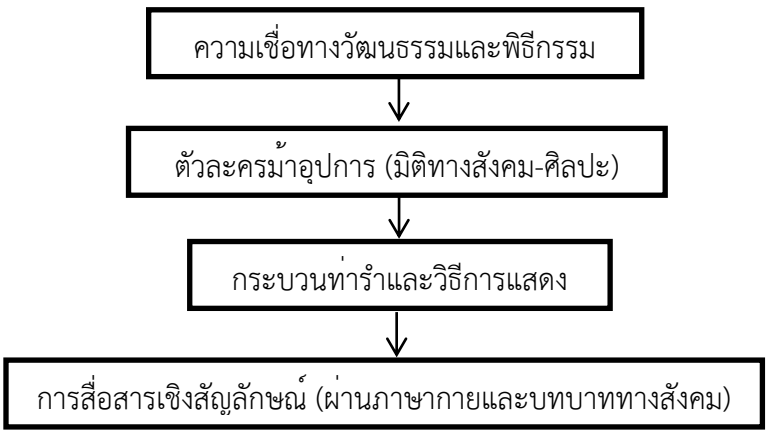
งานวิจัยนี้มีกรอบแนวคิดในการศึกษาโดยอาศัยแนวคิดจากทฤษฎีภาษากาย (Body Language Theory) และทฤษฎีบทบาททางสังคม (Role Theory) เพื่อใช้วิเคราะห์การแสดงออกของผู้แสดงในบทบาท “ม้าอุปการ” ในการแสดงโขนเรื่องรามเกียรติ์ ตอนปล่อยม้าอุปการ โดยผู้วิจัยกำหนดตัวแปรสำคัญดังนี้

ตัวแปรต้น (Independent Variable) ตัวละครม้าอุปการ ซึ่งมีพื้นฐานมาจากคติความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนาฮินดู

ตัวแปรตาม (Dependent Variable) บทบาทและกระบวนท่ารำที่ผู้แสดงใช้ในการถ่ายทอดลักษณะของม้าอุปการ

ตัวแปรแทรก (Intervening Variable) ทฤษฎีภาษากายและทฤษฎีบทบาททางสังคมที่ใช้เป็นกรอบในการตีความความหมายเชิงสัญลักษณ์ของการแสดง

ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรคือ ตัวละครม้าอุปการ (ซึ่งมีพื้นฐานจากความเชื่อทางวัฒนธรรม) ส่งผลต่อรูปแบบการสร้างสรรค์ท่ารำและบทบาทของผู้แสดง ซึ่งสามารถวิเคราะห์และอธิบายผ่านมุมมองของภาษากายและบทบาททางสังคม เพื่อทำความเข้าใจความหมายเชิงศิลปะและค่านิยมทางวัฒนธรรมที่สะท้อนอยู่ในการแสดงโขน

ภาพที่ 20 แผนผังกรอบแนวคิด

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า ตัวละครม้าอุปการมีบทบาทสำคัญในฐานะพาหนะของพระรามที่เปี่ยมด้วยอำนาจ ความภักดี และความศักดิ์สิทธิ์ ผู้แสดงต้องถ่ายทอดบุคลิกของม้าผ่านลีลาท่ารำที่มีทั้งความแข็งแรง สง่างาม และทรงพลัง ม้าอุปการไม่ได้เป็นเพียงองค์ประกอบประกอบเรื่อง แต่เป็นตัวละครที่สื่อถึงความยิ่งใหญ่ของพระราม ซึ่งสะท้อนคติความเชื่อทางศิลปวัฒนธรรมในนาฏศิลป์ไทย นอกจากนี้ยังพบว่า “ม้าอุปการ” มีความหมายเชิงสัญลักษณ์ของความจงรักภักดีและความกล้าหาญที่ใช้ประกาศอำนาจของกษัตริย์ตามคติในพิธีอัศวเมธ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า กระบวนท่ารำของม้าอุปการเป็นการผสมผสานระหว่างนาฏยศัพท์มาตรฐานกับท่าทางเลียนแบบธรรมชาติของม้า ซึ่งมีรูปแบบเฉพาะสำหรับในการแสดงนาฏศิลป์ไทย เช่น การก้าวเดิน การกระโดด การกระทืบเท้า เป็นต้น ซึ่งมีความแตกต่างจากตัวละครยักษ์และลิงในการแสดงโขน ผู้แสดงต้องใช้การเคลื่อนไหวของแขน ขา และลำตัวให้สัมพันธ์กับจังหวะเพลงและอารมณ์ในการแสดง เพื่อแสดงถึงพลังและอารมณ์ของม้า การรำมีทั้งจังหวะช้าเพื่อสื่อความสง่างาม และจังหวะเร็วเพื่อสื่อถึงความคึกคะนอง การประดิษฐ์ท่ารำจึงสะท้อนความเข้าใจในธรรมชาติของม้า ผสมผสานกับรูปแบบการแสดงนาฏศิลป์ไทยอย่างลงตัว

อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้จัดเรียงตามวัตถุประสงค์ทั้งสองข้อ เพื่อแสดงความเชื่อมโยงกับแนวคิดทางทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ม้าอุปการมีบทบาททั้งในเชิงศิลปะและเชิงสัญลักษณ์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พนม ลิ้มอารีย์ (2533) ที่กล่าวว่า “บทบาท” หมายถึงการกระทำที่บุคคลแสดงออกตามหน้าที่ในวัฒนธรรมของตน ในที่นี้ผู้แสดงสื่อสารบทบาทของม้าอุปการผ่านภาษากาย ซึ่งเป็นการแสดงออกเชิงวัฒนธรรมและความเชื่อในพลังศักดิ์สิทธิ์ของม้า อันเชื่อมโยงกับคติความเชื่อในพิธีอัศวเมธของพราหมณ์-ฮินดู ที่ยกย่องม้าเป็นสัตว์แห่งอำนาจและความจงรักภักดีต่อกษัตริย์

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่ากระบวนท่ารำของม้าอุปการเป็นการสร้างสรรค์ที่ผสมผสานนาฏยศัพท์กับการเลียนแบบธรรมชาติของสัตว์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด

ของ สุรพล วิรุณรักษ์ (2547) ที่อธิบายว่าการเคลื่อนไหวในนาฏศิลป์ไทยเป็น “ภาษากายที่มีรากจากวัฒนธรรมและพิธีกรรม” การรำของม้าอุปการจึงเป็นภาษากายที่ถ่ายทอดอารมณ์และพลังชีวิตของตัวละคร อีกทั้งยังแสดงถึงความสามารถของผู้แสดงในการควบคุมร่างกายให้เป็นสื่อทางศิลปะที่สะท้อนความเชื่อและค่านิยมในสังคมไทย

องค์ความรู้ใหม่

1. **การสร้างบทบาทเฉพาะของตัวละคร** “ม้าอุปการ” งานวิจัยแสดงให้เห็นว่าตัวละครม้าอุปการไม่ได้เป็นเพียงสัตว์พาหนะประกอบฉาก แต่ถูกออกแบบให้มี “กระบวนท่ารำเฉพาะ” ซึ่งแสดงออกถึงความสง่างาม ความแข็งแรง และความคึกคะนอง เป็นท่าทางเฉพาะของตัวละคร นับเป็นการขยายความเข้าใจใหม่ต่อการตีความตัวละครที่เป็นสัตว์ในการแสดงโขน

2. การประยุกต์นาฏยศัพท์ไทยกับภาษากายเลียนแบบสัตว์ พบว่าปรมาจารย์ทางด้านนาฏศิลป์ไทย ผู้มีความสามารถประดิษฐ์ท่ารำซึ่งผสมผสานนาฏยศัพท์ กับ ท่าทางเลียนแบบพฤติกรรมม้า ได้อย่างกลมกลืน ถือเป็นแนวทางใหม่ในการใช้ “ภาษากาย” สร้างตัวละครที่ไม่ใช่มนุษย์ในการแสดงนาฏศิลป์ ถือเป็นการต่อยอดองค์ความรู้ทางด้านการประดิษฐ์ท่ารำไปประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานด้านตัวละครอื่น ๆ ในอนาคต

3. การสื่อสารเชิงนาฏศิลป์ผ่านบทบาทสัญลักษณ์ งานวิจัยแสดงให้เห็นว่าภาษากายของผู้แสดงม้าอุปการเป็นการสื่อสารเชิงสัญลักษณ์ ที่สามารถสะท้อนคติความเชื่อเกี่ยวกับ “ม้า” ทั้งในเชิงอำนาจ ความศักดิ์สิทธิ์ และความเป็นสิริมงคล ซึ่งช่วยยกระดับการตีความจากการแสดงเชิงสุนทรียะสู่การแสดงที่มีมิติทางสังคมและวัฒนธรรม

สรุป/ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาบทบาทของตัวละครสัตว์อื่น ๆ หรือพาหนะของเทพเจ้า เช่น ช้างคชสีห์ หรือครุฑ ที่อยู่ในการแสดงโขน เพื่อเปรียบเทียบรูปแบบการถ่ายทอดสัญลักษณ์ทางนาฏศิลป์ หรือการตีความในเชิงวัฒนธรรมจากมุมมองต่าง ๆ เพื่อพัฒนาแนวทางการประยุกต์ใช้ศิลปะนาฏศิลป์ไทยให้ร่วมสมัยอย่างสร้างสรรค์

2. ควรมีการจัดโครงการอนุรักษ์และถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับการแสดงตัวละครสัตว์ เช่น การแสดงตัวละครม้าอุปการ เพื่อสืบทอดรูปแบบท่ารำที่ถูกต้องตามแบบแผนดั้งเดิม และเพื่อปลูกฝังความเข้าใจรากทางวัฒนธรรมและจิตวิญญาณของศิลปะไทย

3. ควรขยายขอบเขตการศึกษาไปยังการแสดงโขนตอนอื่น ๆ ที่มีตัวละครม้า เพื่อเปรียบเทียบลักษณะท่ารำและการแสดงบทบาทในแต่ละตอน

เอกสารอ้างอิง

กรมศิลปากร. (2532). *วรรณกรรมสมัยธนบุรี เล่ม 1*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์ พริ้นติ้ง กรุ๊พจำกัด.

_____. (2540). *วรรณกรรมสมัยรัตนโกสินทร์ บทละคร เรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 1 (เล่ม1)*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ศิลปาบรรณา.

_____. (2540). *วรรณกรรมสมัยรัตนโกสินทร์ บทละครเรื่องรามเกียรติ์พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 1 (เล่ม 2)*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ศิลปาบรรณา.

_____. (2540). *วรรณกรรมสมัยรัตนโกสินทร์ บทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 1 (เล่ม 4)*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ศิลปบรรณาคาร.

ไมโครไบโอเทค จำกัด, บริษัท. (2565). *6 สายพันธุ์ม้าที่นิยมมากที่สุดในโลก*. เรียกใช้เมื่อ 13 กันยายน 2568 จาก https://micro-biotec.com/uncategorized/

พนม ลิ้มอารีย์. (2533). *การแนะแนวเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2525). *พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรมไทย.* กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.

สุรพล วิรุณรักษ์. (2547). *วิวัฒนาการนาฏยศิลป์ไทยในกรุงรัตนโกสินทร์*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อติโรจน์ ปพัฒน์เปรมสิริ. (2560). *บรรพบุรุษม้าไม่ได้กินหญ้า แต่กินผลไม้ฉ่ำน้ำ*. เรียกใช้เมื่อ 15 กันยายน 2568 จาก https://www.scimath.org/lesson-biology/item/7129-2017-06-04-07-54-51

Ensminger, M. E., & Oldfield, B. W. (1986). *Horses and horsemanship*. Interstate Publishers, Inc.

รูปแบบการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการ วิทยาลัยการอาชีพบ้านผือ*

THE DEVELOPMENT MODEL FOR AN INFORMATION SYSTEM TO MANAGE ACADEMIC AFFAIRS AT BAN PHUE VOCATIONAL COLLEGE

ณัฐฐวรรธน์ สุวรรณศรี

Nutthawat Suwannasri

วิทยาลัยการอาชีพบ้านผือ

BanPhue Industrial and Community Education College, Thailand

Corresponding Author's Email: Thawattuy41@gmail.com

วันที่รับบทความ : 30 กันยายน 2568; วันแก้ไขบทความ 7 ตุลาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 9 ตุลาคม 2568

Received 30 September 2025; Revised 7 October 2025; Accepted 9 October 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการ วิทยาลัยการอาชีพบ้านผือ ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการในการบริหารงานวิชาการของวิทยาลัยการอาชีพบ้านผือ 2) เพื่อวิเคราะห์และพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการของวิทยาลัยการอาชีพบ้านผือ 3) เพื่อออกแบบและพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการของวิทยาลัยการอาชีพบ้านผือ ดังกล่าว การวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ดำเนินการ 4 ระยะ ดังนี้ 1. ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ โดยเก็บข้อมูลจากผู้บริหาร หัวหน้างาน หัวหน้าแผนก และครู จำนวน 58 คน และการสัมภาษณ์

Citation:

* ณัฐฐวรรธน์ สุวรรณศรี. (2568). รูปแบบการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการ วิทยาลัยการอาชีพบ้านผือ. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(6), 649-667.

Nutthawat Suwannasri. (2025). The Development Model For An Information System To Manage Academic Affairs At Ban Phue Vocational College. Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(6), 649-667.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 9 คน 2. วิเคราะห์ความต้องการจำเป็นโดยใช้แบบสอบถามและการคำนวณดัชนี PNI Modified พบว่าส่วนที่มีความจำเป็นเร่งด่วนที่สุด คือ งานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี (PNI = 0.35) รองลงมาคือ งานวิทยบริการและห้องสมุด และงานสื่อการเรียนการสอน 3. ออกแบบและพัฒนาระบบสารสนเทศต้นแบบ www.boabec.com โดยใช้กระบวนการพัฒนาระบบ SDLC (System Development Life Cycle) ผสานกับแนวทาง Agile เพื่อให้ระบบมีความยืดหยุ่นและปรับปรุงต่อเนื่องตามความต้องการจริง 4.ทดลองใช้และประเมินผลโดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 7 คน ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ และให้ผู้ใช้งานจริง 19 คน ประเมินการใช้งาน

ผลการวิจัยปรากฏผล ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันของการใช้สารสนเทศในการบริหารงานวิชาการของวิทยาลัยโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง (μ = 3.33, σ= 0.94) ขณะที่สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมาก (μ = 4.27, σ= 0.98) โดยเฉพาะด้านงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี งานวิทยบริการ และงานสื่อการเรียนการสอนที่อยู่ในระดับมากที่สุดสะท้อนถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการพัฒนาระบบสารสนเทศ ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. ระบบต้นแบบ boabec.com สามารถบูรณาการข้อมูลจากงานวิชาการทั้ง 6 ด้านเข้าสู่ฐานข้อมูลกลาง มีส่วนติดต่อผู้ใช้ที่ใช้งานง่าย รองรับทั้งคอมพิวเตอร์และสมาร์ทโฟน รวมทั้งมีฟังก์ชันการออกรายงานจำนวน 14 รายการ เช่น ตารางสอน ผลการเรียน ข้อมูลครุภัณฑ์ และรายงานผลการฝึกอาชีพ ทำให้การจัดการข้อมูลมีความคล่องตัวและลดความซ้ำซ้อน

3. การประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิพบว่าระบบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับสูงมาก (μ = 4.80,σ= 0.20) ครอบคลุมงานวิชาการทุกด้าน และมีศักยภาพในการนำไปใช้จริงอย่างมีประสิทธิภาพ

4. ผลการทดลองใช้ระบบโดยผู้ใช้งานจริงพบว่าระบบช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน ลดข้อผิดพลาด และสนับสนุนการตัดสินใจเชิงวิชาการได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยผู้ใช้งานมีความพึงพอใจอยู่ในระดับสูงถึงสูงมาก (μ = 4.60–4.80)

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบ, ระบบสารสนเทศ, การบริหารงานวิชาการ, วิทยาลัยการอาชีพบ้านผือ

Abstract

The purpose of this research on the development model of an information system for academic administration at Ban Phue Vocational College is to: 1) study the current situation, problems, and needs in academic administration at Ban Phue Vocational College; 2) analyze and develop an information system for academic administration at Ban Phue Vocational College; and 3) design and develop the aforementioned information system for academic administration at Ban Phue Vocational College. This research utilizes the Research and evelopment methodology, conducted in 4 phases as follows 1. Study the Current Situation, Problems, and Needs Data was collected from 58 individuals, including administrators, work leaders, department heads, and teachers, along with interviews from nine experts. 2. Analyze Essential Needs A questionnaire was used along with a calculation of the Modified PNI index. The results indicated that the most urgent area of need was for dual vocational education (PNI = 0.35), followed by information services and library work, as well as educational media. 3. Design and Develop the Prototype Information System The system, boabec.com, was developed using the System Development Life Cycle (SDLC) process, integrated with an Agile approach to ensure flexibility and continuous improvement according to actual needs. 4. Test and Evaluate: Seven experts assessed the system's appropriateness and feasibility, while 19 actual users evaluated its usability.

Research Findings

1) The current usage of information for managing academic affairs at the college was rated at a moderate level (μ = 3.33, σ = 0.94), while the desired state was rated high (μ = 4.27, σ = 0.98). Notably, areas like dual vocational education, information services, and educational media exhibited the highest ratings, indicating an urgent need for improved information system efficiency.

2) The prototype system boabec.com successfully integrated data from all six academic areas into a central database. It featured a user-friendly interface compatible with both computers and smartphones, and it provided 14 reporting functions, such as lesson schedules, grade reports, equipment data, and internship outcome reports, enhancing data management efficiency and reducing redundancy.

3) Evaluations by experts indicated that the system's appropriateness was rated very high (μ = 4.80, σ = 0.20), covering all aspects of academic work and demonstrating significant potential for effective practical application.

4) Feedback from actual users revealed that the system significantly improved work efficiency, reduced errors, and supported academic decision-making. User satisfaction was rated high to very high (μ = 4.60–4.80).

Keywords: Development Model, Information System, Academic Affairs Management, Ban Phue Vocational College.

บทนำ

ในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Information and Communication Technology - ICT) มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนสังคมและเศรษฐกิจ การพัฒนาระบบการศึกษาจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนให้ทันสมัย รัฐบาลได้กำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศโดยมุ่งเน้นการ "พลิกโฉมการศึกษาสู่ยุคดิจิทัล" (Transforming Education to Fit in the Digital Era) ซึ่งสอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ยุทธศาสตร์ที่ 4 ซึ่งเน้นการสร้างโอกาส ความเสมอภาค และความเท่าเทียมทางการศึกษาด้วยการพัฒนาระบบเครือข่ายเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษาให้ทันสมัยและทั่วถึง พร้อมทั้งพัฒนาระบบฐานข้อมูลและสารสนเทศทางการศึกษาให้เป็นระบบเดียวกันทั่วประเทศ เพื่อให้สามารถเชื่อมโยงและใช้ประโยชน์ร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพในการวางแผน บริหารจัดการ และติดตามประเมินผล เป้าหมายนี้ตอกย้ำถึงความจำเป็นเร่งด่วนที่สถานศึกษาทุกระดับต้องพัฒนาระบบการจัดการข้อมูลภายในให้เป็นระบบดิจิทัลที่มีมาตรฐาน

กระทรวงศึกษาธิการ ในฐานะหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาของประเทศ ได้กำหนดนโยบายเพื่อขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงนี้อย่างเป็นรูปธรรม โดยเน้นการยกระดับคุณภาพการศึกษาด้วยเทคโนโลยี การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการพัฒนากำลังคนให้มีทักษะดิจิทัลที่จำเป็นสำหรับโลกยุคใหม่ นโยบายเหล่านี้รวมถึงการส่งเสริมการใช้แพลตฟอร์มการเรียนรู้ดิจิทัล การพัฒนาหลักสูตรที่เน้นทักษะแห่งอนาคต การสนับสนุนการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา และการสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นและเข้าถึงได้สำหรับทุกคน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2567) นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 ซึ่งกำหนดหลักการจัดการศึกษาที่ยึดหลักการพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง โดยมาตรา 24 ได้กล่าวถึงการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ต้องจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน รวมถึงการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562)

พระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2551 (พระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2551, 2551) ได้วางกรอบให้การจัดการอาชีวศึกษาต้องก้าวทันการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี โดยมาตรา 10 (7) เน้นย้ำการพัฒนาระบบครูและคณาจารย์อย่างต่อเนื่องเพื่อให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี และมาตรา 12 สนับสนุนให้สถานศึกษาที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านได้รับการพัฒนาให้ทันสมัย พระราชบัญญัตินี้มีเจตนารมณ์สำคัญในการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพให้มีความทันสมัย ยืดหยุ่น และสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานและสถานประกอบการ เพื่อพัฒนากำลังคนทุกระดับในภาคการผลิตต่างๆ ให้มีทักษะความรู้ความสามารถทางวิชาชีพที่ได้มาตรฐานและสามารถยกระดับตนเองได้อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ มาตรา 8 ยังกำหนดให้การจัดการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพต้องสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และตอบสนองต่อความต้องการกำลังคนของสถานประกอบการในภาคการผลิตต่างๆ บทบัญญัติดังกล่าวเป็นเครื่องยืนยันว่าการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการมิใช่เพียงทางเลือก แต่เป็นพันธกิจสำคัญของสถานศึกษาอาชีวศึกษาเพื่อรักษาคุณภาพและผลิตกำลังคนให้ตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงาน

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) ได้กำหนดนโยบายยุทธศาสตร์การผลิตและพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาในระยะ 15 ปี (พ.ศ. 2555-2569) โดยให้ความสำคัญกับ

คุณภาพผู้สำเร็จการศึกษาเป็นหลัก ซึ่งมุ่งเน้นการปรับปรุงปัจจัยสนับสนุนและกระบวนการจัดการอาชีวศึกษาให้มีคุณภาพใน 4 ด้านหลัก ได้แก่ 1) การพัฒนาระบบสารสนเทศที่บ่งชี้แนวทางการพัฒนาในทุกระดับ 2) การเพิ่มพูนขีดความสามารถของครูและบุคลากรทางการศึกษา 3) การยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสถานประกอบการ และ 4) การเตรียมความพร้อมกำลังคนเพื่อรองรับการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2555) เพื่อบรรลุเป้าหมายดังกล่าว สอศ. ได้กำหนด 4 นโยบายหลัก 10 ยุทธศาสตร์ 28 กลยุทธ์ และ 93 โครงการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นโยบายที่ 3 คือการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาและแหล่งเรียนรู้ใหม่ ซึ่งมีเป้าหมายให้สถานศึกษามีมาตรฐานในการจัดการเรียนการสอน นโยบายที่สำคัญของ สอศ. ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 ยังคงมุ่งเน้นการพัฒนาการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพผ่านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง

ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหาร (Management Information System - MIS) คือ การบูรณาการระหว่างเทคโนโลยี บุคลากร และกระบวนการทำงาน เพื่อรวบรวม จัดเก็บ ประมวลผล และนำเสนอข้อมูลในรูปแบบของสารสนเทศที่ถูกต้อง ทันเวลา และตรงตามความต้องการของผู้ใช้ (DeLone & McLean, 2016) ระบบที่มีประสิทธิภาพจะช่วยสนับสนุนการตัดสินใจของผู้บริหาร เพิ่มผลิตภาพขององค์กร และยกระดับคุณภาพการให้บริการ องค์ประกอบหลักของระบบสารสนเทศประกอบด้วย ฮาร์ดแวร์ ซอฟต์แวร์ ข้อมูล กระบวนการ และบุคลากร ซึ่งการขาดองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่ง หรือการที่องค์ประกอบเหล่านี้ไม่สามารถทำงานร่วมกันได้อย่างราบรื่น จะส่งผลกระทบโดยตรงต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานขององค์กร การพัฒนาระบบ MIS ที่ตอบสนองความต้องการของผู้ใช้และสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จขององค์กรในยุคปัจจุบัน ระบบ MIS ที่ออกแบบมาอย่างดีจะช่วยให้ผู้บริหารสามารถเข้าถึงข้อมูลเชิงลึกได้อย่างรวดเร็ว ทำให้การวางแผนกลยุทธ์และการแก้ไขปัญหาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนี้ยังช่วยลดความซ้ำซ้อนของงาน ลดข้อผิดพลาด และเพิ่มความโปร่งใสในการดำเนินงาน ซึ่งส่งผลให้การบริหารจัดการโดยรวมมีความคล่องตัวและยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลง (Purkar et al., 2023; Cohesity, 2024) ในปัจจุบัน ระบบ MIS ยังได้ถูกพัฒนาไปอีกขั้นด้วยการผนวกรวมเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) เพื่อการวิเคราะห์และพยากรณ์แนวโน้มที่แม่นยำขึ้น สิ่งนี้ทำให้องค์กรสามารถเปลี่ยนจาก การตัดสินใจตามข้อมูลในอดีต ไปสู่ การตัดสินใจเชิงรุกเพื่อสร้างอนาคตได้อย่างแท้จริง (Shoushtari et al., 2024; Marr, 2022)

วิทยาลัยการอาชีพบ้านผือเป็นสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) ซึ่งมีหน้าที่จัดการศึกษาและฝึกอบรมวิชาชีพตามนโยบายของรัฐบาลและแผนการศึกษาแห่งชาติ โดยแบ่งการบริหารงานออกเป็น 4 ฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายบริหารทรัพยากร, ฝ่ายแผนงานและความร่วมมือ, ฝ่ายพัฒนากิจการนักเรียนนักศึกษา และฝ่ายวิชาการ (ระเบียบสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2552) อย่างไรก็ตาม การบริหารงานของฝ่ายวิชาการยังคงมีปัญหาด้านการจัดการข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูล และความปลอดภัยของข้อมูล ซึ่งนำไปสู่ความล่าช้าและยุ่งยากในการดำเนินงานต่างๆ เช่น การจัดทำแผนการเรียน ตารางเรียน ตารางสอน การควบคุม กำกับติดตาม และรายงานการจัดการเรียนการสอน อีกทั้งยังประสบปัญหาด้านการติดต่อสื่อสารและการประสานงานระหว่างหน่วยงาน เนื่องจากไม่มีศูนย์รวมข้อมูลหรือข้อมูลส่วนกลาง ทำให้การเรียกใช้ข้อมูลร่วมกันไม่สะดวก นอกจากนี้ วิทยาลัยยังมีปัญหาด้านครุภัณฑ์ วัสดุอุปกรณ์ และการขาดความพร้อมของบุคลากรในการนำระบบสารสนเทศมาใช้ในการบริหารงานวิชาการ

สภาพปัญหาการบริหารงานวิชาการของวิทยาลัยการอาชีพบ้านผือขาดประสิทธิภาพอย่างมีนัยสำคัญ สะท้อนจากข้อมูลที่บุคลากรต้องใช้เวลาถึงร้อยละ 30 ไปกับการจัดการเอกสารที่ซ้ำซ้อน ส่งผลให้เกิดข้อผิดพลาดของข้อมูลเฉลี่ยร้อยละ 15 ต่อสัปดาห์ และทำให้รายงานเพื่อการตัดสินใจของผู้บริหารล่าช้า 3-5 วัน (ศูนย์ข้อมูลสารสนเทศ วิทยาลัยการอาชีพบ้านผือ, 2567) ภาวะดังกล่าวสะท้อนถึงความเสี่ยงในการบริหารจัดการและความสูญเสียทรัพยากรขององค์กรอย่างชัดเจน ระดับความพึงพอใจต่อระบบปัจจุบันที่ต่ำเพียงร้อยละ 40 ได้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อการเข้าถึงข้อมูลของผู้เรียนและการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหาร ซึ่งสอดคล้องกับความจำเป็นในการยกระดับการศึกษาตามนโยบายดิจิทัลแห่งชาติ และการพัฒนากำลังคนให้มีทักษะสอดรับกับความต้องการของตลาดแรงงานในปัจจุบัน โดยปัญหาสามารถจำแนกตามงานย่อยของฝ่ายวิชาการทั้ง 6 ด้านได้ดังนี้ 1) งานสาขาวิชา มีปัญหาด้านการจัดการข้อมูลนักศึกษาที่ขาดความถูกต้องและเป็นปัจจุบัน ทำให้การติดตามผลการเรียนและกิจกรรมต่าง ๆ ของผู้เรียน ไม่มีประสิทธิภาพ รวมถึงการจัดทำรายงานและการออกเอกสารทางวิชาการล่าช้า 2) งานพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน ขาดระบบการจัดเก็บหลักสูตรและคู่มือการสอนที่เป็นมาตรฐาน ทำให้บุคลากรต้องใช้เวลามากในการค้นหาและอัปเดตข้อมูล อีกทั้งยังส่งผลให้การประสานงานเพื่อพัฒนาหลักสูตรใหม่ ๆ ทำได้ยากและไม่มีความต่อเนื่อง 3) งานวัดผลและประเมินผล มีปัญหาในการจัดการและคำนวณคะแนนที่ยังใช้

ระบบเอกสาร ทำให้เกิดความเสี่ยงต่อความผิดพลาดของข้อมูล และทำให้การออกรายงานผลการเรียนรวมถึงผลการประเมินต่างๆ ล่าช้า 4) งานวิทยบริการและห้องสมุด ระบบการยืม-คืนหนังสือและสื่อการเรียนรู้ยังไม่เป็นระบบดิจิทัล ทำให้ขาดข้อมูลที่ถูกต้องเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากร และไม่สามารถบริหารจัดการสื่อการสอนให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้ 5) งานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี การประสานงานกับสถานประกอบการเพื่อส่งนักศึกษาเข้าฝึกงานยังคงใช้ระบบเอกสารเป็นหลัก ทำให้ข้อมูลนักศึกษาและสถานประกอบการไม่เชื่อมโยงกัน การติดตามผลการฝึกงานจึงทำได้ยากและล่าช้า อีกทั้งยังไม่สามารถรวบรวมข้อมูลเพื่อวิเคราะห์ประสิทธิภาพของโครงการได้อย่างเป็นระบบ 6) งานสื่อการเรียนการสอน มีปัญหาในการจัดการครุภัณฑ์และสื่อการสอนที่ยังไม่มีระบบคลังข้อมูลที่ชัดเจน ทำให้ไม่สามารถตรวจสอบสถานะการใช้งานและจำนวนคงเหลือของอุปกรณ์ได้อย่างแม่นยำ

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาวิจัยและพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการ สำหรับเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการข้อมูล ลดความซับซ้อนในการปฏิบัติงาน และสนับสนุนการตัดสินใจบนฐานข้อมูลที่ถูกต้องเชื่อถือได้ โดยมุ่งหวังให้ระบบที่พัฒนาขึ้นสามารถเป็นต้นแบบสำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษาอื่นที่มีบริบทใกล้เคียงกัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ ในการบริหารงานวิชาการของวิทยาลัยการอาชีพบ้านผือ

2. เพื่อออกแบบและพัฒนาต้นแบบระบบสารสนเทศ เพื่อการบริหารงานวิชาการของวิทยาลัยการอาชีพบ้านผือให้สอดคล้องกับความต้องการที่วิเคราะห์ได้

3. เพื่อทดลองใช้และประเมินผล ต้นแบบระบบสารสนเทศที่พัฒนาขึ้นในด้านประสิทธิภาพ ความเหมาะสม และความพึงพอใจของผู้ใช้งาน

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยครั้งนี้ได้ทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างกรอบแนวคิดที่แข็งแกร่ง โดยมีสาระสำคัญดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษา การบริหารงานวิชาการเป็นหัวใจสำคัญของสถานศึกษา ครอบคลุมการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน

การวัดผลและประเมินผล การพัฒนานวัตกรรมและสื่อการเรียนรู้ ซึ่งการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพ ลดขั้นตอนที่ซ้ำซ้อน และสนับสนุนการตัดสินใจของผู้บริหารได้อย่างแม่นยำ

2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาระบบสารสนเทศ ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหาร (MIS) คือระบบที่รวบรวม ประมวลผล และนำเสนอข้อมูลเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจของผู้บริหาร การพัฒนาระบบ MIS ที่ดีต้องคำนึงถึงความถูกต้องของข้อมูล ความรวดเร็ว และความสอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้

วงจรการพัฒนาระบบ (System Development Life Cycle - SDLC) เป็นกระบวนการพัฒนาระบบที่เป็นขั้นตอน ประกอบด้วย การวางแผน การวิเคราะห์ การออกแบบ การพัฒนา การทดสอบ การนำไปใช้ และการบำรุงรักษา ซึ่งเป็นแนวทางที่เป็นระบบและตรวจสอบได้

แนวทางการพัฒนาแบบ Agile เป็นแนวคิดที่เน้นความยืดหยุ่น การทำงานร่วมกัน และการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง โดยแบ่งการพัฒนาเป็นรอบสั้นๆ (Sprints) เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงความต้องการได้อย่างรวดเร็ว การวิจัยนี้ได้ผสมผสานข้อดีของ SDLC และ Agile เพื่อให้ได้ระบบที่มีทั้งโครงสร้างที่มั่นคงและมีความยืดหยุ่นสูง

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์แนวโน้ม ความสำเร็จ และข้อจำกัดของการพัฒนาระบบสารสนเทศสำหรับการบริหารงานวิชาการ โดยแบ่งออกเป็นงานวิจัยในประเทศและงานวิจัยต่างประเทศ พร้อมนำเสนอค่าสถิติที่สืบค้นได้จากงานวิจัยที่ผ่านการตีพิมพ์ตามหลักวิชาการ

3.1 งานวิจัยในประเทศ

วสุภัทร กุลเมือง (2565 : 104-108) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 1 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา พบว่าความพึงพอใจในการใช้งานระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.13, S.D. = 0.66) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการแสดงผลข้อมูล (Output) ($\overline{X}$= 4.15, S.D. = 0.67)

ทศพล ศิลลา (2565 : 103-153) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความต้องการจำเป็นในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

จังหวัดลพบุรี พบว่า สภาพจริงและสภาพที่ควรจะเป็นของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอยู่ในระดับมาก โดยลำดับความต้องการจำเป็นสูงสุดคือด้านฝ่ายแผนงานและความร่วมมือ รองลงมาด้านฝ่ายวิชาการ

จารุกิตติ์ สายสิงห์ (2566 : 131-151) ได้พัฒนาระบบฐานข้อมูลงานวิจัยแบบสร้างเครือข่ายงานวิจัยมีชีวิต พบว่าระบบสารสนเทศที่พัฒนาขึ้นเป็นเว็บแอปพลิเคชันที่สามารถเชื่อมโยงข้อมูลงานวิชาการและงานวิจัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยผลการประเมินประสิทธิภาพอยู่ในระดับสูง ($\overline{X}$= 4.35, S.D. = 0.55) และความพึงพอใจของผู้ใช้อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$= 4.28, S.D. = 0.62)

ณิชนันท์ กะวิวังสกุล, ไหมคำ ตันติปทุม และอัครเดช จิรพรศิรพัชร (2566, หน้า 1-14) ได้พัฒนาระบบจัดการฐานข้อมูลนักศึกษาในระดับปริญญาตรี พบว่าระบบที่พัฒนาขึ้นช่วยลดข้อผิดพลาดในการจัดการข้อมูลนักศึกษาลงร้อยละ 55 และเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรด้านวิชาการ ($\overline{X}$= 4.45, S.D. = 0.48) โดยความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.40, S.D. = 0.50)

พิมลพรรณ เพชรสมบัติ (2566) ได้ทำการวิจัยและพัฒนาระบบสารสนเทศสำหรับผู้บริหารสถาบันการอาชีวศึกษา พบว่าความพึงพอใจของผู้ใช้งานโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.82, S.D. = 0.39) โดยด้านที่มีความพึงพอใจสูงสุดคือ ความง่ายต่อการใช้งาน ($\overline{X}$ = 4.87, S.D. = 0.33)

กมลวรรณ เจิมขวัญ (2567 : 1077-1087) ได้พัฒนาระบบสารสนเทศสำหรับบริหารจัดการงานประชุมวิชาการ พบว่าระบบที่พัฒนาขึ้นช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการโดยลดเวลาในการประสานงานลงร้อยละ 50 และความพึงพอใจของผู้ใช้อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.55, S.D. = 0.49)

สุรพงษ์ วิริยะ และคณะ (2567) ได้พัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการงานวิจัย พบว่าผลการประเมินประสิทธิภาพของระบบโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.36, S.D. = 0.86) และความพึงพอใจของผู้ใช้งานโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.53, S.D. = 0.73)

ศรีสุดา แสงสว่าง และคณะ (2567) ได้พัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารงานบริการวิชาการ พบว่าระบบมีประสิทธิภาพสูง ใช้งานง่าย และผู้ใช้งานมีความพึงพอใจในระดับมาก และมีแนวโน้มที่จะยอมรับและใช้งานระบบนี้อย่างต่อเนื่องตามแนวทางของ TAM (Technology Acceptance Model)

3.2 งานวิจัยต่างประเทศ

Beck และ LaFrance (2017 : 45-60) ได้ศึกษาเกี่ยวกับระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารการศึกษา พบว่าระบบที่พัฒนาขึ้นช่วยยกระดับภาวะผู้นำ การวางแผน และการจัดการทรัพยากรได้ถึงร้อยละ 68 ($\overline{X}$ = 4.35, S.D. = 0.70)

Cheng และคณะ (2018 : 120-135) ได้ออกแบบโมเดลการใช้ ICT สำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษา พบว่าโมเดลที่สร้างขึ้นสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานร่วมกันได้ถึงร้อยละ 72 ($\overline{X}$ = 4.40, S.D. = 0.70)

Smith และ Lee (2019 : 90-105) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการใช้ระบบสารสนเทศเพื่อการวางแผนกลยุทธ์ในสถานศึกษา พบว่าระบบที่สร้างขึ้นช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการวางแผนได้ถึงร้อยละ 65 ($\overline{X}$ = 4.38, S.D. = 0.68)

Johnson และ Miller (2020 : 150-165) ได้วิจัยเกี่ยวกับการนำระบบสารสนเทศมาใช้เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพการจัดการทรัพยากร พบว่าระบบที่สร้างขึ้นสามารถลดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพได้ถึงร้อยละ 70 ($\overline{X}$ = 4.45, S.D. = 0.65)

Aryani และ Siahaan (2020 : 100-115) ได้ศึกษาเรื่องการจัดการศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในโรงเรียนอาชีวศึกษา พบว่าระบบที่สร้างขึ้นช่วยอำนวยความสะดวกในการบริหารจัดการได้ถึงร้อยละ 70 ($\overline{X}$ = 4.43, S.D. = 0.69)

Wang และ Chen (2011 : 200-215) ได้ศึกษาบทบาทของระบบสารสนเทศในการส่งเสริมการเรียนรู้แบบร่วมมือ พบว่าแพลตฟอร์มที่สร้างขึ้นสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการความรู้ได้ถึงร้อยละ 70 ($\overline{X}$ = 4.45, S.D. = 0.68)

Kim และ Park (2022 : 180-195) ได้วิเคราะห์ผลกระทบของระบบสารสนเทศต่อการตัดสินใจของผู้บริหาร พบว่าระบบที่สร้างขึ้นช่วยให้การตัดสินใจรวดเร็วยิ่งขึ้นถึงร้อยละ 72 ($\overline{X}$ = 4.48, S.D. = 0.67)

Lee และ Kim (2023 : 200-210) ได้สำรวจความสัมพันธ์ระหว่างการใช้ระบบสารสนเทศและความพึงพอใจของผู้ใช้ พบว่าประมาณร้อยละ 80 ของผู้ใช้มีความพึงพอใจกับระบบ ($\overline{X}$= 4.70, S.D. = 0.54) และการฝึกอบรมที่เหมาะสมมีบทบาทสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพ

Li และ Zhang (2023 : 220-235) ได้ศึกษาการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษา พบว่าระบบที่สร้างขึ้นช่วยเพิ่มความโปร่งใสได้ถึงร้อยละ 68 ($\overline{X}$ = 4.40, S.D. = 0.70)

Zhang Fenglian (2567 : 250-265) ได้ศึกษาการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการอาชีวศึกษา พบว่าการใช้เทคโนโลยีสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการสอนได้ถึงร้อยละ 68 ($\overline{X}$= 4.41, S.D. = 0.71)

ResearchGate (2567 : 300-315) ได้นำเสนอโมเดลการพัฒนาการศึกษาอาชีวศึกษาบนพื้นฐานของระบบการจัดการอัจฉริยะ พบว่าโมเดลที่สร้างขึ้นสามารถเพิ่มความสามารถในการปรับตัวขององค์กรได้ถึงร้อยละ 72 ($\overline{X}$ = 4.46, S.D. = 0.68)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นรูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) แบ่งออกเป็น 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ กลุ่มเป้าหมาย ผู้บริหาร หัวหน้างาน หัวหน้าแผนก และครู ในวิทยาลัยการอาชีพบ้านผือ จำนวน 58 คน และผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารการศึกษาและเทคโนโลยีสารสนเทศ จำนวน 9 คน เครื่องมือ แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพการใช้สารสนเทศ (ค่าความเชื่อมั่น Cronbach's Alpha = 0.92) และแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง การดำเนินการ จัดส่งแบบสอบถามไปยังกลุ่มตัวอย่าง และทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อรวบรวมข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไข

ระยะที่ 2 การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น (Needs Analysis) กลุ่มเป้าหมาย ข้อมูลที่ได้จากระยะที่ 1 การดำเนินการ นำข้อมูลจากแบบสอบถามมาวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (μ) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) และคำนวณดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (PNI Modified) เพื่อจัดลำดับความสำคัญของงานที่ต้องพัฒนาก่อน

ระยะที่ 3 การออกแบบและพัฒนาระบบสารสนเทศต้นแบบ การดำเนินการ ผู้วิจัยและทีมพัฒนาระบบ (Developer Team) ได้ออกแบบและสร้างระบบสารสนเทศ www.boabec.com โดยใช้กระบวนการ SDLC ผสมผสานกับแนวทาง Agile แบ่งการพัฒนาเป็นส่วนย่อยๆ และมีการประชุมรับฟังความคิดเห็นจากผู้ใช้งานเป็นระยะๆ เพื่อให้ระบบตอบโจย์มากที่สุด

ระยะที่ 4 การทดลองใช้และประเมินผล กลุ่มเป้าหมาย ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน (ชุดเดิมบางส่วนและผู้เชี่ยวชาญด้านระบบเพิ่มเติม) และผู้ใช้งานจริง (ครูและเจ้าหน้าที่ฝ่ายวิชาการ) จำนวน 19 คน เครื่องมือ แบบประเมินความเหมาะสมของระบบสำหรับผู้ทรงคุณวุฒิ (ค่า IOC ตั้งแต่ 0.80 ขึ้นไป) และแบบประเมินความพึงพอใจสำหรับผู้ใช้งาน (ค่าความเชื่อมั่น Cronbach's Alpha = 0.95)

การดำเนินการ ติดตั้งระบบและจัดอบรมการใช้งาน จากนั้นให้ผู้ใช้งานทดลองใช้ระบบเป็นเวลา 1 ภาคการศึกษา และรวบรวมข้อมูลเพื่อประเมินผล

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ผู้บริหาร, หัวหน้างาน, หัวหน้าแผนกวิชา และครูผู้สอน รวม 58 คน กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการอาชีวศึกษา, การพัฒนาระบบสารสนเทศ และการประกันคุณภาพการศึกษา รวม 9 ท่าน (สำหรับสัมภาษณ์) และ 7 ท่าน (สำหรับประเมินระบบ) กลุ่มผู้ใช้งานระบบ ครูและบุคลากรฝ่ายวิชาการที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องโดยตรง จำนวน 19 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาขึ้นตามลำดับขั้นตอนของระเบียบวิธีวิจัย โดยเครื่องมือแต่ละชิ้นได้ผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้มีความน่าเชื่อถือและเหมาะสมกับการวัดผลในแต่ละระยะ ซึ่งประกอบด้วยเครื่องมือหลัก 5 ประเภท ดังนี้

1. แบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ (Questionnaire) เป็นเครื่องมือหลักในระยะที่ 1 ใช้สำหรับประเมินสภาพการใช้สารสนเทศในปัจจุบันและความคาดหวังของบุคลากร มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตั้งแต่ระดับน้อยที่สุดไปจนถึงมากที่สุด เครื่องมือนี้ผ่านการหาค่าความเชื่อมั่นด้วยสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.92 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่น่าเชื่อถือสูง

2. แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ใช้สำหรับสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อรวบรวมความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และแนวทางการพัฒนาระบบที่ไม่สามารถหาได้จากแบบสอบถาม โดยมี

โครงสร้างคำถามหลักที่ครอบคลุมทุกประเด็น และเปิดโอกาสให้ซักถามเพิ่มเติมได้ตามความเหมาะสม

3. แบบประเมินความเหมาะสมของระบบต้นแบบ (Prototype Appropriateness Evaluation Form) เป็นเครื่องมือสำหรับผู้ทรงคุณวุฒิใช้ในระยะที่ 4 เพื่อประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของระบบสารสนเทศต้นแบบที่พัฒนาขึ้น มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ครอบคลุมประเด็นต่างๆ เช่น ความครบถ้วนของฟังก์ชันการทำงาน, ความถูกต้องของข้อมูล, ความง่ายต่อการใช้งาน และศักยภาพในการนำไปใช้จริง

4. แบบประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้งาน (User Satisfaction Evaluation Form) เป็นเครื่องมือสำหรับผู้ใช้งานจริง (ครูและบุคลากร) ใช้ประเมินความพึงพอใจหลังสิ้นสุดระยะเวลาทดลองใช้ระบบ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ เพื่อวัดระดับความพึงพอใจในมิติต่างๆ เช่น ประสิทธิภาพในการลดขั้นตอนการทำงาน, ความรวดเร็วในการเข้าถึงข้อมูล และประโยชน์โดยรวมของระบบ เครื่องมือนี้ผ่านการหาค่าความเชื่อมั่นได้ค่า Cronbach's Alpha เท่ากับ 0.95 ซึ่งน่าเชื่อถือสูงมาก

5. แบบประเมินความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Index of Item-Objective Congruence - IOC) เป็นเครื่องมือสำคัญในขั้นตอนการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัยชิ้นอื่นๆ (แบบสอบถามและแบบประเมิน) ก่อนนำไปใช้จริง โดยผู้วิจัยได้นำร่างเครื่องมือให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ประเมินความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ ซึ่งข้อคำถามที่ผ่านการคัดเลือกต้องมีค่าดัชนี IOC ตั้งแต่ 0.80 ขึ้นไป เพื่อให้มั่นใจว่าเครื่องมือสามารถวัดในสิ่งที่ต้องการวัดได้อย่างแท้จริง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมได้โดยจำแนกตามประเภทของข้อมูลดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data Analysis)

ข้อมูลจากแบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ จะถูกนำมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean: μ) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: σ) เพื่ออธิบายระดับของสภาพการดำเนินงานและความต้องการ การจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น จะคำนวณโดยใช้ดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (Priority Needs Index: PNI Modified) เพื่อระบุว่างานวิชาการด้านใดควรได้รับการพัฒนาระบบสารสนเทศเป็นลำดับแรก ข้อมูลจากแบบ

ประเมินความเหมาะสมและความพึงพอใจ จะถูกนำมาวิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย (μ) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) เพื่อสรุประดับความเหมาะสมของระบบในมุมมองของผู้ทรงคุณวุฒิและระดับความพึงพอใจของผู้ใช้งานจริง

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data Analysis)

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิและข้อเสนอแนะปลายเปิด จะถูกนำมาวิเคราะห์โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) อย่างเป็นระบบ ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้ การถอดความ (Transcription) ถอดเทปบันทึกเสียงการสัมภาษณ์ทั้งหมดเป็นข้อมูลในรูปแบบข้อความ การเปิดรหัสและจัดหมวดหมู่ (Coding and Categorization) ผู้วิจัยจะอ่านข้อมูลซ้ำหลายครั้งเพื่อระบุประเด็นสำคัญ (Themes) จากนั้นจะทำการจัดกลุ่มเนื้อหาที่มีความหมายใกล้เคียงกันให้อยู่ในหมวดหมู่เดียวกัน เพื่อให้เห็นภาพรวมของความคิดเห็นและข้อเสนอแนะได้อย่างชัดเจน การสรุปและตีความ (Interpretation) สรุปผลการวิเคราะห์ในเชิงพรรณนาเพื่อนำไปใช้ประกอบการออกแบบระบบและอภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ สภาพปัจจุบันการใช้สารสนเทศอยู่ในระดับปานกลาง (μ = 3.33) ในขณะที่ความต้องการหรือสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมาก (μ = 4.27) โดยผลการวิเคราะห์ PNI Modified พบว่า งานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี มีความต้องการจำเป็นเร่งด่วนสูงสุด (PNI = 0.35) ตามมาด้วยงานวิทยบริการและห้องสมุด และงานสื่อการเรียนการสอน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงช่องว่าง (Gap) ที่ต้องได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วน

2. ระบบสารสนเทศต้นแบบ ระบบที่พัฒนาขึ้นเป็นเว็บแอปพลิเคชัน (Web Application) ที่สามารถเข้าถึงได้ผ่านอินเทอร์เน็ต รองรับการใช้งานบนคอมพิวเตอร์และสมาร์ทโฟน มีคุณสมบัติเด่นคือ ฐานข้อมูลกลาง (Centralized Database) บูรณาการข้อมูลจาก 6 งานของฝ่ายวิชาการไว้ในที่เดียว ลดความซ้ำซ้อนของข้อมูล ส่วนติดต่อผู้ใช้ที่เป็นมิตร (User-Friendly Interface) ออกแบบให้ใช้งานง่าย ไม่ซับซ้อน ระบบรายงานอัตโนมัติ (Automated Reporting) สามารถสร้างรายงานได้ 14 ประเภท เช่น รายงานผลการเรียน (ปพ.), ตารางสอน, รายงานการใช้ครุภัณฑ์ และรายงานการฝึกงานของนักศึกษาระบบทวิภาคี

3. ผลการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ระบบสารสนเทศต้นแบบมีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (μ = 4.80, σ = 0.20) โดยผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่าระบบมีความครอบคลุม

ถูกต้องตามหลักวิชาการ และมีศักยภาพในการนำไปใช้งานจริงเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการได้

4. ผลการประเมินโดยผู้ใช้งานจริง ผู้ใช้งานมีความพึงพอใจต่อระบบในระดับมากถึงมากที่สุด (μ อยู่ระหว่าง 4.60–4.80) โดยระบุว่าระบบช่วย ลดระยะเวลาในการทำงาน ด้านเอกสารลงได้อย่างมีนัยสำคัญ, ลดข้อผิดพลาด ในการกรอกข้อมูล และทำให้ เข้าถึงข้อมูลได้รวดเร็ว เพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจและการวางแผนการสอน

อภิปรายผล

ผลการวิจัยเรื่องการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการวิทยาลัยการอาชีพบ้านผือ มีประเด็นสำคัญที่ควรนำมาอภิปราย ดังนี้

1. ความจำเป็นของสารสนเทศในการบริหารงานวิชาการ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า สภาพปัจจุบันของการใช้สารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิชาการยังอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งไม่เพียงพอต่อความต้องการที่แท้จริง (สภาพที่พึงประสงค์) ที่อยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด โดยเฉพาะในงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี, งานวิทยบริการและห้องสมุด และงานสื่อการเรียนการสอน ผลการวิเคราะห์ด้วย PNI Modified ได้ยืนยันถึงความต้องการเร่งด่วนนี้ ซึ่งสะท้อนว่าวิทยาลัยยังขาดเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการรวบรวมและใช้ประโยชน์จากข้อมูลเพื่อการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ สอดคล้องกับผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสามที่ระบุว่าสถานศึกษาส่วนใหญ่ยังขาดการบริหารจัดการข้อมูลที่เป็นระบบ ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในยุคดิจิทัล

2. ประสิทธิภาพของกระบวนการพัฒนาระบบ ความสำเร็จของระบบ www.boabec.com ที่ได้รับการประเมินประสิทธิภาพในระดับมากที่สุด (μ = 4.80) เป็นผลมาจากกระบวนการพัฒนาที่รัดกุมและเป็นระบบ การเลือกใช้แนวทาง SDLC (System Development Life Cycle) ทำให้การพัฒนามีโครงสร้างที่ชัดเจนตั้งแต่การวิเคราะห์ความต้องการไปจนถึงการนำไปใช้ ขณะเดียวกัน การผสมผสานแนวคิดแบบ Agile เข้ามาช่วยให้ระบบมีความยืดหยุ่น สามารถปรับปรุงแก้ไขตามความคิดเห็นของผู้ใช้งานจริงได้อย่างต่อเนื่อง ทำให้ระบบที่ได้ไม่เพียงแต่ถูกต้องตามหลักการ แต่ยังตรงใจและใช้งานง่ายสำหรับบุคลากร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Hoffer, et al (2002) ที่เน้นย้ำความสำคัญของวงจรการพัฒนาที่

เป็นระบบ และยังสนับสนุนงานวิจัยของไพบูลย์ เกียรติโกมล และณัฏฐพันธ์ เขจรนันทน์ (2551) ที่ชี้ว่าระบบสารสนเทศสำหรับผู้บริหาร (EIS) ที่ดีจะต้องง่ายต่อการเรียนรู้และใช้งาน

3. การตอบสนองความต้องการที่หลากหลายของผู้ใช้งาน ระบบที่พัฒนาขึ้นสามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริหารในแต่ละระดับได้อย่างครอบคลุม ตั้งแต่ระดับผู้อำนวยการที่ต้องการข้อมูลเชิงสรุปเพื่อการวางแผนนโยบาย ไปจนถึงระดับหัวหน้างานและครูที่ต้องการข้อมูลเชิงปฏิบัติการเพื่อบริหารจัดการงานประจำวัน การออกแบบระบบที่สามารถกำหนดสิทธิ์การเข้าถึงได้ถึง 10 กลุ่มผู้ใช้งาน และการสร้างรายงานอัตโนมัติ 14 รูปแบบ แสดงให้เห็นถึงการวิเคราะห์และออกแบบที่คำนึงถึงบริบทการใช้งานจริง ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้ระบบสารสนเทศถูกนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มศักยภาพ และส่งผลให้ประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการหลังการใช้ระบบฯ เพิ่มขึ้นในทุกฝ่ายงานอย่างมีนัยสำคัญ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้ได้พัฒนารูปแบบระบบสารสนเทศ www.boabec.com ที่สามารถยกระดับการบริหารงานวิชาการของวิทยาลัยการอาชีพบ้านผือได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยระบบสามารถบูรณาการข้อมูลจาก 6 กลุ่มงานวิชาการ ลดความซ้ำซ้อนของเอกสาร เพิ่มความรวดเร็วในการเข้าถึงข้อมูล และสนับสนุนการตัดสินใจของผู้บริหารได้อย่างเป็นรูปธรรม ผลการประเมินจากทั้งผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ใช้งานจริงยืนยันว่าระบบมีความเหมาะสมและสร้างความพึงพอใจในระดับสูงมาก **1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ สำหรับวิทยาลัยการอาชีพบ้านผือ** 1.1 การเตรียมความพร้อมและการพัฒนาบุคลากร ก่อนการนำระบบไปใช้งานจริง ควรมีการวางแผนการอบรมและจัดทำคู่มือการใช้งานที่ละเอียดชัดเจน เพื่อให้บุคลากรเกิดความเข้าใจและสามารถใช้งานระบบได้อย่างเต็มศักยภาพ นอกจากนี้ ควรมีการพัฒนาทักษะด้านดิจิทัลของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถปรับตัวและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีได้อย่างสูงสุด 1.2 การบริหารจัดการและการบำรุงรักษา ควรมีการแต่งตั้งคณะทำงานหรือผู้รับผิดชอบโดยตรง เพื่อดูแลบำรุงรักษาระบบอย่างสม่ำเสมอ และพิจารณาขยายผลการพัฒนาระบบให้ครอบคลุมการบริหารงานในฝ่ายอื่นๆ เพื่อสร้างระบบบริหารจัดการแบบองค์รวม (Total Management System) **สำหรับสถานศึกษาอื่น** 1.3 สถานศึกษาอาชีวศึกษาที่มีบริบทใกล้เคียงกันสามารถนำรูปแบบและกระบวนการวิจัยและพัฒนานี้ไปประยุกต์ใช้ได้ โดยควรให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น (Needs Analysis) ของตนเองเป็น

อันดับแรก เพื่อให้แน่ใจว่าระบบที่พัฒนาขึ้นจะสามารถแก้ไขปัญหาและตอบสนองต่อความต้องการเฉพาะขององค์กรได้อย่างแท้จริง **สำหรับสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา** 1.4 การกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการในภาพรวม โดยกำหนดเป็นนโยบายและยุทธศาสตร์ที่ชัดเจน พร้อมทั้งส่งเสริมให้มีการกำหนดมาตรฐานข้อมูล (Data Standard) เพื่อให้สถานศึกษาสามารถแลกเปลี่ยนและเชื่อมโยงข้อมูลกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ **2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** 2.1 การขยายผลและการเปรียบเทียบ ควรมีการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการใช้สารสนเทศในสถานศึกษาสังกัด สอศ. ประเภทอื่น เช่น วิทยาลัยเทคนิค หรือวิทยาลัยอาชีวศึกษา เพื่อเปรียบเทียบและพัฒนาระบบให้สามารถรองรับบริบทที่หลากหลายยิ่งขึ้น 2.2 การติดตามและประเมินผลเพื่อการพัฒนาต่อเนื่อง ควรมีการติดตามและประเมินผลการใช้งานระบบเป็นระยะ ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ เพื่อรวบรวมข้อมูลสำหรับนำไปปรับปรุงและพัฒนาระบบให้มีความทันสมัยและตอบสนองต่อความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างต่อเนื่อง (Continuous Improvement) 2.3 การพัฒนาฟังก์ชันเพิ่มเติม ควรมีการศึกษาเพื่อเชื่อมต่อระบบสารสนเทศนี้กับระบบบริหารจัดการการเรียนรู้ (Learning Management System - LMS) เพื่อสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ดิจิทัลที่ครบวงจร และพัฒนาระบบในรูปแบบแอปพลิเคชันบนมือถือ (Mobile Application) ที่มีฟังก์ชันสำหรับนักศึกษาและผู้ปกครองโดยเฉพาะ

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2567). *นโยบายและทิศทางการขับเคลื่อนการศึกษาไทย ปี 2567*. เรียกใช้เมื่อ 18 กันยายน 2568 จาก https://www.moe.go.th

พระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2551. (2551). *ราชกิจจานุเบกษา,* เล่ม 125 ตอนที่ 43 ก, 5 มีนาคม 2551.

ยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2555). *เอกสารประกอบการประชุมสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา.

ระเบียบสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาว่าด้วยการบริหารสถานศึกษา พ.ศ. 2552. (2552). *เอกสารอัดสำเนา.* กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา.

ศูนย์ข้อมูลสารสนเทศ วิทยาลัยการอาชีพบ้านผือ. (2567). *รายงานสรุปปัญหาการจัดการข้อมูลฝ่ายวิชาการ ปีการศึกษา 2566*. อุดรธานี: วิทยาลัยการอาชีพบ้านผือ.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

Cohesity. (2024). *What Is a Management Information System (MIS)?* Retrieved September 18, 2025, from https://www.cohesity.com

DeLone, W. H., & McLean, E. R. (2016). Information Systems Success Measurement. *Foundations and Trends® in Information Systems*, 2(1), 1–116.

Marr, B. (2022). *The Future Of Decision-Making: How AI Is Transforming The Process.* Retrieved September 18, 2025, from Forbes.

Purkar, S., Kulkarni, A., & Raut, R. (2023). A systematic literature review on management information system in the construction industry. *Journal Of Engineering, Design and Technology*.

Shoushtari, A. A., et al. (2024). The role of artificial intelligence in management information systems: a systematic literature review. *Journal of Information Technology Management.*

พลวัฒน์แห่งดินแดนไทย: ภายใต้อนุสัญญาโตกิโอ สู่ความตกลงระงับกรณีระหว่างไทยกับฝรั่งเศส*

THE DYNAMICS OF THE THAI TERRITORY: UNDER THE TOKYO CONVENTION TO THE SETTLEMENT OF THE CASE BETWEEN THAILAND AND FRANCE

พระมหาจิรทิปต์ อาจิตฺตปุญโญ (สุขประเสริฐ)[1], เจริญ ทุนชัย[2] และ ธีรภัทร์ ทองเพ็ง[3]

Phramaha Jiratip Arjittapunyo (Sukprasert)[1], Charoen Thunchai[2] and Teerapat Tongpeng[3]

[1-3]มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย

[1-3]Mahamakut Buddhist University Sirindhornrajavidhayalaya Campus, Thailand

Corresponding Author's Email: ibanazexc@gmail.com

วันที่รับบทความ : 11 ตุลาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 14 ตุลาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 16 ตุลาคม 2568

Received 11 October 2025; Revised 14 October 2025; Accepted 16 October 2025

บทคัดย่อ

บทความวิชาการฉบับนี้มุ่งศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการทางการเมืองและกฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับ “พลวัฒน์แห่งดินแดนไทย” อันสะท้อนการเปลี่ยนแปลงของอธิปไตยและขอบเขตดินแดนของสยามภายใต้แรงกดดันจากลัทธิล่าอาณานิคมของตะวันตก โดยเฉพาะความสัมพันธ์กับฝรั่งเศสในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 ถึงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 20 จาก “อนุสัญญาโตกิโอ” (Tokyo Convention) ที่เป็นจุดเริ่มของการเจรจาเชิงสัญลักษณ์ ไปสู่ “ความตกลงระงับกรณีระหว่างไทยกับฝรั่งเศส” (Settlement Agreement) ภายหลัง

Citation:

* พระมหาจิรทิปต์ อาจิตฺตปุญโญ (สุขประเสริฐ), เจริญ ทุนชัย และ ธีรภัทร์ ทองเพ็ง. (2568). พลวัฒน์แห่งดินแดนไทย: ภายใต้อนุสัญญาโตกิโอสู่ความตกลงระงับกรณีระหว่างไทยกับฝรั่งเศส. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(6), 668-682.

Phramaha Jiratip Arjittapunyo (Sukprasert), Charoen Thunchai and Teerapat Tongpeng. (2025). The Dynamics Of The Thai Territory: Under The Tokyo Convention To The Settlement Of The Case Between Thailand And France. Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(6), 668-682.; DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

สงครามโลกครั้งที่สอง บทความนี้พิจารณาทั้งบริบทประวัติศาสตร์ การเมืองระหว่างประเทศ และกฎหมาย โดยใช้หลัก ทฤษฎีระบบโลก (World-System Theory) มาใช้ในการวิเคราะห์ เพื่อให้เห็นการเคลื่อนไหวของไทยจากสภาพถูกจำกัดอธิปไตย สู่การทวงคืนสิทธิแห่งรัฐชาติในยุคหลังสงครามโลก บทความวิชาการนี้ชี้ให้เห็นว่า “พลวัฒน์แห่งดินแดนไทย” มิได้เป็นเพียงประวัติศาสตร์ของการสูญเสียหรือได้คืนดินแดน หากแต่เป็นพลวัตของความพยายามธำรงความเป็นเอกราชและศักดิ์ศรีของรัฐไทยในโลกที่เต็มไปด้วยแรงกดดันเชิงอำนาจ พร้อมทั้งสะท้อนถึงภูมิปัญญาทางการทูตและความสามารถในการใช้ “พลังแห่งการเปลี่ยนผ่าน” เพื่อรักษาความมั่นคงของชาติอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ยังมุ่งเปิดพื้นที่ทางวิชาการสำหรับการทำความเข้าใจประวัติศาสตร์ไทยในมิติที่ลึกซึ้งกว่าเดิม โดยมองดินแดนไม่เพียงในฐานะพรมแดนทางกายภาพ แต่ในฐานะสัญลักษณ์ของอำนาจ การต่อรอง และตัวตนของรัฐไทยที่ยังคงดำรงอยู่ในกระแสการเปลี่ยนแปลงของภูมิรัฐศาสตร์โลกสมัยใหม่

คำสำคัญ: พลวัฒน์แห่งดินแดนไทย, อนุสัญญาโตกิโอ, ความตกลงไทย–ฝรั่งเศส, อธิปไตย, กฎหมายระหว่างประเทศ

Abstract

This academic article examines the developments in international politics and law related to the “dynamics of Thai territory,” reflecting the transformation of Siam’s sovereignty and territorial boundaries under pressure from Western colonialism, particularly its relations with France during the 19th to the mid-20th centuries. From the “Tokyo Convention”—the symbolic starting point for negotiations—to the “Settlement Agreement” after World War II, this article examines historical, international political, and legal contexts, drawing on world-system theory to explore Thailand’s transition from a state of restricted sovereignty to a reclaimed nation-state in the post-war era. This academic article demonstrates that the “dynamics of Thai territory” is not simply a history of territorial loss or regain, but also a dynamic of the Thai state’s efforts to maintain its independence and dignity in a world beset by hegemonic pressures. It also reflects diplomatic wisdom and the ability to use

the “force of transformation” to sustain national security. Furthermore, it aims to open up academic space for a deeper understanding of Thai history, viewing territory not only as a physical border. But as a symbol of power, bargaining and the identity of the Thai state that still exists in the changing currents of modern global geopolitics.

Keywords: Thai territorial dynamics, Tokyo Convention, Thai-French Agreement, Sovereignty, International law.

บทนำ

ประวัติศาสตร์ดินแดนไทยในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 – 20 คือประวัติศาสตร์แห่งการเผชิญหน้าระหว่างอำนาจจักรวรรดินิยมกับความพยายามคงไว้ซึ่งเอกราชของรัฐสยาม การขยายอิทธิพลของจักรวรรดิอังกฤษและฝรั่งเศสในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทำให้สยามต้องเผชิญแรงกดดันให้ยอมสละดินแดนบางส่วนเพื่อรักษาเอกราชส่วนกลางไว้ การสูญเสียดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงในปี พ.ศ. 2436 ภายใต้อนุสัญญาโตกิโอ (The Tokyo Convention) และความตกลงระงับกรณีระหว่างไทยกับฝรั่งเศสภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ไทยได้แสดงให้เห็นถึงศักยภาพทางการทูตและการปรับตัวอย่างมีพลวัต การฟื้นฟูความสัมพันธ์ภายใต้เงื่อนไขระหว่างประเทศที่ซับซ้อน เป็นทั้งการธำรงอธิปไตยแห่งรัฐ และการสร้างบทบาทใหม่ในระบบระเบียบโลกหลังสงคราม

แนวคิดหลักที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้อยู่บนฐานของ แนวคิดภูมิรัฐศาสตร์เชิงพลวัฒน์ (Dynamic Geopolitical Perspective) ที่เน้นการวิเคราะห์การเคลื่อนไหวของอำนาจทางดินแดนในมิติของเวลาและบริบททางความคิด มากกว่าการมองเพียงเหตุการณ์ในเชิงประวัติศาสตร์ (โกวิท วงศ์สุวัฒน์, 2545) การศึกษานี้จึงมุ่งทำความเข้าใจพลวัตแห่งดินแดนไทยในฐานะ “สิ่งมีชีวิตทางการเมือง” ที่เคลื่อนไหว ปรับตัว และเรียนรู้จากแรงกดดันภายนอกเพื่อธำรงความมั่นคงของรัฐและอัตลักษณ์ของชาติ

แรงจูงใจในการศึกษาหัวข้อนี้ มาจากการตระหนักว่าพลวัฒน์แห่งดินแดนไทยเป็นปรากฏการณ์ที่ยังมิได้ถูกอธิบายอย่างครบถ้วนในเชิงแนวคิดและประวัติศาสตร์ การทำความเข้าใจพลวัตดังกล่าวไม่เพียงช่วยให้เห็นรากเหง้าของยุทธศาสตร์ทางการทูตไทยในอดีต แต่ยังเปิดมุมมองใหม่ต่อความสัมพันธ์ระหว่างอธิปไตย ดินแดน และอัตลักษณ์ของรัฐไทยในอนาคต

อันเป็นการสะท้อนให้เห็นว่า “ดินแดนไทย” มิใช่สิ่งคงที่ หากคือ “พลังแห่งการเปลี่ยนผ่าน” ที่ยังคงดำเนินอยู่ในทุกยุคทุกสมัย

บริบทประวัติศาสตร์แห่งการสูญเสียดินแดน

ภายใต้แรงกดดันของลัทธิล่าอาณานิคม ฝรั่งเศสได้แผ่ขยายอำนาจจากอินโดจีนเข้าสู่เขตแดนลุ่มแม่น้ำโขง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่สยามเคยมีอำนาจเหนืออยู่เดิม ในยุคล่าอาณานิคมประเทศไทยได้เสียดินแดนให้แก่ฝรั่งเศสรวม 5 ครั้ง เป็นพื้นที่ทั้งสิ้น 481,600 ตารางกิโลเมตร นับตั้งแต่ปลายรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ จนถึงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ โดยไทยต้องยินยอมเสียดินแดนบางส่วนไป เพื่อรักษาเอกราชและดินแดนส่วนใหญ่ไว้ ทำให้พื้นที่ประเทศไทยเหลืออยู่เพียง 513,600 ตารางกิโลเมตร และการลงนามในสนธิสัญญากรุงปารีส พ.ศ. 2436 ส่งผลให้สยามต้องยอมสละดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงให้แก่ฝรั่งเศส การสูญเสียดินแดนครั้งนี้ไม่เพียงเปลี่ยนแปลงแผนที่ภูมิรัฐศาสตร์ของภูมิภาค แต่ยังสร้างรอยแผลลึกในจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ของคนไทย หรือที่รู้จักกันในนามวิกฤติ ร.ศ. 112 (กองยุทธการทหารบก, 2545)

หลังการลงนามในหนังสือสัญญา เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ. 2436 แล้ว เรื่องที่ต้องดำเนินการต่อมาซึ่งสืบเนื่องกับวิกฤตการณ์คือ การถอนทหารออกจากฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง การประกาศให้คนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงที่เข้ามาอยู่ทางฝั่งขวาแม่น้ำโขงกลับถิ่นฐานของตนเอง การพิจารณาคดีพระยอดเมืองขวาง เรื่องทั้งหลายทางรัฐบาลไทยพยายามดำเนินการให้เรียบร้อย เพื่อให้ฝรั่งเศสถอนกำลังทหารออกจากเมืองจันทบุรีซึ่งยึดไว้ตั้งแต่เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2436 โดยเร็ว แต่กระนั้นปัญหาก็ยังไม่ยุติลงง่าย ๆ โดยเฉพาะกรณีพระยอดเมืองขวาง ข้าหลวงไทยประจำเมืองคำเกิด คำมวนผู้นำในการต่อสู้กับทหารฝรั่งเศส เมื่อปลายเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2436 ทำให้ทหารฝรั่งเศสชื่อ นายโกรส กูแรง กับทหารญวน อีก 12 คนถึงแก่ความตาย (แต่ฝรั่งเศสกล่าวหาว่ามีทหารเสียชีวิตระหว่าง 16 - 24 คน) ฝ่ายไทยเสียชีวิต 6 คน บาดเจ็บ 5 คน ฝรั่งเศสต้องการให้ลงโทษพระยอดเมืองขวาง รัฐบาลไทยจึงตั้ง “ศาลรับสั่งพิเศษ” ขึ้นมาพิจารณาคดีนี้และมีคำตัดสินว่า พระยอดเมืองขวางไม่ผิด เพราะเป็นการปฏิบัติงานในหน้าที่ ซึ่งทำให้ฝรั่งเศสไม่พอใจจึงเรียกร้องให้ไทยตั้ง “ศาลผสม” ฝรั่งเศส-ไทยขึ้นทำหน้าที่พิพากษาคดี ทำให้ฝ่ายไทยไม่พอใจมาก พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวถึงกับทรงปรารภว่า “แลไม่เห็นเลยว่าจะจบเพียงใด กว่าจะได้ตัดหัวพระยอด...” ศาลผสมได้

ตัดสินคดีในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2437 ว่าพระยอดเมืองขวางมีความผิดให้จำคุกเป็นเวลา 20 ปี พระยอดเมืองขวางถูกจำคุกอยู่จนเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2441 จึงได้รับการปล่อยตัวโดยข้อตกลงระหว่างไทยกับฝรั่งเศส

การที่ฝรั่งเศสยึดจันทบุรีนับเป็นปัญหาอีกเรื่องหนึ่ง แม้ว่าไทยได้ปฏิบัติตามหนังสือสัญญา ร.ศ. 112 ครบถ้วนทุกประการแล้ว แต่ฝรั่งเศสก็ยังไม่ยอมถอนทหารออกไป พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีรับสั่งให้เสนาบดีว่าการต่างประเทศ และอัครราชทูตพิเศษที่กรุงปารีส คือ พระยาสุริยานุวัตร (เกิด บุนนาค) เจรจากับฝรั่งเศสให้ถอนทหารออกไปแต่ท่าทีของฝรั่งเศสกลับเปลี่ยนไปอยากจะยึดครองจริง ๆ ทั้งอ้างว่าระหว่างยึดครองได้ลงทุนไม่น้อยกว่าปีละ 2 ล้านฟรังก์ แล้วจะทิ้งทรัพย์สมบัตินี้ได้อย่างไร หรืออ้างว่าทหารฝรั่งเศสเพียง 25 คน ที่อยู่เมืองจันทบุรีจะถือว่าเป็นการ “occupation”หรือการยึดครองได้อย่างไรเป็นแต่เพียง “รักษาของ” เท่านั้น ซึ่งไทยก็โต้ว่าทหารจะกี่คนก็เป็นการยึดครอง ทั้งนั้น ท่าทีของฝรั่งเศสที่คุกคามไทยรุนแรงเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เพื่อไม่ให้ปัญหาขยายตัวมากยิ่งขึ้น ไทยจึงยอมตามข้อเรียกร้องของฝรั่งเศส โดยมีการลงนามในสัญญาน้อยหรืออนุสัญญาที่กรุงปารีส เมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2446 และพิธีสาร เมื่อวันที่ 29มิถุนายน พ.ศ. 2447 ซึ่งไทยจะต้องยกมโนไพร จำปาศักดิ์ หลวงพระบางฝั่งขวาให้ฝรั่งเศส และเมื่อไทยมอบเมืองตราดด่านซ้าย และดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำคอบให้ฝรั่งเศส ฝรั่งเศสจึงถอนกำลังออกจากจันทบุรี

หนังสือสัญญาข้างต้นเพียงทำให้การคุกคามไทยผ่อนคลายลงเพราะทหารฝรั่งเศสได้ถอนตัวออกจากจันทบุรี แต่ไปอยู่ที่ตราดที่ห่างไกลออกไปแทน นอกจากนี้ ยังมีปัญหาเกี่ยวกับการปักปันเขตแดน ปัญหาคนในบังคับซึ่งเป็นชาวเอเชีย ในตอนแรกฝรั่งเศสเสนอจะแลกนครวัดซึ่งในเวลานั้นยังเป็นของไทย กับเมืองด่านซ้ายและเมืองตราด แต่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงรู้สึกว่า “ที่จะเอานครวัดมาแลกดูมากมายเหลือเกินอยู่สักหน่อย” การเจรจาดำเนินต่อไปที่กรุงเทพฯ โดยมีนายเอดเวิร์ด สโตรเบล (Edward Strobel) ที่ปรึกษาราชการทั่วไปของไทย ร่วมเจรจากับนายวิกเตอร์ คอลแลง เดอ ปลังซี (Victor Collin de Plancy) อัครราชทูตฝรั่งเศสประจำไทยด้วย จึงสามารถทำข้อตกลงและลงนามในหนังสือสัญญาได้เมื่อวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2449 โดยมีสาระสำคัญ คือ ไทยจะยกเมืองพระตะบอง เสียมราฐ และศรีโสภณให้แก่ฝรั่งเศส ฝรั่งเศสจะยกดินแดนเมืองด่านซ้ายและเมืองตราดกับเกาะทั้งหลายใต้แหลมสิงห์จนถึงเกาะกุดให้ไทย คนเอเชียในบังคับฝรั่งเศส ถ้าจดทะเบียนหลังหนังสือสัญญานี้เมื่อทำผิดต้องขึ้นศาลไทย

หนังสือสัญญาไทย - ฝรั่งเศส พ.ศ. 2449 ถือได้ว่าเป็นการสิ้นสุดวิกฤตการณ์ ร.ศ. 112 ซึ่งยืดเยื้อมาเกือบ 14 ปี ซึ่งในสายตาของทั้งไทยและฝรั่งเศสต่างมีความเห็นตรงกันว่า ฝรั่งเศสได้มากกว่าเสีย และไทยเสียมากกว่าได้ ส่วนชาวเมืองพระตะบองมีปฏิกิริยาไม่พอใจกับการที่ไปอยู่ภายใต้การปกครองของฝรั่งเศส แต่สำหรับรัฐบาลไทยถือได้ว่ามีความรู้สึกปลอดภัยและมั่นคงมากขึ้น เพราะฝรั่งเศสได้ถอนทหารพ้นจากผืนแผ่นดินไทย นับได้ว่าเป็นการสิ้นสุดของลัทธิจักรวรรดินิยมที่เกิดขึ้นจากฝรั่งเศส (วุฒิชัย มูลศิลป์, 2554)

เมื่อเข้าสู่ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 รัฐบาลไทยได้ร้องขอให้มีการปรับปรุงเส้นแบ่งเขตแดนด้านอินโดจีนตามหลักสากล ระหว่างไทยกับฝรั่งเศส แต่ฝรั่งเศสไม่ยินยอม ทั้งยังส่งเครื่องบินมาทิ้งระเบิดที่จังหวัดนครพนมทำให้เกิดความตึงเครียดทั้งสองฝ่าย รัฐบาลไทยจึงเตรียมพร้อมที่จะเผชิญหน้ากับ ฝรั่งเศสเพื่อแก้ไขเรื่องดินแดนให้เด็ดขาด โดยมีการจัดเตรียมกำลังกองทัพบกสนาม ประกอบด้วย กองทัพบูรพา กองทัพอีสาน กองพลพายับ กองพลผสมปักษ์ใต้ และกองพลผสมกรุงเทพ

วันที่ 16 ธันวาคม 2481 นายพันเอกหลวงพิบูลสงครามขึ้นสู่อำนาจในฐานะนายกรัฐมนตรี นโยบายที่สำคัญประการหนึ่งของหลวงพิบูลสงครามคือการเรียกร้องดินแดนที่เสียไปเพื่อสร้างไทยให้เป็นมหาประเทศ ทั้งนี้มีหลวงวิจิตรวาทการเป็นที่ปรึกษาคนสำคัญในการดำเนินการตามนโยบายดังกล่าว และตั้งแต่ปลาย พ.ศ. 2483 ก็เกิดการปะทะกันตามแนวชายแดนไทยกับอินโดจีนฝรั่งเศส กระทั่งในวันที่ 5 มกราคม 2484 กองทัพไทยก็ยกข้ามเส้นเขตแดนไทย–อินโดจีนฝรั่งเศสเข้าไปในกัมพูชาและลาว และรัฐบาลไทยก็ประกาศสงครามกับอินโดจีนฝรั่งเศสในวันที่ 7 มกราคม ในปีเดียวกัน

ญี่ปุ่นเข้ามาไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและมีการหยุดยิงในวันที่ 28 มกราคม 2484 ในเวลานั้น “กองทัพอีสาน กองพลอุบลยึดได้แคว้นนครจำปาศักดิ์ กองพลสุรินทร์ยึดได้สำโรง จงกัลทางจังหวัดเสียมราฐ กองทัพบูรพา ยึดได้พื้นที่ตะวันตกศรีโสภณ ห่างจากศรีโสภณ 17 กิโลเมตร กองพลจันทบุรี ยึดได้บ้านกุมเรียงและบ้านห้วยเขมร ทิศตะวันตกบ่อไพลิน

การเจรจาสันติภาพระหว่างไทยกับฝรั่งเศส ณ กรุงโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น เริ่มขึ้นในวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2484 และพอถึงวันที่ 11 มีนาคม 2484 ผู้แทนของไทยกับฝรั่งเศสก็ลงนามในแผนการไกล่เกลี่ยของญี่ปุ่น สาระสำคัญของแผนดังกล่าวคือไทยได้ดินแดนคืนจากฝรั่งเศสดังนี้

1. ดินแดนซึ่งได้เสียไปโดยสนธิสัญญาปีพุทธศักราช 2446 ได้คืนมาทั้งหมด กล่าวคือ ดินแดนหลวงพระบางฝั่งขวาและดินแดนจำปาศักดิ์ตรงข้ามกับปากเซ กับทั้งดินแดนกัมพูชาที่ได้เสียไปโดยสนธิสัญญานั้นด้วย

2. มณฑลบูรพาซึ่งได้เสียไปโดยสนธิสัญญาปีพุทธศักราช 2449 นั้น ได้คืนจังหวัด ศรีโสภณและพระตะบอง จดฝั่งทะเลสาบ แต่เสียมราฐและนครวัดนั้นยังคงเป็นของฝรั่งเศสอยู่

3. ได้มาซึ่งดินแดนในกัมพูชา หรือเส้นขีดโค้งวงจากเวิ้งนครวัดลงไปถึงแม่น้ำโขงตอนใต้สตึงเตรง

4. ถือร่องน้ำลึกเป็นเส้นเขตแดนในลำแม่น้ำโขง เกาะคอนซึ่งอยู่ทางขวาของร่องน้ำลึกได้มาเป็นของไทยทั้งหมด

กล่าวโดยสรุป ภายหลังความตึงเครียดชายแดนไทย–ฝรั่งเศสและการยึดครองบางพื้นที่ไทย รัฐบาลไทยได้ยกทัพเข้าแก้ไขข้อพิพาทในช่วงต้นปี พ.ศ. 2484 ญี่ปุ่นเข้ามาไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างไทยกับฝรั่งเศส ณ กรุงโตเกียวการเจรจาเริ่มวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2484 และลงนามในแผนไกล่เกลี่ยวันที่ 11 มีนาคม 2484สาระสำคัญคือ ไทยได้รับคืนดินแดนที่เสียไปตามสนธิสัญญาปี พ.ศ. 2446 และบางส่วนของป.ศ. 2449 เป็นการยุติความขัดแย้งชั่วคราวก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 และสร้างกรอบการแก้ไขข้อพิพาททางการทูตระหว่างสองประเทศ

อนุสัญญาโตกิโอ: จุดเปลี่ยนเชิงสัญลักษณ์ทางการทูต

“อนุสัญญาโตกิโอ” ลงนามเมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม พ.ศ. 2484 ระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลฝรั่งเศส (รัฐวีชี) โดยมีญี่ปุ่นเป็นผู้ไกล่เกลี่ย บันทึกฉบับนี้เป็นการยอมรับให้ไทยได้ครอบครองบางส่วนของดินแดนในลาวและกัมพูชาที่เคยสูญเสียไป อนุสัญญาดังกล่าวจึงเป็นทั้งสัญลักษณ์ของความสำเร็จทางการทูตในช่วงเวลาหนึ่ง และเป็นจุดเริ่มของความสัมพันธ์ใหม่ระหว่างไทย–ฝรั่งเศส โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ให้ประเทศไทยได้รับคืนดินแดนทั้งหมดที่เสียให้ฝรั่งเศสตามสนธิสัญญา เมื่อ ร.ศ. 123 มณฑลบูรพาที่เสียไปใน ร.ศ. 126 ฝรั่งเศสจะคืนพระตะบองและศรีโสภณให้จนถึงทะเลสาบ แต่เสียมราฐและนครวัดยังเป็นของฝรั่งเศสอยู่

2. ให้ถือร่องน้ำลึกเป็นเส้นเขตแดนในแม่น้ำโขง แต่เกาะโขงยังเป็นของอาณาเขตอินโดจีนฝรั่งเศส เกาะโคนตกเป็นของไทย ส่วนดินแดนเล็กๆบนฝั่งขวาของแม่น้ำตรงข้ามกับสะตรึงเตรง ซึ่งแต่เดิมสงวนไว้ให้ฝรั่งเศสนั้น ฝรั่งเศสยกให้ไทย

3. ในทะเลสาบ รัศมี 20 กิโลเมตรจากจุดพรมแดนปัจจุบันระหว่างเสียมราฐกับพระตะบอง จดทะเลสาบ (ปากน้ำสะดึงกัมบด) ไปบรรจบจุดพรมแดนปัจจุบันระหว่างพระตะบองกับโพธิสัตว์จดทะเลสาบ (ปากน้ำตะตึงดนตรี) เป็นเส้นเขตแดน ทะเลสาบคนไทยและฝรั่งเศสทำการเดินเรือจับสัตว์น้ำได้โดยเสรี

4. ในบรรดาดินแดนที่โอนให้แก่ประเทศไทยนั้นต้องปลอดทหาร คนฝรั่งเศสจะได้รับการปฏิบัติเท่าเทียมกับคนไทย ยกเว้นการได้มาของอสังหาริมทรัพย์ สาธารณสมบัติของแผ่นดิน

5. รัฐบาลไทยจะอำนวยความคุ้มครองให้แก่บรรดาที่บรรจุราชอัฐิของราชวงศ์หลวงพระบาง ซึ่งอยู่ฝั่งขวาแม่น้ำโขงตรงข้ามเมืองหลวงพระบาง และจะอำนวยความสะดวกต่างๆในการรักษาและเยี่ยมเยียนที่บรรจุอัฐินั้น

6. ในการโอนอธิปไตยเหนือดินแดนที่ยกให้ไทยนั้น คนชาติฝรั่งเศสที่อาศัยอยู่ย่อมได้สัญชาติไทยทันที แต่ภายในเวลา 3 ปี คนชาติฝรั่งเศสจะเลือกเอาสัญชาติฝรั่งเศสไว้ได้โดย

6.1 แจ้งเจ้าหน้าที่ผู้ปกครองผู้มีอำนาจ

6.2 ย้ายภูมิลำเนาไปอยู่ในดินแดนฝรั่งเศส

7. ประเทศไทยจะใช้เงิน 6 ล้านเปียสอินโดจีนแก่ฝรั่งเศส ในเวลา 6 ปี

8. การขัดกันที่เกิดขึ้นระหว่างไทยและฝรั่งเศสในเรื่องตีความหรือการใช้บทแห่งอนุสัญญานี้ให้ตกลงกันด้วยการทูต ถ้าไม่สามารถตกลงกันได้ให้เสนอรัฐบาลญี่ปุ่นไกล่เกลี่ย

9. ส่วนการถอนตัวและโอนดินแดนนั้น รัฐบาลฝรั่งเศสจะมอบบัญชีรายการอสังหาริมทรัพย์สาธารณะที่มีอยู่ในดินแดนที่ยกให้พร้อมบัญชีรายนามผู้แทนฝรั่งเศสซึ่งได้รับมอบหมายให้ดำเนินการโอนนั้นแก่รัฐบาลไทยภายใน 20 วัน ส่วนรัฐบาลไทยจะมอบบัญชีรายนามผู้แทนฝ่ายไทยภายใน 20 วันเช่นเดียวกัน (ประหยัด ศ. นาคะนาท และจำรัส ดวงธิสาร, 2505)

กล่าวโดยสรุป ความสัมพันธ์นี้อยู่ภายใต้การครอบงำของญี่ปุ่นเป็นสำคัญ ไทยจึงมิได้มีอิสระอย่างแท้จริงในทางระหว่างประเทศ การได้มาซึ่งดินแดนครั้งนั้นจึงมีลักษณะ “พลวัฒน์เชิงสมมติ” ซึ่งอิงอยู่กับอำนาจของมหาอำนาจภายนอกมากกว่าความชอบธรรมทางกฎหมาย สากล อนุสัญญานี้ได้ถูกยกเลิกโดยความตกลงระงับกรณีระหว่างไทยกับฝรั่งเศส ซึ่งทำที่กรุงวอชิงตัน เมื่อ 17 พฤศจิกายน 2489 (ค.ศ. 1946) หรือที่รู้จักในชื่อ “Washington Accord”

หลังจากความพ่ายแพ้ของญี่ปุ่นในสงครามโลกครั้งที่ 2 ไทยก็ต้องคืนดินแดนให้แก่ฝรั่งเศส (ธิบดี บัวคำศรี, 2553)

ความตกลงระงับกรณีระหว่างไทยกับฝรั่งเศส พ.ศ. 2489

เป็นข้อตกลงที่ลงนามในกรุงวอชิงตัน ดี.ซี. เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2489 เพื่อยุติข้อพิพาทภายหลังสงครามอินโดจีน โดยยกเลิก อนุสัญญาโตเกียว และให้ไทยคืนดินแดนบางส่วนที่ได้มาให้กับฝรั่งเศส เพื่อให้ไทยสามารถเข้าเป็นสมาชิกสหประชาชาติได้ ไทยจำเป็นต้องปรับนโยบายต่างประเทศเพื่อรักษาเอกราชและสถานะของตนในประชาคมโลก รัฐบาลไทยภายใต้การนำของนายปรีดี พนมยงค์ ได้ประกาศยกเลิกข้อตกลงและการกระทำที่เกี่ยวข้องกับญี่ปุ่น รวมถึงการคืนดินแดนที่ได้จากอนุสัญญาโตกิโอ เมื่อ พ.ศ. 2483 (ค.ศ. 1940) ซึ่งฝรั่งเศสถือว่าเป็นฝ่ายสหประชาชาติซึ่งชนะสงคราม จึงจะเอาดินแดนจากไทยกลับไปอีก และประกาศว่าฝรั่งเศสยังมีสถานะสงครามกับไทย จนกว่าไทยจะยอมคืนดินแดนให้ และไม่รับรู้อนุสัญญาสันติภาพดังกล่าว โดยอ้างว่าเป็นอนุสัญญาสันติภาพที่ญี่ปุ่นบีบบังคับรัฐบาลฝรั่งเศสที่วิชี ให้จำต้องตกลงยินยอม

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง นายเบิร์ด ผู้แทนอังกฤษ แจ้งรัฐบาลไทยให้ประกาศจุดยืนเรื่องดินแดนที่ได้จากอินโดจีนฝรั่งเศส นายควง อภัยวงศ์ จึงออกแถลงการณ์เมื่อ 22 สิงหาคม 2488 ว่าประเทศไทยพร้อมปฏิบัติตามหลักสหประชาชาติ ต่อมา อังกฤษต้องการให้ไทยกับฝรั่งเศสตกลงกันโดยสันติ และเชิญไทยส่งผู้แทนไปเจรจาที่เกาะลังกา ฝรั่งเศสแสดงท่าทีว่ายังถือว่าไทยเป็นศัตรู และเรียกร้องให้คืนดินแดน รวมถึงพระแก้วมรกต ซึ่งฝ่ายไทยปฏิเสธและเห็นว่าเป็นเรื่องไม่สมควร อังกฤษพยายามเป็น “นายหน้าที่สุจริต” เพื่อให้ทั้งสองประเทศกลับมาปรองดอง

กลางกุมภาพันธ์ 2489 อังกฤษขอให้ไทยส่งผู้แทนไปเจรจาที่สิงคโปร์ แต่รัฐบาลนายควงลาออกก่อน นายปรีดี พนมยงค์จึงรับหน้าที่แทน และเห็นว่าควรส่งคณะผู้แทนไปแบบไม่เป็นทางการเพื่อสำรวจแนวทางก่อน อังกฤษและอเมริกาเห็นด้วย โดยอเมริกาแนะนำให้ยอมคืนดินแดนเพื่อไม่ให้ถูกขัดขวางการเข้าเป็นสมาชิกสหประชาชาติ อังกฤษยืนยันไม่รับรองการได้มาซึ่งดินแดนหลังปี 2483 และสหรัฐอเมริกาก็ไม่สนับสนุนไทยในเรื่องนี้ ทำให้ไทยต้องคืนดินแดนตามเงื่อนไขเพื่อยุติข้อพิพาทกับฝรั่งเศสในที่สุด (ดิเรก ชัยนาม, 2510)

ในแง่มุมของการก่อตั้งองค์การสหประชาชาติ (United Nations Organization: UNO) หลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 ประเทศไทยไม่สามารถเข้าร่วมเป็นสมาชิกได้ หากมีประเทศใดประเทศหนึ่งใน “คณะมนตรีความมั่นคง” หรือ 5 ชาติมหาอำนาจ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ สหภาพโซเวียต จีน และฝรั่งเศส คัดค้าน ดังนั้น ข้อ 2 ของ “อนุสัญญากรุงวอชิงตัน” จึงกำหนดไว้ว่า เมื่ออนุสัญญานี้มีผลบังคับใช้ “ฝรั่งเศสจะไม่ขัดขวางการที่ประเทศไทยเข้าร่วมเป็นสมาชิกสหประชาชาติ” อีกต่อไป

หนังสือสัญญาฉบับนี้ลงนามโดยผู้แทนฝ่ายไทยคือ พระองค์เจ้าวรรณไวทยากร (ต่อมาทรงเป็นพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวรรณไวทยากร กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์) สมาชิกพฤฒิสภา ซึ่งเคยลงนามใน “อนุสัญญากรุงโตเกียว” เมื่อ พ.ศ. 2484 หรือ ค.ศ. 1941 ที่ทำให้ไทยได้รับดินแดนมาก่อนหน้านั้น ร่วมด้วยนายควง อภัยวงศ์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และอดีตนายกรัฐมนตรีในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ผู้เคยไปรับมอบเมืองพระตะบองคืนมาในปีเดียวกัน ทั้งสองท่านจึงมีส่วนร่วมทั้งในเหตุการณ์ “การได้ดินแดนและการเสียดินแดน” ครั้งนี้ ส่วนฝ่ายฝรั่งเศสมี มร. อังรี บอนเนต์ (S.E.M. Henri Bonnet) เอกอัครราชทูตฝรั่งเศสประจำสหรัฐอเมริกา เป็นผู้ลงนามร่วมในตอนท้าย (ชาญวิทย์ เกษตรสิริ, 2554)

กล่าวโดยสรุป ภายหลังการลงนามใน “อนุสัญญากรุงวอชิงตัน” เพียงหนึ่งเดือน ประเทศไทยได้รับการรับรองเข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติ ลำดับที่ 55 เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2489 หรือ ค.ศ. 1946 ซึ่งเป็นเวลาเพียงกว่าหนึ่งปีหลังสงครามยุติ โดยประเทศไทยต้องยินยอมตามเงื่อนไขของสองมหาอำนาจในคณะมนตรีความมั่นคง คือ ยินยอมให้สหภาพโซเวียตเปิดความสัมพันธ์และตั้งสถานทูตในกรุงเทพฯ รวมทั้งยกเลิกกฎหมายต่อต้านคอมมิวนิสต์ และอนุญาตให้จีน (ภายใต้รัฐบาลนายพลเจียงไคเช็ก) เปิดความสัมพันธ์และตั้งสถานทูตได้เช่นกัน ถือเป็นการปิดฉากข้อพิพาทไทย–ฝรั่งเศสอย่างเป็นทางการ และเป็นจุดเริ่มต้นของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในยุคสมัยใหม่ของไทย

การประเมิน “พลวัตแห่งดินแดนไทย” ภายใต้กรอบ ทฤษฎีระบบโลก (World-System Theory)

เกื้อ วงศ์บุญสิน (2537) กล่าวถึง ทฤษฎีระบบโลก (World-System Theory) ของ Immanuel Wallerstein ไว้ว่า สามารถทำให้การวิเคราะห์ “พลวัตแห่งดินแดน” มีมิติทางเศรษฐกิจ – การเมืองโลกที่ลึกยิ่งขึ้น เพราะทฤษฎีนี้ไม่ได้มองโลกเพียงแค่ระบอบการปกครอง

หรือระบบเศรษฐกิจ แต่มองโลกในฐานะ ที่ประกอบด้วย แก่น (Core), กึ่งบริวาร (Semi-periphery) และ บริวาร (Periphery) ซึ่งสัมพันธ์กันด้วยอำนาจ เศรษฐกิจ และการเมืองระหว่างประเทศ และอีฟ ลาคอสต์ (Lacoste, (2012), อ้างถึงใน ธโสธร ตู้ทองคำ, (2568), หน้า 30) กล่าวว่า พลวัฒน์ภูมิรัฐศาสตร์ คือ สรรพสิ่งทุกอย่างที่สัมพันธ์หรือเกี่ยวข้องกับการแข่งขันเชิง อำนาจหรืออิทธิพลทางการเมืองในพื้นที่หรือในเชิงพื้นที่ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม หรือกล่าวได้ว่า ภูมิรัฐศาสตร์ (geopolitics) คือ การแข่งขันของอำนาจ การทหาร ความมั่นคง และยุทธศาสตร์ ด้านพื้นที่ ที่มุ่งเน้นทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับ อำนาจ ความขัดแย้งและผลประโยชน์สาธารณะ จึงสรุปดังตารางที่ 1

ระดับ	ลักษณะจำแนกหลัก	ตัวชี้วัดสำคัญ
ประเทศแก่น (Core States)	ประเทศศูนย์กลางของระบบเศรษฐกิจโลก	1. มีเทคโนโลยีสูง 2. อุตสาหกรรมพัฒนาแล้ว 3. ควบคุมตลาดและทุนโลก 4. มีอำนาจต่อรองทางการเมืองสูง
ประเทศกึ่งบริวาร (Semi-Periphery States)	อยู่ระหว่างการพัฒนาและพึ่งพาทำหน้าที่เป็น “ตัวกลาง” ระหว่างแก่นกับบริวาร	1. มีอุตสาหกรรมบางส่วนพัฒนา 2. พึ่งพาเทคโนโลยีจากประเทศแก่น 3. มีการผลิตเพื่อส่งออก 4. มีเสถียรภาพทางการเมืองระดับปานกลาง
ประเทศบริวาร (Periphery States)	ประเทศชายขอบของระบบเศรษฐกิจโลก	1. พึ่งพาการส่งออกวัตถุดิบ 2. เทคโนโลยีต่ำ 3. โครงสร้างเศรษฐกิจแบบผูกขาดโดยทุนต่างชาติ 4. เสถียรภาพทางการเมืองต่ำ

ตารางที่ 1 อธิบายลักษณะการจำแนก “แก่น – กึ่งบริวาร – บริวาร” ในทฤษฎีระบบโลก
ที่มา: ปรับปรุงจาก เกื้อ วงศ์บุญสิน

จากตารางที่ 1 สามารถนำมาวิเคราะห์ในช่วงระหว่างปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ถึงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 20 ที่ระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศได้เปลี่ยนผ่านจากระเบียบจักรวรรดินิยมสู่โครงสร้างเศรษฐกิจ–การเมืองโลกแบบทุนนิยมสมัยใหม่ การดำเนินนโยบายต่างประเทศของสยามในห้วงเวลาดังกล่าว จึงมิได้เป็นเพียงการต่อรองเชิงอำนาจระหว่างรัฐ หากแต่เป็นกระบวนการ “ปรับสถานะของชาติ” ภายในระบบโลกที่มีศูนย์กลางอำนาจกระจุกอยู่ในยุโรปและต่อมาขยายสู่สหรัฐอเมริกา ตั้งแต่ พ.ศ. 2436–2489 ดังตารางที่ 2

ลำดับ	ปี พ.ศ.	ข้อตกลง	สถานะของไทยในระบบโลก
1	2436	สนธิสัญญากรุงปารีส (วิกฤติ รศ.112)	- ไทยเป็นบริวาร (Periphery) - ฝรั่งเศสเป็นแกน่ (Core)
2	2446 – 2447	สัญญาและพิธีสารปารีส	- ไทยเป็นกึ่งบริวาร (Semi-periphery) - ฝรั่งเศสเป็นแกน่ (Core)
3	2449	สนธิสัญญาไทย–ฝรั่งเศส	- ไทยเป็นกึ่งบริวาร (Semi-periphery) - ฝรั่งเศสเป็นแกน่ (Core)
4	2484	อนุสัญญาโตกิโอ, โตเกียว	- ไทยเป็นกึ่งบริวาร (Semi-periphery) - ฝรั่งเศสเป็นแกน่ (Core) - ญี่ปุ่นเป็นแกน่ (Core) ใหม่ที่ไทยพึ่งพา
5	2489	ความตกลงวอชิงตัน ระงับข้อพิพาทไทย - ฝรั่งเศส	- ไทยเป็นกึ่งบริวาร (Semi-periphery) - ฝรั่งเศสเป็นแกน่ (Core) เป็น 1 ใน 5 มหาอำนาจโลก และสมาชิกถาวรสหประชาชาติที่มีสิทธิ์ยับยั้ง หรือ “Veto”ไทยจึงต้องพึ่งพาเพื่อเข้าเป็นสมาชิก UN จึงต้องยกเลิกอนุสัญญาโตกิโอ เพราะญี่ปุ่นพ่ายแพ้สงครามโลกครั้งที่ 2 และเพื่อไม่ให้ฝรั่งเศสใช้สิทธิ์ Veto

ตารางที่ 2 สรุปสถานะของไทยในระบบโลกตั้งแต่ พ.ศ. 2436 - 2489

สรุป พลวัตแห่งดินแดนไทยระหว่าง พ.ศ. 2436–2489 สามารถอธิบายได้ภายใต้กรอบของทฤษฎีระบบโลกว่า ไทยดำเนินยุทธศาสตร์ ‘การเปลี่ยนสถานะภายในระบบ’ จากรัฐรอบนอก (บริวาร) ที่อยู่ภายใต้อิทธิพลของจักรวรรดิยุโรป ไปสู่รัฐกึ่งศูนย์กลาง (กึ่งบริวาร) ที่มี

อำนาจต่อรองทางการเมืองในระเบียบโลกหลังสงครามโลกครั้งที่สอง การยอมสูญเสียดินแดนจึงมิใช่ความพ่ายแพ้ หากเป็นการลงทุนทางยุทธศาสตร์เพื่อยกระดับสถานะของชาติในระบบโลกสมัยใหม่

สรุป

เหตุการณ์การสูญเสียดินแดนของไทยภายใต้แรงกดดันจากลัทธิล่าอาณานิคมในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19ถึงกลางศตวรรษที่ 20 มิได้เป็นเพียงประวัติศาสตร์ของการเสียดินแดน หากแต่เป็นภาพสะท้อนของ “พลวัตทางภูมิรัฐศาสตร์” ที่ซับซ้อน ซึ่งสยามในฐานะรัฐขนาดกลางต้องเผชิญกับแรงบีบจากจักรวรรดินิยมตะวันตกทั้งสองฝั่ง ได้แก่ อังกฤษและฝรั่งเศส การดำเนินกลยุทธ์ทางการทูตจึงต้องอาศัยความรอบคอบ การยืดหยุ่น และการประนีประนอม เพื่อรักษาเอกราชของชาติภายหลังวิกฤติการณ์ ร.ศ. 112 ไทยจำต้องยอมเสียดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงเพื่อหลีกเลี่ยงสงครามและรักษาเอกราชทางการเมือง ซึ่งถือเป็น “การเสียส่วนน้อยเพื่อรักษาส่วนใหญ่” เป็นกลยุทธ์ทางการทูตที่แสดงถึงภูมิปัญญาเชิงยุทธศาสตร์ของผู้นำสยามในยุคพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

การสูญเสียดินแดนต่อเนื่องในช่วง พ.ศ. 2436 – 2449 ทำให้ไทยสูญเสียอำนาจในลุ่มน้ำโขงอย่างถาวรแต่ผลลัพธ์คือการธำรงเอกราชไว้ได้ในระยะยาว และสามารถปรับโครงสร้างรัฐให้ทันสมัยผ่านการปฏิรูปการบริหาร กฎหมาย การศึกษา และเศรษฐกิจ เพื่อยกระดับสยามขึ้นสู่มาตรฐานสากล ขณะเดียวกันการได้ดินแดนคืนบางส่วนภายใต้อนุสัญญาโตกิโอ พ.ศ. 2484 แม้เป็นสัญลักษณ์แห่งชัยชนะทางการทูต แต่ก็สะท้อน “อธิปไตยเชิงพึ่งพา” เพราะไทยอยู่ภายใต้อิทธิพลของญี่ปุ่นในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 การได้มาซึ่งดินแดนจึงมีลักษณะชั่วคราวและขาดความมั่นคงทางกฎหมายระหว่างประเทศ

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ไทยต้องเผชิญแรงกดดันจากฝ่ายสัมพันธมิตร และจำเป็นต้องยอมคืนดินแดนตาม “อนุสัญญากรุงวอชิงตัน พ.ศ. 2489” เพื่อแลกกับการได้รับการยอมรับในเวทีโลกอีกครั้ง และสามารถเข้าร่วมเป็นสมาชิกสหประชาชาติ เหตุการณ์นี้จึงเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญทางประวัติศาสตร์การทูตของไทย จากยุคแห่งการต่อสู้เพื่อรักษาอธิปไตยเชิงดินแดน มาสู่ยุคแห่งการสร้างความมั่นคงเชิงสถาบัน และการใช้กลไกทางการทูตเชิงสันติเป็นเครื่องมือหลักในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

ในเชิงประวัติศาสตร์ ความสูญเสียและการได้คืนบางส่วนของดินแดน ไม่อาจวัดคุณค่าด้วยขนาดพื้นที่เพียงอย่างเดียว แต่ควรมองในมิติของ “การปรับตัวของรัฐไทยต่อระเบียบโลก” ที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาการลงนามในอนุสัญญากรุงวอชิงตันจึงเป็นหมุดหมายสำคัญที่สะท้อนการเปลี่ยนบทบาทของไทยจากรัฐบริวาร (Periphery) ถึงรัฐกึ่งบริวาร (Semi-periphery) จนนำไปสู่รัฐเอกราชในระเบียบโลกใหม่หลังสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งเป็นการสถาปนาเอกลักษณ์ทางการทูตไทยที่ตั้งอยู่บนหลักของความยืดหยุ่น ประนีประนอม และสติปัญญาในการธำรงอยู่ของชาติ ดังนั้น การสูญเสียดินแดนในอดีตมิใช่เพียงความพ่ายแพ้ทางภูมิรัฐศาสตร์ แต่คือ “มรดกแห่งการเรียนรู้เชิงยุทธศาสตร์” ที่หล่อหลอมให้ประเทศไทย เข้าใจพลวัตของอำนาจโลก และสามารถดำรงเอกราชได้อย่างสง่างามในเวทีระหว่างประเทศจนถึงปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

กองยุทธการทหารบก. (2545). *การเสียดินแดนของไทยในยุคโบราณเป็นเพียงมหาอำนาจ*. กรุงเทพฯ: กองยุทธการทหารบก.

เกื้อ วงศ์บุญสิน. (2537). แนวคิดว่าด้วยระบบโลก (The World-System Perspective) กับงานทางสังคมศาสตร์. *วารสารประชากรศาสตร์*, 10(1), 2.

โกวิท วงศ์สุวัฒน์. 2545. *ภูมิรัฐศาสตร์*. นครปฐม: ศูนย์ส่งเสริมและฝึกอบรมการเกษตรแห่งชาติ.

ชาญวิทย์ เกษตรสิริ. (2554). *ประมวลสนธิสัญญา อนุสัญญา ความตกลง บันทึกความเข้าใจและแผนที่ ระหว่างสยามประเทศไทยกับประเทศอาเซียนเพื่อนบ้าน : กัมพูชา – พม่า - ลาว – มาเลเซีย เล่ม1*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

ดิเรก ชัยนาม. (2510). *ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 2.* (พิมพ์ครั้งที่ 2). ธนบุรี: ห้างหุ้นส่วนจำกัดสื่อการค้า.

ธโสธร ตู้ทองคำ. (2568). สาระสำคัญของความสำคัญทางภูมิรัฐศาสตร์ของประเทศไทย ในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในทศวรรษที่ 2020. *วารสารวิชาการไทยวิจัยและการจัดการ,* 6(1), 30.

ธิบดี บัวคำศรี. (13 ตุลาคม 2553). *การเรียกร้องดินแดนจากอินโดจีนฝรั่งเศส*. เรียกใช้เมื่อ 7 กันยายน 2568. จาก https://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=การเรียกร้องดินแดนจากอินโดจีนฝรั่งเศส.

ประหยัด ศ.นาคะนาท และจำรัส ดวงธิสาร. (2505). *ความเมืองเรื่องเขาพระวิหาร*. พระนคร: สาส์นสวรรค์.

วุฒิชัย มูลศิลป์. (2554). *วิกฤติการณ์ ร.ศ. 112 ป้อมพระจุลจอมเกล้ากับการรักษาเอกราชของชาติ* (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: ชมรมเด็ก.

สมรรถนะการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลเมืองผักไห่ อำเภอผักไห่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*

WORK PERFORMANCE COMPETENCIES OF EMPLOYEES AT PHAKHAI TOWN MUNICIPALITY, PHAKHAI DISTRICT, PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA PROVINCE

สุทธินันท์ วงศ์ภัทรนนท์[1] และ กมลวรรณ วรรณธนัง[2]

Suttinan Vongpattaranon [1] and Kamonwan Wanthanang[2]

[1-2]มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

[1-2]Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author's Email: wkamonwan@aru.ac.th

วันที่รับบทความ : 24 ตุลาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 27 ตุลาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 29 ตุลาคม 2568

Received 24 October 2025; Revised 27 October 2025; Accepted 29 October 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับสมรรถนะการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลเมืองผักไห่ อำเภอผักไห่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และ 2) ศึกษาแนวทางการพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลเมืองผักไห่ อำเภอผักไห่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา รูปแบบการวิจัยเป็นแบบผสมผสานวิธี แบ่งเป็น 2 ขั้นตอน ขั้นตอนที่ 1 การวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ พนักงานเทศบาลเมืองผักไห่ จำนวน 80 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่าเท่ากับ 0.904 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และขั้นตอนที่ 2

Citation:

* สุทธินันท์ วงศ์ภัทรนนท์ และ กมลวรรณ วรรณธนัง. (2568). สมรรถนะการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลเมืองผักไห่ อำเภอผักไห่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(6), 683-697.

Suttinan Vongpattaranon and Kamonwan Wanthanang. (2025). Work Performance Competencies Of Employees At Phakhai Town Municipality, Phakhai District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(6), 683-697.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

การวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้บริหารเทศบาลเมืองผักไห่ และนักวิชาการ จำนวน 6 คน คัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) สมรรถนะการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลเมืองผักไห่ อำเภอผักไห่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านความยึดมั่นในความถูกต้อง ชอบธรรม และจริยธรรม และด้านความรู้ในงานอาชีพ รองลงมา ด้านการบริการที่ดี ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการทำงานเป็นทีม ทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด และ 2) แนวทางการพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลเมืองผักไห่ ได้แก่ (1) ควรจัดทำแผนพัฒนารายบุคคล (2) ควรจัดอบรมที่มีลักษณะเชิงปฏิบัติการ ที่นำไปประยุกต์ใช้ได้จริงกับลักษณะงานต่าง ๆ ได้ (3) ควรเปิดโอกาสให้พนักงานมีส่วนร่วมในกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้อยู่เสมอ (4) ควรสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานให้แก่พนักงานในลักษณะที่หลากหลาย และ (5) ควรพัฒนาระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานให้สามารถนำไปพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานของพนักงานได้

คำสำคัญ: สมรรถนะการปฏิบัติงาน, พนักงานเทศบาล, เทศบาลเมืองผักไห่

Abstract

This study aimed to: (1) examine the level of work performance competencies of employees at PhakHai Town Municipality, PhakHai District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province; and (2) identify appropriate guidelines for developing such competencies. A mixed-method research design was employed, consisting of two phases. In Phase 1, the quantitative study involved a sample of 80 municipal employees. The research instrument was a structured questionnaire with a Cronbach’s alpha reliability coefficient of 0.904. Data were analyzed using percentage, mean, and standard deviation. In Phase 2, the qualitative study was conducted with six key informants, including municipal executives and academic experts, selected through purposive sampling. The

research instrument was a semi-structured interview form, and the data were analyzed by content analysis.

The findings revealed that the overall work performance competencies of employees were at the highest level. Considering each aspect, the highest mean score was found in integrity, righteousness, and ethics, followed by professional knowledge, service orientation, and achievement motivation, while the lowest mean was observed in teamwork. However, all aspects were rated at a high level overall. Guidelines for enhancing work performance competencies included: (1) developing individual development plans; (2) providing practical training programs that can be directly applied to job functions; (3) promoting continuous participation in knowledge-sharing activities; (4) creating diverse motivational mechanisms to encourage better performance; and (5) improving the performance evaluation system to effectively foster competency development among employees.

Keywords: work performance competency, municipal employees, PhakHai Town Municipality

บทนำ

ปัจจุบันสังคมโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านเศรษฐกิจ เทคโนโลยี การเมือง สังคมและวัฒนธรรม ส่งผลการบริหารภาครัฐไทย ดังนั้นภาครัฐปรับตัวให้สอดคล้องกับพลวัตรของสภาพแวดล้อมภายนอก เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และตรวจสอบได้ สำหรับการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถือเป็นหน่วยการปกครองตนเองของประชาชนในท้องถิ่น การบริหารงานท้องถิ่นเกิดจากการกระจายอำนาจของรัฐบาลเพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นปกครองตนเองในรูปแบบของการปกครองท้องถิ่น (Local Government) การบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในปัจจุบัน ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีความตระหนักในความมีมาตรฐาน โดยเฉพาะการบริหารงานที่มีลักษณะเป็นการบริการสาธารณะให้แก่ประชาชน โดยคำนึงถึงการให้บริการที่ดีความสะดวกในการเข้าถึงบริการที่ทำให้

ประชาชนที่มาติดต่อขอรับบริการได้รับความเสมอภาค ความเป็นธรรม และมีอัธยาศัยต่อประชาชนด้วยดี (ณัทกวี ศิริรัตน์ และคณะ, 2565) สำหรับการเปลี่ยนแปลงที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่สามารถบริหารงานในลักษณะเดิมที่เน้นระเบียบแบบแผนและการสั่งการจากส่วนกลางได้อีกต่อไป แต่จำเป็นต้องปรับตัวทั้งในด้านโครงสร้าง ระบบการบริหารจัดการ กระบวนการทำงาน และการบริหารทรัพยากรมนุษย์ เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของโลกที่เปลี่ยนแปลง

ทั้งนี้การบริหารทรัพยากรมนุษย์ จึงเป็นกลไกหนึ่งในการขับเคลื่อนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง พนักงานเทศบาลถือว่ามีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนภารกิจขององค์กรให้บรรลุเป้าหมาย ความสามารถในการปฏิบัติงานของพนักงานส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพของการบริการและภาพลักษณ์ขององค์กร ดังนั้นสมรรถนะการปฏิบัติงานเป็นปัจจัยสำคัญที่สะท้อนถึงศักยภาพของบุคลากรในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะส่วนบุคคลที่จำเป็นต่อการปฏิบัติหน้าที่ราชการอย่างมืออาชีพ สมรรถนะการปฏิบัติงานหมายถึงความรู้ ความสามารถ ทักษะ และลักษณะที่สนับสนุนให้ บุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพตามที่คาดหวังได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งสามารถสังเกตวัดผลและพัฒนาได้ด้วยกระบวนการเรียนรู้และพัฒนา (ดวงฤทัย ศรีมุกข์,2564:11)

สำหรับเทศบาลเมืองผักไห่ อำเภอผักไห่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งมีภารกิจในการให้บริการประชาชนและพัฒนาท้องถิ่นในหลายมิติ เช่น การพัฒนาโครสร้างพื้นฐษน การพัฒนาคุณภาพชีวิต การส่งเสริมอาชีพและรายได้ การส่งเสริมการศึกษาและสาธารณสุข การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น การดำเนินพันธกิจดังกล่าวต้องพนักงานเทศบาลที่มีสมรรถนะการปฏิบัติสูง ที่สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับความคาดหวังของประชาชน

ดังนั้น การวิจัยเรื่องสมรรถนะการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลเมืองผักไห่ อำเภอผักไห่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จึงมีความสำคัญเพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้มีศักยภาพสูง ตลอดจนเป็นแนวทางในการปรับปรุงระบบการบริหารทรัพยากรมนุษย์ขององค์กรให้มีประสิทธิภาพ นำไปสู่การบริการประชาชนอย่างมีคุณภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับสมรรถนะปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลเมืองผักไห่ อำเภอผักไห่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลเมืองผักไห่ อำเภอผักไห่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยได้ใช้แนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นกรอบพื้นฐานในการวิจัย ดังนี้

แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะการปฏิบัติงาน

สมรรถนะในระบบบริหารทรัพยากรมนุษย์ในราชการพลเรือน หมายถึง คุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่เป็นผลมาจากความรู้ ทักษะ ความสามารถ และคุณลักษณะอื่น ๆ ที่ทำให้บุคคลสามารถสร้างผลงานได้โดดเด่นในองค์การ (สำนักงานก.พ., 2552) สมรรถนะการปฏิบัติงานมีความสำคัญทั้งต่อผู้ปฏิบัติงาน และต่อองค์กร ความสำคัญของสมรรถะการปฏิบัติงานต่อผู้ปฏิบัติงาน ได้แก่พัฒนาศักยภาพและความก้าวหน้าในอาชีพของผู้ปฏิบัติงานเพื่อให้เหมาะสมกับตำแหน่งงานในปัจจุบันและอนาคต เช่น ทักษะการสื่อสาร การคิดเชิงกลยุทธ์ ภาวะผู้นำ เป็นต้น และเป็นเกณฑ์ในการประเมินผลการปฏิบัติงาน สมรรถนะการปฏิบัติงานเป็นเกณฑ์การประเมินผลงาน และยังช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานทราบแนวทางการปรับปรุงพฤติกรรมการทำงานให้ดีขึ้น สำหรับความสำคัญของสมรรถะการปฏิบัติงานต่อองค์กรเป็นเครื่องมือในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ได้แก่ การสรรหาและคัดเลือกบุคลากร การพัฒนาและฝึกอบรม การประเมินผลการปฏิบัติงาน และการสืบทอดตำแหน่ง

แนวทางการพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงาน

สำนักงานก.พ. (2553 : 14) อธิบายปัจจัยการพัฒนาสมรรถะที่ส่งผลต่อการพัฒนาสมรรถนะหลักของข้าราชการพลเรือน ดังนี้

1. ควรให้ข้าราชการพลเรือนผู้รับการพัฒนามีความเข้าใจสมรรถนะหลักอย่างชัดเจนก่อนการพัฒนา ซึ่งอาจดำเนินการโดยการเล่าหรืออธิบายสมรรถนะหลัก หรือการนำบางตอนของภาพยนตร์หรือเหตุการณ์ที่เป็นตัวอย่างที่ดีมาประกอบการอธิบายสมรรถนะ

2. ควรให้ข้าราชการพลเรือนมีโอกาสตัดสินใจหรือวางแผนด้วยตนเองว่าจะพัฒนาสมรรถนะใดก่อนเป็นอันดับแรก เนื่องจากการพัฒนาต้องมาจากความต้องการภายในของผู้รับการพัฒนา โดยอาจมีกระบวนการสนับสนุนการดำเนินการนี้ด้วยการตั้งคำถามกับผู้รับการพัฒนาว่าสมรรถนะหลักตัวใดที่จะช่วยให้บรรลุเป้าหมายในการทำงานปัจจุบันหรืออนาคตได้ดีที่สุด

3. ควรให้โอกาสหรือควรมีการมอบหมายที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะหลักที่ต้องการให้พัฒนาภายใต้การกำกับดูแลของผู้บังคับบัญชา ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการพัฒนาและฝึกฝนในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและเอื้อต่อการพัฒนา

4. การให้ผู้รับการพัฒนาที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาสมรรถนะหลักเป็นผู้สอนงานแก่บุคคลอื่น จะช่วยให้เกิดการสั่งสมการพัฒนาสมรรถนะการงานสูงขึ้นได้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะการปฏิบัติงาน

จิราภรณ์ พงษ์วาปี (2564) ศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักปลัดเทศบาล เทศบาลเมืองหนองคาย ผลการวิจัยพบว่าระดับสมรรถนะของบุคลากรสำนักปลัดเทศบาล เทศบาลเมืองหนองคาย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีระดับสมรรถนะมากที่สุด คือ ด้านการยึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรมและจริยธรรม รองลงมา คือ ด้านการทำงานเป็นทีม และน้อยที่สุดด้านการสั่งสมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพแนวทางการพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักปลัดเทศบาล เทศบาลเมืองหนองคาย พบว่าควรมีการกำหนดหลักสูตรการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรที่สอดคล้องกับความเชี่ยวชาญในงาน และควรมีการจัดการความรู้ในหน่วยงานเพื่อส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคลากร

อธิติยา ประวิง (2563) ศึกษาเรื่องการประเมินสมรรถนะหลักของพนักงานเทศบาลในจังหวัดอำนาจเจริญ ผลการศึกษา พบว่า (1) ผลการประเมินสมรรถนะหลักของพนักงานเทศบาลในจังหวัดอำนาจเจริญ โดยภาพ รวมทั้ง 6 ด้าน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบ ว่าด้านการทำงานเป็นทีม ด้านการสั่งสมความเชี่ยวชาญในอาชีพ ด้านคุณธรรมจริยธรรมรับผิดชอบต่อส่วนรวม ด้านการคิดนอกกรอบ/ริเริ่ม ด้านจิตสำนึกบริการ และด้านการจัดการความขัดแย้ง ในชุมชน ตามลำดับ (2) พนักงานเทศบาลที่อยู่ในส่วนราชการและตำแหน่งประเภทต่างกัน มีสมรรถนะหลักของพนักงานเทศบาลในจังหวัดอำนาจเจริญต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ (3) แนวทางการพัฒนาสมรรถนะหลักของพนักงานเทศบาลในจังหวัดอำนาจเจริญ มี 3 ประการ ได้แก่ 1) ควรจัดให้มีการฝึกอบรมเชิง

ปฏิบัติการเพื่อให้ความรู้ที่จำเป็นในการปฏิบัติงาน 2) ควรสร้างองค์การแห่งการเรียนรู้ ควรจัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และ 3) ควรสร้างกระบวนการมีส่วนรวมในการวางแผนการปฏิบัติงานให้เป็นไปในทิศทางเดียว ให้ความสำคัญและเปิดโอกาสกว้างในการแสดงความคิดเห็น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องสมรรถนะปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลเมืองผักไห่ อำเภอผักไห่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีขั้นตอนและวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

การวิจัยเชิงปริมาณ

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ พนักงานเทศบาลเมืองผักไห่ อำเภอผักไห่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 108 คน โดยคำนวณจากสูตร Taro Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และยอมให้มีระดับความคลาดเคลื่อนได้ร้อยละ (e = .05) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 80 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของพนักงานเทศบาล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประเภทพนักงาน และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน และตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับสมรรถนะการปฏิบัติงาน ได้แก่ การมุ่งผลสัมฤทธิ์ การบริการที่ดี ความรู้ในงานอาชีพ ความยึดมั่นในความถูกต้อง ชอบธรรม และจริยธรรม และการทำงานเป็นทีม

3. การวิเคราะห์ข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

การวิจัยเชิงคุณภาพ

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 6 คน ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ผู้บริหารเทศบาลเมืองผักไห่จำนวน 4 คน และกลุ่มที่ 2 นักวิชาการของเทศบาลเมืองผักไห่ จำนวน 2 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบด้วย ชื่อ-นามสกลุ ตำแหน่ง และวัน/เดือน/ปีที่สัมภาษณ์ และตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลเมืองผักไห่ อำเภอผักไห่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ที่เก็บรวบรวมข้อมูลได้มาตรวจสอบความครบถ้วนและความถูกต้อง และเป็นการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเชิงปริมาณ

1. ข้อมูลเกี่ยวกับทั่วไปพบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 53 คน คิดเป็นร้อยละ 66.3 ด้านอายุ มีอายุ 21–30 ปี จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 31.3 การศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 52.5 เป็นลูกจ้างประจำ 41 คน คิดเป็นร้อยละ 51.2 และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,001 - 20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 37.5

2. ระดับสมรรถนะปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลเมืองผักไห่

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับสมรรถนะการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลเมืองผักไห่ ภาพรวมทั้ง 5 ด้าน

สมรรถนะการปฏิบัติงาน	ระดับความคิดเห็น		
	$\overline{X}$	S.D.	การแปลผล
1. ด้านความยึดมุ่นในความถูกต้อง ชอบธรรม และจริยธรรม	4.33	0.518	มากที่สุด
2. ด้านความรู้ในงานอาชีพ	4.33	0.473	มากที่สุด
3. ด้านบริการที่ดี	4.30	0.509	มากที่สุด
4. ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์	4.28	0.504	มากที่สุด
5. ด้านการทำงานเป็นทีม	4.26	0.4899	มากที่สุด
รวม	**4.30**	**0.500**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 1 ระดับสมรรถนะการทำงานของพนักงานเทศบาลเมืองผักไห่ ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.30, S.D. =.500) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านความยึดมั่นในความถูกต้อง ชอบธรรม และจริยธรรม ($\overline{X}$ = 4.33, S.D. = .518) และด้านความรู้ในงานอาชีพ ($\overline{X}$ = 4.33, S.D. = .473) รองลงมา ด้านการบริการที่ดี ($\overline{X}$ = 4.30, S.D. = .509) ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ ($\overline{X}$ = 4.28, S.D. = .504) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการทำงานเป็นทีม ($\overline{X}$ = 4.26, S.D. = .499) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า

ด้านความยึดมั่นในความถูกต้อง ชอบธรรม และจริยธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.33, S.D. =.518) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การปฏิบัติงานต้องยึดถือจรรยาบรรณและปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด ($\overline{X}$ = 4.38, S.D. = .513) รองลงมา คือ การปฏิบัติงานโดยยึดหลักความซื่อสัตย์ ($\overline{X}$ = 4.35, S.D. = .553) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย ($\overline{X}$ = 4.27, S.D. = .497)

ด้านความรู้ในงานอาชีพ โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.33, S.D. = .473) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การมีการเรียนรู้และแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ อยู่เสมอ ($\overline{X}$ = 4.40, S.D. = .493) รองลงมา คือ มีการศึกษาหาความรู้และแนวทางพัฒนางานอาชีพให้เหมาะสมกับงานที่ทำ ($\overline{X}$ = 4.38, S.D.= .487) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ความสามารถนำความรู้มาใช้ในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ($\overline{X}$ = 4.25, S.D. = .436)

ด้านการบริการที่ดี โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.30, S.D. = .509) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การให้บริการอย่างซื่อสัตย์และเป็นธรรม ($\overline{X}$ = 4.31, S.D. = .493) และ การพัฒนาการบริการให้ทันต่อยุคสมัยอยู่เสมอ ($\overline{X}$ = 4.31, S.D. = .518) รองลงมา คือ การให้บริการอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ($\overline{X}$ = 4.29, S.D. = .482) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การให้ความสำคัญกับความต้องการของประชาชน ($\overline{X}$ = 4.23, S.D. = .503)

ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.28, S.D.= .504) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ความพยายามที่จะทำงานให้ประสบผลสำเร็จ ($\overline{X}$ = 4.33, S.D. = .522) รองลงมา คือ การมุ่งมั่นให้ได้ตามเป้าหมายที่กำหนด ($\overline{X}$ = 4.30, S.D. = .537) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาเพื่อให้งานบรรลุวัตถุประสงค์ ($\overline{X}$ = 4.24, S.D. = .509)

ด้านการทำงานเป็นทีม โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.26, S.D.=.499) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การทำงานเป็นทีม ควรช่วยเหลือและสนับสนุนเพื่อนร่วมงานให้สำเร็จไปด้วยกัน ($\overline{X}$ = 4.34, S.D. = .550) รองลงมา คือ การสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือเป็นสิ่งที่ดีต่อการทำงาน ($\overline{X}$ = 4.25, S.D. = .464) และ

ความสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่น ($\overline{X}$ = 4.25, S.D. = .490) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การเคารพและรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนร่วมงานเป็นหัวใจสำคัญในการทำงานเป็นทีม ($\overline{X}$ = 4.23, S.D. = .477)

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

แนวทางการส่งเสริมและพัฒนาสมรรถนะของพนักงานเทศบาลเมืองผักไห่ จากการสัมภาษณ์ผู้ให้มูลสำคัญ 6 คน ผลการวิจัยพบว่า

1. เทศบาลเมืองผักไห่ควรจัดทำแผนพัฒนารายบุคคลของพนักงานเทศบาลทุกคน

2. เทศบาลเมืองผักไห่ควรจัดอบรมที่มีลักษณะเชิงปฏิบัติการ ที่นำไปประยุกต์ใช้จริงกับลักษณะงานต่างๆ ได้

3. เทศบาลเมืองผักไห่ควรเปิดโอกาสให้พนักงานมีส่วนร่วมในกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้อยู่เสมอ

4. เทศบาลเมืองผักไห่ควรสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานให้แก่พนักงานในลักษณะที่หลากหลาย

5. เทศบาลเมืองผักไห่ควรพัฒนาระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานให้สามารถนำไปพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานของพนักงานได้

ตัวอย่างข้อมูลจากการสัมภาษณ์

> *“ควรมีการจัดทำแผนพัฒนารายบุคคล ให้กับพนักงานแต่ละคน เพื่อให้เห็นเป้าหมายการพัฒนาอย่างชัดเจนในแต่ละด้านที่จำเป็นต่อการทำงาน พร้อมทั้งควรมีการติดตามผลอย่างต่อเนื่องโดยผู้บังคับบัญชาเพื่อประเมินพัฒนาการและให้คำปรึกษาอย่างเหมาะสม”* (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1)

> *“ควรเปิดโอกาสให้พนักงานเข้าร่วมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างหน่วยงาน เช่น การดูงานข้ามพื้นที่ หรือการจัดเวทีภายในองค์กร เพื่อให้พนักงานได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และเรียนรู้แนวปฏิบัติที่ดีจากผู้อื่น ซึ่งจะช่วยกระตุ้นให้เกิดพลังการเรียนรู้และแรงบันดาลใจในการพัฒนาตนเอง”* (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2)

“ควรการจัดฝึกอบรมที่ตรงกับลักษณะงานจริงของแต่ละตำแหน่ง โดยเฉพาะการอบรมที่มีลักษณะเชิงปฏิบัติ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ทันที เช่น ทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การเขียนโครงการ การให้บริการประชาชนเชิงรุก และการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3)

“ควรมีระบบการสร้างแรงจูงใจที่หลากหลายเพื่อส่งเสริมการพัฒนา เช่น การมอบรางวัลให้กับผู้ที่มีผลการพัฒนาตนเองเด่นชัด การโปรโมทพนักงานที่มีผลงานพัฒนาอย่างสม่ำเสมอ หรือแม้แต่การสนับสนุนทุนการศึกษาเพิ่มเติม เพื่อให้พนักงานรู้สึกว่าองค์กรเห็นคุณค่าของการพัฒนา” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4)

“การฝึกอบรมที่เหมาะสมควรเป็นแบบ โครงการพัฒนาต่อเนื่องระยะยาว ไม่ใช่อบรมเพียงครั้งเดียว ควรมีการติดตามผลหลังการอบรมด้วย เช่น ให้ทำโครงการย่อยเพื่อทดสอบการนำทักษะใหม่ไปใช้จริงในองค์กร” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5)

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า สมรรถนะการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลเมืองผักไห่โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่า พนักงานเทศบาลเมืองผักไห่ส่วนใหญ่มีความรู้ ความสามารถ และทักษะในการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับมาตรฐานสมรรถนะขององค์กร สอดคล้องกับการศึกษาของวราภรณ์ พงษ์วาปี (2564) ศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักปลัดเทศบาล เทศบาลเมืองหนองคาย ผลการวิจัยพบว่าระดับสมรรถนะของบุคลากรสำนักปลัดเทศบาล เทศบาลเมืองหนองคาย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านความยึดมั่นในความถูกต้อง ชอบธรรม และจริยธรรม สอดคล้องกับการศึกษาของดวงรัตน์ ธรรมสโรช กฤษณวัต สมหวัง และมูฮัมมัดอัยมัน หะยีมะมิง (2564) เรื่องการพัฒนาสมรรถนะหลักในการปฏิบัติงานของบุคลากร องค์การบริหารส่วนตำบลใน

จังหวัดสระบุรี พบว่าสมรรถนะหลักในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบล เมื่อพิจารณา เป็นรายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ สมรรถนะหลักด้านการยึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรมและ จริยธรรม เนื่องมาจากลักษณะงานภาครัฐต้องปฏิบัติตามระเบียบกฎหมาย อย่างเคร่งครัด ส่งผลให้พนักงานยึดถือหลักจริยธรรมและความถูกต้องในการทำงาน

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าสมรรถนะการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลเมืองผักไห่ด้านความยึดมั่นในความถูกต้อง ชอบธรรม และจริยธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด แสดงให้เห็นว่า พนักงานเทศบาลเมื่อผักไห่ส่วนใหญ่มีเจตคติที่ดีต่อการปฏิบัติงานภาครัฐ ยึดมั่นในหลักคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณของข้าราชการท้องถิ่น อันเป็นรากฐานสำคัญของการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล สมรรถนะการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลเมืองผักไห่ด้านความรู้ในงานอาชีพ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าพนักงานเทศบาลเมื่อผักไห่ส่วนใหญ่มีความรู้ ความเข้าใจ และความเชี่ยวชาญในภารกิจของตนอย่างเหมาะสม สามารถปฏิบัติงานได้ตรงตามมาตรฐานวิชาชีพและสอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ของเทศบาลเมืองผักไห่

สมรรถนะการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลเมืองผักไห่ด้านการบริการที่ดี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องจากพนักงานเทศบาลเมื่อผักไห่ให้ความสำคัญต่อการให้บริการประชาชน มีความตั้งใจ เอาใจใส่ และมุ่งมั่นในการให้บริการอย่างมีคุณภาพ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน สมรรถนะการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลเมืองผักไห่ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องจากพนักงานเทศบาลเมื่อผักไห่ตั้งใจและมุ่งมั่นในการบรรลุเป้าหมายขององค์กร มีความรับผิดชอบในหน้าที่ และให้ความสำคัญกับประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการปฏิบัติงาน ซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญของบุคลากรภาครัฐยุคใหม่ และสมรรถนะการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลเมืองผักไห่ด้านการทำงานเป็นทีม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สะท้อนให้เห็นว่าพนักงานเทศบาลเมื่อผักไห่มีความร่วมมือร่วมใจ มีความสามัคคีในการทำงานร่วมกัน สามารถประสานงานกันอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า แนวทางการส่งเสริมและพัฒนาสมรรถนะของพนักงานเทศบาลเมืองผักไห่ ได้แก่ เทศบาลเมืองผักไห่ควรจัดทำแผนพัฒนารายบุคคลของพนักงานเทศบาลทุกคน ควรจัดอบรมที่มีลักษณะเชิงปฏิบัติการที่นำไปประยุกต์ใช้จริงกับลักษณะงานต่าง ๆ ได้ ควรเปิดโอกาสให้พนักงานมีส่วนร่วมในกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้อยู่เสมอ ควรสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานให้แก่พนักงานในลักษณะที่หลากหลาย และควร

พัฒนาระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานให้สามารถนำไปพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานของพนักงานได้ สำหรับในประเด็นการจัดการความรู้ สอดคล้องกับการศึกษาของจิราภรณ์ พงษ์วาปี (2564) ศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักปลัดเทศบาล เทศบาลเมืองหนองคาย ที่เสนอแนวทางการพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักปลัดเทศบาล เทศบาลเมืองหนองคาย พบว่าควรมีการจัดการความรู้ในหน่วยงานเพื่อส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคลากร ดังนั้นกระบวนการจัดการความรู้ถือว่ามีความสำคัญต่อการพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติ การจัดการความรู้เป็นกระบวนการในการ รวบรวม สร้าง แบ่งปัน ถ่ายทอด และใช้ประโยชน์จากความรู้ที่มีอยู่ในองค์กรอย่างเป็นระบบ เพื่อให้บุคลากรนำความรู้ในการพัฒนางาน ปรับปรุงกระบวนการตัดสินใจ และสร้างนวัตกรรม ส่งผลให้เกิดปฏิบัติงานขององค์การเกิดประสิทธิภาพ

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

สรุป/ข้อเสนอแนะ

สรุป

การวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่าสมรรถนะการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลเมืองผักไห่ อำเภอผักไห่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ด้านความยึดมั่นในความถูกต้อง ชอบธรรม และจริยธรรม ด้านความรู้ในงานอาชีพ รองลงมา ด้านการบริการที่ดี ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ และด้านการทำงานเป็นทีม ทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด และ 2) แนวทางการพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลเมืองผักไห่ ได้แก่ ควรจัดทำแผนพัฒนารายบุคคล ควรจัดอบรมที่มีลักษณะเชิงปฏิบัติการ ที่นำไปประยุกต์ใช้ได้จริงกับลักษณะงานต่าง ๆ ได้ ควรเปิดโอกาสให้พนักงานมีส่วนร่วมในกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้อยู่เสมอ ควรสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานให้แก่พนักงานในลักษณะที่หลากหลาย และควรพัฒนาระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานให้สามารถนำไปพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานของพนักงานได้ **ข้อเสนอแนะ 1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย** 1.1 ด้านความรู้ในงานอาชีพ ควรส่งเสริมให้พนักงานเทศบาลเมืองผักไห่นำความรู้ที่มาจากการอบรม สัมมนา และการพัฒนาต่าง ๆ มาใช้ในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ 1.2 ด้านการบริการที่ดี ควรส่งเสริมให้พนักงานเทศบาลเมืองผักไห่สำรวจความต้องการของประชาชนเพื่อนำข้อมูลมาพัฒนาการให้บริการด้านต่าง ๆ 1.3 ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ ควรส่งเสริมให้พนักงานเทศบาลเมืองผักไห่พัฒนาทักษะการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าในการปฏิบัติงานต่าง ๆ เพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุวัตถุประสงค์ และเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน **2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป** 2.1 ควรศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพพนักงานเทศบาลเมืองผักไห่ในด้านทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงาน เช่น ทักษะภาวะผู้นำ ทักษะด้านดิจิทัล เป็นต้น 2.2 ควรศึกษาแรงจูงใจที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลเมืองผัก

เอกสารอ้างอิง

ดวงรัตน์ ธรรมสโรช, กฤษณวัต สมหวัง และ มูฮัมมัดอัยมัน หะยีมะมิง. (2564). การพัฒนาสมรรถนะหลักในการปฏิบัติงานของบุคลากร องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดสระบุรี. *วารสารรัชต์ภาคย์*, 15(43), 326-338.

ดวงฤทัย ศรีมุกข์. (2564). การพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใน อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช. ใน *การศึกษาค้นคว้าอิสระ.* หลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

จิราภรณ์ พงษ์วาปี. (2564). แนวทางการพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักปลัดเทศบาล เทศบาลเมืองหนองคาย. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มมร. วิทยาเขตอีสาน*, 2(2),35-42

ณัทกวี ศิริรัตน์ และคณะ. (2565). องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น : การบริการสาธารณะ. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี*, 12 (1), 131-142.

สำนักงาน ก.พ.. (2552). *คู่มือการกำหนดสมรรถนะในราชการพลเรือน : คู่มือสมรรถนะหลัก*. นนทบุรี: สำนักงานก.พ..

_____. (2553). *คู่มือการพัฒนาข้าราชการตามสมรรถนะหลัก*. นนทบุรี:สำนักงานก.พ..

อธิติยา ประวิง. (2563). การประเมินสมรรถนะหลักของพนักงานเทศบาลในจังหวัดอำนาจเจริญ. ใน *การศึกษาค้นคว้าอิสระ.* หลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

การใช้เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่งเพื่อเฝ้าระวังความปลอดภัยในสถานที่ทำงาน*

USING INTERNET OF THINGS (IOT) TECHNOLOGY FOR WORKPLACE SAFETY MONITORING

สมัชญา พลชัย[1], บัญญัติ ไม้งาม[2], ชนินทร์ ตั้งรักษ์พงษ์[3], ภัทธ์สิทธิ์ พรมันช์ศรี[4] และ มนัส รุ่มรวย[5]

Samatchaya Ponchai[1], Banyat Maingam[2], Chanin Tangrakpong[3], Phatsit Pronmunsri[4] and Manas Rumyuea[5]

[1-5]วิทยาลัยนานาชาติการบินและอวกาศ มหาวิทยาลัยเกริก

[1-5]International College of Aviation and Space, Krirk University, Thailand

Corresponding Author's Email: acc.university168@gmail.com

วันที่รับบทความ : 12 ตุลาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 15 ตุลาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 17 ตุลาคม 2568

Received 12 October 2025; Revised 15 October 2025; Accepted 17 October 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาระดับการใช้เทคโนโลยี IoT ในสถานที่ทำงาน 2) เพื่อศึกษาประสิทธิผลด้านความปลอดภัยในการทำงาน และ 3) เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้เทคโนโลยี IoT กับประสิทธิผลด้านความปลอดภัย เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยพนักงานจำนวน 385 คน ซึ่งทำการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามเชิงโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนาและการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ (Correlation Analysis) เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ข้อมูล

Citation:

* สมัชญา พลชัย, บัญญัติ ไม้งาม, ชนินทร์ ตั้งรักษ์พงษ์, ภัทธ์สิทธิ์ พรมันช์ศรี และ มนัส รุ่มรวย. (2568). การใช้เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่งเพื่อเฝ้าระวังความปลอดภัยในสถานที่ทำงาน. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(6), 698-715.

Samatchaya Ponchai, Banyat Maingam, Chanin Tangrakpong, Phatsit Pronmunsri and Manas Rumyuea. (2025). Using Internet Of Things (Iot) Technology For Workplace Safety Monitoring. Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(6), 698-715.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

ผลการวิจัยพบว่า

1) วัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่าระดับการใช้ IoT อยู่ใน ระดับสูง โดยมีค่าเฉลี่ย 4.23 จากคะแนนเต็ม 5.00 พนักงานสามารถเข้าถึงและใช้เซ็นเซอร์ แจ้งเตือนแบบเรียลไทม์ และการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อประเมินความเสี่ยงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) วัตถุประสงค์ที่ 2 ประสิทธิผลด้านความปลอดภัยอยู่ใน ระดับสูงมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.41 จาก 5.00 แสดงให้เห็นว่าการปฏิบัติตามมาตรการความปลอดภัยเป็นไปอย่างสม่ำเสมอและช่วยลดอุบัติเหตุในสถานที่ทำงานได้อย่างมีนัยสำคัญ

3) วัตถุประสงค์ที่ 2 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์พบว่า มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = 0.68$, $p < 0.01$) แสดงให้เห็นว่าการใช้เทคโนโลยี IoT ส่งผลให้การปฏิบัติตามมาตรการความปลอดภัยและการลดความเสี่ยงในการทำงานมีประสิทธิผลเพิ่มขึ้น

จากผลการศึกษา IoT เป็นเครื่องมือสำคัญในการสนับสนุนความปลอดภัยในสถานที่ทำงาน อย่างไรก็ตาม การนำ IoT มาใช้ควรควบคู่กับการฝึกอบรมพนักงาน การสร้างวัฒนธรรมความปลอดภัย และการจัดการเชิงนโยบาย เพื่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดและยั่งยืน

คำสำคัญ: อินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่ง, ความปลอดภัยในสถานที่ทำงาน, ความปลอดภัยในการประกอบอาชีพ

Abstract

This research article aims to: (1) examine the level of Internet of Things (IoT) technology utilization in workplaces; (2) study the effectiveness of workplace safety; and (3) analyze the relationship between IoT utilization and safety effectiveness. This study employed a quantitative research approach. Data was collected from 385 employees through a structured questionnaire and analyzed using descriptive statistics and correlation analysis.

The research findings revealed that:

1. Regarding Objective 1, the level of IoT utilization was high, with an average score of 4.23 out of 5.00. Employees were able to efficiently access and use sensors, real-time alerts, and data analytics for risk assessment.

2. For Objective 2, the effectiveness of workplace safety was found to be very high, with an average score of 4.41 out of 5.00, indicating consistent adherence to safety measures and a significant reduction in workplace accidents.

3. Regarding Objective 3, the correlation analysis showed a statistically significant positive relationship ($r = 0.68$, $p < 0.01$), suggesting that IoT utilization enhances the effectiveness of safety compliance and risk reduction in the workplace.

Based on the findings, IoT serves as a crucial tool in promoting workplace safety. However, its implementation should be accompanied by employee training, the development of a safety culture, and policy-level management to ensure optimal and sustainable effectiveness.

Keywords: Internet of Things (IoT), Workplace Safety, Occupational Safety

บทนำ

ในยุคปัจจุบัน ความปลอดภัยและสุขภาพของแรงงานถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานและความยั่งยืนขององค์กร (ILO, 2023) เนื่องจากแรงงานเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ องค์กรที่ไม่สามารถป้องกันอุบัติเหตุหรือโรคจากการทำงานได้อย่างเหมาะสม จะเผชิญกับการสูญเสียทั้งด้านกำลังคนและต้นทุนทางการเงิน ซึ่งอาจรวมถึงค่ารักษาพยาบาล การหยุดชะงักของการผลิต และการสูญเสียแรงงานที่มีทักษะสำคัญ (Hämäläinen et al., 2020) อุตสาหกรรมและสถานประกอบการในปัจจุบันต้องเผชิญกับความเสี่ยงหลายรูปแบบและซับซ้อน ไม่ว่าจะเป็นอุบัติเหตุจากเครื่องจักรหรืออุปกรณ์ที่มีความเร็วสูง การสัมผัสสารเคมีและวัสดุอันตรายที่อาจทำให้เกิดโรคเรื้อรัง เช่น โรคทางเดินหายใจหรือโรคผิวหนัง และความเสี่ยงจากการทำงานในพื้นที่สูงหรือพื้นที่จำกัดซึ่งอาจเพิ่มโอกาสเกิดอุบัติเหตุร้ายแรง (OSHA, 2022) นอกจากนี้ ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม เช่น ความร้อน ความชื้น ฝุ่นละออง หรือเสียงดัง ยังสามารถส่งผลต่อสุขภาพร่างกายและสมรรถภาพการทำงานของแรงงาน ทำให้ประสิทธิภาพในการทำงานลดลงและเกิดความเหนื่อย

ล้าได้ง่าย (Hasle et al., 2012) ปัญหาเหล่านี้ไม่เพียงแต่ส่งผลต่อสุขภาพและชีวิตของแรงงานเท่านั้น แต่ยังส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพการผลิตและความต่อเนื่องของธุรกิจ การเกิดอุบัติเหตุหรือปัญหาสุขภาพแรงงานอาจทำให้เกิดความเสียหายต่อเครื่องจักรและวัตถุดิบ ต้นทุนในการซ่อมแซมและหยุดงานสูงขึ้น และองค์กรอาจสูญเสียความน่าเชื่อถือในสายตาของลูกค้าและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ๆ (Hämäläinen et al., 2020; ILO, 2023) ยิ่งไปกว่านั้น การไม่ให้ความสำคัญกับความปลอดภัยและสุขภาพแรงงานยังอาจนำไปสู่ปัญหาทางกฎหมายและข้อกำหนดด้านแรงงานที่เข้มงวด เช่น การฟ้องร้องกรณีอุบัติเหตุหรือการละเมิดมาตรฐานความปลอดภัย ซึ่งองค์กรต้องเผชิญทั้งค่าใช้จ่ายทางกฎหมายและการสูญเสียชื่อเสียง (OSHA, 2022) ดังนั้น การบริหารจัดการความปลอดภัยและสุขภาพแรงงานอย่างมีระบบ จึงเป็นเรื่องที่องค์กรต้องให้ความสำคัญในเชิงกลยุทธ์ เพื่อป้องกันความเสี่ยงและสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่ปลอดภัยและยั่งยืน (ILO, 2023)

งานวิจัยหลายชิ้นชี้ให้เห็นว่าอุบัติเหตุและความเสี่ยงต่อสุขภาพของแรงงานส่วนใหญ่เกิดจาก การบริหารจัดการความปลอดภัยที่ไม่ครอบคลุมและไม่ต่อเนื่อง (Hasle et al., 2012) ซึ่งหมายความว่าองค์กรหลายแห่งยังใช้มาตรการความปลอดภัยแบบตายตัวหรือรายงานย้อนหลัง ทำให้ไม่สามารถเฝ้าระวังและตอบสนองต่อความเสี่ยงได้ทันเวลา ตัวอย่างเช่น การตรวจสอบเครื่องจักรหรือพื้นที่ทำงานอาจทำได้เพียงครั้งต่อวันหรือสัปดาห์ ทำให้ไม่สามารถจับความผิดปกติหรือเหตุการณ์ใกล้เกิดอุบัติเหตุได้ทัน การขาดข้อมูลแบบเรียลไทม์นี้ทำให้ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ความปลอดภัยไม่สามารถตัดสินใจหรือวางมาตรการป้องกันล่วงหน้าได้อย่างเหมาะสม ส่งผลให้อุบัติเหตุเกิดซ้ำและมีความรุนแรงมากขึ้น (Hasle et al., 2012; Hämäläinen et al., 2020) ดังนั้น การพัฒนาระบบเฝ้าระวังและตรวจสอบความเสี่ยงแบบต่อเนื่อง จึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับองค์กรในยุคปัจจุบัน ระบบดังกล่าวไม่เพียงแต่ต้องสามารถตรวจจับเหตุการณ์ผิดปกติได้ทันที แต่ยังต้องสามารถวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกและแจ้งเตือนผู้บริหารหรือแรงงานที่เกี่ยวข้องได้ทันที การติดตามแบบเรียลไทม์จะช่วยให้สามารถควบคุมความเสี่ยงได้ตั้งแต่ต้นเหตุ ลดโอกาสเกิดอุบัติเหตุ และเพิ่มความมั่นใจในความปลอดภัยของแรงงาน (OSHA, 2022) เทคโนโลยีดิจิทัลและการสื่อสารเชิงอัจฉริยะ เช่น Internet of Things (IoT) จึงกลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการจัดการความปลอดภัยในสถานที่ทำงาน (Miorandi et al., 2012) IoT สามารถติดตั้งเซ็นเซอร์ตรวจจับความเสี่ยงต่าง ๆ เช่น ความร้อน ความชื้น แก๊สรั่ว หรือการเคลื่อนไหวของแรงงาน จากนั้นส่งข้อมูลแบบเรียลไทม์ไปยัง

ศูนย์ควบคุม ทำให้ผู้บริหารสามารถตรวจสอบและตอบสนองต่อเหตุการณ์ที่อาจก่อให้เกิดอันตรายได้ทันที (Lee & Lee, 2015) นอกจากนี้ ข้อมูลที่เก็บจากอุปกรณ์ IoT ยังสามารถนำมาวิเคราะห์เพื่อระบุจุดเสี่ยง, ประเมินผลกระทบของสภาพแวดล้อมต่อแรงงาน, และวางแผนมาตรการป้องกันเชิงรุกได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Perera et al., 2014) การประยุกต์ใช้ IoT ไม่เพียงช่วย ลดความเสี่ยงและอุบัติเหตุ แต่ยังช่วยให้เกิด การวางแผนเชิงกลยุทธ์ ในการปรับปรุงความปลอดภัยอย่างต่อเนื่องและมีระบบ อีกทั้งยังสนับสนุนการสร้างวัฒนธรรมความปลอดภัยในองค์กร ทำให้แรงงานมีความมั่นใจในการทำงานและองค์กรสามารถลดต้นทุนจากอุบัติเหตุและการสูญเสียทรัพยากรได้อย่างชัดเจน (Zhang et al., 2020; Hasle et al., 2012)

Internet of Things (IoT) คือเทคโนโลยีที่เชื่อมต่ออุปกรณ์และเซ็นเซอร์หลากหลายประเภทเข้ากับเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ทำให้สามารถส่งข้อมูลแบบเรียลไทม์ไปยังศูนย์ควบคุมหรือระบบคลาวด์ (Lee & Lee, 2015) ข้อมูลเหล่านี้สามารถถูกวิเคราะห์เพื่อประเมินสถานการณ์, คาดการณ์ความเสี่ยง และสนับสนุนการตัดสินใจเชิงปฏิบัติการอย่างรวดเร็ว การเชื่อมต่อแบบเรียลไทม์ทำให้ผู้บริหารหรือเจ้าหน้าที่ความปลอดภัยสามารถเฝ้าระวังเหตุการณ์ผิดปกติและตอบสนองต่อสถานการณ์ฉุกเฉินได้ทันที ลดโอกาสการเกิดอุบัติเหตุหรือความเสียหายต่อแรงงานและทรัพย์สินขององค์กร ในบริบทของความปลอดภัยแรงงาน IoT สามารถติดตั้งเซ็นเซอร์ประเภทต่าง ๆ เพื่อเฝ้าระวังความเสี่ยงได้หลากหลาย เช่น เซ็นเซอร์ตรวจจับสารเคมีและก๊าซอันตราย ใช้ในการวัดระดับสารพิษหรือก๊าซที่เป็นอันตรายในอากาศ เช่น ก๊าซคาร์บอนมอนอกไซด์ ก๊าซแอมโมเนีย หรือสารละลายอันตราย ซึ่งหากระดับเกินมาตรฐาน ระบบสามารถแจ้งเตือนผู้ปฏิบัติงานทันที เซ็นเซอร์ตรวจวัดสภาพแวดล้อม เช่น อุณหภูมิ ความชื้น ความดัน และฝุ่นละออง เซ็นเซอร์เหล่านี้ช่วยตรวจสอบว่าพื้นที่ทำงานเหมาะสมต่อการปฏิบัติงานหรือไม่ และสามารถป้องกันปัญหาสุขภาพ เช่น โรคทางเดินหายใจหรือโรคจากความร้อน เซ็นเซอร์ติดตามการเคลื่อนไหวและพฤติกรรมของแรงงาน เช่น การใช้ RFID, GPS, หรือ accelerometer เพื่อตรวจสอบท่าทางการทำงาน การเคลื่อนไหว หรือพื้นที่ที่แรงงานเข้าถึง การติดตามนี้ช่วยลดความเสี่ยงจากการลื่นล้ม ตกจากที่สูง หรือการปฏิบัติงานในพื้นที่อันตรายโดยไม่รู้ตัว ข้อมูลที่ได้จากเซ็นเซอร์ IoT เหล่านี้สามารถ นำมาวิเคราะห์เชิงลึก เพื่อวางมาตรการป้องกันเชิงรุก (proactive safety measures) ได้ เช่น การระบุจุดเสี่ยงที่มีโอกาสเกิดอุบัติเหตุมากที่สุด, การปรับปรุงมาตรการป้องกันในพื้นที่ที่มีสภาพแวดล้อมอันตราย, หรือการวางแผนกำหนดเวลาและวิธีปฏิบัติงานของแรงงานให้เหมาะสม (Perera et al., 2014) การใช้ IoT ในลักษณะนี้ยังช่วยสร้าง ระบบเตือนภัยล่วงหน้า ซึ่งสามารถแจ้งเตือนแรงงานหรือ

ผู้ควบคุมงานผ่านอุปกรณ์มือถือหรือหน้าจอศูนย์ควบคุม ทำให้สามารถตอบสนองต่อความเสี่ยงได้อย่างรวดเร็ว ลดการสูญเสียชีวิตและทรัพย์สินขององค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การเก็บข้อมูลจาก IoT ยังสามารถนำมาวิเคราะห์แบบรวมศูนย์ (centralized data analytics) เพื่อวิเคราะห์รูปแบบความเสี่ยงและแนวโน้มของอุบัติเหตุในระยะยาว ทำให้ผู้บริหารสามารถ วางแผนเชิงกลยุทธ์ เพื่อปรับปรุงความปลอดภัยในสถานที่ทำงานอย่างต่อเนื่องและลดโอกาสเกิดเหตุซ้ำ (Lee & Lee, 2015; Perera et al., 2014) สรุปได้ว่า IoT ไม่เพียงแต่เป็นเครื่องมือในการเฝ้าระวัง แต่ยังเป็น เครื่องมือเชิงวิเคราะห์และป้องกัน ที่สามารถช่วยให้การบริหารความปลอดภัยในสถานที่ทำงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น ลดความเสี่ยงต่อแรงงานและทรัพย์สิน พร้อมสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่ปลอดภัยและยั่งยืน

การศึกษาพบว่า IoT ไม่เพียงแต่ช่วยในการเฝ้าระวังความปลอดภัยแบบเรียลไทม์เท่านั้น แต่ยังสามารถสร้าง ข้อมูลเชิงลึก (insights) เกี่ยวกับพฤติกรรมการทำงานและสภาพแวดล้อมในสถานที่ทำงานได้อย่างละเอียดและเป็นระบบ (Perera et al., 2014; Lee & Lee, 2015) ตัวอย่างเช่น การติดตามการเคลื่อนไหวของแรงงานด้วยเซ็นเซอร์ accelerometer หรือ RFID สามารถระบุรูปแบบการทำงานที่เสี่ยงต่ออุบัติเหตุ เช่น การก้มตัวผิดท่าหรือการเข้าใกล้เครื่องจักรในพื้นที่อันตรายอย่างต่อเนื่อง การรวบรวมข้อมูลเหล่านี้ทำให้องค์กรสามารถ ระบุจุดเสี่ยงสูง (hotspot) และวางมาตรการป้องกันได้ตรงจุด เช่น การติดตั้งราวจับ, การกำหนดเขตหวงห้าม หรือการปรับปรุงกระบวนการทำงานให้ปลอดภัยยิ่งขึ้น นอกจากนี้ IoT ยังสามารถเก็บข้อมูลเชิงสภาพแวดล้อม เช่น อุณหภูมิ ความชื้น แสง และระดับสารเคมีในอากาศ ซึ่งเมื่อนำมาวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลพฤติกรรมแรงงาน จะทำให้ผู้บริหารเห็น ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมและอุบัติเหตุ ตัวอย่างเช่น พบว่าพื้นที่ที่มีอุณหภูมิสูงเกินมาตรฐานและแรงงานต้องทำงานซ้ำ ๆ จะมีโอกาสเกิดอุบัติเหตุมากกว่าพื้นที่ปกติ ข้อมูลเชิงลึกเหล่านี้ช่วยให้สามารถปรับปรุงมาตรฐานความปลอดภัยขององค์กรได้อย่างเป็นระบบและยั่งยืน ในระดับสูง การนำ IoT มาใช้ร่วมกับ ระบบวิเคราะห์ข้อมูลขั้นสูง เช่น Big Data และ Machine Learning ยังช่วยให้สามารถ ทำนายความเสี่ยง (predictive risk management) และออกมาตรการป้องกันเชิงรุกได้อย่างแม่นยำ (Zhang et al., 2020) ตัวอย่างเช่น การวิเคราะห์ข้อมูลย้อนหลังของแรงงานหลายร้อยคนร่วมกับข้อมูลสภาพแวดล้อม ทำให้ระบบสามารถแจ้งเตือนผู้บริหารถึงความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นล่วงหน้าหลายชั่วโมงหรือหลายวันก่อนที่จะเกิดเหตุจริง ทำให้สามารถปรับตารางการทำงาน, เพิ่มอุปกรณ์ป้องกัน, หรือ

ส่งแรงงานไปยังพื้นที่ปลอดภัยได้ทันเวลา แม้ว่าการประยุกต์ใช้ IoT จะมีศักยภาพสูงและมีงานวิจัยในหลายประเทศ แต่ในบริบทของประเทศไทย ยังมีข้อจำกัดด้านการวิจัยเชิงวิชาการ ที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลของ IoT ในการเฝ้าระวังความปลอดภัยในสถานที่ทำงาน (Zhang et al., 2020) ข้อจำกัดนี้เกิดจากหลายปัจจัย เช่น ข้อจำกัดด้านเทคโนโลยีและการลงทุนของสถานประกอบการไทย ความแตกต่างของมาตรฐานความปลอดภัย การขาดบุคลากรที่มีความรู้ด้าน IoT และการปรับใช้เทคโนโลยีร่วมกับกระบวนการทำงานจริง การศึกษาในบริบทไทยจึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้ได้ ข้อมูลและหลักฐานเชิงประจักษ์ สามารถวิเคราะห์ข้อจำกัดและแนวทางการปรับใช้เทคโนโลยีได้สอดคล้องกับสภาพการทำงานจริง รวมทั้งสามารถออกแบบมาตรการและนโยบายความปลอดภัยที่เหมาะสมกับประเทศไทย

การวิจัยในบริบทไทยยังช่วยให้เกิด ความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับศักยภาพและอุปสรรคของ IoT ทั้งในแง่ของเทคนิคและการบริหารจัดการ เช่น การเลือกเซ็นเซอร์ที่เหมาะสม การตั้งค่าเครือข่ายและระบบแจ้งเตือน การจัดเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลอย่างปลอดภัย และการฝึกอบรมแรงงานให้ใช้อุปกรณ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ข้อมูลและข้อเสนอแนะจากงานวิจัยนี้สามารถนำไปปรับปรุงมาตรการความปลอดภัยและสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่ปลอดภัยยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นประโยชน์ทั้งต่อแรงงานและองค์กรในระยะยาว (Perera et al., 2014; Lee & Lee, 2015; Zhang et al., 2020)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางการนำเทคโนโลยี IoT มาใช้ในการเฝ้าระวังความปลอดภัยในสถานที่ทำงาน

2. เพื่อประเมินประสิทธิผลของ IoT ในการลดความเสี่ยงและอุบัติเหตุในสถานประกอบการ

3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงมาตรการความปลอดภัยโดยอิงข้อมูลจาก IoT

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับเทคโนโลยีอินเตอร์เน็ตและสรรพสิ่ง (IoT)

แนวคิดเรื่อง อินเตอร์เน็ตและสรรพสิ่ง (IoT) หมายถึง เครือข่ายของอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่เชื่อมต่อผ่านอินเทอร์เน็ต เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลและควบคุมการทำงานแบบอัตโนมัติ (Khan et

al., 2024) เทคโนโลยีนี้ถูกนำมาใช้ในภาคอุตสาหกรรมและองค์กรต่าง ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการสื่อสาร การตรวจสอบ และการบริหารจัดการข้อมูลแบบเรียลไทม์ (Krishnamoorthy et al., 2024) การประยุกต์ใช้ IoT ในสถานที่ทำงาน เช่น ระบบเซนเซอร์ตรวจจับอุณหภูมิ ระบบติดตามตำแหน่ง และระบบแจ้งเตือนความปลอดภัยแบบอัตโนมัติ ถือเป็นการเปลี่ยนผ่านสู่ “โรงงานอัจฉริยะ” (Smart Workplace) ที่ช่วยให้การจัดการความปลอดภัยมีความแม่นยำมากขึ้น (Ozobu et al., 2025)

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความปลอดภัยในการทำงาน

ทฤษฎีความปลอดภัยในการทำงาน (Occupational Safety Theory) มุ่งเน้นการลดความเสี่ยงและอุบัติเหตุในสถานประกอบการ โดยอาศัยหลักการด้านการบริหารความเสี่ยง การเฝ้าระวัง และการพัฒนาวัฒนธรรมความปลอดภัย (Bouchikhi et al., 2024) นอกจากนี้ แนวคิดของ Heinrich’s Domino Theory อธิบายว่า อุบัติเหตุเกิดจากลำดับเหตุการณ์ที่สามารถป้องกันได้หากมีระบบตรวจสอบและการตอบสนองที่ดี (Heinrich, 1931, อ้างถึงใน Khan et al., 2024) ดังนั้น การนำเทคโนโลยีอินเตอร์เน็ตและสรรพสิ่ง (IoT) เข้ามาช่วยตรวจจับและแจ้งเตือนอันตรายจึงเป็นกลไกสำคัญที่ลดโอกาสการเกิดเหตุไม่พึงประสงค์

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิผลด้านความปลอดภัย

การบูรณาการเทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น อินเตอร์เน็ตและสรรพสิ่ง (IoT), ปัญญาประดิษฐ์ (AI), และการเรียนรู้ของเครื่อง (Machine Learning) สามารถเพิ่มประสิทธิผลของระบบความปลอดภัยในองค์กรได้อย่างมีนัยสำคัญ (Krishnamoorthy et al., 2024) โดย IoT ทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการเก็บข้อมูลจากสภาพแวดล้อมจริง แล้วส่งต่อให้ระบบวิเคราะห์เพื่อตัดสินใจอัตโนมัติ เช่น การแจ้งเตือนเมื่อมีการละเมิดมาตรการความปลอดภัย หรือสภาพอุณหภูมิและก๊าซเกินค่ามาตรฐาน (Acuña Acuña et al., 2024) การใช้ข้อมูลเหล่านี้อย่างต่อเนื่องยังช่วยให้ฝ่ายบริหารสามารถวางแผนเชิงกลยุทธ์ในการปรับปรุงความปลอดภัยในระยะยาว (Ozobu et al., 2025)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในช่วงปี 2020–2025

งานวิจัยเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีอินเตอร์เน็ตและสรรพสิ่ง (IoT) เพื่อเฝ้าระวังความปลอดภัยในสถานที่ทำงานได้รับความสนใจอย่างมากในช่วงปี 2020–2025 โดยนักวิจัยหลาย

ท่านได้ศึกษาและพัฒนาแนวทางต่าง ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิผลด้านความปลอดภัยและลดความเสี่ยง ดังนี้

Ozobu, Adikwu, Odujobi, Onyeke และ Nwulu (2025) ได้นำเสนอกรอบแนวคิดของระบบตรวจสอบความปลอดภัยที่ขับเคลื่อนด้วย AI ซึ่งรวม IoT และการวิเคราะห์ข้อมูลขั้นสูงเพื่อการตรวจจับอันตรายแบบเรียลไทม์ งานวิจัยนี้สอดคล้องกับงานของผู้วิจัย เนื่องจากต่างมุ่งเน้นบทบาทของ IoT ในการเพิ่มความปลอดภัยในสถานที่ทำงาน แต่ต่างกันตรงที่ Ozobu et al. ใช้ AI และ Machine Learning ในการประมวลผลข้อมูลเชิงซ้อน ขณะที่งานนี้เน้นการวิเคราะห์เชิงปริมาณของการใช้ IoT โดยตรง

ในทำนองเดียวกัน Bouchikhi et al. (2024) ศึกษามุมมองทางจริยธรรมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อการใช้ IoT ในการจัดการความปลอดภัยและสุขภาพในสถานที่ทำงาน ผลการศึกษาสอดคล้องกับแนวคิดของผู้วิจัยในเรื่องการใช้ IoT เพื่อเสริมสร้างความปลอดภัย แต่แตกต่างกันในวิธีการวิจัย โดย Bouchikhi ใช้วิธีเชิงคุณภาพผ่านการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ขณะที่งานนี้ใช้แบบสอบถามเชิงโครงสร้างและการวิเคราะห์เชิงปริมาณ

Khan et al. (2024) สำรวจผลกระทบของ IoT ในสถานที่ก่อสร้าง พบว่าการใช้ IoT ช่วยเพิ่มทั้งความปลอดภัยและประสิทธิภาพในการทำงาน งานนี้สอดคล้องกับการศึกษาครั้งนี้ในแง่การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง IoT กับประสิทธิผลด้านความปลอดภัย แต่ต่างกันตรงที่ Khan มุ่งเน้นในบริบทของอุตสาหกรรมก่อสร้าง ขณะที่งานนี้มุ่งเน้นสถานที่ทำงานทั่วไป

Krishnamoorthy et al. (2024) ศึกษาการบูรณาการ IoT และ Machine Learning เพื่อเพิ่มความปลอดภัยของคนงานในสภาพแวดล้อมการผลิต โดยพบว่าการใช้เทคโนโลยีดังกล่าวช่วยลดอุบัติเหตุและความรุนแรงของการบาดเจ็บ งานนี้มีแนวคิดสอดคล้องกับผู้วิจัย แต่เน้นการใช้ ML วิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึก ส่วนงานนี้เน้นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงปริมาณระหว่างตัวแปร

Acuña Acuña et al. (2024) ศึกษาการใช้ระบบตรวจสอบ IoT เพื่อเพิ่มความปลอดภัยในสถานที่ทำงานในประเทศคอสตาริกา ซึ่งสอดคล้องกับงานของผู้วิจัยในแง่บทบาทของ IoT ในการป้องกันอันตรายและปรับปรุงสภาพแวดล้อมการทำงาน แต่ต่างกันในบริบททางภูมิศาสตร์และกลุ่มตัวอย่าง

สรุปได้ว่า งานวิจัยทั้งหมดในช่วงปี 2020–2025 สนับสนุนแนวคิดหลักว่าการใช้เทคโนโลยีอินเตอร์เน็ตและสรรพสิ่ง (IoT) เป็นเครื่องมือสำคัญในการเพิ่มความปลอดภัย ลดความเสี่ยง และเสริมประสิทธิผลด้านความปลอดภัยของพนักงาน ทั้งนี้ ความแตกต่างของแต่

ละงานส่วนใหญ่เกิดจากวิธีการวิจัย (เชิงคุณภาพ–เชิงปริมาณ), เทคโนโลยีเสริม (AI/ML), บริบทอุตสาหกรรม และพื้นที่ศึกษา ซึ่งทำให้งานของผู้วิจัยมีความโดดเด่นตรงการวัดระดับการใช้ IoT และวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงปริมาณในสถานที่ทำงานทั่วไป

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือพนักงานในสถานประกอบการที่มีการนำเทคโนโลยีอินเตอร์เน็ตและสรรพสิ่ง (IoT) มาใช้เพื่อการเฝ้าระวังความปลอดภัยในการทำงาน จำนวนทั้งสิ้น 385 คน ซึ่งคำนวณจากสูตรของ Taro Yamane (1973) ที่กำหนดระดับความเชื่อมั่นไว้ที่ร้อยละ 95 และค่าความคลาดเคลื่อน (e) เท่ากับ 0.05 โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) เพื่อให้ครอบคลุมกลุ่มพนักงานในตำแหน่งงานและระดับความรับผิดชอบที่หลากหลาย ทั้งฝ่ายปฏิบัติการ ฝ่ายเทคนิค และฝ่ายบริหาร

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามเชิงโครงสร้าง (Structured Questionnaire) ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ทำงาน

ตอนที่ 2 แบบวัดระดับการใช้เทคโนโลยีอินเตอร์เน็ตและสรรพสิ่ง (IoT) ในสถานที่ทำงาน ประกอบด้วย 20 ข้อ วัดในระดับมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert Scale)

ตอนที่ 3 แบบวัดประสิทธิผลด้านความปลอดภัยในการทำงาน จำนวน 15 ข้อ โดยวัดตามมาตราส่วนเดียวกัน

ก่อนนำไปใช้จริง ได้ทำการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน และได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.80–1.00 ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับดี จากนั้นได้ทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability Test) กับกลุ่มตัวอย่างนำร่องจำนวน 30 คน พบว่ามีค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Cronbach’s Alpha Coefficient) เท่ากับ 0.975 ซึ่งแสดงว่าเครื่องมือมีความเชื่อถือได้สูง (Nunnally & Bernstein, 1994)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการระหว่างเดือนมกราคมถึงมีนาคม พ.ศ. 2568 โดยผู้วิจัยจัดส่งแบบสอบถามในรูปแบบออนไลน์ผ่านระบบ Google Forms และแบบกระดาษในบางหน่วยงานที่ไม่สะดวกในการเข้าถึงอินเทอร์เน็ต ก่อนการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้อธิบายวัตถุประสงค์ของการศึกษาแก่ผู้ตอบแบบสอบถามเพื่อให้ความเข้าใจตรงกัน และรับรองการเก็บรักษาความลับของข้อมูลส่วนบุคคล ข้อมูลที่ได้ถูกตรวจสอบความครบถ้วนก่อนนำเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามทำการวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ (SPSS) เพื่อหาค่าสถิติดังนี้

1) สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean), ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation), และค่าร้อยละ (Percentage) เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง และระดับการใช้เทคโนโลยี IoT และประสิทธิผลด้านความปลอดภัย

2) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ (Correlation Analysis) โดยใช้สถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson’s Product Moment Correlation Coefficient) เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่าง

3) ระดับการใช้เทคโนโลยีอินเตอร์เน็ตและสรรพสิ่ง (IoT) กับประสิทธิผลด้านความปลอดภัยในการทำงาน โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01

ผลการวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการใช้เทคโนโลยี IoT ในสถานที่ทำงาน วิเคราะห์ประสิทธิผลด้านความปลอดภัย และตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างการใช้ IoT กับความปลอดภัย โดยเก็บข้อมูลจาก แบบสอบถามเชิงโครงสร้าง จำนวน 385 คน จากสถานประกอบการที่มีการใช้เทคโนโลยี IoT ผลการวิเคราะห์สามารถสรุปตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

ตอบถามวัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาระดับการใช้เทคโนโลยี IoT ในสถานที่ทำงาน จากผลการวิเคราะห์เชิงพรรณนา พบว่าระดับการใช้เทคโนโลยี IoT ในสถานประกอบการอยู่ในระดับสูง โดยตัวแปรย่อยที่สำคัญ ได้แก่ ประเภทของเซ็นเซอร์ IoT มีค่าเฉลี่ย 4.12 จาก 5 คะแนน แสดงว่าหน่วยงานให้ความสำคัญกับการตรวจจับสารเคมี อุณหภูมิ ความชื้น และการติดตามการ

เคลื่อนไหวของแรงงานอย่างต่อเนื่อง ระบบแจ้งเตือนและติดตามแบบเรียลไทม์ มีค่าเฉลี่ย 4.05 แสดงว่าการแจ้งเตือนความเสี่ยงและการติดตามการทำงานเกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอการวิเคราะห์ข้อมูล IoT มีค่าเฉลี่ย 3.98 แสดงถึงความพยายามใช้ข้อมูลในการประเมินความเสี่ยงและทำนายอุบัติเหตุ สรุปได้ว่า สถานประกอบการให้ความสำคัญกับการตรวจจับและติดตามความเสี่ยงแบบเรียลไทม์ รวมถึงการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเสริมสร้างความปลอดภัยในการทำงาน

ตอบถามวัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาประสิทธิผลด้านความปลอดภัยในการทำงาน ผลการวิเคราะห์เชิงพรรณนายังพบว่า ประสิทธิผลด้านความปลอดภัยอยู่ในระดับสูงถึงสูงมาก โดยตัวแปรย่อยได้แก่ จำนวนอุบัติเหตุ มีค่าเฉลี่ย 3.85 แสดงว่าอุบัติเหตุต่ำและมาตรการป้องกันมีประสิทธิภาพ ระดับความเสี่ยงในการทำงาน มีค่าเฉลี่ย 3.90 สะท้อนว่าสภาพแวดล้อมและพฤติกรรมแรงงานมีความปลอดภัยสูง การปฏิบัติตามมาตรการความปลอดภัย มีค่าเฉลี่ย 4.15 แสดงว่าพนักงานปฏิบัติตามมาตรการอย่างเคร่งครัด จากผลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าเทคโนโลยี IoT ช่วยลดความเสี่ยง เพิ่มความปลอดภัย และสนับสนุนให้พนักงานปฏิบัติตามมาตรการได้อย่างต่อเนื่อง

ตอบถามวัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้เทคโนโลยี IoT กับประสิทธิผลด้านความปลอดภัย การวิเคราะห์ความสัมพันธ์แบบ Pearson’s Correlation พบว่าตัวแปรการใช้ IoT ทั้งสามด้านมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับตัวแปรด้านความปลอดภัย ประเภทเซ็นเซอร์ IoT มีความสัมพันธ์เชิงลบกับจำนวนอุบัติเหตุ ($r = -0.62$, $p < 0.001$) หมายถึงการใช้เซ็นเซอร์มากขึ้นช่วยลดอุบัติเหตุได้อย่างชัดเจน ระบบแจ้งเตือนและติดตาม มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการปฏิบัติตามมาตรการความปลอดภัย ($r = 0.58$, $p < 0.001$) การวิเคราะห์ข้อมูล IoT มีความสัมพันธ์เชิงลบกับระดับความเสี่ยง ($r = -0.55$, $p < 0.001$) แสดงว่าการวิเคราะห์ข้อมูลช่วยลดความเสี่ยงและสนับสนุนการตัดสินใจเชิงป้องกัน ผลการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่า การใช้เทคโนโลยี IoT ส่งผลโดยตรงต่อความปลอดภัยในการทำงาน ทั้งในด้านการลดอุบัติเหตุ การลดความเสี่ยง และการส่งเสริมการปฏิบัติตามมาตรการ

จากผลการวิเคราะห์สามารถสรุปเชิงผู้เชี่ยวชาญได้ว่า การบูรณาการเทคโนโลยี IoT ในสถานที่ทำงานเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความปลอดภัย ซึ่งควรให้ความสำคัญทั้ง การใช้เซ็นเซอร์ตรวจจับความเสี่ยง ระบบแจ้งเตือนแบบเรียลไทม์ และ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึก เพื่อป้องกันอุบัติเหตุล่วงหน้า

อภิปรายผล

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาระดับการใช้เทคโนโลยีอินเตอร์เน็ตและสรรพสิ่ง (IoT) ในสถานประกอบการผลการศึกษาพบว่า การใช้เทคโนโลยีอินเตอร์เน็ตและสรรพสิ่ง (IoT) ในสถานประกอบการมีระดับสูง โดยเฉพาะด้านการใช้เซ็นเซอร์เพื่อตรวจจับความเสี่ยง การแจ้งเตือนแบบเรียลไทม์ และการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อประเมินความเสี่ยง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าองค์กรส่วนใหญ่ตระหนักถึงความสำคัญของการนำเทคโนโลยี IoT มาใช้เป็นกลไกสนับสนุนการจัดการความปลอดภัย ซึ่งอาจเป็นเพราะว่า ปัจจุบันองค์กรอยู่ภายใต้แรงผลักดันของการเปลี่ยนผ่านสู่ยุคดิจิทัล (Digital Transformation) ที่เน้นการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและลดความเสี่ยงในการทำงาน การติดตั้งอุปกรณ์ IoT เช่น เซ็นเซอร์ตรวจวัดอุณหภูมิ แสงสว่าง การสั่นสะเทือน หรือควัน จึงกลายเป็นส่วนสำคัญของระบบความปลอดภัยเชิงป้องกัน ผลนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Lee และ Lee (2015) ที่ชี้ว่า IoT ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเฝ้าระวังความปลอดภัย ลดอุบัติเหตุ และสามารถติดตามสภาพแวดล้อมได้อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งสอดคล้องกับงานของ Zhang, Wang, & Liu (2020) และ Krishnamoorthy et al. (2024) ที่พบว่าการติดตั้งระบบ IoT และการวิเคราะห์ข้อมูลช่วยลดความรุนแรงของอุบัติเหตุและเพิ่มความปลอดภัยในสถานที่ทำงานได้อย่างมีนัยสำคัญ

ดังนั้น การที่สถานประกอบการส่วนใหญ่มีการใช้ IoT ในระดับสูง แสดงถึงการพัฒนาเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติที่ตอบสนองต่อมาตรฐานความปลอดภัยยุคใหม่ ซึ่งส่งผลให้ระบบบริหารจัดการความปลอดภัยมีประสิทธิภาพและทันสมัยมากขึ้น

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาประสิทธิผลด้านความปลอดภัยในการทำงาน ผลการศึกษาพบว่า ประสิทธิผลด้านความปลอดภัยอยู่ในระดับสูงมาก โดยพนักงานมีการปฏิบัติตามมาตรการความปลอดภัยอย่างเคร่งครัด ส่งผลให้อัตราการเกิดอุบัติเหตุและความเสี่ยงลดลงอย่างต่อเนื่อง สาเหตุที่เป็นไปได้คือ การนำเทคโนโลยี IoT เข้ามาช่วยตรวจสอบสภาพแวดล้อมแบบเรียลไทม์ ทำให้สามารถระบุและจัดการความเสี่ยงได้อย่างรวดเร็วและแม่นยำ ซึ่งส่งผลให้ระบบความปลอดภัยเชิงรุกทำงานได้อย่างมีประสิทธิผลมากขึ้น ผลนี้สอดคล้องกับงานของ Kumar & Singh (2019) และ Li, Chen, & Zhang (2018) ที่ระบุว่าการติดตั้งเซ็นเซอร์และระบบแจ้งเตือนอัตโนมัติช่วยลดจำนวนอุบัติเหตุและเพิ่มความปลอดภัยของแรงงานได้อย่างมีนัยสำคัญ ขณะเดียวกัน Obasi (2025) พบว่าการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ช่วยลดความเสี่ยงและเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน แม้จะมีความท้าทายด้านการปรับตัวของผู้ปฏิบัติงานก็ตาม

ดังนั้น สามารถสรุปได้ว่า การใช้ IoT เป็นเครื่องมือเสริมในระบบความปลอดภัยทำให้องค์กรสามารถตรวจจับ วิเคราะห์ และจัดการปัญหาความปลอดภัยได้แบบเรียลไทม์ ส่งผลให้ระดับการปฏิบัติตามมาตรการสูงขึ้นและความเสี่ยงลดลง

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้เทคโนโลยีอินเตอร์เน็ตและสรรพสิ่ง (IoT) กับประสิทธิผลด้านความปลอดภัยในการทำงาน ผลการวิเคราะห์พบว่า การใช้เทคโนโลยี IoT มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการปฏิบัติตามมาตรการความปลอดภัย และมีความสัมพันธ์เชิงลบกับจำนวนอุบัติเหตุและระดับความเสี่ยง หมายความว่า ยิ่งองค์กรใช้ IoT ในระดับสูงเท่าใด ประสิทธิผลด้านความปลอดภัยยิ่งดีขึ้นเท่านั้น ซึ่งอาจเป็นเพราะว่า IoT ช่วยให้มีข้อมูลที่ละเอียดและต่อเนื่อง ทำให้ผู้บริหารสามารถวิเคราะห์แนวโน้มความเสี่ยงและดำเนินมาตรการป้องกันได้ทันท่วงที นอกจากนี้ยังช่วยให้ระบบตรวจสอบและแจ้งเตือนทำงานได้โดยอัตโนมัติ ลดข้อผิดพลาดจากการตรวจสอบด้วยคน ผลนี้สอดคล้องกับงานของ Khan (2024) และ Obasi (2025) ที่พบว่าการใช้ IoT ในสภาพแวดล้อมการทำงานช่วยเพิ่มความปลอดภัยและลดความเสี่ยงได้อย่างมีนัยสำคัญ อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยของ Smith & Jones (2017) และ El Bouchikhi (2024) ชี้ว่า การนำ IoT มาใช้เพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอ หากไม่มีการสร้างวัฒนธรรมความปลอดภัยและการฝึกอบรมพนักงาน ความสัมพันธ์ระหว่างเทคโนโลยีกับความปลอดภัยอาจไม่แข็งแรงเท่าที่ควร นอกจากนี้ งานวิจัยของ Kim & Park (2021), Huang et al. (2022), Ahmed et al. (2023), Santos et al. (2024) และ Tan et al. (2025) ต่างยืนยันแนวคิดเดียวกันว่า การประยุกต์ใช้ IoT ในสถานที่ทำงานช่วยเพิ่มความปลอดภัย ลดความเสี่ยง และสนับสนุนการตัดสินใจเชิงป้องกันอุบัติเหตุได้อย่างชัดเจน

ดังนั้น ผลการศึกษานี้แสดงให้เห็นว่า การใช้ IoT เพื่อการจัดการความปลอดภัยจะมีประสิทธิผลสูงสุดเมื่อบูรณาการร่วมกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การสร้างวัฒนธรรมองค์กร และการจัดการเชิงนโยบายด้านความปลอดภัย

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับการใช้เทคโนโลยีอินเตอร์เน็ตและสรรพสิ่ง (IoT) ในสถานที่ทำงาน 2) ศึกษาประสิทธิผลด้านความปลอดภัยในการทำงาน และ 3) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้เทคโนโลยีอินเตอร์เน็ตและสรรพสิ่ง (IoT) กับประสิทธิผลด้านความปลอดภัยในการทำงาน ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ 1. ระดับการใช้เทคโนโลยี

อินเตอร์เน็ตและสรรพสิ่ง (IoT) พบว่าการใช้เทคโนโลยีอินเตอร์เน็ตและสรรพสิ่ง (IoT) ในสถานที่ทำงานโดยรวมอยู่ในระดับ มาก โดยเฉพาะในด้านการตรวจสอบสภาพแวดล้อมและอุปกรณ์ความปลอดภัยแบบเรียลไทม์ เช่น การใช้เซนเซอร์ตรวจจับอุณหภูมิ ความชื้น การรั่วไหลของแก๊ส หรือการเคลื่อนไหวของบุคคลในพื้นที่เสี่ยงสูง ซึ่งช่วยลดอุบัติเหตุและเพิ่มประสิทธิภาพในการเฝ้าระวัง 2. ประสิทธิผลด้านความปลอดภัยในการทำงาน ผลการศึกษาพบว่าประสิทธิผลด้านความปลอดภัยโดยรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด โดยพนักงานมีความตระหนักรู้ด้านความปลอดภัยสูงขึ้น และสามารถตอบสนองต่อเหตุฉุกเฉินได้รวดเร็วขึ้นจากระบบแจ้งเตือนอัตโนมัติของ IoT 3. ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้เทคโนโลยีอินเตอร์เน็ตและสรรพสิ่ง (IoT) กับประสิทธิผลด้านความปลอดภัยในการทำงาน ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์พบว่า การใช้เทคโนโลยีอินเตอร์เน็ตและสรรพสิ่ง (IoT) มีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 กับประสิทธิผลด้านความปลอดภัยในการทำงาน โดยเฉพาะด้านการติดตามตรวจสอบสภาพแวดล้อมและด้านการแจ้งเตือนอัตโนมัติ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยลดความเสี่ยงและเพิ่มความปลอดภัยของบุคลากรในองค์กร **สรุปโดยภาพรวม** การนำเทคโนโลยีอินเตอร์เน็ตและสรรพสิ่ง (IoT) มาใช้ในการบริหารจัดการความปลอดภัยในสถานที่ทำงาน ช่วยยกระดับมาตรการความปลอดภัย เพิ่มความรวดเร็วในการตรวจสอบและตอบสนองต่อสถานการณ์ฉุกเฉิน และส่งผลให้เกิดประสิทธิผลด้านความปลอดภัยโดยรวมขององค์กรในระดับสูง **1. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ** 1) การติดตั้งเซ็นเซอร์ IoT ครอบคลุมทุกความเสี่ยง สถานประกอบการควรเลือกใช้เซ็นเซอร์ IoT ที่สามารถตรวจจับความเสี่ยงด้านอุณหภูมิ แรงดัน ความชื้น การเคลื่อนไหว และสารเคมี เพื่อป้องกันอุบัติเหตุและลดความเสี่ยงในการทำงาน (Krishnamoorthy et al., 2024; Zhang et al., 2020) 2) พัฒนาระบบแจ้งเตือนและติดตามแบบเรียลไทม์ ควรสร้างระบบแจ้งเตือนที่เข้าถึงได้ง่ายและตอบสนองทันที เพื่อให้พนักงานสามารถปฏิบัติอย่างถูกต้องเมื่อเกิดความเสี่ยง (Khan, 2024; Li et al., 2018) 3) วิเคราะห์ข้อมูล IoT อย่างต่อเนื่อง การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกและการใช้ Machine Learning ร่วมกับ IoT จะช่วยคาดการณ์อุบัติเหตุและลดความเสี่ยงในเชิงป้องกัน (Krishnamoorthy et al., 2024; Ahmed et al., 2023) 4) การฝึกอบรมและสร้างวัฒนธรรมความปลอดภัย การใช้ IoT ควรควบคู่กับการอบรมพนักงานและสร้างวัฒนธรรมความปลอดภัยภายในองค์กร เพื่อให้การปฏิบัติตามมาตรการเป็นไปอย่างสม่ำเสมอ (Obasi, 2025; El Bouchikhi, 2024) **2. ข้อเสนอแนะเชิงวิจัย** 1) ศึกษาประสิทธิผล IoT ในสภาพแวดล้อมต่าง ๆ: งานวิจัยในอนาคตควรศึกษาการใช้ IoT ในสภาพแวดล้อมการทำงานที่หลากหลาย เช่น

โรงงานอุตสาหกรรม สถานพยาบาล และไซต์ก่อสร้าง เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิผลและข้อจำกัด (Huang et al., 2022; Santos et al., 2024) 2) พิจารณามุมมองด้านจริยธรรมและความเป็นส่วนตัว: การวิจัยควรศึกษาความกังวลของผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการเฝ้าระวังและเก็บข้อมูลส่วนบุคคล เพื่อให้การใช้ IoT เป็นไปอย่างมีความรับผิดชอบและยั่งยืน (El Bouchikhi, 2024; Tan et al., 2025) 3) พัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับบริบทองค์กร: ควรมีการวิจัยเพื่อออกแบบระบบ IoT ที่เหมาะสมกับขนาดและลักษณะขององค์กร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและลดความซับซ้อนในการใช้งาน (Kim & Park, 2021; Huang et al., 2022) 4) ศึกษาผลระยะยาวและความยั่งยืน: งานวิจัยในอนาคตควรติดตามผลกระทบระยะยาวของ IoT ต่อความปลอดภัยและวัฒนธรรมองค์กร เพื่อให้สามารถประเมินประสิทธิผลและปรับปรุงการใช้งานได้อย่างต่อเนื่อง (Santos et al., 2024; Ahmed et al., 2023) โดยสรุป ข้อเสนอแนะเหล่านี้จะช่วยให้สถานประกอบการสามารถนำเทคโนโลยี IoT มาประยุกต์ใช้ในการสร้างความปลอดภัยในสถานที่ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในเชิงปฏิบัติและเชิงวิจัย พร้อมสร้างมาตรฐานการทำงานที่ปลอดภัยและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

Acuña Acuña, J. P., Mora, M. M., & Chavarría, F. A. (2024). IoT-based monitoring systems for workplace safety: A case study in Costa Rica. *Journal of Occupational Safety and Technology,* 18(2), 55–68.

Ahmed, R., Sadiq, M., Khan, N., & Malik, T. (2023). Integrating IoT in occupational safety management systems: A predictive approach to risk prevention. *International Journal of Industrial Safety,* 12(4), 201–214.

Bouchikhi, M. E., Weerts, S., & Clavien, C. (2024). Behind the good of digital tools for occupational safety and health: A scoping review of ethical issues surrounding the use of the internet of things. *Frontiers in Public Health,* 12, 1468646.

El Bouchikhi, A. (2024). Challenges in adopting IoT for industrial safety: The role of safety culture. *Safety Science Review,* 33(1), 88–99.

Huang, Y., Chen, L., & Zhao, W. (2022). Smart workplace safety management using IoT technologies: A real-time monitoring model. *Safety and Health at Work,* 13(3), 240–249.

Kim, H., & Park, S. (2021). Enhancing industrial safety through IoT applications: A systematic review. *International Journal of Safety Science,* 9(1), 15–27.

Khan, A. M., Alrasheed, K. A., Waqar, A., Almujibah, H., & Benjeddou, O. (2024). Internet of things (IoT) for safety and efficiency in construction building site operations. *Scientific Reports,* 14(1), 78931.

Krishnamoorthy, G., Sistla, S. M. K., Venkatasubbu, S., & Periyasamy, V. (2024). Enhancing worker safety in manufacturing with IoT and ML. *International Journal for Multidisciplinary Research,* 6(2), 14203.

Kumar, R., & Singh, P. (2019). Impact of IoT-enabled safety devices on occupational accident reduction. *International Journal of Workplace Safety,* 7(3), 101–114.

Lee, I., & Lee, K. (2015). The Internet of Things (IoT): Applications, investments, and challenges for enterprises. *Business Horizons,* 58(4), 431–440.

Li, J., Chen, X., & Zhang, Y. (2018). Real-time safety monitoring system for industrial environments using IoT-based sensors. *Journal of Industrial Engineering and Management,* 11(2), 350–364.

Nunnally, J. C., & Bernstein, I. H. (1994). *Psychometric theory (3rd ed.).* McGraw-Hill.

Obasi, C. E. (2025). Digital transformation and workplace safety: The mediating role of employee adaptability. *International Journal of Technology and Management,* 8(1), 73–85.

Ozobu, C. O., Adikwu, F. E., Odujobi, O., Onyeke, F. O., & Nwulu, E. O. (2025). Advancing occupational safety with AI-powered monitoring systems: A conceptual framework for hazard detection and exposure control. *International Journal of Social Science Exceptional Research,* 9(1), 158–170.

Santos, M. A., Silva, J. R., & Torres, P. (2024). IoT-based predictive analytics for occupational hazard prevention. *Safety Engineering Journal,* 17(1), 42–56.

Smith, J., & Jones, T. (2017). Limitations of IoT-based safety systems: The importance of human factors and training. *Journal of Safety Research,* 62, 155–165.

Tan, C., Wong, H., & Lim, S. (2025). IoT-driven workplace safety management and the role of policy integration. *Journal of Smart Industry,* 21(3), 300–315.

Yamane, T. (1973). Statistics: An introductory analysis (3rd ed.). Harper and Row.

Zhang, J., Wang, L., & Liu, Y. (2020). IoT-based risk assessment model for industrial safety management. *Procedia Computer Science,* 176, 2390–2398.

ผลการฝึกสมรรถภาพทางกายของนักกีฬาฟุตซอลชาย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม อายุระหว่าง 18-22 ปี*

RESULTS OF PHYSICAL FITNESS TRAINING FOR MALE FUTSAL ATHLETES AT NAKHON PATHOM RAJABHAT UNIVERSITY AGES BETWEEN 18-22 YEARS OLD

นิตินัย สงวนศรี[1], ชวพัส โตเจริญบดี[2] และ อรญา บุตรอ่ำ[3]

Nitinai Sanguansari[1], Chavapat Tocharoenbodee[2] and Oraya Butaum[3]

[1-3]คณะคุรุศาสตร์ สาขาพลศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

[1-3]Faculty of Education, Physical Education Department, Nakhon Pathom Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author's Email: puyinum@gmail.com

วันที่รับบทความ : 31 ตุลาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 5 พฤศจิกายน 2568; วันตอบรับบทความ : 7 พฤศจิกายน 2568

Received 31 October 2025; Revised 5 November 2025; Accepted 7 November 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบสมรรถภาพทางกายก่อนและหลังการฝึกโปรแกรมการฝึกสมรรถภาพทางกายระยะเวลา 8 สัปดาห์ของนักกีฬาฟุตซอลชาย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม และ 2) ศึกษาการเปลี่ยนแปลงของสมรรถภาพทางกายในห้าองค์ประกอบ ได้แก่ ความอ่อนตัว ความคล่องตัว พลังกล้ามเนื้อ ความเร็ว และความอดทนของระบบหายใจและไหลเวียนโลหิต ภายหลังการฝึก กลุ่มตัวอย่างคือ นักศึกษาชายสาขาพลศึกษา อายุระหว่าง 18–22 ปี จำนวน 40 คน ที่ได้รับการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) เข้าร่วมโปรแกรมการฝึกสมรรถภาพทางกายเป็นระยะเวลา 8 สัปดาห์ ความถี่ 3

Citation:

* นิตินัย สงวนศรี, ชวพัส โตเจริญบดี, และ อรญา บุตรอ่ำ. (2568). ผลการฝึกสมรรถภาพทางกายของนักกีฬาฟุตซอลชาย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม อายุระหว่าง 18-22 ปี. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(6), 716-730.

Nitinai Sanguansari, Chavapat Tocharoenbodee and Oraya Butaum. (2025). Results Of Physical Fitness Training For Male Futsal Athletes At Nakhon Pathom Rajabhat University Ages Between 18-22 Years Old. Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(6), 716-730.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

วันต่อสัปดาห์ โดยใช้การทดสอบสมรรถภาพทางกาย 5 รายการ ได้แก่ Sit and Reach Test, T-Test, Vertical Jump Test, 50-Meter Sprint และ Cooper 12-Minute Run Test การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติ Paired Sample t-test เพื่อเปรียบเทียบผลก่อนและหลังการฝึก

ผลการวิจัยพบว่า

1) หลังการฝึก 8 สัปดาห์ นักกีฬาฟุตซอลชายมีค่าคะแนนสมรรถภาพทางกายเฉลี่ยสูงกว่าก่อนการฝึกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงถึงประสิทธิภาพของโปรแกรมตามหลักการ FITT และ Progressive Overload

2) สมรรถภาพทางกายทั้งห้าองค์ประกอบมีการพัฒนาเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะด้านพลังกล้ามเนื้อและความคล่องตัว ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการเคลื่อนไหวและการเล่นฟุตซอลอย่างมีประสิทธิภาพ

โดยสรุป โปรแกรมการฝึกสมรรถภาพทางกายระยะเวลา 8 สัปดาห์นี้มีประสิทธิภาพในการพัฒนาสมรรถภาพทางกายของนักกีฬาฟุตซอลระดับอุดมศึกษา และสามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อเสริมสร้างความพร้อมทางกายสำหรับการแข่งขันได้อย่างเหมาะสม

คำสำคัญ: สมรรถภาพทางกาย, นักกีฬาฟุตซอล, โปรแกรมการฝึก 8 สัปดาห์

Abstract

This research article aims to 1) compare the physical fitness of male futsal athletes at Nakhon Pathom Rajabhat University before and after an 8-week physical fitness training program, and 2) study changes in physical fitness across five components: flexibility, agility, muscle strength, speed, and cardiorespiratory endurance, following the training. The sample consisted of 40 male physical education students aged 18–22 years who were specifically selected (purposive sampling) to participate in the 8-week physical fitness training program, three days a week. Physical fitness tests used were the Sit and Reach Test, T-Test, Vertical Jump Test, 50-Meter Sprint, and Cooper 12-Minute Run Test. Data analysis used the Paired Sample t-test to compare results before and after training.

The research findings show that

1) After 8 weeks of training, male futsal players had significantly higher average physical fitness scores compared to before training ($p < .05$), indicating the effectiveness of the program based on the FITT principle and Progressive Overload.

2) All five components of physical fitness have improved, especially muscular strength and agility, which are important factors for efficient movement and playing futsal.

In summary, this 8-week physical fitness program is effective in improving the physical fitness of university-level futsal players and can be appropriately applied to enhance physical readiness for competition.

Keywords: Physical fitness, Futsal players, 8-week training program

บทนำ

กีฬาเป็นกิจกรรมสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างสมรรถภาพทางกาย ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ และพัฒนาคุณลักษณะทางจิตใจของผู้เล่น โดยเฉพาะกีฬา “ฟุตซอล” ซึ่งเป็นกีฬาที่ต้องอาศัยความคล่องตัว ความเร็ว การตัดสินใจที่แม่นยำ และความทนทานของระบบหัวใจและหลอดเลือด (Ribeiro et al., 2020) การมีสมรรถภาพทางกายที่เหมาะสมจึงเป็นพื้นฐานสำคัญของความสำเร็จในการแข่งขัน เนื่องจากฟุตซอลมีลักษณะการเคลื่อนไหวที่ซับซ้อน เช่น การเร่งความเร็ว การเปลี่ยนทิศทาง การกระโดด และการเบรกอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้นักกีฬาต้องมีทั้งความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ ความยืดหยุ่น และพลังการเคลื่อนไหวในระยะสั้น (Castagna et al., 2019)

ในระดับมหาวิทยาลัย ฟุตซอลถือเป็นกีฬายอดนิยมที่นักศึกษาชายให้ความสนใจ เนื่องจากส่งเสริมสุขภาพ การเข้าสังคม และการพัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีม อย่างไรก็ตาม จากการสังเกตของผู้วิจัยซึ่งเป็นอาจารย์ผู้สอนสาขาพลศึกษา พบว่านักศึกษาฟุตซอลจำนวนมากยังมีข้อจำกัดด้านสมรรถภาพทางกาย เช่น ความอ่อนตัว ความเร็ว และความทนทาน ส่งผลให้ประสิทธิภาพในการเล่นและการฝึกซ้อมอยู่ในระดับปานกลาง การพัฒนาสมรรถภาพทางกายด้วยโปรแกรมการฝึกที่มีโครงสร้างทางวิทยาศาสตร์จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในช่วงวัย

มหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นช่วงอายุ 18–22 ปี ที่ร่างกายยังสามารถพัฒนาได้สูงสุด (Bompa & Buzzichelli, 2019

งานวิจัยที่ผ่านมาเกี่ยวกับการฝึกสมรรถภาพทางกายในนักกีฬาฟุตซอล พบว่า โปรแกรมการฝึกแบบเฉพาะด้าน เช่น โปรแกรมการฝึกความเร็วและความคล่องตัว (Agility and Speed Training) สามารถเพิ่มความสามารถทางกายภาพของผู้เล่นได้อย่างมีนัยสำคัญ (Rebelo et al., 2018; Loturco et al., 2021) อย่างไรก็ตาม งานวิจัยเหล่านี้ส่วนใหญ่เน้นที่นักกีฬาระดับอาชีพหรือเยาวชนตอนต้น ขณะที่นักศึกษาระดับอุดมศึกษายังได้รับการศึกษาไม่เพียงพอ โดยเฉพาะโปรแกรมฝึกที่เน้นองค์ประกอบสมรรถภาพทางกายครบทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ความอ่อนตัว ความคล่องตัว พลังกล้ามเนื้อ ความเร็ว และความอดทนของระบบหัวใจและหลอดเลือด

ดังนั้น เพื่อเติมเต็มช่องว่างดังกล่าว การศึกษาครั้งนี้จึงมุ่งเน้นการพัฒนาและประเมินผลของโปรแกรมการฝึกสมรรถภาพทางกายระยะเวลา 8 สัปดาห์ต่อสมรรถภาพทางกายของนักกีฬาฟุตซอลชายมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในกระบวนการฝึกซ้อมจริงในระดับอุดมศึกษาได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

สมมติฐานการวิจัย

1. หลังจากการฝึกโปรแกรมการฝึกสมรรถภาพทางกายระยะเวลา 8 สัปดาห์ นักกีฬาฟุตซอลชาย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม จะมีค่าคะแนนสมรรถภาพทางกายเฉลี่ยหลังการฝึกสูงกว่าก่อนการฝึกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $p < .05$

2. โปรแกรมการฝึกสมรรถภาพทางกายระยะเวลา 8 สัปดาห์ จะส่งผลให้สมรรถภาพทางกายทั้ง 5 องค์ประกอบ ได้แก่

2.1 ความอ่อนตัว (Flexibility)

2.2 ความคล่องตัว (Agility)

2.3 พลังกล้ามเนื้อ (Muscular Power)

2.4 ความเร็ว (Speed)

2.5 ความอดทนของระบบหายใจและไหลเวียนโลหิต (Cardiorespiratory Endurance) ดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติหลังการฝึก

การทบทวนวรรณกรรม

ทฤษฎีเกี่ยวกับสมรรถภาพทางกาย (Physical Fitness Theory)สมรรถภาพทางกาย (Physical Fitness) หมายถึง ความสามารถของร่างกายในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยไม่เกิดความเหนื่อยล้าเกินควร และสามารถฟื้นฟูสภาพร่างกายได้อย่างรวดเร็วหลังการทำงาน (Kenney, Wilmore, & Costill, 2021) สมรรถภาพทางกายพื้นฐานแบ่งออกเป็น 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ ความอ่อนตัว (Flexibility) ความคล่องตัว (Agility) พลังกล้ามเนื้อ (Muscle Power) ความเร็ว (Speed) และความอดทนของระบบหัวใจและไหลเวียนโลหิต (Cardiorespiratory Endurance) ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการเล่นกีฬาโดยเฉพาะกีฬาฟุตซอลที่ต้องอาศัยการเคลื่อนไหวที่รวดเร็วและแม่นยำ (Castagna et al., 2019)

ทฤษฎีเกี่ยวกับหลักการฝึกสมรรถภาพทางกาย (Training Principles)หลักการฝึกสมรรถภาพทางกายที่เป็นที่ยอมรับทางวิทยาศาสตร์ ได้แก่ หลัก FITT Principle ซึ่งประกอบด้วย ความถี่ (Frequency) ความหนัก (Intensity) ระยะเวลา (Time) และประเภทของการฝึก (Type) การกำหนดโปรแกรมที่เหมาะสมตามหลัก FITT จะช่วยให้เกิดการปรับตัวของระบบกล้ามเนื้อ ระบบประสาท และระบบไหลเวียนโลหิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Bompa & Buzzichelli, 2019) นอกจากนี้ หลักการเพิ่มความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง (Progressive Overload Principle) เป็นอีกแนวคิดสำคัญที่ชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาเกิดขึ้นเมื่อร่างกายได้รับแรงกระตุ้นที่มากขึ้นทีละน้อยในระยะเวลาต่อเนื่อง (Behm & Chaouachi**,** 2021) หากภาระการฝึกไม่เพิ่มขึ้นอย่างเป็นระบบ ร่างกายจะหยุดการปรับตัวและไม่เกิดพัฒนาการทางสมรรถภาพ

ทฤษฎีเกี่ยวกับการฝึกแบบพลัยโอเมตริกและการฝึกความเข้มสูง (Plyometric and HIIT Training)การฝึกแบบพลัยโอเมตริก (Plyometric Training) มุ่งเน้นการพัฒนา “พลังกล้ามเนื้อ” โดยใช้การยืด–หดของกล้ามเนื้อในช่วงเวลาสั้น (Stretch–Shortening Cycle) เพื่อเพิ่มความสามารถในการสร้างแรงระเบิดและความเร็วในการเคลื่อนไหว (Loturco et al., 2021) ขณะที่การฝึกแบบความเข้มสูงสลับพัก (High-Intensity Interval Training: HIIT) ช่วยเพิ่มสมรรถภาพของระบบหัวใจและหลอดเลือด รวมถึงความทนทานของร่างกาย (Pojskic et al., 2020) งานวิจัยหลายชิ้นพบว่า การผสมผสานทั้งสองรูปแบบช่วยให้เกิดการพัฒนาในองค์ประกอบสมรรถภาพทางกายครบทุกด้าน (Sánchez-Sánchez et al., 2021)

ทฤษฎีเกี่ยวกับความเฉพาะเจาะจงและการฟื้นฟู (Specificity and Recovery Theory) หลักการเฉพาะเจาะจง (Specificity Principle) อธิบายว่าการฝึกควรมีลักษณะใกล้เคียงกับกิจกรรมจริง เพื่อให้ผลของการฝึกสามารถถ่ายโอนไปสู่การแข่งขันได้โดยตรง เช่น การฝึก Agility Drill, Sprint, หรือ Reaction Training ที่จำลองสถานการณ์ในเกมฟุตซอล (Behm & Chaouachi, 2016)ส่วนหลักการฟื้นฟู (Recovery and Adaptation Principle) ระบุว่า การพัฒนาเกิดขึ้นระหว่างช่วงพักฟื้น ไม่ใช่ระหว่างการฝึก ดังนั้นการกำหนดช่วงพักที่เหมาะสมจะช่วยป้องกันภาวะ Overtraining และส่งเสริมการปรับตัวของระบบกล้ามเนื้อและหัวใจให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (Zemková, 2020)

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ พบว่า การพัฒนาสมรรถภาพทางกายของนักกีฬาฟุตซอลควรอาศัยโปรแกรมการฝึกที่ออกแบบอย่างเป็นระบบตามหลัก FITT และ Progressive Overload ร่วมกับการฝึกแบบ Plyometric และ HIIT เพื่อให้เกิดการปรับตัวทางสรีรวิทยาที่สมบูรณ์ ครอบคลุมทั้งความเร็ว ความคล่องตัว พลังกล้ามเนื้อ และความทนทานของระบบหัวใจและไหลเวียนโลหิต ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญต่อความสำเร็จของนักกีฬาฟุตซอลระดับอุดมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้คือนักศึกษาชายสาขาพลศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม ที่มีประสบการณ์ในการเล่นกีฬาฟุตซอล โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาชายอายุระหว่าง 18–22 ปี จำนวน 40 คน ซึ่งได้รับการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยผู้เข้าร่วมต้องมีสุขภาพแข็งแรง ไม่มีข้อห้ามทางการแพทย์ และสามารถเข้าร่วมโปรแกรมฝึกได้ไม่น้อยกว่า 85% ของจำนวนครั้งทั้งหมด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยใช้แบบทดสอบสมรรถภาพทางกาย 5 รายการ ได้แก่

1. ความอ่อนตัว (Flexibility): แบบทดสอบ Sit and Reach Test
2. ความคล่องตัว (Agility): แบบทดสอบ T-Test
3. พลังกล้ามเนื้อ (Muscular Power): แบบทดสอบ Vertical Jump Test

4. ความเร็ว (Speed): 50-Meter Sprint

5. ความอดทนของระบบหายใจและไหลเวียนโลหิต (Cardiorespiratory Endurance): Cooper 12-Minute Run Test

เครื่องมือประกอบการทดสอบ ได้แก่ นาฬิกาจับเวลา เทปวัดระยะ กรวยสนาม กล่อง Sit and Reach และสายคาดวัดอัตราการเต้นของหัวใจ โดยแบบทดสอบผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (IOC = 0.87) จากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ขออนุมัติการดำเนินการจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

2. ชี้แจงวัตถุประสงค์ ขั้นตอน และความยินยอมต่อผู้เข้าร่วมการวิจัย

3. ดำเนินการทดสอบสมรรถภาพทางกายก่อนการฝึก (Pre-test)

4. ให้ผู้เข้าร่วมปฏิบัติตามโปรแกรมการฝึกสมรรถภาพทางกายระยะเวลา 8 สัปดาห์ ความถี่ 3 วันต่อสัปดาห์

5. ทำการทดสอบสมรรถภาพทางกายหลังการฝึก (Post-test) โดยใช้เครื่องมือและเงื่อนไขเดียวกับครั้งแรก

6. ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลและบันทึกเข้าสู่ระบบเพื่อการวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการทดสอบสมรรถภาพทางกายก่อนและหลังการฝึกนำมาวิเคราะห์ด้วยสถิติ Paired Sample t-test เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยในแต่ละตัวแปร และพิจารณาความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) แบบ กลุ่มเดียววัดก่อนและหลังการทดลอง(One-Group Pretest–Posttest Design) เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมการฝึกสมรรถภาพทางกายระยะเวลา 8 สัปดาห์ต่อสมรรถภาพทางกายของนักกีฬาฟุตซอลชายระดับอุดมศึกษา โดยทำการเปรียบเทียบผลการทดสอบสมรรถภาพก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรมฝึก

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง (Population and Sample)ประชากร คือ นักศึกษาชาย สาขาพลศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาชายอายุระหว่าง 18–22 ปี จำนวน 40 คน ที่มีสุขภาพแข็งแรงและมีประสบการณ์ในการเล่นกีฬาฟุตซอลอย่างน้อย 1 ปีการคัดเลือกใช้วิธี การสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling)

เกณฑ์การคัดเลือก (Inclusion and Exclusion Criteria)

เกณฑ์คัดเข้าเป็นนักศึกษาชายสาขาพลศึกษา อายุ 18–22 ปีมีสุขภาพแข็งแรง ไม่มีโรคหรือภาวะที่เป็นข้อห้ามในการออกกำลังกายมีประสบการณ์เล่นฟุตซอลไม่น้อยกว่า 1 ปี สามารถเข้าร่วมกิจกรรมฝึกได้ไม่น้อยกว่า 85% ของจำนวนครั้งทั้งหมด (≥ 20 ครั้ง) ยินยอมเข้าร่วมการวิจัยโดยลงนามในแบบฟอร์ม Informed Consent

เกณฑ์คัดออกได้รับบาดเจ็บหรือเจ็บป่วยระหว่างการทดลองขาดฝึกเกิน 15% ของจำนวนครั้งทั้งหมดใช้ยาหรือเข้าร่วมโปรแกรมฝึกอื่นที่อาจมีผลต่อสมรรถภาพทางกายถอนตัวก่อนสิ้นสุดโครงการ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (Research Instruments)แบบทดสอบสมรรถภาพทางกาย 5 รายการ ได้แก่ 1) ความอ่อนตัว (Flexibility): Sit and Reach Test 2) ความคล่องตัว (Agility): T-Test 3) พลังกล้ามเนื้อ (Muscle Power): Vertical Jump Test 4) ความเร็ว (Speed): 50-Meter Sprint5)ความทนทานของระบบหายใจและไหลเวียนโลหิต (Cardiorespiratory Endurance): Cooper 12-Minute Run Test เครื่องมือประกอบการทดสอบ:นาฬิกาจับเวลา (Stopwatch), เทปวัดระยะ, กรวยสนาม (Cones), กล่อง Sit and Reach, สายคาดวัดอัตราการเต้นหัวใจ (Heart Rate Monitor)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1) เพื่อเปรียบเทียบสมรรถภาพทางกายก่อนและหลังการฝึกโปรแกรมการฝึกสมรรถภาพทางกายระยะเวลา 8 สัปดาห์ของนักกีฬาฟุตซอลชาย ผลการวิเคราะห์ด้วยสถิติ Paired Sample t-test พบว่า ค่าคะแนนสมรรถภาพทางกายเฉลี่ยหลังการฝึกสูงกว่าก่อนการฝึกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในทุกองค์ประกอบ ได้แก่ ความอ่อนตัว ความคล่องตัว พลังกล้ามเนื้อ ความเร็ว และความอดทนของระบบหายใจและไหลเวียนโลหิต แสดงให้เห็นว่าโปรแกรมการฝึกมีประสิทธิภาพและช่วยเพิ่มสมรรถภาพทางกายของนักกีฬาได้อย่างเด่นชัด

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2) เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงของสมรรถภาพทางกายใน 5 องค์ประกอบได้แก่ ความอ่อนตัว ความคล่องตัว พลังกล้ามเนื้อ ความเร็ว และความอดทนของระบบหายใจและไหลเวียนโลหิตผลการวิจัยพบว่า สมรรถภาพทางกายทั้ง 5 องค์ประกอบมีการพัฒนาสูงขึ้นหลังการฝึก โดยเฉพาะพลังกล้ามเนื้อและความคล่องตัวที่เพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน สะท้อนถึงการตอบสนองต่อโปรแกรมการฝึกแบบพลัยโอเมตริก การฝึกความคล่องตัว และการฝึกแอโรบิกที่ออกแบบอย่างเป็นระบบ ซึ่งช่วยเพิ่มศักยภาพทางร่างกายที่จำเป็นต่อการเล่นฟุตซอลอย่างมีประสิทธิภาพ

โดยสรุป ผลการวิจัยยืนยันว่าการฝึกสมรรถภาพทางกายที่ออกแบบอย่างเป็นระบบตามหลักวิทยาศาสตร์การกีฬาในระยะเวลา 8 สัปดาห์ สามารถยกระดับความพร้อมทางกายของนักกีฬาฟุตซอลระดับอุดมศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ทั้งในด้านการเพิ่มความแข็งแรง พลังกล้ามเนื้อ ความคล่องตัว ความเร็ว และความทนทานของระบบหัวใจและไหลเวียนโลหิต ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญต่อการปฏิบัติทักษะในเกมฟุตซอลที่ต้องอาศัยการเคลื่อนไหวที่รวดเร็ว แม่นยำ และต่อเนื่อง ผลลัพธ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการวางแผนฝึกที่มีโครงสร้างชัดเจน การกำหนดความหนักและปริมาณการฝึกอย่างเหมาะสม รวมถึงการใช้รูปแบบการฝึกที่ตอบสนองต่อความต้องการเฉพาะของกีฬา สามารถพัฒนาศักยภาพของนักกีฬาได้จริงและส่งผลต่อความพร้อมในการแข่งขันในระยะยาว ดังแสดงผลลัพธ์ในตารางต่อไปนี้

ตารางผลการเปรียบเทียบสมรรถภาพทางกายก่อนและหลังการฝึก

ตัวแปร	ก่อนฝึก ($\bar{x}$ ± SD)	หลังฝึก ($\bar{x}$ ± SD)	ความแตกต่าง	t	Sig. (p)
ความอ่อนตัว (Flexibility) (ซม.)	25.30 ± 4.12	29.85 ± 4.25	+4.55	3.35	0.01
ความคล่องตัว (Agility) (วินาที)	12.84 ± 1.15	11.20 ± 0.98	−1.64	3.25	0.01
พลังกล้ามเนื้อ (Muscle Power) (ซม.)	38.25 ± 5.40	44.10 ± 5.75	+5.85	3.47	0.01
ความเร็ว (Speed) (วินาที)	5.12 ± 0.46	4.95 ± 0.38	−0.17	2.15	0.05
ความอดทนของระบบหัวใจและไหลเวียนโลหิต (Endurance) (เมตร)	2050 ± 150	2240 ± 160	+190	3.42	0.01

(Comparative Physical Fitness Results)

หมายเหตุ: $p < .05$ แสดงถึงความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05

$p < .01$ แสดงถึงความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .01

ผลการพัฒนาขององค์ประกอบสมรรถภาพทางกายแต่ละด้าน

1. ความอ่อนตัว (Flexibility)

ค่าเฉลี่ยจากแบบทดสอบ Sit and Reach Test เพิ่มขึ้นจาก 25.30 ซม. เป็น 29.85 ซม. (เพิ่มขึ้นร้อยละ 17.9, $p < .01$) สะท้อนถึงการเพิ่มความยืดหยุ่นของกล้ามเนื้อหลังและขา ซึ่งเกิดจากการฝึกแบบ Dynamic Stretching และ Static Stretching อย่างสม่ำเสมอ การเพิ่มขึ้นของค่าความอ่อนตัวช่วยลดความเสี่ยงของการบาดเจ็บและเพิ่มช่วงการเคลื่อนไหวในการเล่นฟุตซอล

2. ความคล่องตัว (Agility)

ผลการทดสอบ T-Test พบว่าค่าเฉลี่ยลดลงจาก 12.84 วินาที เป็น 11.20 วินาที (ลดลงร้อยละ 12.8, $p < .01$)แสดงถึงการตอบสนองและการเปลี่ยนทิศทางที่ดีขึ้น การฝึกแบบ Agility Drill และ Cone Drill มีส่วนช่วยพัฒนาการเคลื่อนไหวที่ซับซ้อนและการควบคุมศูนย์ถ่วงของร่างกายได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

3. พลังกล้ามเนื้อ (Muscle Power)

ผลจากการทดสอบ Vertical Jump ค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจาก 38.25 ซม. เป็น 44.10 ซม. (เพิ่มขึ้นร้อยละ 15.3, $p < .01$)เกิดจากการฝึกแบบพลัยโอเมตริก (Plyometric Training) ซึ่งกระตุ้นการทำงานของเส้นใยกล้ามเนื้อชนิดเร็ว (Fast-Twitch Fiber) ส่งผลให้กล้ามเนื้อขามีความสามารถในการระเบิดพลังได้สูงขึ้น

4. ความเร็ว (Speed)

ผลการทดสอบ 50-Meter Sprint ค่าเฉลี่ยลดลงจาก 5.12 วินาที เหลือ 4.95 วินาที (ลดลงร้อยละ 3.3, $p < .05$)ถึงแม้ความแตกต่างจะอยู่ในระดับน้อย แต่ถือว่ามีความสำคัญทางสถิติ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าโปรแกรมฝึกที่มีส่วนของ Sprint Interval และการฝึกการตอบสนอง (Reaction Training) สามารถปรับปรุงความเร็วในการเคลื่อนไหวได้จริง

5. ความอดทนของระบบหายใจและไหลเวียนโลหิต (Cardiorespiratory Endurance)

ผลการทดสอบ Cooper 12-Minute Run Test ค่าเฉลี่ยเพิ่มจาก 2050 เมตร เป็น 2240 เมตร (เพิ่มขึ้นร้อยละ 9.3, $p < .01$)แสดงให้เห็นว่าการฝึกแบบ Interval และการควบคุม HR ให้อยู่ระหว่าง 75–85% HRmax ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของระบบแอโรบิก ส่งผลต่อสมรรถภาพโดยรวมของนักกีฬา

จากผลการทดสอบและการวิเคราะห์ พบว่าโปรแกรมการฝึกสมรรถภาพทางกายระยะเวลา 8 สัปดาห์ส่งผลให้นักกีฬาฟุตซอลชายมีพัฒนาการในทุกองค์ประกอบของสมรรถภาพทางกายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$)โดยเฉพาะในด้านความอ่อนตัว พลังกล้ามเนื้อ และความคล่องตัว ซึ่งเป็นปัจจัยหลักที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับประสิทธิภาพในการแข่งขันฟุตซอล

ดังนั้น โปรแกรมการฝึกนี้สามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาสมรรถภาพของนักกีฬาฟุตซอลระดับอุดมศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและปลอดภัย

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อเปรียบเทียบสมรรถภาพทางกายก่อนและหลังการฝึกโปรแกรมการฝึกสมรรถภาพทางกายระยะเวลา 8 สัปดาห์ของนักกีฬาฟุตซอลชายมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

ผลการวิจัยพบว่าสมรรถภาพทางกายหลังการฝึกเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) ในทุกองค์ประกอบ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าโปรแกรมการฝึกที่ออกแบบมีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่างวัยนักศึกษาอายุ 18–22 ปี การเพิ่มขึ้นของค่าทดสอบเฉลี่ยในทุกตัวแปร เช่น ความอ่อนตัว ความคล่องตัว พลังกล้ามเนื้อ ความเร็ว และความอดทนของระบบไหลเวียนโลหิต สอดคล้องกับหลักการฝึก FITT (Frequency, Intensity, Time, Type) และหลักการ Progressive Overload ซึ่งเน้นการเพิ่มภาระอย่างค่อยเป็นค่อยไป ทำให้ระบบกล้ามเนื้อและหัวใจปรับตัวทางสรีรวิทยาได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Bompa & Buzzichelli, 2019; Behm & Chaouachi, 2021)

การปรับปรุงสมรรถภาพโดยรวมอาจมาจากการฝึกแบบผสมผสาน (Combination Training) ที่มีทั้งส่วนของพลัยโอเมตริกและแอโรบิก ซึ่งช่วยเพิ่มการทำงานของเส้นใยกล้ามเนื้อ

ชนิดเร็ว (Type II) และระบบพลังงานแอโรบิกและแอนแอโรบิกให้มีสมดุลมากขึ้น ส่งผลให้เกิดการพัฒนาในองค์ประกอบสมรรถภาพที่หลากหลาย (Reilly & Williams, 2020) นอกจากนี้การฝึกที่มีความถี่สัปดาห์ละ 3 ครั้งต่อเนื่องเป็นเวลา 8 สัปดาห์เพียงพอที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสรีรวิทยา เช่น การเพิ่มความยืดหยุ่นของข้อต่อ, การเพิ่มมวลกล้ามเนื้อ และการเพิ่มปริมาณออกซิเจนสูงสุด (VO_2max) ตามแนวคิดของ ACSM (2021)

ผลการเปรียบเทียบนี้จึงสอดคล้องกับงานของ Lopez et al. (2020) ที่ศึกษาผลการฝึกฟุตซอล 8 สัปดาห์ในนักศึกษามหาวิทยาลัย พบว่าสมรรถภาพทางกายโดยรวมเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งนี้เนื่องจากโปรแกรมการฝึกที่สอดคล้องกับธรรมชาติของการแข่งขันฟุตซอล ซึ่งเป็นกีฬาที่ต้องการการระเบิดพลัง การเปลี่ยนทิศทางอย่างรวดเร็ว และความทนทานสูง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงของสมรรถภาพทางกายใน 5 องค์ประกอบ ได้แก่ ความอ่อนตัว ความคล่องตัว พลังกล้ามเนื้อ ความเร็ว และความอดทนของระบบหายใจและไหลเวียนโลหิต ภายหลังการฝึก

1. ความอ่อนตัว (Flexibility ค่าเฉลี่ยจากการทดสอบ Sit and Reach Test เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ($p < .01$) การเพิ่มขึ้นนี้อธิบายได้จากการที่กล้ามเนื้อหลังและขาถูกยืดอย่างต่อเนื่องในโปรแกรมฝึกแบบ Static และ Dynamic Stretching ซึ่งช่วยเพิ่มช่วงการเคลื่อนไหวของข้อต่อ (ROM) และลดการต้านของกล้ามเนื้อ (Behm & Chaouachi, 2021)

2. ความคล่องตัว (Agility)ผลการทดสอบ T-Test ดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ($p < .01$) สะท้อนว่าการฝึกที่มีรูปแบบการเปลี่ยนทิศทางอย่างรวดเร็ว เช่น Cone Drill, Ladder Drill มีส่วนช่วยเพิ่มการทำงานของระบบประสาท–กล้ามเนื้อ (Neuromuscular Coordination) ทำให้การเคลื่อนไหวแม่นยำและรวดเร็วขึ้น (Milanović et al., 2020)

3. พลังกล้ามเนื้อ (Muscle Power)ผลจาก Vertical Jump แสดงว่าพลังกล้ามเนื้อขาเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน ($p < .01$) เนื่องจากโปรแกรมฝึกมีส่วนของพลัยโอเมตริก (Plyometric Exercise) ซึ่งเป็นการฝึกที่เน้นการยืด–หดของกล้ามเนื้อในช่วงเวลาสั้น (Stretch–Shortening Cycle) ส่งผลให้เส้นใยกล้ามเนื้อชนิดเร็วมีการพัฒนา (Agbonlahor et al., 2009; Radnor et al., 2021)

4. ความเร็ว (Speed)ค่าเฉลี่ยเวลาในการวิ่งระยะ 50 เมตรลดลงอย่างมีนัยสำคัญ ($p < .05$) สอดคล้องกับงานของ Chen & Lin (2021) ที่พบว่าการฝึก Sprint Interval ร่วมกับ

Resistance Training สามารถกระตุ้นการเพิ่มแรงระเบิด (Explosive Strength) และการทำงานของระบบ ATP-PC ส่งผลให้เคลื่อนไหวได้รวดเร็วขึ้นในสถานการณ์แข่งขัน

5. ความอดทนของระบบหายใจและไหลเวียนโลหิต (Cardiorespiratory Endurance)จากการทดสอบ Cooper Test พบว่าระยะทางเฉลี่ยที่ทำได้เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ($p < .01$) แสดงถึงการพัฒนาของระบบแอโรบิก ซึ่งสอดคล้องกับงานของ Santos & Baroni (2022) ที่พบว่าการฝึก Interval Training ช่วยเพิ่มค่า VO_2max และความสามารถในการฟื้นตัวของหัวใจหลังการออกแรงอย่างต่อเนื่อง

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยครั้งนี้ยืนยันว่าโปรแกรมการฝึกสมรรถภาพทางกายระยะเวลา 8 สัปดาห์ส่งผลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อการพัฒนาสมรรถภาพทางกายของนักกีฬาฟุตซอลชายในทุกองค์ประกอบ ทั้งความอ่อนตัว ความคล่องตัว พลังกล้ามเนื้อ ความเร็ว และความอดทนของระบบหัวใจและไหลเวียนโลหิต ผลลัพธ์ดังกล่าวสะท้อนว่าการฝึกที่ผสมผสานระหว่างพลัยโอเมตริก แอโรบิก และการฝึกความคล่องตัว เป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพอย่างยิ่งสำหรับนักกีฬาระดับอุดมศึกษา อีกทั้งการวางแผนการฝึกตามหลักวิทยาศาสตร์การกีฬาอย่างเป็นระบบช่วยยกระดับศักยภาพด้านการแข่งขันของนักกีฬาฟุตซอลได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ 1. ควรนำโปรแกรมการฝึกสมรรถภาพทางกายระยะเวลา 8 สัปดาห์ไปใช้ในการพัฒนานักกีฬาฟุตซอล โดยให้ความสำคัญกับความต่อเนื่อง ความหนักที่เหมาะสม (60–85% HRmax) และการปรับโปรแกรมให้สอดคล้องกับช่วงฤดูกาลการแข่งขัน (Periodization) 2. ควรฝึกตามโปรแกรมอย่างสม่ำเสมอโดยยึดหลัก FITT (Frequency, Intensity, Time, Type) เพื่อให้เกิดการปรับตัวทางสรีรวิทยาที่มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ควรปฏิบัติกิจกรรมยืดเหยียดก่อนและหลังการฝึกทุกครั้งเพื่อลดความเสี่ยงการบาดเจ็บ 3. ควรนำผลการวิจัยนี้ใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการจัดทำคู่มือหรือแนวทางการฝึกสำหรับนักกีฬาฟุตซอลในระดับอุดมศึกษา เพื่อสร้างมาตรฐานการฝึกที่เป็นระบบ ปลอดภัย และสามารถใช้ในการพัฒนาศักยภาพนักกีฬาในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

Agbonlahor, E. L., Agbonlahor, L. N., Ikhioya, G. O., & Osagiede, I. F. (2009). Effect of moderate and high intensity resistance training on the body composition of overweight women. *Ozean Journal of Applied Science*, 2(4), 325–332.

Behm, D. G., & Chaouachi, A. (2016). Plyometric training: A review for strength and conditioning professionals. *Strength and Conditioning Journal*, 38(3), 31–44.

Behm, D. G., & Chaouachi, A. (2021). Acute and long-term responses to stretching. *European Journal of Applied Physiology*, 121, 59–82.

Bompa, T. O., & Buzzichelli, C. (2019). *Periodization: Theory and methodology of training.* (6th ed.). Human Kinetics.

Castagna, C., D'Ottavio, S., & Abt, G. (2009). Activity profile of elite Italian futsal players. *Journal of Strength and Conditioning Research*, 23(10), 2732–2737.

Kenney, W. L., Wilmore, J., & Costill, D. (2021). *Physiology of sport and exercise.* (7th ed.). Human Kinetics.

Loturco, I., Jeffreys, I., Kobal, R., Abad, C. C. C., & Nakamura, F. Y. (2021). Plyometrics in team sports: A review. *Sports Medicine*, 51, 125–135.

Milanović, Z., Sporiš, G., & Weston, M. (2020). Effectiveness of agility training in sport: A systematic review. *Journal of Sports Science & Medicine*, 19(4), 1–12.

Pojskic, H., Muratovic, M., & Uzicanin, E. (2020). Effects of high-intensity interval training on cardiorespiratory fitness. *Journal of Human Kinetics*, 72, 87–95.

Rebelo, A., Brito, J., & Seabra, A. (2018). Agility, speed and coordination in futsal: Training strategies. *International Journal of Sports Medicine*, 39(6), 396–403.

Reilly, T., & Williams, A. (2020). *Science and soccer.* (3rd ed.). Routledge.

Sánchez-Sánchez, J., et al. (2021). Effects of HIIT and plyometric training on physical fitness in athletes: A meta-analysis. *Journal of Strength and Conditioning Research*, 35(7), 1904–1914.

Santos, E., & Baroni, B. (2022). The effect of interval training on VO_2max in athletes. *Sports Medicine*, 52, 213–225.

Zemková, E. (2020). Neuromuscular performance in sports: The importance of recovery. *Frontiers in Physiology*, 11, 560.

การบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี*

THE ACADEMIC ADMINISTRATIONS TO THE FOUR IDDHIPĀDA DHAMMAS OF ADMINISTRATORS AFFECTING DESIRED CHARACTERISTICS OF STUDENTS IN SCHOOLS UNDER THE SECONDARY EDUCATION SERVICE AREA OFFICE OF NONTHABURI

พิชนันท์ ดำตะโก[1] และ พระมหาธำรงค์ จิตปุญฺโญ[2]

Pichanan Dumtako[1] and Phramaha Thamrong Ṭhitapuññо[2]

[1-2]มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

[1-2]Mahamakut Buddhist University, Thailand

Corresponding Author's Email: ichanan.dum@student.mbu.ac.th

วันที่รับบทความ : 12 ตุลาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 16 ตุลาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 18 ตุลาคม 2568

Received 12 October 2025; Revised 16 October 2025; Accepted 18 October 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี 2) ศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

Citation:

* พิชนันท์ ดำตะโก และ พระมหาธำรงค์ จิตปุญโญ. (2568). การบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(6), 731-748.

Pichanan Dumtako and Phramaha Thamrong Ṭhitapuññо. (2025). The Academic Administrations To The Four Iddhipāda Dhammas Of Administrators Affecting Desired Characteristics Of Students In Schools Under The Secondary Education Service Area Office Of Nonthaburi. Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(6), 731-748.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

นนทบุรี และ 3) ศึกษาอิทธิพลของการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้างาน และครูผู้สอน รวมทั้งสิ้น 320 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้สถิติเชิงอนุมาน คือ การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis)

ผลการวิจัยพบว่า 1) การบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือการจัดการเรียนการสอน รองลงมาคือการวัดผลและประเมินผล ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือการบริหารหลักสูตร 2) คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ รองลงมาคือด้านจิตสาธารณะ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือด้านใฝ่เรียนรู้ และ 3) การจัดการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผล และการนิเทศภายในสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 สามารถร่วมกันพยากรณ์คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนได้ร้อยละ 55 ($R^2 = 0.55$) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ 0.74 และค่าคลาดเคลื่อนมาตรฐานเท่ากับ 0.41 ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 สมการพยากรณ์ที่ได้คือ ในรูปคะแนนดิบ: $\hat{Y} = 0.804 + 0.186(X_2) + 0.215(X_3) + 0.382(X_5)$ ในรูปคะแนนมาตรฐาน: $\hat{Z} = 0.177(Z_2) + 0.216(Z_3) + 0.394(Z_5)$

คำสำคัญ: การบริหารงานวิชาการ, หลักอิทธิบาท 4, คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนในโรงเรียน, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี

Abstract

The objectives of this research were 1) to examine the academic administration based on the Four Iddhipada principles of school administrators under the Secondary Educational Service Area Office Nonthaburi 2) to study the desirable characteristics of students in schools under the same jurisdiction; and 3) to investigate the influence of academic administration based on the Four Iddhipada principles on students' desirable characteristics. The sample group

consisted of 320 participants. The research instrument was a questionnaire, and the data were analyzed using a statistical software package. Descriptive statistics employed included frequency, percentage, mean, and standard deviation, while inferential statistics employed Stepwise Multiple Regression Analysis

The research findings indicated that: 1.The overall level of academic administration based on the Four Iddhipada principles among school administrators was high. When considering each aspect, the highest mean score was in instructional management, followed by measurement and evaluation, while curriculum administration received the lowest mean score 2.The overall level of students' desirable characteristics was also high. The highest mean score was in patriotism, religion, and monarchy, followed by public-mindedness, whereas lifelong learning had the lowest mean score 3. dimensions of academic administration based on the Four Iddhipada principles—instructional management, measurement and evaluation, and internal supervision—significantly predicted students' desirable characteristics at the .05 level. The model accounted for 55% of the variance (R^2 = 0.55), with a multiple correlation coefficient of 0.74 and a standard error of estimate of 0.41. The predictive equations were as follows Raw score equation: $\hat{Y}$ = 0.804 + 0.186(X_2) + 0.215(X_3) + 0.382(X_5) Standard score equation: $\hat{Z}$ = 0.177(Z_2) + 0.216(Z_3) + 0.394(Z_5)

Keywords: Academic Administration, Four Iddhipāda Principles, Desirable Attributes of Students in Schools, Secondary Education Service Area Office ofNonthaburi

บทนำ

การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาเป็นภารกิจหลักที่มีผลโดยตรงต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องมีแนวทางและหลักการในการบริหารจัดการที่ชัดเจนและมี

ประสิทธิภาพ หนึ่งในหลักธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมคือหลักอิทธิบาท 4 ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา ซึ่งช่วยส่งเสริมการปฏิบัติงานอย่างมุ่งมั่น มีความพากเพียร และใช้ปัญญาในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ เมื่อผู้บริหารสามารถประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารงานวิชาการได้อย่างเหมาะสม ย่อมส่งผลให้ครูมีแรงบันดาลใจในการจัดการเรียนการสอน และผู้เรียนได้รับการพัฒนาทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณธรรมอย่างสมดุล งานวิจัยเรื่องนี้จึงมีความสำคัญ ในการศึกษาการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี ว่าจะมีส่วนช่วยสร้างเสริมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนได้อย่างไร และสามารถเป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาในอนาคตต่อไป

การจัดการศึกษาในปัจจุบันมุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณธรรม เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตและปรับตัวได้อย่างเหมาะสมในสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลงตามแนวทางการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2563) การสร้างคุณลักษณะดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยการบริหารงานวิชาการที่มีคุณภาพ เนื่องจากเป็นหัวใจสำคัญในการขับเคลื่อนการเรียนการสอนและการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุตามมาตรฐานการศึกษา ทั้งนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้นำทางวิชาการจึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการกำหนดทิศทางการบริหารงานวิชาการ และการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน

ในด้านแนวทางการบริหารงานวิชาการนั้น มีข้อเสนอให้ผู้บริหารสถานศึกษาใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาประยุกต์ใช้ในการทำงาน โดยเฉพาะ หลักอิทธิบาท 4 ซึ่งประกอบด้วย ฉันทะ ความพอใจรักในงาน วิริยะ ความเพียรพยายาม จิตตะ ความตั้งใจใส่ใจ และ วิมังสา การใช้ปัญญาใคร่ครวญแก้ปัญหา (พระธรรมปิฎก, 2543) หลักการดังกล่าวสามารถเป็นแนวทางเชิงจิตวิทยาและจริยธรรมที่ช่วยเสริมพลังใจและทิศทางการทำงานของผู้บริหารและครูให้เกิดประสิทธิภาพ โดยงานวิจัยของ สุพัตรา (2564) พบว่าผู้บริหารที่ประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการวางแผนและขับเคลื่อนงานวิชาการ สามารถสร้างแรงบันดาลใจแก่ครู ทำให้ครูมีความมุ่งมั่นในการจัดการเรียนการสอนมากขึ้น อีกทั้งยังช่วยให้การนิเทศการสอนเป็นไปอย่างสร้างสรรค์และเน้นการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนมากกว่าการตรวจสอบเอกสาร สุภาภรณ์ พันธ์เพ็ญ (2559) การบริหารงานวิชาการเป็นกระบวนการวางแผน จัดระเบียบ และควบคุมกิจกรรมด้านการเรียนการสอนและการพัฒนาหลักสูตร เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา โดยเน้นการประเมินผลการเรียนรู้และพัฒนาบุคลากรทั้งด้านการสอนและ

การวิจัย ปรัชญา พุฒินันทน์ (2560) การบริหารงานวิชาการ คือ กระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการกิจกรรมด้านการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยมุ่งเน้นการพัฒนาหลักสูตร การสนับสนุน การเรียนรู้ และการพัฒนาศักยภาพครู รวมถึงการจัดการทรัพยากรและการประเมินผล

จิราภรณ์ รัตนวงศ์ (2561) การบริหารงานวิชาการ คือ การจัดการและควบคุมกิจกรรมด้านการศึกษาภายในโรงเรียน โดยมุ่งเน้นพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน การวางแผนพัฒนาหลักสูตร การสอนการประเมินผล การพัฒนาศักยภาพของครูและบุคลากร เพื่อให้บรรลุผลการเรียนรู้ที่ดีที่สุด รวมถึงการจัด การทรัพยากรเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ ปรียาพร วงค์อนุตรโรจน์ (2553) การวางแผนเกี่ยวกับงานวิชาการ เป็นการดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดทำแผนปฏิบัติงานวิชาการ การพัฒนาหลักสูตร การจัดปฏิทินการศึกษา จัดทำโครงการสอนและแผนการสอน จิติมา วรรณศรี (2557) การวางแผนงานวิชาการ เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดทิศทางและกลยุทธ์ในการดำเนินงานทางวิชาการอย่างมีระบบ โดยมุ่งเน้นไปที่การบรรลุเป้าหมายทางการศึกษาที่ชัดเจนและมีคุณภาพสูง กระบวนการนี้รวมถึงการวางแผนในหลาย ๆ ด้าน เช่น การออกแบบและพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาการเรียนการสอน การประเมินผลการเรียนรู้ การพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา และการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้เพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2550) การวางแผนงานวิชาการเป็นกระบวนการ ที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดและจัดทำแผนงานที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การศึกษา โดยเน้นการพัฒนาหลักสูตร การเรียนการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การส่งเสริมการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา รวมถึงการประเมินผลเพื่อปรับปรุงและยกระดับคุณภาพการศึกษา ในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ณัฐพงษ์ ปรีชานนทกุล (2563, หน้า 82-83) การจัดการเรียนการสอน หมายถึง ผู้บริหารจะต้องเห็นว่า งานวิชาการเป็นงานหลักในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา โดยการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่หลากหลายของครู เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดประสงค์ กำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย สถานศึกษา มาตรฐานการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ กำหนดเวลาเรียน และกิจกรรม พัฒนาผู้เรียน แล แนะนำวิธีการนำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนรู้การสอนให้ได้ประสิทธิภาพและประสิทธิผล ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และการส่งเสริมสนับสนุนให้ครูอาจารย์จัดกิจกรรมการเรียนการ สอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีการศึกษาผู้เรียนเป็น

รายบุคคลเพื่อจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับความถนัด ความสามารถ ทักษะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

การวิจัยครั้งนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการยกระดับคุณภาพการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา เนื่องจากเป็นกลไกหลักที่ส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ซึ่งประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา จะช่วยสร้างแรงบันดาลใจ เสริมความมุ่งมั่น และพัฒนากระบวนการคิดเชิงวิเคราะห์ของผู้บริหารและครูให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนี้ การบริหารงานที่ยึดหลักอิทธิบาท 4 ยังมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม ความรับผิดชอบ และทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการของสังคมและตลาดแรงงานในศตวรรษที่ 21 ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี และสามารถขยายผลไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาในระดับประเทศต่อไปได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี
2. เพื่อศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี
3. เพื่อศึกษาการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี

สมมติฐานของการวิจัย

เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดสมมติฐานของการวิจัยไว้ดังนี้ การบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาอย่างน้อย 1 ด้าน ส่งผลต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับความเป็นมาของปัญหาการวิจัย การจัดการศึกษาในปัจจุบันมุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณธรรม เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตและปรับตัวได้อย่างเหมาะสมในสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลงตามแนวทางการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2563) การสร้างคุณลักษณะดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยการบริหารงานวิชาการที่มีคุณภาพ เนื่องจากเป็นหัวใจสำคัญในการขับเคลื่อนการเรียนการสอนและการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุตามมาตรฐานการศึกษา ทั้งนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้นำทางวิชาการจึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการกำหนดทิศทางการบริหารงานวิชาการ และการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน ชลธิชา สันติธร (2563) การบริหารงานวิชาการเกี่ยวข้องกับการวางแผน การจัดการ การควบคุมกิจกรรมด้านการเรียนการสอน โดยมุ่งเน้นพัฒนาหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ การพัฒนาศักยภาพครู และการประเมินผลการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง สุชาดา พวงงาม (2563) การบริหารงานวิชาการเป็นกระบวนการวางแผน พัฒนาและดำเนินการเกี่ยวกับการเรียนการสอน เพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ โดยเน้นการพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาศักยภาพครู และการประเมินผลการบริหารงานวิชาการเป็นกระบวนการที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาการพัฒนาศักยภาพของครู การจัดการทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด และการสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ของนักเรียน ซึ่งการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิภาพจะช่วยยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักเรียน และตอบสนองต่อความต้องการทางการศึกษาของสังคม

แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับความเป็นมาของแนวคิดเกี่ยวกับอิทธิบาท 4 พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย (2539) กล่าวว่า อิทธิบาท 4 (อิทธิ = ความสำเร็จ, บาท = ธรรมเป็นเหตุปัจจัย) เป็นหลักธรรมสำคัญที่พระพุทธเจ้าทรงสอนให้เป็นแนวทางในการบรรลุความสำเร็จ ไม่ว่าจะในด้านการปฏิบัติธรรมเพื่อบรรลุพระนิพพาน หรือแม้แต่การดำเนินชีวิตทั่วไป โดยปรากฏใน พระไตรปิฎก เล่มที่ 23 สังยุตตนิกาย มหาวารวรรค (อิทธิบาทสังยุต) ว่าเป็นธรรมที่ทำให้บุคคล “เจริญได้ ทำให้มากได้”

หลักอิทธิบาท 4 เป็นแนวทางหรือคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) ฉันทะ (ความพึงพอใจ) ความตั้งใจจริงในการปฏิบัติสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยมีแรงจูงใจภายในที่จะทำให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง 2) วิริยะ (ความเพียร

พยายาม) ความขยันหมั่นเพียรในการทำงานอย่างต่อเนื่อง มีความอดทน ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค 3) จิตตะ (การมีสมาธิ) จิตใจจดจ่อกับงานที่ทำ โดยให้ความสนใจอย่างจริงจังและไม่วอกแวกไปกับสิ่งรบกวนภายนอก 4) วิมังสา (การใช้ปัญญาไตร่ตรอง)วิเคราะห์สิ่งที่กระทำอยู่ เพื่อค้นหาข้อดีข้อเสีย วางแผน ปรับปรุง และพัฒนาให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ประชากรที่ใช้ในการศึกษาการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ บุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี ซึ่งประกอบด้วย ผู้อำนวยการสถานศึกษา หัวหน้าฝ่ายงานวิชาการ และครูผู้สอน จำนวน 1,831 คน (ข้อมูลสารสนเทศ ปีการศึกษา 2567 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี)

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ บุคคลากรทางการศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี ซึ่งประกอบด้วย ผู้อำนวยการสถานศึกษา หัวหน้าฝ่ายงานวิชาการ และครูผู้สอน จำนวน 320 คน ซึ่งกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของเครซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan) การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของแต่ละอำเภอใช้วิธีการเทียบบัญญัติไตรยางศ์ การสุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้อำนวยการและหัวหน้าฝ่ายวิชาการใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Random sampling) และการสุ่มตัวอย่างที่เป็นครูใช้วิธีการสุ่มอย่างมีระบบ (Systematic random sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะแบบเลือกตอบ (check list) จำแนกเป็น ตำแหน่ง เพศ อายุ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์ทำงาน ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี โดยกำหนดองค์ประกอบหลักไว้ดังนี้ 1) ด้านการบริหารงานหลักสูตรตามหลักอิทธิบาท 4 2) ด้านการจัดการเรียนสอนตามหลักอิทธิบาท 4 3) ด้านการ

วัดผลและประเมินผลตามหลักอิทธิบาท 4 4) ด้านการพัฒนาบุคลากรทางวิชาการตามหลักอิทธิบาท 5) ด้านการนิเทศภายในสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 ซึ่งเป็นลักษณะมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามแนวคิดของลิเคิร์ท (Likert, 1976) มีเกณฑ์การให้คะแนน ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี โดยกำหนดคุณลักษณะสำคัญของผู้เรียนไว้ 8 ประการ เพื่อเป็นเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศ คือ 1) รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2) ซื่อสัตย์สุจริต 3) มีวินัย 4) ใฝ่เรียนรู้ 5) อยู่อย่างพอเพียง 6) มุ่งมั่นในการทำงาน 7) รักความเป็นไทย 8) มีจิตสาธารณะ ซึ่งเป็นแบบสอบถามลักษณะมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามแนวคิดของลิเคอร์ท (Likert. 1976) ดังเกณฑ์การให้คะแนน

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ผู้วิจัยขอหนังสือจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ถึงผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการกรองแบบสอบถาม

2. ผู้วิจัยนำหนังสือจากมหาวิทยาลัย เสนอต่อผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี เพื่อขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูล

3. ผู้วิจัยเก็บรวบรวมแบบสอบถามด้วยตัวเอง

4. รวบรวมและตรวจสอบความถูกต้อง เพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้สถิติเชิงอนุมาน คือ การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า 1. เพื่อศึกษาการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี 2. เพื่อศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี 3. เพื่อศึกษาการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อ

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี

การบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี ผู้วิจัยนำเสนอรายละเอียดของผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ 1. สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล 2. ขั้นตอนการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล 3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตารางที่ 1 ผลวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
ตำแหน่ง		
ผู้อำนวยการ	18	5.63
หัวหน้าฝ่ายงานวิชาการ	18	5.63
ครูผู้สอน	284	88.74
รวม	**320**	**100.00**
เพศ		
ชาย	85	26.56
หญิง	235	73.44
รวม	**320**	**100.00**
อายุ		
20 – 30 ปี	87	27.18
31 – 40 ปี	155	48.44
41 – 50 ปี	59	18.44
60 ปีขึ้นไป	19	5.94
รวม	**320**	**100.00**
วุฒิการศึกษา		
ปริญญาตรี	238	74.38
ปริญญาโท	79	24.69
ปริญญาเอก	3	0.93

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
รวม	**320**	**100.00**
ประสบการณ์ทำงาน		
ต่ำกว่า 5 ปี	87	27.19
5 – 10 ปี	124	38.75
10 ปีขึ้นไป	109	34.06
รวม	**320**	**100.00**

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีตำแหน่งเป็น ครูผู้สอน จำนวน 284 คน คิดเป็นร้อยละ 88.74 รองลงมาคือ ผู้อำนวยการ จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 5.63 และหัวหน้าฝ่าย ผู้อำนวยการ จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 5.63 เพศของผู้ตอบแบบสอบถามเป็น เพศหญิง จำนวน 235 คน คิดเป็นร้อยละ 73.44 และเพศชาย จำนวน 85 คน คิดเป็นร้อยละ 26.56 ผู้ของผู้ตอบแบบสอบถามเป็น 31 – 40 ปี จำนวน 155 คน คิดเป็นร้อยละ 48.44 รองลงมา คือ 20 – 30 ปี จำนวน 87 คน คิดเป็นร้อยละ 27.18 รองลงมา คือ 41 – 50 ปี จำนวน 59 คน คิดเป็นร้อยละ 18.44 รองลงมา คือ 51 – 60 ปี จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 5.94 วุฒิการศึกษา เป็นปริญญาตรี จำนวน 283 คน คิดเป็นร้อยละ 74.38 รองลงมา คือ 79 คน คิดเป็นร้อยละ 24.69 รองลงมาคือ ปริญญาเอก จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 0.93 และประสบการณ์ทำงานเป็น 5 – 10 ปี จำนวน 124คน คิดเป็นร้อยละ 38.75 รองลงมาคือ 10ปีขึ้นไป จำนวน 109 คน คิดเป็นร้อยละ 34.06 และรองลงมาคือ ต่ำกว่า 5 ปี จำนวน 87 คน คิดเป็นร้อยละ 27.19

ตอนที่ 2 ผลวิเคราะห์ข้อมูลการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี

การวิเคราะห์ข้อมูลนี้ ดำเนินการโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) พร้อมการแปลผลตามเกณฑ์ ปรากฏผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี

n=320

การบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4	ระดับการบริหารงานวิชาการ		
	$\overline{X}$	*S.D.*	แปลผล
ด้านการบริหารงานหลักสูตรตามหลักอิทธิบาท 4	4.47	0.62	มาก
ด้านการจัดการเรียนสอนตามหลักอิทธิบาท 4	4.56	0.57	มากที่สุด
ด้านการวัดผลและประเมินผลตามหลักอิทธิบาท 4	4.52	0.61	มากที่สุด
ด้านการพัฒนาบุคลากรทางวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4	4.49	0.63	มาก
ด้านการนิเทศภายในสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4	4.48	0.62	มาก
รวม	**4.50**	**0.56**	**มาก**

จากตารางที่ 2 สรุปได้ว่า การบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรีในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.50, S.D. = 0.56) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยเป็นอันดับแรก คือ ด้านการจัดการเรียนสอนตามหลักอิทธิบาท 4 ($\overline{X}$ = 4.56, S.D. = 0.57) รองลงมา คือ ด้านการวัดผลและประเมินผลตามหลักอิทธิบาท 4 ($\overline{X}$ = 4.52, S.D. = 0.61) สำหรับด้านที่มีค่าเฉลี่ยเป็นอันดับสุดท้าย คือ ด้านการบริหารงานหลักสูตรตามหลักอิทธิบาท 4 ($\overline{X}$ = 4.47, S.D. = 0.62)

ตอนที่ 3 ผลวิเคราะห์ข้อมูลคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี

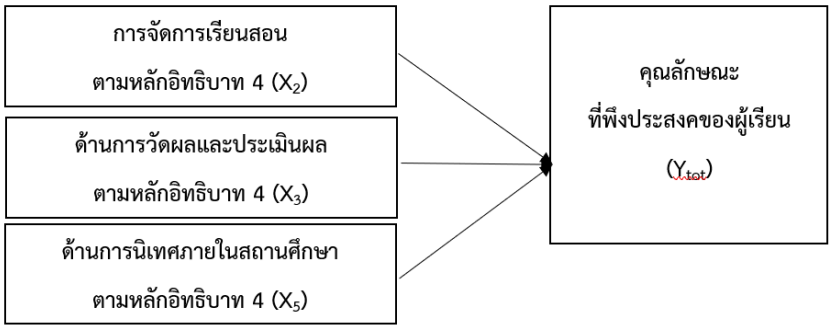
การวิเคราะห์ข้อมูลนี้ ดำเนินการโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) พร้อมการแปลผลตามเกณฑ์ ปรากฏผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี

n=320

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน	ระดับคุณลักษณะที่พึงประสงค์		
	$\overline{X}$	*S.D.*	แปลผล
รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์	4.51	0.60	มากที่สุด
ซื่อสัตย์สุจริต	4.28	0.71	มาก
มีวินัย	4.25	0.70	มาก
ใฝ่เรียนรู้	4.23	0.70	มาก
อยู่อย่างพอเพียง	4.31	0.68	มาก
มุ่งมั่นในการทำงาน	4.33	0.66	มาก
รักความเป็นไทย	4.39	0.65	มาก
มีจิตสาธารณะ	4.42	0.65	มาก
รวม	**4.34**	**0.60**	**มาก**

จากตารางที่ 3 พบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.34, S.D. = 0.60) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยอันดับแรก คือ รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ($\overline{X}$ = 4.51, S.D. = 0.60) รองลงมา คือ มีจิตสาธารณะ ($\overline{X}$ = 4.42, S.D. = 0.60) สำหรับด้านที่มีค่าเฉลี่ยเป็นอันดับสุดท้าย คือ ใฝ่เรียนรู้ ($\overline{X}$ = 4.23, S.D. = 0.70)

ภาพที่ 4 ข้อค้นพบการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี ที่มีความสัมพันธ์กันในทางบวกมากที่สุด

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยพบว่า การบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรีอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการจัดการเรียนการสอนและการวัดผลประเมินผลที่สอดคล้องกับหลัก “ฉันทะ” และ “วิริยะ” เนื่องจากผู้บริหารให้ความสำคัญกับผลลัพธ์การเรียนรู้และการพัฒนาครูผ่านการนิเทศที่มี “จิตตะ” และ “วิมังสา” (Fullan, 2014; พีรศักดิ์ รัตนะ, 2561) ส่วนด้านการบริหารหลักสูตรได้คะแนนต่ำสุด ซึ่งอาจเกิดจากความซับซ้อนและข้อจำกัดเชิงระบบของหลักสูตรระดับชาติ (Cuban, 2013; น้ำเพชร บุดดีคำ, 2567) สำหรับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเด่นด้าน “รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์” และ “จิตสาธารณะ” ซึ่งมาจากกิจกรรมที่เน้นความเป็นไทยและการบำเพ็ญประโยชน์ (สุวิทย์ เมษินทรีย์, 2560; สพฐ., 2562) ขณะที่ “ใฝ่เรียนรู้” ต่ำสุด แสดงถึงความท้าทายในการสร้างแรงจูงใจภายในผู้เรียน ซึ่งอาจเกิดจากการเรียนการสอนที่ยังเน้นท่องจำมากกว่ากระบวนการคิดและการเรียนรู้เชิงรุก (Bandura, 1997; Trilling & Fadel, 2009; ธำรง ทัศนาญชลี, 2561; กาญจนา อ่อนศรี, 2562; ศุภลักษณ์ โพธิ์ศรี, 2563; สุกัญญา เกิดก่อ, 2564) การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณพบว่า ตัวแปรการบริหารที่ส่งผลต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ได้แก่ การจัดการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล และการนิเทศภายในตามหลักอิทธิบาท 4 โดยเฉพาะ “การนิเทศภายใน” ที่ส่งผลสูงสุด เพราะเป็นกลไกใกล้ชิดกับครูและผู้เรียน ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายและพัฒนาคุณค่าภายในของผู้เรียน (อุษา สุดสงวน, 2561; McGee & Fraser, 2008; ศิริพร รัตนสุวรรณ, 2563; สมหญิง แสงทอง, 2562; ณัฐวุฒิ อินทร, 2561; ปิยนาถ เจริญสุข, 2564) ขณะที่ด้านการบริหารหลักสูตรและการพัฒนาบุคลากรไม่ส่งผลโดยตรง อาจเนื่องจากขาดการเชื่อมโยงสู่การปฏิบัติจริงและขาดการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง (สุพจน์, 2563; สพฐ., 2565; UNESCO, 2021)

การบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียน โดยเฉพาะการนิเทศภายในที่เน้นการมีส่วนร่วม การใคร่ครวญ และการพัฒนาครูอย่างต่อเนื่อง เป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนได้อย่างยั่งยืน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

1. ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี มีการบริหารงานวิชาการอยู่ในระดับมากโดยเรียงลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากไปน้อยได้ดังนี้ การจัดการเรียนการสอน – สูงสุด เน้นส่งเสริมให้ครูรักในวิชาชีพ เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วม ข้อที่ต่ำสุดคือ การใช้สื่อและเทคโนโลยีที่หลากหลายการวัดผลและประเมินผล – สูง ส่งเสริมการประเมินหลายรูปแบบ ครอบคลุมศักยภาพผู้เรียนข้อที่ต่ำสุดคือ การมีระเบียบการประเมินผลเป็นลายลักษณ์อักษร การบริหารงานหลักสูตร – ต่ำสุดในภาพรวมเด่นที่ผู้บริหารใส่ใจพัฒนาหลักสูตรและส่งเสริมครูรับผิดชอบต่อเป้าหมายต่ำสุดคือ การส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมทางวิชาการการพัฒนาบุคลากรทางวิชาการ – อยู่ในระดับมากเด่นที่มีความพยายามติดตามผลหลังการพัฒนา ต่ำสุดคือ การประเมินและปรับปรุงแผนพัฒนาอย่างต่อเนื่องการนิเทศภายในสถานศึกษา – อยู่ในระดับมากเด่นที่มีการรายงานผลนิเทศอย่างเป็นระบบต่ำสุดคือ การใช้ข้อมูลและดุลยพินิจในการเสนอแนวทางปรับปรุง 2. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน โดยรวมอยู่ในระดับ มากเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ – สูงสุด นักเรียนเคารพธงชาติ เพลงชาติ สถาบันพระมหากษัตริย์ มีจิตสาธารณะ – รองลงมา ร่วมมือในกิจกรรมส่วนรวมและจิตอาสา ซื่อสัตย์สุจริต – ระดับมาก ปฏิเสธการทุจริต ไม่ลอกงานผู้อื่น มีวินัย – ระดับมาก ตั้งใจเรียน แต่งกายถูกระเบียบ อยู่อย่างพอเพียง – ระดับมาก ยอมรับความแตกต่าง ปรับตัวกับสิ่งแวดล้อมได้ดี มุ่งมั่นในการทำงาน – ระดับมาก พัฒนาตนเอง รับฟังคำแนะนำ รักความเป็นไทย – ระดับมาก ภูมิใจในวัฒนธรรมไทย เข้าร่วมกิจกรรมไทย ใฝ่เรียนรู้ – ต่ำสุด ชอบตั้งคำถามและแสวงหาความรู้ แต่ยังขาดความตั้งใจฟังและจดบันทึกในชั้นเรียน 3. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ การบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ที่ ส่งผลต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน ได้แก่ การจัดการเรียนการสอน (X_2) การวัดผลและประเมินผล (X_3) การนิเทศภายในสถานศึกษา (X_5) โดยสามารถพยากรณ์ได้ ร้อยละ 55 ($R^2 = 0.55$) มีความสัมพันธ์รวมกัน $r = 0.74$ และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สมการพยากรณ์คือ $\hat{Y} = 0.804 + 0.186(X_2) + 0.215(X_3) + 0.382(X_5)$ หรือในรูปคะแนนมาตรฐาน $\hat{Z} = 0.177(Z_2) + 0.216(Z_3) + 0.394(Z_5)$ การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารตามหลักอิทธิบาท 4 อยู่ในระดับดีมาก โดยเฉพาะการจัดการเรียนการสอนและการประเมินผล ซึ่งมีอิทธิพลชัดเจนต่อการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะความรักชาติและจิตสาธารณะของนักเรียน **ข้อเสนอแนะ** 1. ผู้บริหารสถานศึกษา ควรส่งเสริม

และพัฒนา กระบวนการนิเทศภายใน อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เนื่องจากผลวิจัยชี้ชัดว่าการนิเทศตามหลักอิทธิบาท 4 เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ผู้บริหารควรใช้หลักฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสาในการนิเทศครู เพื่อจูงใจ สนับสนุน และติดตามผลการจัดการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนานักเรียนทั้งในด้านพฤติกรรม คุณธรรม และทักษะชีวิต 2. โรงเรียน ควรจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (PLC) เพื่อให้ครูสามารถสะท้อนผลจากการนิเทศภายใน และแลกเปลี่ยนวิธีการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมคุณลักษณะของผู้เรียนอย่างสร้างสรรค์ อันจะช่วยต่อยอดผลการนิเทศให้มีความยั่งยืนมากขึ้น 3. ครูผู้สอน ควรนำผลการนิเทศไปใช้ในการปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับเป้าหมายด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยเน้นการเรียนรู้แบบ Active Learning, การเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ และการใช้เทคโนโลยีเสริมสร้างความใฝ่เรียนรู้ 4. หน่วยงานต้นสังกัด เช่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรใช้ผลการวิจัยเป็นข้อมูลในการจัดอบรม/พัฒนาผู้บริหารด้านการนิเทศที่มีคุณภาพ รวมถึงพัฒนาระบบนิเทศออนไลน์เพื่อการติดตามผลการเรียนรู้ของผู้เรียนในมิติคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 5. การออกแบบหลักสูตรสถานศึกษา ควรให้ความสำคัญกับการบูรณาการคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกกลุ่มสาระ ไม่เฉพาะวิชาสังคม หรือกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเท่านั้น เพื่อให้การพัฒนานักเรียนมีความทั่วถึงและสมดุล **ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป** พัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 งานวิจัยครั้งต่อไปควรทดลองสร้างและทดสอบ “รูปแบบการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4” ที่สามารถนำไปใช้จริง ในสถานศึกษา เพื่อเป็นแนวทางเชิงปฏิบัติแก่ผู้บริหารโรงเรียน เช่น 1. การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา 2. การบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาในเขตพื้นที่ต่าง ๆ และผลต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน 3. บทบาทของครูและผู้ปกครองในการสนับสนุนการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ที่ส่งผลต่อการพัฒนาผู้เรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา

เอกสารอ้างอิง

กาญจนา อ่อนศรี. (2562). *คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นตามการรับรู้ของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ธำรง ทัศนาญชลี. (2561). *แนวทางการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

น้ำเพชร บุดดีคำ. (2567). *การบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3*. อุดรธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.

พีรศักดิ์ รัตนะ. (2561). *การบริหารตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ศิริพร รัตนสุวรรณ. (2563). *การนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาและผลต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ศุภลักษณ์ โพธิ์ศรี. (2563). *คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนในศตวรรษที่ 21: ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างโรงเรียนในเขตเมืองกับเขตชนบท*. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สมหญิง แสงทอง. (2562). *การบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 กับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา*. นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.

สุพจน์. (2563). *การพัฒนาบุคลากรทางวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.

สุวิทย์ เมษินทรีย์. (2560). *การปลูกฝังคุณธรรมและค่านิยมความเป็นไทยในสถานศึกษา*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

สุกัญญา เกิดก่อ. (2564). *การประเมินผลกิจกรรมส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดนนทบุรี*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562). *แนวทางการพัฒนากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

สพฐ. (2565). *รายงานผลการปรับปรุงหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

อุษา สุดสงวน. (2561). *การนิเทศภายในตามหลักอิทธิบาท 4 เพื่อพัฒนาครูและผู้เรียน*. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.

ณัฐวุฒิ อินทร. (2561). *รูปแบบการนิเทศแบบมีส่วนร่วมตามหลักอิทธิบาท 4 เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย*. ลพบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.

ปิยนาถ เจริญสุข. (2564). *การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสาเหตุของการบริหารสถานศึกษาตามหลักพุทธธรรมกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนมัธยมศึกษา*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. New York, NY: W. H. Freeman.

Cuban, L. (2013). *Inside the black box of classroom practice: Change without reform in American education*. Cambridge, MA: Harvard Education Press.

Fullan, M. (2014). *The principal: Three keys to maximizing impact*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.

McGee, C., & Fraser, D. (2008). *The professional practice of teaching*. South Melbourne, Australia: Cengage Learning.

Trilling, B., & Fadel, C. (2009). *21st century skills: Learning for life in our times*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.

UNESCO. (2021). *Reimagining our futures together: A new social contract for education*. Paris: UNESCO Publishing.

รูปแบบการยกระดับการดูแลสุขภาพพระสงฆ์โดยเครือข่ายจิตอาสาพระคิลานุปัฏฐากในจังหวัดหนองคาย*

A MODEL FOR ENHANCING THE HEALTH CARE OF MONKS BY THE VOLUNTEER PHRAKHILANUPATTHAK NETWORK IN NONG KHAI PROVINCE

พระครูพิศาลสารบัณฑิต[1], พระมหาไพฑูรย์ สิริธัมโม[2], พระมหาประทีป อภิวฒฺฑโน[3] และ คิด วรุณดี[4]

Phrakhru Phisalsarbandit[1], Phramaha Paitoon Siridhammo[2], Phramaha Prathip Aphiwattano[3] and Kid Varudee[4]

[1-4]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

[1-4]Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nong Khai Campus, Thailand

Corresponding Author's Email: rchaicharoen11@gmail.com

วันที่รับบทความ : 11 ตุลาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 13 ตุลาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 15 ตุลาคม 2568

Received 11 October 2025; Revised 13 October 2025; Accepted 15 October 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ข้อ คือ 1) เพื่อสำรวจและวิเคราะห์ความต้องการด้านสุขภาพสำหรับพระสงฆ์ในจังหวัดหนองคาย 2) เพื่อพัฒนาองค์ความรู้และเทคนิคการดูแลสุขภาพโดยเครือข่ายจิตอาสาพระคิลานุปัฏฐาก และ 3) เพื่อยกระดับการดูแลสุขภาพพระสงฆ์โดยเครือข่ายจิตอาสาพระคิลานุปัฏฐากในจังหวัดหนองคาย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการภาคสนาม เก็บข้อมูลจากการ

Citation:

* พระครูพิศาลสารบัณฑิต, พระมหาไพฑูรย์ สิริธัมโม, พระมหาประทีป อภิวฒฺฑโน และ คิด วรุณดี. (2568). รูปแบบการยกระดับการดูแลสุขภาพพระสงฆ์โดยเครือข่ายจิตอาสาพระคิลานุปัฏฐากในจังหวัดหนองคาย. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(6), 749-761.

Phrakhru Phisalsarbandit, Phramaha Paitoon Siridhammo, Phramaha Prathip Aphiwattano and Kid Varudee4. (2025). A Model For Enhancing The Health Care Of Monks By The Volunteer Phrakhilanupatthak Network In Nong Khai Province. Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(6), 749-761.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 25 รูป/คน และการสนทนากลุ่ม 10 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้คือแบบสัมภาษณ์และแนวทางการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ความต้องการด้านสุขภาพของพระสงฆ์ในหนองคายมีความซับซ้อน ครอบคลุมทั้งพฤติกรรมทางกาย สุขภาพจิต และสภาพแวดล้อมในวัดนอกเหนือจากการรักษาโรค มิติด้านสุขภาพกาย ปัญหาหลักคือกลุ่มโรค NCDs (เช่น เบาหวาน/ความดัน) ซึ่งสัมพันธ์กับพฤติกรรมการฉันภัตตาหารที่ไม่ถูกสุขลักษณะ มิติด้านสุขภาพจิต มีความต้องการการดูแล เนื่องจากความโดดเดี่ยวจากการปลีกวิเวกและความเครียดจากภาระหน้าที่ประจำวัน และมิติด้านสิ่งแวดล้อม ต้องการการจัดการในวัดให้ถูกสุขลักษณะ เช่น ระบบการจัดการขยะ น้ำเสีย และการเข้าถึงน้ำดื่มที่สะอาด

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า การพัฒนาองค์ความรู้การดูแลสุขภาพที่บูรณาการได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยผสมผสานหลักธรรมทางพุทธศาสนา (เช่น การเจริญสติ/ความพอประมาณ) เข้ากับองค์ความรู้ทางการแพทย์สมัยใหม่ (เช่น การปฐมพยาบาล/เทคโนโลยี) และภูมิปัญญาท้องถิ่น องค์ความรู้เหล่านี้ถูกถ่ายทอดสู่เครือข่ายจิตอาสาพระคิลานุปัฏฐาก เพื่อเป็นแกนกลางในการขับเคลื่อนและสร้างความตระหนักรู้ด้านสุขภาพในหมู่พระสงฆ์

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า รูปแบบการดูแลสุขภาพพระสงฆ์คือ “เชิงรุกแบบองค์รวม” เน้นการป้องกันและส่งเสริมสุขภาพ โดยมีเครือข่ายพระคิลานุปัฏฐากเป็นแกนนำหลัก รูปแบบนี้ขับเคลื่อนผ่านความร่วมมือกับทุกภาคส่วน (สาธารณสุข ชุมชน ญาติธรรม และเอกชน) เพื่อสนับสนุนด้านวิชาการ การดูแล และสิ่งแวดล้อม มีการประสานงาน 3 ระดับ ได้แก่ ระดับวัด (ดูแลรายบุคคล), ตำบล (แลกเปลี่ยนเรียนรู้), และ จังหวัด (วางแผน/นโยบาย) เพื่อให้เกิดระบบที่ครอบคลุม

คำสำคัญ: รูปแบบการดูแลสุขภาพพระสงฆ์, พระคิลานุปัฏฐาก, สุขภาพแบบองค์รวม

Abstract

This research has three objectives: (1) to survey and analyze the health needs of monks in Nong Khai Province, (2) to develop knowledge and techniques for health care by the volunteer Phra Khilanupatthak network, and

(3) to enhance the health care model for monks using the network. The study employed qualitative research methodology, specifically field action research, collecting data through interviews with 25 key informants and a focus group discussion with 10 participants. The data were analyzed using content analysis.

The research results according to objective 1 found that: Health needs for monks in Nong Khai are complex, encompassing physical, mental, and environmental dimensions beyond general medical treatment. Physical Health: The main challenge is NCDs (e.g., diabetes), linked to uncontrolled Pindapata/food consumption. Mental Health: Support is needed due to isolation from solitary practice and stress from daily duties. Environmental Health: Requires proper sanitation management (waste/wastewater) and clean drinking water access in temples.

The research findings for objective 2 indicate tha: The development of health care knowledge was effectively integrated by combining Buddhist principles (such as mindfulness and moderation) with modern medical science (such as first aid and technology) and local wisdom. This integrated knowledge was then transferred to the volunteer network, the Phra Khilanupatthak (Monk Caregivers), establishing them as the core mechanism for driving and raising health awareness within the monastic community.

The research results according to objective 3 found that: The care model is “Proactive and Holistic,” prioritizing prevention and promotion, led by the Phra Khilanupatthak network as the key coordinator. This requires clear cooperation from all sectors (Public Health, community, private) for support. Collaboration occurs at three levels: Temple (individualized care), Sub-district (knowledge exchange/networking), and Provincial (strategic planning/policy support), ensuring a continuous and comprehensive system.

Keywords: Monks' Health Care Model, Phrakhilanupatthak, Holistic Health.

บทนำ

การพัฒนาคุณภาพชีวิตและทรัพยากรมนุษย์เป็นเป้าหมายสำคัญภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580 ของประเทศไทย ที่มุ่งสู่ความ “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” โดยเน้นการสร้างเสริมสุขภาพและป้องกันโรคในทุกกลุ่มประชากรอย่างเป็นระบบ (สำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ, 2560 : 2) ในบริบทของสังคมไทย พระสงฆ์เป็นกลุ่มประชากรที่มีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ และการดูแลสุขภาพของคณะสงฆ์ถือเป็นส่วนหนึ่งของสุขภาวะของชาติที่มิอาจมองข้ามได้ การดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ต้องคำนึงถึงมิติทางพุทธธรรมและวิถีปฏิบัติของพระสงฆ์ตามพระธรรมวินัยบัญญัติด้วย

แนวคิดด้านสุขภาพแบบองค์รวม (Holistic Health) ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง โดยมีพื้นฐานที่สอดคล้องกับพุทธวิธีในการดูแลสุขภาพที่เน้นความสัมพันธ์ระหว่างกายและจิต การศึกษาเปรียบเทียบพบว่าพุทธวิธีในการดูแลสุขภาพมีความสอดคล้องกับการแพทย์แผนไทยที่เน้นความสมดุลของธาตุและวิถีชีวิต (ศศิธร เขมาภิรัตน์, 2548 : 44-45) นอกจากนี้ หลักธรรมที่เน้นการบริการอย่างเมตตา อาทิ พรหมวิหาร 4 ยังเป็นแนวทางสำคัญที่สามารถประยุกต์ใช้ได้ในวิชาชีพดูแลสุขภาพ เช่น พยาบาล เพื่อส่งเสริมการดูแลด้วยจิตใจที่มีความเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา (ปัทมกร ปุริโส, 2561 : 66) ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญระบบการดูแลสุขภาพของเครือข่ายพระคิลานุปัฏฐาก

อย่างไรก็ตาม แม้จะมีแนวคิดการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม ปัญหาด้านสุขภาพของพระสงฆ์ยังคงทวีความรุนแรง โดยเฉพาะในกลุ่มโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (NCDs) เช่น เบาหวานและความดันโลหิตสูง ซึ่งมีสาเหตุหลักมาจากพฤติกรรมการฉันภัตตาหารที่ไม่ถูกสุขลักษณะและการขาดการควบคุมอาหาร นอกจากนี้ ยังพบปัญหาด้านสุขภาพจิตเนื่องจากความโดดเดี่ยวและความเครียดจากภาระหน้าที่การทำงานตามภารกิจ 6 ด้านของคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ มี 1) ด้านการปกครอง 2) ด้านการศาสนศึกษา 3) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ 4) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา 5) ด้านการสาธารณูปการ และ 6) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งเป็นหน้าที่ของพระสังฆาธิการในการขับเคลื่อนกิจการคณะสงฆ์ให้บรรลุตามเป้าหมาย รวมถึงความต้องการด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในวัดให้ถูกสุขลักษณะ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาเรื่องการดูแลสุขภาพตนเองของพระสงฆ์ที่พบว่ามีการขาดความตระหนักและการปฏิบัติที่ไม่สอดคล้องกับหลักการดูแลสุขภาพ (พระสุกสะหวัน บุดขะหมวน, 2559)

ดังนั้น การดูแลสุขภาพพระสงฆ์จึงไม่สามารถจำกัดอยู่แค่การรักษาพยาบาลเท่านั้น แต่จำเป็นต้องพัฒนาองค์ความรู้และกลไกเชิงรุกที่บูรณาการระหว่างพุทธธรรมและวิทยาการการแพทย์สมัยใหม่เพื่อตอบสนองความต้องการที่ซับซ้อนนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่จังหวัดหนองคาย ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีบริบททางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความโดเด่น การพัฒนารูปแบบการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์จึงต้องเน้นการสร้างเครือข่ายจิตอาสาพระคิลานุปัฏฐากให้เป็นแกนกลางในการขับเคลื่อนกระบวนการดังกล่าว

งานวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นการพัฒนารูปแบบการยกระดับการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ โดยใช้เครือข่ายจิตอาสาพระคิลานุปัฏฐากเป็นกลไกหลัก เพื่อนำองค์ความรู้ที่บูรณาการพุทธธรรมเข้ากับวิทยาการการแพทย์สมัยใหม่มาใช้ในการส่งเสริม ป้องกัน และฟื้นฟูสุขภาพพระสงฆ์ในจังหวัดหนองคายอย่างเป็นรูปธรรม โดยหวังประสิทธิผลให้เกิดระบบการดูแลสุขภาพที่ยั่งยืนและสอดคล้องกับวิถีปฏิบัติของคณะสงฆ์ตามพระธรรมวินัยบัญญัติอีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจและวิเคราะห์ความต้องการด้านสุขภาพสำหรับพระสงฆ์ ในจังหวัดหนองคาย

2. เพื่อพัฒนาองค์ความรู้และเทคนิคการดูแลสุขภาพโดยเครือข่ายจิตอาสาพระคิลานุปัฏฐากในจังหวัดหนองคาย

3. เพื่อเสนอรูปแบบการยกระดับการดูแลสุขภาพพระสงฆ์โดยเครือข่ายจิตอาสาพระคิลานุปัฏฐากในจังหวัดหนองคาย

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ พฤติกรรมการใช้ชีวิตประจำวันของพระสงฆ์ พบว่า สภาพปัญหาสุขภาพของพระสงฆ์มีสาเหตุมาจากจากพฤติกรรมการบริโภคที่ไม่ถูกหลักโภชนาการ ขาดการตรวจสุขภาพประจำปี ซึ่งเกิดจากการให้ความสำคัญในการดูแลสุขภาพตนเองน้อย รวมถึงขาดการวางแผนและการมีส่วนร่วมอย่างจริงจังจากองค์กรภาครัฐและในส่วนของผู้นำท้องถิ่น

2. แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับเครือข่ายจิตอาสาพระคิลานุปัฏฐาก (อสว.) โครงการเครือข่ายจิตอาสาพระคิลานุปัฏฐากมีเป้าหมายหลักในการสร้างบุคลากรเพื่อดูแลสุขภาพ

พระสงฆ์ผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่องตามหลักธรรมวินัย พร้อมยกระดับให้เป็นผู้นำด้านสุขภาวะและจิตวิญญาณของชุมชนในขณะเดียวกัน ผลลัพธ์สำคัญคือการสร้างพระต้นแบบ และการขยายผลสู่การสร้างวัดและชุมชนส่งเสริมสุขภาพ และการสร้างกลไกความร่วมมือด้านสุขภาพกับหน่วยงานภาครัฐ

3. แนวคิดการดูแลสุขภาพพระสงฆ์โดยเครือข่ายพระคิลานุปัฏฐาก เน้นการประยุกต์ใช้ หลักภาวนา 4 (กาย ศีล จิต ปัญญา) โดยบูรณาการแก่นธรรมนี้เข้ากับองค์ความรู้ทางการแพทย์สมัยใหม่ เช่น การปฐมพยาบาลและเทคโนโลยีสุขภาพ หลักภาวนา 4 เน้นการพัฒนาตนเอง การควบคุมประสาทสัมผัส และการมีพฤติกรรมที่เหมาะสม เพื่อส่งเสริมให้พระสงฆ์มีสุขภาพกายที่แข็งแรง มีภูมิคุ้มกันที่ดี และไม่เจ็บป่วยได้ง่าย

สรุป โครงการสร้างเครือข่ายพระคิลานุปัฏฐาก (อสว.) มุ่งเป้าหมายแก้ปัญหาสุขภาพพระสงฆ์สูงอายุ ซึ่งมีสาเหตุหลักจากการบริโภคที่ไม่เหมาะสมและการขาดการดูแลตนเอง โครงการนี้มุ่งสร้างบุคลากรที่มีความรู้ตามหลักธรรมวินัย เพื่อยกระดับให้เป็นผู้นำด้านสุขภาวะและจิตวิญญาณของชุมชน แนวทางปฏิบัติเน้นการประยุกต์ใช้หลัก ภาวนา 4 (กายภาวนาเน้นการควบคุมโภชนาการ จิตภาวนาเน้นเมตตาธรรม) โดยบูรณาการหลักธรรมเหล่านี้เข้ากับความรู้ทางการแพทย์สมัยใหม่เพื่อส่งเสริมสุขภาพอย่างยั่งยืนผลลัพธ์สำคัญคือการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ การขยายผลสู่วัด/ชุมชนส่งเสริมสุขภาพ และการสร้างกลไกความร่วมมือด้านสุขภาพกับภาครัฐ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการภาคสนาม (Field Action Research)

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ใช้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึกจำนวน 25 รูป/คน และกลุ่มผู้ร่วมสนทนากลุ่มจำนวน 10 รูป/คน ซึ่งประกอบด้วยพระสงฆ์, พระคิลานุปัฏฐาก, เจ้าหน้าที่สาธารณสุข และผู้นำชุมชนในจังหวัดหนองคาย.

2. เครื่องมือ ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกและแนวทางการสนทนากลุ่ม

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มเพื่อสำรวจความต้องการและแนวทางการพัฒนา

4. การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ทั้งจากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้และรูปแบบการยกระดับการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเชิงปฏิบัติการภาคสนามเพื่อพัฒนารูปแบบการยกระดับการดูแลสุขภาพพระสงฆ์โดยเครือข่ายจิตอาสาพระคิลานุปัฏฐากในจังหวัดหนองคาย สามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ข้อ ดังต่อไปนี้

1) การวิเคราะห์ความต้องการด้านสุขภาพของพระสงฆ์ พบว่า ความต้องการด้านสุขภาพของพระสงฆ์มีความซับซ้อนและหลากหลาย ครอบคลุมทั้งมิติทางกาย จิตใจ และสิ่งแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญ มิติทางกาย ปัญหาหลักที่เด่นชัดคือกลุ่มโรค NCDs (เบาหวาน/ความดัน/ไขมันสูง) ซึ่งเป็นผลจากพฤติกรรมการฉันอาหารที่ไม่ถูกสุขภาวะและขาดหลัก โภชเนมัตตัญญุตา เนื่องจากญาติโยมถวายภัตตาหารที่อุดมด้วยแป้ง น้ำตาล และไขมัน แนวทางแก้ไขต้องทำที่ต้นเหตุ โดยให้ความรู้พระสงฆ์ในการพิจารณาอาหารตามหลัก โยนิโสมนสิการ และแนะนำญาติโยมถวาย สัตตาหิกาหาร มิติทางจิตใจ พบปัญหาความเครียดสะสมจากภาระหน้าที่ในการปกครอง/เผยแผ่ และภาวะโดดเดี่ยวในวัดเล็กโดยเฉพาะยามอาพาธที่ขาดผู้ดูแลและผู้ปรึกษาทางจิตใจ การดูแลสุขภาพจิตต้องอาศัยหลัก เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ของเครือข่ายจิตอาสา พระคิลานุปัฏฐาก และมิติทางสิ่งแวดล้อม ปัญหาด้านสุขาภิบาลภายในวัดถือเป็นความต้องการเร่งด่วนได้แก่ การจัดการขยะที่ขาดระบบ การจัดการน้ำเสีย และการเข้าถึงน้ำดื่มสะอาดที่ไม่ถูกสุขลักษณะ การดูแลจึงต้องขยายขอบเขตไปถึงการสร้าง ธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อม ภายในวัดเพื่อป้องกันการเกิดโรคติดต่อและโรคที่เกิดจากมลภาวะในสิ่งแวดล้อมภายในวัด

2) การพัฒนาองค์ความรู้และเทคนิคการดูแลสุขภาพแบบบูรณาการ ผลการวิจัยพบว่าประสบความสำเร็จในการพัฒนา “ศาสตร์แห่งความสมดุล” ซึ่งเป็นองค์ความรู้และเทคนิคการดูแลสุขภาพที่บูรณาการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งถือว่าเป็นหัวใจสำคัญในการประยุกต์หลักการทางพระพุทธศาสนาเข้ากับวิทยาการแพทย์สมัยใหม่ การบูรณาการหลักพุทธธรรม นำหลัก การเจริญสติ เป็นรากฐานในการดูแลตนเอง (Self-Care) เพื่อให้พระสงฆ์ตระหนักรู้ถึงภาวะกายและใจ และเน้นย้ำ โภชเนมัตตัญญุตา เพื่อควบคุมอาหาร จัดการโรค NCDs อย่าง

ตรงจุดตามเหตุปัจจัยของโรค การบูรณาการวิทยาการแพทย์สมัยใหม่ เสริมด้วยทักษะจำเป็นสำหรับพระคิลานุปัฏฐาก ได้แก่ การปฐมพยาบาลเบื้องต้น การประเมินภาวะฉุกเฉิน และ การวัดสัญญาณชีพ (เช่น ความดัน/น้ำตาล) เพื่อคัดกรองและส่งต่อการรักษาที่รวดเร็ว นอกจากนี้ยังส่งเสริมการใช้ เทคโนโลยีสุขภาพพื้นฐาน และภูมิปัญญาท้องถิ่น (สมุนไพรที่ได้รับการรับรอง) องค์ความรู้ทั้งหมดถูกถ่ายทอดผ่านการจัด อบรมเชิงปฏิบัติการ ที่เน้นการปฏิบัติจริง (Action Learning) ทำให้เครือข่ายจิตอาสาพระคิลานุปัฏฐากมีความรู้ทั้งทางธรรม ทางการแพทย์ และทักษะการปฏิบัติเพื่อเป็นที่พึ่งของพระสงฆ์อาพาธได้อย่างแท้จริง

3) รูปแบบการยกระดับการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบนี้ถือเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญที่สุดของงานวิจัย โดยถูกออกแบบมาเพื่อเน้นการป้องกันและการส่งเสริมสุขภาพ (Active) เป็นหลัก แทนการรอรักษาแบบตั้งรับ และให้ความสำคัญกับการดูแลที่ครอบคลุมทั้ง 3 มิติ ได้แก่ กาย จิต และสิ่งแวดล้อม (Holistic)

การขับเคลื่อนรูปแบบดังกล่าวมี เครือข่ายจิตอาสาพระคิลานุปัฏฐากเป็นแกนกลางในการปฏิบัติงานในพื้นที่ โดยมีกลไกความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายใน 3 ระดับ

1. ระดับวัด (การดูแลรายบุคคล) พระคิลานุปัฏฐากทำหน้าที่เป็น "เพื่อนดูแลเพื่อน" หรือ “ผู้อุปัฏฐากพระอาพาธในวัด” มีการปฏิบัติเชิงรุกโดยการเยี่ยมเยียน ตรวจวัดสุขภาพเบื้องต้นอย่างสม่ำเสมอ และให้คำปรึกษาด้านสุขภาพ เน้นการให้คำปรึกษาตามหลัก โภชเนมัตตัญญุตา และบูรณาการหลัก พรหมวิหาร 4 เพื่อรักษาสมดุลทางกายและจิต

2. ระดับตำบล (การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสร้างเครือข่าย) เน้นการสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายระหว่างพระคิลานุปัฏฐาก เจ้าหน้าที่สาธารณสุข (รพ.สต.) และผู้นำชุมชน มีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Community of Practice) เพื่อจัดการโรค NCDs การสุขาภิบาล และการประสานงานส่งต่อผู้ป่วย ส่งเสริมความร่วมมือกับญาติธรรมให้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการถวายภัตตาหารที่ส่งเสริมสุขภาพอย่างแท้จริง

3. ระดับจังหวัด (การวางแผนและการสนับสนุนเชิงนโยบาย) เป็นกลไกที่สร้าง ความยั่งยืน โดยเป็นการทำงานร่วมกันของคณะสงฆ์ระดับจังหวัด สสจ. และหน่วยงานท้องถิ่นเพื่อผลักดันการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ให้เป็นวาระสำคัญของจังหวัด สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ มีการจัดสรรงบประมาณ การจัดทำฐานข้อมูลสุขภาพพระสงฆ์ (Monks’ Health Data System) และการทำข้อตกลงร่วม (MOU) เพื่อสนับสนุนเครือข่ายอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ

สรุป รูปแบบ “เชิงรุกแบบองค์รวม” ที่พัฒนาขึ้นนี้แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการนำหลักการทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้เพื่อแก้ไขปัญหาสุขภาพในบริบทสมัยใหม่ได้อย่างเป็นรูปธรรมและปฏิบัติได้จริง โดยเปลี่ยนจากการรักษามาสู่การป้องกัน และจากการดูแลโดยบุคคลไปสู่การดูแลโดยเครือข่ายความร่วมมือทุกภาคส่วน ทำให้มั่นใจได้ว่าการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ในจังหวัดหนองคายจะเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ครอบคลุม และยั่งยืน

อภิปรายผล

ผลการวิจัยในครั้งนี้สามารถนำมาอภิปรายตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ดังต่อไปนี้

1. การสำรวจและวิเคราะห์ความต้องการด้านสุขภาพสำหรับพระสงฆ์ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ความต้องการด้านสุขภาพสำหรับพระสงฆ์นั้นมีความซับซ้อนและครอบคลุมสามมิติหลัก ได้แก่ กาย จิต และสิ่งแวดล้อม โดยปัญหาสำคัญในมิติทางกายคือ กลุ่มโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (NCDs) เช่น เบาหวานและความดันโลหิตสูง ซึ่งมีสาเหตุหลักจากพฤติกรรมการฉันอาหารที่ไม่ถูกสุขภาวะ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต ที่ระบุว่าพระสงฆ์ส่วนใหญ่เจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังและขาดองค์ความรู้เรื่องสุขภาพองค์รวม (พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต, 2557 : 10)

นอกจากปัญหาทางกายแล้ว ยังพบว่าพระสงฆ์ประสบ ภาวะความเครียดจากภาระหน้าที่และกิจวัตรประจำวัน รวมถึงความโดดเดี่ยวจากการปลีกวิเวก ซึ่งเป็นปัญหาในมิติทางจิตใจ ส่วนในมิติสิ่งแวดล้อม วัดยังขาดการจัดการสุขาภิบาลที่ดี ทั้งเรื่องขยะและน้ำเสีย รวมถึงมีความต้องการสถานที่และกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพที่สอดคล้องกับวิถีปฏิบัติของคณะสงฆ์อย่างเป็นรูปธรรม ความต้องการเหล่านี้ยังรวมถึงการมีห้องปฐมพยาบาล การสนับสนุนเวชภัณฑ์จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการตรวจเยี่ยมอย่างต่อเนื่องจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข โดยเฉพาะสำหรับพระสงฆ์ผู้สูงอายุ

2. การพัฒนาองค์ความรู้และเทคนิคการดูแลสุขภาพโดยเครือข่ายจิตอาสาพระคิลานุปัฏฐากผลการวิจัยแสดงให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาองค์ความรู้แบบบูรณาการ โดยการพัฒนาองค์ความรู้และเทคนิคการดูแลสุขภาพสำหรับพระสงฆ์ได้ บูรณาการระหว่างภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนา เช่น การเจริญสติและการพิจารณาอาหาร กับองค์ความรู้ทางการแพทย์สมัยใหม่ เช่น การปฐมพยาบาลเบื้องต้นและการวัดสัญญาณชีพ นอกจากนี้ยังมีการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การใช้สมุนไพรพื้นบ้าน เพื่อให้เหมาะสมกับบริบทของพระสงฆ์

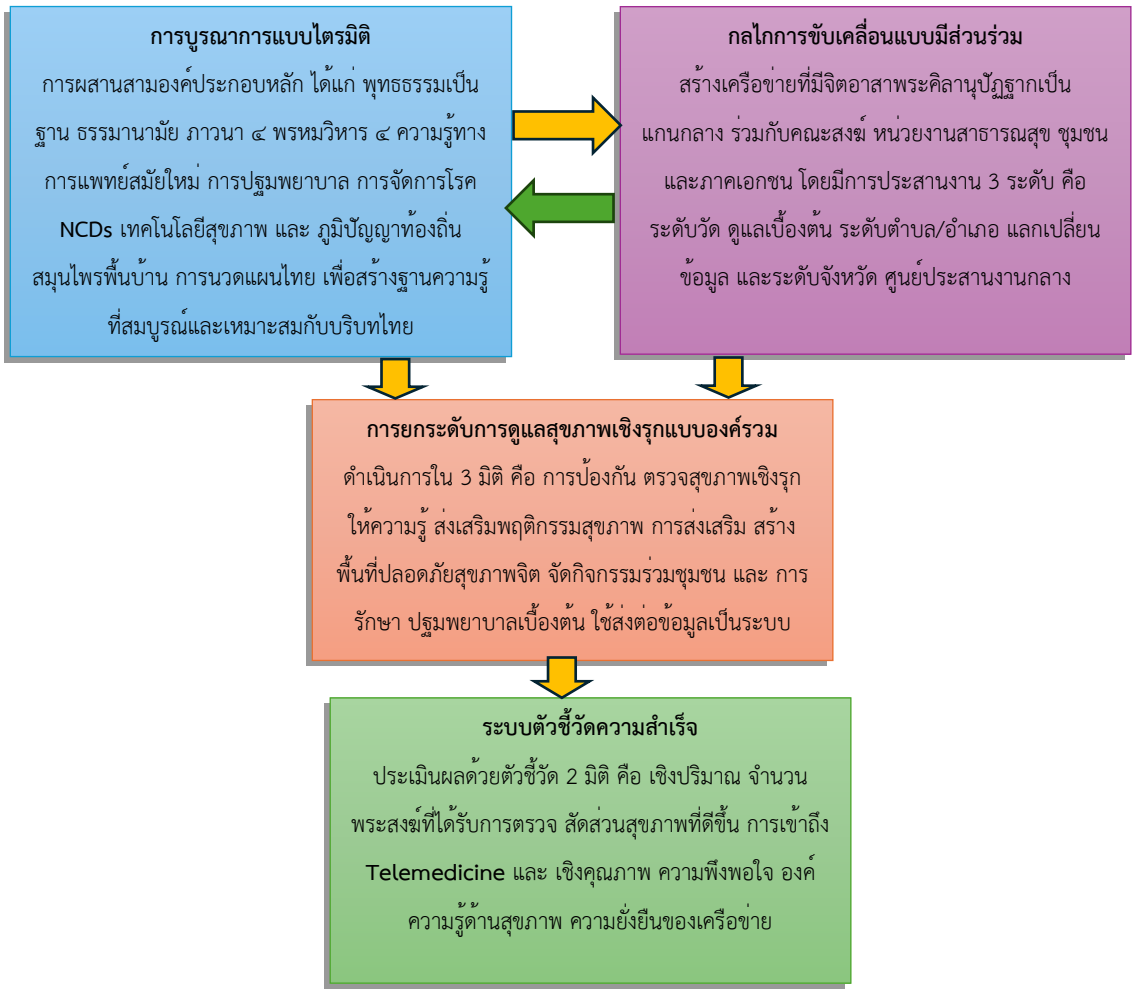
องค์ความรู้เหล่านี้ถูกถ่ายทอดสู่เครือข่ายจิตอาสา พระคิลานุปัฏฐาก ผ่านการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างแกนนำในการขับเคลื่อนและสร้างความตระหนักรู้ด้านสุขภาพในหมู่พระสงฆ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสังฆรักษ์วรท อภิวโร ที่ระบุว่าพระสงฆ์ที่อุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนาพร้อมที่จะถวายการอุปัฏฐากพระสงฆ์ผู้อาพาธด้วยวิธีการต่าง ๆ และสามารถนำหลักธรรมมาใช้ในการทำงานเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นบรรเทาความทุกข์ทางด้านจิตใจ ทำให้ผู้ป่วยเห็นว่าการเจ็บป่วยและความตายเป็นเรื่องธรรมชาติธรรมดาของทุกชีวิต (พระครูสังฆรักษ์วรท อภิวโร, 2565 : 64-65)

3. รูปแบบการยกระดับการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ ผลการวิจัยพบว่า การยกระดับการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ที่พัฒนาขึ้นเป็นการดำเนินงานแบบ “เชิงรุกแบบองค์รวม” (Active, Holistic Model) ซึ่งเน้นการป้องกันและส่งเสริมสุขภาพมากกว่าการรักษาเมื่อเจ็บป่วย โดยมีเครือข่าย พระคิลานุปัฏฐากเป็นแกนนำ ในการประสานงานร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอื่นๆ ทั้งหน่วยงานสาธารณสุข ภาคชุมชน และญาติธรรมผู้สนับสนุนในการถวายภัตตาหารที่ส่งเสริมสุขภาพ

การทำงานของเครือข่ายจะเกิดขึ้นใน สามระดับ คือ ระดับวัด (เน้นการดูแลรายบุคคล) ระดับตำบล (เน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสร้างความร่วมมือในพื้นที่) และ ระดับจังหวัด (เน้นการวางแผนและสนับสนุนเชิงนโยบาย) เพื่อสร้างระบบการดูแลสุขภาพที่ต่อเนื่องและครอบคลุมทุกมิติได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระอธิการณัฐพล ปญญาวุฑฺโฒ ที่พบว่าพระคิลานุปัฏฐากมีบทบาทหน้าที่ในการให้การแนะนำช่วยเหลือและดูแลผู้ป่วย โดยการให้ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการรักษาสุขภาพ การเฝ้าระวังสถานการณ์ด้านสุขภาพ และการประสานงานด้านสุขภาพพระสงฆ์กับหน่วยงานด้านสาธารณสุข รวมถึงการดำรงตนเป็นตัวอย่างที่ดีด้านสุขภาพตามหลักพระธรรมวินัย ซึ่งเป็นการเน้นย้ำถึงบทบาทของพระคิลานุปัฏฐากในการเป็นผู้นำทางสุขภาวะของชุมชนและสังคม (พระอธิการณัฐพล ปญญาวุฑฺโฒ, 2564 : 33-34)

องค์ความรู้ใหม่

โมเดลความร่วมมือทางสังคม ระหว่างวัด โรงพยาบาล และชุมชน ซึ่งจะนำไปสู่การเป็นต้นแบบที่สามารถขยายผลไปในวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศในการจัดการปัญหาสุขภาพของพระสงฆ์อย่างเป็นระบบและยั่งยืน ดังองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ต่อไปนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

สรุป/ข้อเสนอแนะ

สรุปผลวิจัย ผลวิจัยได้พัฒนารูปแบบการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ “เชิงรุกแบบองค์รวม” ในหนองคาย โดยมีเครือข่ายจิตอาสา พระคิลานุปัฏฐาก เป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อน ซึ่งสามารถสรุปผลตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้ การวิเคราะห์ความต้องการด้านสุขภาพ พบว่า ความต้องการสุขภาพมีความซับซ้อน ครอบคลุม 3 มิติ สุขภาพกาย ปัญหาหลักคือกลุ่ม NCDs ซึ่งสัมพันธ์กับพฤติกรรมการฉันภัตตาหารที่ไม่ถูกสุขลักษณะ สุขภาพจิต มีความเครียดจาก

ภาระหน้าที่และภาวะโดดเดี่ยว สิ่งแวดล้อม ต้องการการปรับปรุงสุขาภิบาลและการจัดการขยะภายในวัด การพัฒนาองค์ความรู้และเทคนิค พบว่า ได้พัฒนา “ศาสตร์แห่งความสมดุล” ที่บูรณาการหลักพุทธธรรม (เช่น โภชเนมัตตัญญุตา/การเจริญสติ) เข้ากับวิทยาการแพทย์สมัยใหม่ (การปฐมพยาบาล/เทคโนโลยีสุขภาพ) และภูมิปัญญาท้องถิ่น องค์ความรู้ถูกถ่ายทอดสู่พระคิลานุปัฏฐากผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการ รูปแบบการยกระดับการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ พบว่า ได้มีการพัฒนาเป็น รูปแบบเชิงรุกเน้นการป้องกันและส่งเสริมสุขภาพขับเคลื่อนผ่านความร่วมมือ 3 ระดับ ระดับวัด (ดูแลรายบุคคล/ “เพื่อนดูแลเพื่อน”), ระดับตำบล (แลกเปลี่ยนเรียนรู้/ปรับพฤติกรรมการถวายภัตตาหาร), และ ระดับจังหวัด (ผลักดันนโยบาย/จัดสรรงบประมาณ/จัดทำฐานข้อมูลสุขภาพพระสงฆ์) **ข้อเสนอแนะ 1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย** สร้างศูนย์กลางสุขาภิบาลวัด ควรผลักดันให้เกิด “ธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อม” ภายในวัดอย่างเป็นรูปธรรม โดยการสร้างต้นแบบการจัดการขยะ, ระบบบำบัดน้ำเสีย, และน้ำดื่มสะอาด เพื่อแก้ไขปัญหาที่มาของโรคจากมิติสิ่งแวดล้อม **2. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้** การจัดทำฐานข้อมูลสุขภาพต่อเนื่อง (MOU Implementation) คณะสงฆ์และสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด (สสจ.) ควรเร่งรัดการลงนาม MOU และจัดตั้งฐานข้อมูลสุขภาพพระสงฆ์ (Monks' Health Data System) เพื่อให้เกิดการติดตาม เฝ้าระวัง และประเมินผลสุขภาพพระสงฆ์รายรูปอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ **3. ข้อเสนอแนะแนวทางในการวิจัยครั้งต่อไป** ควรทำการวิจัยเชิงเปรียบเทียบรูปแบบการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ในพื้นที่ที่มีบริบทต่างกัน (เช่น พื้นที่เมืองกับพื้นที่ชนบท, ภาคเหนือกับภาคใต้) เพื่อค้นหาปัจจัยความสำเร็จ ที่แตกต่างกันและสร้างรูปแบบที่สามารถปรับใช้ได้ทั่วถึง

เอกสารอ้างอิง

พระอธิการณัฐพล ปญญาวุฑโฒ. (2564). จิตอาสาและรปูแบบการพฒันาของพระคิลานุปัฏฐากพระสงฆ์ อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง. *วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง,* 10 (1), 33.

สำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ. (2560). *ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขานุการสำนักนายกรัฐมนตรี.

ปัทมกร ปุริโส. (2561). แนวทางการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 สำหรับวิชาชีพพยาบาล. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,

พระสุกสะหวัน บุดขะหมวน. (2559). การดูแลสุขภาพตนเองของพระสงฆ์ในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร. ใน *วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต. (2557). การพัฒนารูปแบบการดูแลสุขภาพองค์รวมของพระสงฆ์ในจังหวัดขอนแก่นโดยเน้นการมีส่วนร่วมของเครือข่าย. ใน *รายงานการวิจัย*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูสังฆรักษ์วรท อภิวโร. (2565). ศึกษาวิเคราะห์บทบาทของพระคิลานุปัฏฐากในการดูแลสุขภาวะพระสงฆ์. *วารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์,* 8(2), 64.

ศศิธร เขมาภิรัตน์. (2548). การศึกษาเปรียบเทียบพุทธวิธีในการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมกับการแพทย์แผนไทย. ใน *ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

THE EFFECT OF BRAND ATTACHMENT AND ELECTRONIC WORD-OF-MOUTH ON THE REPURCHASE INTENTION FOR COSMETICS VIA THE SHOPEE APPLICATION AMONG GENERATION Z CONSUMERS IN CHIANG MAI PROVINCE*

Pongsiri Kamkankaew[1], Jatupron Wongmahatlek[2], Siriphan Chureemas[3] and Sugris Limphothong[4]

[1-4]North-Chiang Mai University, Thailand, Thailand

Corresponding Author's Email: Kpongsiri85@gmail.com

Received 3 October 2025; Revised 14 October 2025; Accepted 16 October 2025

Abstract

This study investigates the effect of brand attachment and electronic word-of-mouth on the repurchase intention for cosmetics via the Shopee application among Generation Z consumers in Chiang Mai Province. In the digital era, e-commerce has become a central platform for shopping, and the cosmetics industry is one of the fastest growing sectors. Shopee, as the leading e-commerce platform in Thailand, plays an important role in shaping consumer behavior through its features such as personalized recommendations, promotions, and user reviews. The research focuses on two key factors: brand attachment, which reflects the emotional and psychological connection between consumers and cosmetic brands, and electronic word-of-mouth,

Citation:

* Pongsiri Kamkankaew, Jatupron Wongmahatlek, Siriphan Chureemas and Sugris Limphothong. (2025). THE Effect Of Brand Attachment And Electronic Word-Of-Mouth On The Repurchase Intention For Cosmetics Via The Shopee Application Among Generation Z Consumers In Chiang Mai Province. Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(6), 762-783.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

which represents online reviews, ratings, and recommendations that strongly influence purchase decisions. A survey of 400 Generation Z consumers was conducted using a structured questionnaire, and data were analyzed through multiple regression.

The results show that both brand attachment (β = 0.185, $p < 0.05$) and electronic word-of-mouth (β = 0.286, $p < 0.05$) have significant positive effects on repurchase intention, with eWOM showing a stronger impact. The model explained 63.2% of the variance in repurchase intention, confirming the importance of these two factors. The findings suggest that businesses should strengthen brand attachment by creating positive consumer experiences and trust, while also managing eWOM effectively through online engagement, reviews, and influencer strategies. This study provides valuable insights for online cosmetic retailers and marketers in designing strategies that encourage repeat purchases and build sustainable consumer loyalty in the competitive e-commerce environment

Keywords: Brand Attachment, Electronic Word-of-Mouth, Repurchase Intention, Shopee Application, Generation Z Consumers

Introduction

In the digital age, consumer behavior is changing quickly (Kamkankaew et.al, 2022). Buying things on e-commerce platforms is now a main way to shop. This is very true for the cosmetics industry, which is growing all the time. E-commerce platforms make it easy for people to buy products (Donthu et.al., 2021). They can see many different products in a short time. Also, consumers can compare prices, read reviews, and learn about products easily. Shopee is a leading platform that is very important for the cosmetics market in Thailand (Inchai, Kamkankaew & Thanitbenjasith, 2025). It has a good business system that helps make buying and selling smooth. For example, it uses smart features

like personalized recommendations based on what users look at. It also has good promotions and real user reviews. This helps Shopee build trust and makes consumers want to buy things.

The Shopee application is the most popular e-commerce app in Thailand. It is easy for anyone to download and use on their mobile phone (Angkananon & Ploadaksorn, 2025). Inside the app, there are many kinds of stores. There are shops for cosmetics, men's and women's clothes, accessories, and products for mothers and children. These are all things people need in their daily lives. Shopee wants its brand to be a part of users' everyday lives. It builds a close relationship with users by advertising online and offline. The app has a bright design and is easy to use. The features are clear and easy to find, which makes using Shopee a unique experience for customers.

Theerachoksawat, Thanawatparinya & Silpcharu (2025) noted that the cosmetics market in Thailand is getting bigger every year. One big reason is that e-commerce makes it easier for people to buy cosmetics. In 2024, the market value is expected to be 281 billion baht, which is a 10.4% increase from 2023. Skincare products are the biggest part of the market, at 46.8%. Haircare and hygiene products are next. The market is expected to keep growing. However, there is a lot of competition because it is easy for new businesses to start. Also, beauty trends change very fast, which is a challenge for companies. Social media is very important for cosmetics marketing now. Many people buy products through social media like Line, Facebook, and Instagram, or through e-marketplaces like Shopee and Lazada.

Brand attachment is an important idea in this research. It is the emotional connection a consumer has with a brand (Shimul, 2022). This feeling is not just about the quality of the product. It also comes from good experiences with the brand and communication from the company. Studies show that when consumers feel a strong connection to a brand, they are more likely to buy it again. They trust the brand and become loyal. Another

important idea is electronic word-of-mouth (eWOM) (Kusawat & Teerakapibal, 2024). This means online reviews, comments, and ratings. Today, consumers trust eWOM a lot, sometimes more than advertising from the brand itself. Positive reviews from other users can make people trust a brand and decide to buy its products, and also to buy them again in the future.

Although many studies have looked at why people buy cosmetics online again, there is a gap in the research in Thailand (Inchai, Kamkankaew & Thanitbenjasith, 2025). Specifically, not much is known about this topic in local areas like Chiang Mai, where e-commerce is growing. It is important to study this because consumers in different places might have different habits and attitudes. Understanding these factors can help cosmetics companies create better marketing plans for local customers. Therefore, this research is interested in studying the influence of brand attachment and electronic word-of-mouth. It will focus on the repurchase intention for cosmetics on the Shopee application among Generation Z consumers in Chiang Mai Province. The results will help online businesses understand how to build trust and use eWOM to create better marketing strategies.

Objectives

This study aims to test the effect of brand attachment and electronic word-of-mouth on the repurchase intention for cosmetics via the Shopee application among Generation Z consumers in Chiang Mai Province.

Literature Review

Repurchase Intention

Wen, Prybutok & Xu (2011) noted that repurchase intention refers to the willingness of consumers to buy the same product or service again after their first experience. It shows the consumer’s satisfaction and positive attitude

toward the product or brand, which leads them to repeat their purchase. Studies suggest that when consumers recognize the value of a product and feel satisfied, they tend to choose the same brand or service provider as their first option in the future. This decision is not only based on product quality but also on emotional connection, trust, and convenience in the buying process. Factors such as age, occupation, income, brand loyalty, service quality, marketing mix, and trust in the seller all play a role in shaping repurchase intention (Lin & Lekhawipat, 2014). Ease of use of online platforms and the recognition of benefits also support this process, making consumers more likely to repeat their purchases. Therefore, repurchase intention is a psychological and behavioral outcome that shows both satisfaction and loyalty.

Theories of consumer behavior explain repurchase decisions in different ways. One explanation is repeated problem solving, which occurs when consumers feel dissatisfied with their past choices and seek better alternatives (Nguyen, Nguyen& Tan, 2021). Another explanation is habitual decision making, where consumers repurchase due to convenience, routine, or brand loyalty. These behaviors show that repurchase can happen either because of dissatisfaction that pushes consumers to search for better options or because of habit that simplifies decision-making (Safari et.al., 2024). To encourage repurchase, businesses need to understand consumer preferences, improve products and services, and provide memorable experiences. Techniques such as studying customer behavior, upgrading products, creating positive experiences, and responding to customer feedback are essential to build long-term relationships. When applied effectively, these strategies increase consumer trust and satisfaction, which strengthen their intention to repurchase (Simanjuntak, et.al, 2020). In the cosmetics market on Shopee, these insights are important because competition is strong and consumer expectations change quickly.

Brand Attachment

Brand attachment is understood as the emotional and psychological connection that consumers develop toward a specific brand. It goes beyond product quality or functional benefits and involves trust, satisfaction, and positive experiences. Park et.al. (2010) described a brand as a complex symbol that combines feelings about appearance, name, packaging, reputation, and advertising. Dennis et.al. (2003) defined a brand as a name, word, or symbol that identifies and differentiates products from competitors. Brand attachment, therefore, reflects the loyalty and confidence that consumers feel when they repeatedly choose the same brand over alternatives. This emotional connection makes it difficult for consumers to switch, which results in continuous purchases and strong customer loyalty. Shimul (2022) suggest that strong brand attachment reduces marketing costs, increases customer retention, and builds a stable customer base. For businesses in the cosmetics industry, this means creating meaningful experiences that lead consumers to trust and remain committed to a brand.

Several factors influence the development of brand attachment. Ugalde, Vila-Lopez & Kuster-Boluda (2023) noted that customer liking, benefits, and motivation all play important roles. When customers have positive feelings toward a brand, they are more likely to recommend it to others without expecting rewards. At the same time, incentives such as discounts, loyalty points, or special privileges can strengthen attachment by making customers feel recognized and valued. Brand attachment can also be classified into emotional and rational types. Emotional attachment arises from feelings, attitudes, and satisfaction with past experiences, while rational attachment is based on product quality, service performance, and the brand's ability to meet consumer needs (Banerjee & Shaikh, A. (2022). Amaral & Redden (2025) further identify four groups of customers: non-loyal, price-sensitive, switchers between

brands, and highly attached loyal customers. Among these, the highly attached group is most valuable because they generate repeated purchases and long-term brand loyalty. In competitive markets like cosmetics on Shopee, understanding and developing brand attachment is critical to ensure sustainable consumer loyalty and repurchase intention.

Based on the evidence of Kaufmann et.al. (2016) Ahmad & Akbar (2023) Asif et.al. (2024) Inchai, Kamkankaew & Thanitbenjasith (2025) Zhang (2025) found that brand attachment has a significant impact on repurchase intention. Thus, this study can state the hypothesis that

H1: Brand attachment has a significant effect on repurchase intention for cosmetics via the Shopee application among Generation Z consumers in Chiang Mai Province.

Electronic Word-of-Mouth

Electronic word-of-mouth (eWOM) is an important form of communication that influences consumer decision-making in the digital era. Traditional word-of-mouth occurs when satisfied consumers share their positive or negative experiences with others (Huete-Alcocer, 2017). This process spreads product and service information quickly and creates trust because it comes from real users. Yoo, Kim & Sanders (2015) explained that word-of-mouth is a normal conversation in which consumers express their opinions about a brand and pass the information to others. Later, with the growth of the internet, Chu & Kim (2020) extended this concept to electronic word-of-mouth, which refers to consumer messages shared online in both positive and negative forms. eWOM can be expressed through reviews, ratings, comments, or social media posts. It allows consumers to search for information from both known and unknown people, making it a powerful tool for shaping perceptions of products and brands (Donthu et.al., 2021). This type of communication has a strong influence because it conveys real experiences, emotions, and satisfaction that traditional advertising cannot always deliver.

The effectiveness of eWOM depends on several conditions. Consumers who share experiences may want to pass on valuable information, prevent others from using unsatisfying products, or introduce new trends (Abdullah et.al., 2023). Opinion leaders, who are seen as neutral and trustworthy, often play a key role in spreading this type of communication. Businesses also encourage eWOM by building strong relationships with communities and using strategies such as member-get-member programs or influencer marketing (Kusawat & Teerakapibal, 2024). With the internet, eWOM has become more powerful through viral marketing, where messages spread rapidly like a chain reaction across platforms. The speed, accessibility, and global reach of the internet make eWOM a central force in marketing, especially in highly competitive industries such as cosmetics. On platforms like Shopee, eWOM can shape Generation Z consumers' trust, influence their evaluation of product quality, and increase their repurchase intention. Therefore, managing eWOM effectively is essential for building brand credibility, sustaining consumer loyalty, and improving long-term business performance.

Based on the evidence of Abdullah et.al. (2023) Ngo et.al (2024) Inchai, Kamkankaew & Thanitbenjasith (2025) Tafolli, Qema & Hameli (2025) found that electronic word-of-mouth has a significant impact on repurchase intention. Thus, this study can state the hypothesis that

H2: Electronic Word-of-Mouth has a significant effect on repurchase intention for cosmetics via the Shopee application among Generation Z consumers in Chiang Mai Province.

Methodology

Population and sample size

The population in this study is Generation Z consumers in Chiang Mai Province who purchase cosmetics through the Shopee application. Since the

exact number of these consumers is unknown, the sample size was calculated using Cochran's formula (1977 cited in Kotrlik & Higgins, 2001) for an unknown population. The calculation was based on a 95% confidence level with a Z-score of 1.96, a margin of error of 5% (0.05), and a proportion (p) of 0.5 to ensure the largest and most reliable sample size. From this calculation, the minimum sample size required was 384 respondents. To increase reliability and to prevent incomplete or unusable responses, the researcher added 16 more cases, making the final sample size 400 respondents. The sampling method used was convenience sampling, focusing on Generation Z consumers in Chiang Mai Province who had experience purchasing cosmetics through the Shopee application.

Research instrument

The research instrument used in this study was an online questionnaire created by the researcher to match the research objectives. The questionnaire was divided into four main parts. Part one collected personal information of the respondents using a check-list format. Part two measured brand attachment with cosmetics brands, using a six-point rating scale. Part three focused on electronic word-of-mouth, also using a six-point rating scale. Part four measured repurchase intention through a six-point rating scale as well. The rating scale ranged from 1 (least) to 6 (most), which allowed respondents to show different levels of agreement or perception. This structure helped to ensure that the data collected was clear, reliable, and suitable for analyzing the influence of brand attachment and electronic word-of-mouth on repurchase intention among Generation Z consumers in Chiang Mai Province.

The quality of the research instrument was checked through content validity and reliability testing. For content validity, the questionnaire was reviewed by three experts, and the Item-Objective Congruence (IOC) values for all items were higher than 0.70, which showed that the questions were suitable and relevant (Turner & Carlson, 2003). A pre-test was then conducted with 30

respondents who had similar characteristics to the target sample in order to check clarity and accuracy. The reliability of the questionnaire was tested using Cronbach's alpha coefficient. The results showed alpha values between 0.709 and 0.781 across the main variables, with brand attachment at 0.781, electronic word-of-mouth at 0.751, and repurchase intention at 0.709. These results confirmed that the questionnaire had good reliability and could be trusted as an effective tool for collecting data in this study (Agbo, 2010).

Data Collection

The data collection in this study used a survey method together with the study of related concepts, theories, and research. The data were divided into two types. Primary data were collected through an online questionnaire created by the researcher and distributed via Google Form to 400 Generation Z consumers in Chiang Mai Province who purchased cosmetics through the Shopee application. The data were collected between August and September 2025 using convenience sampling. All responses were analyzed with statistical methods to answer the research objectives. Secondary data were obtained from related research to support the analysis and provide a strong theoretical background for the study.

Data analysis

The data analysis in this study was conducted using multiple regression analysis with the enter method. This technique was applied to examine the influence of brand attachment and electronic word-of-mouth on the repurchase intention of cosmetics through the Shopee application among Generation Z consumers in Chiang Mai Province.

Results

Based on the research objectives, this study aims to examine the influence of brand attachment and electronic word-of-mouth on the repurchase intention of

cosmetics through the Shopee application among Generation Z consumers in Chiang Mai Province. The results of this research are presented below.

Results of the normality test of the data.

The results of the normality test in table 1 show that all variables are normally distributed and suitable for further analysis. The mean scores indicate that brand attachment (M = 5.652, S.D. = 0.364) is at a high level, suggesting that Generation Z consumers in Chiang Mai have strong emotional connections with cosmetic brands on Shopee. Electronic word-of-mouth (M = 5.235, S.D. = 0.348) is also high, reflecting the importance of online reviews and recommendations in shaping consumer decisions. Repurchase intention (M = 5.362, S.D. = 0.308) is similarly high, showing that consumers are likely to continue buying cosmetics through Shopee. The skewness and kurtosis values for all variables fall within acceptable ranges, supporting the assumption of normality (Kwak & Park, 2019). These results suggest that brand attachment and electronic word-of-mouth play important roles in influencing repurchase intention among Generation Z consumers.

Table 1 Results of the normality test of the data

Variable	Mean	S.D.	SK	KU
Brand attachment (BRA)	5.652	0.364	0.067	0.875
Electronic word-of-mouth (EWM)	5.235	0.348	0.070	0.485
Repurchase intention (RPI)	5.362	0.308	0.405	0.535

Results of the linear relationship test among variables

The results of the linear relationship test in table 2 show that all variables are significantly related at the 0.01 level. Repurchase intention (PRI) has a strong positive relationship with brand attachment (BRA) (r = 0.752) and

electronic word-of-mouth (EWM) (r = 0.762), suggesting that both factors strongly influence consumers' intention to buy cosmetics again through Shopee. In addition, brand attachment and electronic word-of-mouth are also highly correlated with each other (r = 0.764), indicating that consumers who are emotionally attached to a brand are also more likely to engage in online sharing and reviews. The tolerance values (0.702 and 0.715) and VIF values (1.652 and 1.643) are within acceptable ranges, which means there is no multicollinearity problem in the data (Daoud, 2017). These findings confirm that brand attachment and electronic word-of-mouth are important predictors of repurchase intention among Generation Z consumers in Chiang Mai.

Table 2 Results of the linear relationship test among variables

	PRI	BRA	EWM	Tolerance	VFI
PRI	1.000				
BRA	0.752**	1.000		0.702	1.652
EWM	0.762**	0.764**	1.000	0.715	1.643

Note: ** indicates statistical significance at the 0.01 level.

Multiple regression results

The results of the multiple regression analysis show that both brand attachment (BRA) and electronic word-of-mouth (EWM) have a significant impact on repurchase intention (PRI) for cosmetics via the Shopee application among Generation Z consumers in Chiang Mai Province. The findings indicate that brand attachment has a positive effect (b = 0.172, β = 0.185, t = 3.452, $p < 0.05$), supporting H1. This means that when consumers feel emotionally connected to a cosmetic brand, they are more likely to purchase the product

again through Shopee. The results confirm that brand attachment plays an important role in strengthening consumer trust and loyalty, which then increases the likelihood of repeat purchases.

Electronic word-of-mouth also shows a stronger positive effect on repurchase intention (b = 0.246, **β** = 0.286, t = 5.239, p < 0.05), supporting H2. This result highlights that online reviews, recommendations, and shared experiences have a powerful influence on Generation Z consumers when deciding to buy cosmetics again. The overall model fit is strong, with R^2 = 0.632, showing that brand attachment and electronic word-of-mouth together explain 63.2% of the variance in repurchase intention. The F-test result (F = 56.233, p < 0.05) confirms that the regression model is statistically significant. These findings suggest that businesses in the cosmetics sector should focus on strategies that build emotional brand attachment and encourage positive online communication to sustain customer loyalty and drive repeat purchases on Shopee.

Table 3 Results of Multiple regression

	Dependent variable: PRI				
Independent variable	**b**	**SE**	β	**t**	**p-value**
a(constant)	1.654	0.225		6.652	0.000*
BRA	0.172	0.046	0.185	3.452	0.000*
EWM	0.246	0.052	0.286	5.239	0.000*
R = 0.652, R^2 = 0.632, R^2_{change} = 0.569, F = 56.233, Sig. F = 0.000, Durbin–Watson = 1.752					

*Note: * indicates statistical significance at the 0.05 level*

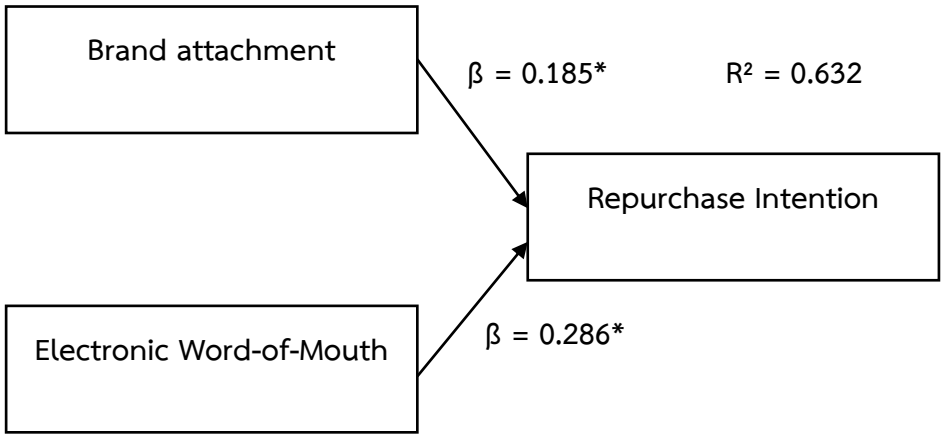
The results of the hypothesis testing show that both brand attachment and electronic word-of-mouth have significant impacts on repurchase intention

for cosmetics via the Shopee application among Generation Z consumers in Chiang Mai Province. Hypothesis 1 (H1) is accepted with a standardized coefficient (β) of 0.185, indicating that emotional connection and trust in a brand positively influence the decision to buy again. Hypothesis 2 (H2) is also accepted with a higher standardized coefficient (β) of 0.286, showing that online reviews and recommendations have an even stronger influence on repeat purchase behavior. These findings confirm that while brand attachment is important in building loyalty, electronic word-of-mouth plays a more powerful role in encouraging Generation Z consumers to repurchase cosmetics on Shopee.

Table 4 Results of Hypothesis Testing

Hypothesis	β	Hypothesis Testing
H1: Brand attachment has a significant effect on repurchase intention for cosmetics via the Shopee application among Generation Z consumers in Chiang Mai Province.	0.185*	Accepted
H2: Electronic Word-of-Mouth has a significant effect on repurchase intention for cosmetics via the Shopee application among Generation Z consumers in Chiang Mai Province.	0.286*	Accepted

*Note: * indicates statistical significance at the 0.05 level*

Note: * indicates statistical significance at the 0.05 level

Figure 1 Results of Hypothesis Testing

Discussion

The findings of this study confirm that brand attachment has a significant and positive effect on repurchase intention for cosmetics via the Shopee application among Generation Z consumers in Chiang Mai Province, supporting H1. This result is consistent with earlier studies that highlight the role of brand attachment in consumer decision-making. Park et al. (2010) explained that brand attachment reflects emotional and psychological connections that go beyond product quality and include trust, satisfaction, and personal experiences. When consumers develop such connections, they are more likely to remain loyal and repurchase the same brand. Similarly, Shimul (2022) noted that strong brand attachment reduces marketing costs, improves customer retention, and builds a stable customer base. Ugalde, Vila-Lopez, and Kuster-Boluda (2023) also found that positive feelings, benefits, and motivations strengthen attachment and encourage repeat buying behavior. The results of this study align with Kaufmann et al. (2016), Ahmad and Akbar (2023), Asif et al. (2024), Inchai, Kamkankaew, and Thanitbenjasith (2025), and Zhang (2025), who

reported that brand attachment has a direct impact on repurchase intention in different contexts. Therefore, this research supports the idea that cosmetics brands on Shopee should focus on strategies that build emotional bonds with Generation Z consumers, since this attachment plays an important role in creating trust, loyalty, and repeat purchases.

The findings of this study show that electronic word-of-mouth has a stronger positive effect on repurchase intention for cosmetics via the Shopee application among Generation Z consumers in Chiang Mai Province, supporting H2. This result is in line with the work of Huete-Alcocer (2017), who explained that word-of-mouth spreads information quickly and builds trust because it comes from real users. Chu and Kim (2020) also noted that electronic word-of-mouth, expressed through online reviews, ratings, and comments, strongly shapes consumer perceptions and purchase behavior. Donthu et al. (2021) confirmed that eWOM is more powerful than traditional advertising because it communicates real experiences and emotions. The results of this study also support Abdullah et al. (2023), Ngo et al. (2024), Inchai, Kamkankaew, and Thanitbenjasith (2025), and Tafolli, Qema, and Hameli (2025), who all found that eWOM significantly impacts repurchase intention. The stronger effect of eWOM compared to brand attachment shows that Generation Z consumers rely heavily on online information when deciding to buy again. On Shopee, positive eWOM helps create credibility, encourages repeat buying, and strengthens long-term consumer loyalty. Therefore, businesses should actively manage eWOM by encouraging reviews, engaging with consumers online, and using influencers to expand reach and build sustainable trust.

Recommendation

Recommendation for Shopee application

The results of this study suggest that Shopee should focus on strategies that strengthen both brand attachment and electronic word-of-mouth to increase repurchase intention for cosmetics among Generation Z consumers in Chiang Mai Province. Building brand attachment can be achieved through personalized experiences, loyalty programs, and consistent quality that create emotional bonds and long-term trust. At the same time, electronic word-of-mouth should be managed by encouraging customers to leave reviews, share their experiences, and engage with the platform through interactive features. Using digital campaigns, promotions, and influencer collaborations can further expand positive messages and improve credibility. By combining these approaches, Shopee can enhance consumer satisfaction, build stronger loyalty, and increase repeat purchases in the highly competitive cosmetics market.

Recommendation for shops on Shopee application

The results of this study suggest that shops on Shopee should focus on creating strategies that build strong brand attachment and support electronic word-of-mouth to increase repeat purchases among Generation Z consumers in Chiang Mai Province. Shops can strengthen brand attachment by offering consistent product quality, attractive packaging, and personalized services that make customers feel valued and connected. Emotional bonds can also be supported through loyalty programs, discounts for repeat buyers, and memorable shopping experiences. At the same time, shops should actively encourage electronic word-of-mouth by asking satisfied customers to share reviews, ratings, and recommendations. Providing small rewards or recognition for reviews can help motivate customers to engage more. Shops can also collaborate with online influencers and create campaigns that highlight real user experiences, which can spread quickly across digital platforms. By

combining these strategies, shops can increase trust, improve satisfaction, and ensure higher levels of repurchase intention in the competitive cosmetics market.

Recommendation for academia and future research

The results of this study provide important implications for academia in the field of consumer behavior and digital marketing. The evidence shows that both brand attachment and electronic word-of-mouth significantly influence repurchase intention, with electronic word-of-mouth having a stronger effect. This highlights the need for academic research to further explore how emotional connections and digital interactions shape purchasing behavior in online platforms. Future studies can expand on this work by examining other consumer groups, product categories, or cultural contexts to better understand how these factors operate across different markets. There is also value in exploring how digital technologies, such as social media and influencer marketing, interact with psychological factors like trust and satisfaction to build long-term loyalty. By addressing these areas, academic research can contribute to both theory and practice by offering insights into how businesses can adapt strategies to meet the expectations of Generation Z consumers in a fast-changing digital environment.

References

Abdullah, M. A. F., Febrian, W. D., Perkasa, D. H., Wuryandari, N. E. R., & Pangaribuan, Y. H. (2023). The Effect of Brand Awareness, Price Perception and Electronic Word of Mouth (E-WOM) Toward Purchase Intention on Instagram. *KnE Social Sciences*, 689-698.

Agbo, A. A. (2010). Cronbach's alpha: Review of limitations and associated recommendations. *Journal of Psychology in Africa*, 20(2), 233-239.

Ahmad, B., & Akbar, M. I. U. D. (2023). Validating a multidimensional perspective of relationship marketing on brand attachment, customer loyalty and purchase intentions: a serial mediation model. *Journal of Strategic Marketing*, 31(3), 669-692.

Amaral, N. B., & Redden, J. P. (2025). Battle of the brand: Brand attachment inoculates against the negative effects of ad repetition. *Journal of Advertising*, 54(2), 266-281.

Angkananon, K., & Ploadaksorn, P. (2025). Development and Evaluation of Accounting Information System and Shopee Open Application Programming Interface for a Small Business, Thailand. *International Journal of Advanced Computer Science & Applications*, 16(3).

Asif, R., Asghar, A., Akhtar, N., Sharma, A., & Islam, T. (2024). Extending factors of brand attachment in developing consumers' purchase intentions: a multi-wave consumer perspective. *Current Psychology*, 43(30), 24941-24959.

Banerjee, S., & Shaikh, A. (2022). Impact of brand nostalgia on intention to purchase brand extensions: moderating role of brand attachment. *Journal of Product & Brand Management*, 31(7), 1005-1017.

Chu, S. C., & Kim, J. (2020). The current state of knowledge on electronic word-of-mouth in advertising research. *Electronic Word of Mouth as a Promotional Technique*, 1-13.

Daoud, J. I. (2017, December). Multicollinearity and regression analysis. *In journal of physics: Conference series* (Vol. 949, No. 1, p. 012009). IOP Publishing.

Dennis, C., Papagiannidis, S., Alamanos, E., & Bourlakis, M. (2016). The role of brand attachment strength in higher education. *Journal of Business research*, 69(8), 3049-3057.

Donthu, N., Kumar, S., Pandey, N., Pandey, N., & Mishra, A. (2021). Mapping the electronic word-of-mouth (eWOM) research: A systematic review and bibliometric analysis. *Journal of Business Research*, 135, 758-773.

Huete-Alcocer, N. (2017). A literature review of word of mouth and electronic word of mouth: Implications for consumer behavior. *Frontiers in psychology*, 8, 1256.

Inchai, W., Kamkankaew, P. & Thanitbenjasith., P. (2025). The Influence Of Brand Attachment, Consumer Satisfaction, And Electronic Word-Of-Mouth Communication On Repurchase Intention Of Cosmetic Products Via The Shopee Application Among Consumers In Chiang Dao District, Chiang Mai Province. *Modern Academic Development and Promotion Journal*, 3(2), 1170-1192

Kamkankaew, P., Sribenjachot, S., Wongmahatlek, J., Phattarowas, V., & Khumwongpin, S. (2022). Reconsidering the mystery of digital marketing strategy in the technological environment: Opportunities and challenges in digital consumer behavior. *International Journal of Sociologies and Anthropologies Science Reviews*, 2(4), 43-60.

Kaufmann, H. R., Petrovici, D. A., Gonçalves Filho, C., & Ayres, A. (2016). Identifying moderators of brand attachment for driving customer purchase intention of original vs counterfeits of luxury brands. *Journal of Business Research*, 69(12), 5735-5747.

Kotrlik, J. W. K. J. W., & Higgins, C. C. H. C. C. (2001). Organizational research: Determining appropriate sample size in survey research appropriate sample size in survey research. *Information technology, learning, and performance journal*, 19(1), 43.

Kusawat, P., & Teerakapibal, S. (2024). Cross-cultural electronic word-of-mouth: a systematic literature review. *Spanish journal of marketing-ESIC*, 28(2), 126-143.

Kwak, S. G., & Park, S. H. (2019). Normality test in clinical research. *Journal of Rheumatic Diseases*, 26(1), 5-11.

Lim, X. J., Cheah, J. H., Waller, D. S., Ting, H., & Ng, S. I. (2020). What s-commerce implies? Repurchase intention and its antecedents. *Marketing Intelligence & Planning*, 38(6), 760-776.

Lin, C., & Lekhawipat, W. (2014). Factors affecting online repurchase intention. *Industrial Management & Data Systems*, 114(4), 597-611.

Ngo, T. T. A., Bui, C. T., Chau, H. K. L., & Tran, N. P. N. (2024). Electronic word-of-mouth (eWOM) on social networking sites (SNS): Roles of information credibility in shaping online purchase intention. *Heliyon*, 10(11).

Nguyen, L., Nguyen, T. H., & Tan, T. K. P. (2021). An empirical study of Customers' satisfaction and repurchase intention on online shopping in Vietnam. *The Journal of Asian Finance, Economics and Business*, 8(1), 971-983.

Park, C. W., MacInnis, D. J., Priester, J., Eisingerich, A. B., & Iacobucci, D. (2010). Brand attachment and brand attitude strength: Conceptual and empirical differentiation of two critical brand equity drivers. *Journal of marketing*, 74(6), 1-17.

Safari, A., Purwoko, P., Setiawan, Z., Noor, L. S., & Nurdiani, T. W. (2024). The Influence of Brand Image and Customer Experience on Customer Repurchase Intention with Product Qualitiy as a Moderating Variable. *Jurnal Ilmiah Edunomika*, 8(1).

Shimul, A. S. (2022). *Brand attachment: a review and future research. Shimul, AS Brand attachment: a review and future research.* J Brand Manag (2022).

Simanjuntak, M., Nur, H. R., Sartono, B., & Sabri, M. F. (2020). A general structural equation model of the emotions and repurchase intention in modern retail. *Management Science Letters*, 10(4), 801-814.

Tafolli, F., Qema, E., & Hameli, K. (2025). The impact of electronic word-of-mouth on purchase intention through brand image and brand trust in the fashion industry: evidence from a developing country. *Research Journal of Textile and Apparel*, (ahead-of-print).

Theerachoksawat, K., Thanawatparinya, K., & Silpcharu, T. (2025). Guidelines for Utilizing Marketing Innovations to Create Sustainable Competitive Advantages for the Thai Cosmetic Industry. *Journal of Posthumanism*, 5(3), 638-654.

Turner, R. C., & Carlson, L. (2003). Indexes of item-objective congruence for multidimensional items. *International journal of testing*, 3(2), 163-171.

Ugalde, C., Vila-Lopez, N., & Kuster-Boluda, I. (2023). Brand attachment toward functional, symbolic and hedonic brands. *Journal of Fashion Marketing and Management: An International Journal*, 27(3), 470-488.

Wen, C., Prybutok, V. R., & Xu, C. (2011). An integrated model for customer online repurchase intention. *Journal of Computer information systems*, 52(1), 14-23.

Yoo, C. W., Kim, Y. J., & Sanders, G. L. (2015). The impact of interactivity of electronic word of mouth systems and E-Quality on decision support in the context of the e-marketplace. *Information & Management*, 52(4), 496-505.

Zhang, Y. (2025). The influence of perceived brand social responsibility on consumers' green purchasing behaviour: the mediating role of brand attachment. *International Journal of Sustainable Development*, 28(1), 58-72.

ผลของโปรแกรมการออกกำลังกายแบบคาร์ดิโอที่มีต่อค่าเปอร์เซ็นต์ไขมัน และมวลกล้ามเนื้อของนักศึกษาพยาบาล*

EFFECT OF CARDIO EXERCISE PROGRAM ON PERCENTAGE OF FAT AND MUSCLE MASS OF NURSING STUDENTS

นิตินัย สงวนศรี[1], ปิยธิดา แหลมสั้น[2], โชคอนันต์ นาคใหม่[3] และ ชวพัส โตเจริญบดี[4]

Nitinai Sanguansri[1], Piyathida Laemsan[2], Chokonan Nagamai[3] and Chavapat Tocharoenbodee[4]

[1-4]คณะคุรุศาสตร์ สาขาพลศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

[1-4]Faculty of Education, Physical Education Department, Nakhon Pathom Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author's Email: puyinum@gmail.com

วันที่รับบทความ : 22 ตุลาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 4 พฤศจิกายน 2568; วันตอบรับบทความ : 6 พฤศจิกายน 2568

Received 22 October 2025; Revised 4 November 2025; Accepted 6 November 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาผลของโปรแกรมการออกกำลังกายแบบคาร์ดิโอ 12 สัปดาห์ที่มีต่อเปอร์เซ็นต์ไขมันและมวลกล้ามเนื้อของนักศึกษาพยาบาลหญิง 2) เปรียบเทียบค่าเปอร์เซ็นต์ไขมันและมวลกล้ามเนื้อก่อนและหลังเข้าร่วมโปรแกรม และ 3) เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมหลังสิ้นสุดการทดลอง

การวิจัยเป็นแบบกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาพยาบาลหญิงวิทยาลัยนอร์ทเทิร์น จำนวน 40 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมกลุ่มละ 20 คน กลุ่มทดลองเข้าร่วมโปรแกรมคาร์ดิโอ 12 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 ครั้ง

Citation:

* นิตินัย สงวนศรี, ปิยธิดา แหลมสั้น, โชคอนันต์ นาคใหม่ และ ชวพัส โตเจริญบดี. (2568). ผลของโปรแกรมการออกกำลังกายแบบคาร์ดิโอที่มีต่อค่าเปอร์เซ็นต์ไขมัน และมวลกล้ามเนื้อของนักศึกษาพยาบาล. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(6), 784-799.

Nitinai Sanguansri, Piyathida Laemsan, Chokonan Nagamai and Chavapat Tocharoenbodee. (2025). Effect Of Cardio Exercise Program On Percentage Of Fat And Muscle Mass Of Nursing Students. Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(6), 784-799.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

ครั้งละ 60 นาที ส่วนกลุ่มควบคุมดำเนินชีวิตตามปกติ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนาและ t-test

ผลการวิจัยพบว่า

1) กลุ่มทดลองมีค่าเปอร์เซ็นต์ไขมันลดลงจาก 36.86% เป็น 34.71% อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในขณะที่กลุ่มควบคุมมีค่าเปอร์เซ็นต์ไขมันเพิ่มขึ้นจาก 34.68% เป็น 36.21%

2) กลุ่มทดลองมีมวลกล้ามเนื้อเพิ่มขึ้นจาก 22.68 กิโลกรัม เป็น 23.83 กิโลกรัม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนกลุ่มควบคุมไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และ

3) ผลการเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มพบว่าค่าเฉลี่ยเปอร์เซ็นต์ไขมันแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) แต่ไม่พบความแตกต่างในมวลกล้ามเนื้อ

สรุปได้ว่า โปรแกรมคาร์ดิโอมีประสิทธิภาพในการลดไขมันในร่างกายและช่วยคงมวลกล้ามเนื้อของนักศึกษาพยาบาลหญิง จึงสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพในกลุ่มเยาวชนและบุคลากรด้านสุขภาพได้อย่างเหมาะสม

คำสำคัญ: โปรแกรมการออกกำลังกาย, การออกกำลังกายแบบคาร์ดิโอ, มวลกล้ามเนื้อ

Abstract

This research article aims to: 1) study the effects of a 12-week cardio exercise program on body fat percentage and muscle mass in female nursing students; 2) compare body fat percentage and muscle mass values before and after participating in the program; and 3) compare the differences between the experimental and control groups after the end of the experiment.

The research was quasi-experimental. The sample consisted of 40 female nursing students from Northern College, divided into an experimental group and a control group, each with 20 participants. The experimental group participated in a 12-week cardio program, three times a week for 60 minutes each time. The control group lived their normal lives. Data were analyzed using descriptive statistics and t-tests.

The research findings show that

1) The experimental group's body fat percentage significantly decreased from 36.86% to 34.71% at a statistical significance level of .05, while the control group's body fat percentage increased from 34.68% to 36.21%.

2) The experimental group significantly increased muscle mass from 22.68 kilograms to 23.83 kilograms at a statistical significance level of .05, while the control group showed no statistically significant difference, and

3) Comparison results between groups showed that the average percentage of body fat differed significantly ($p < .05$), but no difference was found in muscle mass.

In conclusion, the cardio program is effective in reducing body fat and helping female nursing students maintain muscle mass, making it suitable for application in health promotion activities for youth and healthcare professionals.

Keywords: Exercise program , Cardio exercise , Muscle mass

บทนำ

ปัจจุบันการดำเนินชีวิตของคนในสังคมมีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเร่งรีบและขาดการมีกิจกรรมทางกาย (Physical Activity) ที่เพียงพอ โดยเฉพาะในกลุ่มวัยเรียนและวัยทำงาน ซึ่งส่งผลให้เกิดปัญหาสุขภาพตามมาอย่างต่อเนื่อง เช่น ภาวะน้ำหนักเกิน (Overweight) โรคอ้วน (Obesity) โรคหัวใจและหลอดเลือด รวมถึงโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (Non-Communicable Diseases: NCDs) ที่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นทั่วโลก (World Health Organization [WHO], 2022) ประเทศไทยเองพบว่า ประชากรวัยผู้ใหญ่และวัยรุ่นกว่า 40% มีค่าดัชนีมวลกาย (BMI) เกินเกณฑ์มาตรฐาน และมีกิจกรรมทางกายไม่ถึงเกณฑ์ที่องค์การอนามัยโลกกำหนด คือ ออกกำลังกายน้อยกว่า 150 นาทีต่อสัปดาห์ (กระทรวงสาธารณสุข, 2565) ปัญหาดังกล่าวส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพชีวิตและประสิทธิภาพในการเรียนรู้ของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา ซึ่งถือเป็นช่วงวัยที่กำลังสร้างพฤติกรรมสุขภาพที่ยั่งยืนในระยะยาว

สำหรับกลุ่มนักศึกษาพยาบาลหญิง ซึ่งต้องปฏิบัติงานทั้งในห้องเรียนและในโรงพยาบาล พบว่ามีภาระทางการเรียนและการฝึกปฏิบัติที่สูง ทำให้ขาดเวลาในการออกกำลังกายอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้มีแนวโน้มภาวะน้ำหนักเกินและไขมันในร่างกายสูงขึ้น ซึ่งอาจกระทบต่อสมรรถภาพทางกายและสุขภาพโดยรวม (Chanphen et al., 2017) การส่งเสริมสุขภาพโดยใช้การออกกำลังกายจึงเป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยลดความเสี่ยงของภาวะอ้วน และส่งเสริมการทำงานของระบบไหลเวียนโลหิตให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

การออกกำลังกายแบบคาร์ดิโอ (Cardiovascular Exercise หรือ Aerobic Exercise) เป็นรูปแบบการออกกำลังกายที่เน้นการเคลื่อนไหวของกล้ามเนื้อขนาดใหญ่ต่อเนื่อง เช่น การเดิน วิ่ง ปั่นจักรยาน หรือว่ายน้ำ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาสมรรถภาพหัวใจและหลอดเลือด รวมถึงระบบการหายใจ (American College of Sports Medicine [ACSM], 2018) การออกกำลังกายลักษณะนี้ช่วยเพิ่มอัตราการเต้นของหัวใจ กระตุ้นการเผาผลาญพลังงานและใช้ไขมันเป็นแหล่งพลังงานหลัก ทำให้เกิดการลดไขมันสะสมในร่างกายและช่วยรักษามวลกล้ามเนื้อในระยะยาว ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของสุขภาพที่ดี (Ossanloo, Najar, & Zafari, 2012)

งานวิจัยที่ผ่านมา เช่น Batacan et al. (2017) และ Keating et al. (2017) พบว่าการฝึกคาร์ดิโอหรือการฝึกแบบช่วง (Interval Training) เป็นเวลา 8–12 สัปดาห์ สามารถลดเปอร์เซ็นต์ไขมันในร่างกายและเพิ่มประสิทธิภาพของระบบไหลเวียนโลหิตได้อย่างมีนัยสำคัญ อีกทั้ง Willis et al. (2012) รายงานว่าการฝึกแบบคาร์ดิโอร่วมกับแรงต้านสามารถปรับปรุงองค์ประกอบของร่างกายได้ดีกว่าการฝึกแบบใดแบบหนึ่งเพียงอย่างเดียว ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ACSM (2018) ที่เสนอว่าการออกกำลังกายแบบผสมผสานช่วยส่งเสริมสุขภาพในเชิงองค์รวมมากที่สุด

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นถึงความสำคัญในการพัฒนาโปรแกรมการออกกำลังกายแบบคาร์ดิโอที่เหมาะสมสำหรับนักศึกษาพยาบาลหญิง เพื่อส่งเสริมสมรรถภาพทางกาย ลดเปอร์เซ็นต์ไขมัน และเพิ่มมวลกล้ามเนื้อ อันจะนำไปสู่การมีสุขภาพที่ดีและประสิทธิภาพในการเรียนรู้ที่เพิ่มขึ้นในระยะยาว การศึกษาครั้งนี้จึงมุ่งศึกษาผลของโปรแกรมการออกกำลังกายแบบคาร์ดิโอต่อค่าเปอร์เซ็นต์ไขมันและมวลกล้ามเนื้อของนักศึกษาพยาบาลหญิง เพื่อเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพในกลุ่มนักศึกษาสายสุขภาพในอนาคต

สมมติฐานการวิจัย

1. หลังการเข้าร่วมโปรแกรมการออกกำลังกายแบบคาร์ดิโอ นักศึกษาพยาบาลหญิงในกลุ่มทดลองจะมีค่าเปอร์เซ็นต์ไขมันลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเมื่อเทียบกับค่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรม

2. หลังการเข้าร่วมโปรแกรมการออกกำลังกายแบบคาร์ดิโอ นักศึกษาพยาบาลหญิงในกลุ่มทดลองจะมีมวลกล้ามเนื้อเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเมื่อเทียบกับค่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรม

3. หลังสิ้นสุดการทดลอง กลุ่มทดลองจะมีค่าเปอร์เซ็นต์ไขมันและมวลกล้ามเนื้อแตกต่างจากกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

การทบทวนวรรณกรรม

งานวิจัยนี้ประกอบด้วยแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโปรแกรมการออกกำลังกายแบบคาร์ดิโอและองค์ประกอบของร่างกาย เพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการสร้างกรอบแนวคิดและสนับสนุนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงวิชาการอย่างเป็นระบบ ดังนี้ แนวคิดเกี่ยวกับการออกกำลังกายแบบคาร์ดิโอ (Cardiovascular Exercise Theory)

การออกกำลังกายแบบคาร์ดิโอหรือแอโรบิก (Aerobic Exercise) คือ การเคลื่อนไหวของกล้ามเนื้อขนาดใหญ่ต่อเนื่องเป็นระยะเวลานาน เช่น การเดิน วิ่ง ปั่นจักรยาน หรือว่ายน้ำ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาระบบไหลเวียนโลหิตและระบบหายใจให้ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ (American College of Sports Medicine, 2018) การออกกำลังกายประเภทนี้ช่วยเพิ่มอัตราการเต้นของหัวใจ กระตุ้นการเผาผลาญพลังงาน และช่วยให้ร่างกายใช้ไขมันเป็นแหล่งพลังงานหลัก ซึ่งส่งผลดีต่อการลดไขมันสะสมและการควบคุมน้ำหนัก

ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบของร่างกาย (Body Composition Theory) การออกกำลังกายมีผลโดยตรงต่อองค์ประกอบของร่างกาย โดยเฉพาะการลดเปอร์เซ็นต์ไขมัน (Fat Percentage) และการเพิ่มมวลกล้ามเนื้อ (Muscle Mass) ซึ่งเป็นตัวชี้วัดที่สำคัญของสุขภาพร่างกายที่ดี งานของ Ossanloo, Najar, และ Zafari (2012) พบว่าการฝึกแบบผสม (Mixed Exercise Program) ที่รวมการฝึกคาร์ดิโอกับแรงต้าน (Resistance Training) สามารถลดเปอร์เซ็นต์ไขมันและเพิ่มมวลกล้ามเนื้อได้อย่างมีนัยสำคัญในผู้หญิงที่มีน้ำหนักเกิน

ทฤษฎีการฝึกแบบแอโรบิกและแรงต้าน (Aerobic and Resistance Training Theory) การออกกำลังกายแบบแอโรบิกร่วมกับแรงต้าน (Elastic Band Training หรือ Bodyweight Training) ช่วยเสริมสร้างสมรรถภาพทางกายและกระตุ้นการเจริญเติบโตของกล้ามเนื้อ (Muscle Hypertrophy) ผลการศึกษาของ Agbonlahor et al. (2009) แสดงให้เห็นว่าการฝึกแรงต้านระดับปานกลางถึงสูงร่วมกับการฝึกคาร์ดิโอสามารถเพิ่มมวลกล้ามเนื้อและลดไขมันในร่างกายได้พร้อมกัน

แนวคิดเรื่องสมรรถภาพทางกายและสุขภาพ (Physical Fitness and Health Concept) สมรรถภาพทางกายหมายถึงความสามารถของระบบร่างกายในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน โดยเฉพาะความสามารถของระบบหัวใจและหลอดเลือด ระบบกล้ามเนื้อ และระบบทางเดินหายใจ การออกกำลังกายอย่างต่อเนื่อง 8–12 สัปดาห์ตามแนวทางของ American College of Sports Medicine (2018) ช่วยพัฒนา VO_2max เพิ่มการเผาผลาญพลังงาน และลดความเสี่ยงของโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (NCDs) เช่น โรคหัวใจ เบาหวาน และโรคอ้วน

สรุป

จากการศึกษาทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปได้ว่า โปรแกรมการออกกำลังกายแบบคาร์ดิโอเป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการลดเปอร์เซ็นต์ไขมันในร่างกาย เพิ่มมวลกล้ามเนื้อ และพัฒนาสมรรถภาพทางกายโดยรวม การฝึกที่มีการควบคุมระยะเวลา ความถี่ และความเข้มข้นอย่างเหมาะสมสามารถส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกในองค์ประกอบของร่างกายได้อย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของงานวิจัยฉบับนี้เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การออกกำลังกายแบบคาร์ดิโอ (Cardiovascular Exercise หรือ Aerobic Exercise) คือการออกกำลังกายที่เน้นการเคลื่อนไหวต่อเนื่องของกล้ามเนื้อขนาดใหญ่ เช่น การเดิน วิ่ง ว่ายน้ำ หรือปั่นจักรยาน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาระบบไหลเวียนโลหิตและระบบหายใจให้ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ (American College of Sports Medicine, 2018) การออกกำลังกายลักษณะนี้ช่วยเพิ่มอัตราการเต้นของหัวใจและการเผาผลาญพลังงาน ซึ่งส่งผลให้ร่างกายใช้ไขมันเป็นแหล่งพลังงานมากขึ้น นอกจากนี้ การออกกำลังกายแบบคาร์ดิโอยังช่วยปรับปรุงองค์ประกอบของร่างกาย (Body Composition) โดยลดเปอร์เซ็นต์ไขมันและเพิ่มมวล

กล้ามเนื้อ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (NCDs) เช่น โรคอ้วน เบาหวาน และโรคหัวใจ (Ossanloo et al., 2012)

Ossanloo, P., Najar, L., & Zafari, A. (2012)พบว่าการออกกำลังกายแบบผสม (Mixed Exercise Program) ที่รวมคาร์ดิโอกับแรงต้านสามารถลดเปอร์เซ็นต์ไขมันในร่างกายและเพิ่มมวลกล้ามเนื้อในสตรีที่มีน้ำหนักเกินได้อย่างมีนัยสำคัญ ผลการศึกษานี้สอดคล้องโดยตรงกับงานวิจัยปัจจุบันที่พบการเปลี่ยนแปลงในทิศทางเดียวกันทั้งในด้านการลดไขมันและเพิ่มกล้ามเนื้อ

American College of Sports Medicine (2018)เสนอแนวทางการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพที่เน้นการฝึกคาร์ดิออย่างน้อย 150 นาทีต่อสัปดาห์ โดยชี้ว่าการออกกำลังกายต่อเนื่องในระยะเวลา 8–12 สัปดาห์สามารถลดไขมันสะสมในร่างกายและเพิ่มสมรรถภาพทางกายได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลของการวิจัยนี้ที่ใช้ระยะเวลา 12 สัปดาห์ในการประเมินผล

สรุปได้ว่า งานวิจัยนี้มีพื้นฐานทางทฤษฎีและผลการศึกษาที่ชัดเจนจากงานวิจัยก่อนหน้า สนับสนุนสมมติฐานที่ว่า การออกกำลังกายแบบคาร์ดิโอสามารถลดเปอร์เซ็นต์ไขมันและเพิ่มมวลกล้ามเนื้อได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลอง (quasi-experimental design) กลุ่มตัวอย่างได้ จากการรับสมัครอาสาสมัครหญิงที่เป็นนักศึกษาพยาบาล ที่ยินยอมเข้าร่วมงานวิจัย อายุระหว่าง 18-22 ปี ที่มีสุขภาพแข็งแรง ไม่มี โรคประจำตัวหรือปัญหาสุขภาพที่เป็นอุปสรรคต่อการออกกกำลังกาย และกลุ่มตัวอย่างมีความสมัครใจ ในการเข้าร่วมวิจัย จำนวน 40 คน ที่วัดองค์ประกอบของร่างกายพื้นฐาน จากนั้นจัดแบ่งกลุ่ม ตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม (random assignment) แล้วทำการสุ่มเลือกว่ากลุ่มใดเป็นกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมด้วยการสุ่ม (random treatment) เพื่อให้กลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่มมีความเท่าเทียม กัน ได้กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมกลุ่มละ 20 คน โดยกลุ่มทดลอง เป็นกลุ่มที่เข้ารับโปรแกรมการ ฝึกการออกกำลังกายและกลุ่มควบคุม เป็นกลุ่มที่ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันตามปกติด้วยระยะเวลา เท่ากับกลุ่มทดลอง ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษาพยาบาลเพศหญิง คณะพยาบาลวิทยาลัยนอร์ทเทิร์น จำนวน 40 คนโดยมีวิธีการกำหนดกลุ่มตัวอย่างกลุ่มควบคุมและกลุ่มทอ

ลองจากการเปิดตารางของ เครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้นจำนวน 40 คน หลังจากนั้นทำการสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Sample Random Sampling) ให้ครบตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ได้กำหนดไว้ (Kajornatthapol et al., 2020)

2. เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

ในการวิจัยสามารถใช้เครื่องมือต่าง ๆ เพื่อรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ผลลัพธ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพนี่คือเครื่องมือทั่วไปที่ใช้ในการวิจัยโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับโปรแกรมการออกกำลังกายแบบคาร์ดิโอ

2.1 แบบสอบถามและการสำรวจ ใช้เพื่อรวบรวมข้อมูลที่รายงานด้วยตนเองจากผู้เข้าร่วมเกี่ยวกับนิสัยการออกกำลังกายการบริโภคอาหารและการรับรู้เกี่ยวกับองค์ประกอบของร่างกาย

2.2 เครื่องวิเคราะห์องค์ประกอบของร่างกาย อุปกรณ์ อิมพีแดนซ์ทางกาย (BMI) การดูดซับเอ็กซ์เรย์พลังงานคู่ (DEXA) หรือคาลิเปอร์สกิลโฟลด์เพื่อวัดเปอร์เซ็นต์ไขมันในร่างกายและมวลกล้ามเนื้อ

2.3 อุปกรณ์ทดสอบสมรรถภาพทางกายภาพ เครื่องมือเช่นลู่วิ่งจักรยานนิ่งและเครื่องวัดอัตราการเต้นของหัวใจเพื่อประเมินสมรรถภาพของหัวใจและหลอดเลือดและตรวจสอบความเข้มของการออกกำลังกาย

2.4 ซอฟต์แวร์สถิติ โปรแกรมเช่น SPSS, R หรือ Excel สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลและทำการทดสอบทางสถิติเพื่อกำหนดความสำคัญของการค้นพบ

2.5 เครื่องติดตามกิจกรรม อุปกรณ์สวมใส่ที่ตรวจสอบระดับการออกกำลังกายอัตราการเต้นของหัวใจและแคลอรี่ที่เผาผลาญ ให้ข้อมูลเชิงวัตถุประสงค์เกี่ยวกับกิจวัตรการออกกำลังกายและโปรแกรมการออกกำลังกายแบบคาร์ดิโอของผู้เข้าร่วม

2.6 สัมภาษณ์ การรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพผ่านการสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้างหรือกึ่งโครงสร้างเพื่อรับข้อมูลเชิงลึกที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นเกี่ยวกับประสบการณ์และแรงจูงใจของผู้เข้าร่วมที่เกี่ยวข้องกับการออกกำลังกายและโปรแกรมการออกกำลังกายแบบคาร์ดิโอ

2.7 รายการตรวจสอบการสังเกต เครื่องมือสำหรับการสังเกตและบันทึกพฤติกรรมและประสิทธิภาพของผู้เข้าร่วมอย่างเป็นระบบระหว่างการออกกำลังกายและโปรแกรมการออกกำลังกายแบบคาร์ดิโอ

2.8 นักวิจัยประเมินผลของโปรแกรมออกกำลังกายแบบคาร์ดิโอต่อเปอร์เซ็นต์ไขมันในร่างกายและมวลกล้ามเนื้อในหมู่นักศึกษาพยาบาล

3. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการกำหนดสถิติที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับข้อมูลทางสถิติเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังนี้ 1) สถิติพื้นฐานการวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา คณะผู้วิจัยนำมาใช้เพื่อการอธิบายถึงคุณสมบัติหรือลักษณะของการแจกแจงข้อมูลตัวแปร โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป สำหรับกำหนดการวัดเป็นการหาค่าเฉลี่ย ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2) สถิติการวิเคราะห์ทดสอบสมมติฐาน คณะผู้วิจัยนำมาใช้เพื่อวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (rxy) ของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient)

ผลการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมการออกกำลังกายแบบคาร์ดิโอเป็นระยะเวลา 12 สัปดาห์ ที่มีต่อเปอร์เซ็นต์ไขมันและมวลกล้ามเนื้อของนักศึกษาพยาบาลหญิง โดยใช้การวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาพยาบาลหญิงจำนวน 40 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 20 คน และกลุ่มควบคุม 20 คน กลุ่มทดลองเข้าร่วมโปรแกรมการออกกำลังกายแบบคาร์ดิโอ 12 สัปดาห์ โดยฝึกสัปดาห์ละ 3 ครั้ง ครั้งละ 60 นาที ขณะที่กลุ่มควบคุมดำเนินชีวิตตามปกติ ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมการออกกำลังกายแบบคาร์ดิโอเป็นเวลา 12 สัปดาห์ที่มีต่อค่าเปอร์เซ็นต์ไขมันของนักศึกษาพยาบาลหญิง

ผลการวิจัยพบว่าหลังการเข้าร่วมโปรแกรม กลุ่มทดลองมีค่าเปอร์เซ็นต์ไขมันลดลงจาก 36.86% เป็น 34.71% อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $p < .05$ ในขณะที่กลุ่มควบคุมมีค่าเปอร์เซ็นต์ไขมันเพิ่มขึ้นจาก 34.68% เป็น 36.21% การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าโปรแกรมคาร์ดิโอสามารถช่วยลดไขมันในร่างกายได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานของ Chanphen et al. (2017) และ Batacan et al. (2017) ที่ยืนยันว่าการฝึกแบบคาร์ดิโอและ HIIT ช่วยกระตุ้นการเผาผลาญพลังงานจากไขมันได้ดี

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมการออกกำลังกายแบบคาร์ดิโอเป็นเวลา 12 สัปดาห์ที่มีต่อมวลกล้ามเนื้อของนักศึกษาพยาบาลหญิง

ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มทดลองมีมวลกล้ามเนื้อเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจาก 22.68 กิโลกรัม เป็น 23.83 กิโลกรัม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $p < .05$ ส่วนกลุ่มควบคุมไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงให้เห็นว่าโปรแกรมคาร์ดิโอที่ผสมผสานแรงต้านในบางช่วงสามารถกระตุ้นการเพิ่มมวลกล้ามเนื้อได้ สอดคล้องกับแนวคิดของ Agbonlahor et al. (2009) และ Willis et al. (2012) ที่ระบุว่าการฝึกคาร์ดิโอร่วมแรงต้านช่วยส่งเสริมการสร้างกล้ามเนื้อและลดการสูญเสียมวลกล้ามเนื้อในเพศหญิงที่มีน้ำหนักเกิน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเปอร์เซ็นต์ไขมันและมวลกล้ามเนื้อระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมหลังการเข้าร่วมโปรแกรมการออกกำลังกายแบบคาร์ดิโอ

ผลการวิจัยพบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในค่าเปอร์เซ็นต์ไขมันระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมที่ระดับ $p < .05$ แต่ไม่พบความแตกต่างในมวลกล้ามเนื้อ ซึ่งสะท้อนว่าโปรแกรมคาร์ดิโอมีประสิทธิภาพเด่นในด้านการลดไขมันมากกว่าการเพิ่มมวลกล้ามเนื้อ อย่างไรก็ตามแนวโน้มของมวลกล้ามเนื้อที่เพิ่มขึ้นในกลุ่มทดลองแสดงถึงผลทางบวกในระยะเริ่มต้น ซึ่งอาจเห็นผลชัดเจนขึ้นหากขยายระยะเวลาการฝึกมากกว่า 12 สัปดาห์ สอดคล้องกับแนวคิดของ Keating et al. (2017) และ Swift et al. (2014) ที่ชี้ว่าการฝึกคาร์ดิโออย่างต่อเนื่องในระยะยาวสามารถปรับสมดุลองค์ประกอบร่างกายได้ดีขึ้น

โปรแกรมการออกกำลังกายแบบคาร์ดิโอ 12 สัปดาห์มีประสิทธิภาพสูงในการลดเปอร์เซ็นต์ไขมัน และช่วยรักษามวลกล้ามเนื้อในระดับที่เหมาะสม การดำเนินโปรแกรมในระยะยาวหรือเพิ่มความเข้มข้นของการฝึกอาจช่วยให้เกิดการพัฒนาองค์ประกอบร่างกายได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

Table of results for the cardio and resistance exercise program on body fat percentage and muscle mass in female nursing students.

Topic	Research Results	Discussion of Results
1. ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง	1. กลุ่มทดลอง อายุเฉลี่ย 19.8 ปี น้ำหนักเฉลี่ย 70.70 กก ส่วนสูงเฉลี่ย 161.70 ซม BMI 27.01 kg/m², ไขมัน 35.96% มวลกล้ามเนื้อ 23.40 กก 2. กลุ่มควบคุม	ทั้งสองกลุ่มมีลักษณะพื้นฐานคล้ายคลึงกัน โดยเฉพาะค่า BMI และเปอร์เซ็นต์ไขมัน ซึ่งเหมาะสมต่อการเปรียบเทียบผลการทดลองทางกายภาพในระยะ

	อายุเฉลี่ย 20.33 ปี น้ำหนักเฉลี่ย 75.77กก ส่วนสูงเฉลี่ย 167.20 ซม BMI 27.04 kg/m², ไขมัน 35.14%, มวลกล้ามเนื้อ 22.68 กก	
2. การเปลี่ยนแปลงของเปอร์เซ็นต์ไขมันภายหลังการฝึก	กลุ่มทดลองลดลงจาก 36.86% ⟶ 34.71% (p<.05) ในขณะที่กลุ่มควบคุมเพิ่มขึ้นจาก 34.68% ⟶ 36.21%	การลดลงอย่างมีนัยสำคัญของเปอร์เซ็นต์ไขมันสะท้อนถึงประสิทธิภาพของโปรแกรมการฝึกโดยเฉพาะการออกกำลังกายแบบแอโรบิกและ HIIT ซึ่งช่วยกระตุ้นการเผาผลาญพลังงานจากไขมัน สอดคล้องกับงานของ Chanphen et al. (2017) ที่พบว่าการฝึก Aerobic Training ช่วยลดน้ำหนักและเส้นรอบเอวได้อย่างชัดเจน การที่กลุ่มควบคุมมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นยืนยันว่าการไม่ออกกำลังกายสม่ำเสมอเพิ่มความเสี่ยงต่อการสะสมไขมัน
3.การเปลี่ยนแปลงของมวลกล้ามเนื้อ	กลุ่มทดลองเพิ่มขึ้นจาก 22.68 ⟶ 23.83 กก. (p<.05) ส่วนกลุ่มควบคุมไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ	การเพิ่มขึ้นของมวลกล้ามเนื้อในกลุ่มทดลองเกิดจากการฝึกด้วยแรงต้าน (Elastic Band Training) ร่วมกับการฝึกคาร์ดิโอ ทำให้เกิดการกระตุ้นกล้ามเนื้อและเมตาบอลิซึมอย่างต่อเนื่อง ผลนี้สอดคล้องกับ Ossanloo et al. (2012) และ Agbonlahor et al. (2009) ที่ชี้ว่าการฝึกแรงต้านระดับสูงร่วมกับแอโรบิกช่วยรักษาและเพิ่มมวลกล้ามเนื้อได้
4. ผลการเปรียบเทียบระหว่างกลุ่ม (Independent t-test)	พบว่าเปอร์เซ็นต์ไขมันระหว่างกลุ่มทดลองและควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ (p<.05) แต่มวลกล้ามเนื้อไม่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ	แสดงให้เห็นว่าโปรแกรมมีผลชัดเจนต่อการลดไขมันแต่ยังไม่เพียงพอต่อการเพิ่มมวลกล้ามเนื้อในระดับสูง ซึ่งอาจเนื่องจากระยะเวลา **12** สัปดาห์ยังไม่ยาวนานพอหรือความเข้มข้นของการฝึกยังไม่ถึงระดับที่กระตุ้นการสร้างโปรตีนกล้ามเนื้อได้สูงสุด
5. การเชื่อมโยงกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	โปรแกรมการออกกำลังกายแบบคาร์ดิโอมีแนวโน้มพัฒนาองค์ประกอบของร่างกายได้ทั้งสองด้าน	การฝึกแบบ HIIT และ ERT เป็นแนวทางที่ได้รับการสนับสนุนจากหลายงานวิจัย เช่น Chanphen et al. (2017) และ Ossanloo et al. (2012) ว่าสามารถลดไขมันได้รวดเร็วและรักษามวลกล้ามเนื้อไว้ได้
6. สรุปภาพรวมของการ	โปรแกรมออกกำลังกายแบบคาร์ดิโอส่งผลให้	โปรแกรมที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพในด้าน

อภิปรายผล	เปอร์เซ็นต์ไขมันลดลงอย่างมีนัยสำคัญ และช่วยคงหรือเพิ่มมวลกล้ามเนื้อเล็กน้อย	การลดไขมัน แต่ควรปรับเพิ่มความหนักและระยะเวลาการฝึก เพื่อให้เกิดการเพิ่มมวลกล้ามเนื้อที่ชัดเจนมากขึ้น ทั้งนี้ผลการวิจัยสนับสนุนแนวคิดว่าการออกกำลังกายอย่างเป็นระบบสามารถส่งเสริมสุขภาพทางกายและลดความเสี่ยงโรคไม่ติดต่อได้อย่างแท้จริง

กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาพยาบาลหญิงที่มีลักษณะพื้นฐานคล้ายคลึงกัน ทั้งอายุ ส่วนสูง น้ำหนัก และค่า BMI อยู่ในเกณฑ์น้ำหนักเกินใกล้เคียงกัน เหมาะสมต่อการเปรียบเทียบผลการทดลองหลังการออกกำลังกายแบบคาร์ดิโอและแรงต้าน 12 สัปดาห์ พบว่ากลุ่มทดลองมีเปอร์เซ็นต์ไขมันลดลงจาก 36.86% เหลือ 34.71% อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) ขณะที่กลุ่มควบคุมมีแนวโน้มไขมันเพิ่มขึ้นจาก 34.68% เป็น 36.21%มวลกล้ามเนื้อของกลุ่มทดลองเพิ่มขึ้นจาก 22.68 กก. เป็น 23.83 กก. อย่างมีนัยสำคัญ ($p < .05$) ส่วนกลุ่มควบคุมไม่เปลี่ยนแปลง

ผลการเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญในค่าไขมัน แต่ไม่พบความแตกต่างในมวลกล้ามเนื้อ โปรแกรมคาร์ดิโอร่วมแรงต้านมีประสิทธิภาพในการลดไขมันและเพิ่มมวลกล้ามเนื้อระดับหนึ่ง สอดคล้องกับงานของ Chanphen et al. (2017) และ Ossanloo et al. (2012) ที่ยืนยันว่าการฝึกแบบ HIIT และแรงต้านช่วยปรับปรุงองค์ประกอบร่างกายได้ดี โปรแกรมนี้จึงเหมาะสำหรับใช้ส่งเสริมสุขภาพและสมรรถภาพทางกายในกลุ่มนักศึกษาพยาบาลหญิงและประชาชนทั่วไป

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1) พบว่า นักศึกษาพยาบาลหญิงในกลุ่มทดลองที่เข้าร่วมโปรแกรมการออกกำลังกายแบบคาร์ดิโอเป็นเวลา 12 สัปดาห์ มีค่าเปอร์เซ็นต์ไขมันลดลงจาก 36.86% เป็น 34.71% อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มควบคุมที่มีแนวโน้มไขมันเพิ่มขึ้นจาก 34.68% เป็น 36.21% การลดลงของเปอร์เซ็นต์ไขมันสะท้อนถึงประสิทธิภาพของโปรแกรมคาร์ดิโอที่ช่วยเพิ่มการเผาผลาญพลังงานและลดการสะสมของไขมันในร่างกาย ทั้งนี้เป็นเพราะการฝึกแบบแอโรบิกและ HIIT มีผลต่อการเพิ่มการใช้ออกซิเจน (VO_2max) และการใช้พลังงานจากไขมันเป็นหลักในช่วงออกกำลังกายต่อเนื่อง

ผลลัพธ์นี้ สอดคล้องกับแนวคิดของ American College of Sports Medicine (2018) ที่ระบุว่าการออกกำลังกายแบบคาร์ดิโอช่วยพัฒนาระบบหัวใจและหลอดเลือด พร้อมเพิ่มประสิทธิภาพการเผาผลาญพลังงาน นอกจากนี้ยัง สอดคล้องกับงานของ Chanphen et al. (2017) และ Batacan et al. (2017) ที่ยืนยันว่าการฝึกคาร์ดิโอและการฝึกแบบช่วง (Interval Training) ช่วยลดไขมันในร่างกายได้ภายในระยะเวลา 8–12 สัปดาห์อย่างมีนัยสำคัญผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2) พบว่า มวลกล้ามเนื้อของกลุ่มทดลองเพิ่มขึ้นจาก 22.68 กิโลกรัม เป็น 23.83 กิโลกรัม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) ขณะที่กลุ่มควบคุมไม่พบความแตกต่าง การเพิ่มขึ้นของมวลกล้ามเนื้อในกลุ่มทดลองอาจเนื่องมาจากลักษณะของโปรแกรมคาร์ดิโอที่มีการผสมผสานการเคลื่อนไหวแรงต้าน (Resistance Component) เช่น การใช้ยางยืดหรือแรงต้านจากน้ำหนักตัว ทำให้เกิดการกระตุ้นกระบวนการสร้างโปรตีนของกล้ามเนื้อ (Protein Synthesis) และการขยายตัวของเส้นใยกล้ามเนื้อ (Hypertrophy) ทั้งนี้เป็นเพราะการออกกำลังกายแบบคาร์ดิโอร่วมแรงต้านมีผลต่อการกระตุ้นระบบเมตาบอลิซึมและการใช้พลังงานของร่างกายได้ยาวนานขึ้น สอดคล้องกับทฤษฎี Progressive Overload ซึ่งชี้ว่าเมื่อร่างกายได้รับแรงกระตุ้นซ้ำอย่างต่อเนื่อง กล้ามเนื้อจะปรับตัวให้แข็งแรงและหนาขึ้น ผลลัพธ์นี้ยัง สอดคล้องกับงานวิจัยของ Agbonlahor et al. (2009), Willis et al. (2012) และ Ossanloo et al. (2012) ที่พบว่าการฝึกแรงต้านระดับปานกลางถึงสูงร่วมกับคาร์ดิโอช่วยเพิ่มมวลกล้ามเนื้อและลดไขมันในร่างกายได้พร้อมกัน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3) พบว่า เมื่อเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมหลังการเข้าร่วมโปรแกรม ค่าเฉลี่ยเปอร์เซ็นต์ไขมันแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) แต่ไม่พบความแตกต่างในมวลกล้ามเนื้อ ซึ่งหมายความว่าโปรแกรมคาร์ดิโอมีประสิทธิภาพในการลดไขมันในร่างกายมากกว่าการเพิ่มมวลกล้ามเนื้อ ทั้งนี้เป็นเพราะความเข้มข้นของแรงต้านในโปรแกรมอาจยังไม่มากพอ หรือระยะเวลา 12 สัปดาห์ยังไม่เพียงพอต่อการปรับเปลี่ยนมวลกล้ามเนื้ออย่างเด่นชัด อย่างไรก็ตามผลลัพธ์นี้ชี้ให้เห็นแนวโน้มที่ดีต่อการพัฒนาองค์ประกอบร่างกายโดยรวม สอดคล้องกับแนวคิดของ Keating et al. (2017) และ Swift et al. (2014) ที่รายงานว่าการออกกำลังกายแบบคาร์ดิโออย่างต่อเนื่องช่วยลดไขมันในร่างกายได้อย่างมีประสิทธิภาพ และหากเสริมแรงต้านเพิ่มเติมจะสามารถส่งเสริมการเพิ่มมวลกล้ามเนื้อได้ในระยะยาวประการสำคัญ ไม่ควรซ้ำซ้อนกับผลการวิจัยแต่เป็นการสรุปประเด็นและสาระสำคัญให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งเอาไว้

สรุป

ผลการวิจัยนี้ยืนยันว่าโปรแกรมการออกกำลังกายแบบคาร์ดิโอเป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการปรับปรุงองค์ประกอบของร่างกาย โดยเฉพาะในด้านการลดเปอร์เซ็นต์ไขมัน ซึ่งสอดคล้องกับกรอบแนวคิดของการพัฒนาสมรรถภาพทางกายและสุขภาพตามหลักของ ACSM (2018) และแนวคิดด้าน Energy Balance Theory ที่อธิบายว่าการเพิ่มการเผาผลาญพลังงานจากกิจกรรมทางกายจะลดพลังงานส่วนเกินและไขมันสะสมในร่างกายได้ การวิจัยนี้ยังสนับสนุนแนวทางของนักวิจัยหลายท่านที่เสนอให้ใช้การฝึกคาร์ดิโอร่วมกับแรงต้านเป็นเครื่องมือสำคัญในการเสริมสร้างสุขภาพและควบคุมน้ำหนักในกลุ่มเยาวชนและบุคคลทั่วไปอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. ด้านการประยุกต์ใช้ในสถาบันการศึกษา โปรแกรมคาร์ดิโอและแรงต้าน 12 สัปดาห์สามารถนำไปใช้ในกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพของนักศึกษาพยาบาลและนักศึกษาสาขาอื่นเพื่อพัฒนาสมรรถภาพทางกาย ลดไขมัน และเพิ่มมวลกล้ามเนื้อ ซึ่งจะช่วยลดความเสี่ยงโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (NCDs) ได้อย่างมีประสิทธิภาพ **2. ด้านการนำไปใช้ในงานพยาบาลและสุขภาพชุมชน** โปรแกรมนี้สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในโรงพยาบาลหรือหน่วยบริการสุขภาพเพื่อส่งเสริมสุขภาพบุคลากร โดยเฉพาะผู้ที่มีภาวะเครียดจากการทำงาน ช่วยเพิ่มพลังงาน ลดความเครียด และส่งเสริมสุขภาวะทางกายและใจ **3. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในอนาคต** ควรขยายระยะเวลาโปรแกรมออกกำลังกายหรือเพิ่มความเข้มข้นของการฝึก เพื่อประเมินผลต่อการเพิ่มมวลกล้ามเนื้อที่ชัดเจนขึ้น รวมทั้งอาจศึกษาเพิ่มเติมในกลุ่มประชากรที่มีเพศ อายุ หรือระดับสมรรถภาพที่แตกต่างกัน เพื่อยืนยันผลในบริบทที่หลากหลาย

เอกสารอ้างอิง

Agbonlahor, E. L., Agbonlahor, L. N., Ikhioya, G. O., & Osagiede, I. F. (2009). Effect of moderate and high intensity resistance training on the body composition of overweight women. *Ozean Journal of Applied Science,* 2(4), 325–332. Retrieved from https://www.ozeanpublications.com/journals/ozean-journal-of-applied-sciences

American College of Sports Medicine. (2018). *ACSM's guidelines for exercise testing and prescription (10th ed.).* Wolters Kluwer. Retrieved from https://shop.lww.com/ACSM-s-Guidelines-for-Exercise-Testing-and-Prescription/p/9781975137277

Batacan, R. B., Duncan, M. J., Dalbo, V. J., Tucker, P. S., & Fenning, A. S. (2017). Effects of high-intensity interval training on cardiometabolic health: A systematic review and meta-analysis of intervention studies. *British Journal of Sports Medicine,* 51(6), 494–503. https://doi.org/10.1136/bjsports-016-094369

Chanphen, L., Chuaykaew, B., & Pichairat, A. (2017). The effect of T25 exercise program on changes in body weight, waist circumference, and body mass index of overweight nursing students. *Journal of Health and Sports Science,* 9(2), 45–55. Retrieved from https://so06.tci-thaijo.org/index.php/sjhs/article/view/186540

Keating, S. E., Johnson, N. A., Mielke, G. I., & Coombes, J. S. (2017). A systematic review and meta-analysis of interval training versus moderate-intensity continuous training on body adiposity. *Obesity Reviews,* 18(8), 943–964. https://doi.org/10.1111/obr.12536

Ossanloo, P., Najar, L., & Zafari, A. (2012). The effect of mixed aerobic and resistance training on body composition in overweight women. *International Journal of Sports Science and Fitness,* 2(1), 21–29. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/287224653

Swift, D. L., Johannsen, N. M., Lavie, C. J., Earnest, C. P., & Church, T. S. (2014). The role of exercise and physical activity in weight loss and maintenance. *Progress in Cardiovascular Diseases,* 56(4), 441–447. https://doi.org/10.1016/j.pcad.2013.09.012

Willis, L. H., Slentz, C. A., Bateman, L. A., Shields, A. T., Piner, L. W., Bales, C. W., ... & Kraus, W. E. (2012). Effects of aerobic and/or resistance training on body mass and fat mass in overweight or obese adults. *Journal of Applied Physiology,* 113(12), 1831–1837. https://doi.org/10.1152/japplphysiol.01370.2011

World Health Organization. (2022). Global status report on physical activity 2022. Geneva: WHO. Retrieved from https://www.who.int/publications/i/item/9789240064198

การศึกษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่นเพื่อส่งเสริมการจัดงานอีเว้นท์เชิงพิพิธภัณฑ์ในนครขอนแก่น*

A STUDY OF TOURIST SATISFACTION IN KHON KAEN NATIONAL MUSEUM FOR SUPPORTING MUSEUM EVENT MANAGEMENT IN KHON KEAN PROVINCE THAILAND

ณัฐวรรธน์ พงษ์เพ็ชร[1], นิศาชล แรมลี[2], เบญจวรรณ แสนรัตน์[3] และ ฐิรชญา ชัยเกษม[4]

Nattawat Phongphet[1], Nisachol Ramlee[2], Benjawan Saenrat[3] and Thirachaya Chaikasem[4]

[1-4]คณะบริหารธุรกิจและการบัญชี มหาวิทยาลัยขอนแก่น

[1-4]Faculty of Business Administration and Accountancy, Khon Kaen University, Thailand

Corresponding Author's Email: Ph.burin@kkumail.com

วันที่รับบทความ : 22 ตุลาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 4 พฤศจิกายน 2568; วันตอบรับบทความ : 6 พฤศจิกายน 2568

Received 22 October 2025; Revised 4 November 2025; Accepted 6 November 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการท่องเที่ยว ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่น 2) เพื่อเสนอรูปแบบการจัดการอีเว้นท์เชิงพิพิธภัณฑ์ในนครขอนแก่น โดยใช้กระบวนการวิจัยแบบผสมผสาน ซึ่งงานวิจัยนี้ใช้เครื่องมือในการวิจัยคือ แบบสอบถามจำนวน 400 ชุด และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยมีประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มหน่วยงานของภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น จำนวน 5 คน 2) ผู้ประกอบธุรกิจที่เกี่ยวข้อง

Citation:

* ณัฐวรรธน์ พงษ์เพ็ชร, นิศาชล แรมลี, เบญจวรรณ แสนรัตน์ และ ฐิรชญา ชัยเกษม. (2568). การศึกษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่นเพื่อส่งเสริมการจัดงานอีเว้นท์เชิงพิพิธภัณฑ์ในนครขอนแก่น. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(6), 800-828.

Nattawat Phongphet, Nisachol Ramlee, Benjawan Saenrat and Thirachaya Chaikasem. (2025). A Study Of Tourist Satisfaction In Khon Kaen National Museum For Supporting Museum Event Management In Khon Kean Province Thailand. Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(6), 800-828.; DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

กับการท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น จำนวน 7 คน และ 3) นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่น จำนวน 400 คน จากนั้นนำวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้มาคำนวณเพื่อเขียนเป็นสถิติเชิงพรรณนา โดยนำเสนอผลการศึกษาซึ่งใช้สถิติการแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ ประกอบกับการสร้างแบบจำลอง (Model Development) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ปัจจัย (Factor Analysis) โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis) จากข้อมูลที่ได้มาจากแบบสอบถามมากำหนดเป็นตัวแปร (Variables) เพื่อที่จะทำการ “จัดกลุ่มตัวแปร” (Grouping) ที่ให้ผลลัพธ์จากการวิเคราะห์ใกล้เคียงกันให้อยู่ในกลุ่มเดียวกัน โดยใช้โปรแกรมวิเคราะห์สถิติสำเร็จรูป กลุ่มตัวแปรนี้ถูกเรียกว่าปัจจัยหรือองค์ประกอบ (Factor) จากนั้นทำการสร้างแบบจำลองการวัด (Measurement Model) ซึ่งทำหน้าที่วัดค่าผลเชิงสถิติและยืนยัน (Confirm) การจัดกลุ่มวิเคราะห์นั้นว่ามีการจัดกลุ่มตัวแปรเป็นปัจจัยที่ได้รูปสมบูรณ์ดี (Model Fit) หรือไม่โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปโดยขั้นตอนสุดท้าย คือการสร้างแบบจำลองเชิงโครงสร้าง (Structural Model) โดยอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

ผลการวิจัย พบว่า 1) นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาวยังพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่นมีความพึงพอใจต่อองค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ด้านที่นักท่องเที่ยวพึงพอใจมากที่สุด คือ ด้านสิ่งดึงดูดใจ ในส่วนความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อคุณค่ามรดกเชิงวัฒนธรรมในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่น พบว่า ด้านที่มีความพึงพอใจมากที่สุด คือ ด้านคุณค่าทางสังคมและในส่วนของความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดแสดงในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่น นักท่องเที่ยวมีค่าความพึงพอใจมากที่สุด คือ ด้านการจัดแสดงชั่วคราว 2) รูปแบบการจัดการอีเว้นท์เชิงพิพิธภัณฑ์ แบ่งออกเป็น 3 ส่วนได้แก่ ด้านพื้นที่ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่นจึงควรจัดพื้นที่ให้เป็นสัดส่วนโดยการทำสัญลักษณ์หรือรั้วเพื่อแบ่งเขตที่คุ้มครองโบราณวัตถุให้ชัดเจน ด้านการจัดการพิพิธภัณฑ์จะต้องมีระบบในการจัดการการจัดการความรู้เนื้อหาที่มาของโบราณวัตถุและแหล่งโบราณสถานที่ และด้านการศึกษารูปแบบการจัดแสดงโบราณวัตถุ พบว่า ควรนำเสนอในรูปแบบของเรื่องราว ความเชื่อ วิถีชีวิตและยังรวมไปถึงเกี่ยวกับความเป็นมาของโบราณวัตถุในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่น

คำสำคัญ: ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว, การส่งเสริมการท่องเที่ยว, อีเว้นท์เชิงพิพิธภัณฑ์

Abstract

This research article aims to: (1) examine tourist satisfaction with cultural tourism at the Khon Kaen National Museum, and (2) propose a model for museum-based event management in Khon Kaen Province. A mixed-methods research design was employed, utilizing 400 questionnaires and in-depth interviews as primary research instruments. The study population and samples consisted of three groups: (1) five representatives from government agencies involved in tourism development in Khon Kaen Province, (2) seven tourism-related business operators, and (3) 400 tourists visiting the Khon Kaen National Museum. Quantitative data were analyzed using descriptive statistics, including frequency distribution, percentage, mean, and standard deviation. Further, model development was conducted through exploratory factor analysis (EFA) to identify variables derived from the questionnaire. These variables were grouped into factors using statistical software, which were subsequently verified through a measurement model to assess model fit. Finally, a structural model was constructed, and findings were discussed in accordance with the research objectives.

Findings revealed that: Tourists expressed a high level of overall satisfaction with cultural tourism components at the Khon Kaen National Museum. The highest satisfaction was associated with attractions. In terms of cultural heritage values, social value was rated highest, while satisfaction with exhibitions was highest for temporary exhibitions. The proposed museum-based event management model comprises three dimensions: Space Management: Clear demarcation of protected antiquities through signage or barriers. Museum Management: Implementation of a knowledge management system concerning the origins of artifacts and archaeological sites. Exhibition Presentation: Artifacts should be interpreted through narratives, belief systems, lifestyles, and

historical backgrounds to enhance cultural understanding and visitor engagement.

Keywords: Management pattern, Event Management, Tourism Promotion

บทนำ

องค์การการท่องเที่ยวโลก (UNWTO) ได้ให้ความเชื่อมั่นว่า ในปัจจุบันสถานการณ์การท่องเที่ยวโลก กำลังเป็นไปในทิศทางที่ดี หลังจากการฟื้นฟูจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 (UNWTO, 2023) ในปี 2568 การใช้จ่ายของคนไทยเที่ยวในประเทศ คาดว่าจะมีมูลค่า 1.14 ล้านล้านบาท ขยายตัว 2% หลังสิ้นสุดการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 พฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวไทยเปลี่ยนไป โดยคนไทยมากกว่าครึ่ง (ประมาณ 51% ของจำนวนผู้เยี่ยมเยือนคนไทยเที่ยวในประเทศทั้งหมด) นิยมเดินทางแบบไปเช้า-เย็นกลับ ซึ่งเป็นเทรนด์ที่เพิ่มขึ้น รวมถึงคนไทยเที่ยวเมืองรองมีสัดส่วนมากขึ้น ทั้งนี้ปี 2568 นักท่องเที่ยวไทยและนักท่องเที่ยวต่างชาตินิยมเมืองรองหรือเมืองน่าเที่ยวมากขึ้น ซึ่งมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง โดยมาจากหลายปัจจัย อาทิ ความต้องการหลีกเลี่ยงความแออัดของสถานที่ท่องเที่ยว การมองหาสถานที่ท่องเที่ยวใหม่ ๆ การรีวิวสถานที่ท่องเที่ยวจากสื่อสังคมออนไลน์ รวมถึงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, 2568) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวที่นำเอาวัฒนธรรมท้องถิ่นมา เป็นจุดขาย เพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว และพิพิธภัณฑ์เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่น่าสนใจส่งผลให้นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศมาเรียนรู้วัฒนธรรม เยี่ยมชมมรดกทางประวัติศาสตร์ เยี่ยมชมงานสถาปัตยกรรม และสัมผัสวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่น มีการซื้อของที่ระลึกที่เป็นงานหัตถกรรมและงานฝีมือที่เกิดจากภูมิปัญญาของคนในประเทศ ภูมิปัญญาท้องถิ่นนอกจากจะนำมาใช้เฉพาะท้องถิ่นแล้วยังมีการจัดแสดงเป็นพิพิธภัณฑ์เพื่อให้นักท่องเที่ยวที่สนใจมีโอกาสเยี่ยมชม โดยเฉพาะสำหรับประเทศไทยนั้น เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพและมีโอกาสทางการท่องเที่ยวอย่างมาก ด้วยทั้งในด้านทำเลที่ตั้ง และความหลากหลาย ทางทรัพยากรธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม ประเทศไทยจึงเป็นจุดหมายปลายทางที่นิยมของนักท่องเที่ยวทั่วโลก จากการจัดอันดับของ World Economic Forum (WEF) ได้จัดอันดับให้ประเทศ ไทยมีความสามารถในการแข่งขันทางด้านการท่องเที่ยวอยู่ในอันดับที่ 30 จาก 140 ประเทศทั่วโลก (Calderwood & Soshkin, 2019) โดยมีสิ่งดึงดูดใจทางการ

ท่องเที่ยวอยู่หลายประเภท เช่น สิ่งดึงดูด ใจประเภทธรรมชาติ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม พักผ่อนหย่อนใจและนันทนาการและพิพิธภัณฑ์

การจัดงานอีเว้นท์เป็นเหตุการณ์ที่จัดขึ้น เช่น การประชุม นิทรรศการ การแสดงสินค้า งานเทศกาลพิเศษ (Convention Industry Council, 2003) ในบริบทของเอเชีย งานอีเว้นท์ที่จัดขึ้น มีองค์ประกอบที่เกี่ยวกับความบันเทิงและองค์ประกอบทางวัฒนธรรมรวมอยู่ในการจัดงานอีเว้นท์ หรือ อาจเป็นส่วนสำคัญของงานอีเว้นท์ ตัวอย่างเช่น งานแต่งงานแบบไทย (งานส่วนบุคคล) มีทั้งองค์ประกอบของขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรม เช่น ขบวนแห่ขันหมาก และองค์ประกอบ เกี่ยวกับความบันเทิง เช่น การเต้นรำในส่วนของงานฉลองงานแต่งงานและงานเทศกาลสงกรานต์ซึ่งจัด โดยรัฐบาลท้องถิ่น โดยมีการจัดพิธีรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ ตามด้วยการประกวดนางสงกรานต์ ในบริบท ของภูมิภาคเอเชียนี้องค์ประกอบทางวัฒนธรรมและความบันเทิงไม่สามารถถูกแบ่งแยกออกมาเป็น ประเภทชัดเจนได้ ดังนั้นเพื่อให้การแบ่งประเภทของงานอีเว้นท์ชัดเจนมากขึ้น การระบุประเภทของงานอีเว้นท์จึงเป็นการพิจารณาจากวัตถุประสงค์ของงานอีเว้นท์ (สำนักงานส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการ, 2561)

จังหวัดขอนแก่น เป็นจังหวัดขนาดใหญ่ที่มีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่นอีกจังหวัดหนึ่งของภูมิภาค นอกจากจะมีทำเลที่ตั้งทางภูมิศาสตร์อยู่ในบริเวณศูนย์กลางของภาคอีสานแล้ว ยังเป็นจังหวัดศูนย์กลางทางการศึกษาและเทคโนโลยีของภูมิภาค เนื่องจากเป็นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยขอนแก่น และมีระบบสาธารณูปโภค และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ (ศูนย์สารสนเทศเพื่อการบริหารและงานปกครอง, 2568) จังหวัดขอนแก่นนั้น แม้เพิ่งเริ่มก่อตั้งเป็นเมืองในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 เพียง 200 กว่าปีที่ผ่านมา แต่แท้จริงแล้วดินแดนบริเวณนี้มีประวัติศาสตร์อันยาวนานมาก จากหลักฐานการสำรวจพบเครื่องมือเครื่องใช้อายุเก่าแก่และชุมชน เมืองโบราณสมัยก่อน ประวัติศาสตร์ในพื้นที่ต่าง ๆ ของจังหวัด ได้พิสูจน์ให้เห็นว่าอาณาเขตบริเวณจังหวัดขอนแก่นในปัจจุบันนี้ เป็นแหล่งอารยธรรม และดินแดน แห่งวัฒนธรรม ที่สั่งสมมาตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์ มีความเจริญรุ่งเรืองมาก่อนสมัยพุทธกาลหลายพันปี ด้วยเหตุนี้เองจึงทำให้จังหวัดขอนแก่นเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลและวัตถุทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม โดยจังหวัดขอนแก่น มีพิพิธภัณฑ์หรือสถานที่จัดแสดงวัตถุต่าง ๆ มากมาย โดยพิพิธภัณฑ์ที่เป็นดั่งศูนย์รวมของมรดกวัฒนธรรม ของจังหวัดขอนแก่น คือ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ จังหวัดขอนแก่น ซึ่งเป็นแหล่งรวบรวมวัตถุโบราณและหลักฐานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์มากมาย เช่น ใบเสมาพิมพาพิลาป ทับหลังสลักภาพ พระ

อินทร์ทรงช้างเอราวัณเทวรูปพระอิศวรหินทราย เป็นต้น (พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ขอนแก่น, 2568)

จากเหตุผลข้างต้นที่กล่าวมานั้น คณะผู้ศึกษาวิจัยได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ในจังหวัดขอนแก่น เนื่องจากเป็นแหล่งรวบรวมมรดกวัฒนธรรมที่สำคัญของชาติ ซึ่งคณะผู้วิจัยมีความสนใจที่จะนำเอาแนวคิดในเรื่องของการจัดการการอีเว้นท์เข้ามาใช้ประกอบการวิจัย เนื่องจากจังหวัดขอนแก่น เป็นแหล่งที่ตั้งของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่น ที่มีการรวบรวมโบราณวัตถุชิ้นสำคัญต่าง ๆ มากมาย อีกทั้งจังหวัดขอนแก่นยังเป็นเมืองหัตกรรมโลกแห่งผ้าไหมมัดหมี่ เป็นเหตุให้คณะผู้วิจัยได้ศึกษาเรื่องการศึกษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่นเพื่อส่งเสริมการจัดงานอีเว้นท์เชิงพิพิธภัณฑ์ในนครขอนแก่น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการท่องเที่ยวในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการท่องเที่ยวใน พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่น

2. เพื่อเสนอรูปแบบการจัดการอีเว้นท์เชิงพิพิธภัณฑ์ในนครขอนแก่น

สมมุติฐานการวิจัย

1. องค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมส่งผลต่อการจัดงานอีเว้นท์เชิงพิพิธภัณฑ์ (H1)

2. คุณค่าของมรดกวัฒนธรรมส่งผลต่อการจัดงานอีเว้นท์เชิงพิพิธภัณฑ์ (H2)

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับตวามพึงพอใจ ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว หมายถึง ท่าที ความรู้สึก หรือเจตคติในทางที่ดีของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวชุมชนโดยการเปรียบเทียบระหว่างสิ่งที่ได้รับกับสิ่งที่คาดหวังของนักท่องเที่ยวในปัจจัยทางการตลาด 7 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านผลิตภัณฑ์ 2) ด้านราคา 3) ด้านสถานที่และการจัดจำหน่าย 4) ด้านการส่งเสริมการตลาด 5) ด้านบุคลากร 6) ด้านกระบวนการ และ 7) ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพหากสิ่งที่ได้รับในปัจจัยทางการตลาดมากกว่าความคาดหวังของนักท่องเที่ยว ย่อมทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจมาก ส่งผลให้นักท่องเที่ยวเกิดความไว้วางใจและมีความภักดีต่อแหล่งท่องเที่ยว

นั้น ซึ่งแสดงออกโดยการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำรวมถึงการแนะนำบอกต่อในทางบวก ในทางตรงกันข้ามหากสิ่งที่ได้รับน้อยกว่าความคาดหวังของนักท่องเที่ยวก็จะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจน้อยหรือไม่พึงพอใจ และจะไม่เข้ามาท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวแห่งนั้นอีก กล่าวคือปัจจัยทางการตลาด 7 ด้าน นับเป็นปัจจัยสำคัญในการวัดความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวทั้งนี้ ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวย่อมมีเหตุและผลโดยภาพลักษณ์การท่องเที่ยวที่ดีและมีคุณค่าย่อมทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจ และเมื่อนักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจย่อมมีความไว้วางใจและเกิดเป็นความภักดีต่อแหล่งท่องเที่ยวนั้น (Baronet al., 2018; Chooset et al., 2021; Othman & Harun, 2021)

2. แนวคิดเกี่ยวกับการองคีประกอบการท่องเที่ยว อีเว้นท์ Hritz and Ross (2010) กล่าวว่าการท่องเที่ยวเชิงกีฬา เป็นการเดินทางจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง ซึ่งเป็นที่ที่มีการจัดกิจกรรมกีฬา ที่ได้รับความนิยมในหมู่นักท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการเล่นกีฬาหรือนักท่องเที่ยวเชิงกีฬา และสร้างผลประโยชน์ทางธุรกิจในท้องถิ่นโดย Office of the Permanent Secretary (2017) ได้แบ่งประเภทของการท่องเที่ยวเชิงกีฬา ออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ การท่องเที่ยวเพื่อการเล่นกีฬา (Active sport tourism) การท่องเที่ยวในงานหรือมหกรรมกีฬา (Sport event tourism) และการท่องเที่ยวเชิงกีฬาเพื่อความทรงจำ(Nostalgia sport tourism)

Thammabut (2006) ได้แบ่งองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเป็น 5 ประเภทเช่นกัน คือ 1. การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) หมายถึง การมีระบบโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสม 2. ที่พักแรม (Accommodation) หมายถึง การมีที่พักแรมสำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการค้างคืนไว้คอยรองรับความต้องการ 3. แหล่งท่องเที่ยว (Attraction) นับเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญมากที่สุดของการเดินทาง เพราะเป็นจุดดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวได้ 4. กิจกรรม (Activities) กิจกรรมการท่องเที่ยวและกิจกรรมนันทนาการนับเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในยุคปัจจุบัน เพราะการท่องเที่ยวไม่ได้หมายถึงเพียงแค่การเดินทางไปชมโบราณสถาน อนุสาวรีย์ ความงดงามของธรรมชาติเท่านั้น แต่ยังเป็นการที่นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสทำกิจกรรมต่าง ๆ 5. การบริการทั่วไป (Ancillary) บริการเบ็ดเตล็ดทั้งหมดที่มีให้นักท่องเที่ยว อาทิเช่น บริการด้านร้านอาหาร โรงพยาบาล ไปรษณีย์ สถานีบริการน้ำมัน ร้านค้า ร้านขายของที่ระลึก ห้องสุขาลานจอดรถ ตู้กดเงินสด เป็นต้น

3. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการงานอีเว้นท์ อีเว้นท์ (Event) คือ เหตุการณ์ที่มีลักษณะพิเศษเฉพาะ ซึ่งจัดขึ้นในช่วงเวลาสำคัญหนึ่ง โดยมีการประกอบงานพิธีการและพิธีกรรมเพื่อ

บรรลุความต้องการอันจำเพาะเจาะจง Goldblatt.J (2014) งานกิจกรรมอีเว้นท์นั้นเกิดขึ้นในสถานที่ใดสถานที่หนึ่ง ในช่วงระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง ซึ่งอาจจะเป็นเหตุการณ์ที่พิเศษหรือเป็นที่จดจำ โดยงานกิจกรรมอีเว้นท์นั้นจะต้องมีการวางแผนรายละเอียดและเผยแพร่เกี่ยวกับงานไว้ล่วงหน้า ซึ่งงานกิจกรรมอีเว้นท์สามารถจัดในสถานที่ได้หลากหลาย ตัวอย่างเช่น สถานที่เฉพาะเจาะจง พื้นที่โล่งแจ้ง สถานที่ขนาดใหญ่ หรือหลาย ๆ สถานที่โดยการวางแผนงานกิจกรรมอาจจะมีรูปแบบที่คล้ายคลึงกัน ลักษณะในสถานที่จัดงาน ผู้เข้าร่วมงาน และรายการในจัดกิจกรรม ซึ่งจะต้องมั่นใจได้ว่าในงานกิจกรรมนั้นจะได้รับประสบการณ์ที่แตกต่างหรือสามารถสัมผัสได้ถึงสิ่งที่แตกต่าง ไม่เพียงแค่ความคาดหวัง อารมณ์ และทัศนคติของผู้เข้าร่วมงานจะต้องเป็นสิ่งที่ใหม่เสมอ และประสบการณ์ที่เข้าร่วมงานที่แตกต่างไม่ว่ารายการการจัดงานและสถานที่จะเป็นเช่นไร งานกิจกรรมที่มีเอกลักษณ์ไม่ซ้ำกันหรือแตกต่างกันนั้นส่งผลต่อการเพิ่มเสน่ห์ดึงดูดของงาน กระตุ้นความสนใจให้เข้าร่วมเสมือนว่ามีเพียงครั้งเดียวในชีวิต Getz D. (2007)

4. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ การจัดการพิพิธภัณฑ์ว่า เป็นการกระทำ ที่สร้างความมั่นใจในการบริหารงานพิพิธภัณฑ์และกิจกรรมทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับงานด้านพิพิธภัณฑ์ (การอนุรักษ์ การค้นคว้า และการสื่อสาร) เมื่อพิจารณาก็จะเห็นว่าการจัดการพิพิธภัณฑ์นั้น เกี่ยวข้อง กับการเงินและการบัญชี (การบัญชี การบริหารจัดการและการเงิน) กฎหมาย การรักษาความปลอดภัย และค่าใช้จ่ายในการบำรุงรักษา การบริหารงานบุคคล และการตลาด ตลอดจนยุทธศาสตร์และแผนเกี่ยวกับกิจกรรมของพิพิธภัณฑ์ ICOM.(2010)

5. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับมรดกวัฒนธรรมนามธรรม มรดกวัฒนธรรมนามธรรมว่าหมายถึง สิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวทั้งหมดทั้งที่สร้างขึ้นมาและที่มีอยู่ในระบบนิเวศ (Feilden,B & Jokilehto,J.1993) เป็นการแสดงถึงการปฏิบัติการแสดงออกซึ่งทักษะความรู้ ความสามารถศิลปะการแสดงออก ต่าง ๆ ภาษา ประเพณี เทศกาลต่าง ๆ อันมีความโดดเด่นซึ่งชี้ให้เห็นถึงวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ เฉพาะในท้องถิ่น (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2552) ซึงได้พัฒนาสร้างสรรค์สั่ง สมและประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตมาอย่างต่อเนื่องระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ (อนุสัญญาว่าด้วย การคุ้มครองมรดกโลก, 2515) เป็นปฏิสัมพันธ์ผู้คนในพื้นที่กับธรรมชาติและประวัติศาสตร์ ซึ่งจะสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพสิ่งแวดล้อมและสังคมของแต่ละกลุ่ม

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คณะผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยคัดเลือกจำนวน 12 คน และเลือกใช้เครื่องมือแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ซึ่งโดยเลือกตัวอย่างเฉพาะเจาะจงดังนี้

ประชากรกลุ่มที่ 1 หน่วยงานภาครัฐ ที่เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยว และมรดกวัฒนธรรม หรือผู้มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง หรือผู้แทนในการดูแลส่วนงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

กลุ่มตัวอย่าง	จำนวน
1. ผู้อำนวยการสำนักศิลปากรที่ 8 ขอนแก่น หรือผู้แทน	1 คน
2. ผู้อำนวยการพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่น หรือผู้แทน	1 คน
3. ผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดขอนแก่น หรือผู้แทน	1 คน
4. ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานขอนแก่น หรือผู้แทน	1 คน
5. ผู้อำนวยการสำนักวัฒนธรรมจังหวัดขอนแก่น หรือผู้แทน	1 คน
รวม	**5 คน**

ประชากรกลุ่มที่ 2 หน่วยงานภาคเอกชน คือ เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานภาคเอกชน หรือผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

กลุ่มตัวอย่าง	จำนวน
1. ตัวแทนผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยว	1 คน
2. ตัวแทนผู้ประกอบธุรกิจร้านขายของที่ระลึก	1 คน
3. ตัวแทนผู้ประกอบธุรกิจร้านอาหารและเครื่องดื่ม	1 คน
4. ตัวแทนผู้ประกอบธุรกิจคมนาคมขนส่ง	1 คน
5. ตัวแทนผู้ประกอบธุรกิจที่พัก	1 คน
6. ตัวแทนผู้ประกอบธุรกิจ MICE	1 คน

กลุ่มตัวอย่าง	จำนวน
7. ตัวแทนหอการค้าจังหวัดขอนแก่น	1 คน
รวม	**7 คน**

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่น จำนวน 400 คนคณะผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบตามสะดวก (Convenience Sampling) เนื่องจากไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน คำนวณได้จากสูตรไม่ทราบตัวอย่างของ Cochran W.G. โดยกำหนดระดับค่าความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และค่าความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 (กัลยา วาณิชย์บัญชา, 2551) โดยการแจกแบบสอบถามออนไซต์โดยจะใช้คำถามคัดกรอง เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะตรงตามเกณฑ์ที่กำหนด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและคุณภาพของเครื่องมือ

1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

แบบสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึกทั้งหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนโดยจะเป็นการสอบถาม โดยใช้วิธีการแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบจากวิธีสัมภาษณ์ชนิดกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) สัมภาษณ์เชิงลึกจากทั้งหน่วยงานภาครัฐจำนวน 5 คน และภาคเอกชนจำนวน 7 คน โดยแบบสัมภาษณ์เชิงลึกประกอบไปด้วย 5 ส่วน รายละเอียด ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 ข้อมูลทางองค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่น

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับองค์ประกอบการจัดอีเว้นท์

ส่วนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์

ส่วนที่ 5 ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

2) แบบสอบถาม

แบบสอบถาม (Questionnaire) ใช้กับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในเขตพื้นที่วิจัยเพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ เป็นแบบสอบถามในลักษณะคำถามปลายปิด (Close-ended Questions) และคำถามปลายเปิด (Open-ended Questions) ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่าง แบบบังเอิญ (Accidental sampling) โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนคำตอบ

จำนวน 5 ระดับ ตามมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) โดยใช้วิธีของ (Likert R., 1967) ประกอบด้วย 5 ส่วน รายละเอียด ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เพศ อายุ สถานภาพการศึกษา รายได้ต่อเดือน อาชีพ และภูมิลำเนา

ส่วนที่ 2 ข้อมูลด้านองค์ประกอบด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่น

ส่วนที่ 3 ข้อมูลด้านคุณค่ามรดกเชิงวัฒนธรรมในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่น

ส่วนที่ 4 ข้อมูลด้านการจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่น

ส่วนที่ 5 ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้ ได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพซึ่งขึ้นอยู่กับกลุ่ม ตัวอย่างที่ใช้ ได้แก่ การเก็บข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview ข้อมูลที่คณะผู้ศึกษาวิจัยได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการตอบแบบสอบถามของหน่วยงานภาครัฐ หรือองค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้องและหน่วยงานภาคเอกชน เพื่อรวบรวมข้อมูลด้านการท่องเที่ยวและการจัดอีเว้นท์เชิงพิพิธภัณฑ์ เป็นต้น การเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม (Questionnaire) จากกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่น จำนวน 400 ชุด เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล เกี่ยวกับความคิดเห็นและความต้องการของนักท่องเที่ยวเกี่ยวการจัดการอีเว้นท์เชิงพิพิธภัณฑ์ นอกจากนี้คณะผู้ศึกษาวิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนบทความ วารสาร ข้อมูลจากสื่ออินเทอร์เน็ต และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ฐานข้อมูลวิจัยในประเทศ TCI , ISI ,SCOPUS, เอกสารเผยแพร่ทางวิชาการ เอกสารวิชาการ หนังสือจากห้องสมุด และข้อมูลจากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ขอนแก่น ข้อมูลจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานจังหวัดขอนแก่น

การทดสอบสมมติฐาน

การสร้างแบบจำลอง (Model Development)

การวิเคราะห์ปัจจัย (Factor Analysis) โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis) จากข้อมูลที่ได้มาจากแบบสอบถามมากำหนดเป็นตัวแปร

(Variables) เพื่อที่จะทำการ “จัดกลุ่มตัวแปร” (Grouping) ที่ให้ผลลัพธ์จากการวิเคราะห์ใกล้เคียงกัน ให้อยู่ในในกลุ่มเดียวกัน โดยใช้โปรแกรมวิเคราะห์สถิติสำเร็จรูป กลุ่มตัวแปรนี้ถูกเรียกว่า ปัจจัยหรือองค์ประกอบ (Factor) จากนั้น ทำการสร้างแบบจำลองการวัด (Measurement Model) ซึ่งทำหน้าที่วัดค่าผลเชิงสถิติและยืนยัน (Confirm) การจัดกลุ่มวิเคราะห์นั้น ว่ามีการจัดกลุ่มตัวแปรเป็นปัจจัยที่ได้รูปสะนิด (Model Fit) สมบูรณ์ ดีหรือไม่ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ขั้นตอนสุดท้าย คือ การสร้างแบบจำลองเชิงโครงสร้าง (Structural Model) ทำหน้าที่ “แสดงอิทธิผล” (Influence) ระหว่างปัจจัย (Factor) หรือตัวแปร (Variables) ที่ส่งผล (Effect) ถึงปัจจัยอื่น ๆ ในแบบจำลอง และ (เพชรน้อย สิงห์ช่างชัย 2549) ได้ให้ความหมายคล้ายกันว่าการวิเคราะห์ปัจจัยเป็นเทคนิคทางสถิติ สำหรับวิเคราะห์ตัวแปรหลายตัว (Multivariate analysis techniques) ที่ออกแบบมาเพื่อช่วยให้นักวิจัยได้ใช้แสวงหาความรู้ความจริงดังกล่าว เช่น นักวิจัยสามารถใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis หรือ EFA) ในการพัฒนาทฤษฎี หรือนักวิจัยสามารถใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysisหรือ CFA) ในการทดสอบหรือยืนยันทฤษฎี

การวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล

คณะผู้ศึกษาวิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น

1. วิเคราะห์กลุ่มคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ โดยจัดกลุ่มประเด็นสำคัญของคำถามในแต่ละส่วนของแบบสัมภาษณ์

2. วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ โดยสรุปสาระสำคัญตามขอบเขตเนื้อหาที่คณะผู้ศึกษาวิจัยกำหนดไว้

3. วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการอีเว้นท์เชิงพิพิธภัณฑ์

และเมื่อมีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามเรียบร้อยแล้ว คณะผู้ศึกษาวิจัยจะนำข้อมูลมา ประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีทางสถิติโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (Statistic Package for Social Sciences) for Windows Version 26 และโปรแกรม AMOS เพื่อวิเคราะห์และทดสอบสมมติฐานตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้เมื่อได้รวบรวมข้อมูล คณะ

ผู้ศึกษาวิจัยได้นำมาตรวจความเรียบร้อยจากนั้นได้บันทึกลงในโปรแกรมสำเร็จรูป แล้วจึงนำมาประมวลผลและแสดงเป็นค่าสถิติพรรณนา(Descriptive Statistics)

ผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามจำนวน 400 ชุดพบว่านักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวยังพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่น ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยส่วนใหญ่นั้นจะเป็นเป็นเพศหญิง จำนวน 276 คน คิดเป็นร้อยละ 69 และเป็นเพศชาย จำนวน 124 คน คิดเป็นร้อยละ 31 ซึ่งพบว่าค่าเฉลี่ยช่วงอายุที่พบมากที่สุดคือช่วงอายุอายุ 21-30 ปี จำนวน 251 คน คิดเป็นร้อยละ 67.75 อายุ 31-40 ปี จำนวน 67 คน คิดเป็นร้อยละ 16.75 อายุต่ำกว่า 20 ปี จำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 12.75 อายุ 41-50 ปี จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 5.5 อายุ 51-60 ปี จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 1.75 และกลุ่มอายุที่พบน้อยที่สุดคือกลุ่มอายุตั้งแต่ 61 ปีขึ้นไป จำนวน 2 คน คิดเป็นเพียงร้อยละ 3 เท่านั้น และโดยส่วนใหญ่จะเป็นเป็นเพศหญิงที่ประกอบอาชีพนักศึกษา ที่มีอายุเฉลี่ยในช่วง 21-30 ปี โดยมีค่าเฉลี่ยรายได้ที่มากที่สุดต่อเดือนอยู่ที่ 10,001 – 20,000 บาท ต่อเดือน โดยทั้งหมดนี้ประชากรส่วนใหญ่ล้วนมีภูมิลำเนาอยู่ที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นส่วนมาก

ตารางที่ 1 ข้อมูลด้านความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อองค์ประกอบการท่อเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่น

องค์ประกอบการท่อเที่ยวเชิงวัฒนธรรมใน พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่น	ระดับความพึงพอใจ		
	$\bar{x}$	S.D.	แปลความหมาย
1.สิ่งดึงดูดใจ (Attractions)	4.16	0.850	**มาก**
2.การคมนาคม (Accessibility)	4.15	0.790	**มาก**
3.สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenity)	4.00	0.900	**มาก**
4.ที่พัก (Accommodation)	4.09	0.822	**มาก**
5.กิจกรรม (Activity)	4.08	0.818	**มาก**
รวม	**4.09**	**0.836**	**มาก**

จากตารางที่ผลการวิเคราะห์ ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อองค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่น ในภาพรวมตามองค์ประกอบของการท่องเที่ยว 5 ด้าน อยู่ในระดับมาก ทั้งหมด 5 ด้าน โดยด้านที่มีค่ามากที่สุด ได้แก่ ด้านสิ่งดึงดูดใจ (4.16) หมายถึง พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่นมีชื่อเสียงและเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยว มีสิ่งดึงดูดใจ เช่นวัตถุโบราณที่สามรถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ รองลงมาคือ ด้านการคมนาคม (4.15) หมายถึง การคมนาคมขนส่งสะดวกเส้นทางคมนาคมสามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ง่าย มีแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยง และรถสาธารณะเข้าถึงได้ง่าย ต่อมาพบว่านักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในด้านที่พัก (4.09) ได้แก่ ราคาของที่พักมีความเหมาะสมกับราคาและมีความคุ้มค่า ลำดับต่อมานักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในด้านของกิจกรรม (4.08) ได้แก่ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่นมีกิจกรรมทางการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบและหลากหลายให้แก่นักท่องเที่ยว และลำดับสุดท้ายที่นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจเป็นลำดับที่น้อยที่สุดคือด้านของสิ่งอำนวยความสะดวก (4.00) ได้แก่ จำนวนของเจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวกเนื่องจากมีจำนวนน้อยอาจส่งผลให้ไม่สามารถดูแลนักท่องเที่ยวได้อย่างทั่วถึง รวมไปถึงในส่วนของของห้องสุขาที่พบว่ามีจำนวนไม่มากนัก

ตารางที่ 2 ข้อมูลด้านความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อด้านคุณค่ามรดกเชิงวัฒนธรรมในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่น

องค์ประกอบการท่อเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่น	**ระดับความพึงพอใจ**		
	$\bar{x}$	**S.D.**	**แปลความหมาย**
1. คุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ (Historical significance)	3.96	0.901	**มาก**
2. คุณค่าทางด้านสังคม (Social Significance)	4.18	0.829	**มาก**
3. คุณค่าทางโบราณคดี (Archaeological Significance)	4.09	0.891	**มาก**
4. คุณค่าเชิงสัญลักษณ์/อัตลักษณ์ (Symbol/Identity Significance	4.03	0.844	**มาก**
5. การจัดแสดงถาวร (Permanent Exhibition)	3.64	0.740	**มาก**

6. การจัดแสดงเพื่อการศึกษาค้นคว้า (Education Exhibition)	3.68	0.753	**มาก**
7. การจัดแสดงชั่วคราว (Temporary Exhibition)	3.95	0.798	**มาก**
รวม	**3.93**	**0.822**	**มาก**

จากการวัดระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อด้านคุณค่ามรดกเชิงวัฒนธรรมในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่นพบว่า ด้านคุณค่าที่นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจมากที่สุดคือด้านคุณค่าทางสังคม (4.18) ได้แก่ การจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่นแสดงถึงการรวมกลุ่มของคนในสังคมเดียวกันและโบราณวัตถุที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่นแสดงถึงการดำรงอยู่ของความเป็นสังคมและชุมชนสะท้อนความคิดความเชื่อของคนในอดีตได้เป็นอย่างดี ลำดับต่อมาคือคุณค่าทางโบราณคดี (4.09) ได้แก่ โบราณวัตถุบางชนิดแสดงถึงการถ่ายทอดภูมิปัญญาจากรุ่นสู่รุ่นจนถึงปัจจุบันและแสดงถึงความเป็นมาถึงบุคคลและสถานที่ได้เป็นอย่างดี ลำดับต่อมาคือคุณค่าเชิงสัญลักษณ์/อัตลักษณ์ (4.03) ได้แก่ โบราณวัตถุในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่นเป็นโบราณวัตถุที่หายากที่มีเฉพาะถิ่นไม่สามารถหาได้จากที่อื่นและมีความแสดงออกถึงลักษณะเฉพาะของคนที่แตกต่างกันในแต่ละท้องถิ่น และด้านอื่น ๆ ตามลำดับ

ตารางที่ 3 ข้อมูลด้านความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีการจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติขอนแก่น

จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ (Exhibition)	**ระดับความพึงพอใจ**		
	$\bar{x}$	**S.D.**	**แปลความหมาย**
1. การจัดแสดงถาวร (Permanent Exhibition)	3.64	0.740	**มาก**
2. การจัดแสดงเพื่อการศึกษาค้นคว้า (Education Exhibition)	3.68	0.753	**มาก**
3. การจัดแสดงชั่วคราว (Temporary Exhibition)	3.95	0.798	**มาก**
รวม	**3.76**	**0.763**	**มาก**

จากการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อด้านข้อมูลการจัดแสดงในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่น พบว่าด้านการจัดแสดงที่นักท่องเที่ยวมีค่าความพึงพอใจมากที่สุดคือด้านการจัดแสดงชั่วคราว (3.95) การจัดแสดงชั่วคราวมีพื้นที่ในการจัดแสดงอย่างเหมาะสม โบราณวัตถุมีความปลอดภัย และมั่นคงบวกกับระยะเวลาในการจัดแสดงชั่วคราวที่มีความเหมาะสม ลำดับต่อมาที่นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจมากเป็นอันดับสองคือด้านการจัดแสดงเพื่อการศึกษาค้นคว้า (3.68) ได้แก่ พื้นที่การจัดแสดงเพื่อการศึกษาค้นคว้ามีความเหมาะสมต่อการศึกษา เช่น มีการจัดแสดงที่น่าสนใจ มีการจัดวางข้อมูลที่ง่ายต่อการศึกษา ส่วนด้านที่มีค่าน้อยที่สุด คือ การจัดแสดงถาวร (3.64) ได้แก่ รูปแบบการจัดแสดงโบราณถาวรในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่น ความปลอดภัยของวัตถุ ความสะอาดของบริเวณที่จัดแสดง

แบบจำลองเชิงโครงสร้าง (Structural Equation Model)

แบบจำลองเชิงโครงสร้างทำหน้าที่ “แสดงอิทธิพล” (Influence) ระหว่างปัจจัย (Factors) หรือตัวแปรแฝง (Latent Variables) ที่ส่งผล (Effect) ถึงปัจจัยอื่น ๆ จากข้อมูลเชิงประจักษ์ที่เก็บรวบรวมจากกลุ่มตัวอย่าง โดยนำมาเปรียบเทียบกับแบบจำลองที่ได้ศึกษาแนวคิดไว้แล้วว่าแบบจำลองได้รูปสนิทดี (Model Fit) หรือไม่ (กัลยา วาณิชย์ปัญชา ,2556) จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ คณะผู้ศึกษาวิจัยได้สร้างปัจจัยขึ้นมาจำนวน 3 ปัจจัย ประกอบด้วย 1) องค์ประกอบด้านการท่องเที่ยว (Tourism Element) 2) คุณค่าของมรดกวัฒนธรรมนามธรรม (Cultural Significant) 3) การจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ (Exhibition) อย่างไรก็ตามจากผลการทดสอบเพื่อหาอิทธิพลของแบบจำลองจากปัจจัยจำนวน 3 ปัจจัยได้ถูกปรับเหลือเพียงจำนวน 2 ปัจจัย ได้แก่

1) องค์ประกอบด้านการท่องเที่ยว (Tourism Element)

2) การจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ (Exhibition)

จากการวิเคราะห์ผลที่ได้จากรูปแบบจำลองได้รูปสนิทดี (Model Fit) ผลการวิเคราะห์ Chi-square = 27.802, df =25, p = .317 (>.05), CMIN/DF = 1.112, GFI= .985, RMSEA = .017 (<.08) ผลวิเคราะห์แบบจำลองเชิงโครงสร้างของความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดแสดง ในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติขอนแก่น ดังที่แสดงในตารางที่ 4 ภาพที่ 1

ตารางที่ 4 ค่า Sample Correlations ของแบบจำลองเชิงโครงสร้างของความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติขอนแก่น

	PE1.1	TE1.2	PE1.3	TE1.3	A1.3	A1.1	A3.2	A3.3	A3.1
PE1.1	1.000								
TE1.2	.201	1.000							
PE1.3	.106	.209	1.000						
TE1.3	.194	.383	.202	1.000					
A1.3	.184	.363	.192	.351	1.000				
A1.1	.160	.316	.167	.305	.730	1.000			
A3.2	.148	.292	.154	.282	.439	.382	1.000		
A3.3	.157	.309	.163	.299	.465	.404	.553	1.000	
A3.1	.164	.324	.171	.313	.487	.423	.579	.613	1.000

จากตารางที่ 4 ค่า Sample Correlation ของแบบจำลองเชิงโครงสร้างของความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติขอนแก่น พบว่าตัวแปรสังเกตได้ (Latent Variables) แต่ละคู่มีค่าไม่เกิน 0.8 แสดงถึงค่าความสัมพันธ์กันระหว่างตัวแปรเหมาะสม

ตารางที่ 5 ค่า Standardize Residual Covariances ของความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดแสดง ในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติขอนแก่น

	PE1.1	TE1.2	PE1.3	TE1.3	A1.3	A1.1	A3.2	A3.3	A3.1
PE1.1	.000								
TE1.2	.206	.000							
PE1.3	.478	-.360	.000						
TE1.3	-.638	-.080	.845	.000					
A1.3	-.681	-.050	-.697	-.910	-.343				

	PE1.1	TE1.2	PE1.3	TE1.3	A1.3	A1.1	A3.2	A3.3	A3.1
A1.1	-.788	-.433	-.050	-.439	-.621	-.687			
A3.2	.148	.619	.334	1.089	-.479	-1.140	.197		
A3.3	1.371	-.439	-.916	.278	-.002	-.934	.612	.221	
A3.1	1.231	.783	-.245	.926	.830	.364	.320	.433	.662

จากตารางที่ 5 ค่า Standardize Residual Covariances ของแบบจำลองเชิงโครงสร้างของความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติขอนแก่น ค่า Standardize Residual Covariances แต่ละคู่มีค่าอยู่ระหว่าง +2 ถึง -2 แสดงถึงตัวบ่งชี้ที่ดี

ตารางที่ 6 ผลค่า Regression Weights และค่า Significant ของความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติขอนแก่น

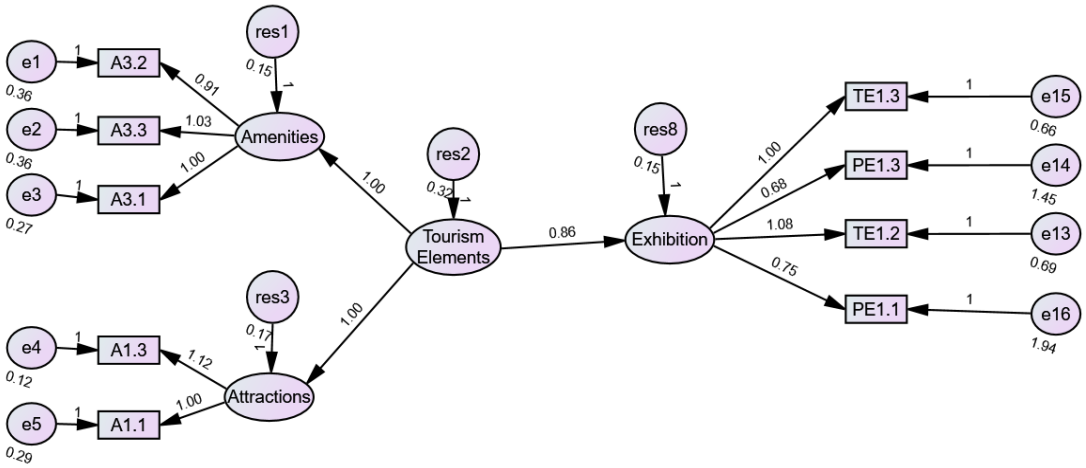
			Estimate	S.E.	C.R.	P	Label
Amenities	<---	Tourism_Elements	1.000				ยอมรับ
Attractions	<---	Tourism_Elements	1.000				ยอมรับ
Exhibition	<---	Tourism_Elements	.858	.103	8.297	***	ไม่ยอมรับ
A3.1	<---	Amenities	1.000				ยอมรับ
A3.3	<---	Amenities	1.034	.070	14.854	***	ไม่ยอมรับ
A3.2	<---	Amenities	.911	.065	14.088	***	ไม่ยอมรับ
A1.1	<---	Attractions	1.000				ยอมรับ
A1.3	<---	Attractions	1.117	.069	16.229	***	ไม่ยอมรับ
TE1.3	<---	Exhibition	1.000				ยอมรับ
PE1.3	<---	Exhibition	.681	.133	5.115	***	ไม่ยอมรับ
TE1.2	<---	Exhibition	1.079	.137	7.893	***	ไม่ยอมรับ
PE1.1	<---	Exhibition	.751	.152	4.935	***	ไม่ยอมรับ

จากตารางที่ 6 ผลค่า Regression Weights และค่า Significant ของความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติขอนแก่น พบว่า ปัจจัยและตัวแปรทุกตัวส่งอิทธิพลต่อกันเป็นไปตามสมมติฐานอย่างมีนัยสำคัญ (ที่ระดับ 0.05, P-value ***<0.001)

ตารางที่ 7 ผลค่า Standardized Regression Weights ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติขอนแก่น

Factors (Cause-Effect)			Estimate
Amenities	<---	Tourism_Elements	.823
Attractions	<---	Tourism_Elements	.806
Exhibition	<---	Tourism_Elements	.781
A3.1	<---	Amenities	.801
A3.3	<---	Amenities	.765
A3.2	<---	Amenities	.723
A1.1	<---	Attractions	.797
A1.3	<---	Attractions	.916
TE1.3	<---	Exhibition	.609
PE1.3	<---	Exhibition	.333
TE1.2	<---	Exhibition	.629
PE1.1	<---	Exhibition	.319

จากตารางที่ 7 ผลค่า Standardized Regression Weights ของความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดแสดง ในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติขอนแก่น เป็นตารางที่แสดงให้เห็นค่าอิทธิพล (Standardize Regression Weights) ที่ส่งผลถึงกันระหว่าง ปัจจัย - ปัจจัย และปัจจัย - ตัวแปร ที่เกิดขึ้นในแบบจำลอง

ภาพที่ 2 แบบจำลองเชิงโครงสร้างของความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติขอนแก่น

จากภาพที่ 2 แบบจำลองเชิงโครงสร้างของความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติขอนแก่น พบว่า

1) ปัจจัยด้านองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมส่งอิทธิพลต่อปัจจัยด้านการจัดงานอีเว้นท์เชิงพิพิธภัณฑ์อย่างมีนัยสำคัญ (ยอมรับสมติฐาน H1)

2) ปัจจัยด้านคุณค่ามรดกเชิงวัฒนธรรมไม่ส่งผลต่อการจัดงานอีเว้นท์เชิงพิพิธภัณฑ์อย่างมีนัยสำคัญ (ปฏิเสธสมติฐาน H2)

ตารางที่ 8 ผลการทดสอบสมมติฐาน

Hypothesis	Relationship	Standardize Path Coefficient	Result	Significant(P)
H1	Exhibition <--- Tourism Element	0.28	Support	.165
H2	Exhibition <--- cultural heritage value	***	Reject	***

หมายเหตุ ***= เป็นค่าที่ถูกตัดจึงไม่แสดงค่า

จากตารางที่ 8 แสดงผลการทดสอบสมมติฐาน ซึ่งอาจกล่าวให้เข้าใจง่ายได้ว่าปัจจัยความพึงพอใจด้านองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมส่งอิทธิพลต่อปัจจัยความพึงพอใจด้านการจัดแสดงอีเว้นท์เชิงพิพิธภัณฑ์ และปัจจัยด้านคุณค่ามรดกเชิงวัฒนธรรมไม่ส่งผลต่อการจัดแสดงอีเว้นท์เชิงพิพิธภัณฑ์อย่างมีนัยสำคัญ

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวยังพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่น ส่วนใหญ่นั้นจะเป็นเป็นเพศหญิง ซึ่งพบว่าค่าเฉลี่ยช่วงอายุที่พบมากที่สุดคือช่วงอายุอายุ 21-30 ปี ประกอบอาชีพนักศึกษา มีค่าเฉลี่ยรายได้ที่มากที่สุดต่อเดือนอยู่ที่ 10,001 – 20,000 บาท ต่อเดือน โดยทั้งหมดนี้ประชากรส่วนใหญ่ล้วนมีภูมิลำเนาอยู่ที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อองค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผลการวิจัยพบว่า ในภาพรวมตามองค์ประกอบของการท่องเที่ยว 5 ด้าน อยู่ในระดับมาก ด้านที่นักท่องเที่ยวพึงพอใจมากที่สุดคือ ด้านสิ่งดึงดูดใจ หมายถึง พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่นมีชื่อเสียงและเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยว มีสิ่งดึงดูดใจ เช่น วัตถุโบราณที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ และการจัดแสดงต่าง ๆ ในพิพะภัณฑ์ ซึ่งสอดคล้องกับ Khamboon and Kowattanakul (2013) ได้สรุปเกี่ยวองค์ประกอบของความพร้อมด้านการท่องเที่ยวของ J. Pelasol ว่าสิ่งแรกที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวหรือช่วยในการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวที่จะเลือกเดินทางมาสู่สถานที่แห่งนั้นอันดับแรก คือ สิ่งดึงดูดใจทางการ

ท่องเที่ยวนั่นเอง และลำดับสุดท้ายที่นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจเป็นลำดับที่น้อยที่สุด คือ ด้านของสิ่งอำนวยความสะดวก (4.00) ได้แก่ จำนวนของเจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวก เนื่องจากมีจำนวนน้อยอาจส่งผลให้ไม่สามารถดูแลนักท่องเที่ยวได้อย่างทั่วถึง รวมไปถึงในส่วนของของห้องสุขาที่พบว่ามีจำนวนไม่มากนัก สอดคล้องกับ Cooper & Boniface (1998) ที่กล่าวว่า แหล่งท่องเที่ยวต้องมีสิ่งบริการขั้นพื้นฐาน ที่จำเป็นต่อการท่องเที่ยว เช่น ที่จอดรถ ห้องสุขา ร้านอาหารและเครื่องดื่ม ช่องทางการชำระเงินที่หลากหลาย ประเด็นนี้หากมีบริการที่ไม่เหมาะสมหรือเพียงพอ อาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อการท่องเที่ยวได้

ในส่วนของด้านความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อด้านคุณค่ามรดกเชิงวัฒนธรรมในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่น พบว่า มีความพึงพอใจมากที่สุด คือ ด้านคุณค่าทางสังคม ได้แก่ การจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่นแสดงถึงการรวมกลุ่มของคนในสังคมเดียวกัน และโบราณวัตถุที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่นแสดงถึงการดำรงอยู่ของความเป็นสังคมและชุมชนสะท้อนความคิดความเชื่อของคนในอดีตได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สาธิดา สกุลรัตนกุลชัย และกรรณิกา สงวนสินธุกุล (2563) ซึ่งพบว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและอาหารพื้นถิ่นที่เป็นจุดเด่นของแต่ละพื้นที่สามารถดึงดูดและสร้างประสบการณ์ที่ดีให้กับนักท่องเที่ยว

ในส่วนของข้อมูลการจัดแสดงในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่น พบว่า ด้านการจัดแสดง ที่นักท่องเที่ยวมีค่าความพึงพอใจมากที่สุดคือด้านการจัดแสดงชั่วคราว การจัดแสดงชั่วคราวมีพื้นที่ในการจัดแสดงอย่างเหมาะสม โบราณวัตถุมีความปลอดภัย และมั่นคงบวกกับระยะเวลาในการจัดแสดงชั่วคราวที่มีความเหมาะสม สอดคล้องกับแนวคิดของ กัลย์ธีรา สงวนตั้ง (2554) ที่ได้อธิบายประเด็นสำคัญเกี่ยวกับการรับรู้คุณค่าและความสำคัญของงานออกแบบผ่านการจัดแสดงนิทรรศการ โดยระบุว่า “นิทรรศการที่ได้รับการออกแบบอย่างมีประสิทธิภาพนั้น มีแนวโน้มที่จะช่วยปลูกฝังให้ผู้เข้าชมเข้าใจคุณค่างานออกแบบได้ กล่าวคือ การออกแบบสามารถดึงดูดความสนใจให้ผู้เข้าชมรู้สึกยากเข้าชมนิทรรศการมากขึ้น รับรู้เนื้อหาและสิ่งที่ผู้จัดทำต้องการนำเสนอมากขึ้น ใช้เวลาและสนใจในการอ่านเนื้อหาในนิทรรศการมากขึ้น สามารถจดจำเนื้อหาและสิ่งที่นิทรรศการนำเสนอได้มากขึ้น เข้าใจเรื่องความสำคัญของการออกแบบมากขึ้น โดยสามารถแยกแยะได้ว่านิทรรศการใดได้รับการออกแบบ และนิทรรศการใดที่ไม่ได้รับการออกแบบ”

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่าง พบว่าการนำเสนอรูปแบบการจัดการอีเว้นท์เชิงพิพิธภัณฑ์ คณะผู้ศึกษาวิจัยจึงมีข้อเสนอแนะรูปแบบการจัดการอีเว้นท์เชิงพิพิธภัณฑ์ ดังนี้

1. ด้านพื้นที่

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่นควรจัดพื้นที่ให้เป็นสัดส่วน เนื่องจากปัจจุบันมีโบราณวัตถุจำนวนใบเสมาถูกตั้งไว้บริเวณรอบ ๆ อาคารจัดแสดงแต่ก็ไม่มีรั้วรอบขอบชิดที่แสดงให้เห็นถึงการคุ้มครองโบราณวัตถุเหล่านั้น ทางพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่นจึงควรจัดพื้นที่ให้เป้นสัดส่วนโดยการทำสัญลักษณ์หรือรั้วเพื่อแบ่งเขตที่คุ้มครองโบราณวัตถุให้ชัดเจนเพื่อลดผลกระทบจากการรองรับนักท่องเที่ยวเพื่อการจัดงานอีเว้นท์เชิงพิพิธภัณฑ์ที่จะตามมาในอนาคต ซึ่งการสอดคล้องกับหลักการบริหารอาคารของ วิจิตร บุษบามารมย์ ที่กล่าวว่า “การบริหารจัดการอาคารไม่ใช่แค่การบริหารจัดการระบบอาคารเพียงอย่างเดียวแต่เป็นกระบวนการที่ทำงานสัมพันธ์กันระหว่าง 3 ปัจจัยคือผู้ใช้อาคาร กระบวนการทำงาน และอาคาร สถานที่ ซึ่งทั้ง 3 ปัจจัยจะต้องทำงานอย่างสอดคล้องกันเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายขององค์กร

2. ด้านการจัดการพิพิธภัณฑ์

ทรัพยากรวัฒนธรรมของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่น คือโบราณวัตถุที่อยู่ในพิพิธภัณฑ์จะต้องมีระบบในการจัดการการจัดการความรู้เนื้อหาที่มาของโบราณวัตถุและแหล่งโบราณสถานที่เกี่ยวข้องเป็นทรัพยากรทางด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี ดังนั้นจะต้องมีการจัดการตามประเพณีความเชื่อ เพื่อให้เห็นถึงความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่

แนวคิดของ ศ.สายันต์ ไพรชาญจิตร์ และ รศ.ศรีศักร วัลลิโภดม เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมทางด้านโบราณคดีเพื่อการจัดการพิพิธภัณฑ์มีกระบวนการในการจัดการที่เหมาะสมดังนี้

1) ศึกษาวิจัยหรือการสร้างความรู้เพื่อให้เกิดความรู้ที่แท้จริงเกี่ยวกับทรัพยากรทางโบราณคดี ทั้งในเชิงกายภาพคุณลักษณะทางนามธรรมประวัติศาสตร์ประโยชน์ใช้สอยในอดีตศักยภาพคุณค่าและข้อจำกัด ของทรัพยากรทางโบราณคดีต่อชุมชนปัจจุบันในระดับต่าง ๆ

2) ประเมินคุณค่าและศักยภาพทางโบราณคดีจะช่วยให้ทราบถึงทรัพยากรทางโบราณคดีชนิดต่าง ๆ มีคุณค่าทางด้านใดบ้าง

3) จัดการความรู้เรื่องทรัพยากรโดยการสร้างจัดระบบจัดแสดงเผยแพร่ความรู้ข้อมูลประสบการณ์ให้แก่ชุมชนนอกชุมชนและสาธารณชน

4) คงไว้ซึ่งสภาพคุณค่าของทรัพยากรทางโบราณคดีเพื่อประโยชน์ในการศึกษาหรือการท่องเที่ยวโดยใช้เทคนิควิธีต่าง ๆ ที่เหมาะสม

5) สร้างเครือข่ายขยายความร่วมมือในการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมจำเป็นต้องแสวงหาความร่วมมือจากกลุ่มชุมชนองค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐภาคเอกชนและภาคประชาชนโดยสร้างเครือข่ายการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมที่ก่อให้เกิดความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

6) การสร้างความหมายคุณค่าและกำหนดบทบาทหน้าที่ใหม่ให้กับทรัพยากรทางโบราณคดีที่มีอยู่ แต่อาจจะไม่ได้ทำหน้าที่ดั้งเดิมที่เคยเป็นและมีการนำเอาทรัพยากรโบราณคดีนั้นมาปรับปรุงและพัฒนาเพื่อใช้ประโยชน์ในบทบาทใหม่เพื่อใช้แก้ปัญหาที่ชุมชนที่เผชิญอยู่หรือสร้างประโยชน์ใหม่ให้แก่ชุมชน

7) บังคับใช้กฎข้อบังคับข้อบัญญัติซึ่งเป็นข้อตกลงของชุมชนกลุ่มสมาคมองค์กรประชาชนหรือข้อกำหนดโดยรัฐ แต่การบังคับใช้ต้องดำเนินในรูปแบบที่เอื้ออำนวยต่อการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนและเป็นคุณต่อชุมชนและต่อทรัพยากรวัฒนธรรม

8) ดำเนินกิจกรรมชุมชนที่เกี่ยวเนื่องกับทรัพยากรวัฒนธรรมเช่นการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์เพื่อเผยแพร่ความรู้ของทรัพยากรวัฒนธรรมทางด้านโบราณคดี

3. การศึกษารูปแบบการจัดการจัดแสดงโบราณวัตถุ

สามารถจัดแสดงอีเว้นท์เชิงพิพิธภัณฑ์ร่วมกับเทศกาลงานไหม ซึ่งเป็นงานประจำปีของจังหวัดขอนแก่นได้เนื่องจากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่น ตั้งอยู่ใกล้กับสถานที่จัดงานไหม ซึ่งหากมีการจัดแสดงที่มีเนื้อหาเชื่อมโยงกันก็จะสามารถเชื่อมโยงหรือส่งเสริมซึ่งกันและกันได้ โดย ซึ่งควรจะจัดแสดงในเรื่องของประวัติความเป็นมาของเมืองขอนแก่น และนิทรรศการผ้าไหมเมืองขอนแก่นร่วมกับการจัดแสดงวัตถุโบราณด้วย เพื่อเป็นการดึงดูดนักท่องเที่ยวกลุ่มที่ชื่นชอบผ้าไหม โดยอาจจัดอีเว้นท์เชิงพิพิธภัณฑ์เชื่อมโยงกับเรื่องผ้าไหมในมุมมองของเรื่องราวความเชื่อ วิถีชีวิต และยังรวมไปถึงเกี่ยวกับความเป็นมาของโบราณวัตถุในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่น อีกทั้งยังสามารถนำเสนอเกี่ยวกับรูปแบบในเชิงผลิตภัณฑ์ สามารถนำผลิตภัณฑ์ของชุมชนมาทำการจัดแสดงภายในงานอีเว้นท์รวมถึงการจัดนิทรรศการอาหารให้นักท่องเที่ยว ได้ลิ้มลองรับประทานและผู้ที่เข้าร่วมงานอีเว้นท์ภายในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่นนั้น สามารถรับรู้ถึงประสบการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างแท้จริงได้โดยผ่านกิจกรรมที่มีการจัดทำร่วมกับผู้จัดงานซึ่งสอดคล้องกับ Julia Rutherford Silvers (2004) กล่าวว่า การกำหนดจุดประสงค์ของการจัดงานอีเว้นท์ ซึ่งเป็นรากฐาน ที่ขับเคลื่อนการตัดสินใจอื่น ๆ ทั้งหมด

เกี่ยวกับขอบเขตและองค์ประกอบของการจัดงาน ซึ่งรูปแบบที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องการให้จัดขึ้น

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย พบว่า นักท่องเที่ยวที่มาเยือนพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่นมีความพึงพอใจต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในระดับมาก โดยพึงพอใจสูงสุดด้าน สิ่งดึงดูดใจ เช่น ความมีชื่อเสียงและโบราณวัตถุที่น่าสนใจ ด้านคุณค่ามรดกเชิงวัฒนธรรม นักท่องเที่ยวพึงพอใจสูงสุดในคุณค่าทางสังคมที่สะท้อนความเชื่อและวิถีชีวิตของคนในอดีต ส่วนด้านการจัดแสดงมีความพึงพอใจสูงสุดในการจัดแสดงชั่วคราวที่เหมาะสมและปลอดภัย ผลการวิจัยด้านแนวทางการจัดการอีเว้นท์เชิงพิพิธภัณฑ์ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ การจัดพื้นที่ให้ชัดเจนและปลอดภัย การจัดการความรู้เกี่ยวกับโบราณวัตถุอย่างเป็นระบบ และการจัดแสดงเชิงเรื่องราวที่สื่อถึงความเชื่อและวิถีชีวิตในอดีต **ส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัย** ประกอบด้วย **1. ข้อเสนอในการนำผลวิจัยไปใช้** ประกอบด้วย 1.1 ข้อเสนอแนะด้านการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ ควรนำผลการวิจัยด้านความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อองค์ประกอบการท่องเที่ยวและคุณค่ามรดกเชิงวัฒนธรรมไปใช้วางแผนพัฒนาและบริหารจัดการพื้นที่จัดแสดงให้มีความปลอดภัยเป็นสัดส่วน และมีระบบดูแลโบราณวัตถุที่เหมาะสมยิ่งขึ้น เพื่อให้นักท่องเที่ยวมีประสบการณ์การท่องเที่ยวที่ดีต่อพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่น 1.2 ด้านการประชาสัมพันธ์และการตลาดท่องเที่ยว ควรใช้ผลการวิจัยในการวางแผนประชาสัมพันธ์ให้พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่นเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่โดดเด่น เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวกลุ่มใหม่และเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวซ้ำ 1.3 ด้านการจัดอีเว้นท์เชิงพิพิธภัณฑ์ ควรประยุกต์ผลการวิจัยด้านรูปแบบการจัดการอีเว้นท์เชิงพิพิธภัณฑ์ เพื่อออกแบบกิจกรรมหรืออีเว้นท์เชิงวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับเรื่องราวของโบราณวัตถุและความเชื่อในอดีต เพื่อสร้างคุณค่าและความยั่งยืนในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งสามารถสอดคล้องกับเทศกาลเชิงวัฒนธรรมประจำปีของจังหวัดขอนแก่นได้ เช่น เทศกาลงานไหม เป็นต้น **2. ข้อเสนอในการทำวิจัยครั้งต่อไป** ประกอบด้วย 2.1 ควรศึกษาถึงการการออกแบบงานอีเว้นท์เชิงพิพิธภัณฑ์ที่อื่นที่มีการจดังานอีเว้นท์ที่คล้ายคลึงกันเพื่อนำมาหาข้อแตกต่างและพัฒนามาเป็นจุดเด่นของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ จังขอนแก่น 2.2 การวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาความพึงพอใจและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว เพื่อตรวจสอบว่าปัจจัยใดที่ส่งผลให้นักท่องเที่ยวต้องกลับมาเที่ยวซ้ำ และ 2.3 ควรศึกษารูปแบบงานอีเว้นท์เชิง

พิพิธภัณฑ์ภายใต้แนวคิดการอนุรักษณ์อย่างยั่งยืน เนื่องจากจังหวัดขอนแก่นมีแนวโน้มการขยายตัวของเมืองและจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นทุกปี ควรศึกษาการจัดงานภายใต้แนวคิดอย่างยั่งยืนเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

กานต์รวี ชมเชย. (2558). การบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์: กรณีศึกษามีวเซียมสยามและพิพิธภัณฑ์บ้านไทยจิม ทอมป์สัน. ใน *รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์.* สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2533). *ความสำคัญของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

กัลยา วานิชย์บัญชา. (2556). *การวิเคราะห์สมการโครงสร้าง (SEM) ด้วย AMOS*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กัลย์ธีรา สงวนตั้ง. (2554).การรับรู้คุณค่าและความสำคัญของงานออกแบบ ผ่านการจัดแสดงนิทรรศการ. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปะมหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยศิลปากร.

นิศา ชัชกุล. (2550). *อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว.* กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ขอนแก่น. (2568). *โบราณวัตถุชิ้นสำคัญในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่น.* เรียกใช้เมื่อ 7 ตุลาคม 2568 จาก http://digital.nlt.go.th/dlib/items/show/6227.

ราชบัณฑิตยสถาน 2542. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2542. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น

วิจิตรบุษบา มารมย์. (2545). การบริหารจัดการทรัพยากรอาคาร: การจัดการพื้นที่/สถานที่สำหรับสภาพแวดล้อมในอนาคต. *วารสารวิจัยและสาระสถาปัตยกรรม,* 2(1), 216 - 232.

ศันสนีย์ อินทรประสิทธิ์ . (2540). แนวทางการจัดพิพิธภัณฑ์บ้านศิลปินชิต เหรียญประชา. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปะศาสตร์มหาบัณฑิต.* สาขาวิชาวัฒนธรรมศึกษา. มหาวิทยาลัยมหิดล.

ศูนย์วิจัยกสิกรไทย. (2568). ไทยเที่ยวไทยปี 2568 คาดโต 2.2% ชะลอลงจากปีก่อน เทรนด์คนไทยเที่ยวเมืองน่าเที่ยว (เมืองรอง). เรียกใช้เมื่อ 25 กันยายน 2568 จาก https://www.kasikornresearch.com/th/analysis/k-social-media/Pages/Info352-Foreign-Tourists-11-09-25.aspx.

ศูนย์สารสนเทศเพื่อการบริหารและงานปกครอง. (2568). *ข้อมูลการปกครอง.* เรียกใช้เมื่อ 7 ตุลาคม 2568. จาก http://www.dopa.go.th/padmic/jungwad76/jungwad76.htm.

เสริมฤทธิ์ เอี่ยมธนากุล. (2549). แนวทางการบริหารจัดการพื้นที่ภายในพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษาเขตสัมพันธวงศ์. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตร์มหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สาธิดา สกุลรัตนกุลชัย และ กรรณิกา สงวนสินธุกุล. (2563). การศึกษาเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอาหารในพื้นที่ที่มีบริบทต่างกัน กรณีศึกษาจังหวัดนครปฐม. *วารสารวิจัยและสาระสถาปัตยกรรม/การผังเมือง*, 18(1), 1-18.

สายันต์ ไพรชาญจิตร์. (2548). *การจัดการโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑ์สถานโดยองค์กรปกครองท้องถิ่น*. (พิมพ์ครั้งที่ 1) นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.

สำนักงานส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการ (องค์การมหาชน). (2561). *แผนแม่บทอุตสาหกรรมการจัดประชุมและงานแสดงสินค้านานาชาติ ปี 2560-2564*. นนทบุรี: สำนักงานส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการ.

องค์การท่องเที่ยวโลก. (2558). *ความหมายการท่องเที่ยว.* เรียกใช้เมื่อ 20 สิงหาคม 2568, จาก https://tourismatbuu.wordpress.com.

Calderwood, L. and Soshkin, M. (2019). *The travel and tourism competitiveness report 2019. Travel and tourism at a tipping point, World Economic Forum (WEF)*. Accessed 22 September 2025. from https://www.weforum.org/reports/the-travel-tourism-competitiveness-report-2019

Convention Industry Council. (2012). The economic significance of ... *Proceedings of the Convention & Expo Summit 2003*. Hong Kong.

Convention Industry Council (CIC). (2004). *The Green Meetings Report*. Accessed 22 September 2025. from http://www.conventionindustry.org/Files.

Goldblatt J. (2014). *Special Events: Creating and Sustaining a New World for Celebration.* 7thEdition. Wiley.

Getz, D. 2007. *Event Studies: Theory, Research and Policy for Planned Events.* Oxford: Butterworth-Heinemann.

Hritz, N., & Ross, C. (2 0 1 0). The Perceived Impacts of Sport Tourism: An Urban Host Community Perspective. *Journal of Sport Management*, 24, 119-138.

COM. (2010). *Running a museum:* Practical Handbook. Paris: ICOM.

In Ferdinand, N., & In Kitchin, P. (2017). *Events management: Edition, 3*. London: Sage An international approach.

James Higham & Tom Hinch (2009): *Sport and Tourism. Globalization, Mobility and Identity*. Oxford: Butterworth-Heinemann. Kirstin Hallmann.

Khamboon A. and Kowattanakul K. (2013). *Assessment of the city's tourism readiness. Small tourism, Khemmarat district, Ubon Ratchathani province.* (Independent study report). Master's degree in business administration. Khon Kaen University.

Office of the Permanent Secretary. (2 0 1 7). *Final Report of Sport tourism.* Bangkok: Ministry of Tourism and Sports.

Othman, B., & Harun, A. B. (2021). The influence of service marketing mix and umrah service quality on customer satisfaction and customer loyalty towards umrah travel agents in Malaysia. *Technium Social Sciences Journal,* 22, 553–618.

Pelasol, J. (2012). Igcabugao: A Potential Tourist Destination in the Southern Part of Iloilo, Philippines. *International. United Kingdom*. 8, 90-97.

Silvers, Julia Rutherford (2004). *Professional Event Coordination*. New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.

Thammabut, P. (2006). *Elements of tourism (Handouts).* Bangkok: Srinakharinwirot University.

UNWTO. (2023). *Sustainable development of tourism.* Paper presented at the Workshop. “Toward Sustainable Tourism”, Honduras. Retrieved September 27, 2025.

รูปแบบการบริหารงานวิชาการสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2*

ACADEMIC ADMINISTRATION MODEL TOWARDS BECOMING A LEARNING ORGANIZATION FOR EDUCATIONAL INSTITUTIONS UNDER THE OFFICE OF THE PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA, SURAT THANI, AREA 2

มัชฌิมา ยงเยื้องคง[1], ญาณิศา บุญจิตร์[2] และ พิชามญชุ์ สุรียพรรณ[3]

Matchima Yongyueangkong[1], Yanisa Boonchit[2] and Pichamon Sureeyaphan[3]

[1]สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2

[1]Under the jurisdiction of Surat Thani Primary Educational Service Area Office 2

[2-3]สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

[2-3]Department of Educational Administration, Graduate School, Suratthani Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author's Email: 66052503015@student.sru.ac.th

วันที่รับบทความ : 26 กันยายน 2568; วันแก้ไขบทความ 6 ตุลาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 8 ตุลาคม 2568

Received 26 September 2025; Revised 6 October 2025; Accepted 8 October 2025

Citation:

* มัชฌิมา ยงเยื้องคง, ญาณิศา บุญจิตร์ และ พิชามญชุ์ สุรียพรรณ. (2568). รูปแบบการบริหารงานวิชาการสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(6), 829-846.

Matchima Yongyueangkong, Yanisa Boonchit and Pichamon Sureeyaphan. (2025). Academic Administration Model Towards Becoming A Learning Organization For Educational Institutions Under The Office Of The Primary Educational Service Area, Surat Thani, Area 2. Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(6), 829-846.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานวิชาการสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ 2) พัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ และ 3) ประเมินรูปแบบการบริหารงานวิชาการสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบการวิจัยและพัฒนา (R&D) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานวิชาการสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ กลุ่มตัวอย่างคือผู้บริหารสถานศึกษาและหัวหน้างานวิชาการจาก 123 โรงเรียน รวม 246 คน ได้โดยการสุ่มแบบแบ่งชั้นตามขนาดโรงเรียน (Stratified Random Sampling) เครื่องมือคือแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 65 ข้อ ครอบคลุม 5 ด้านของการบริหารงานวิชาการและ 4 ด้านของการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) ระหว่าง 0.80–1.00 และค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.95 ขั้นตอนที่ 2 พัฒนารูปแบบโดยสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ 7 คน ด้วยแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างที่ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ขั้นตอนที่ 3 ประเมินรูปแบบกับผู้บริหารสถานศึกษาและหัวหน้างานวิชาการ 48 คน ได้โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ใช้แบบประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความถูกต้อง และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.94 ใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันอยู่ในระดับมาก และสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด 2) รูปแบบที่พัฒนามี 4 องค์ประกอบ คือ หลักการ วัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินงาน และเงื่อนไขความสำเร็จ และ 3) ผลการประเมินรูปแบบอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบ, การบริหารงานวิชาการ, องค์กรแห่งการเรียนรู้

Abstract

This research aimed to (1) study the current and desirable conditions of academic administration toward becoming a learning organization, (2) develop a model of academic administration toward becoming a learning organization,

and (3) evaluate the developed model for schools under the Office of Surat Thani Primary Educational Service Area 2. The study employed a research and development (R&D) design consisting of three steps. Step 1 The current and desirable conditions of academic administration toward becoming a learning organization were studied. The sample comprised 246 school administrators and academic heads from 123 schools selected through stratified random sampling based on school size. The research instrument was a five-point rating scale questionnaire containing 65 items covering five aspects of academic administration and four aspects of learning organization development. The questionnaire's item–objective congruence (IOC) values ranged from 0.80 to 1.00, and the overall reliability (Cronbach's alpha) was 0.95. Step 2 The model was developed through interviews with seven experts using a semi-structured interview form validated for content accuracy by three specialists. Step 3 The developed model was evaluated by 48 school administrators and academic heads selected through purposive sampling. The evaluation instrument measured the model's appropriateness, feasibility, accuracy, and usefulness, with an overall reliability of 0.94.

Data were analyzed using mean, standard deviation, and content analysis. The findings revealed that (1) the current condition of academic administration was at a high level, while the desirable condition was at the highest level; (2) the developed model consisted of four components: principles, objectives, operational procedures, and success conditions; and (3) the overall evaluation of the model was at the highest level in all aspects.

Keywords: Environmental, social and governance disclosure, firm performance, mai.

บทนำ

การศึกษาเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศ เนื่องจากเป็นกลไกในการสร้างทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ มีความรู้ ความสามารถ และคุณธรรม สามารถนำศักยภาพที่มีไปพัฒนาสังคมและประเทศชาติได้อย่างยั่งยืน (สุกัญญา แช่มช้อย, 2565) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 54 กำหนดให้รัฐต้องจัดการศึกษาที่มีคุณภาพแก่เด็กทุกคนอย่างน้อยสิบสองปี โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงการเรียนรู้ที่หลากหลายและตลอดชีวิต (ราชกิจจานุเบกษา, 2560) การจัดการศึกษาที่มีคุณภาพจึงต้องอาศัยผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความรู้ ความเข้าใจ และความสามารถในการนำนโยบายสู่การปฏิบัติให้เกิดผลลัพธ์อย่างมีประสิทธิภาพ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม กำหนดให้สถานศึกษามีอิสระในการบริหารจัดการศึกษา โดยเฉพาะในด้านวิชาการ ซึ่งเป็นภารกิจหลักที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะตามมาตรฐานการศึกษา (สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2556) การบริหารงานวิชาการที่มีคุณภาพต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล ไปจนถึงการนิเทศการศึกษา เพื่อให้สถานศึกษาสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีประสิทธิผล (สมคิด บางโม, 2562)

แนวคิดองค์กรแห่งการเรียนรู้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา โดยเน้นการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ร่วมกันของบุคลากร การแลกเปลี่ยนความรู้ และการสร้างนวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง (ปัญญา วิริยะศึกษา, 2565) ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาต้องเป็นผู้นำในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงผ่านการบริหารงานวิชาการ เพื่อให้บุคลากรมีวิสัยทัศน์ร่วม เรียนรู้ตลอดเวลา และพัฒนาองค์กรให้ก้าวสู่ความเป็นเลิศ (นิสรา ใจซื่อ, 2564) สอดคล้องกับหลักเกณฑ์การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ที่มุ่งให้หน่วยงานภาครัฐเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2546)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาชาติ โดยส่งเสริมให้สถานศึกษาพัฒนาไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ผ่านการสร้างเครือข่าย การพัฒนาบุคลากร และการจัดการความรู้ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2, 2567) อย่างไรก็ตาม ผลการประเมินคุณภาพด้านการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ยังอยู่ใน

ระดับ “พอใช้” (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2, 2565) ผู้วิจัยจึงเห็นความจำเป็นในการพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ เพื่อเป็นแนวทางให้สถานศึกษาใช้ในการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นความจำเป็นในการพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 เพื่อเป็นแนวทางให้สถานศึกษาสามารถบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ สร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ร่วมกันของบุคลากร และยกระดับคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานวิชาการสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2
3. เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารงานวิชาการสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิชาการ

การบริหารงานวิชาการเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษา โดยครอบคลุมการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ การวัดผลและประเมินผล การพัฒนาสื่อและเทคโนโลยี รวมทั้งการนิเทศการศึกษา (สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2556) แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่กำหนดให้สถานศึกษามีอิสระในการจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพ

2. แนวคิดเกี่ยวกับองค์กรแห่งการเรียนรู้

องค์กรแห่งการเรียนรู้หมายถึงองค์กรที่พัฒนาสมาชิกให้เรียนรู้และสร้างนวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง (Senge, 1990) โดยมีองค์ประกอบสำคัญ เช่น การมีวิสัยทัศน์ร่วม การเรียนรู้

ร่วมกัน การจัดการความรู้ และการพัฒนาบุคลากรให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ (Watkins & Marsick, 1997)

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สิรดา สายมายา (2565) พบว่าการพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาเป็นองค์ประกอบสำคัญของการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผล

พรรณวิภา สมสะอาด (2564) ศึกษาการบริหารงานวิชาการเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะทางวิชาชีพของนักเรียน พบว่าโมเดลที่พัฒนามีองค์ประกอบหลัก 4 ประการ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ ขอบข่าย และเงื่อนไขความสำเร็จ

เมธาวี คำภูลา และวันทนา อมตาริยกุล (2564) ชี้ว่าสถานศึกษาที่เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้มีลักษณะของการมีวิสัยทัศน์ร่วมและการจัดการความรู้ที่ชัดเจน

Senge (1990) อธิบายว่าองค์กรแห่งการเรียนรู้ต้องส่งเสริมการคิดเชิงระบบ (Systems Thinking) และการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

4. การสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ว่าการบริหารงานวิชาการและการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด โดยการจัดการเรียนรู้ การวัดผลประเมินผล และการจัดการความรู้ถือเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้สถานศึกษาพัฒนาไปสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้อย่างยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร

ที่ใช้ในการวิจัย คือ สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 จำนวนทั้งสิ้น 178 แห่ง กำหนดผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาและหัวหน้างานวิชาการ

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานวิชาการสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและหัวหน้างานวิชาการจากสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 จำนวน 123 โรงเรียน

รวมทั้งสิ้น 246 คน ได้โดยการสุ่มแบบแบ่งชั้นตามขนาดโรงเรียน (Stratified Random Sampling) โดยใช้ตารางสำเร็จรูปของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95%

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) จำนวน 65 ข้อ แบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานวิชาการสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ครอบคลุม 5 ด้านของการบริหารงานวิชาการ ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ การพัฒนาสื่อและแหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และการนิเทศการศึกษา และ 4 ด้านของการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ได้แก่ การมีวิสัยทัศน์ร่วม การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ การจัดการความรู้ และการเรียนรู้ร่วมกัน เครื่องมือนี้ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.80–1.00 และตรวจสอบความเชื่อมั่นทั้งฉบับด้วยวิธีของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.95

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยขออนุญาตเก็บข้อมูลโดยหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี ส่งถึงผู้บริหารสถานศึกษาและหัวหน้างานวิชาการ เพื่อขอความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานวิชาการ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้สถิติค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และแปลความหมายค่าเฉลี่ยตามเกณฑ์ของบุญชม ศรีสะอาด (2560) คือ1.00–1.49 หมายถึง น้อยที่สุด, 1.50–2.49 หมายถึง น้อย, 2.50–3.49 หมายถึง ปานกลาง, 3.50–4.49 หมายถึง มาก, และ 4.50–5.00 หมายถึง มากที่สุด

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้

กลุ่มตัวอย่าง

ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 7 คน ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิทางการบริหารการศึกษาและนักวิชาการผู้มีประสบการณ์ด้านการบริหารสถานศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ประกอบด้วย 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ ความคิดเห็นต่อโครงสร้างและองค์ประกอบของรูปแบบที่พัฒนา, ความเหมาะสมของขั้นตอนการดำเนินงานในแต่ละองค์ประกอบ, ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเพื่อปรับปรุงรูปแบบให้สมบูรณ์ เครื่องมือนี้ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.80–1.00

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญแบบรายบุคคล โดยได้รับอนุญาตจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี พร้อมทั้งบันทึกข้อมูลคำตอบเชิงลึกด้วยการบันทึกเสียงและจดบันทึกภาคสนาม

การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) โดยวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสังเคราะห์ข้อคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ และปรับปรุงรูปแบบการบริหารงานวิชาการสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ให้มีความเหมาะสมก่อนนำไปประเมิน

ระยะที่ 3 การประเมินรูปแบบการบริหารงานวิชาการสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษาและหัวหน้างานวิชาการจากสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 จำนวน 24 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น 48 คน ได้โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบประเมินรูปแบบการบริหารงานวิชาการสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยจัดส่งแบบประเมินให้แก่กลุ่มตัวอย่าง พร้อมคำชี้แจงและแบบตอบกลับทางเอกสาร โดยได้รับอนุญาตจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้สถิติค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ในการวิเคราะห์ผลการประเมิน และแปลความหมายตามเกณฑ์ของบุญชม ศรีสะอาด (2560)

ขอบเขตการวิจัย

ดำเนินการระหว่างเดือนมิถุนายน 2567 ถึงเมษายน 2568

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานวิชาการสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานวิชาการสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้

การบริหารงานวิชาการสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์		
	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านการพัฒนาหลักสูตร	3.50	0.41	มาก	4.86	0.33	มากที่สุด
2. ด้านการจัดการเรียนการสอน	3.51	0.64	มาก	4.86	0.32	มากที่สุด
3. ด้านการพัฒนาสื่อ แหล่งเรียนรู้และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา	3.52	0.44	มาก	4.85	0.30	มากที่สุด
4. ด้านการวัดผลและประเมินผล	3.50	0.50	มาก	4.88	0.29	มากที่สุด
5. ด้านการนิเทศการศึกษา	3.49	0.38	ปานกลาง	4.86	0.32	มากที่สุด
รวม	**3.50**	**0.41**	**มาก**	**4.86**	**0.28**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 1 พบว่าสภาพปัจจุบันของการบริหารงานวิชาการสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.50, S.D.= 0.41) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบันสูงที่สุด คือ ด้านการพัฒนาสื่อ แหล่งเรียนรู้ และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ($\overline{X}$ = 3.52, S.D.= 0.44) รองลงมา คือ ด้านการจัดการเรียนการสอน ($\overline{X}$ = 3.51, S.D.= 0.64) ด้านการพัฒนาหลักสูตร ($\overline{X}$ = 3.50, S.D.= 0.51) ด้านการวัดผลและประเมินผล ($\overline{X}$ = 3.50, S.D.= 0.50) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบันต่ำที่สุด คือ ด้านการนิเทศการศึกษา ($\overline{X}$ = 3.49, S.D.= 0.38) สภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานวิชาการสู่การเป็น

องค์กรแห่งการเรียนรู้ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.86, S.D.= 0.28) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสภาพที่พึงประสงค์สูงที่สุด คือ ด้านการวัดผลและประเมินผล ($\overline{X}$ = 4.88, S.D.= 0.29) รองลงมา คือ ด้านการพัฒนาหลักสูตร ($\overline{X}$ = 4.86, S.D.= 0.33) ด้านการจัดการเรียนการสอน ($\overline{X}$ = 4.86, S.D.= 0.32) และด้านการนิเทศการศึกษา ($\overline{X}$ = 4.86, S.D.= 0.32) ตามลำดับ ส่วนด้าน ที่มีค่าเฉลี่ยสภาพที่พึงประสงค์ต่ำที่สุด คือ ด้านการพัฒนาสื่อ แหล่งเรียนรู้ และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ($\overline{X}$ = 4.85, S.D.= 0.30)

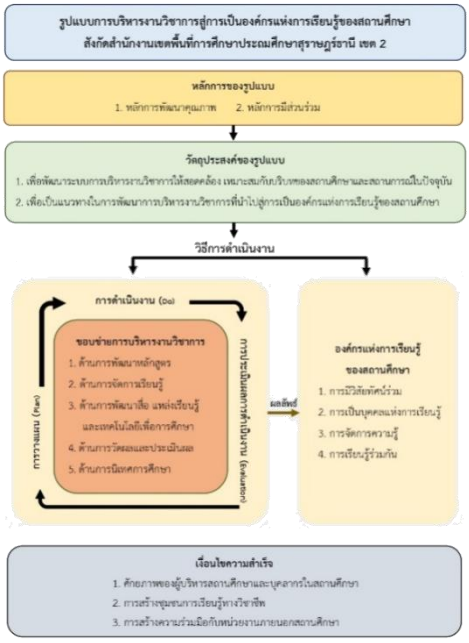
ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้

การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์		
	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วม	3.51	0.60	มาก	4.87	0.32	มากที่สุด
2. ด้านการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้	3.50	0.62	มาก	4.86	0.31	มากที่สุด
3. ด้านการจัดการความรู้	3.51	0.57	มาก	4.85	0.27	มากที่สุด
4. ด้านการเรียนรู้ร่วมกัน	3.50	0.54	มาก	4.84	0.28	มากที่สุด
รวม	**3.50**	**0.53**	**มาก**	**4.85**	**0.26**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 2 พบว่าผลการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ พบว่าสภาพปัจจุบันของการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.50, S.D.= 0.53) เมื่อพิจารณาการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้รายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบันสูงที่สุด ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วม ($\overline{X}$ = 3.51, S.D.= 0.60) และด้านการจัดการความรู้ ($\overline{X}$ = 3.51, S.D.= 0.57) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบันต่ำที่สุด คือ ด้านการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ($\overline{X}$ = 3.50, S.D.= 0.62) และด้านการเรียนรู้ร่วมกัน ($\overline{X}$ = 3.50, S.D.= 0.54) สภาพที่พึงประสงค์ของการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.85, S.D.= 0.26) เมื่อพิจารณาการบริหารงานวิชาการสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้รายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสภาพที่พึงประสงค์สูงที่สุด คือ ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วม ($\overline{X}$ = 4.87, S.D.= 0.32) รองลงมา คือ ด้านการเป็นบุคคลแห่งการ

เรียนรู้ ($\overline{X}$ = 4.86, S.D.= 0.31) ด้านการจัดการความรู้ ($\overline{X}$ = 4.85, S.D.= 0.27) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยสภาพ ที่พึงประสงค์ต่ำที่สุด คือ ด้านการเรียนรู้ร่วมกัน ($\overline{X}$ = 4.84, S.D.= 0.28)

2. ผลการพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 พบว่า มีองค์ประกอบ 4 องค์ประกอบ ดังนี้ หลักการรูปแบบ วัตถุประสงค์ของรูปแบบ วิธีการดำเนินงาน และเงื่อนไขความสำเร็จ สามารถแสดงได้ ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 รูปแบบการบริหารงานวิชาการสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2

จากภาพที่ 2 รูปแบบการบริหารงานวิชาการสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 มีรายละเอียด ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 หลักการของรูปแบบ ได้แก่ หลักการพัฒนาคุณภาพ และหลักการมีส่วนร่วม

องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ของรูปแบบ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารงานวิชาการที่นำไปสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา

องค์ประกอบที่ 3 วิธีการดำเนินงาน ประกอบด้วย

1) ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาสื่อ แหล่งเรียนรู้ และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ด้านการวัดผลและประเมินผล และด้านการนิเทศการศึกษา

2) ผลลัพธ์ของการบริหารงานวิชาการสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ การมีวิสัยทัศน์ร่วม การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ การจัดการความรู้ และการเรียนรู้ร่วมกัน

องค์ประกอบที่ 4 เงื่อนไขความสำเร็จ ประกอบด้วย 1) ศักยภาพของผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรในสถานศึกษา 2) การสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และ 3) การสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกสถานศึกษา

3. ผลการประเมินรูปแบบการบริหารงานวิชาการสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2

ตารางที่ 3 ผลการประเมินรูปแบบการบริหารงานวิชาการสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้

รายการประเมิน	ผลการประเมิน		
	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
ด้านความเป็นประโยชน์	4.76	0.32	มากที่สุด
ด้านความเป็นไปได้	4.73	0.32	มากที่สุด
ด้านความเหมาะสม	4.74	0.34	มากที่สุด
ด้านความถูกต้อง	4.75	0.34	มากที่สุด
รวม	**4.75**	**0.25**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 3 พบว่าผลการประเมินรูปแบบการบริหารงานวิชาการสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.75, S.D.= 0.25) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านความเป็นประโยชน์ ($\overline{X}$ = 4.76, S.D.= 0.32) รองลงมา คือ ด้านความถูกต้อง ($\overline{X}$ = 4.75, S.D.= 0.34) ด้านความเหมาะสม ($\overline{X}$ = 4.74, S.D.= 0.34) ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ย ต่ำที่สุด คือ ด้านความเป็นไปได้ ($\overline{X}$ = 4.73, S.D.= 0.34)

อภิปรายผล

1. การศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานวิชาการสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้

ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันของการบริหารงานวิชาการอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าสถานศึกษามีความเข้มแข็งในการดำเนินงานทางวิชาการ โดยเฉพาะด้านการพัฒนาสื่อ แหล่งเรียนรู้และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ซึ่งมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด สะท้อนให้เห็นถึงความตื่นตัวของสถานศึกษาในการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของศตวรรษที่ 21 ซึ่งเน้นทักษะแห่งอนาคต เช่น การคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร และการเรียนรู้ตลอดชีวิต (สิรดา สายมายา, 2565 : 173) ผลดังกล่าวยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Senge (1990) ที่ระบุว่า “องค์กรแห่งการเรียนรู้” ต้องอาศัยการเรียนรู้เชิงระบบ (System Thinking) และการใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือส่งเสริมการคิดเชิงวิพากษ์ของบุคลากร ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาองค์กรอย่างยั่งยืน สำหรับสภาพที่พึงประสงค์ พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะด้านการวัดผลและประเมินผล แสดงให้เห็นถึงความคาดหวังของผู้บริหารและหัวหน้างานวิชาการในการพัฒนาระบบการประเมินที่ยุติธรรม ชัดเจน และสามารถสะท้อนคุณภาพผู้เรียนได้จริง ซึ่งสอดคล้องกับงานของพิทยา แหลมคม และวิเชียร รู้ยืนยง (2567 : 147) ที่ชี้ว่าการประเมินผลอย่างเป็นระบบเป็นองค์ประกอบสำคัญของการบริหารงานวิชาการยุคใหม่ เพื่อใช้ผลการประเมินเป็นข้อมูลย้อนกลับในการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ (Feedback for Learning Improvement)

ด้านการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ พบว่าสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับมาก และสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าสถานศึกษามีการดำเนินงานในเชิงระบบ โดยเน้นการสร้างวิสัยทัศน์ร่วม (Shared Vision) การจัดการความรู้ (Knowledge Management) และการเรียนรู้ร่วมกัน (Team Learning) ซึ่งเป็นแนวทางตามแนวคิดองค์กรแห่งการเรียนรู้ของ Peter Senge (1990) และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ เมธาวี คำภูลา และวันทนา อมตาริยกุล (2564 : 356) ที่พบว่าสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้มักส่งเสริมให้บุคลากรทุกระดับมีส่วนร่วมในการคิดและแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

2. ผลการพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) วิธีการดำเนินงาน และ 4) เงื่อนไขความสำเร็จ การได้รูปแบบที่มีองค์ประกอบชัดเจนนี้เป็นผลจากการสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัย

ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญในด้านการบริหารสถานศึกษา ซึ่งช่วยให้รูปแบบมีความเป็นระบบและเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาในเขตพื้นที่ (พรรณวิภา สมสะอาด, 2564 : 209)

นอกจากนี้ ผลการพัฒนารูปแบบยังสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารเชิงระบบ (Systems Approach) ของ Hoy & Miskel (2013) ที่มองว่า การบริหารงานที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยความสัมพันธ์ระหว่าง “กระบวนการ – ผลผลิต – ปัจจัยแห่งความสำเร็จ” ซึ่งทั้งสามองค์ประกอบนี้ถูกบูรณาการไว้ในรูปแบบที่พัฒนาขึ้นอย่างสมดุล และยังสอดคล้องกับแนวทางการจัดการความรู้ของ Nonaka & Takeuchi (1995) ที่ชี้ว่าการบริหารที่นำไปสู่การเรียนรู้ร่วมกันจำเป็นต้องสร้างวงจรการถ่ายโอนความรู้จากระดับปัจเจกสู่ระดับองค์กรอย่างต่อเนื่อง

3. ผลการประเมินรูปแบบการบริหารงานวิชาการสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 พบว่าผลการประเมินพบว่ารูปแบบที่พัฒนามีความเหมาะสม ความถูกต้อง ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ “ด้านความเป็นประโยชน์” รองลงมาคือ “ด้านความถูกต้อง” “ความเหมาะสม” และ “ความเป็นไปได้” ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่ารูปแบบที่สร้างขึ้นสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในสถานศึกษาได้จริง เพราะผ่านกระบวนการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ และพัฒนาบนพื้นฐานของข้อมูลเชิงประจักษ์จากสนามจริง ผลนี้สอดคล้องกับงานของ อุทัย ไทยกรรณ์ (2562 : 99) ที่สร้างรูปแบบการบริหารงานวิชาการสำหรับสถานศึกษาขยายโอกาสทางการศึกษา พบว่ารูปแบบที่พัฒนามีความเป็นประโยชน์และเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด รวมทั้งตรงกับงานของ ณัฏฐ์ โอ้จินดา (2563 : 118) ที่พัฒนารูปแบบองค์กรแห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งผลการประเมินด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับสูงเช่นเดียวกัน ผลการวิจัยครั้งนี้ยังสามารถอธิบายได้ตามแนวคิด “Transformational Leadership” ของ Bass & Avolio (1994) ที่มองว่าผู้บริหารเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงองค์กร โดยการสร้างแรงบันดาลใจและส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันของบุคลากร ซึ่งสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาที่เน้นการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมในทุกระดับ นำไปสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้อย่างยั่งยืน

ผลการวิจัยครั้งนี้ยังสามารถอธิบายได้ตามแนวคิด “Transformational Leadership” ของ Bass & Avolio (1994) ที่มองว่าผู้บริหารเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงองค์กร โดยการสร้างแรงบันดาลใจและส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันของบุคลากร

ซึ่งสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาที่เน้นการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมในทุกระดับ นำไปสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้อย่างยั่งยืน

โดยสรุป การวิจัยครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า “การบริหารงานวิชาการที่มีคุณภาพและการเรียนรู้ร่วมกันของบุคลากร” เป็นหัวใจของการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา ผลการวิจัยทั้ง 3 ระยะสอดคล้องกันอย่างมีนัยสำคัญ คือ (1) การดำเนินงานด้านวิชาการที่เป็นระบบ (2) การมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกระดับ และ (3) การใช้เทคโนโลยีและการจัดการความรู้เป็นเครื่องมือหลักในการพัฒนาองค์กร สอดคล้องกับแนวคิดของ Senge (1990) และ Nonaka & Takeuchi (1995) ที่มองว่าองค์กรแห่งการเรียนรู้จะเติบโตได้ด้วย “การเรียนรู้ร่วมกันและการจัดการความรู้” อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 มีสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับมาก และสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะด้านการพัฒนาสื่อ แหล่งเรียนรู้ และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา รูปแบบการบริหารงานวิชาการสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินงาน และเงื่อนไขความสำเร็จ ผลการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารสถานศึกษาพบว่ารูปแบบที่พัฒนามีความเหมาะสม ความถูกต้อง ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด สามารถนำไปใช้พัฒนาการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืน **ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** 1. ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมให้บุคลากรในสถานศึกษาร่วมกันวางแผนการบริหารงานวิชาการ โดยเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ และเป้าหมายในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อสร้างความเข้าใจที่ตรงกัน มีเจตคติที่ดีต่อการทำงาน อีกทั้งควรส่งเสริมความร่วมมือ ความไว้วางใจ และการทำงานเป็นทีม ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญขององค์กรแห่งการเรียนรู้ 2. ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำแนวทางการดำเนินงานด้านการนิเทศไปใช้อย่างเร่งด่วน เนื่องจากมีข้อค้นพบว่าสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับค่าเฉลี่ยที่ต่ำที่สุด3. ผู้บริหารสถานศึกษาควรการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในสถานศึกษา ส่งเสริมการจัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ สนับสนุนให้ครูและนักเรียนใฝ่รู้ เปิดโอกาสให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อพัฒนาสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ 4. ผู้บริหาร

สถานศึกษาควรส่งเสริมและสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการความรู้ ซึ่งช่วยให้สถานศึกษามีความคล่องตัวในการดำเนินงาน อีกทั้งเทคโนโลยีก็ยังสามารถเชื่อมโยงบุคลากรกับแหล่งเรียนรู้ภายนอกและเพิ่มโอกาสในการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ระหว่างสถานศึกษา ชุมชน และหน่วยงานอื่น ๆ ได้อีกด้วย **ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป** 1. ควรทำวิจัยเชิงประเมินผล ที่นำรูปแบบการบริหารงานวิชาการสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ไปใช้ เพื่อศึกษาผลที่เกิดจากการนำไปปฏิบัติจริง และเป็นการยืนยันผลการนำรูปแบบไปใช้ได้อย่างมีความน่าเชื่อถือมากขึ้น 2. การศึกษาในครั้งต่อไป ควรมีการวิจัยเชิงลึกเพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารงานวิชาการสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ แม้รูปแบบที่พัฒนาจะมีความชัดเจน แต่บริบทของแต่ละสถานศึกษามีความแตกต่างกัน จึงควรพิจารณาปัจจัยภายในและภายนอก เช่น ภาวะผู้นำ วัฒนธรรมองค์กร และการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อปรับใช้ให้เหมาะสมและส่งเสริมประสิทธิภาพในการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้อย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

กรมราชกิจจานุเบกษา. (2560). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560.* กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.

ณัฏฐ์ โอ้จินดา. (2563). การพัฒนาองค์การแห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. *วารสารการบริหารและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา,* 15(2), 112–121.

นิสรา ใจซื่อ. (2564). การบริหารสถานศึกษากับการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม,* 18(3), 120–130.

ปัญญา วิริยะศึกษา. (2565). การพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา. *วารสารครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา,* 40(1), 1–10.

พรรณวิภา สมสะอาด. (2564). การบริหารงานวิชาการเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะทางวิชาชีพของนักเรียนในสถานศึกษามัธยมศึกษา. *วารสารวิจัยและนวัตกรรมการศึกษา,* 7(2), 205–213.

พิทยา แหลมคม, และวิเชียร รู้ยืนยง. (2567). การพัฒนาระบบการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล. *วารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์,* 42(1), 145–150.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุวีริยาสาส์น.

สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2556). *แนวทางการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา.* กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

สุกัญญา แช่มช้อย. (2565). การจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความยั่งยืนของประเทศ. *วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,* 51(2), 44–50.

สมคิด บางโม. (2562). การบริหารจัดการการศึกษากับการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในศตวรรษที่ 21. *วารสารการบริหารการศึกษา,* 12(1), 33–40.

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2546). *พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546.* กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2. (2565). ใน *รายงานผลการดำเนินงานการประเมินคุณภาพการศึกษา ประจำปีงบประมาณ 2565.* สุราษฎร์ธานี: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2. (2567). ใน *รายงานแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2567–2571.* สุราษฎร์ธานี: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2.

สิรดา สายมายา. (2565). การพัฒนาสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ในสถานศึกษา. *วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการเรียนรู้,* 3(3), 170–178.

อุทัย ไทยกรรณ์. (2562). การสร้างรูปแบบการบริหารงานวิชาการสำหรับสถานศึกษาขยายโอกาสทางการศึกษา. *วารสารครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี,* 13(2), 95–105.

เมธาวี คำภูลา, และวันทนา อมตาริยกุล. (2564). การพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วารสารวิจัยการบริหารการศึกษา,* 8(2), 350–360.

Bass, B. M., & Avolio, B. J. (1994). *Improving organizational effectiveness through transformational leadership.* Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

Hoy, W. K., & Miskel, C. G. (2013). *Educational administration: Theory, research, and practice* (9th ed.). New York: McGraw-Hill.

Nonaka, I., & Takeuchi, H. (1995). *The knowledge-creating company: How Japanese companies create the dynamics of innovation.* New York: Oxford University Press.

Senge, P. M. (1990). *The fifth discipline: The art and practice of the learning organization.* New York: Doubleday.

Watkins, K. E., & Marsick, V. J. (1997). *Dimensions of the learning organization.* Warwick, RI: Partners for the Learning Organization.

การอยู่ร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์ที่แตกต่างกันในพื้นที่ชายแดนจังหวัดตาก*

COEXISTENCE OF DIFFERENT ETHNIC GROUPS IN THE BORDER AREA OF TAK PROVINCE

ธงชัย ทองคำ[1], มงคล ต๊ะสุ[2] และ ภรณ์ทิพย์ สีเทียน[3]

Thongchai Tongkum[1], Mongkol Tas[2] and Phontip Seethian[3]

[1-3]วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น

[1-3]Northern College, Thailand

Corresponding Author's Email: Tong847out@gmail.com

วันที่รับบทความ : 19 ตุลาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 10 พฤศจิกายน 2568; วันตอบรับบทความ : 12 พฤศจิกายน 2568

Received 19 October 2025; Revised 10 November 2025; Accepted 12 November 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1. เพื่อศึกษาลักษณะทางชาติพันธุ์และวิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่ชายแดนจังหวัดตาก 2. เพื่อศึกษารูปแบบและกลไกของการอยู่ร่วมกันระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ 3. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและเป็นอุปสรรคต่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ 4. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนานโยบายหรือกลยุทธ์การอยู่ร่วมกันในพื้นที่ชายแดนอย่างยั่งยืนซึ่งการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ และแบบสังเกต กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัย ได้แก่ ผู้นำชุมชนและประชาชนจากกลุ่มชาติพันธุ์ กะเหรี่ยง ม้ง ลีซอ มูเซอและอาข่า จำนวน 30 คน โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) แล้วนำมาเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

Citation:

* ธงชัย ทองคำ, มงคล ต๊ะสุ และ ภรณ์ทิพย์ สีเทียน. (2568). การอยู่ร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์ที่แตกต่างกันในพื้นที่ชายแดนจังหวัดตาก. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(6), 847-860.

Thongchai Tongkum, Mongkol Tas and Phontip Seethian. (2025). Coexistence Of Different Ethnic Groups In The Border Area Of Tak Province. Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(6), 847-860.; DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

ผลการวิจัย พบว่า 1. ผู้คนชายแดนจังหวัดตากมีหลายชาติพันธุ์ เช่น กะเหรี่ยง ม้ง ลีซอ มูเซอและอาข่าดำรงชีวิตด้วยเกษตรและค้าชายแดน มีวัฒนธรรมหลากหลาย อยู่ร่วมกันอย่างสงบและแลกเปลี่ยนกันทางวัฒนธรรม 2. การอยู่ร่วมกันของผู้คนจะเป็นแบบพหุวัฒนธรรม โดยแลกเปลี่ยนเศรษฐกิจ วัฒนธรรม ศาสนา และช่วยเหลือกันในชุมชนอย่างสงบ 3. ปัจจัยส่งเสริมต่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ได้แก่ ความเคารพวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน การแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจและสังคม การทำงานร่วมในชุมชน และการศึกษาและสื่อสารเข้าใจ ส่วนอุปสรรค ได้แก่ ความยากจน ความแตกต่างทางวัฒนธรรมและภาษา ปัญหาสิทธิและสถานะบุคคล และความขัดแย้งจากผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ 4. ข้อเสนอแนวทางการพัฒนานโยบายหรือกลยุทธ์การอยู่ร่วมกันในพื้นที่ชายแดนอย่างยั่งยืน ได้แก่ การส่งเสริมการศึกษาและวัฒนธรรมร่วมการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน และการสร้างสิทธิและเวทีแก้ปัญหาเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การอยู่ร่วมกัน, กลุ่มชาติพันธุ์ที่แตกต่างกัน, พื้นที่ชายแดน

Abstract

This research aims: 1. to study the ethnic characteristics and lifestyles of people in the border areas of Tak Province; 2. to study patterns and mechanisms of coexistence among various ethnic groups; 3. to analyze factors that promote and hinder peaceful coexistence; and 4. to propose guidelines for developing policies or strategies for sustainable coexistence in border areas. This qualitative research utilized interviews and observation forms. The sample consisted of 30 community leaders and people from the Karen, Hmong, Lisu, Lahu, and Akha ethnic groups. Content analysis was used to present descriptive data.

The findings revealed: 1. The people of Tak Province's border areas comprise diverse ethnic groups, including Karen, Hmong, Lisu, Lahu, and Akha. They make a living through agriculture and border trade, share diverse cultures, and coexist peacefully and engage in cultural exchanges. 2. People coexist peacefully through multiculturalism, exchanging economic, cultural, and

religious experiences, and supporting each other peacefully within the community. 3. Factors contributing to peaceful coexistence include mutual cultural respect, economic and social exchange, community collaboration, and education and communication understanding. Obstacles include poverty, cultural and linguistic differences, personal rights and status issues, and conflicts over economic interests. 4. Suggestions for developing policies or strategies for sustainable coexistence in border areas include promoting education and shared culture, developing community economies, and creating rights and problem-solving platforms for sustainable coexistence.

Keywords: coexistence, different ethnic groups, border areas.

บทนำ

พลเมืองของโลกยุคปัจจุบันอาศัยอยู่บนโลกของเครือข่ายทางสังคมที่อยู่ได้ด้วยความแตกต่างกัน ความแตกต่างนี้เป็นสิ่งที่จำเป็นไม่ว่าทรัพยากร อาหาร วัฒนธรรม และสิ่งอื่น ๆ ทำให้สังคมได้แบ่งปันความหลากหลายทำให้เป็นสังคมที่น่าอยู่ อริสโตเติล (Aristotle) นักปราชญ์ชาวกรีกได้กล่าวไว้ว่ามนุษย์เป็น “สัตว์สังคม” (Social Animal) นั่นหมายความว่ามนุษย์จะมีชีวิตรอดอยู่ได้โดยการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่เหล่า มีความเกี่ยวข้องความสัมพันธ์กันในหมู่มวลสมาชิกกลุ่ม ฉะนั้น มนุษย์จึงจำ เป็นต้องสร้างรูปแบบการใช้ชีวิต ต้องสร้างกฎกติกาเพื่อการอยู่ร่วมกันในกลุ่มนั้น ๆ จนกลายเป็นวัฒนธรรมของกลุ่มนั้น ๆ ชาติพันธุ์นั้น ๆ ความแตกต่างทางวัฒนธรรม ภาษา และสถานะบุคคล ซึ่งอาจนำไปสู่ความเข้าใจผิดหรือความขัดแย้งหากไม่ได้มีการจัดการอย่างเหมาะสม (Smith, 2018; Tan, 2020)

การศึกษาข้อมูลเชิงพื้นที่ในประเทศไทยพบว่าแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์มีวิถีชีวิตและรูปแบบการทำมาหากินแตกต่างกัน เช่น มลายู ลาว กะเหรี่ยง ม้ง ลาหู่ เขมร อาข่า ลีซอ เย้า กูย กลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้ส่วนใหญ่ทำเกษตร การค้าแรงงาน บางส่วนมีร่วมในกิจกรรมค้าชายแดนและตลาดชุมชน การแลกเปลี่ยนสินค้าและวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ช่วยสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจร่วมกัน แต่ยังพบความท้าทายด้านสิทธิและการเข้าถึงทรัพยากรในบางพื้นที่ (ธนกิจ, 2562; เจริญ, 2563) แนวคิดการอยู่ร่วมกันของสังคมพหุวัฒนธรรม (Multiculturalism) และทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ (Ethnic Relations

Theory) ชี้ให้เห็นว่าการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม การเคารพความแตกต่าง และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในชุมชนสามารถส่งเสริมความสงบและการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ (Berry, 2011; Putnam, 2007) แนวทางปฏิบัติที่เน้นการศึกษา การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน และเวทีสื่อสารระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์จึงเป็นมาตรฐานสำคัญในการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

จังหวัดตาก มีประวัติศาสตร์การอพยพถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมืองต่าง ๆ ที่กระจายตัวไปตั้งที่อยู่อาศัยถาวรทั้งโซนตะวันออกและตะวันตกของ ในรูปแบบที่มีให้เห็นทั้งโดยสมัครใจและถูกกดดันเนื่องด้วยเหตุผลต่าง ๆ เพื่อมาตั้งถิ่นฐานใหม่ในพื้นที่ชายแดนตาก ผลกระทบดังกล่าวทำให้พี่น้องชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมืองจำนวนไม่น้อยต้องมาอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมืองหลายหมู่บ้านที่พยายามปกป้องสิทธิชุมชนและทำความเข้าใจกับเจ้าหน้าที่รัฐถึงผลกระทบที่ชาวบ้านได้รับจากนโยบายรัฐ หรือการประกาศบังคับใช้กฎหมายต่าง ๆ ที่ไม่สอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรมของพวกเขา จนนำมาสู่การเกิดพื้นที่คุ้มครองวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ ตามมติ ครม. ลงวันที่ 3 สิงหาคม 2553 ซึ่งบุคคลเหล่านี้จะต้องอยู่ร่วมกันในพื้นฐานของความแตกต่างของเชื้อชาติ ศาสนาและวัฒนธรรมรวมถึงทางด้านภาษาที่ใช้การสื่อสารที่แตกต่างกัน ที่จำเป็นที่จะต้องอยู่ในพื้นที่รวมกันจึงจำเป็นต้องศึกษาวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้เป็นอยู่อย่างไรเพื่อเป็นข้อมูลที่ใช้ในการพัฒนาพื้นที่ต่อไป

จากบริบทและข้อมูลเชิงพื้นที่การศึกษาการอยู่ร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดตากมีความสำคัญต่อการสร้างนโยบายและกลยุทธ์เพื่อความสงบและยั่งยืน การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งเน้นการวิเคราะห์ปัจจัยส่งเสริมและอุปสรรค พร้อมเสนอแนวทางพัฒนานโยบายที่สามารถปรับใช้ได้จริง เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ดีขึ้น การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และการพัฒนาชุมชนชายแดนอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะทางชาติพันธุ์และวิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่ชายแดนจังหวัดตาก
2. เพื่อศึกษารูปแบบและกลไกของการอยู่ร่วมกันระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ
3. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและเป็นอุปสรรคต่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

4. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนานโยบายหรือกลยุทธ์การอยู่ร่วมกันในพื้นที่ชายแดนอย่างยั่งยืน

สมมติฐานการวิจัย

1. ลักษณะทางชาติพันธุ์และวิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่ชายแดนจังหวัดตาก มีความแตกต่างกัน แต่สามารถปรับตัวอยู่ร่วมกันภายใต้ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่เกื้อกูลกัน

2. รูปแบบและกลไกของการอยู่ร่วมกันระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เป็นลักษณะ “การอยู่ร่วมกันแบบพึ่งพาและยอมรับความหลากหลาย” มากกว่าการแข่งขันหรือขัดแย้ง

3. ปัจจัยที่ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ได้แก่ การสื่อสารที่เปิดกว้าง ผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง และการสนับสนุนจากภาครัฐ ในขณะที่อุปสรรคเกิดจากความแตกต่างทางวัฒนธรรม ความไม่เท่าเทียม และปัญหาทางเศรษฐกิจ

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันแบบพหุวัฒนธรรมของBerry, J. W. (2011) ได้ศึกษาเรื่อง Integration and multiculturalism: Ways towards social solidarity โดยเสนอแนวคิดการอยู่ร่วมกันแบบพหุวัฒนธรรม (Multiculturalism) และการบูรณาการทางสังคมเพื่อสร้างความเป็นเอกภาพของชุมชน ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าการยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรม การแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจและสังคม รวมถึงการสร้างเครือข่ายทางสังคมเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมความสงบ ความเข้าใจ และความร่วมมือภายในสังคม

แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันของชุมชนพหุวัฒนธรรมชายแดนของธนกิจ ศรีบุญเรือง (2562) ได้ศึกษาเรื่อง การอยู่ร่วมกันอย่างสันติของชุมชนพหุวัฒนธรรมชายแดนไทย–พม่า พบว่ากลไกสำคัญของการอยู่ร่วมกันในพื้นที่ชายแดน ได้แก่ การแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจ การทำกิจกรรมร่วมกันของชุมชน และการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจ งานวิจัยนี้เน้นว่าการเคารพวัฒนธรรมซึ่งกันและกันเป็นปัจจัยหลักที่นำไปสู่ความสงบสุขและความยั่งยืนของชุมชนชายแดน

สรุป จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า การอยู่ร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ชายแดนจำเป็นต้องอาศัยกลไกทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม เช่น

การแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจ การทำกิจกรรมร่วมในชุมชน การเรียนรู้และเคารพวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน รวมถึงการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกัน แนวคิดและงานวิจัยเหล่านี้เป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนากลยุทธ์เพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติและยั่งยืนของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความแตกต่างกันในพื้นที่ชายแดน

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้ใช้ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อศึกษาลักษณะทางชาติพันธุ์ วิถีชีวิต และรูปแบบการอยู่ร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ชายแดนจังหวัดตาก ซึ่งวิธีการเชิงคุณภาพเหมาะสมเนื่องจากช่วยให้เข้าใจความรู้สึก ประสบการณ์ ความคิดเห็นและมุมมองของผู้ให้ข้อมูลอย่างลึกซึ้ง

1. เครื่องมือวิจัย ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ออกแบบตามประเด็นวิจัย เช่น การดำรงชีวิตประจำวัน การค้าขายและเกษตรกรรม ความเชื่อ วัฒนธรรม และการอยู่ร่วมกัน

แบบสังเกตการณ์ (Observation Checklist) เพื่อติดตามกิจกรรมในชุมชน การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม และการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

เพื่อให้ครอบคลุมทุกมุมมองจากกลุ่มชาติพันธุ์และสถานะทางสังคมโดยใช้ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

ประชากร คือ ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้นำชุมชนและประชาชนในพื้นที่ชายแดนจังหวัดตาก ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง คือ กะเหรี่ยง ม้ง ลีซอ มูเซอ และอาข่า

กลุ่มตัวอย่าง คือ ตัวแทนผู้นำชุมชนและประชาชนในพื้นที่ชายแดนจังหวัดตาก ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง คือ กะเหรี่ยง ม้ง ลีซอ มูเซอ และอาข่า 2 กลุ่ม รวมเป็นจำนวน 30 คน โดยผู้วิจัยได้ทำการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบโควต้า (Quota sampling) ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ผู้นำชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ กะเหรี่ยง ม้ง ลีซอ มูเซอและอาข่า จำนวน 10 คน

กลุ่มที่ 2 ประชาชนทั่วไปที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน จำนวน 20 คน

3. ผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญ

การวิจัยครั้งนี้ผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ อาจารย์กาบแก้ว ปัญญาไทย คณะนิติศาสตร์และรัฐศาสตร์ วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น ผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ รศ.ดร.สัญญา เคณาภูมิ ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ดำเนินการ สัมภาษณ์เชิงลึก แต่ละกลุ่มประมาณ 60–90 นาที

4.2 การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อสร้างการแลกเปลี่ยนมุมมองและสังเกตปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์

4.3 การสังเกตการณ์ภาคสนามในชุมชนเพื่อบันทึกกิจกรรมการดำรงชีวิต ประเพณี และการอยู่ร่วมกันแบบพหุวัฒนธรรม

4.4 บันทึกข้อมูลด้วยเสียงและบันทึกภาคสนาม (Field Notes) เพื่อความครบถ้วน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิเคราะห์เนื้อหาเชิงตีความ (Content Analysis) เพื่อระบุแนวคิดหลัก ปัญหา และรูปแบบการอยู่ร่วมกัน

5.2 การจัดหมวดหมู่ธีม (Thematic Coding) เพื่อค้นหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่งเสริมและอุปสรรคของการอยู่ร่วมกัน

5.3 นำผลวิเคราะห์มาสังเคราะห์เชื่อมโยงกับแนวคิด ทฤษฎี และบริบทเชิงพื้นที่ เพื่อเสนอแนวทางพัฒนานโยบายและกลยุทธ์การอยู่ร่วมกันอย่างยั่งยืน

ผลการวิจัย

1. วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ประชาชนในพื้นที่ชายแดนจังหวัดตากมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ประกอบด้วย กลุ่มกะเหรี่ยง ม้ง ลีซอ มูเซอและอาข่า แต่ละกลุ่มมีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมเฉพาะตัว เช่น กะเหรี่ยงและม้งส่วนใหญ่ทำเกษตรแบบไร่หมุนเวียน ปลูกข้าวโพด ถั่วลิสง และพืชผักสวนครัว ขณะที่ชาวมูเซอมีส่วนร่วมในกิจกรรมค้าชายแดน การเกษตรเชิงพาณิชย์ และการทำงานในตลาดชุมชน นอกจากนี้ แต่ละกลุ่มยังรักษาขนบธรรมเนียม ประเพณี และศาสนา เช่น การจัดพิธีกรรมประจำปี งานบุญประเพณี และการปฏิบัติตามความเชื่อดั้งเดิม การอยู่ร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้สร้างความหลากหลายทาง

วัฒนธรรม และมีการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ด้านการเกษตร การค้าขาย และวัฒนธรรมระหว่างกลุ่ม

2. วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า การอยู่ร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ชายแดนจังหวัดตากมี รูปแบบพหุวัฒนธรรม (Multicultural Coexistence) โดยมีกลไกหลัก ดังนี้

2.1 การแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจ กลุ่มชาติพันธุ์มีการค้าขายสินค้าเกษตรและหัตถกรรมระหว่างกัน การเข้าร่วมตลาดชุมชนและงานเทศกาลท้องถิ่นช่วยสร้างรายได้และความสัมพันธ์2.2 การแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมและศาสนา กลุ่มชาติพันธุ์เข้าร่วมพิธีกรรมและประเพณีของกลุ่มอื่น เช่น การร่วมงาน 5 ชนเผ่าของชาวมูเซอ การเข้าพิธีกรรมดั้งเดิมของกะเหรี่ยง หรือการร่วมงานประเพณีชุมชน

2.3 การช่วยเหลือกันในชุมชน มีการรวมแรงงานทำไร่ การซ่อมแซมถนนและสะพาน การช่วยเหลือด้านแรงงานและการสนับสนุนในกรณีเกิดภัยพิบัติ

2.4 การสื่อสารและสร้างเครือข่าย มีใช้ภาษาไทยเป็นสื่อกลางร่วมกับภาษาท้องถิ่นเพื่อสร้างความเข้าใจและลดความขัดแย้ง กลไกเหล่านี้ทำให้เกิด ความร่วมมือทางสังคมและเศรษฐกิจ ลดความขัดแย้ง และช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์

3. วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า

3.1ปัจจัยส่งเสริมต่อการอยู่ร่วมกันมี ดังนี้

1) ความเคารพวัฒนธรรมและประเพณี กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ยอมรับและให้ความสำคัญต่อขนบธรรมเนียมของกันและกัน

2) การแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจและสังคม มีการค้าขายร่วมกัน การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และการรวมแรงงานทำกิจกรรมชุมชน

3) การทำงานร่วมในกิจกรรมชุมชน มีการซ่อมแซมถนน การทำไร่หมุนเวียน การสร้างระบบน้ำชลประทานร่วมกัน

4) การศึกษาและการสื่อสาร มีการใช้ภาษาไทยเป็นสื่อกลางในโรงเรียนและชุมชน รวมถึงการเรียนรู้วัฒนธรรมของกันและกัน

3.2 อุปสรรคต่อการอยู่ร่วมกันมี ดังนี้

1) ความยากจนและทรัพยากรจำกัด มีการแข่งขันในการเข้าถึงที่ดิน น้ำ และทรัพยากรชุมชน

2) ความแตกต่างทางวัฒนธรรมและภาษา ทำให้เกิดความเข้าใจผิดหรือความไม่ไว้วางใจระหว่างกลุ่มยังมีอยู่บ้าง

3) ปัญหาสิทธิและสถานะบุคคล กลุ่มชาติพันธุ์บางกลุ่มไม่มีเอกสารทางราชการหรือสิทธิทางสังคมเต็มที่

4) ความขัดแย้งจากผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เช่น การแข่งขันตลาดค้าชายแดนหรือการแย่งชิงพื้นที่ทำกิน

4. วัตถุประสงค์ข้อที่ 4 พบว่า แนวทางการพัฒนานโยบายหรือกลยุทธ์เพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในพื้นที่ชายแดนอย่างยั่งยืนควรเน้นหลายด้าน ได้แก่

4.1 การศึกษาและวัฒนธรรมร่วม ควรพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนที่รวมภาษาไทยและภาษาท้องถิ่น จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ และส่งเสริมการเรียนรู้ขนบธรรมเนียมและประเพณีของกลุ่มต่าง ๆ

4.2 เศรษฐกิจชุมชนและการค้าชายแดน ควรสนับสนุนโครงการเกษตรยั่งยืน การค้าชายแดนอย่างเป็นธรรม การพัฒนาสินค้า OTOP และท่องเที่ยวชุมชน

4.3 การสร้างสิทธิและเวทีแก้ไขปัญหา ควรจัดเวทีชุมชนให้ทุกกลุ่มชาติพันธุ์มีส่วนร่วมในการตัดสินใจและแก้ไขข้อขัดแย้งอย่างสันติ

4.4 การอนุรักษ์วัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติ รักษาป่า แม่น้ำ และประเพณีดั้งเดิมควบคู่กับการพัฒนา

ทั้งนี้ เพราะการพัฒนานโยบายต้องอาศัยทั้งการเสริมสร้างความเข้าใจทางวัฒนธรรม การสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจ และการให้ทุกกลุ่มเข้าถึงสิทธิและทรัพยากรอย่างเท่าเทียม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด การพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม (Participatory Community Development) ของ Chambers (1997) และงานวิจัยของพุทธมณี (2560) ที่ชี้ว่าการพัฒนานโยบายเชิงบูรณาการช่วยสร้างความยั่งยืนและสันติภาพในชุมชนพหุวัฒนธรรม

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยที่พบอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลจากการวิจัย วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่าประชาชนในพื้นที่ชายแดนจังหวัดตากมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ เช่น กะเหรี่ยง ม้ง ลีซอ มูเซอและอาข่า แต่ละกลุ่มมีวิถีชีวิตและรูปแบบการดำรงชีพเฉพาะตัว ทั้งด้านการเกษตร การค้าชายแดน การรักษาขนบธรรมเนียมประเพณี และศาสนา ทั้งนี้เพราะภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของแต่ละกลุ่มทำให้เกิดความแตกต่างทั้งด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิต แต่ละกลุ่มยังคงแลกเปลี่ยนความรู้และ

ประสบการณ์ด้านเกษตรกรรม การค้าขาย และประเพณีร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด การอยู่ร่วมกันแบบพหุวัฒนธรรม (Multicultural Coexistence) ของ Berry (2011) และงานวิจัยของธนกิจ (2562) ที่ชี้ว่าความหลากหลายทางชาติพันธุ์สามารถสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและสนับสนุนการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

2. ผลจากการวิจัย วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่ารูปแบบและกลไกการอยู่ร่วมกันระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ชายแดนเป็นลักษณะ พหุวัฒนธรรมและความร่วมมือทางสังคม โดยกลไกสำคัญ ได้แก่ การแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจ การเข้าร่วมกิจกรรมประเพณี การช่วยเหลือกันในชุมชน และการสื่อสารด้วยภาษากลาง เช่น ภาษาไทย ทั้งนี้เพราะการสร้างความสัมพันธ์และเครือข่ายสังคมช่วยลดความขัดแย้งและส่งเสริมความเข้าใจระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎีเครือข่ายทางสังคม (Social Network Theory) ของ Granovetter (1973) และงานวิจัยของเจริญ (2563) ที่พบว่ากลไกการแลกเปลี่ยนและความร่วมมือระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ช่วยสร้างความมั่นคงและความยั่งยืนในชุมชน

3. ผลจากการวิจัย วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่าปัจจัยที่ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ได้แก่ ความเคารพวัฒนธรรม การแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจ การทำงานร่วมกันในกิจกรรมชุมชน และการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจ ขณะที่อุปสรรคสำคัญ คือ ความยากจน ความแตกต่างทางวัฒนธรรมและภาษา ปัญหาสิทธิและสถานะบุคคล และความขัดแย้งจากผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้เพราะปัจจัยเชิงสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมมีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์โดยตรง การละเมิดสิทธิหรือขาดการเข้าถึงทรัพยากรอาจสร้างความตึงเครียดและความไม่ไว้วางใจซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎีความขัดแย้งทางสังคม (Social Conflict Theory) ของ Coser (1956) และงานวิจัยของสมิทธิ์ (2561) ที่ชี้ว่าการอยู่ร่วมกันอย่างสันติต้องอาศัยทั้งความเคารพซึ่งกันและกันและโครงสร้างสังคมที่สนับสนุ

4. ผลจากการวิจัย วัตถุประสงค์ข้อที่ 4 พบว่าแนวทางการพัฒนานโยบายหรือกลยุทธ์เพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในพื้นที่ชายแดนอย่างยั่งยืนจำเป็นต้องเน้นทั้งด้านการศึกษา เศรษฐกิจชุมชน สิทธิและเวทีแก้ไขปัญหา รวมถึงการอนุรักษ์วัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งนี้ เพราะความหลากหลายทางชาติพันธุ์และความแตกต่างด้านวัฒนธรรม การเข้าถึงทรัพยากร และความไม่เท่าเทียมทางสังคมอาจสร้างความตึงเครียดและความขัดแย้งหากไม่มีนโยบายสนับสนุนที่ชัดเจน การส่งเสริม การศึกษาและวัฒนธรรมร่วม เช่น การจัดหลักสูตรการเรียนการสอนที่รวมภาษาไทยและภาษาท้องถิ่น การจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ ช่วยสร้างความเข้าใจและเคารพซึ่งกันและกัน

ในขณะที่ การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนและการค้าชายแดน เช่น โครงการเกษตรยั่งยืน สินค้า OTOP และท่องเที่ยวชุมชน ช่วยสร้างรายได้และความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์

นอกจากนี้ การ สร้างสิทธิและเวทีแก้ไขปัญหา เป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากทุกกลุ่มจำเป็นต้องเข้าถึงบริการสาธารณะและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การจัดเวทีชุมชนช่วยลดความขัดแย้งและสร้างความยั่งยืนในการอยู่ร่วมกัน ขณะเดียวกัน การ อนุรักษ์วัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติ ช่วยรักษาเอกลักษณ์ของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ควบคู่กับการพัฒนา

แนวทางเหล่านี้สอดคล้องกับแนวคิด การพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม (Participatory Community Development) ของ Chambers (1997) และงานวิจัยของพุทธมณี (2560) ที่ชี้ว่าการพัฒนานโยบายเชิงบูรณาการ การส่งเสริมความร่วมมือ และการสร้างเวทีสื่อสารระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์เป็นกลไกสำคัญที่จะทำให้การอยู่ร่วมกันในพื้นที่ชายแดนเป็นไปอย่างสันติและยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ผลการวิจัย พบองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับ ปัจจัยและกลไกที่ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างยั่งยืนของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ชายแดนจังหวัดตาก ดังนี้

1. ปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมการอยู่ร่วมกัน ได้แก่

1) ความเคารพและยอมรับวัฒนธรรม การให้ความสำคัญต่อประเพณี ความเชื่อ และพิธีกรรมของกลุ่มอื่น

2) การแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจและสังคม การค้าขายสินค้าเกษตรและหัตถกรรมร่วมกัน การช่วยเหลือซึ่งกันและกันในกิจกรรมชุมชน

3) การศึกษาและการสื่อสาร การใช้ภาษาไทยและภาษาท้องถิ่นเป็นสื่อกลาง และการเรียนรู้วัฒนธรรมร่วม

4) เวทีการมีส่วนร่วมและการแก้ปัญหา การจัดเวทีชุมชนและกลไกการตัดสินใจร่วมกัน

2. อุปสรรคที่ต้องจัดการ

1) ความยากจนและจำกัดทรัพยากร

2) ความแตกต่างทางวัฒนธรรมและภาษา

3) ปัญหาสิทธิและสถานะบุคคล

4) ความขัดแย้งจากผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ

3. แนวทางการพัฒนานโยบายและกลยุทธ์

1) พัฒนาหลักสูตรการศึกษาและกิจกรรมวัฒนธรรมร่วม

2) ส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนและการค้าชายแดนอย่างยั่งยืน

3) จัดเวทีและกลไกแก้ไขปัญหาให้ทุกกลุ่มเข้าถึงสิทธิและการมีส่วนร่วม

4) อนุรักษ์วัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติควบคู่กับการพัฒนา

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย **ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ** ดังนี้ 1. กระทรวงศึกษาธิการ ควรพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนในพื้นที่ชายแดนที่ผสมผสานทั้งภาษาไทยและภาษาท้องถิ่น พร้อมจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจ ความเคารพและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ 2. สำนักงานพัฒนาชุมชน และหน่วยงานเศรษฐกิจท้องถิ่น ควรส่งเสริมโครงการเศรษฐกิจชุมชนและการค้าชายแดนอย่างยั่งยืน เช่น การสนับสนุนเกษตรยั่งยืน การพัฒนาสินค้า OTOP และการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน เพื่อสร้างรายได้และความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ 3. หน่วยงานท้องถิ่นและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรจัดเวทีและกลไกแก้ไขปัญหาให้ทุกกลุ่มชาติพันธุ์เข้าถึงสิทธิ มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และร่วมแก้ไขข้อขัดแย้งอย่างสันติ รวมถึงสนับสนุนการอนุรักษ์วัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติควบคู่ไปกับการพัฒนา **ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์** 1. หน่วยงานการศึกษาและโรงเรียนในพื้นที่ชายแดนสามารถนำผลการวิจัยไปพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้วัฒนธรรมร่วมระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อให้นักเรียนและเยาวชนเกิดความเข้าใจ เคารพความแตกต่าง และสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติ 2. องค์กรชุมชนและหน่วยงานพัฒนาชุมชนสามารถนำผลการวิจัยไปวางแผนและดำเนินโครงการเศรษฐกิจชุมชน เช่น เกษตรยั่งยืน การค้าชายแดน และสินค้า OTOP เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่ชายแดนทุกกลุ่มได้รับประโยชน์ทางเศรษฐกิจอย่างเท่าเทียม 3. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานแก้ไขปัญหาสังคมสามารถใช้ผลการวิจัยจัดเวทีการมีส่วนร่วมและกลไกแก้ไขปัญหา ให้กลุ่มชาติพันธุ์เข้าถึงสิทธิ มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และร่วมกันแก้ไขข้อขัดแย้งในชุมชน ส่งเสริมความเข้าใจและความร่วมมือระหว่างกลุ่มต่าง ๆ

เอกสารอ้างอิง

จิราพร โพธิ์งาม. (2564). *การอยู่ร่วมกันของชุมชนพหุวัฒนธรรมชายแดนไทย–เมียนมา.* ตาก: ศูนย์ศึกษาพัฒนาชายแดนตาก.

เจริญ นวลจันทร์. (2563). การสร้างความร่วมมือและเครือข่ายทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ชายแดน. *วารสารวิจัยสังคมศาสตร์,* 7(1), 101–120.

ธนกิจ ศรีบุญเรือง. (2562). การอยู่ร่วมกันอย่างสันติของชุมชนพหุวัฒนธรรมชายแดนไทย–พม่า. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์,* 14(2), 45–68.

พุทธมณี กาญจนพงศ์. (2560). การพัฒนานโยบายเชิงบูรณาการเพื่อชุมชนชายแดน. *วารสารพัฒนาชุมชนและสิ่งแวดล้อม,* 5(3), 23–41.

พระปลัดระพิน พุทฺธิสาโร, และคณะ. (2567). *พหุวัฒนธรรม: วิถีชีวิต ศิลปะ วัฒนธรรมและศาสนาในอาเซียน เล่ม 1 คติธรรมและความเชื่อ.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

รัตนา มหาสุข. (2562). การพัฒนาความร่วมมือระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ชายแดนจังหวัดแม่ฮ่องสอน. *วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม,* 9(2), 55–72.

สมชาย เกษมสุข. (2560). การแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดตาก. *วารสารสังคมและสิ่งแวดล้อม,* 4(1), 15–33.

สมิทธิ์ ทองนาค. (2561). ความขัดแย้งทางสังคมและการจัดการในชุมชนชายแดน. *วารสารสังคมและวัฒนธรรม,* 12(4), 55–76.

สุภาภรณ์ ศรีสวัสดิ์. (2566). *ชาติพันธุ์และอัตลักษณ์ในสังคมไทยร่วมสมัย.* เชียงใหม่: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

Berry, J. W. (2011). Integration and multiculturalism: Ways towards social solidarity. *International Journal of Intercultural Relations,* 35(4), 411–418.

Chambers, R. (1997). *Whose reality counts? Putting the first last*. London, UK: Intermediate Technology Publications.

Coser, L. A. (1956). *The functions of social conflict*. New York, NY: Free Press.

Granovetter, M. S. (1973). The strength of weak ties. *American Journal of Sociology,* 78(6), 1360–1380.

Putnam, R. D. (2007). E pluribus unum: Diversity and community in the twenty-first century. *Scandinavian Political Studies,* 30(2), 137–174.

Smith, J. (2018). *Ethnic diversity and social integration in Southeast Asia.* Oxford University Press.

Tan, M. (2020). *Borderland identities: Ethnicity and coexistence in Southeast Asia.* Routledge.

LAW OR POLITICS ? THE CONSTITUTIONAL COURT OF THAILAND*

William J. Jones[1] and Douglas Lee Rhein[2]

[1]Mahidol University International College, Thailand

[2]University of North Carolina, Asheville

Corresponding Author's Email: william.jon@mahidol.ac.th

Received 8 November 2025; Revised 15 November 2025; Accepted 17 November 2025

Abstract

The Constitutional Court of Thailand was instituted as part of the broader constitutional reforms during the 1990s, with the intent of establishing an autonomous judicial body insulated from political influence. Designed to function as a critical counterbalance to both Executive and Legislative authority, the Court was envisioned as a guardian of constitutional order. Over the past seventeen years, Thailand has experienced recurring political turbulence, marked by cycles of unrest, two military interventions, and judicial interventions that have significantly shaped the political landscape. Amid this protracted contestation, the Constitutional Court has evolved into a pivotal instrument wielded by elite factions to consolidate power and neutralize political adversaries. This article examines four important rulings issued by the Court in its recent history, arguing that these decisions reflect the institution's transformation into a moral adjudicator and de facto safeguard against the authority of elected officials.

Citation:

* William J. Jones and Douglas Lee Rhein. (2025). Law Or Politics ? The Constitutional Court Of Thailand. Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(6), 861-890.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

Keywords: Constitutional Court, Progressive Politics, Ethics and Politics, Ethnics and Law, Constitutionalism

Introduction

Thailand's Constitutional Court was created under the 1997 Constitution, which is commonly known as the "People's Constitution" or the "Reform Constitution" (Kingdom of Thailand, 1997). This foundational legal framework was the outcome of a period marked by political disruption and reform between 1993 and 1997. The process was triggered by the 1991 military coup that removed Prime Minister Chatchai Choohavan from office, followed by the pro-democracy protests of May 1992, during which state security forces killed numerous civilian demonstrators (Bhuchongkul, 1992; Bunbongkarn, 1992; Maisrikrod, 1993). The widespread public outrage that followed these events led to demands for systemic political transformation. These demands culminated in the adoption of a new constitution intended to embed democratic principles and prevent the recurrence of authoritarian governance.

One of the most significant innovations introduced by the 1997 Constitution was the establishment of several independent oversight institutions that had not previously existed in Thailand's political system. These included the Election Commission of Thailand, the Office of the Ombudsman, the National Counter-Corruption Commission, the Human Rights Commission, and the Constitutional Court (Dressel, 2009). According to Uwanno and Burns, these bodies were designed to address persistent problems in Thai governance. These problems included widespread electoral corruption, the practice of vote buying, the instability of coalition governments, legislative inefficiency, and the abuse of executive authority (Uwanno & Burns, 1998).

This paper examines the Constitutional Court and the evolution of its institutional role since its formation. Over the past fifteen years, the Court has

become increasingly prominent in Thai politics. It has removed two sitting prime ministers and ordered the dissolution of at least five political parties. Rather than serving as a neutral judicial body within a balanced constitutional system, the Court is now widely viewed as an activist institution. Many observers see it as ideologically aligned with conservative and royalist interests and as employing selective legal reasoning to justify its interventions.

By analyzing several major decisions, including those involving the Future Forward and Move Forward parties and the disqualifications of Prime Ministers Srettha Thavisin and Paethongtarn Shinawatra, this paper argues that the Constitutional Court has expanded its authority beyond its original constitutional mandate. It contends that the Court relies on broad and inconsistent interpretations of the law that reflect deeper ideological motivations. In doing so, the Court undermines democratic accountability and encroaches on the constitutional responsibilities of the legislative and executive branches.

Literature Review

In recent years, the Constitutional Court of Thailand has drawn increasing scholarly attention for its apparent entanglement with political power. Analysts argue that the Court has shifted from its original constitutional function toward serving the interests of entrenched elites. Mérieau (2016a) characterizes the Court as part of Thailand's "deep state," a sphere of influence that operates beyond democratic scrutiny and outside the formal authority of civilian institutions. Her assessment suggests that the Court has been reconfigured to support the military-monarchy alliance, particularly in efforts to suppress reform-oriented movements and progressive political actors.

Dressel and Mietzner (2012) offer a historical framework that divides the Court's development into two distinct periods. The first spans from its

inception under the 1997 Constitution until the military coup in 2006. During this phase, the Court is described as largely fulfilling its constitutional responsibilities, balancing legal principles with political realities while maintaining institutional equilibrium. The second period begins with the 2007 Constitution, drafted by the junta that assumed power after the coup. In this later phase, the Court is portrayed as increasingly activist, issuing rulings that disproportionately target figures and parties associated with populist or anti-establishment agendas. Among the most prominent examples are the disqualifications of Prime Ministers Samak Sundaravej and Somchai Wongsawat, both closely linked to Thaksin Shinawatra, and the judicial environment that preceded the removal of Prime Minister Yingluck Shinawatra.

Building on this analysis, Dressel and Tonsakulrungruang (2018) examine the Court's role within Thailand's polarized political landscape, which is often described in terms of color-coded factions. The yellow camp represents pro-monarchy and military-aligned interests, while the red camp is associated with Thaksin-affiliated populist movements. Their study argues that the Court has consistently aligned itself with the yellow faction, thereby compromising its credibility as an impartial judicial institution. Rather than acting as a neutral arbiter, the Court has increasingly functioned as a political instrument that advances conservative agendas and legitimizes authoritarian legal practices under the guise of constitutional authority.

Chanrochanakit (2021) provides a detailed account of the Court's decisions between 2006 and 2021, identifying four distinct phases of judicial intervention. These interventions, which include the dissolution of political parties and the removal of elected officials, have gradually weakened parliamentary supremacy and shifted political power toward unelected institutions. This pattern reflects a broader trend in which legal mechanisms are used to validate authoritarian governance while maintaining the appearance of constitutional legitimacy.

Recent scholarship continues to critique the Court's expanding political role. Teevakul (2022) examines the Court's interpretation of Section 49 of the 2017 Constitution, describing it as an example of "Thai-style militant democracy." According to his analysis, this interpretation enables the Court to restrict fundamental rights under the pretext of protecting the monarchy's symbolic leadership, reinforcing its alignment with conservative forces.

Leelapatana and Asanasak (2022) explore the Court's rulings from 2014 to 2020, focusing on how it negotiates between liberal democratic principles and the dominant cultural narrative of Thai-ness. They argue that the Court selectively applies constitutional norms to reinforce traditional values, revealing an ideologically driven approach that sustains a political order favorable to elite interests.

Taken together, these studies suggest a significant transformation in the Constitutional Court's institutional identity. Rather than upholding democratic principles, the Court has increasingly adopted a politicized and ideologically selective approach to jurisprudence, raising concerns about its role in legitimizing authoritarian practices and undermining democratic accountability.

Ran Hirschl's Hegemonic Preservation: A Theory of Constitutionalism and Politics

Ran Hirschl's theory of hegemonic preservation differs from other mainstream legal scholars such as Thomas Ginsberg and Bjorn Dressel and others significantly. Hirschl argues that law cannot be separated from politics and many times legal frameworks of constitutions embody the interests of actors and their political interests within the context of the time in which constitutions are framed. Across his seminal works (2000, 2001, 2004a, 2004b), Hirschl critiques the conventional liberal view that constitutional reform and judicial empowerment inherently advance democratic or emancipatory goals.

He argues that dominant groups, whether political leaders, economic elites, or judicial actors often embrace constitutionalism not to protect rights in the abstract, but to entrench their influence when faced with potential decline. In this light, constitutions frequently serve as instruments for shielding elite interests from the unpredictability of electoral politics. Essentially, Hirschl argues that law is not a separate field from politics and provides a theoretical framework which bridges the two distinct fields.

Hirschl suggests that the formalization of rights through constitutional mechanisms can offer a strategic pathway for powerful social forces to maintain their dominance and secure preferred policy outcomes, particularly when democratic processes no longer guarantee favorable results (Hirschl, 2000, p. 95). This turn to legal architecture typically occurs during moments of elite vulnerability, when shifting political currents threaten established hierarchies. In such contexts, constitutional courts do not merely interpret law; they become active participants in shaping political outcomes under the guise of legal neutrality. Shambayati and Kirdiş (2009) reinforce this view, arguing that judicial institutions often function as tools for managing political risk, especially when overt coercion is either impractical or politically damaging.

Hirschl identifies three principal groups that tend to initiate constitutional reform: political actors seeking to retain influence, economic stakeholders aiming to safeguard market privileges, and judicial figures pursuing institutional autonomy and prestige (Hirschl, 2004b, p. 90). When these constituencies converge, they often promote legal reforms that preserve existing power structures while presenting them as impartial and principled. The effectiveness of this strategy depends heavily on the perceived legitimacy of the judiciary. Courts are most successful in preserving elite dominance when they are viewed as professional and apolitical. Yet in practice, they frequently reflect the cultural and ideological leanings of the very elites they serve, cloaking strategic interests in the language of constitutionalism.

These dynamics are especially pronounced in Thailand, where the Constitutional Court has become a central actor in the ongoing struggle between reformist and conservative forces. Since the military's seizure of power in 2006, the Court has adopted an increasingly interventionist stance, issuing rulings that have reshaped the political landscape. These include the dissolution of parties affiliated with former Prime Minister Thaksin Shinawatra and the removal of several elected leaders. Through broad and often inconsistent interpretations of constitutional provisions, the Court has repeatedly acted to constrain populist and reformist movements. This pattern closely mirrors Hirschl's account of judicialization as a mechanism for elite preservation in the face of democratic disruption.

Thailand's experience, however, introduces a more complex variant of hegemonic preservation. Rather than defending a static elite position, conservative-royalist networks—comprising the military, judiciary, and monarchy—have used constitutional tools to reclaim authority they perceive as having been eroded since Thaksin's electoral rise in 2001. In this case, constitutionalism functions not only as a shield but also as a vehicle for restoring elite control. The Thai example illustrates a reactive form of legal restructuring, one aimed at reasserting dominance over an electorate that has consistently supported populist alternatives. Hirschl emphasizes the strategic nature of such efforts, noting that:

> "elites comprise the urban intelligentsia, the legal profession, and the managerial class [which] represent historically hegemonic enclaves of political and economic power holders. Interest-based empowerment is likely to occur when the judiciary's public reputation for professionalism, political impartiality, and rectitude is relatively

> high; when judicial appointments are controlled to a large extent by hegemonic political elites; and when the courts' constitutional jurisprudence predictably mirrors the cultural propensities and policy preferences of these hegemonic elites"

Thailand's political configuration also complicates Hirschl's categorization of elite actors. In contrast to Western contexts where political, economic, and judicial elites may operate in distinct spheres, Thailand's power structure is deeply interwoven through what scholars describe as a "network monarchy." Authority circulates through overlapping institutions tied to royal, military, judicial, and bureaucratic domains. This elite coalition has consistently opposed redistributive and democratizing reforms associated with Thaksin and his successors. Meanwhile, Thaksin's political base combines economic resources with mass mobilization, forming a hybrid challenge to traditional hierarchies. As a result, the Constitutional Court and the broader constitutional framework become arenas of contestation, where legal rulings and institutional appointments are used to reinforce elite interests.

Hirschl's framework ultimately reveals how legal institutions can be mobilized not to deepen democracy, but to reinforce existing power structures. In Thailand, the strategic use of constitutional law by conservative networks demonstrates how judicial authority can be repurposed to reconfigure political dominance under conditions of democratic uncertainty. The ongoing disputes over constitutional interpretation, judicial selection, and the role of independent agencies reflect a broader struggle over the distribution of power and the future trajectory of Thai governance.

The Constitutional Court Rulings on Upstart Progressive Political Parties

Thailand's 2019 general election marked a turning point in the country's political landscape with the unexpected success of the Future Forward Party (FFP), led by businessman Thanathorn Juangroongruangkit. The party's reformist agenda, which aimed to curtail military influence and dismantle entrenched economic monopolies, resonated with voters and secured 80 seats in the House of Representatives. The rapid legal proceedings that followed—culminating in the party's dissolution and bans on its leadership (Bangkok Post, 2020; Constitutional Court, 2019)—illustrate the dynamics of elite entrenchment described in Ran Hirschl's theory of hegemonic preservation. Hirschl (2000, 2004b) argues that when dominant groups perceive democratic processes as a threat, they often turn to constitutional law and judicial institutions to safeguard their position.

In this case, the Constitutional Court's rulings on Thanathorn's financial dealings and media shareholdings, despite limited evidentiary grounding, functioned as a mechanism to suppress political opposition (Constitutional Court, 2020). The Court's reasoning—such as treating inactive shareholdings as a future violation and applying questionable interest rate calculations—demonstrates how legal frameworks can be manipulated to serve elite interests under the guise of constitutional enforcement. This selective use of judicial power aligns with Bhengsri's (2021) analysis of Thailand's politicized judiciary, which frequently deploys legalistic justifications to contain reformist movements. The dismantling of the FFP thus reflects the judiciary's role in reinforcing conservative dominance by restricting democratic alternatives.

This pattern intensified following the 2023 general election, when the Move Forward Party (MFP), which emerged from the FFP's legacy, won the largest share of the vote and secured 151 parliamentary seats (Jones, 2023; The

Standard, 2023). The party's proposal to amend Article 112 of the Criminal Code, which governs lese-majeste, provoked strong resistance from conservative institutions. Despite its electoral mandate, the MFP was barred from forming a government, revealing the limits imposed on democratic change by entrenched power structures (Bangkok Post, 2023; Cogan, 2023; Jones & Rhein, 2023). Within Hirschl's framework, the Court's actions against the MFP exemplify constitutional fortification, whereby judicial authority is used to obstruct progressive reforms that threaten elite control (Shambayati & Kirdiş, 2009).

Two legal challenges were brought against the MFP. One focused on party leader Pita Limjaroenrat's media shareholdings, while the other accused the party of attempting to undermine the democratic monarchy through its policy platform. These cases led to a series of judicial decisions that resulted in the party's dissolution and political bans for its leadership (Tanakasempipat, 2024; Strangio, 2024a). The Court's verdict, which claimed that any effort to revise the lese-majeste law endangered national security and the sanctity of the monarchy, effectively removed the monarchy from the realm of democratic deliberation and legal reform (Constitutional Court of Thailand, 2024; Kingdom of Thailand, 2017). This judicial posture is further protected by legislation that prohibits public criticism of the Court (Bangkok Post, 2018), reinforcing Hirschl's concept of constitutional entrenchment, in which courts act as custodians of elite interests by shielding themselves and the constitutional order from popular scrutiny (Hirschl, 2004a).

Constitutional Court and Ethics Contestation: The Law and Politics of 'Good People'

The 2014 military coup, led by General Prayut Chan-ocha, was built upon the narrative of Thailand needing to be reformed so that it could be

protected from corrupt politicians and ruled by ‘good people’ (Baker, 2016; Jatusripitak, 2024; Keyes, 2015, p. 15). Regardless of ulterior motives, this is a strong and enduring narrative of Thai politics finding roots in a history of authoritarianism. Ferraro finds that the arch prototype of this narrative can be found in the rigid authoritarianism of Sarit Thanarat as the ‘good authoritarianism’ (Ferrara, 2015; Sopranzetti, 2016). The NCPO junta regime indeed carried through on Sarit’s lineage of authoritarianism by stifling rights through a dictatorial regime of junta orders followed through upon by the judiciary (Dressel & Tonsakulrungruang, 2019; Thai Lawyers for Human Rights, 2017). In a military-controlled referendum with low turnout, Thai people voted by 61% to approve the junta-drafted constitution (Head, 2016). The 2017 Constitution, which will be the focus of this section and analysis, has impacted Thai politics directly in the removal of two prime ministers in consecutive years, 2024 and 2025.

Section 160 (5) of the 2017 Constitution stipulates that a prime minister must

(๔) มีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์

(๕) ไม่มีพฤติกรรมอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง ทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง (Kingdom of Thailand, 2017).

Directly translated to English, these articles state

(4) Be evidently honest.

(5) Does not exhibit behavior that seriously violates or fails to comply with ethical standards.

Ethics in Thai constitutionalism as a principle is not new. It can be traced to the reform period of the 1990s and the 1997 Constitution, which was drafted with the background ethos of integrity, transparency, anti-corruption, and government with ethical principles (Rohr, 2014). This was seen with the introduction of university education requirements for members of the House of

Representatives, a more powerful executive, and the establishment of independent constitutional bodies (Klein, 1998; Uwanno & Burns, 1998). There is ample scholarly literature on the subject and motivations from the period, which note the nexus of business, bureaucracy, and elected politicians being the core of corruption. The weak link in the triumvirate is argued as elected politicians using the democratic system for personal gain and being the vehicle for other associated private interests that use politics for benefit rather than the public (Chinwanno & Sirisrisornchai, 2015; Nithiwaratsakul et al., 2023).

The issue of ethics is not one of principle or value but one of legality and precision. In the same time frame, the NCPO junta regime also drafted an ethics blueprint for the Thai Civil Service (Chokprajakchat & Sumretphol, 2017). The junta also drafted the Ethics Act, which is vague in outlining core principles and values that guide the notion of ethical service, which is defined as

(2) to have honesty, integrity, a good conscience, and responsibility;

(3) to be courageous in making decisions and acting morally;

(4) to think more of the common good than of one's own individual gain and

have a public mind;

(5) to have result-based determination;

(6) to perform duties fairly and without unfair discrimination;

(7) to be a good role model and maintain the good image of public service (Ethical Standard Act B.E. 2562 (2019), 2019).

The 2019 Act is buttressed by the 2009 Civil Service Code of Ethics, which is more specific in its approach by focusing on conflicts of interest, following chains of command, and not following unethical and illegal orders (Office of the Civil Service Commission, 2009). Civil servant ethics are also operationalized in fine detail in ministerial regulations, council of minister decisions, and other bureaucratic procedures, which are beyond the scope of this analysis. However, for the sake of parsimony, it must be noted that ethics

and ethical conduct are quite defined in the Thai Civil Service beyond the vagary of the 2019 act.

The NCPO regime during its tenure laid the foundations for ethics intervention without precision. Namely, the junta constitution injected a vague principle without clear associated guidelines as to what constitutes an ethics breach or 'serious ethics breach.' This open channel is left to the Constitutional Court to build upon in rulings and legal measures of principles, tests, etc., in cases brought on Article 160. The following section will analyze three important Constitutional Court rulings that have Article 160 as their cornerstone. The author will demonstrate that the court, while couching its rulings and reasoning in law, lacks an ethical 'compass' for its decisions, making its verdicts arbitrary, especially when viewed from the perspective of political science.

The Case of Deputy Agriculture Minister: Thammanat Prompao

Former Army Captain Thammanat Prompao is a longtime political fixer and increasingly influential political player in Thai politics. Previously, he operated in the 'shadows' of power, behind the scenes. However, after the 2019 election, he was elevated to a ministerial post due to his close relations with General Prawit Wongsuwan. Consequently, a lot of Mr. Prompao's previous dealings came to the surface once again. He was accused and arrested but never convicted of murder in Thailand in the mid-1990sfor the beating to death of a media figure who was investigating his influence in gray businesses (Nanuam & Sattaburuth, 2019). In 2008-09, he was accused of being behind the burning out of squatters, which resulted in several deaths on a prime plot of real estate. The incident occurred as a result of a prolonged standoff between the Port Authority of Thailand and local squatters who would not voluntarily vacate land that had been scheduled for clearance and prime development.

The Port Authority hired a firm, Legal Professional Company, to clear the land and evict the squatters. Legal Professional Co. was chaired by Thammanat Prompao (King, 2011, p. 159). The most serious criminal case was his admitted previous conviction for heroin smuggling in Australia, for which he pleaded guilty and served prison time (Ruffles & Evans, 2021).

A case was brought by the parliamentary opposition to disqualify Mr. Prompao for being prohibited from holding public office due to prior criminal convictions in violation of Article 98 (10) as well as ethical breaches of Article 160 (6). The court ruled that Mr. Prompao was not in violation of Article 98 (10) or prohibited from holding public office due to his conviction not being adjudicated by a Thai court. The court held that the principle of state sovereignty was the anchor to which Article 98 (10) hinged, noting that no foreign court has jurisdiction over Thai courts. Furthermore, since there did not exist a treaty of reciprocity and international law principles hold that verdicts are only applicable in their domestic jurisdictions, Mr. Prompao's actions abroad did not constitute a violation of the constitution (Case 13/2563 [๑๓/๒๕๖๓], 2023). It has been further noted that due to foreign jurisdiction and a lack of case files, "the Court would not be able to assess whether the principle of the rule of law as well as rules on the due process of foreign courts were complied with" (Wilartratsami, 2022 : 339).

Removal of Prime Minister Srettha Thavisin

The Constitutional Court's decision to remove Prime Minister Srettha Thavisin from office was based on a finding of severe ethical misconduct, citing Article 160 (4 and 5) of the 2017 constitution, which was enacted under military influence (Constitutional Court of Thailand, 2024b). This constitutional clause prohibits individuals with a history of corruption or criminal convictions from serving in ministerial roles. The controversy originated from the government's

attempt to appoint Pichit Chuenban as a minister attached to the Prime Minister's Office.

The allegation of impropriety by the PM stemmed from Mr. Chuenban having been previously convicted in 2008. Mr. Pichit had been found in contempt of court ๔๕๙๙/๒๕๕๑ for trying to bribe judges by bringing large amounts of cash in brown paper bags to the court during a land case involving Thaksin Shinawatra's wife in the Supreme Court Division for Political Office Holders (Case No. 4599/2551 [๔๕๙๙/๒๕๕๑], 2008). Mr. Chuenban was convicted of civil charges stemming from the attempted bribery. The court's verdict went beyond a simple ethical reprimand, culminating in Srettha's immediate dismissal and the disbanding of the entire Cabinet (Al Jazeera, 2024).

The court's decision was based on the reasoning that Mr. Chuenban's conviction for actions that brought disruption to the court and Thai judicial system was of particular concern. Additionally, the court noted that the case and conviction had been publicized widely, thus negating the argument that the PM had no knowledge of Mr. Chuenbans' problematic legal history. The court held that Mr. Chuenban was a person prohibited from holding office, and as such, PM Srettha was disqualified from holding public office and removed as PM (Case No. 12/2563 [๑๗/๒๕๖๗], 2023).

Removal of Prime Minister Paethongtarn Shinawatra

On June 18, 2025, Cambodia's former prime minister, current Senate president, minister mentor, and Southeast Asia's longest-serving autocrat released a secretly recorded audiotape of a 17-minute private conversation he had with Thailand's PM Paethongtarn Shinawatra. In the secretly recorded tape, the PM is heard referring to Hun Sen as 'uncle' and asking what he wants regarding the border tensions between Cambodia and Thailand. She further highlights the rifts between the military and civilian PT-led government, stating

that they are on opposite sides from one another (Bangprapa & Tangsathaporn, 2025). The tape ignited a firestorm in Thailand, with Thaksin's enemies calling for the PM to immediately resign and the second largest party in the coalition government, the Bhumjaitai Party, quitting the coalition (Jones, 2025). The recording provoked a group of senators to file charges against the PM with the Constitutional Court for violations of Article 120 (4) and 160 (4) (5), which the court took, meanwhile suspending the PM from duties (Public Relations Department, 2025).

The court ruled on 29 August 2025 that PM Paethongtarn had violated Article 120 (4) and 160 (4). In the instance of 120 (4), the majority ruled that only the PM was liable and was now prohibited from holding office under Article 160 (4) (5), thus removing PM Paethongtarn from office (Case No. 18/2568 [๑๘/๒๕๖๘], 2025).

Interesting in the judgement were the observations that PM Paethongtarn did not commit treason as her accusers had intimated but rather had exercised poor judgement in the discharge of her duties as PM. They further noted that PM had discredited and impugned the country's honor internationally in her private dealings as revealed in the phone call. Additionally, the judges noted that the discharge of her duties as revealed in the tape demonstrated the PM had put personal interests above collective interests of the state in her dealings with the former Cambodian leader (Ibid).

Comparative Analysis of Ethics Judgements

The least controversial of the three cases highlighted above is perhaps the PM Srettha case. The facts of the case are straightforward, and the court ruled in line with a strict reading of the relevant constitutional arguments. However, the court went further, noting that Mr. Chuenbans' status as a convict was something so obvious that วิญญูชน would know. วิญญูชน translated refers to

a reasonable person or person of ordinary prudence. This statement is an interesting one at its core. The court assumes general knowledge of an ordinary and informed person of personal history, which is at the time fifteen years old. This may be prudent with regard to a PM or state chief executive. The legal maxim of *ignorantia juris non excusat,* or ignorance is not an excuse, is a relevant one when applied to the highest office of state and points to allegations that Mr. Srettha was a nominee or exercising executive power on behalf of someone else. However, the language used intimates a knowledge base from which some reasoned test can be derived. To the author's knowledge, there does not yet exist a legal test of public knowledge and recollection of what a reasonable person should know.

The cases of Mr. Prompao and PM Shinawatra are interesting parallels of ethics interpretation. In the prior case, the courts' legal reasoning was based on the dichotomy of foreign and domestic jurisdiction and the issue of national sovereignty. The court reasoned that without access to all court documents, they could not determine a baseline for rule of law and procedural conformity, further stating that without a reciprocal treaty, there were no transferable precedents for a Thai court to rule. On the surface this is a fair judgement. However, if one is to consider the spirit of Article 160 in its entirety, it is to allow the court to remove persons who would tarnish or bring disruption to high public office by having demonstrated character flaws of a criminal nature.

Mr. Prompao admitted to being imprisoned for the offense in Australia, which Thailand has an equivalent for in its criminal code. They could have asked whether having this conviction, albeit in another jurisdiction, brought into question Mr. Prompaos' character to serve in high public office in the public interest. The court could have asked a sampling of วิญญูชน from Mr. Prompaos' home province of Payao or any other province as to whether they would have negative perceptions and be against having a person with such a record serve in

government. This would be a broad interpretation of Article 160, but it would serve the public in a more basic sense of providing guardrails to prevent persons of disrepute from holding office.

In the case of PM Shinawatra, the parallel of a foreign entity is present as before. The court held the PM legally liable for breaking diplomatic protocol and using a private phone line to speak with Hun Sen, who is not a head of government, about state affairs. While the PM did breach diplomatic protocol by not using an official phone line with dual interpreters, which would have been recorded, this is a protocol that *should* be followed, not *must*. The PM was perhaps guilty of being a novice and naïve, but this matter is one for the public and parliament as their representatives to deal, not necessarily a court matter. Second is the broad interpretation of interests being served that the court noted. The court noted that the PM engaged in this for personal benefit without stating what the exact benefit was to be had.

The Problem of Ethics as a Constitutional Issue

This article has argued that ethical standards for public officials are not a bad concept per se. Instead, it argues that the vagaries to which ethics and ethical standards are delineated in the current constitution are deficient. Furthermore, there is not a comprehensive set of codes that clearly define what are ethics violations and how these are to be differentiated at the political office holder level. Thailand has had a fixation on regulating the ethics of politicians as a group for decades, establishing special courts such as the Supreme Court Division for Political Office Holders and instituting constitutional articles to regulate ethics. However, to date the best example of a definable code of ethics is the 2011 Code of Ethics for Constitutional Court Judges. Atipiboonsin (2024) has argued that these articles have been used in the removal of PM Srettha and that a reading of the code itself is one that mixes

ethics and constitutional democracy. Put simply, the code is an attempt to mix ethics and politics from a legal perspective. However, given the court's comments on PM Shinawatra prioritizing personal over national interests, which would be in contravention of No. 7 (as was the case with PM Srettha). It is unclear how one derives an understanding of acts and intent and then impugns this as one of personal benefit in the cases of PMs Srettha and Shinawatra.

Some analysts argue that there prevails a double standard of rulings depending on which party is in power. This is fairly generous reading, as judgments based on ethics, as analyzed above, have been moving targets, with the court searching for an anchor (Mérieau, 2016b; Tonsakulrungruang, 2018). This judicial action takes on broader political meaning when viewed through Ran Hirschl's hegemonic preservation framework. Hirschl argues that ruling elites, when their dominance is challenged, use constitutionalism as a means to protect their power. They strategically transfer authority to insulated legal bodies, such as courts, to bypass majoritarian democracy and maintain their control (Hirschl, 2000, 2004b). In this case, the Constitutional Court's broad interpretation of Article 160 can be seen as a calculated move to limit the executive authority of political figures associated with the Pheu Thai Party, a movement perceived as a threat to the status quo. The Court’s ruling effectively disqualified the Prime Minister by association, despite Pichit Chuenban's disbarment not being a criminal conviction, thereby strengthening the elite's control over who is considered a legitimate political actor (Mérieau, 2022). The case of PM Shinawatra was more controversial, as the court assigned intent of action to the PM. Listening to the audio tape itself and then correlating this to the actions of the PM and government of the time, one cannot find a quid pro quo where the PM benefited personally from Hun Sen in any way. In fact, the opposite would be the case as the issue flared into open military conflict.

Furthermore, this intervention by the judiciary constitutes a significant encroachment on executive powers, as the Court effectively assumes a gatekeeping role over ministerial appointments—a function traditionally belonging to the executive branch. This dynamic serves as a textbook example of Hirschl's concept of "constitutional fortification," where legal mechanisms are used to shield entrenched interests from popular or electoral challenges (Hirschl, 2000). The Court's decision, therefore, is not merely a legal ruling but a political act of hegemonic preservation, which reinforces the existing order by limiting the ability of reformist or populist leaders to exercise real power (Kanchoochat, 2016). This incident contributes to a growing body of evidence of judicial activism in Thailand, where courts increasingly function as arbiters that selectively interpret the constitution to uphold the interests of established elites, thus undermining democratic governance and deepening political divides.

Conclusion

The Constitutional Court of Thailand has emerged as a pivotal institution in the ongoing contestation between entrenched elites and emergent political forces advocating reform. Through its expansive and often politically charged interpretations of constitutional provisions, as exemplified in the removal of Prime Minister Srettha Thavisin and the dissolution of reformist parties such as Future Forward and Move Forward, the Court operates not merely as an impartial arbiter of legal disputes but as a strategic instrument of hegemonic preservation. Drawing on Ran Hirschl's theory, these judicial interventions can be understood as deliberate efforts by dominant political and social elites to maintain their hegemony by utilizing constitutional mechanisms to constrain and delegitimize opponents who challenge the prevailing power structures. This deployment of constitutionalism reveals the Court's function in

insulating elite interests from democratic pressures and majoritarian governance, thereby complicating the democratic trajectory of Thai politics. Consequently, the Thai Constitutional Court's role transcends traditional judicial boundaries, embedding it deeply within the political arena as a key factor in sustaining the status quo amid a volatile and contested political landscape.

A pertinent question is what can be done to establish a more reasonable balance between the court and other branches of government, or more specifically the political system writ large. Given the politicized nature of the court in last decade the court is undoubtedly reflecting a decreased status of legitimacy in the eyes of the general public. The answer is not easy. Any wholesale constitutional reform to do away with the court is highly unlikely given the power centers which the court is perceived to serve. Further is the appointment of constitutional court judges which is the purview of the Senate. The previous Senate election of 2024 produced a deeply problematic body which is alleged to be internally rigged by the Bhumjaitai party which allegedly manipulated Senate selection. The Senate is responsible to appointment of all independent constitutional organs, including the constitutional court as the court is seen to serve conservative parties it is highly unlikely that the Bhumjaitai party would vote against its own interests. That being said since the fall of Paethongtarn Shinawatra as PM, constitutional reform is on the agenda via political negotiations which brought current PM Anutin Charnvirakul to power. In the agreement PM Anutin agreed to hold a referendum on constitutional reform which will coincide with the next general election in March of 2026. If this referendum item is passed constitutional reform will take place. The degree and depth of reform is of course unknown and will a highly contested issue but at least the door will open to change.

References

Al Jazeera. (2024, August 14). *Thai court orders dismissal of Prime Minister Srettha Thavisin. Al* Jazeera; Al Jazeera. https://www.aljazeera.com/news/2024/8/14/thai-court-orders-dismissal-of-prime-minister-sretthathavisin

Atipiboonsin, A. (2024). *Thai Ethical Standards: A New Constitutional Mechanism for Checks and Balances? Thai Legal Studies, 4(2).* https://doi.org/10.54157/tls.277682

Baker, C. (2016). The 2014 Thai Coup and Some Roots of Authoritarianism. *Journal of Contemporary Asia*, *46*(3), 388–404. https://doi.org/10.1080/00472336.2016.1150500

Bangkok Post. (2018). *New law protects Constitutional Court from criticism*. Https://Www.bangkokpost.com; Bangkok Post. March 8. https://www.bangkokpost.com/thailand/politics/1424702/new-law-protects-constitutional-court-from-criticism

Bangkok Post. (2023). *Policy issues behind Move Forward's failure to form govt: poll*. Https://Www.bangkokpost.com; Bangkok Post. July 30. https://www.bangkokpost.com/thailand/politics/2620313

Bangprapa, M., & Tangsathaporn, P. (2025, June 19). *Premier rips Hun Sen for secretly taping call.* Bangkok Post. https://www.bangkokpost.com/thailand/general/3053585/premier-rips-hun-sen-for-secretly-taping-call

Bhuchongkul, A. (1992). Thailand 1991: The Return of the Military. *Southeast Asian Affairs 1992*, *1992*(1), 313–333. https://doi.org/10.1355/seaa92r

Bunbongkarn, S. (1992). Thailand in 1991: Coping with Military Guardianship. *Asian Survey*, *32*(2), 131–139. https://doi.org/10.2307/2645210

Case 13/2563 [๑๓/๒๕๖๓], *(Constitutional Court of Thailand May 7, 2023).* https://www.constitutionalcourt.or.th/occ_web/ewt_dl_link.php?nid=12993

Case No. 12/2563 [๑๗/๒๕๖๗], *(Constitutional Court of Thailand August 14, 2023).* https://www.constitutionalcourt.or.th/occ_web/download/article/article_20240814154245.pdf

_____. 18/2568 [๑๘/๒๕๖๘], *(Constitutional Court of Thailand August 29, 2025).*https://constitutionalcourt.or.th/occ_web/download/article/article_20250829161524.pdf

_____. 4599/2551 [๔๕๙๙/๒๕๕๑], *(Supreme Court Division for Political Office Holders June 25, 2008).*

Chanrochanakit, P. (2021). Deformed Constitutionalism: Thai-style Judicialization and the Problem of Parliamentary Supremacy. *Political Science and Public Administration Journal*, *12*(Suppl. 2), 1–18. https://so05.tci-thaijo.org/index.php/polscicmujournal/article/view/250458

Chinwanno, W., & Sirisrisornchai, T. (2015). Ethics of Thai Politicians. *Asia-Pacific Social Science Review*, *15*(2). https://doi.org/10.59588/2350-8329.1060

Chokprajakchat, S., & Sumretphol, N. (2017). Implementation of the code of professional ethics for Thai civil servants. *Kasetsart Journal of Social Sciences*, *38*(2), 129–135. https://doi.org/10.1016/j.kjss.2016.03.004

Cogan, M. S. (2023, July 20). *Pita Touches the "Third Rail" of Thai Politics | Geopolitical Monitor*. Geopolitical Monitor. https://www.geopoliticalmonitor.com/pita-touches-the-third-rail-of-thai-politics/

Constitutional Court of Thailand. (2024a). *Case regarding PM Srettha Thavisin and Ethical Violations of Article 160 17/2567*. https://www.constitutionalcourt.or.th/occ_web/download/article/article_20240814154245.pdf

Constitutional Court of Thailand. (2024b). *Press Release Case Concerning Dissolution of Move Forward Party 10/2567*. https://www.constitutionalcourt.or.th/occ_web/download/article/article_20240807161031.pdf

Dressel, B. (2009). Thailand's Elusive Quest for a Workable Constitution, 1997–2007. *Contemporary Southeast Asia*, *31*(2), 296. https://doi.org/10.1355/cs31-2e

Dressel, B., & Mietzner, M. (2012). A Tale of Two Courts: The Judicialization of Electoral Politics in Asia. *Governance*, *25*(3), 391–414. https://doi.org/10.1111/j.1468-0491.2012.01571.x

Dressel, B., & Tonsakulrungruang, K. (2018). Coloured Judgements? The Work of the Thai Constitutional Court, 1998–2016. *Journal of Contemporary Asia*, *49*(1), 1–23. https://doi.org/10.1080/00472336.2018.1479879

Dressel, B., & Tonsakulrungruang, K. (2019). Judiciary and judicialisation in Thailand. In P. Chachavalpongpun (Ed.), *Routledge Handbook of Contemporary Thailand* (pp. 165–174). Routledge

Ethical Standard Act B.E. 2562 (2019), (2019). *(testimony of Kingdom of Thailand).*

Ferrara, F. (2015). *The Political Development of Modern Thailand*. Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/cbo9781107449367.

First Post. (2024, August 7). *How Thailand found, and then banned, its most popular politician*. Firstpost; Firstpost. https://www.firstpost.com/explainers/how-thailand-found-and-then-banned-its-most-popular-politician-13802143.html

Harding, A. J., & Leelapatana, R. (2019). Constitution-Making in 21st-Century Thailand:The Continuing Search for a Perfect Constitutional Fit. *The Chinese Journal of Comparative Law*, *7*(2), 266–284. https://doi.org/10.1093/cjcl/cxz009

Head, J. (2016, August 7). Thai referendum: Military-written constitution approved. *BBC News*. https://www.bbc.com/news/world-asia-36972396

Hirschl, R. (2000). The Political Origins of Judicial Empowerment through Constitutionalization: Lessons from Four Constitutional Revolutions. *Law & Social Inquiry*, *25*(01), 91–149. https://doi.org/10.1111/j.1747-4469.2000.tb00152.x

Hirschl, R. (2001). The Political Origins of Judicial Empowerment through Constitutionalization: Lessons from Israel's Constitutional Revolution. *Comparative Politics*, *33*(3), 315. https://doi.org/10.2307/422406

Hirschl, R. (2004a). The Political Origins of the New Constitutionalism. *Indiana Journal of Global Legal Studies*, *11*(1), 71. https://doi.org/10.2979/gls.2004.11.1.71

Hirschl, R. (2004b). Towards juristocracy: the origins and consequences of the new constitutionalism. In *Choice Reviews Online* (Issue 02). Harvard University Press. https://doi.org/10.5860/choice.42-1190

Jatusripitak, N. (2024, September 12). *Rule by "Good People" or Rule by Political Dynasties? Ethics and Moral Politics in Thailand*. FULCRUM. https://fulcrum.sg/rule-by-good-people-or-rule-by-political-dynasties-ethics-and-moral-politics-in-thailand/

Jones, W. J. (2023). Thailand's tectonic political shift. *East Asia Forum*. https://doi.org/10.59425/eabc.1699696802

Jones, W. J. (2024a). *Moving Backwards: The Dissolution of Thailand's Move Forward Party | Geopolitical Monitor*. August 9. Geopolitical Monitor. https://www.geopoliticalmonitor.com/moving-backwards-the-dissolution-of-thailands-move-forward-party/

Jones, W. J. (2024b). *9DASHLINE — Moving forward while moving backwards: More of the same in Thai politics*. 9DASHLINE. March 6. https://www.9dashline.com/article/moving-forward-while-moving-backwards-more-of-the-same-in-thai-politics

Jones, W. J. (2025, June 30). *Southeast Asia's Donald J. Trump: Hun Sen Burns Thaksin Shinawatra to the Ground*. Kyoto Review of Southeast Asia. https://kyotoreview.org/issue-40/hun-sen-burns-thaksin-shinawatra-to-the-ground/

Jones, W. J., & Rhein, D. L. (2023, September 30). *The Absence of any Move Forward in Thailand - Kyoto Review of Southeast Asia*. Kyoto Review of Southeast Asia. https://kyotoreview.org/issue-36/the-absence-of-any-move-forward-in-thailand/

Kahler, M. (2000). The Causes and Consequences of Legalization. *International Organization*, *54*(3), 661–683. https://doi.org/10.1162/002081800551244

Kanchoochat, V. (2016). Reign-seeking and the Rise of the Unelected in Thailand. *Journal of Contemporary Asia*, *46*(3), 486–503. https://doi.org/10.1080/00472336.2016.1165857

Keyes, C. F. (2015). *Democracy Thwarted: the Crisis of Political Authority in Thailand*. ISEAS.

King, R. (2011). *Reading Bangkok*. NUS Press.

Kingdom of Thailand. (1997). Constitution of the Kingdom of Thailand B.E 2540 (1997). *Parliament.go.th*. https://doi.org/2540_Thai_Constitution.pdf

Kingdom of Thailand. (2017). *Constitution of the Kingdom of Thailand*. https://constitutionnet.org/sites/default/files/2017-05/CONSTITUTION+OF+THE+KINGDOM+OF+THAILAND+(B.E.+2560+(2017).pdf.

Kingdom of Thailand. (2018). *The Organic Act on Procedures of the Constitutional Court B.E. 2561 (2018)*. https://www.constitutionalcourt.or.th/occ_web/download/constitutionalcourt/lawrespon/statute/Organic%20Act%20on%20Prodecures%20of%20CC(2018).pdf

Klein, J. R. (1998). The Constitution of The Kingdom of Thailand 1997: A Blueprint for Participatory Democracy. In *www.thailawforum.com*. The Asia Foundation Working Paper. http://www.thailawforum.com/articles/constburns1.html

Leelapatana, R., & Asanasak, S. (2022). Constitutional Struggles and Polarised Identities in Thailand: The Constitutional Court and the Gravitational Pull of Thai-Ness upon Liberal Constitutionalism. *Federal Law Review*, *50*(2), 156–173. https://doi.org/10.1177/0067205x221087476

Maisrikrod, S. (1993). Thailand 1992: Repression and Return of Democracy. *Southeast Asian Affairs 1993*, *1993*(1), 327–349. https://doi.org/10.1355/seaa93s

Mérieau, E. (2016a). Thailand's Deep State, Royal Power and the Constitutional Court (1997–2015). *Journal of Contemporary Asia*, *46*(3), 445–466. https://doi.org/10.1080/00472336.2016.1151917

Merieau, E. (2016b). The legal–military alliance for illiberal constitutionalism in Thailand. In M. Bünte & B. Dressel (Eds.), *Politics and Constitutions in Southeast Asia* (pp. 140–159). Routledge.

Mérieau, E. (2022). Democratic Breakdown through Lawfare by Constitutional Courts: The Case of Post-"Democratic Transition" Thailand. *Pacific Affairs*, *95*(3), 475–496. https://doi.org/10.5509/2022953475

Moustafa, T. (2003). Law versus the State: The Judicialization of Politics in Egypt. *Law Social Inquiry*, *28*(4), 883–930. https://doi.org/10.1111/j.1747-4469.2003.tb00826.x

Nanuam , W., & Sattaburuth, A. (2019, July 12). Capt Thammanat opens up about "dubious" past. *Bangkok Post*. https://www.bangkokpost.com/thailand/politics/1710831/capt-thammanat-opens-up-about-dubious past.

Office of the Civil Service Commission. (2009). Civil Service Code of Ethics. Kingdom of Thailand. https://www-ocsc-go-th.webpkgcache.com/doc/-/s/www.ocsc.go.th/?attachment_id=15254

Phaicharoen, N. (2024). *The court ruled on complaints brought against the party over its 2023 campaign promise to abolish Thailand's royal defamation law.* Benar News. https://www.benarnews.org/english/news/thai/move-forward-party-ordered-dissolved-08072024035239.html

Public Relations Department. (2025, July 1). *Constitutional Court Suspends Prime Minister Paetongtarn Shinawatra from Duty*. Royal Thai Government. https://thailand.prd.go.th/en/content/category/detail/id/48iid/402542

Ratcliffe, R. (2024, January 31). *Thai court rules Move Forward party must end bid to reform lese-majesty law*. The Guardian; The Guardian. https://www.theguardian.com/world/2024/jan/31/thai-court-rules-move-forward-party-must-end-bid-reform-lese-majesty-law

Regalado, F. (2024, January 31). *Thai court rules Move Forward's lese-majeste reform violated constitution*. Nikkei Asia. https://asia.nikkei.com/Politics/Thai-court-rules-Move-Forward-s-lese-majeste-reform-violated-constitution

Rohr, J. A. (2014). Ethics and Constitutional Reform: The Case of Thailand. *Public Integrity*, *6*(2), 133–140. https://doi.org/10.1080/10999922.2004.11051249

Ruffles, M., & Evans, M. (2021, September 9). *Thai minister jailed in Sydney for heroin importation finally ousted*. The Sydney Morning Herald. https://www.smh.com.au/world/asia/thai-minister-jailed-in-sydney-for-heroin-importation-finally-ousted-20210909-p58qdz.html

Shambayati, H., & Kirdiş, E. (2009). In Pursuit of "Contemporary Civilization": Judicial Empowerment in Turkey. *Political Research Quarterly*, *62*(4), 767–780. https://doi.org/10.1177/1065912909346741

Strangio, S. (2024a, August 8). *What's Next for Thailand's Disbanded Move Forward Party?* The Diplomat. https://thediplomat.com/2024/08/whats-next-for-thailands-disbanded-move-forward-party/

Strangio, S. (2024b, August 15). *With PM's Dismissal, Thailand's "Network Monarchy" Strikes Back*. Thediplomat.com; The Diplomat. https://thediplomat.com/2024/08/with-pms-dismissal-thailands-network-monarchy-strikes-back/

Tanakasempipat, P. (2024, January 31). *Thailand's Move Forward Party Found Guilty Over Royal Reform Push*. TIME. https://time.com/6590363/thailand-move-forward-article-112-reform-unconstitutional-guilty/

Teevakul, S. (2022). Constitutional Court Decision No. 19/2564: A Threat to Democracy? Forfeiture of Fundamental Rights and the Judicialization of Politics by the Thai Constitutional Court in 2021. *Thai Legal Studies*, *2*(2), 178–204. https://doi.org/10.54157/tls.261266

Thai Lawyers for Human Rights. (2017, August). *The Miracle of "Law": The Judiciary and the 22 May 2014 Coup Three Years of the Coup Regime of the National Council for Peace and Order*. ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน. https://tlhr2014.com/archives/4774

Thai PBS. (2023). *Thailand Election Results 2023 real-time | Thai PBS Election 2023 Choose Thailand Future*. Thai PBS. https://election66.thaipbs.or.th/result/en

The Standard. (2023). *รายงานสด ผลการเลือกตั้ง 2566 แบบเรียลไทม์*. รายงานสด ผลเลือกตั้ง 2566. https://election2566.thestandard.co/

Tonsakulrungruang, K. (2018). The Constitutional Court of Thailand: From Activism to Arbitrariness. In A. H. Y. Chen & A. Harding (Eds.), *Constitutional Courts in Asia* (pp. 184–213). Cambridge University Press.

Uwanno, B., & Burns, W. D. (1998). The Thai Constitution of 1997 Sources and Process. *University of British Columbia Law Review*, *32*(2), 227–247. https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/ubclr32&div=14&id=&page=

Wilartratsami, S. (2022). Selected Thai Constitutional Court Cases 2019–2022. *Thai Legal Studies*, *2*(2). https://doi.org/10.54157/tls.263851

Wongcha-um , P., & Thepgumpanat, P. (2024, January 25). *Former Thai PM hopeful cleared in first of two cases against opposition*. Reuters. https://www.reuters.com/world/asia-pacific/thai-court-decide-former-pm-hopefuls-fate-election-case-2024-01-24/

ผลของการรับรู้ความเสี่ยงไซเบอร์และความสามารถด้านปัญญาประดิษฐ์ต่อความตั้งใจปฏิบัติด้านความมั่นคงไซเบอร์*

THE EFFECTS OF CYBER RISK PERCEPTION AND ARTIFICIAL INTELLIGENCE LITERACY ON CYBERSECURITY BEHAVIORAL INTENTION

ชาญฤทธิ์ ปราณประเสริฐ[1], ภัคสกุณา ชูศรี[2], ณัฏฐนี ศรีชุม[3], ธนวัฒน์ ศรีสุข[4], ปริญญา ไชคำภา[5], ธนาภูมิ เอกะกุล[6] และ หริวงศ์ คุปตะวาณิช[7]

Chanrit Pranprasert[1], Phaksakuna Chusri[2], Nattanee Srichum[3], Thanawat Srisuk[4], Parinya Chaikhampa[5], Thanaphum Ekakul[6] and Harryvong Kuptavanich[7]

[1-7]วิทยาลัยนานาชาติการบินและอวกาศ มหาวิทยาลัยเกริก

[1-7]International College of Aviation and Space, Krirk University, Thailand

Corresponding Author's Email: Anusara.Muh@krirk.ac.th

วันที่รับบทความ : 25 ตุลาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 13 พฤศจิกายน 2568; วันตอบรับบทความ : 15 พฤศจิกายน 2568

Received 25 October 2025; Revised 13 November 2025; Accepted 15 November 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาความสัมพันธ์และอิทธิพลของการรับรู้ความเสี่ยงไซเบอร์และความสามารถด้านปัญญาประดิษฐ์ที่มีต่อความตั้งใจปฏิบัติด้านความมั่นคงไซเบอร์ของผู้ใช้เทคโนโลยี วัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้แก่ 1) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความเสี่ยงไซเบอร์กับความตั้งใจปฏิบัติด้านความมั่นคงไซเบอร์ 2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถด้านปัญญาประดิษฐ์กับความตั้งใจปฏิบัติด้านความมั่นคงไซเบอร์ และ 3) เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลร่วมของการรับรู้ความเสี่ยงไซเบอร์และความสามารถด้านปัญญาประดิษฐ์ต่อ

Citation:

* ชาญฤทธิ์ ปราณประเสริฐ, ภัคสกุณา ชูศรี, ณัฏฐนี ศรีชุม, ธนวัฒน์ ศรีสุข, ปริญญา ไชคำภา, ธนาภูมิ เอกะกุล และ หริวงศ์ คุปตะวาณิช. (2568). ผลของการรับรู้ความเสี่ยงไซเบอร์และความสามารถด้านปัญญาประดิษฐ์ต่อความตั้งใจปฏิบัติด้านความมั่นคงไซเบอร์. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(6), 891-907.

William J. Jones and Douglas Lee Rhein. (2025). Law Or Politics ? The Constitutional Court Of Thailand. Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(6), 891-907.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

ความตั้งใจปฏิบัติด้านความมั่นคงไซเบอร์ ประชากรในการวิจัยคือผู้ใช้เทคโนโลยีในภาครัฐและเอกชน กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน ได้จากการสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สหสัมพันธ์เพียร์สัน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

ผลการศึกษาพบว่า

1) การรับรู้ความเสี่ยงไซเบอร์มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความตั้งใจปฏิบัติด้านความมั่นคงไซเบอร์ในระดับสูง ($r = 0.61$, $p < 0.01$)

2) ความสามารถด้านปัญญาประดิษฐ์มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความตั้งใจปฏิบัติด้านความมั่นคงไซเบอร์ ($r = 0.55$, $p < 0.01$)

3) การวิเคราะห์การถดถอยพบว่าการรับรู้ความเสี่ยงไซเบอร์และความสามารถด้านปัญญาประดิษฐ์ร่วมกันสามารถทำนายความตั้งใจปฏิบัติด้านความมั่นคงไซเบอร์ได้ร้อยละ 56.7 ($R^2 = 0.567$)

ผลการวิจัยสรุปได้ว่าการสร้างวัฒนธรรมความมั่นคงไซเบอร์ที่ยั่งยืนควรส่งเสริมทั้งความรู้ความเข้าใจด้าน AI และการรับรู้ภัยคุกคามทางไซเบอร์ควบคู่กัน

คำสำคัญ: การรับรู้ความเสี่ยงไซเบอร์, ความสามารถด้านปัญญาประดิษฐ์,ความตั้งใจปฏิบัติด้านความมั่นคงไซเบอร์

Abstract

This study aimed to examine the relationships and influences of cyber risk perception and artificial intelligence (AI) literacy on cybersecurity behavioral intention among technology users. The research objectives were: 1) to investigate the relationship between cyber risk perception and cybersecurity behavioral intention, 2) to examine the relationship between AI literacy and cybersecurity behavioral intention, and 3) to analyze the combined influence of cyber risk perception and AI literacy on cybersecurity behavioral intention. The population consisted of technology users in both public and private sectors, and a sample of 400 participants was selected using simple random sampling.

Data were collected through questionnaires and analyzed using descriptive statistics, Pearson correlation, and multiple regression analysis.

The results revealed that:

1) Cyber risk perception was positively correlated with cybersecurity behavioral intention at a high level ($r = 0.61$, $p < 0.01$).

2) AI literacy was positively correlated with cybersecurity behavioral intention ($r = 0.55$, $p < 0.01$).

3) Multiple regression analysis showed that cyber risk perception and AI literacy together could predict cybersecurity behavioral intention by 56.7% ($R^2 = 0.567$).

The study concluded that fostering a sustainable cybersecurity culture requires promoting both AI literacy and awareness of cyber threats concurrently.

Keywords: Cyber risk perception, Artificial intelligence literacy; Cybersecurity behavioral intention

บทนำ

ในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารพัฒนาอย่างรวดเร็ว การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและระบบออนไลน์ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันของมนุษย์ในทุกมิติ ไม่ว่าจะเป็นการศึกษา การทำงาน การค้าขาย การสื่อสาร หรือการบริหารจัดการข้อมูล โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเกิดขึ้นของเทคโนโลยี ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการทำงาน การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึก และการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ในภาคธุรกิจและภาครัฐ (Nguyen & Watanabe, 2022) เทคโนโลยี AI สามารถนำมาใช้ในหลากหลายด้าน เช่น ระบบการเรียนรู้ของเครื่อง (Machine Learning) การประมวลผลภาษาธรรมชาติ (Natural Language Processing) การวิเคราะห์ภาพ (Computer Vision) และระบบแนะนำอัจฉริยะ (Recommendation Systems) ซึ่งทั้งหมดนี้มีส่วนช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจและเพิ่มคุณภาพชีวิตของประชาชน อย่างไรก็ตาม การพึ่งพาเทคโนโลยีขั้นสูงมากขึ้นก็มาพร้อมกับความเสี่ยงทางไซเบอร์ (Cyber Risk) ที่เพิ่มขึ้นอย่าง

ต่อเนื่อง เนื่องจากข้อมูลส่วนบุคคลและข้อมูลทางธุรกิจจำนวนมหาศาลถูกจัดเก็บและแลกเปลี่ยนผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (Ali et al., 2021) ปัจจุบันภัยคุกคามทางไซเบอร์ได้พัฒนาไปอย่างซับซ้อน ทั้งในรูปแบบของการโจมตีทางเทคนิค เช่น มัลแวร์ (Malware) ฟิชชิง (Phishing) และแรนซัมแวร์ (Ransomware) ตลอดจนภัยจากพฤติกรรมมนุษย์ เช่น การเปิดเผยข้อมูลโดยไม่ตั้งใจ การใช้รหัสผ่านที่ไม่ปลอดภัย หรือการขาดความตระหนักในการรักษาความมั่นคงของข้อมูล (Ifinedo, 2021) ปัจจัยเหล่านี้ทำให้ความมั่นคงไซเบอร์ (Cybersecurity) กลายเป็นประเด็นสำคัญในระดับโลก และเป็นพื้นฐานในการสร้างความเชื่อมั่นต่อการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในชีวิตประจำวัน

จากรายงานของ National Institute of Standards and Technology (NIST, 2023) ระบุว่า ความมั่นคงไซเบอร์คือความสามารถในการป้องกัน ตรวจจับ และตอบสนองต่อเหตุการณ์ที่อาจกระทบต่อความลับ ความถูกต้อง และความพร้อมใช้งานของข้อมูล (Confidentiality, Integrity, Availability) ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการดำเนินธุรกิจในยุคดิจิทัล ในประเทศไทยเอง สถานการณ์ภัยคุกคามทางไซเบอร์ก็มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากรายงานของสำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2567) พบว่า จำนวนเหตุการณ์การโจมตีทางไซเบอร์เพิ่มขึ้นกว่า 35% เมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา โดยเฉพาะในภาคธุรกิจการเงิน การศึกษา และหน่วยงานรัฐ ซึ่งส่งผลกระทบต่อทั้งความมั่นคงทางเศรษฐกิจและความเชื่อมั่นของประชาชน ในมิติของพฤติกรรมบุคคล การรับรู้ความเสี่ยงไซเบอร์ (Cyber Risk Perception) ถือเป็นตัวแปรสำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจและพฤติกรรมในการปฏิบัติตามมาตรการด้านความปลอดภัยทางไซเบอร์ ผู้ที่มีระดับการรับรู้ความเสี่ยงสูงมักจะมีแนวโน้มปฏิบัติตามแนวทางการรักษาความปลอดภัยของข้อมูลอย่างเคร่งครัด เช่น การตั้งรหัสผ่านที่ซับซ้อน การหลีกเลี่ยงการกดลิงก์ไม่รู้แหล่งที่มา หรือการอัปเดตระบบปฏิบัติการอยู่เสมอ (Ifinedo, 2021) ในทางกลับกัน บุคคลที่มีการรับรู้ความเสี่ยงต่ำมักจะละเลยการป้องกันตนเอง ทำให้ตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมทางไซเบอร์ได้ง่ายขึ้น การส่งเสริมการรับรู้ความเสี่ยงจึงมีความสำคัญต่อการสร้างพฤติกรรมด้านความมั่นคงไซเบอร์อย่างยั่งยืน

ขณะเดียวกัน ความสามารถด้านปัญญาประดิษฐ์ (AI Literacy) เป็นแนวคิดใหม่ที่สำคัญในศตวรรษที่ 21 โดยหมายถึงความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการใช้เทคโนโลยี AI อย่างมีประสิทธิภาพ ปลอดภัย และมีจริยธรรม (Long & Magerko, 2023) การมีความสามารถด้าน AI ไม่ได้หมายถึงการเขียนโปรแกรมหรือพัฒนาอัลกอริทึมเท่านั้น แต่ยังรวมถึงความสามารถในการเข้าใจกลไกของ AI การประเมินผลลัพธ์ของระบบอัตโนมัติ และการ

รับรู้ถึงความเสี่ยงด้านข้อมูลส่วนบุคคลและอคติทางอัลกอริทึม (Algorithmic Bias) ด้วย ผู้ที่มีความสามารถด้าน AI จะสามารถใช้เทคโนโลยีอย่างรอบคอบและลดความเสี่ยงในการเกิดเหตุด้านความมั่นคงไซเบอร์ได้ การบูรณาการองค์ความรู้ด้าน AI เข้ากับการพัฒนาทักษะความมั่นคงไซเบอร์จึงเป็นเรื่องจำเป็นสำหรับการศึกษาในยุคใหม่ โดยเฉพาะในระดับอุดมศึกษาที่ต้องเตรียมบุคลากรให้มีทั้ง “ความรู้ด้านเทคโนโลยี” และ “ทัศนคติที่ถูกต้องต่อความปลอดภัยดิจิทัล” (UNESCO, 2022) งานวิจัยหลายชิ้นยืนยันว่า การส่งเสริมทักษะดิจิทัลและการรับรู้ความเสี่ยงไซเบอร์มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการรักษาความมั่นคงไซเบอร์ของบุคคล (Al-Janabi & Al-Shourbaji, 2020) ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีแรงจูงใจในการปกป้องตนเอง (Protection Motivation Theory: PMT) ที่อธิบายว่า เมื่อบุคคลรับรู้ถึงภัยคุกคามและเชื่อว่าตนสามารถป้องกันได้ จะมีแนวโน้มปฏิบัติเพื่อความปลอดภัยมากขึ้น ในบริบทของประเทศไทย การพัฒนา “หลักสูตรความมั่นคงไซเบอร์และปัญญาประดิษฐ์” ถือเป็นแนวทางสำคัญในการผลิตบุคลากรที่มีความพร้อมทั้งด้านเทคนิคและด้านพฤติกรรม เพื่อรองรับความต้องการของตลาดแรงงานยุคดิจิทัล การวิจัยเรื่อง “ผลของการรับรู้ความเสี่ยงไซเบอร์และความสามารถด้านปัญญาประดิษฐ์ต่อความตั้งใจปฏิบัติด้านความมั่นคงไซเบอร์” จะช่วยให้เข้าใจกลไกทางจิตวิทยาและทักษะที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการรักษาความปลอดภัยในโลกดิจิทัล ผลลัพธ์ของการศึกษาสามารถนำไปใช้ในการออกแบบหลักสูตร การฝึกอบรม และการรณรงค์สร้างความตระหนักรู้ด้านความมั่นคงไซเบอร์ในกลุ่มเยาวชน นักศึกษา และบุคลากรในองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น งานวิจัยนี้มีความสำคัญในเชิงวิชาการ เพราะช่วยเสริมสร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความเสี่ยงไซเบอร์ ความสามารถด้านปัญญาประดิษฐ์ และพฤติกรรมการปฏิบัติด้านความมั่นคงไซเบอร์ อีกทั้งยังมีความสำคัญในเชิงปฏิบัติ โดยสามารถใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายการพัฒนาทักษะดิจิทัล การอบรมบุคลากร และการสร้างสภาพแวดล้อมทางดิจิทัลที่ปลอดภัยและยั่งยืนในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความเสี่ยงไซเบอร์กับความตั้งใจปฏิบัติด้านความมั่นคงไซเบอร์

2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถด้านปัญญาประดิษฐ์กับความตั้งใจปฏิบัติด้านความมั่นคงไซเบอร์

3. เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลร่วมของการรับรู้ความเสี่ยงไซเบอร์และความสามารถด้านปัญญาประดิษฐ์ต่อความตั้งใจปฏิบัติด้านความมั่นคงไซเบอร์

สมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ 1 การรับรู้ความเสี่ยงไซเบอร์ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความตั้งใจปฏิบัติด้านความมั่นคงไซเบอร์ของบุคคล

สมมติฐานที่ 2 ความสามารถด้านปัญญาประดิษฐ์ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความตั้งใจปฏิบัติด้านความมั่นคงไซเบอร์ของบุคคล

สมมติฐานที่ 3 การรับรู้ความเสี่ยงไซเบอร์และความสามารถด้านปัญญาประดิษฐ์มีอิทธิพลร่วมต่อความตั้งใจปฏิบัติด้านความมั่นคงไซเบอร์ของบุคคล

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการรับรู้ความเสี่ยงไซเบอร์ (Cyber Risk Perception) การรับรู้ความเสี่ยงไซเบอร์ (Cyber Risk Perception) หมายถึง การตระหนักรู้ของบุคคลต่อความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจากภัยคุกคามทางไซเบอร์ เช่น การโจมตี การรั่วไหลของข้อมูล หรือการละเมิดความเป็นส่วนตัว ซึ่งมีผลโดยตรงต่อการตัดสินใจและพฤติกรรมด้านความมั่นคงไซเบอร์ (Ng et al., 2009; Workman et al., 2008) งานวิจัยของ Ali et al. (2021) พบว่า การรับรู้ความเสี่ยงไซเบอร์มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความตั้งใจในการปฏิบัติตามมาตรการด้านความปลอดภัยทางข้อมูล ขณะที่ Zuo & Zhang (2025) อธิบายว่า การรับรู้ภัยคุกคามทางไซเบอร์สามารถส่งผลต่อพฤติกรรมความมั่นคงผ่านกลไกของความเข้าใจด้านเทคโนโลยีและปัญญาประดิษฐ์ แนวคิดนี้สอดคล้องกับ ทฤษฎีการกระตุ้นการป้องกัน (Protection Motivation Theory: PMT) ของ Rogers (1983) ซึ่งเสนอว่า บุคคลจะเกิดแรงจูงใจในการป้องกันตนเองเมื่อรับรู้ถึงภัยคุกคามและเชื่อว่ามีความสามารถเพียงพอที่จะจัดการกับภัยนั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุป การรับรู้ความเสี่ยงไซเบอร์เป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดความตั้งใจในการปฏิบัติตามมาตรการความมั่นคงไซเบอร์ และเป็นตัวกระตุ้นเชิงจิตวิทยาที่ทำให้บุคคลเกิดการป้องกันตนเองในโลกดิจิทัล

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความสามารถด้านปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence Literacy) ความสามารถด้านปัญญาประดิษฐ์ (AI Literacy) หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการใช้ AI อย่างปลอดภัย มีจริยธรรม และมีประสิทธิภาพ (Long & Magerko, 2023; UNESCO, 2022) โดย AI Literacy ช่วยให้บุคคลเข้าใจถึงศักยภาพและข้อจำกัดของ AI ในการป้องกันภัยไซเบอร์ รวมถึงเพิ่มความสามารถในการตัดสินใจที่มีเหตุผล งานวิจัยของ Lee, Park, & Kim (2024) และ Riyadh & Abuhassna (2023) พบว่า บุคคลที่มีความรู้ความเข้าใจด้าน AI สูง มีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมป้องกันตนเองจากภัยคุกคามทางไซเบอร์มากขึ้น นอกจากนี้ Kim & Lee (2022) ยังชี้ว่าการเรียนรู้ AI ผ่านการแก้ปัญหา (Problem-Based Learning) ช่วยส่งเสริมความตระหนักด้านความมั่นคงไซเบอร์ในกลุ่มเยาวชน

แนวคิดนี้สามารถอธิบายได้ด้วย ทฤษฎีการวางแผนพฤติกรรม (Theory of Planned Behavior: TPB) ของ Ajzen (1991) ซึ่งเสนอว่า พฤติกรรมของบุคคลเกิดจากเจตนา (Intention) ที่ได้รับอิทธิพลจากทัศนคติ (Attitude) บรรทัดฐานทางสังคม (Subjective Norms) และการควบคุมพฤติกรรมที่รับรู้ (Perceived Behavioral Control) โดยในบริบทนี้ ความรู้ด้าน AI ช่วยเพิ่ม “การควบคุมพฤติกรรมที่รับรู้” ให้บุคคลรู้สึกว่าสามารถป้องกันตนเองได้

สรุป ความสามารถด้าน AI ช่วยเสริมความมั่นใจ ความเข้าใจ และแรงจูงใจในการปฏิบัติพฤติกรรมด้านความมั่นคงไซเบอร์อย่างมีประสิทธิผล

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความตั้งใจปฏิบัติด้านความมั่นคงไซเบอร์ (Cybersecurity Behavioral Intention) ความตั้งใจปฏิบัติด้านความมั่นคงไซเบอร์ หมายถึง ความตั้งใจของบุคคลในการทำตามแนวทางป้องกันภัยคุกคาม เช่น การใช้รหัสผ่านที่ปลอดภัย การอัปเดตซอฟต์แวร์ หรือการไม่คลิกลิงก์ที่ไม่ปลอดภัย (Ifinedo, 2012; Herath & Rao, 2009) งานวิจัยของ Al-Janabi & Al-Shourbaji (2020) พบว่า การรับรู้ความเสี่ยงและการสนับสนุนจากองค์กรมีผลเชิงบวกต่อความตั้งใจในการปฏิบัติความมั่นคงไซเบอร์ ขณะที่ Bognár (2025) ชี้ว่าความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์และความรู้ทางเทคโนโลยีมีส่วนในการทำนายพฤติกรรมด้านความมั่นคงไซเบอร์ แนวคิดนี้สอดคล้องกับ ทฤษฎีการยอมรับและการใช้เทคโนโลยีแบบ

รวม (Unified Theory of Acceptance and Use of Technology: UTAUT) ของ Venkatesh et al. (2003) ซึ่งระบุว่าการใช้เทคโนโลยีขึ้นอยู่กับความคาดหวังด้านประสิทธิภาพ (Performance Expectancy), ความคาดหวังด้านความพยายาม (Effort Expectancy), อิทธิพลทางสังคม (Social Influence) และเงื่อนไขที่เอื้ออำนวย (Facilitating Conditions) โดยในบริบทนี้ การรับรู้ความเสี่ยงและความสามารถด้าน AI มีบทบาทร่วมในการเพิ่มความตั้งใจของบุคคลในการปฏิบัติตามมาตรการด้านความมั่นคงไซเบอร์

สรุป ความตั้งใจปฏิบัติด้านความมั่นคงไซเบอร์เป็นผลลัพธ์จากปัจจัยด้านการรับรู้ ความเข้าใจ และแรงจูงใจในการป้องกันภัยไซเบอร์ ซึ่งได้รับอิทธิพลทั้งจากปัจจัยภายใน (ความรู้ ความสามารถ) และภายนอก (สภาพแวดล้อมและเทคโนโลยี)

สรุปการทบทวนวรรณกรรม จากการทบทวนแนวคิดและทฤษฎี พบว่าการรับรู้ความเสี่ยงไซเบอร์และความสามารถด้านปัญญาประดิษฐ์เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการปฏิบัติตามมาตรการความมั่นคงไซเบอร์ โดยสอดคล้องกับกรอบแนวคิดจาก PMT, TPB, และ UTAUT ซึ่งล้วนชี้ว่าพฤติกรรมมนุษย์เกิดจากการรับรู้ความเสี่ยง ความสามารถในการควบคุม และแรงจูงใจภายใน งานวิจัยในช่วงปี 2020–2025 ส่วนใหญ่สนับสนุนแนวโน้มเดียวกันว่า การพัฒนา AI Literacy และการสร้างการรับรู้ความเสี่ยงไซเบอร์อย่างต่อเนื่องจะช่วยเสริมสร้างวัฒนธรรมความมั่นคงไซเบอร์ที่ยั่งยืนในสังคมดิจิทัล

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ผลของการรับรู้ความเสี่ยงไซเบอร์และความสามารถด้านปัญญาประดิษฐ์ต่อความตั้งใจปฏิบัติด้านความมั่นคงไซเบอร์ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ประชากรเป้าหมายคือบุคลากร นักศึกษา และผู้ใช้งานระบบดิจิทัลในประเทศไทยที่มีประสบการณ์ใช้เทคโนโลยีและ AI ซึ่งเป็นประชากรที่ไม่ทราบจำนวนแน่นอน (Unknown Population) กลุ่มตัวอย่างคำนวณจากสูตร Slovin โดยกำหนดค่าความคลาดเคลื่อน (e) เท่ากับ 0.05 ได้จำนวนตัวอย่างประมาณ 400 คน เพื่อให้เพียงพอต่อการวิเคราะห์เชิงสถิติ เช่น การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) และการวิเคราะห์สมการโครงสร้าง (SEM) การเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้วิธี การสุ่มแบบไม่เป็นระบบ (Non-probability Sampling)

โดยเฉพาะ Convenience Sampling เพื่อเข้าถึงผู้ตอบที่สามารถตอบแบบสอบถามออนไลน์ได้ตรงกลุ่มเป้าหมาย (Schrank, 2025; Zuo & Zhang, 2025; Bognár, 2025)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือหลักคือ แบบสอบถามออนไลน์ (Online Questionnaire) แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบ เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์การใช้เทคโนโลยี

2. ตัวแปรการรับรู้ความเสี่ยงไซเบอร์ (Cyber Risk Perception)

3. ตัวแปรความสามารถด้านปัญญาประดิษฐ์ (AI Literacy) และ ความตั้งใจปฏิบัติด้านความมั่นคงไซเบอร์ (Cybersecurity Behavioral Intention)

แบบสอบถามใช้มาตราส่วน Likert 5 ระดับ ตั้งแต่ 1 = น้อยที่สุด ถึง 5 = มากที่สุด เพื่อวัดความคิดเห็นและทัศนคติของผู้ตอบอย่างมีประสิทธิภาพ (Zuo & Zhang, 2025) ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทดสอบด้วย Cronbach’s Alpha Coefficient โดยค่ามากกว่า 0.70 ถือว่ามีความเชื่อมั่นในระดับที่ยอมรับได้ (Nunnally & Bernstein, 2019)

การเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บข้อมูลดำเนินการผ่านช่องทางออนไลน์ เช่น อีเมล เครือข่ายสังคมออนไลน์ และแพลตฟอร์มการศึกษา โดยให้คำแนะนำเกี่ยวกับวัตถุประสงค์การวิจัย วิธีตอบแบบสอบถาม และการรักษาความลับของข้อมูล ผู้วิจัยติดตามความคืบหน้าและตรวจสอบความครบถ้วนของแบบสอบถามก่อนนำข้อมูลมาวิเคราะห์ โดยคัดกรองเฉพาะแบบสอบถามที่กรอกข้อมูลสมบูรณ์ (Bognár, 2025) การดำเนินการดังกล่าวช่วยให้สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่คุ้นเคยกับเทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามจะถูกวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมทางสถิติ โดยใช้ทั้ง สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) และ สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ดังนี้

1. สถิติเชิงพรรณนา ใช้ในการอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา และค่าคะแนนเฉลี่ยของตัวแปรต่าง ๆ โดยคำนวณค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Hair et al., 2021)

2. สถิติเชิงอนุมาน ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ การวิเคราะห์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson’s Correlation Coefficient) เพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อวัดอิทธิพลของการ

รับรู้ความเสี่ยงไซเบอร์และความสามารถด้าน AI ต่อความตั้งใจปฏิบัติด้านความมั่นคงไซเบอร์ (Sekaran & Bougie, 2020)

3. ก่อนการวิเคราะห์เชิงลึก มีการตรวจสอบสมมติฐานเบื้องต้น เช่น การแจกแจงปกติของข้อมูล (Normality Test) และการตรวจสอบปัญหาความสัมพันธ์เชิงพหุคูณ (Multicollinearity) เพื่อให้ผลการวิเคราะห์มีความถูกต้องและเชื่อถือได้ (Creswell & Creswell, 2020)

ผลการวิเคราะห์ดังกล่าวคาดว่าจะช่วยให้สามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรและใช้ประโยชน์ในการกำหนดนโยบายหรือแนวทางการพัฒนาความมั่นคงไซเบอร์ของบุคคลในยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Riyadh & Abuhassna, 2023)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง การรับรู้ความเสี่ยงไซเบอร์ กับ ความตั้งใจปฏิบัติด้านความมั่นคงไซเบอร์ จากการวิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's Correlation) พบว่า การรับรู้ความเสี่ยงไซเบอร์มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความตั้งใจปฏิบัติด้านความมั่นคงไซเบอร์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่า r = 0.61 แสดงให้เห็นว่าผู้ที่มีการรับรู้ถึงภัยคุกคามทางไซเบอร์สูง มักมีแนวโน้มที่จะปฏิบัติตามแนวทางรักษาความปลอดภัยทางดิจิทัลได้ดีกว่าผู้ที่รับรู้ต่ำ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Protection Motivation Theory (Rogers, 1983) ที่อธิบายว่าการรับรู้ถึงความรุนแรงของภัยและความเสี่ยงส่วนบุคคลจะเป็นแรงจูงใจให้บุคคลแสดงพฤติกรรมป้องกันตนเองอย่างเหมาะสม รวมถึงสอดคล้องกับงานของ Riyadh และ Abuhassna (2023) ที่พบว่าผู้ใช้ที่มีความตระหนักด้านภัยไซเบอร์สูงมักจะมีพฤติกรรมการป้องกันตนเองในโลกออนไลน์มากขึ้น เช่น การตั้งรหัสผ่านที่ปลอดภัย และการไม่เปิดเผยข้อมูลส่วนตัวในช่องทางสาธารณะ

ดังนั้น สามารถสรุปได้ว่า "การรับรู้ความเสี่ยงไซเบอร์" เป็นปัจจัยพื้นฐานที่มีอิทธิพลอย่างชัดเจนต่อการปฏิบัติด้านความมั่นคงไซเบอร์ของบุคคลในยุคดิจิทัล

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง ความสามารถด้านปัญญาประดิษฐ์ (AI Literacy) กับ ความตั้งใจปฏิบัติด้านความมั่นคงไซเบอร์ ผลการวิเคราะห์พบว่า ความสามารถด้านปัญญาประดิษฐ์มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความตั้งใจปฏิบัติด้านความมั่นคงไซเบอร์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่า r = 0.55 แสดงว่าผู้ที่มีความรู้และทักษะในการใช้ AI อย่าง

ถูกต้องและปลอดภัย จะมีแนวโน้มในการดำเนินพฤติกรรมด้านความมั่นคงไซเบอร์ในระดับสูงเช่นกัน ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Technology Acceptance Model (Davis, 1989) ที่อธิบายว่าความเข้าใจและความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเป็นตัวกำหนดทัศนคติและพฤติกรรมของผู้ใช้ในเชิงบวก และยังสอดคล้องกับงานของ Lee, Park และ Kim (2024) ที่พบว่าการอบรมความรู้ด้าน AI Literacy ช่วยเพิ่มพฤติกรรมการระมัดระวังทางไซเบอร์ของนักศึกษาในยุคดิจิทัล

จากผลดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าการยกระดับทักษะด้าน AI ไม่เพียงส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานเท่านั้น แต่ยังมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมพฤติกรรมความมั่นคงไซเบอร์ของผู้ใช้ในระดับบุคคลและองค์กร

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลร่วมของ การรับรู้ความเสี่ยงไซเบอร์ และความสามารถด้านปัญญาประดิษฐ์ ต่อ ความตั้งใจปฏิบัติด้านความมั่นคงไซเบอร์ ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) พบว่า แบบจำลองการวิจัยมีนัยสำคัญทางสถิติ ($F = 102.47$, $p < 0.001$) และสามารถอธิบายความแปรปรวนของความตั้งใจปฏิบัติด้านความมั่นคงไซเบอร์ได้ถึง ร้อยละ 56.7 ($R^2 = 0.567$)

เมื่อพิจารณาค่าอิทธิพลจำเพาะ พบว่า การรับรู้ความเสี่ยงไซเบอร์ มีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐาน $\beta = 0.48$ ($p < 0.001$) ความสามารถด้านปัญญาประดิษฐ์ มีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐาน $\beta = 0.39$ ($p < 0.001$) ทั้งสองตัวแปรมีอิทธิพลเชิงบวกและมีนัยสำคัญทางสถิติต่อความตั้งใจปฏิบัติด้านความมั่นคงไซเบอร์ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้ที่มีทั้งการรับรู้ภัยไซเบอร์และมีทักษะการใช้เทคโนโลยี AI จะสามารถตัดสินใจและปฏิบัติตามแนวทางความปลอดภัยทางไซเบอร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่า

ผลการวิเคราะห์นี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Unified Theory of Acceptance and Use of Technology (Venkatesh et al., 2003) ที่อธิบายว่าทั้งปัจจัยด้านความสามารถทางเทคโนโลยีและทัศนคติต่อความเสี่ยงมีบทบาทร่วมกันในการกำหนดพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีอย่างปลอดภัย และเห็นสอดคล้องกับงานของ Alhassan, Asante และ Boateng (2022) ที่ยืนยันว่าความตระหนักและทักษะด้านเทคโนโลยีร่วมกันส่งผลต่อพฤติกรรมการรักษาความปลอดภัยของผู้ใช้

ดังนั้น สามารถสรุปได้ว่า การรับรู้ความเสี่ยงไซเบอร์และความสามารถด้านปัญญาประดิษฐ์มีอิทธิพลร่วมกันในเชิงบวกต่อความตั้งใจปฏิบัติด้านความมั่นคงไซเบอร์ ซึ่งเป็น

ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่สนับสนุนการบูรณาการหลักสูตรด้าน “Cybersecurity & Artificial Intelligence” ในระดับอุดมศึกษา เพื่อพัฒนานักศึกษาให้มีทั้งความรู้และจิตสำนึกในการใช้เทคโนโลยีอย่างปลอดภัยและมีความรับผิดชอบ

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า การรับรู้ความเสี่ยงทางไซเบอร์ของผู้ใช้งานมีอิทธิพลต่อความตั้งใจปฏิบัติตามมาตรการความมั่นคงปลอดภัยทางไซเบอร์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้เป็นเพราะเมื่อบุคคลตระหนักถึงความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจากภัยไซเบอร์ จะมีแนวโน้มเพิ่มพฤติกรรมการป้องกันตนเองและปฏิบัติตามแนวทางความมั่นคงมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด Protection Motivation Theory (PMT) ของ Rogers (1983) ที่ระบุว่าการรับรู้ภัยคุกคามเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมการป้องกัน รวมถึงสอดคล้องกับงานวิจัยของ Ng et al. (2009) ที่พบว่าการรับรู้ความเสี่ยงส่งผลโดยตรงต่อพฤติกรรมด้านความปลอดภัยของผู้ใช้ระบบสารสนเทศ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ความสามารถด้านปัญญาประดิษฐ์ (AI Literacy) มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความตั้งใจปฏิบัติด้านความมั่นคงไซเบอร์ ทั้งนี้เป็นเพราะผู้ที่มีความรู้และทักษะด้านเทคโนโลยีจะสามารถประเมินความเสี่ยงและใช้เครื่องมือ AI เพื่อป้องกันภัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับแนวคิด Technology Acceptance Model (TAM) ของ Davis (1989) และงานวิจัยของ Al-Somali et al. (2020) ที่ระบุว่าความเข้าใจในเทคโนโลยีส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีอย่างปลอดภัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า การรับรู้ความเสี่ยงทางไซเบอร์และความสามารถด้านปัญญาประดิษฐ์ร่วมกันสามารถทำนายความตั้งใจปฏิบัติด้านความมั่นคงไซเบอร์ได้อย่างมีนัยสำคัญ ทั้งนี้เป็นเพราะการมีทั้งความตระหนักในความเสี่ยงและความสามารถใช้เทคโนโลยีขั้นสูงช่วยให้ผู้ใช้มีทัศนคติที่ดีต่อการรักษาความปลอดภัยทางไซเบอร์ สอดคล้องกับแนวคิด Unified Theory of Acceptance and Use of Technology (UTAUT) ของ Venkatesh et al. (2003) และงานของ Kim & Kim (2022) ที่ชี้ให้เห็นว่าการผสมผสานความรู้ด้านเทคโนโลยีและการรับรู้ความเสี่ยงส่งผลโดยตรงต่อพฤติกรรมความปลอดภัยในโลกดิจิทัล

สรุป/ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ 1.1 ควรมีการศึกษาต่อเนื่องเพื่อพัฒนาแบบจำลองเชิงสาเหตุ (Causal Model) ที่เชื่อมโยงระหว่าง “การรับรู้ความเสี่ยงไซเบอร์” และ “ความสามารถด้านปัญญาประดิษฐ์” กับ “พฤติกรรมการรักษาความมั่นคงไซเบอร์” เพื่อสร้างความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับกลไกการตัดสินใจของบุคคล (Bandura, 1997; Venkatesh et al., 2003) 1.2 ควรเพิ่มตัวแปรด้าน “จิตสำนึกทางจริยธรรมดิจิทัล (Digital Ethics Awareness)” และ “ความไว้วางใจในระบบอัตโนมัติ (Trust in Automation)” ในการศึกษาในอนาคต เพื่อขยายกรอบแนวคิดให้ครอบคลุมพฤติกรรมด้านความมั่นคงไซเบอร์ในยุค AI (Zhang & Li, 2023; Lee et al., 2024) 1.3 การวิจัยเชิงคุณภาพ เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึกหรือการสังเกตการณ์ในองค์กรที่มีการใช้ AI สูง ควรถูกนำมาใช้ร่วม เพื่อเข้าใจแรงจูงใจและอุปสรรคของพฤติกรรมด้านความมั่นคงไซเบอร์อย่างละเอียด (Ifinedo, 2012; Ng et al., 2009) **2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและการจัดการ** 2.1 หน่วยงานภาครัฐและเอกชนควรจัดตั้ง “ศูนย์การเรียนรู้ความมั่นคงไซเบอร์และ AI Literacy” เพื่อพัฒนาความรู้และทักษะเชิงเทคนิค รวมถึงทักษะด้านจริยธรรมดิจิทัลให้แก่บุคลากรทุกระดับ (Herath & Rao, 2009; Kim & Lee, 2022) 2.2 ควรมีการกำหนด “นโยบายการฝึกอบรมภาคบังคับด้านความมั่นคงไซเบอร์” ที่เน้นทั้งด้านเทคนิคและด้านพฤติกรรม เพื่อสร้างวัฒนธรรมความมั่นคงไซเบอร์ในองค์กร (Workman et al., 2008; Ng et al., 2009) 2.3 องค์กรควรบูรณาการเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในระบบความปลอดภัยข้อมูล เช่น ระบบตรวจจับพฤติกรรมผิดปกติ หรือระบบแจ้งเตือนอัตโนมัติ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการป้องกันภัยคุกคาม (Goodfellow et al., 2016) **3. ข้อเสนอแนะเชิงการศึกษาและการพัฒนา** 3.1 สถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษาควรบรรจุเนื้อหา “AI Literacy” และ “Cybersecurity Awareness” เป็นรายวิชาพื้นฐาน เพื่อพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ และทักษะที่จำเป็นสำหรับการทำงานในยุคดิจิทัล (Kim & Lee, 2022; Lee et al., 2024) 3.2 การเรียนรู้ควรใช้แนวทาง Problem-Based Learning (PBL) หรือ Active Learning เพื่อส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหาและการตัดสินใจเชิงจริยธรรมในสถานการณ์จริง (Bandura, 1997; Kim & Lee, 2022) 3.3 ควรจัดทำ “หลักสูตรอบรมออนไลน์” ที่ผสมผสานระหว่างความรู้ด้านเทคโนโลยีและจิตวิทยาความปลอดภัย เพื่อให้บุคคลทั่วไปสามารถเข้าถึงความรู้ได้อย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง (Ng et al., 2009; Venkatesh et al., 2003) **สรุปภาพรวมข้อเสนอแนะ** จากผลการศึกษานี้สามารถสรุป

ได้ว่า การยกระดับความสามารถด้านปัญญาประดิษฐ์และการรับรู้ความเสี่ยงไซเบอร์ควรดำเนินควบคู่กัน โดยอาศัยทั้ง การสนับสนุนจากนโยบาย, การออกแบบหลักสูตรการเรียนรู้ที่ทันสมัย, และ การพัฒนาจิตสำนึกทางจริยธรรมดิจิทัล เพื่อสร้างวัฒนธรรมความมั่นคงไซเบอร์ที่ยั่งยืนในระดับบุคคลและองค์กร (Zhang & Li, 2023; Goodfellow et al., 2016)

เอกสารอ้างอิง

สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2567). *รายงานสถานการณ์ภัยคุกคามทางไซเบอร์ของประเทศไทย ปี 2567.* กรุงเทพฯ: กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.

Al-Janabi, S., & Al-Shourbaji, I. (2020). A study of cybersecurity awareness and its impact on cybersecurity behavior among university students. *International Journal of Advanced Computer Science and Applications, 11*(1), 1–8.

Alhassan, A. A., Asante, E. A., & Boateng, R. (2022). Cybersecurity awareness and technology competence as predictors of online safety behavior among digital users. *Computers & Security, 120,* 102820.

Ali, R., Noor, R. M., Ismail, S., & Shukor, A. A. (2021). Cyber risk awareness and behavioral intention toward cybersecurity: A conceptual study. *Journal of Information Security and Applications, 58,* 102823.

Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. W. H. Freeman.

Bognár, L. (2025). *Predicting cybersecurity incidents via self-reported behavioral, cognitive, and dispositional indicators*. MDPI.

Creswell, J. W., & Creswell, J. D. (2020). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches (5th ed.).* SAGE Publications.

Davis, F. D. (1989). Perceived usefulness, perceived ease of use, and user acceptance of information technology. *MIS Quarterly, 13*(3), 319–340.

Exabeam. (2025). *AI means cyber teams are rethinking their approach to insider threats.* ITPro.

Goodfellow, I., Bengio, Y., & Courville, A. (2016). *Deep learning*. MIT Press.

Hair, J. F., Hult, G. T. M., Ringle, C. M., & Sarstedt, M. (2021). *A primer on partial least squares structural equation modeling (PLS-SEM)* (3rd ed.). SAGE Publications.

Herath, T., & Rao, H. R. (2009). Protection motivation and deterrence: A framework for security policy compliance in organizations. *European Journal of Information Systems,* 18(2), 106–125.

Ifinedo, P. (2012). Understanding information systems security policy compliance: An integration of the theory of planned behavior and the protection motivation theory. *Computers & Security,* 31(1), 83–95.

Kim, J., & Lee, H. (2022). Enhancing cybersecurity awareness through problem-based learning in AI education. *Computers & Education,* 186, 104535.

Lee, J., Park, S., & Kim, T. (2024). Enhancing cybersecurity behavior through AI literacy education among digital natives. *Journal of Educational Technology & Society,* 27(2), 45–61.

Lee, S., Park, J., & Choi, H. (2024). The role of AI literacy in promoting cyber safety awareness among youth. *Journal of Educational Technology Research,* 42(1), 22–39.

Long, D., & Magerko, B. (2023). What is AI literacy? Competencies and design considerations. *International Journal of Artificial Intelligence in Education,* 33(2), 251–270.

Microsoft. (2025). Russia, China increasingly using AI to escalate cyberattacks on the US. *AP News*.

National Institute of Standards and Technology. (2023). *Cybersecurity framework: Version 2.0 (Draft).* U.S. Department of Commerce.

Ng, B.-Y., Kankanhalli, A., & Xu, Y. C. (2009). Studying users' computer security behavior: A health belief perspective. *Decision Support Systems,* 46(4), 815–825.

Nguyen, T. M., & Watanabe, T. (2022). The impact of artificial intelligence on business performance: A review of current research and future perspectives. *Journal of Business Research,* 142, 11–24.

Nunnally, J. C., & Bernstein, I. H. (2019). *Psychometric theory* (3rd ed.). McGraw-Hill.

Riyadh, K., & Abuhassna, H. (2023). The role of AI literacy and cybersecurity awareness in promoting safe digital behavior among university students. *Computers & Education: Artificial Intelligence,* 5(2), 45–58.

Rogers, R. W. (1983). Cognitive and physiological processes in fear appeals and attitude change: A revised theory of protection motivation. In *Social psychophysiology* (pp. 153–176). Guilford Press.

Schrank, J. (2025). *The impact of artificial intelligence on behavioral intentions to use mobile banking in the post-COVID-19 era*. Frontiers in Artificial Intelligence.

Sekaran, U., & Bougie, R. (2020). *Research methods for business: A skill-building approach* (8th ed.). Wiley.

UNESCO. (2022). *AI and education: Guidance for policymakers*. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.

Venkatesh, V., Morris, M. G., Davis, G. B., & Davis, F. D. (2003). User acceptance of information technology: Toward a unified view. *MIS Quarterly,* 27(3), 425–478.

Workman, M., Bommer, W. H., & Straub, D. (2008). Security lapses and the omission of information security measures: A threat control model and empirical test. *Computers in Human Behavior,* 24(6), 2799–2816.

Zhang, L., & Li, X. (2023). Artificial intelligence literacy and cybersecurity: Exploring the intersection of knowledge, skills, and ethics. *Computers & Security,* 127, 103099.

Zuo, Z., & Zhang, Y. (2025). *From perception to practice: Artificial intelligence as a cybersecurity behavioral intention mediator.* MDPI.

กิจกรรมการพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิคส์ในเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับนักเรียนประถมศึกษา*

AN E-BOOKS DEVELOPMENT ACTIVITY BASED ON LOCAL WISDOM CONTENT FOR ELEMENTARY STUDENTS

บุษราคัม อินทสุก[1], พจนารถ นุกูลคาม[2] และ ชนนิกานต์ เครือยิ้ม[3]

Busarakham Intasuk[1], Pojjanart Nukulkham[2] and Chonnikan Krueyim[3]

[1-3]วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น จังหวัดตาก

[1-3]Northern College, Tak Province, Thailand

Corresponding Author's Email: busaka.buss@gmail.com

วันที่รับบทความ : 8 พฤศจิกายน 2568; วันแก้ไขบทความ 21 พฤศจิกายน 2568;

วันตอบรับบทความ : 23 พฤศจิกายน 2568

Received 8 November 2025; Revised 21 November 2025; Accepted 23 November 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ประเมินความรู้ด้านหลักต่อการสร้างหนังสืออิเล็คทรอนิคส์ในเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับนักเรียนประถมศึกษาโดยนักศึกษาวิชาชีพครู และ2. ศึกษาผลการประเมินตนเองของนักศึกษาต่อความสามารถในการสร้างหนังสืออิเล็คทรอนิคส์ในเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่น วิจัยเชิงปฏิบัติการนี้ใช้แผนวิจัยกึ่งทดลองแบบใช้กลุ่มทดลองกลุ่มเดียววัดผลก่อนและหลังเรียน กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักศึกษาประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู ชั้นปีที่ 2 ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 65 คน ได้มาด้วยเลือกแบบเจาะจง กำหนดคุณสมบัติเป็นนักศึกษาลงทะเบียนเรียนในรายวิชาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ที่ปฏิบัติการสอนในชั้นประถมศึกษา เครื่องมือในการวิจัย

Citation:

* บุษราคัม อินทสุก, พจนารถ นุกูลคาม และ ชนนิกานต์ เครือยิ้ม. (2568). กิจกรรมการพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิคส์ในเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับนักเรียนประถมศึกษา. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(6), 908-923.

Busarakham Intasuk, Pojjanart Nukulkham and Chonnikan Krueyim. (2025). An E-Books Development Activity Based On Local Wisdom Content For Elementary Students.

Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(6), 908-923.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

ครั้งนี้ประกอบด้วย แผนการจัดการรู้การสร้างหนังสืออิเล็คทรอนิคส์ มีค่าความสอดคล้อง 4.33 แบบทดสอบก่อนและหลังเรียน มีค่าความสอดคล้อง 0.87 และแบบประเมินตนเองต่อการออกแบบหนังสืออิเล็คทรอนิคส์ในเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่น มีค่าความสอดคล้อง 0.81 การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบ ที แบบไม่เป็นอิสระต่อกัน

ผลการวิจัย พบว่า 1. ผลการประเมินความรู้ด้านการสร้างหนังสืออิเล็คทรอนิกส์ของนักศึกษากลุ่มตัวอย่างมีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 และ 2. ผลการประเมินตนเองของนักศึกษากลุ่มตัวอย่างในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$=4.48, S.D. =0.48) gเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าผลการประเมินตนเองด้านการสร้างสรรค์การเรียนรู้ด้วยตนเอง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$=4.41, S.D. =0.49) ด้านการเชื่อมโยงความรู้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$=4.48, S.D. =0.48) และด้านการเรียนรู้ตลอดชีวิต อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$=4.53, S.D. =0.48) ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าการสร้างหนังสืออิเล็คทรอนิกส์สร้างความรู้ด้านวิชาชีพครูและทักษะเทคโนโลยีของนักศึกษาวิชาชีพครู รวมถึงส่งเสริมการบูรณาการความรู้และการสร้างสมรรถนะของผู้เรียนในด้านการเรียนรู้ตลอดชีวิต

คำสำคัญ: การสร้างหนังสืออิเล็คทรอนิคส์, ภูมิปัญญาท้องถิ่น, การสร้างสรรค์การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเชื่อมโยงการเรียนรู้, การประเมินตนเอง

Abstracts

These study objectives were to: 1. assess the knowledge of preservice teachers regarding the principles of creating electric books on local wisdom content for elementary school students, and 2. examine the self-assessment results of the preservice teachers towards their ability to create these e-books. This action research employed a quasi-experimental design using a one group pretest-posttest model. The sample consisted of sixty-five second-year students in the Graduate Diploma (Teaching Profession) in the first semester of the 2025 academic year. Participants were purposively selected, with the inclusion criteria requiring enrolment in the course “Professional Teaching Practicum” in the same semester and were conducting teaching practice in

elementary schools. The research instruments included an instructional plan for e-book creation, pre- and post-test assessments, and a self-assessment form on designing e-books with local wisdom content. Data was analysed by using percentage, mean, standard deviation, and paired-sampled t-test.

The findings revealed two main findings: 1. The posttest scores on e-book creation knowledge of the sampled students were significantly higher than their pre-test scores at the 0.05 level. 2. The overall self-assessment results of the students were a high level further indicated that students perceived their teacher leadership to be at a high level ($\bar{X}$=4.48, S.D. =0.48). Especially, the results of the sub-dimensions were: students' constructivism at a high level ($\bar{X}$=4.48, S.D. =0.48); students' connectivity at a high level ($\bar{X}$=4.41, S.D. =0.49); and Lifelong learning at a highest level ($\bar{X}$=4.53, S.D. =0.48). The result indicates that integrating local wisdom content into e-book creation not only enhances preservice teachers' knowledge and digital skills, but also promotes their knowledge integration, and lifelong learning competencies.

Keywords: E-book creation, Local wisdom, Constructivism, Connectivism, Self-assessment

บทนำ

การพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 เป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาประเทศ กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดนโยบายและจุดเน้นเพื่อส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนโดยมีนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการเตรียมความพร้อมและปรับพื้นฐานด้านการจัดการเรียนรู้และเป็นประเด็นเร่งด่วนที่ฝ่ายผลิตครูควรพิจารณา ได้แก่ นโยบายส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อพัฒนาทักษะและสมรรถนะซอฟต์เพาเวอร์ให้กับผู้เรียน และนโยบายส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้เรียนทุกช่วงวัยได้เรียนรู้ตามความสนใจผ่านดิจิทัลเพลตฟอร์มที่หลากหลาย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2566) การเตรียมความพร้อมสำหรับผู้เรียนควรเริ่มที่การพัฒนาผู้สอนหรือนักศึกษาวิชาชีพครูที่ปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาเป็นอันดับแรกเพื่อนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการปฏิบัติจริง

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของพลังการเรียนรู้ของชุมชนและจัดเป็นซอฟต์เพาเวอร์ (Soft Power) ที่สำคัญซอฟต์เพาเวอร์หมายถึงพลังที่โน้มนำให้ผู้อื่นหรือประเทศอื่นทำในสิ่งที่อีกฝ่ายต้องการโดยไม่ใช้กำลังบังคับ แต่ใช้ความนุ่มนวลผ่านค่านิยมและวัฒนธรรม (สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2567) เมื่อพิจารณาถึงสมรรถนะซอฟต์เพาเวอร์ในประเทศไทย พบว่าประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่มีลักษณะเด่นในการใช้ความเป็นทูตแบบนุ่มนวล (Soft power Diplomacy) อย่างมีประสิทธิภาพ เห็นได้จากการนำเสนอเรื่องในจุดเด่นต่าง ๆ ของประเทศ เช่น เอกลักษณ์ของวัฒนธรรมไทย อาหารไทย แหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และภูมิประเทศที่ตั้งของประเทศไทย ความเป็นทูตแบบนุ่มนวลยังเกี่ยวข้องกับค่านิยมทางวัฒนธรรมมากกว่าเกิดจากการปลุกระดมชวนเชื่อ สามารถปรับได้ตามยุคสมัยอย่างกลมกลืน (อิงอร เนตรานนท์, 2563) ในด้านการจัดการเรียนรู้ ซอฟต์เพาเวอร์สามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบความร่วมมือและการใช้เทคโนโลยีมาช่วยในการควบคุมกระบวนการเรียนรู้และกระบวนการอื่น ๆ การแบ่งปันทรัพยากรการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง รวมไปถึงการสร้างสรรค์นวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้ การออกแบบความคิดเพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมเป็นการออกแบบการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ใช้กระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ร่วมคิด ร่วมทำอย่างสร้างสรรค์ โดยกิจกรรมการเรียนรู้ต้องตอบสนองวัตถุประสงค์การเรียนรู้ และใช้กระบวนการเรียนรู้การคิดเชิงออกแบบอย่างชัดเจน (วิชัย วงษ์ใหญ่และมารุต พัฒผล, 2563)

การใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์เป็นทางเลือกหนึ่งในนำเสนอภูมิปัญญาท้องถิ่นและการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน หนังสืออิเล็กทรอนิกส์มีคุณลักษณะที่สามารถเชื่อมโยงเนื้อหากับเว็บไซต์ต่าง ๆ ตลอดจนสามารถแทรกภาพ เสียง ภาพเคลื่อนไหว แบบทดสอบ และสั่งพิมพ์เอกสารได้ตามความต้องการของผู้เรียนซึ่งแตกต่างจากหนังสือธรรมดา นอกจากนี้ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ยังสามารถปรับปรุงข้อมูลให้ทันสมัยได้ตลอดเวลา สามารถสร้างมูลค่าให้กับการเรียนการสอน และขยายโอกาสทางการศึกษาให้แก่ผู้ที่อยู่ห่างไกล ลดความไม่เท่าเทียมทางการศึกษา และตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคลโดยไม่มีข้อจำกัดเรื่องเวลา สถานที่ ลดภาระการสอนของผู้สอน และเป็นต้นแบบในการพัฒนาเนื้อหาเพื่อการเรียนรู้ในรายวิชาอื่นได้ในครั้งต่อไป (อัจฉรา เสาร์เฉลิมและจุฑามาศ บัตรเจริญ, 2562) ผู้อ่านยังสามารถอ่านได้ผ่านอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ซึ่งนำเสนอข้อมูลได้หลากหลาย ทำให้มีความน่าสนใจกว่าหนังสือธรรมดา (ศิริพร น้อยอำคา, 2561) การพัฒนาผู้เรียนด้วยนำเสนอความรู้ในเนื้อหาร่วมกับการ

สร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์จึงเป็นแนวทางหนึ่งในการเสริมสมรรถนะของผู้เรียนให้มีสมรรถนะตามคุณลักษณะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มสร้างสรรค์การเรียนรู้ (Constructivist) ซึ่งเน้นถึงการเรียนรู้เกิดจากการสร้างการเรียนรู้ผ่านกระบวนการดูดซึมประสบการณ์ใหม่เข้าสู่ความรู้และประสบการณ์เดิมที่มี (จิตติรัตน์ แสงเลิศอุทัย, 2565) นอกจากนี้ การเรียนรู้ด้วยการบูรณาการเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดทำหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เป็นทางเลือกหนึ่งในการจัดการเรียนรู้ด้วยการเชื่อมโยงทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองกับการเรียนรู้ประสบการณ์ในชีวิตจริงของผู้เรียนที่นำไปสู่ทฤษฎีการเชื่อมโยงความรู้ (Connectivism) ที่เป็นแนวคิดใหม่ของทฤษฎีการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลโดยผู้เรียนสร้างความรู้ที่ได้รับกับแหล่งความรู้ที่ต้องการโดยใช้ช่องทางเทคโนโลยีในการเชื่อมโยงความรู้ที่ได้รับ เป็นการเสริมสร้างทักษะนวัตกรรมร่วมกับการนำไปใช้ในชีวิตจริงของผู้เรียน องค์ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นได้จากการสื่อสารรวบรวมข้อมูลร่วมกับการสร้างสรรค์ชิ้นงานของผู้เรียน (กนกรัตน์ จิรสัจจากูลและณมน จีรังสุวรรณ, 2561) รวมถึงการสร้างความรู้เชิงรุกจากการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น (Cloke, 2024)

กล่าวโดยสรุป ได้ว่างานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริงแก่ผู้เรียนที่เป็นนักศึกษาวิชาชีพครูในหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต (วิชาชีพครู) ซึ่งปฏิบัติการสอนในรายวิชาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ โดยมอบหมายให้ออกแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่อยู่ในโรงเรียนที่ตนเองปฏิบัติการสอนซึ่งเป็นการเชื่อมโยงความรู้ในการสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ร่วมกับการบูรณาการเนื้อหาบทเรียนภูมิปัญญาท้องถิ่นในวิชาที่นักศึกษาปฏิบัติการสอนในระดับประถมศึกษา การสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นช่วยส่งเสริมทักษะการสื่อสารกับชุมชน ความคิดสร้างสรรค์ ความคิดเชิงออกแบบ และความคิดแก้ปัญหาของนักศึกษา ซึ่งนักศึกษาสามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับไปใช้ในชีวิตจริงสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิตต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อประเมินความรู้ด้านหลักการสร้างหนังสืออิเล็คทรอนิคส์ในเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับนักเรียนประถมศึกษาโดยนักศึกษาวิชาชีพครู

2. เพื่อศึกษาผลการประเมินตนเองของนักศึกษาต่อความสามารถในการสร้างหนังสืออิเล็คทรอนิคส์ในเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่น

การทบทวนวรรณกกนม

การวิจัยนี้ใช้แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการสร้างหนังสืออิเล็คทรอนิกส์สำหรับเป็นแนวทางไปสู่กรอบแนวคิดวิจัย ดังนี้

1. ทฤษฎีการสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเองเป็นแนวคิดในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนใช้การเรียนรู้และความเข้าใจที่ได้ในการสร้างผลงานหรือชิ้นงาน แนวคิดหลักมาจากการเชื่อมโยงความรู้ใหม่ที่ได้รับกับฐานความรู้และประสบการณ์เดิม โดยผู้สอนเป็นผู้จัดบรรยากาศการเรียนรู้ในเชิงบวกเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียน จุดเด่นของการจัดการเรียนรู้ตามแนวทฤษฎีการสร้างสรรค์การเรียนรู้ด้วยตนเองที่ชัดเจน ได้แก่ ผู้เรียนได้เรียนรู้มากขึ้น มีความสุขกับการเรียนรู้ ผู้สอนเน้นการเรียนรู้เพื่อการนำไปใช้ ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และการจัดการเรียนรู้เกิดขึ้นในบริบทที่เป็นจริง เกิดสังคมการเรียนรู้ และเกิดทักษะสังคม (Olusegun, 2015) ผลการเรียนรู้พบว่าผู้เรียนมีสร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง ปรับโครงสร้างทางปัญญาด้วยการค้นคว้า เกิดการเรียนรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนและผู้รู้ เกิดการพัฒนาทักษะการคิด (ปรมะ แขวงเมือง, 2561)

2. ทฤษฎีการเชื่อมโยงความรู้เป็นแนวคิดในการเชื่อมโยงข้อมูล ความคิด และเครือข่ายต่าง ๆ ผ่านช่องทางเทคโนโลยี แนวคิดทฤษฎีการเชื่อมโยงพัฒนามาจากทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยมและการเรียนรู้สรรคนิยม องค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ โหนด หมายถึงสิ่งที่เชื่อมต่อกันได้ เครือข่าย หมายถึงชุดเชื่อมต่อกันระหว่างโหนด รูปแบบ หมายถึงลักษณะความสัมพันธ์หรือการเชื่อมต่อกัน การเรียนรู้ หมายถึงการที่บุคคลเชื่อมโยงกับโหนดต่าง ๆ จนทำให้เกิดการเรียนรู้ การเรียนรู้ตามแนวคิดการใช้เทคโนโลยีเป็นฐานเป็นแนวคิดหนึ่งในการพัฒนาการเรียนการสอน นำไปสู่การจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างอิสระ สามารถควบคุมตัวแปรทางการเรียนของตน (สุทธิพร แท่นทอง, 2563)

การจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นทักษะที่ส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดช่วงชีวิต องค์ประกอบที่สำคัญของทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต ได้แก่ การคิดเชิงวิพากษ์ การแก้ปัญหา การคิดสร้างสรรค์ การสื่อสาร การทำงานร่วมกันกับผู้อื่น ความยืดหยุ่น การเรียนรู้ด้วยตนเอง และการเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติจริง กลไกสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ การใช้การเรียนรู้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาตนเองของผู้เรียน พัฒนาทักษะ พัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อนำไปสู่ความพร้อมในการปรับตัวกับสังคมที่เปลี่ยนไปของผู้สอนในอนาคต (อติพร เกิดเรือง, 2565)

การสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์สำหรับนักเรียนประถมศึกษามีพื้นฐานจากแนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเองร่วมกับแนวคิดการเชื่อมโยงความรู้เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และความคิดแก้ปัญหาในบริบทของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพซึ่งเป็นการนำความรู้ไปใช้ในประสบการณ์จริงของผู้เรียน นำไปสู่การเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองทำให้เกิดองค์ความรู้ที่คงทนเกิดนำไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู ที่ลงทะเบียนเรียนในชั้นปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 ในรายวิชาฝึกประสบการณ์วิชาชีพในสถานศึกษา จำนวน 83 คน และกลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู จำนวน 65 คน ได้มาด้วยการเลือกแบบเจาะจง โดยกำหนดคุณสมบัติของกลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู ชั้นปีที่ 2 ที่ลงทะเบียนเรียนในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 ในรายวิชาฝึกประสบการณ์วิชาชีพในสถานศึกษาและปฏิบัติการสอนในระดับชั้นประถมศึกษา

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยศึกษางานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์และการออกแบบเนื้อหาบทเรียนภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับนักเรียนประถมศึกษา การเก็บรวบรวมข้อมูลมีรายละเอียด ดังนี้

ศึกษาแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างและออกแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เพื่อกำหนดเนื้อหาในการให้ความรู้แก่นักศึกษาก่อนมอบหมายให้ปฏิบัติจริง เนื้อหาที่เกี่ยวข้องได้แก่ หลักสูตรการออกแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ การเลือกและการกำหนดเนื้อหา การประเมินผล

3. เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แผนการสอน แบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน และแบบประเมินตนเอง

3.1 แผนการสอนใช้เวลา 6 ชั่วโมง เนื้อหาประกอบด้วย แนวคิดทฤษฎีการจัดการเรียนรู้ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับประถมศึกษา หลักการออกแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ และการประเมินผลการเรียนรู้

3.2 แบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน เป็นแบบทดสอบปรนัยเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ กำหนดในเนื้อหา ได้แก่ แนวคิดทฤษฎีการจัดการเรียนรู้ หลักการออกแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ การกำหนดเนื้อหาบทเรียน และการประเมินผล

3.3 แบบประเมินตนเอง เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ จำนวน 12 ข้อ กำหนดให้นักศึกษากลุ่มตัวอย่างประเมินตนเองในประเด็นการสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง การเชื่อมโยงความรู้ และการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การหาคุณภาพของเครื่องมือวิจัย ผู้วิจัยนำแผนการสอน แบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน และแบบประเมินตนเองไปหาค่าความสอดคล้องของเนื้อหา พิจารณาโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านที่เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และด้านหลักสูตรและการสอน โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ กำหนดค่าที่ยอมรับได้ 3.50 ขึ้นไป ได้ค่าความสอดคล้อง ดังนี้ 1)แผนการสอน ได้ค่าความสอดคล้องทั้งฉบับ 4.33 2) แบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน หาค่าคุณภาพแบบทดสอบโดยใช้ดัชนีความสอดคล้องของแบบทดสอบ (IOC) ได้ค่าความสอดคล้องทั้งฉบับ 0.87 และ3) แบบประเมินตนเอง หาค่าคุณภาพแบบทดสอบโดยใช้ดัชนีความสอดคล้องของแบบทดสอบ (IOC) ได้ค่าความสอดคล้องทั้งฉบับ 0.81 ปรับแก้ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

นำแผนการสอน แบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน และแบบประเมินตนเองที่ปรับแก้ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลกับนักศึกษาประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครูที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เปรียบเทียบผลการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน ผลการประเมินตนเอง และสรุปผลการเรียนรู้จากการสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของนักศึกษาประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู

4. การรวบรวมข้อมูล ดำเนินการโดยใช้เครื่องมือ ดังนี้ 1) ประเมินผลการเรียนจากการอบรมการออกแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์โดยใช้แบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน 2) ประเมินการสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง การเชื่อมโยงความรู้ และการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยใช้แบบประเมินตนเอง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 สถิติที่ใช้วิเคราะห์ในการเปรียบเทียบผลการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้ t-test แบบไม่เป็นอิสระแก่กัน และส่วนที่ 2 สถิติที่ใช้วิเคราะห์ความคิดเห็นของนักศึกษากลุ่มตัวอย่างต่อการออกแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ใช้

ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน กำหนดใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับและประเมินตนเองต่อข้อคำถาม 12 ข้อ ตามระดับคะแนน 5 คะแนน ดังนี้ เห็นด้วยอย่างยิ่ง ให้ 5 คะแนน เห็นด้วย ให้ 4 คะแนน ไม่แน่ใจ ให้ 3 คะแนน ไม่เห็นด้วย ให้ 2 คะแนน ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ให้ 1 คะแนน

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยแสดงตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. ผลการประเมินความรู้ด้านหลักการสร้างหนังสืออิเล็คทรอนิคส์ในเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับนักเรียนประถมศึกษาโดยนักศึกษาวิชาชีพครู ค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อนเรียน พบว่า นักศึกษากลุ่มตัวอย่างจำนวน 65 คน มีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน คิดเป็นคะแนนร้อยละ 49.31 มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 10.23 มีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน คิดเป็นร้อยละ 83.54 มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 12.08 และมีคะแนนผลต่างเฉลี่ย ร้อยละ 34.23 มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 13.81

นำคะแนนเฉลี่ยของการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนของนักศึกษากลุ่มตัวอย่างมาเปรียบเทียบหาระดับนัยสำคัญทางสถิติโดยการทดสอบ t-test แสดงผลการทดสอบด้วยตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสถิติทดสอบ t และระดับนัยสำคัญทางสถิติของการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนและหลังเรียน

การทดสอบ	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{D}$	$S.D._D$	*t*	Sig. (1 tailed)
ก่อนเรียน	49.31	10.23				
หลังเรียน	83.54	12.08	34.23	13.81	19.98	0.00

P<0.05

ตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่าการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนของนักศึกษากลุ่มตัวอย่าง มีคะแนนเฉลี่ยเท่า 49.31 และ 83.54 ตามลำดับ และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่า คะแนนสอบหลังเรียนของนักศึกษากลุ่มตัวอย่างสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ผลการประเมินตนเองของนักศึกษาต่อความสามารถในการสร้างหนังสืออิเล็คทรอนิคส์ในเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่น กำหนดข้อคำถามเพื่อประเมินความสามารถของนักศึกษากลุ่มตัวอย่าง 3 ด้าน คือ ด้านความสามารถในการสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง ประเมินด้วยคำถาม ข้อ 1-4 ด้านความสามารถในการเชื่อมโยง ประเมินด้วยคำถามข้อ 5-8 และด้านความสามารถในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ประเมินด้วยคำถาม ข้อ 9-12 ผลการประเมินตนเองแสดงด้วยตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการประเมินตนเองของนักศึกษา

รายการ	ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับความคิดเห็น
1. ฉันสามารถเชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ในการออกแบบเนื้อหา e-book ได้อย่างเหมาะสม	4.4	0.49	มาก
2. ฉันมีส่วนร่วมในการวางแผนออกแบบและตัดสินใจเกี่ยวกับรูปแบบและเนื้อหาใน e-book ของตนเอง	4.43	0.49	มาก
3. ฉันสามารถอธิบายเหตุผลเบื้องหลังการเลือกเนื้อหาและรูปแบบการนำเสนอใน e-book ได้อย่างชัดเจน	4.38	0.49	มาก
4. การสร้าง e-book ช่วยให้ฉันเข้าใจเนื้อหาวิชาได้ลึกซึ้งขึ้นจากการลงมือ ทำจริง	4.44	0.5	มาก
5. ฉันสามารถค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งออนไลน์ที่หลากหลายเพื่อนำมาใช้ในการสร้าง e-book	4.64	0.48	มากที่สุด
6. ฉันใช้เครื่องมือดิจิทัล (เช่น Canva, Book Creator, Google Sites) เพื่อเชื่อมโยงข้อมูลและสื่อใน e-book ได้	4.53	0.5	มากที่สุด

	รายการ	ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับความคิดเห็น
	อย่างมีประสิทธิภาพ			
7.	ฉันแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและรับข้อเสนอแนะจากเพื่อนหรือครูผ่านช่องทางออนไลน์ในการพัฒนา e-book	4.29	0.45	มาก
8.	ฉันสามารถเชื่อมโยงเนื้อหาใน e-book กับประเด็นในชีวิตจริงหรือบริบทท้องถิ่นได้	4.48	0.5	มาก
9.	ฉันมีความตั้งใจที่จะพัฒนาทักษะการออกแบบสื่อดิจิทัลให้ดียิ่งขึ้นหลังจากสร้าง e-book แล้ว	4.48	0.48	มาก
10.	ฉันสามารถประเมินจุดแข็งและจุดอ่อนของ e-book ที่สร้างขึ้นเพื่อนำไปปรับปรุงในอนาคต	4.67	0.47	มากที่สุด
11.	ฉันรู้สึกมั่นใจในการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านการสร้าง e-book	4.61	0.49	มากที่สุด
12.	การสร้าง e-book ช่วยปลูกฝังนิสัยรักการเรียนรู้และการค้นคว้าอย่างต่อเนื่องในตัวฉัน	4.38	0.49	มาก
	รวม	**4.48**	**0.48**	**มาก**

จากตารางที่ 2 พบว่านักศึกษากลุ่มตัวอย่าง จำนวน 65 คน ประเมินตนเองต่อความสามารถในการสร้างหนังสืออิเล็คทรอนิคส์ในเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าเฉลี่ยรวมของผลการประเมินอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.48, S.D. = 0.48) ลำดับของผลการประเมินระดับมากที่สุด 4 ลำดับ ดังนี้ ฉันสามารถประเมินจุดแข็งและจุดอ่อนของ e-book ที่สร้างขึ้นเพื่อนำไปปรับปรุงในอนาคต ($\bar{x}$ = 4.67, S.D. = 0.47) 5.

ฉันสามารถค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งออนไลน์ที่หลากหลายเพื่อนำมาใช้ในการสร้าง e-book ($\bar{X}$ = 4.64, S.D. = 0.48) ฉันรู้สึกมั่นใจในการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านการสร้าง e-book ($\bar{X}$ = 4.61, S.D. = 0.49) และฉันใช้เครื่องมือดิจิทัล (เช่น Canva, Book Creator, Google Sites) เพื่อเชื่อมโยงข้อมูลและสื่อใน e-book ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ($\bar{X}$ = 4.53, S.D. = 0.5) ตามลำดับ

จากผลประเมินที่นำเสนอในตารางที่ 2 เมื่อพิจารณาผลการประเมินตนเองรายด้านทั้ง 3 ด้าน มีผลการประเมินตนเองของนักศึกษากลุ่มตัวอย่าง ดังนี้ ด้านความสามารถในการสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง ประเมินด้วยคำถาม ข้อ 1-4 ผลการประเมินตนเองอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.41, S.D. = 0.49) ด้านความสามารถในการเชื่อมโยง ประเมินด้วยคำถามข้อ 5-8 ผลการประเมินตนเองอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.48, S.D. = 0.48) และด้านความสามารถในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ประเมินด้วยคำถาม ข้อ 9-12 ผลการประเมินตนเองอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.53, S.D. = 0.48)

อภิปรายผล

อภิปรายผลการวิจัย ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

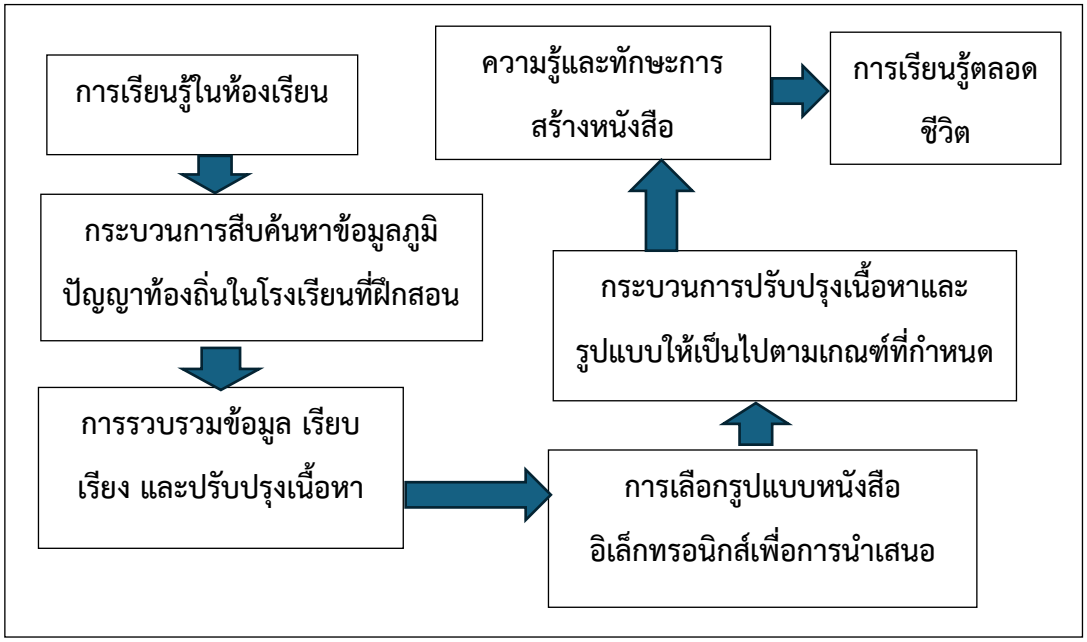
1. ผลการทดสอบหลังเรียนเปรียบเทียบกับผลการทดสอบก่อนเรียนในการประเมินความรู้ด้านการสร้างหนังสืออิเลกทรอนิกส์ในเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่น มีผลการทดสอบหลังเรียนสูงกว่าผลการทดสอบก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ที่เป็นเช่นนี้ อาจเนื่องจากบทเรียนและแผนการสอนการสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ดำเนินการอย่างเป็นระบบ แผนการสอนที่ออกแบบไว้ได้รับการประเมินและปรับแก้ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ เนื้อหาในบทเรียนเชื่อมโยงกับการนำองค์ความรู้ที่ได้จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชนมาสร้างสรรค์ชิ้นงาน สอดคล้องกับแนวคิดของจิตติรัตน์ แสงเลิศอุทัย (2565) ในการพัฒนาหลักสูตรการสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเองที่เน้นการสร้างความรู้ผ่านประสบการณ์ใหม่จากประสบการณ์เดิมและการปรับโครงสร้างการเรียนรู้เพื่อรับประสบการณ์ใหม่ ผู้สอนต้องจัดเตรียมความพร้อม ให้ข้อเสนอแนะสำหรับการเรียนรู้ และกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน และแนวคิดของของธราพงษ์ การกระโทก (2565) ที่นำเสนอกระบวนทัศน์การพัฒนาหลักสูตรเชิงสร้างสรรค์องค์ความรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะในศตวรรษที่ 21 มีจิตสำนึกรักท้องถิ่น โดยผู้สอนทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกสนับสนุนเห็นหลัก แต่ยังคงทำหน้าที่ปูพื้นฐานความรู้

ในเนื้อหาแกนกลาง ในการเข้าถึงข้อมูลจำเป็นอย่างยิ่งที่ครูผู้สอนต้องดึงภาคส่วนอื่นเข้ามามีส่วนร่วม การมีประสบการณ์จริงช่วยให้ผู้เรียนเข้าถึงแหล่งข้อมูลและองค์ความรู้

2. ผลการประเมินตนเองต่อความสามารถในการสร้างหนังสืออิเล็คทรอนิคส์ในเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นมีค่าเฉลี่ยรวมของผลการประเมินอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.48, S.D. = 0.48) และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ผลการประเมินตนเองด้านความสามารถในการเรียนรู้ตลอดชีวิตอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.53, S.D. = 0.48) ที่เป็นผลการประเมินเป็นเช่นนี้อาจเนื่องจากทฤษฎีการเชื่อมโยงความรู้เน้นการเรียนรู้ในฐานะที่เป็นแนวคิดหลัก ความคิด กับประสบการณ์การเรียนรู้เข้าด้วยกัน เพื่อเพิ่มขยายไปสู่การเรียนรู้ต่อไปโดยผ่านการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยี รูปแบบการเรียนรู้ส่งเสริมให้ผู้เรียนสร้างความรู้และความเข้าใจด้วยตนเอง และนำไปสู่การพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง (Alam, 2023; กนกรัตน์ จิรสัจจากูลและณมน จีรังสุวรรณ, 2561) สอดคล้องกับงานวิจัยของสุภัค ฟักเงิน สกนธ์ชัย ชะนูนันท์ และวิภารัตน์ เชื้อชวด ชัยสิทธิ์ (2567) ที่พบว่าทฤษฎีการเชื่อมโยงความรู้ส่งเสริมการสืบค้น เลือกศึกษาและสังเคราะห์ข้อมูลและสอดคล้องกับงานวิจัยของ Srivastava (2018) ที่พบว่าทฤษฎีการเชื่อมโยงความรู้ส่งเสริมการเรียนด้วยการนำตนเองและการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้เรียนโดยการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล กลั่นกรอง และสร้างสรรค์ผลงานด้วยตนเอง

องค์ความรู้ใหม่

การออกแบบการวิจัยครั้งนี้เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนซึ่งนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพครูที่ฝึกสอนในสถานศึกษาสร้างชิ้นงาน คือ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับนักเรียนประถมศึกษา การเรียนรู้ที่ได้เกิดจาการนำความรู้ใหม่ที่ได้จากการอบรมมาบูรณาการกับความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนที่ฝึกสอน นำมาสร้างสรรค์ชิ้นงานหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ผ่านกระบวนการเรียนรู้ตามแนวทฤษฎีการสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเองร่วมกับทฤษฎีการเรียนรู้ด้วยการเชื่อมโยงความรู้ นำไปสู่ความรู้ในเนื้อหา ความรู้ในทักษะวิชาชีพ ความรู้ในการเลือกใช้เทคโนโลยี และการเรียนรู้ตลอดชีวิต องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย คือ ความรู้และทักษะในการสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของนักศึกษากลุ่มตัวอย่างสร้างขึ้นและสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปพัฒนาอย่างต่อเนื่องในรูปแบบของการเรียนรู้ตลอดชีวิต แสดงแผนผังของกระบวนการสร้างองค์ความรู้ของกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยนำไปสู่ข้อสรุปว่าการสร้างหนังสืออิเล็คทรอนิกส์ในเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นส่งเสริมความรู้ในวิชาชีพครู ช่วยสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ในและนอกห้องเรียน กิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการสร้างหนังสืออิเล็คทรอนิกส์เป็นการเชื่อมโยงความรู้ในการสร้างสื่อการเรียนรู้กับทักษะเทคโนโลยี ช่วยให้เกิดการพัฒนาทักษะการคิด ได้แก่ ความคิดสร้างสรรค์ ความคิดแก้ปัญหา และความคิดยืดหยุ่น รวมถึงเกิดทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญสำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 อันนำไปสู่การพัฒนาตนเองของผู้เรียนในวิชาชีพต่อไป ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ **1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** การสร้างสื่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ควรศึกษาบริบทของหลักสูตรสถานศึกษาร่วมกับบริบทของชุมชนและนักเรียนชั้นประถมศึกษาเพื่อให้ได้สื่อการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและชุมชน **2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป** ควรทำวิจัยเพื่อศึกษาผลของการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ต่อการเชื่อมโยงกับเนื้อหาศาสตร์อื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงได้

เอกสารอ้างอิง

กนกรัตน์ จิรสัจจากุล และ ณมน จีรังสุวรรณ. (2561). การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ด้วยทฤษฎีการเรียนรู้แบบสร้างความรู้นิยมและทฤษฎีการเชื่อมโยงความรู้เพื่อการสร้างนวัตกรรมแบบประสบการณ์จริง. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี,* 7(2), 54-67.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2566). *นโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณพ.ศ. 2567.* ข่าว ศธ. 360 องศา วันที่เผยแพร่ 4 มกราคม 2566. moe.go.th/360policy3-and-focus-moe-fiscal-year-2024.

จิตติรัตน์ แสงเลิศอุทัย. (2565). ทฤษฎีการเรียนรู้สู่การพัฒนาบทเรียนออนไลน์. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี,* 11(1), 3-13.

ธราพงษ์ การกระโทก. (2565). กระบวนทัศน์การพัฒนาหลักสูตรเชิงสร้างสรรค์องค์ความรู้ในวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายเพื่อรองรับโครงการเขตระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก (EEC). *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา,* 33(1), 15-40.

ปรมะ แขวงเมือง. (2561). ผลการใช้นวัตกรรมการเรียนรู้ตามแนวทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ที่ส่งเสริมการสร้างความรู้และการคิดสร้างสรรค์ในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษา. *วารสารปัญญาภิวัฒน์*, 10(1), 175-184.

สุทธิพร แท่นทอง. (2563). ทฤษฎีและการเรียนรู้ในโลกดิจิทัล: ทฤษฎีเชื่อมโยงความรู้และการเรียนรู้แบบผสมผสาน. *วารสารสวนสุนันทาวิชาการและวิจัย*, 14(1), 75-88.

สุภัค ฟักเงิน, สกนธ์ชัย ชะนูนันท์ และ วิภารัตน์ เชื้อชวด ชัยสิทธิ์. (2567). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวทฤษฎีคอนเน็คติวิสต์ที่เน้นการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการสื่อสารทางวิทยาศาสตร์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย. *Journal of Roi Kaensarn Academi,* 9(4), 578-593.

สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2567). *Hot Issue: Soft Power กับการท่องเที่ยวไทย.* เรียกใช้เมื่อ 12 เมษายน 2568 จาก prt.parliament.go.th/service/api/core/bitstreamsd87c5913-7eb5-408a-b1cf-d62acb5b90ba/content.

ศิริพร น้อยอำคา. (2561). รูปแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบมีปฏิสัมพันธ์. *วารสารมนุษศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 37(2), 182-193.

วิชัย วงษ์ใหญ่ และ มารุต พัฒผล. (2563). *Soft Power All Education: การสร้างสรรค์นวัตกรรม.* กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

อัจฉรา เสาร์เฉลิม และ จุฑามาศ บัตรเจริญ. (2562). การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์หลักและวิธีสอนกระบี่กระบอง. *วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,* 47(2), 529-543.

อติพร เกิดเรือง. (2565). การจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียนไทยยุค 4.0. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ,* 7(2), 164-185.

อิงอร เนตรานนท์. (2563). พลังอำนาจแห่งชาติซอฟต์เพาเวอร์ของไทยในศตวรรษที่ 21. *วารสารสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ,* 11(1), 11-47.

Alam, A. (2023). Connectivism Learning Theory and Connectivist Approach in Teaching and Learning: A Review of Literature. *Bhartiyam International Journal of Education & Research, A quarterly peer reviewed international journal of Research & Education,* 12(II), 1-15.

Cloke, H. (2024). *Connectivism Learning Theory: Your Guide to Learning in the Digital Age.* Retrieved April 12, 2025 from https://www.growthenginee ring.co.uk/connectivism-learning-theory/.

Olusegun, S. B. (2015). Constructivism Learning Theory: A paradigm for teaching and learning. *IOSR Journal of Research & Method in Education (IOSR Journal of Research & Method in Education (IOSR-JRME) e-ISSN:2320-7388.* 5(6), 66-70.

Shrivastava, A. (2018). Using Connectivism Theory and Technology for Knowledge Creation in Cross-cultural Communication. *Research in Learning Technology*. 26(2061). 1-16.

ภาวะผู้นำเชิงพัฒนาและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการขับเคลื่อนเขตเศรษฐกิจพิเศษแม่สอด จังหวัดตาก*

LEADERSHIP FOR DEVELOPMENT AND COMMUNITY PARTICIPATION IN DRIVING THE MAE SOT SPECIAL ECONOMIC ZONE, TAK PROVINCE

ธงชัย ทองคำ[1], ภัทร โพธิ์ศรี[2], ชินดนัย ทาทอง[3] และ มานพพร ทองคำ[4]

Thongchai Thongkum[1], Phat Phoesri[2], Chindonai Tathong[3] and Manopporn Thongkum[4]

[1-4]วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น

[1-4]Northern College, Thailand

Corresponding Author's Email: Tong847out@gmail.com

วันที่รับบทความ : 21 ตุลาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 15 พฤศจิกายน 2568; วันตอบรับบทความ : 17 พฤศจิกายน 2568

Received 21 October 2025; Revised 15 November 2025; Accepted 17 November 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงคุณภาพนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษารูปแบบ ภาวะผู้นำเชิงพัฒนาในเขตเศรษฐกิจพิเศษแม่สอด 2) ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการขับเคลื่อนเขตเศรษฐกิจพิเศษแม่สอด 3) ศึกษาข้อเสนอแนวทางการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษแม่สอดให้เกิดความยั่งยืน กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยผู้นำท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ผู้ประกอบการ และประชาชนในพื้นที่ชายแดน รวม 40 คน เครื่องมือเก็บข้อมูลประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และ การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และการสังเคราะห์ประเด็นร่วม (Thematic Analysis)

Citation:

* ธงชัย ทองคำ, ภัทร โพธิ์ศรี, ชินดนัย ทาทอง และ มานพพร ทองคำ. (2568). ภาวะผู้นำเชิงพัฒนาและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการขับเคลื่อนเขตเศรษฐกิจพิเศษแม่สอด จังหวัดตาก. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(6), 924-938.

Thongchai Thongkum, Phat Phoesri, Chindonai Tathong and Manopporn Thongkum. (2025). Leadership For Development And Community Participation In Driving The Mae Sot Special Economic Zone, Tak Province. Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(6), 924-938.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้นำที่มีบทบาทสำคัญต่อการขับเคลื่อนเขตเศรษฐกิจพิเศษแม่สอดต้องมีคุณลักษณะ วิสัยทัศน์เชิงพื้นที่ เข้าใจความหลากหลายทางวัฒนธรรม และสามารถสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างต่อเนื่อง 2) ประชาชนมีบทบาทในด้านแรงงาน การค้าชายแดน และกิจกรรมสังคม แต่การมีส่วนร่วมในระดับนโยบายยังมีข้อจำกัด การสร้างเวทีแลกเปลี่ยนข้อมูล เช่น ศูนย์เรียนรู้ชุมชน เป็นปัจจัยสำคัญต่อความยั่งยืน 3) ได้ข้อเสนอแนวทางการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษแม่สอดให้เกิดความยั่งยืน คือ การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ การเพิ่มขีดความสามารถของชุมชน และการสร้างกลไกการมีส่วนร่วมที่ยั่งยืน
คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงพัฒนา, การมีส่วนร่วมของชุมชน, เขตเศรษฐกิจพิเศษแม่สอด

Abstract

This qualitative study aims to: 1) examine the patterns of developmental leadership in the Mae Sot Special Economic Zone, 2) explore community participation in driving the zone, and 3) To propose guidelines for developing the Mae Sot Special Economic Zone towards sustainability. The study involved 40 participants, including local leaders, government officials, business operators, and residents in the border area. Data were collected using in-depth interviews and focus group discussions, and analyzed through content analysis and thematic analysis.

The findings revealed that: 1) key leaders who play a significant role in driving the Special Economic Zone must demonstrate spatial vision, cultural understanding, and the ability to foster continuous community participation; 2) local people contribute mainly through labor, border trade, and social activities, while their participation in policy-level processes remains limited. Creating platforms for information exchange, such as community learning centers, is essential for sustainability; and 3) the proposed guidelines for sustainable development of the Mae Sot Special Economic Zone include strengthening strategic leadership, enhancing community capacity, and establishing sustainable participatory mechanisms.

Keywords: Developmental Leadership, Community Participation, Mae Sot Special Economic Zone

บทนำ

เขตเศรษฐกิจพิเศษ (Special Economic Zone) ของไทยเป็นหนึ่งในนโยบายสำคัญของรัฐบาลเพื่อกระตุ้นการลงทุน การค้าชายแดน และการพัฒนาเศรษฐกิจในพื้นที่ชายแดน โดยเฉพาะการเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน เช่น สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา ลาว กัมพูชา และเวียดนาม ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก–ตะวันตก (East–West Economic Corridor: EWEC) และนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจภาคเหนือของไทย (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) การพัฒนาพื้นที่ชายแดนในลักษณะนี้ไม่เพียงแต่เน้นด้านเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมมิติสังคม วัฒนธรรม และความมั่นคง (กระทรวงพาณิชย์, 2566)

เขตเศรษฐกิจพิเศษแม่สอด จังหวัดตาก เป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์ชายแดนที่มีความสำคัญทางการค้าและโลจิสติกส์ เนื่องจากเป็นประตูเชื่อมระหว่างไทยและเมียนมา โดยมีพื้นที่ครอบคลุมแหล่งที่อยู่อาศัยของชนพื้นเมืองเดิมและเป็นแหล่งทรัพยากรที่หลากหลาย มีประชากรหลากหลายทั้งคนไทย คนต่างชาติ และกลุ่มชาติพันธุ์ เขตเศรษฐกิจพิเศษแม่สอดมุ่งเน้นการส่งเสริมอุตสาหกรรมการค้า การเกษตรแปรรูป โลจิสติกส์ และบริการชายแดน (สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ, 2567) แม้พื้นที่จะมีศักยภาพสูง แต่ความยั่งยืนของการพัฒนาขึ้นอยู่กับการมีส่วนร่วมของชุมชนและบทบาทของผู้นำท้องถิ่น

จากผลการศึกษาก่อนหน้า พบว่าการพัฒนาพื้นที่ชายแดนมักเน้นการลงทุนและนโยบายจากภาครัฐเป็นหลัก ขณะที่การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจยังไม่ทั่วถึง ประชากรบางกลุ่มยังขาดความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายและโอกาสทางเศรษฐกิจ ส่งผลให้เกิดช่องว่างระหว่างนโยบายและความต้องการของชุมชน (ปริญญา, 2564) การจัดการด้านแรงงาน การค้า และโครงสร้างพื้นฐานจึงอาจไม่สอดคล้องกับบริบทสังคม–วัฒนธรรม

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาภาวะผู้นำเชิงพัฒนาจึงเป็นสิ่งสำคัญ เพราะผู้นำต้องมีวิสัยทัศน์เชื่อมโยงระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน สามารถสร้างการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง และสร้างความยั่งยืนในพื้นที่ชายแดน การศึกษาครั้งนี้จะช่วยให้เข้าใจว่าผู้นำและชุมชนมีบทบาทอย่างไรต่อการขับเคลื่อนเขตเศรษฐกิจพิเศษแม่สอด และสามารถเสนอเป็นแนวทางเพื่อ

ปรับปรุงกลไกการมีส่วนร่วมและการพัฒนาท้องถิ่นให้ทั้งทางภาครัฐและภาคเอกชนได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบภาวะผู้นำเชิงพัฒนาในเขตเศรษฐกิจพิเศษแม่สอด
2. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการขับเคลื่อนเขตเศรษฐกิจพิเศษแม่สอด
3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนวทางการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษแม่สอดให้เกิดความยั่งยืน

สมมติฐานการวิจัย

1. ภาวะผู้นำเชิงพัฒนาของผู้บริหารท้องถิ่นและผู้นำชุมชนในเขตเศรษฐกิจพิเศษแม่สอด มีบทบาทสำคัญต่อการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ

2. การมีส่วนร่วมของชุมชนในด้านการตัดสินใจ การดำเนินงาน การติดตาม และการประเมินผล ส่งผลเชิงบวกต่อความสำเร็จของการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษแม่สอด

3. ภาวะผู้นำเชิงพัฒนาและการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นปัจจัยร่วมที่ส่งเสริมให้เกิดแนวทางการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษแม่สอดอย่างยั่งยืน

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงพัฒนา

ภาวะผู้นำเชิงพัฒนา (Developmental Leadership) เป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นการนำองค์กรหรือชุมชนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น โดยเน้นการเสริมสร้างศักยภาพคนในองค์กร การเรียนรู้ร่วมกัน และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างยั่งยืน (คมสันต์ นวลมณี, 2562) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Bass (1990) ที่มองว่าผู้นำที่มีประสิทธิผลต้องสามารถสร้างแรงบันดาลใจ ถ่ายทอดวิสัยทัศน์ และกระตุ้นให้ผู้ตามร่วมมือเพื่อเป้าหมายส่วนรวม ผู้นำเชิงพัฒนาจึงเป็นผู้นำที่เน้น “การเติบโตของคนและชุมชน” มากกว่า “การใช้อำนาจหรืออิทธิพล”

2. แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชน

การมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Participation) หมายถึงกระบวนการที่ประชาชนในพื้นที่เข้ามามีบทบาทในการกำหนดทิศทาง การตัดสินใจ และการดำเนินกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชนของตนเอง (Pretty, 1995) ในบริบทของประเทศไทย สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2560) ได้กำหนดแนวทาง “การมีส่วนร่วม” เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยเน้นการมีส่วนร่วมใน 4 ระยะ ได้แก่ การวางแผน การดำเนินงาน การติดตาม และการประเมินผล ซึ่งทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างรัฐ เอกชน และประชาชน

3. แนวคิดเกี่ยวกับเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษแม่สอด

เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษแม่สอด จังหวัดตาก เป็นหนึ่งในพื้นที่ยุทธศาสตร์ของรัฐบาลไทยในการเชื่อมโยงเศรษฐกิจชายแดนและส่งเสริมความร่วมมือทางการค้ากับประเทศเมียนมาตามแผนยุทธศาสตร์เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน (สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ, 2566) โดยแม่สอดเป็นประตูการค้าสำคัญของภาคเหนือ มีศักยภาพด้านโลจิสติกส์ การขนส่ง และการลงทุน ทั้งยังเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรม ซึ่งการพัฒนาในพื้นที่จึงต้องอาศัยภาวะผู้นำที่เข้าใจบริบทท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกระดับ

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำและการมีส่วนร่วมของชุมชน

งานวิจัยของ ธีรพงศ์ ปัญญา (2563) ศึกษาภาวะผู้นำของผู้นำท้องถิ่นกับการพัฒนาเศรษฐกิจในพื้นที่ชายแดน พบว่าผู้นำที่มีวิสัยทัศน์และความเข้าใจในบริบทท้องถิ่นสามารถสร้างความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ ได้ดีกว่า

ส่วนงานของ สมหญิง ศรีสุข (2564) ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากร พบว่าการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ต้น ช่วยลดความขัดแย้งและเพิ่มความยั่งยืนในการดำเนินงาน

นอกจากนี้ วิทยา อุดมดี (2565) ศึกษาภาวะผู้นำกับความเข้มแข็งของชุมชน พบว่าภาวะผู้นำเชิงพัฒนาเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้ชุมชนมีความสามัคคีและมีพลังร่วมในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า “ภาวะผู้นำเชิงพัฒนา” และ “การมีส่วนร่วมของชุมชน” เป็นสองกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษให้บรรลุเป้าหมายอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะในบริบทของเขตเศรษฐกิจพิเศษแม่สอด ซึ่งมี

ลักษณะเฉพาะด้านภูมิรัฐศาสตร์และความหลากหลายทางวัฒนธรรม การบูรณาการระหว่างผู้นำท้องถิ่น หน่วยงานรัฐ เอกชน และชุมชน จึงเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้การพัฒนาเกิดผลในระยะยาว

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมุ่งศึกษาภาวะผู้นำเชิงพัฒนาและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการขับเคลื่อนเขตเศรษฐกิจพิเศษแม่สอด จังหวัดตาก เพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคม เศรษฐกิจ และการพัฒนาในพื้นที่ผ่านมุมมองของผู้นำและชุมชนท้องถิ่น

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพแบบศึกษากรณี (Case Study Research) เน้นการวิเคราะห์เชิงลึกในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษแม่สอด จังหวัดตาก เพื่อทำความเข้าใจบทบาทของผู้นำท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของประชาชน และการขับเคลื่อนนโยบายในระดับพื้นที่

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัย ได้แก่ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารและการพัฒนาในเขตเศรษฐกิจพิเศษแม่สอด เช่น ผู้นำท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ภาคเอกชน ผู้นำชุมชน องค์กรภาคประชาสังคม และประชาชนในพื้นที่ชายแดน

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยรวมทั้งสิ้น 40 คนได้แก่

(1) ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอแม่สอดและอำเภอใกล้เคียง จำนวน 10 คน

(2) ผู้แทนหน่วยงานรัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับเขตเศรษฐกิจพิเศษแม่สอด จำนวน 10 คน

(3) ผู้นำชุมชนและประชาชนในพื้นที่ชายแดน จำนวน 20 คน

3. วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง

ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ที่มีประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับการบริหาร การพัฒนา และการมีส่วนร่วมในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษแม่สอด

4. การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview Form) ซึ่งประกอบด้วยประเด็นคำถามหลักเกี่ยวกับ

1) ภาวะผู้นำเชิงพัฒนาในบริบทเขตเศรษฐกิจพิเศษ

2) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการขับเคลื่อนกิจกรรมพัฒนา

3) ความท้าทายและข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืน

แบบสัมภาษณ์ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน และปรับปรุงตามข้อเสนอแนะก่อนนำไปใช้ภาคสนาม

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนามโดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษแม่สอด รวมถึงการรวบรวมเอกสาร นโยบาย และข้อมูลจากหน่วยงานภาครัฐและท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยจำแนกข้อมูลเป็นประเด็นตามวัตถุประสงค์การวิจัย วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง “ภาวะผู้นำเชิงพัฒนา” และ “การมีส่วนร่วมของชุมชน” รวมถึงสังเคราะห์แนวทางพัฒนาที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่

ผลการวิจัย

1. รูปแบบภาวะผู้นำเชิงพัฒนาในเขตเศรษฐกิจพิเศษแม่สอด

จากข้อมูลผู้นำท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ภาครัฐ และผู้นำชุมชน พบว่าภาวะผู้นำเชิงพัฒนามีลักษณะเด่นหลายประการดังนี้

1.1 วิสัยทัศน์เชิงยุทธศาสตร์

1) ผู้นำมีความสามารถในการมองภาพรวมและเชื่อมโยงนโยบายระดับชาติกับการพัฒนาในพื้นที่ เช่น การสนับสนุนเขตเศรษฐกิจพิเศษ (Special Economic Zone) ให้เกิดการลงทุนและการค้าชายแดน

2) มุ่งเน้นการสร้าง ระบบเศรษฐกิจท้องถิ่นที่เชื่อมโยงกับการค้าชายแดนเพื่อเพิ่มรายได้และโอกาสการจ้างงาน

1.2 การตัดสินใจแบบมีส่วนร่วม (Participatory Decision Making)

1) ผู้นำจัดประชุมร่วมกับชุมชนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อรับฟังความคิดเห็นและปัญหาที่เกิดขึ้น

2) กระบวนการตัดสินใจมีความยืดหยุ่น ปรับเปลี่ยนตามความต้องการและข้อเสนอของประชาชน

1.3 การสร้างและพัฒนาศักยภาพชุมชน (Capacity Building)

1) มีการจัดอบรมและเวิร์กช็อปให้ชุมชนเกี่ยวกับ การบริหารธุรกิจขนาดเล็ก การพัฒนาทักษะแรงงาน และการจัดการทรัพยากรท้องถิ่น

2) ผู้นำเน้นการให้ความรู้ด้านกฎหมาย การลงทุน และโอกาสทางเศรษฐกิจ เพื่อให้ชุมชนสามารถเข้ามามีบทบาทเชิงรุก

1.4 บทบาทเป็นผู้ประสานงานเชิงยุทธศาสตร์

1) ผู้นำทำหน้าที่เป็นตัวกลางระหว่าง ภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน เพื่อให้เกิดความร่วมมือและลดความขัดแย้ง

2) มีการติดตามและประเมินผลโครงการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

2. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการขับเคลื่อนเขตเศรษฐกิจพิเศษแม่สอด

การวิเคราะห์ข้อมูลจากผู้นำชุมชนและประชาชน พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนมีลักษณะสำคัญดังนี้

2.1 การมีส่วนร่วมในการวางแผน

1) ชุมชนเข้าร่วมการประชุมเชิงปฏิบัติการและเวทีรับฟังความคิดเห็น

2) มีการเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับ โครงการพัฒนาสาธารณูปโภค การค้าชายแดน การท่องเที่ยว และกิจกรรมเศรษฐกิจท้องถิ่น

2.2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

1) ชุมชนร่วมมือกับภาครัฐและเอกชนในการจัดกิจกรรม เช่น ตลาดชายแดน การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การจัดกิจกรรมทางสังคมและสิ่งแวดล้อม

2) มีการจัดตั้ง คณะกรรมการชุมชนหรือกลุ่มอาสาสมัคร เพื่อช่วยติดตามและสนับสนุนการดำเนินโครงการ

2.3 การมีส่วนร่วมในการประเมินผลและติดตามโครงการ

1) ชุมชนเข้ามามีบทบาทในการ ประเมินผลความสำเร็จของโครงการ เช่น ผลกระทบต่อรายได้ครัวเรือน การสร้างงาน และการอนุรักษ์ทรัพยากร

2) การติดตามโครงการช่วยให้ผู้นำปรับปรุงแนวทางการพัฒนาให้ตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนได้ดียิ่งขึ้น

2.4 แรงจูงใจในการมีส่วนร่วม

1) ประชาชนเห็นประโยชน์จาก การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของพื้นที่

2) มีความเชื่อมั่นในผู้นำและระบบการบริหารที่โปร่งใส

3) การมีส่วนร่วมทำให้ชุมชนรู้สึกมีอำนาจควบคุมและเป็นเจ้าของโครงการ

3. ข้อเสนอแนวทางการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษแม่สอดให้เกิดความยั่งยืน

จากข้อมูลและความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง นักวิจัยสังเคราะห์ข้อเสนอแนวทางสำคัญดังนี้

3.1 การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงยุทธศาสตร์

1) ผู้นำควรมี วิสัยทัศน์ระยะยาว เชื่อมโยงเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

2) ส่งเสริมผู้นำให้สามารถ สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน

3.2 การเพิ่มขีดความสามารถของชุมชน

1) จัดอบรมและเวิร์กช็อปเพื่อพัฒนาทักษะเศรษฐกิจ การบริหารธุรกิจชุมชน และความรู้ด้านการจัดการทรัพยากร

2) สร้างกลไกให้ชุมชนสามารถ เสนอความคิดเห็นและติดตามผลโครงการอย่างสม่ำเสมอ

3.3 การสร้างกลไกการมีส่วนร่วมที่ยั่งยืน

1) จัดตั้ง เวทีประชาคม/คณะกรรมการชุมชน ในระดับตำบลและอำเภอ เพื่อให้ประชาชนมีบทบาทในการวางแผน ดำเนินงาน และประเมินผล

2) ใช้เทคโนโลยีและระบบข้อมูลเปิด (Open Data) เพื่อให้ชุมชนเข้าถึงข้อมูลการพัฒนาและติดตามโครงการได้

3.4 การสร้างสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

1) โครงการพัฒนาควรคำนึงถึง ความยั่งยืนด้านทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การบริหารจัดการแม่น้ำ และการอนุรักษ์ป่าไม้ชายแดน

2) ส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นและอัตลักษณ์ชุมชน เพื่อให้การพัฒนาคงคุณค่าและไม่ทำลายรากฐานสังคม

อภิปรายผล

1. อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษารูปแบบภาวะผู้นำเชิงพัฒนาในเขตเศรษฐกิจพิเศษแม่สอด

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ผู้นำท้องถิ่นและผู้มีบทบาทในการบริหารพื้นที่แม่สอดมีลักษณะภาวะผู้นำเชิงพัฒนาที่เน้นการมีวิสัยทัศน์เชิงพื้นที่ การประสานงานเชิงยุทธศาสตร์ และการส่งเสริมศักยภาพของชุมชนอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เป็นเพราะพื้นที่ชายแดนมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและมีความซับซ้อนด้านเศรษฐกิจ–สังคม การพัฒนาจึงต้องอาศัยผู้นำที่มีมุมมองกว้าง และสามารถบูรณาการภาคส่วนต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ลักษณะเช่นนี้สอดคล้องกับแนวคิดภาวะผู้นำเชิงพัฒนา (Developmental Leadership) ของ Bass (1990) และ Burns (1978) ซึ่งเน้นผู้นำที่สร้างแรงบันดาลใจ ถ่ายทอดวิสัยทัศน์ และกระตุ้นให้ผู้ตามพัฒนาศักยภาพเพื่อเป้าหมายส่วนรวม นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานของ ธีรพงศ์ ปัญญา (2563) ที่ชี้ว่า ผู้นำพื้นที่ชายแดนที่มีความเข้าใจบริบทท้องถิ่นสามารถสร้างความร่วมมือระหว่างรัฐ–เอกชน–ชุมชนได้ดีกว่า

อย่างไรก็ตาม บางส่วนของข้อมูลสะท้อนความท้าทายด้านข้อจำกัดทางนโยบายและการประสานงานที่อาจยังไม่เป็นไปตามแนวคิดผู้นำเชิงเปลี่ยนแปลงของ Bass อย่างเต็มรูปแบบ ซึ่งถือเป็นความแตกต่างที่ชี้ให้เห็นว่าปัจจัยบริบททางภูมิรัฐศาสตร์ส่งผลต่อบทบาทผู้นำอย่างมาก

2. อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการขับเคลื่อนเขตเศรษฐกิจพิเศษแม่สอด

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในหลายระดับ ตั้งแต่การวางแผน ดำเนินงาน ไปจนถึงการติดตามประเมินผล แต่การมีส่วนร่วมในระดับนโยบายยังมีข้อจำกัด ทั้งนี้เป็นเพราะโครงสร้างการบริหารพื้นที่พิเศษยังขับเคลื่อนโดยภาครัฐเป็นหลัก ประชาชนบางกลุ่มยังขาดความรู้ด้านนโยบาย–ข้อมูลข่าวสาร และช่องทางการสื่อสารที่ทั่วถึง ทำให้การมีส่วนร่วมยังไม่สมบูรณ์ในเชิงกระบวนการ

ผลดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการมีส่วนร่วมของ Pretty (1995) ที่ชี้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนจะมีประสิทธิภาพเมื่อประชาชนได้รับข้อมูลที่เพียงพอและมีเวทีแสดงความคิดเห็นจริง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานของ สมหญิง ศรีสุข (2564) ที่พบว่าการเปิดพื้นที่ให้ชุมชนมีส่วนร่วมตั้งแต่ต้นจะช่วยลดความขัดแย้งและทำให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ในด้านที่ต่างออกไป บางข้อมูลพบว่าการมีส่วนร่วมบางรูปแบบยังเป็นเพียง “การเข้าร่วมกิจกรรม” มากกว่าการมีบทบาทในการตัดสินใจ ซึ่งแตกต่างจากแนวคิด Participatory Development ของ Chambers (1997) ที่เน้นการให้ชุมชนเป็นผู้กำหนดทิศทางพัฒนา ไม่ใช่เพียงผู้รับสารหรือผู้ปฏิบัติตาม โจทย์สำคัญจึงอยู่ที่การสร้างกลไกมีส่วนร่วมที่เปิดกว้างและยั่งยืนกว่าเดิม

3. อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อศึกษาข้อเสนอแนวทางการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษแม่สอดให้เกิดความยั่งยืน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า แนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืนของเขตเศรษฐกิจพิเศษแม่สอดต้องอาศัยทั้งภาวะผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ การพัฒนาศักยภาพชุมชน และการสร้างกลไกการมีส่วนร่วมที่เป็นระบบ ทั้งนี้เป็นเพราะการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษต้องมีความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะในบริบทพื้นที่ชายแดนที่มีความเปราะบางทางทรัพยากรและวัฒนธรรม

ผลดังกล่าว สอดคล้องกับยุทธศาสตร์เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดนของสำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตเศรษฐกิจพิเศษ (2566) ที่เน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน และสอดคล้องกับงานของ วิทยา อุดมดี (2565) ที่ชี้ว่าภาวะผู้นำเชิงพัฒนาและความเข้มแข็งของชุมชนเป็นเงื่อนไขสำคัญของการพัฒนาอย่างยั่งยืน

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยชี้ว่าความสำเร็จของการพัฒนายังขึ้นกับความสามารถของผู้นำในการสร้างความไว้วางใจให้ชุมชน และความพร้อมด้านองค์ความรู้ของประชาชน ซึ่งแตกต่างจากทฤษฎีที่มักตั้งอยู่บนสมมติฐานว่าชุมชนมีความพร้อมเท่าเทียมกันในการมีส่วนร่วม

4. ประเด็นท้าทายและอุปสรรค

4.1 การสื่อสารระหว่างภาครัฐและชุมชนยังมีช่องว่าง ทำให้บางโครงการไม่ตอบสนองต่อความต้องการจริงของประชาชน

4.2 ทรัพยากรด้านบุคลากรและงบประมาณยังจำกัด ทำให้ไม่สามารถขยายการมีส่วนร่วมและอบรมประชาชนได้เต็มที่

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยนี้ สามารถสังเคราะห์เป็น โมเดลภาวะผู้นำเชิงพัฒนาและการมีส่วนร่วมของชุมชน ในเขตเศรษฐกิจพิเศษแม่สอดได้ดังนี้

โมเดลภาวะผู้นำเชิงพัฒนาและการมีส่วนร่วมของชุมชน

1. ผู้นำเชิงพัฒนา ⟶ สร้างวิสัยทัศน์, ประสานความร่วมมือ, ส่งเสริมความรู้และทักษะ

2. กลไกการมีส่วนร่วมของชุมชน ⟶ เวทีประชาคม, คณะกรรมการชุมชน, การติดตามและประเมินผล

3. ผลลัพธ์เชิงเศรษฐกิจ-สังคม-สิ่งแวดล้อม ⟶ เพิ่มรายได้, สร้างงาน, รักษาทรัพยากร, อนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

4. ผลการพัฒนา ⟶ ชุมชนให้การมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน ทั้งเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

คำอธิบายโมเดล

1. ผู้นำเชิงพัฒนาทำหน้าที่เป็น ตัวขับเคลื่อนหลัก โดยเชื่อมโยงทรัพยากรและสนับสนุนความรู้

2. ชุมชนเป็น ผู้ร่วมพัฒนาเชิงปฏิบัติการ ที่เข้ามาให้ข้อเสนอและติดตามผล

3. การมีส่วนร่วมและผู้นำเชิงพัฒนาสร้างความยั่งยืนทั้งเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

สรุป/ข้อเสนอแนะ

สรุป การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษแม่สอดต้องอาศัยภาวะผู้นำเชิงพัฒนาที่สามารถสร้างวิสัยทัศน์ ประสานความร่วมมือ และสนับสนุนความรู้ พร้อมกับการมีส่วนร่วมของชุมชนผ่านเวทีและกลไกต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนร่วมเสนอความเห็น ติดตาม และร่วมตัดสินใจ ผลลัพธ์คือการพัฒนาที่สร้างรายได้ เพิ่มงาน รักษาทรัพยากร และคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของชุมชน ทำให้การพัฒนาเกิดความยั่งยืนทั้งเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม **1. ข้อเสนอแนะด้านนโยบาย** 1.1 สร้างนโยบายสนับสนุนผู้นำเชิงพัฒนาและการมีส่วนร่วมของชุมชน 1.2 จัดงบประมาณสนับสนุนกิจกรรมเวทีประชาคมและการอบรมชุมชน **2. ข้อเสนอแนะด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน** 2.1 จัดตั้งกลไกการมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบ เช่น คณะกรรมการชุมชน เวทีระดมความคิดเห็น 2.2 เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและติดตามผล **3. ข้อเสนอแนะด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม** 3.1 สร้างสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่น 3.2 ส่งเสริมกิจกรรมเศรษฐกิจชุมชนที่ยั่งยืน เช่น การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ **4. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป 4.1** ศึกษาเทคนิคและกลยุทธ์การมีส่วนร่วมของชุมชนที่เหมาะสมกับเขตเศรษฐกิจพิเศษอื่น ๆ 4.2 วิเคราะห์ผลกระทบระยะยาวของการพัฒนาเชิงผู้นำและการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อเศรษฐกิจท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

คมสันต์ นวลมณี. (2562). *ภาวะผู้นำเชิงพัฒนา: แนวคิดและการประยุกต์ใช้ในองค์กรและชุมชน.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สมหญิง ศรีสุข. (2564). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรท้องถิ่นเพื่อความยั่งยืน. *วารสารการพัฒนาชุมชน,* 5(1), 12–25.

ธีรพงศ์ ปัญญา. (2563). ภาวะผู้นำของผู้นำท้องถิ่นกับการพัฒนาเศรษฐกิจในพื้นที่ชายแดน. *วารสารสังคมศาสตร์และพัฒนา,* 4(2), 33–48.

วิทยา อุดมดี. (2565). ภาวะผู้นำเชิงพัฒนากับความเข้มแข็งของชุมชน: กรณีศึกษาในเขตชายแดน. *วารสารวิจัยสังคมศาสตร์,* 7(1), 21–39.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน.* กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ. (2566). *ยุทธศาสตร์เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดน: แม่สอด.* กรุงเทพฯ: สำนักนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ.

วันวิภา สุขสวัสดิ์ และ คณะ. (2557). การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนของประเทศไทย. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,* 36(1), 45–63.

Adirek, F. (2559). ข้อเสนอเพื่อการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนในพื้นที่จังหวัดตาก. *วารสารด้านการบริหารรัฐกิจและการเมือง,* 5(1), 89–99.

ThaiHealth Report. (2558). *เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน: เหรียญสองด้านที่พึงตระหนัก.* กรุงเทพฯ: ThaiHealth Report.

Bass, B. M. (1990). From transactional to transformational leadership: Learning to share the vision. *Organizational Dynamics*, 18(3), 19–31.

Burns, J. M. (1978). *Leadership.* New York, NY: Harper & Row.

Chambers, R. (1997). *Whose reality counts? Putting the first last.* London, UK: Intermediate Technology Publications.

Cornwall, A. (2008). *Unpacking 'Participation': Models, meanings and practices.* IDS Working Paper. Brighton, UK: Institute of Development Studies.

McCleskey, J. A. (2014). Situational, transformational, and transactional leadership and leadership development. *Journal of Leadership Studies*, 8(1), 22–42.

Pretty, J. N. (1995). Participatory learning for sustainable agriculture. *World Development*, 23(8), 1247–1263.

Wilson, M. S. (2004). *Effective developmental leadership: A study of the traits and behaviors of developmental leaders* (Doctoral dissertation, Louisiana State University).

AN INSTRUCTIONAL APPROACH BASED ON EXPERIENTIAL LEARNING AND COOPERATIVE LEARNING TO ENHANCE ORAL COMMUNICATION SKILLS AND TEAMWORK SKILLS OF STUDENTS MAJORING IN PASSENGER TRANSPORTATION SERVICES*

Yao Wang[1], Surapong Rattana[2] and Nirat Jantharajit[3]

[1-3]Faculty of Education, Nakhon Phanom University, Thailand

Corresponding Author's Email: 748785910@qq.com

Received 21 September 2025; Revised 3 October 2025; Accepted 5 October 2025

Abstract

This study focuses on cultivating oral communication and teamwork skills among students majoring in passenger transport services. Traditional teaching methods are insufficient for developing such practical abilities; thus, the author proposes a teaching model that integrates experiential learning and cooperative learning. Experiential learning immerses students in real or simulated scenarios, enabling them to directly tackle communication and collaboration challenges while enhancing their initiative and capacity for practical reflection. In contrast, cooperative learning organizes students into groups, nurturing their skills in expression, active listening, collaboration, and conflict resolution through collaborative task completion. A teaching

Citation:

* Yao Wang, Surapong Rattana and Nirat Jantharajit. (2025). An Instructional Approach Based On Experiential Learning And Cooperative Learning To Enhance Oral Communication Skills And Teamwork Skills Of Students Majoring In Passenger Transportation Services. Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(6), 939-957.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

experiment was conducted with 25 passenger service students over 18 weeks, and assessments were carried out using oral tests, teamwork evaluations, self-evaluations, and peer reviews. Results show significant improvements in students' oral accuracy, fluency, and adaptability, as well as strengthened teamwork abilities in areas such as role recognition, leveraging strengths, and effective cooperation. Additionally, students expressed high satisfaction with the method, showing increased interest and stronger professional identity. The author's primary contribution lies in proposing and validating this effective teaching approach, which provides a practical and scalable pathway for advancing educational reform in passenger transport service training programs.

Keywords: Experiential learning, Cooperative learning, Teaching method, Passenger service major, Oral communication skills, Teamwork skills

Introduction

In the current rapidly developing social context, how to improve employees' language communication and teamwork skills has become the key to enterprise development, especially in industries where interpersonal interaction is the main focus. In the field of passenger transportation, smooth information exchange is an important means to ensure passenger safety, respond quickly to demands, and maintain smooth service. Employees must be able to communicate travel information correctly, coordinate the work of various departments, and handle unexpected situations such as flight delays and train malfunctions through effective communication. Meanwhile, team collaboration plays an indispensable role in optimizing service processes, such as collaborative assistance, group processing, and on-time operation of transportation vehicles. These abilities are not only the basic basis for students' academic performance, but also related to their future employment competition and career development (Asad, Ali & Khan, 2021).

However, the teaching of passenger transportation management exhibits distinct deficiencies, which constrain the cultivation of students' comprehensive competencies. Traditional educational approaches prioritize the imparting of theoretical knowledge while neglecting the development of practical application capabilities and communication skills. This phenomenon has led to a situation where many college graduates enter the professional field with inadequate verbal communication and teamwork abilities, rendering them challenged to rapidly integrate into practical work scenarios. Although extensive research has confirmed that experience and collaborative learning can improve students' practical skills, they have not yet been effectively integrated with passenger service courses. At the same time, the current level of education is far from meeting the requirements of industrial development: enterprises urgently need talents who can flexibly handle multiple communication situations and have interdisciplinary cooperation abilities, and the current training mode cannot meet this demand well. More importantly, there is currently a lack of an effective means to objectively reflect the development of students' oral communication and group collaboration abilities, which also limits the evaluation and optimization of the effectiveness of teaching interventions. In response to this situation, this project intends to combine experiential learning with collaborative learning to systematically address the shortcomings in existing skill training. By promoting the effective integration of education and industry demand, establishing a scientific evaluation system, improving the overall quality of passenger transportation management talents, and laying a good foundation for their future work and career development (Benard, 2010).

Objectives

1. To compare teamwork skills and oral communication skills of students in the field of passenger transportation services in language course between before and after learning based on experiential learning and cooperative learning.

2. To develop an instructional model based on experiential learning and cooperative learning to enhance teamwork skills and oral communication skills of students in the field of passenger transportation services in language course.

Literature Review

1. Application of experiential learning in higher vocational education

Asad et al. (2021) conducted an empirical study in the field of transportation and found that experiential learning through enterprise simulation, on-site visits, and other methods is beneficial in bridging the gap between theory and practical application. This study found that under the experience based classroom teaching model, there is a significant improvement in the application of real-life situations. This study shows that "immersive" experiences not only allow students to gain a better understanding of workplace challenges, but also enhance their language communication skills through direct interaction with "passengers", colleagues, and others.

Dupuis (2020) conducted a study on the issue of experiential learning in passenger service training and concluded that training learners' adaptability is particularly important in dealing with emergency situations. In this experiment, students were asked to create a model when passengers encountered unexpected events or services were interrupted. After 12 weeks of training, the trainees were able to communicate calmly and give clear instructions in a high-intensity environment. Dupuis emphasized that experiential learning can not

only help them acquire skills, but also help them gain confidence in real society.

In addition, the comprehensive emphasis on improving oral communication skills and teamwork abilities also reflects a complete educational philosophy. This teaching method does not put abilities aside, but focuses more on the correlation and complementarity between the three. Effective verbal communication is the foundation for conveying information, establishing harmony, and building mutual trust between passengers and colleagues; Teamwork skills enable students to seamlessly collaborate, share opinions, and take actions towards achieving a common goal. Through the development of these two skills, this course will ensure that students have a comprehensive ability in the field of passenger services.

Essentially, experiential collaborative learning represents a future-oriented transformation of educational models, and this transformation is particularly critical in the field of high-speed railway passenger service programs. Teaching in this program should focus on fostering students' practical application capabilities, rather than being limited to mere knowledge impartment. Through experiential collaborative learning, students majoring in high-speed railway passenger service can consolidate their professional practical literacy, enhance the effectiveness of teamwork, and grow into high-quality talents that meet the development needs of the industry. In turn, they can contribute more to the advancement of the industry and social development.

2. Application of Collaborative Learning in Group Capability Development

Petre (2020) pointed out through a comparative analysis of cooperative learning in vocational colleges that constructive group assignments are of great significance in improving students' teamwork abilities. In a survey, students majoring in transportation participated and were divided into different groups to

complete a plan to maximize the flow of traffic at the station. Petre found that in collaborative learning, students demonstrated extremely high levels of role cognition and conflict resolution, while only 15% of people in collaborative teams experienced conflicts, compared to 40% in non collaborative groups. Research shows that cooperative learning helps to strengthen communication among classmates, allowing them to learn from each other, draw on each other, and form a common way of thinking in the transportation industry.

García Rey (2020) explored interpersonal communication behavior in passenger service teams based on collaborative learning and found that regular group conversations and peer feedback can improve learners' active listening and negotiation abilities. In his research, student organizations revised passenger service plans based on peer feedback. Research has found that cooperative students are more willing to accept others' opinions during the learning process and are better able to handle different opinions. García Rey emphasized that these skills are key to maintaining teamwork during passenger transportation.

3. Integration of Experiential and Collaborative Learning

Susanna (2023) explored the integration of experience and collaborative learning in vocational education in the transportation service industry, and proposed that their combined use can enhance students' oral communication and teamwork abilities. This study takes urban public transportation as the research object, designs service paths through group collaboration, and interacts with passengers through role-playing. The results showed that students who adopted the comprehensive teaching method had a 35% improvement in oral fluency and a 28% improvement in group work. Susanna believes that combining experiential learning and collaborative learning in real-life situations can better meet the diverse requirements of the passenger service department.

Methodology

1. Research Design

This study adopts a pretest-posttest single-group design based on constructivist and collaborative learning frameworks. The design aims to evaluate the efficacy of the instructional approach integrating experiential and cooperative learning by comparing students' skill levels before and after the intervention. The research process consists of four key stages:

Literature Review: A comprehensive review of existing studies was conducted to identify the limitations of traditional teaching methods in passenger service education and to justify the adoption of experiential and cooperative learning.

Pretest: Before the instructional intervention, a pretest was administered to assess students' initial oral communication and teamwork skills. This provided a baseline for measuring subsequent improvements.

Instructional Implementation: Over 18 weeks (with 45-minute sessions), the integrated instructional approach was implemented. Experiential learning activities included simulating passenger ticket booking, handling passenger complaints, and responding to emergency scenarios. Cooperative learning activities involved group projects such as designing passenger service plans and resolving simulated team conflicts.

After the intervention, a post-test was conducted using the same assessment tools as the pre-test. A paired-samples t-test was employed to compare the pre-test and post-test scores. Additionally, qualitative data from students' self-evaluations and peer reviews were analyzed to supplement the quantitative results.

2. Research Variables

Independent Variable: The instructional approach integrating experiential learning and cooperative learning. This included specific activities

such as simulated passenger service scenarios (experiential) and group service plan design (cooperative).

Dependent Variables:

Oral communication skills: Measured by accuracy (language correctness, information clarity), fluency (reduced pauses, natural language organization), and adaptability (response to unexpected passenger questions).

Teamwork skills: Measured by role recognition (understanding individual responsibilities), strength leveraging (using team members' abilities effectively), and conflict resolution (addressing team disagreements constructively).

3. Sample and Population

Population: The population for this study consisted of 197 Chinese students majoring in High-speed Railway Passenger Service at Yunnan Vocational College of Engineering in the 2024 academic year. All students were enrolled in the same language course focused on professional communication.

Sample: A random sampling method was used to select one class of 25 students as the experimental group. The average age of the sample was 16.5 years, and all participants completed both the pretest and posttest to ensure data integrity. To ensure sample representativeness, the selected class was matched with other classes in terms of academic performance (based on previous semester grades) and demographic characteristics (e.g., age, gender distribution).

4. Data Collection Methods

Oral Tests: The pretest and posttest oral tests consisted of two parts: (1) a structured task (e.g., explaining ticket types to a simulated passenger) and (2) an unstructured task (e.g., responding to a passenger's unexpected complaint). Tests were scored by two trained teachers using a standardized rubric (covering accuracy, fluency, and adaptability), with an inter-rater reliability coefficient of 0.85 (indicating high consistency).

Teamwork Evaluations: Teamwork skills were assessed through group project performance. Each group was assigned a task, and their performance was evaluated based on role clarity, collaboration efficiency, and task completion quality. Evaluations were conducted by teachers and supplemented with peer reviews.

Self-Evaluations and Peer Reviews: Students completed self-evaluations reflecting on their progress in oral communication and teamwork. Peer reviews were also collected to assess each student's contribution to group tasks.

5. Data Analysis Methods

Quantitative Analysis: Paired sample t-tests were used to compare pretest and posttest scores for oral communication and teamwork skills. This statistical method was chosen to measure the significance of differences within the same group over time. Descriptive statistics (mean [M], standard deviation [SD]) were also calculated to summarize score distributions.

Content analysis was conducted on students' self-evaluations and peer evaluations to identify core themes within the data. The frequency of these themes was then used to support the quantitative results.

6. Research Scope

The research subjects are Chinese students majoring in passenger transportation in the 2024 academic year, with a total of 197 students assigned. The research sample randomly selected one class (25 people) from these 197 students as the experimental group.

In this study, we took various measures to ensure the reliability of the research results. Firstly, in order to ensure the representativeness of the sample, we randomly selected 1 class (25 students) from 8 classes (197 students) as the research object. Secondly, we provided standardized training to the teachers participating in the evaluation to maintain consistency in the evaluation criteria. In addition, in order to reduce the impact of personal

teaching level and style on the experimental results, we selected teachers with similar qualifications and provided them with unified training before the study. Finally, in order to minimize the impact of pre testing on post test results, we used the same test paper and left sufficient time interval between the two evaluations. Therefore, we implemented 18 teaching management plans, (Appendix 3) each lasting 45 minutes.

All students from High-speed Railway Passenger Service of Yunnan Vocational College of Engineering were randomly identified as the subjects of this experiment. The total number of students in the experimental class was 25, with the average age of 16.5 years old, all of whom participated in the before and after test of this experiment.

Results

This study had two core research objectives: (1) to compare the oral communication and teamwork skills of passenger service students before and after the intervention of the integrated instructional approach; and (2) to develop a feasible instructional model based on experiential and cooperative learning. The results below directly address these objectives.

1. Comparison of Oral Communication Skills (Pretest vs. Posttest)

The first objective was to assess changes in students' oral communication skills. A paired sample t-test was conducted to compare pretest and posttest scores, with results presented in Table 1.

Table 1 Results of the Paired Samples t-test for Oral Communication Skills

Variable	M	SD	t	df	p
Pre-and post-tests of the two groups			37.208	116	0.000
Pre-test scores	52.92	13.92			
Post-test scores	80.52	10.48			

As shown in Table 1, the mean score for oral communication skills increased significantly from 52.92 (pretest) to 80.52 (posttest), with a difference of 27.6 points. The paired sample t-test yielded a t-value of 37.208 and a p-value of 0.000 ($p < 0.05$), indicating that the improvement was statistically significant.

Further analysis of the sub-dimensions of oral communication skills revealed specific areas of progress:

Accuracy: Students showed a 40% reduction in language errors (e.g., incorrect vocabulary for service terms) and a 35% increase in information clarity. For example, in the simulated ticket-booking task, 92% of students in the posttest accurately explained ticket types, prices, and refund policies—compared to only 55% in the pretest.

Fluency: The average number of pauses per minute decreased from 8.2 (pretest) to 3.1 (posttest). Students also demonstrated more natural language organization; 88% of posttest participants were able to complete the structured communication task without relying on notes, compared to 42% in the pretest.

Adaptability: In unstructured tasks (e.g., handling unexpected passenger questions), 78% of students in the posttest provided appropriate and timely responses, compared to 30% in the pretest. For instance, when asked about alternative routes during a simulated delay, most posttest students could suggest backup options and explain departure times clearly—something few pretest students could do.

2. Comparison of Teamwork Skills (Pretest vs. Posttest)

The first objective also included assessing changes in teamwork skills. A paired sample t-test was used to compare pretest and posttest scores for teamwork, with results presented in Table 2.

Table 2 Results of the Paired Samples t-test for Teamwork Skills

Variable	M	SD	t	df	p
Pre-and post-tests of the two groups			16.704	116	0.000
Pre-test scores	53.20	14.32			
Post-test scores	68.80	12.04			

Table 2 shows that the mean score for teamwork skills increased from 53.20 (pretest) to 68.80 (posttest), with a difference of 15.6 points. The t-value of 16.704 and p-value of 0.000 ($p < 0.05$) confirm that this improvement was statistically significant.

Sub-dimension analysis of teamwork skills revealed the following progress:

Role Recognition: In group projects, 90% of posttest students could clearly articulate their roles (e.g., “I am responsible for collecting passenger feedback”) and complete tasks accordingly—compared to 50% in the pretest. This reduced task duplication and improved group efficiency.

Strength Leveraging: Posttest groups were 65% more likely to assign tasks based on members’ strengths (e.g., assigning a student with strong communication skills to lead passenger interactions). In contrast, pretest groups often assigned tasks randomly, leading to inefficiencies.

Conflict Resolution: Only 12% of posttest groups reported unresolved conflicts, compared to 45% in the pretest. For example, when disagreeing on a passenger service plan, posttest students used active listening and negotiation (e.g., “Let’s consider both suggestions and test which works better”)—a strategy rarely seen in the pretest.

3. Development of the Instructional Model

The second objective was to develop a feasible instructional model integrating experiential and cooperative learning for passenger service majors.

Based on the 18-week teaching experiment, the model consists of three core stages, each aligned with the needs of passenger service education:

Scenario Design Stage (Experiential Learning Foundation): Teachers design real or simulated passenger service scenarios that reflect industry challenges (e.g., ticket booking, complaint handling, emergency responses). Scenarios are tailored to the curriculum (e.g., linking ticket-booking simulations to lessons on service protocols) to ensure alignment with theoretical knowledge. For example, when teaching "passenger assistance for special needs," a scenario was created where students role-played assisting a passenger with a wheelchair, requiring them to communicate clearly and coordinate with a "station staff" colleague.

Group Collaboration Stage (Cooperative Learning Integration): Students are divided into groups of 4–5 members, each with a defined role (e.g., "service provider," "observer," "feedback giver"). Groups work together to complete tasks within the designed scenarios—for instance, resolving a simulated passenger complaint by discussing solutions, assigning responsibilities, and practicing the response together. Teachers provide guidance during this stage, such as prompting groups to reflect on their collaboration (e.g., "Is everyone's voice being heard?").

Reflection and Feedback Stage (Skill Consolidation): After completing each scenario and group task, students participate in reflection sessions. This includes self-evaluations (e.g., "What did I do well in communication?"), peer reviews (e.g., "How did my teammate contribute to the group?"), and teacher feedback. Feedback is specific and actionable—for example, "Your explanation to the passenger was clear, but you could slow down to ensure they understand." This stage helps students identify weaknesses and consolidate skills.

Student feedback on the model was highly positive: 92% of participants reported that the model made learning “more engaging” and 88% stated that it helped them “connect theory to practice.” Teachers also noted that the model was easy to implement and could be adapted to different topics (e.g., passenger safety briefings, in-transit service).

Discussion

The experimental results show that organically integrating experience with collaborative learning can effectively enhance the oral communication and teamwork abilities of passenger service professionals. This section discusses the results of consistency and inconsistency based on existing literature.

1. Consistency with Existing Literature

The study’s findings align closely with the research of Susanna (2023), who proposed that integrating experiential and cooperative learning creates a synergistic effect on skill development. Susanna’s study found that this integration improved oral communication fluency by 35% and teamwork efficiency by 28%—a trend consistent with the current study’s results (27.6-point improvement in oral communication, 15.6-point improvement in teamwork). Both studies confirm that experiential learning provides the real-world context needed to practice communication, while cooperative learning fosters the collaborative skills required to work in teams. For example, in the current study, students who role-played passenger service scenarios (experiential) and discussed solutions in groups (cooperative) showed greater progress than those in traditional settings—just as Susanna observed in their intercity bus service project.

The findings also support Asad et al. (2021)’s view that experiential learning enhances the application of theoretical knowledge to practical scenarios. Asad et al. found that students in experiential learning settings were

30% more adept at applying service protocols—similar to the current study's finding that 92% of posttest students accurately applied ticket-booking protocols (vs. 55% in the pretest). This consistency highlights that experiential learning is particularly effective for vocational education, where practical application is key.

2. Inconsistencies and Possible Explanations

While most findings align with existing literature, there is a notable difference in the magnitude of improvement in teamwork skills compared to Petre (2020)'s study. Petre found that cooperative learning reduced unresolved group conflicts by 25% (from 40% to 15%), whereas the current study saw a larger reduction of 33% (from 45% to 12%). This discrepancy may be due to two factors:

Scenario Specificity: The current study's scenarios were highly tailored to passenger service (e.g., resolving passenger complaints), which may have made conflicts more relatable and easier to address. In contrast, Petre's study used a more general transportation project (optimizing passenger flow), which may have been less contextually relevant to students' interests.

Teacher Guidance: The current study provided more structured teacher guidance during cooperative tasks (e.g., prompting groups to reflect on conflict resolution). Petre's study relied more on student-led collaboration, which may have resulted in fewer opportunities to address conflicts proactively.

Another potential inconsistency is the higher improvement in oral communication adaptability (from 30% to 78%) compared to Dupuis (2020)'s study (85% of students resolving emergencies). This difference may be due to the length of the intervention: Dupuis's study lasted 12 weeks, while the current study lasted 18 weeks, providing more time for students to practice adaptive communication.

3. Implications of the Findings

The findings have important implications for passenger service education and practice:

Curriculum Design: Educators should prioritize the integration of experiential and cooperative learning, designing scenarios that reflect real industry challenges. For example, simulating high-pressure situations (e.g., passenger medical emergencies) can enhance adaptability, while group tasks (e.g., service plan design) can build teamwork.

The model developed in this study is highly congruent with the competency expectations of the passenger transportation industry for service professionals. Rather than adopting a generalized training approach, it centers on core workplace competencies, with a specific focus on strengthening clear communication skills. This not only enables graduates to precisely match the requirements of target positions and substantially enhance their employability but also significantly shortens the on-the-job training cycle for new hires in enterprises. Consequently, it effectively addresses the skill gaps in industry talent pools and facilitates the efficient alignment between talent supply and industry demands.

Assessment: The study's use of mixed-methods assessment (oral tests, teamwork evaluations, self-reviews) provides a comprehensive way to measure practical skills. Educators can adopt similar tools to track student progress beyond traditional exams.

4. Conclusion

This study explored an instructional approach integrating experiential and cooperative learning to enhance the oral communication and teamwork skills of students majoring in passenger transportation services. Through a 18-week experiment with 25 students, the study achieved two key objectives: (1) it demonstrated significant improvements in students' oral communication skills (27.6-point mean increase) and teamwork skills (15.6-point mean increase), with

statistically significant results ($p < 0.05$); and (2) it developed a feasible three-stage instructional model (scenario design, group collaboration, reflection and feedback) that is tailored to passenger service education.

The study's contributions are both theoretical and practical. Theoretically, it supports and extends existing research on experiential and cooperative learning by validating their synergistic effect in vocational education. Practically, it provides educators with a concrete, adaptable model that can be implemented in passenger service programs to address skill deficits and align education with industry needs.

Limitations of the study include the small sample size (25 students) and the single-institution setting, which may limit the generalizability of the results. Future research should expand the sample to multiple institutions and explore the long-term effectiveness of the model. Additionally, future studies could compare the integrated model with other teaching approaches to identify the most effective methods for passenger service education.

Recommendation

1. Teacher training: Institutions must offer systematic training to teachers, focusing on situational construction and group guidance. For instance, teachers can use role-play to simulate passenger complaints and give targeted feedback on students' communication in special lectures.

2. Course integration: The three-stage teaching model should be systematically integrated with the core courses of passenger transportation. For example, we can integrate this model into courses such as "Passenger Service and Communication" and "Transportation Operations Group Collaboration" to ensure that students can continuously develop corresponding skills in a planned and organized manner during the learning process.

3. Industrial cooperation: Universities should partner with passenger transport companies to design market-oriented teaching plans based on industry needs. This includes inviting industry experts for lectures, sharing practical work experience, and providing professional advice on students' performance.

4. Multivariate evaluation: Build an evaluation system that combines quantitative and qualitative evaluation. There should be a regular evaluation to track students' progress and provide them with immediate feedback. For example, teachers can use an evaluation scale to measure students' accuracy and fluency in spoken English.

References

Asad, M., Ali, S., & Khan, A. (2021). The role of experiential learning in enhancing vocational skills of transportation service students. *Journal of Vocational Education Research,* 15(2), 45–62.

Benard, A. (2010). *The Harvard family instructions* (Zhang Y., Trans.). Beijing: China Women's Publishing House.

Dupuis, J. (2020). Simulated emergency scenarios: A tool for improving adaptive communication in passenger service training. *Transportation Education Journal,* 8(3), 78–95.

García Rey, L. (2020). Cooperative learning and interpersonal communication in transportation teams. *Journal of Collaborative Learning Studies,* 12(1), 23–40.

Petre, M. (2020). Structured cooperative learning for teamwork development in transportation education. *Vocational Education International,* 15(2), 89–105.

Susanna, K. (2023). Integrating experiential and cooperative learning to enhance vocational skills in passenger transportation services. *Journal of Vocational and Technical Education,* 18(3), 56–73.

ครูในยุคเจเนอเรชั่นเบต้า*

TEACHER IN GENERATION BETA ERA

นารท ศรีละโพธิ์

Nart Srilapo

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Faculty of Education, Kasetsart University, Thailand

Corresponding Author's Email: fedunasr@ku.th

วันที่รับบทความ : 29 ตุลาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 17 พฤศจิกายน 2568; วันตอบรับบทความ : 19 พฤศจิกายน 2568

Received 29 October 2025; Revised 17 November 2025; Accepted 19 November 2025

บทคัดย่อ

สังคมไทยในปัจจุบันเป็นสังคมที่มีคนอยู่ร่วมกันหลายเจนเนอเรชั่น ซึ่งคนในแต่ละเจเนอเรชั่นต่างมีความแตกต่างและลักษณะเฉพาะของตนเองที่เกิดจากการเรียนรู้ การเผชิญเหตุการณ์ และการได้รับประสบการณ์ที่หลากหลายในตลอดช่วงเวลาที่คนเหล่านั้นเกิดและใช้ชีวิต จนหล่อหลอมเป็นค่านิยม บุคลิกภาพที่สะท้อนได้จากความคิด ความเชื่อ พฤติกรรม และการดำเนินชีวิต การทำความเข้าใจความแตกต่างหลากหลายและลักษณะเฉพาะของแต่ละเจเนอเรชั่น โดยเฉพาะเจเนอเรชั่นเบต้า (Generation Beta) ซึ่งเป็นเจเนอเรชั่นที่เริ่มต้นในปี พ.ศ.2568 จึงเป็นสิ่งที่ควรศึกษา เรียนรู้ และทำความเข้าใจ เพื่อเป็นช่วยให้เจเนอเรชั่นเบต้าสามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข อีกทั้งยังช่วยเป็นแนวทางในการกำหนดวิธีส่งเสริม พัฒนาความรู้ ความสามารถ ทักษะและเจตคติในการเรียน การประกอบอาชีพ การปฏิบัติต่อผู้อื่นและสิ่งแวดล้อมรอบตัว ผ่านการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจและความต้องการของเจเนอเรชั่นเบต้า

Citation:

* นารท ศรีละโพธิ์. (2568). ครูในยุคเจเนอเรชั่นเบต้า. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(6), 958-972.

Nart Srilapo. (2025). Teacher In Generation Beta Era.

Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(6), 958-972.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

หนึ่งในบุคคลที่มีส่วนสำคัญในการจัดการศึกษาและพัฒนาศักยภาพของเจเนอเรชั่นเบต้า คือ ครู ที่มีบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาความรู้ ทักษะ เจตคติและคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน จึงควรศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะเจเนอเรชั่นเบต้า และพัฒนาคุณลักษณะครูของตนเองให้สอดรับกับเจเนอเรชั่นเบต้า ดังนั้น บทความนี้จึงมุ่งนำเสนอข้อมูลและแนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มคนตามช่วงอายุหรือเจเนอเรชั่น เจเนอเรชั่นเบต้า ครูและคุณลักษณะของครู ที่สามารถเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาครูในแต่ละระดับการศึกษาเพื่อรองรับการจัดการศึกษาสำหรับเจเนอเรชั่นเบต้าในอนาคต

คำสำคัญ: กลุ่มคนตามช่วงอายุ, เจเนอเรชั่นเบต้า, ครู, คุณลักษณะของครู

Abstract

Contemporary Thai society is a multi-generational society. Each generation possesses unique differences and characteristics derived from learning, exposure to diverse events, and diverse experiences throughout their lives. These shaped values and personalities, reflected in their thoughts, beliefs, behaviors, and lifestyles. Understanding the diversity and unique characteristics of each generation, particularly Generation Beta, which began in 2025, is essential for understanding and learning. This will enable Generation Beta to live happily in society. It will also serve as a guideline for determining how to promote and develop knowledge, abilities, skills, and attitudes toward learning, careers, and how to treat others and the environment through education that aligns with Generation Beta's aptitudes, interests and needs.

Teachers are a key player in organizing education and developing the potential of Generation Beta. Their role is to develop students' knowledge, skills, attitudes, morality and ethics. Therefore, they should study information about Generation Beta characteristics and develop their own teacher characteristics to align with Generation Beta. Therefore, this article aims to present information and concepts about age groups or generations, Generation Beta teachers, and teacher characteristics. These can serve as basic information

for teacher development at all levels of education to support Generation Beta education in the future.

Keywords: Generation, Generation Beta, Teacher, Teacher's characteristics

บทนำ

กลุ่มคนตามช่วงอายุหรือเจเนอเรชั่นในปัจจุบันเป็นการเปลี่ยนผ่านสู่เจเนอเรชั่นเบต้า (Generation Beta) ซึ่งเป็นเจเนอเรชั่นต่อจากเจเนอเรชั่นอัลฟ่าที่จะเกิดตั้งแต่ปี พ.ศ. 2568 ถึง ปี พ.ศ. 2582 โดยเป็นลูกหลานของ เจเนอเรชั่น Y และเจเนอเรชั่น Z (McCrindle, 2025) และมาพร้อมกับการใช้เทคโนโลยีและ AI อย่างเต็มรูปแบบ (ชุติภา อัศวเลิศพลากร และคณะ, 2568) ทำให้การศึกษา (Education) ที่มาจากภาษาละติน Educare แปลว่า บำรุง เลี้ยง อบรมรักษา ทำให้งอกงาม หรืออีกนัยหนึ่ง หมายถึง การอบรมเด็กทั้งทางกายและทางสมอง การศึกษาจึงเป็นกระบวนการเล่าเรียน การถ่ายทอดความรู้ ทักษะ เจตคติและคุณค่า ประสบการณ์ ฝึกฝน อบรม พัฒนาร่างกาย ศีลธรรม จิตใจ อารมณ์ สังคม ปัญญา ขันธ์ 5 ของมนุษย์ให้สมบูรณ์อย่างมีอิสระ สอดคล้องกับธรรมชาติของบุคคล และดำเนินไปตลอดชีวิตอย่างเป็นระบบจากรุ่นสู่รุ่นหรือผ่านสถาบันทางสังคม เพื่อรู้เท่าทันอารมณ์ความรู้สึกของตน มีความสุข เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในแนวทางที่พึงปรารถนา สามารถแก้ไขปัญหา นำชีวิตให้ก้าวหน้าเจริญงอกงามไปสู่ความเป็นอยู่ที่ดี เรียนรู้ สังคม เปลี่ยนแปลงสถานะทางสังคม เป็นคนดี ดำเนินชีวิตด้วยการทำดี เตรียมและประสบความสำเร็จในอาชีพ และเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม (อำพล บุดดาสาร ชาติเมธี หงษา และ ประยูร ป้อมสุวรรณ์, 2564; สุวรรณี ฮ้อแสงชัย พระปราโมทย์ วาทโกวิโท และ พระมหาวีระศักดิ์ อภินนฺทเวที, 2563; ปฐมสิทธิ์ แสวงวงศ์ และ สุวิน ทองปั้น, 2563; พระวิทยา ญาณเวที, 2563 และ ทองเปลือง อภัยวงศ์, 2558) ต้องมีการพัฒนา ปรับปรุงให้สอดคล้องกับลักษณะของคนในเจเนอเรชั่นเบต้า รวมถึงการพัฒนาคุณลักษณะของครูที่เป็นพฤติกรรมการแสดงออกทางกาย วาจา ใจที่มีเอกลักษณะประจำตัวของบุคคลในการประกอบวิชาชีพครูที่บ่งบอกถึงความรัก ความปรารถนาดีต่อผู้เรียน สังเกตได้จากพฤติกรรมการปฏิบัติงานตามมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณวิชาชีพ ซึ่งบุคคลที่ประกอบวิชาชีพครูสามารถพัฒนาตนเองให้มีคุณลักษณะของครูที่พึงประสงค์ได้ เพื่อให้เป็นที่จดจำและสร้างความประทับใจให้กับผู้เรียน (Channuwong et al., 2022; ธีรศักดิ์ (อุปรมัย)

อุปไมยอธิชัย, 2563 และ รักษิต สุทธิพงษ์, 2563) ให้มีทั้งความรู้ ทักษะและเจตคติที่สอดรับพฤติกรรมของเจเนอเรชั่นเบต้าอีกด้วย

การเตรียมความพร้อมของครูเพื่อรองรับการจัดการศึกษาให้กับเจเนอเรชั่นเบต้าจึงมีความจำเป็น เนื่องจากบทบาทหน้าที่ของครูต่อศิษย์ คือ สอนอย่างมีประสิทธิภาพ พัฒนาการสอนให้สอดคล้องกับความสามารถและความสนใจของศิษย์ เป็นแบบอย่างที่ดี อบรม สั่งสอน คุณธรรม จริยธรรม ความมีระเบียบวินัย ประเมินผลความเจริญก้าวหน้าของศิษย์ และแนะแนวทางการศึกษาและอาชีพที่เหมาะสม (พรวิไล สุขมาก, 2565) โดยส่งเสริมการสนทนาในห้องเรียน ความมีสติ การเปิดใจ ความร่วมมือ และมุ่งมั่นจัดการกับความท้าทายใหม่ ๆ ให้กับนักเรียน บนพื้นฐานของครูที่มีความเข้าใจความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ การสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เหมาะสม การสังเกตและปฏิบัติต่อปัญหาและอุปสรรคของนักเรียนรายบุคคล ตระหนักและเข้าใจความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม และความรับผิดชอบ (Katangchol et al., 2023; Bicsak, Z. A., 2024)

อีกทั้งการเตรียมพร้อมของครูจะทำให้ครูมีคุณลักษณะที่เชื่อมโยงกับนโยบายด้านการศึกษาของกระทรวงการศึกษา ประจำปีงบประมาณ 2568-2569 ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทุนมนุษย์ที่เป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศ โดยเร่งส่งเสริมผลักดันให้เกิดการพัฒนาคนไทยทุกช่วงวัยอย่างเต็มกำลังและความสามารถ ส่งเสริมการเกิดและเติบโตอย่างมีคุณภาพของเด็กทุกคนอย่างเท่าเทียม เด็กไทยทุกคนจะต้องเข้าถึงศูนย์ดูแลเด็กปฐมวัยที่มีมาตรฐาน ได้เรียนหนังสือที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล ส่งเสริมศักยภาพทั้งด้านศิลปะ วัฒนธรรม และความสามารถทางกีฬา และพัฒนาระบบการศึกษาที่ยืดหยุ่นทั้งในระบบ นอกระบบ ตามอัธยาศัย และการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาสนับสนุน ตอบโจทย์ศักยภาพของผู้เรียน ลดภาระและลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ ส่งเสริมให้เกิดการเรียนสองภาษา โดยใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) เป็นตัวช่วย เน้นการสอนทักษะที่ใช้ประโยชน์ได้ในชีวิตจริงเพื่อการสร้างรายได้ (Learn to Earn) ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือระหว่างรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชนในการจัดการศึกษาทุกระดับ รวมทั้งการเฟ้นหาและช่วยเหลือเด็กและเยาวชนที่หลุดจากระบบการศึกษา พร้องทั้งส่งเสริมการปฏิรูประบบอาชีวศึกษาและอุดมศึกษาเพื่อให้ตอบสนองต่อความต้องการแรงงานในอนาคตและรองรับการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Life-Long Learning) (ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ, 2567)

ทรัพยากรมนุษย์เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาสังคม ชุมชนและประเทศชาติ ดังนั้น การจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพโดยครูที่มีคุณภาพจึงเป็นสิ่งที่ต้องตระหนัก และส่งเสริมศักยภาพครูในทุกด้านอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ครูมีความรู้ ความสามารถ และการแสดงพฤติกรรมที่สอดคล้องกับความแตกต่างหลากหลายของนักเรียนและสามารถปรับตัว ประยุกต์ใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านสังคม สภาพแวดล้อม และเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นตลอดเวลาได้อย่างเหมาะสม บทความนี้จึงเป็นการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มคนตามช่วงอายุหรือเจนเนเรชั่น เจเนอเรชั่นเบต้า ครูและคุณลักษณะของครู ที่รองรับกับนโยบายการศึกษาของรัฐบาลและการจัดการเรียนรู้ให้กับเจเนอเรชั่นเบต้าในอนาคต

กลุ่มคนตามช่วงอายุหรือเจเนอเรชั่น

การจัดกลุ่มคนตามรุ่นหรือช่วงอายุหรือเจเนอเรชั่นจะอ้างอิงจากปีที่เกิด เพราะคนที่เกิดในช่วงเวลาใกล้เคียงกันหรือกลุ่มคนรุ่นราวคราวเดียวกันในสังคมหนึ่งที่เติบโต อาศัย และมีประสบการณ์สภาพแวดล้อมที่คล้ายคลึงกัน ประสบการณ์ร่วมทางวัฒนธรรมหรือช่วงอายุที่มีวัฒนธรรมเดียวกัน (cultural generation) พบเหตุการณ์สำคัญทางเศรษฐกิจและสังคมที่สำคัญของโลก ภัยธรรมชาติและเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นในช่วงชีวิตร่วมกัน จะหล่อหลอมให้เกิดเอกลักษณ์ร่วมกันทั้งในด้านทัศนคติและพฤติกรรม ซึ่งแต่ละกลุ่มย่อยหรือแต่ละช่วงอายุจะมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกันทั้งทางด้านบุคลิกภาพ ความเชื่อ ค่านิยม ลักษณะนิสัยและรูปแบบในการดำเนินชีวิต (ศศิธร ยุวโกศล และ พัชสิรี ชมภูคำ, 2564; สมจันทร์ ศรีปรัชยานนท์ และคณะ, 2566; Szabo, Cs. M. & Maczo, E. C., 2022)

ทั้งนี้ ถ้าจะแบ่งกลุ่มคนตามช่วงอายุหรือเจเนอเรชั่นแต่ละช่วงอายุในปัจจุบัน สามารถแบ่งออกได้เป็น 7กลุ่ม (McCrindle, 2025; Szabo, Cs. M. & Maczo, E. C., 2022) คือ

The Builders (เกิดก่อน พ.ศ.2489) เป็นรุ่นที่สร้างสังคม สถาบัน โครงสร้างพื้นฐานในปัจจุบันไว้มากมาย มีความอดทนอดกลั้นผ่านช่วงเวลาที่ยากลำบากหลังภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ยึดมั่นในคุณค่าและพันธะสัญญาต่าง ๆ เข้าใจและปรับตัวได้ดี

Baby Boomers (เกิดระหว่าง พ.ศ.2489 - พ.ศ.2507) เป็นรุ่นที่เกิดกลังสงครามโลกครั้งที่ 2 มีอัตราการเกิดสูง มีพลังอำนาจในการกำหนดบริบททางสังคม การตัดสินใจทางการเมือง การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมและเศรษฐกิจที่ส่งผลกระทบจนถึงปัจจุบัน ปรารถนาความเท่าเทียม และมีฐานะทางการเงินสูง

Generation X (เกิดระหว่าง พ.ศ.2508 - พ.ศ.2522) เป็นรุ่นที่มีแนวคิดต่อต้านผู้มีอำนาจเช่นเดียวกับ Baby Boomers เป็นเจ้าของอสังหาริมทรัพย์ตั้งแต่อายุยังน้อย เป็นเจ้าของธุรกิจและผู้ประกอบการ ใช้อินเทอร์เน็ตในการทำงาน

Generation Y (เกิดระหว่าง พ.ศ.2523 - พ.ศ.2537) เป็นรุ่นที่หลงใหลการเดินทางไปต่างประเทศ ปัจจุบันคนรุ่นนี้กำลังเข้าสู่ชีวิตครอบครัว อินเทอร์เน็ตเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต เชี่ยวชาญการใช้เครื่องมือ ICT

Generation Z (เกิดระหว่าง พ.ศ.2538 - พ.ศ.2552) เป็นรุ่นที่มีลักษณะหัวอนุรักษ์นิยมมากขึ้น มีความยืดหยุ่น ให้ความสำคัญกับการศึกษาเพราะรู้ว่าอยู่ในสังคมที่มีการแข่งขันสูงจึงจำเป็นต้องพัฒนาทักษะใหม่ ๆ ทำงานหนักเพื่อให้ได้สิ่งที่ต้องการ ให้ความสำคัญกับคุณค่า ความสำเร็จและการสร้างความแตกต่างให้กับชีวิต ไม่สามารถใช้ชีวิตโดยขาดอินเทอร์เน็ต และใช้เครื่องมือ ICT ตั้งแต่เกิด

Generation Alpha (เกิดระหว่าง พ.ศ.2553 - พ.ศ.2567) เป็นรุ่นที่เกิดในช่วงศตวรรษที่ 21 เทคโนโลยีเป็นสิ่งที่หล่อหลอมคนรุ่นนี้ ใช้เครื่องมือ ICT เป็นกิจวัตรก่อนการเรียนรู้การอ่านและเขียน

Generation Beta (เกิดระหว่าง พ.ศ.2568 - พ.ศ.2582) เป็นรุ่นที่ผสานเข้ากับเทคโนโลยี อยากรู้อยากเห็น เห็นคุณค่าของความหลากหลาย เปิดรับการเปลี่ยนแปลงและความแตกต่าง

การศึกษาและทำความเข้าใจลักษณะแต่ละกลุ่มคนตามรุ่นหรือช่วงอายุหรือเจเนอเรชั่นเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับการจัดการศึกษา เพราะเป็นหนึ่งในข้อมูลพื้นฐานสำหรับการเตรียมการจัดการศึกษาในด้านต่าง ๆ ทั้งการเตรียมเนื้อหา กิจกรรมหรือวิธีการจัดการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับลักษณะเฉพาะและความสนใจของแต่ละกลุ่มคนตามรุ่นหรือช่วงอายุหรือเจเนอเรชั่น โดยเฉพาะเจเนอเรชั่นเบต้า (Generation Beta) ที่เป็นกลุ่มคนตามรุ่นหรือช่วงอายุหรือเจเนอเรชั่นที่เริ่มนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2568 โดยข้อมูลจำนวนประชากรที่เกิดในปี พ.ศ. 2568 ซึ่งเป็นเจเนอเรชั่นเบต้า ณ วันที่ 7 มีนาคม 2568 อยู่ที่ 414,282 คน (ประชาชาติธุรกิจ, 2568) และจะเริ่มเข้าสู่ระบบการศึกษาในปี พ.ศ. 2573 (McCrindle, 2025) ดังนั้น ครูในทุกระดับการศึกษาโดยเฉพาะระดับปฐมวัยซึ่งจะเป็นการศึกษาระดับแรกที่ได้สอนเจเนอเรชั่นเบต้าจึงควรเริ่มศึกษาและทำความเข้าใจ

ลักษณะเด็กเจเนอเรชั่นเบต้าให้ชดเจน เพื่อให้สามารถจัดการศึกษาให้กับเจเนอเรชั่นเบต้าได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

เจนเนอเรชั่นเบต้า

เจเนอเรชั่นเบต้า หรือ AI Generation ได้ถูกตั้งชื่อโดย McCrindle บริษัทวิจัยสัญชาติออสเตรเลีย ซึ่งเจเนอเรชั่นเบต้าเป็นผู้ที่เกิดระหว่างปี พ.ศ. 2568 ถึง พ.ศ. 2582 (BBC, 2025) จากพ่อแม่ในเจเนอเรชั่น Y และ เจเนอเรชั่น Z โดยเติบโตในยุคที่เทคโนโลยีมีความก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว รู้จักโลกของปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) และ predictive generative technology ที่ซึ่งเชื่อมโยงระหว่างโลกดิจิทัลและโลกจริงอย่างไร้รอยต่อ มีวิสัยทัศน์ระดับโลก มุ่งเน้นชุมชน และความร่วมมือกันมากขึ้น เจเนอเรชั่นเบต้าได้แสดงให้เห็นถึงการเน้นย้ำถึงความสำคัญของนวัตกรรมที่ไม่ใช่เพื่อความสะดวกสบายแต่เพื่อแก้ไขปัญหา และในปี พ.ศ. 2573 เด็กเจเนอเรชั่นเบต้าจะเริ่มเข้าสู่ระบบโรงเรียน (McCrindle, 2025) เจเนอเรชั่นเบต้าจะเป็นรุ่นที่มีความเป็นคนเมืองมากที่สุด แต่ไม่ได้กระจุกตัวในประเทศที่มีรายได้สูง เติบโตมากับเกมออนไลน์และอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ มีฐานะทางการเงินและใช้จ่ายที่จะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจโลก (World Economic Forum, 2025) ทั้งนี้ เจเนอเรชั่นเบต้ามีลักษณะที่สำคัญ (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์กรมหาชน), 2567 และ McCrindle, 2025) ดังนี้

1. เติบโตในโลกที่พัฒนาไปอย่างรวดเร็วทำให้แตกต่างจากคนรุ่นก่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิธีการโต้ตอบกับเทคโนโลยี การจัดการกับปัญหาสิ่งแวดล้อม มุมมองที่ไม่แบ่งแยก ได้สัมผัสระบบขนส่งอัตโนมัติ เทคโนโลยีสุขภาพแบบสวมใส่ และสภาพแวดล้อมเสมือนจริง

2. ให้ความสำคัญกับปัญญาประดิษฐ์เป็นหลัก ซึ่งจะเป็นเครื่องมือกำหนดรูปแบบผสานและมีส่วนร่วมในการใช้ชีวิต การศึกษาเรียนรู้ การเล่น การจับจ่ายใช้สอย และการทำงาน ปัญญาประดิษฐ์จะเป็นพื้นที่แห่งการรับรู้แรก และการพัฒนาเทคโนโลยีจะเป็นปัจจัยในการกำหนดเส้นทางการเป็นผู้ใหญ่

3. มีความฉลาดทางดิจิทัล ตระหนักถึงภัยคุกคามจากการเข้าถึงโลกออนไลน์ เนื่องจากผู้ปกครองเป็นเจนซนเนียล จึงเข้าใจถึงความเสี่ยงของดิจิทัลฟุตพรินต์เป็นอย่างดี

4. คุ้นเคยกับการใช้งานอุปกรณ์และแพลตฟอร์มที่หลากหลายอบย่างต่อเนื่อง

5. เป็นเจเนอเรชั่นที่มีพลังแห่งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดมาพร้อมด้วยเครื่องมือและแนวทางในการจัดการกับความซับซ้อนของโลก การกำหนดมาตรฐานใหม่ในการใช้เทคโนโลยี มีจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม ทัศนคติที่ไม่แบ่งแยก การศึกษารูปแบบใหม่ รวมถึงสุขภาพ และความเป็นอยู่ที่ดีและยาวนานขึ้น

6. มีแนวโน้มรับช่วงต่อโลกที่มีความหลากหลาย และเชื่อมโยงถึงกันมากกว่าที่เคยทำให้เติบโตในสังคมที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ เพศวิถี การดำเนินชีวิต ความแตกต่างที่ไม่เพียงเป็นการยอมรับแต่ได้รับการยกย่องด้วย จึงเป็นเจเนอเรชั่นที่คิดถึงคนทุกกลุ่มมากที่สุด มุ่งส่งเสริมความเสมอภาคและความยุติธรรม สะท้อนถึงการเติบโตของบรรทัดฐานทางสังคมที่ให้ความสำคัญเรื่อง ความเห็นอกเห็นใจและความเคารพซึ่งกันและกัน

7. มีไลฟ์สไตล์ในการแสวงหาการเชื่อมโยงต่อกันในชีวิตจริง ประสบการณ์ที่จับต้องได้จริง ชอบงานอดิเรก เช่น การเล่นกีฬากลางแจ้งเพื่อหลีกหนีจากโลกดิจิทัล สนใจชิมอาหารตามความเป็นจริง ปรุงแต่งน้อยที่สุด ตลอดจนขับขี่ยานพาหนะด้วยตนเองมากกว่าการขับขี่อัตโนมัติ

8. มีชีวิตแบบไร้พรมแดนไม่ว่าเป็นทางภูมิศาสตร์ วัฒนธรรม การศึกษาหรือภาษา การเชื่อมต่อระดับโลก เข้าถึงข้อมูลเชิงลึก

จากคุณลักษณะเจเนอเรชั่นเบต้า เห็นได้ว่า นอกจากเจเนอเรชั่นเบต้ามีพื้นฐานความพร้อมทางด้านเทคโนโลยีและปัญญาประดิษฐ์ ซึ่งครูทุกระดับการศึกษาต้องศึกษาและเรียนรู้วิธีการใช้รูปแบบหรือแพลตฟอร์มทางเทคโนโลยีและปัญญาประดิษฐ์ที่เหมาะสมกับระดับการศึกษาที่ตนเองรับผิดชอบ รวมทั้งควรสอดแทรกเรื่องจริยธรรมทางเทคโนโลยีสารสนเทศไปพร้อมกันด้วยแล้ว เจเนอเรชั่นเบต้ายังมีความสนใจในเรื่องที่เป็นประเด็นสำคัญในสังคมโลกปัจจุบัน ทั้งเรื่องสิ่งแวดล้อม ภาษาและวัฒนธรรม ความเท่าเทียม ความหลากหลายทางเพศ ทักษะชีวิต สุขภาพและการออกกำลังกาย และคุณธรรม จริยธรรม ดังนั้น แนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับลักษณะและความสนใจของเจเนอเรชั่นเบต้าจึงควรเป็นการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) การบูรณาการการเรียนรู้ (Integrated Learning)และสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้ด้วยการวัดประเมินผลตามสภาพจริง (Authentic Assessment)

ครูและคุณลักษณะของครู

ความหมายของคำว่าครูได้มีผู้ให้คำนิยามไว้หลากหลาย กล่าวคือ ครู คือ ผู้ที่ทำหน้าที่สอนให้ศิษย์เกิดความรู้ และมีคุณธรรม จริยธรรมที่ดี นำประโยชน์ให้แก่สังคมได้ในอนาคต (กิตติชัย สุธาสิโนบล, 2560) ครูทำหน้าที่ในการสืบทอดและถ่ายทอดองค์ความรู้จากภายนอกที่มองเห็นความรู้ที่มาจากภายในทำความรู้ให้กระจ่างสร้างบุคคลให้มีคุณภาพทั้งวิชาการ คุณธรรมจริยธรรม สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ในสังคมอย่างมีความสุข และด้วยมิตรไมตรีต่อกัน ทำหน้าที่หลักทางด้านการเรียนการสอน ส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ ในสถานศึกษาหรือโรงเรียนของรัฐหรือของเอกชน เห็นความสำคัญในการเรียนรู้ เป็นผู้อำนวยความสะดวก สนับสนุน ช่วยเหลือ ให้คำแนะนำข้อเสนอแนะเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ของผู้เรียน เป็นผู้แสวงหาความรู้ ค้นคว้า สนใจเทคโนโลยีสารสนเทศ สื่อการสอน รวมถึงความรู้ตามสาระการเรียนตลอดจนกิจกรรม การเรียนต่าง ๆ เพื่อสนองความสนใจและตามความต้องการของผู้เรียน (วสันต์ เกษงาม ประยูร แสงใส สุรวุฒิ แสงมะโน อัครเดช นีลโยธิน และบัญชา ธรรมบุตร, 2565) ครูเป็นบุคคลที่สำคัญต่อศิษย์ คอยฝึกฝนศิษย์ให้เกิดปัญญา มีความรู้และมีคุณธรรม เป็นกัลยาณมิตรที่ดีกับศิษย์ ซึ่งครูพึงฝึกฝนตนเองให้ดีพร้อมก่อนไปฝึกฝนศิษย์ พากเพียรเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมคุณธรรมควบคู่การให้ความรู้ ไม่เลือกผู้เรียน และให้ความรักเป็นรากฐานของการสอน (เบญจมาภรณ์ ฤาไชย และ กนกพร นุ่มทอง, 2566; Channuwong et al., 2018) ครูเป็นบุคคลที่มีบทบาทและหน้าที่ที่ความสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างสรรค์ทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพให้แก่สังคมประเทศชาติและโลก ได้รับการ ยกย่องเสมือนเป็นทิศเบื้องขวา มีความหนักแน่นด้านความประพฤติและความรู้ เป็นกัลยาณมิตรผู้เพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติที่จะสั่งสอน แนะนำ ชี้แจง ชักจูง ช่วยบอกช่องทางหรือเป็นตัวอย่างให้ผู้อื่นดำเนินไปในหนทางแห่งการฝึกฝนอบรมอย่างถูกต้อง (พระศรีสุทธิเวที บุญเรือง สมประจบ และ พระมหาบุญรุ่ง สิริโชติ, 2566)

จากความหมายของคำว่าครูข้างต้น สรุปได้ว่า ครู คือ ผู้ที่ฝึกฝนและพัฒนาตนเองทั้งความรู้กิจกรรมการเรียนเทคโนโลยีสารสนเทศ ความประพฤติและคุณธรรมจริยธรรมอย่างต่อเนื่องเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีและสามารถนำไปสอน ถ่ายทอด แนะนำ ชี้แจง ชักจูง อำนวยความสะดวก สนับสนุน ช่วยเหลือ ให้คำแนะนำข้อเสนอแนะได้สอดคล้องกับความต้องการหรือความสนใจของผู้เรียนอย่างเป็นกัลยาณมิตร

ส่วนมุมมองคุณลักษณะของครูจากการศึกษา สังเคราะห์เอกสาร และผลจากการวิจัยของนักวิชาการทั้งในประเทศและต่างประเทศมีผู้ให้ข้อเสนอแนะไว้อย่างหลากหลาย กล่าวคือ

รักษิต สุทธิพงษ์ (2563) ได้สรุปคุณลักษณะของครูตามผลการวิจัยว่า ครูที่ดีมีบุคลิกภาพดี สุภาพเรียบร้อย และวางตัวเหมาะสมกับบทบาทหน้าที่ครู มีระเบียบวินัย ตรงต่อเวลา และรับผิดชอบต่อหน้าที่ครู และมีความเป็นพลเมือง คุณวุฒิตรงและรอบรู้ศาสตร์การสอน มีความแม่นยำในเนื้อหาวิชาเอก มีทักษะการสื่อสาร การอธิบาย การถ่ายทอด และการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น สุขภาพพลานามัยดี แข็งแรง สมบูรณ์ ร่าเริงแจ่มใส และมีความเชื่อมั่นในตนเอง มีทักษะการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ และมีเหตุผลที่ดีในการแสดงความคิดเห็น มีทักษะการค้นคว้า และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องให้มีความรอบรู้และทันสมัย มีเจตคติที่ดีต่อตนเอง ศิษย์ และศรัทธาต่อวิชาชีพครู มีคุณธรรม จริยธรรม จรรบรรณวิชาชีพครู และเคารพกฎระเบียบ กฎหมาย และมีทักษะในการใช้สื่อและเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้

Ma-uy, W. & Phrakhrusutheejariyawattana (2025) ได้สังเคราะห์แนวทางการปฏิบัติเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะของครูในศตวรรษที่ 21 คือ มุ่งเน้นที่เนื้อหา จดจำทรัพยากรที่พิสูจน์แล้วว่าดี จัดเตรียมทางเลือกสำหรับผู้เรียน มีแผนสำรองเสมอ บันทึกเอกสารและแบ่งปันงาน ใช้เทคโนโลยีในการสอนการเล่าเรื่อง ค้นหาด้วยความจริงเสมือน เรียนรู้จากเพื่อนร่วมงานกับเครือข่ายการเรียนรู้มืออาชีพ นำผลงานเข้าในระบบ web-based portfolio แบ่งปันความรู้ ใช้แนวคิดเกมมิฟิเคชั่น ส่งเสริมการเรียนรู้แบบร่วมมือ การใช้แนวคิดห้องเรียนกลับด้าน ใช้แนวคิดพื้นที่การเรียนรู้ ส่งเสริมการเรียนรู้แบบเชื่อมโยงหลายวิชา สนับสนุนการเรียนรู้ด้วยตนเองใช้การสอนตามทฤษฎีพหุปัญญา ใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ ผสมผสานประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียน ใช้นวัตกรรมการสอนและการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติ เรียนรู้ผ่านการบริการกับการบริการสังคมที่หลากหลายอภิปรายหลักการสอนทางการศึกษา สนับสนุนการเรียนรู้รายบุคคล มุ่งเน้นการพัฒนาหลักสูตรสำหรับพลโลกการโค้ชเพื่อการเปลี่ยนแปลง สร้างเครือข่ายการเรียนรู้แบบสืบสอบ มีส่วนร่วมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ เรียนรู้ปรัชญาการจัดการชั้นเรียน นำเทคโนโลยีมาใช้ในชั้นเรียน สนับสนุนสิ่งที่ผู้เรียนกำลังสนใจ ประเมินและให้ผลย้อนกลับสม่ำเสมอ คงไว้ซึ่งการมีส่วนร่วมเชิงรุก ยอมรับและนำการเปลี่ยนมาปรับใช้ พัฒนาตนเป็นผู้รู้ด้านดิจิทัล ฝึกฝนการเป็นผู้ปรับตัวตลอดเวลา เป็นผู้สนับสนุนผู้ร่วมงาน ส่งเสริมการเป็นนักคิดเชิงนวัตกรรม ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และเป็นผู้กระตุ้นให้ผู้อื่นมีพลัง

Ruzgar, M. Emir (2021) ได้ทำวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาคุณลักษณะการสอนที่ดีและครูที่ดี พบว่า การสอนที่ดีควรใช้วิธีการที่สร้างสรรค์ เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ใช้การสอนแบบกระตุ้น เนื้อหาเกี่ยวข้องกับผู้เรียนสามารถปรับเปลี่ยนได้และมีความท้าทาย ส่วนครูที่ดีควรมีปฏิสัมพันธ์ส่วนตัวที่ดีกับนักเรียน เป็นพี่เลี้ยงในการให้คำปรึกษา มีความกระตือรือร้น เคารพตัวนักเรียน และเชี่ยวชาญในรายวิชา

เห็นได้ว่า ครูที่มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพในการสอนถ่ายทอดความรู้ทางวิชาการ รวมทั้งพัฒนาทักษะและเจตคติให้กับนักเรียนสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข และเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพให้แก่สังคมประเทศชาติและโลก ต้องประกอบด้วยคุณลักษณะที่หลากหลาย ซึ่งคุณลักษณะของครูทั้งจากการศึกษา สังเคราะห์เอกสาร และผลจากการวิจัยที่ครูควรฝึกฝน พัฒนาเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี และนำไปใช้ในการส่งเสริมสมรรถนะได้สอดคล้องกับคุณลักษณะของนักเรียนเจเนอเรชั่นเบต้า สามารถแบ่งออกเป็นคุณลักษณะประเภทต่าง ๆ คือ

คุณลักษณะด้านความรู้ ประกอบด้วย ศาสตร์การสอน แนวคิด ทฤษฎีและนวัตกรรมการเรียนรู้ เนื้อหาวิชาเอก ความรู้ด้านดิจิทัล ทรัพยากรการเรียนรู้ การจัดการชั้นเรียน และการประเมินและให้ผลย้อนกลับ

คุณลักษณะด้านทักษะ ประกอบด้วย การสื่อสาร การสร้างความสัมพันธ์ที่ดี การคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การค้นคว้า การใช้สื่อและเทคโนโลยี การทำงานร่วมกับผู้อื่น และการให้คำปรึกษา

คุณลักษณะด้านเจตคติและคุณธรรม จริยธรรม ประกอบด้วย สุภาพเรียบร้อย ความมีระเบียบวินัย การตรงต่อเวลา ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ความมีเหตุผล การเคารพกฎหมาย ความกระตือรือร้น และความเคารพผู้อื่น

สรุป

กลุ่มคนตามรุ่นหรือช่วงอายุหรือเจเนอเรชั่นในแต่ละเจเนอเรชั่นถูกแบ่งตามประสบการณ์ เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดร่วมกันในช่วงชีวิตของเจเนอเรชั่นนั้น ๆ ทำให้แต่ละเจเอนเรชั่นมีลักษณะเฉพาะของตนเอง โดย Baby Boomers เป็นผู้มีพลังอำนาจในการกำหนดบริบททางสังคมในด้านต่างๆ ที่ส่งผลกระทบจนถึงปัจจุบัน และเน้นเรื่องความเท่าเทียม Generation X เป็นเจ้าของอสังหาริมทรัพย์ เจ้าของธุรกิจตั้งแต่อายุยังน้อย และใช้

อินเทอร์เน็ตในการทำงาน Generation Y หลงใหลการเดินทางไปต่างประเทศ อินเทอร์เน็ตเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต และเชี่ยวชาญการใช้เครื่องมือ ICT Generation Z มีลักษณะหัวอนุรักษ์นิยมมากขึ้น มีความยืดหยุ่น ให้ความสำคัญกับการศึกษา ทำงานหนักเพื่อให้ได้สิ่งที่ต้องการ ให้ความสำคัญกับคุณค่า ความสำเร็จและการสร้างความแตกต่างให้กับชีวิต ไม่สามารถใช้ชีวิตโดยขาดอินเทอร์เน็ต และใช้เครื่องมือ ICT ตั้งแต่เกิด Generation Alpha เทคโนโลยีเป็นสิ่งที่หล่อหลอมคนรุ่นนี้ ใช้เครื่องมือ ICT เป็นกิจวัตร และ Generation Beta ผสานตนเองเข้ากับเทคโนโลยี อยากรู้อยากเห็น เห็นคุณค่าของความหลากหลาย เปิดรับการเปลี่ยนแปลงและความแตกต่าง

การทำความเข้าใจลักษณะเฉพาะของแต่ละเจนเนอเรชั่นจะช่วยให้คนต่างเจเนอเรชั่นเข้าใจการดำเนินชีวิต ความคิด ความต้องการ ความเชื่อ การแสดงพฤติกรรม และสามารถปรับตัว ใช้ชีวิตร่วมกับคนต่างเจเนอเรชั่นได้เป็นอย่างดี รวมถึงเป็นหนึ่งในข้อมูลพื้นฐานในการจัดการศึกษาสำหรับครูซึ่งเป็นบุคคลสำคัญในการสอน อำนวยความสะดวก สนับสนุน และให้คำแนะนำทั้งด้านวิชาการ ความประพฤติตามคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสม และการเป็นแบบอย่างที่ดีโดยคำนึงถึงความต้องการหรือความสนใจของนักเรียนอย่างเป็นกัลยาณมิตร ทำให้ครูต้องมีการเรียนรู้ ฝึกฝนและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้มีคุณลักษณะที่สอดคล้องกับลักษณะความเฉพาะและความแตกต่างของแต่ละเจนเนอเรชั่น ซึ่งเห็นได้ว่า ตั้งแต่ Generation X เรื่องของเทคโนโลยีสารสนเทศเริ่มข้ามามีบทบาทในการทำงาน และผสานเข้าเป็นเนื้อเดียวกันกับการดำเนินชีวิตใน Generation Beta ทำให้ครูในปัจจุบันจำเป็นต้องเรียนรู้ฝึกฝนและพัฒนาตนเองในด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและปัญญาประดิษฐ์อย่างรอบด้านโดยสอดแทรกเรื่องจริยธรรมทางเทคโนโลยีสารสนเทศไปพร้อมกัน นอกจากนี้ Generation Beta ยังเป็นเจเนอเรชั่นที่มีความสนใจในเรื่องที่สิ่งแวดล้อม ภาษาและวัฒนธรรม ความเท่าเทียม ความหลากหลายทางเพศ ทักษะชีวิต สุขภาพและการออกกำลังกาย และคุณธรรม จริยธรรม ดังนั้น ครูในทุกระดับการศึกษาจึงควรพิจารณาถึงแนวทางการบูรณาการเนื้อหา แนวทางการจัดการเรียนรู้ และแนวทางการวัดประเมินผลเกี่ยวกับความสนใจเหล่านี้ที่สอดคล้องกับระดับการศึกษาที่ตนเองรับผิดชอบอีกด้วย

ดังนั้น ครูในทุกระดับการศึกษาจึงควรทบทวน ตรวจสอบ ประเมินคุณสมบัติและคุณลักษณะของตนเองว่ามีความพร้อมในการจัดการศึกษาให้กับนักเรียน Generation Beta หรือไม่ อย่างไร สิ่งใดที่ตนเองมี ความพร้อมและเพียงพอต่อการจัดการศึกษา และสิ่งใดที่ยัง

ขาดและต้องได้รับการพัฒนา โดยคำนึงถึงการเรียนรู้ ฝึกฝนและพัฒนาคุณลักษณะทั้งคุณลักษณะด้านความรู้ คุณลักษณะด้านทักษะ และคุณลักษณะด้านเจตคติและคุณธรรมจริยธรรม เพื่อเตรียมพร้อมการจัดการศึกษาสำหรับเด็กเจเนอเรชั่นเบต้าที่จะเริ่มเข้าสู่ระบบโรงเรียน ในปี พ.ศ. 2573

เอกสารอ้างอิง

กิตติชัย สุธาสิโนบล. (2560). *จิตสำนึกและจรรยาบรรณวิชาชีพครู*. กรุงเทพฯ: คอมเมอร์เชียล เวิลด์ มีเดีย.

ชุติภา อัศวเลิศพลากร และคณะ. (2568). แนวทางการพัฒนารูปแบบชุดกิจกรรมการเรียนการสอนศิลปะสำหรับเด็กในเจนเนอเรชั่นเบต้า (Generation Beta). *DEC Journal: Art and Design,* 4(2), 88-111.

ทองเปลือง อภัยวงศ์. (2558). ปรัชญาการศึกษา. *วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยวิทยาเขตร้อยเอ็ด*, 4(2), 341-344.

ธีรศักดิ์ (อุปรมัย) อุปไมยอธิชัย. (2563). *ความเป็นครู: แนวทางการพัฒนาเชิงทฤษฎีสู่การปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เบญจมาภรณ์ ฤาไชย และ กนกพร นุ่มทอง. (2566). มโนทัศน์ความเป็นครูในปรัชญาขงจื่อและ พุทธศาสนา. *วารสารปัญญาภิวัฒน์*, 15(2), 322-336.

ปฐมสิทธิ์ แสวงวงศ์ และ สุวิน ทองปั้น. (2564). ปรัชญาการศึกษากับการจัดการเรียนรู้ในความ ปกติใหม่. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, 5(2), 861-874.

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ. (2567). *เรื่อง นโยบายการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ*. ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 141 ตอนพิเศษ 309 ง หน้า 11 (13 พฤศจิกายน 2567).

ประชาชาติธุรกิจ. (2568). *แบ่งกลุ่ม 63 ล้านประชากรไทย แต่ละเจนต่างกันยังไง คนรุ่นไหนใหม่-เก่า ?*. เรียกใช้เมื่อ 20 ตุลาคม 2568 จาก https://www.prachachat.net/hilight-prachachat/news-1768310.

พระวิทยา ญาณเวที. (2563). ปรัชญาการศึกษากับรูปแบบการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยในสังคมไทย. *วารสาร มจร ปรัชญาปริทรรศน์*, 3(2), 1-17.

พระศรีสุทธิเวที บุญเรือง สมประจบ และ พระมหาบุญรุ่ง สิริโชติ. (2566). ครูตามทัศนะทางพระพุทธศาสนา. *วารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์*, 9(3), 152-168.

พรวิไล สุขมาก. (2565). *หลักวิชาชีพครู (Teaching Professional)*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ผลิตตำราเรียนและสิ่งพิมพ์ดิจิทัล มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.

รักษิต สุทธิพงษ์. (2563). *จิตวิญญาณและอุดมการณ์ความเป็นครู*. กรุงเทพฯ: ดีเซมเบอรี่.

วสันต์ เกษงาม ประยูร แสงใส สุรวุฒิ แสงมะโน อัครเดช นีลโยธิน และ บัญชา ธรรมบุตร. (2565). คุณธรรมจริยธรรมกับความเป็นครู. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, 7(3), 65-76.

ศศิธร ยุวโกศล, พัชสิรี ชมภูคำ. (2564). เจเนอเรชั่นกับความคิดเห็นและพฤติกรรมการใช้สื่อในยุคดิจิทัล. *วารสารวิชาการนวัตกรรมสื่อสารสังคม*, 9(2), 10-25.

สมจันทร์ ศรีปรัชยานนท์ และคณะ. (2566). Generation Gap: การเรียนรู้ โลกทัศน์และการใช้ชีวิตร่วมกันของสังคมต่างวัยในจังหวัดลำปาง. ใน *รายงานการวิจัย*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์กรมหาชน). (2567). *เจาะเทรนด์โลก 2025 : Beyond Imagination.* กรุงเทพฯ: สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์กรมหาชน).

สุวรรณี ฮ้อแสงชัย พระปราโมทย์ วาทโกวิโท และ พระมหาวีระศักดิ์ อภินนฺทเวที. (2563). มุมมองการศึกษาเชิงปรัชญาการยอมรับการเปลี่ยนแปลงเชิงพุทธสันติวิธี. *วารสารศิลปะการจัดการ*, 4(1), 180-192.

อำพล บุดดาสาร ชาติเมธี หงษา และ ประยูร ป้อมสุวรรณ์. (2564). พระพุทธศาสนา: รากฐานการศึกษาไทยที่ควรหันมามอง. *วารสารปัญญาปณิธาน*, 17(1), 81-100.

BBC. (2025). *What is generation beta and which generation am I?.* retrieved 20 October 2025 from https://www.bbc.co.uk/bitesize/articles/zprmrmn.

Bicsak, Z. A. (2024). Rephrasing the teacher's role in the 21st century: Personal responsiveness and educational responsibility in a heterogeneous world. *Hungarian Educational Research Journal*, 14(4), 383-395.

Channuwong, S., Ruksat, S., & Ploychum, S. (2018). An integration of Buddhist teachings in stress management. *Journal of Community Development Research, 11*(4), 148-158.

Channuwong, S., Ruksat, S., & Srivinayaphon, P. (2022). The relationship between the four foundations of mindfulness and mental health development. *Kasetsart Journal of Social Sciences,* 43(1), 166-172.

Katangchol, S., Channuwong, S., & Snongtaweeporn, T. (2023). The model of human resource management for organizational sustainability in the new normal age. *International Journal of Advanced Research,* 11(3), 156-166.

Ma-uy, W. & Phrakhrusutheejariyawattana. (2025). Teachers' Learning Empowerment for Applying to Enhancing the 21st-Century Characteristics. *World Journal of Education*, 15(2), 121-135.

McCrindle. (2025). *The generations defined.* Retrieved on 20 October 2025 from https://mccrindle.com.au/article/topic/demographics/the-generations-defined/

----------. (2025). *Welcome Gen Beta*. retrieved 20 October 2025 from https://mccrindle.com.au/article/generation-beta-defined/

---------- . (2025). *Gen Beta characteristics*. Retrieved on 20 October 2025 from https://mccrindle.com.au/article/gen-beta-characteristics/

Ruzgar, M. Emir. (2021). A Descriptive Analysis of Good Teaching and Good Teachers from the Perspective of Preservice Teachers. *Inquiry in Education,* 13(2), 1-18.

Szabo, Cs. M. & Maczo, E. C. (2022). How generations see each other– The reality of generation stereotypes. *Hungarian Educational Research Journal*, 12(1), 108-120.

World Economic Forum. (2025). *4 things to know about Generation Beta and how they could affect the global economy*. Retrieved on 20 October 2025 from https://www.weforum.org/stories/2025/02/generation-beta-and-the-global-economy/.

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยกระบวนการบริหาร PODCA STEPS ของโรงเรียนนครสวรรค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์*

A MODEL FOR STUDENT CARE MANAGEMENT SYSTEM USING THE PODCA STEPS MANAGEMENT PROCESS AT NAKHON SAWAN SCHOOL UNDER THE NAKHON SAWAN SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE

วนิดา จันทร์เขียว

Wanida Chankhieo

โรงเรียนนครสวรรค์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์

Nakhon Sawan School under the Nakhon Sawan Secondary Educational Service Area Office, Thailand

Corresponding Author's Email: wanida@nssc.ac.th

วันที่รับบทความ : 9 พฤศจิกายน 2568; วันแก้ไขบทความ 15 พฤศจิกายน 2568;

วันตอบรับบทความ : 17 พฤศจิกายน 2568

Received 9 November 2025; Revised 15 November 2025; Accepted 17 November 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพ ปัญหา ความต้องการ และแนวทางการบริหารงาน 2) สร้างรูปแบบ 3) ศึกษาผลการใช้รูปแบบ และ 4) ประเมินรูปแบบการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยกระบวนการบริหาร PODCA STEPS ของ

Citation:

CC BY NC ND

* วนิดา จันทร์เขียว. (2568). การวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยกระบวนการบริหาร PODCA STEPS ของโรงเรียนนครสวรรค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(6), 973-987.

Wanida Chankhieo. (2025). A Model For Student Care Management System Using The Podca Steps Management Process At Nakhon Sawan School Under The Nakhon Sawan Secondary Educational Service Area Office. Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(6), 973-987.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

โรงเรียนนครสวรรค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์ กลุ่มตัวอย่าง 424 คน การดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการ และแนวทางการบริหารงาน ขั้นตอนที่ 2 การสร้างรูปแบบ ขั้นตอนที่ 3 การศึกษาผลการใช้รูปแบบ และขั้นตอนที่ 4 การประเมินรูปแบบ โดยใช้เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ การประชุมเชิงปฏิบัติการ และการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 5 คน กรรมการสถานศึกษา จำนวน 14 คน ครูผู้สอน จำนวน 81 คน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 จำนวน 162 คน และผู้ปกครองนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 ในปีการศึกษา 2567 จำนวน 162 คน รวมทั้งสิ้น 424 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการบริหารงาน ปัญหา และความต้องการโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และแนวทางการบริหารงานที่เหมาะสมควรประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ ปัจจัยนำเข้า กระบวนการบริหาร การประเมินผล และเงื่อนไขความสำเร็จ 2) รูปแบบที่สร้างขึ้นมี 7 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ ปัจจัยนำเข้า ขอบข่ายงาน กระบวนการบริหาร การประเมินผลผลิตและผลลัพธ์ และเงื่อนไขความสำเร็จ ซึ่งมีความถูกต้องและความเหมาะสมในระดับมากที่สุด 3) ผลการใช้รูปแบบโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งในด้านประสิทธิภาพการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และความพึงพอใจของผู้เกี่ยวข้อง 4) ผลการประเมินรูปแบบพบว่า ด้านความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่ารูปแบบการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยกระบวนการบริหาร PODCA STEPS มีความเหมาะสม สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: รูปแบบการบริหารงาน, ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน, โรงเรียนนครสวรรค์

Abstract

The purposes of this research were to: (1) study the current conditions, problems, needs, and guidelines for management; (2) develop a model; (3) study the results of using the model; and (4) evaluate the administrative model

of the student care management system through the PODCA STEPS management process of Nakhonsawan School under the Secondary Educational Service Area Office Nakhonsawan.

The research was conducted in four stages: Stage (1) studying the current conditions, problems, needs, and management guidelines; Stage (2) developing the model; Stage (3) studying the results of the model implementation; and Stage 4) evaluating the model. The research instruments included questionnaires, interviews, workshops, and expert-based seminars. The data were obtained through purposive sampling, consisting of 5 school administrators, 14 school board members, 81 teachers, 162 students from Grades 7–12 (Mathayom 1–6), and 162 parents of students from Grades 7–12 in the academic year 2024 (B.E. 2567), totaling 424 participants. The data were analyzed using the Mean ($\bar{X}$) and Standard Deviation (S.D.).

The research results revealed that: (1) the overall conditions, problems, and needs of student care management were at a high level. The appropriate management guidelines comprised six components: principles, objectives, input factors, management processes, evaluation, and success conditions; (2) the developed model consisted of seven components: principles, objectives, input factors, scope of work, management process, evaluation of outputs and outcomes, and success conditions. The model was evaluated as being at the highest level of accuracy and appropriateness; (3) the results of model implementation were at a high level in both management efficiency and stakeholder satisfaction; and (4) the evaluation results showed that the feasibility and usefulness of the model and its manual were at a high level. These findings indicate that the PODCA STEPS management model is appropriate and can be effectively applied to the administration of the student care management system.

Keywords: Management Model, Student Care System, Nakhonsawan School

บทนำ

การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และสังคม ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 ซึ่งกำหนดให้สถานศึกษามีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองนักเรียนให้ได้รับการพัฒนาอย่างรอบด้าน นอกจากนี้ นโยบายของกระทรวงศึกษาธิการได้ให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อป้องกันปัญหาและส่งเสริมศักยภาพของนักเรียนในทุกมิติ สอดคล้องกับแนวคิดการบริหารเชิงระบบ (System Management) และการบริหารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Management) ซึ่งถือเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างยั่งยืน

ในปัจจุบัน สถานศึกษาหลายแห่งยังประสบปัญหาในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นรูปธรรม เช่น การขาดแผนการดำเนินงานที่ชัดเจน การขาดความเข้าใจของบุคลากรในบทบาทหน้าที่ การติดตามผลที่ไม่ต่อเนื่อง และการประเมินผลที่ไม่เป็นระบบ งานวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ., 2566) พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ยังขาดรูปแบบการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีมาตรฐานและสามารถประยุกต์ใช้ได้จริง ส่งผลให้การช่วยเหลือนักเรียนไม่ตรงต่อสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียนอย่างแท้จริง

สำหรับโรงเรียนนครสวรรค์ ซึ่งเป็นสถานศึกษาขนาดใหญ่พิเศษในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์ พบว่านักเรียนมีความแตกต่างกันทั้งด้านพื้นฐานครอบครัว เศรษฐกิจ อาจส่งผลให้เกิดปัญหานักเรียนกลุ่มเสี่ยงในบางด้าน เช่น พฤติกรรม การเรียน การปรับตัวทางสังคม และความสัมพันธ์ในครอบครัว แม้โรงเรียนจะมีการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอยู่แล้ว แต่ยังพบข้อจำกัดในด้านการบริหารจัดการกระบวนการดำเนินงาน และการประเมินผลที่ไม่เป็นระบบ ทำให้ผลลัพธ์ยังไม่บรรลุเป้าหมายอย่างเต็มที่

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะผู้บริหารสถานศึกษา จึงเห็นความจำเป็นที่จะต้องพัฒนารูปแบบการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยกระบวนการบริหาร PODCA STEPS เพื่อให้การดำเนินงานเป็นระบบ มีขั้นตอนที่ชัดเจน และสามารถประยุกต์ใช้ได้จริงในบริบทของโรงเรียนนครสวรรค์ คาดว่าผลการวิจัยจะเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพ

การบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และสามารถเป็นต้นแบบขยายผลสู่สถานศึกษาอื่น ๆ ได้ในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการในการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนนครสวรรค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์

2. เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยกระบวนการบริหาร PODCA STEPS ของโรงเรียนนครสวรรค์

3. เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยกระบวนการบริหาร PODCA STEPS ของโรงเรียนนครสวรรค์

4. เพื่อประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และประโยชน์ใช้สอยของรูปแบบการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยกระบวนการบริหาร PODCA STEPS

สมมติฐานการวิจัย

1. การบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยกระบวนการบริหาร PODCA STEPS ที่พัฒนาขึ้นจะช่วยให้การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนนครสวรรค์มีประสิทธิภาพมากขึ้น

2. การนำรูปแบบการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยกระบวนการบริหาร PODCA STEPS ไปใช้จะทำให้ผู้บริหาร ครู และบุคลากรที่เกี่ยวข้องมีความพึงพอใจต่อการดำเนินงานในระดับสูง

3. รูปแบบการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยกระบวนการบริหาร PODCA STEPS มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และประโยชน์ใช้สอยในระดับสูง

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยได้ใช้แนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นกรอบพื้นฐานในการวิจัย ดังนี้

แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ (Model Concept)

ฮุสเซ็น และโพสเลย์เวทย์ (Husen & Postlethwaite, 1994) อธิบายว่า “รูปแบบ” แตกต่างจาก “ทฤษฎี” เนื่องจากยังไม่เป็นข้อเท็จจริงที่พิสูจน์แล้ว แต่เป็นผลจากกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่ผู้วิจัยใช้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ เพื่อสร้างแนวทางหรือรูปแบบที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง

กระบวนการสร้างและพัฒนารูปแบบ (Model Development Process)

วอลเลอร์ (Waller, 1998) ได้เสนอขั้นตอนการสร้างและพัฒนารูปแบบ 4 ขั้นตอน ได้แก่

(1) การศึกษาวิเคราะห์หลักการและข้อมูลพื้นฐานจากเอกสารและงานวิจัย

(2) การสร้างรูปแบบขั้นต้นจากผลการวิเคราะห์และข้อเสนอของผู้เชี่ยวชาญ

(3) การประเมินความสอดคล้องและความเหมาะสมของรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญ

(4) การปรับปรุงและพัฒนารูปแบบให้สมบูรณ์เพื่อใช้ในทางปฏิบัติ

แนวคิดการบริหารเชิงระบบ (Systematic Management)

การบริหารเชิงระบบเป็นการจัดการที่มีขั้นตอนและองค์ประกอบชัดเจน ตั้งแต่การวางแผน การดำเนินการ การติดตามประเมินผล และการปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายอย่างเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามนโยบายกระทรวงศึกษาธิการ (2565)

กระบวนการบริหาร PODCA STEPS

กระบวนการบริหาร PODCA STEPS ประกอบด้วย การวางแผน (Plan) การจัดองค์การ (Organize) การพัฒนา (Develop) การควบคุม (Control) การประเมินผล (Assess) และการก้าวสู่ความยั่งยืน (Sustainability Steps) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Fayol (1916) ที่เสนอว่าการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพควรประกอบด้วยการวางแผน การจัดองค์การ การสั่งการ การประสานงาน และการควบคุม

แนวคิดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน (Student Care System)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ., 2564) ได้กำหนดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไว้ 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1. การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2. การคัดกรอง 3. การส่งเสริมและพัฒนา 4. การป้องกันและแก้ไขปัญหา และ 5. การส่งต่อ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กิตติภพ วรรณศิริ (2565) ศึกษาการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขนาดใหญ่ พบว่าการใช้รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมและการตัดสินใจโดยใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ (Evidence-based Management) ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของระบบและสร้างความพึงพอใจให้บุคลากรได้อย่างมีนัยสำคัญ

จันทร์ฉาย ศรีทอง (2563) ศึกษาพบว่า การบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้บริหาร ครูที่ปรึกษา และผู้ปกครอง โดยมีการนิเทศติดตามอย่างต่อเนื่อง จึงจะส่งผลต่อความยั่งยืนของการดำเนินงาน

สมพร พูนผล (2564) ศึกษาการพัฒนารูปแบบการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้แนวคิดเชิงระบบ พบว่าช่วยให้การดำเนินงานมีความชัดเจน ลดความซ้ำซ้อน และเพิ่มประสิทธิภาพในการดูแลนักเรียนได้ทั่วถึงมากขึ้น

ในต่างประเทศ Epstein (2018) ชี้ให้เห็นว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีการบริหารจัดการแบบบูรณาการ (Integrated Student Support Systems) ช่วยลดอัตราการออกกลางคัน และเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนได้จริง

สรุปสาระสำคัญจากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า การบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยแนวทางการบริหารเชิงระบบ การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน และการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง กระบวนการบริหาร PODCA STEPS จึงเป็นแนวทางที่เหมาะสมและสามารถประยุกต์ใช้ได้จริง เนื่องจากมีขั้นตอนชัดเจน ครอบคลุมทุกมิติของการบริหาร ทั้งการวางแผน การดำเนินงาน การติดตามประเมินผล และการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมในสถานศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการ แนวทางการบริหารงาน สร้างรูปแบบและศึกษาผลการใช้รูปแบบการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยกระบวนการ

บริหาร PODCA STEPS ของโรงเรียนนครสวรรค์ การดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงผสมผสาน (Mixed Methods) โดยใช้ทั้งข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ประกอบด้วยการสำรวจ การสัมภาษณ์เชิงลึก การประชุมเชิงปฏิบัติการ และการประเมินรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญ

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนนครสวรรค์ ปีการศึกษา 2567 จำนวนทั้งสิ้น 424 คน (โรงเรียนนครสวรรค์ 2567) ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 5 คน กรรมการสถานศึกษา จำนวน 14 คน ครูผู้สอน จำนวน 81 คน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 จำนวน 162 คน และผู้ปกครองนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 ในปีการศึกษา 2567 จำนวน 162 คน กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยพิจารณาจากผู้ที่มีบทบาทเกี่ยวข้องและมีส่วนร่วมโดยตรงในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนนครสวรรค์ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ลึกซึ้ง ถูกต้อง และสะท้อนสภาพจริงของการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างครบถ้วน และผู้ทรงคุณวุฒิ 9 คนเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ ประสบการณ์เกี่ยวกับการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 9 คน

3. วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง

ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจงตามตำแหน่งหน้าที่ ได้แก่ ผู้บริหาร กรรมการสถานศึกษา ครูผู้สอน นักเรียน และผู้ปกครอง โดยคำนึงถึงความครอบคลุมของกลุ่มบุคลากรในทุกระดับชั้น

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วย

1. แบบสอบถามสภาพ ปัญหา และความต้องการในการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
2. แบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารงาน
3. แบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ
4. แบบประเมินผลการใช้รูปแบบและความพึงพอใจของผู้เกี่ยวข้อง

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ใช้วิธีการตรวจสอบ ความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน และคำนวณค่า ดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ซึ่งมีค่าระหว่าง 0.80–1.00 แสดงว่าเครื่องมือมีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ได้

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลดำเนินการ 4 ขั้นตอน ได้แก่

1) ศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2) สร้างและพัฒนารูปแบบการบริหารงานโดยกระบวนการ PODCA STEPS

3) ทดลองใช้รูปแบบในสถานศึกษา และเก็บข้อมูลก่อน–หลังการทดลอง

4) ประเมินผลการใช้รูปแบบโดยผู้บริหาร ครู และผู้ทรงคุณวุฒิ

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) สำหรับข้อมูลเชิงปริมาณ และใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์และการประชุมเชิงปฏิบัติการ

ผลการวิจัย

สรุปได้ตามวัตถุประสงค์ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการ

ผลการศึกษาพบว่า การบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับ “มาก” ทั้งด้านสภาพการดำเนินงาน ปัญหา และความต้องการพัฒนา โดยเฉพาะด้านการนิเทศติดตาม การมีส่วนร่วมของครู และการใช้ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการ

2. ผลการสร้างรูปแบบการบริหารงาน

รูปแบบการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยกระบวนการ PODCA STEPS มีองค์ประกอบ 7 ด้าน ได้แก่ 1. หลักการ 2. วัตถุประสงค์ 3. ปัจจัยนำเข้า 4. ขอบข่ายงาน 5. กระบวนการบริหาร 6. การประเมินผลผลิตและผลลัพธ์ และ 7. เงื่อนไขความสำเร็จผลการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญพบว่า รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีความถูกต้อง เหมาะสม และสามารถนำไปใช้ได้ในระดับ “มากที่สุด”

3. ผลการศึกษาการใช้รูปแบบ

หลังการทดลองใช้รูปแบบ พบว่า การบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะด้านการประสานงาน การให้บริการช่วยเหลือนักเรียน และการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง ผู้บริหารและครูมีความพึงพอใจต่อรูปแบบในระดับ “มาก”

4. ผลการประเมินรูปแบบ

ผลการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า

1) ความเป็นไปได้ของรูปแบบอยู่ในระดับ “มาก”

2) ความเป็นประโยชน์ของรูปแบบอยู่ในระดับ “มาก”

3) ความเหมาะสมของคู่มือประกอบการใช้รูปแบบอยู่ในระดับ “มาก” แสดงให้เห็นว่ารูปแบบ PODCA STEPS สามารถนำไปใช้ในการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นแนวทางพัฒนาที่เหมาะสมกับโรงเรียนนครสวรรค์

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยกระบวนการบริหาร PODCA STEPS ของโรงเรียนนครสวรรค์” สามารถอภิปรายผลได้ตามวัตถุประสงค์ดังนี้

1. การศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการของการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ผลการวิจัย พบว่า สภาพการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนนครสวรรค์โดยรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารและครูมีความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ทั้งในด้านการคัดกรอง การป้องกัน และการส่งเสริมพัฒนาผู้เรียน ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานของ จันทร์ฉาย ศรีทอง (2563) ที่พบว่าการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนจะมีประสิทธิภาพเมื่อผู้บริหารและครูมีส่วนร่วมต่อเนื่อง รวมทั้งมีการประสานความร่วมมือกับผู้ปกครองและชุมชนอย่างเป็นระบบ

นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ., 2564) ที่เน้นให้ทุกโรงเรียนมีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารจัดการศึกษาที่มีคุณภาพและยั่งยืน

2. การสร้างรูปแบบการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยกระบวนการบริหาร PODCA STEPS

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีองค์ประกอบ 7 ด้าน และได้รับการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญว่ามีความถูกต้อง เหมาะสม และสามารถนำไปใช้ได้ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าการประยุกต์แนวคิดการบริหารเชิงระบบและกระบวนการ PODCA STEPS สามารถตอบสนองต่อสภาพการดำเนินงานจริงของโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผลนี้สอดคล้องกับงานของ สมพร พูนผล (2564) ที่พัฒนารูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้แนวคิดการจัดการเชิงระบบ ซึ่งพบว่าช่วยให้การบริหารมีทิศทางชัดเจน ลดความซ้ำซ้อน และเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงาน

นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารของ Fayol (1916) ที่มองว่าการบริหารที่มีประสิทธิภาพต้องประกอบด้วยการวางแผน การจัดองค์การ การสั่งการ การประสานงาน และการควบคุม ซึ่งล้วนปรากฏอยู่ในกระบวนการ PODCA STEPS

3. ผลการใช้รูปแบบการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยกระบวนการบริหาร PODCA STEPS

ผลการใช้รูปแบบ พบว่า ระดับประสิทธิภาพของการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะด้านการให้บริการช่วยเหลือนักเรียนและการติดตามผล ซึ่งแสดงให้เห็นว่ารูปแบบที่พัฒนาขึ้นสามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมของครูและผู้บริหารในการดำเนินงานได้จริง ผลนี้สอดคล้องกับงานของ กิตติภพ วรรณศิริ (2565) ที่พบว่าการบริหารแบบมีส่วนร่วมและการใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และสอดคล้องกับแนวคิดของ Epstein (2018) ที่ชี้ว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่บูรณาการและมีโครงสร้างบริหารชัดเจนสามารถลดอัตราการออกกลางคันและเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนได้

4. ผลการประเมินรูปแบบ

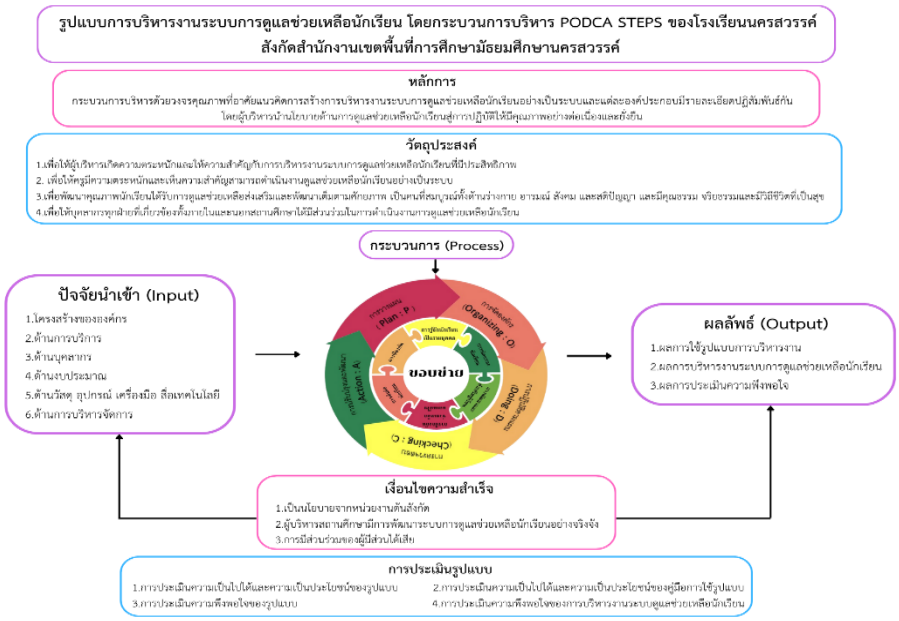
ผลการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิพบว่า ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และประโยชน์ใช้สอยของรูปแบบอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่ารูปแบบการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยกระบวนการบริหาร PODCA STEPS เป็นรูปแบบที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในบริบทของสถานศึกษา ผลนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Fullan (2014) ที่กล่าวว่าการ

พัฒนานวัตกรรมทางการบริหารการศึกษาที่มีประสิทธิผลต้องมีการทดลองใช้จริงในบริบทของโรงเรียน เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงอย่างยั่งยืนและสามารถขยายผลได้ในระดับนโยบาย

โดยสรุป การวิจัยครั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่า การนำกระบวนการบริหาร PODCA STEPS มาใช้ในการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ช่วยให้โรงเรียนมีระบบบริหารจัดการที่เป็นระบบมากขึ้น มีความร่วมมือของทุกฝ่าย และมีการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นแนวทางที่สามารถพัฒนาและขยายผลไปยังสถานศึกษาอื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ความรู้ใหม่

ผลการวิจัยครั้งนี้ได้สร้างองค์ความรู้ใหม่ในรูปของ “รูปแบบการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยกระบวนการบริหาร PODCA STEPS” ซึ่งเป็นนวัตกรรมทางการบริหารการศึกษาที่สามารถประยุกต์ใช้ได้จริงในสถานศึกษา โดยมีโครงสร้างและขั้นตอนการดำเนินงานที่เป็นระบบ ชัดเจน และสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนมัธยมศึกษา

รูปแบบการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยกระบวนการบริหาร PODCA STEPS ของโรงเรียนนครสวรรค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์

องค์ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นจากการวิจัยครั้งนี้ คือ แนวทางการบริหารเชิงระบบที่บูรณาการทั้งทฤษฎีการบริหารสมัยใหม่และระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเข้าด้วยกัน โดยมี PODCA STEPS เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนการบริหารจัดการให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับสถานศึกษาอื่น ๆ ได้ตามบริบท

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย สรุปได้ว่า 1. สภาพการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับ “มาก” ทั้งด้านนโยบาย การดำเนินงาน และการมีส่วนร่วมของบุคลากร 2. ปัญหาที่พบส่วนใหญ่คือการขาดระบบติดตามประเมินผลที่เป็นรูปธรรม และการสื่อสารระหว่างผู้เกี่ยวข้องยังไม่ต่อเนื่องเพียงพอ 3. ความต้องการที่สำคัญคือการพัฒนารูปแบบการบริหารที่ชัดเจน เป็นระบบ และสามารถประยุกต์ใช้ได้จริงในบริบทของโรงเรียน 4. รูปแบบการบริหารที่พัฒนาขึ้น PODCA STEPS ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ ปัจจัยนำเข้า ขอบข่ายงาน กระบวนการบริหาร การประเมินผลผลิตและผลลัพธ์ และเงื่อนไขความสำเร็จ 5. ผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ พบว่ารูปแบบดังกล่าวมี ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และประโยชน์ใช้สอยในระดับสูงมาก 6. เมื่อทดลองใช้ในสถานศึกษา พบว่าการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีความเป็นระบบมากขึ้น ครูและบุคลากรมีความเข้าใจบทบาทหน้าที่ชัดเจน และนักเรียนได้รับการช่วยเหลืออย่างทั่วถึงและตรงตามความต้องการ **ข้อเสนอแนะจากการวิจัย 1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย** ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำรูปแบบการบริหาร PODCA STEPS ไปประยุกต์ใช้ในการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อให้เกิดการดำเนินงานที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพและควรกำหนดนโยบายและงบประมาณสนับสนุนต่อเนื่อง เพื่อสร้างความยั่งยืนของระบบ **2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ** ควรจัดอบรมให้ครูและบุคลากรเกี่ยวกับกระบวนการบริหารตามโมเดล PODCA STEPS เพื่อสร้างความเข้าใจและการมีส่วนร่วมและจัดระบบติดตามและประเมินผลเป็นระยะเพื่อปรับปรุงและพัฒนากระบวนการให้เหมาะสมยิ่งขึ้น **3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป** ควรขยายการศึกษารูปแบบ PODCA STEPS ไปยังโรงเรียนในระดับอื่น ๆ เช่น โรงเรียนขยายโอกาส หรือโรงเรียนขนาดเล็ก เพื่อทดสอบความเหมาะสมในบริบทที่หลากหลายและศึกษาผลลัพธ์เชิงพฤติกรรมของนักเรียนภายหลังการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามรูปแบบ PODCA STEPS เพื่อประเมินประสิทธิผลเชิงลึก

เอกสารอ้างอิง

กรมสุขภาพจิต. (2563). *คู่มือระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนสำหรับครูและผู้บริหารสถานศึกษา.* กรุงเทพฯ: กระทรวงสาธารณสุข.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2562). *นโยบายการบริหารจัดการศึกษาเพื่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

จุฬารัตน์ ภู่ทอง. (2565). การพัฒนารูปแบบการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. ใน *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

จันทร์ฉาย ศรีทอง. (2563). การบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีประสิทธิภาพ. *วารสารการบริหารการศึกษา*, 12(2), 45–59.

กิตติภพ วรรณศิริ. (2565). *การบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขนาดใหญ่*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย.

สมพร พูนผล. (2564). *การพัฒนารูปแบบการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้แนวคิดเชิงระบบ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย.

ไทยภักดี แสงประดับ. (2566). การประยุกต์ใช้กระบวนการบริหารแบบ PODCA เพื่อพัฒนาคุณภาพการบริหารสถานศึกษา. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 18(1), 112–128.

ประภัสสร มหานิล. (2563). *แนวทางการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนระดับมัธยมศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สุภัทรา รัตนโชติ. (2561). *ภาวะผู้นำทางการบริหารสถานศึกษา: ทฤษฎีและการประยุกต์ใช้*. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2560*). คู่มือระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน (ฉบับปรับปรุง).* กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

เกษฎา ผาทอง. (2564). *ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐศาสตร์: แนวคิด ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ*. ปทุมธานี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์.

Epstein, J. L. (2018). *School, family, and community partnerships: Preparing educators and improving schools.* (2nd ed.). New York: Routledge.

Fayol, H. (1916). *General and industrial management.* London: Pitman Publishing.

Husen, T., & Postlethwaite, T. N. (1994). *The international encyclopedia of education.* (2nd ed.). Oxford: Pergamon Press.

Waller, W. (1998). *Model development in educational research.* New York: Macmillan.

ปัจจัยส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสำหรับกลุ่มนักท่องเที่ยวแบบ Solo Travel ในจังหวัดตาก*

FACTORS PROMOTING CULTURAL TOURISM FOR SOLO TRAVELERS IN TAK PROVINCE

วิชสุดา ร้อยพิลา[1] และ ภาวัช ครูซ[2]

Wichsuda Roiphila[1] and Phawat Krus[2]

[1-2]วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น จังหวัดตาก

[1-2]Northern College, Tak Province, Thailand

Corresponding Author's Email: wichsuda@northern.ac.th

วันที่รับบทความ : 8 พฤศจิกายน 2568; วันแก้ไขบทความ 27 พฤศจิกายน 2568;

วันตอบรับบทความ : 29 พฤศจิกายน 2568

Received 8 November 2025; Revised 27 November 2025; Accepted 29 November 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวแบบ Solo Travel ต่อปัจจัยที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดตาก 2) ศึกษาระดับความตั้งใจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวแบบ Solo Travel ในจังหวัดตาก 3) วิเคราะห์อิทธิพลของปัจจัยที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่มีต่อความตั้งใจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวแบบ Solo Travel ในจังหวัดตาก เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ นักท่องเที่ยวคนไทยและชาวต่างชาติ จำนวน 400 คน โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล หาค่าความถี่ ร้อยละ

Citation:

* วิชสุดา ร้อยพิลา และ ภาวัช ครูซ. (2568). ปัจจัยส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสำหรับกลุ่มนักท่องเที่ยวแบบ Solo Travel ในจังหวัดตาก. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(6), 988-1010.

Wichsuda Roiphila and Phawat Krus. (2025). Factors Promoting Cultural Tourism For Solo Travelers In Tak Province. Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(6), 988-1010.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการถดถอยพหุคูณแบบ Enter Multiple Regression Analysis

ผลการวิจัยพบว่า

1) ระดับความคิดเห็นปัจจัยส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยรวมอยู่ในระดับมาก (Mean = 4.17, SD = 0.813) พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ เทศกาลและกิจกรรมวัฒนธรรม การตลาดสำหรับนักท่องเที่ยวเดี่ยว การให้ข้อมูลและการตีความที่พักที่เหมาะกับ Solo Travel การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว เทคโนโลยีและบริการดิจิทัล การมีส่วนร่วมของชุมชน ความปลอดภัยต่อการเดินทางเดี่ยว ความคุ้มค่าของประสบการณ์ ความแท้จริงของวัฒนธรรม และความยั่งยืนและการเคารพวัฒนธรรม ตามลำดับ

2) ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความตั้งใจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยว Solo Travel ในจังหวัดตาก โดยรวมอยู่ในระดับมาก (Mean = 4.22, SD = 0.794)

3) การวิเคราะห์อิทธิพลของปัจจัยที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่มีต่อความตั้งใจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวแบบ Solo Travel ในจังหวัดตาก พบว่า ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ด้านการตลาดสำหรับนักท่องเที่ยวเดี่ยว ด้านเทคโนโลยีและบริการดิจิทัล ด้านเทศกาลและกิจกรรมวัฒนธรรม ด้านความคุ้มค่าของประสบการณ์ และด้านความยั่งยืนและการเคารพวัฒนธรรม ส่งผลต่อความตั้งใจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวแบบ Solo Travel ขณะที่ด้านความแท้จริงของวัฒนธรรม ด้านการให้ข้อมูลและการตีความ ด้านความปลอดภัยต่อการเดินทางเดี่ยว และด้านที่พักที่เหมาะกับ Solo Travel ไม่ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญ

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, Solo Travel, ปัจจัยส่งเสริมการท่องเที่ยว, ความตั้งใจท่องเที่ยว, จังหวัดตาก

Abstract

This research aimed to 1) examine the level of opinions of Solo Travel tourists toward factors that promote cultural tourism in Tak Province 2) study the level of cultural tourism intention among Solo Travel tourists in Tak Province; and 3) Analyze the influence of cultural tourism promotion factors on the cultural tourism intentions of Solo Travel tourists. This study employed a

quantitative research design. The population and sample consisted of 400 Thai and international tourists. A questionnaire was used for data collection, and the data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, and Enter Multiple Regression Analysis.

The findings revealed that:

1) The overall level of opinions toward cultural tourism promotion factors was high (Mean = 4.17, SD = 0.813). The most emphasized factors were cultural festivals and activities, marketing for solo tourists, information and interpretation, suitable accommodation for Solo Travel, accessibility to tourist attractions, digital technology and services, community participation, safety for solo travelers, value for experience, cultural authenticity, and sustainability and respect for culture, respectively.

2) The overall level of cultural tourism intention among Solo Travel tourists in Tak Province was high (Mean = 4.22, SD = 0.794).

3) The analysis showed that accessibility to tourist attractions, community participation, marketing for solo tourists, digital technology and services, cultural festivals and activities, value for experience, and sustainability and respect for culture had a statistically significant influence on cultural tourism intention among Solo Travel tourists. In contrast, cultural authenticity, information and interpretation, safety for solo travel, and suitable accommodation for Solo Travel had no significant influence.

Keywords: Cultural Tourism, Solo Travel, Tourism Promotion Factors, Travel Intention, Tak Province

บทนำ

ปัจจุบันสำหรับประเทศไทยอุตสาหกรรมท่องเที่ยวถือว่ามีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสังคมและการเมือง อีกทั้งเกิดการเชื่อมโยงไปยังกลุ่มอุตสาหกรรมอื่น จะเห็นได้ว่าอุตสาหกรรมท่องเที่ยวก่อให้เกิดรายได้เป็นเงินตราต่างประเทศ และมีส่วนช่วย

ชดเชยการขาดดุลการค้าระหว่างประเทศ โดยที่รายได้จากนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมีมูลค่ามากกว่าผลต่างมูลค่าการส่งสินค้าออกไปขายยังต่างประเทศ กับมูลค่าการนำเข้าจากต่างประเทศ หลังจากสถานการณ์โควิด19 ผู้คนเริ่มกลับมาทำกิจกรรมต่างๆได้ตามปกติ นอกจากนั้นกระแสการท่องเที่ยวในรูปแบบที่แตกต่างออกไปยังได้รับความนิยมมาก ขึ้นด้วย โดยภาพรวมจากอดีตที่ผ่านมารูปแบบการท่องเที่ยวนิยมใช้บริการจากบริษัทนำเที่ยวเพื่อไปยังจุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยวต่าง ๆ ทั่วโลกนั้นได้มีการพัฒนา และเปลี่ยนแปลงตามกระแสความนิยมต่าง ๆ โดยในปัจจุบันได้เกิดเทรนด์การท่องเที่ยวคนเดียวขึ้นซึ่งมีแนวโน้มเติบโตทั่วโลก โดยเสน่ห์ของการท่องเที่ยวรูปแบบนี้คือ ความเป็นอิสระและ ยืดหยุ่น สามารถปรับให้เหมาะกับความชอบของแต่ละคนได้ และไม่ได้เกิดกับเด็กรุ่นใหม่ เท่านั้น (พัลลภา ปีติสันต์, 2559 อ้างถึงใน อรรถกฤต จันทรและคณะ, 2566)

ปัจจุบันคนไทยเรานิยม “เที่ยวคนเดียว” หรือ “Solo Travel” มากขึ้น เพื่อหาการเดินทางรูปแบบใหม่ๆ ให้กับตนเอง Klook ได้ทำการสำรวจความนิยมดังกล่าว โดยร่วมกับ YouGov บริษัทสำรวจวิจัยตลาดออนไลน์ เพื่อทำการศึกษาถึงความคิด ความเชื่อ และความกังวลของนักท่องเที่ยวทั่วโลกในเรื่องการเดินทางคนเดียว โดยสำรวจกับนักท่องเที่ยวใน 16 ประเทศ จำนวน 21,000 คน อ้างอิงผลจากการวิจัยระบุว่านักท่องเที่ยวไทยจำนวนถึง 83% ที่เคยเดินทางคนเดียวหรือมีความคิดที่จะเดินทางคนเดียว โดยแยกตามอายุพบว่า กลุ่มคน Gen Z (18-24 ปี) และ Millenials (25-39 ปี) เป็นกลุ่มหลักที่เคยเดินทางท่องเที่ยวคนเดียว หรือมีความคิดที่จะเดินทางคนเดียว มีจำนวนมากถึง 84% และไม่ใช่แค่กลุ่มคนอายุน้อยที่ชอบเที่ยวคนเดียวผลวิจัยระบุอีกว่า แท้จริงแล้ว กลุ่มคนที่อายุ 40 ปีขึ้นไปก็สนใจที่จะเป็น Solo Travel ด้วยเช่นกัน โดย 81% ของ GenX (40-54 ปี) และ 80% ของ Baby Boomers (55+) พวกเขาก็สนใจที่จะออกเดินทางท่องเที่ยวคนเดียวด้วยเช่นกันเส้นทางที่ถูกแนะนำมากที่สุด สะดวกกับการเที่ยวคนเดียว อันดับ 1 คงจะหนีไม่พ้นภาคเหนืออันรายล้อมไปด้วยภูเขาและทิวทัศน์ที่สวยงาม เช่น เชียงใหม่ รวมไปถึง น่าน เชียงราย ลงใต้ ภูเก็ต อีสาน เลย และยังมีเส้นทางที่เดินทางคนเดียวได้ง่ายแบบจังหวัดที่เดินทางออกจากกรุงเทพไปไม่ไกล เช่น กาญจนบุรี พัทยา, บางแสน, เกาะล้าน ชลบุรี (มติชน, 2565)

จังหวัดตากเป็นจังหวัดหนึ่งทางภาคเหนือ ภายใต้นโยบายการส่งเสริมเมืองรองโดยพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ส่วนใหญ่จะเป็นลักษณะเป็นพื้นที่ป่าและภูเขา ซึ่งจะมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ อาทิ เช่น น้ำตกทีลอซู น้ำพุร้อนแม่กาษา ถ้ำแม่อุสุ เขื่อนภูมิพล เป็นต้น ในส่วนของ

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะมีความโดดเด่นเนื่องจากเชื่อมประวัติศาสตร์และศาสนา โดยแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะอยู่ในอำเภอเมืองตาก อำเภอบ้านตาก สำหรับอำเภอเมืองตาก อยู่ภายใต้การปกครองดูแลของสมเด็จพระเจ้าตากสินเมื่อครั้งทรงดำรงตำแหน่งเจ้าเมืองตาก ซึ่งมีศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชไว้ให้สักการะบูชา พร้อมทั้งสถานที่ทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับสมเด็จพระเจ้าตากสินที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวภายในตัวอำเภอเมืองตาก อีกทั้งเทศกาลลอยกระทงที่มีประเพณีกระทงไหลประทีป 1,000 ดวง ที่จัดขึ้นทุก ๆ ปี และในส่วนของอำเภอบ้านตาก มีวัดบรมธาตุ ที่ตั้งของเจดีย์ สร้างตามแบบเจดีย์ชเวดากอง บรรจุพระบรมอัฐิและเกศาของพระพุทธเจ้า (วันชนะ จูบรรจงและคณะ,2564)

สำหรับการท่องเที่ยวในปัจจุบันนั้นจะเห็นได้ว่ามีการนำเสนอรูปแบบการท่องเที่ยวที่เน้นกิจกรรมเชิงวัฒนธรรมและวิถีชีวิตท้องถิ่น มาสร้างความแตกต่างเพื่อเป็นจุดขาย เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาเยือนยังแหล่งท่องเที่ยวเรียนรู้วัฒนธรรมและสัมผัสวิถีชีวิตท้องถิ่น โดยเฉพาะในกลุ่มชาติพันธ์ที่มีเอกลักษณ์วิถีการดำเนินชีวิตและภูมิหลังทางวัฒนธรรมประเพณีต่างๆมากมายที่ยังสืบทอดต่อ ๆ กันมา(สุวราภรณ์ น้อยน้ำค้าและคณะ,2560 อ้างถึงใน มณฑิรา ธรรมจารีย์ ซิมิช, 2565)

ซึ่งการศึกษาปัจจัยส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสำหรับกลุ่มนักท่องเที่ยวแบบ Solo Travel ในจังหวัดตากครั้งนี้ จะทำให้ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว ชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เข้าใจและรับทราบเกี่ยวกับความต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้มากยิ่งขึ้น เพื่อที่จะสามารถนำไปใช้ในการปรับปรุงพัฒนาเพื่อรองรับรูปแบบการท่องเที่ยวคนเดียวและรูปแบบการท่องเที่ยวใหม่ในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวแบบ Solo Travel ต่อปัจจัยที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดตาก

2. เพื่อศึกษาระดับความตั้งใจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวแบบ Solo Travel ในจังหวัดตาก

3. เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลของปัจจัยที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่มีต่อความตั้งใจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวแบบ Solo Travel ในจังหวัดตาก

สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมส่งผลต่อความตั้งใจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวแบบ Solo Travel ในจังหวัดตากอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism)

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เน้นการเรียนรู้และการสัมผัสประสบการณ์เกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของพื้นที่ปลายทาง ไม่ว่าจะเป็นประวัติศาสตร์ ประเพณี วิถีชีวิต ศิลปะ สถาปัตยกรรม อาหารท้องถิ่น หรือพิธีกรรมต่าง ๆ โดยผู้เดินทางต้องการเข้าถึงแก่นแท้ของวัฒนธรรมในชุมชนท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจและเรียนรู้ถึงคุณค่าและความหมายเชิงสังคมวัฒนธรรมของพื้นที่นั้น ๆ (UNESCO, 2017)

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้รับความสนใจมากขึ้นในยุคโลกาภิวัตน์ เนื่องจากนักท่องเที่ยวรุ่นใหม่มีแนวโน้มแสวงหาประสบการณ์ที่ “มีความหมาย” (Meaningful Experiences) มากกว่าการท่องเที่ยวทั่วไป โดยต้องการสัมผัสประสบการณ์จริงผ่านการสื่อสารกับผู้คนในท้องถิ่นหรือการเข้าร่วมกิจกรรมวัฒนธรรมต่าง ๆ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่างานด้านวัฒนธรรมเป็นแรงผลักดันสำคัญของการเดินทางท่องเที่ยวในศตวรรษที่ 21 (Richards, 2018)

องค์ประกอบสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งสามารถปรับใช้เป็น “ปัจจัยส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” ประกอบด้วยหลายด้าน ได้แก่

1) ทรัพยากรวัฒนธรรม (Cultural Resources) เช่น โบราณสถาน วัด ศิลปกรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวิถีชีวิตพื้นเมือง ซึ่งถือเป็นทรัพยากรหลักในการดึงดูดนักท่องเที่ยวที่สนใจความหลากหลายทางวัฒนธรรม

2) กิจกรรมและประสบการณ์วัฒนธรรม (Cultural Activities) เช่น เทศกาลท้องถิ่น งานประเพณี พิธีกรรม งานหัตถกรรม การสาธิตอาหาร หรือลักษณะกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถมีส่วนร่วมได้

3) การเข้าถึงและสิ่งอำนวยความสะดวก (Accessibility & Facilities) ซึ่งรวมถึงความสะดวกในการเดินทาง ป้ายแนะนำเส้นทาง ความปลอดภัย และสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานที่ช่วยให้นักท่องเที่ยวเข้าถึงสถานที่ได้ง่าย

4) การประชาสัมพันธ์และข้อมูลข่าวสาร (Information & Promotion) ซึ่งเกี่ยวข้องกับความครบถ้วนของข้อมูล แหล่งข้อมูลออนไลน์ เว็บไซต์ หรือการโปรโมตแหล่งวัฒนธรรมผ่านสื่อดิจิทัล

5) คุณค่าที่รับรู้ (Perceived Value) เป็นการประเมินของนักท่องเที่ยวต่อความคุ้มค่าในด้านประสบการณ์ ราคา การบริการ และเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว

กมลวรรณ (2563) พบว่าทรัพยากรวัฒนธรรมและกิจกรรมทางวัฒนธรรมมีผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวไทยอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมเชิงวัฒนธรรมที่มีความดึงดูดสามารถกระตุ้นให้เกิดความสนใจและสร้างแรงจูงใจในการเดินทางได้

Phornsuwan และ Kim (2020) ยังชี้ให้เห็นว่าคุณค่าที่รับรู้ (Perceived Value) และความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่วัฒนธรรมมีบทบาทสำคัญในการสร้างเจตนาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นและมีการสื่อสารข้อมูลที่ชัดเจนและเข้าถึงง่าย

สรุป ได้ว่าแนวคิดและงานวิจัยที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นรูปแบบที่เชื่อมโยงระหว่างทรัพยากรทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นกับประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวโดยตรง และสามารถสร้างความหมายเชิงลึกให้แก่ผู้เดินทางได้อย่างมีคุณค่า ดังนั้น ปัจจัยส่งเสริมด้านวัฒนธรรม เช่น ทรัพยากรวัฒนธรรม กิจกรรมวัฒนธรรม การเข้าถึง การประชาสัมพันธ์ และคุณค่าที่รับรู้ จึงเป็นองค์ประกอบสำคัญในการกำหนดความสนใจและความตั้งใจเดินทางของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในปัจจุบัน

แนวคิดเกี่ยวกับความตั้งใจท่องเที่ยว (Travel Intention)

ความตั้งใจท่องเที่ยวเป็นกระบวนการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวที่เกิดจากการประเมินความเชื่อ ความคาดหวัง และแรงจูงใจต่อแหล่งท่องเที่ยวที่ต้องการเดินทางไป โดยเป็นตัวบ่งชี้สำคัญซึ่งสามารถทำนายพฤติกรรมการเดินทางในอนาคตได้ ความตั้งใจท่องเที่ยวมักถูกอธิบายผ่านกรอบทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Theory of Planned Behavior: TPB) ของ Ajzen (1991) ซึ่งเป็นทฤษฎีที่ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายในการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภคด้านการท่องเที่ยว

ตามกรอบแนวคิดของ TPB ความตั้งใจท่องเที่ยวประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่

1) ทัศนคติ (Attitude) ซึ่งหมายถึงการประเมินเชิงบวกของนักท่องเที่ยวต่อการเดินทาง เช่น มองว่าการท่องเที่ยวมีความคุ้มค่า สนุก หรือให้ประสบการณ์ใหม่ ๆ ทัศนคติที่ดีจะส่งเสริมให้เกิดความตั้งใจเดินทางมากขึ้น

2) บรรทัดฐานทางสังคม (Subjective Norms) คือแรงผลักดันจากบุคคลรอบข้าง เช่น ครอบครัว เพื่อน หรือสื่อสังคมออนไลน์ หากนักท่องเที่ยวรับรู้ว่าคนรอบข้างสนับสนุนหรือเห็นว่าการเดินทางเป็นเรื่องดี ก็จะเพิ่มโอกาสในการตัดสินใจเดินทาง

3) การรับรู้ความสามารถควบคุมตนเอง (Perceived Behavioral Control: PBC) หมายถึงความเชื่อว่าตนเองสามารถไปท่องเที่ยวได้จริง เช่น มีงบประมาณเพียงพอ เดินทางสะดวก ปลอดภัย หรือจัดการแผนการเดินทางเองได้ ความเชื่อว่าตน “ควบคุมได้” จะเพิ่มความตั้งใจท่องเที่ยวอย่างมีนัยสำคัญ

งานวิจัยที่สนับสนุนความสำคัญของ TPB ในการอธิบายความตั้งใจท่องเที่ยว เช่น Lam และ Hsu (2006) พบว่า ทัศนคติ และ PBC เป็นตัวทำนายความตั้งใจท่องเที่ยวที่สำคัญที่สุดในหมู่นักท่องเที่ยวเอเชีย ขณะที่ นฤมล ศรีสวัสดิ์ (2564) รายงานว่าทัศนคติและแรงบันดาลใจด้านวัฒนธรรมส่งผลต่อเจตนาการท่องเที่ยวเมืองเก่าของนักท่องเที่ยวไทย นอกจากนี้ Kim และ Lee (2019) ยังระบุว่าบรรทัดฐานทางสังคมมีผลสูงเป็นพิเศษในกลุ่มนักท่องเที่ยวเดินทางคนเดียว (Solo Travelers) เนื่องจากพวกเขามักใช้ข้อมูลและแรงสนับสนุนจากโซเชียลมีเดียในการตัดสินใจมากกว่ากลุ่มทั่วไป

สรุปได้ว่าจากแนวคิดและงานศึกษาดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า ความตั้งใจท่องเที่ยวเป็นพฤติกรรมที่ผสมผสานระหว่างปัจจัยด้านความคิด ความรู้สึก และอิทธิพลทางสังคม ซึ่งกรอบทฤษฎี TPB จึงเป็นพื้นฐานสำคัญในการทำความเข้าใจพฤติกรรมการท่องเที่ยว และเหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับการศึกษาในบริบทของนักท่องเที่ยวแบบ Solo Travel ในจังหวัดตาก

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแบบ Solo Travel

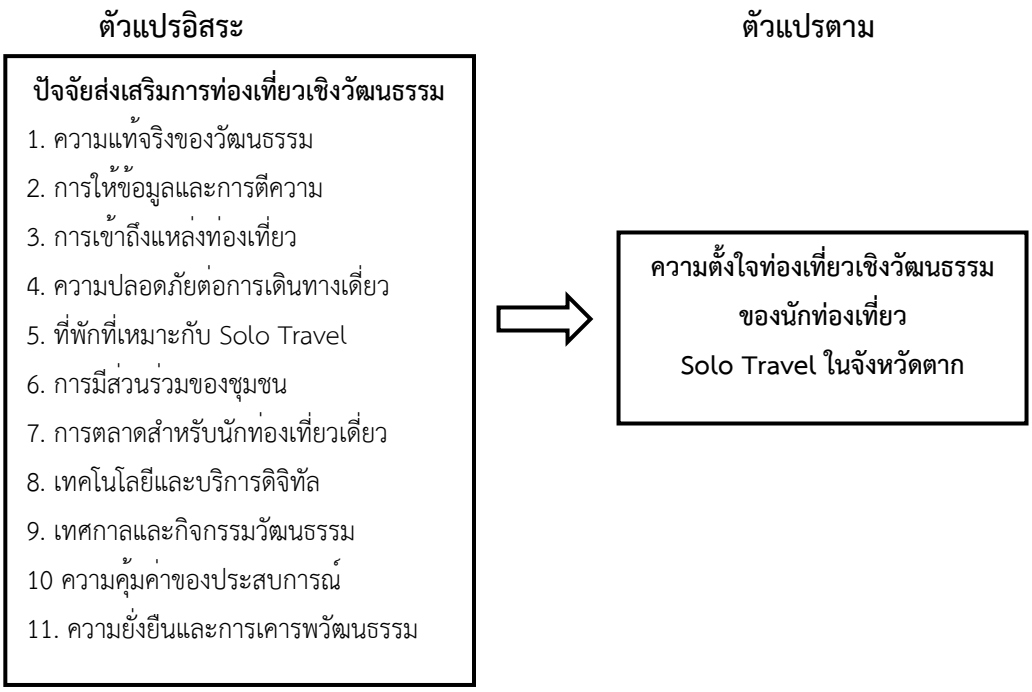
การท่องเที่ยวแบบ Solo Travel หมายถึงการเดินทางท่องเที่ยวโดยลำพัง ซึ่งผู้เดินทางตัดสินใจเดินทางคนเดียวเพื่อแสวงหาความอิสระ ความยืดหยุ่นในการวางแผน และประสบการณ์ที่ช่วยพัฒนาตนเอง Solo Travel ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นอย่างมากในช่วงหลัง โดยเฉพาะในกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่เห็นว่าการเดินทางคนเดียวเป็นช่องทางสำคัญในการค้นหาตัวเอง

และสร้างประสบการณ์ชีวิตใหม่ ๆ ทั้งนี้ Wilson และ Little (2008) อธิบายว่า Solo Travel ช่วยให้เกิดกระบวนการ self-discovery ซึ่งหมายถึงการเรียนรู้และเติบโตจากการตัดสินใจด้วยตนเองในสถานการณ์จริงของการเดินทาง

แนวคิดการท่องเที่ยวแบบ Solo Travel ยังเน้นปัจจัยด้านความปลอดภัยและความสะดวกในการเดินทาง โดยเฉพาะในบริบทการเดินทางหลังสถานการณ์โควิด-19 ซึ่งนักท่องเที่ยวมีความระมัดระวังมากขึ้น งานของ Bianchi (2021) พบว่าองค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลต่อการเลือกเดินทางคนเดียว ได้แก่ ความปลอดภัย การเดินทางที่สะดวก และข้อมูลที่เข้าถึงได้ง่าย ทั้งในลักษณะข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยวและข้อมูลด้านการเดินทางแบบเรียลไทม์ ซึ่งช่วยลดความไม่แน่นอนให้กับผู้เดินทางลำพัง

กิตติพงศ์ ศรีอรุณ (2565) พบว่านักท่องเที่ยวแบบ Solo Travel นิยมเลือกพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม เดินทางสะดวก และมีแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถเข้าถึงได้ด้วยตนเอง เช่น จังหวัดตาก เชียงใหม่ และลำพูน สะท้อนให้เห็นว่าปัจจัยด้านวัฒนธรรมและระบบสนับสนุนการเดินทางมีบทบาทสูงต่อการตัดสินใจเดินทางของกลุ่มนี้

กล่าวโดยสรุป การท่องเที่ยวแบบ Solo Travel เป็นรูปแบบการเดินทางที่ตอบสนองความต้องการเฉพาะด้านของผู้เดินทาง เช่น ความอิสระ ความปลอดภัย ความสะดวกในการเข้าถึงข้อมูล และประสบการณ์ที่มีความหมาย จึงเป็นหัวข้อสำคัญในการศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวในยุคปัจจุบัน ซึ่งสามารถนำมาเขียนกรอบแนวความคิดตามภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเป็นการศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative research) โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล มีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ใช้ในการศึกษาวิจัย คือ นักท่องเที่ยวคนไทยและชาวต่างชาติ ที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป, เดินทางแบบ solo อย่างน้อยหนึ่งครั้งในรอบ 2 ปีที่ผ่านมา, เป็นผู้ที่มีประสบการณ์หรือมีแผนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดตาก

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัย คือ นักท่องเที่ยวคนไทยและชาวต่างชาติ ที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป, เดินทางแบบ solo อย่างน้อยหนึ่งครั้งในรอบ 2 ปีที่ผ่านมา, เป็นผู้ที่มีประสบการณ์หรือมีแผนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดตาก เนื่องจากยังไม่ทราบจำนวนที่แน่นอนในการคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ผู้วิจัยได้คำนวณกรณีที่ไม่ทราบจำนวนของกลุ่มตัวอย่าง ที่ไม่แน่นอนโดยใช้สูตรของ W.G Cochran (1953) ที่ระดับความ

เชื่อมั่นที่ 95 % และความคลาดเคลื่อนที่จะเกิดขึ้น 0.05 % จำนวน 400 ตัวอย่าง โดยผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่าง แบบตามความสะดวก (Convenience sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ สัญชาติ ระยะเวลาการท่องเที่ยว และแหล่งข้อมูลที่ใช้ตัดสินใจ

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วย ความแท้จริงของวัฒนธรรม การให้ข้อมูลและการตีความ การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ความปลอดภัยต่อการเดินทางเดี่ยว ที่พักที่เหมาะกับ Solo Travel การมีส่วนร่วมของชุมชน การตลาดสำหรับนักท่องเที่ยวเดี่ยว เทคโนโลยีและบริการดิจิทัล เทศกาลและกิจกรรมวัฒนธรรม ความคุ้มค่าของประสบการณ์ และความยั่งยืนและการเคารพวัฒนธรรม

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับความตั้งใจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยว Solo Travel ในจังหวัดตาก

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1. ความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ตรวจสอบการใช้ภาษาโดยการนำแบบสอบถามตรวจความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ค่า IOC ของข้อคำถามมีความตรงของเนื้อหามีค่ารวมเท่ากับ 0.953 และด้านมีค่าระหว่าง 0.66 – 1.00 แสดงว่า ไม่มีข้อคำถามได้ค่า IOC ต่ำกว่าเกณฑ์ 0.50

2. ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำไปทดลอง (Tryout) จำนวน 30 คน และใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) การวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.864 และเมื่อแบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นที่ยอมรับได้ที่ 0.70 ขึ้นไป จึงนำแบบสอบถามที่สมบูรณ์ไปดำเนินการเก็บข้อมูลเพื่อทำการวิจัยต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยจะทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากนักท่องเที่ยวคนไทยและชาวต่างชาติ ที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป, เดินทางแบบ solo อย่างน้อยหนึ่งครั้งในรอบ 2 ปีที่ผ่านมา, เป็นผู้ที่มีประสบการณ์หรือมีแผนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดตาก เพื่อขออนุญาตเข้าทำการเก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้ตอบแบบสอบถาม ทั้ง 400 คน ตามที่กำหนดไว้ในทำการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติเชิงพรรณนา โดยหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย (Mean), ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เพื่ออธิบายลักษณะประชากรและคะแนนแต่ละตัวแปร

2. สถิติเชิงอนุมาน วิเคราะห์ปัจจัยส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมส่งผลต่อความตั้งใจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวแบบ Solo Travel ในจังหวัดตากใช้การถดถอยพหุคูณแบบ Enter Multiple Regression Analysis โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 216 คน คิดเป็นร้อยละ 54.0 มีอายุ 25 – 34 ปี จำนวน 154 คน คิดเป็นร้อยละ 38.5 การศึกษาปริญญาตรี จำนวน 249 คน คิดเป็นร้อยละ 62.3 อาชีพ พนักงานบริษัท จำนวน 235 คน คิดเป็นร้อยละ 58.7 รายได้ 20,001 – 40,000 บาท จำนวน 228 คน คิดเป็นร้อยละ 57.0 ระยะเวลาการท่องเที่ยว 1-3 วัน จำนวน 183 คน คิดเป็นร้อยละ 45.8 และแหล่งข้อมูลที่ใช้ตัดสินใจ สื่อออนไลน์ จำนวน 248 คน คิดเป็นร้อยละ 62.0 ตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงแบนมาตรฐาน ของปัจจัยส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ปัจจัยส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	$\bar{x}$	SD	แปลผล
1. ความแท้จริงของวัฒนธรรม	4.06	0.833	มาก
2. การให้ข้อมูลและการตีความ	4.23	0.798	มากที่สุด
3. การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว	4.21	0.800	มากที่สุด
4. ความปลอดภัยต่อการเดินทางเดี่ยว	4.19	0.808	มาก
5. ที่พักที่เหมาะกับ Solo Travel	4.22	0.788	มากที่สุด
6. การมีส่วนร่วมของชุมชน	4.20	0.768	มาก
7. การตลาดสำหรับนักท่องเที่ยวเดี่ยว	4.24	0.800	มากที่สุด

ปัจจัยส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	$\bar{x}$	SD	แปลผล
8. เทคโนโลยีและบริการดิจิทัล	4.21	0.892	มากที่สุด
9. เทศกาลและกิจกรรมวัฒนธรรม	4.26	0.777	มากที่สุด
10 ความคุ้มค่าของประสบการณ์	4.18	0.824	มาก
11. ความยั่งยืนและการเคารพวัฒนธรรม	3.90	0.856	มาก
รวม	**4.17**	**0.813**	**มาก**

จากตารางที่ 1 พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก (Mean = 4.17, SD = 0.813) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญในระดับมากถึงมากที่สุด โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ เทศกาลและกิจกรรมวัฒนธรรม (Mean = 4.26, SD = 0.77) รองลงมาคือ การตลาดสำหรับนักท่องเที่ยวเดี่ยว (Mean =4.24 , SD = 0.800) การให้ข้อมูลและการตีความ (Mean = 4.23, SD = 0.798) ที่พักที่เหมาะกับ Solo Travel (Mean = 4.22, SD = 0.788) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Mean = 4.21, SD = 0.800) เทคโนโลยีและบริการดิจิทัล (Mean = 4.21, SD = 0.892) การมีส่วนร่วมของชุมชน (Mean = 4.20, SD = 0.768) ความปลอดภัยต่อการเดินทางเดี่ยว (Mean = 4.19, SD = 0.808) ความคุ้มค่าของประสบการณ์ (Mean = 4.18, SD = 0.824) ความแท้จริงของวัฒนธรรม (Mean = 4.06, SD = 0.833) และความยั่งยืนและการเคารพวัฒนธรรม (Mean = 3.90, SD = 0.856) ตามลำดับ

3. ผลการวิเคราะห์ความตั้งใจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยว Solo Travel ในจังหวัดตาก

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานมาตรฐานระดับความคิดเห็นต่อความตั้งใจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยว Solo Travel ในจังหวัดตาก

ความตั้งใจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของ นักท่องเที่ยว Solo Travel ในจังหวัดตาก	$\bar{x}$	SD	แปลผล
1. ท่านมีความตั้งใจที่จะไปเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดตากภายใน 12 เดือนข้างหน้า	4.18	0.815	มาก

2. ท่านวางแผนที่จะเข้าร่วมกิจกรรมหรือเทศกาลทางวัฒนธรรมในจังหวัดตาก	4.31	0.791	มากที่สุด
3. ท่านสนใจที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตและประเพณีท้องถิ่นของชุมชนในจังหวัดตาก	4.33	0.792	มากที่สุด
4. ท่านตั้งใจที่จะเข้าชมพิพิธภัณฑ์หรือโบราณสถานที่สะท้อนประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่น	3.97	0.822	มาก
5. หากมีโอกาส ท่านยินดีเดินทางคนเดียวเพื่อสัมผัสประสบการณ์เชิงวัฒนธรรมในจังหวัดตาก	4.37	0.774	มากที่สุด
6. ท่านมีแผนที่จะไปเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดตากอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง	4.14	0.781	มาก
7. ท่านมีแนวโน้มจะแนะนำเพื่อนหรือคนรู้จักให้เดินทางไปท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดตาก	4.21	0.786	มากที่สุด
รวม	**4.22**	**0.794**	**มาก**

จากตารางที่ 2 พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับความตั้งใจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยว Solo Travel ในจังหวัดตาก โดยรวมอยู่ในระดับมาก (Mean = 4.22, SD = 0.794) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญในระดับมากถึงมากที่สุด โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ หากมีโอกาส ท่านยินดีเดินทางคนเดียวเพื่อสัมผัสประสบการณ์เชิงวัฒนธรรมในจังหวัดตาก (Mean = 4.37, SD = 0.774) รองลงมาคือ ท่านสนใจที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตและประเพณีท้องถิ่นของชุมชนในจังหวัดตาก (Mean = 4.33, SD = 0.792) ท่านวางแผนที่จะเข้าร่วมกิจกรรมหรือเทศกาลทางวัฒนธรรมในจังหวัดตาก (Mean = 4.31, SD = 0.791) ท่านมีแนวโน้มจะแนะนำเพื่อนหรือคนรู้จักให้เดินทางไปท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดตาก (Mean = 4.21, SD = 0.786) ท่านมีความตั้งใจที่จะไปเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดตากภายใน 12 เดือนข้างหน้า (Mean = 4.18, SD = 0.815) ท่านมีแผนที่จะไปเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดตากอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง (Mean = 4.14, SD = 0.781) และท่านตั้งใจที่จะเข้าชมพิพิธภัณฑ์หรือโบราณสถานที่สะท้อนประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่น (Mean = 3.97, SD = 0.822) ตามลำดับ

4. ผลการทดสอบสมมุติฐาน

สมมติฐาน ปัจจัยส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมส่งผลต่อความตั้งใจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวแบบ Solo Travel ในจังหวัดตาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ Multiple Regression ของปัจจัยส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมส่งผลต่อความตั้งใจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวแบบ Solo Travel ในจังหวัดตาก

ตัวแปร	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	Collinearity Statistics	
	B	Std. Error	Beta			Tolerance	VIF
ค่าคงที่	2.649	0.142		18.702	0.000*		
X1	0.038	0.033	0.070	1.163	0.246	0.526	1.901
X2	0.007	0.032	0.012	0.205	0.837	0.557	1.796
X3	0.074	0.034	0.126	2.180	0.030*	0.563	1.775
X4	0.026	0.031	0.046	0.830	0.407	0.605	1.652
X5	0.041	0.033	0.075	1.253	0.211	0.524	2.910
X6	0.092	0.034	0.149	2.725	0.007*	0.637	3.570
X7	0.108	0.032	0.190	3.385	0.001*	0.604	1.656
X8	0.124	0.065	0.138	1.911	0.049*	0.374	2.676
X9	0.222	0.099	0.224	2.244	0.027*	0.195	5.117
X10	0.350	0.084	0.353	4.171	0.000*	0.271	3.688
X11	0.177	0.090	0.187	1.967	0.042*	0.216	4.625
R = 0.896 R^2 = 0.804 Adjusted R^2 = 0.244 SEEST = 0.234 F = 19.402 P = 0.000 Durbin Watson = 1.656							

a. Dependent Variable: ความได้เปรียบเชิงการแข่งขัน

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 3 พบว่า การตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นว่าตัวแปรอิสระ มีความสัมพันธ์กันเองในระดับที่สูงมาก (เกิด Multicollinearity) ทำการตรวจสอบ Multicollinearity จะใช้ค่า Variance Inflation Factor (VIF) และค่า Tolerance โดยมีเกณฑ์การตรวจสอบ ดังนี้ ค่า VIF ที่เหมาะสมไม่ควรเกิน 10 หากเกินกว่านี้ แสดงว่าตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กันเองในระดับที่สูงมาก และหากค่า Tolerance < 0.10 แสดงว่าเกิด Multicollinearity จากผลการวิเคราะห์จะพบว่า ค่า VIF สูงสุดได้มีค่า 5.117 ซึ่งไม่เกิน 10 และค่า Tolerance ที่มีค่าน้อยที่สุด 0.195 ซึ่งต่ำกว่า 0.10 แสดงว่าตัวแปรอิสระไม่มีความสัมพันธ์กันระดับสูงจึงเกิด Multicollinearity และผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ พบว่า ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ด้านการตลาดสำหรับนักท่องเที่ยวเดี่ยว ด้านเทคโนโลยีและบริการดิจิทัล ด้านเทศกาลและกิจกรรมวัฒนธรรม ด้านความคุ้มค่าของประสบการณ์ และด้านความยั่งยืนและการเคารพวัฒนธรรม ส่งผลต่อความตั้งใจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวแบบ Solo Travel ในจังหวัดตาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ขณะที่ด้านความแท้จริงของวัฒนธรรม ด้านการให้ข้อมูลและการตีความ ด้านความปลอดภัยต่อการเดินทางเดี่ยว และด้านที่พักที่เหมาะกับ Solo Travel ไม่ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญ ตัวแปรเหล่านี้สามารถทำนายความตั้งใจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวแบบ Solo Travel ได้ร้อยละ 80.40 ($R^2 = 0.804$) ส่วนที่เหลือร้อยละ 19.60 เกิดจากปัจจัยอื่น ๆ โดยมีความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการพยากรณ์เท่ากับ 0.234 และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ 0.896 ซึ่งสามารถเขียนสมการในรูปแบบคะแนนดิบ ดังนี้

$$= 2.649 + 0.038_{X1} + 0.007_{x2} + 0.074_{x3} + 0.026_{x4} + 0.041_{x5} + 0.092_{x6} + 0.108_{x7} + 0.124_{x8} + 0.222_{x9} + 0.350_{x10} + 0.177_{x11}$$

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อปัจจัยส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (Mean = 4.17, SD = 0.813) สะท้อนให้เห็นว่านักท่องเที่ยวโดยเฉพาะกลุ่มเดี่ยว (Solo Travelers) ให้ความสำคัญกับองค์ประกอบต่าง ๆ ที่ช่วยส่งเสริมประสบการณ์ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างครบมิติ ทั้งด้านกิจกรรมวัฒนธรรม การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว และระบบบริการสนับสนุนที่เหมาะสม ผลการศึกษาที่พบว่า เทศกาลและกิจกรรมวัฒนธรรมมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด สอดคล้องกับ

ผลวิจัยของ Richards (2018) ที่ชี้ว่าเทศกาลและกิจกรรมวัฒนธรรมเป็นแรงดึงดูดสำคัญของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เนื่องจากช่วยสร้างประสบการณ์ตรงและความรู้สึกมีส่วนร่วมกับวิถีท้องถิ่นได้อย่างเด่นชัด ด้านการตลาดสำหรับนักท่องเที่ยวเดี่ยว และ ที่พักที่เหมาะกับ Solo Travel ที่อยู่ในระดับสูงเช่นกัน สอดคล้องกับงานของ Kim & Lee (2019) ซึ่งระบุว่าในยุคปัจจุบันจำนวนนักท่องเที่ยวเดี่ยวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และปัจจัยที่ช่วยให้ตัดสินใจเดินทางได้ง่ายขึ้นคือข้อมูลที่ชัดเจน ความสะดวก และบริการที่ออกแบบมาเฉพาะกลุ่ม ในส่วนของการให้ข้อมูลและการตีความ (Interpretation) และ การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานของ Tilden (2007) ที่เน้นว่าการตีความที่ดีช่วยให้ผู้เยี่ยมชมเข้าใจคุณค่าทางวัฒนธรรมมากขึ้น ขณะที่ McKercher & du Cros (2002) ระบุว่าการเข้าถึงที่สะดวกเป็นปัจจัยพื้นฐานของการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้มีความน่าสนใจ นอกจากนี้ ปัจจัยด้านเทคโนโลยีและบริการดิจิทัล ที่ได้รับความสนใจสูงเป็นไปในทิศทางเดียวกับงานของ Marques & Reis (2020) ซึ่งชี้ว่าเทคโนโลยีดิจิทัล เช่น ข้อมูลออนไลน์ แผนที่ และรีวิว มีผลต่อการตัดสินใจเดินทางและสร้างความมั่นใจให้แก่นักท่องเที่ยวอย่างมาก โดยเฉพาะกลุ่มที่เดินทางคนเดียว ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ความแท้จริงของวัฒนธรรม และความยั่งยืน ที่แม้จะมีค่าเฉลี่ยรองลงมาแต่ก็ยังอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับผลวิจัยของ Chandralal & Valenzuela (2015) ที่ชี้ว่าประสบการณ์ที่ชุมชนมีส่วนร่วมและสะท้อนวัฒนธรรมที่แท้จริงเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความทรงจำที่มีความหมายต่อนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ความปลอดภัยสำหรับนักท่องเที่ยวเดี่ยว สอดคล้องกับงานของ Jordan & Gibson (2005) ที่ระบุว่าความปลอดภัยเป็นข้อกังวลหลักของนักท่องเที่ยวเดี่ยว โดยเฉพาะเพศหญิง และมีผลโดยตรงต่อการเลือกจุดหมายปลายทาง สามารถอภิปรายได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในยุคปัจจุบันต้องตอบสนองทั้งด้านประสบการณ์ทางวัฒนธรรม การสนับสนุนจากเทคโนโลยี และความปลอดภัยของผู้เดินทาง โดยเฉพาะกลุ่มนักท่องเที่ยวเดี่ยวที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า ความตั้งใจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวกลุ่ม Solo Travel ในจังหวัดตากอยู่ในระดับมาก (Mean = 4.22, SD = 0.794) แสดงให้เห็นว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวเดี่ยวมีแรงจูงใจสูงในการเดินทางเพื่อแสวงหาประสบการณ์ทางวัฒนธรรม แม้จะเดินทางเพียงลำพังก็ตาม ทั้งนี้ยังสะท้อนว่าจังหวัดตากมีศักยภาพด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิต ชุมชน และบรรยากาศการท่องเที่ยวที่ตอบโจทย์ความต้องการของผู้เดินทางเดี่ยวได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kim & Lee (2019) ที่ระบุว่า

นักท่องเที่ยวเดี่ยวในยุคปัจจุบันมองว่าการเดินทางคนเดียวช่วยให้เกิดความยืดหยุ่น เรียนรู้ด้วยตนเอง และได้สัมผัสวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้งกว่าการเดินทางแบบกลุ่ม และสอดคล้องกับทฤษฎี Cultural Motivation ตามที่ McKercher & du Cros (2002) อธิบายว่า นักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีความต้องการเรียนรู้ สัมผัส และทำความเข้าใจความหมายของวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งตรงกับผลการศึกษาครั้งนี้ที่ชี้ว่าผู้เดินทางเดี่ยวให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้ประสบการณ์วัฒนธรรมอย่างแท้จริง ดังนั้น ผลการวิจัยชี้ว่า นักท่องเที่ยวเดี่ยวในจังหวัดตากมีความตั้งใจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสูง เนื่องจากได้รับแรงจูงใจจากประสบการณ์ที่มีคุณค่า การเรียนรู้วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ รวมถึงความเชื่อมั่นในการเดินทางด้วยตนเอง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมของชุมชน การตลาดสำหรับนักท่องเที่ยวเดี่ยว เทคโนโลยีและบริการดิจิทัล เทศกาลและกิจกรรมวัฒนธรรม ความคุ้มค่าของประสบการณ์ และความยั่งยืนและการเคารพวัฒนธรรม มีอิทธิพลต่อความตั้งใจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวแบบ Solo Travel ในจังหวัดตากอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสะท้อนว่าปัจจัยเหล่านี้เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยกระตุ้นให้ผู้เดินทางเดี่ยวตัดสินใจมาเที่ยวจังหวัดตาก โดยเฉพาะในยุคที่นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับความสะดวก ความปลอดภัยของข้อมูล และคุณภาพของประสบการณ์ที่ได้รับ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Bianchi (2021) ที่ศึกษาแรงจูงใจและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวเดี่ยวในยุโรป ซึ่งพบว่า “การเข้าถึงที่สะดวก” และ “เทคโนโลยีดิจิทัลที่เอื้อต่อการเดินทาง” มีผลโดยตรงต่อความตั้งใจเดินทางของ Solo Travelers โดยเฉพาะระบบข้อมูล การจองที่พัก และการเดินทางที่ชัดเจนและใช้งานง่าย เนื่องจากนักเดินทางเดี่ยวต้องพึ่งพาตนเองสูง การที่จังหวัดตากมีระบบดิจิทัลและเส้นทางท่องเที่ยวที่เข้าถึงง่าย จึงสอดคล้องอย่างมากกับพฤติกรรมของกลุ่มนี้ และสอดคล้องกับงานของ Richards (2018) ซึ่งระบุว่า เทศกาลและกิจกรรมวัฒนธรรม รวมถึงกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วม มีผลอย่างยิ่งต่อการสร้างประสบการณ์ที่มีความหมาย (Meaningful Experiences) ให้แก่นักท่องเที่ยว โดยเฉพาะผู้ที่เดินทางเพียงลำพังที่ต้องการความเชื่อมต่อกับผู้คนในพื้นที่ งานของ Richards ชี้ว่าการมีปฏิสัมพันธ์กับชุมชนช่วยลดความรู้สึกโดดเดี่ยวของนักท่องเที่ยวแบบ Solo Travel และเพิ่มความพึงพอใจในการเดินทาง ส่งผลต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวอีกครั้ง ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยที่พบว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนและเทศกาลวัฒนธรรมเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจท่องเที่ยวในจังหวัดตาก

องค์ความรู้ใหม่

การศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวแบบ Solo Travel ในจังหวัดตาก โดยพบประเด็นองค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญดังต่อไปนี้

1) ปัจจัยส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญต่อ Solo Travelers แตกต่างจากนักท่องเที่ยวทั่วไป แม้งานวิจัยที่ผ่านมาเน้นความสำคัญของ “ความปลอดภัย” และ “ที่พักสำหรับนักเดินทางเดี่ยว” แต่ผลวิจัยนี้พบว่า ปัจจัยเหล่านี้ไม่ได้ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญต่อความตั้งใจท่องเที่ยวของ Solo Travelers ในจังหวัดตาก สะท้อนว่านักท่องเที่ยวเดี่ยวกลุ่มใหม่มีความพร้อมในการจัดการการเดินทางด้วยตนเองสูง และใช้ข้อมูลออนไลน์ช่วยลดความเสี่ยง จึงไม่พึ่งพามาตรการจากแหล่งท่องเที่ยวมากเท่าอดีต

2) บทบาทของ “การตลาดสำหรับนักท่องเที่ยวเดี่ยว” เป็นปัจจัยใหม่ที่มีอิทธิพลสูง งานวิจัยในประเทศไทยยังพบไม่มากเกี่ยวกับการตลาดสำหรับ Solo Travelers แต่ผลวิจัยครั้งนี้ชี้ชัดว่า การสื่อสาร การโปรโมตเฉพาะกลุ่ม และเนื้อหาที่ตอบโจทย์นักเดินทางเดี่ยวมีอิทธิพลต่อความตั้งใจท่องเที่ยวมากกว่าปัจจัยพื้นฐาน เช่น ความปลอดภัยหรือที่พัก จึงเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่สามารถใช้ในการออกแบบกลยุทธ์ส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดตากและแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ได้

3) เทคโนโลยีและบริการดิจิทัล เป็นตัวแปรสำคัญที่กำหนดการตัดสินใจของ Solo Traveler ผลวิจัยพบว่าเทคโนโลยี เช่น แผนที่ดิจิทัล รีวิว โซเชียลมีเดีย และการจองออนไลน์ เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจท่องเที่ยวอย่างมีนัยสำคัญ สะท้อนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่พึ่งพาแพลตฟอร์มออนไลน์สูงมาก องค์ความรู้นี้ช่วยชี้ให้เห็นความสำคัญของการพัฒนา Digital Tourism Infrastructure ในระดับพื้นที่

4) เทศกาลและกิจกรรมวัฒนธรรมมีบทบาทสำคัญมากกว่าทรัพยากรวัฒนธรรมเพียงอย่างเดียว ต่างจากงานวิจัยหลายชิ้นที่ให้ความสำคัญกับทรัพยากรวัฒนธรรม เช่น วัดโบราณสถาน ผลวิจัยนี้ชี้ว่า เทศกาลและกิจกรรมวัฒนธรรม มีผลต่อความตั้งใจท่องเที่ยวมากที่สุด บ่งชี้ว่าประสบการณ์ร่วมสมัยและกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมตอบโจทย์ Solo Travelers มากกว่าเพียงการชมสถานที่

5) ความยั่งยืนทางวัฒนธรรมเป็นตัวแปรใหม่ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้เดินทางเดี่ยว ผลวิจัยพบว่า นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับ การอนุรักษ์วัฒนธรรม การท่องเที่ยวที่ไม่

ทำลายชุมชน การเคารพประเพณีท้องถิ่น จึงถือเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่สะท้อนแนวโน้มของนักท่องเที่ยวยุคใหม่ที่ให้คุณค่าด้าน “responsible tourism” สูงขึ้น

6. แบบจำลองความสัมพันธ์ของปัจจัยท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสำหรับ Solo Travel ในบริบทจังหวัดตาก งานวิจัยสร้างองค์ความรู้ใหม่โดยแสดงให้เห็นว่า ไม่ใช่ทุกปัจจัยด้านวัฒนธรรมจะส่งผลต่อความตั้งใจท่องเที่ยว แต่มีเฉพาะบางด้าน ได้แก่ การเข้าถึง เทคโนโลยีดิจิทัล การตลาดเฉพาะกลุ่ม เทศกาลและกิจกรรมวัฒนธรรม การมีส่วนร่วมของชุมชน ความคุ้มค่า ความยั่งยืน

องค์ความรู้นี้สามารถใช้เป็น “กรอบแนวคิดใหม่” สำหรับวิจัยต่อยอดในพื้นที่ท่องเที่ยวอื่น ๆ ได้

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยพบว่า ปัจจัยส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและความตั้งใจท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวแบบ Solo Travel ในจังหวัดตากอยู่ในระดับสูง โดยเฉพาะด้านเทศกาล–กิจกรรมวัฒนธรรมและความสนใจเรียนรู้วิถีท้องถิ่น อีกทั้งพบว่าปัจจัยด้านการเข้าถึง การมีส่วนร่วมของชุมชน การตลาดสำหรับนักท่องเที่ยวเดี่ยว เทคโนโลยีดิจิทัล และความยั่งยืน มีอิทธิพลต่อความตั้งใจท่องเที่ยวอย่างมีนัยสำคัญ ขณะที่ด้านความแท้จริง การให้ข้อมูล ความปลอดภัย และที่พักเฉพาะกลุ่มไม่ส่งผลต่อความตั้งใจท่องเที่ยวในครั้งนี้ **ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ** 1) พัฒนาเทศกาลและกิจกรรมวัฒนธรรมให้ดึงดูดนักท่องเที่ยวเดี่ยว ส่งเสริมกิจกรรมที่นักเดินทางคนเดียวเข้าร่วมได้ เช่น เวิร์กช็อปงานฝีมือ, เดินกราบพระวัดเก่า, ทัวร์เดินเท้าประวัติศาสตร์ จัดปฏิทินกิจกรรมวัฒนธรรมตลอดปีเพื่อเพิ่มโอกาสการเดินทาง 2) ส่งเสริมการตลาดเฉพาะกลุ่ม Solo Traveler สร้างคอนเทนต์ออนไลน์เจาะกลุ่ม เช่น รีวิวเส้นทางเดินเดี่ยว จุดปลอดภัย ร้านอาหารท้องถิ่น สร้างแฮชแท็กประจำจังหวัด เช่น #SoloTak #เที่ยวตากคนเดียว โฆษณาผ่าน TikTok, YouTube และแพลตฟอร์มที่ Solo Travelers 3) พัฒนาเทคโนโลยีการท่องเที่ยวดิจิทัล เพิ่มระบบ QR Code ในแหล่งวัฒนธรรม ทำแผนที่ดิจิทัล Solo Travel Friendly (จุดพักรถ ร้านอาหารปลอดภัย ทางเดินแนะนำ) จัดทำเว็บไซต์หรือ Line OA ของจังหวัด รวมข้อมูลครบถ้วนในที่เดียว **ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการสำหรับงานวิจัยต่อไป** 1) ควรแยกวิเคราะห์นักท่องเที่ยว Solo Travel ตามช่วงวัย ประสบการณ์การท่องเที่ยว หรือแรงจูงใจ เพื่อทำให้เข้าใจรูปแบบพฤติกรรมและปัจจัยที่มีอิทธิพลอย่างเฉพาะเจาะจงมากขึ้น

2) ควรศึกษางานวิจัยเชิงผสานข้อมูลเชิงปริมาณกับการสัมภาษณ์เชิงลึกหรือการสังเกตภาคสนาม เพื่อให้ได้มิติที่ลึกขึ้นเกี่ยวกับการรับรู้ต่อวัฒนธรรม บริการท่องเที่ยว และปัจจัยที่กำหนดการตัดสินใจเดินทางเดี่ยว 3) ขยายขอบเขตการศึกษาไปยังจังหวัดหรือภูมิภาคอื่น เพื่อการเปรียบเทียบจังหวัด หรือกลุ่มแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมหลายพื้นที่ จะช่วยให้เห็นความแตกต่างด้านศักยภาพ การบริหารจัดการ และปัจจัยที่มีผลต่อความตั้งใจท่องเที่ยวในบริบทที่หลากหลายมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กิตติพงศ์ ศรีอรุณ. (2565). พฤติกรรมการท่องเที่ยวแบบ Solo Travel ของนักท่องเที่ยวชาวไทย. *วารสารการจัดการการท่องเที่ยว*, 9(1), 1–15.

กมลวรรณ มณีวงศ์. (2563). ปัจจัยด้านวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวไทย. *วารสารการท่องเที่ยวไทย*, 16(2), 45–59.

นฤมล สวัสดิ์ศรี, & มัสลิน ปูนอน. (2562). ศึกษาแนวทางการพัฒนาธุรกิจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดมหาสารคามเพื่อไปสู่เมืองเศรษฐกิจสร้างสรรค์. ใน *วิทยานิพนธ์สาขาวิชาบริหารธุรกิจเกษตร* คณะเทคโนโลยีการเกษตร. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

นฤมล ศรีสวัสดิ์. (2564). แรงจูงใจเชิงวัฒนธรรมและความตั้งใจท่องเที่ยวเมืองเก่าอยุธยา. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 18(1), 112–123.

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2549). *การพัฒนาและการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ: เพรส แอนด์ ดีไซน์ จำกัด.

มณฑิรา ธรรมจารีย์ ซิมิซ. (2566). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อการท่องเที่ยวชุมชนเชิงชาติพันธุ์ในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวกลุ่ม Solo Female หลังโควิด-19. ในวิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

มติชน. (2565). *เปิดฤดูกาลท่องเที่ยวไฮซีซั่น SOLO TRAVEL เทรนด์เที่ยวคนเดียวที่ยังฮิต*. เรียกใช้เมื่อ 12 กันยายน 2568 จาก https://www.matichon.co.th/lifestyle/news_3639186

วันชนะ จูบรรจง และคณะ. (2564). การส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดตากโดยใช้เทคโนโลยีเสมือนจริง. *JIST Journal of Information Science and Technology*, 11(1), 56–64.

สิริพักตร์ พรหมเวค. (2562). ปัจจัยที่กำหนดการตัดสินใจซื้อหนังสือพัฒนาตนเองของประชากรในเขตกรุงเทพมหานคร. ใน ค้นคว้าอิสระเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุทธ์สินี นิทัศน์เอก. (2561). รูปแบบการดำเนินชีวิตและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวคุณภาพจากทวีปยุโรปในพื้นที่ไทยแลนด์ริเวียร่า จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. ใน การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

หริรักษ์ จันทิมะ, & คเชนทร์ วัฒนะโกศล. (2563). แนวทางเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอำเภอแม่สอด อำเภอพบพระ อำเภอแม่ระมาด เพื่อรองรับการขยายตัวของระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก–ตะวันตกเขตเศรษฐกิจพิเศษ “นครแม่สอด”. *วารสารสังคมศาสตร์วิชาการ*, 13(1), 99.

อรรถกฤต จันทร, และคณะ. (2566). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทยเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มที่เดินทางท่องเที่ยวโดยลำพัง (Solo Travel). ใน *ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมการบริการและการท่องเที่ยว*. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

อัจฉิรา ทิวะสิงห์, และคณะ. (2563). การศึกษามิติการท่องเที่ยวคนเดียวของผู้หญิงในสังคมไทย. *วารสารรังสิตบัณฑิตศึกษาในกลุ่มธุรกิจและสังคมศาสตร์*, 8(1), 159.

Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50(2), 179–211.

Bianchi, R. (2021). Solo travel motivations and safety perception. *Annals of Tourism Research*, 89, 103–123.

Chandralal, L., & Valenzuela, F. (2015). *Memorable Tourism Experiences of International Visitors in Sri Lanka*.

Chiang, L. (2020). Solo travel behavior in Asian tourists. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 25(7), 643–657.

Jordan, F., & Gibson, H. (2005). “We're not stupid...”: Women's experiences of solo travel. Tourism Review International, 9(2),195-211.

Kim, J., & Lee, H. (2019). Factors influencing solo travel intention in the digital era. Journal of Hospitality and Tourism Insights, 8(11), 124–141.

Lam, T., & Hsu, C. H. (2006). Predicting behavioral intention in tourism. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 21(1), 45–55.

Marques, L., & Reis, A. (2020). Digital technology and cultural tourism decision-making. *Tourism Management Perspectives*, 24,86-93

McKercher, B., & du Cros, H. (2002). *Cultural Tourism: The Partnership Between Tourism and Cultural Heritage Management*. Routledge is an imprint of the Taylor & Francis Group, an informa business.

Richards, G. (2018). Cultural tourism: A review of recent research and trends. *Journal of Tourism Sciences*, 42(1), 11–30.

The Ranking. (2568). *สถิติการท่องเที่ยว 17 อันดับจังหวัดภาคเหนือ เดือนมกราคม–เดือนมิถุนายน 2568*. เรียกใช้เมื่อ 12 กันยายน 2568 จาก https://www.facebook.com/100068055956841/posts

Wilson, E., & Little, D. (2008). The solo female travel experience. *Tourism Review International*, 12(2), 161–174.

ภาพแทนผู้หญิงในนวนิยายแนว ROMANTIC SUSPENSE ของ ปองวุฒิ รุจิระชาคร*

REPRESENTATIONS OF WOMEN IN ROMANTIC SUSPENSE NOVELS BY PONGWUT RUJIRACHAKORN

หวัง ชิงหัว[1] และ วีรวัฒน์ อินทรพร[2]

Wang Qinghua[1] and Weerawat Intaraporn[2]

[1-2]คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

[1-2]Faculty of Liberal Arts, Huachiew Chalermprakiet University, Thailand

Corresponding Author's Email: 1113103838@qq.com

วันที่รับบทความ : 8 พฤศจิกายน 2568; วันแก้ไขบทความ 18 พฤศจิกายน 2568;

วันตอบรับบทความ : 20 พฤศจิกายน 2568

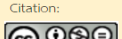
Received 8 November 2025; Revised 18 November 2025; Accepted 20 November 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ภาพแทนผู้หญิงในนวนิยายแนว Romantic Suspense ของปองวุฒิ รุจิระชาคร จำนวน 10 เรื่อง โดยประยุกต์ใช้แนวคิดภาพแทนเป็นหลักการวิเคราะห์ตัวบทนวนิยายและนำเสนอผลการวิจัยเชิงพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่าในนวนิยายแนว Romantic Suspense ของปองวุฒิ รุจิระชาคร มีการนำเสนอภาพแทนผู้หญิงตามบทบาทและลักษณะของผู้หญิงในสังคมร่วมสมัยใหม่ที่ไม่ยอมจำนนต่อโชคชะตา แต่สามารถกำหนดเส้นทางชีวิตด้วยความสามารถ ความรับผิดชอบ และสติปัญญา นอกจากนี้ ยังพบว่าผู้เล่าเรื่องเลือกใช้ภาษามาแสดงให้เห็นถึงความกลัว ความหวัง ความอ่อนโยน และความมุ่งมั่นของตัวละครหญิงได้อย่างลึกซึ้ง ได้แก่ 1) ภาพแทนผู้หญิงจิตใจ

Citation:

* หวัง ชิงหัว และ วีรวัฒน์ อินทรพร. (2568). ภาพแทนผู้หญิงในนวนิยายแนว ROMANTIC SUSPENSE ของ ปองวุฒิ รุจิระชาคร. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(6), 1011-1033.

Wang Qinghua and Weerawat Intaraporn. (2025). Representations Of Women In Romantic Suspense Novels By Pongwut Rujirachakorn. Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(6), 1011-1033.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

เข้มแข็งคือ ผู้หญิงที่สามารถควบคุมอารมณ์ มีสติ 2) ภาพแทนผู้หญิงที่มีความกล้าหาญคือ ผู้หญิงที่แม้หวาดกลัว แต่ยังกล้าตัดสินใจและเผชิญอันตรายอย่างเด็ดเดี่ยว 3) ภาพแทนผู้หญิงที่มีความรู้ความสามารถคือ ผู้หญิงได้รับการศึกษา มีอาชีพมั่นคง 4) ภาพแทนผู้หญิงที่สามารถพึ่งพาตนเองคือ ผู้หญิงกล้าตัดสินใจ ไม่รอความช่วยเหลือ และใช้ถ้อยคำเน้นความมั่นใจและเด็ดเดี่ยวของตัวละครเอกหญิง 5) ภาพแทนผู้หญิงที่อ่อนโยนและมีเมตตาคือ เข้าใจผู้อื่นแม้ในยามเจ็บปวด ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่านวนิยายของปองวุฒิ รุจิระชาครได้สร้างภาพแทนใหม่ของผู้หญิงไทยในแนว Romantic Suspense ที่ผสมผสาน “ความรัก” กับ “ความกล้าหาญ” อย่างมีมิติ สะท้อนแนวคิดสตรีนิยมร่วมสมัย สามารถเป็นแนวทางในการศึกษาต่อยอดเกี่ยวกับพัฒนาการของจิตหญิงและบทบาทของเพศหญิงในวรรณกรรมแนวระทึกขวัญ–โรแมนติกของนักเขียนไทยรุ่นใหม่ในอนาคต

คำสำคัญ: ภาพแทนผู้หญิง, นิยายแนว Romantic Suspense,ปองวุฒิ รุจิระชาคร

Abstract

This article aims to analyze the representation of women in ten Romantic Suspense novels by Pongwut Rujirachakorn, employing the concept of “representation” as the main theoretical framework. The study utilizes textual analysis and presents the results in a descriptive-analytical manner.

The findings reveal that the novels depict women as modern individuals who refuse to succumb to fate but are capable of determining their own life paths through competence, responsibility, and intelligence. Additionally, the narrator’s language effectively conveys the characters’ fear, hope, tenderness, and determination. The representations can be categorized as follows: 1) Strong-willed women those who can control their emotions, remain composed. 2) Courageous women those who, despite being afraid, dare to make decisions and face danger resolutely. 3)Knowledgeable and capable women those with education and stable careers. 4) Independent women those who make decisions without waiting for help. 5) Gentl eand compassionate women those who understand others even in times of pain. The study reveals that Pongwut

Rujirachakorn's *Romantic Suspense* novels construct a new representation of Thai women—one that harmoniously combines "love" and "courage" in a multidimensional way. This reflects contemporary feminist perspectives and provides a foundation for further studies on the development of women's consciousness and gender roles in modern Thai romantic-thriller literature.

Keywords: Representation of Women, Romantic Suspense Novels, Pongwut Rujirachakorn

บทนำ

ปัจจุบัน สถานภาพและบทบาทของผู้หญิงได้เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตอย่างเห็นได้ชัด ผู้หญิงมีสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคเทียบเท่ากับผู้ชายในหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษา อาชีพ หรือการแสดงศักยภาพในสังคม ดังที่เพชรินทร์ นาทศรีทา (2554, น. 1) ชี้ให้เห็นว่า ผู้หญิงในสังคมไทยไม่ได้ถูกจำกัดให้อยู่เพียงในบ้านอีกต่อไป แต่มีโอกาสขยายบทบาทออกสู่นอกบ้านมากขึ้น ได้พัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ และแสดงออกถึงความสามารถที่ทัดเทียมผู้ชายอย่างชัดเจน ภาพของ "ผู้หญิงเก่ง" และ "ผู้หญิงยุคใหม่" จึงปรากฏในสื่อสาธารณะบ่อยครั้ง โดยเฉพาะผู้หญิงที่ทำงานนอกบ้านเพื่อแบ่งเบาภาระครอบครัว มีสิทธิในการตัดสินใจเรื่องชีวิตของตนเอง และมีบทบาทในสังคมประชาธิปไตยอย่างเท่าเทียม ณัฐพร โสดาวิชิต (2563, น. 4) ระบุว่า ภาพแทนผู้หญิงในสื่อสะท้อนให้เห็นถึงความหลากหลายของบทบาทผู้หญิงสมัยใหม่ โดยเฉพาะการเน้นความเป็นปัจเจกบุคคลที่มีอิสระในการเลือกเส้นทางชีวิตของตนเอง ด้วยเหตุนี้ การเปลี่ยนแปลงบทบาทของผู้หญิงในสังคมร่วมสมัย จึงส่งผลต่อการนำเสนอภาพแทนผู้หญิงในวรรณกรรมด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะในนวนิยายแนว Romantic Suspense ที่ได้สร้างภาพผู้หญิงในรูปแบบใหม่ แตกต่างจากนวนิยายทั่วไปอย่างชัดเจน

ในนวนิยายทั่วไปได้สร้างภาพแทนผู้หญิงที่มีความหลากหลาย เช่น ในด้านบวกอาจสร้างภาพผู้หญิงที่มีความงาม มีบุคลิกภาพภายนอกที่ดี มีการแต่งกายเรียบร้อย และมีลักษณะนิสัยใจดีอ่อนโยน และในด้านลบอาจสร้างภาพผู้หญิงที่ทะเยอทะยาน มีความยั่วยวนทางเพศ เป็นต้น Yang Chan กับจันทรสุดา ไชยประเริฐ (2565) ศึกษาวิจัยเรื่อง การเปรียนภาพแทนของผู้หญิงในนวนิยายย้อนเวลาเรื่อง บุพเพสันนิวาส พบว่า งานวิจัยนี้เปรียบเทียบภาพแทนผู้หญิงในนวนิยายย้อนเวลา บุพเพสันนิวาส ผ่านตัวละคร "เกศสุรางค์/การะเกด" โดยใช้

แนวคิดเรื่องภาพแทน พบว่า ภาพแทนผู้หญิงในอดีตและปัจจุบันมีทั้งส่วนที่เหมือนและต่างกัน 4 ด้าน ได้แก่ รูปลักษณ์ ความสามารถ นิสัย และสถานภาพทางสังคม ผู้หญิงยุคปัจจุบันมีความกล้าหาญ ฉลาด และได้รับโอกาสทางการศึกษา ขณะที่ผู้หญิงในอดีตมีความงาม เรียบร้อย และจำกัดอยู่ในบทบาทแม่เรือน ความแตกต่างดังกล่าวสะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงด้านการเมือง สังคม และทัศนคติที่มีต่อผู้หญิงในแต่ละยุคสมัย นอกจากนี้ Qiao Lan และ จันทร์สุดา ไชยประเสริฐ (2567) ศึกษาวิจัยเรื่องภาพแทนผู้หญิงในนวนิยายรางวัลชมนาด พ.ศ. 2563 – 2566 พบว่า นวนิยายรางวัลชมนาด พ.ศ. 2563–2566 นำเสนอภาพแทนผู้หญิงทั้งแบบดั้งเดิมและแบบสมัยใหม่ โดยนักเขียนสตรีมุ่งเน้นการสร้างภาพแทนผู้หญิงยุคใหม่ที่มีความมั่นใจ มีสิทธิ เสียง และบทบาทในสังคมมากขึ้น ตัวละครหญิงในฐานะแม่ ภรรยา ลูกสาว และลูกสะใภ้ ถูกนำเสนออย่างมีพลัง เช่น เป็นผู้นำ ผู้มีการศึกษา มีความสามารถ และกล้าปฏิเสธอำนาจที่ไม่เป็นธรรม ภาพแทนเหล่านี้สะท้อนแนวคิดสตรีนิยมร่วมสมัยที่เน้นคุณค่าของผู้หญิงในฐานะกำลังสำคัญของครอบครัวและสังคม พบว่านักวิจัยจำนวนมากมุ่งเน้นการวิเคราะห์เชิงสังคมวัฒนธรรมและแนวคิดสตรีนิยมเป็นหลัก เช่น การเปรียบเทียบลักษณะทางรูปลักษณ์ นิสัย และสถานภาพของผู้หญิงในแต่ละยุคสมัย แต่ยังขาดการวิเคราะห์เชิงภาษาศาสตร์วรรณกรรมที่เจาะลึกถึงกลวิธีการใช้ภาษา การเลือกคำ และโครงสร้างการเล่าเรื่องที่ผู้เขียนใช้สร้างพลังและมิติของตัวละครหญิงในแนว Romantic Suspense อย่างเป็นระบบ

ผู้วิจัย พบว่า ยังมีนวนิยายอีกประเภทหนึ่งที่มีการสร้างภาพแทนผู้หญิงที่น่าสนใจคือภาพผู้หญิงที่เป็นผู้นำครอบครัว มีความสามารถในการต่อสู้ และเป็นผู้หญิงที่เข้มแข็ง คือ นวนิยายแนว Romantic Suspense สิขรินทร์ สนิทชน, (2557, น. 4) ได้ศึกษาว่า นวนิยายประเภท Romantic Suspense นี้เป็นการผสมผสานวรรณกรรม 2 ประเภทใหญ่ (genre) รวมกันคือ นวนิยายโรมานซ์ และนวนิยายระทึกขวัญ (Suspense) มาผูกเรื่องรวมกันจนเกิดเป็นงานเขียนแนวเรื่องย่อยใหม่ (Subgenre) ในทางตะวันตกอธิบายงานประเภทนี้ว่า Romantic Suspense is a blending of the two. There must be a relationship — that ongoing, developing relationship we expect between the covers of a romance novel. (Nora Roberts, 1995) กล่าวคือนวนิยาย Romantic Suspense เป็นนวนิยายที่เกิดจากการผสมผสานวรรณกรรม 2 ประเภทเข้าด้วยกัน โดยจะต้องมีการพัฒนาความสัมพันธ์ของตัวละครที่เห็นได้จากงานโรมานซ์ และจะต้องมีเรื่องลึกลับ ความน่าสงสัย และความอันตรายที่จะเห็นได้จากงานระทึกขวัญ (อ้างถึงในสิขรินทร์ สนิทชน, 2557, น. 4) ผู้วิจัยพบว่านวนิยายประเภทนี้ได้ประกอบสร้างภาพผู้หญิงผ่านโครงเรื่องให้ตัวละครได้พร้องกับ

ความโรมานซ์ และความระทึกขวัญ ซึ่งสองโครงเรื่องเกิดขึ้นพร้อมกัน เพื่อให้คนในสังคมได้รับรู้ถึงความรู้ ความสามารถของผู้หญิง และภาพผู้หญิงสามารถพึ่งพาตนเองได้

นวนิยายแนว Romantic Suspense ได้สร้างภาพแทนของผู้หญิงผ่านโครงเรื่องที่ผสานทั้งความระทึกขวัญและความโรแมนติกอย่างมีชั้นเชิง โดยความระทึกขวัญในเรื่องมักนำเสนอผ่านภัยลึกลับเหนือธรรมชาติ เช่น ผี วิญญาณ หรือเหตุการณ์เหนือจริงที่คุกคามชีวิตตัวละครหญิง ซึ่งบ่อยครั้งสะท้อนความเปราะบาง ความกลัว และแรงกดดันที่ผู้หญิงต้องเผชิญในสังคม ขณะเดียวกันตัวละครหญิงก็ไม่ใช่เพียงผู้ถูกกระทำ หากแต่ค่อย ๆ เรียนรู้ที่จะเอาตัวรอด เผชิญหน้า และตัดสินใจด้วยตนเอง แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการวิเคราะห์สถานการณ์และการพึ่งพาตนเองอย่างแท้จริง ส่วนความโรแมนติกในเรื่องนั้นไม่ได้เกิดขึ้นจากฉากหวานซึ้งตามแบบแผน แต่เกิดจากการร่วมเผชิญภัยกับชายหนุ่มที่มักเริ่มต้นจากความไม่ไว้ใจ ก่อนพัฒนาเป็นการร่วมมือ ความเข้าใจ และความรัก ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในภาวะคับขันนี้จึงมีมิติทางจิตวิทยาที่ลึกซึ้งและสมจริงมากขึ้น เมื่อสองโครงเรื่องดำเนินไปพร้อมกัน จึงส่งเสริมให้ภาพของผู้หญิงในนวนิยายประเภทนี้ปรากฏในฐานะผู้มีทั้งความเข้มแข็งและอ่อนไหว เป็นผู้หญิงที่สามารถเลือกทางเดินชีวิตของตนเองได้ และไม่จำเป็นต้องรอความช่วยเหลือจากผู้อื่นเพียงฝ่ายเดียว

ในนวนิยายไทยมีนักเขียนบางคนที่สร้างนวนิยายแนว Romantic Suspense โดยหากยึดคำอธิบายลักษณะนวนิยาย Romantic Suspense ของตะวันตกเป็นเกณฑ์จะ พบว่านวนิยายไทยจำนวนหนึ่งมีลักษณะสอดคล้องกับคำกล่าวนั้น เช่น นวนิยายเรื่อง รำเพยดอกสุดท้าย ของนายา รหัสหัวใจของกิ่งฉัตร เลื่อมพรายลายรักของดวงตะวัน และเงื่อนสอดรักของศตรัศมิ์ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีนักเขียนอีกคนที่ผสมผสานนวนิยายโรมานซ์ และนวนิยายระทึกขวัญโดดเด่น คือ ปองวุฒิ รุจิระชาคร ซึ่งเป็นนักเขียนชายร่วมสมัยที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นในการผสมผสานนวนิยายแนวโรแมนติกกับแนวระทึกขวัญได้อย่างกลมกลืน ตัวละครหญิงในผลงานของเขามักมีทั้งความกล้าหาญ ความเฉลียวฉลาด และความสามารถในการพึ่งพาตนเอง เช่น ในเรื่อง *พักตร์อำพราง* ที่ตัวเอกหญิงต้องเผชิญภัยอันตรายจากเหตุฆาตกรรมและเงื่อนงำลึกลับ แต่สามารถเอาชนะอุปสรรคด้วยสติปัญญาและความมุ่งมั่นของตนเอง จึงสะท้อนภาพผู้หญิงที่สามารถควบคุมชะตาชีวิตได้ด้วยตนเอง เช่น นวนิยายเรื่อง *พักตร์อำพราง* เป็นตัวอย่างของนวนิยายแนว Romantic Suspense ที่ตัวละครหญิงต้องเผชิญกับสถานการณ์อันตรายและลึกลับจากการฆาตกรรมและการกลับมาของชายปริศนา แต่ด้วยความเข้มแข็งทางอารมณ์

สติปัญญา และความมุ่งมั่นของตนเอง เธอสามารถไขปริศนาและเอาชนะอุปสรรคได้ สะท้อนภาพแทนผู้หญิงที่กล้าหาญ รอบคอบ และมีความสามารถในการควบคุมชะตาชีวิตของตนเองในสังคมร่วมสมัย

ผู้วิจัยในฐานะชาวจีนที่กำลังศึกษาสาขาวิชาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง จึงสนใจศึกษางานวิจัยหัวข้อ “ภาพแทนผู้หญิงในนวนิยายแนว Romantic Suspense ของปองวุฒิ รุจิระชาคร” โดยใช้วิธีวิจัยเอกสาร วิเคราะห์ตัวบทนวนิยาย และการเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกทำให้เห็นถึงภาพแทนผู้หญิงในนวนิยายแนว Romantic Suspense ของปองวุฒิ รุจิระชาครได้อย่างชัดเจน และศึกษากลวิธีการนำเสนอภาพแทนผู้หญิงในนวนิยายแนว Romantic Suspense ของปองวุฒิ รุจิระชาคร เป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์ภาพแทนผู้หญิงในนวนิยายแนว Romantic Suspense ของปองวุฒิ รุจิระชาคร

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดเกี่ยวกับภาพแทน

แนวคิดเกี่ยวภาพแทนเป็นแนวคิดที่ศึกษาเกี่ยวกับการประกอบสร้างความหมายผ่านภาษาหรือการใช้สัญญะเพื่อสื่อความหมายกับผู้อื่นซึ่งเป็นการใช้สัญญะเพื่ออ้างอิงโลกความจริง รวมถึงจินตนาการและ ความคิดนามธรรมที่ไม่ปรากฏในโลกวัตถุ เสนาะ เจริญพร (2546 : 31) กล่าวว่า ภาพแทน เป็นภาพจำลองสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งนำเสนอผ่านวรรณกรรมหรือประดิษฐ์ภัณฑ์ทางวัฒนธรรมอื่น ๆ ในฐานะที่ภาพจำลองนั้นสร้างขึ้น จากการคัดเลือก ปรุงแต่ง ขับเน้นคุณลักษณะบางอย่างจากความเป็นจริง ความเชื่อ และค่านิยมบางประการ รายละเอียดต่าง ๆ ที่ปรากฏในภาพเสนอหนึ่ง ๆ จึงร่วมกันทำหน้าที่สื่อความหมายและคุณค่าอย่างใดอย่าง หนึ่งในเชิงสังคม

2. แนวคิดเรื่องกลวิธีการใช้ภาษาในการนำเสนอภาพแทน

กลวิธีการใช้ภาษาในการนำเสนอภาพแทน คือการเลือกใช้ถ้อยคำ การจัดลำดับประโยค การพรรณนา และการเน้นหรือละเว้นบางประเด็น เพื่อชี้นำหรือควบคุมการรับรู้ของผู้รับสาร ภาพสะท้อนเป็นการศึกษาภาพแทนที่เชื่อว่าภาพแทนคือ ภาพสะท้อน ดังนั้นทุกสิ่ง ที่

ถ่ายทอดออกมาผ่านภาษาทำหน้าที่เหมือนกระจกที่สะท้อนความเป็นจริงที่ปรากฏในสังคม และการประกอบสร้างเป็นการศึกษาภาพแทนที่เชื่อว่าภาพแทนคือ การประกอบสร้างความหมายผ่านภาษา สิ่งต่าง ๆ ไม่มีความหมายในตนเองแต่ถูกสร้างความหมายขึ้นผ่านกระบวนการ นำเสนอภาพแทน (Stuart Hall, 2013, น.10 อ้างถึงใน สุภาวดี เพชรเกตุ, 2562, น. 27)

3. แนวคิดเกี่ยวกับนวนิยายแนว Romantic Suspense

นวนิยาย Romantic Suspense หมายถึง นวนิยายที่ผสมผสานเรื่องโรมานซ์เข้าด้วยกันกับเรื่องระทึกขวัญ กล่าวคือ เป็นนวนิยายที่เกี่ยวข้องกับความลับหรือเหตุการณ์ซ่อนเงื่อนที่ส่งผลกับความสัมพันธ์ของตัวละครเอก โดยระหว่างที่ความสัมพันธ์กำลังพัฒนาอยู่นั้น ความลับหรือความอันตรายก็จะค่อย ๆ พัฒนาไปพร้อมกัน ไม่สามารถแยกโครงสร้างเรื่องของความรักกับโครงสร้างเรื่องของความลับออกจากกันได้ เมื่อเรื่องดำเนินมาถึงตอนจบตัวละครจะได้ครองคู่กันและความลับทั้งหลายจะถูกเปิดเผยในที่สุด (สิขรินทร์ สนิทชน, 2557, น. 13)

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาภาพแทนผู้หญิงในวรรณกรรม

ละอองดาว จิตต์พิริยะการ (2562) ศึกษาวิจัยเรื่อง หญิงม่าย ภาพแทนนางเอกชายขอบในนวนิยายไทยร่วมสมัย มีวัตถุประสงค์เพื่อเข้าใจภาพแทนของนางเอกม่ายในนวนิยายไทยร่วมสมัย และเพื่อเข้าใจความเป็นชายขอบของนางเอกม่ายในนวนิยายไทยร่วมสมัย โดยได้เลือกศึกษาเฉพาะนวนิยายไทยร่วมสมัยที่ตีพิมพ์ครั้งแรกระหว่างปี พ.ศ.2540 - 2558 ที่นางเอกมีสถานภาพเป็นหญิงม่าย จำนวน 8 เล่ม ผลการวิจัยพบว่า นวนิยายไทยร่วมสมัยทั้ง 8 เรื่อง ได้นำเสนอภาพแทนของนางเอกม่ายทั้งหมดมี 5 ประเด็น ได้แก่ ภาพแทนของผู้หญิงที่ไม่สมปรารถนาในชีวิตคู่ที่เป็นม่ายเพราะสามีเสียชีวิต ถูกสามีนอกใจจนต้องหย่าร้างและล้มเหลวในการดำเนินชีวิตคู่ ภาพแทนของผู้หญิงที่เป็นกุลสตรีคือการเป็นเมียและแม่ที่ดีภาพแทนของผู้หญิงที่เป็นหัวหน้าครอบครัวที่เป็นทั้งพ่อและแม่ให้แก่ลูกและเป็นผู้นำครอบครัว และภาพแทนของผู้หญิงสมัยใหม่ที่มีความมั่นใจในตนเอง

LAN QIAO (2567) ศึกษาวิจัยเรื่อง ภาพแทนผู้หญิงในนวนิยายรางวลั ชมนาด พ.ศ. 2563 – 2566 มีวัตถุประสงค์ เพื่อวิเคราะห์ ภาพแทนผู้หญิงในนวนิยายรางวัลชมนาด พ.ศ. 2563 – 2566 พบว่า ภาพแทนผู้หญิงในนวนิยายรางวัลชมนาด พ.ศ. 2563–2566 แบ่งเป็น 2 ประเด็นหลัก คือ ภาพแทนผู้หญิงในครอบครัว และ ภาพแทนผู้หญิงในสังคม โดยในครอบครัวผู้หญิงถูกนำเสนอผ่านบทบาทลูกสาว แม่ ภรรยา และลูกสะใภ้ ซึ่งสะท้อนทั้งความอ่อนโยน

ความเข้มแข็ง และการท้าทายอำนาจชาย ส่วนในสังคม แสดงให้เห็นผู้หญิงที่มีการศึกษา มีอาชีพหลากหลาย และมีบทบาทเท่าเทียมกับบุคคลรอบข้าง ภาพแทนเหล่านี้สะท้อนพัฒนาการของผู้หญิงไทยที่ก้าวจากบทบาทในครอบครัวสู่การเป็นกำลังสำคัญในสังคมร่วมสมัย

5. งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับนวนิยายแนว Romantic Suspense

สิขรินทร์ สนิทชน (2557) ศึกษาวิจัยเรื่อง นวนิยายแนว Romantic Suspense ของไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะของนวนิยายแนว Romantic Suspense ของไทย และเพื่อศึกษาความหมายของการปรับเปลี่ยนลักษณะการสร้างตัวละครเอกหญิงและชายจากนวนิยายโรมานซ์และนวนิยายระทึกขวัญสู่นวนิยายแนว Romantic Suspense ผลการวิจัยพบว่า นวนิยายแนว Romantic Suspense เป็นนวนิยายประเภทย่อยใหม่ที่ปรากฏในวงวรรณกรรมไทย งานเขียนแนวนี้เป็นการผสมผสานโครงเรื่องแบบโรมานซ์กับระทึกขวัญเข้าด้วยกันอย่างมีระบบ โดยโครงเรื่องแบบโรมานซ์และเรื่องระทึกขวัญต้องมีบทบาทต่อการ ดำเนินเรื่องและมีความสัมพันธ์กันในฐานะโครงเรื่องหลักอย่างเท่าเทียม อันสามารถแบ่งช่วงของพัฒนาการหรือทิศทางการก่อรูปนวนิยาย Romantic Suspense ในประเทศไทยได้ 3 ช่วงคือ ยุคแรกเริ่มยุคพัฒนาและยุคเฟื่องฟู นอกจากนี้ยังพบอีกว่าการผสมผสานนวนิยายโรมานซ์และนวนิยายระทึกขวัญเข้าด้วยกัน จนเกิดเป็นงานเขียนแนวใหม่แสดงให้เห็นถึงการปรับเปลี่ยนจากขนบหรือแบบฉบับเดิมของ ทั้งนวนิยายโรมานซ์และนวนิยายระทึกขวัญ โดยเฉพาะด้านตัวละครซึ่งผู้ประพันธ์สร้างตัวละครที่มีลักษณะละเมิดเรื่องเพศสถานะตามแนวคิดกระแสหลักในสังคมไทย ซึ่งเห็นได้จากตัวละครเอกและ ตัวละครรองจำนวนหนึ่งในนวนิยาย Romantic Suspense ที่มีพฤติกรรมในเชิงต่อรอง ตั้งคำถาม ท้าทาย หรือตอบโต้กับแนวคิดชายเป็นใหญ่ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจึงแสดงให้เห็นว่าสังคมไทยเป็นใหญ่ การเปลี่ยนแปลงมองบทบาททางเพศอย่างเปิดกว้างมากขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการวิเคราะห์ตัวบท นวนิยาย (Textual Analysis) โดยดำเนินการตามลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาพแทน เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรม

2. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนวนิยายแนว Romantic Suspense เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ภาพแทนผู้หญิงในนวนิยายแนว Romantic Suspense

3. คัดเลือกนวนิยายแนว Romantic Suspense ของปองวุฒิ รุจิระชาคร จำนวน 10 เรื่อง โดยพิจารณาจากเนื้อหาที่สะท้อน “ภาพแทนผู้หญิง” อย่างเด่นชัด และต้องมีองค์ประกอบของทั้ง “ความรัก” และ “ความระทึกขวัญ” ปรากฏควบคู่กันภายในเรื่อง นอกจากนี้ นวนิยายแต่ละเรื่องจะต้องมี “ตัวละครหญิง” เป็นศูนย์กลางของโครงเรื่อง เพื่อให้สามารถวิเคราะห์บทบาท การพัฒนา และการสร้างภาพแทนของผู้หญิงได้อย่างลึกซึ้งและครบถ้วน

4. วิเคราะห์นวนิยาย วิเคราะห์โดยการอ่านเนื้อหาอย่างละเอียด และวิเคราะห์ภาพแทนผู้หญิงในแนว Romantic Suspense ในนวนิยายของปองวุฒิ รุจิระชาคร จำนวน 10 เรื่อง

5. นำเสนอผลการศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

ภาพแทนผู้หญิงในนวนิยายแนว Romantic Suspense ของ ปองวุฒิ รุจิระชาคร สามารถแบ่งตามบทบาทและลักษณะของผู้หญิงในสังคมร่วมสมัยได้ โดยผู้หญิงไม่ได้ถูกนำเสนอในฐานะแม่ศรีเรือนหรือเป็นเพียงผู้ตามเพศชายอีกต่อไป หากแต่ได้รับการออกแบบให้มีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นผู้หญิงจิตใจเข้มแข็ง ผู้หญิงที่มีความกล้าหาญ ผู้หญิงที่มีความรู้ความสามารถ ผู้หญิงที่สามารถพึ่งพาตนเอง และภาพแทนผู้หญิงที่อ่อนโยนและมีเมตตา การจำแนกภาพแทนผู้หญิงตามบทบาทและลักษณะในนวนิยายจึงเป็นการช่วยให้เข้าใจบทบาทของผู้หญิงในสังคมไทยร่วมสมัยได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ดังต่อไปนี้

1. ภาพแทนผู้หญิงจิตใจเข้มแข็ง

จากการศึกษานวนิยายแนว Romantic Suspense ของ ปองวุฒิ รุจิระชาคร พบภาพแทนผู้หญิงเข้มแข็งเป็นภาพแทนของผู้หญิงที่แสดงถึงความกล้าหาญเฉลียวฉลาด มีสติปัญญาและความสามารถในการวางแผนจัดการกับสถานการณ์อันตรายหรือซับซ้อนได้อย่างเด็ดเดี่ยว ดังนี้

ในนวนิยายแนว Romantic Suspense ของปองวุฒิ รุจิระชาคร ตัวละครเอกหญิงเหล่านี้แม้จะเผชิญกับอันตราย ความสูญเสีย หรือความกดดันจากอดีตและความรัก แต่กลับสามารถควบคุมอารมณ์ มีสติ และฟื้นตัวได้ด้วยพลังใจของตนเอง ความเข้มแข็งดังกล่าวไม่ใช่การต่อสู้ด้วยกำลัง แต่คือการยืนหยัดอย่างมั่นคง ท่ามกลางสถานการณ์ที่เปราะบาง

ในนวนายเรื่อง *ม่านมรณา* ตัวละครเอกหญิง พิณธาร เมื่อพิณธารได้รับกล้องตัวที่สองเธอเริ่มเห็นภาพแปลกประหลาดที่ไม่เคยถ่ายมาก่อนขณะเดียวกัน เหตุการณ์ไม่คาดฝันก็เกิดขึ้นเมื่อผีร้ายเริ่มปรากฏตัวและทำร้ายเธอและเพื่อน ๆ จนมีบางคนเสียชีวิต ท่ามกลางความหวาดกลัว พิณธารกลับได้พบหญิงสาวในภาพนั้นต่อหน้า แม้จะหวาดกลัว แต่เธอก็พยายามรวบรวมความกล้าเพื่อพูดคุยกับหญิงสาวผู้นั้น หวังว่าจะค้นพบเหตุผลของสิ่งที่กำลังเกิดขึ้น ดังตัวอย่าง

> *หากแต่เป็นวิญญาณหญิงสาวร่างเปื้อนเลือดนั่นเอง*
>
> *ทั้งที่ควรจะกรีดร้องด้วยความหวาดกลัว ทว่าพิณธารกลับได้แต่นั่งนิ่งมองร่างน่าสะพรึงกลัวด้วยดวงตาเบิกค้าง รู้สึกราวกับมีบางอย่างสร้างบรรยากาศผิดแปลกโอบคลุมพื้นที่ระหว่างเธอกับอีกฝ่ายเอาไว้*
>
> *พิณธารพยายามตั้งสติ ควบคุมลมหายใจที่กำลังปั่นป่วนให้เข้าที่ เท่าที่เห็นวิญญาณไม่น่าจะคิดทำร้ายเธอ นี่อาจจะเป็นโอกาสให้ได้พูดคุยกัน*
>
> *คุณต้องการอะไรคะ ทำไมถึงต้องการให้ฉันพามาที่หมู่บ้านนี้*

(ม่านมรณา, 2559, น. 273)

จากตัวอย่างได้เห็นว่า พิณธารเผชิญกับสิ่งเหนือธรรมชาติอย่างวิญญาณหญิงสาวที่เปื้อนเลือด ซึ่งเป็นภาพที่น่าสะพรึงกลัว แต่เธอกลับไม่แสดงออกถึงความตื่นตกใจหรือหวาดกลัวแบบสุดขีด ผู้เล่าเรื่องเลือกใช้ถ้อยคำ เช่น คำว่า “นั่งนิ่ง” “ตั้งสติ”“ควบคุมลมหายใจ” รวมถึงบทสนทนาที่ใช้โทนเสียงสุภาพและมีเหตุผล สะท้อนให้เห็นถึงการสร้างภาพแทนผู้หญิงที่มีจิตใจเข้มแข็งผ่านการเลือกถ้อยคำอย่างจงใจของผู้เขียน นอกจากนี้ โครงเรื่องยังสนับสนุนภาพแทนนี้อย่างชัดเจน โดยวางตัวละครหญิงให้อยู่ในสถานการณ์ที่อันตรายและเหนือธรรมชาติ แต่สามารถรับมือด้วยความนิ่ง สุขุม และใช้สติ มากกว่าการแสดงความตื่นตระหนกหรือรอความช่วยเหลือจากบุคคลอื่น ซึ่งตรงข้ามกับภาพจำของผู้หญิงแบบเดิมในวรรณกรรมแนวผีหรือโรแมนติก

2. ภาพแทนผู้หญิงที่มีความกล้าหาญ

ในนวนิยายแนว Romantic Suspense ของปองวุฒิ รุจิระชาคร ตัวละครหญิงมักถูกวางบทบาทให้อยู่ท่ามกลางสถานการณ์ที่เต็มไปด้วยความลึกลับ ความหวาดกลัว หรือแม้แต่ความเป็นความตาย อย่างไรก็ตาม ตัวละครหญิงเหล่านี้ไม่ได้แสดงออกถึงความอ่อนแอ หากแต่แสดงความกล้าหาญในการตัดสินใจในสถานการณ์ยากลำบาก และกล้าหาญต่อสู้กับสิ่งอันตรายต่าง ๆ ดังนี้

2.1 กล้าหาญในการตัดสินใจ

ในนวนิยายเรื่อง *สาปลังกา* กล่าวถึง เมื่อพันธิสาทราบว่าสาเหตุการเสียชีวิตของน้องสาวไม่ใช่อุบัติเหตุธรรมดา แต่เกิดจากปีศาจที่บริษัทแห่งหนึ่งเลี้ยงไว้ เธอแม้จะยังไม่มีข้อมูลแน่ชัดเกี่ยวกับปีศาจนั้น และไม่อาจคาดเดาอันตรายที่รออยู่ข้างหน้า แต่ก็ยังตัดสินใจสมัครเข้าทำงานในบริษัทดังกล่าว เพื่อสืบหาความจริงเกี่ยวกับการตายของน้องสาว และต่อสู้กับพลังลึกลับที่อยู่เบื้องหลังเหตุการณ์ทั้งหมดอย่างไม่หวาดหวั่น ดังตัวอย่าง

> *พันธิสาพอเข้าใจสถานการณ์ ถึงไม่รู้ว่าตระกูลเทพรัตน์ปรีชานนท์ มีความลับใดปิดบังเอาไว้ แต่น้องสาวเธอก็ถูกฆ่าเพราะล่วงรู้ความลับนั้น ดังนั้นใครยื่นหน้าเข้าไปโดยไม่ระวังก็มีสิทธิ์ตายได้เหมือนกัน*
>
> *“ตั้งแต่เด็กสาไม่เคยกลัวอะไร คุณปู่ก็น่าจะรู้ กระทั่งตอนนี้ก็เหมือนกัน ติดต่อคนชื่อวิบูลย์เถอะค่ะ เริ่มกันได้เลย เราต้องรู้ความจริงให้ได้ว่าเกิดอะไรขึ้น ใครก็ตามที่ฆ่าน้องสาวของสา มันจะต้องรับกรรม สาไม่ปล่อยให้ มันลอยนวลเด็ดขาด”*

(สาปลังกา, 2557, น. 36-38)

จากตัวอย่างได้เห็นว่า ตัวละครหญิงในเรื่องนี้ไม่เพียงกล้าตัดสินใจเผชิญกับสิ่งเหนือธรรมชาติ แต่ยังมุ่งมั่นที่จะทวงความยุติธรรมให้ครอบครัว แม้พันธิสาจะรู้ว่าการเข้าไปในบริษัทนั้นอาจหมายถึงอันตรายถึงชีวิต เธอก็ยังเลือกเดินหน้า ความกล้าหาญของเธอมาจากพลังของความรัก ความยุติธรรม และความเด็ดเดี่ยว ลักษณะการใช้ภาษาของตัวละครเอกหญิง เช่น “ตั้งแต่เด็กสาไม่เคยกลัวอะไร... เราต้องรู้ความจริงให้ได้... มันจะต้องรับกรรม” เป็นถ้อยคำที่สะท้อนถึงการตัดสินใจที่แน่วแน่ เด็ดขาด และกล้าหาญในการเผชิญกับความจริง แสดงให้เห็นว่าผู้เล่าเรื่องใช้ภาษาในการถ่ายทอดภาพแทนผู้หญิงที่ไม่ได้รอให้ผู้อื่นมากำหนดชะตากรรม แต่

เป็นผู้เลือกและกำหนดทางเดินของตนเองอย่างมีพลังและเป้าหมายชัดเจน ซึ่งตอกย้ำบทบาทของผู้หญิงที่กล้าหาญในการตัดสินใจ แม้ต้องเผชิญกับความเสี่ยงอันตรายก็ตาม

2.2 กล้าหาญต่อสู้กับสิ่งอันตราย

ความกล้าหาญของภาพแทนผู้หญิงในนวนิยายแนว Romantic Suspense ของปองวุฒิ รุจิระชาคร มักปรากฏในรูปแบบของการเผชิญหน้ากับสิ่งอันตราย ไม่ว่าจะเป็นวิญญาณร้าย ความลับอันดำมืด หรือภัยคุกคามจากบุคคลใกล้ตัวภาพแทผู้หญิงเหล่านี้ไม่ได้หลบหนีหรือพึ่งพาผู้ชายในการปกป้อง แต่กลับลุกขึ้นต่อสู้ด้วยตนเอง

ในนวนิยายเรื่อง *ฉากซ่อนรัก* ตัวละครเอกหญิง พิมพราวเป็นหญิงสาวที่กลัวผีอย่างมาก แต่เมื่อผีป้าเข้ามาสิงและอาศัยอยู่ในบ้านของเธอ แม้จะไม่สามารถส่งผีป้าออกไปได้ พิมพราวก็เลือกที่จะยอมรับและอยู่ร่วมกับผีป้านั้นอย่างสงบ อย่างไรก็ตาม ความสงบไม่ได้คงอยู่ เมื่อมีผีร้ายปรากฏขึ้นพร้อมความตั้งใจจะทำลายผีป้า และยังหันมาทำร้ายพิมพราวด้วย แม้เธอจะหวาดกลัวอย่างยิ่ง แต่ก็ยังพยายามต่อสู้จนสามารถเอาชนะผีร้ายได้ในที่สุด ดังตัวอย่าง

> *พิมพราวเผลอร้องออกไป ตกใจที่อีกฝ่ายถูกทำร้าย ทำเอาชายลึกลับ หันขวับมาด้วยทีท่ากราดเกรี้ยว*
>
> *ภายในบ้านพิมพราวยังคงถูกวิญญาณร้ายบีบคออยู่ เธอดิ้นหนีแต่ก็ ไม่สำเร็จ*
>
> *ยังดีก่อนหมดลมหายใจ หญิงสาวคิดหาทางรอดได้ ล้วงบางอย่างออกมาจากด้านในเสื้อ นั่นคือสร้อยคอพระที่เธอสวมไว้*
>
> *วิญญาณร้ายแหกปากร้องเสียงหลงเมื่อเห็นองค์พระที่คล้องสร้อยคอ ปล่อยมือออกจากคอเรียวงามทันที พิมพราวสำลักเล็กน้อย แต่ยินดียิ่งกว่าที่ ตัวเองเป็นอิสระแล้ว*
>
> *“ไปเลยนะ ออกไปจากบ้านนี้!”*

(ฉากซ่อนรัก, 2558, น. 293-295)

จากตัวอย่างได้เห็นว่า ภาพแทนผู้หญิงในฐานะผู้เผชิญกับอันตราย ถูกนำเสนอผ่านตัวละครเอกหญิงพิมพราว ซึ่งแม้จะหวาดกลัวต่อวิญญาณร้าย แต่ก็ยังสามารถใช้สติและไหวพริบต่อสู้จนรอดพ้นจากอันตรายได้ แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงสามารถเผชิญกับสถานการณ์รุนแรงด้วยตนเอง ซึ่งเป็นการสะท้อนภาพของผู้หญิงที่มีความกล้าหาญเด็ดเดี่ยวในการต่อสู้กับสิ่งอันตราย การใช้ภาษาในข้อความ เช่น “ยังดีก่อนหมดลมหายใจ หญิงสาวคิดหาทางรอดได้” และ “ไปเลยนะ ออกไปจากบ้านนี้!” สะท้อนให้เห็นถึงกลวิธีที่ผู้เล่าเรื่องใช้ในการเน้นย้ำภาพของผู้หญิงที่

ไม่ยอมแพ้ต่ออันตราย และสามารถตั้งสติหาวิธีเอาตัวรอดด้วยตนเอง คำบรรยายลักษณะการกระทำของตัวละครเอกหญิง รวมถึงบทสนทนาแสดงออกถึงพลังใจ ความแน่วแน่ และความสามารถในการควบคุมสถานการณ์ ซึ่งทั้งหมดนี้ช่วยสร้างภาพแทนของผู้หญิงที่กล้าหาญเผชิญหน้ากับความกลัวด้วยพลังของตนเอง

3. ภาพแทนผู้หญิงที่มีความรู้ความสามารถ

ภาพแทนผู้หญิงที่มีความรู้ความสามารถเป็นลักษณะของตัวละครหญิงที่มีบทบาทสำคัญในการดำเนินเรื่อง โดยเฉพาะในด้านการใช้เหตุผล ความเชี่ยวชาญ และการตัดสินใจเชิงวิเคราะห์ ซึ่งผู้หญิงประเภทนี้มักมีภูมิความรู้ทางวิชาชีพหรือประสบการณ์เฉพาะทางที่ส่งผลต่อการคลี่คลายปมปริศนาในเรื่อง และแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของผู้หญิงในสังคมร่วมสมัย

3.1 ภาพแทนผู้หญิงผู้ได้รับการศึกษา

ภาพแทนผู้หญิงได้รับการศึกษาเป็นผู้หญิงยุคใหม่ที่มีความรู้ มีความคิดความอ่าน และมีความเฉลียวฉลาดในการดำเนินชีวิต ซึ่งมักจะสอดคล้องสัมพันธ์กับหน้าที่การงานทำ ช่วยสร้าง โอกาสแก่ผู้หญิงช่วยแก้ไขปัญหาแก่ผู้หญิง นำพาผู้หญิงเข้าสู่โลกแห่งอิสระเสรีภาพ ดังนี้

ในนวนิยายเรื่อง *เคหาสน์ตุ๊กตา* ได้กล่าวถึง ตัวละครเอกหญิงสิตาภาได้รับการถ่ายทอดในฐานะผู้หญิงที่รักในวิชาชีพครูและมีความมุ่งมั่นในการทำงานด้านการศึกษา โดยเธอเลือกประกอบอาชีพครูทันทีหลังสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ด้วยความรักและความเข้าใจในเด็ก เธอจึงทำงานอย่างทุ่มเทในโรงเรียนแห่งหนึ่งมาโดยตลอด ดังตัวอย่าง

> *เหตุผลหนึ่งที่สิตาภาเลือกอาชีพครูเพราะเธอเป็นคนรักเด็ก ไม่ใช่เหตุผลที่พูดออกมาส่ง ๆ เพื่อสร้างภาพลักษณ์ดีงามในสายตาผู้อื่น หากเนื่องจากเธอเกิดมาในครอบครัวอบอุ่น มีความทรงจำดี ๆ ในวัยเด็ก ซึ่งเป็นพื้นฐานให้เธอเติบโตมาเป็นคนเช่นนี้ได้ ทำให้หญิงสาวรู้สึกว่าวัยเยาว์มีความสำคัญมาก และเห็นว่าผู้ใหญ่ควรดูแลเอาใจใส่เด็กให้มาก*

(เคหาสน์ตุ๊กตา, 2557, น. 50)

> *ตลอดระยะเวลาสามปีหลังเรียนจบปริญญาตรี เธอทำงานเป็น แม่พิมพ์ของชาติมาโดยตลอด รับผิดชอบงานสอนวิชาภาษาไทยให้แก่ นักเรียนชั้นประถมสองและสี่เป็นหลัก บางครั้งมี*

การสับเปลี่ยนไปสอนชั้น อื่นบ้างแต่ก็ยังวนเวียนอยู่ในกลุ่มเด็กเล็ก อยู่ดี

(เคหาสน์ตุ๊กตา, 2557, น. 5)

จากตัวอย่างได้เห็นว่า ตัวละครเอกหญิงสิตาภาเป็นตัวแทนของภาพผู้หญิงผู้ได้รับการศึกษา ซึ่งแสดงออกผ่านทั้งบทบาทในฐานะ “ครู” และทัศนคติที่มีต่อการศึกษาและการดูแลเยาวชน โดยเฉพาะในประโยคว่า “ตลอดระยะเวลาสามปีหลังเรียนจบปริญญาตรี เธอทำงานเป็นแม่พิมพ์ของชาติมาโดยตลอด” ซึ่งเป็นการใช้ภาษาอย่างชัดเจนเพื่อสื่อให้เห็นถึงสถานภาพของผู้หญิงที่ผ่านการศึกษาระดับอุดมศึกษา และนำความรู้ไปใช้ในการสร้างประโยชน์แก่สังคม นอกจากนี้ เลือกใช้คำว่า “เรียนจบปริญญาตรี” และ “รับผิดชอบ” เป็นถ้อยคำที่แสดงถึงคุณวุฒิทางการศึกษา รวมทั้งหน้าที่ในวิชาชีพที่ต้องใช้ความรู้ ความสามารถและความเสียสละ สะท้อนให้เห็นถึงภาพแทนผู้หญิงที่มีคุณค่าในเชิงสติปัญญาและอาชีพ มิใช่เพียงผู้ดูแลครอบครัวตามค่านิยมดั้งเดิม

3.2 ภาพแทนผู้หญิงเป็นผู้นำ

ในนวนิยายแนว Romantic Suspense ได้นำเสนอภาพแทนผู้หญิงเป็นผู้นำ คือการแสดงให้เห็นถึงบทบาทของผู้หญิงที่มีอำนาจในการกำหนดชีวิตตนเอง และสามารถนำพาผู้อื่นหรือสถานการณ์ไปสู่การแก้ปัญหาได้อย่างชัดเจน เป็นการรื้อภาพจำเดิม ๆ ที่เห็นผู้หญิงเป็นเพียงผู้ตามหรือรองจากผู้ชาย และสะท้อนให้เห็นถึงผู้หญิงยุคใหม่ในสังคมร่วมสมัยที่มีศักยภาพรอบด้านทั้งความคิด จิตใจ และการกระทำ

ในนวนิยายเรื่อง *สลักบุหลัน* ตัวละครเอกหญิง กุลกัลยา ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้านายของบริษัทแห่งหนึ่ง ด้วยสไตล์การทำงานที่จริงจังและเด็ดขาด ทำให้พนักงานมองว่าเธอเป็นเจ้านายที่ทั้งเข้มงวดและมีอำนาจ ในฐานะผู้นำองค์กร เธอไม่เพียงต้องมีความสามารถในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในบริษัทเท่านั้น แต่ยังต้องกล้าท้าทายและต่อต้านความคิดเห็นที่ไม่ถูกต้องหรือไม่เป็นธรรมของผู้อื่นอีกด้วย ดังตัวอย่าง

จริงทีเดียว ในสายตาพนักงานบริษัท เธอ คือเจ้านายที่ทั้งจริงจังและดุดัน ไม่เคยยอมปล่อยให้งานผิดพลาด รอดพ้นสายตาทุกอย่างต้องสมบูรณ์แบบ เคยได้ยินว่าพวกนั้นกลัว เธอหัวหดเลยทีเดียว ทั้งที่เจ้านายคนนี้ยังอายุไม่ถึงสามสิบ แถมใคร ก็ต่างยอมรับว่าหน้าตาน่ารักสะสวยตามประสาสาวยุคใหม่

(สลักบุหลัน, 2563, น. 13)

แม้จะตกอยู่ในสถานการณ์ยากลำบาก ทว่ากุลกัลยา ไม่ใช่คนอ่อนแอประเภทเอะอะก็ตีโพยตีพายรอให้คนช่วย ถ้าหาก เป็นแบบนั้นคงไม่มีทางก้าวมาอยู่จุดสูงสุดของบริษัทได้แน่ ๆ ดังนั้น สิ่งที่ประธานบริษัทสาวคิดอยู่ในหัวสมองยามนี้ ขณะจ้องมอง รองประธานเจ้าเล่ห์ที่ตนไม่เคยไว้วางใจแม้สักเสี้ยววินาทีก็คือ...เขา เล่นงานผิดคนแล้ว

(สลักบุหลัน, 2563, น. 187)

จากตัวอย่างได้เห็นว่า ภาพแทนของผู้หญิงในฐานะผู้นำ ถูกถ่ายทอดผ่านตัวละครเอกหญิง กุลกัลยาอย่างชัดเจน เธอเป็นผู้หญิงที่แม้อายุน้อย แต่สามารถก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งสูงสุดของบริษัทด้วยความสามารถ ความเด็ดขาด และความมุ่งมั่นของตนเอง นอกจากนี้ ผู้เล่าเรื่องยังผ่านการใช้ภาษาที่บรรยายถึงบุคลิกของตัวละครเกหญิง เช่น “เจ้านายที่ทั้งจริงจังและดุดัน” “ทุกอย่างต้องสมบูรณ์แบบ” และ “ไม่ใช่คนอ่อนแอประเภทเอะอะก็ตีโพยตีพายรอให้คนช่วย” ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนแสดงให้เห็นถึงความแข็งแกร่งภายใน ความเป็นผู้นำ และความมั่นใจของผู้หญิงยุคใหม่ที่ไม่ยอมตกเป็นฝ่ายเสียเปรียบ แม้ในสถานการณ์ที่ต้องเผชิญกับอุปสรรคหรือบุคคลที่ไม่อาจไว้วางใจได้ก็ตาม

4. ภาพแทนผู้หญิงที่สามารถพึ่งพาตนเอง

ในนวนิยายแนว Romantic Suspense ของปองวุฒิ รุจิระชาคร พบว่าภาพแทนผู้หญิงนำเสนอในลักษณะที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ ไม่ว่าจะเผชิญกับปัญหาเหนือธรรมชาติหรือสถานการณ์ในโลกการทำงาน ตัวละครเอกหญิงเหล่านี้แสดงออกถึงความสามารถในการตัดสินใจด้วยตนเอง มีเหตุผล และไม่ยอมรอให้ผู้อื่นมาแก้ไขสถานการณ์ให้

ในนวนิยายเรื่อง *อารักษ์ลวง* ตัวละครเอกหญิง ปาลิณ ทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยการร่วมของหอสมุดแห่งหนึ่งกับชายอีกคนหนึ่ง แต่เมื่อฝ่ายชายพยายามหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบด้วยการหาข้ออ้างไม่มาปฏิบัติหน้าที่ ปาลิณจึงตัดสินใจรับหน้าที่ดูแลหอสมุดด้วยตนเองอย่างเต็มที่ นอกจากนี้ เมื่อเกิดเหตุการณ์ผีร้ายในหอสมุด เธอไม่ได้พึ่งพาวิธีแก้ไขจากชายที่นำหมอสังข์มาช่วย แต่กลับเลือกใช้สติและปัญญา หาวิธีรับมือกับผีร้ายด้วยตนเอง โดยได้รับคำแนะนำจากคุณปู่ผ่านความฝัน แสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งและความสามารถในการพึ่งพาตนเองของตัวละครหญิงรายนี้อย่างเด่นชัด ดังตัวอย่าง

หญิงสาวนิ่งไปครู่ คิดสะระตะในหัว ก่อนโพล่งออกมา

“ลิณเป็นคนดูเองก็ได้” พูดออกมาแล้วก็ค่อยตกใจ เธอคิดยังไงกันถึงอาสามาดูแลห้องสมุดร้าง ๆ นี่ ทั้งที่ตัวเองมีงานประจำทำอยู่แล้ว

(อารักษ์ลวง, 2561, น. 29)

“ออกไปเดี๋ยวนี้!” ปาลิณตะโกน หมดความอดทนที่มีอยู่น้อยนิดลงไปเรียบร้อยแล้ว

พาหมอผีของเอกออกไปจากห้องสมุดนี่

(อารักษ์ลวง, 2561, น. 146)

ปาลิณเฝ้ารอให้ฟ้ามืดอย่างใจจดใจจ่อ อาจเป็นครั้งแรกนับแต่เกิดเรื่องที่เธออยากให้ถึงเวลากลางคืน เพราะถ้าหากทุกอย่างสำเร็จลุล่วงตามตั้งใจ ย่อมหมายความว่า ทุกปัญหาจะถูกปัดเป่าได้ในที่สุด

“พร้อมหรือยัง” เขาถาม

“ค่ะ” ปาลิณพยักหน้า นำของออกมาวาง "ลิณเตรียมทุกอย่างไว้แล้ว"

(อารักษ์ลวง, 2561, น. 277)

จากตัวอย่างได้เห็นว่า ตัวละครเอกหญิงปาลิณได้รับการสร้างให้เป็นภาพแทนของผู้หญิงที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยถ่ายทอดผ่านการใช้ภาษาที่หนักแน่นและแสดงถึงการตัดสินใจด้วยตนเอง เช่น ประโยคที่ว่า “ลิณเป็นคนดูเองก็ได้” แสดงถึงความกล้าที่จะรับผิดชอบแม้รู้ดีว่างานนั้นไม่ง่าย หรือวลีอย่าง “ออกไปเดี๋ยวนี้!” สะท้อนความเด็ดขาดของเธอในการปกป้องพื้นที่และตัดสินใจไม่ยอมพึ่งพาความช่วยเหลือที่เธอไม่ได้ร้องขอ รวมถึง “ลิณเตรียมทุกอย่างไว้แล้ว” ที่แสดงถึงความสามารถในการวางแผนล่วงหน้าและการจัดการปัญหาด้วยตัวเอง ทั้งหมดนี้สะท้อนว่าภาพแทนผู้หญิงไม่ได้รอความช่วยเหลือจากผู้อื่น โดยเฉพาะจากผู้ชาย แต่กลับสามารถลุกขึ้นมาจัดการกับสถานการณ์อันตรายและความซับซ้อนได้ด้วยสติและการลงมือทำจริงอย่างมั่นใจ

5. ภาพแทนผู้หญิงที่อ่อนโยนและมีเมตตา

ในนวนิยายแนว Romantic Suspense ของ ปองวุฒิ รุจิระชาคร พบว่าภาพแทนผู้หญิงที่อ่อนโยนและมีเมตตา ได้นำเสอนผู้หญิงที่มีความรู้สึกเห็นอกเห็นใจ เข้าใจความเจ็บปวดของผู้อื่น และพร้อมจะเสียสละเพื่อช่วยเหลือหรือปลอบโยนผู้อื่น แม้ในสถานการณ์ที่ตนเองเผชิญความสูญเสียหรือความกลัวก็ตาม

ในนวนิยายเรื่อง *เคหาสน์ตุ๊กตา* ตัวละครเอกหญิง สิตาภา ใช้ความสามารถพิเศษของตนช่วยตามหาเด็ก ๆ ที่หายตัวไปจากโรงเรียน แต่สุดท้ายเธอก็ไม่สามารถช่วยชีวิตเด็ก ๆ เหล่านั้นได้ เนื่องจากพวกเขาเสียชีวิตไปแล้ว ความจริงอันโหดร้ายนี้ทำให้สิตาภาไม่อาจรับได้ เธอจมอยู่กับความเศร้าเสียใจอย่างลึกซึ้ง โทษตัวเองที่ช่วยพวกเขาไว้ไม่ทัน พร้อมทั้งกล่าวคำขอโทษต่อดวงวิญญาณของเด็ก ๆ ด้วยความรู้สึกผิดและเจ็บปวดในใจ ดังตัวอย่าง

“ฉันรู้สึกเศร้าจังเลยค่ะ”

“ครูขอโทษนะที่ช่วยชีวิตพวกเธอเอาไว้ไม่ได้” สิตาภาย่อตัวนั่งลง ใบหน้าเธออยู่ระดับเดียวกับมิลิน

“ไม่เป็นไรค่ะ เพราะครูทำให้พวกหนูได้กลับบ้าน”

เธอรู้สึกมีความสุข เหลือเกิน ในวินาทีนี้เธอตระหนักว่าสิ่งที่ตัวเองพยายามทำมาไม่ได้สูญเปล่า

“ขอให้พวกหนูไปดีเถอะนะ” สิตาภาพูดกับเด็กทุกคนด้วยเสียง สั่นเครือ “เรื่องร้ายจบลงแล้ว”

(เคหาสน์ตุ๊กตา, 2557, น. 437-439)

จากตัวอย่างได้เห็นว่า ภาพแทนผู้หญิงที่อ่อนโยนและมีเมตตา แสดงให้เห็นผ่านตัวละครเอกหญิงสิตาภาที่แม้จะไม่สามารถช่วยชีวิตเด็ก ๆ ได้ แต่ยังแสดงความเศร้า ความรู้สึกผิดและความห่วงใยอย่างลึกซึ้ง โดยใช้ภาษาที่อ่อนโยนและจริงใจ เช่น “ครูขอโทษนะที่ช่วยชีวิตพวกเธอเอาไว้ไม่ได้” ซึ่งสะท้อนถึงความเข้มแข็งทางจิตใจ และความกล้าหาญในการยอมรับความสูญเสีย ยังคงแสดงออกถึงความเมตตาในสถานการณ์ที่เศร้าและโศกเศร้าอย่างยิ่ง ขณะเดียวกันก็ยังยืนยันบทบาทของผู้หญิงในฐานะผู้เยียวยาและผู้มีหัวใจเมตตาในสังคมร่วมสมัย

ตารางที่ 1 สรุปภาพแทนผู้หญิง 5 ประเภท (นิยาม–ลักษณะ–ตัวอย่าง–นัยยะทางสังคม)

ประเภทภาพแทน	นิยาม (ย่อ)	ลักษณะทางภาษา/การเล่าเรื่องที่ใช้สร้างภาพ	ตัวอย่างเหตุการณ์/ตัวละคร
1) ผู้หญิงจิตใจเข้มแข็ง	หญิงที่ควบคุมอารมณ์ยืนหยัดในสถานการณ์เปราะบาง ใช้สติแก้ปัญหา	คำกริยาชี้ “ตั้งสติ/ควบคุมลมหายใจ/นั่งนิ่ง”, จังหวะบรรยายช้า เน้น “พลังเงียบ”	พิณธารเผชิญวิญญาณในม่านมรณา (2559) แต่เลือกสนทนาด้วยเหตุผล
2) ผู้หญิงกล้าหาญ	หญิงที่กล้าตัดสินใจและเผชิญอันตรายด้วยตนเอง	ถ้อยคำเด็ดขาด/ประกาศจุดยืน (“จะไม่ปล่อยให้ลอยนวล”), ฉากกดดันสูง	พันธิสาตัดสินใจบุกบริษัทใน สาปลังกา (2557); พิมพราวต่อสู้ผีร้ายใน ฉากซ่อนรัก (2558)
3) ผู้หญิงมีความรู้ความสามารถ	หญิงที่ใช้วิชาชีพ/เหตุผลคลี่คลายปม	ศัพท์วิชาชีพ การบรรยายขั้นตอนตัดสินใจเชิงวิเคราะห์	สิตาภา ครูผู้ทุ่มเทในเคหาสน์ตุ๊กตา (2557)
4) ผู้หญิงพึ่งพาตนเอง	หญิงที่รับผิดชอบสถานการณ์ วางแผน และแก้ปัญหาด้วยตนเอง	ประโยคบอกตัดสินใจ (“ดูเองก็ได้”), โครงเรื่องวางหญิงเป็นผู้ริเริ่มการกระทำ	ปาลิณรับภาระดูแลหอสมุดและจัดการเหตุผีใน อารักษ์ลวง (2561)
5) ผู้หญิงอ่อนโยนมีเมตตา	หญิงที่เข้าใจผู้อื่น ยอมรับและเยียวยาความสูญเสีย	โทนภาษาอ่อนโยน คำกริยา “ย่อตัวนั่งลง/เสียงสั่นเครือ”, แสง/ฉากสลัว	สิตาภาปลอบดวงวิญญาณเด็ก ๆ ในเคหาสน์ตุ๊กตา (2557)

ดังแสดงในตาราง ภาพแทนทั้งห้าถูกสร้างผ่าน “ภาษาวรรณกรรมกับโครงสร้างเหตุการณ์” ที่ผสานความรักกับความระทึกขวัญ ทำให้ตัวละครหญิงมิใช่ผู้ตาม แต่เป็นผู้กำหนดทิศทางเรื่องด้วยสติ ความกล้า ความรู้ และเมตตา สอดรับบริบทสังคมไทยในยุค 2560s ที่ให้ความสำคัญกับสิทธิ ความเสมอภาค และการกำหนดตนเองของผู้หญิง

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่องภาพแทนผู้หญิงในนวนิยายแนว Romantic Suspense ของปองวุฒิ รุจิระชาคร พบว่า มีการนำเสนอภาพแทนผู้หญิงตามบทบาทและลักษณะของผู้หญิงในสังคมร่วมสมัยและสามารถสรุปภาพแทนผู้หญิงบทบาทสำคัญต่าง ๆ ได้แก่ 1) ภาพแทนผู้หญิงจิตใจเข้มแข็ง คือ เป็นหญิงที่มีสติ ควบคุมอารมณ์ และไม่พึ่งพาผู้อื่น ใช้ภาษาที่หนักแน่น สุขุม เช่น ประโยคสั้น กระชับ แสดงการตัดสินใจมั่นคง เพื่อเน้นภาพของผู้หญิงที่มีความมั่นคงภายใน 2) ภาพแทนผู้หญิงที่มีความกล้าหาญคือกล้าตัดสินใจและเผชิญหน้ากับภัยอันตรายแม้มีความกลัว ผู้เขียนเลือกใช้ถ้อยคำตรงไปตรงมา แสดงการกระทำชัดเจน และบรรยายฉากการเผชิญหน้าอย่างเข้มข้นเพื่อเน้นความเด็ดเดี่ยวของตัวละคร 3) ภาพแทนผู้หญิงที่มีความรู้ความสามารถคือ ได้รับการศึกษา มีอาชีพ และตัดสินใจด้วยตนเอง ภาษาในเรื่องใช้คำที่แสดงถึงความสำเร็จ เช่น “เรียนดีเยี่ยม” “งานมั่นคง” และการบรรยายบุคลิกแบบผู้นำ เพื่อสื่อถึงผู้หญิงยุคใหม่ที่เปี่ยมศักยภาพ 4) ภาพแทนผู้หญิงที่พึงพาตนเองคือ ผู้หญิงที่สามารถตัดสินใจและจัดการปัญหาด้วยตนเอง ไม่รอพึ่งพาผู้ชายหรือบุคคลอื่น การใช้ถ้อยคำที่แสดงความเด็ดเดี่ยว ช่วยเน้นย้ำภาพลักษณ์ของผู้หญิงที่มั่นใจ กล้าตัดสินใจ และสามารถเผชิญปัญหาโดยไม่ต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากผู้อื่น 5) ภาพแทนผู้หญิงที่อ่อนโยนและมีเมตตาคือ แสดงความเห็นอกเห็นใจ เข้าใจผู้อื่น แม้ในสถานการณ์เศร้า ใช้ภาษาที่อ่อนโยน อารมณ์ละเอียด เช่น “ครูขอโทษนะ” “ขอให้พวกหนูไปดีเถอะนะ” ซึ่งสะท้อนจิตใจที่อ่อนโยนและเปี่ยมเมตตา

ผลการศึกษาพบว่า ภาพแทนผู้หญิงในนวนิยายแนว Romantic Suspense ของปองวุฒิ รุจิระชาคร ภาพแทนผู้หญิงทั้งในฐานะผู้เผชิญหน้ากับสิ่งเหนือธรรมชาติ ผู้มีความกล้าหาญในการตัดสินใจ รวมถึงผู้ที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ สะท้อนให้เห็นถึงพลังภายในของผู้หญิงร่วมสมัยที่ไม่ยอมจำนนต่อโชคชะตา แต่กลับลุกขึ้นต่อสู้ด้วยความรัก ความรับผิดชอบ และสติปัญญา นอกจากนี้ ผู้เล่าเรื่องยังเลือกใช้ภาษามาสะท้อนความเด็ดเดี่ยว กล้าหาญ และเปราะบางของผู้หญิง ส่งผลให้ผู้อ่านสัมผัสถึงความซับซ้อนทางอารมณ์ของผู้หญิงในสังคมร่วม

สมัยได้อย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ นพพร ประชากุล (2552 : 12) ได้กล่าวถึง ภาพแทนผู้หญิงคือ พิจารณาว่าภาพของผู้หญิงแต่ละคนที่โลดแล่น ไปมาในหน้ากระดาษของวรรณกรรมราวกับมีชีวิตเลือดเนื้อนั้น แท้จริงแล้วต่างก็เป็นภาพที่ถูกประกอบสร้าง ด้วยการหยิบเลือกเอาคุณค่าบางอย่างของผู้หญิงสู่การรับรู้ของสาธารณะ การพินิจพิเคราะห์ภาพเสนอทาง จินตนาการเหล่านี้จึงเป็นหนทางที่ช่วยพาเราเข้าไปสัมผัสทัศนคติ ความคิดความเชื่อ และความคาดหวังที่ผู้คน ในสังคมมีต่อผู้หญิง นอกจากนี้ ภาพแทนผู้หญิงเป็นผู้เผชิญหน้ากับสิ่งเหนือธรรมชาติ เป็นภาพแทนผู้มีความกล้าหาญต่อสู้กับสิ่งเหนือธรรมชาติ ผู้มีความกล้าหาญในการตัดสินใจ รวมถึงผู้ที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ มิใช่เป็นผู้ที่รอความช่วยเหลือจากบุคคลอื่น ซึ่งสอดคล้องกับสิขรินทร์ สนิทชน (2557) ที่ได้ศึกษาเรื่อง นวนิยายแนว Romantic Suspense ของไทย โดยผลการศึกษาได้กล่าวถึง การปรับเปลี่ยนจากขนบหรือแบบฉบับเดิมของทั้งนวนิยายโรมานซ์และนวนิยายระทึกขวัญ โดยเฉพาะด้านตัวละครซึ่งผู้ประพันธ์สร้างตัวละครที่มีลักษณะละเมิดเรื่องเพศสถานะตามแนวคิดกระแสหลักในสังคมไทย ซึ่งเห็นได้จากตัวละครเอก และ ตัวละครรองจำนวนหนึ่งในนวนิยาย Romantic Suspense ที่มีพฤติกรรมในเชิงต่อรอง ตั้งคำถาม ท้า ทาย หรือตอบโต้กับแนวคิดชายเป็นใหญ่ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจึงแสดงให้เห็นว่าสังคมไทย มองบทบาททางเพศอย่างเปิดกว้างมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม ผลจากการศึกษาภาพแทนผู้หญิงในนวนิยายแนว Romantic Suspense ของปองวุฒิ รุจิระชาคร นำเสนอในฐานะผู้ที่เข้มแข็ง เด็ดเดี่ยว มีความสามารถและกล้าหาญในการเผชิญหน้ากับอันตรายและความจริง ทั้งยังสามารถพึ่งพาตนเองและตัดสินใจได้อย่างมีเหตุผล แสดงถึงบทบาทของผู้หญิงร่วมสมัยที่ไม่จำนนต่อชะตากรรม แต่เลือกกำหนดเส้นทางชีวิตของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับณัฐยา อิทธิจันทร์ และอรทัย เพียยุระ (2565 : 244) เรื่อง การนำเสนอภาพผู้หญิงสมัยใหม่ในสังคมทศวรรษ 2530 ในนวนิยายเรื่อง จินตปาตี ผลการวิจัย พบว่า ความเป็นพลวัตของสังคมไทยที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปเพื่อสอดรับกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก โดยเฉพาะบทบาทหน้าที่ของผู้หญิงในสังคมที่เห็นได้จากภาพการนำเสนอที่เป็นภาพสะท้อนจากนวนิยาย ผู้หญิงสมัยใหม่คือผู้หญิงที่มีความคิดและการใช้ชีวิตที่แปรผันไปกับบริบททางสังคมส่งผลให้ผู้หญิงมีความ ทัดเทียมกับผู้ชายมากขึ้น

องค์ความรู้ใหม่

1. ภาพแทนผู้หญิงร่วมสมัย: ผู้หญิงในเรื่องไม่ใช่เพียงผู้รอความช่วยเหลือจากบุคคลอื่น แต่เป็นผู้ลุกขึ้นต่อสู้เอง มีบทบาทสำคัญในการเผชิญหน้ากับสิ่งอันตราย กล้าตัดสินใจ และร่วมแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง สะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมใหม่ที่ให้ความสำคัญกับความเข้มแข็งและอิสระของผู้หญิง

2. การผสมผสานระหว่างความกล้าหาญและความอ่อนโยน: ตัวละครเอกหญิงมีทั้งด้านเข้มแข็ง กล้าหาญ และด้านที่อ่อนโยน มีเมตตา แสดงให้เห็นถึงภาพผู้หญิงที่มีความซับซ้อนทางอารมณ์และหลุดออกจากภาพดั้งเดิม

3. กลวิธีทางภาษา: ผู้เล่าเรื่องเลือกใช้ภาษาบรรยายที่เน้นอารมณ์ ความรู้สึก และการกระทำเพื่อสะท้อนบุคลิกของตัวละครเอกหญิง ไม่ว่าจะเป็นคำพูดหนักแน่นในการตัดสินใจ หรือถ้อยคำอ่อนโยนในฉากสะเทือนอารมณ์ ล้วนส่งผลให้ผู้อ่านมองเห็นพลังทางใจของภาพผู้หญิงอย่างชัดเจน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่องภาพแทนผู้หญิงในนวนิยายแนว Romantic Suspense ของปองวุฒิ รุจิระชาคร ให้เห็นว่านวนิยายแนว Romantic Suspense ของปองวุฒิ รุจิระชาคร นำเสนอภาพแทนผู้หญิงในฐานะ “ผู้กำหนดชีวิตด้วยตนเอง” ผ่านลักษณะของความเข้มแข็ง กล้าหาญ มีความสามารถ พึ่งพาตนเอง และอ่อนโยนมีเมตตา ภาษาที่ผู้เล่าเรื่องเลือกใช้อย่างประณีตช่วยสะท้อนอารมณ์ ความคิด และพลังภายในของตัวละครหญิงได้อย่างลึกซึ้ง **ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย** 1. งานวิจัยนี้สามารถมีส่วนสนับสนุนการปรับเปลี่ยนภาพแทนผู้หญิงในวรรณกรรมไทยให้สอดคล้องกับบทบาทของผู้หญิงในสังคมร่วมสมัยใหม่มากขึ้น โดยเฉพาะการนำเสนอภาพแทนผู้หญิงที่เข้มแข็ง กล้าหาญ พึ่งพาตนเองได้ มีความสามารถในการตัดสินใจ และไม่ยอมจำนนต่อโชคชะตา ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงทัศนคติใหม่ต่อบทบาทของผู้หญิง อันอาจส่งผลต่อการสร้างแบบแผนสังคมที่ส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศ 2. จากผลการศึกษาให้เห็นว่า ผู้หญิงในนวนิยายแนว Romantic Suspense ไม่ได้เป็นเพียงผู้ถูกกระทำหรือรอความช่วยเหลือจากบุคคล โดยเฉพาะผู้ชาย แต่กลับเป็นผู้ลุกขึ้นเผชิญหน้ากับอันตรายและต่อสู้เพื่อความถูกต้อง ซึ่งเป็นการรื้อถอนภาพจำแบบเดิมของผู้หญิงในวรรณกรรมและเปิดพื้นที่ให้เห็นถึงศักยภาพและความเป็นมนุษย์ของผู้หญิงได้ชัดเจนมากขึ้น 3. งานวิจัยนี้ยัง

สะท้อนให้เห็นถึงพลังของภาษาในฐานะเครื่องมือที่ช่วยประกอบสร้างภาพแทนผู้หญิง โดยผู้เล่าเรื่องเลือกใช้ถ้อยคำที่สะท้อนความเข้มแข็ง ความกล้าหาญ และความเด็ดเดี่ยว ล้วนส่งเสริมให้เห็นถึงมิติที่ลึกซึ้งและซับซ้อนของผู้หญิงในบริบทวรรณกรรมไทยร่วมสมัย **ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** 1. ควรมีการศึกษาภาพแทนผู้ชายในนวนิยายแนว Romantic Suspense ของปองวุฒิ รุจิระชาคร 2. ควรวิเคราะห์ภาษาวรรณศิลป์เชิงลึก เช่น การเลือกใช้ถ้อยคำ การสร้างบทสนทนา หรือการใช้สัญลักษณ์ในการสร้างอารมณ์ของตัวละครหญิง เพื่อทำความเข้าใจกลไกการสร้างภาพแทนผ่านภาษาของนักเขียน

เอกสารอ้างอิง

ณัฐยา อิทธิจันทร์ และ อรทัย เพียยุระ (2565). การนำเสนอภาพผู้หญิงสมัยใหม่ในสังคมทศวรรษ 2530ในนวนิยายเรื่อง จินตปาตี. *Dhammathas Academic Journal*. 22 (1), 235-248.

ณัฐพร โสดาวิชิต. (2563). *ภาพแทนของความเป็นหญิงในสังคมเกาหลีสมัยใหม่ กรณีศึกษาละครเรื่อง Search: www (검색어를 입력하세요: www).* ใน ปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาเอเชียศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

นพพร ประชากุล. (2552). *แนวคิดสกุล “สตรีนิยม” (Feminism).* ใน *ยอกอักษรย้อนความคิด เล่ม 2 ว่าด้วยสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*. กรุงเทพฯ: อ่าน.

ปองวุฒิ รุจิระชาคร. (2560). *พักตร์อำพราง*. กรุงเทพฯ: กรู๊ฟ พับลิชชิ่ง.

เพชรินทร์ นาทศรีทา**.** (2554)**.** ภาพลักษณ์ไทยในวรรณกรรมที่ได้รับรางวัลซีไรต์ของนักเขียนหญิง. ใน *ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศาสตร.* มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สิขรินทร์ สนิทชน. (2557). นวนิยายแนว Romantic Suspense ของไทย. ใน *ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย.* มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ละอองดาว จิตต์พิริยะการ. (2562). หญิงม่าย: ภาพแทนนางเอกชายขอบในนวนิยายไทยร่วมสมัย. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย.* มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สุภาวดี เพชรเกตุ. (2562). กบฏล้านนา: การประกอบสร้างภาพแทนผู้ชายล้านนาในนวนิยายไทยระหว่าง พ.ศ. 2490-2560. *วารสารพิฆเนศวร์สาร*, 15(1), 69–85

เสนาะ เจริญพร. (2546). ภาพเสนอผู้หญิงในวรรณกรรมไทยช่วงทศวรรษ 2530: วิเคราะห์ความโยง ใยกับประเด็นทางสังคม. ใน *ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม.* มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

Nora Roberts. (1995). *Crafting Romantic Suspense*. เรียกใช้ เมื่อ 8 พฤศจิกายน 2566 จาก https://writingcorner.com/crafting-romantic-suspense/

Stuart Hall. (2013). *“The work of representation” (Chapter of Representation: cultural representations and signifying practices)*. London: Sage. เรียกใช้ เมื่อ 10 สิงหาคม 2568 https://scholar.google.com/scholar?q=Stuart+Hall.

คุณภาพการให้บริการของธนาคารไทยพาณิชย์สาขาบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์*

SERVICE QUALITY OF SIAM COMMERCIAL BANK BURIRAM BRANCH, BURIRAM PROVINCE

ภาสกร แพนกุดเรือ[1] และ นฤชล ธนจิตชัย[2]

Phasakon Pankudrue[1] and Naruchon Thanajitchai[2]

[1-2]คณะบริหารธุรกิจและเทคโนโลยีสารสนเทศ วิทยาลัยนครราชสีมา

[1-2]Faculty of Business Administration and Information Technology, Nakhon Ratchasima College, Thailand

Corresponding Author's Email: Phasakon@nmc.ac.th

วันที่รับบทความ : 11 พฤศจิกายน 2568; วันแก้ไขบทความ 21 พฤศจิกายน 2568;

วันตอบรับบทความ : 23 พฤศจิกายน 2568

Received 11 November 2025; Revised 21 November 2025; Accepted 23 November 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบคุณภาพการให้บริการของธนาคารไทยพาณิชย์ สาขาบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลของผู้รับบริการ กลุ่มประชากรคือผู้ที่มาใช้บริการธนาคารไทยพาณิชย์ สาขาบุรีรัมย์ ระหว่างวันที่ 1 มกราคม ถึงวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2568 จำนวน 384 คน ได้จากการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างในกรณีที่ไม่ทราบจำนวนประชากร เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า ซึ่งผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นแล้ว สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

Citation:

* ภาสกร แพนกุดเรือ และ นฤชล ธนจิตชัย. (2568). คุณภาพการให้บริการของธนาคารไทยพาณิชย์สาขาบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(6), 1034-1044.

Phasakon Pankudrue and Naruchon Thanajitchai. (2025). Service Quality Of Siam Commercial Bank Buriram Branch, Buriram Province. Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(6), 1034-1044.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

การทดสอบค่าที การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) และการทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีของเชฟเฟ่ (Scheffé's method)

ผลการวิจัยพบว่า (1) ผู้รับบริการมีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการของธนาคารไทยพาณิชย์ สาขาบุรีรัมย์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก แสดงถึงความสามารถในการรักษามาตรฐานการให้บริการพื้นฐานที่ดีของสาขา และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการให้บริการอย่างเพียงพอ ซึ่งควรถูกรักษาและใช้เป็นจุดขายหลักในการแข่งขัน ส่วนด้านการให้บริการอย่างเท่าเทียม มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ซึ่งเป็นตัวชี้วัดสำคัญที่ผู้บริหารควรให้ความสนใจเป็นพิเศษในการวางแผนกลยุทธ์ เพื่อให้แน่ใจว่าลูกค้าทุกกลุ่มได้รับมาตรฐานบริการที่เท่าเทียมและธนาคารมีการนำเทคโนโลยีมาปรับใช้อย่างต่อเนื่อง (2) ผู้รับบริการที่มีเพศ อายุ และระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการไม่แตกต่างกัน ซึ่งบ่งชี้ว่าการปรับปรุงคุณภาพบริการที่กระทำขึ้น จะส่งผลต่อการยกระดับความพึงพอใจของผู้รับบริการในทุกกลุ่มเป้าหมาย

คำสำคัญ: ความคิดเห็นของลูกค้า, การรับรู้บริการ ธนาคารไทยพาณิชย์ สาขาบุรีรัมย์

Abstract

The purpose of this research was to study and compare the service quality of Siam Commercial Bank, Buriram Branch, Buriram Province, classified by customers' personal factors. The population consisted of customers who used the services at Siam Commercial Bank, Buriram Branch, between January 1 and March 31, 2025. A total of 384 respondents were selected based on a sample size calculation for an unknown population. The research instrument was a Likert-scale questionnaire that had been verified for validity and reliability. The statistical methods used for data analysis included percentage, mean, standard deviation, t-test, One-way ANOVA, and Scheffé's method for pairwise comparison.

The research findings revealed that: (1) The overall opinions of customers toward the service quality of the Siam Commercial Bank, Buriram Branch, were at a high level, reflecting the branch's ability to maintain strong

fundamental service standards. When considering each aspect, the highest mean score was found in the area of adequate service, indicating its potential as a key competitive advantage that should be sustained. Conversely, equitable service received the lowest mean score, suggesting an area that requires managerial attention in strategic planning to ensure that all customer groups receive fair and consistent service standards, supported by continual improvements in technological integration. (2) Customers with different genders, ages, and educational levels showed no significant differences in their opinions toward the bank's service quality. This finding indicates that any improvements in service quality will have a positive impact on enhancing customer satisfaction across all target groups.

Keywords: Customer Opinion, Service Perception

บทนำ

ในยุคเศรษฐกิจฐานบริการ (Service Economy) องค์กรธุรกิจต้องเผชิญกับลักษณะเฉพาะของการบริการที่มีความไม่เป็นรูปธรรม แยกจากผู้ให้บริการไม่ได้ มีความแปรผันสูง และไม่สามารถเก็บไว้ใช้ภายหลังได้ (Intangibility, Inseparability, Heterogeneity และ Perishability) ปัจจัยเหล่านี้ทำให้ คุณภาพการให้บริการ กลายเป็นหัวใจสำคัญในการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันที่ยั่งยืน โดยเฉพาะธุรกิจด้านบริการที่เน้นการสร้างความพึงพอใจและความสัมพันธ์ระยะยาวกับลูกค้า การบริการที่ดีจึงเป็นรากฐานสำคัญของความภักดีต่อองค์กรและผลประกอบการที่มั่นคงในระยะยาว

การบริการ (Service) หมายถึง กระบวนการหรือกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อสนองความต้องการของผู้รับบริการให้เกิดความสุข ความสะดวก และความพึงพอใจ ซึ่งมีลักษณะไม่สามารถจับต้องได้และไม่จำเป็นต้องมาควบคู่กับสินค้าใด ๆ การให้บริการที่ดีจึงต้องตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการส่วนใหญ่ได้อย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ และเท่าเทียม ทั้งนี้ การบริการถือเป็นองค์ประกอบสำคัญในทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐหรือเอกชน การสร้างบริการที่มีคุณภาพต้องอาศัยความร่วมมือของทุกคนในองค์กร เพื่อรักษาลูกค้าเดิม เพิ่มลูกค้าใหม่ และสร้างภาพลักษณ์ที่ดีอย่างยั่งยืน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546)

สถานการณ์การแข่งขันของธนาคารไทยในปัจจุบันทวีความรุนแรงมากขึ้น โดยเฉพาะด้านความสะดวกและความทันสมัยของบริการที่ใช้เทคโนโลยี เช่น ATM, Mobile Banking, E-Banking และ I-Banking ทำให้ธนาคารต้องพัฒนาระบบงาน เทคโนโลยี และบุคลากรอย่างต่อเนื่อง เพื่อตอบสนองลูกค้าที่มีความรู้และเทคโนโลยีสูงขึ้น นอกจากนี้ รูปลักษณ์ของสาขา ระบบงานที่รวดเร็ว ความถูกต้องแม่นยำของข้อมูล และเครื่องมือบริการที่ครบถ้วนยังเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการรับรู้คุณภาพบริการของลูกค้าโดยตรง โดยเฉพาะธนาคารพาณิชย์ที่ต้องแข่งขันในการรักษาฐานลูกค้าและเพิ่มส่วนแบ่งทางการตลาดภายใต้เงื่อนไขการแข่งขันที่เปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง (ธนาคารไทยพาณิชย์, 2562)

สำหรับธนาคารไทยพาณิชย์ ซึ่งเป็นสถาบันการเงินชั้นนำของประเทศ มีความจำเป็นต้องพัฒนาคุณภาพบริการอย่างต่อเนื่องทั่วทั้งองค์กร โดยเฉพาะในบริบทของจังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจระดับภูมิภาคที่มีการแข่งขันสูง การเข้าใจความคิดเห็นของผู้รับบริการต่อคุณภาพการให้บริการในมิติต่าง ๆ เช่น ความรวดเร็ว ความเพียงพอ ความก้าวหน้า ความเท่าเทียม และความต่อเนื่อง จึงเป็นข้อมูลสำคัญในการกำหนดกลยุทธ์การบริหารทรัพยากร และการพัฒนาบุคลากร ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาระดับคุณภาพบริการและเปรียบเทียบความคิดเห็นตามปัจจัยส่วนบุคคล เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่สามารถใช้กำหนดทิศทางในการพัฒนาคุณภาพบริการของสาขาได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับคุณภาพการให้บริการของธนาคารไทยพาณิชย์สาขาบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์

2. เพื่อเปรียบเทียบคุณภาพการให้บริการของธนาคารไทยพาณิชย์สาขาบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็น

กมลรัตน์ หล้าสุวงษ์ (2528) อธิบายว่า ความคิดเห็นเป็นการแสดงออกทางความคิดหรือถ้อยคำที่สะท้อนเจตคติและค่านิยมของบุคคล ซึ่งอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามเหตุผลและประสบการณ์ โดยความเชื่อ (Belief) หมายถึง ความเข้าใจหรือการยอมรับในข้อเท็จจริงบาง

ประการ ส่วนเจตคติ (Attitude) หมายถึง ความรู้สึกและท่าทีของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ทั้งในทางบวกหรือลบ ขึ้นอยู่กับประสบการณ์และการเรียนรู้

2. แนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจ

คำว่า “ความพึงพอใจ” ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า “Satisfaction” ได้มีผู้ให้ความหมายของ ความพึงพอใจไว้แตกต่างกัน ดังนี้

มีชัย แพงมาพรม (2550) ให้ความหมายของความพึงพอใจว่า เป็นสภาวะทางอารมณ์และทัศนะของบุคคลที่เกิดจากสิ่งเร้าหรือสิ่งจูงใจ และสะท้อนผ่านพฤติกรรมของบุคคล ขณะที่ บรรจง มาสขาว (2552) เสริมว่า ความพึงพอใจเป็นผลมาจากการได้รับบริการที่ตอบสนองความต้องการ โดยเฉพาะด้านจิตใจ กล่าวได้ว่า ความพึงพอใจของผู้รับบริการคือระดับความรู้สึกที่เกิดขึ้นหลังได้รับบริการ ซึ่งสามารถแสดงออกได้ทั้งทางบวกและลบ (Millet, 1954)

3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการให้บริการ

สุขุม นวลสกุล (2538) กล่าวว่าการบริการคือการทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นให้เกิดความสุขและความพอใจ ผู้ให้บริการจึงควรมีหัวใจของความเอื้อเฟื้อและแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาการบริการให้เกิดประโยชน์สูงสุด ขณะที่บรรจง มาสขาว (2552) ระบุว่าการบริการเป็นกิจกรรมที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้และผู้รับ เพื่อสร้างความพึงพอใจจากผลการกระทำนั้น

4. แนวคิดเกี่ยวกับการตัดสินใจเลือกใช้บริการ

วรรณี ธรรมโชติ (2550) อธิบายว่าการตัดสินใจเป็นกระบวนการเลือกทางเลือกที่ดีที่สุดโดยใช้ดุลยพินิจและข้อมูลประกอบ การตัดสินใจใช้บริการของลูกค้าจึงขึ้นอยู่กับปัจจัยทั้งภายในและภายนอก เช่น ประสบการณ์เดิม ความเชื่อมั่นในองค์กร และสิ่งแวดล้อมทางสังคม

5. กรอบแนวคิดหลักของมิติคุณภาพการให้บริการ

มีชัย แพงมาพรม (2550) และ บรรจง มาสขาว (2552) คุณภาพการให้บริการที่แบ่งออกเป็น 5 มิติหลัก อันเป็นรูปแบบที่นักวิชาการในประเทศไทยนิยมนำมาประยุกต์ใช้ในการประเมินประสิทธิภาพการให้บริการของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เน้นการกำกับดูแล มิติทั้งห้าที่ใช้ในการประเมินคุณภาพบริการของธนาคารไทยพาณิชย์ สาขาบุรีรัมย์ ในงานวิจัยนี้คือ ด้านการให้บริการอย่างเพียงพอ, ด้านการให้บริการอย่างรวดเร็ว, ด้านการให้บริการอย่างต่อเนื่อง, ด้านการให้บริการอย่างก้าวหน้า, และด้านการให้บริการอย่างเท่าเทียม

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ คือ ผู้ใช้บริการของธนาคารไทยพาณิชย์ สาขาบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ ระหว่างวันที่ 1 มกราคม ถึงวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2568 โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างจากวิธีคำนวณกรณีไม่ทราบจำนวนประชากรแน่นอน (อ้างอิง ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2555: 46) ซึ่งใช้ค่าความเชื่อมั่น 95% และค่าความคลาดเคลื่อน 5% ผลการคำนวณได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 384 คน ถือเป็นขนาดที่เหมาะสมต่อการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อวัดระดับความคิดเห็นของผู้รับบริการต่อคุณภาพการให้บริการของธนาคารไทยพาณิชย์ สาขาบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ โดยแบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการ ใช้มาตราส่วนประมาณค่าแบบลิเคิร์ต 5 ระดับ (Likert Scale) เพื่อประเมินความคิดเห็นตั้งแต่ “มากที่สุด” ถึง “น้อยที่สุด”

3. การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

แบบสอบถามผ่านการตรวจสอบ ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน และคำนวณดัชนีความสอดคล้อง (IOC) พบว่ามีค่าอยู่ระหว่าง 0.80–1.00 นอกจากนี้ ได้ทดสอบ ความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยวิธีการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach’s Alpha Coefficient) ได้ค่าเท่ากับ 0.98 ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับสูง แสดงว่าเครื่องมือมีความเชื่อถือได้ดี

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยแจกแบบสอบถามให้ผู้มาใช้บริการที่ธนาคารไทยพาณิชย์ สาขาบุรีรัมย์ พร้อมอธิบายวัตถุประสงค์ของการศึกษาอย่างชัดเจน เพื่อให้ผู้ตอบเข้าใจและตอบอย่างตรงไปตรงมา แบบสอบถามถูกรวบรวมกลับมาอย่างสมบูรณ์จำนวน 384 ชุด ซึ่งคิดเป็น 100% ของแบบสอบถามที่แจกไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

ข้อมูลที่ได้รับถูกนำมาวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม รวมถึงใช้สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การทดสอบค่าที (Independent Samples t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้รับบริการที่มีปัจจัยส่วนบุคคลต่างกัน และหากพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จะวิเคราะห์รายคู่ด้วยวิธีของเชฟเฟ่ (Scheffé's Method)

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์คุณภาพการให้บริการของธนาคารไทยพาณิชย์ สาขาบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานคุณภาพการให้บริการของธนาคารไทยพาณิชย์ สาขาบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ ในภาพรวมและรายด้าน

คุณภาพการให้บริการของธนาคารไทยพาณิชย์สาขาบุรีรัมย์	ระดับความคิดเห็น			
	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับ
1. ด้านการให้บริการอย่างเท่าเทียม	3.59	0.88	มาก	5
2. ด้านการให้บริการอย่างรวดเร็ว	3.76	0.66	มาก	2
3. ด้านการให้บริการอย่างเพียงพอ	3.80	0.87	มาก	1
4. ด้านการให้บริการอย่างต่อเนื่อง	3.69	0.87	มาก	3
5. ด้านการให้บริการอย่างก้าวหน้า	3.65	0.52	มาก	4
โดยรวม	**3.69**	**0.99**	**มาก**	

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้รับบริการมีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการของธนาคารไทยพาณิชย์ สาขาบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.69) โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการให้บริการอย่างเพียงพอ ($\overline{X}$ = 3.80) ด้านการ ให้บริการอย่างรวดเร็ว ($\overline{X}$ = 3.76) ด้านการให้บริการอย่างต่อเนื่อง ($\overline{X}$ = 3.69) ด้าน

การให้บริการอย่างก้าวหน้า ($\overline{X}$ = 3.65) และด้านการให้บริการอย่างเท่าเทียม ($\overline{X}$ = 3.59) ตามลำดับ

2. ผลการเปรียบเทียบคุณภาพการให้บริการของธนาคารไทยพาณิชย์สาขาบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

การทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) พบว่า ผู้รับบริการที่มีเพศ อายุ และระดับการศึกษาต่างกัน ไม่มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นั่นหมายความว่าผู้รับบริการทุกกลุ่มรับรู้ถึงคุณภาพการให้บริการของธนาคารในทิศทางเดียวกัน

อภิปรายผล

1. คุณภาพการให้บริการของธนาคารไทยพาณิชย์ สาขาบุรีรัมย์ อยู่ในระดับมาก ผลการวิจัย พบว่า ผู้รับบริการประเมินคุณภาพบริการในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีลำดับคะแนนจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการให้บริการอย่างเพียงพอ ด้านการให้บริการอย่างรวดเร็ว ด้านการให้บริการอย่างต่อเนื่อง ด้านการให้บริการอย่างก้าวหน้า และด้านการให้บริการอย่างเท่าเทียม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของบรรจง มาสขาว (2552) และมีชัย แพงมาพรม (2550) ที่ระบุว่าองค์กรบริการที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องมีความพร้อมทั้งด้านบุคลากร ระบบงาน และความทันสมัยของเทคโนโลยี เพื่อสร้างประสบการณ์ที่ดีแก่ผู้รับบริการ การให้บริการอย่างเพียงพอและรวดเร็ว ซึ่งได้คะแนนสูงสุด สะท้อนถึง 2 ปัจจัยสำคัญ คือ 1) ความสามารถในการบริหารทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรทางกายภาพที่เพียงพอต่อความต้องการของลูกค้า 2) ระบบงานที่มีความคล่องตัว ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะเฉพาะของบริการตามแนวคิด IHIP ได้แก่ ความรวดเร็ว (Inseparability) และความแปรผัน (Heterogeneity) ที่ต้องอาศัยมาตรฐานในการควบคุมคุณภาพบริการ ด้านการให้บริการอย่างก้าวหน้าและเท่าเทียม ซึ่งได้คะแนนต่ำสุด สะท้อนภาพรวมความท้าทายที่ธนาคารพาณิชย์ในภูมิภาคต้องเผชิญ โดยเฉพาะการปรับใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและการสร้างความเท่าเทียมให้ผู้ใช้บริการทุกกลุ่มเข้าถึงบริการได้อย่างทั่วถึง ข้อนี้สอดคล้องกับสถานการณ์การแข่งขันของระบบธนาคารไทยในปัจจุบันที่มุ่งเน้นการยกระดับช่องทางดิจิทัล เช่น e-banking และ mobile banking ซึ่งผู้ใช้บริการบางกลุ่มอาจยังไม่สามารถเข้าถึงหรือใช้บริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลการวิจัยสอดคล้องกับงานของเมทินี นาคมิตร (2560) และดัชนี คงคา (2564) ซึ่งล้วน พบว่า คุณภาพการให้บริการของธนาคาร

พาณิชย์โดยทั่วไปอยู่ในระดับดีถึงดีมาก และปัจจัยที่ได้คะแนนสูงมักเกี่ยวข้องกับ “ความพร้อม” และ “ความรวดเร็ว” ของการบริการ ขณะที่ “เทคโนโลยี” และ “ความเท่าเทียม” มักเป็นมิติที่ต้องพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

จากบริบทของจังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งเป็นเมืองเศรษฐกิจที่เติบโตเร็ว การมีคะแนนด้านเทคโนโลยีและความเท่าเทียมอยู่ในระดับน้อยกว่าด้านอื่น จึงเป็นสัญญาณสำคัญสำหรับผู้บริหารสาขาในการกำหนดกลยุทธ์ด้าน digital service และการเข้าถึงบริการของลูกค้าทุกกลุ่ม เพื่อลดช่องว่าง (Service Gap)

2. ผู้รับบริการที่มีปัจจัยส่วนบุคคลต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณภาพบริการไม่แตกต่างกัน ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า เพศ อายุ และระดับการศึกษา ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในการประเมินคุณภาพการให้บริการ ซึ่งสะท้อนว่า การรับรู้คุณภาพบริการของลูกค้าทุกกลุ่มค่อนข้างเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ทั้งนี้แสดงถึง มาตรฐานบริการที่มีความสม่ำเสมอ (Service Consistency) ของธนาคารไทยพาณิชย์ สาขาบุรีรัมย์ ผลดังกล่าวสอดคล้องกับงานของ เมทินี นาคมิตร (2560) และดัชนี คงคา (2564) ที่ระบุว่า ปัจจัยส่วนบุคคลมักไม่ส่งผลต่อการประเมินคุณภาพบริการในธนาคารพาณิชย์ เนื่องจากบริการของธนาคารมีมาตรฐานสูง ใช้ระบบงานกลาง (Centralized System) และพนักงานได้รับการฝึกอบรมอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งช่วยลดความแปรผันในการให้บริการ

อย่างไรก็ตาม ผลวิจัยยังสะท้อนมุมสำคัญว่า การปรับปรุงคุณภาพบริการในด้านใดด้านหนึ่ง จะส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการทุกกลุ่มโดยไม่ต้องแบ่งตามเพศ อายุ หรือการศึกษา ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการวางแผนกลยุทธ์ด้านบริการของสาขา เพราะสามารถกำหนดแนวทางพัฒนาเชิงนโยบายได้อย่างครอบคลุมและมีประสิทธิภาพ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบคุณภาพการให้บริการของธนาคารไทยพาณิชย์ สาขาบุรีรัมย์ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 384 คน เครื่องมือวิจัยคือแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Likert Scale) **ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ/นโยบาย** 1. การรักษาและปรับปรุงบริการ ธนาคารควรรักษาคุณภาพการบริการในด้านที่ได้รับคะแนนเฉลี่ยสูงไว้ และพิจารณาปรับปรุงในด้านที่ได้รับคะแนนเฉลี่ยต่ำ 2. การพัฒนาเทคโนโลยีและบริการ ควรมีการพัฒนาเทคโนโลยีให้ทันสมัยยิ่งขึ้น เพื่อเพิ่มความสะดวกสบาย

ให้กับลูกค้า (ซึ่งสอดคล้องกับด้านที่ได้คะแนนรองสุดท้ายคือ ด้านการให้บริการอย่างก้าวหน้า) 3. การพัฒนาบุคลากร ควรมีการจัดอบรมพนักงานเพื่อพัฒนาทักษะในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ทักษะด้านการสื่อสาร ทักษะการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า เพื่อยกระดับประสบการณ์ที่ดีของผู้รับบริการ 4. การวางแผนกลยุทธ์ระยะยาว ธนาคารควรใช้ผลการวิจัยนี้เป็นแนวทางในการปรับกลยุทธ์การบริการในระยะยาว เพื่อสร้างความยั่งยืนของความสัมพันธ์กับลูกค้า **ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** 1. ควรมีการวิจัยในพื้นที่อื่น ๆ หรือเปรียบเทียบกับธนาคารพาณิชย์อื่นในจังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อให้เห็นภาพรวมของการแข่งขันด้านคุณภาพบริการ 2. ควรวิจัยในมิติที่ลึกลงไปในเรื่อง ด้านการให้บริการอย่างเท่าเทียม (ซึ่งได้คะแนนเฉลี่ยต่ำสุด) เพื่อค้นหาสาเหตุของคะแนนที่ต่ำที่สุดและเสนอแนวทางแก้ไขที่เฉพาะเจาะจง 3. ควรศึกษาตัวแปรอื่น ๆ ที่อาจมีผลต่อความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการนอกเหนือจากปัจจัยส่วนบุคคล เช่น อาชีพ หรือ วัตถุประสงค์ในการใช้บริการ เนื่องจากผลการวิจัยพบว่าเพศ อายุ และระดับการศึกษาไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

เอกสารอ้างอิง

กมลรัตน์ หล้าสุวงษ์. (2528). *จิตวิทยาการศึกษา.* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ดัชนี คงคา. (2564). ความคิดเห็นต่อการให้บริการของธนาคารไทยพาณิชย์ สำนักงานใหญ่ เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร. ใน *ปริญญานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*. วิทยาลัยนครราชสีมา.

ธนาคารไทยพาณิชย์. (2562). ใน *รายงานการดำเนินกิจการปี 2562*. เรียกใช้เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2568 จาก https://www.scb.co.th/content/media/investor-relations/documents/financial-information/th/2562/annual-report/annual-report-th-2019.pdf?52431=.html

ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2555). *การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนสมัญบิสซิเนสอาร์แอนด์ดี.

บรรจง มาสขาว. (2552). ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการงานทะเบียนราษฎร ของเทศบาลตำบลเสลภูมิ อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด. ใน *วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

มีชัย แพงมาพรม. (2550). ความพึงพอใจของประชาชนต่อการบริการด้านทะเบียนราษฎรของสำนักงานอำเภอเซกา จังหวัดหนองคาย. ใน *ปริญญานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.

เมทินี นาคมิตร. (2560). คุณภาพการให้บริการของธนาคารพาณิชย์ในอำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี. ใน *ปริญญานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คพับลิเคชั่นส์.

วรรณี ธรรมโชติ. (2550). *หลักการคณิตศาสตร์*. นนทบุรี: โรงพิมพ์ภาพพิมพ์.

สุขุม นวลสกุล. (2538). *108 กลยุทธ์ผู้นำ*. กรุงเทพฯ: ธรรมนิติ.

Millet, J. D. (1954). *Management in the public service*. New York: McGraw- Hill Book.

อิทธิพลของการยอมรับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์และทรัพยากรองค์กรต่อสมรรถนะการตลาดดิจิทัลของผู้ประกอบการร้านคาเฟ่ในจังหวัดตาก*

THE INFLUENCE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE ACCEPTANCE AND ORGANIZATIONAL RESOURCES ON DIGITAL MARKETING PERFORMANCE OF CAFÉ ENTREPRENEURS IN TAK PROVINCE

ศิริอมร กาวีระ[1] และ ภัทรนันท์ กัญจน์วิภาพร[2]

Siriamorn kaweera[1] and Phattharanan Kanchanawiphaphon[2]

[1-2]หลักสูตรการตลาดดิจิทัลและนวัตกรรมค้าปลีก คณะบริหารธุรกิจ วิทยาลัยนอร์เทิร์น

[1-2]Bachelor of Business Administration in Digital Marketing and Retail Innovation, Faculty of Business , Northern College, Thailand

Corresponding Author's Email: siriamorn@northern.ac.th

วันที่รับบทความ : 1 พฤศจิกายน 2568; วันแก้ไขบทความ 11 พฤศจิกายน 2568;

วันตอบรับบทความ : 13 พฤศจิกายน 2568

Received 1 November 2025; Revised 11 November 2025; Accepted 13 November 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับการใช้เทคโนโลยี AI ในการส่งเสริมการตลาดดิจิทัลของผู้ประกอบการร้านคาเฟ่ ในอำเภอเมือง จังหวัดตาก 2) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการใช้เทคโนโลยี AI ในการดำเนินกลยุทธ์การตลาดดิจิทัลของผู้ประกอบการร้านคาเฟ่ ในอำเภอเมือง จังหวัดตาก 3) เพื่อศึกษาผลลัพธ์จากการใช้เทคโนโลยี AI ต่อประสิทธิภาพทางการตลาดของร้านคาเฟ่ ในอำเภอ เมือง จังหวัดตาก เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (exploratory)

Citation:

* ศิริอมร กาวีระ และ ภัทรนันท์ กัญจน์วิภาพร. (2568). อิทธิพลของการยอมรับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์และทรัพยากรองค์กรต่อสมรรถนะการตลาดดิจิทัลของผู้ประกอบการร้านคาเฟ่ในจังหวัดตาก. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(6), 1045-1063.

Siriamorn kaweera and Phattharanan Kanchanawiphaphon. (2025). The Influence Of Artificial Intelligence Acceptance And Organizational Resources On Digital Marketing Performance Of Café Entrepreneurs In Tak Province. Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(6), 1045-1063.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างคือ ผู้ประกอบการร้านคาเฟ่ ในอำเภอเมือง จังหวัดตาก จำนวน 30 คน เป็นการศึกษาจากประชากรทั้งหมด (Census) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่การวิเคราะห์เชิงตรรกะ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน ค่า t-test และ F-test (ANOVA)

ผลการวิจัย พบว่า 1) ระดับการใช้เทคโนโลยี AI เพื่อส่งเสริมการตลาดดิจิทัลของผู้ประกอบการร้านคาเฟ่ อยู่ในระดับมาก อันดับแรก การใช้ AI สร้างคอนเทนต์โพสต์ แคปชั่น รองลงมา การใช้ AI สร้างภาพกราฟิก วิดีโอ และ การวิเคราะห์ข้อมูลลูกค้าด้วย AI ตามลำดับ 2) ปัจจัยที่มีผลต่อการใช้เทคโนโลยี AI ในการดำเนินกลยุทธ์การตลาด ดิจิทัลอันดับแรก คือ ทัศนคติในการใช้เทคโนโลยี และการรับรู้ประโยชน์ของเทคโนโลยี รองลงมาความต้องการของลูกค้าและการแข่งขัน ทรัพยากรและต้นทุน ความรู้และทักษะ และการสนับสนุนจากองค์กร ตามลำดับ และ 3) ผลลัพธ์จากการใช้เทคโนโลยี AI คือ ช่วยเพิ่มยอดขายของร้าน รองลงมา ช่วยเพิ่มภาพลักษณ์และการจดจำแบรนด์ และ ช่วยเพิ่มความพึงพอใจของลูกค้า ตามลำดับ ข้อค้นพบดังกล่าวสามารถนำไปใช้ในการปรับปรุงกลยุทธ์การตลาดของผู้ประกอบการคาเฟ่ โดยใช้เทคโนโลยี AI เพื่อพัฒนาคอนเทนต์ทางการตลาดที่ตรงกลุ่มเป้าหมาย วิเคราะห์ข้อมูลลูกค้าและแนวโน้มตลาดเพื่อวางแผนการตลาดเชิงข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งสร้างความแตกต่างทางการแข่งขันผ่านการแนะนำเมนูเฉพาะบุคคลและระบบสะสมแต้มอัตโนมัติ ซึ่งช่วยเพิ่มความพึงพอใจและความภักดีของลูกค้า ตลอดจนเสริมศักยภาพการแข่งขันของร้านคาเฟ่ในยุคดิจิทัล

คำสำคัญ: เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ ,การตลาดดิจิทัล ,ผู้ประกอบการร้านคาเฟ่

Abstract

The objectives of this research were: 1) To study the level of AI technology utilization in promoting digital marketing among café entrepreneurs in Mueang District, Tak Province; 2) To analyze the factors influencing the use of AI technology in implementing digital marketing strategies; and 3) To examine the outcomes of AI technology utilization on the marketing performance of cafés in Mueang District, Tak Province. This study employed an exploratory

research design. The population and sample consisted of 30 café entrepreneurs in Mueang District, Tak Province, This study was conducted using the entire population (census). The research instrument was a questionnaire, and data were analyzed using a statistical software package. The statistical methods employed included logical analysis, frequency, percentage, mean, standard deviation Pearson's correlation coefficient, t-test and F-test (ANOVA).

The research results found that 1) the level of AI technology use to promote digital marketing among cafe operators is at a high level. The first level is using AI to create content for posts and captions, followed by using AI to create graphics, videos, and analyze customer data with AI, respectively. 2) The factors affecting the use of AI technology in implementing digital marketing strategies are attitude towards technology use and perception of its benefits, followed by customer needs and competition, resources and costs, knowledge and skills, and organizational support, respectively. 3) The results of using AI technology are helping to increase store sales, followed by enhancing brand image and recognition, and increasing customer satisfaction, respectively. These findings can be used to improve the marketing strategies of cafe operators by using AI technology to develop marketing content that targets the target audience, analyzing customer data and market trends to plan effective data-driven marketing, as well as creating competitive differentiation through personalized menu recommendations and automatic point collection systems, which help increase customer satisfaction and loyalty, as well as strengthening the competitiveness of cafes in the digital age.

Keywords: Artificial Intelligence (A)I , Digital Marketing, Café Entrepreneurs

บทนำ

ในยุคดิจิทัลปัจจุบัน เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อภาคธุรกิจและอุตสาหกรรมในหลายด้าน โดยเฉพาะในด้าน การตลาดดิจิทัล

(Digital Marketing) ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างการรับรู้และเพิ่มยอดขายให้แก่ธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) เทคโนโลยี AI ช่วยให้ผู้ประกอบการสามารถวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกของผู้บริโภค (Customer Insight) ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถคาดการณ์แนวโน้มของตลาด และออกแบบกลยุทธ์ทางการตลาดที่ตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้อย่างแม่นยำมากยิ่งขึ้น (สุภาวดี แก้วประเสริฐ, 2568) นอกจากนี้ เทคโนโลยีเหล่านี้ไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือในการเพิ่มประสิทธิภาพทางการตลาดเท่านั้น แต่ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่กำลังเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ (Paradigm Shift) ของการจัดการการตลาดในยุคใหม่ โดยเฉพาะในมิติของการสร้าง ประสบการณ์ลูกค้าเฉพาะบุคคล (Personalized Customer Experience) และการตัดสินใจทางการตลาดที่ ขับเคลื่อนด้วยข้อมูล (Data-Driven Decision Making) ซึ่งช่วยให้ธุรกิจสามารถเข้าใจลูกค้าในเชิงลึก ตอบสนองได้อย่างรวดเร็ว และสร้างความสัมพันธ์ระยะยาวกับลูกค้าได้อย่างยั่งยืน

ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) ได้ถูกนำมาใช้ในกิจกรรมทางการตลาดอย่างแพร่หลาย เช่น การใช้ระบบ Chatbot เพื่อให้บริการลูกค้า การวิเคราะห์ข้อมูลบนสื่อสังคมออนไลน์ การสร้างคอนเทนต์อัตโนมัติ (Content Generation) รวมถึงการจัดการโฆษณาออนไลน์ด้วยระบบอัจฉริยะ ซึ่งช่วยให้ธุรกิจสามารถลดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพในการทำการตลาดได้อย่างมีนัยสำคัญ (ปรียานุช สงวนศักดิ์ และคณะ, 2566) นอกจากนี้ เครื่องมือประเภท Generative AI เช่น ChatGPT, DALL·E และ Midjourney ยังมีบทบาทสำคัญในการช่วยผู้ประกอบการสร้างข้อความ รูปภาพ หรือวิดีโอเพื่อการโฆษณาได้อย่างสร้างสรรค์และตรงกลุ่มเป้าหมาย (วราภรณ์ อัครวุฒิชัย, 2567)

ธุรกิจร้านคาเฟ่เป็นหนึ่งในธุรกิจที่มีอัตราการเติบโตอย่างต่อเนื่องในประเทศไทย โดยเฉพาะในพื้นที่ต่างจังหวัด ซึ่งผู้บริโภคมีแนวโน้มให้ความสำคัญกับประสบการณ์และบรรยากาศของร้านมากกว่าการบริโภคเครื่องดื่มเพียงอย่างเดียว (สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, 2566) ในจังหวัดตาก โดยเฉพาะอำเภอเมือง พบว่าจำนวนร้านคาเฟ่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในช่วง 3–5 ปีที่ผ่านมา เนื่องจากเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ การคมนาคม และการท่องเที่ยวของจังหวัด ส่งผลให้เกิดการแข่งขันในธุรกิจคาเฟ่อย่างเข้มข้น (สำนักงานพาณิชย์จังหวัดตาก, 2567; การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานตาก, 2567) ผู้ประกอบการคาเฟ่จึงจำเป็นต้องมองหาวิธีการใหม่ ๆ เพื่อสร้างความแตกต่างและเพิ่มศักยภาพในการดำเนินธุรกิจ หนึ่งในแนวทางสำคัญที่ได้รับความสนใจอย่างมากในยุคดิจิทัล คือ การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) เข้ามาช่วยในการ

บริหารจัดการและส่งเสริมการตลาดดิจิทัล อย่างไรก็ตาม ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจ และทรัพยากรที่เพียงพอในการนำเทคโนโลยีดังกล่าวมาปรับใช้ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการแข่งขันทาง นอกจากนี้ ยังขาดองค์ความรู้เชิงประจักษ์เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี AI ในธุรกิจบริการขนาดเล็ก (SMEs) โดยเฉพาะในพื้นที่ต่างจังหวัดที่มีข้อจำกัดด้านโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล ทักษะเทคโนโลยี และความพร้อมในการลงทุน

ในปัจจุบัน ผู้ประกอบการคาเฟ่ส่วนใหญ่ใช้สื่อสังคมออนไลน์ เช่น Facebook, Instagram, TikTok และ LINE Official Account เป็นช่องทางหลักในการโปรโมตร้าน แต่การทำการตลาดบนโลกออนไลน์จำเป็นต้องอาศัยการวางกลยุทธ์ การสร้างสรรค์คอนเทนต์ที่สอดคล้องกับเทรนด์ และการเข้าถึงกลุ่มลูกค้าเป้าหมายอย่างแม่นยำ ซึ่งเทคโนโลยี AI สามารถช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในด้านเหล่านี้ได้อย่างมาก เช่น การใช้ AI วิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภค การสร้างโพสต์ประชาสัมพันธ์โดยอัตโนมัติ การวิเคราะห์ผลการตลาดแบบเรียลไทม์ และการใช้ระบบแชตบอตเพื่อตอบคำถามและให้บริการลูกค้า (ศศิธร วงศ์วิริยะ, 2568)

การศึกษานี้ไม่ได้จำกัดเพียงการสำรวจระดับการใช้เทคโนโลยี AI ในการส่งเสริมการตลาดดิจิทัลของผู้ประกอบการร้านคาเฟ่ ในอำเภอเมือง จังหวัดตาก แต่ยังมุ่งเน้นทำความเข้าใจปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการนำเทคโนโลยีไปใช้ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance Theory) แกนหลักสำคัญของการจัดการนวัตกรรมและการตลาดเชิงเทคโนโลยี ดังนั้น การศึกษาการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) เพื่อส่งเสริมการตลาดดิจิทัลของผู้ประกอบการร้านคาเฟ่ในอำเภอเมือง จังหวัดตาก จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากจะช่วยให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับระดับการนำเทคโนโลยี AI มาใช้ในปัจจุบัน รวมถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการนำเทคโนโลยีดังกล่าวมาใช้ และแนวทางในการประยุกต์ใช้เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจคาเฟ่ ในพื้นที่ และคาดว่าจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ประกอบการรายย่อยในจังหวัดตาก ในการพัฒนาและการปรับปรุงกลยุทธ์การตลาดดิจิทัลให้มีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังสามารถนำผลการศึกษาไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางสำหรับธุรกิจบริการประเภทอื่น ๆ ที่ใช้เทคโนโลยี AI เพื่อเพิ่มมูลค่าให้แก่สินค้าและบริการ อันจะนำไปสู่การพัฒนาธุรกิจในยุคดิจิทัลอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการใช้เทคโนโลยี AI ในการส่งเสริมการตลาดดิจิทัลของผู้ประกอบการร้านคาเฟ่ในอำเภอเมือง จังหวัดตาก

2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการใช้เทคโนโลยี AI ในการดำเนินกลยุทธ์การตลาดดิจิทัลของผู้ประกอบการร้านคาเฟ่ ในอำเภอเมือง จังหวัดตาก

3. เพื่อศึกษาผลลัพธ์จากการใช้เทคโนโลยี AI ต่อประสิทธิภาพทางการตลาดของร้านคาเฟ่ ในอำเภอเมือง จังหวัดตาก

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดเกี่ยวกับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) และการเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ของการตลาดดิจิทัล

ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) หมายถึง เทคโนโลยีที่จำลองกระบวนการคิด การเรียนรู้ การวิเคราะห์ และการตัดสินใจของมนุษย์ให้กับคอมพิวเตอร์หรือระบบอัตโนมัติ ทำให้สามารถประมวลผลข้อมูลจำนวนมาก วิเคราะห์แนวโน้ม และสร้างผลลัพธ์ที่ตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ของธุรกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ (อัจฉรา จันทร์ฉาย และคณะ, 2565)

ในบริบทของ การตลาดดิจิทัล AI ไม่เพียงช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงาน แต่ยังสร้าง Paradigm Shift โดยเชื่อมโยงการวิเคราะห์ Big Data กับการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ ทำให้ธุรกิจสามารถทำการตลาดแบบ Data-Driven Marketing และสร้าง Personalized Customer Experience ผ่านการสร้างคอนเทนต์อัตโนมัติ การคัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย การทำนายพฤติกรรมผู้บริโภค และการให้บริการลูกค้าผ่านระบบอัจฉริยะ เช่น แชตบอต (Kaplan & Haenlein, 2019; Dwivedi et al., 2023) งานวิจัยชี้ว่า AI ส่งผลต่อกลยุทธ์การตลาดใน 3 มิติหลัก ได้แก่

1) เพิ่มประสิทธิภาพการตลาด – เช่น การสร้างคอนเทนต์และโฆษณาอัตโนมัติ การคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายอย่างแม่นยำ

2) สร้างความแตกต่างและความได้เปรียบทางการแข่งขัน – เช่น การปรับประสบการณ์ให้เหมาะกับลูกค้าแต่ละราย และการใช้ระบบวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อคาดการณ์แนวโน้มตลาด

3) สนับสนุนการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูล – เช่น การวางแผนโปรโมชั่น การกำหนดราคา และการออกแบบผลิตภัณฑ์ให้ตรงกับความต้องการของตลาด

กล่าวโดยสรุป เทคโนโลยี AI เป็นนวัตกรรมสำคัญที่เปลี่ยนกระบวนทัศน์ของการตลาดดิจิทัล ช่วยให้ธุรกิจสามารถใช้ข้อมูลเชิงลึกในการตัดสินใจ เพิ่มประสิทธิภาพ ลดต้นทุน และสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันอย่างยั่งยืน (อัจฉรา จันทร์ฉาย และคณะ, 2565; สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล, 2566)

2. แนวคิดเกี่ยวกับการตลาดดิจิทัล (Digital Marketing)

การตลาดดิจิทัล (Digital Marketing) หมายถึง การดำเนินกิจกรรมทางการตลาดโดยใช้ เทคโนโลยีดิจิทัลและสื่อออนไลน์เป็นเครื่องมือหลักในการสื่อสาร ส่งเสริม และสร้างความสัมพันธ์กับลูกค้า ผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น เว็บไซต์ สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) อีเมล การโฆษณาออนไลน์ และแพลตฟอร์มมือถือ (Kotler, Kartajaya, & Setiawan, 2021) ทั้งนี้ การตลาดดิจิทัลมุ่งเน้นการสร้างประสบการณ์เชิงโต้ตอบกับผู้บริโภค (Interactive Experience) การวิเคราะห์ข้อมูลลูกค้าแบบเรียลไทม์ และการใช้เทคโนโลยีเพื่อปรับกลยุทธ์ให้เหมาะสมกับพฤติกรรมและความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย (Chaffey & Ellis-Chadwick, 2020) ในประเทศไทย การตลาดดิจิทัลได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะในธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) เนื่องจากเป็นช่องทางที่ใช้ต้นทุนต่ำแต่สามารถเข้าถึงลูกค้าได้อย่างกว้างขวางและรวดเร็ว (ณัฐพล ใยไพโรจน์, 2566) นอกจากนี้ การตลาดดิจิทัลยังช่วยให้ผู้ประกอบการสามารถสร้างเอกลักษณ์ของแบรนด์ (Brand Identity) และเพิ่มการมีส่วนร่วมของลูกค้า (Customer Engagement) ได้อย่างต่อเนื่อง โดยเครื่องมือที่นิยมใช้ในปัจจุบัน ได้แก่ สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media Marketing) เช่น Facebook, Instagram, TikTok และ LINE Official Account ซึ่งช่วยในการสร้างการรับรู้แบรนด์และสื่อสารโดยตรงกับลูกค้า การตลาดเนื้อหา (Content Marketing) ที่มุ่งสร้างคอนเทนต์ที่มีคุณค่าและตรงกับความสนใจของผู้บริโภค การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analytics) เพื่อทำความเข้าใจพฤติกรรมและแนวโน้มของตลาด การโฆษณาออนไลน์ (Online Advertising) ที่สามารถกำหนดกลุ่มเป้าหมายได้อย่างเฉพาะเจาะจง (Targeted Marketing) โดยสรุป การตลาดดิจิทัลเป็นกระบวนการทางการตลาดที่ผสานเทคโนโลยีเข้ากับการสื่อสารเชิงกลยุทธ์ เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ยั่งยืนกับลูกค้า และเพิ่มศักยภาพทางการแข่งขันให้กับธุรกิจในยุคดิจิทัล (ปาริชาติ ธนพงษ์ไพศาล, 2565)

จากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องข้างต้นสรุปได้ว่า การตลาดดิจิทัลเป็นกลยุทธ์ทางการตลาดรูปแบบใหม่ที่ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและสื่อออนไลน์ในการสื่อสาร สร้างความสัมพันธ์และสร้างคุณค่าให้กับลูกค้า โดยเน้นการมีส่วนร่วมและประสบการณ์เชิงโต้ตอบระหว่างธุรกิจกับผู้บริโภค เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) จึงมีบทบาทสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพของการตลาดดิจิทัล ทั้งในด้านการสร้างสรรค์คอนเทนต์ การวิเคราะห์ข้อมูลลูกค้า การคัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย และการปรับกลยุทธ์แบบเรียลไทม์

ดังนั้น การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี AI ในการดำเนินกลยุทธ์การตลาดดิจิทัลของผู้ประกอบการ โดยเฉพาะธุรกิจคาเฟ่ ซึ่งเป็นธุรกิจที่ต้องอาศัยการสร้างประสบการณ์และภาพลักษณ์ของแบรนด์ จึงเป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน และสร้างความยั่งยืนให้กับธุรกิจในยุคเศรษฐกิจดิจิทัล

3. ทฤษฎีการยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance Theories)

ทฤษฎีการยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance Theories) เป็นกรอบแนวคิดที่ใช้เพื่ออธิบายปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับและการนำเทคโนโลยีมาใช้ในองค์กรและธุรกิจ (Davis, 1989; Venkatesh et al., 2003)

3.1 โมเดลการยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance Model: TAM) หมายถึง โมเดลทฤษฎีที่อธิบายพฤติกรรมของผู้ใช้งานต่อการยอมรับและการใช้เทคโนโลยี โดยเสนอว่าการยอมรับเทคโนโลยีของผู้ใช้ขึ้นอยู่กับสองปัจจัยหลัก (Davis, 1989) ได้แก่

1) การรับรู้ถึงประโยชน์ของเทคโนโลยี (Perceived Usefulness: PU) – ความเชื่อของผู้ใช้ว่าเทคโนโลยีจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานหรือให้คุณค่าต่อการทำงาน

2) การรับรู้ถึงความง่ายในการใช้งาน (Perceived Ease of Use: PEOU) – ความเชื่อของผู้ใช้ว่าเทคโนโลยีสามารถใช้งานได้ง่ายและไม่ซับซ้อน

3.2 ทฤษฎีรวมการยอมรับและการใช้เทคโนโลยี (Unified Theory of Acceptance and Use of Technology: UTAUT) หมายถึง ทฤษฎีที่รวมแนวคิดจากโมเดลการยอมรับเทคโนโลยีหลายโมเดลเข้าด้วยกัน เพื่ออธิบายและทำนายพฤติกรรมการใช้งานเทคโนโลยีของผู้ใช้: ซึ่งมีผลต่อ ความตั้งใจในการใช้งาน (Behavioral Intention) และ พฤติกรรมการใช้งานจริง (Actual Usage) ของผู้ใช้ (Venkatesh et al., 2003)โดยระบุปัจจัยสำคัญ 4 ประการ ได้แก่

1) ความคาดหวังต่อประสิทธิภาพ (Performance Expectancy) – ความเชื่อว่าเทคโนโลยีจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน

2) ความง่ายในการใช้ (Effort Expectancy) – ความเชื่อว่าเทคโนโลยีสามารถใช้งานได้ง่าย

3) อิทธิพลทางสังคม (Social Influence) – การรับอิทธิพลหรือแรงกดดันจากบุคคลหรือกลุ่มสังคมที่สำคัญ

4) เงื่อนไขเอื้ออำนวย (Facilitating Conditions) – การมีทรัพยากรหรือโครงสร้างพื้นฐานสนับสนุนการใช้งาน

สรุปได้ว่า ทั้ง TAM และ UTAUT เป็นทฤษฎีที่อธิบายและทำนายปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับเทคโนโลยี โดยความเชื่อเรื่องประโยชน์ ความง่ายในการใช้งาน อิทธิพลทางสังคม และเงื่อนไขสนับสนุน ส่งผลต่อความตั้งใจและพฤติกรรมการใช้งานจริงการประยุกต์ใช้ AI ใน SMEs

4. การประยุกต์ใช้ AI ใน ธุรกิจ SMEs

AI ถูกนำมาใช้ใน SMEs เพื่อเสริมกลยุทธ์การตลาดดิจิทัลและการตัดสินใจเชิงธุรกิจ โดยช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการสื่อสารกับลูกค้า การสร้างคอนเทนต์อัตโนมัติ และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึก (Arfah, 2023; Pasukree, Chaisakul, & Rungraung, 2025; Visuthiphol & Pankham, 2025) แม้ SMEs จะเริ่มนำ AI มาใช้ แต่ระดับการใช้งานยังแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านเทคโนโลยี ทักษะผู้ใช้งาน และความพร้อมขององค์กร ทั้งนี้ การพัฒนาทักษะดิจิทัลและการมุ่งสู่ความยั่งยืนช่วยให้ AI มีบทบาทสำคัญต่อการสร้างคุณค่าและความได้เปรียบทางธุรกิจใน SMEs

การนำเทคโนโลยีดิจิทัลและ AI มาใช้เผชิญทั้งความท้าทายและอุปสรรค เช่น งบประมาณจำกัด ขาดทักษะดิจิทัล โครงสร้างพื้นฐานไม่พร้อม และความต้านทานต่อการเปลี่ยนแปลงขององค์กร (Digital Transformation in SMEs, 2024; Barriers and Drivers of Digital Transformation in SMEs, 2024) ขณะเดียวกัน การรับรู้ถึงประโยชน์ของเทคโนโลยีเป็นปัจจัยสำคัญต่อการยอมรับและใช้งานจริง ขณะที่ความกังวลด้านความปลอดภัยยังคงเป็นอุปสรรคหลักในบริบทของผู้ประกอบการไทย (Ruenphongphun & Khumtha, 2025) ซึ่งสะท้อนถึงความจำเป็นของการวางแผนกลยุทธ์และสนับสนุนองค์ความรู้เพื่อให้การนำเทคโนโลยีประสบความสำเร็จใน SMEs.

การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและ AI ใน SMEs โดยเฉพาะธุรกิจบริการและร้านคาเฟ่ มีความเสี่ยงเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลและความเป็นส่วนตัวของลูกค้า งานวิจัยระบุว่าการขาด

ความเข้าใจในกฎหมายคุ้มครองข้อมูล เช่น GDPR (General Data Protection Regulation) หรือ PDPA (Personal Data Protection Act) อาจนำไปสู่ความเสี่ยงทางกฎหมายและลดความเชื่อมั่นของลูกค้า (Tikkinen-Piri, Rohunen, & Salminen, 2018; Chong et al., 2022)

การนำเทคโนโลยีใหม่ เช่น AI มาใช้ประสบความสำเร็จใน SMEs มักขึ้นอยู่กับ การสนับสนุนจากองค์กร ทั้งในแง่ทรัพยากร การฝึกอบรม และการจัดการความรู้ (training and knowledge management) งานวิจัยพบว่า การสนับสนุนจากผู้บริหารและวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อเทคโนโลยี มีผลต่อความตั้งใจในการใช้และการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลในธุรกิจ (Oliveira et al., 2014; Venkatesh et al., 2003)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้แป็นการวิจัยวิจัยเชิงสำรวจ (exploratory)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ด้านประชากร (Population) ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประกอบการร้านคาเฟ่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดตาก ที่เปิดดำเนินการอยู่ในปี พ.ศ. 2567 โดยประชากรทั้งหมดมีลักษณะเป็นธุรกิจขนาดเล็กและขนาดกลาง (SMEs) ที่ดำเนินกิจการจำหน่ายกาแฟ เครื่องดื่มและเบเกอรี่ ทั้งในรูปแบบหน้าร้านและขายผ่านช่องทางออนไลน์

กลุ่มตัวอย่าง คือ ลุ่มตัวอย่าง (Sample Group)

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยนี้ คือ ผู้ประกอบการร้านคาเฟ่จำนวน 30 ร้าน ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดตาก โดยศึกษาจากประชากรทั้งหมด (Census) ซึ่งเนื่องจากจำนวนผู้ประกอบการร้านคาเฟ่ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดตาก มีจำนวนไม่มาก และสามารถเข้าถึงได้ทั้งหมด ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาจากประชากรทั้งหมดที่อยู่ในขอบเขตการวิจัย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและสะท้อนสภาพความเป็นจริงของกลุ่มผู้ประกอบการในพื้นที่อย่างถูกต้องแม่นยำ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ประกอบการร้านคาเฟ่จำนวน 30 ร้าน ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดตากมีประเด็น ดังนี้

1)ระดับการใช้เทคโนโลยี AI ในการส่งเสริมการตลาดดิจิทัลของผู้ประกอบการร้านคาเฟ่ ในอำเภอเมือง จังหวัดตาก

2) ปัจจัยที่มีผลต่อการใช้เทคโนโลยี AI ในการดำเนินกลยุทธ์การตลาดดิจิทัลของผู้ประกอบการร้านคาเฟ่

การหาคุณภาพของเครื่องมือ มีขั้นตอนดังนี้

1. นำแบบแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน เพื่อประเมินความสอดคล้องของข้อคำถามกับนิยามเชิงปฏิบัติการของตัวแปร และตรวจสอบความชัดเจนของถ้อยคำตามแนวทางของ อรุณี อ่อนสวัสดิ์ (2551: 101)

2. นำแบบสอบถามที่ปรับแก้แล้วไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มจริง เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach’s Alpha Coefficient) ตามแนวทางของ ทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน (2551: 86, 91) ผลการคำนวณได้ค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.834 แสดงว่าแบบสอบถามมีความเชื่อถือได้ในระดับสูง

3. ปรับแก้ตามข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิและกลุ่มผู้ทดลองใช้แบบสอบถาม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการขอความร่วมมือจากผู้ประกอบการร้านคาเฟ่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดตาก จำนวน 30 ร้าน รวมทั้งสิ้น 30 คน ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยแจกแบบสอบถามทั้งในรูปแบบ ออนไลน์ (Google Form) และ แบบกระดาษ เพื่อให้ครอบคลุมผู้ตอบทุกกลุ่ม

การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่การวิเคราะห์เชิงตรรกะ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการวิจัย

1. ผู้ประกอบการร้านคาเฟ่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดตากส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 60.0) อยู่ในช่วงอายุ 25–34 ปี (ร้อยละ 33.3) มีประสบการณ์ดำเนินธุรกิจคาเฟ่ 1–3 ปี (ร้อยละ 33.3) ขนาดร้าน กลาง 20–50 ที่นั่ง (ร้อยละ 56.8) และช่องทางการตลาดที่ใช้ Facebook ร้อยละ (66.7)

2. ระดับการใช้เทคโนโลยี AI ในการส่งเสริมการตลาดดิจิทัลของผู้ประกอบการร้านคาเฟ่ในอำเภอเมือง จังหวัดตาก โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยรวม = 3.85, S.D. = 0.81) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อันดับแรก การใช้ AI สร้างเนื้อหาโพสต์หรือแคปชันมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{x}$ = 4.23, S.D. = 0.68) รองลงมา การใช้ AI สร้างภาพกราฟิกหรือวิดีโอโปรโมต ($\bar{x}$ = 4.10, S.D. = 0.72) การวิเคราะห์ข้อมูลลูกค้าด้วย AI ($\bar{x}$ = 3.90, S.D. = 0.74) การใช้ระบบโฆษณาอัตโนมัติ (AI-Driven Ads) ($\bar{x}$ = 3.82, S.D. = 0.79) และการใช้ Chatbot หรือระบบตอบกลับอัตโนมัติ ($\bar{x}$ = 3.75, S.D. = 0.83) ตามลำดับ

3. ปัจจัยที่มีผลต่อการใช้เทคโนโลยี AI ในการดำเนินกลยุทธ์การตลาดดิจิทัลของผู้ประกอบการร้านคาเฟ่ ในอำเภอเมือง จังหวัดตาก โดยรวมพบว่า ปัจจัยด้านทัศนคติในการใช้เทคโนโลยี อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.25, S.D.=0.66) และการรับรู้ประโยชน์ของเทคโนโลยี ($\bar{x}$ = 4.25, S.D.=0.78) รองลงมาอยู่ในระดับมาก 3 ด้าน ได้แก่ด้านความต้องการของลูกค้าและการแข่งขัน ($\bar{x}$ = 3.95 ,S.D.=0.71) ด้านทรัพยากรและต้นทุน ($\bar{x}$ = 3.91, S.D.=0.79) และด้านความรู้และทักษะ($\bar{x}$ = 3.88, S.D.=0.73S) และอยู่ในระดับปานกลาง 2 ด้านได้แก่ ด้านการสนับสนุนจากองค์กร ($\bar{x}$ = 3.72, S.D.=0.82) ตามลำดับ

4. ผลลัพธ์จากการใช้เทคโนโลยี AI ต่อประสิทธิภาพทางการตลาดของร้านคาเฟ่ ในอำเภอเมือง จังหวัดตากพบว่าโดยรวมพบว่า ผลลัพธ์จากการใช้เทคโนโลยี AI อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.02, S.D. = 0.75) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ อันดับแรก AI ช่วยเพิ่มยอดขายของร้าน ($\bar{x}$ = 4.18, S.D. = 0.79) รองลงมา ช่วยเพิ่มภาพลักษณ์และการจดจำแบรนด์ ($\bar{x}$ = 4.12, S.D. = 0.69) และ AI ช่วยเพิ่มความพึงพอใจของลูกค้า ($\bar{x}$ = 4.10, S.D. = 0.78) ตามลำดับ

5. ผลการวิเคราะห์ผลการวิเคราะห์เชิงสหสัมพันธ์

ผลการวิเคราะห์เชิงสหสัมพันธ์ด้วยสถิติ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson’s Correlation Coefficient: r) พบว่า ตัวแปรด้าน ทัศนคติในการใช้เทคโนโลยี มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงกับระดับการใช้เทคโนโลยี AI ($r = 0.74$, $p < 0.01$) แสดงว่าผู้ประกอบการที่มีทัศนคติที่ดีต่อเทคโนโลยี AI จะมีแนวโน้มในการนำ AI มาใช้ในกิจกรรมทางการตลาดมากขึ้น

นอกจากนี้ ตัวแปรด้าน การรับรู้ประโยชน์ของเทคโนโลยี ($r = 0.68$, $p < 0.01$), การสนับสนุนจากองค์กร ($r = 0.63$, $p < 0.05$), การรับรู้ความง่ายต่อการใช้งาน ($r = 0.59$, $p <$

0.05) และ ความพร้อมด้านทรัพยากรเทคโนโลยี (r = 0.52, p < 0.05) ล้วนมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลางกับการใช้เทคโนโลยี AI ทั้งสิ้น แสดงว่ามื่อผู้ประกอบการร้านคาเฟ่มีการรับรู้ถึงประโยชน์ของเทคโนโลยีมากขึ้น, ได้รับ การสนับสนุนจากองค์กรอย่างเพียงพอ,มี การรับรู้ว่าการใช้งานเทคโนโลยี AI เป็นเรื่องง่าย,และมี ความพร้อมด้านทรัพยากรเทคโนโลยีสูงขึ้นก็มีแนวโน้มที่จะ นำเทคโนโลยี AI มาใช้ในการดำเนินการตลาดดิจิทัลเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ กล่าวได้ว่า ปัจจัยดังกล่าวมีอิทธิพลสำคัญต่อการส่งเสริมให้ผู้ประกอบการนำเทคโนโลยี AI มาปรับใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพทางการตลาดของร้านคาเฟ่ในอำเภอเมือง จังหวัดตาก

และ ด้านความเป็นส่วนตัวและกฎหมายด้านความเป็นส่วนตัวและกฎหมายมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับต่ำ และไม่ปรากฏนัยสำคัญทางสถิติ (r = 0.324, p = 0.085) แสดงว่า ผู้ประกอบการอาจยังไม่ตระหนักหรือยังไม่เห็นผลกระทบโดยตรงจากข้อจำกัดทางกฎหมายและความเป็นส่วนตัวในปัจจุบัน

6. ผลการเปรียบเทียบระดับการใช้เทคโนโลยี AI ตามปัจจัยส่วนบุคคลพบว่า

ผู้ประกอบการร้านคาเฟ่ที่มีเพศแตกต่างกันมีระดับการใช้เทคโนโลยี AI ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (t = 0.94, p = .351)

ผู้ประกอบการร้านคาเฟ่ที่มีอายุต่างกัน มีระดับการใช้เทคโนโลยี AI ในการส่งเสริมการตลาดดิจิทัล ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (F = 0.62, p = .606)

ระดับการใช้เทคโนโลยี AI ของผู้ประกอบการร้านคาเฟ่ที่มีประสบการณ์ต่างกัน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (F = 2.12, p = .128)

ผู้ประกอบการที่มี ขนาดร้านต่างกัน มีระดับการใช้เทคโนโลยี AI แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (F = 3.47, p = .037) โดยกลุ่มร้านขนาดใหญ่มีระดับการใช้เทคโนโลยี AI สูงกว่ากลุ่มร้านขนาดเล็ก

และผู้ประกอบการที่ใช้ ช่องทางการตลาดหลักต่างกัน มีระดับการใช้เทคโนโลยี AI แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (F = 2.86, p = .044) โดยผู้ประกอบการที่ใช้ช่องทาง TikTok และ Facebook มีการใช้ AI สูงกว่าผู้ที่ใช้ช่องทาง Line OA หรือช่องทางอื่น

อภิปรายผล

1. ผู้ประกอบการร้านคาเฟ่ในอำเภอเมือง จังหวัดตาก ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 25–34 ปี และมีประสบการณ์ดำเนินธุรกิจ 1–3 ปี ร้านขนาดกลางใช้ช่องทาง

การตลาดหลักคือ Facebook ซึ่งสะท้อนลักษณะประชากรและพฤติกรรมการตลาดของ SMEs ในพื้นที่ (Arfah, 2023; Pasukree, Chaisakul, & Rungraung, 2025)

2. การใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) เพื่อส่งเสริมการตลาดดิจิทัลของผู้ประกอบการร้านคาเฟ่ในอำเภอเมือง จังหวัดตาก โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการใช้ AI เพื่อสร้างคอนเทนต์โพสต์ ภาพกราฟิก และการใช้ระบบวิเคราะห์ข้อมูลลูกค้าด้วย AI ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการปรับตัวของผู้ประกอบการต่อเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการสื่อสารการตลาด ลดเวลาและต้นทุนในการดำเนินงาน และเพิ่มการเข้าถึงกลุ่มลูกค้าได้อย่างมีประสิทธิผล สอดคล้องกับแนวคิดของ Kaplan และ Haenlein (2019) ที่ชี้ว่า AI มีบทบาทสำคัญในการปรับปรุงกระบวนการทางการตลาดและยกระดับประสบการณ์ของลูกค้าให้มีความเป็นส่วนตัวและตอบสนองได้มากขึ้น

3. ปัจจัยที่มีผลต่อการใช้ AI พบว่าทัศนคติในการใช้เทคโนโลยีและการรับรู้ประโยชน์ของ AI เป็นปัจจัยสำคัญ รองลงมาคือ ความต้องการของลูกค้าและการแข่งขัน ทรัพยากรและต้นทุน และความรู้/ทักษะ ขณะที่การสนับสนุนจากองค์กรอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎี TAM และ UTAUT ที่ระบุว่าการรับรู้ถึงประโยชน์ ความง่ายในการใช้งาน อิทธิพลทางสังคม และเงื่อนไขสนับสนุน มีผลต่อความตั้งใจและพฤติกรรมการใช้งาน (Davis, 1989; Venkatesh et al., 2003)

4. ผลลัพธ์จากการใช้ AI พบว่าช่วยเพิ่มยอดขาย สร้างภาพลักษณ์และการจดจำแบรนด์ รวมถึงความพึงพอใจของลูกค้า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาใน SMEs ไทยและต่างประเทศที่พบว่า AI สามารถสร้างคุณค่าและเพิ่มความได้เปรียบทางธุรกิจได้ (Visuthiphol & Pankham, 2025; Ruenphongphun & Khumtha, 2025) ทั้งนี้ การนำ AI มาใช้ใน SMEs ยังเผชิญความท้าทาย เช่น งบประมาณจำกัด ขาดทักษะดิจิทัล โครงสร้างพื้นฐานไม่พร้อม ความต้านทานต่อการเปลี่ยนแปลง และความกังวลด้านความเป็นส่วนตัวและกฎหมาย เช่น GDPR หรือ PDPA การสนับสนุนจากองค์กรทั้งด้านทรัพยากร ฝึกอบรม และวัฒนธรรมองค์กรจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การนำ AI และเทคโนโลยีดิจิทัลประสบความสำเร็จ (Digital Transformation in SMEs, 2024; Tikkinen-Piri, Rohunen, & Salminen, 2018; Oliveira et al., 2014)

5. ผลการเปรียบเทียบพบว่า ผู้ประกอบการร้านคาเฟ่ที่มีเพศ อายุ และประสบการณ์ต่างกัน มีระดับการใช้เทคโนโลยี AI เพื่อส่งเสริมการตลาดดิจิทัลไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สะท้อนว่าการเข้าถึงเทคโนโลยี AI ในปัจจุบันเปิดกว้างและไม่จำกัดด้วยปัจจัยส่วน

บุคคล ขณะที่ขนาดร้านและช่องทางการตลาดหลักมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ โดยร้านขนาดใหญ่และผู้ที่ใช้ช่องทาง TikTok หรือ Facebook มีระดับการใช้ AI สูงกว่า เนื่องจากมีความพร้อมด้านทรัพยากรและความเหมาะสมของแพลตฟอร์มต่อการใช้เครื่องมือ AI ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการยอมรับเทคโนโลยี(TAM) และทฤษฎีรวมการยอมรับและการใช้เทคโนโลยี (UTAUT) ที่ชี้ว่าความพร้อมขององค์กรและการรับรู้ประโยชน์เป็นปัจจัยสำคัญต่อการยอมรับเทคโนโลยี

สรุป ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) เป็นเครื่องมือสำคัญในการยกระดับการตลาดดิจิทัลของผู้ประกอบการร้านคาเฟ่ในอำเภอเมือง จังหวัดตาก ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการสร้างคอนเทนต์ การวิเคราะห์ข้อมูลลูกค้า และการสื่อสารทางการตลาดอย่างตรงกลุ่ม ส่งผลให้ยอดขายและภาพลักษณ์ของธุรกิจดีขึ้นอย่างชัดเจน ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการใช้ AI ได้แก่ ทัศนคติ การรับรู้ประโยชน์ ความรู้และทักษะด้านดิจิทัล รวมถึงการสนับสนุนจากองค์กร ทั้งนี้ การใช้ AI อย่างยั่งยืนจำเป็นต้องพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การอบรมบุคลากร และให้ความสำคัญกับกฎหมายความเป็นส่วนตัว เพื่อให้การปรับใช้เทคโนโลยีสอดคล้องกับบริบทของธุรกิจ SMEs ไทยในยุคดิจิทัล

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาพบว่า ผู้ประกอบการร้านคาเฟ่มีการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) เพื่อส่งเสริมการตลาดดิจิทัลในระดับมาก โดยนิยมใช้ AI เพื่อสร้างคอนเทนต์โพสต์และแคปชั่นมากที่สุด รองลงมาคือการสร้างภาพกราฟิก วิดีโอ และการวิเคราะห์ข้อมูลลูกค้า ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการใช้เทคโนโลยี AI ได้แก่ ทัศนคติและการรับรู้ประโยชน์ของเทคโนโลยี ความต้องการของลูกค้าและการแข่งขัน ตลอดจนทรัพยากร ความรู้ ทักษะ และการสนับสนุนจากองค์กร ด้านผลลัพธ์พบว่า AI ช่วยเพิ่มยอดขายร้าน เสริมภาพลักษณ์และการจดจำแบรนด์ รวมถึงเพิ่มความพึงพอใจของลูกค้า โดยสรุป การใช้ AI ช่วยให้ผู้ประกอบการสามารถวางกลยุทธ์การตลาดที่ตรงกลุ่มเป้าหมาย วิเคราะห์ข้อมูลลูกค้าอย่างมีประสิทธิภาพ และสร้างความแตกต่างทางการแข่งขัน ซึ่งส่งผลให้ธุรกิจคาเฟ่มีความได้เปรียบและเติบโตอย่างยั่งยืนในยุคดิจิทัล **1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย** 1.1 ผู้ประกอบการร้านคาเฟ่ ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนา ทักษะดิจิทัล (Digital Skills) ของตนเองและพนักงาน เพื่อให้สามารถเลือกใช้เทคโนโลยี AI ได้อย่างเหมาะสมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการสร้างคอนเทนต์ การวิเคราะห์

ข้อมูล และการปรับกลยุทธ์การตลาดดิจิทัล 1.2 องค์กรภาคเอกชนหรือหน่วยงานสนับสนุนธุรกิจ SMEs ควรส่งเสริมให้เกิดการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ (Networking) ในการแบ่งปันประสบการณ์และแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practices) ด้านการใช้เทคโนโลยี AI เพื่อการตลาด 1.3 ผู้ประกอบการควรปฏิบัติตามกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล เช่น GDPR หรือ PDPA เพื่อลดความเสี่ยงทางกฎหมายและสร้างความเชื่อมั่นให้กับลูกค้า **2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** 2.1 ควรขยาย ขอบเขตของพื้นที่การศึกษา ไปยังจังหวัดหรือภูมิภาคอื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบรูปแบบการใช้เทคโนโลยี AI ของผู้ประกอบการในแต่ละบริบท 2.2 ควรเพิ่ม ขนาดกลุ่มตัวอย่าง เพื่อให้ผลการวิเคราะห์มีความแม่นยำและสามารถอ้างอิงได้ในระดับที่กว้างขึ้น 2.3 ควรศึกษาปัจจัยเชิงลึกเพิ่มเติม เช่น ความพร้อมด้านบุคลากร, ทักษะการใช้เทคโนโลยีของพนักงาน หรือการรับรู้ด้านจริยธรรมและความเป็นส่วนตัวของลูกค้า 2.4 ควรใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพเพิ่มเติมจากการสัมภาษณ์เพื่อให้เข้าใจแรงจูงใจและอุปสรรคในการใช้เทคโนโลยี AI ของผู้ประกอบการได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานตาก. (2567). *รายงานสถิติการท่องเที่ยวจังหวัดตาก ปี พ.ศ. 2567.* ตาก: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานตาก.

กิตติภพ สมบูรณ์. (2567). การรับรู้และการปฏิบัติตามกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ประกอบการ SMEs ภาคบริการ. *วารสารเทคโนโลยีและการจัดการ*, 9(1), 41–52.

ทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน. (2551). *ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์.* ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ปรียานุช สงวนศักดิ์ และ คณะ. (2566). การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในงานการตลาดดิจิทัลของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศไทย. *วารสารบริหารธุรกิจและเทคโนโลยี*, 10(2), 45–58.

พัชราภรณ์ ทองสวัสดิ์. (2566). การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อส่งเสริมการตลาดของผู้ประกอบการร้านกาแฟในภาคเหนือของประเทศไทย. *วารสารบริหารธุรกิจและนวัตกรรม*, 8(2), 55–70.

ภัทราภรณ์ จันทร์แสง. (2564). *การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยทางสังคมศาสตร์.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

วราภรณ์ อัครวุฒิชัย. (2567). Generative AI กับการสร้างสรรค์เนื้อหาในยุคดิจิทัล. *วารสารนวัตกรรมและการสื่อสารดิจิทัล*, 5(1), 12–25.

ศศิธร วงศ์วิริยะ. (2568). การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เพื่อพัฒนากลยุทธ์การตลาดออนไลน์ของผู้ประกอบการร้านคาเฟ่ในประเทศไทย. *วารสารการตลาดและนวัตกรรมธุรกิจ*, 8(1), 55–68.

สำนักงานพาณิชย์จังหวัดตาก. (2567). *รายงานสถานการณ์เศรษฐกิจและการค้าจังหวัดตาก พ.ศ. 2567.* ตาก: สำนักงานพาณิชย์จังหวัดตาก.

สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล. (2566). *รายงานภาพรวมเทคโนโลยีดิจิทัลของประเทศไทย พ.ศ. 2566.* กรุงเทพฯ: สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล (depa).

สุทธิดา ปัญญากุล. (2566). ผลของการใช้ปัญญาประดิษฐ์ต่อประสิทธิภาพทางการตลาดของธุรกิจคาเฟ่จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารการจัดการและการตลาดสมัยใหม่*, 5(1), 22–35.

สุภาวดี แก้วประเสริฐ. (2568). บทบาทของเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในการยกระดับกลยุทธ์การตลาดดิจิทัลของผู้ประกอบการ SMEs ไทย. *วารสารบริหารธุรกิจร่วมสมัย*, 13(1), 22–35.

อัจฉรา จันทร์ฉาย และ คณะ. (2565). *เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์กับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจดิจิทัลของไทย.* กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.

อรุณี อ่อนสวัสดิ์. (2551). *การสร้างแบบสอบถามและการใช้แบบสัมภาษณ์ในการวิจัยทางการศึกษา.* กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Barriers and Drivers of Digital Transformation in SMEs. (2024). *SRR Journals*. https://srrjournals.com

Changes and implications for personal data collecting companies. *Computer Law & Security Review, 34*(1), 134–153. https://doi.org/10.1016/j.clsr. 2017.05.015

Chong, A. Y. L., Li, B., Ngai, E. W. T., Ch'ng, E., & Lee, F. (2022). Artificial intelligence adoption in small and medium enterprises: Implications for privacy and data protection. *International Journal of Information Management, 63,* 102466. https://doi.org/10.1016/j.ijinfomgt.2021.102466

Digital Transformation in SMEs: Enablers, Interconnections, and a Framework for Sustainable Competitive Advantage. (2024). *MDPI.* https://www.mdpi.com

Davis, F. D. (1989). Perceived usefulness*, perceived ease of use, and user acceptance of information technology. MIS Quarterly, 13*(3), 319–340.

Dwivedi, Y. K., Hughes, L., Baabdullah, A. M., Ribeiro-Navarrete, S., Giannakis, M., Al-Debei, M. M., & Wamba, S. F. (2023). Artificial Intelligence (AI): Multidisciplinary perspectives on emerging challenges, opportunities, and agenda for research, practice and policy. *International Journal of Information Management,* 71, 102642. https://doi.org/10.1016/j.ijinfomgt.2023.102642

Kaplan, A., & Haenlein, M. (2019). Siri, Siri, in my hand: Who's the fairest in the land? On the interpretations, illustrations, and implications of artificial intelligence. *Business Horizons,* 62(1), 15–25. https://doi.org/10.1016/j.bushor.2018.08.004

Kotler, P., Kartajaya, H., & Setiawan, I. (2021). *Marketing 5.0: Technology for humanity.* John Wiley & Sons.

Oliveira, T., Thomas, M., Baptista, G., & Campos, F. (2014). Mobile payment: Understanding the determinants of customer adoption and intention to recommend the technology. *Computers in Human Behavior, 61,* 404–414. https://doi.org/10.1016/j.chb.2016.03.030

Ruenphongphun, S., & Khumtha, P. (2025). Determinants of AI and Machine Learning Technology Acceptance in Business Decision-Making among Thai SMEs: Evidence from Chachoengsao Province. *Thai Journal Online*. https://www.thaijournalonline.com

technology: Toward a unified view. *MIS Quarterly,* 27(3), 425–478. https://doi.org/10.2307/30036540

Tikkinen-Piri, C., Rohunen, A., & Salminen, J. (2018). EU General Data Protection Regulation: Venkatesh, V., Morris, M. G., Davis, G. B., & Davis, F. D. (2003). User acceptance of information

Venkatesh, V., Morris, M. G., Davis, G. B., & Davis, F. D. (2003). *User acceptance of information technology: Toward a unified view*. MIS Quarterly, 27(3), 425–478. https://doi.org/10.2307/30036540

การศึกษาความวิตกกังวลตามสถานการณ์และแนวทางการจัดการความวิตกกังวลของนักกีฬาในระดับเยาวชน : กรณีศึกษาการแข่งขันรอบคัดเลือกกีฬาเยาวชนแห่งชาติ*

A STUDY OF STATE ANXIETY AND MANAGEMENT APPROACHES AMONG YOUTH ATHLETES: A CASE STUDY OF NATIONAL YOUTH GAMES QUALIFICATION ROUND

เอกศักดิ์ เฮงสุโข[1], วีระศักดิ์ กุลฉะวะ[2], อรอุมา เชษฐา[3], กัญญาณัฐ แก้วสียา[4] และ ชัยยุทธ สุทธิดี[5]

Ekasak Hengsukho[1], Wirasak Kulchawa[2], Onuma Chattha[3], Kanyanat Kaewseeya[4] and Chaiyut Suttidee[5]

[1]วิทยาลัยนวัตกรรมแห่งบึงกาฬ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

[1]Bueng Kan College of Innovation, Udon Thani Rajabhat University,Thailand

[2-5]สาขาวิชาพลศึกษาและสุขศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

[2-5]Physical and and Health Education Faculty Education, Udon Thani Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author's Email: ekasak.he@udru.ac.th

วันที่รับบทความ : 11 พฤศจิกายน 2568; วันแก้ไขบทความ 3 ธันวาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 5 ธันวาคม 2568

Received 11 November 2025; Revised 3 December 2025; Accepted 5 December 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ (1) เพื่อศึกษาระดับความวิตกกังวลตามสถานการณ์ของนักกีฬาเทเบิลเทนนิสระดับเยาวชน และ (2) เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการความวิตกกังวลตามสถานการณ์ของนักกีฬาในระดับเยาวชน เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลกับนักกีฬา

Citation:

* เอกศักดิ์ เฮงสุโข, วีระศักดิ์ กุลฉะวะ, อรอุมา เชษฐา, กัญญาณัฐ แก้วสียา และ ชัยยุทธ สุทธิดี. (2568). การศึกษาความวิตกกังวลตามสถานการณ์และแนวทางการจัดการความวิตกกังวลของนักกีฬาในระดับเยาวชน : กรณีศึกษาการแข่งขันรอบคัดเลือกกีฬาเยาวชนแห่งชาติ. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(6), 1064-1084.

Ekasak Hengsukho, Wirasak Kulchawa, Onuma Chattha, Kanyanat Kaewseeya and Chaiyut Suttidee. (2025). A Study Of State Anxiety And Management Approaches Among Youth Athletes: A Case Study Of National Youth Games Qualification Round. Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(6), 1064-1084.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

เทเบิลเทนนิสในระดับเยาวชนที่เข้าร่วมการแข่งขันระดับจังหวัดและภาค จำนวน 121 คน ที่ได้จากการสุ่มแบบง่ายตามสูตรของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) ใช้เครื่องมือวัดความวิตกกังวลตามสถานการณ์ Competitive State Anxiety Inventory–2 Revised (CSAI-2R) วิเคราะห์ข้อมูลโดยค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเนมาตรฐานและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากแบบสอบถามปลายเปิด ผลการวิจัยพบว่า

(1) นักกีฬาเยาวชนมีระดับความวิตกกังวลทางกาย (Somatic Anxiety) ในระดับต่ำ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 18.95

(2) ความวิตกกังวลทางจิต(Cognitive Anxiety) ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 21.49

(3) ความเชื่อมั่นในตนเอง (Self-confidence) อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 29.56

(4) แนวทางการจัดการความวิตกกังวลตามสถานการณ์ของนักกีฬาในระดับเยาวชน คือ การฝึกการหายใจและการผ่อนคลายกล้ามเนื้อ รองลงมาคือการพูดกับตนเองในเชิงบวก การสร้างภาพในใจ และการฝึกสมาธิ โดยได้รับอิทธิพลจากผู้ฝึกสอนและครอบครัวเป็นสำคัญ

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาแนวทางการฝึกทักษะจิตวิทยาในกลุ่มนักกีฬาเยาวชน เพื่อเสริมสร้างความพร้อมทางจิตใจและศักยภาพในการแข่งขันอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ความวิตกกังวลตามสถานการณ์, นักกีฬาเยาวชน, กีฬาเทเบิลเทนนิส

Abstract

The purposes of this study were (1) to examine the levels of competitive state anxiety among youth table tennis athletes, and (2) to study the strategies employed by youth athletes to manage competitive state anxiety. This quantitative research collected data from 121 youth table tennis athletes competing at provincial and regional levels, selected through simple random sampling based on Taro Yamane’s formula. The Competitive State Anxiety Inventory–2 Revised (CSAI-2R) was used as the primary instrument. Quantitative data were analyzed using mean and standard deviation, while

qualitative data from open-ended responses were analyzed through content analysis.

The findings revealed that:

(1) the athletes demonstrated low levels of somatic anxiety, with a mean score of 18.95

(2) cognitive anxiety was at a moderate level, with a mean score of 21.49

(3) self-confidence was also at a moderate level, with a mean score of 29.56 and

(4) the primary strategies used to manage competitive state anxiety included breathing techniques and progressive muscle relaxation, followed by positive self-talk, imagery, and mindfulness, with coaches and family members serving as key influential sources of psychological support.

These findings underscore the need to develop structured psychological skills training programs for youth athletes to enhance mental readiness and strengthen long-term competitive performance.

Keywords: State Anxiety, Youth Athletes, Table Tennis

บทนำ

ปัจจุบันการแข่งขันกีฬาระดับเยาวชนได้รับความสนใจจากภาครัฐและเอกชนในฐานะกลไกสำคัญในการพัฒนาเยาวชนให้มีทั้งสมรรถภาพทางร่างกาย จิตใจ และสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกีฬาที่มีลักษณะต้องอาศัยสมาธิ ความแม่นยำ และความมั่นใจในตนเองสูง เช่น กีฬาเทเบิลเทนนิส ซึ่งเป็นกีฬาที่มีการจัดแข่งขันในทุกระดับตั้งแต่ท้องถิ่นจนถึงระดับชาติ อย่างไรก็ตามจากการศึกษาเบื้องต้นพบว่า เยาวชนจำนวนไม่น้อยประสบภาวะความวิตกกังวลในสถานการณ์การแข่งขัน (state anxiety) ซึ่งส่งผลกระทบต่อผลการแข่งขันและพัฒนาการด้านทักษะกีฬาในระยะยาว

ความวิตกกังวลตามสถานการณ์ (State Anxiety) คือ ความรู้สึกของความตึงเครียดและความกังวลที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาหนึ่ง โดยเฉพาะในสถานการณ์ที่มีแรงกดดันสูง เช่น การ

แข่งขันกีฬา ซึ่งอาจแบ่งออกได้เป็น 3 มิติ ได้แก่ ความวิตกกังวลทางกาย (Somatic Anxiety) ความวิตกกังวลทางจิต (Cognitive Anxiety) และความเชื่อมั่นในตนเอง (Self-confidence) (Martens et al., 1990) นักกีฬาในช่วงวัยเยาวชนมักจะเผชิญกับความกดดันจากตนเอง ผู้ฝึกสอน ผู้ปกครอง และเพื่อนร่วมทีม ซึ่งหากขาดทักษะในการจัดการความเครียดและความวิตกกังวล อาจส่งผลให้สมรรถนะในการแข่งขันลดลง และในระยะยาวอาจทำให้หมดกำลังใจในการเล่นกีฬา

งานวิจัยที่ผ่านมาหลายฉบับทั้งในประเทศและต่างประเทศพบว่า ความวิตกกังวลส่งผลอย่างมีนัยสำคัญต่อผลการแข่งขันกีฬาในกลุ่มเยาวชน ตัวอย่างเช่น งานวิจัยของ Craft et al. (2003) พบว่าความวิตกกังวลทางจิตมีความสัมพันธ์ทางลบกับผลสัมฤทธิ์ทางกีฬาอย่างมีนัยสำคัญ ขณะที่ความเชื่อมั่นในตนเองเป็นตัวแปรที่ช่วยลดผลกระทบของความวิตกกังวลได้ นอกจากนี้ การฝึกทักษะทางจิตวิทยา เช่น การหายใจเข้า-ออกอย่างมีจังหวะ การสร้างภาพในจินตนาการ และการใช้คำพูดเสริมแรงเชิงบวก (positive self-talk) เป็นแนวทางที่ได้รับการพิสูจน์ว่าสามารถลดระดับความวิตกกังวลของนักกีฬาได้ (Birrer & Morgan, 2010; ศักดรินทร์ ธรรมวงศ์, 2548; เอกศักดิ์ เฮงสุโข, 2568)

อย่างไรก็ตาม การศึกษาเกี่ยวกับความวิตกกังวลตามสถานการณ์ของนักกีฬาเยาวชนในบริบทของประเทศไทยยังมีจำนวนไม่มาก และยิ่งพบได้น้อยในกีฬาประเภทเดี่ยวอย่างเทเบิลเทนนิสที่ต้องอาศัยการควบคุมอารมณ์และความมั่นใจสูงเป็นพิเศษ ดังนั้น งานวิจัยฉบับนี้จึงมุ่งศึกษาระดับความวิตกกังวลในแต่ละมิติ รวมถึงแนวทางที่สามารถนำมาใช้จัดการความวิตกกังวลในกลุ่มนักกีฬาเยาวชน เพื่อเป็นประโยชน์ในการออกแบบโปรแกรมฝึกซ้อมเชิงจิตวิทยาการกีฬา ตลอดจนเป็นแนวทางให้กับผู้ฝึกสอน ผู้ปกครอง และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถดูแลและส่งเสริมศักยภาพของนักกีฬาได้อย่างเหมาะสมยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความวิตกกังวลตามสถานการณ์ของนักกีฬาเทเบิลเทนนิสระดับเยาวชน

2. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการความวิตกกังวลตามสถานการณ์ของนักกีฬาในระดับเยาวชน

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดความวิตกกังวลตามสถานการณ์

ความวิตกกังวลตามสถานการณ์ (state anxiety) หมายถึงภาวะทางอารมณ์ชั่วคราว (temporary emotional state) ที่เกิดขึ้นเมื่อบุคคลรับรู้ว่าอยู่ภายใต้การประเมิน หรือเผชิญกับสถานการณ์ที่คาดการณ์ผลลัพธ์ได้ไม่ชัดเจน รวมถึงความรู้สึกกังวล ความกลัว และการตอบสนองทางกายภาพ เช่น หัวใจเต้นเร็ว มือสั่น เป็นต้น (Lundqvist, 2015)

ในบริบทของกีฬา ภาวะนี้ถูกเรียกว่า “competitive state anxiety” ซึ่งประกอบด้วยสององค์ประกอบหลัก คือ ความวิตกกังวลทางจิต (cognitive anxiety) และความวิตกกังวลทางกาย (somatic anxiety) โดยมีองค์ประกอบเสริมอีกด้านหนึ่งคือ ความเชื่อมั่นในตนเอง (self-confidence) ซึ่งทำหน้าที่เป็นตัวแปรป้องกันไม่ให้ความวิตกกังวลส่งผลลบต่อสมรรถภาพในการแข่งขัน (Martens, Vealey & Burton, 1990)

ในทฤษฎี multidimensional model of anxiety ของ Martens et al. (1990) ได้เสนอว่าความวิตกกังวลทางจิต (cognitive) จะสะท้อนถึง “ภาพลบ” (negative expectations about performance) และความไม่มั่นใจในตนเอง ความวิตกกังวลทางกาย (somatic) จะแสดงออกผ่านอาการทางกาย เช่น หัวใจเต้นแรง สั่น และการตอบสนองของระบบประสาทอัตโนมัติ ความเชื่อมั่นในตนเอง (self-confidence) คือการที่นักกีฬารับรู้ว่าตนมีความสามารถเพียงพอที่จะจัดการสถานการณ์การแข่งขันได้ ซึ่งทฤษฎีนี้เสนอว่า ยิ่งความเชื่อมั่นสูง ยิ่งลดผลกระทบของความวิตกกังวลทางจิตและกายได้ (Martens et al., 1990)

บทความทบทวนด้านจิตวิทยาการกีฬายังระบุว่า ภาวะความวิตกกังวลในการแข่งขันของนักกีฬาทุกระดับเป็น “อารมณ์เชิงลบ” (unpleasant psychological state) ที่เชื่อมโยงกับภาวะความเครียดจากการประเมินทักษะในงาน (task) ภายใต้แรงกดดัน (pressure) ซึ่งประกอบด้วยทั้งความคิดกังวล (worry) และการกระตุ้นทางกาย (somatic activation) (Andersen, 2017) นอกจากนี้ ผลการศึกษาพบความสัมพันธ์เชิงลบระหว่างความวิตกกังวลตามสถานการณ์กับผลการปฏิบัติการแข่งขัน โดยเฉพาะมิติความวิตกกังวลทางจิต ซึ่งสามารถลดประสิทธิภาพการตัดสินใจ สมาธิและการดำเนินการได้ (Conde-Ripoll et al., 2024)

แนวทางการจัดการความวิตกกังวลตามสถานการณ์ในนักกีฬา

งานวิจัยล่าสุดชี้ให้เห็นว่า “การแทรกแซงทางจิตวิทยา (Psychological Interventions)” เช่น โปรแกรมฝึกทักษะทางจิตใจ (Psychological Skills Training: PST),

การฝึกสมาธิ (Mindfulness) และการฝึกภาพจินภาพ (Imagery) มีประสิทธิภาพอย่างมากในการลดระดับความวิตกกังวลตามสถานการณ์ โดยเฉพาะในนักกีฬาเยาวชนที่มีประสบการณ์ในการแข่งขันไม่มาก นอกจากนี้ การสนับสนุนจากโค้ช ครอบครัว และเพื่อนร่วมทีม และการสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง (self-confidence) ก็มีบทบาทเป็นตัวแปรป้องกัน (protective factor) ที่ช่วยบรรเทาผลกระทบจากความวิตกกังวล (Chun et al., 2023) จากการศึกษาที่ผ่านมาพบว่า การฝึกสมาธิ (Mindfulness) และทักษะการหายใจ (deep breathing) มีผลลดความวิตกกังวลทางกายและทางจิตในนักกีฬาที่เข้าร่วมการแข่งขันภายใต้แรงกดดัน แนวคิดและทฤษฎีดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า นักกีฬาโดยเฉพาะเยาวชนที่อยู่ในช่วงการแข่งขันมีโอกาสเผชิญกับความวิตกกังวลตามสถานการณ์สูง ซึ่งหากไม่ได้รับการจัดการอย่างเหมาะสม ผลกระทบต่อสมรรถนะในการแข่งขันอาจมีนัยสำคัญ แต่ในทางกลับกันเมื่อมีการจัดการด้วยโปรแกรมทางจิตวิทยาที่เหมาะสมและการเสริมสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าระดับความวิตกกังวลลดลงและผลการแข่งขันดีขึ้น

แนวคิดเกี่ยวกับจิตวิทยาการกีฬาในระดับเยาวชน

จิตวิทยาการกีฬาในกลุ่มนักกีฬาเยาวชนมีบทบาทสำคัญต่อพัฒนาการทั้งทางอารมณ์และพฤติกรรมในบริบทของการแข่งขัน โดยเฉพาะในด้านการเสริมสร้างความมั่นใจในตนเอง การสร้างแรงจูงใจภายใน และการเตรียมความพร้อมทางจิตใจ ซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพในการแข่งขันกีฬาอย่างมีนัยสำคัญ งานวิจัยของ Juezan และ Osorno (2022) แสดงให้เห็นว่า นักกีฬาที่มีความตระหนักรู้และได้รับการฝึกฝนด้านทักษะทางจิตวิทยา เช่น การควบคุมอารมณ์และการตั้งเป้าหมายอย่างมีระบบ มีแรงจูงใจภายในที่สูงกว่า และแสดงผลสัมฤทธิ์ในการแข่งขันที่ดีกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับการพัฒนาในด้านนี้อย่างเป็นรูปธรรม Ahmed, Ho, Begum และ Sánchez (2021) ได้ศึกษาผลของการรับรู้ความสามารถในตนเองที่มีต่อความพร้อมทางจิตใจของนักกีฬาเยาวชน และพบว่า ระดับความเชื่อมั่นในทักษะส่วนบุคคลมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความมั่นใจและสมาธิในระหว่างการแข่งขันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการบูรณาการการฝึกฝนด้านจิตวิทยาในกระบวนการพัฒนานักกีฬาระดับเยาวชน สรุปจากแนวคิดและงานวิจัยข้างต้น พบว่า จิตวิทยาการกีฬามีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมพฤติกรรมและผลสัมฤทธิ์ของนักกีฬา โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนที่อยู่ในช่วงพัฒนาการทั้งทางร่างกายและจิตใจ การใช้เครื่องมือหรือแบบวัดมาตรฐานทางด้านจิตวิทยา ร่วมกับการออกแบบกิจกรรมเพื่อส่งเสริมทักษะทางจิตวิทยาอย่างเป็นระบบ จึงเป็น

แนวทางที่มีศักยภาพในการยกระดับสมรรถภาพทางการแข่งขันได้อย่างยั่งยืน อันสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาครั้งนี้ที่มุ่งพัฒนานักกีฬาเยาวชน

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาในครั้งนี้ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นนักกีฬาเทเบิลเทนนิสในการแข่งขันรอบคัดเลือกตัวแทนภาค 3 “บึงกาฬเกมส์” กีฬาเยาวชนแห่งชาติครั้งที่ 33 มี 20 จังหวัด ประกอบด้วย กาฬสินธุ์ ขอนแก่น ชัยภูมิ นครพนม นครราชสีมา บึงกาฬ บุรีรัมย์ มหาสารคาม มุกดาหาร ยโสธร ร้อยเอ็ด เลย ศรีษะเกษ สกลนคร สุรินทร์ หนองคาย หนองบัวลำภู อำนาจเจริญ อุดรธานี และอุบลราชธานี และมีนักกีฬาเข้าร่วมแข่งขันจำนวน 151 คน ที่เข้าร่วมในการแข่งขันการแข่งขันรอบคัดเลือกตัวแทนภาค 3 “บึงกาฬเกมส์” กีฬาเยาวชนแห่งชาติครั้งที่ 33

กลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยการใช้สูตรในการคำนวณกลุ่มตัวอย่างของ ทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane’, 1973, pp. 727-728) เพื่อประมาณค่าสัดส่วนของประชากร โดยคาดว่าสัดส่วนของลักษณะที่สนใจในประชากร เท่ากับ 0.5 และระดับความเชื่อมั่น 95% ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 110 คน โดยใชวิธีการสุมกลุมตัวอยางแบบง่าย (Simple Random Sampling) ดังนี้โดยนำรายชื่อนักกีฬาจากจังหวัดที่ส่งรายชื่อนักกีฬาเข้าแข่งขันจำนวน 20 จังหวัด ขอรายชื่อจากฝ่ายลงทะเบียนนักกีฬาและสมาคมกีฬาของแต่ละจังหวัด แล้วนำรายชื่อของแต่ละจังหวัดมาเขียนเป็นหมายเลขแล้วจับฉลากตามหมายเลขที่กำหนด โดยกำหนดจำนวนนักกีฬาจังหวัดละ 6 คน รวมจำนวนนักกีฬาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยในครั้งนี้ทั้งสิ้นจำนวน 120 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใชในการวิจัยเปนแบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งแบบสอบถาม แบงออกเปน 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของนักกีฬา

ตอนที่ 2 แบบทดสอบความวิตกกังวลตามสถานการณ์ (Competition State Anxiety Inventory –2: CSAI-2R) ทดสอบความวิตกกังวลตามสถานการณ์ เป็นนักกีฬาเทเบิลเทนนิสในการแข่งขันรอบคัดเลือกตัวแทนภาค 3 “บึงกาฬเกมส์” กีฬาเยาวชนแห่งชาติครั้งที่ 33 ซึ่งใช้แบบทดสอบความวิตกกังวลตามสถานการณ์ (Competition State Anxiety

Inventory –2: CSAI-2R) ซึ่งใช้แบบทดสอบพัฒนาโดย ศักดรินทร์ ธรรมวงศ์ มีความเชื่อมั่น .75 ประกอบด้วยความเชื่อมั่นของแบบทดสอบในด้านความวิตกกังวลทางจิต (Cognitive Anxiety) ความวิตกกังวลทางกาย (Somatic Anxiety) และความเชื่อมั่นในตนเอง (Self – Confidence) ซึ่งวัดความวิตกกังวล 3 ด้าน คือ

1. ความวิตกกังวลทางกาย ประกอบด้วย ข้อ 1, 4, 6, 9, 12, 15, 17

2. ความวิตกกังวลทางจิต ประกอบด้วย ข้อ 2, 5, 8, 11, 14

3. ความเชื่อมั่นในตนเอง ประกอบด้วย ข้อ 3, 7, 10, 13, 16

การคิดคะแนนให้เอาคะแนนของแต่ละข้อในแต่ละด้านบวกกัน แล้วนำผลที่ได้มาหารด้วยจำนวนข้อทั้งหมดในแต่ละด้าน และคูณด้วย 10 จะได้ผลออกมาเป็นคะแนนของความวิตกกังวลในแต่ละด้าน ช่วงของคะแนนอยู่ที่ 10-40 คะแนน ซึ่งเกณฑ์ของคะแนนเป็นดังนี้

คะแนน 10-19 ระดับความวิตกกังวลและความเชื่อมั่นในตนเองต่ำ

คะแนน 20-30 ระดับความวิตกกังวลและความเชื่อมั่นในตนเองปานกลาง

คะแนน 31-40 ระดับความวิตกกังวลและความเชื่อมั่นในตนเองสูง

โดยใช้สถานการณ์ในบริบทการแข่งขันจริงของการคัดเลือกกีฬาเยาวชน

ตอนที่ 3 แบบสอบถามแนวทางการจัดการความวิตกกังวลตามสถานการณ์ของนักกีฬาในระดับเยาวชน

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ในระหว่างวันที่ โดยนำแบบทดสอบความวิตกกังวลตามสถานการณ์ (Competition State Anxiety Inventory –2: CSAI-2R) ไปเก็บรวบรวมข้อมูลนักกีฬาในการแข่งขันก่อนการแข่งขัน 1 ชั่วโมงและใช้ระยะเวลาประมาณ 15 นาที จากนั้นเก็บแบบสอบถามฯ คืนหลังจากกลุ่มตัวอย่างตอบเสร็จสิ้นแล้ว แล้วจึงนำแบบสอบถามแนวทางการจัดการความวิตกกังวลตามสถานการณ์ของนักกีฬาในระดับเยาวชน ไปเก็บรวบรวมข้อมูลหลักจากนักกีฬาแข่งขันเสร็จประมาณ 30 นาที เพื่อเก็บข้อมูลแนวทางการจัดการความเครียดก่อนการแข่งขัน ระหว่างการแข่งขัน และหลังการแข่งขัน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้ใช้สถิติเชิงพรรณนา โดยข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามจะถูกนำมาวิเคราะห์ในรูปแบบค่าร้อยละ (Percentage) เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง เช่น เพศ อายุ และประสบการณ์ด้านการเล่นกีฬา นอกจากนี้ ยังใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อแหล่งความเชื่อมั่นทางกีฬาในแต่ละองค์ประกอบของแบบทดสอบความวิตกกังวลตามสถานการณ์ (Competition State Anxiety Inventory –2: CSAI-2R) และแบบสอบถามแนวทางการจัดการความวิตกกังวลตามสถานการณ์ของนักกีฬาในระดับเยาวชน ซึ่งช่วยสะท้อนระดับความวิตกกังวลในด้านต่าง ๆ และแนวทางในการจัดการอย่างเป็นระบบและชัดเจน

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจำนวนและร้อยละของข้อมูลพื้นฐานของนักกีฬาเทเบิลเทนนิสในการแข่งขันรอบคัดเลือกตัวแทนภาค 3 “บึงกาฬเกมส์” กีฬาเยาวชนแห่งชาติครั้งที่ 33

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนและร้อยละของข้อมูลพื้นฐานของนักกีฬาเทเบิลเทนนิสในการแข่งขันรอบคัดเลือกตัวแทนภาค 3 “บึงกาฬเกมส์” กีฬาเยาวชนแห่งชาติครั้งที่ 33

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
- ชาย	67	55.37
- หญิง	54	44.62
2. อายุ		
- 8-11 ปี	16	13.22
- 12-15 ปี	42	34.71
- 16-19 ปี	63	51.23
3. ประสบการณ์ในการเล่นเทเบิลเทนนิส		
- 1-3 ปี	66	54.54
- 4-6 ปี	40	33.05
- 7-10 ปี	8	6.61
- 10 ปีขึ้นไป	7	5.78

4. ประสบการณ์โดยรวมในการเล่นเทเบิลเทนนิส		
- ประสบความสำเร็จ		
- ไม่ประสบความสำเร็จ	41	33.88
- พอๆกัน	25	20.66
5. ท่านเคยฝึกทักษะทางด้านจิตวิทยาการกีฬามาก่อนหรือไม่	55	45.45
- เคย		
- ไม่เคย	39	32.23
6. ท่านเคยขอคำแนะนำจากผู้ฝึกสอนเกี่ยวกับจิตวิทยาการกีฬาเพื่อมาใช้ฝึกซ้อมหรือการแข่งขัน	82	67.76
- เคย		
- ไม่เคย	69	57.02
7. ท่านคิดว่าการใช้ทักษะทางจิตวิทยาการกีฬามีผลต่อการแข่งขันกีฬาเทเบิลเทนนิสของท่านหรือไม่	52	42.97
- มี		
- ไม่มี	89	53.69
	32	26.44

จากตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปพบว่านักกีฬาส่วนใหญ่เพศชายร้อยละ 55.37 อายุระหว่าง 16-19 ปี ร้อยละ 51.23 ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการเล่นกีฬาเทเบิลเทนนิส 1-3 ปี ส่วนมากมีประสบการณ์ในการแข่งขันในภาพรวมทั้งที่ประสบความสำเร็จและไม่ประสบความสำเร็จ ร้อยละ 45.45 ส่วนใหญ่ไม่เคยฝึกทักษะทางด้านจิตวิทยาการกีฬา ร้อยละ 67.76 นักกีฬาส่วนมากเคยขอคำแนะนำจากผู้ฝึกสอนเกี่ยวกับจิตวิทยาการกีฬาเพื่อใช้ในการฝึกซ้อมและการแข่งขัน ร้อยละ 57.02 และนักกีฬาส่วนใหญ่ คิดว่าการใช้ทักษะทางจิตวิทยาการกีฬามีผลต่อการแข่งขันกีฬาเทเบิลเทนนิส ร้อยละ 53.69

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความความวิตกกังวลตามสถานการณ์ของนักกีฬาเทเบิลเทนนิสในการแข่งขันรอบคัดเลือกตัวแทนภาค 3 “บึงกาฬเกมส์” กีฬาเยาวชนแห่งชาติครั้งที่ 33

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความความวิตกกังวลตามสถานการณ์ของนักกีฬาเทเบิลเทนนิสในการแข่งขันรอบคัดเลือกตัวแทนภาค 3 “บึงกาฬเกมส์” กีฬาเยาวชนแห่งชาติครั้งที่ 33

ความวิตกกังวลตามสถานการณ์ (State Anxiety)	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
ความวิตกกังวลทางกาย (Somatic Anxiety)	121	18.95	5.03
ความวิตกกังวลทางจิต (Cognitive Anxiety)	121	21.49	5.49
ความเชื่อมั่นในตนเอง (Self-confidence)	121	29.56	5.26

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่าระดับความความวิตกกังวลตามสถานการณ์ของนักกีฬาเทเบิลเทนนิสในการแข่งขันรอบคัดเลือกตัวแทนภาค 3 “บึงกาฬเกมส์” กีฬาเยาวชนแห่งชาติครั้งที่ 33

ความวิตกกังวลทางกาย (Somatic Anxiety) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 18.95 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 5.03

ความวิตกกังวลทางจิต (Cognitive Anxiety) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 21.49 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 5.49

ความเชื่อมั่นในตนเอง (Self-confidence) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 29.56 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 5.26 ตามลำดับ

3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความความวิตกกังวลตามสถานการณ์ของนักกีฬาเทเบิลเทนนิสในการแข่งขันรอบคัดเลือกตัวแทนภาค 3

“บึงกาฬเกมส์” กีฬาเยาวชนแห่งชาติครั้งที่ 33 และนำมาแปลผลกับเกณฑ์ของระดับความวิตกกังวลตามสถานการณ์

ตารางที่ 3 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความความวิตกกังวลตามสถานการณ์ของนักกีฬาเทเบิลเทนนิสในการแข่งขันรอบคัดเลือกตัวแทนภาค 3 “บึงกาฬเกมส์” กีฬาเยาวชนแห่งชาติครั้งที่ 33 และนำมาแปลผลกับเกณฑ์ของระดับความวิตกกังวลตามสถานการณ์

ความวิตกกังวลตามสถานการณ์ (State Anxiety)	$\overline{X}$	S.D.	ความวิตกกังวลต่ำ ตื่นเต้นยาก (10-19)	ความวิตกกังวลปานกลาง ตื่นเต้นปานกลาง (20-30)	ความวิตกกังวลสูง ตื่นเต้นง่าย (31-40)
ความวิตกกังวลทางกาย	18.95	5.03	●		
ความวิตกกังวลทางจิต	21.49	5.49		●	
ความเชื่อมั่นในตนเอง	29.56	5.26		●	

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่า ค่าเฉลี่ยระดับความวิตกกังวลตามสถานการณ์ของนักกีฬาเทเบิลเทนนิสในการแข่งขันรอบคัดเลือกตัวแทนภาค 3 “บึงกาฬเกมส์” กีฬาเยาวชนแห่งชาติครั้งที่ 33 และเมื่อนำมาแปลผลเปรียบเทียบกับเกณฑ์ของระดับความวิตกกังวลตามสถานการณ์ พบว่า

ความวิตกกังวลตามสถานการณ์ ด้านความวิตกกังวลทางกาย อยู่ในระดับต่ำ

ความวิตกกังวลตามสถานการณ์ ด้านความวิตกกังวลทางจิต อยู่ในระดับปานกลาง

ความวิตกกังวลตามสถานการณ์ ด้านความเชื่อมั่นในตนเอง อยู่ในระดับปานกลาง

4. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแนวทางการจัดการความวิตกกังวลตามสถานการณ์ของนักกีฬาเยาวชน

จากการสังเคราะห์ข้อมูล พบว่า แนวทางการจัดการความวิตกกังวลตามสถานการณ์ของนักกีฬาเยาวชนสามารถจำแนกได้เป็น 5 แนวทางหลัก ดังนี้

1. การฝึกการหายใจและการผ่อนคลายกล้ามเนื้อ (Progressive Muscle Relaxation: PMR) เป็นเทคนิคที่มีประสิทธิภาพสูงในการลดความวิตกกังวลทางกาย (somatic anxiety) โดยการฝึกหายใจลึกและการคลายกล้ามเนื้ออย่างเป็นระบบ ทำให้ร่างกายและระบบประสาทอัตโนมัติเกิดความสมดุล

2. การฝึกสมาธิ (Mindfulness-based Interventions) การฝึกสมาธิแบบ MBSR หรือ MAIC ช่วยให้นักกีฬาสามารถอยู่กับปัจจุบัน ลดการตอบสนองต่อสิ่งเร้าทางอารมณ์ และเพิ่มสมาธิในการแข่งขัน พบว่าเทคนิคนี้ช่วยลด state anxiety ทั้งทางกายและจิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. การพูดกับตนเองในเชิงบวก (Positive Self-talk) การฝึกให้นักกีฬาสร้างบทสนทนาในใจที่สนับสนุนตนเอง เช่น การกล่าวคำยืนยัน (affirmations) หรือเตือนตนเองด้วยภาษาที่สร้างพลังบวก ช่วยลดความวิตกกังวลทางจิต (cognitive anxiety) และเพิ่มแรงจูงใจภายใน

4. การฝึกจินตภาพ (Imagery Training) เทคนิคการจินตภาพความสำเร็จหรือสถานการณ์การแข่งขันในทางบวก ส่งผลให้ระบบประสาทมีการเตรียมพร้อมร่างกายลดการตอบสนองที่เป็นผลจากความวิตกกังวลทางกาย และยังส่งเสริมความเชื่อมั่นในตนเอง

5. การสนับสนุนจากผู้ฝึกสอนและครอบครัว นักกีฬาเยาวชนที่ได้รับการสนับสนุนทางจิตใจอย่างสม่ำเสมอจากโค้ช ครอบครัว หรือครูพละ จะมีความสามารถในการจัดการความวิตกกังวลได้ดีกว่า งานวิจัยในไทยพบว่าสภาพแวดล้อมที่ให้กำลังใจและสร้างความมั่นใจมีผลต่อการควบคุมอารมณ์และสมาธิอย่างมีนัยสำคัญ

อภิปรายผล

1. ความวิตกกังวลตามสถานการณ์ของนักกีฬาในระดับเยาวชน

จากผลการวิจัย พบว่า นักกีฬาเยาวชนที่เข้าร่วมการแข่งขันเทเบิลเทนนิสมีระดับความวิตกกังวลทางกาย (somatic anxiety) อยู่ในระดับต่ำ ระดับความวิตกกังวลทางจิต (cognitive anxiety) อยู่ในระดับปานกลาง และมีระดับความเชื่อมั่นในตนเอง (self-confidence) อยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน ผลลัพธ์ดังกล่าวชี้ให้เห็นว่านักกีฬายังมีภาวะทางจิตใจที่ไม่มั่นคงเพียงพอที่จะสร้างความเชื่อมั่นในตนเองได้อย่างเต็มที่ โดยเฉพาะในสถานการณ์ที่ต้องเผชิญกับแรงกดดันระหว่างการแข่งขัน สอดคล้องกับการศึกษาของ ภูธิราธรณ์ หัสดินทร์

ยเรศและคณะ (2563) ระบุว่า นักกีฬามีด้านความวิตกกังวลทางจิต อยู่ในระดับปานกลาง จึงทำให้นักกีฬากลุ่มนี้มีความเชื่อมั่นในการแข่งขัน อีกทั้งยังมี ประสบการณ์ในการแข่งขัน จึงทำให้นักกีฬาไม่มีความกดดันในการแข่งขัน ซึ่งสอดคล้องกับ มาร์เทนส์ (Martens et al., 1990) ที่ได้กล่าวไว้ว่า ความเครียดทางด้านความคิดจะตรงข้ามกับความเชื่อมั่นในตนเอง เมื่อความวิตกกังวล ทางด้านความคิดสูงขึ้นเรื่อย ๆ ก็จะส่งผลทำให้ความเชื่อมั่นในตนเองลดลง และระบุว่า state anxiety มีสององค์ประกอบสำคัญคือ cognitive และ somatic anxiety โดยทั้งสองมีผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการแข่งขันอย่างมีนัยสำคัญ หากไม่ได้รับการจัดการอย่างเหมาะสม นักกีฬาอาจสูญเสียสมาธิและไม่สามารถแสดงศักยภาพออกมาได้อย่างเต็มที่ การค้นพบนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Hanton, Mellalieu, & Hall (2004) ที่พบว่า ความวิตกกังวลทางจิตใจมีแนวโน้มสูงในกลุ่มนักกีฬารุ่นเยาว์ เนื่องจากยังขาดประสบการณ์ในการแข่งขันและการจัดการความกดดัน อีกทั้งในงานของ Mahoney et al. (1987) ยังเสนอว่าความเชื่อมั่นในตนเองมีบทบาทเป็นตัวลดทอนผลกระทบจากความวิตกกังวลทางจิต ซึ่งสอดรับกับผลวิจัยที่แสดงว่านักกีฬาที่มี self-confidence สูงจะสามารถควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมได้ดีกว่า และปัจจัยที่ส่งผลต่อความวิตกกังวลของนักกีฬาเยาวชนในบริบทของประเทศไทยอาจรวมถึงบริบทของครอบครัว การสนับสนุนจากผู้ฝึกสอน และประสบการณ์ในการแข่งขัน ซึ่งยังต้องการการส่งเสริมในเชิงระบบเพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจในระยะยาว และสอดคล้องกับข้อค้นพบการวิจัยของเอกศักดิ์ เฮงสุโข (2563) พบว่า นักกีฬาที่ได้รับโอกาสในการฝึกทักษะทางจิตวิทยาการกีฬานั้น จะได้รับประโยชน์มากกว่านักกีฬาที่ไม่เคยได้รับการฝึกทักษะทางจิตวิทยาการกีฬามาก่อนเลย และสอดคล้องกับข้อค้นพบเชิงสาเหตุของ ศรีประภา โทแก้ว (2563) พบว่านักกีฬาชายและนักกีฬาหญิงมีความวิตกตามสถานการณ์ในรอบแรกในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่าความสำคัญกับระดับความสามารถของนักกีฬามีความวิตกกังวลตามสถานการณ์ ระดับปานกลาง แต่ถ้าเข้าไปชิงชนะเลิศอาจจะมีความวิตกกังวลตามสถานการณ์ในระดับที่สูงขึ้นได้ ผู้ฝึกสอนจึงมีความสำคัญในการสังเกตนักกีฬาต้องให้ความสำคัญกับทักษะการจัดการจิตใจของนักกีฬา ควบคู่ไปกับการสร้างความเชื่อมั่นในตนเองด้วย ได้แสดงโมเดลความสัมพันธ์ของวิธีการฝึกจิตใจ (phychological method) และทักษะจิตใจ (phychological skills) ที่ส่งผลต่อความสามารถ ทางการกีฬา ซึ่งระบุว่า ทักษะทางจิตใจที่นักกีฬาควรมี คือ บุคลิกภาพที่เหมาะสม การควบคุมตนเอง ความเชื่อมั่นในตนเอง แรงจูงใจภายใน สมาธิ การควบคุมอารมณ์ การเผชิญปัญหา การตั้งเป้าหมาย การพูดและการคิดกับ

ตนเองทางบวก และความเข้มแข็งทางจิตใจ สอดคล้องกับ Cevahircioğlu, Çakıcı & Durgutluoğlu (2019) ได้ทำการศึกษาระดับความวิตกกังวลก่อนการแข่งขันของ นักกีฬามวยไทยทั้งชายและหญิงที่เข้าร่วมการแข่งขันมวยไทยชิงแชมป์ระดับมหาวิทยาลัย ฤดูกาล 2018-2019 ของประเทศตุรกี และได้พบว่าความแตกต่างของระดับความวิตกกังวลก่อนการแข่งขันมวยไทยนั้นไม่ได้มาจากอายุและรุ่นน้ำหนัก แต่พบว่าประสบการณ์ในการเล่น ฝึกซ้อม แข่งขันกีฬา มวยไทย ส่งผลให้เกิดความแตกต่างในระดับของความวิตกกังวล ซึ่งอธิบายได้ว่านักกีฬาที่มีประสบการณ์ มากกว่าจะสามารถควบคุมภาวะความวิตกกังวลที่จะส่งผลให้เกิดความเครียดต่อการแข่งขันได้ดีกว่าคนที่มีประสบการณ์น้อย

2. แนวทางการจัดการความวิตกกังวลตามสถานการณ์ของนักกีฬาในระดับเยาวชน

จากผลการวิจัย พบว่า นักกีฬาและผู้ฝึกสอนได้ใช้แนวทางที่หลากหลายในการจัดการกับความวิตกกังวล ได้แก่ การฝึกหายใจและการผ่อนคลายกล้ามเนื้อ (PMR), การพูดคุยกับตนเองเชิงบวก (self-talk), การสร้างภาพในใจ (imagery), การฝึกสมาธิ (mindfulness), และการได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวและโค้ช ซึ่งแนวทางทั้งหมดนี้เป็นที่ยอมรับในวงการจิตวิทยาการกีฬา และได้รับการพิสูจน์ว่าช่วยลดระดับ state anxiety ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การฝึก PMR และการหายใจลึกช่วยให้นักกีฬาเยาวชนสามารถลดความตึงเครียดทางกายและเตรียมความพร้อมก่อนการแข่งขันได้ดี ส่วนการพูดคุยเชิงบวกมีผลอย่างยิ่งในการปรับกรอบความคิดและลด cognitive anxiety (Weinberg & Gould, 2019) และจากการศึกษาของ Cumming & Williams (2013) พบว่า imagery training ช่วยกระตุ้นการตอบสนองของระบบประสาท ทำให้ร่างกายและจิตใจของนักกีฬาพร้อมเข้าสู่สนามมากขึ้น ในขณะที่การฝึกสติ (mindfulness-based interventions) ช่วยลดการตอบสนองต่อสิ่งเร้าทางลบและเพิ่มสมาธิในการแข่งขัน (Gross et al., 2018)

นอกจากนี้ บทบาทของผู้ฝึกสอนและครอบครัวยังมีความสำคัญในด้านการส่งเสริม emotional regulation และการสร้างแรงสนับสนุนทางจิตใจอย่างต่อเนื่อง ชี้ให้เห็นว่านักกีฬาที่ได้รับการสนับสนุนทางจิตวิทยาจากครอบครัว ผู้ฝึกสอนและครูพลศึกษามีแนวโน้มที่จะสามารถควบคุมความเครียดได้ดีกว่า และสอดคล้องกับการศึกษาของ ภูธิราธรณ์ หัสดินทร์ยเรศและคณะ (2563) ที่ทำการศึกษาเรื่อง ภาวะความวิตกกังวลตามสถานการณ์ของนักกีฬาโครงการพัฒนากีฬาเพื่อความเป็นเลิศ (Sports Hero) ภาค 5 ที่เข้าร่วมการแข่งขันกีฬาเยาวชนแห่งชาติ ครั้งที่ 34 จังหวัดน่าน พบว่าวิธีการควบคุมอารมณ์ต่อสถานการณ์ความกดดันต่าง ๆ ระหว่างการแข่งขัน ผู้ฝึกสอนกีฬาต้องสามารถคลี่คลายสถานการณ์ความกดดันต่าง ๆ

และแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าให้นักกีฬาโดยเร็วที่สุด พยายามให้นักกีฬาควบคุมอารมณ์ตนเอง ไม่ให้หวั่นไหวไปกับสถานการณ์รอบตัวจนเกินเหตุ พร้อมชี้นำทักษะ เทคนิค ปรับเปลี่ยนกลยุทธ์การเล่นใหม่เพื่อแก้เกมการแข่งขัน และสาเหตุความวิตกกังวลของนักกีฬา ก่อนการแข่งขันความวิตกกังวลเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นกับนักกีฬา ทั้ง 15 ชนิดกีฬานี้ ส่วนมากมีสาเหตุมาจากการได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ หรือทราบว่าได้เจอคู่ต่อสู้ที่เก่ง และมีความสามารถเหนือกว่าตนเอง ทำให้เกิดการคาดเดาสถานการณ์ไว้ล่วงหน้า และเริ่มกังวลถึงผลแพ้ ชนะ ในการแข่งขัน ซึ่งเชื่อมโยงกับแนวทางในการลดระดับความวิตกกังวลในนักกีฬา ผู้ฝึกสอนกีฬา ใช้วิธีการจำลองสถานการณ์ฝึกซ้อมให้มีความคล้ายเหมือนอยู่ในสนามแข่งขันจริงเพื่อลดความตื่นเต้น ความกดดัน ความกังวลต่าง ๆ สร้างให้นักกีฬาคุ้นเคยกับสถานการณ์เหล่านี้ และยังให้นักกีฬาได้ฝึกจินตภาพ เพื่อช่วยให้เกิดสมาธิมากขึ้น ฝึกการผ่อนคลาย ฝึกพูดกับตนเอง ฝึกควบคุมอารมณ์ไม่ให้หวั่นไหวง่าย ซึ่งผู้ฝึกสอนทั้ง 15 ชนิดกีฬา ได้เลือกวิธีการเหล่านี้นำมาปรับ และประยุกต์ใช้กับชนิดกีฬาและนักกีฬาของตนเอง โดยภาพรวมนักกีฬาระดับเยาวชนยังคงพึ่งพาแนวทางการจัดการความวิตกกังวลจากภายนอกมากกว่าการฝึกฝนด้วยตนเองอย่างเป็นระบบ ซึ่งอาจเป็นผลมาจากการขาดองค์ความรู้ทางจิตวิทยาการกีฬาในระบบฝึกซ้อมทั่วไปในประเทศไทย ดังนั้น แนวทางการจัดการเหล่านี้ควรถูกนำไปประยุกต์ใช้และออกแบบเป็นโปรแกรมฝึกจิตวิทยาเฉพาะทางให้กับนักกีฬาเยาวชน เพื่อสร้างความพร้อมทางจิตใจทั้งในระดับบุคคลและระบบ และสอดคล้องกับการศึกษาของเอกศักดิ์ เฮงสุโข (2568) ระบุว่าแนวคิดด้านจิตวิทยาการกีฬาในกรอบแนวคิด Multidimensional Model of Sport Confidence ที่ชี้ให้เห็นว่าปัจจัยแวดล้อมทางสังคม เช่น ผู้ฝึกสอน ครอบครัว และเพื่อนร่วมทีม มีบทบาทสำคัญในการหล่อหลอมความมั่นใจของนักกีฬา โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนที่ยังอยู่ในช่วงพัฒนาทางอารมณ์และอัตลักษณ์ทางกีฬา

ข้อจำกัดของการวิจัย

แม้ว่างานวิจัยนี้ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อวงการกีฬาระดับเยาวชน แต่ยังมีข้อจำกัดที่ควรพิจารณา ดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างเฉพาะกีฬาประเภทเดียว ระดับความวิตกกังวลอาจแตกต่างในแต่ละประเภทกีฬา เช่น กีฬาต่อสู้ กีฬาเป็นทีม หรือกีฬาความเร็ว ดังนั้นผลการวิจัยอาจไม่สามารถอธิบายภาพรวมของนักกีฬาเยาวชนทุกประเภทได้

2. ใช้วิธีวิจัยแบบพรรณนาและแบบสอบถามเป็นหลัก แม้ CSAI-2R จะเป็นเครื่องมือมาตรฐาน แต่เป็นการวัดเฉพาะช่วงเวลา (state measure) ไม่ได้ประเมินความเปลี่ยนแปลงในระยะยาว ไม่ครอบคลุมปัจจัยภายใน เช่น ลักษณะนิสัย หรือทักษะจิตวิทยาที่ผ่านจากการฝึกอย่างเป็นระบบ

3. ประสบการณ์การแข่งขันของผู้ตอบแบบสอบถามมีความหลากหลายสูงแม้มีตัวเลขจากค่าเฉลี่ย แต่ความกังวลและความเชื่อมั่นขึ้นกับระดับประสบการณ์อย่างมาก การไม่แบ่งกลุ่มย่อยอาจทำให้ข้อมูลความแตกต่างภายในกลุ่มยังไม่ถูกรายงานเป็นข้อมูลในสถานการณ์จริง

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยครั้งนี้ได้ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่มีนัยสำคัญต่อการพัฒนาความเข้าใจด้านจิตวิทยาการกีฬาในกลุ่มนักกีฬาเยาวชน โดยเฉพาะในมิติของโครงสร้างความวิตกกังวลตามสถานการณ์ (state anxiety) และกลไกการจัดการความวิตกกังวลอย่างเป็นระบบ ข้อมูลเชิงประจักษ์ชี้ให้เห็นว่า นักกีฬาเยาวชนมีระดับความวิตกกังวลทางกายอยู่ในระดับต่ำ ขณะที่ความวิตกกังวลทางจิตและความเชื่อมั่นในตนเองยังอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสะท้อนลักษณะเฉพาะของภาวะจิตใจที่ยังไม่เสถียรเพียงพอในการรองรับแรงกดดันจากการแข่งขัน ผลลัพธ์ดังกล่าวยืนยันแนวคิดเชิงทฤษฎีที่ว่า cognitive anxiety มีผลกระทบเชิงลบอย่างชัดเจนต่อ self-confidence โดยเฉพาะในกลุ่มนักกีฬาที่มีประสบการณ์แข่งขันจำกัด และข้อค้นพบอีกประการหนึ่งคือการระบุ “กลยุทธ์จัดการความวิตกกังวล” ที่นักกีฬาและผู้ฝึกสอนใช้จริงในบริบทไทย ได้แก่ การผ่อนคลายกล้ามเนื้อและการหายใจ การพูดกับตนเองเชิงบวก การสร้างภาพในใจ การฝึกสติ และการได้รับการสนับสนุนทางสังคม ซึ่งกลยุทธ์เหล่านี้ไม่เพียงมีประสิทธิผลในการลดระดับความวิตกกังวล แต่ยังสะท้อนความสำคัญของบริบทครอบครัวและผู้ฝึกสอนในการกำกับพฤติกรรมการตอบสนองต่อความกดดัน การค้นพบนี้ช่วยเติมเต็มช่องว่างทางวิชาการว่าระบบฝึกซ้อมเยาวชนของไทยยังขาดการบูรณาการทักษะจิตวิทยาการกีฬาอย่างเป็นระบบ และชี้ให้เห็นความจำเป็นเร่งด่วนในการพัฒนาโปรแกรมฝึกจิตเพื่อเสริมสร้างความพร้อมทางจิตใจและความยั่งยืนของสมรรถนะการแข่งขันในระยะยาว

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย จากผลการวิจัยพบว่า นักกีฬาเยาวชนยังขาดการฝึกฝนทักษะทางจิตวิทยาอย่างเป็นระบบ ดังนั้นหน่วยงานด้านการกีฬา เช่น กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา การกีฬา

แห่งประเทศไทย สมาคมกีฬาแห่งประเทศไทย และโรงเรียนที่มีหลักสูตรกีฬาควรจัดทำนโยบายส่งเสริมสุขภาวะทางจิตในกลุ่มนักกีฬาเยาวชน โดยการบรรจุโปรแกรมฝึกทักษะทางจิตวิทยา (เช่น การฝึกหายใจลึก การจินตภาพ การพูดกับตนเองเชิงบวก และการฝึกสมาธิ) เข้าไปในกระบวนการฝึกซ้อมอย่างต่อเนื่อง และพัฒนาเป็นหลักสูตรหรือโมดูลที่สามารถใช้งานได้จริงในทุกระดับการแข่งขัน เพื่อยกระดับความพร้อมทางจิตใจของนักกีฬารุ่นใหม่ **2. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ** ควรมีการบูรณาการองค์ความรู้ด้านจิตวิทยาการกีฬาเข้าสู่การเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และระดับอุดมศึกษาในสาขาวิทยาศาสตร์การกีฬา หรือพลศึกษา เพื่อให้นักเรียน นักศึกษา และผู้ฝึกสอนกีฬาได้รับองค์ความรู้เกี่ยวกับการประเมินและจัดการความวิตกกังวลตามสถานการณ์อย่างมีหลักการ นอกจากนี้ ควรมีการเผยแพร่องค์ความรู้ผ่านวารสารวิชาการและการประชุมทางวิชาการ เพื่อให้เกิดการพัฒนาต่อยอดเชิงวิชาการในสาขาจิตวิทยาการกีฬาอย่างยั่งยืน **3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต** งานวิจัยในอนาคตควรขยายกลุ่มตัวอย่างให้หลากหลายมากขึ้น ทั้งในแง่ของประเภทกีฬา เพศ อายุ และระดับการแข่งขัน เพื่อเปรียบเทียบระดับความวิตกกังวลในบริบทที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ ควรมีการวิจัยเชิงทดลองเกี่ยวกับประสิทธิภาพของแต่ละแนวทางการจัดการความวิตกกังวล เช่น การเปรียบเทียบผลของการฝึกหายใจกับการฝึกสติ (mindfulness) หรือการฝึก imagery เพื่อประเมินว่าแนวทางใดให้ผลที่ดีที่สุดในบริบทของนักกีฬาเยาวชน และสามารถออกแบบเป็นโมเดลการฝึกจิตวิทยาที่เหมาะสมได้ในอนาคต

กิตติกรรมประกาศ

ผลงานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากกองทุนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

เอกสารอ้างอิง

ภูธิราธรณ์ หัสดินทร์ยเรศ พีระพงศ์ บุญศิริและศิริพร สัตยานุรักษ์. (2563). ภาวะความวิตกกังวลตามสถานการณ์ของนักกีฬาโครงการพัฒนากีฬาเพื่อความเป็นเลิศ(Sports Hero) ภาค 5 ที่เข้าร่วมการแข่งขันกีฬาเยาวชนแห่งชาติ ครั้งที่ 34 จังหวัดน่าน. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ*, 12(3), 204–214.

ศักดรินทร์ ธรรมวงศ์. (2548). ความวิตกกังวลตามสถานการณ์โดยใช้แบบทดสอบ CSAI- ของนักกีฬาที่เข้าร่วมการแข่งขันกีฬามหาวิทยาลัยแห่งประเทศไทย ครั้งที่ 32. ใน *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต (วิทยาศาสตร์การกีฬา).* บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ศรีประภา โทแก้ว. (2563). การศึกษาความวิตกกังวลตามสถานการณ์ของนักกีฬามวยปล้ำ ในการเข้าร่วมการแข่งขันกีฬาเยาวชนแห่งชาติ ครั้งที่ 34. ใน *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุพรรณบุรี

เอกศักดิ์ เฮงสุโข. (2563). ความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อมั่นทางการกีฬา ความเข้มแข็งทางจิตใจ และการจัดการความเครียดของนักกีฬาวู้ดบอลในระดับเยาวชน. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ*, 12(1), 34–41.

เอกศักดิ์ เฮงสุโข. (2568). การศึกษาแหล่งความเชื่อมั่นทางกีฬาของนักกีฬาวู้ดบอลระดับเยาวชน: กรณีศึกษาการแข่งขันรอบคัดเลือกกีฬาเยาวชนแห่งชาติ. *วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่*, 3(4), 1038-1054

Ahmed,M., Ho,W. Y., Begum, S., &Sánchez, G. L. (2021). Perfectionism, self-Esteem, and the will to win among adolescent athletes: The effects of the level of achievements and gender. *Front. Frontiers in Psychology, 12, 580446. doi: 10.3389/fpsyg.2021.580446*

Andersen, M. B. (2017). Sport-related anxiety: Current insights. *Open Access Journal of Sports Medicine*, 8, 171-182. doi:10.2147/OAJSM.S125845

Birrer D, Morgan G. (2010).Psychological skills training as a way to enhance an athlete's performance in high-intensity sports. *Scand J Med Sci Sports.* doi: 10.1111/j.1600-0838.2010.01188.x. PMID: 20840565.

Cevahircioğlu, B., Çakıcı, H. A., & Durgutluoğlu, M. (2019). The Examination of Pre-Competition Anxiety Levels of Muay-Thai Athletes. *The Journal of International Anatolia Sport Science.* 4(2): 7-11.

Caruso, C. M., Gill, D.L., Dzewaltowski D.A. & McElroy, M.A. (1990). Psychological and physiological change in competitive success and failure. *Journal of Sport and Exercise Psychology,* 12, 6-20.

Conde-Ripoll,R.,etal.(2024). Pre and post-competitive anxiety and self-confidence and their role in youth athletes. *Frontiers in Sports and Active Living, 6, Article 1393980.* https://doi.org/10.3389/fspor.2024.1393980

Craft, L., Magyar, T. M., Becker, B.,& Feltz, D. (2003). The relationship betweenthe competitive state anxiety inventory-2 and sport performance: a meta-analysis. *Journal of Sport & Exercise Psychology,* 25, 44-65. https://doi.org/10.1123/jsep.25.1.44

Cumming, J., & Williams, S. E. (2013). Imagery: The Role of Imagery in Performance. *In: Murphy, S. (Ed.), The Oxford Handbook of Sport and Performance Psychology*. Oxford University Press.

Gross, M., Moore, Z. E., Gardner, F. L., Wolanin, A. T., Pess, R., & Marks, D. R. (2018). An empirical examination comparing the Mindfulness-Acceptance-Commitment approach and Psychological Skills Training for the mental health and performance of collegiate athletes. *Journal of Clinical Sport Psychology, 12*(4), 320–345. https://doi.org/10.1123/jcsp.2017-0024

Hanton, S., Mellalieu, S. D., & Hall, R. (2004). Self-confidence and anxiety interpretation: A qualitative investigation. *Psychology of Sport and Exercise,* 5(4), 477–495. https://doi.org/10.1016/S1469-0292(03)00040-2

Juezan, G. I., & Osorno, R. I. (2022). Psychological skill awareness and athletic performance: The impact of mental strategies on youth athletes. *Journal of Physical Education and Sports Management,* 9(2), 45–58. https://doi.org/10.15640/jpesm.v9n2a5

Lundqvist,C. (2015).*Competing under pressure: State anxiety, sports performance and assessment.* Department of Psychology, Stockholm University.

Mahoney, M. J., Gabriel, T. J., & Perkins, T. S. (1987). Psychological skills and exceptional athletic performance. *The Sport Psychologist,* 1(3), 181–199. https://doi.org/10.1123/tsp.1.3.181

Martens, R., Vealey, R. S., & Burton, D. (1990). *Competitive Anxiety in Sport*. Champaign, IL: Human Kinetics.

Weinberg, R., & Gould, D. (2019). *Foundations of Sport and Exercise Psychology* (7th ed.). Human Kinetics.

การจัดการโซ่อุปทานตามแนวทางปฏิบัติทางเกษตรที่ดีสำหรับเกษตรกรผู้ปลูกหน่อไม้ฝรั่งในพื้นที่อำเภอบ่อพลอย จังหวัดกาญจนบุรี*

GOOD AGRICULTURAL PRACTICES SUPPLY CHAIN MANAGEMENT FOR ASPARAGUS FARMERS IN BO PHLOI DISTRICT, KANCHANABURI PROVINCE

ชรินทร์ทิพย์ ทิมพิทักษ์[1] และ ธนกฤต สังขเฉย[2]

Charinthip Timpitak[1] and Thanakrit Sangchoey[2]

[1-2]หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปการ

[1-2]Master of Business Administration Program, Silpakorn University, Thailand

Corresponding Author's Email: Charinthiptimpitak@gmail.com

วันที่รับบทความ : 25 ตุลาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 28 พฤศจิกายน 2568; วันตอบรับบทความ : 30 พฤศจิกายน 2568

Received 25 October 2025; Revised 28 November 2025; Accepted 30 November 2025

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์ 4 ประการ คือ 1) ศึกษารูปแบบการจัดการห่วงโซ่อุปทานหน่อไม้ฝรั่งตามมาตรฐาน GAP 2) วิเคราะห์การบริหารจัดการกลุ่มเกษตรกร 3) ศึกษาปัญหาและความต้องการของเกษตรกร และ 4) พัฒนาแนวทางกลยุทธ์ สำหรับการจัดการโซ่อุปทานหน่อไม้ฝรั่งให้สอดคล้องกับมาตรฐาน GAP กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วยเกษตรกรผู้ปลูกหน่อไม้ฝรั่งที่เป็นสมาชิกกลุ่มในอำเภอบ่อพลอย จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 34 คน กรรมการกลุ่ม 3 ราย และเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานราชการที่

Citation:

* ชรินทร์ทิพย์ ทิมพิทักษ์ และ ธนกฤต สังขเฉย. (2568). การจัดการโซ่อุปทานตามแนวทางปฏิบัติทางเกษตรที่ดีสำหรับเกษตรการผู้ปลูกหน่อไม้ฝรั่งในพื้นที่อำเภอบ่อพลอย จังหวัดกาญจนบุรี. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(6), 1085-1099.

Charinthip Timpitak and Thanakrit Sangchoey. (2025). Good Agricultural Practices Supply Chain Management For Asparagus Farmers In Bo Phloi District, Kanchanaburi Province. Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(6), 1085-1099.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

เกี่ยวข้อง 2 ราย รวมทั้งสิ้น 39 ราย โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลแบบ Triangulation เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือ

ผลการศึกษา พบว่า 1) การดำเนินงานเป็นไปในลักษณะบูรณาการตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำที่สอดคล้องกับมาตรฐาน GAP โดยมีการใช้สารอินทรีย์ชีวภัณฑ์และมีระบบตรวจสอบย้อนกลับที่ชัดเจน 2) การบริหารจัดการกลุ่มเกษตรกร มีโครงสร้างที่ชัดเจน มีการประชุมวางแผนและบริหารจัดการปัจจัยการผลิตแบบรวมกลุ่มเพื่อลดต้นทุน พร้อมทั้งมีการควบคุมคุณภาพผลผลิตตามมาตรฐาน GAP อย่างต่อเนื่อง 3) ปัญหาหลักของเกษตรกร คือ คุณภาพผลผลิตที่ไม่สม่ำเสมอ ซึ่งมีสาเหตุจากการขาดความรู้เชิงลึกด้านปัจจัยการผลิต และข้อจำกัดด้านตลาดที่ผันผวน ทำให้เกษตรกรมีความต้องการการสนับสนุนด้านองค์ความรู้/เทคโนโลยี และช่องทางการจำหน่ายใหม่ๆ 4) แนวทางการพัฒนามุ่งเน้นการเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันอย่างยั่งยืน โดยประกอบด้วยการพัฒนาองค์ความรู้ การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ การขยายตลาด และการจัดการข้อมูลอย่างเป็นระบบ

คำสำคัญ: โซ่อุปทาน, การปฏิบัติทางเกษตรที่ดี, หน่อไม้ฝรั่ง

Abstract

This study is a research type qualitative having objectives 4 main points are: 1) Study the model the management supply chain asparagus according to standard GAP 2) Analyze the administration management group farmers 3) Study problems and needs of farmers and 4) Develop guidelines strategy for the management chain supply asparagus to be consistent with standard GAP The sample group used in the study consists of farmers who plant asparagus who are members of group in Amphoe Bophloi Kanchanaburi Province number 34 people committee group 3 persons and officials from government agencies that are involved 2 persons total all 39 persons by using interview form in-depth as tool in the collection data. Data were analyzed using triangulation to increase reliability.

The results of the study found that 1) The operation is going in the manner integrated from upstream to downstream that is consistent with standard GAP by having the use organic substances biopesticides and has system traceability that is clear 2) The administration management group farmers has structure that is clear has meeting planning and administration management factors of production in the manner grouping together to reduce cost along with has control quality produce according to standard GAP continuously 3) The main problem of farmers is quality produce that is not consistent which has cause from the lack of knowledge in-depth side factors of production and limitations side market that is volatile making farmers have need the support side body of knowledge/technology and channels of distribution new 4) The guidelines for development focus on the strengthening competitiveness in the manner sustainable by consisting of the development body of knowledge the application use technology the creation network cooperation the expansion market and the management data in the manner systematic

Keywords: Supply chain, Good agricultural practices , Asparagus

บทนำ

ในปัจจุบัน แนวโน้มของผู้บริโภคทั่วโลก รวมถึงประเทศไทย ได้ให้ความสำคัญกับการรักษาสุขภาพและการบริโภคอาหารที่ปลอดภัยมากขึ้น โดยเฉพาะ พืชผักปลอดสารพิษ ซึ่งได้รับความนิยมอย่างกว้างขวางในกลุ่มผู้บริโภคที่ใส่ใจสุขภาพ แนวโน้มนี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้ตลาดสินค้าเกษตรคุณภาพสูงเติบโตอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม สถานการณ์ในปัจจุบันยังคงพบว่าพืชผักและผลไม้จำนวนมาก มีสารเคมีตกค้างเกินค่ามาตรฐานที่กำหนด ซึ่งสาเหตุหลักมาจากความต้องการของเกษตรกรในการเพิ่มผลผลิตและปรับปรุงคุณภาพภายนอก ส่งผลให้ต้องใช้สารเคมีในปริมาณมาก จนก่อให้เกิดผลกระทบทั้งต่อผู้บริโภค สิ่งแวดล้อม และความน่าเชื่อถือของสินค้าเกษตรไทยในตลาดโลก (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2566)

หน่อไม้ฝรั่งถือเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศไทย โดยมีศักยภาพสูงในการส่งออกและสร้างรายได้ (FAO, 2550) จากข้อมูลพบว่าประเทศไทยมีพื้นที่ปลูกหน่อไม้ฝรั่งอยู่ในลำดับที่ 12 ของโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งเป็นพื้นที่หลัก มีพื้นที่ปลูกกว่า 9,000 ไร่ และส่วนใหญ่อยู่ในเขตอำเภอบ่อพลอย พืชชนิดนี้มีจุดเด่นคือมีการประกันราคารับซื้อ ทำให้เกษตรกรมีความมั่นใจในการเพาะปลูก ผลผลิตถูกจำหน่ายทั้งในตลาดภายในประเทศและตลาดส่งออกสำคัญ เช่น ญี่ปุ่นและไต้หวัน ซึ่งมีความต้องการหน่อไม้ฝรั่งคุณภาพสูงอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ประเทศไทยยังมีความได้เปรียบเชิงภูมิอากาศที่สามารถผลิตได้ตลอดทั้งปี จึงช่วยเสริมความสามารถในการแข่งขันของผลผลิตไทยในตลาดโลกได้อย่างมีนัยสำคัญ (Tridge, 2023; WITS, 2023)

แม้ว่าการผลิตหน่อไม้ฝรั่งในอำเภอบ่อพลอยจะมีศักยภาพสูงและได้รับการยอมรับในตลาดต่างประเทศ แต่เกษตรกรยังคงประสบปัญหาสำคัญด้านคุณภาพผลผลิตที่ไม่สม่ำเสมอ ทั้งในด้านขนาด ความยาว และรูปลักษณ์ ซึ่งไม่เป็นไปตามมาตรฐานของตลาดส่งออก นอกจากนี้ ยังพบปัญหาการปนเปื้อนของสารเคมีตกค้างในผลผลิต ซึ่งส่งผลให้ผลผลิตที่ผ่านการรับรองและสามารถส่งออกได้มีเพียงร้อยละ 60 ของผลผลิตทั้งหมด (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2566) ปัญหาเหล่านี้ส่วนหนึ่งเกิดจากการที่เกษตรกร ละเลยการปฏิบัติตามระบบ GAP อย่างครบถ้วน ทั้งในด้านการใช้ปัจจัยการผลิต การควบคุมศัตรูพืช และการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว รวมถึงปัญหาการวางแผนการผลิตที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด การขาดประสิทธิภาพในการจัดหาปัจจัยการผลิต และช่องว่างในการเชื่อมโยงทางการตลาด ซึ่งเป็นข้อจำกัดสำคัญที่ส่งผลต่อความสามารถในการแข่งขันของเกษตรกรในพื้นที่ (ศิริพร รัตนศิริ, 2565)

เพื่อแก้ไขปัญหาการผลิตหน่อไม้ฝรั่งที่ยังขาดคุณภาพและประสิทธิภาพ การจัดการห่วงโซ่อุปทาน (SCM) จึงเป็นแนวทางสำคัญที่ต้องบูรณาการครอบคลุมตั้งแต่การจัดหาปัจจัยการผลิต การวางแผน การขนส่ง การควบคุมคุณภาพ ไปจนถึงการสร้างเครือข่ายตลาดที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะช่วยลดความสูญเสีย เพิ่มมูลค่าผลผลิต และสร้างความมั่นคงให้เกษตรกร SCM ที่ดีมีบทบาทสำคัญในการประสานงานระหว่างเกษตรกร ผู้รับซื้อ โรงคัดบรรจุ และผู้ส่งออก เพื่อให้ผลผลิตคุณภาพสูงตรงตามมาตรฐานตลาด นอกจากนี้ การยกระดับขีดความสามารถของเกษตรกรยังต้องอาศัยการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน ทั้งด้านการจัดการธุรกิจ การวิเคราะห์ต้นทุน และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การพัฒนาอย่างยั่งยืนของห่วงโซ่อุปทานหน่อไม้ฝรั่งในกาญจนบุรีจึงจำเป็นต้องมี การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ระหว่างผู้มี

ส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน เพื่อเติมเต็มช่องว่างด้านการบูรณาการ SCM อย่างครอบคลุมตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำในพื้นที่อำเภอบ่อพลอย โดยมีเป้าหมายเพื่อเสนอแนวทางการจัดการที่ยั่งยืนและยกระดับศักยภาพการแข่งขันของเกษตรกรในตลาดโลก

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการห่วงโซ่อุปทานหน่อไม้ฝรั่งตามมาตรฐาน GAP ของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกหน่อไม้ฝรั่งในอำเภอบ่อพลอย จังหวัดกาญจนบุรี

2. เพื่อวิเคราะห์การบริหารจัดการกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกหน่อไม้ฝรั่งในอำเภอบ่อพลอย จังหวัดกาญจนบุรี

3. เพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการของเกษตรกรผู้ปลูกหน่อไม้ฝรั่งในอำเภอบ่อพลอย จังหวัดกาญจนบุรี

4. เพื่อพัฒนาแนวทางกลยุทธ์ (Strategic Guidelines) สำหรับการจัดการโซ่อุปทานหน่อไม้ฝรั่งให้สอดคล้องกับมาตรฐาน GAP

การทบทวนวรรณกรรม

1. โซ่อุปทานและการจัดการโซ่อุปทาน

เป็นกระบวนการบริหารจัดการทุกขั้นตอน ตั้งแต่การนำเข้าวัตถุดิบสู่กระบวนการผลิต การสั่งซื้อไปจนกระทั่งสินค้าถึงมือลูกค้า โดยมีเป้าหมายเพื่อให้เกิดความต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งอาศัยการไหลเวียนของข้อมูล วัตถุดิบ บริการ และการเงินร่วมกันตลอดทั้งองค์การและกับคู่ค้าภายนอก (ฮอพพ์ วอลเลส, 2553) องค์ประกอบสำคัญของโซ่อุปทานประกอบด้วย (1) การสนับสนุนวัตถุดิบ (2) การผลิต (การจัดหาวัตถุดิบ, การควบคุมการผลิต, โลจิสติกส์, การกระจายสินค้า) และ (3) ลูกค้า ทั้งนี้ SCM จะประสบความสำเร็จต้องอาศัยปัจจัยสำคัญ เช่น ความไว้เนื้อเชื่อใจ การแลกเปลี่ยนข้อมูล และการใช้ระบบบูรณาการร่วมกัน ประโยชน์หลักของ SCM คือการเพิ่มความรวดเร็ว ลดต้นทุนโดยรวม เพิ่มความสามารถในการแข่งขัน และสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้า โดยในภาคการเกษตร SCM มีความสำคัญอย่างยิ่งในการเพิ่มประสิทธิภาพ ลดความสูญเสีย ปรับปรุงคุณภาพและความปลอดภัยของอาหาร รวมถึงการจัดการความเสี่ยงและความไม่แน่นอนเพื่อนำไปสู่ความยั่งยืนของภาคเกษตร

2. การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP)

มาตรฐานสินค้าเกษตรที่กำหนดโดยสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช.) เพื่อส่งเสริมการผลิตสินค้าให้มีคุณภาพ ปลอดภัยต่อผู้บริโภค และสามารถแข่งขันในตลาดโลกได้ GAP หรือ "เกษตรปลอดภัย" ต่างจากเกษตรอินทรีย์ตรงที่อนุญาตให้ใช้สารเคมีที่จำเป็นในปริมาณที่ถูกต้องตามคำแนะนำ โดยมาตรฐาน GAP สำหรับพืชอาหารครอบคลุมข้อกำหนดการปฏิบัติอย่างเข้มงวดใน 8 ด้านหลัก ตั้งแต่ การจัดการน้ำและพื้นที่ปลูก การใช้สารเคมีอย่างถูกวิธี การควบคุมคุณภาพก่อนและหลังการเก็บเกี่ยว สุขลักษณะส่วนบุคคล ไปจนถึงการบันทึกข้อมูลและการตามสอบ (Traceability) ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญที่ช่วยป้องกันการปนเปื้อนและสร้างความเชื่อมั่นในสินค้าเกษตรไทย การนำ GAP ไปใช้ประโยชน์จึงช่วยยกระดับการผลิต ลดปัญหาการกีดกันทางการค้า และเป็นเกณฑ์หลักในการตรวจรับรองฟาร์มเพื่อก้าวสู่ความยั่งยืนของภาคเกษตร (ภรณ์ทิพย์ ศรีละไม้, 2565)

3. การบริหารจัดการกลุ่ม

การรวมตัวกันของเกษตรกรที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกันเพื่อดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจสังคมหรือการผลิตอย่างมีระบบ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่สมาชิกในกลุ่ม เช่น การผลิต การตลาด และการจัดการทรัพยากรร่วมกัน (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2566) กลุ่มเกษตรกรจัดตั้งขึ้นตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยกลุ่มเกษตรกร พ.ศ. 2547 โดยต้องมีสมาชิกผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลักจำนวนไม่น้อยกว่าสามสิบคน และมีฐานะเป็นนิติบุคคล มีอำนาจในการดำเนินการผลิต การค้า การบริการ จัดสวัสดิการ และการให้สินเชื่อแก่สมาชิกได้ โครงสร้างการบริหารงานเป็นไปตามหลักการที่สมาชิกมีส่วนร่วม โดยมีการเลือกตั้งคณะกรรมการดำเนินการ เพื่อกำหนดนโยบายและมีผู้จัดการกลุ่ม ที่รับผิดชอบในการบริหารธุรกิจโดยสมาชิกและคณะกรรมการต่างมีบทบาทหน้าที่ในการปฏิบัติงานตามข้อบังคับและกำกับดูแลกิจการอย่างใกล้ชิด เพื่อให้กลุ่มมีความสามัคคีและก้าวหน้า

4. ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรในอำเภอบ่อพลอย

อำเภอบ่อพลอย จังหวัดกาญจนบุรี เป็นพื้นที่เกษตรกรรมหลักที่ปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น อ้อย มันสำปะหลัง และหน่อไม้ฝรั่ง โดยเกษตรกรส่วนใหญ่อยู่ในวัยกลางคนถึงสูงอายุ แม้จะมีประสบการณ์ในการปลูกหน่อไม้ฝรั่งสูง แต่ยังคงประสบปัญหาหลักสามด้าน คือ การปฏิบัติตามมาตรฐาน GAP ที่ยังไม่ครบถ้วน การขาดแคลนแรงงานและเทคโนโลยีที่ทันสมัย และการขาดอำนาจต่อรองในตลาดและการเชื่อมโยงกับตลาดส่งออก ดังนั้น เกษตรกรจึงต้องการการสนับสนุนด้านการอบรมเทคนิคการผลิตตามมาตรฐาน การบริหารจัดการฟาร์มแบบธุรกิจ

การเข้าถึงแหล่งเงินทุน และนวัตกรรมทางการเกษตร เพื่อยกระดับคุณภาพผลผลิตหน่อไม้ฝรั่ง และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในตลาดอย่างยั่งยืน (กรมวิชาการเกษตร, 2566)

สรุป ทุกทฤษฎีที่ศึกษาล้วนสอดคล้องและเชื่อมโยงกันในการเป็นรากฐานของการพัฒนาประสิทธิภาพและความยั่งยืนของการผลิตหน่อไม้ฝรั่งในอำเภอบ่อพลอย โดยเริ่มจากการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) เป็นมาตรฐานสำคัญที่สร้างคุณภาพและความปลอดภัยของผลผลิต ซึ่งเป็นเงื่อนไขพื้นฐานในการเข้าสู่ระบบ การจัดการโซ่อุปทาน (SCM) ที่เน้นการบริหารจัดการตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ ลดต้นทุน และเพิ่มอำนาจการแข่งขัน ขณะที่การบริหารจัดการกลุ่ม เป็นกลไกสำคัญในระดับปฏิบัติการที่ช่วยให้เกษตรกรสามารถรวมตัวกันเพื่อบรรลุมาตรฐาน GAP จัดการปัจจัยการผลิตและการตลาดตามหลัก SCM และรับมือกับปัญหาเฉพาะหน้า

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้แบบแผนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Design) โดยใช้วิธีวิทยาแบบการศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study) เพื่อทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับประสบการณ์ ความรู้ และทัศนคติของผู้ให้ข้อมูลหลัก

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

เนื่องจากงานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยจึงได้เปลี่ยนจากการใช้คำว่าประชากรและกลุ่มตัวอย่างเป็น ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ซึ่งถูกคัดเลือกด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อให้ได้ผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ตรงกับประเด็นที่ศึกษา โดยแบ่งเป็นสองกลุ่มหลัก รวมจำนวนทั้งสิ้น 39 ราย ดังนี้

กลุ่มที่ 1 เกษตรกรผู้ปลูกหน่อไม้ฝรั่งที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรในอำเภอบ่อพลอย จังหวัดกาญจนบุรีใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Specific sampling) จำนวน 34 คน

กลุ่มที่ 2 กรรมการกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกหน่อไม้ฝรั่ง จำนวน 3 ราย และเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง จำนวน 2 ราย ได้แก่ เจ้าหน้าที่จากสำนักงานเกษตรจังหวัดกาญจนบุรีและเจ้าหน้าที่จากศูนย์วิจัยและพัฒนาเกษตรกาญจนบุรี

เกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ได้รับการคัดเลือกตามหลักเกณฑ์ต่อไปนี้

1. เกษตรกรผู้ปลูกหน่อไม้ฝรั่ง ต้องเป็นสมาชิกของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกหน่อไม้ฝรั่งในอำเภอบ่อพลอย จังหวัดกาญจนบุรี และมีประสบการณ์ในการเพาะปลูกหน่อไม้ฝรั่งมาอย่างน้อย 3 ปี เพื่อให้สามารถให้ข้อมูลกระบวนการผลิตและการบริหารจัดการตามแนวทางการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP)

2. กรรมการกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกหน่อไม้ฝรั่ง ผู้ที่มีบทบาทในการบริหารจัดการกลุ่ม และมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนการผลิต การตลาดหรือการเชื่อมโยงกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน

3. เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เจ้าหน้าที่จากสำนักงานเกษตรจังหวัดกาญจนบุรี และเจ้าหน้าที่จากศูนย์วิจัยและพัฒนาเกษตรกาญจนบุรี มีหน้าที่สนับสนุนส่งเสริม หรือกำกับดูแลการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรในพื้นที่

การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) โดยเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) โดยมีคำถามเกี่ยวกับการจัดการโซ่อุปทานตามแนวทางปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับเกษตรกรผู้ปลูกหน่อไม้ฝรั่งในอำเภอบ่อพลอย จังหวัดกาญจนบุรี ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์ ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการปลูกหน่อไม้ฝรั่ง ขนาดพื้นที่เพาะปลูก

ส่วนที่ 2 ข้อมูลการจัดการโซ่อุปทานตามแนวทางปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับเกษตรกรผู้ปลูกหน่อไม้ฝรั่ง ประกอบด้วย

1. กระบวนการจัดการห่วงโซ่อุปทานหน่อไม้ฝรั่งตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ ตามมาตรฐาน GAP ของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกหน่อไม้ฝรั่งในอำเภอบ่อพลอย จังหวัดกาญจนบุรี

2. การบริหารจัดการภายในกลุ่มเกษตรกรในการพัฒนาและปรับปรุงระบบการผลิตตามมาตรฐาน GAP

3. ปัญหาและความต้องการของเกษตรกรผู้ปลูกหน่อไม้ฝรั่งในอำเภอบ่อพลอย จังหวัดกาญจนบุรี

4. แนวทางในการพัฒนาและยกระดับการจัดการห่วงโซ่อุปทานเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของกลุ่มเกษตรกรในอนาคต

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นข้อมูลรายละเอียดหรือข้อเท็จจริงที่ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยเป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เกษตรกรในพื้นที่โดยตรง ซึ่งเป็นข้อมูลหลักที่ใช้เพื่อศึกษาและแสดงให้เห็นถึงภาพรวมของกระบวนการของการจัดการโซ่อุปทานตามแนวทางปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับเกษตรกรผู้ปลูกหน่อไม้ฝรั่ง

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นข้อมูลรายละเอียดต่าง ๆ ที่ใช้ในการสนับสนุนเพื่อความสมบูรณ์ในการวิจัย โดยผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมจากการค้นคว้างานวิจัยวารสาร หนังสือและข้อมูลจากรายงานประจำปีของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องการจัดการโซ่อุปทานตามแนวทางปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับเกษตรกรผู้ปลูกหน่อไม้ฝรั่ง

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลแบบ **Triangulation** เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการห่วงโซ่อุปทานหน่อไม้ฝรั่งตามมาตรฐาน GAP ของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกหน่อไม้ฝรั่งในอำเภอบ่อพลอย จังหวัดกาญจนบุรี

พบว่า ภาพรวมการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลได้แสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งของ การจัดการห่วงโซ่อุปทานหน่อไม้ฝรั่งตามมาตรฐาน GAP ในอำเภอบ่อพลอย จังหวัดกาญจนบุรีอย่างชัดเจน โดยเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นผู้มีประสบการณ์สูงในการเพาะปลูก ซึ่งกระบวนการจัดการนั้นมีการบูรณาการตั้งแต่ต้นน้ำด้วยกา วางแผนการเพาะปลูกร่วมกัน และการรวมกลุ่มจัดหาปัจจัยการผลิต ไปจนถึงขั้นตอนกลางน้ำที่เน้นการควบคุมคุณภาพอย่างเข้มงวด ผ่านการตรวจสอบแปลงเพาะปลูกล่วงหน้าและการใช้ห้องเย็นเพื่อรักษาความสดก่อนคัดบรรจุทุกขั้นตอนมีการบันทึกข้อมูล เพื่อให้สามารถตรวจสอบย้อนกลับได้ตามข้อกำหนดของ GAP ส่วนในขั้นตอนปลายน้ำกลุ่มมีการบริหารจัดการตลาดที่หลากหลาย (ตลาดในประเทศและส่งออก) เน้นการคัดเกรดตามมาตรฐานสูงและมีการติดตามผลจากตลาด เพื่อนำมาปรับปรุงการผลิต

อย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามข้อมูลยังชี้ให้เห็นถึงความพยายามในการสร้างแบรนด์ เพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองทางการตลาด ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากลุ่มมีการจัดการที่มีคุณภาพสูง

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อวิเคราะห์การบริหารจัดการกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกหน่อไม้ฝรั่งในอำเภอบ่อพลอย จังหวัดกาญจนบุรี

พบว่า ภาพรวมการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลได้แสดงให้เห็นถึงกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกหน่อไม้ฝรั่งในอำเภอบ่อพลอยมีการบริหารจัดการภายในที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพสูง โดยยึดหลัก การจัดการแบบมีส่วนร่วมและกระจายอำนาจ เพื่อให้การดำเนินงานทั้งหมดสอดคล้องกับมาตรฐาน GAP คณะกรรมการกลุ่มซึ่งมาจากการเลือกตั้งมีบทบาทสำคัญในการวางแผนการผลิตร่วมกัน เพื่อควบคุมปริมาณผลผลิตไม่ให้ล้นตลาดและรักษาระดับราคาขาย โครงสร้างการบริหารมีการ แบ่งหน้าที่ชัดเจน โดยเฉพาะในส่วนของการ ควบคุมคุณภาพและตรวจสอบสารตกค้า ซึ่งเป็นไปตามมติที่ประชุมและข้อตกลงร่วมกันของสมาชิกอย่างเคร่งครัด กลุ่มให้ความสำคัญกับการควบคุมกระบวนการผลิต อย่างละเอียดตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำมีการสุ่มตรวจประเมินแปลง โดยกรรมการกลุ่มและเจ้าหน้าที่รัฐก่อนการเก็บเกี่ยวเพื่อยืนยันความปลอดภัย และดำเนินการบันทึกข้อมูล การใช้ปัจจัยการผลิตลงในสมุดบันทึกฟาร์ม อย่างเป็นระบบ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability) และการวิเคราะห์เพื่อปรับปรุงการผลิต นอกจากนี้กลุ่มมีการจัดประชุมสมาชิกทุกเดือน เพื่อติดตามผลและแก้ไขปัญหาอย่างต่อเนื่อง การบริหารจัดการที่มีระบบดังกล่าวส่งผลให้ผลผลิตส่วนใหญ่ มากกว่าร้อยละ 80 ได้รับการรับรองมาตรฐาน GAP และสร้างความเชื่อมั่นให้กับตลาดส่งออกได้อย่างดีเยี่ยม

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการของเกษตรกรผู้ปลูกหน่อไม้ฝรั่งในอำเภอบ่อพลอย จังหวัดกาญจนบุรี

พบว่า ภาพรวมการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลได้แสดงให้เห็นถึงปัญหาและความต้องการเกษตรกรผู้ปลูกหน่อไม้ฝรั่งในอำเภอบ่อพลอยยังคงเผชิญกับความท้าทายหลักที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางการผลิตและการดำเนินงานตามมาตรฐาน GAP อย่างต่อเนื่อง โดยปัญหาที่สำคัญที่สุดคือ ต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง (โดยเฉพาะปุ๋ยและยา) และปัญหาความผันผวนของราคาผลผลิตในตลาด เนื่องจากต้องพึ่งพาพ่อค้าคนกลาง ทำให้ขาดอำนาจต่อรองและขาดรายได้ที่สม่ำเสมอ นอกจากนี้ยังมีปัญหาด้านการจัดการฟาร์ม เนื่องจากขาดแคลนแรงงานและขาดความรู้เชิงลึกในการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการผลิต (เช่น ระบบอัตโนมัติ) รวมถึงความเข้าใจในการบันทึกข้อมูล ตามข้อกำหนดของ GAP อย่างละเอียดและต่อเนื่อง

ด้วยเหตุนี้ความต้องการหลักของเกษตรกรจึงมุ่งเน้นไปที่การได้รับการสนับสนุนด้านองค์ความรู้และเทคโนโลยี ผ่านการอบรมอย่างสม่ำเสมอการเข้าถึงแหล่งเงินทุนและปัจจัยการผลิตในราคาย่อมเยา เพื่อลดต้นทุนและการผลักดันช่องทางการตลาดที่มั่นคงและเป็นธรรมเพื่อสร้างรายได้ที่แน่นอน

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 4เพื่อพัฒนาแนวทางกลยุทธ์ (Strategic Guidelines) สำหรับการจัดการโซ่อุปทานหน่อไม้ฝรั่งให้สอดคล้องกับมาตรฐาน GAP

พบว่า ภาพรวมการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลได้แสดงให้เห็นถึงแนวทางการพัฒนาเชิงกลยุทธ์ ของกลุ่มเกษตรกรเพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันอย่างยั่งยืน โดยแบ่งเป็น 5 มิติหลัก ซึ่งรวมศูนย์อยู่ที่การยกระดับคุณภาพและความเชื่อมั่นของห่วงโซ่อุปทาน แนวทางสำคัญคือการพัฒนาความรู้และทักษะ ของเกษตรกรอย่างต่อเนื่อง (โดยเฉพาะเรื่อง GAP และการใช้สารชีวภัณฑ์) ควบคู่ไปกับการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรม (เช่น ระบบน้ำอัตโนมัติ) มาประยุกต์ใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตตามหลักการเกษตรแม่นยำ นอกจากนี้ยังเน้นการส่งเสริมการตลาด และขยายช่องทางจำหน่าย (รวมถึงการสร้างตราสินค้าของกลุ่ม) เพื่อลดความเสี่ยงด้านราคา และให้ความสำคัญกับการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกและการพัฒนาระบบบริหารจัดการข้อมูลและระบบตรวจสอบย้อนกลับ เพื่อเพิ่มความโปร่งใสและสร้างความมั่นใจในคุณภาพผลผลิตให้กับผู้บริโภค

อภิปรายผล

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการห่วงโซ่อุปทาหน่อไม้ฝรั่งตามมาตรฐาน GAP ของกลุ่มเกษตรกรผู้ ปลูกหน่อไม้ฝรั่งในอำเภอบ่อพลอย จังหวัดกาญจนบุรี

พบว่า การจัดการโซ่อุปทานหน่อไม้ฝรั่งในอำเภอบ่อพลอยมีการ บูรณาการ อย่างเป็นระบบในทุกขั้นตอน โดยมี การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) เป็นรากฐานสำคัญในการควบคุมคุณภาพและความปลอดภัยของผลผลิต ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ธนิต โสรัตน์ (2550) ที่เน้นว่า SCM คือกระบวนการที่ต้องอาศัยกิจกรรมและความสัมพันธ์ต่อเนื่องระหว่างองค์กรตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ การที่เกษตรกรและกรรมการกลุ่มวางแผนการผลิตร่วมกัน และมีหน่วยงานราชการ (กรมวิชาการเกษตรและกรมส่งเสริมการเกษตร) เข้ามาสนับสนุนการถ่ายทอดความรู้ การตรวจรับรอง และการสุ่มตรวจ ทำให้เกิดการใช้ข้อมูลและทรัพยากร

ร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งเป็นปัจจัยหลักในการเพิ่มประสิทธิภาพ ลดความเสี่ยงในการปนเปื้อน และทำให้ผลผลิตที่ผ่านการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวสามารถรักษาคุณภาพไว้ได้จนถึงมือผู้บริโภค

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อวิเคราะห์การบริหารจัดการกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกหน่อไม้ฝรั่งในอำเภอบ่อพลอย จังหวัดกาญจนบุรี

พบว่า การบริหารจัดการกลุ่มเกษตรกรพบว่ามีความเข้มแข็งด้าน การวางแผนและการควบคุม โดยมีการประชุมร่วมกันเพื่อกำหนดและทบทวนแผนการผลิตอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งช่วยสร้างการมีส่วนร่วมในโซ่อุปทาน การที่เกษตรกรส่วนใหญ่มีประสบการณ์สูงและสามารถรักษามาตรฐาน GAP ได้ สะท้อนว่า ความชำนาญเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ อย่างไรก็ตาม กลุ่มยังไม่สามารถใช้ประโยชน์จากการรวมกลุ่มเพื่อลดต้นทุนได้เต็มที่ เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่ จัดหาปัจจัยการผลิตด้วยตนเอง ซึ่งการปฏิบัติงานตามมาตรฐานนี้ สอดคล้องกับแนวคิดของอารีรัตน์ ศิริโชติ (2555) ในด้านการใช้เทคโนโลยีการผลิตปลอดภัย ตั้งแต่การเลือกพื้นที่ การเตรียมดิน จนถึงการควบคุมศัตรูพืชแบบผสมผสาน

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการของเกษตรกรผู้ปลูกหน่อไม้ฝรั่ง

พบว่า แม้มีการจัดการที่ดี แต่กลุ่มเกษตรกรยังคงเผชิญกับปัญหาเชิงปฏิบัติการที่สำคัญ โดยเฉพาะปัญหาการระบาดของโรคพืชในช่วงฤดูฝน ซึ่งทำให้ผลผลิตไม่ผ่านเกณฑ์คุณภาพสำหรับการส่งออก ปัญหานี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ นาวินทร์ แก้วดวง (2558) ที่ระบุถึงปัญหาด้าน การบันทึกข้อมูลและการตามสอบ ที่เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติการตามมาตรฐาน GAP อย่างสมบูรณ์ ดังนั้นความต้องการเร่งด่วนที่สุดของเกษตรกรจึงมุ่งเน้นไปที่การได้รับความรู้เชิงปฏิบัติที่ต่อเนื่อง เพื่อแก้ไขปัญหาโรคพืช รวมถึงการสนับสนุนให้มีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้/เครือข่ายเกษตรกรต้นแบบ เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ในชุมชน และตอบสนองความต้องการด้าน ตลาดที่รองรับผลผลิตที่ชัดเจนและมั่นคง

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 4เพื่อพัฒนาแนวทางกลยุทธ์ (Strategic Guidelines) สำหรับการจัดการโซ่อุปทานหน่อไม้ฝรั่งให้สอดคล้องกับมาตรฐาน GAP

พบว่า แนวทางการพัฒนาและยกระดับการจัดการห่วงโซ่อุปทานหน่อไม้ฝรั่งของกลุ่มเกษตรกรในอำเภอบ่อพลอย จังหวัดกาญจนบุรี มีเป้าหมายหลักเพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันอย่างยั่งยืน โดยมุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาคุณภาพผลผลิตที่ไม่สม่ำเสมอและความผันผวนของตลาด กลยุทธ์การขับเคลื่อนประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ

สำคัญ คือ การพัฒนาองค์ความรู้ เชิงลึกเกี่ยวกับการจัดการปัจจัยการผลิต (ปุ๋ย/สารชีวภัณฑ์/ดิน/น้ำ) เพื่อควบคุมคุณภาพฐานราก, การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความแม่นยำในการผลิตตามมาตรฐาน GAP, การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับผู้ซื้อโดยตรงและผู้เกี่ยวข้องเพื่อเพิ่มอำนาจต่อรอง, การขยายตลาด และช่องทางการจำหน่ายใหม่เพื่อลดการพึ่งพาคนกลางและความเสี่ยงด้านราคา, และการจัดการข้อมูลอย่างมีระบบ เพื่อใช้ในการวางแผนเชิงกลยุทธ์และการตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับการศึกษาของ มัลลิกา สีฟอง (2564) ซึ่งพบว่ากลยุทธ์ที่สามารถนำไปปรับใช้ในการดำเนินการปลูกนั้นควรครอบคลุมการเพิ่มศักยภาพในการผลิต การเพิ่มช่องทางการจำหน่าย การเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้า การสร้างพันธมิตรหรือเครือข่ายความร่วมมือ และการนำเทคโนโลยีใหม่ๆ เข้ามาช่วยในการจัดการกระบวนการทำงานเพื่อเพิ่มกำไรให้กับเกษตรกร

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่า กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกหน่อไม้ฝรั่งในอำเภอบ่อพลอยมีระบบการจัดการห่วงโซ่อุปทานที่มีประสิทธิภาพ ครอบคลุมตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ โดยยึดมาตรฐาน GAP เป็นกลไกหลักในการควบคุมคุณภาพ ผ่านการวางแผนการผลิตร่วมกัน การตรวจสอบคุณภาพอย่างเข้มงวด และการบันทึกข้อมูลเพื่อการตรวจสอบย้อนกลับ ซึ่งส่งผลให้ผลผลิตส่วนใหญ่ผ่านการรับรอง GAP และตอบสนองความต้องการของตลาดทั้งในประเทศและตลาดส่งออกได้เป็นอย่างดี ด้านการบริหารจัดการกลุ่ม พบว่าโครงสร้างการบริหารมีความชัดเจน ใช้การมีส่วนร่วมของสมาชิก การประชุมติดตามงานสม่ำเสมอ และการแบ่งหน้าที่ที่เป็นระบบ ส่งผลให้กลุ่มสามารถรักษามาตรฐานการผลิตและความเชื่อมั่นของคู่ค้าได้อย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม เกษตรกรยังเผชิญข้อจำกัดด้านต้นทุนการผลิต แรงงาน ความผันผวนของราคา และความรู้ด้านเทคโนโลยีและการบันทึกข้อมูลตามข้อกำหนด GAP จากผลการวิจัยจึงเสนอแนวทางกลยุทธ์เพื่อยกระดับความสามารถในการแข่งขัน ได้แก่ การพัฒนาความรู้และทักษะของเกษตรกรอย่างต่อเนื่อง การสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีการผลิตที่เหมาะสม การสร้างและขยายเครือข่ายทางการตลาด การลดการพึ่งพาคนกลาง และการพัฒนาระบบจัดการข้อมูลและการตรวจสอบย้อนกลับอย่างเป็นระบบ ซึ่งจะเป็นแนวทางสำคัญต่อการพัฒนาห่วงโซ่อุปทานหน่อไม้ฝรั่งตามมาตรฐาน GAP ให้เกิดความยั่งยืนในระยะยาว ส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัยประกอบด้วย **1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** ประกอบด้วย 1.1 ข้อเสนอแนะด้าน

นโยบาย ภาครัฐควรตั้งศูนย์ฯ ในชุมชน เพื่อเป็นแหล่งอบรม/ให้คำปรึกษา GAP และเชื่อมโยงเกษตรกรกับผู้เชี่ยวชาญ และควรสนับสนุนงบประมาณ/เทคโนโลยีด้าน Traceability System เพื่อเพิ่มความโปร่งใสและความเชื่อมั่นของตลาด 1.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ เกษตรกรควรพัฒนาความรู้ด้านการจัดการโรคพืช การใช้สารชีวภัณฑ์ และเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อลดความเสี่ยงโรคในฤดูฝน และควรมีระบบติดตามและประเมินผลการดำเนินงานด้าน GAP อย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้เกษตรกรสามารถรักษามาตรฐานได้ต่อเนื่อง **2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** ควรศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิภาพด้านต้นทุน ผลผลิต และรายได้ระหว่างเกษตรกรที่ได้รับการรับรอง GAP กับกลุ่มที่ยังไม่ได้รับการรับรอง และควรศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความยั่งยืนของการจัดการโซ่อุปทานหน่อไม้ฝรั่ง เช่น การบริหารกลุ่ม การเข้าถึงตลาด และการสนับสนุนจากภาครัฐ

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการเกษตร. (2566). *รายงานสถิติการเพาะปลูกและผลผลิตหน่อไม้ฝรั่งของประเทศไทย.* กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการเกษตร.

กรมวิชาการเกษตร. (2566). *คู่มือการผลิตพืชตามมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP).* กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

ธนิต โสรัตน์. (2550). *การประยุกต์ใช้โลจิสติกส์และโซ่อุปทาน.* กรุงเทพฯ: วี-เซิร์ฟ โลจิสติกส์.

นาวินทร์ แก้วดวง. (2558). การผลิตผักตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกรในจังหวัดหนองคาย. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิ ราช.

ภรณ์ทิพย์ ศรีละไม้. (2565). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับส้ม โอขาวแตงกวาของเกษตรกรในจังหวัดชัยนาท. ใน *วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

มัลลิกา สีฟอง. (2564). การเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการโซ่อุปทานเมล่อนในประเทศไทยด้วยการวิเคราะห์โซ่คุณค่า: กรณีศึกษาจังหวัดพิจิตร. ใน *วิทยานิพนธ์หลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ศิริพร รัตนศิริ. (2565). การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการผลิตและตลาดหน่อไม้ฝรั่งในภาคกลางของ ประเทศไทย. *วารสารวิจัยเกษตรและเศรษฐกิจ*, 10(2), 55–72.

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2566). *แนวโน้มตลาดส่งออกสินค้าเกษตรไทย ปี 2566*. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

อารีรัตน์ ศิริโชติ. (2555). การใช้เทคโนโลยีการผักปลอดภัยจากสารพิษของอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ฮอพพ์, วอลเลส. (2553). *ศาสตร์แห่งโซ่อุปทาน*. กรุงเทพฯ: อี.ไอ.สแควร์.

FAO. (2016). *Case studies of good agricultural practices (GAPs) of fresh vegetables in Thailand*. Food and Agriculture Organization of the United Nations. Retrieved August 15, 2025 from https://ap.fftc.org.tw/article/825

Tridge. (2023). *Thailand asparagus market overview*. Tridge Analytics. Retrieved August 15, 2025 from https://www.tridge.com/intelligences/asparagus/thailand

WITS. (2023). *Thailand export data for asparagus*. World Integrated Trade Solution. Retrieved August 15, 2025 from https://wits.worldbank.org

การถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตกระดาษจากฟางข้าวโดยไม่ใช้สารเคมี กรณีศึกษากลุ่มเกษตรนาแปลงใหญ่ ต.บ้านด้าย อ.เมืองแม่สาย จ.เชียงราย*

TECHNOLOGY TRANSFER FOR THE CHEMICAL-FREE PRODUCTION OF PAPER FROM RICE STRAW. CASE STUDY: LARGE-SCALE RICE FARMING GROUP, BAN DAI SUBDISTRICT, MUEANG MAE SAI DISTRICT, CHIANG RAI PROVINCE

ภักดี สิทธิฤทธิ์กวิน[1], ไพทูรย์ ยศกาศ[2] และ กิตติคม นนท์ประสาท[3]

Pakdee Sittiritkawin[1], Paitoon Yotkat[2] and Kittikhom Nonprasat[3]

[1-3]คณะวิศวกรรมศาสตร์ วิทยาลัยเชียงราย

[1-2]Faculty of Engineering, Chiang Rai College, Thailand

Corresponding Author's Email: pakdee.me@gmail.com

วันที่รับบทความ : 16 ตุลาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 5 ธันวาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 7 ธันวาคม 2568

Received 16 October 2025; Revised 5 December 2025; Accepted 7 December 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้การผลิตกระดาษจากฟางข้าวในวิธีการที่ไม่ใช้สารเคมีและศึกษาคุณสมบัติของกระดาษจากฟางข้าว และ 2) เพื่อศึกษาต้นทุนการผลิตกระดาษจากฟางข้าวอินทรีย์พัฒนาเป็นสินค้าชุมชนเพิ่มรายได้ให้กับกลุ่ม

Citation:

* ภักดี สิทธิฤทธิ์กวิน, ไพทูรย์ ยศกาศ และ กิตติคม นนท์ประสาท. (2568). การถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตกระดาษจากฟางข้าวโดยไม่ใช้สารเคมี กรณีศึกษากลุ่มเกษตรนาแปลงใหญ่ ต.บ้านด้าย อ.เมืองแม่สาย จ.เชียงราย. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(6), 1100-1121.

Pakdee Sittiritkawin, Paitoon Yotkat and Kittikhom Nonprasat. (2025). Technology Transfer For The Chemical-Free Production Of Paper From Rice Straw. Case Study: Large-Scale Rice Farming Group, Ban Dai Subdistrict, Mueang Mae Sai District, Chiang Rai Province. Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(6), 1100-1121.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

วิสาหกิจ เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี เก็บข้อมูลโดยการคัดเลือกแบบเจาะจงจากกลุ่มปลูกข้าวใน ต.บ้านด้าย อ.เมืองแม่สาย จ.เชียงราย มีผู้เข้าร่วมทั้งหมดจำนวน 36 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เชิงเศรษฐศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า 1) การถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตกระดาษโดยใช้ จุลินทรีย์ พด.2 ผู้เข้าร่วมอบรมจำนวน 36 คน มี ความรู้ความเข้าใจเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 90 และมีความ พึงพอใจต่อขั้นตอนการปฏิบัติในระดับมากที่สุด (4.88) กระบวนการผลิตเยื่อกระดาษด้วยชีววิธีช่วยประหยัดพลังงาน เมื่อนำกระดาษที่ได้มาอัดขึ้นรูปเป็นจานกระดาษ พบว่าการใช้เยื่อกระดาษในปริมาณที่ให้ความหนา 0.35 มิลลิเมตร เป็นค่าที่เหมาะสมที่สุด โดยจานกระดาษที่ได้มี ความต้านทานแรงดึงดีที่สุด และมีการดูดซึมน้ำลดลงอยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสมสำหรับบรรจุภัณฑ์ 2) ต้นทุนการผลิตกระดาษขนาด 90x60 เซนติเมตร อยู่ที่ 84 สตางค์ต่อแผ่น เมื่อจำหน่ายในราคา 20 บาทต่อแผ่น พบว่า จุดคุ้มทุน (Break-Even Point) อยู่ที่ 32 แผ่นต่อวัน ซึ่งเป็นระดับที่กลุ่มสามารถผลิตและจำหน่ายได้จริง และสามารถทำกำไรได้ดี กลุ่มมีวัตถุดิบ (ฟางข้าวอินทรีย์) ในปริมาณมากถึง 27.9 ตันต่อปี ทำให้มีศักยภาพในการผลิตอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: กระดาษ, ฟางข้าว, สารเคมี

Abstract

This research article has objectives which are 1) to transfer the chemical-free knowledge of rice straw paper production and study the paper's properties, and 2) to study the production cost of organic rice straw paper products to enhance income for the community enterprise group. The study was conducted using purposive sampling on 36 participants from the rice farming group in Ban Dai Sub-district, Mueang Mae Sai District, Chiang Rai Province. Data collection involved questionnaires and interviews, analyzed using descriptive statistics (mean, percentage, standard deviation) and economic analysis. The key findings are: 1) Knowledge Transfer and Paper Properties: The technology transfer, employing Phod. 2 microorganism for straw digestion, was highly successful; 36 participants showed a knowledge increase of 90% and the

highest satisfaction level (4.88) with the practical procedures. The biopulping process is energy-saving. When the resulting paper was compressed into plate products, a thickness of 0.35 mm was found to be the optimal value, yielding plates with the best tensile strength and lowest water absorption, making them suitable for packaging. 2) Production Cost and Income Enhancement: The production cost of one paper sheet (90x60 cm) was found to be only 84 Satang. With a selling price of 20 Baht per sheet, the Break-Even Point (BEP) is 32 sheets per day, a level easily achievable by the group, leading to good profitability. The group possesses a significant amount of organic rice straw (27.9 tons per year), ensuring continuous production capacity. This chemical-free, low-cost product provides a competitive advantage in the health- and environment-conscious market.

Keywords: Paper, Rice Straw, Chemicals

บทนำ

จังหวัดเชียงรายมีพื้นที่ปลูกข้าว 1,412,575 ไร่ และถ้าคิดเฉพาะการปลูกข้าวอินทรีย์จะมีพื้นที่ 4,757 ไร่ จะมีปริมาณฟางข้าวอินทรีย์เฉลี่ยประมาณปีละ 3,092 ตัน กลุ่มวิสาหกิจเกษตรอินทรีย์ ข้าวหอมละไม ต.บ้านด้าย อ.แม่สาย จ.เชียงราย เป็นกลุ่มที่เกษตรกรรวมตัวกันปลูกข้าวอินทรีย์ซึ่งรายได้หลักมาจากการจำหน่ายข้าวอินทรีย์ ในส่วนของฟางข้าวถือเป็นวัสดุอินทรีย์ที่จำหน่ายไปแล้วไม่ได้ราคา ซึ่งฟางข้าวเหล่านั้นมีมูลค่าน้อยแต่ถ้าเราสามารถแปรรูปฟางเพื่อเพิ่มมูลค่าให้สูงขึ้นได้ เช่น การแปรรูปฟางข้าวอินทรีย์ให้เป็นกระดาษและนำไปทำเป็นภาชนะใส่อาหารที่ปลอดภัย โดยทั่วไปขบวนการผลิตกระดาษฟางข้าวในกลุ่มเกษตร กรที่นิยมทำกันโดยส่วนใหญ่จะต้องใช้สารเคมีเช่นโซดาไฟ สารฟอกขาว ซึ่งทำให้กระดาษฟางเหล่านั้นปนเปื้อนสารเคมีไม่ปลอดภัยต่อผู้ใช้งานและยุ่งยากในการกำจัดสารเคมีจากขบวนการผลิตรวมไปถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม แต่จากการศึกษาข้อมูลที่ผ่านมาพบว่าในการผลิตกระดาษฟางข้าวไม่จำเป็นต้องใช้สารเคมีเพื่อให้ได้เยื่อกระดาษฟางซึ่งมีการใช้วิธีทางชีวภาพมาช่วยในการผลิตเยื้อกระดาษจากการหมักฟางด้วยเชื้อราบางชนิดที่สามารถย่อยสลายสารลิกนินในเนื้อไม้ได้และในการผลิตกระดาษที่ผ่านมามีพยายามลดการใช้สารเคมีที่ผ่านมาพบงานวิจัยการใช้

เชื้อราเพียงอย่างเดียวย่อยลิกนินในเซลพืชเพื่อการผลิตเยื่อกระดาษจากกาบกล้วยน้ำว้าโดย Ritthisorn et al. (2011) และงานวิจัยของ Yamdeeka et al. (2022) ศึกษาผลของน้ำหมักชีวภาพต่อการย่อยสลายและสมบัติทางเคมีของฟางข้าว โดยเปรียบเทียบชนิด ความเข้มข้น และอัตราส่วนของน้ำหมักที่ต่างกัน โดยที่ทั้งสองงานวิจัยพบว่า น้ำหมักชีวภาพจากการหมักปลามีประสิทธิภาพสูงสุดในการย่อยสลายและเพิ่มปริมาณไนโตรเจน ขณะที่น้ำหมัก พด.2 เจือจาง 10 เท่า ให้ปริมาณอินทรียวัตถุสูงสุด การหมักยังช่วยเพิ่มค่า pH ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงดินและการผลิตปุ๋ยหมักจากฟางข้าว

นอกจากการมุ่งเน้นลดการใช้สารเคมีในการผลิตกระดาษจากฟางข้าวยังต้องมีการพัฒนากระดาษที่ได้จากกระบวนการดังกล่าวและต้องการปรับปรุงคุณสมบัติกระดาษเพื่อให้สามารถนำไปพัฒนาให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่จะเพิ่มมูลค่าให้กับกระดาษต่อได้อีก อย่างเช่น Chaliewsak (2021) มีการศึกษาการสกัดเส้นใยเซลลูโลสฟางข้าวด้วยสารละลายโซเดียมไฮดรอกไซด์ในภาวะที่ต่างกันเพื่อหาสมบัติการดูดซับน้ำมันทอดอาหารของนอนวูฟเวนจากเส้นใยเซลลูโลสฟางข้าวพบว่า ความสามารถในการดูดน้ำมัน และการดูดซึมน้ำมันของนอนวูฟเวนฟางข้าวจะเพิ่มขึ้น เมื่อน้ำหนักเส้นใยต่อพื้นที่เพิ่มขึ้น นอกจากนั้นยังพบว่า Chungsiriporn et al. (2021) มีการศึกษาการผลิตบรรจุภัณฑ์จากฟางข้าวและชานอ้อยโดยใช้แป้งมันเป็นสารเชื่อมประสาน และเคลือบผิวด้วยไคโตซาน พบว่า ปริมาณเส้นใย 200 กรัม และสารเชื่อมประสาน 50 กรัมต่อชิ้น ให้ผลดีที่สุดการเคลือบหลังการขึ้นรูปช่วยลดการซึมน้ำได้มากกว่าบรรจุภัณฑ์ที่ได้มีความแข็งแรงพอสำหรับใช้งานได้ทั้งอาหารแห้งและเปียก

การถ่ายทอดองค์ความรู้จากงานวิจัยให้กับชุมชนยังเป็นประเด็นที่ต้องดำเนินการโดยเฉพาะในด้านการนำเศษวัสดุเหลือใช้จากการเกษตรกลับมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างเช่น Ployiam and Panya (2020) มีการพัฒนากระดาษและผลิตภัณฑ์กระดาษจากเศษของป่านศรนารายณ์ ของชุมชนหุบกระพง จังหวัดเพชรบุรี เพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พบว่ากระดาษจากเศษป่านศรนารายณ์โดยใช้ NaOH ความเข้มข้น 2% และ 4% ต้มที่ 200°C เป็นเวลา 2, 4 และ 6 ชั่วโมง ได้กระดาษที่มีคุณสมบัติเหมาะสม น้ำหนัก 42.15–65.89 g/m² และความทนทานดี ผลิตภัณฑ์ที่ได้ถูกนำไปทำของตกแต่งและของที่ระลึก โดยผู้เข้าอบรมมีความพึงพอใจในด้านวัสดุ ราคา และโอกาสจำหน่ายในระดับมากถึงมากที่สุด ยังพบงานวิจัยของ Champa et al. (2023) มีการถ่ายทอดเทคโนโลยีเครื่องขึ้นรูปภาชนะด้วยกระดาษจากเยื่อเศษอ้อยเพื่อ

ต้องการลดวัสดุเหลือทิ้งจากเกษตรและช่วยลดปัญหาฝุ่น PM 2.5 ในพื้นที่อำเภอบ่อพลอย ให้กับกลุ่มเกษตรผู้ปลูกอ้อย

จากข้อมูลงานวิจัยที่ผ่านมาพบว่ากลุ่มเกษตรกรโดยทั่วไปให้ความสนใจ ต้องการเรียนรู้การผลิตกระดาษที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมประกอบกับทางกลุ่มวิสาหกิจมีฟางข้าวอินทรีย์ที่ปลอดภัยอยู่แล้ว ดังนั้นทางทีมวิจัยจึงมีวัตถุประสงค์ในการวิจัยดังนี้ 1) เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้การผลิตกระดาษจากฟางข้าวในวิธีการที่ไม่ใช้สารเคมีและศึกษาคุณสมบัติของกระดาษจากฟางข้าว 2) เพื่อศึกษาต้นทุนการผลิตกระดาษจากฟางข้าวอินทรีย์พัฒนาเป็นสินค้าชุมชนเพิ่มรายได้ให้กับกลุ่มวิสาหกิจ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้การผลิตกระดาษจากฟางข้าวในวิธีการที่ไม่ใช้สารเคมีและศึกษาคุณสมบัติของกระดาษจากฟางข้าว

2. เพื่อศึกษาต้นทุนการผลิตกระดาษจากฟางข้าวอินทรีย์พัฒนาเป็นสินค้าชุมชนเพิ่มรายได้ให้กับกลุ่มวิสาหกิจ

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการผลิตเยื่อกระดาษด้วยชีววิธี (Biopulping) และเทคโนโลยีจุลินทรีย์ คือการใช้ จุลินทรีย์ (Microorganism) หรือเอนไซม์จากจุลินทรีย์ (โดยเฉพาะเชื้อราที่ย่อยลิกนิน) มาช่วยในการย่อยสลายโครงสร้างของลิกนินในเส้นใยพืช เช่น ฟางข้าว แทนการใช้สารเคมีที่มีฤทธิ์กัดกร่อนสูงและเป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม เช่น โซดาไฟและสารฟอกขาว งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (เช่น Yamdeeka et al., 2022) ยืนยันว่าการใช้สารเร่งซุปเปอร์ พด.2 ในการหมักฟางข้าวสามารถเพิ่มปริมาณอินทรียวัตถุและช่วยในการย่อยสลายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสนับสนุนกระบวนการผลิตเยื่อกระดาษจากฟางข้าวโดยไม่ใช้สารเคมีในงานวิจัยนี้ ทำให้ได้เยื่อกระดาษที่มีความปลอดภัย และเป็นแนวทางที่ช่วย ประหยัดพลังงาน และ ลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เมื่อเทียบกับการต้มด้วยสารเคมีที่ต้องใช้เวลานานกว่า

2. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับคุณสมบัติและการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากกระดาษเยื่อพืช แนวคิดนี้เกี่ยวข้องกับการศึกษา คุณสมบัติทางกล และ คุณสมบัติทางเคมี ของกระดาษที่ผลิตจากเยื่อใยพืช (เช่น ฟางข้าว, ชานอ้อย) เพื่อปรับปรุงให้สามารถนำไปพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ที่ใช้

งานได้จริง โดยเฉพาะภาชนะบรรจุอาหาร การวิจัยมุ่งเน้นที่การควบคุม ความหนาแน่น และความแข็งแรง ของกระดาษ เช่น งานศึกษาของ Chungsiriporn et al. (2021) ที่เน้นการใช้แป้งมันเป็นสารเชื่อมประสานและการเคลือบผิวเพื่อ ลดการซึมน้ำ ซึ่งเป็นคุณสมบัติสำคัญสำหรับภาชนะใส่อาหารเปียก งานวิจัยที่นำเสนอแสดงให้เห็นว่า การใช้ปริมาณเยื่อกระดาษที่เหมาะสม (เช่น 220 กรัม/เฟรม) และการปรับปรุงด้วยสารธรรมชาติ (เช่น แป้งข้าวเจ้า) ช่วยให้กระดาษฟางข้าวที่ได้มี ความต้านทานแรงดึงที่ดีขึ้นรูปได้ดี

3. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการถ่ายทอดเทคโนโลยี (Technology Transfer) และเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) คือการนำความรู้ นวัตกรรม และเทคนิคทางวิทยาศาสตร์ที่ได้จากงานวิจัยไปเผยแพร่สู่ผู้ใช้งานจริงในบริบทของชุมชนหรือวิสาหกิจชุมชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาอาชีพและยกระดับคุณภาพชีวิต งานวิจัยนี้ใช้การถ่ายทอดองค์ความรู้ในรูปแบบ การอบรมเชิงปฏิบัติการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยอื่น (เช่น Ployiam and Panya, 2020) ที่พบว่าผู้เข้าอบรมมีความพึงพอใจสูงและสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้จริง

สรุป งานวิจัยเรื่องนี้อิงอยู่บนรากฐานของแนวคิดที่สำคัญ 3 ประการคือ 1) Biopulping (การผลิตเยื่อกระดาษด้วยชีววิธี) 2) Technology Transfer (การถ่ายทอดเทคโนโลยี) และ 3) Circular Economy (เศรษฐกิจหมุนเวียน) แนวคิด Biopulping โดยใช้เทคโนโลยีจุลินทรีย์ เข้ามาช่วยย่อยสลายฟางข้าวเป็นหลักการทางวิทยาศาสตร์ที่ยืนยันว่าสามารถผลิตเยื่อกระดาษได้อย่างมีประสิทธิภาพและปลอดภัยต่อสิ่งแวดล้อมโดยไม่ต้องพึ่งพาสารเคมี ซึ่งกระบวนการนี้จะถูกนำมาใช้และเผยแพร่ผ่านกลไกของ Technology Transfer หรือการถ่ายทอดองค์ความรู้และทักษะในรูปแบบการอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับกลุ่มเกษตรกร

วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) ระยะเวลาในการวิจัยดำเนินการวิจัยช่วงเดือนกรกฎาคม 2566 ถึง เมษายน 2567 ขอบเขตของพื้นที่ในการดำเนินการวิจัย วิสาหกิจชุมชนกลุ่มนาแปลงใหญ่บ้านสันทรายน้อย เลขที่ 33/1 หมู่ที่ 4 ต.บ้านด้าย อ.แม่สาย จ.เชียงราย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

พื้นที่ศึกษาวิจัยของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มนาแปลงใหญ่บ้านสันทรายน้อยโดยพิจารณาเลือกพื้นที่แบบเจาะจงเฉพาะพื้นที่ดังกล่าวจำนวน 36 คน เนื่องจากเป็นการรวมของเกษตรกร

กลุ่มปลูกข้าวมีพื้นที่ปลูกข้าว 97 ไร่ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย แบบสอบถาม โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน ประกอบด้วย ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทางสังคมทั่วไป ตอนที่ 2 ปัญหาด้านการเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว มีลักษณะเป็นคำถามปลายปิด และปลายเปิด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ประชุมวางแผนกับผู้นำชุมชนและหน่วยงานท้องถิ่นเทศบาลตำบลบ้านด้ายและการสำรวจเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในท้องถิ่น
ต่างๆร่วมกับผู้นำกลุ่มในประเด็น ฟางข้าวอินทรีย์ ปริมาณฟางของกลุ่มวิสาหกิจ คุณภาพฟาง

2. จัดกิจกรรมอบรมให้ความรู้ เป็นการอบรมภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ เกี่ยวกับวิธีการผลิตกระดาษจากฟางข้าวอินทรีย์และการนำกระดาษไปพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์มีรายละเอียดดังนี้

2.1 การเตรียมฟางข้าวด้วยเครื่องจักรเป็นการเตรียมฟางข้าวเพื่อทำเป็นเยื่อกระดาษด้วยเครื่องสับย่อยเอนกประสงค์ โดยนำฟางข้าวเข้าเครื่องสับฟางอเนกประสงค์ให้เป็นชิ้นเล็ก ๆ ขนาด 2 – 4 เซนติเมตร แสดงดังภาพที่ 1

(a) (b)

ภาพที่ 1 Rice straw chopped by machinery: a. Multipurpose straw chopper, b. Straw after chopping

2.2 การหมักฟางข้าวด้วยน้ำหมักชีวภาพเป็นการเตรียมฟางด้วยวิธีทางชีวภาพโดยใช้สารเร่งซุปเปอร์ พด. 2 ที่ขยายเชื้อ (Microbial activators PD2; M) แสดงดังภาพที่ 2 ใช้ความเข้มข้นของน้ำหมักชีวภาพ เจือจาง 10 เท่า และใช้อัตราส่วนฟางข้าวต่อน้ำหมักชีวภาพ

1:10 กก./ล. ร่วมกับกากน้ำตาล (Office of Land Development Technology Supervision and Transfer, 2007) หลังจากนั้นนำน้ำหมักที่ได้มาใส่ในฟางข้าวและแช่ไว้เป็นเวลา 30 วัน

ภาพที่ 2 Soaking straw with microorganisms, Super PD2 accelerator.

2.3 การทำเยื่อกระดาษจากฟางข้าวและการขึ้นรูปกระดาษ เริ่มต้นด้วยการผลิตเยื้อฟางข้าวโดยนำฟางที่ผ่านการแช่ด้วยจุลินทรีย์มาแล้วเป็นเวลา 30 วันจนฟางมีความอ่อนนุ่ม แล้วนำมาต้มด้วยแก๊ส LPG ในถังขนาด 200 ลิตรเป็น เวลา 30 นาทีโดยใช้ฟางจำนวน 3 กิโลกรัม ต่อการต้มหนึ่งครั้ง แล้วนำไปปั่นย่อยให้เยื่อฟางมีขนาดเล็กด้วยเครื่องปั่นอเนกประสงค์ จากนั้นกรองเอาแต่เฉพาะเยื่อฟางเพื่อนำไปทำกระดาษโดยการนำเยื้อฟางมาผลิตเป็นกระดาษจะใช้เฟรมขนาด 90 x 60 เซนติเมตร แสดงดัง Figure 3 a โดยกำหนดปริมาณเยื้อกระดาษต่อหนึ่งเฟรมไว้ 3 ระดับคือ 110, 180, 220 กรัม/แผ่น และปรับปรุงคุณภาพกระดาษเพิ่มคุณสมบัติของกระดาษด้วยแป้งข้าวเจ้า ให้มีความแข็งแรงโดยการนำแป้งต้มสุกที่มีความเข้มข้นของแป้งร้อยละ 6 ผสมลงไปในน้ำในขั้นตอนขึ้นรูปกระดาษด้วยเฟรม และนำกระดาษที่ไปทดสอบคุณสมบัติของกระดาษนำไปอัดขึ้นรูปเป็นนภาชนะจานกระดาษขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 24 เซนติเมตรด้วยเครื่องอัดขึ้นรูปจานแสดงดังภาพที่ 3 b

a b

ภาพที่ 3 อุปกรณ์ที่ใช้ในการขึ้นรูปกระดาษ

3. การทดสอบคุณสมบัติของกระดาษ

3.1 ความหนากระดาษ โดยใช้ตัวอย่างกระดาษ จำนวน 12 ชิ้น วัดความหนาของแต่ละชิ้นที่ 8 ตำแหน่งต่างๆกัน หาค่าเฉลี่ยของความหนาที่วัดได้

3.2 การทดสอบแรงดึงด้วยเครื่อง universal testing machine โดยใช้ load cell ขนาด 500 นิวตัน เตรียมชิ้นทดสอบขนาด 1.5 เซนติเมตร x 14 เซนติเมตร จำนวน 5 ชิ้น โดยตัดจากจานกระดาษที่ผ่านการอัดขึ้นรูปแล้ว เพื่อใช้สำหรับวัดค่าความต้านทานต่อแรงดึงที่ใช้ทดสอบ 5 มิลลิเมตรต่อนาที มีระยะห่างระหว่างตัวหนีบเท่ากับ 100 มิลลิเมตรแล้วนำไปคำนวณความต้านแรงดึง

3.3 การทดสอบสมบัติการดูดซึมน้ำของกระดาษจากจานกระดาษทำโดยเตรียมชิ้นกระดาษตัวอย่างขนาด 2.5 เซนติเมตร x 5 เซนติเมตร บันทึกค่าน้ำหนักแห้งก่อนแช่น้ำและนำชิ้นงานไปแช่น้ำในน้ำกลั่นเป็นระยะเวลา 2 นาที แล้วผึ่งให้เสด็จน้ำเป็นระยะเวลา 45 วินาที แล้วนำไปคำนวณค่าเฉลี่ยของน้ำหนักเพื่อใช้ในการคำนวณค่าการดูดซับน้ำ (% water absorption)

4. การเก็บค่าพลังงาน ในการผลิตกระดาษจากฟางข้าว การวัดปริมาณแก๊ส LPG ที่ใช้ในการต้มฟางข้าวโดยการจับเวลาในการต้มฟางจากนั้นน้ำแก๊สไปชั่งน้ำหนักหาปริมาณน้ำหนักแก๊สที่ใช้ไป แล้วนำไปคำนวณเป็นจำนวนเงินโดยคิดจากราคาก๊าซหุงต้มในราคาปัจจุบัน 28 บาท/กิโลกรัม ในส่วนของการวัดพลังงานไฟฟ้าที่ใช้ในการผลิตในขั้นตอนการสับย่อยฟางด้วย

เครื่องสับและการปั่นสับละเอียดด้วยเครื่องปั่นละเอียด โดยใช้มิเตอร์วัดปริมาณไฟฟ้าที่ใช้ไป เป็นหน่วย กิโลวัตต์ ชั่วโมง

5. การคำนวณจุดคุ้มทุนระยะเวลาคืนทุนการคำนวณหาระดับราคาคุ้มทุนช่วยให้กลุ่มวิสาหกิจทราบว่าราคาคุ้มทุนของกระดาษจากฟางข้าวเพื่อนำมาเปรียบเทียบกับราคาที่ขายได้จะทำให้เกษตรกรทราบได้ว่าขาดทุนหรือได้กำไรในการขาย ณ ระดับราคาตลาดที่เป็นอยู่ มีสูตรในการคำนวณดังนี้

$$\text{จุดคุ้มทุน} = \frac{\text{ค่าใช้จ่ายคงที่ทั้งสิ้น}}{\text{(ราคาขายต่อหน่วย – ค่าใช้จ่ายผันแปรต่อหน่วย)}} \quad (1)$$

ระยะเวลาคืนทุนเป็นการคาดคะเนว่าเมื่อลงทุนใช้เครื่องจักรกลอุปกรณ์ในการผลิตกระดาษจากฟางข้าวไปแล้วทางกลุ่มจะได้รับผลตอบแทนกลับคืนมาในจำนวนเงินเท่ากับที่ลงทุนไปแล้วภายในระยะกี่เดือน โดยคิดจากราคาในการลงทุนซื้อของเครื่องจักรอุปกรณ์ในการผลิตกระดาษและผลกำไรสุทธิที่คาดว่าจะได้รับในการใช้งานของ 5 – 10 ปี คำนวณได้จากสมการที่ 2

$$\text{ระยะเวลาคืนทุน} = \frac{\text{เงินลงทุนซื้อเครื่องจักร อุปกรณ์}}{\text{กำไรสุทธิจากการขาย}} \quad (2)$$

6. การติดตามและประเมินผล โดยมีการศึกษาถึงระดับความรู้ความเข้าใจในการผลิตใช้แบบสอบถามที่มีข้อคำถามเป็นคำถามปลายปิด แบบ Rating Scale 5 ระดับ และวิเคราะห์ผลการอบรมโดยใช้สถิติได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ และค่าเฉลี่ย สำหรับการอบรมให้ความรู้ในการผลิตกระดาษจากฟางข้าวและการอบรมเชิงปฏิบัติการ คณะผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อสรุปถึงผลที่ได้จากการอบรม และนำผลการศึกษาไปดำเนินการต่อไป ทั้งนี้ ในการแปลผลการประเมินตามวิธี Likert-Scale ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ค่าเฉลี่ยตามเกณฑ์ของเบสท์

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานและผลการประเมินการถ่ายทอดเทคโนโลยี โดยใช้ค่าความถี่ และ ร้อยละ ในการบรรยายข้อมูลทางสังคมและเศรษฐกิจของกลุ่มเกษตรกร และใช้

ค่าเฉลี่ย และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เพื่อเปรียบเทียบระดับความรู้ความเข้าใจก่อนและหลังการอบรม รวมถึงวิเคราะห์ ความพึงพอใจ ต่อกิจกรรมการถ่ายทอดด้วยแบบสอบถาม Likert-Scale 5 ระดับ ส่วนการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ (Qualitative) ใช้ การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสรุปปัญหาความต้องการของชุมชนและผลลัพธ์ที่ได้จากการอบรมเชิงปฏิบัติการ

การวิเคราะห์เชิงลึกเพื่อประเมินคุณภาพของผลิตภัณฑ์และความคุ้มค่าทางเศรษฐศาสตร์ โดยในเชิงวิทยาศาสตร์ มีการวิเคราะห์คุณสมบัติของกระดาษฟางข้าวที่ผลิตได้ด้วย ค่าเฉลี่ย ของการวัด ความหนา ความต้านทานต่อแรงดึง (Tensile Strength) และ การดูดซึมน้ำ (% Water Absorption) เพื่อหาปริมาณเยื่อที่เหมาะสมที่สุดสำหรับการขึ้นรูปภาชนะ และในเชิงเศรษฐศาสตร์ มีการคำนวณ ต้นทุนคงที่ และ ต้นทุนผันแปร เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ จุดคุ้มทุน (Break-Even Point) และ ระยะเวลาคืนทุน (Payback Period) ซึ่งเป็นการประเมินความสามารถในการแข่งขันและโอกาสในการสร้างรายได้ที่ยั่งยืนให้กับวิสาหกิจชุมชนจากการใช้ฟางข้าวที่ไม่มีการปนเปื้อนสารเคมีในกระบวนการผลิต

ผลการวิจัย

1) องค์ความรู้การผลิตกระดาษจากฟางข้าวในวิธีการที่ไม่ใช้สารเคมีและศึกษาคุณสมบัติของกระดาษจากฟางข้าว

ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน

จากการประชุมวางแผนงานร่วมกับตัวแทนกลุ่มวิสาหกิจสร้างความเข้าใจกับกลุ่มเกษตรผลิตข้าวอินทรีย์ด้วยการสัมภาษณ์แสดงดัง Figure 4 ซึ่งมีจำนวนสมาชิกจำนวนทั้งหมด 36 คน มีจำนวนแปลงนาข้าวอินทรีย์ในกลุ่มมีทั้งหมด 97 ไร่ มีความเห็นเรื่องการทำกิจกรรมในลักษณะต้องใช้เทคโนโลยีที่ไม่ซับซ้อนเข้าใจง่าย และการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากฟางข้าวที่ไม่ใช้สารเคมีในขบวนการผลิตเนื่องจากกลุ่มเกษตรเป็นเกษตรอินทรีย์ ทางทีมวิจัยจึงได้นำข้อมูลมาออกแบบกิจกรรมโดยมีการอบรมความรู้เรื่องวิธีการผลิตกระดาษจากฟางข้าวเป็นการบรรยายให้ความรู้ทฤษฎีการผลิตกระดาษเบื้องต้นและลงมือปฏิบัติผลิตกระดาษรวมถึงการพัฒนาไปเป็นผลิตภัณฑ์ขั้นต้นเช่น การอัดขึ้นรูปเป็นภาชนะกระดาษ ทำเป็นถุงบรรจุภัณฑ์ใส่ข้าวสาร

ภาพที่ 4 Field planning with communities

ข้อมูลพื้นฐานทางสังคมประกอบด้วย ข้อมูล เกี่ยวกับ เพศ อายุ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน สถานภาพทางสังคม อาชีพผลการสำรวจพบว่าสมาชิกกลุ่มฯ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 68.09 มีอายุเฉลี่ย 55 ปี สูงสุด 74 ปี การศึกษาส่วนใหญ่ร้อยละ 76.30 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 93.57 มีอาชีพเกษตรกรทำนา แต่ยังมีบางส่วนที่มีการประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป

ข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจของสมาชิกกลุ่มฯ จากการสำรวจพบว่า มีพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 15.4 ไร่/ครอบครัว มีพื้นที่ทำนาอินทรีย์ 12 ไร่/ครอบครัว รายได้ต่อปีจากการทำเกษตรพบว่ามีรายได้ เฉลี่ย 150,222.2 บาท สภาพการผลิตรูปแบบในการทำนาข้าวของสมาชิกกลุ่มเกษตรในปัจจุบันมีจำนวนสมาชิก 36 คน หมู่ 6 ต.บ้านด้าย อ.แม่สาย ประมาณการผลผลิตข้าว 64 ตันต่อปี และมีปริมาณฟางข้าว 27.9 ตันต่อปี

ปัญหาความต้องการของสมาชิกกลุ่มเกษตรและกลุ่มผู้ร่วมวิจัยได้ดำเนินการสนทนากลุ่มเพื่อให้สมาชิกกลุ่มฯ แต่ละคนได้แสดงความคิดเห็น โดยร่วมกันอภิปรายถึงปัญหาในการจัดการฟางข้าวที่เหลือหลังจากการเก็บเกี่ยว ซึ่งที่ผ่านมาทางกลุ่มได้จำหน่ายเป็นฟางอัดก้อนขายในราคาประมาณ 25 บาท/ก้อน โดยทางกลุ่มต้องการเพิ่มมูลค่าของฟางข้าวด้วยการแปรรูปไปเป็นสินค้าให้มีมูลค่าที่สูงขึ้นเพื่อที่จะเพิ่มรายได้ให้กับกลุ่ม และฟางข้าวจากแปลงเกษตรอินทรีย์เป็นฟางที่ไม่มีสารเคมีปนเปื้อน จึงได้ตกลงร่วมกันกับทางทีมวิจัยในการพัฒนาขบวนการผลิตกระดาษจากฟางข้าวอินทรีย์ในแบบที่ไม่ใช้สารเคมีเพื่อลดผลกระทบกับสิ่งแวดล้อม

กิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการผลิตกระดาษ

หลังจากการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการทำกระดาษจากฟางข้าวเรียบร้อยแล้วจากนั้นได้ให้ผู้เข้าอบรมจำนวน 36 คน ได้ทดลองลงมือปฏิบัติจริง โดยนำเยื่อฟางที่ผ่านการหมักจากสารเร่งชีวภาพ พ.ด. 2 เป็นเวลา 30 วัน และผ่านการต้มเป็นเวลา 30 นาที แสดงดังรูปที่ 5 ผลการหมักพบว่าฟางข้าวมีลักษณะอ่อนนุ่มและเส้นใยแยกออกจากกันได้ดี (Figure 5a) และมีประสิทธิภาพในการย่อยสลายฟางได้ดีและนำฟางข้าวปต้มในน้ำเดือด (100°C) เป็นเวลา 30 นาที และล้างเยื่อในถังขนาด 200 ลิตร เพื่อให้ได้เยื่อฟางที่พร้อมนำไปใช้ต่อไป (ภาพที่ 5 b)

a b

ภาพที่ 5 Rice straw fermented with fermented water: a. one-day fermented straw, b. 30-day fermented straw.

นำเยื่อกระดาษมาล้างทำความสะอาดให้เยื่อฟางมีสีสว่างมากขึ้น และตีปั่นละเอียดด้วยเครื่องปั่นแล้วนำไปขึ้นรูปด้วยเฟรมตาข่ายด้วยวิธีแตะสมาชิกได้ร่วมกันทดลองทำการขึ้นรูปกระดาษแสดงดัง Figure 6 กระดาษฟางที่ขึ้นรูปเรียบร้อยแล้วนำไปผึ่งแดดให้แห้งโดยใช้เวลาประมาณ 2 วัน แล้วจึงลอกกระดาษฟางออกมาได้ แสดงดัง Figure 7 และทำการทดลองสมบัติกระดาษที่เหมาะสมร่วมกับชุมชนได้ผลทดสอบดัง Table 1.และอัดขึ้นรูปเป็นจานกระดาษ

ภาพที่ 6 Forming paper pulp from straw in a frame Group members take turns experimenting with forming paper.

ภาพที่ 7 The molded straw paper is dried.

จากผลการทดสอบสมบัติกระดาษที่นำไปอัดขึ้นรูปเป็นจานกระดาษแสดงดังตารางที่ 1 พบว่าการใช้เยื่อกระดาษที่น้ำหนัก 220 กรัมต่อเฟรมทำให้กระดาษมีความความหนา 0.35 มิลลิเมตรมีความต้านทานแรงดึงมากที่สุด 47.3 นิวตัน และเมื่อนำไปขึ้นรูปเป็นจานกระดาษทำให้ขึ้นรูปได้ดีไม่เสียรูปทรง ไม่พบรอยแตกขาดของขอบจานและยังดูดซึมน้ำได้น้อยกว่าที่ ร้อยละ 71.2 ซึ่งแตกต่างจากกระดาษที่บางกว่าที่ความหนา 0.13 มิลลิเมตร จานกระดาษมีรูปทรงไม่สวยงามเกิดรอยขาดตามขอบจานจำนวนมาก

ตารางที่ 1 Results of testing rice straw paper

Pulp weight (g)	Thickness (mm)	Tensile strength (N)	Water absorption (%)	ภาพ
110	0.13	28.5	79.3	
180	0.25	38.2	76.1	
220	0.35	47.3	71.2	

หลังจากที่ชุมชนได้ลงมือปฏิบัติการทำกระดาษจากฟางข้าวแล้วจากนั้นได้ร่วมหารือกับชุมชนในการนำกระดาษไปพัฒนาต่อยอดไปเป็นผลิตภัณฑ์กระดาษจากฟางข้าวเบื้องต้น เช่น ถุงกระดาษใส่ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มเองเช่นข้าวหอมละมัยขนาด 1 กิโลกรัม จำหน่ายให้กับลูกค้าเพื่อทำให้บรรจุภัณฑ์ดูสวยงามน่าสนใจมากขึ้น และยังสามารถนำไปผลิตเป็นจานกระดาษที่มีขนาด 24 เซนติเมตร เพื่อใช้ไปเป็นผลิตภัณฑ์ออกจำหน่ายต่อไปในอนาคต แสดงดังภาพที่ 8

ภาพที่ 8 Characteristics of products made from straw paper jointly developed with the community.

จากการอบรมให้ความรู้และประเมินความรู้พบว่าผลการประเมินความรู้ความเข้าใจในการอบรมบรรยายและเชิงปฏิบัติการ ซึ่งมีผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมฯ ทั้งหมดจำนวน 36 คน

พบว่าสมาชิกกลุ่มสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้และสุดท้ายคือสามารถนำความรู้ไปเผยแพร่/ถ่ายทอดได้ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ตามลำดับ การประเมินความรู้ก่อนและหลังการอบรมพบว่าคะแนนความรู้ก่อนการอบรมคะแนนเต็ม 15 มีค่าเฉลี่ย คือ 6.25 คะแนน โดยคะแนนความรู้หลังการอบรม มีค่าเฉลี่ย คือ 13.55 และมีระดับความพึงพอใจในการได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตกระดาษจากฟางข้าวโดยรวมค่าเฉลี่ยความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุดค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.67 โดยหัวข้อย่อยในการประเมินที่ได้คะแนนมากที่สุด 4.88 คะแนน แสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 Satisfaction with participating in activities and learning about practical activities

Satisfaction with Technology Transfer	$\bar{x}$	S.D.	Level of Satisfaction
1. Knowledge transfer on paper production by the speaker.	4.51	0.51	Very High
2. Format of the technology transfer activities.	4.45	0.52	High
3. Clear and understandable practical steps.	4.88	0.33	Very High
4. Appropriate environment and venue.	4.82	0.57	Very High
5. Ability to apply acquired knowledge, e.g., paper plates and packaging paper.	4.88	0.41	Very High
6. Confidence in applying the acquired knowledge in practice.	4.47	0.44	High
Total	4.67	0.46	Very High

2) ต้นทุนการผลิตกระดาษจากฟางข้าวอินทรีย์พัฒนาเป็นสินค้าชุมชนเพิ่มรายได้ให้กับกลุ่มวิสาหกิจ

ในการวิเคราะห์จุดคุ้มทุนและระยะเวลาคืนทุนของการผลิตกระดาษของกลุ่มเกษตรเพื่อวางแผนการจำหน่ายในอนาคต แสดงข้อมูลต้นทุนการผลิตด้านต่างๆใน ตารางที่ 3

1) การกำหนดราคาขายต่อหน่วยพิจารณาจากราคาตลาดที่มีการขายสินค้าออนไลท์ โดยกำหนดราคาขายเบื้องต้น 20 บาท/แผ่น

2) ค่าแรงงานในการผลิตกระดาษ เช่นการต้มฟาง การขึ้นรูปกระดาษฟาง เป็นค่าแรงทางตรงที่เกิดขึ้นในขั้นตอนการเตรียมฟางข้าวไปเป็นเยื่อฟาง ผู้ผลิตกระดาษฟางใช้แรงงานในกลุ่มวิสาหกิจเป็นหลัก สามารถระบุค่าแรงงานต่อวันได้ประมาณ 300 บาท/คน จำนวน 2 คน สามารถผลิตกระดาษฟางจำนวน 55 แผ่น/วัน ข้อมูลได้จากการร่วมทดลองปฏิบัติงานร่วมกับกลุ่มวิสาหกิจ

3) ฟางข้าวอินทรีย์ เป็นวัตถุดิบทางตรงที่สำคัญในการผลิตกระดาษ เป็นฟางจากแปลงนาข้าวของกลุ่มเกษตรกร ราคาฟางข้าวแห้ง 1 ก้อนมีน้ำหนักเฉลี่ย 10 กิโลกรัม ราคาต้นทุนการจัดเก็บก้อนละ 14.2 บาท ปริมาณฟางที่ใช้ต่อการผลิตกระดาษหนึ่งแผ่น เมื่อนำไปผลิตกระดาษที่มีความหนา 0.35 มิลลิเมตร ดังนั้นต้นทุนฟางต่อแผ่นอยู่ที่ 0.17 บาท/แผ่น

ตารางที่ 3 Cost information for producing paper from rice straw

No.	List	Amount (baht)
1	Selling price per sheet of paper	20
Fixed costs		
2.	Labor cost 300 baht/day x 2 people	600
3.	The rental fee is not included because it is owned by the enterprise group.	-
The rental fee is not included because it is owned by the enterprise group.		
4.	Rice straw	0.17
5.	Electricity charge	0.055
6.	LPG fuel cost for boiling rice straw	0.52
7.	Rice flour	0.11
8.	Bio-initiator for decomposing rice straw	-
Total variable costs per sheet		0.84

4) สารเร่งหัวเชื้อจุลินทรีย์ซองละ 30 บาท นำไปผสมน้ำเพื่อขยายเชื้อได้ไม่จำกัดจำนวนจึงไม่นำมาคิดเป็นต้นทุน

5) ค่าเชื้อเพลิงแก๊สหุงต้ม LPG สำหรับต้มฟางข้าวใช้เวลา 30 นาทีต่อการต้มหนึ่งครั้ง สามารถผลิตกระดาษได้จำนวน 25 แผ่น ใช้เชื้อเพลิงไป 0.56 กิโลกรัม ดังนั้น ราคาเชื้อเพลิง

ต่อหนึ่งแผ่น คำนวณจากการใช้เชื้อเพลิงไป 0.56 กิโลกรัม x ราคาแก๊ส 28 บาท/กิโลกรัม = 0.52 บาท/แผ่น

6) ค่าไฟฟ้าในการสับย่อยฟางและการตีเยื่อฟาง ค่าไฟฟ้าเกิดขึ้นจากการตีเยื่อฟางโดยเครื่องสับ จำนวน 21 บาทต่อการสับย่อยฟาง 10 กิโลกรัม และผลิตกระดาษได้ 81 แผ่น ใช้ไฟฟ้าไป 1.12 กิโลวัตต์-ชั่วโมง คิดค่าไฟฟ้าปัจจุบัน 4.1 บาทต่อหน่วย ดังนั้นค่าไฟฟ้าต่อหนึ่งแผ่น 0.055 บาท/แผ่น

สรุป การผลิตกระดาษจากฟางข้าวมี จุดคุ้มทุน (BEP) ต่ำเพียง 32 แผ่นต่อวัน ด้วยต้นทุนผันแปร 0.84 บาท/แผ่น ทำให้กลุ่มมีกำไรสุทธิสูงถึง 13,110 บาทต่อเดือน เมื่อผลิตเฉลี่ย 55 แผ่นต่อวัน ที่สำคัญคือ ระยะเวลาคืนทุนของการลงทุนเพียง 6.2 เดือน ซึ่งแสดงถึงความคุ้มค่าและความมั่นคงทางเศรษฐกิจสูง

ตารางที่ 4 Investment in machinery and equipment for paper production from rice straw

List	Quantity	Price (Baht)	Service life (years)
1. Straw shredder	1	15,900	8
2. Straw mill	1	3,500	8
3. LPG gas tank	1	2,200	10
4. Gas stove	1	500	10
5. Straw boiler 200 liter	1	600	5
6. Water basin for paper frame	2	1,500	5
7. Greenhouse for paper production, size 6x4 m	1	50,000	20
8. Paper frame, size 90x60 cm	150	7500	3
รวม		81,700	

หมายเหตุ: จำนวนเฟรมคิดจากกำลังการผลิตกระดาษ 50 แผ่น/วัน จะต้องมีจำนวนเฟรมกระดาษ 150 เฟรมสำหรับหมุนเวียนใช้ระหว่างเฟรมกระดาษแห้งในแต่ละวัน

อภิปรายผล

อภิปรายผลวัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้การผลิตกระดาษจากฟางข้าวในวิธีการที่ไม่ใช้สารเคมีและศึกษาคุณสมบัติของกระดาษจากฟางข้าว

การใช้จุลินทรีย์ พด.2 ช่วยให้ฟางย่อยสลายได้ดีขึ้นภายในเวลา 30 วัน โดยไม่ต้องใช้สารเคมี ทำให้ได้เยื่อที่มีคุณภาพดีซึ่งเป็นผลจากการย่อยสลายโดยจุลินทรีย์ในน้ำหมักที่ผลิตเอนไซม์ช่วยย่อยสลายอินทรีย์สาร ผลสอดคล้องกับงานวิจัยของ Chumthong and Phakdichanuan (2019) ที่ใช้เชื้อ Bacillus spp. หมักฟางข้าวโดยใช้เวลาเป็น 28 วันซึ่งใช้เวลาใกล้เคียงกัน และ Yamdeeka et al. (2022) ที่ศึกษาการใช้น้ำหมักชีวภาพย่อยสลายฟางข้าวโดยผสม พด.2 เจือจาง 10 เท่า ให้มีผลดีมีประสิทธิภาพสูงสุดในการย่อยสลาย หลังจากการหมักฟางและนำฟางมาต้มด้วยแก๊ส LPG ใช้เวลาเพียง 30 นาทีก็จะได้เยื่อกระดาษจากฟางข้าวที่ช่วยประหยัดพลังงานมากกว่าการต้มด้วยโซดาไฟที่ต้องใช้เวลาโดยทั่วไป 5 – 6 ชั่วโมง ซึ่งสะท้อนถึงแนวทางการผลิตกระดาษที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ เมื่อเทียบกับมาตรฐานกระดาษสำหรับบรรจุภัณฑ์แล้วพบว่าผลลัพธ์ที่ได้อยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสมและสามารถพัฒนาไปใช้จริงได้ ซึ่งเป็นไปตามมาตรฐานกระดาษชนิดผิวกล่องของประกาศกระทรวงอุตสาหกรรมที่ใช้สำหรับขึ้นรูปเป็นผลิตภัณฑ์ที่อยู่ระหว่าง 125 – 230 g/m2 (Ministry of Industry Announcement No. 3688. B.E. 2007) เมื่อนำกระดาษที่ได้จากกระบวนการดังกล่าวมาผลิตเป็นภาชนะกระดาษโดยการอัดขึ้นรูปให้เป็นจานกระดาษขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 24 เซนติเมตร พบว่าสามารถใช้กระดาษที่มีความหนา 0.35 มิลลิเมตร จะทำให้จานกระดาษมีรูปทรงดี ไม่ขาด ต้านทานแรงดึงและลดการดูดซึมได้ได้ดีที่สุดเนื่องจากกระดาษมีความหนาแน่น ความหนามากกว่าซึ่งเกิดจากการอัดตัวแน่นในขณะเข้าเครื่องอัดขึ้นรูปทำให้ต้านทานแรงดึงได้ดีและดูซับน้ำได้น้อยกว่า ซึ่งแตกต่างจากการใช้เยื่อกระดาษที่น้อยกว่าอย่างเช่นที่ 0.11 มิลลิเมตร กระดาษที่ได้บางกว่าและเมื่อขึ้นรูปแล้วได้รูปทรงไม่ชัดเจนและมีการขาดตามขอบจาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Chungsiriporn et al. (2022) ที่ศึกษาการผลิตบรรจุภัณฑ์เยื่อกระดาษขึ้นรูปจากฟางข้าวและชานออ้อย โดยพบว่า การใช้ปริมาณเยื่อกระดาษที่ 200 กรัม/ชิ้นเป็นปริมาณที่เหมาะสมที่สุดในการผลิตขึ้นรูปบรรจุภัณฑ์

การถ่ายทอดเทคโนโลยีประสบความสำเร็จสูง โดยผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้ความเข้าใจในการผลิตกระดาษ เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 90 และมีความ พึงพอใจต่อขั้นตอนการปฏิบัติในระดับมากที่สุด (4.88) เนื่องจากขั้นตอนมีความชัดเจนและสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ใน

การทำผลิตภัณฑ์ได้จริง ซึ่งผลลัพธ์นี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Champa et al. (2023) ที่การถ่ายทอดเทคโนโลยีช่วยเพิ่มความรู้ความเข้าใจและความพึงพอใจในระดับสูงเช่นกัน ความสำเร็จนี้ตอบสนองความต้องการของชุมชนในการ เพิ่มมูลค่าฟางข้าวเหลือทิ้งให้สูงขึ้นกว่าการจำหน่ายเป็นฟางก้อน และเป็นทางออกในการจัดการวัสดุเหลือใช้

อภิปรายผลวัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาต้นทุนการผลิตกระดาษจากฟางข้าวอินทรีย์พัฒนาเป็นสินค้าชุมชนเพิ่มรายได้ให้กับกลุ่มวิสาหกิจ

การศึกษาต้นทุนการผลิตกระดาษจากฟางข้าวอินทรีย์พัฒนาเป็นสินค้าชุมชนเพิ่มรายได้ให้กับกลุ่มวิสาหกิจพบว่าต้นทุนการผลิตกระดาษหนึ่งแผ่น ขนาด 90x60 เซนติเมตร อยู่ 84 สตางค์ และมีการจำหน่ายเป็นกระดาษแผ่นซึ่งมีจำหน่ายในช่องทางออนไลท์ในราคา 20 บาท/แผ่น จะทำให้กลุ่มวิสาหกิจมีจุดคุ้มทุนอยู่ 32 แผ่น/วัน กรณีที่ใช้แรงงานขั้นต่ำ 2 คนซึ่งจะทำให้กลุ่มสามารถเพิ่มรายได้จากการจำหน่ายกระดาษได้และยังสามารถนำไปพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ภาชนะใส่อาหารได้ เนื่องจากทางกลุ่มมีวัตถุดิบที่เป็นฟางข้าวอินทรีย์จากพื้นที่เพาะปลูก 97 ไร่ และมีปริมาณฟางข้าว 27.9 ตันต่อปี ทำให้กลุ่มมีศักยภาพในการผลิตกระดาษจากฟางข้าวที่ไม่มีการใช้สารเคมีในขบวนการผลิตสามารถแข่งขันในตลาดได้ด้วยต้นทุนที่ต่ำกว่า ซึ่งจะทำให้ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นจากกระดาษฟางข้าวดังกล่าวปลอดภัยต่อผู้บริโภคและไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมมีความต้องการของตลาดกลุ่มรักสุขภาพและใส่ใจสิ่งแวดล้อม

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากผลการถ่ายทอดองค์ความรู้การผลิตกระดาษจากฟางข้าวให้กับกลุ่มปลูกข้าวในต.บ้านด้าย อ.เมืองแม่สาย จ.เชียงราย มีผู้เข้าร่วมทั้งหมดจำนวน 36 คน ได้รับความรู้เทคโนโลยีในการผลิตกระดาษโดยใช้เชื้อจุลินทรีย์ พด.2 หมักฟางข้าวเป็นเวลา 30 วัน ช่วยให้ฟางย่อยสลายง่ายขึ้นแทนการใช้สารเคมี หลังจากการผ่านอบรมทำให้กลุ่มมีด้านความรู้ความเข้าใจเพิ่มมากขึ้นได้คะแนนเฉลี่ยสูงกว่าช่วงก่อนการอบรม มีความพึงพอใจต่อการสอน จนสามารถนำความรู้ลงไปสู่การปฏิบัติได้เยื่อกระดาษจากฟางข้าวที่มีความปลอดภัยและได้กระดาษที่มีความหนา 0.35 มิลลิเมตรไปอัดขึ้นรูปเป็นจานกระดาษและผลิตภัณฑ์อื่นๆที่สามารถใช้งานได้ และในการศึกษาต้นทุนการผลิตกระดาษพบว่าต้นทุนการผลิตกระดาษหนึ่งแผ่นอยู่ 84 สตางค์ สามารถนำไปพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ภาชนะใส่อาหารได้ เนื่องจากทางกลุ่มมี

วัตถุดิบที่เป็นฟางข้าวมีปริมาณ 27.9 ตันต่อปี ทำให้กลุ่มมีศักยภาพในการผลิตกระดาษจากฟางข้าวที่ไม่มีการใช้สารเคมีในกระบวนการผลิตซึ่งผู้วิจัยมีความคาดหวังว่าจะสามารถแข่งขันในตลาดได้ด้วยต้นทุนที่ต่ำ**ข้อเสนอแนะประกอบด้วย 1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการ** ภาครัฐควรส่งเสริมและสนับสนุนโครงการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่เน้นการใช้ชีววิธี เช่น การใช้เชื้อจุลินทรีย์ พด.2 เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับฟางข้าวหรือเศษวัสดุทางการเกษตรอื่น ๆ แทนการเผา **2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย** ควรมีการเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มเกษตรอินทรีย์กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์จากฟางข้าวอย่างครบวงจร และ **3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** ควรมีการวิจัยเปรียบเทียบประสิทธิภาพของเชื้อจุลินทรีย์ชนิดอื่น หรือปรับปรุงสูตร/ระยะเวลาการหมัก เพื่อลดระยะเวลาในการย่อยสลายฟางข้าวให้สั้นลงกว่า 30 วัน และวิจัยเพื่อเพิ่มความแข็งแรง/ลดการดูดซึมน้ำของกระดาษเพิ่มเติม

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณเครือข่ายวิจัยภาคเหนือตอนบนที่สนับสนุนทุนวิจัยและวิทยาลัยเชียงรายที่สนับสนุนทุนในการพัฒนากระดาษจากฟางข้าวให้เป็นภาชนะจานกระดาษได้ในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

Chumthong, A. and P. Phakdichanuan. (2019). Effect of bio-fermented water on rice straw decomposition and growth of local rice variety Ruangri. *Songklanakarin Journal of Plant Science,* 6(1), 82-90.

Chungsiriporn, J., P. Pongyeela and N. Chairerk. (2022). Production of Molded Pulp Packaging from Rice Straw and Bagasse Coating by Chitosan. *Burapha Science Journal,* 27(1), 20-30

Champa, L., N. Thongpan, N. Hadthamad, M. Opamawutthikul, K. Phattarakunamon, and P. Siriphonkun. (2023). The Transfer of Technology for Container-Forming Machines Using Sugarcane Waste Pulp as a Form of Knowledge Management Aims to Promote the Development of Environmentally Friendly Communities. *Pathumthani University Academic Journal,* 15(2), 24-38.

Chaliewsak, J. (2021). Fried Oil Absorption Property of Nonwoven from Rice Straw Cellulose Fiber. *RMUTP Research Journal,* 15(1): 77-90. (in Thai)

Ministry of Industry Announcement No. 3688. B.E. 2550. *Industrial Product Standards TIS. 170-2550 Sticky Paper.* Industrial Product Standards Office, Ministry of Industry. Bangkok.

Office of Land Development Technology Supervision and Transfer. (2007). *Expanding Production Culture with Molasses.* Bangkok: Ministry of Agriculture and Cooperatives.

Ployiam, U. and N. Panya. (2020). *Development of paper and paper products from sisal hemp waste of Hubkrapong community, Phetchaburi province to promote community enterprise.* Research report. Rajamangala University of Technology Phra Nakhon.

Ritthisorn, S., S. Rattanlertnuson and S. Lunprom. (2011), *Biopulping from banana pseudo - stem of num-wa by trichoderma viride.* Research Report, Faculty of Science and Technology, Rajamangala University of Technology Thanyaburi. (in Thai)

Yamdeeka, C., P. Nakayan, S. Konsaeng, P. Areesrisom and W. Nilawonk. (2022) Influence of Bio-Extracts on Decomposition and Chemical Property Changes of Rice Straw. *Khon Kaen Agriculture Journal,* 50(6), 1797-1807.

พุทธปรัชญากับการพัฒนาชุมชน: แนวทางแห่งความยั่งยืนแบบมีส่วนร่วม*

BUDDHIST PHILOSOPHY AND COMMUNITY DEVELOPMENT: A PARTICIPATORY APPROACH TO SUSTAINABILITY

ทนุธรรม เพชรพงษ์[1] และ กิตติพงศ์ สุวรรณวงศ์[2]

Thanutham Phetphong[1] and Kittipong Suwannawong[2]

[1-2]มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช

[1-2]Mahamakut Buddhist University, Sri Dharma Sokraj Campus, Thailand

Corresponding Author's Email: kittipongc1@hotmail.com

วันที่รับบทความ : 11 พฤศจิกายน 2568; วันแก้ไขบทความ 17 พฤศจิกายน 2568;

วันตอบรับบทความ : 19 พฤศจิกายน 2568

Received 11 November 2025; Revised 17 November 2025; Accepted 19 November 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์บทบาทของพุทธปรัชญาในการพัฒนาชุมชน โดยเฉพาะแนวทางการพัฒนาที่ส่งเสริมความยั่งยืนอย่างมีส่วนร่วม พุทธปรัชญาเสนอการพัฒนาที่เน้น "การพัฒนาคน" เป็นศูนย์กลาง ผสานกับการสร้างจิตสำนึกทางสังคม การมีส่วนร่วม และการพึ่งตนเองอย่างมีศีลธรรม เนื้อหาในบทความนี้ประกอบด้วยหลักการสำคัญในพุทธปรัชญา ได้แก่ ไตรลักษณ์ อิทัปปัจจยตา ไตรสิกขา และหลักธรรมเชิงสังคม พร้อมกรณีตัวอย่างชุมชนที่ประยุกต์ใช้แนวทางดังกล่าวในการพัฒนาที่นำไปสู่ความยั่งยืนทั้งทางจิตใจ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

คำสำคัญ: พุทธปรัชญา, การพัฒนาชุมชน, ความยั่งยืน, การมีส่วนร่วม, ไตรสิกขา

Citation:

* ทนุธรรม เพชรพงษ์ และ กิตติพงศ์ สุวรรณวงศ์. (2568). พุทธปรัชญากับการพัฒนาชุมชน: แนวทางแห่งความยั่งยืนแบบมีส่วนร่วม. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(6), 1122-1134.

Thanutham Phetphong and Kittipong Suwannawong. (2025). Buddhist Philosophy And Community Development: A Participatory Approach To Sustainability.

Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(6), 1122-1134.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

Abstract

This article aims to study and analyze the role of Buddhist philosophy in community development, with a particular focus on participatory approaches that promote sustainability. Buddhist philosophy advocates a people-centered development model that emphasizes the cultivation of individual potential, social consciousness, moral self-reliance, and active participation. The content of this article explores core principles of Buddhist philosophy such as the Three Characteristics (Tilakkhana), Dependent Origination (Paticcasamuppada), the Threefold Training (Sila, Samadhi, Panna), and socially engaged Buddhist doctrines. It also presents case studies of communities that have applied these principles in development practices, leading to holistic sustainability across spiritual, economic, social, and environmental dimensions.

Keywords: Buddhist Philosophy, Community Development, Sustainability, Participation, Threefold Training

บทนำ

การพัฒนาชุมชนในยุคปัจจุบันประสบกับความท้าทายหลายด้าน ทั้งปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ความอ่อนแอของโครงสร้างสังคม การขาดจิตสำนึกต่อส่วนรวม ตลอดจนการล่มสลายของทุนทางวัฒนธรรมและศีลธรรม จึงเกิดคำถามสำคัญว่า จะพัฒนาชุมชนอย่างไรให้ยั่งยืนอย่างแท้จริง พุทธปรัชญาในฐานะหลักคิดทางจิตวิญญาณและการดำเนินชีวิตของคนไทยมาช้านาน ได้เสนอแนวทางที่ลึกซึ้งในการพัฒนาชุมชน โดยมิใช่เพียงการพัฒนาเชิงโครงสร้างหรือวัตถุเท่านั้น แต่เน้นการพัฒนา “จากภายในสู่ภายนอก” กล่าวคือ การพัฒนาจากจิตใจของคนในชุมชน เพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงที่มั่นคงและยั่งยืน ในยุคของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างรวดเร็ว ชุมชนต้องเผชิญกับความท้าทายมากมาย ตั้งแต่ปัญหาความยากจน ความเหลื่อมล้ำ ความเสื่อมถอยของคุณธรรม ไปจนถึงวิกฤตทรัพยากรธรรมชาติ การพัฒนาชุมชนในโลกปัจจุบันจึงไม่อาจจำกัดอยู่เพียงการส่งเสริมเศรษฐกิจหรือโครงสร้างพื้นฐานเท่านั้น หากแต่ต้องครอบคลุมถึงมิติของ “จิตใจ” “จริยธรรม” และ “การมีส่วนร่วมของประชาชน” อย่างแท้จริง (พระไพศาล วิสาโล, 2559)

พุทธปรัชญาในฐานะรากฐานทางจิตวิญญาณของสังคมไทย ได้เสนอแนวทางการพัฒนาที่เน้นมนุษย์เป็นศูนย์กลาง (Human-Centered Development) โดยมีหลักธรรมเป็นแนวทางในการเปลี่ยนแปลงจากภายในสู่ภายนอก อาทิ หลัก ไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ที่มุ่งยกระดับจิตใจคน หลัก ไตรลักษณ์ (อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา) ที่ช่วยให้เกิดความเข้าใจในธรรมชาติของชีวิต และหลัก อิทัปปัจจยตา (ธรรมที่เกิดขึ้นโดยอาศัยกันและกัน) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องความเชื่อมโยงของระบบชุมชนอย่างแท้จริง (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2543)

การพัฒนาชุมชนตามแนวพุทธปรัชญาจึงไม่ใช่การพัฒนาเชิงวัตถุเท่านั้น แต่คือการปลุกจิตสำนึกของคนในชุมชนให้ตื่นรู้ มีสติ และพร้อมร่วมมือกันบนฐานของเมตตา สันติ และปัญญา แนวทางนี้นำไปสู่ การพัฒนาที่ยั่งยืนแบบมีส่วนร่วม (Participatory and Sustainable Development) โดยเฉพาะเมื่อผสานกับหลัก สังคหวัตถุ 4 (ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา สมานัตตตา) จะช่วยให้ชุมชนเกิดความสามัคคี และร่วมมือกันอย่างเสมอภาค (เสถียรพงษ์ วรรณปก, 2560)

กล่าวโดยสรุป แนวทางการพัฒนาชุมชนโดยใช้พุทธปรัชญาเป็นฐานนั้น มิใช่เพียงการพัฒนาเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีในเชิงวัตถุ แต่ยังเป็นการพัฒนา “ความเป็นมนุษย์” และ “จิตวิญญาณแห่งชุมชน” ที่แท้จริง ซึ่งจะนำไปสู่ความยั่งยืนอย่างลึกซึ้งและถาวรในระยะยาว นอกจากนี้ การฟื้นฟูบทบาทของ “วัด” ให้กลับมาเป็นศูนย์กลางทางปัญญาและจริยธรรมของชุมชน ตามแนวคิด “วัด-บ้าน-โรงเรียน” หรือ โมเดลบวร ยังช่วยเสริมพลังทางจิตวิญญาณให้การพัฒนาเกิดความสมดุลทั้งทางโลกและทางธรรม

พุทธปรัชญา หลักคิดเพื่อความยั่งยืน

1. ความหมายของความยั่งยืนในมุมมองพุทธปรัชญา

ความยั่งยืน ในพุทธปรัชญา หมายถึง การดำรงอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ โดยไม่เบียดเบียนกันและกัน ทั้งทางกาย วาจา และใจ (พุทธทาสภิกขุ, 2533)

พระพุทธศาสนามองว่า ความยั่งยืนแท้เกิดจาก “ความเข้าใจในธรรมะ” คือการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับเหตุปัจจัย

2. หลักคิดสำคัญของพุทธปรัชญาที่ส่งเสริมความยั่งยืน

2.1 อิทัปปัจจยตา ความสัมพันธ์ของทุกสรรพสิ่ง

การพัฒนาชุมชนต้องตระหนักว่า ทุกสิ่งมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน ไม่มีสิ่งใดเกิดขึ้นลอย ๆ หรือโดยบังเอิญ หลักแห่งเหตุปัจจัยนี้นำไปสู่การวางแผนและดำเนินงานที่รอบคอบ เห็นผลกระทบระยะยาว และร่วมมือกับปัจจัยต่าง ๆ ทั้งด้านสังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และศาสนา อย่างสอดประสาน หลัก อิทัปปัจจยตา หรือที่แปลว่า ความเป็นเหตุเป็นปัจจัยแห่งกันและกัน เป็นหลักสำคัญในพระพุทธปรัชญาที่อธิบายความจริงของโลกและชีวิตว่า ทุกสิ่งย่อมอาศัยเหตุและปัจจัยจึงเกิดขึ้น ไม่มีสิ่งใดดำรงอยู่อย่างโดดเดี่ยวหรือเกิดขึ้นโดยบังเอิญ ดังพระพุทธพจน์ว่า

อิมัส์มิง สะติ อิทัง โหติ เมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้ย่อมมี

อิมัสสุปปาทา อิทัง อุปปัชชะติ เพราะความเกิดขึ้นแห่งสิ่งนี้ สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น

อิมัส์มิง อะสะติ อิทัง นะโหติ เมื่อสิ่งนี้ไม่มี สิ่งนี้ย่อมไม่มี

อิมัสสะ นิโรธา อิทัง นิรุชฌะติ เพราะความดับไปแห่งสิ่งนี้ สิ่งนี้จึงดับไป (สำ.ส. (ไทย) 12/5/8)

การเข้าใจความสัมพันธ์เชิงเหตุปัจจัยนี้ ทำให้มนุษย์เกิด จิตสำนึกแห่งความพึ่งพา (อิงอาศัยกัน) ซึ่งเป็นหัวใจของแนวคิดความยั่งยืนเชิงพุทธ หลักอิทัปปัจจยตาแสดงให้เห็นว่าสรรพสิ่งในธรรมชาติล้วนเชื่อมโยงสัมพันธ์กันเป็นเครือข่ายแห่งเหตุและผล ทั้งในระดับวัตถุ จิตใจ และสังคม การเปลี่ยนแปลงของส่วนหนึ่งย่อมส่งผลต่อส่วนอื่นเสมอ เช่นเดียวกับการพัฒนาชุมชนที่ต้องอาศัยความสัมพันธ์ของคน สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และศาสนาอย่างสอดประสาน หากขาดสมดุลหรือมองเพียงด้านใดด้านหนึ่ง การพัฒนาก็อาจนำไปสู่ความไม่ยั่งยืน

ในทางปฏิบัติ หลักอิทัปปัจจยตาจึงส่งเสริมให้ผู้พัฒนาชุมชนมีมุมมองแบบองค์รวม เห็นคุณค่าของทุกองค์ประกอบในระบบชุมชน เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ และตระหนักว่าการแก้ปัญหาสังคมหรือสิ่งแวดล้อมจำเป็นต้องทำอย่างรอบด้านและร่วมมือกันทุกฝ่าย การพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืนจึงไม่ใช่การพัฒนาเพียงวัตถุหรือเศรษฐกิจ แต่ต้องพัฒนาความสัมพันธ์เชิงคุณธรรมระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และมนุษย์กับธรรมชาติด้วย (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2543) เมื่อชุมชนเข้าใจหลักอิทัปปัจจยตาแล้ว ย่อมตระหนักถึง ความเป็นหนึ่งเดียวแห่งชีวิต ซึ่งนำไปสู่จิตสำนึกแห่งการพึ่งพาอาศัยกัน เกิดความเอื้อเฟื้อ เมตตา และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม นี่คือพื้นฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวพุทธ ที่มิใช่เพียงการรักษา

สมดุลทางทรัพยากร แต่คือการพัฒนาจิตใจและปัญญาให้รู้เท่าทันความจริงของโลกและดำรงอยู่ร่วมกันอย่างมีสันติ

2.2 ไตรลักษณ์ ความไม่แน่นอน คือ ธรรมดา

หลักไตรลักษณ์ ได้แก่ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เป็นหัวใจของพระพุทธปรัชญาที่อธิบายความจริงสูงสุดของสรรพสิ่งในโลกว่าทุกสิ่งล้วนอยู่ภายใต้กฎแห่งความไม่เที่ยง อนิจจัง ความทนอยู่ในสภาพเดิมมิได้จึงก่อให้เกิดทุกข์ ทุกขัง และในที่สุดไม่อาจยึดถือเป็นตัวตนถาวรได้ อนัตตา พระพุทธเจ้าตรัสว่า “สังขารทั้งหลายไม่เที่ยงหนอ เป็นทุกข์หนอ เป็นอนัตตาหนอ” (สำ.ส. (ไทย) 15/73/24)

หลักไตรลักษณ์จึงมิใช่เพียงคำสอนทางจิตวิญญาณเท่านั้น แต่เป็น กฎธรรมชาติแห่งการเปลี่ยนแปลง ที่สะท้อนสภาวะของชีวิตและสังคมทั้งหมด การตระหนักรู้ในไตรลักษณ์ทำให้มนุษย์มองเห็นความจริงตามธรรม ยถาภูตญาณทัสสนะ ไม่ยึดมั่นถือมั่นในสิ่งใดอย่างผิดธรรมชาติ ซึ่งเป็นรากฐานของการอยู่ร่วมกันอย่างมีสติและสมดุล (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2543) ในมิติของ การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน หลักไตรลักษณ์ช่วยให้ผู้พัฒนาและสมาชิกชุมชนเข้าใจธรรมชาติของการเปลี่ยนแปลงอย่างลึกซึ้ง การพัฒนาไม่อาจยึดติดกับรูปแบบเดิม ๆ หรือค่านิยมเก่า แต่ต้องปรับตัวตามสภาพเหตุปัจจัยใหม่ ๆ ด้วยสติและปัญญา การเข้าใจว่า ความไม่แน่นอนคือธรรมดา ช่วยลดความกลัวต่อการเปลี่ยนแปลง และส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

อนิจจัง เตือนให้เห็นว่า ทุกกระบวนการพัฒนาเป็นไปตามกาลเวลา ไม่มีสิ่งใดถาวร ความเจริญหรือความเสื่อมล้วนมีเหตุปัจจัย จึงต้องวางแผนอย่างรอบคอบและไม่ประมาท

ทุกขัง สะท้อนว่า ความพยายามฝืนธรรมชาติมักนำมาซึ่งความทุกข์ การพัฒนาที่ยั่งยืนจึงต้องอิงกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของชุมชนอย่างกลมกลืน

อนัตตา ชี้ให้เห็นความเป็นอนุสังคมที่พ้นจากอัตตาตัวตน การลดความยึดมั่นในผลประโยชน์ส่วนตนเปิดทางให้เกิดความร่วมมือ ความเสียสละ และความเอื้ออาทร ซึ่งเป็นคุณธรรมพื้นฐานของสังคมยั่งยืน (เสถียร พันธรังสี, 2545)

ด้วยการมองโลกตามหลักไตรลักษณ์ ชุมชนจะมี ภูมิคุ้มกันทางจิตใจ ที่มั่นคง สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ สังคม หรือสิ่งแวดล้อมได้โดยไม่หวั่นไหว และยังคงยึดมั่นในคุณธรรม ความสามัคคี และสติปัญญาเป็นฐาน นำไปสู่การพัฒนาที่ไม่เพียงยั่งยืนในทางวัตถุ แต่ยั่งยืนในทางจิตวิญญาณด้วย

ไตรสิกขา พัฒนาคนเพื่อพัฒนาชุมชน

หลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา เป็นแกนกลางของพุทธปรัชญาที่มุ่งเน้นการพัฒนาตนเองในทุกมิติ ซึ่งสามารถนำมาปรับใช้กับการพัฒนาชุมชนโดยเน้นการพัฒนาคนเป็นศูนย์กลาง และเป็นฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง ถือเป็น ระบบการศึกษาแห่งชีวิต ที่ช่วยยกระดับมนุษย์จากความหลงสู่ความรู้ จากความเห็นแก่ตัวสู่การอยู่ร่วมอย่างสันติ พระพุทธเจ้าตรัสว่า

“ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นทางนำออกจากทุกข์” (ที.ม. (ไทย)10/131/165)

ไตรสิกขาเป็นหัวใจของพุทธปรัชญาเชิงพัฒนา เพราะมุ่งเน้น การเปลี่ยนแปลงจากภายใน โดยถือว่า การพัฒนาภายนอกจะยั่งยืนได้ต่อเมื่อมนุษย์ได้รับการพัฒนาอย่างถูกต้องจากภายในก่อน การพัฒนาชุมชนในมุมมองของไตรสิกขาจึงไม่ใช่เพียงการสร้างโครงสร้างพื้นฐาน แต่คือ การสร้าง มนุษย์ที่มีศีล มีจิตใจมั่นคง และมีปัญญา อันเป็นฐานรากของสังคมที่ดีงาม

1) ศีล สร้างวินัยทางสังคม

ศีล หมายถึง การควบคุมกายและวาจาให้อยู่ในกรอบของความดีงาม เมื่อชาวชุมชนเคารพศีล จะเกิดความไว้วางใจ ลดการเบียดเบียน และร่วมมือกันได้อย่างสงบสุข เช่น การไม่เบียดเบียนในทรัพยากร การไม่คดโกงในโครงการพัฒนา ฯลฯ ศีลเป็นเครื่องมือควบคุมพฤติกรรมภายนอกให้อยู่ในกรอบของคุณธรรม เช่น การไม่เบียดเบียน ไม่พูดเท็จ ไม่ลักทรัพย์ ซึ่งเป็นพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันอย่างสงบ การส่งเสริมศีลในชุมชน เช่น การจัดอบรมธรรมะในวัด การรณรงค์ต่อต้านอบายมุข และการปลูกฝังวินัยในโรงเรียน เป็นการสร้างวัฒนธรรมคุณธรรมในระดับครัวเรือนและชุมชน ทั้งยังช่วยลดปัญหาสังคมในพื้นที่ เช่น ปัญหายาเสพติด การใช้ความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งเป็นปัญหาในหลายพื้นที่ของตำบลควนลัง

2) สมาธิ จิตนิ่งเพื่อคิดเป็น

สมาธิช่วยฝึกจิตให้มีความมั่นคง ใจเย็น มีสติ การประชุมชุมชนที่เต็มไปด้วยอารมณ์ความโกรธ หรือผลประโยชน์ส่วนตน จะกลายเป็นการประชุมที่ไร้คุณภาพ แต่หากมีสมาธิ ชาวบ้านจะมีความตั้งมั่นในการตัดสินใจเพื่อส่วนรวมมากขึ้น สมาธิหรือการฝึกจิตให้แน่วแน่ช่วยให้เกิดความสงบ มีสติ และสามารถคิดพิจารณาอย่างรอบคอบ การส่งเสริมสมาธิในชุมชน เช่น การเจริญสติในโรงเรียน การอบรมสมาธิสำหรับผู้สูงอายุ และการนำแนวคิดสติไปประยุกต์

ในกระบวนการประชุมขององค์กรชุมชน จะช่วยลดอคติ ความขัดแย้ง และเพิ่มประสิทธิภาพในการตัดสินใจร่วมกัน

3) ปัญญา เข้าใจตน เข้าใจโลก

ปัญญา คือ ความเข้าใจตามความเป็นจริง สามารถแยกแยะถูกผิด เหมาะสมหรือไม่เหมาะสม ปัญญานี้ไม่ได้หมายถึงเพียงความรู้หนังสือ แต่รวมถึงภูมิปัญญาชาวบ้าน การคิดอย่างวิพากษ์ และการเข้าใจบริบทของชุมชนตนเอง เช่น การฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นในควนลัง เช่น ความรู้ด้านสมุนไพร การทำเกษตรอินทรีย์ หรือการจัดการน้ำอย่างชาญฉลาด เป็นตัวอย่างของการพัฒนาชุมชนด้วยปัญญา การพัฒนาที่ไม่มีปัญญาจะนำไปสู่การลอกเลียนแบบหรือติดกับดักของทุน แต่วิถีปัญญาชาวพุทธ คือ การพิจารณาอย่างลึกซึ้ง เห็นทางสายกลาง ไม่ฟุ้งซ่าน ไม่ยึดติดกับวัตถุ เป็นปัญญาที่นำสู่ความพอเพียง

สรุปหลักไตรสิกขา ศีล สมาธิ และปัญญา เป็นรากฐานของการพัฒนามนุษย์ตามพุทธปรัชญาที่มุ่ง “พัฒนาจากภายใน” เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในระดับชุมชน ศีลช่วยสร้างวินัยและความไว้วางใจ ลดปัญหาความขัดแย้งและพฤติกรรมเบียดเบียนผ่านกิจกรรมปลูกฝังคุณธรรมในครอบครัว โรงเรียน และวัด สมาธิทำให้คนมีสติและอารมณ์มั่นคง ส่งผลให้กระบวนการประชุมและตัดสินใจร่วมกันมีเหตุผลมากขึ้น ขณะที่ปัญญาช่วยให้ชุมชนเข้าใจบริบทของตนเอง เห็นคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น เกษตรอินทรีย์หรือการจัดการทรัพยากรอย่างพอเพียง ทั้งสามสิกขาจึงเสริมกันในการสร้างคนดี คนเก่ง และคนมีปัญญา ซึ่งเป็นพื้นฐานของชุมชนเข้มแข็งและการพัฒนาที่แท้จริงและยั่งยืน

พุทธธรรมกับการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนเป็นรากฐานของประชาธิปไตยชุมชน และเป็นสิ่งที่พุทธปรัชญาสนับสนุนผ่านหลักธรรมหลายประการที่เน้นความสัมพันธ์ ความเกื้อกูล และความเสมอภาค การมีส่วนร่วม เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน เพราะชุมชนจะพัฒนาได้อย่างแท้จริงก็ต่อเมื่อสมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมทั้งในการคิด ตัดสินใจ ลงมือทำ และรับผลจากการพัฒนา พุทธปรัชญามองการมีส่วนร่วมไม่เพียงแต่เป็นกระบวนการทางสังคมเท่านั้น แต่เป็น กระบวนธรรม ที่สะท้อนความสัมพันธ์อันเกื้อกูลของสรรพสิ่งในสังคมและธรรมชาติ ดังนั้น การพัฒนาชุมชนจึงต้องเน้นความร่วมมือของทุกฝ่าย ทั้งภาครัฐ เอกชน วัด โรงเรียน และประชาชน

3.1 หลักฆราวาสธรรม คุณธรรมพื้นฐานของคนในสังคม

หลักฆราวาสธรรม 4 ได้แก่ สัจจะ ความซื่อสัตย์ ทมะ การฝึกตน ขันติ ความอดทนและจาคะ การเสียสละ เป็นหลักธรรมที่ช่วยสร้างคนให้มีคุณธรรมที่เหมาะสมกับการอยู่ร่วมในสังคม การส่งเสริมฆราวาสธรรมในระดับครอบครัว โรงเรียน และกลุ่มองค์กรชุมชน จะช่วยเสริมสร้างคนที่มีจิตสาธารณะ ร่วมมือ และพัฒนาไปสู่ชุมชนที่เข้มแข็ง ซึ่งเป็นคุณธรรมพื้นฐานของพลเมืองในชุมชนที่ดี ช่วยเสริมสร้างสังคมที่มีความเข้มแข็งจากภายใน

3.2 สังคหวัตถุ

สังคหวัตถุ 4 ได้แก่ ทาน การให้ ปิยวาจา การพูดไพเราะ อัตถจริยา การทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม และสมานัตตตา การวางตนเสมอต้นเสมอปลาย เป็นหัวใจของการอยู่ร่วมกันในสังคมแบบมีส่วนร่วม ซึ่งสามารถประยุกต์ใช้ในกิจกรรมของชุมชน เช่น การจัดกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ร่วมกัน การเปิดเวทีพูดคุยอย่างสร้างสรรค์ และการทำงานเป็นทีมอย่างไม่มีลำดับชั้นระหว่างผู้นำกับประชาชน ซึ่งเป็นแนวทางที่ชุมชนควนลังสามารถใช้ในการเสริมสร้างพลังความร่วมมือภายในพื้นที่ เป็นหลักการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน ลดความขัดแย้ง สร้างความไว้เนื้อเชื่อใจ และส่งเสริมการรวมพลังของทุกภาคส่วน

สรุปพุทธธรรมมองการมีส่วนร่วมเป็นกระบวนธรรมสะท้อนความเกื้อกูลและความเสมอภาค การพัฒนาชุมชนจึงต้องอาศัยความร่วมมือของประชาชน รัฐ เอกชน วัด และโรงเรียน หลักฆราวาสธรรม 4 (สัจจะ ทมะ ขันติ จาคะ) สร้างคุณธรรมและจิตสาธารณะ ขณะที่สังคหวัตถุ 4 (ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา สมานัตตตา) ส่งเสริมความสัมพันธ์ ลดความขัดแย้ง และทำงานร่วมกันอย่างเท่าเทียม การประยุกต์หลักธรรมทั้งสองผ่านเวทีประชาคม กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ และงานกลุ่มช่วยสร้างความไว้วางใจ ความสามัคคี และพลังร่วมในชุมชนได้อย่างชัดเจน

แนวทางการประยุกต์ใช้พุทธปรัชญาในการพัฒนาชุมชน

พุทธปรัชญาไม่ใช่เพียงหลักคำสอนทางศาสนา แต่เป็นกรอบความคิดที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาชุมชนอย่างลึกซึ้ง โดยมีเป้าหมาย คือ การสร้างความสมดุลทั้งด้านวัตถุและจิตใจของคนในชุมชน ซึ่งสัมพันธ์กับแนวคิดของการพัฒนาอย่างยั่งยืน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2560)

1) เวทีพัฒนาจากฐานราก

การพัฒนาชุมชนอย่างแท้จริงต้องเริ่มจาก ฐานราก ซึ่งหมายถึง ชาวบ้านหรือประชาชนในท้องถิ่น โดยมีการส่งเสริม การมีส่วนร่วม และ การตื่นรู้ทางปัญญาและจิตวิญญาณ ดังหลักพุทธปรัชญาที่ว่า อตฺตาหิ อตฺตโน นาโถ ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน (พระไพศาล วิสาโล, 2559) ควรส่งเสริมให้ชาวบ้านมีเวทีในการแสดงความคิด มีส่วนร่วมในการออกแบบอนาคตของตนเอง เช่น เวทีประชาคมชุมชน เวทีแผนชุมชนเชิงคุณธรรม

หลัก สังคหวัตถุ 4 สามารถนำมาใช้ในการจัดเวทีชุมชนแบบมีส่วนร่วม เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและร่วมกันตัดสินใจบนฐานของความเข้าใจและความเมตตา (เสถียรพงษ์ วรรณปก, 2560) นอกจากนี้ หลัก อิทธิบาท 4 ช่วยกระตุ้นให้ชาวบ้านกลายเป็นผู้มีพลังในการคิดวิเคราะห์และริเริ่มการพัฒนาด้วยตนเอง (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2543)

2) เศรษฐกิจพอเพียงควบคู่จริยธรรม

พุทธปรัชญาชี้ให้เห็นถึงความพอดีและไม่เบียดเบียน ซึ่งตรงกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง การสร้างกิจกรรมเศรษฐกิจชุมชนควรมีฐานธรรม เช่น วิสาหกิจชุมชนตามหลักสัจจะ ออมทรัพย์

แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงรัชกาลที่ 9 มีรากฐานมาจากพุทธปรัชญา โดยเฉพาะหลัก มัชฌิมาปฏิปทา ทางสายกลาง และ สมชีวิตา การดำเนินชีวิตอย่างสมดุล ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงสอนว่า คนควรใช้ชีวิตให้พอเหมาะพอดี ไม่ฟุ้งเฟ้อหรือเบียดเบียน (พระไพศาล วิสาโล, 2557) แนวคิดนี้ตรงกับหลักพุทธศาสนาเรื่อง ไม่เบียดเบียน ไม่โลภ ไม่หลง ซึ่งทำให้เศรษฐกิจในชุมชนเกิดความมั่นคงแบบยั่งยืน ชุมชนสามารถผลิตเพื่อบริโภคเอง ลดการพึ่งพิงภายนอก และใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีสติ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2545) การพัฒนาเศรษฐกิจที่แท้จริงจึงไม่ใช่เพียงการเพิ่มรายได้ แต่ต้องประกอบด้วย คุณธรรมทางเศรษฐกิจ เช่น ความซื่อสัตย์ ความเป็นธรรม และการแบ่งปัน (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2559)

3) วัดกับชุมชน ศูนย์กลางแห่งปัญญาและธรรม

วัดเป็นศูนย์กลางทางจิตวิญญาณที่สามารถประสานงานกับชุมชนได้อย่างแนบแน่น เช่น การฝึกอบรมเยาวชนด้านคุณธรรมในวัด การใช้ศาลาวัดเป็นพื้นที่พูดคุยแก้ปัญหาชุมชนในอดีต วัด ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางทางการศึกษาและวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งควรถูกฟื้นฟูให้กลับมาเป็น ศูนย์กลางทางปัญญาและคุณธรรม อีกครั้ง โดยเน้นการเชื่อมโยงระหว่าง วัด-บ้าน-โรงเรียน หรือ โมเดล บวร พระสงฆ์ควรทำหน้าที่เป็น นักพัฒนาชุมชนเชิงจิตวิญญาณ โดยใช้

ธรรมะในการให้คำแนะนำ ให้การศึกษา และเป็นแบบอย่างที่ดี เช่น การจัดอบรมธรรมะเยาวชน การเปิดวัดเป็นศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง หรือ วัดธรรมาธิปไตย (พระธรรมเสนาบดี, 2555)

งานวิจัยของมูลนิธิเครือข่ายพุทธิกา (2562) พบว่า ชุมชนที่มีวัดเป็นศูนย์กลางสามารถลดปัญหาสังคม เช่น ยาเสพติด เยาวชนว่างงาน และความแตกแยกในครอบครัว เพราะวัดกลายเป็น ศูนย์กลางแห่งความเมตตาและสติ พุทธปรัชญาสามารถเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน ไม่ว่าจะเป็นมิติของการมีส่วนร่วม การพึ่งตนเอง เศรษฐกิจเชิงคุณธรรม หรือการมีวัดเป็นศูนย์กลางจิตวิญญาณ หากสามารถบูรณาการแนวคิดเหล่านี้เข้ากับการพัฒนานโยบายท้องถิ่น จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากภายในสู่ภายนอกอย่างยั่งยืน

สรุปพุทธปรัชญาเป็นกรอบพัฒนาชุมชนที่มุ่งสร้างความสมดุลทั้งด้านวัตถุและจิตใจ โดยเริ่มจากการพัฒนาฐานราก ให้ชาวบ้านมีบทบาทกำหนดอนาคตของตนผ่านเวทีประชาคม และการมีส่วนร่วมบนหลักสังคหวัตถุ 4 และอิทธิบาท 4 ต่อมาส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนควบคู่จริยธรรม ด้วยแนวคิดพอเพียง มัชฌิมาปฏิปทา และสมชีวิตา เพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจอย่างมีคุณธรรม และสุดท้ายคือฟื้นบทบาทวัดให้เป็นศูนย์กลางปัญญาและคุณธรรมผ่านโมเดล “บวร” เช่น การอบรมเยาวชนและการเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน งานวิจัยยืนยันว่าการมีวัดเป็นศูนย์กลางช่วยลดปัญหาสังคมและเสริมความสามัคคีในชุมชน ดังนั้น การบูรณาการพุทธธรรมเข้ากับการจัดการท้องถิ่นจะช่วยเสริมพลังชุมชนจากภายใน นำสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและเข้มแข็ง

สรุปข้อมูลเชิงประจักษ์ (Empirical Evidence)

การประยุกต์ใช้พุทธธรรมในการพัฒนาชุมชนให้ผลลัพธ์ที่ชัดเจนและตรวจสอบได้จากหลายงานวิจัย เช่น ชุมชนที่นำหลักเศรษฐกิจพอเพียงร่วมกับคุณธรรมพุทธศาสนา พบว่ารายได้ครัวเรือนเพิ่มขึ้น หนี้นอกระบบลดลง และเกิดค่านิยมซื่อสัตย์–แบ่งปันมากขึ้น แสดงถึงผลด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืน นอกจากนี้ การใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในเวทีประชาคมช่วยลดความขัดแย้ง เพิ่มความไว้วางใจผู้นำ และเพิ่มอัตราการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างมีนัยสำคัญ

ด้านพฤติกรรมเยาวชน โครงการพัฒนาสติในโรงเรียนพบว่าสามารถลดพฤติกรรมก้าวร้าวและเพิ่มการควบคุมอารมณ์ได้ โดยการทะเลาะวิวาทลดลงอย่างเห็นผล ส่วนชุมชนที่มีวัดเป็นศูนย์กลางพบการลดปัญหายาเสพติด ความรุนแรงในครอบครัว และการสร้าง

ความสัมพันธ์ภายในที่ดีขึ้น ขณะเดียวกัน หลักไตรสิกขาช่วยเพิ่มความสามัคคี ความรับผิดชอบ และการทำงานเพื่อส่วนรวมในกลุ่มองค์กรชุมชน

โดยสรุป หลักฐานเชิงประจักษ์เหล่านี้ยืนยันว่า พุทธธรรมสามารถนำไปใช้พัฒนาชุมชนได้จริง ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม พฤติกรรมเยาวชน ความสามัคคี และคุณธรรม ทำให้ชุมชนเข้มแข็งจากฐานรากและเกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างยั่งยืน

ภาพที่ 1 แนวทางการประยุกต์ใช้พุทธปรัชญาในการพัฒนาชุมชน

สรุป

พุทธปรัชญาเป็นแนวคิดเชิงพัฒนาที่เน้นการพัฒนามนุษย์แบบองค์รวม ทั้งกาย วาจา ใจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยหลักไตรสิกขา ไตรลักษณ์ อิทัปปัจจยตา และธรรมทางสังคม สามารถประยุกต์สู่การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนด้วยแนวคิด “พัฒนาคน เพื่อพัฒนาชุมชน” การพัฒนาชุมชนตามพุทธปรัชญาจึงมุ่งสร้างความเจริญทางจิตใจ คุณธรรม และการมีส่วนร่วมของทุกคน หลักธรรม เช่น สังคหวัตถุ 4 และสาราณียธรรม 6 ช่วยเสริมความไว้วางใจ ความร่วมมือ

และความรับผิดชอบร่วม ทำให้กระบวนการพัฒนาดำเนินไปอย่างราบรื่นและเกิดผลระยะยาว ดังนั้น การบูรณาการพุทธปรัชญาเข้ากับแนวทางการพัฒนาชุมชน ไม่เพียงช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน แต่ยังเป็นพลังทางวัฒนธรรมที่ช่วยฟื้นคืนศักยภาพของชุมชนท้องถิ่น ให้กลับมาเป็นแหล่งแห่งปัญญา ความสามัคคี และการพึ่งพาตนเองได้อย่างสมดุล เป็นการพัฒนาที่ไม่ละเลย รากฐานทางจิตใจ อันเป็นหัวใจของความยั่งยืนอย่างแท้จริง ทั้งนี้สามารถสรุปได้ว่า เมื่อพัฒนาคนได้อย่างถูกทาง การพัฒนาชุมชนก็ย่อมยั่งยืนโดยธรรม การนำพุทธปรัชญาไปใช้ในการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นระบบ อาจกลายเป็นพลังทางวัฒนธรรมที่ช่วยฟื้นคืนศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นให้เข้มแข็ง ยั่งยืน และร่วมสร้างสังคมที่มีความสุขและสมดุลอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2543). *พุทธธรรม.* กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.

พระธรรมเสนาบดี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2555). *พุทธธรรมกับการพัฒนาที่ยั่งยืน.* กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2560). *พุทธธรรม.* กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระไพศาล วิสาโล. (2557). *พุทธศาสนากับความสุขที่แท้จริง.* กรุงเทพฯ: มูลนิธิเสฐียรโกเศศ–นาคะประทีป.

_____. (2559). *พุทธศาสนากับความยั่งยืนของสังคมไทย.* กรุงเทพฯ: สถาบันอาศรมศิลป์.

_____. (2563). *โลกธรรมกับโลกธรรมชาติ.* นครราชสีมา: วัดป่ามหาวัน.

พุทธทาสภิกขุ. (2533). *คู่มือมนุษย์.* กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มูลนิธิเครือข่ายพุทธิกา. (2562). *การประยุกต์พุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน*: รายงานวิจัย. กรุงเทพฯ: มูลนิธิเครือข่ายพุทธิกา.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2545). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542.* กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2559). *พุทธศาสนากับการพัฒนา.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ธรรมสภา.

เสถียร พันธรังสี. (2545). *หลักพุทธธรรมกับการพัฒนามนุษย์.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

เสถียรพงษ์ วรรณปก. (2560). *พุทธศาสนาเพื่อชีวิตและสังคม.* กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.

ปัญหาการดำเนินคดีอาญาในกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทย*

PROBLEMS OF CRIMINAL PROSECUTION IN THE JUSTICE PROCESS IN THAILAND

ภาวิณี คุ้นสงคราม

Phawinee Kunsongklam

คณะนิติศาสตร์และรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทเทิร์น

Faculty of Law and Political Science, Northern College, Thailand

Corresponding Author's Email: phawinee.mungming@gmail.com

วันที่รับบทความ : 8 พฤศจิกายน 2568; วันแก้ไขบทความ 24 พฤศจิกายน 2568;

วันตอบรับบทความ : 26 พฤศจิกายน 2568

Received 8 November 2025; Revised 24 November 2025; Accepted 26 November 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประชาชนในชั้นพนักงานสอบสวน 2) วิเคราะห์สาเหตุของความไม่เป็นธรรมที่เกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน ทนายความ และบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม และ 3) เสนอแนวทางการพัฒนากระบวนการสอบสวนให้ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม การวิจัยใช้ระเบียบวิธีแบบผสมผสาน โดยเก็บข้อมูลจากประชาชนที่เคยมีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับกระบวนการสอบสวน จำนวน 200 คน พนักงานสอบสวน 50 คน และนักวิชาการด้านกฎหมาย 10 คน เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติอนุมานในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐานและหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทางกฎหมาย ส่วนเชิงคุณภาพใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

Citation:

* ภาวิณี คุ้นสงคราม. (2568). ปัญหาการดำเนินคดีอาญาในกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทย. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(6), 1135-1147.

Phawinee Kunsongklam. (2025). Problems Of Criminal Prosecution In The Justice Process In Thailand. Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(6), 1135-1147.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

ผลการวิจัยพบว่า

1. ประชาชนส่วนใหญ่ประสบปัญหาในการเข้าถึงสิทธิในชั้นสอบสวน ทั้งการรับรู้สิทธิที่ไม่ทั่วถึง การขาดคำอธิบายทางกฎหมาย และความล่าช้าในการดำเนินกระบวนการ ส่งผลให้เกิดความรู้สึกไม่เชื่อมั่นต่อความเป็นธรรมของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

2. พนักงานสอบสวนมีภาระงานสูงและข้อจำกัดด้านทรัพยากร ส่งผลให้เกิดความไม่รอบคอบ การใช้ดุลยพินิจไม่สม่ำเสมอ และความล่าช้าในการสืบสวน ขณะเดียวกันยังประสบแรงกดดันจากระบบบริหารงานและปัจจัยภายนอกที่กระทบต่อความเป็นอิสระทางวิชาชีพ

3. การให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายของทนายความยังไม่ครอบคลุม โดยเฉพาะในกลุ่มผู้มีรายได้น้อย อีกทั้งความร่วมมือระหว่างพนักงานสอบสวน ทนายความ และอัยการยังไม่เป็นเอกภาพ ทำให้สิทธิของผู้ต้องหาในชั้นสอบสวนยังไม่เป็นไปตามหลักนิติธรรมอย่างครบถ้วน

คำสำคัญ: การดำเนินคดีอาญา, กระบวนการยุติธรรม, ความไม่เป็นธรรม

Abstract

This research article aims to 1) examine the problems and obstacles faced by the public in accessing the criminal justice process during the police investigation stage, 2) analyze the causes of injustice arising from the conduct of police investigators, lawyers, and criminal justice personnel, and 3) propose guidelines for improving the investigative process to ensure accuracy, timeliness, and fairness. A mixed-methods research methodology was employed, collecting data from 200 individuals who had direct experience with criminal investigations, 50 police investigators, and 10 legal scholars. The research instruments consisted of questionnaires and semi-structured interviews. Quantitative data analysis uses inferential statistics to analyze data to test hypotheses and find relationships between legal variables. Qualitative data analysis uses content analysis.

The research found that:

1 . The majority of citizens experience difficulties accessing their rights during the investigation stage. This includes inadequate awareness of rights, lack

of legal explanations, and delays in the process. This results in a lack of confidence in the fairness of the criminal justice system.

2. Investigators face high workloads and resource constraints, leading to carelessness, inconsistent use of discretion, and delays in investigations. They also face pressure from administrative systems and external factors that impact professional independence.

3. Legal assistance provided by lawyers is inadequate, particularly for low-income individuals. Furthermore, cooperation between investigators, lawyers, and prosecutors remains unified, resulting in the defendants' rights during the investigation stage not fully complying with the rule of law.

Keywords: Criminal proceedings, Justice process, Injustice

บทนำ

ในปัจจุบัน การดำเนินการในกระบวนการยุติธรรมนั้น เป็นบทบาทภาระหน้าที่ของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมมีทั้งอำนาจและหน้าที่ในการขับเคลื่อนกระบวนการให้เกิดประโยชน์สูงสุดนั่นคือประชาชนทุกฝ่ายที่เข้ามาสู่กระบวนการได้รับความเป็นธรรม ไม่ว่าประชาชนที่เข้ามาสู่กระบวนการนั้นจะเข้ามาในฐานะเป็น ผู้กล่าวหาผู้ต้องหา โจทก์ หรือจำเลยก็ตาม การขับเคลื่อนกระบวนการของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมนั้น นอกจากต้องอาศัยความรู้ความสามารถของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมแล้ว บุคลากรในกระบวนการยุติธรรมต้องมีจิตสำนึกความรับผิดชอบในการที่ตนเองต้องมีหน้าที่ และรวมทั้งต้องมีจิตสำนึกในการใช้อำนาจด้วย เพราะหากบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมขาดจิตสำนึกเหล่านี้แล้ว ก็จะส่งผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่เข้ามาสู่กระบวนการได้ ซึ่งในที่สุดแล้วก็อาจส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมในที่สุด ประชาชนที่เดือดร้อนและไม่ได้รับความเป็นธรรม เท่าที่ผ่านมา พบว่า ปัญหาที่ประชาชนที่เดือดร้อนและไม่ได้รับความเป็นธรรมนั้นเป็นความเดือดร้อนที่ประชาชนได้รับจากการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมของเจ้าหน้าที่อันเป็นบุคลากรภาครัฐที่มีอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบในการขับเคลื่อนกระบวนการยุติธรรม ซึ่งในความไม่เป็นธรรมที่ประชาชนได้รับนั้น อาจเกิดจากความไม่รอบคอบในการปฏิบัติและการใช้ดุลยพินิจ ซึ่งหากใช้วิจารณญาณอย่างรอบคอบในการใช้ดุลยพินิจในการปฏิบัติแล้ว น่าเชื่อได้

ว่า ผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนจากการร้องเรียน อาจได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม นอกจากประชาชนจะไม่ได้รับความเป็นธรรมจากบุคลาของรัฐดังกล่าวแล้ว เหตุที่ประชาชนไม่ได้รับความเป็นธรรมอาจเกิดจากการกระทำของทนายความ ซึ่งบางกรณีอาจเกิดจากการขาดความชำนาญ ความไม่รอบคอบของทนายความ หรืออาจเกิดจากความไม่รับผิดชอบต่อลูกความของตนในการรักษาสิทธิของลูกความ อีกทั้งบางครั้งตัวประชาชนเองก็ขาดความรู้ความเข้าใจในการรักษาสิทธิของตนเอง ซึ่งข้อบกพร่องเหล่านี้ควรอย่างยิ่งที่จะต้องทำการแก้ไขปรับปรุง เพื่อมิให้เกิดปัญหาความเดือดร้อนที่จะเกิดกับประชาชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประชาชนในการดำเนินคดีในชั้นพนักงานสอบสวน ที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม

2. เพื่อเสนอแนวคิดให้มีการแก้ไขปัญหาความไม่เป็นธรรมในการที่ประชาชนต้องตกเป็นผู้ถูกกล่าวหาทั้ง ๆ ที่ไม่ใช่เป็นผู้กระทำผิด ซึ่งนำมาซึ่งการถูกดำเนินคดีและลงโทษโดยไม่ได้รับความเป็นธรรม

3. เพื่อมุ่งหวังให้เกิดการแก้ไขปัญหาความไม่เป็นธรรมที่เกิดขึ้นกับประชาชน

สมมติฐานการวิจัย

1. กระบวนการสอบสวนในชั้นพนักงานสอบสวนที่ขาดความรอบคอบและไม่มีการตรวจสอบถ่วงดุลอย่างเพียงพอ เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ผู้ถูกกล่าวหาที่บริสุทธิ์

2. ระดับความรู้ ความเข้าใจในกฎหมายและสิทธิมนุษยชนของพนักงานสอบสวนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความถูกต้อง รวดเร็ว และความเป็นธรรมของการดำเนินคดีอาญาในชั้นสอบสวน

3. การเข้าถึงทนายความและความช่วยเหลือทางกฎหมายของประชาชน มีผลต่อโอกาสในการได้รับความเป็นธรรมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

4. การเพิ่มกลไกตรวจสอบดุลยพินิจของพนักงานสอบสวนและบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม จะช่วยลดจำนวนกรณีที่ประชาชนผู้บริสุทธิ์ถูกดำเนินคดีโดยมิชอบ

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม แนวคิดพื้นฐานของการดำเนินคดีอาญาในสังคมประชาธิปไตย คือการรับรอง สิทธิในการเข้าถึงความยุติธรรม (Access to Justice) ของประชาชนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะมีสถานะทางเศรษฐกิจหรือสังคมอย่างไร

สิทธิพื้นฐานและความช่วยเหลือทางกฎหมาย งานวิจัยของ ชลธิชา เกียรติสุข (2554) และงานศึกษาอื่น ๆ ได้ชี้ให้เห็นว่า การให้ความช่วยเหลือทางด้านกฎหมายถือเป็นหนึ่งในสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน โดยเฉพาะการจัดหาทนายความช่วยเหลือในคดีอาญา ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการทำให้ประชาชน โดยเฉพาะผู้มีรายได้น้อย สามารถต่อสู้คดีได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อุปสรรคในการเข้าถึง งานศึกษาจำนวนมาก พบว่า อุปสรรคหลักที่ขัดขวางการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ได้แก่ ความยากจน และ การขาดความรู้ด้านกฎหมาย ซึ่งส่งผลให้ประชาชนจำนวนหนึ่งต้องตกเป็นเหยื่อของกระบวนการยุติธรรมโดยไม่ตั้งใจ

บทบาทของรัฐ รัฐมีหน้าที่อำนวยความสะดวกและความยุติธรรมให้กับประชาชนทุกกลุ่ม และต้องมีบทบาทในการสื่อสารให้ความรู้ความเข้าใจด้านกฎหมายที่จำเป็น เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว

การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

ประเด็นสำคัญที่เชื่อมโยงโดยตรงกับความไม่เป็นธรรมคือการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องหาหรือจำเลย ซึ่งเป็นหลักการที่ได้รับการรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและหลักเกณฑ์สากล

หลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ (Presumption of Innocence) หลักการนี้คือพื้นฐานของสิทธิมนุษยชนในคดีอาญา ซึ่งหมายความว่า บุคคลที่ถูกกล่าวหาจะถือว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าได้กระทำความผิด

มาตรการทางกฎหมาย ชาติ ชัยเดชสุริยะ (2549) ได้ศึกษาเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอย่างละเอียด โดยครอบคลุมทั้งการป้องกันการใช้อำนาจรัฐที่ไม่ชอบ (เช่น การจับกุมคุมขังโดยมิชอบ การตรวจค้นโดยมิชอบ) และสิทธิที่ผู้ต้องหาจะได้รับระหว่างการสอบสวน เช่น สิทธิที่จะมีทนายความเข้าร่วมรับฟังการสอบปากคำ

ความสัมพันธ์กับอำนาจรัฐ วรรณกรรมส่วนใหญ่มองว่า การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเป็นการถ่วงดุลระหว่างสิทธิเสรีภาพของบุคคลกับการใช้อำนาจของรัฐ โดยมีเป้าหมายเพื่อป้องกันมิให้ประชาชนถูกดำเนินคดีและลงโทษโดยไม่ได้รับความเป็นธรรม อันเป็นไปตามวัตถุประสงค์หลักของการวิจัยนี้

ปัญหาและการพัฒนาการสอบสวนที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม

การสอบสวนคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวนถือเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญที่สุดของกระบวนการยุติธรรม ซึ่งเป็นหัวใจหลักของงานวิจัยนี้

หลักเกณฑ์ตามรัฐธรรมนูญ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (เช่น มาตรา 40 ในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550) ได้บัญญัติให้บุคคลพึงได้รับการสอบสวนที่ ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม

ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงาน งานวิจัยของ สิทธิพงษ์ ศรีเลอจันทร์ (2553) วิเคราะห์ปัญหาที่ทำให้การสอบสวนไม่เป็นไปตามหลักการ โดยสรุปได้ว่า

การสอบสวนที่ไม่ถูกต้อง/ไม่เป็นธรรม มักเกิดจากความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ที่คลาดเคลื่อนของพนักงานสอบสวน และการขาดกลไกการตรวจสอบถ่วงดุลจากองค์กรอื่น

การสอบสวนที่ล่าช้า เกิดจากการสอบสวนซ้ำซ้อน การรวบรวมพยานหลักฐานที่ไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ และปัญหาภาระงานที่ไม่เหมาะสมกับค่าตอบแทน

แนวทางการพัฒนา การพัฒนากระบวนการสอบสวนจึงจำเป็นต้องเน้นที่ หลักค้นหาความจริง (Principle of Truth Finding) และการดำเนินงานตาม หลักนิติธรรม (Rule of Law) โดยการสอบสวนต้องรวบรวมพยานหลักฐานทั้งที่พิสูจน์ความผิดและพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา เพื่อให้เกิดความยุติธรรมที่แท้จริง

สรุป จากการทบทวนวรรณกรรมจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง พบว่าประเด็นปัญหาความไม่เป็นธรรมในชั้นพนักงานสอบสวนเป็นประเด็นที่ได้รับการศึกษามาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในมิติของกฎหมายและสิทธิมนุษยชน อย่างไรก็ตาม งานวิจัยในอดีตมักเน้นการวิเคราะห์เชิงกฎหมาย หรือวิเคราะห์ปัญหาจากมุมมองของผู้ปฏิบัติงานเป็นหลัก งานวิจัยนี้จึงมีความสำคัญในการ เก็บข้อมูลเชิงประจักษ์ (Empirical Data) จาก ประชาชน และพนักงานสอบสวน เพื่อนำมาสังเคราะห์เป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาความไม่เป็นธรรมที่ยังคงดำรงอยู่ในปัจจุบัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการศึกษาเอกสารทางกฎหมาย (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อวิเคราะห์ปัญหาการดำเนินคดีอาญาในกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทย ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

1.1 ประชากร ได้แก่ บทบัญญัติทางกฎหมาย คำพิพากษาศาลฎีกา เอกสารทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดปัญหาการดำเนินคดีอาญาในกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทย ทั้งในและต่างประเทศ

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักวิชาการด้านกฎหมาย อาจารย์ผู้สอนวิชากฎหมายอาญาและนักกฎหมายผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายอาญาและกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งได้รับการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้าง แบบบันทึกการวิเคราะห์เอกสารทางกฎหมาย (Legal Document Analysis Form) เพื่อใช้ในการรวบรวมและวิเคราะห์บทบัญญัติแห่งกฎหมาย คำพิพากษาศาลฎีกา เอกสารทางวิชาการ และบทความวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ในการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทางกฎหมาย และสามารถอธิบายปัญหาการตีความคำว่า ปัญหาการดำเนินคดีอาญาในกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทย ได้อย่างครบถ้วนตามหลักวิชากฎหมาย

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการโดยการศึกษาค้นคว้าเอกสารทางกฎหมาย (Documentary Research) อันได้แก่ กฎหมายอาญาและกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา คำพิพากษาศาลฎีกาที่เกี่ยวข้อง บทความทางวิชาการ งานวิจัย และเอกสารทางวิชาชีพกฎหมายทั้งในและต่างประเทศ

4. การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถาม

วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยพิจารณาและตีความจากบทบัญญัติแห่งกฎหมาย คำพิพากษาศาลฎีกา เอกสารทางวิชาการ และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทางกฎหมาย เพื่อสังเคราะห์แนวคิด หลักเกณฑ์ และปัญหาทาง

กฎหมายที่เกี่ยวกับการตีความคำว่า “ยุติธรรม”กฎหมายอาญาและกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics)

การวิจัยครั้งนี้ ใช้สถิติพรรณนาในการนำเสนอข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปของข้อมูลและแนวโน้มความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิทางกฎหมายที่มีต่อการตีความคำว่า “ยุติธรรม” ตามกฎหมายอาญาและกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

สถิติอนุมาน (Inferential Statistics)

การวิจัยครั้งนี้ใช้สถิติอนุมานในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐานและหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทางกฎหมาย โดยมุ่งเน้นการอธิบายแนวโน้มและนัยสำคัญของปัจจัยที่มีผลต่อการตีความคำว่า “ยุติธรรม” ตามกฎหมายอาญาและกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยแยกนำเสนอตามวัตถุประสงค์

1) วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมในชั้นพนักงานสอบสวน

ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการสอบสวนยังประสบปัญหาความล่าช้า การรวบรวมพยานหลักฐานที่ไม่รอบด้าน และการขาดกลไกตรวจสอบดุลยพินิจ ส่งผลให้ผู้ถูกกล่าวหาบางรายไม่ได้รับความเป็นธรรม โดยเฉพาะกรณีที่พนักงานสอบสวนมีภาระงานสูงและขาดความรู้ความเข้าใจด้านสิทธิมนุษยชนอย่างเพียงพอ

2) วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 วิเคราะห์สาเหตุของความไม่เป็นธรรมที่เกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน ทนายความ และบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม

ผลการวิจัย พบว่า ความไม่เป็นธรรมเกิดจากการใช้ดุลยพินิจที่ไม่มีการตรวจสอบความไม่รอบคอบของเจ้าหน้าที่ การขาดความเชี่ยวชาญของทนายความ และการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายที่ไม่ทั่วถึง โดยเฉพาะต่อกลุ่มผู้มีรายได้น้อย นอกจากนี้ ความร่วมมือระหว่างพนักงานสอบสวน อัยการ และทนายความยังไม่เป็นเอกภาพ ทำให้สิทธิของผู้ต้องหาไม่ได้รับการคุ้มครองตามหลักนิติธรรมอย่างครบถ้วน

3) วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เสนอแนวทางการพัฒนากระบวนการสอบสวนให้ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม

ผลการวิจัยพบว่า แนวทางที่มีประสิทธิภาพ ได้แก่ การเพิ่มบทบาทพนักงานอัยการตั้งแต่เริ่มต้นคดี การจัดตั้งกลไกอิสระตรวจสอบดุลยพินิจของพนักงานสอบสวน การอบรมสิทธิมนุษยชนแก่เจ้าหน้าที่ การเพิ่มมาตรฐานวิชาชีพทนายความ และการนำเทคโนโลยีมาช่วยตรวจสอบความโปร่งใสของการสอบสวน ทั้งนี้ การปรับโครงสร้างงานสอบสวนให้เป็นอิสระจากการแทรกแซงยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยยกระดับความเป็นธรรมในกระบวนการยุติธรรมผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมายและพนักงานสอบสวนสะท้อนให้เห็นว่า การแก้ไขปัญหาดังกล่าวจำเป็นต้องดำเนินการทั้งในระดับนโยบายและปฏิบัติ โดยควรให้ พนักงานอัยการเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้นคดี เพื่อร่วมตรวจสอบความถูกต้องของสำนวนสอบสวน จัดตั้ง องค์กรอิสระเพื่อตรวจสอบการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวน และจัดให้มี การอบรมด้านสิทธิมนุษยชนและหลักนิติธรรม อย่างต่อเนื่องแก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน

นอกจากนี้ งานวิจัยเสนอให้มีการ ปรับโครงสร้างการทำงานของพนักงานสอบสวนให้มีความเป็นอิสระและความมั่นคงในวิชาชีพ เพื่อป้องกันการแทรกแซงจากฝ่ายบริหารหรือการเมือง รวมถึงการนำ เทคโนโลยีดิจิทัลและระบบฐานข้อมูลกลาง มาใช้ในการตรวจสอบความโปร่งใสของกระบวนการสอบสวน และกำหนดมาตรฐาน จรรยาบรรณทนายความ ให้เข้มงวดมากขึ้น

อภิปรายผล

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า พนักงานสอบสวนจำนวนหนึ่งขาดความรอบคอบในการรวบรวมพยานหลักฐาน และไม่ให้ความสำคัญกับการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งส่งผลให้ประชาชนบางรายถูกดำเนินคดีโดยมิชอบ ทั้งนี้เป็นเพราะระบบการสอบสวนของไทยยังขาดกลไกตรวจสอบดุลยพินิจและการควบคุมจากหน่วยงานอิสระที่เพียงพอ อีกทั้งภาระงานที่มากเกินไปทำให้เกิดความล่าช้าในกระบวนการสอบสวน

ผลดังกล่าว สอดคล้องกับแนวคิด “หลักนิติธรรม” (Rule of Law) ซึ่งเน้นให้เจ้าหน้าที่ของรัฐใช้อำนาจภายใต้กฎหมายอย่างรอบคอบและตรวจสอบได้ และ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สิทธิพงษ์ ศรีเลอจันทร์ (2553) ที่ชี้ว่า การสอบสวนคดีอาญาที่ไม่ถูกต้องและไม่

เป็นธรรม มักเกิดจากการขาดการตรวจสอบถ่วงดุลและความเข้าใจที่ถูกต้องในบทบาทของพนักงานสอบสวน

ขณะเดียวกันยัง สอดคล้องกับแนวคิด “การค้นหาความจริง” (Principle of Truth Finding) ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา แต่กลับถูกละเลยในทางปฏิบัติ โดยเฉพาะเมื่อพนักงานสอบสวนมุ่งหาพยานหลักฐานที่พิสูจน์ความผิดเพียงฝ่ายเดียว

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ ข้อที่2 พบว่า แนวทางที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนากระบวนการสอบสวน คือการให้ พนักงานอัยการเข้ามามีบทบาทตั้งแต่เริ่มต้นคดี และการจัดตั้ง องค์กรอิสระเพื่อถ่วงดุลการทำงานของพนักงานสอบสวน รวมถึงการอบรมด้านสิทธิมนุษยชนแก่เจ้าหน้าที่

ผลการวิจัยนี้ สอดคล้องกับแนวคิด “สิทธิในการเข้าถึงความยุติธรรม” (Access to Justice) ซึ่งถือเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานของประชาชนทุกคน โดยรัฐมีหน้าที่ต้องจัดให้ประชาชนได้รับความเป็นธรรมอย่างเท่าเทียม ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของ ชลธิชา เกียรติสุข (2554) ที่พบว่า การให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายและการจัดหาทนายความโดยรัฐ เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ผู้มีรายได้น้อยสามารถต่อสู้คดีได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ ผลการวิจัยยัง สอดคล้องกับงานของ ชาติ ชัยเดชสุริยะ (2549) ที่เสนอว่ามาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ควรครอบคลุมตั้งแต่ชั้นสอบสวน เพื่อป้องกันการใช้อำนาจโดยมิชอบของเจ้าหน้าที่รัฐ

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ ข้อที่3 ยืนยันว่า การแก้ไขปัญหาความไม่เป็นธรรมในกระบวนการยุติธรรม จำเป็นต้องดำเนินการในเชิงโครงสร้าง โดยให้พนักงานสอบสวนมีความเป็นอิสระทางวิชาชีพ ปราศจากการแทรกแซงจากฝ่ายบริหาร รวมถึงควรนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการตรวจสอบการสอบสวนให้โปร่งใส

ผลดังกล่าว สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีระบบการบริหารงานยุติธรรม (Criminal Justice Administration Theory) ที่มองว่าความเป็นธรรมเกิดขึ้นได้จาก “การบูรณาการของทุกหน่วยงาน” และการมีระบบตรวจสอบภายในที่มีประสิทธิภาพ ทั้งยังสอดคล้องกับ งานของ ธนเสฏฐ์ ภิรมย์เอี่ยม (2559) ที่ชี้ให้เห็นว่า การเพิ่มประสิทธิภาพการสอบสวนจำเป็นต้องอาศัยเทคโนโลยีและกลไกตรวจสอบที่เป็นกลาง เพื่อสร้างความเชื่อมั่นของประชาชนต่อกระบวนการยุติธรรม

องค์ความรู้ใหม่

1. กระบวนการสอบสวนในชั้นพนักงานสอบสวนที่ขาดความรอบคอบและไม่มีการตรวจสอบถ่วงดุลอย่างเพียงพอ เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ผู้ถูกกล่าวหาที่บริสุทธิ์

2. ระดับความรู้ ความเข้าใจในกฎหมายและสิทธิมนุษยชนของพนักงานสอบสวนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความถูกต้อง รวดเร็ว และความเป็นธรรมของการดำเนินคดีอาญาในชั้นสอบสวน

3. การเข้าถึงทนายความและความช่วยเหลือทางกฎหมายของประชาชน มีผลต่อโอกาสในการได้รับความเป็นธรรมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

4. การเพิ่มกลไกตรวจสอบดุลยพินิจของพนักงานสอบสวนและบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม จะช่วยลดจำนวนกรณีที่ประชาชนผู้บริสุทธิ์ถูกดำเนินคดีโดยมิชอบ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

สรุปโดยรวมของเนื้อหา วัตถุประสงค์หลักบรรลุผลการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลัก คือ เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและแนวทางการพัฒนาการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน และ เพื่อเสนอแนวคิดแก้ไขปัญหาความไม่เป็นธรรมที่ประชาชนผู้บริสุทธิ์ต้องตกเป็นผู้ถูกกล่าวหา ผลการวิจัย ได้ยืนยันการดำรงอยู่ของปัญหาดังกล่าวในทางปฏิบัติและได้นำเสนอแนวทางแก้ไขอย่างเป็นรูปธรรม ความสำคัญเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรค การวิจัยพบว่าปัญหาความไม่เป็นธรรม ในการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวนยังคงเป็นประเด็นที่ต้องแก้ไขอย่างต่อเนื่อง โดยมีปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมและอุปสรรคในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมที่ ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม ได้แก่ ปัญหาเชิงโครงสร้างและเวลา ความล่าช้าและความไม่รวดเร็วในการสอบสวน ซึ่งอาจเกิดจากภาระงานที่มากเกินไปของพนักงานสอบสวน ปัญหาดุลยพินิจและการตรวจสอบ การใช้ดุลยพินิจ ของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมที่ยังขาดกลไกการ ตรวจสอบถ่วงดุล ที่เข้มแข็งและรอบด้าน ทำให้มีโอกาสเกิดความผิดพลาดในการสรุปสำนวนคดีและนำไปสู่การดำเนินคดีกับผู้บริสุทธิ์จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ **1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย** 1.1 ควรเพิ่มบทบาทของพนักงานอัยการให้เข้ามามีส่วนในคดีตั้งแต่ชั้นเริ่มต้นคดี โดยการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แนวทางนี้น่าจะเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหานี้ได้ และเพื่อเป็นการ

ตรวจสอบการทำงานของพนักงานสอบสวนในชั้นแรกตั้งแต่เริ่มสอบสวนได้ส่วนหนึ่ง 1.2 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 เป็นบทบัญญัติที่ใช้กับพนักงานสอบสวน ส่วนมาตรา 227 เป็นบทบัญญัติที่ใช้กับศาล จะเห็นได้ว่าบทบัญญัติลักษณะนี้ไม่มีในส่วนที่ใช้บังคับพนักงานอัยการ ดังนั้น เมื่อเพิ่มบทบาทของพนักงานอัยการดังกล่าวแล้ว ก็ควรมีบทบัญญัติลักษณะเช่นนี้ไว้ให้พนักงานอัยการต้องปฏิบัติด้วย 1.3 ปฏิรูปการทำงานของพนักงานสอบสวนโดยเร็ว ให้มีอิสระในการทำงาน มีหลักประกันการทำงานและความก้าวหน้าในสายงานที่รับผิดชอบอย่างแท้จริง ต้องไม่ให้ผู้ที่ไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่พนักงานสอบสวนและเติบโตมาในสายงานสอบสวนโดยตรง มาแย่งตำแหน่งของพนักงานสอบสวน โดยอ้างว่าเพื่อความเหมาะสมอย่างที่ผ่าน ๆ มา อีกทั้งไม่ให้ฝ่ายบริหารไม่ว่าผู้บริหารในองค์กร หรือผู้บริหารที่มาจากทางการเมืองเข้ามาแทรกแซงการใช้ดุลยพินิจในการวินิจฉัยสั่งการในคดี 1.4 ให้มีองค์กรคานอำนาจและตรวจสอบการทำงานของพนักงานสอบสวนและให้เข้ามาช่วยเหลือในชั้นแรกที่ประชาชนมีคดีความในทันที ไม่ปล่อยให้ประชาชนผู้บริสุทธิ์ต้องต่อสู้คดีโดยลำพังตนเอง โดยรัฐต้องคำนึงอยู่เสมอว่า ความยุติธรรมที่ประชาชนจะได้รับนั้น รัฐมีหน้าที่ในการให้ความเป็นธรรม ไม่ใช่ปล่อยให้ประชาชนดิ้นรนแสวงหาเอาเอง ทั้งๆ ที่ประชาชนบางส่วนซึ่งตกเป็นเหยื่อของความอยุติธรรมอยู่ในสภาวะอ่อนแอที่ไม่มีความสามารถเพียงพอที่จะแสวงหาความเป็นธรรมมาได้ด้วยตนเอง 1.5 ควรปรับบทบาทและภารกิจของกรมสอบสวนคดีพิเศษเสียใหม่ ให้เข้ามามีบทบาทในการคานอำนาจกับองค์กรที่มีอำนาจในการสืบสวนสอบสวน และองค์กรบังคับใช้กฎหมายอื่น โดยเน้นการปฏิบัติไปในทางการตรวจสอบการใช้อำนาจ การใช้ดุลยพินิจขององค์กรเหล่านั้น ขณะเดียวกันก็ต้องปลูกฝังบุคลากรของของกรมสอบสวนคดีพิเศษให้ตระหนักถึงความรับผิดชอบเหล่านี้ไปในคราวเดียวกันด้วย 1.6 การใช้ดุลยพินิจของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมควรให้มีการตรวจสอบให้รอบคอบ การเป็นองค์คณะทำงานก็ควรพิจารณาการใช้ดุลยพินิจของทุกคนในคณะทำงานอย่างแท้จริง เพื่อความรอบคอบมิให้เกิดข้อผิดพลาด 1.7 การตรวจสอบมารยาทนายความต้องมีอย่างเข้มข้นกว่าเก่า ให้ผู้ประกอบวิชาชีพทนายความมีความรับผิดชอบต่อลูกความของตน ไม่ว่าทนายความนั้นจะได้รับการแต่งตั้งโดยลูกความเอง หรือถูกแต่งตั้งโดยรัฐแต่งตั้งให้เข้าช่วยเหลือตัวความก็ตาม **2. ข้อเสนอเชิงนโยบายกฎหมาย** งานวิจัยนี้ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ในเชิงนโยบายว่าควรมีการปรับปรุงกระบวนการสอบสวนให้เป็นไปตามหลักนิติธรรม โดยให้พนักงานอัยการเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ต้น เพิ่มกลไกตรวจสอบการใช้อำนาจของพนักงานสอบสวน ส่งเสริมการอบรมสิทธิมนุษยชนแก่เจ้าหน้าที่ พัฒนาระบบช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน และกำหนดมาตรฐาน

จรรยาบรรณของทนายความเพื่อให้การดำเนินคดีอาญาเป็นธรรม โปร่งใส และเท่าเทียม **3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** การวิจัยครั้งต่อไปควรมุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาและการป้องกันความผิดพลาดในกระบวนการสอบสวนอย่างเป็นระบบ โดยนำเทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ (AI) มาใช้ตรวจสอบคุณภาพการสอบสวน เพื่อให้การสอบสวนมีความถูกต้อง โปร่งใส และยึดหลักการค้นหาความจริงมากขึ้น อีกทั้งควรศึกษากลไกความรับผิดชอบทางวิชาชีพของทนายความ (Professional Accountability) และแนวทางการเยียวยาทางกฎหมายสำหรับผู้ได้รับผลกระทบจากการทำงานที่ผิดพลาดของทนายความ โดยเปรียบเทียบกับมาตรการกำกับดูแลในประเทศพัฒนาแล้ว เพื่อพัฒนากระบวนการยุติธรรมไทยให้มีมาตรฐานสากล

เอกสารอ้างอิง

ชาติ ชัยเดชสุริยะ. (2549). *มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา.* กรุงเทพฯ: เดือนตุลา.

ธนเสฏฐ์ ภิรมย์เอี่ยม. (2559). การเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการสอบสวนคดีอาญา: ศึกษากรณีของสถานีตำรวจนครบาลยานนาวา. *วารสารกระบวนการยุติธรรม*, 11(2), 65.

สิทธิพงษ์ ศรีเลอจันทร์. (2553). การศึกษาวิจัยเรื่องการสอบสวนที่ถูกต้อง รวดเร็วและเป็นธรรม ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40 (7). ใน *วิทยานิพนธ์ หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยศิลปากร

ประดิษฐ์ แป้นทอง.(2015). ปัญหาและแนวทางในการพัฒนากระบวนการยุติธรรมของประเทศไทย. *วารสารกฎหมาย คณะนิติศาสตร์* มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, 8(16), 71–86.

สุพรรณี อ่วมวงษ์. (2561). การเปลี่ยนผ่านสู่ชีวิตในเรือนจำของ “แพะ” ในคดีอาญา. ใน *วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต.* จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภูมินทร์ บุตรอินทร. (2556). *การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมไทย*. กรุงเทพฯ: เปนไท.

น้ำแท้ มีบุญสล้าง. (2563). การปฏิรูประบบสอบสวนคดีอาญาตามมาตรฐานสากล. ใน *รายงานการพิจารณาศึกษาเรื่องการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นสอบสวน*. กรุงเทพฯ: คณะกรรมาธิการการกฎหมาย การยุติธรรมและสิทธิมนุษยชน สภาผู้แทนราษฎร.

ศิริวรรณบุศย์ พรรณชฎา. (2565). “แนวการปฏิรูประบบงานสอบสวนของตำรวจไทย*”. วารสารสังคมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,* 46(2), 131-46.

รูปแบบภาวะผู้นำแบบครอบคลุมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ*

INCLUSIVE LEADERSHIP MODEL OF SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE CHAIYAPHUM

นภัสศรณ์ หงษ์นาง

Napatsorn Hongnang

หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

Doctoral Degree of Philosophy in Educational Administration Nakhon Ratchasima Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author's Email: wipainthon@gmail.com

วันที่รับบทความ : 8 พฤศจิกายน 2568; วันแก้ไขบทความ 5 ธันวาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 7 ธันวาคม 2568

Received 8 November 2025; Revised 5 December 2025; Accepted 7 December 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของภาวะผู้นำแบบครอบคลุมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ 2) พัฒนารูปแบบภาวะผู้นำแบบครอบคลุมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิและ 3) ประเมินรูปแบบภาวะผู้นำแบบครอบคลุมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิการวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสานวิธี พหุระยะ เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และแบบประเมิน

Citation:

* นภัสศรณ์ หงษ์นาง. (2568). รูปแบบภาวะผู้นำแบบครอบคลุมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ.วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(6), 1148-1161.

Napatsorn Hongnang. (2025). Inclusive Leadership Model Of School Administrators Under The Secondary Educational Service Area Office Chaiyaphum. Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(6), 1148-1161.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ จำนวน 75 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ ค่า $PNI_{modified}$

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพที่เป็นจริง สภาพที่ควรจะเป็นและค่า $PNI_{modified}$ ของรูปแบบภาวะผู้นำแบบครอบคลุมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สภาพที่ควรจะเป็นโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และ ความต้องการจำเป็น โดยพิจารณาจากค่า $PNI_{modified}$ พบว่า มีค่าอยู่ระหว่าง 0.12 - 0.16 2) ได้รูปแบบภาวะผู้นำแบบครอบคลุมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ โดยองค์ประกอบของรูปแบบ 5 องค์ประกอบคือ (1) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ (2) หลักการของรูปแบบ (3) องค์ประกอบหลักของรูปแบบ (4) แนวทางการประเมินรูปแบบ (5) เงื่อนไขความสำเร็จในการนำรูปแบบไปใช้ ซึ่งองค์ประกอบหลักของรูปแบบ ประกอบด้วย 10 องค์ประกอบได้แก่ (1) ความเชื่อที่สนับสนุนความหลากหลาย (2) ความซับซ้อนทางความคิด (3) บุคลิกภาพ (4) ส่งเสริมมุมมองที่แตกต่าง (5) ชื่นชมความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมทั้งหมด (6) สามารถเข้าถึงได้และพร้อมให้ความช่วยเหลือ (7) เชิญชวนให้ผู้อื่นแสดงความคิดเห็นและแบ่งปันการตัดสินใจ (8) รับประกันความยุติธรรมและความเท่าเทียม (9) แสดงการสนับสนุน และ (10) นำความรู้ ทักษะ และความสามารถของสมาชิกมาใช้ 3) การประเมินรูปแบบภาวะผู้นำแบบครอบคลุมของผู้บริหาร สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ พบว่า ความถูกต้อง และความเป็นไปได้โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: รูปแบบ, ภาวะผู้นำแบบครอบคลุม, การพัฒนารูปแบบ

Abstract

The objectives of this study were: 1) to examine the foundational information related to inclusive leadership among school administrators under the Secondary Educational Service Area Office Chaiyaphum; 2) to develop a model for enhancing inclusive leadership among these school administrators; and 3) to evaluate the developed model. This research employed a multi-phase mixed methods approach. The research instruments included questionnaires, semi-structured interviews, and evaluation forms. The sample

consisted of 75 school administrators under the Secondary Educational Service Area Office Chaiyaphum. Data were analyzed using mean, standard deviation, and the Modified Priority Needs Index ($PNI_{modified}$).

The results of the study were as follows: 1) The investigation of baseline data showed that the current situation, the desired state, and the PNI values for inclusive leadership among school administrators were at a high level overall. The desired state of inclusive leadership was rated at the highest level, while the $PNI_{modified}$ values ranged from 0.12 to 0.16, indicating the level of priority needs. 2) The development of the inclusive leadership model resulted in a framework comprising five core components: (1) model objectives, (2) model principles, (3) core elements of the model, (4) model evaluation guidelines, and (5) success conditions for implementation. The core elements consisted of ten components: (1) pro-diversity beliefs, (2) cognitive complexity, (3) personality, (4) encouragement of divergent viewpoints, (5) appreciation of all views and contributions, (6) accessibility and availability, (7) invitation for input and shared decision-making, (8) ensuring justice and equity, (9) demonstration of support, and (10) utilization of members' knowledge, skills, and abilities. 3) The model evaluation indicated that the model's accuracy and feasibility were rated at the highest level overall.

Keywords: Model, Inclusive Leadership, Model Development

บทนำ

ศตวรรษที่ 21 เป็นยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและมีพลวัตสูง ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ส่งผลโดยตรงต่อการดำเนินงานขององค์การในทุกระดับ จึงจำเป็นต้องปรับตัวอย่างต่อเนื่องเพื่อความอยู่รอดและสร้างความสามารถในการแข่งขัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระบบการศึกษา ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับความต้องการของโลกในอนาคต การบริหารจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องอาศัยภาวะผู้นำที่มีความรู้ ความสามารถ และสามารถ

ประยุกต์ใช้คุณลักษณะผู้นำให้เหมาะสมกับบริบทขององค์การ (Yukl, 1998; Riaz & Haider, 2010)

แม้ที่ผ่านมาจะมีความพยายามในการปฏิรูปการศึกษาในประเทศไทย แต่ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นยังไม่ตอบสนองความเปลี่ยนแปลงอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในระดับการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนที่ยังไม่เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นรูปธรรม (Hallinger & Bryant, 2013) ระบบการศึกษายังเผชิญกับปัญหาการใช้ทรัพยากรอย่างไม่มีประสิทธิภาพ ความเหลื่อมล้ำด้านคุณภาพ และแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ไม่สอดคล้องกับบริบทของศตวรรษที่ 21 (Thailand Development Research Institute [TDRI], 2013) ส่งผลให้เกิดความจำเป็นในการเสริมสร้างภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาให้สามารถบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ในบริบทที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

แนวคิดเรื่องภาวะผู้นำแบบครอบคลุม (Inclusive Leadership) จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่มีศักยภาพในการส่งเสริมให้ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถจัดการกับความหลากหลายของบริบททั้งภายในและภายนอกองค์การได้อย่างมีประสิทธิภาพ ภาวะผู้นำลักษณะนี้เน้นการสร้างความเท่าเทียม และสนับสนุนความหลากหลายในทุกมิติ (Ryan, 2006; Shore, Cleveland, & Sanchez, 2018) โดยเฉพาะในจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งมีความหลากหลายทั้งด้านสังคม วัฒนธรรม ภูมิประเทศ และเศรษฐกิจ ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องสามารถออกแบบนโยบายและแนวทางการจัดการศึกษาที่ตอบสนองบริบทเฉพาะของท้องถิ่น ขณะเดียวกันก็ต้องสอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และนโยบาย Thailand 4.0 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2023)

จากบริบทและสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญในการศึกษารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำแบบครอบคลุมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำที่สามารถนำไปใช้ได้จริงกับผู้บริหารในพื้นที่ ซึ่งจะช่วยยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการศึกษา ลดความเหลื่อมล้ำ และเสริมสร้างการเรียนรู้ที่มีคุณภาพให้กับผู้เรียนอย่างเท่าเทียม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของภาวะผู้นำแบบครอบคลุมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ

2. พัฒนารูปแบบภาวะผู้นำแบบครอบคลุมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ

3. ประเมินรูปแบบภาวะผู้นำแบบครอบคลุมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำ นันทนา เจริญสุข (2563 : 35) ได้ให้ความหมายภาวะผู้นำแบบครอบคลุมหมายถึง แนวทางหรือพฤติกรรมของผู้นำในการบริหารความหลากหลายในทีมงาน ให้เกิดมีแนวทางร่วมกันมุ่งหวังไปในทิศทางเดียวกัน ภายใต้การเคารพความแตกต่างลักษณะเฉพาะบุคคลและคุณค่าของแต่ละบุคคล เพื่อให้เกิดความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม โดยรับฟังเสียงความคิดเห็นในการตัดสินใจและมีความเป็นธรรมอย่างทั่วถึง ศิริพร โพธิ์ทอง (2562) ได้ให้ความหมายของภาวะผู้นำแบบครอบคลุมว่า เป็นรูปแบบการเป็นผู้นำที่เน้นการรับฟังความคิดเห็นอย่างรอบด้าน เคารพในความหลากหลายของบุคลากร อัญชลี หวังศุภกิจการ (2563) ได้ให้ความหมายของภาวะผู้นำแบบครอบคลุมคือ ลักษณะของผู้นำที่สามารถเชื่อมโยงคนที่มีพื้นฐานต่างกันทั้งในด้านชาติพันธุ์ ศาสนา และวัฒนธรรม ให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืน สุปราณี พันธุ์บุญเกิด (2564) ได้ให้ความหมาย ภาวะผู้นำแบบครอบคลุม คือ ความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาที่จะสร้างบรรยากาศแห่งความเข้าใจ ยอมรับความแตกต่าง และส่งเสริมให้ครูและบุคลากรในโรงเรียนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานอย่างเสมอภาค โดยไม่เลือกปฏิบัติ ไม่แบ่งแยก

2. แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำแบบครอบคลุมเป็นแนวคิดที่ได้รับการกล่าวถึงอย่างแพร่หลายในวงการการจัดการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทที่มีความหลากหลายของผู้เรียน ชุมชน และบุคลากร Ryan (2006) ได้เสนอกรอบแนวคิดการเป็นผู้นำแบบครอบคลุมว่าเป็นกระบวนการในการลดความไม่เป็นธรรมทางสังคม ทั้งในเรื่องเพศ สีผิว วัฒนธรรม และสถานะทางเศรษฐกิจ ซึ่งผู้นำต้องมีบทบาทในการส่งเสริมการมีส่วนร่วม การเคารพความแตกต่าง และการตัดสินใจที่เป็นธรรม ทั้งนี้ Shore, Cleveland, และ Sanchez (2018) เสริมว่า ผู้นำแบบครอบคลุมต้องสามารถสร้างสภาพแวดล้อมที่เปิดกว้าง ปราศจากอคติ และมีการดึงศักยภาพของบุคลากรที่หลากหลายมาใช้ในการขับเคลื่อนองค์การ

สรุป ภาวะผู้นำแบบครอบคลุมเป็นกรอบแนวคิดที่มีความเหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะในบริบทของจังหวัดชัยภูมิที่มีความหลากหลายทางภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ภาวะผู้นำลักษณะนี้จะช่วยให้ผู้บริหารสามารถสร้างระบบการเรียนรู้ที่เน้นความเสมอภาค สนับสนุนความแตกต่าง และใช้ศักยภาพของบุคลากรอย่างเต็มที่ ซึ่งนำไปสู่ความสำเร็จขององค์กรอย่างยั่งยืน งานวิจัยที่เกี่ยวข้องยังชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาผู้นำในลักษณะนี้มีผลต่อคุณภาพของโรงเรียนและการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างแท้จริง จึงเป็นเหตุผลสำคัญที่ผู้วิจัยเลือกศึกษารูปแบบภาวะผู้นำแบบครอบคลุมของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ

วิธีดำเนินการวิจัย

ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสานวิธีพหุระยะ (Multiphase mixed methods) โดยมีลำดับขั้นของวิธีการวิจัย 3 ระยะ ดังนี้ ระยะที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของภาวะผู้นำแบบครอบคลุมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ ระยะที่ 2 พัฒนารูปแบบภาวะผู้นำแบบครอบคลุม ระยะที่ 3 ประเมินรูปแบบภาวะผู้นำแบบครอบคลุม

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ จำนวน 92 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ จำนวนทั้งสิ้น 75 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ Krejcie & Morgan (บุญชม ศรีสะอาด, 2556, น. 43-44) การได้มาของผู้ตอบแบบสอบถามได้มาโดยการสุ่ม จากนั้นใช้วิธีการจับสลากตามจำนวนที่กำหนด

2. การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) ประกอบด้วย ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน

ตอนที่ 2 สอบถามสภาพที่ควรจะเป็น และสภาพที่เป็นจริงเกี่ยวกับภาวะผู้นำแบบครอบคลุมสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ ลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ซึ่งมีความหมายตามเกณฑ์ของชูศรี วงศ์รัตนะ (2560, น. 69)

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด การสร้างเครื่องมือและการหาคุณภาพเครื่องมือ ได้ดำเนินการ ดังนี้ สร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำแบบครอบคลุมของผู้บริหารโรงเรียน ที่ครอบคลุมองค์ประกอบที่ได้จากการสังเคราะห์จาก ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเอกสาร และขั้นตอนที่ 2 การสัมภาษณ์ นำแบบสอบถามฉบับร่างเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบแก้ไขการใช้ภาษา ความครอบคลุม และความถูกต้องสมบูรณ์ของเนื้อหา จากนั้นนำมาปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้อง ตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถามโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content validity) ความถูกต้องของรูปแบบ (Format) และความถูกต้องของภาษา (Wording) และให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความสอดคล้องของคำถามกับวัตถุประสงค์หรือเนื้อหา แล้วนำมาวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้องโดยผลการวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามศัพท์ (Index of Item Objective Congruence : IOC) โดยค่า IOC ของแบบสอบถามตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป ถือว่าผ่านเกณฑ์ของบุญชม ศรีสะอาด (2560) โดยจากผลการวิเคราะห์พบว่าข้อคำถามทุกข้อผ่านเกณฑ์พิจารณา ซึ่งมีค่าอยู่ระหว่าง 0.8.-1.00

ตรวจสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญไปทดลองใช้ (Try out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 30 คน เพื่อนำไปวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของแบบสอบถามทั้งฉบับตามวิธีการของ Cronbach (สุวิมล ติรกานันท์. 2549, น.146) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับของสภาพจริงเท่ากับ 0.988 และสภาพที่ควรจะเป็นเท่ากับ 0.97 ปรับปรุงแบบสอบถามเพื่อปรับปรุง แก้ไขเพิ่มเติมครั้งสุดท้าย นำไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ขอหนังสือราชการจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ไปยังโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ เพื่อขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการตอบแบบสอบถามและในการอำนวยความสะดวกระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูล นำหนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้อำนวยการสถานศึกษาในการตอบแบบสอบถาม ประสานและเก็บรวบรวมแบบสอบถามด้วยตนเอง

4. วิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามด้วยค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) วิเคราะห์สภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นโดยนำค่าคะแนนที่ได้จากข้อคำถามจากข้อมูลแบบสอบถามตามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ ที่ได้รับกลับคืนมาจากกลุ่มตัวอย่าง นำมาวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (Mean)

และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) แปลผลโดยใช้เกณฑ์ของบุญชม ศรีสะอาด (2560, น.121)

วิเคราะห์ข้อมูลคำถามปลายเปิดด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) วิเคราะห์ความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำแบบครอบคลุมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ โดยใช้วิธีจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น

5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ความถี่และร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) ค่าดัชนีความสอดคล้อง Modified Priority Needs Index (PNI) จากสูตร $PNI_{Modified}$ ของ สุวิมล ว่องวาณิช (2562, น. 279)

$$PNI_{Modified} = \frac{(I-D)}{D}$$

เมื่อ $PNI_{Modified}$ แทน ดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (Priority Needs Index)

I = ค่าเฉลี่ยของสภาพที่ควรจะเป็น

D = ค่าเฉลี่ยของสภาพที่เป็นจริง

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

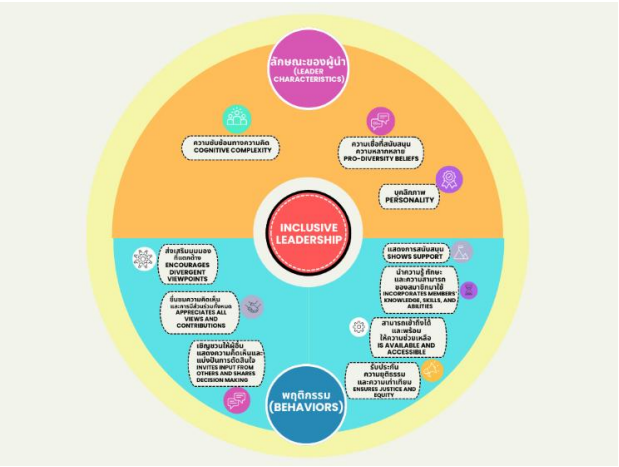
1.1 แนวคิดภาวะผู้นำแบบครอบคลุม เป็นการพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำแบบครอบคลุมของผู้บริหารสถานศึกษาทำให้สามารถนำองค์การไปสู่ทิศทางที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงและความหลากหลายในปัจจุบันส่งผลให้เกิดการดำเนินงานได้ตามเป้าหมายของสถานศึกษา องค์ประกอบของภาวะผู้นำแบบครอบคลุม ได้แก่ 1) ความเชื่อที่สนับสนุนความหลากหลาย 2) ความซับซ้อนทางความคิด 3) บุคลิกภาพ 4) ส่งเสริมมุมมองที่แตกต่าง 5) ชื่นชมความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมทั้งหมด 6) สามารถเข้าถึงได้และพร้อมให้ความช่วยเหลือ 7) เชิญชวนให้ผู้อื่นแสดงความคิดเห็นและแบ่งปันการตัดสินใจ 8) รับประกันความยุติธรรมและความเท่าเทียม 9) แสดงการสนับสนุน 10) นำความรู้ ทักษะและความสามารถของสมาชิกมาใช้

1.2 แนวคิดองค์ประกอบของรูปแบบตามแนวคิดของ สมาน อัศวภูมิ (2561, น. 11-12) ประกอบด้วย 5 ส่วน ได้แก่ 1) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 2) หลักการของรูปแบบ

3) องค์ประกอบหลักของรูปแบบ 4) แนวทางการประเมินรูปแบบ 5) เงื่อนไขความสำเร็จในการนำรูปแบบไปใช้

2. สภาพที่เป็นจริง สภาพที่ควรจะเป็นและความต้องการจำเป็นของรูปแบบภาวะผู้นำแบบครอบคลุมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ โดยภาพรวม พบว่า สภาพความเป็นจริงโดยรวมอยู่ในระดับมาก สภาพที่ควรจะเป็นโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาค่า $PNI_{Modified}$ พบว่า โดยภาพรวมมีค่า $PNI_{Modified}$ เท่ากับ 0.14 เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบพบว่า ความซับซ้อนทางความคิดมีค่ามากที่สุด

3. ผลการพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำแบบครอบคลุมของผู้บริหารสถานศึกษาการยกร่างรูปแบบภาวะผู้นำแบบครอบคลุมของผู้บริหารสถานศึกษสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ ผู้วิจัยได้นำมาร่างรูปแบบ

ภาพที่ 1 แบบจำลององค์ประกอบหลักของ รูปแบบภาวะผู้นำแบบครอบคลุมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ

การประเมินรูปแบบภาวะผู้นำแบบครอบคลุมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ โดยการสอบถามจากผู้ใช้งานรูปแบบจริง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา รองผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 75 คน ด้านความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ ด้านความเป็นไปได้ ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดได้แก่ หลักการของรูปแบบ รองลงมาได้แก่ องค์ประกอบของรูปแบบ แนวทางการ

ประเมินผลตามรูปแบบ วัตถุประสงค์ของรูปแบบ และเงื่อนไขความสำเร็จในการนำรูปแบบมาใช้ ตามลำดับ

ด้านความเป็นประโยชน์ ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ หลักการของรูปแบบ และค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดเงื่อนไขความสำเร็จในการนำรูปแบบมาใช้ตามลำดับ

อภิปรายผล

1. การศึกษาข้อมูลพื้นฐานของภาวะผู้นำแบบครอบคลุมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบพบว่า มีองค์ประกอบทั้งหมด 10 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความเชื่อที่สนับสนุนความหลากหลาย 2) ความซับซ้อนทางความคิด 3) บุคลิกภาพ 4) ส่งเสริมมุมมองที่แตกต่าง 5) ชื่นชมความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมทั้งหมด 6) สามารถเข้าถึงได้และพร้อมให้ความช่วยเหลือ 7) เชิญชวนให้ผู้อื่นแสดงความคิดเห็นและแบ่งปันการตัดสินใจ 8) รับประกันความยุติธรรมและความเท่าเทียม 9) แสดงการสนับสนุน และ 10) นำความรู้ ทักษะ และความสามารถของสมาชิกมาใช้ โดยทุกองค์ประกอบอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับแนวคิดของ Bourke and Dillon (2016) ที่เสนอเกี่ยวกับภาวะผู้นำแบบครอบคลุม และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Moss et al. (2016) ที่วิจัยเรื่อง Inclusive leadership driving performance through diversity ของ The employers network of equality and inclusion (enei)

2. การพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำแบบครอบคลุมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ ประกอบด้วย 10 องค์ประกอบ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Moss et al. (2016) ที่วิจัยเรื่อง Inclusive leadership driving performance through diversity ของ The employers network of equality and inclusion (enei)

3. การประเมินรูปแบบภาวะผู้นำแบบครอบคลุมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ

3.1 ด้านองค์ประกอบของรูปแบบ พบว่า ความเป็นไปได้ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับแนวคิดของ Bourke and Dillon (2016) ที่กล่าวว่า Inclusive leadership จะสะท้อนถึงแนวทางใหม่ในการนำทีม และสอดคล้องกับงานวิจัยของรมิดา เศรษฐบดี (2566) ที่ศึกษารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียน ขยายโอกาสทางการศึกษา

สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Moss et al. (2016) ที่วิจัยเรื่อง Inclusive leadership...driving performance through diversity ของ The employers network of equality and inclusion (enei)

3.2 ด้านแนวทางการประเมินผลตามรูปแบบ พบว่า 1) ความเป็นไปได้ ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และ 2) ความเป็นประโยชน์ ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของสุนทรีพร อำพลพร และคณะ (2565) ที่ศึกษารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำที่ยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา พบว่า รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำที่ยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา มีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก และมีความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมาก

3.3 ด้านเงื่อนไขความสำเร็จในการนำรูปแบบไปใช้ พบว่า ด้านความเป็นไปได้ ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของสุนทรีพร อำพลพร, อรสา จรูญธรรม และชาญชัย วงศ์สิรสวัสดิ์ (2564) ที่ศึกษารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำที่ยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา พบว่า รูปแบบภาวะผู้นำที่ยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา มีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก และมีความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมาก

สรุป/ข้อเสนอแนะ

สรุป 1. สภาพที่เป็นจริง สภาพที่ควรจะเป็นและค่า $PNI_{modified}$ ของรูปแบบภาวะผู้นำแบบครอบคลุมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทุกองค์ประกอบอยู่ในระดับมาก โดยการแสดงการสนับสนุนมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมาได้แก่ ความสามารถเข้าถึงได้และพร้อมให้ความช่วยเหลือ และการนำความรู้ ทักษะ และความสามารถของสมาชิกมาใช้ ตามลำดับ สภาพที่ควรจะเป็นของภาวะผู้นำแบบครอบคลุมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบพบว่า ทุกองค์ประกอบอยู่ในระดับมากที่สุด โดยการนำความรู้ ทักษะ และความสามารถของสมาชิกมาใช้ การส่งเสริมมุมมองที่แตกต่าง และการชื่นชมความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมทั้งหมด ตามลำดับ ความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำแบบครอบคลุม โดย

พิจารณาจากค่า PNI $_{modified}$ พบว่า มีค่าอยู่ระหว่าง 0.12-0.16 โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ ความซับซ้อนทางความคิด ความเชื่อที่สนับสนุนความหลากหลาย ส่งเสริมมุมมองที่แตกต่าง บุคลิกภาพ ชื่นชมความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมทั้งหมด เชิญชวนให้ผู้อื่นแสดงความคิดเห็นและแบ่งปันการตัดสินใจ นำความรู้ทักษะและความสามารถของสมาชิกมาใช้ แสดงการสนับสนุน สามารถเข้าถึงได้และพร้อมให้ความช่วยเหลือ และรับประกันความยุติธรรมและความเท่าเทียม **2. รูปแบบภาวะผู้นำแบบครอบคลุม** ประกอบด้วย 1) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 2) หลักการของรูปแบบ 3) องค์ประกอบหลักของรูปแบบ 4) แนวทางการประเมินรูปแบบ และ 5) เงื่อนไขความสำเร็จในการนำรูปแบบไปใช้ 3. การประเมินรูปแบบภาวะผู้นำแบบครอบคลุม พบว่า ความเป็นไปได้ ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดได้แก่ หลักการของรูปแบบ รองลงมาได้แก่ องค์ประกอบของรูปแบบ แนวทางการประเมินผลตามรูปแบบ วัตถุประสงค์ของรูปแบบ และเงื่อนไขความสำเร็จในการนำรูปแบบมาใช้ ตามลำดับ ความเป็นประโยชน์ ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดได้แก่ หลักการของรูปแบบ รองลงมาได้แก่ แนวทางการประเมินผลตามรูปแบบ วัตถุประสงค์ของรูปแบบ องค์ประกอบรูปแบบ และเงื่อนไขความสำเร็จในการนำรูปแบบมาใช้ ตามลำดับ **ข้อเสนอแนะจากการวิจัยในครั้งนี้** การศึกษาความต้องการจำเป็น (Priority need index) ของภาวะผู้นำแบบครอบคลุม พบว่า ภาวะผู้นำแบบครอบคลุมของผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับเรื่องความซับซ้อนทางความคิด เนื่องจากแต่ละบุคคลมีความคิดที่หลากหลายทั้งมุมมอง กระบวนการ จนกระทั่งผลที่ต้องการให้เกิดขึ้นจากกระบวนการบริหาร ดังนั้น แต่ละบุคคลจึงมีแนวคิดที่ซับซ้อนและแตกต่างกันไป ซึ่งการสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อที่สนับสนุนความหลากหลาย และการส่งเสริมมุมมองที่แตกต่างร่วมกับการพัฒนาบุคลิกภาพของผู้บริหาร ร่วมกับการชื่นชมความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมผ่านการเชิญชวนให้เกิดการแสดงความคิดเห็นอย่างเปิดกว้างและแบ่งปันการตัดสินใจร่วมกัน รวมถึงการให้การสนับสนุน โดยการนำความรู้ ทักษะ และความสามารถของสมาชิกมาใช้อย่างเต็มศักยภาพจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาองค์กรให้เจริญก้าวหน้าต่อไป **ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป** ควรมีการต่อยอดการพัฒนาภาวะผู้นำแบบครอบคลุมของผู้บริหารสถานศึกษา ในรูปแบบการจัดการอบรมพัฒนาโดยมีกิจกรรมที่สอดคล้องกับเป้าหมายปลายทางซึ่งก็คือ คุณลักษณะตามองค์ประกอบ 10 ประการ ควรมีการนำรูปแบบภาวะผู้นำแบบครอบคลุม ไปใช้กับการพัฒนาภาวะผู้นำแบบ

ครอบคลุมกับพื้นที่อื่น ๆ เพื่อเป็นการตรวจสอบว่าโมเดลการพัฒนานี้ใช้ได้กับพื้นที่อื่น ๆ อย่างสอดคล้องหรือไม่

เอกสารอ้างอิง

นันทนา เจริญสุข. (2563). การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำแบบครอบคลุมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคตะวันออก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. ใน *วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยบูรพา.

ศิริพร โพธิ์ทอง. (2562). *ภาวะผู้นำแบบครอบคลุมในองค์กรสาธารณะ: การศึกษาเชิงคุณภาพ*. ใน *วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2566). *แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2566–2570*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

สุปราณี พันธุ์บุญเกิด. (2564). ภาวะผู้นำแบบครอบคลุมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา. ใน *วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.

อัญชลี หวังศุภกิจการ. (2563). *ภาวะผู้นำเพื่อการพัฒนาความหลากหลายทางวัฒนธรรมในโรงเรียน*. ใน *วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Hallinger, P., & Bryant, D. A. (2013). Leadership and change in schools in East Asia: Building capacity for education reform. *Peabody Journal of Education*, 88(2), 254–271.

Riaz, A., & Haider, M. H. (2010). Role of transformational and transactional leadership on job satisfaction and career satisfaction. *Business and Economic Horizons*, 1(1), 29–38.

Ryan, J. (2006). Inclusive leadership and social justice for schools. *Leadership and Policy in Schools*, 5(1), 3–17.

Shore, L. M., Cleveland, J. N., & Sanchez, D. (2018). Inclusive workplaces: A review and model. *Human Resource Management Review*, 28(2), 176–189.

Thailand Development Research Institute. (2013). *การปฏิรูปการศึกษาไทย*. กรุงเทพฯ: ทีดีอาร์ไอ.

Yukl, G. (1998). *Leadership in organizations*. (4th ed.). Prentice Hall.

การวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางฟื้นฟูวงการพระพุทธศาสนาไทยตามหลักพุทธธรรมร่วมสมัย*

AN ANALYTICAL STUDY OF PROBLEMS AND RESTORATION STRATEGIES IN THAI BUDDHISM ACCORDING TO CONTEMPORARY BUDDHIST PRINCIPLES

พระคำพล แก้วพิลา[1] และ กิตติพงศ์ สุวรรณวงศ์[2]

Phra Khamphon Kaeophila[1] and Kittipong Suwannawong[2]

[1-2]มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช

[1-2]Mahamakut Buddhist University, Sri Dharma Sokraj Campus, Thailand

Corresponding Author's Email: kittipongc1@hotmail.com

วันที่รับบทความ : 13 พฤศจิกายน 2568; วันแก้ไขบทความ 19 พฤศจิกายน 2568;

วันตอบรับบทความ : 21 พฤศจิกายน 2568

Received 13 November 2025; Revised 19 November 2025; Accepted 21 November 2025

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นในวงการพระพุทธศาสนาไทย ทั้งปัญหาภายในและภายนอก รวมถึงเสนอแนวทางฟื้นฟูศรัทธาและพัฒนาพระพุทธศาสนาให้สอดคล้องกับสังคมร่วมสมัย โดยใช้หลักพุทธธรรมเป็นกรอบในการวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาภายในพระพุทธศาสนา ได้แก่ พฤติกรรมไม่เหมาะสมของพระสงฆ์ ความเสื่อมของวินัยสงฆ์ การพุทธพาณิชย์ และการแตกแยกภายในคณะสงฆ์ ส่วนปัญหาภายนอก ได้แก่ ความเข้าใจผิดของประชาชนต่อหลักธรรม อิทธิพลของวัตถุนิยมและ

Citation:

* พระคำพล แก้วพิลา และ กิตติพงศ์ สุวรรณวงศ์. (2568). การวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางฟื้นฟูวงการพระพุทธศาสนาไทยตามหลักพุทธธรรมร่วมสมัย.วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(6), 1162-1172.

Phra Khamphon Kaeophila and Kittipong Suwannawong. (2025). An Analytical Study Of Problems And Restoration Strategies In Thai Buddhism According To Contemporary Buddhist Principles. Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(6), 1162-1172.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

เทคโนโลยี การเผยแพร่แนวคิดนอกศาสนา และการแทรกแซงทางการเมือง แนวทางฟื้นฟูจึงควรมุ่งใช้หลักธรรม เช่น ศีล สมาธิ ปัญญา สติ และอิทัปปัจจยตา ในการสร้างจิตสำนึกทางศีลธรรม เสริมบทบาทพระสงฆ์ให้เป็นผู้นำจิตวิญญาณของชุมชน และส่งเสริมการศึกษาพระธรรมวินัยอย่างถูกต้อง เพื่อให้พระพุทธศาสนายังคงเป็นรากฐานทางจิตใจของสังคมไทยอย่างมั่นคงและยั่งยืน

คำสำคัญ: พระพุทธศาสนาไทย, ปัญหาทางศาสนา, พุทธธรรมร่วมสมัย, การฟื้นฟูศรัทธา, วินัยสงฆ์

Abstract

This academic article aims to analyze the problems currently facing Thai Buddhism, both internal and external, and to propose ways to restore faith and develop Buddhism in harmony with contemporary society, using Buddhist principles as the analytical framework The study found that internal problems include inappropriate behavior among monks, the decline of monastic discipline, the commercialization of Buddhism, and internal divisions within the monastic community. External problems include public misunderstanding of Buddhist teachings, the influence of materialism and technology, the spread of non-Buddhist ideologies, and political interference The proposed solutions emphasize the application of core Buddhist principles such as morality (sila) oncentration (samadhi) wisdom (panya) mindfulness (sati) and dependent origination (idappaccayata) to foster moral consciousness, strengthen the role of monks as spiritual leaders within their communities, and promote proper education in the Dhamma and Vinaya. These measures aim to ensure that Buddhism remains a firm and enduring foundation for the moral and spiritual life of Thai society.

Keywords: Thai Buddhism, Religious Problems, Contemporary Buddhist Principles, Restoration Of Faith, Monastic Discipline

บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีบทบาทสำคัญในการหล่อหลอมจิตใจและวัฒนธรรมของสังคมไทยมาอย่างยาวนาน นับตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน ถือเป็นรากฐานทางศีลธรรมและจิตวิญญาณของประชาชน รวมทั้งเป็นแหล่งบ่มเพาะคุณธรรม จริยธรรม และสติปัญญาให้กับสังคม อย่างไรก็ตาม ในยุคโลกาภิวัตน์ที่มีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว พระพุทธศาสนาในประเทศไทยต้องเผชิญกับความท้าทายใหม่ ๆ ทั้งจากภายในองค์กรสงฆ์เองและจากปัจจัยภายนอกที่ซับซ้อนมากขึ้น ปัญหาเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนและภาพลักษณ์ของสถาบันสงฆ์ในสายตาสังคม

ปัญหาภายในวงการพระพุทธศาสนาไทยที่ปรากฏอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ พฤติกรรมไม่เหมาะสมของพระสงฆ์บางรูป ความเสื่อมของวินัยสงฆ์ การใช้ศาสนาเป็นเครื่องมือแสวงหาผลประโยชน์ หรือที่เรียกว่า “พุทธพาณิชย์” รวมทั้งความแตกแยกภายในองค์กรสงฆ์ สิ่งเหล่านี้ไม่เพียงลดทอนความศักดิ์สิทธิ์ของสถาบันสงฆ์ แต่ยังส่งผลต่อความเชื่อมั่นของประชาชนในพระธรรมวินัยและคำสอนของพระพุทธเจ้า (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2548) ขณะเดียวกัน ปัญหาภายนอกก็ทวีความรุนแรงขึ้น ไม่ว่าจะเป็นความเข้าใจผิดของประชาชนต่อหลักธรรมอันแท้จริง อิทธิพลของวัตถุนิยมและเทคโนโลยี การเผยแพร่แนวคิดและศาสนาอื่น ตลอดจนการเมืองและผลประโยชน์ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับสถาบันศาสนา ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยที่ทำให้พระพุทธศาสนาถูกลดทอนบทบาทในสังคมไทยปัจจุบัน

การฟื้นฟูพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและมีคุณค่าในยุคปัจจุบันจึงต้องอาศัยการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมร่วมสมัย โดยเฉพาะหลัก ไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ที่มุ่งพัฒนาทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา รวมทั้งหลักอิทัปปัจจยตา ซึ่งอธิบายถึงความสัมพันธ์ของเหตุและปัจจัยที่เกื้อหนุนกัน การนำหลักธรรมเหล่านี้มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาองค์กรสงฆ์ การสื่อสารศาสนา และการสร้างจิตสำนึกทางศีลธรรมในสังคม จะช่วยให้พระพุทธศาสนามีพลวัตและตอบสนองต่อบริบทสังคมร่วมสมัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2550) นอกจากนี้ การฟื้นฟูศรัทธาในพระพุทธศาสนาไม่อาจกระทำได้เพียงฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แต่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งพระสงฆ์ ฆราวาส หน่วยงานรัฐ และองค์กรศาสนาในการบูรณาการแนวทางการศึกษา การปฏิบัติธรรม และการสื่อสารศาสนาให้เข้าถึงประชาชนทุกกลุ่ม การส่งเสริมคุณธรรมในเยาวชน การให้บทบาทพระสงฆ์เป็นผู้นำจิตวิญญาณของชุมชน ตลอดจนการจัดกิจกรรมทางศาสนาที่สอดคล้องกับ

สภาพสังคมปัจจุบัน เป็นหนทางสำคัญในการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องและเสริมสร้างจิตสำนึกทางศีลธรรมในสังคมไทย

ดังนั้น บทความวิชาการนี้มุ่งวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นในวงการพระพุทธศาสนาไทยอย่างรอบด้าน ทั้งในมิติภายในและภายนอก ตลอดจนเสนอแนวทางการฟื้นฟูวงการพระพุทธศาสนาให้สอดคล้องกับสังคมร่วมสมัย โดยอาศัยหลักพุทธธรรมเป็นแนวทางในการแก้ไข เพื่อให้พระพุทธศาสนายังคงเป็นแหล่งพลังทางจิตใจและเป็นหลักคุณธรรมในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติและยั่งยืนของสังคมไทย

การวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นในวงการพระพุทธศาสนาไทย

พระพุทธศาสนาไทยในปัจจุบันกำลังเผชิญกับปัญหาหลากหลายมิติ ทั้งที่เกิดจากปัจจัยภายในองค์กรสงฆ์และจากสิ่งแวดล้อมภายนอกสังคม ปัญหาเหล่านี้มิได้เกิดขึ้นเฉพาะในระดับบุคคลเท่านั้น แต่ยังสะท้อนถึงโครงสร้างและกลไกของระบบการบริหารคณะสงฆ์ รวมถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่กระทบต่อศรัทธาของประชาชน การทำความเข้าใจปัญหาเหล่านี้อย่างเป็นระบบจึงเป็นพื้นฐานสำคัญในการหาหนทางฟื้นฟูและพัฒนาวงการพระพุทธศาสนาให้กลับมามีบทบาทเชิงบวกในสังคมไทย

1. ปัญหาภายในวงการพระพุทธศาสนา

ปัญหาภายในหมายถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจากบุคลากรและองค์กรภายในพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะพระสงฆ์ซึ่งเป็นผู้แทนของศาสนา ปัญหาภายในมีลักษณะหลากหลาย ทั้งด้านพฤติกรรม วินัย ความรู้ และการบริหารจัดการ

1) พฤติกรรมไม่เหมาะสมของพระสงฆ์บางรูป

ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ปรากฏข่าวพระสงฆ์บางรูปประพฤติผิดพระธรรมวินัย เช่น การสะสมทรัพย์สินเกินควร การเสพของมึนเมา การยุ่งเกี่ยวกับเรื่องเพศ หรือแม้แต่การใช้ชีวิตที่ขัดต่อหลักสมณสารูป (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2562) พฤติกรรมเช่นนี้สร้างความเสื่อมศรัทธาในหมู่พุทธศาสนิกชน และกลายเป็นภาพสะท้อนของการขาดการฝึกฝนตามหลักไตรสิกขา

2) ความเสื่อมของวินัยสงฆ์

วินัยสงฆ์เป็นรากฐานของความมั่นคงในพระพุทธศาสนา แต่ในปัจจุบันกลับพบว่าพระสงฆ์บางรูปบวชโดยขาดความเข้าใจในหลักพระธรรมวินัย ขาดการศึกษาในพระไตรปิฎก

และพระวินัยปิฎกอย่างลึกซึ้ง ส่งผลให้การปฏิบัติไม่เป็นไปตามจารีตสงฆ์ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2550) ความเสื่อมในวินัยเช่นนี้นำไปสู่การขาดความเคารพต่อระเบียบคณะสงฆ์และลดทอนความเป็นระเบียบของสถาบันศาสนา

3) การพุทธพาณิชย์ (Buddhist Commercialization)

การนำพระพุทธศาสนามาใช้ในเชิงพาณิชย์ เช่น การขายวัตถุมงคล การจัดพิธีกรรมเกินพอดี หรือการโฆษณาเชิงธุรกิจภายใต้ชื่อของศาสนา ถือเป็นปัญหาที่บั่นทอนคุณค่าของคำสอน (ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี, 2561) แนวโน้มนี้สะท้อนถึงการเบี่ยงเบนจากแก่นของธรรมะซึ่งมุ่งเน้นการละกิเลสและการพ้นทุกข์ ไปสู่การแสวงหาวัตถุและอำนาจทางเศรษฐกิจแทน

4) การแบ่งพรรคแบ่งพวกในคณะสงฆ์

ความขัดแย้งภายในองค์กรสงฆ์ระหว่างสายการปกครอง หรือระหว่างวัดบางแห่ง เป็นปัญหาที่ส่งผลต่อเอกภาพของสถาบันสงฆ์โดยตรง (กองพุทธศาสนศึกษา, 2563) ปัญหานี้ส่วนหนึ่งเกิดจากการขาดกลไกการบริหารจัดการภายในที่โปร่งใสและขาดความเข้าใจในหลักธรรมว่าด้วย สังคหวัตถุ 4 ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา และสมานัตตตา ซึ่งเป็นหลักแห่งความสามัคคีในหมู่สงฆ์ หากขาดการน้อมนำหลักดังกล่าวมาใช้ ย่อมทำให้เกิดความแตกแยกและลดพลังในการทำงานเผยแผ่ศาสนา

2. ปัญหาภายนอกพระพุทธศาสนา

นอกจากปัจจัยภายในแล้ว ปัญหาภายนอกที่มาจากสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมร่วมสมัยก็เป็นอีกแรงกดดันที่ส่งผลต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนาไทยอย่างลึกซึ้ง

1) ความเข้าใจผิดของประชาชนต่อหลักธรรม

ประชาชนจำนวนไม่น้อยยังเข้าใจพระพุทธศาสนาเพียงเปลือกนอก เช่น การทำบุญเพื่อหวังโชคลาภ การไหว้พระขอพร หรือการบูชาวัตถุมงคลเพื่อความมั่งมี โดยขาดความเข้าใจในแก่นแท้ของคำสอน เช่น อริยสัจ 4 หรือหลักปฏิจจสมุปบาท (พนม เกตุมาน, 2561) ผลคือการปฏิบัติธรรมกลายเป็นเพียงพิธีกรรมทางวัฒนธรรม มากกว่าการพัฒนาจิตใจอย่างแท้จริง

2) อิทธิพลของวัตถุนิยมและเทคโนโลยี

สังคมไทยในยุคดิจิทัลให้ความสำคัญกับความสำเร็จทางวัตถุ การบริโภค และการแข่งขัน ส่งผลให้ผู้คนห่างเหินจากธรรมะและการปฏิบัติภาวนา (สุภาพร ธรรมรัตน์, 2564) นอกจากนี้ เทคโนโลยีสื่อสังคมออนไลน์ยังเป็นช่องทางที่เผยแพร่ข้อมูลที่ผิดเกี่ยวกับศาสนาหรือสร้างภาพลักษณ์ทางศาสนาในเชิงธุรกิจ จนทำให้คุณค่าของพระธรรมถูกลดทอนเหลือเพียง “เนื้อหาสำหรับตลาด”

3) การเผยแพร่ศาสนาอื่นและแนวคิดแบบวิทยาศาสตร์

ในสังคมโลกาภิวัตน์ การเผยแพร่ศาสนาอื่นและแนวคิดแบบวิทยาศาสตร์ทำให้คนรุ่นใหม่บางส่วนตั้งคำถามกับหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะแนวคิดเรื่องกรรมและการเวียนว่ายตายเกิด (ธวัชชัย ศรีสุวรรณ, 2562) หากขาดการให้ความรู้ทางศาสนาอย่างมีเหตุผลและร่วมสมัย ย่อมทำให้พระพุทธศาสนาไม่สามารถตอบสนองต่อความคิดของคนรุ่นใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4) การเมืองและผลประโยชน์ที่เข้ามาแทรกแซง

ความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับการเมืองในบางกรณีสร้างความเคลือบแคลงต่อความเป็นกลางของพระสงฆ์และองค์กรศาสนา การใช้ศาสนาเป็นเครื่องมือทางการเมือง หรือการสนับสนุนพรรคการเมืองโดยคณะสงฆ์บางกลุ่ม ทำให้ภาพลักษณ์ของพระพุทธศาสนาเสื่อมถอยและขาดความศรัทธา (ประยูร ธรรมอุดม, 2560) ปัญหานี้สะท้อนถึงความจำเป็นในการรักษาความเป็นกลางของสถาบันสงฆ์เพื่อให้ดำรงไว้ซึ่งความบริสุทธิ์ทางจิตวิญญาณ

สรุปภาพรวมของปัญหา จากการวิเคราะห์พบว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นในวงการพระพุทธศาสนาไทยมีความซับซ้อนและเชื่อมโยงกันระหว่างมิติภายในและภายนอก ปัญหาภายในมักเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมและจริยธรรมของพระสงฆ์ ส่วนปัญหาภายนอกเกี่ยวข้องกับกระแสสังคมและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว การแก้ไขปัญหาเหล่านี้จำเป็นต้องใช้หลักพุทธธรรมเป็นแนวทาง โดยเฉพาะหลักไตรสิกขาในการพัฒนาศีล สมาธิ และปัญญา เพื่อยกระดับคุณภาพของพระสงฆ์และฟื้นฟูศรัทธาในสังคมไทยให้กลับคืนมาอย่างยั่งยืน

แนวทางฟื้นฟูวงการพระพุทธศาสนาไทยตามหลักพุทธธรรมร่วมสมัย

การฟื้นฟูวงการพระพุทธศาสนาไทยให้กลับมามีบทบาททางสังคมและเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจของประชาชนนั้น จำเป็นต้องพิจารณาทั้งในมิติของ “หลักธรรม” และ “โครงสร้างเชิงระบบ” ที่เกี่ยวข้อง พระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาแห่งปัญญา มิได้มุ่งเพียงการสั่งสอนศีลธรรม แต่เป็นกระบวนการพัฒนาคนให้เข้าใจธรรมชาติของชีวิตและอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ดังนั้น การฟื้นฟูจึงต้องอาศัยการบูรณาการหลักธรรมสำคัญของพระพุทธศาสนาให้สอดคล้องกับสภาพสังคมร่วมสมัย โดยเฉพาะหลัก ไตรสิกขา สังคหวัตถุ 4 และ อิทัปปัจจยตา ซึ่งสามารถประยุกต์ใช้เป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาวงการพระพุทธศาสนาอย่างเป็นระบบ

1. การฟื้นฟูด้วยหลักไตรสิกขา การพัฒนาเชิงองค์รวมของคณะสงฆ์และสังคม

หลัก ไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา ถือเป็นกระบวนการพัฒนามนุษย์ที่สมบูรณ์ตามแนวทางพระพุทธศาสนา (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2550) การนำหลักนี้มาปรับใช้กับการบริหารและพัฒนาวงการพระพุทธศาสนา สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงได้ทั้งในระดับบุคคลและองค์กร ดังนี้

1) พัฒนา ศีล เพื่อความโปร่งใสและความน่าเชื่อถือ

การรักษาศีลของพระสงฆ์เป็นปัจจัยพื้นฐานในการธำรงความศักดิ์สิทธิ์ของสถาบันศาสนา การฟื้นฟูควรมุ่งเน้นให้พระสงฆ์มีวินัยและจรรยาบรรณ เช่น การจัดตั้งระบบตรวจสอบพฤติกรรมและการปฏิบัติธรรมของพระสงฆ์ให้เป็นรูปธรรม มีการฝึกอบรมพระธรรมวินัยอย่างต่อเนื่อง และส่งเสริมการเป็น พระนักพัฒนา ที่ปฏิบัติตามหลักธรรมอย่างแท้จริง (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2562)

2) พัฒนา สมาธิ เพื่อสร้างผู้นำทางจิตวิญญาณ

การฝึกสมาธิและภาวนาเป็นหัวใจของการพัฒนาจิตใจให้สงบและมั่นคง พระสงฆ์ที่ผ่านการฝึกฝนด้านจิตตภาวนาย่อมเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณของชุมชนได้อย่างแท้จริง ควรมีการจัดตั้ง ศูนย์ปฏิบัติธรรมเชิงพัฒนา ในทุกจังหวัด เพื่อให้พระสงฆ์และฆราวาสได้มีโอกาสฝึกสมาธิร่วมกัน สร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้ทางจิตใจที่เข้าถึงประชาชนทุกกลุ่มวัย (สมภพ จิตตนิเทศ, 2565)

3) พัฒนา ปัญญา เพื่อการสื่อสารธรรมอย่างร่วมสมัย

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องอาศัยปัญญาและทักษะการสื่อสารที่เหมาะสมกับยุคสมัย พระสงฆ์ควรได้รับการฝึกอบรมด้านเทคโนโลยี การสื่อสารออนไลน์ และการผลิตสื่อธรรมะเชิงสร้างสรรค์ เพื่อเผยแผ่ธรรมะแก่คนรุ่นใหม่ในรูปแบบที่เข้าถึงง่ายและเข้าใจได้ (สุภาพร ธรรมรัตน์, 2564) การใช้ปัญญาเชิงพุทธนี้จะช่วยให้ศาสนาสามารถดำรงอยู่ได้ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเทคโนโลยี

2. การฟื้นฟูด้วยหลักสังคหวัตถุ 4 การสร้างความสัมพันธ์และสามัคคีในหมู่คณะสงฆ์และสังคม

หลักสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา และสมานัตตตา เป็นหลักธรรมที่มุ่งสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคลและหมู่คณะ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2548) เมื่อนำมาประยุกต์ใช้ในวงการพระพุทธศาสนา จะช่วยฟื้นฟูความสามัคคีและความร่วมมือระหว่างพระสงฆ์กับประชาชน

ทาน หมายถึง การให้ ไม่ว่าจะเป็นการให้ธรรมะหรือการช่วยเหลือชุมชน พระสงฆ์ควรมีบทบาทเป็นผู้ให้ธรรมะและแรงบันดาลใจในการทำความดี

ปิยวาจา การพูดอย่างอ่อนโยนและจริงใจ ช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างพระสงฆ์กับชุมชน

อัตถจริยา คือ การประพฤติตนให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น พระสงฆ์ควรมีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อสังคม เช่น การศึกษา สิ่งแวดล้อม และการพัฒนาชุมชน

สมานัตตตา คือ ความเสมอภาคและการร่วมทุกข์ร่วมสุข ซึ่งเป็นหัวใจของการสร้างความเข้าใจระหว่างพระสงฆ์กับฆราวาสในยุคประชาธิปไตยทางศาสนา

หลักธรรมทั้ง 4 ประการนี้หากได้รับการส่งเสริมในทุกระดับขององค์กรสงฆ์ จะช่วยลดความขัดแย้ง ฟื้นฟูความศรัทธา และสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน

3. การฟื้นฟูด้วยหลักอิทัปปัจจยตา การพัฒนาอย่างเป็นระบบและมีส่วนร่วม

หลัก อิทัปปัจจยตา หรือ ธรรมแห่งเหตุปัจจัย เป็นหลักปรัชญาสำคัญที่อธิบายว่า ทุกสิ่งเกิดขึ้นเพราะอาศัยเหตุและปัจจัยเกื้อหนุนกัน (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2550) การนำหลักนี้มาประยุกต์ใช้ในการฟื้นฟูพระพุทธศาสนา หมายถึง การมองปัญหาอย่างองค์รวม ไม่โทษฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แต่เข้าใจว่าปัญหาทางศาสนาเกิดจากความสัมพันธ์ของปัจจัยหลายประการ เช่น การศึกษา เศรษฐกิจ การบริหาร และค่านิยมสังคม แนวทางนี้จึงเสนอให้มี การบูรณาการความร่วมมือแบบมีส่วนร่วม ระหว่าง

ภาครัฐ สร้างนโยบายสนับสนุนการศึกษาพระพุทธศาสนาในระบบการศึกษาแห่งชาติ

องค์กรสงฆ์ พัฒนากลไกบริหารจัดการที่โปร่งใสและส่งเสริมพระนักวิชาการรุ่นใหม่

สถาบันการศึกษา ร่วมมือกับวัดและชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรธรรมศึกษาเชิงปฏิบัติ

ชุมชนและภาคเอกชน สนับสนุนกิจกรรมธรรมะเพื่อสังคม เช่น โครงการบำบัดด้วยธรรมะ ธรรมะในโรงเรียน และธรรมะเพื่อสิ่งแวดล้อม

กระบวนการแบบมีส่วนร่วมนี้จะทำให้การฟื้นฟูพระพุทธศาสนาไม่เพียงอยู่ในกรอบวัดหรือสงฆ์เท่านั้น แต่เป็นความรับผิดชอบร่วมของทุกภาคส่วนในสังคมไทย

4. การพัฒนาเชิงนโยบายและการประยุกต์ใช้

เพื่อให้แนวทางการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาเป็นรูปธรรม ควรมีการดำเนินงานในเชิงนโยบาย ดังนี้

จัดตั้งสถาบันพัฒนาพระสงฆ์แห่งชาติ เพื่ออบรมทั้งด้านพระธรรมวินัย จริยธรรม และเทคโนโลยีสมัยใหม่

ส่งเสริมสื่อธรรมะออนไลน์ ที่สร้างสรรค์และเข้าถึงคนรุ่นใหม่ โดยมีการกำกับดูแลเนื้อหาให้สอดคล้องกับหลักธรรม

บูรณาการหลักธรรมะในระบบการศึกษา ตั้งแต่ระดับประถมถึงมหาวิทยาลัย เพื่อสร้างพื้นฐานจิตสำนึกทางศีลธรรม

ส่งเสริมพระสงฆ์เป็นผู้นำจิตวิญญาณของชุมชน ผ่านกิจกรรมทางสังคม เช่น ธรรมะเพื่อครอบครัว หรือการให้คำปรึกษาด้านจิตใจ

ผลักดันงานวิจัยทางพระพุทธศาสนาเชิงพัฒนา เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ในการปรับตัวของพระพุทธศาสนาในศตวรรษที่ 21

สรุป การฟื้นฟูวงการพระพุทธศาสนาไทยตามหลักพุทธธรรมร่วมสมัย จำเป็นต้องดำเนินไปอย่างบูรณาการ โดยใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาคน หลักสังคหวัตถุ 4 ในการพัฒนาความสัมพันธ์ และหลัก อิทัปปัจจยตาในมิติของระบบและนโยบาย การดำเนินงานทั้งหมดควรมีเป้าหมายเพื่อสร้างพระสงฆ์ที่มีคุณภาพ ประชาชนที่มีจิตสำนึกทางศีลธรรม และสังคมที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความดี ความงาม และสันติสุข

สรุป

พระพุทธศาสนาเป็นมรดกทางจิตวิญญาณที่สำคัญของชาติไทย ซึ่งมีบทบาทในการหล่อหลอมศีลธรรม คุณธรรม และสติปัญญาของประชาชนมายาวนาน อย่างไรก็ตาม ในยุคโลกาภิวัตน์ที่เต็มไปด้วยความเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และเทคโนโลยี วงการพระพุทธศาสนาไทยได้เผชิญกับความท้าทายรอบด้าน ทั้งจากภายในและภายนอก การเผชิญปัญหาเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาให้กลับมามีบทบาทสำคัญในสังคมไทยอย่างยั่งยืน ปัญหาภายในพระพุทธศาสนา พบว่า มีสาเหตุมาจากพฤติกรรมของพระสงฆ์บางรูปที่ประพฤติไม่เหมาะสม การขาดความรู้และความเข้าใจในพระธรรมวินัย ความเสื่อมของการศึกษาในคณะสงฆ์ การพุทธพาณิชย์ และการขาดความสามัคคีในองค์กรสงฆ์ ปัญหาเหล่านี้สะท้อนถึงการขาดการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาและการละเลยวินัยสงฆ์ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนา ปัญหาภายนอกพระพุทธศาสนา มีปัจจัยสำคัญมาจากการเปลี่ยนแปลงของค่านิยมทางสังคม อิทธิพลของวัตถุนิยมและเทคโนโลยี

ความเข้าใจผิดของประชาชนต่อหลักธรรม และการแทรกแซงของการเมือง ซึ่งส่งผลต่อศรัทธาของพุทธศาสนิกชนและบทบาทของศาสนาในสังคม แนวทางฟื้นฟูตามหลักพุทธธรรมร่วมสมัย การฟื้นฟูพระพุทธศาสนาไทยในยุคปัจจุบันมิใช่เพียงการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า แต่ต้องเป็นการพัฒนาเชิงระบบที่ครอบคลุมทั้งด้านบุคคล องค์กร และนโยบาย โดยอาศัยหลักพุทธธรรมเป็นรากฐานสำคัญ หากทุกภาคส่วนสามารถร่วมมือกันดำเนินตามแนวทางนี้ได้อย่างจริงจัง พระพุทธศาสนาจะกลับมามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาจิตใจของประชาชนและสังคมไทยอย่างมั่นคงและยั่งยืน การฟื้นฟูพระพุทธศาสนาไทยควรมุ่งเน้นแนวทางพัฒนาเชิงองค์รวม ได้แก่ หลักไตรสิกขา เพื่อพัฒนาพฤติกรรม จิตใจ และปัญญาของพระสงฆ์และประชาชน หลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อสร้างความสามัคคีและความร่วมมือระหว่างพระสงฆ์กับชุมชน หลักอิทัปปัจจยตา เพื่อวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ โดยอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในสังคม การดำเนินงานตามหลักธรรมเหล่านี้จะช่วยให้พระพุทธศาสนาไม่เพียงดำรงอยู่ในเชิงพิธีกรรม หากแต่เป็นพลังทางจิตวิญญาณที่ขับเคลื่อนสังคมไทยสู่ความดีงามและความยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ เพื่อให้การฟื้นฟูพระพุทธศาสนาไทยเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ บทความนี้ขอเสนอแนวทางในสามระดับ คือ ระดับบุคคล ระดับองค์กร และระดับนโยบาย ดังนี้ ระดับบุคคล พระสงฆ์ ควรเน้นการฝึกฝนตนตามหลักไตรสิกขา ศึกษาพระธรรมวินัยอย่างลึกซึ้ง และปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างของศีลธรรม พุทธศาสนิกชน ควรมีความเข้าใจในหลักธรรมอย่างถูกต้อง ไม่ยึดติดเพียงพิธีกรรมภายนอก แต่เน้นการปฏิบัติภายในจิตใจ เช่น การเจริญสติ สมาธิ และปัญญา เยาวชน ควรได้รับการปลูกฝังคุณธรรมและการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในเชิงเหตุผล เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจในยุควัตถุนิยมระดับองค์กร คณะสงฆ์ ควรปรับปรุงระบบการบริหารจัดการให้มีความโปร่งใส เป็นธรรม และมีส่วนร่วม สร้างมาตรฐานการศึกษาพระปริยัติธรรมและการฝึกอบรมพระธรรมวินัยอย่างต่อเนื่อง วัดและชุมชนควรเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และพัฒนาคุณธรรม โดยเปิดพื้นที่ให้เยาวชนและประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนา สถาบันการศึกษา ควรบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับการเรียนการสอน เพื่อให้ศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาคนอย่างยั่งยืน ระดับนโยบายและภาครัฐ รัฐและสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนา สนับสนุนพระนักวิชาการรุ่นใหม่ และผลักดันนโยบายด้าน “ธรรมศึกษาเพื่อสังคม” การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงนวัตกรรม ควรได้รับการสนับสนุน เช่น การใช้สื่อดิจิทัลและเทคโนโลยีในการสื่อสารธรรมะ เพื่อให้เข้าถึงคนรุ่นใหม่ในวงกว้าง นโยบายบูรณา

การศาสนาเพื่อสังคม ควรสนับสนุนให้พระสงฆ์และองค์กรศาสนาเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาชุมชน สิ่งแวดล้อม และจิตใจของประชาชน ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาในอนาคต เพื่อสร้างองค์ความรู้ที่ลึกซึ้งและต่อเนื่อง ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมในประเด็นดังต่อไปนี้ การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในกระบวนการฝึกอบรมพระสงฆ์และการศึกษาในวัด การวิจัยเชิงพื้นที่เกี่ยวกับการใช้สังคหวัตถุ 4 ในการพัฒนาชุมชนพุทธ การพัฒนาโมเดล “พุทธธรรมเพื่อสังคม” (Buddhist Social Model) เพื่อใช้ในการขับเคลื่อนการพัฒนาอย่างยั่งยืน การประเมินผลการใช้สื่อดิจิทัลในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในกลุ่มเยาวชน

เอกสารอ้างอิง

กองพุทธศาสนศึกษา. (2563). *รายงานสถานการณ์พระพุทธศาสนาไทย.* กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

ธวัชชัย ศรีสุวรรณ. (2562). *ศรัทธาและเหตุผล: ศาสนาในยุควิทยาศาสตร์.* กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประยูร ธรรมอุดม. (2560). *ศาสนา การเมือง และความเปลี่ยนแปลงในสังคมไทย.* กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี. (2561). *ศาสนาและทุนนิยมในสังคมไทยร่วมสมัย.* เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พนม เกตุมาน. (2561). *พุทธศาสนาในวิถีชีวิตไทย.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2550). *พุทธธรรม.* กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2548). *หลักธรรมเพื่อสังคมสันติสุข.* กรุงเทพฯ: สถาบันบันลือธรรม.

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส. (2562). *พระพุทธศาสนากับการพัฒนาจิตใจในสังคมไทย.* กรุงเทพฯ: มจร.

สุภาพร ธรรมรัตน์. (2564). *ศาสนาในยุคดิจิทัลและการเปลี่ยนแปลงทางค่านิยมของคนรุ่นใหม่.* กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สมภพ จิตตนิเทศ. (2565). *สมาธิภาวนาและการพัฒนาผู้นำทางจิตวิญญาณ.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ชุมชน.

การวิเคราะห์สภาวะหนี้สินและความเปราะบางทางการเงินของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่*

AN ANALYSIS OF THE INDEBTEDNESS AND FINANCIAL VULNERABILITY OF MEMBERS OF AGRICULTURAL COOPERATIVES IN CHIANG MAI PROVINCE

อภิญญา ศรีเงินยวง[1] และ รภัสสรณ์ คงธนจารุอนันต์[2]

Apinya Sringenyoung[1] and Raphassorn Kongtanajaruanun[2]

[1]วิทยาลัยการศึกษาตลอดชีวิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

[1]School of Lifelong Education, Chiang Mai University, Thailand

[2]คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

[2]Faculty of Economics, Maejo University, Thailand

Corresponding Author's Email: phassy77@gmail.com

วันที่รับบทความ : 1 ธันวาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 11 ธันวาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 13 ธันวาคม 2568

Received 1 December 2025; Revised 11 December 2025; Accepted 13 December 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์ระดับและโครงสร้างสภาวะหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่ 2) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเปราะบางทางการเงินของสมาชิก และ 3) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสภาวะหนี้สินและความเปราะบางทางการเงิน การวิจัยใช้ระเบียบวิธีเชิงปริมาณแบบสำรวจ มีประชากรคือสมาชิกสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่ จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 380 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

Citation:

* อภิญญา ศรีเงินยวง และ รภัสสรณ์ คงธนจารุอนันต์. (2568). การวิเคราะห์สภาวะหนี้สินและความเปราะบางทางการเงินของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(6), 1173-1195.

Apinya Sringenyoung and Raphassorn Kongtanajaruanun. (2025). An Analysis Of The Indebtedness And Financial Vulnerability Of Members Of Agricultural Cooperatives In Chiang Mai Province. Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(6), 1173-1195.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

ร้อยละ สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การวิเคราะห์สหสัมพันธ์เพียร์สัน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ รวมถึงการวิเคราะห์เส้นทาง เพื่ออธิบายกลไกของความเปราะบางทางการเงิน

ผลการวิจัยพบว่า

1) สมาชิกมีสภาวะหนี้สินอยู่ในระดับปานกลางค่อนไปทางสูง โดยมีหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือน 348,500 บาท และมีแหล่งหนี้เฉลี่ย 2–3 แหล่ง ภาระหนี้ต่อรายได้อยู่ที่ 1.87 เท่า อีกทั้งร้อยละ 42.8 มีประวัติการชำระหนี้ล่าช้า แสดงถึงความตึงตัวด้านสภาพคล่องและความเปราะบางของรายได้ครัวเรือนในภาคเกษตรกรรม

2) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเปราะบางทางการเงินอย่างมีนัยสำคัญ ได้แก่ รายได้ครัวเรือน รายได้ที่ผันผวนจากพืชผล จำนวนแหล่งหนี้ ค่าใช้จ่ายประจำ การขาดเงินสำรองฉุกเฉิน และระดับความรู้ทางการเงิน โดยตัวแปรที่มีอิทธิพลสูงที่สุดคือรายได้ครัวเรือนและค่าใช้จ่ายเกินรายได้ สะท้อนว่าความเปราะบางเกิดจากทั้งโครงสร้างรายได้–รายจ่ายและความพร้อมรองรับเหตุการณ์ไม่คาดคิด

3) สภาวะหนี้สินมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความเปราะบางทางการเงินในระดับปานกลางค่อนไปทางสูง ($r = 0.524$, $p < .001$) โดยจำนวนหนี้รวม ภาระผ่อนชำระ และจำนวนแหล่งหนี้เป็นตัวแปรที่ทำนายระดับความเสี่ยงได้อย่างมีนัยสำคัญ ผลการวิเคราะห์เส้นทางยังชี้ว่าสภาวะหนี้ส่งผลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อความเปราะบาง ผ่านระดับรายได้ครัวเรือนและเงินสำรองฉุกเฉิน

ผลวิจัยสะท้อนว่าภาระหนี้สินเชิงโครงสร้างของเกษตรกรในระบบสหกรณ์มีส่วนสำคัญต่อการเพิ่มความเปราะบางทางการเงิน จึงเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ที่มีประโยชน์ต่อการปรับนโยบาย การบริหารความเสี่ยงของสหกรณ์ และการวางมาตรการสนับสนุนครัวเรือนเกษตรให้มีความมั่นคงทางการเงินอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: สภาวะหนี้สิน, ความเปราะบางทางการเงิน, สหกรณ์การเกษตร

Abstract

This study aims to: (1) analyze the level and structure of indebtedness among members of agricultural cooperatives in Chiang Mai Province; (2) examine the factors influencing their financial vulnerability; and (3) analyze the relationship between indebtedness and financial vulnerability. A quantitative

survey research design was employed, with a population consisting of cooperative members and a sample of 380 respondents. Data were collected using a structured questionnaire. Descriptive statistics—mean, standard deviation, and percentage—were used, along with inferential statistics including Pearson's correlation analysis, multiple regression analysis, and path analysis to explain the mechanisms underlying financial vulnerability.

The findings revealed that:

1. Members exhibited a moderate-to-high level of indebtedness, with an average household debt of 348,500 baht and an average of 2–3 debt sources. The debt-to-income ratio was 1.87, and 42.8% of members reported at least one late debt repayment in the past year, indicating liquidity constraints and income vulnerability among agricultural households.

2. Significant factors influencing financial vulnerability included household income, fluctuations in crop-related income, number of debt sources, fixed expenditures, lack of emergency savings, and financial literacy. The most influential variables were household income and expenditures exceeding income, reflecting that financial vulnerability stems from both income–expense structures and limited capacity to cope with unexpected events.

3. Indebtedness was positively correlated with financial vulnerability at a moderate-to-high level ($r = 0.524$, $p < .001$). Total debt, monthly repayment burden, and number of debt sources were significant predictors of financial risk. Path analysis further indicated that indebtedness affects financial vulnerability both directly and indirectly through household income levels and the adequacy of emergency savings.

Overall, the findings highlight that the structural indebtedness of farmers within cooperative systems significantly contributes to heightened financial vulnerability. The results offer empirical evidence that can support policy

adjustments, cooperative risk management strategies, and targeted measures to strengthen the long-term financial resilience of agricultural households.

Keywords: Indebtedness, Financial Vulnerability, Agricultural Cooperatives

บทนำ

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ภาคการเกษตรของไทยเผชิญแรงกดดันจากความผันผวนทางเศรษฐกิจ ภัยธรรมชาติ ราคาพืชผลที่ไม่แน่นอน และต้นทุนการผลิตที่เพิ่มสูงขึ้น ส่งผลให้ครัวเรือนเกษตรจำนวนมากต้องพึ่งพาแหล่งเงินกู้เพื่อรักษาสภาพคล่องทางการเงินและความต่อเนื่องของการผลิต (วิวัฒน กุลกิจ และ ณภัสสร นามสกุล, 2563) ปรากฏการณ์หนี้เกษตรกรไม่เพียงเป็นปัญหาเชิงรายได้ แต่ถูกจัดเป็นความเสี่ยงเชิงโครงสร้างที่สะสมอย่างยาวนาน โดยเฉพาะในกลุ่มสมาชิกสหกรณ์การเกษตรซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการเข้าถึงสินเชื่อ ต้นทุนการผลิต และบริการทางการตลาด (กวิน มุสิกา, 2561) การขยายตัวของหนี้สินภาคครัวเรือนเกษตรยังเชื่อมโยงกับปัญหาความยากจน ความสามารถในการแข่งขัน และความมั่นคงทางเศรษฐกิจชนบท ทำให้ภาครัฐและนักวิชาการให้ความสนใจวิเคราะห์ความเปราะบางทางการเงินมากขึ้น (วิทยา เจียรพันธุ์, 2554) ความเปราะบางทางการเงินไม่ได้หมายถึงการมีหนี้เพียงอย่างเดียว แต่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการรองรับความเสี่ยงทางเศรษฐกิจ การพึ่งพารายได้เดี่ยว การขาดเครื่องมือป้องกันความเสี่ยง และระดับทุนสำรองที่จำกัด (พชรพัชร์ ถวิลนพนันท์, 2561) ด้วยเหตุนี้ การศึกษาสถานะหนี้สินและความเปราะบางทางการเงินของสมาชิกสหกรณ์จึงมีความสำคัญต่อการวางนโยบายและการบริหารจัดการความเสี่ยงของภาคเกษตรในภาพรวม

สหกรณ์การเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่มีบทบาทสำคัญในฐานะสถาบันกลางของชุมชนเกษตรกรรม ที่ช่วยเชื่อมโยงการผลิต การตลาด และบริการสินเชื่อแก่สมาชิก โดยจังหวัดเชียงใหม่มีสมาชิกสหกรณ์การเกษตรมากกว่า 80,000 ราย ครอบคลุมพื้นที่เกษตรกรรมหลากหลาย ทั้งข้าว พืชไร่ พืชผัก ไม้ผล และกาแฟบนพื้นที่สูง (สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดเชียงใหม่, 2567) อย่างไรก็ตาม งานวิจัยหลายชิ้นชี้ให้เห็นว่าสมาชิกสหกรณ์จำนวนไม่น้อยอยู่ในภาวะหนี้ซ้ำซ้อน ทั้งจากสหกรณ์ แหล่งเงินกู้นอกระบบ และสถาบันการเงินอื่น ส่งผลให้สถาบันสหกรณ์ต้องเผชิญความเสี่ยงด้านหนี้เสีย (NPL) และความเสี่ยงต่อเสถียรภาพการเงินขององค์กร นอกจากนี้ ลักษณะภูมิประเทศของเชียงใหม่ เช่น พื้นที่สูง ความเสี่ยงภัยแล้ง และ

การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ส่งผลให้ผลผลิตเกษตรไม่แน่นอน ทำให้สมาชิกมีความเสี่ยงต่อการผิดนัดชำระหนี้มากขึ้น (สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดเชียงใหม่, 2567) จึงเกิดคำถามสำคัญว่าสมาชิกสหกรณ์การเกษตรในเชียงใหม่กำลังเผชิญสภาวะหนี้สินในระดับใด และปัจจัยใดทำให้เกิดความเปราะบางทางการเงินมากขึ้นกว่าเดิม ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการวิเคราะห์เชิงข้อมูลเพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการสหกรณ์และนโยบายด้านเกษตรกรรมฐานรากอย่างเป็นระบบ

แม้จะมีงานวิจัยเกี่ยวกับหนี้เกษตรกรไทยจำนวนมาก แต่การศึกษาเฉพาะความเปราะบางทางการเงิน ในบริบทของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรยังมีข้อจำกัด ทั้งในด้านตัวชี้วัดเชิงลึก พฤติกรรมทางการเงิน อัตราส่วนหนี้ต่อรายได้ ความสามารถรองรับความเสี่ยง และผลกระทบเชิงสถาบันต่อสหกรณ์ในพื้นที่ (พชรพัชร์ ถวิลนพนันท์, 2561) หลายงานเน้นเพียงระดับหนี้สินแต่ยังไม่วิเคราะห์ความเปราะบางเชิงโครงสร้าง เช่น การเข้าถึงแหล่งทุน ความไม่แน่นอนของรายได้ หรือภาระทางสังคมของครัวเรือนเกษตร ในขณะที่การเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจและสภาพภูมิอากาศทำให้ระบบการผลิตและรายได้ของเกษตรกรมีความเสี่ยงเพิ่มขึ้น (ชนะใจ หมื่นไธสง, 2562) สหกรณ์ในจังหวัดเชียงใหม่จึงต้องการข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ละเอียดและเป็นปัจจุบัน เพื่อใช้วางแผนด้านสินเชื่อ การบริหารความเสี่ยง และการออกแบบมาตรการช่วยเหลือสมาชิกอย่างมีประสิทธิภาพ งานวิจัยนี้จึงมีความจำเป็นเพื่อวิเคราะห์สภาวะหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์ในมิติต่าง ๆ พร้อมตรวจสอบความเปราะบางทางการเงินอย่างเป็นระบบ ซึ่งจะช่วยสร้างองค์ความรู้ใหม่สำหรับหน่วยงานสหกรณ์ ภาครัฐ และนักวิชาการในการกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้ภาคเกษตรและเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจของครัวเรือนเกษตร

จากประเด็นปัญหาและช่องว่างองค์ความรู้ที่ได้กล่าวมาทั้งหมด ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาสถานะหนี้สินและความเปราะบางทางการเงินของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่อย่างเป็นระบบ เพื่อทำความเข้าใจทั้งด้านระดับหนี้ โครงสร้างหนี้ และปัจจัยที่ก่อให้เกิดภาวะเสี่ยงทางการเงินของครัวเรือนเกษตรในสังกัดสหกรณ์ ซึ่งจะเป็นข้อมูลสำคัญต่อการบริหารจัดการสินเชื่อ การกำหนดมาตรการรองรับความเสี่ยง และการพัฒนานโยบายด้านสหกรณ์ให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด ทั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดคำถามการวิจัยสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1) สมาชิกสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่มีสภาวะหนี้สินอยู่ในระดับใด และมีโครงสร้างหนี้สินอย่างไรในแต่ละแหล่งเงินกู้ 2) ปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลต่อความเปราะบางทางการเงินของ

สมาชิกสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่ และ 3) สภาวะหนี้สินมีความสัมพันธ์หรือส่งผลต่อความเปราะบางทางการเงินของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่อย่างไร ซึ่งคำถามเหล่านี้จะนำไปสู่การวิเคราะห์ที่ลึกซึ้งและครอบคลุมเพื่อสร้างองค์ความรู้และข้อเสนอเชิงนโยบายที่เหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ระดับและโครงสร้างสภาวะหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่

2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเปราะบางทางการเงินของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่

3. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสภาวะหนี้สินกับความเปราะบางทางการเงินของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่

การทบทวนวรรณกรรม

1. ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างหนี้สินและความเปราะบาง

ความสัมพันธ์ระหว่างหนี้สินและความเปราะบางทางการเงินเป็นประเด็นที่ได้รับการอธิบายภายใต้กรอบเศรษฐศาสตร์ครัวเรือนและทฤษฎีเสถียรภาพทางการเงิน โดยชี้ว่าหนี้สินเป็นทั้งตัวกำหนดภาระทางการเงินและปัจจัยเสี่ยงเชิงโครงสร้างที่บ่อนทำลายความสามารถของครัวเรือนในการรองรับเหตุการณ์ไม่ปกติ (Trussel, J. M., 2002) ความเปราะบางทางการเงิน หมายถึงสถานะที่ครัวเรือนมีความเสี่ยงสูงต่อการขาดสภาพคล่องจากรายได้ไม่พอรายจ่าย ขาดเงินสำรอง และเผชิญความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจ ซึ่งมักเกิดขึ้นร่วมกับระดับหนี้สินที่สะสมต่อเนื่อง ตามทฤษฎี Liquidity Constraint Theory ของ Mariger, R. P. (1987) ครัวเรือนที่มีภาระหนี้สูงจะประสบข้อจำกัดด้านสภาพคล่อง ทำให้ไม่สามารถรักษาความสมดุลของรายจ่ายและการชำระหนี้ได้อย่างต่อเนื่อง นำไปสู่ความเสี่ยงต่อการผิดนัดชำระ การลดลงของเงินสำรอง และการเพิ่มระดับความเปราะบาง เมื่อเชื่อมโยงกับรายได้ที่ไม่แน่นอน เช่น รายได้เกษตรกรรม ผลกระทบของหนี้จะรุนแรงขึ้นในเชิงโครงสร้าง ในมิติของความเสี่ยงรายได้เกษตร นอกจากนั้น El Benni, N., (2012). ได้อธิบายว่าครัวเรือนเกษตรเผชิญความผันผวนจากราคาและผลผลิต ทำให้รายได้ไม่มั่นคงและส่งผลโดยตรงต่อความสามารถในการชำระ

หนี้ (ชนะใจ หมื่นไธสง, 2562) รายได้ที่ผันผวนจึงเป็นตัวเร่งให้หนี้กลายเป็นความเสี่ยงเชิงระบบ เพราะเมื่อรายได้ลดลงเพียงเล็กน้อย ความสามารถในการรักษาสภาพคล่องจะด้อยลงทันที ในระดับพฤติกรรม และ Strebkov, D. (2005) ได้กล่าวถึงทฤษฎี Household Borrowing Behavior ระบุว่าครัวเรือนที่มีรายได้จำกัดหรือขาดความรู้ทางการเงินมักพึ่งพาหนี้หลายแหล่ง ซึ่งนำไปสู่ภาระดอกเบี้ยสูงและความเสี่ยงต่อการผิดนัดชำระ หนี้สินจึงเป็นทั้งผลผลิตของโครงสร้างรายได้และปัจจัยเร่งความเปราะบางทางการเงิน ดังนั้น แนวคิดทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างหนี้สินและความเปราะบางทางการเงินจึงอธิบายได้ชัดเจนว่าหนี้สินไม่ได้เป็นเพียงภาระทางเศรษฐกิจเท่านั้น แต่เป็นกลไกที่กำหนดความสามารถของครัวเรือนในการรักษาเสถียรภาพทางการเงินและรับมือกับความเสี่ยงในระบบเศรษฐกิจเกษตรกรรมไทยอย่างแท้จริง

2. ทฤษฎีความเสี่ยงของรายได้เกษตรกรรม (Farm Income Risk Theory)

ทฤษฎีความเสี่ยงของรายได้เกษตรกรรมอธิบายว่า รายได้จากภาคเกษตรมีลักษณะผันผวนและไม่แน่นอนสูง เนื่องจากกระบวนการผลิตทางการเกษตรต้องพึ่งพาปัจจัยภายนอกที่อยู่นอกเหนือการควบคุมของผู้ผลิต เช่น สภาพภูมิอากาศ ภัยธรรมชาติ ความผันผวนของราคาในตลาดสินค้าเกษตร และต้นทุนปัจจัยการผลิตที่ปรับตัวสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ความเสี่ยงเหล่านี้ทำให้ครัวเรือนเกษตรมีรายได้ที่ไม่สม่ำเสมอ ส่งผลต่อความสามารถในการวางแผนทางการเงินและลดทอนศักยภาพในการสร้างเสถียรภาพของครัวเรือน (Duden, C., & Offermann, F., 2020) แนวคิดนี้สอดคล้องกับกรอบเศรษฐศาสตร์ครัวเรือนที่ระบุว่า รายได้ที่ไม่แน่นอนเป็นปัจจัยสำคัญที่เพิ่มโอกาสการเข้าสู่ภาวะความเปราะบางทางการเงิน เนื่องจากครัวเรือนมักไม่สามารถสะสมเงินออมและขาดความสามารถในการรองรับเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิด (Lusardi & Mitchell, 2014) ในเชิงทฤษฎีความเสี่ยงด้านรายได้เกษตรสามารถแบ่งออกเป็นหลายมิติ ได้แก่ ความเสี่ยงด้านผลผลิต (Production Risk) ซึ่งเกิดจากความไม่แน่นอนของปริมาณผลผลิตและคุณภาพผลผลิต อันเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมและโครงสร้างการผลิต ความเสี่ยงด้านราคา (Price Risk) ซึ่งสะท้อนถึงความผันผวนของราคาสินค้าเกษตรในตลาดโลกและตลาดภายในประเทศ และ ความเสี่ยงด้านต้นทุน (Cost Risk) ที่เกิดจากการปรับตัวของต้นทุนปัจจัยการผลิต เช่น ปุ๋ย ยา แรงงาน และพลังงาน ทั้งสามลักษณะของความเสี่ยงนี้สามารถบั่นทอนความมั่นคงรายได้ของครัวเรือนเกษตร ทำให้ครัวเรือนมีแนวโน้มเข้าสู่ภาวะสภาพคล่องตึงตัวและต้องพึ่งพาแหล่งเงินกู้เพื่อรักษาระดับการผลิตและการบริโภค (Hurst & Lusardi, 2004)

ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีพฤติกรรมการก่อหนี้ที่ชี้ว่า ครัวเรือนที่เผชิญรายได้ไม่แน่นอนมักมีภาระหนี้สูงและมีความเสี่ยงต่อความเปราะบางทางเศรษฐกิจมากกว่ากลุ่มอื่น

3. ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์สหกรณ์ (Cooperative Economics Theory)

ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์สหกรณ์ (Cooperative Economics Theory) เป็นกรอบแนวคิดสำคัญที่ใช้ศึกษาบทบาทของสหกรณ์ในฐานะสถาบันทางเศรษฐกิจของชุมชน ซึ่งมีหน้าที่หลักในการลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ เพิ่มอำนาจต่อรองของสมาชิก และเสริมสร้างเสถียรภาพทางรายได้แก่ครัวเรือน โดยทฤษฎีนี้ตั้งอยู่บนหลักการว่าการรวมกลุ่มของสมาชิกสามารถสร้างทุนร่วม (collective capital) ที่ช่วยลดต้นทุนการผลิต เข้าถึงสินเชื่อได้ง่ายขึ้น และเพิ่มศักยภาพด้านตลาดเมื่อเทียบกับการดำเนินการในลักษณะรายบุคคล (Emelianoff, I. V., 1995) ภายใต้แนวคิดนี้สหกรณ์ไม่เพียงทำหน้าที่เป็นผู้ให้บริการทางการเงิน แต่ยังทำหน้าที่เป็นกลไกการคุ้มครองความเสี่ยงทางเศรษฐกิจของสมาชิกผ่านระบบแบ่งปันผลประโยชน์ การบริหารจัดการร่วม และการใช้กลไกราคาที่เป็นธรรม ซึ่งช่วยเสริมสร้างเสถียรภาพทางเศรษฐกิจในระดับครัวเรือนและชุมชน (Adrian, T., & Shin, H. S., 2010) ในเชิงโครงสร้าง ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์สหกรณ์อธิบายว่า สหกรณ์ทำหน้าที่เป็นตัวกลางทางเศรษฐกิจ (economic intermediary) ที่ลดข้อจำกัดด้านสภาพคล่องของสมาชิก โดยการจัดหาแหล่งสินเชื่อที่เข้าถึงได้ง่าย อัตราดอกเบี้ยที่เป็นธรรม และเงื่อนไขการกู้ที่สะท้อนบริบทของผู้มีรายได้น้อย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Birchall (2013) ที่มองว่าสหกรณ์เป็นสถาบันที่ช่วยสร้างภูมิคุ้มกันทางการเงินให้แก่สมาชิก ทั้งในด้านการลดความเสี่ยง การเพิ่มศักยภาพในการออม และการจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ทฤษฎีนี้ยังเชื่อมโยงกับมิติการพัฒนาชุมชน โดยระบุว่าสหกรณ์เป็นกลไกสร้างการพึ่งพาตนเอง ลดการพึ่งพาหนี้นอกระบบ และส่งเสริมการกระจายรายได้ในชุมชนอย่างสมดุล (Liu, J., Yang, M., & Zhang, Z.,2023) การดำเนินงานของสหกรณ์จึงถือเป็นรูปแบบเศรษฐกิจเชิงสถาบันที่มุ่งสร้างความมั่นคงและลดความเปราะบางของครัวเรือนผ่านการจัดการร่วมและผลประโยชน์ร่วมของสมาชิกเป็นสำคัญ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) แบบสำรวจเชิงพรรณนาและเชิงวิเคราะห์ โดยมุ่งศึกษาสภาวะหนี้สินและความเปราะบางทางการเงินของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่ รวมถึงการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเปราะบางทางการเงิน และการตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างสภาวะหนี้สินกับระดับความเปราะบางทางการเงิน การวิจัยลักษณะนี้เหมาะสมกับการเก็บข้อมูลจำนวนมากจากกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะหลากหลาย และช่วยให้สามารถวิเคราะห์เชิงสถิติเพื่อระบุรูปแบบโครงสร้าง และความสัมพันธ์ของตัวแปรที่เกี่ยวข้องได้อย่างเป็นระบบ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือหลักในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยประกอบด้วยสมาชิกสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีจำนวนหลายหมื่นรายกระจายอยู่ในหลายอำเภอ เช่น แม่ริม แม่แตง สันทราย ฝาง และจอมทอง เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนของประชากรอย่างเหมาะสม ผู้วิจัยใช้การสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Sampling) โดยเริ่มจากการคัดเลือกสหกรณ์การเกษตรที่มีจำนวนสมาชิกมากและมีความพร้อมในการให้ข้อมูล จากนั้นสุ่มเลือกสมาชิกตามสัดส่วนจำนวนสมาชิกในแต่ละสหกรณ์ เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่สะท้อนโครงสร้างประชากรจริง จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมกำหนดตามสูตรของ Taro Yamane (Yamane, 1973) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% โดยคาดว่าจะได้กลุ่มตัวอย่างประมาณ 350–400 ราย ซึ่งเพียงพอต่อการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติเชิงอนุมานและการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

3. เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามมาตรฐาน (Structured Questionnaire) ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ (1) ข้อมูลส่วนบุคคลและลักษณะทางเศรษฐกิจของสมาชิก เช่น อายุ การศึกษา ประเภทพืชผล รายได้ และจำนวนสมาชิกในครัวเรือน (2) ข้อมูลสภาวะหนี้สิน เช่น จำนวนหนี้ทั้งหมด แหล่งหนี้ โครงสร้างหนี้ และภาระผ่อนชำระ (3) ตัวชี้วัดความเปราะบางทางการเงิน เช่น ความสามารถในการชำระหนี้ เงินสำรองฉุกเฉิน ความเสี่ยงด้านรายได้ และความเพียงพอของรายได้ต่อค่าใช้จ่าย (4) ความคิดเห็นเกี่ยวกับการสนับสนุนจากสหกรณ์และมาตรการลดความเสี่ยงด้านการเงิน เครื่องมือผ่านการตรวจสอบความตรงเชิง

เนื้อหา โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน และมีค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม (IOC) มากกว่า 0.70 ก่อนนำไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มตัวอย่างที่คล้ายคลึงเพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยค่าสัมประสิทธิ์ Cronbach's Alpha ซึ่งคาดหวังให้มีค่ามากกว่า 0.80

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลภาคสนามดำเนินการโดยผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยที่ผ่านการฝึกอบรมเกี่ยวกับวิธีการอธิบายแบบสอบถามและหลักจริยธรรมการวิจัย โดยประสานงานกับสหกรณ์การเกษตรในแต่ละพื้นที่เพื่อขอความยินยอมและนัดหมายสมาชิกในการตอบแบบสอบถาม การเก็บข้อมูลใช้วิธีแจกแบบสอบถามด้วยตนเอง (Self-Administered Questionnaire) และการสัมภาษณ์เชิงโครงสร้างในกรณีที่ผู้ตอบไม่สะดวกอ่าน-เขียน ทั้งนี้ ข้อมูลทั้งหมดถูกเก็บเป็นความลับและใช้เพื่อการวิจัยเท่านั้น การเก็บข้อมูลคาดว่าจะใช้เวลา 30–45 วันจนได้กลุ่มตัวอย่างครบตามเป้าหมาย

5. การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ

ข้อมูลที่ได้ตรวจสอบความสมบูรณ์ก่อนนำเข้าสู่โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ เช่น SPSS หรือ R โดยใช้สถิติหลายประเภท ได้แก่ 1) สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เช่น ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายลักษณะประชากร สภาวะหนี้สิน และระดับความเปราะบางทางการเงิน 2) สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ได้แก่ การทดสอบความสัมพันธ์ (Correlation Analysis) การวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของกลุ่ม และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลของปัจจัยต่าง ๆ ต่อความเปราะบางทางการเงิน 3) การวิเคราะห์สมการโครงสร้างอย่างง่าย เป็นการวิเคราะห์ Path Analysis เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างสภาวะหนี้สินและความเปราะบางทางการเงินอย่างเป็นระบบ

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยการวิเคราะห์สภาวะหนี้สินและความเปราะบางทางการเงินของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่ ได้ข้อสรุปดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อวิเคราะห์ระดับและโครงสร้างสภาวะหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า สมาชิกสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่มีสภาวะหนี้สินโดยรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง สะท้อนจากค่าเฉลี่ยหนี้สินรวมต่อครัวเรือนอยู่ที่

348,500 บาท (SD = 102,300) ซึ่งเป็นระดับที่สร้างภาระต่อการชำระหนี้และสภาพคล่องทางการเงินของครัวเรือนเกษตร โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาแนวโน้มการเพิ่มขึ้นของหนี้เฉลี่ยร้อยละ 5–7 ต่อปี ในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา แสดงให้เห็นว่าภาระหนี้ไม่ได้เป็นเพียงสถานการณ์ชั่วคราว แต่มีลักษณะของการสะสมหนี้ในเชิงโครงสร้าง

โครงสร้างหนี้ของสมาชิกส่วนใหญ่ประกอบด้วย แหล่งหนี้ 2–3 แหล่ง โดยมีแหล่งหนี้หลัก ได้แก่ (1) สหกรณ์การเกษตร ซึ่งมีสมาชิกถือหนี้จากสหกรณ์คิดเป็นร้อยละ 61.4 (2) ธนาคารของรัฐ เช่น ธ.ก.ส. ร้อยละ 52.7 และ (3) แหล่งเงินกู้นอกระบบ ร้อยละ 18.2 ซึ่งจัดเป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงสูง เนื่องจากมักมีดอกเบี้ยในระดับที่สูงกว่าระบบปกติ เมื่อเชื่อมโยงกับดัชนีภาระหนี้ต่อรายได้ครัวเรือนที่อยู่ที่ระดับ 1.87 เท่า แสดงให้เห็นว่ารายได้ครัวเรือนโดยเฉลี่ยไม่เพียงพอต่อภาระผ่อนชำระในระดับที่ปลอดภัย โดยเฉพาะกลุ่มเกษตรกรที่มีรายได้ผันผวนหรือขึ้นกับฤดูกาล ผลการวิจัยยังระบุว่าร้อยละ 42.8 ของสมาชิกเคยมีประวัติการชำระหนี้ล่าช้าอย่างน้อย 1 ครั้งในรอบ 12 เดือนที่ผ่านมา สะท้อนถึงภาวะเสี่ยงด้านสภาพคล่องและความเปราะบางของระบบรายได้–รายจ่ายของครัวเรือนเกษตรในพื้นที่ สรุปโดยตามตารางที่ 1 ดังนี้

	ระดับและโครงสร้างหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่	ร้อยละ	S.D.	แปลผล	ลำดับ
1.	หนี้สินรวมต่อครัวเรือน (บาท)	3.48	0.65	ปานกลาง	1
2.	ภาระหนี้ต่อรายได้ (เท่า)	1.87	0.64	ปานกลาง	3
3.	สมาชิกที่เคยชำระหนี้ล่าช้า	42.8	0.73	ปานกลาง	2
	ภาพรวม	**3.10**	**0.68**	ปานกลาง	

ตารางที่ 1 ระดับและโครงสร้างหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่

โครงสร้างแหล่งหนี้ของสมาชิก

	แหล่งหนี้หลัก	ร้อยละ	แปลผล	ลำดับ
1.	สหกรณ์การเกษตร	61.4%	ปานกลาง	1
2.	ธนาคารของรัฐ (เช่น ธ.ก.ส.)	52.7%	ปานกลาง	2
3.	แหล่งเงินกู้นอกระบบ	18.2%	ปานกลาง	3
	ภาพรวม	**3.06**	ปานกลาง	

ตารางที่ 2 โครงสร้างแหล่งหนี้ของสมาชิก

ดังที่กล่าวมาค่าเฉลี่ยหนี้สินระดับ 348,500 บาทร่วมกับภาระหนี้ต่อรายได้ที่สูงเกือบ 2 เท่า บ่งชี้ว่าครัวเรือนจำนวนมากต้องนำรายได้ส่วนใหญ่ไปชำระหนี้ เหลือพื้นที่สำหรับค่าใช้จ่ายจำเป็นและเงินออมค่อนข้างจำกัด เมื่อประกอบกับสัดส่วนสมาชิกที่มีหนี้หลายแหล่ง โดยเฉพาะหนี้นอกระบบ และอัตราการผิดนัดชำระหนี้ในรอบปีที่สูงเกือบครึ่งหนึ่งของกลุ่มตัวอย่าง ทำให้สภาวะหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์ในจังหวัดเชียงใหม่มีลักษณะเปราะบางเชิงโครงสร้าง ไม่ใช่เพียงปัญหาชั่วคราวจากเหตุการณ์เฉพาะหน้าเท่านั้น

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเปราะบางทางการเงินของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่

ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณพบว่า ตัวแปรอิสระหลายตัวมีอิทธิพลต่อระดับความเปราะบางทางการเงินของสมาชิกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยโมเดลการถดถอยสามารถอธิบายความแปรปรวนของความเปราะบางทางการเงินได้ในระดับที่น่าพอใจ (เช่น R^2 ประมาณ 0.55–0.60 สมมุติ) ตัวแปรสำคัญที่มีอิทธิพล ได้แก่ รายได้ครัวเรือน รายได้จากพืชผลที่ผันผวน จำนวนแหล่งหนี้ ค่าใช้จ่ายประจำ และการมี/ไม่มีเงินสำรองฉุกเฉิน รวมถึงตัวแปรด้านความรู้ทางการเงิน สรุปโดยตามตารางที่ 2 ดังนี้

	ตัวแปรอิสระ	(β)	(p)	ทิศทาง/การตีความ
1.	ระดับรายได้ครัวเรือน	–0.421	< .001	รายได้ยิ่งต่ำ ความเปราะบางยิ่งสูง
2.	รายได้จากพืชผลที่มีความผันผวนสูง	0.314	< .01	ยิ่งผันผวน ยิ่งเพิ่มความเสี่ยง
3.	จำนวนแหล่งหนี้สิน	0.287	< .01	หนี้หลายแหล่ง เพิ่มภาระและความเสี่ยง
4.	ค่าใช้จ่ายประจำสูงเกินรายได้	0.365	< .001	โครงสร้างรายจ่ายเกินรายได้ เพิ่มความตึงตัว
5.	การขาดเงินสำรองฉุกเฉิน	0.309	< .01	ไม่มีเงินสำรอง ทำให้เสี่ยงด้านสภาพคล่อง
6.	ความรู้ทางการเงิน	–0.182	< .05	ความรู้สูง ลดระดับความเปราะบาง

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเปราะบางทางการเงิน

สามารถสรุปโดยสะท้อนให้เห็นว่า ตัวแปรที่มีอิทธิพลมากที่สุดคือ ระดับรายได้ครัวเรือน (β = –0.421) แสดงว่า ความจน เป็นฐานสำคัญของความเปราะบาง เมื่อรายได้ลดลงเล็กน้อย จะดันระดับความเปราะบางสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ และค่าใช้จ่ายประจำเกินรายได้ (β = 0.365) และ การขาดเงินสำรองฉุกเฉิน (β = 0.309) ชี้ว่า โครงสร้างรายจ่าย และความสามารถรองรับเหตุฉุกเฉิน เป็นคอขวดสำคัญของสภาพคล่อง และจำนวนแหล่งหนี้ (β = 0.287) และ รายได้จากพืชผันผวน (β = 0.314) ส่งผลให้ครัวเรือนมีความเสี่ยงต่อการผิดนัดชำระและความไม่แน่นอนของรายได้ และแม้ความรู้ทางการเงิน (β = –0.182) จะมีอิทธิพลน้อยกว่าปัจจัยด้านโครงสร้างรายได้–รายจ่าย แต่ก็ชี้ให้เห็นว่าการเสริมสร้างทักษะการวางแผนและจัดการการเงินยังมีความหมายต่อการลดความเปราะบางในเชิงพฤติกรรม

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสภาวะหนี้สินกับความเปราะบางทางการเงินของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่

ผลการวิจัยพบว่า สภาวะหนี้สินมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความเปราะบางทางการเงินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = 0.524$, $p < .001$) กล่าวคือ เมื่อระดับหนี้และภาระหนี้เพิ่มขึ้น ระดับความเปราะบางทางการเงินของครัวเรือนก็เพิ่มขึ้นตามไปด้วยในทิศทางเดียวกัน นอกจากนี้ หากแยกพิจารณาแต่ละมิติของหนี้ พบว่า จำนวนหนี้รวม อัตราผ่อนชำระ จำนวนแหล่งหนี้ และภาระหนี้ต่อรายได้ ต่างก็มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลางค่อนไปทางสูงกับดัชนีความเปราะบางทางการเงิน

	ตัวแปรอิสระ	r กับความเปราะบางทางการเงิน	ระดับความสัมพันธ์
1.	จำนวนหนี้รวม	0.571	ปานกลาง
2.	อัตราผ่อนชำระต่อเดือน	0.493	ปานกลาง
3.	จำนวนแหล่งหนี้	0.462	ปานกลาง
6.	ภาระหนี้ต่อรายได้	0.524	**ปานกลาง**

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างตัวชี้วัดสภาวะหนี้สินกับความเปราะบางทางการเงิน

สามารถสรุปโดยสะท้อนให้เห็นว่า ค่าสหสัมพันธ์ $r = 0.571$ ระหว่างจำนวนหนี้รวมกับความเปราะบางแสดงให้เห็นว่าการเพิ่มขึ้นของยอดหนี้ในภาพรวมสัมพันธ์อย่างชัดเจนกับการเพิ่มความเสี่ยงทางการเงิน และภาระหนี้ต่อรายได้ที่มีความสัมพันธ์ในระดับใกล้เคียงกัน ($r = 0.524$) ชี้ว่า ไม่ใช่แค่จำนวนหนี้ แต่ความสามารถในการชำระ ต่างหากที่เป็นหัวใจของความเปราะบาง และการมีหนี้หลายแหล่ง ($r = 0.462$) สะท้อนความเสี่ยงจากการจัดการหนี้เชิงซ้อน ทั้งเรื่องกำหนดการชำระ ดอกเบี้ย และเงื่อนไขทางสัญญา ซึ่งเพิ่มความยุ่งยากในการรักษาสภาพคล่องของครัวเรือน

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาวิจัยเรื่องการวิเคราะห์สภาวะหนี้สินและความเปราะบางทางการเงินของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่ มีประเด็นที่จะนำมาอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อวิเคราะห์ระดับและโครงสร้างสภาวะหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่าสมาชิกสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่มีสภาวะหนี้สินอยู่ในระดับปานกลางค่อนไปทางสูง โดยมีค่าเฉลี่ยหนี้สินรวมต่อครัวเรือน 348,500 บาท และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นปีละ 5–7% ในช่วงสามปีที่ผ่านมา ผลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าครัวเรือนเกษตรยังคงพึ่งพาสินเชื่อเป็นกลไกสำคัญในการรักษาสภาพคล่องและรองรับต้นทุนการผลิต ที่ระบุว่าครัวเรือนมักก่อหนี้เพื่อรักษาระดับการบริโภคในช่วงที่รายได้ไม่แน่นอน หรือช่วงที่ต้องลงทุนเพิ่มขึ้นในรอบปีการผลิต นอกจากนี้ การที่สมาชิกส่วนใหญ่มีแหล่งหนี้หลายแหล่ง (2–3 แหล่ง) รวมทั้งมีสัดส่วนการกู้ยืมจากสหกรณ์การเกษตร (61.4%) และธนาคารของรัฐ (52.7%) แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นในการใช้สินเชื่อหลายรูปแบบเพื่อตอบสนองต่อค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นและรายได้ที่ผันผวน สาเหตุที่เกษตรกรต้องกระจายการกู้ยืมหลายแหล่งมักเกิดจากข้อจำกัดด้านหลักประกันหรือข้อกำหนดด้านวงเงินกู้ ทำให้ต้องใช้แหล่งทุนเสริม เช่น แหล่งเงินกู้นอกระบบ ซึ่งพบว่าร้อยละ 18.2 ของสมาชิกยังคงพึ่งพาแหล่งเงินกู้ประเภทนี้ ซึ่งสอดคล้องกับรายงานของ วิชญาดา ถนอมชาติ, ศิริขวัญ เจริญวิริยะกุล และกฤษดา เชียรวัฒนสุข (2563) ที่ชี้ว่าหนี้นอกระบบยังเป็นปัญหาในภาคเกษตรไทย โดยเฉพาะกลุ่มที่มีรายได้ไม่แน่นอนหรือไม่สามารถเข้าถึงสินเชื่อในระบบอย่างเต็มที่ และภาระหนี้ต่อรายได้ที่อยู่ในระดับ 1.87 เท่า ซึ่งสูงกว่าสัดส่วนที่ถือว่าปลอดภัย ตามมาตรฐานของ OECD ทำให้เห็นว่าครัวเรือนเกษตรส่วนใหญ่ต้องนำรายได้ส่วนใหญ่ไปชำระหนี้ จึงเหลือรายได้เพื่อการออมและเงินสำรองค่อนข้างจำกัด ซึ่งเป็นปัจจัยที่เชื่อมโยงเชิงระบบกับความเสี่ยงต่อความเปราะบางทางการเงิน ผลดังกล่าวสอดคล้องกับงานของ พลากร ดวงเกตุ (2565) ที่ชี้ว่าครัวเรือนที่มีสัดส่วนหนี้สูงเมื่อเทียบกับรายได้จะเผชิญความเสี่ยงทางสภาพคล่องมากขึ้น โดยเฉพาะในภาคเกษตรที่รายได้ขึ้นอยู่กับฤดูกาลและราคาในตลาดโลก สำหรับการที่สมาชิกประมาณ 42.8% มีประวัติการชำระหนี้ล่าช้าอย่างน้อยหนึ่งครั้งในรอบปีที่ผ่านมา ชี้ให้เห็นถึงปัญหาสภาพคล่องในระดับครัวเรือนเกษตรเชียงใหม่ ซึ่งมักเกิดจากความไม่แน่นอนของผลผลิต เช่น ราคาตกผลผลิตเสียหายจากสภาพอากาศ หรือแม้แต่โรคพืช ผลลัพธ์นี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ คณิศร กลิ่นขจร (2566) ที่พบว่าความแปรปรวนของรายได้ในภาคเกษตรเป็นปัจจัยหลักที่ผลักดันให้

เกษตรกรเข้าสู่สภาวะหนี้สินเรื้อรังและผิดนัดชำระหนี้เพิ่มขึ้น จากผลดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่า สภาวะหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่มีลักษณะเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างมากกว่าปัญหาเฉพาะหน้า เนื่องจากเชื่อมโยงกับรูปแบบรายได้ที่ไม่แน่นอน ต้นทุนการผลิตที่เพิ่มขึ้น และความจำเป็นในการใช้สินเชื่อเพื่อพยุงการผลิต จึงเป็นเหตุผลที่ควรพิจารณาการจัดทำมาตรการปรับโครงสร้างหนี้ ควบคู่กับการพัฒนาความสามารถหารายได้และลดต้นทุนการผลิตอย่างจริงจัง

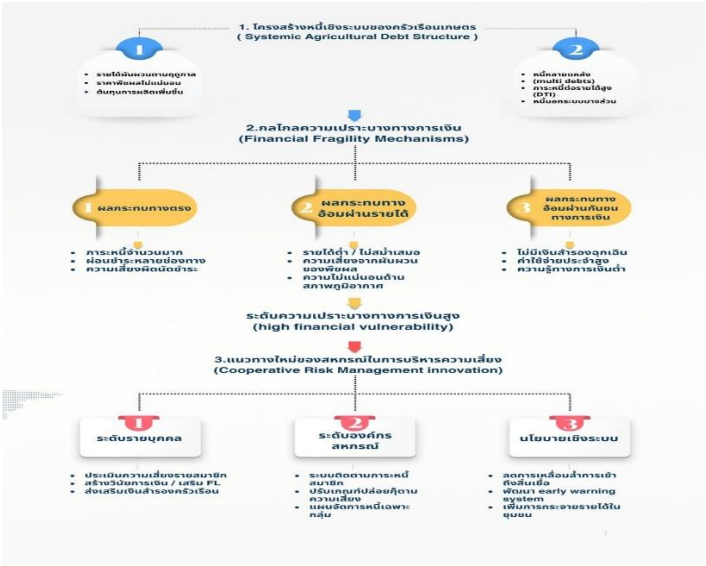
วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเปราะบางทางการเงินของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณพบว่าปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความเปราะบางทางการเงิน ได้แก่ รายได้ครัวเรือน รายได้ที่ผันผวนจากพืชผล จำนวนแหล่งหนี้ ค่าใช้จ่ายประจำ และการไม่มีเงินสำรองฉุกเฉิน โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงที่สุด คือ ระดับรายได้ครัวเรือน (β = –0.421) แสดงว่าเมื่อรายได้ครัวเรือนลดลงเพียงเล็กน้อย ความเปราะบางทางการเงินจะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ซึ่งตรงกับงานวิจัยของ Lusardi & Mitchell (2014) ที่ระบุว่าครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำมีแนวโน้มเผชิญความเสี่ยงด้านการเงินสูงกว่า เพราะไม่สามารถสร้างกันชนทางการเงิน ได้เพียงพอ และรายได้จากพืชผลที่มีความผันผวนสูง (β = 0.314) เป็นอีกตัวแปรสำคัญที่ผลักดันความเปราะบางทางการเงิน เนื่องจากราคาเกษตรไทยมีลักษณะขึ้นลงตามฤดูกาลและภาวะตลาดโลก ทำให้รายได้ของเกษตรกรไม่คงที่ งานวิจัยของพชรพัชร์ ถวิลนพนันท์ (2561) ต่างยืนยันว่าเกษตรกรที่พึ่งพาฟาร์มเดี่ยวหรือพืชผักและไม้ผลที่มีความเสี่ยงสูง จะมีสภาพคล่องต่ำและภาระหนี้สูงกว่ากลุ่มที่มีการกระจายความเสี่ยงรายได้ และจำนวนแหล่งหนี้สิน (β = 0.287) เป็นอีกปัจจัยสำคัญ เพราะเมื่อเกษตรกรมีหนี้จากหลายแหล่ง จะมีความเสี่ยงจากภาระผ่อนชำระที่ซ้อนกัน และมีโอกาสหมุนเงิน เพื่อชำระหนี้แหล่งหนึ่งด้วยหนี้อีกแหล่งหนึ่ง ส่งผลให้สถานการณ์ทางการเงินซับซ้อนมากขึ้น ผลลัพธ์นี้สอดคล้องกับงานของ ภัทรพล ใจเย็น และเดชชู จันอัด (2566) ที่พบว่า การมีหนี้หลายแหล่งเป็นตัวเร่งให้เกิดปัญหาหนี้เสีย (NPL) ในกลุ่มสมาชิกสหกรณ์ สำหรับค่าใช้จ่ายประจำสูงเกินรายได้ (β = 0.365) และการไม่มีเงินสำรองฉุกเฉิน (β = 0.309) ยืนยันแบบจำลอง “Household Financial Fragility Model” ซึ่งระบุว่า ครัวเรือนที่ไม่มีเงินสำรองอย่างน้อย 1–3 เดือนของรายจ่ายจะอยู่ในระดับความเปราะบางสูง เพราะไม่สามารถรองรับการเกิดเหตุการณ์ไม่คาดคิด เช่น ค่ารักษาพยาบาล ซ่อมแซมบ้าน หรือการสูญเสียรายได้ชั่วคราว นอกจากนั้นส่วนปัจจัยด้านความรู้ทางการเงิน (β = –0.182) แม้จะมีอิทธิพลไม่สูงนัก แต่สะท้อนว่าครัวเรือนที่มีความรู้ด้านการวางแผนและการจัดการการเงินมักมีความเสี่ยงต่ำกว่า ซึ่งสอดคล้องกับงานของ ศุภชัย

รัตนพันธ์ และรวิดา วิริยกิจจา (2567) ที่ชี้ว่าความรู้ทางการเงินช่วยลดการใช้หนี้นอกระบบและลดโอกาสผิดนัดชำระหนี้ โดยสรุปปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเปราะบางทางการเงินของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรเชียงใหม่เป็นผลผสมของ ปัจจัยรายได้–รายจ่าย และพฤติกรรมทางการเงิน ความสามารถในการสร้างกันชน ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของครัวเรือนเกษตรที่มีความเสี่ยงสูงกว่ากลุ่มอื่นในระบบเศรษฐกิจไทย

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสภาวะหนี้สินกับความเปราะบางทางการเงินของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่าสภาวะหนี้สินมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความเปราะบางทางการเงินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = 0.524$, $p < .001$) แสดงว่าเมื่อระดับหนี้เพิ่มขึ้น ความเปราะบางก็เพิ่มขึ้นตาม ความสัมพันธ์นี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ อธิพันธ์ วรรณสุริยะ (2566) ที่ชี้ว่าหนี้สินทำให้ครัวเรือนเสี่ยงต่อการขาดสภาพคล่อง โดยเฉพาะเมื่อรายได้ไม่แน่นอน ซึ่งเป็นลักษณะเด่นของรายได้ภาคเกษตรไทย และจำนวนหนี้รวมที่มีค่าสหสัมพันธ์สูงที่สุด ($r = 0.571$) แสดงว่าหนี้จำนวนมากไม่เพียงสร้างภาระแต่ยังลดความสามารถของครัวเรือนในการกันเงินสำรองฉุกเฉิน ซึ่งสัมพันธ์กับตัวแปรการขาดเงินสำรองฉุกเฉิน ที่พบว่ามีอิทธิพลต่อความเปราะบางเช่นกัน ผลดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Household Liquidity Constraint Theory ที่ระบุว่าเมื่อครัวเรือนต้องใช้รายได้ส่วนใหญ่ไปกับหนี้ จะลดความสามารถในการรองรับความเสี่ยงทางการเงิน (Hurst, E., & Lusardi, A., 2004) สำหรับจำนวนแหล่งหนี้ที่มีค่าสัมพันธ์ระดับปานกลาง ($r = 0.462$) แสดงถึงความซับซ้อนของภาระการชำระหนี้ในหลายแหล่ง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พัชราภา สิงห์ธนสาร และคณะ (2567) ที่พบว่าครัวเรือนที่มีหนี้หลายแหล่งมีความเสี่ยงต่อปัญหาการชำระหนี้มากกว่า เนื่องจากภาระทางการเงินเพิ่มขึ้นในหลายช่องทาง นอกจากนั้นภาระหนี้ต่อรายได้เป็นตัวแปรคาดการณ์ความเปราะบางได้ดีที่สุดในโมเดล ($\beta = 0.389$) แสดงว่าความเสี่ยงไม่ได้ขึ้นกับจำนวนหนี้เพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นกับความสามารถในการสร้างรายได้เทียบกับภาระผ่อนชำระ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระนฤพันธ์ สมเจริญ และคณะ (2565) ที่ระบุว่าดัชนี DTI เป็นตัวทำนายภาวะล้มเหลวทางการเงินของครัวเรือนได้ดี การวิเคราะห์เส้นทาง แสดงให้เห็นว่าสภาวะหนี้สินส่งผลต่อความเปราะบางโดยตรง และผ่านตัวแปรสื่อกลางอย่างรายได้ครัวเรือนและเงินสำรองฉุกเฉิน (Indirect Effects) ซึ่งสะท้อนตามกรอบ Financial Fragility Path Model ที่ระบุว่าหนี้สินเป็นตัวผลักดันความเปราะบางทั้งทางตรงและทางอ้อม

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยซึ่งชี้ให้เห็นว่า สมาชิกสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่ต้องเผชิญภาวะหนี้สินที่มีลักษณะซับซ้อนและเปราะบางทางการเงินอย่างชัดเจน องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จึงไม่ได้อยู่เพียงแค่ระดับการพรรณนาสถานการณ์ แต่ได้เปิดเผยกลไกความเสี่ยงเชิงโครงสร้างที่ประกอบด้วยปัจจัยเชิงระบบ เช่น รายได้ที่ผันผวน ต้นทุนการผลิตสูง และการพึ่งพาแหล่งหนี้หลากหลาย ทั้งในระบบและนอกระบบ ซึ่งทำให้เกิดภาระหนี้สะสมที่สูงกว่าระดับรายได้ของครัวเรือน เมื่อวิเคราะห์ต่อเนื่องโดยใช้แบบจำลองเชิงเส้นทาง (Path Model) พบว่าความเปราะบางทางการเงินมิได้เกิดขึ้นโดยตรงจากหนี้เท่านั้น แต่ยังส่งผ่านผ่านรายได้ เงินสำรอง และพฤติกรรมทางการเงิน ซึ่งร่วมกันกำหนดระดับความสามารถในการรับมือกับความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจของครัวเรือน โดยผลลัพธ์เหล่านี้ได้ถูกร้อยเรียงอย่างเป็นระบบในแผนภูมิองค์ความรู้ใหม่ที่แสดงให้เห็น 3 ชั้นกลไกหลัก ได้แก่ 1) โครงสร้างหนี้เชิงระบบที่เป็นต้นทางของปัญหา 2) กลไกความเปราะบางทางการเงินที่ทำงานทั้งเชิงตรงและอ้อม และ 3) แนวทางใหม่ของสหกรณ์ในการบริหารความเสี่ยง ซึ่งเชื่อมโยงแนวคิดเชิงทฤษฎีกับแนวปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งในระดับรายบุคคลและระดับองค์กร สะท้อนความจำเป็นที่สหกรณ์ต้องขยับบทบาทจากองค์กรสินเชื่อไปสู่การเป็นหน่วยจัดการความมั่นคงทางการเงินของชุมชนอย่างแท้จริง ฉะนั้นแสดงให้เห็นองค์ความรู้ใหม่ตามแผนภาพนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

แผนภาพองค์ความรู้ใหม่สะท้อนภาพกลไกความเสี่ยงทางการเงินของครัวเรือนเกษตรอย่างเป็นระบบ โดยชี้ให้เห็นว่าความเปราะบางมิได้เกิดจากระดับหนี้เพียงมิติเดียว แต่เป็นผลลัพธ์ของโครงสร้างหนี้เชิงซ้อนที่ผูกพันกับรายได้ที่ผันผวน ต้นทุนการผลิตที่สูง และการพึ่งพาแหล่งเงินกู้หลายประเภท จนก่อให้เกิดภาระหนี้ที่เกินศักยภาพในการชำระ โดยแบบจำลองเชิงเส้นทาง (Path Model) แสดงความสัมพันธ์ที่ชัดเจนว่าปัจจัยดังกล่าวทำงานร่วมกันทั้งในเชิงตรงและเชิงอ้อม ผ่านตัวแปรสื่อกลางสำคัญ เช่น ความไม่มั่นคงของรายได้ เงินสำรองฉุกเฉินที่ไม่เพียงพอ และพฤติกรรมทางการเงินของครัวเรือน ส่งผลให้ระดับความเสี่ยงทางการเงินของสมาชิกสหกรณ์สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ความเข้าใจเชิงกลไกนี้นำไปสู่แนวคิดใหม่ในการบริหารจัดการสหกรณ์ ที่ต้องขยับบทบาทจากการเป็นผู้ปล่อยสินเชื่อไปสู่การเป็นหน่วยจัดการความเสี่ยงทางการเงินของชุมชน โดยผสานมาตรการประเมินความเสี่ยงรายบุคคล การเสริมสร้างทักษะการเงิน การพัฒนาระบบติดตามหนี้เชิงรุก และการจัดทำระบบเตือนภัยทางการเงินล่วงหน้า ซึ่งจะช่วยให้สหกรณ์สามารถยกระดับเสถียรภาพทางเศรษฐกิจฐานรากและรองรับความท้าทายเชิงโครงสร้างของภาคเกษตรได้อย่างยั่งยืนและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า สมาชิกสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่มีสภาวะหนี้สินในระดับปานกลางค่อนไปทางสูง โดยมีค่าเฉลี่ยหนี้สินรวมต่อครัวเรือนค่อนข้างมากและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ขณะที่ภาระหนี้ต่อรายได้อยู่ในระดับเสี่ยง สะท้อนถึงความเปราะบางทางสภาพคล่องและความสามารถในการรองรับความเสี่ยงทางการเงิน นอกจากนี้ โครงสร้างหนี้ที่กระจายตัวในหลายแหล่ง โดยเฉพาะการพึ่งพาแหล่งเงินกู้นอกระบบในสัดส่วนหนึ่ง ทำให้ครัวเรือนต้องเผชิญความเสี่ยงจากภาระดอกเบี้ยสูง ผลการวิเคราะห์ปัจจัยชี้ว่ารายได้ครัวเรือนที่ต่ำ รายได้จากพืชผลที่ผันผวน ค่าใช้จ่ายที่สูงเกินรายได้ การไม่มีเงินสำรองฉุกเฉิน และจำนวนแหล่งหนี้ เป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลต่อความเปราะบางทางการเงินของสมาชิกอย่างมีนัยสำคัญ งานวิจัยยังพบความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างสภาวะหนี้สินและระดับความเปราะบางทางการเงินอย่างเด่นชัด สะท้อนว่าหนี้สินในภาคเกษตรไม่ได้เป็นเพียงผลจากปัจจัยทางรายได้เท่านั้น แต่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างการผลิต ความเสี่ยงจากสภาพอากาศ การเข้าถึงสินเชื่อ และความรู้ทางการเงินของครัวเรือนในระบบสหกรณ์ด้วย นอกจากนั้นผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะจากการวิจัยดังนี้ **ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย** 1. ปรับโครงสร้างหนี้และลดภาระดอกเบี้ยในกลุ่มเสี่ยงสูง

ควรดำเนินมาตรการปรับโครงสร้างหนี้เชิงรุก โดยเน้นกลุ่มสมาชิกที่มีภาระหนี้ต่อรายได้สูงกว่ามาตรฐาน เพื่อยืดระยะเวลาชำระ ลดดอกเบี้ย และลดภาระทางการเงินระยะสั้นของครัวเรือน 2. สร้างกลไกกันชนทางการเงินในระดับครัวเรือนและระดับสหกรณ์ ภาครัฐและสหกรณ์ควรสนับสนุนการสร้างเงินสำรองฉุกเฉิน การออมอย่างเป็นระบบ และโครงการประกันรายได้พืชผล เพื่อลดความเสี่ยงจากรายได้ผันผวน 3. พัฒนาความรู้ทางการเงินและการจัดการครัวเรือน ควรจัดทำหลักสูตรเสริมทักษะด้านการวางแผนการเงิน การลดค่าใช้จ่าย การประเมินความเสี่ยง และการเลือกแหล่งเงินกู้ โดยเน้นกลุ่มสมาชิกที่มีหนี้หลายแหล่งและรายได้ต่ำเป็นพิเศษ **ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้** 1. ใช้ข้อมูลในการวางแผนสินเชื่อของสหกรณ์ สหกรณ์สามารถนำผลการวิจัยไปใช้กำหนดเกณฑ์การปล่อยสินเชื่อแบบประเมินความเสี่ยงรายสมาชิก เพื่อป้องกันการปล่อยสินเชื่อเกินศักยภาพการชำระหนี้ 2. พัฒนาโปรแกรมติดตามภาระหนี้รายบุคคลอย่างต่อเนื่อง สหกรณ์ควรจัดทำระบบติดตามสถานะหนี้สินรายสมาชิก เช่น Dashboard หรือ Risk Score เพื่อให้สามารถคาดการณ์ความเสี่ยงผิดนัดชำระหนี้ได้ล่วงหน้า 3. สนับสนุนการกระจายความเสี่ยงด้านรายได้ของเกษตรกร ส่งเสริมการปลูกพืชหลากหลาย การแปรรูปสินค้าเกษตร และการสร้างรายได้เสริม เพื่อลดการพึ่งพาพืชชนิดเดียวที่มีความผันผวนสูง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดความเปราะบางทางการเงิน **ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาครั้งต่อไป** 1. ศึกษาปัจจัยเชิงคุณภาพที่ส่งผลต่อพฤติกรรมหนี้และการจัดการรายได้ เพื่อให้เข้าใจมิติด้านพฤติกรรม วัฒนธรรมการเงิน และการตัดสินใจของสมาชิกสหกรณ์อย่างลึกซึ้ง ควรใช้สัมภาษณ์เชิงลึกหรือวิธีการวิจัยแบบผสมผสาน 2. ขยายการศึกษาไปยังสหกรณ์ประเภทอื่นหรือจังหวัดอื่น การเปรียบเทียบกับสหกรณ์ในพื้นที่มีลักษณะเศรษฐกิจ สภาพภูมิอากาศ และรูปแบบการปลูกพืชต่างกัน จะช่วยให้ได้กรอบความเข้าใจเชิงระบบที่ครอบคลุมมากขึ้น 3. พัฒนารูปแบบโมเดลพยากรณ์ความเสี่ยง เพื่อให้สหกรณ์สามารถคาดการณ์ความเสี่ยงของสมาชิกในอนาคตได้แม่นยำขึ้น โดยใช้เทคนิค Machine Learning หรือ SEM ขั้นสูง (เช่น Bayesian SEM)

เอกสารอ้างอิง

กวิน มุสิกา. (2561). แนวทางการบริหารหนี้สินเกษตรกรไทย. ใน *วิทยานิพนธ์หลักสูตรดุษฎีบัณฑิต*. วิทยาลัยพานิชยศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

คณิศร กลิ่นขจร. (2566). ปัจจัยที่มีผลต่อการผิดนัดชำระหนี้ของเกษตรกร กรณีศึกษาธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร อำเภอแม่วงก์ จังหวัดนครสวรรค์. ใน *วิทยานิพนธ์หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ชนะใจ หมื่นไธสง. (2562). การปรับตัวภายใต้ความเสี่ยงและความเปราะบางของชาวนา ตำบลท่าม่วง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ในบริบทของประชาคมอาเซียน. *วารสารสังคมศาสตร์นิติรัฐศาสตร์*, 3(1), 1–30.

พชรพัชร์ ถวิลนพนันท์ . (2561). ความเสี่ยง ความเปราะบางและความสามารถในการปรับตัวของครัวเรือนเกษตรกรต่อเหตุการณ์ที่ไม่ปกติ (shocks): กรณีศึกษาเกษตรกรบนที่ราบและที่สูง. ใน *วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระนฤพันธ์ สมเจริญ, นิกร ยาอินตา, บุศรา โพธิสุข และ ปกรณ์ มหากันธา. (2565). นวัตกรรมการจัดการหนี้ครัวเรือนของเกษตรกร เพื่อลดความเหลื่อมล้ำตามแนวทางฟื้นฟูเศรษฐกิจฐานรากประชารัฐโมเดล จังหวัดลำพูน. *วารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์*, 8(3), 138–152.

พลากร ดวงเกตุ. (2565). หนี้สินครัวเรือนเกษตรของประเทศไทย: ความท้าทายต่อเนื่อง. *Journal of Demography*. 38 (1), 60-71.

พัชราภา สิงห์ธนสาร, ลักษมี งามมีศรี, มานิตย์ สิงห์ทองชัย, และวิไลลักษณา สร้อยคีรี. (2567). การบริหารจัดการหนี้สินภาคครัวเรือนภายใต้หลักเศรษฐกิจหมุนเวียนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในตำบลหนองกระโดน อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์. *วารสารวิชาการการจัดการภาครัฐและเอกชน*, 6(2), 79–93.

ภัทรพล ใจเย็น และเดชชู จันอัด. (2566). วิกฤติหนี้ครัวเรือนไทยในยุคเศรษฐกิจโลกถดถอย: ปัญหาและทางออก. *วารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ*, 6(4), 213–223.

วิชญาดา ถนอมชาติ, ศิริขวัญ เจริญวิริยะกุล, และ กฤษดา เชียรวัฒนสุข. (2563). สาเหตุการคงอยู่ของหนี้นอกระบบในสังคมไทย. *วารสารการจัดการธุรกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 9(2), 1–13.

วิทยา เจียรพันธุ์. (2554). *หนี้สินเกษตรกรไทย.* กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

วิวัฒน กุลกิจ และ ณภัสสร นามสกุล. (2563). ประสบการณ์ความไม่แน่นอนในอดีตและความสามารถในการยอมรับความเสี่ยงของกลุ่มเกษตรกรไทย. ใน *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต.* จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศุภชัย รัตนพันธ์ และ รวิดา วิริยกิจจา. (2567). การศึกษาแนวทางการลดหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (NPLs) ธนาคารอาคารสงเคราะห์ ส่วนบริหารหนี้ เขตชลบุรี. *วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*, 14(1), 147–161.

สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดเชียงใหม่. (2567). *ข้อมูลพื้นฐานของจังหวัดเชียงใหม่.* เรียกใช้เมื่อ 1 มกราคม 2568 จาก https://www.opsmoac.go.th/chiangmai-dwl-files-471991791207

อธิพันธ์ วรรณสุริยะ. (2566). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการก่อหนี้ของครัวเรือนไทย. *วารสารเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ,* 16 (4), 139-158.

Adrian, T., & Shin, H. S. (2010). *Financial intermediaries and monetary economics.* In Handbook of monetary economics (Vol. 3, pp. 601-650). Elsevier.

Duden, C., & Offermann, F. (2020). Income risk of German farms and its drivers. *German Journal of Agricultural Economics (GJAE),* 69(2), 85-107.

Emelianoff, I. V. (1995). *Economic theory of cooperation: Economic structure of cooperative organizations*. Center for Cooperatives, University of California.

Hurst, E., & Lusardi, A. (2004). Liquidity constraints, household wealth, and entrepreneurship. *Journal of political Economy*, 112(2), 319-347.

Johnston Birchall (2013). The potential of co-operatives during the current recession; theorizing comparative advantage. *Journal of Entrepreneurial and Organizational Diversity,* 2(1): 1-22.

Liu, J., Yang, M., & Zhang, Z. (2023). *Can rural cooperatives reduce poverty vulnerability of smallholder households? Evidence from rural Western China.* Frontiers in Sustainable Food Systems, 7, 1222455.

Lusardi, A & Mitchell, S. (2014). The Economic Importance of Financial Literacy: Theory and Evidence. *Journal of Economic Literature.* 52 (1): 5–44.

Mariger, R. P. (1987). A life-cycle consumption model with liquidity constraints: theory and empirical results. *Econometrica: Journal of the Econometric Society,* 55(3), 533-557.

Strebkov, D. (2 0 0 5). Household borrowing behavior in Russia. *Problems of Economic Transition,* 48(5), 22-48.

Trussel, J. M. (2002). Revisiting the prediction of financial vulnerability. *Nonprofit Management and Leadership,* 13(1), 17-31.

Yamane, T. (1973). *Statistics: an introductory analysis*. New York: New York: Harper. & Row.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดชัยนาท*

FACTORS AFFECTING THE EFFICIENCY OF LAND AND BUILDING TAX COLLECTION OF LOCAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATIONS IN CHAI NAT PROVINCE

สุดารัตน์ สังข์น้อย[1] และ ธิติยา ทองเกิน[2]

Sudarat Sungnoi[1] and Thitiya Thongkern[2]

[1]**หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์**

[1]Master of Business Administration Program, Nakhon Sawan Rajabhat University, Thailand

[2]**คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์**

[2]Faculty of Management Science, Nakhon Sawan Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author's Email: sudaratsungnoi@gmail.com

วันที่รับบทความ : 25 ตุลาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 8 พฤศจิกายน 2568; วันตอบรับบทความ : 10 พฤศจิกายน 2568

Received 25 October 2025; Revised 8 November 2025; Accepted 10 November 2025

บทคัดย่อ

การศึกษานี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาระดับประสิทธิภาพและประเมินอิทธิพลของปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตเขตจังหวัดชัยนาท รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากร คือ บุคลากรผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดชัยนาท 60 แห่ง จำนวน 364 คน กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย จำนวนขนาดตัวอย่าง 189 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม มีค่าสัมประสิทธิ์

Citation:

* สุดารัตน์ สังข์น้อย และ ธิติยา ทองเกิน. (2568). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดชัยนาท. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(6), 1196-1213.

Sudarat Sungnoi and Thitiya Thongkern. (2025). Factors Affecting The Efficiency Of Land And Building Tax Collection Of Local Administrative Organizations In Chai Nat Province. Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(6), 1196-1213.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

แอลฟาของ ครอนบาคเท่ากับ .97 การเก็บรวบรวมข้อมูล ด้วยแบบสอบถามผ่านระบบออนไลน์ โดยใช้ Google Form ตามบัตรรายชื่อที่จับสลากด้วยมือ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติที่ใชในการทดสอบสมมติฐานคือ การวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณ ผลการวิจัย พบว่า (1) ระดับประสิทธิภาพการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =3.77, S.D.=. 69) โดยทุกด้านอยู่ในระดับมาก การบรรลุเป้าหมาย ($\overline{X}$ =3.83, S.D.=. 69) ด้านความถูกต้อง ($\overline{X}$ =3.79, S.D.=. 71) ด้านความคุ้มค่า ($\overline{X}$ =3.70, S.D.=. 67) (2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า ปัจจัยด้านองค์กร และด้านผู้เสียภาษีส่งผลกระทบทางบวกและสามารถพยากรณ์ประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ร่วมกับปัจจัยด้านกฎหมายซึ่งมีผลกระทบในทางลบได้ร้อยละ 56.1 (R^2 = 0.561) มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สามารถสร้างเป็นสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน ดังนี้

Z^ = .668 (ด้านองค์กร) -.093 (ด้านกฎหมาย) +.204 (ด้านผู้เสียภาษี)

ดังนั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรให้ความสำคัญกับการบริการ พัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ การนำกลยุทธ์นโยบายด้านภาษีสร้างความสำนึกในการเสียภาษีให้กับประชาชน

คำสำคัญ: ประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษี, ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

Abstract

This study aimed to study the efficiency level and evaluate the influence of factors affecting the efficiency of land and building tax collection of local administrative organizations in Chai nat province. The research design was quantitative. The population consisted of 364 personnel involved in land and building tax collection of 60 local administrative organizations in Chai nat province. The sample used a simple random sampling method with a sample size of 189 persons. The research instrument was a questionnaire with a Cronbach's alpha coefficient of .97. Data were collected via an online

questionnaire using Google Form based on a manually drawn list. Descriptive statistics were used for data analysis, including frequency, percentage, mean, and standard deviation. Multiple regression analysis was used for hypothesis testing. The results showed that (1) the efficiency level of land and building tax collection of local administrative organizations was at a high level overall ($\overline{X}$ =3.77, S.D.=. 69), goal achievement ($\overline{X}$ =3.83, S.D.=. 69), accuracy ($\overline{X}$ =3.79, S.D.=. 71), and value ($\overline{X}$ =3.70, S.D.=. 67). (2) Factors affecting the efficiency of land and building tax collection by local administrative organizations revealed that organizational and taxpayer factors had a positive impact and could predict the efficiency of land and building tax collection by local administrative organizations, along with legal factors, which had a negative impact of 56.1 percent (R2 = 0.561), with statistical significance at the 0.05 level. This can be formulated into a standardized prediction equation as follows:

Z^ = .668 (organizational), -.093 (legal), +.204 (taxpayer).

Therefore, local administrative organizations should prioritize services, develop information technology, and implement tax policy strategies to instill tax awareness among the public.

Keywords: Tax collection efficiency, Land and Building tax, Local government organization

บทนำ

ภาษีที่เป็นแหล่งรายได้สำคัญขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการจัดทำบริการสาธารณสุข และสวัสดิการต่างๆ ให้แก่ประชาชน มาจาก 2 ประเภทคือ รายได้ที่จัดเก็บเองเป็นรายได้จากภาษีอากร และที่ไม่ใช่ภาษีอากรภายใต้กฎหมายที่กำหนด โดยรายได้จากภาษีที่ท้องถิ่นจัดเก็บเองได้แก่ ภาษีโรงเรือนและที่ดิน ภาษีบำรุงท้องที่ ภาษีป้าย และอากรฆ่าสัตว์ ส่วนรายได้ที่ไม่ใช่ภาษี ได้แก่ รายได้จากค่าธรรมเนียม รายได้จากทรัพย์สิน และรายได้จากสาธารณูปโภคและการพาณิชย์ เป็นต้น ประเภทที่ 2 คือรายได้ที่รัฐจัดหาให้ ได้แก่ ประเภทที่จัดเก็บแล้วส่งให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งจำนวน และประเภทที่เก็บเพิ่มให้แก่องค์กร

ปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น ภาษีและค่าธรรมเนียมรถยนต์และล้อเลื่อน ภาษีธุรกิจเฉพาะ ภาษีสรรพสามิตเพิ่มอัตราร้อยละ 10 หรือเพิ่มอัตราร้อยละ 2.5 ของภาษีการพนัน เป็นต้น (สถาบันพระปกเกล้า, 2567)

พระราชบัญญัติที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง พ.ศ.2562 รัฐได้ประกาศใช้เพื่อเป็นภาษีประเภทใหม่ที่จะนำมาใช้ทดแทนการจัดเก็บภาษีโรงเรือนและที่ดิน และภาษีบำรุงท้องที่ ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดเก็บอยู่ก่อนการประกาศใช้กฎหมายฉบับนี้ รายได้จากการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างทั้งหมด จะเป็นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาท้องถิ่นทั้งหมด โดยไม่ต้องนำส่งเป็นรายได้ของรัฐบาล การจัดเก็บภาษีผู้ครอบครองเป็นรายปี แบ่งออกเป็น ภาษีทรัพย์สินที่ดินสิ่งปลูกสร้าง และภาษีอสังหาริมทรัพย์ ออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ (1) ภาษีที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (2) ภาษีที่ดินเพื่อที่อยู่อาศัย (3) ภาษีที่ดินเพื่อวัตถุประสงค์อื่นที่ไม่ใช่กรณีของการปล่อยทิ้งรกร้าง เช่น ใช้เพื่อพาณิชยกรรม เกษตรกรรมและอยู่อาศัย อุตสาหกรรม โรงแรม อาพาร์ทเม้นท์ ร้านค้า บ้านเช่า และ (4) ภาษีที่ดินที่รกร้างว่างเปล่า ถือเป็นที่ดินที่ไม่ได้ใช้ให้เป็นประโยชน์ เพื่อนำรายได้ไปใช้ในการพัฒนาท้องถิ่น เริ่มมีการจัดเก็บตั้งแต่เดือน สิงหาคม ปี 2563 เป็นต้นไป (พระราชบัญญัติภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง พ.ศ. 2562, 2562)

การจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างในปัจจุบัน พบปัญหาหลายประการ ยกตัวอย่าง เช่น การศึกษาของ อำนวย สังข์ช่วย (2564) พบว่า หน่วยงานส่วนท้องถิ่น ข้าราชการเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติ มีอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอไม่สมดุลกับปริมาณงานในหน้าที่ และประชาชนยังไม่เข้าใจในระบบการเสียภาษี หน่วยงานส่วนท้องถิ่นได้รับฐานข้อมูลจำนวนที่ดินกับรายละเอียดของผู้ถือกรรมสิทธิ์ที่ดินไม่ตรงกัน ด้านประชาชน เมื่อยังไม่มีความรู้ ไม่เข้าใจในกฎหมาย จึงทำให้ขาดความร่วมมือในการเสียภาษี ขณะเดียวกัน ผลกระทบของกฎหมายภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง ทำให้รายได้ของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นลดลงจากเดิมในปีพ.ศ. 2563 ต่อเนื่องไปถึงปี พ.ศ. 2564 – 2565 (วีระศักดิ์ เครือเทพ, และดวงมณี เลาวกุล, 2565)

จังหวัดชัยนาทอยู่ในเขตพื้นที่ภาคกลาง แบ่งพื้นที่ปกครองออกเป็น 8 อำเภอ 51 ตำบล 505 หมู่บ้าน องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง 39 เทศบาล (1 เทศบาลเมือง 38 เทศบาลตำบล) และ 20 องค์การบริหารส่วนตำบล จำนวนประชากร 320,432 คน มีพื้นที่ 2,496.46 ตารางกิโลเมตร ความหนาแน่นของประชากร 129.74 คน/ต่อตารางกิโลเมตร (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดชัยนาท, 2565) เป็นจังหวัดที่มีความสำคัญทั้งทางด้านภูมิศาสตร์

ทรัพยากร การเกษตร และการท่องเที่ยว เป็นเขื่อนทดน้ำขนาดใหญ่ที่สร้างขึ้นแห่งแรกของประเทศไทย ซึ่งใช้ประโยชน์ทั้งในด้านชลประทานเพื่อการเกษตรและระบายน้ำจากแม่น้ำในภาคเหนือสู่ภาคกลาง และอ่าวไทย รายได้ทางเศรษฐกิจจึงมาจากภาคการเกษตรเป็นหลัก (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.), 2563) ขณะที่ ราคาประเมินที่ดินของจังหวัดชัยนาท คือ 180 – 40,000 แม้ว่าราคาประเมินเริ่มต้นสูงกว่าจังหวัดอื่นในพื้นที่ติดกัน เช่น อุทัยธานี 175 บาท สุพรรณบุรี 130 บาท แต่ราคาประเมินที่ดินสูงสุดของทั้ง 2 จังหวัดกลับสูงกว่าจังหวัดชัยนาท (กรมธนารักษ์, 2568) ซึ่งลักษณะดังนี้ ย่อมส่งผลโดยรวมต่อการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างทำให้มีรายได้ต่ำกว่าจังหวัดที่มีราคาประเมินที่ดินสูง ดังนั้น คำถามในการศึกษาเรื่องนี้คือ ปัจจัยใดบ้างที่จะช่วยส่งเสริมให้การจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดชัยนาทมีประสิทธิภาพ เพื่อให้การเรียกเก็บภาษีที่มีประสิทธิภาพได้ครบถ้วนตามเป้าหมาย ช่วยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถนำไปพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจให้เจริญเติบโต ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับประสิทธิภาพการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดชัยนาท

2. เพื่อประเมินอิทธิพลของปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพโดยรวมในการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตเขตจังหวัดชัยนาท

สมมติฐานการวิจัย

1. ปัจจัยด้านองค์กร ปัจจัยด้านกฎหมาย ปัจจัยด้านผู้เสียภาษี ส่งผลในทิศทางบวกต่อประสิทธิภาพโดยรวมในการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดชัยนาท

2. ปัจจัยด้านองค์กร ปัจจัยด้านกฎหมาย ปัจจัยด้านผู้เสียภาษี ส่งผลในทิศทางบวกต่อประสิทธิภาพด้านความถูกต้องในการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดชัยนาท

3. ปัจจัยด้านองค์กร ปัจจัยด้านกฎหมาย ปัจจัยด้านผู้เสียภาษี ส่งผลในทิศทางบวกต่อประสิทธิภาพด้านความคุ้มค่าในการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดชัยนาท

4. ปัจจัยด้านองค์กร ปัจจัยด้านกฎหมาย ปัจจัยด้านผู้เสียภาษี ส่งผลในทิศทางบวกต่อประสิทธิภาพด้านการบรรลุเป้าหมายในการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดชัยนาท

การทบทวนวรรณกรรม

1. ระบบภาษี และหลักภาษีอากร

ภาษี หมายถึง ค่าตอบแทนที่รัฐเรียกเก็บจากผู้เสียภาษี ซึ่งอาจเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลเพื่อเป็นการตอบแทนจากการใช้บริการของภาครัฐ แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทคือ ภาษีทางตรง หมายถึง ภาษีที่จัดเก็บโดยตรงจากบุคคล เช่น ภาษีรายได้บุคคลธรรมดา ประเภทที่ 2 คือ ภาษีทางอ้อม หมายถึง ภาษีที่ผู้ที่ถูกจัดเก็บ รับภาระแทนบุคคลอื่น เช่น ภาษีมูลค่าเพิ่ม ภาษีศุลกากร ภาษีสรรพสามิต เป็นต้น (ศิริญญา ดุสิตานนท์, 2558)

ระบบภาษีประกอบด้วย 3 ส่วนคือ

1) องค์กรภาษี

2) กฎหมายภาษี และ

3) ผู้เสียภาษี (Keyvanfar, 2019)

หลักภาษีอากร Gemechu (2013) อธิบายหลักภาษีอากร หรือการพื้นฐานในการจัดเก็บภาษีประกอบด้วยหลายองค์ประกอบหลายประการโดยทั้งหมด รวมอยู่ภายใต้หลักการใหญ่เดียวกันคือ ประสิทธิภาพ หลักภาษีอากร ประกอบด้วย

1) หลักความเป็นธรรม ใช้ควบคู่กับความยุติธรรมและความเสมอภาค ความยุติธรรมในด้านภาษี คือความยุติธรรมในการจัดเก็บภาษี โดยระบบภาษีควรกระจายภาระภาษีตามสัดส่วนความสามารถของผู้เสียภาษีซึ่งวัดจากรายได้ที่พวกเขาได้รับ (Gemechu, 2013)

2) ประสิทธิภาพ เกี่ยวข้องกับต้นทุนของการเก็บภาษี หรือต้นทุนของการบริหารภาษีซ่อนอยู่ในค่าใช้จ่ายหลายรูปแบบ เช่น การบริหารงานบุคคลในระบบภาษี และต้นทุนแอบแฝงของภาษี (Gemechu, 2013) การวัดประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีมี 3 วิธีกล่าวคือ (1) วัดค่าใช้จ่ายในการจัดเก็บ (Cost of Collection) (2) วัดจากรายได้ที่เก็บได้จริงกับรายได้ที่ควรจะ

ได้ (Actual Yields VS Potential Yields) (3) วัดค่าใช้จ่ายของผู้เสียภาษีอากรในการปฏิบัติตามกฎหมาย (Compliance Cost) (สัจจวัตน์ เรืองกาญจน์กุล, 2566)

3) หลักการบริหารที่ดี เป็นส่วนย่อยของประสิทธิภาพซึ่งเกี่ยวข้องกับผลกระทบด้านต้นทุนจากการเก็บภาษีความเป็นไปได้ในการบริหาร รวมถึงความสะดวกในการประเมินและความสะดวกในการจัดเก็บภาษีด้วย (Gemechu, 2013)

4) ความเป็นกลาง เป็นส่วนย่อยของประเด็นในเรื่องประสิทธิภาพเช่นกัน โดยระบบภาษีอากรที่ดีต้องไม่ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษกิจ (Gemechu, 2013)

5) ความแน่นอน เป็นหลักการสูงสุดของการเก็บภาษี หมายถึงความแน่นอนในการจ่ายภาษีของแต่ละบุคคล (Gemechu, 2013)

6) ความเรียบง่าย (Gemechu, 2013)

2. แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษี

Tomaskova (2019) กล่าวว่า Adam Smith คือบุคคลแรกที่ ได้เริ่มกล่าวถึงประสิทธิภาพของระบบภาษี โดยได้เสนอหลักปฏิบัติด้านภาษีไว้ 4 ประการ คือ

1. ภาษีจะต้องเท่ากันที่สุดเท่าที่เป็นไปได้หมายถึง ประชาชนทุกคนควรมีส่วนสนับสนุนในงบประมาณสาธารณะในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกันที่สุดตามความสามารถของตน

2. ภาษีจะต้องมีความแน่นอนที่สุดหมายถึง จำนวนภาษีที่แต่ละคนจะต้องจ่ายจะต้องมีความแน่นอน ชัดเจน และเข้าใจได้สำหรับผู้ที่มีส่วนร่วม

3. จะต้องจัดเก็บภาษีด้วยวิธีที่สะดวกที่สุด และ

4. ภาษีจะต้องเป็นภาระแก่ประชาชนให้น้อยที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ (Tomaskova, 2019)

3. หลักการสำคัญของภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

หลักการสำคัญของภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง มีดังนี้ (1) การจัดเก็บภาษีจะคำนวณจากมูลค่าที่ดินและสิ่งปลูกสร้างและการใช้ประโยชน์ของที่ดินและสิ่งปลูกสร้างนั้น (2) กำหนดอัตราภาษีเป็นแบบก้าวหน้าตามมาตรฐานมูลค่าของที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง (3) การเพิ่มกระบวนการสร้างความโปร่งใสในการจัดเก็บภาษีโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วม (4) การกำหนดมาตรการเพื่อสร้างความรับผิดชอบในการชำระภาษี (5) การเพิ่มประสิทธิภาพการจัดเก็บภาษีโดยการเชื่อมโยงข้อมูลที่ดินและสิ่งปลูกสร้างของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าด้วยกัน โดยมีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อปฏิรูปโครงสร้างระบบภาษีทรัพย์สิน ให้มีความทันสมัย เป็นสากลเช่นเดียวกับนานาประเทศ และแก้ไขปัญหาโครงสร้างภาษีเดิม (2) เพื่อลดคความเหลื่อมล้ำ ผู้ที่

มีทรัพย์สินมูลค่าสูงมีภาระที่จะต้องเสียมากกว่าผู้ที่มีทรัพย์สินมูลค่าต่ำ (3) เพื่อลดการใช้ดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่ในการประเมินภาษี และกระตุ้นให้เจ้าของที่ดินใช้ประโยชน์ในที่ดินอย่างมีประสิทธิภาพ (4) เพิ่มรายได้ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อจัดการบริการสาธารณะที่มีคุณภาพให้แก่ประชาชนมากขึ้น (5) ส่งเสริมการมีส่วนร่วม กระตุ้นและสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนในพื้นที่ (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2562)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การศึกษาของรุ้งไพลิน บุญหล้า (2563) เรื่องปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการจัดเก็บภาษีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลพบุรี พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการให้บริการ รองลงมา คือ ด้านบุคคล และด้านมาตรการในการดำเนินงาน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านความรู้เกี่ยวกับภาษี และปัจจัย ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดเก็บภาษีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลพบุรี ประกอบด้วย ด้านการให้บริการ ด้านความรู้เกี่ยวกับภาษี ด้านการชำระภาษี ด้านสถานที่ วัสดุ อุปกรณ์ ด้านแผนที่ภาษี และด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 การศึกษาของวิยะดา ดีสง่า (2554) เรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีของเทศบาล ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านการจัดเก็บภาษีของเทศบาลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษี ในภาพรวม มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทั้ง 6 ด้าน เรียงลำดับจาก มากที่สุดคือ เจ้าหน้าที่จัดเก็บภาษี ฐานข้อมูลของผู้เสียภาษี ความร่วมมือของผู้เสียภาษี บรรยากาศที่ เอื้อให้ผู้เสียภาษีปฏิบัติตามกฎหมาย โครงสร้างภาษีอากร และกฎหมายภาษี และการศึกษาของนูรีซา มาหิเละ (2565) เรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดนราธิวาส ผลการศึกษาพบว่า ระดับประสิทธิภาพการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดนราธิวาส อยู่ในระดับมาก ผลการศึกษาเปรียบเทียบระดับ จำแนกตามข้อมูลพื้นฐานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า ประเภท งบประมาณ รายจ่าย และจำนวนเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างแตกต่างกันมี ประสิทธิภาพการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นอกจากนี้ ปัจจัยช่องทางการสื่อสารกับประชาชน ปัจจัยความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่งผลต่อประสิทธิภาพ การจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ บุคลากรผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดชัยนาท 60 แห่ง จำนวน 364 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย จากบุคลากรผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดชัยนาท จำนวน 60 แห่ง โดยมี List รายชื่อของประชากร แล้วทำการสุ่มตัวอย่างออกมา ใช้วิธีการคำนวณจำนวนกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie and Morgan (1970) ประชากร 364 คน ด้วยการสุ่มอย่างง่าย ทำให้ทุกหน่วยมีโอกาสในการเป็นตัวแทนเท่าๆ กัน ระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 0.05 (วัลลภ รัฐฉัตรานนท์, 2556) จึงได้ขนาดตัวอย่าง 186 คน ขั้นตอนการสุ่มมีดังนี้ นำรายชื่อของบุคลากรผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง เขียนบัตรและนำไปใส่ในกล่อง หยิบบัตรออกมาทีละใบด้วยมือตามจำนวนขนาดตัวอย่างเก็บข้อมูล คือ 186 คน และหยิบบัตรเพิ่มอีกจำนวน 3 คน เพื่อรองรับการถดถอยหลายตัวแปร และรายงานการกระจายตัวแปรหลักเบื้องต้น รวมกลุ่มตัวอย่างจำนวน 189 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามโดยแบ่งเป็น 4 ส่วน จำนวน 42 ข้อ เป็นข้อคำถามแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating scale) มี 5 ระดับ ส่งไปตามบัตรรายชื่อที่จับสลากด้วยมือ จำนวน 189 คน ซึ่งปฏิบัติภารกิจในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 52 แห่ง วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามผ่านระบบออนไลน์ โดยใช้ Google Form และได้รับการตอบกลับจากกลุ่มตัวอย่างครบทั้ง 189 คน

การวิเคราะห์ข้อมูลระดับปัจจัยการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างและประสิทธิภาพการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดชัยนาท วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการวิเคราะห์ ปัจจัยการจัดเก็บภาษีที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดชัยนาท โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson’s Correlation) และการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) โดยนำตัวแปรต้นทุกตัวมาเข้าสมการทั้งหมดในขั้นตอนเดียว เพื่อพิจารณาภาพรวมของปัจจัยการจัดเก็บภาษี

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ระดับประสิทธิภาพการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดชัยนาท แยกตามวัตถุประสงค์การวิจัย

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดชัยนาท ภาพรวม

ประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง	$\bar{x}$	S.D.	อันดับ	ระดับความคิดเห็น
1. ความถูกต้อง	3.79	.71	2	มาก
2. ความคุ้มค่า	3.70	.67	3	มาก
3. การบรรลุเป้าหมาย	3.83	.69	1	มาก
ภาพรวม	**3.77**	**.69**		**มาก**

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษี ภาพรวมอยู่ในระดับมาก และทุกด้านอยู่ในระดับมาก อันดับ 1 คือ การบรรลุเป้าหมาย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.83 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .69 รองลงมาคือ ความถูกต้อง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.79 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .71 และอันดับสุดท้าย คือ ความคุ้มค่า อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.70 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .67 ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์ระดับปัจจัยการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดชัยนาท

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับปัจจัยการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดชัยนาททั้ง 3 ด้าน ภาพรวม

ปัจจัย	$\bar{x}$	S.D.	อันดับ	ระดับความคิดเห็น
1. ด้านองค์กร	3.90	.71	1	มาก
2. ด้านกฎหมาย	3.64	.78	2	มาก
3. ด้านผู้เสียภาษี	3.64	.69	2	มาก
รวม	3.73	.73		**มาก**

จากตารางที่ 2 ระดับปัจจัยการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมาก และทุกปัจจัยอยู่ในระดับมาก อันดับ 1 คือ ด้านองค์กร ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.90 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .71 รองลงมาคือด้านกฎหมายและด้านผู้เสียภาษี มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน คือ 3.64 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ด้านกฎหมายเท่ากับ .78 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานด้านผู้เสียภาษีเท่ากับ .69

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ของปัจจัยด้านองค์กร ด้านกฎหมาย ด้านผู้เสียภาษี และประสิทธิภาพในภาพรวม ในการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ตัวแปร	OR	LA	PE	Tolerance	VIF
OR		.63	.64	.54	1.82
LA			.83	.29	3.43
PE				.28	3.50

******มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 3 แสดงการทดสอบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันของปัจจัยด้านองค์กร ด้านกฎหมาย ด้านผู้เสียภาษี และประสิทธิภาพในภาพรวม ในการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีค่าระหว่าง .63 ถึง .83 และมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีตัวแปรพยากรณ์ 1 คู่ที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์

® มากกว่า 0.8 ซึ่งอาจทำให้เกิดปัญหา Multicollinearity ผู้ศึกษาได้ทำการวิเคราะห์ค่าสถิติอื่นเพิ่มเติม เพื่อทำการทดสอบความสัมพันธ์ว่าเกิดปัญหา multicollinearity ในระหว่างตัวแปรอิสระด้วยกันหรือไม่ ได้แก่ การทดสอบด้วยค่า Variance Inflation Factor (VIF) หรือตัวชี้วัดความเฟ้อของความแปรปรวนของค่าสัมประสิทธิ์ ซึ่งจะต้องมีค่าไม่เกิน 10 และไม่เข้าใกล้ 0 พบว่า ค่า VIF ของตัวแปรทุกตัวมีค่าน้อยกว่า 10 และไม่เข้าใกล้ 0 มีค่าระหว่าง 1.82 ถึง 3.50 ทำให้ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษานี้มีความเหมาะสมและสามารถทำการวิเคราะห์ถดถอยพหุเพื่อตอบสมมติฐานการศึกษาในลำดับต่อไปได้

ตารางที่ 4 แสดงการวิเคราะห์ถดถอยพหุของปัจจัยด้านองค์กร ด้านกฎหมาย และด้านผู้เสียภาษี ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพโดยรวม ในการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดชัยนาท

ประสิทธิภาพโดยรวมในการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง			
ปัจจัย	**ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย**	**t**	**p-value**
ค่าคงที่ (a)	-	-	-
ด้านองค์กร	.66	10.14	.001
ด้านกฎหมาย	-.09	-1.03	.303
ด้านผู้เสียภาษี	.20	2.24	.026
R =.749, R^2= .561, SEE= .425, F= 78.945, P= .001*			

นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05, 0.01 (*p<0.05, ** p<0.01)

จากตารางที่ 4 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณมีค่า .74 แสดงถึงตัวแปรต้น ได้แก่ ด้านองค์กร ด้านกฎมาย และด้านผู้เสียภาษี มีความสัมพันธ์ในระดับสูงกับตัวแปรตามคือ ประสิทธิภาพโดยรวม และกำลังสองของค่าสหพันธ์พหุคูณมีค่าเท่ากับ .561 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังนั้น ตัวแปรพยากรณ์ทั้ง 3 ตัวจึงสามารถร่วมกันพยากรณ์โดยรวมได้ร้อยละ 56.1 และมีค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการพยากรณ์เท่ากับ .425 จึงยอมรับสมมติฐานที่ 1 โดยตัวแปรพยากรณ์ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพโดยรวมในการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดชัยนาทอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 2 ตัวแปร ได้แก่ ด้านองค์กร และด้านผู้เสียภาษี ซึ่งทั้ง 2 ตัวแปร ส่งผลในทางบวก

ส่วนอีก 1 ตัวแปรที่เหลือไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ สามารถสร้างเป็นสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน ดังนี้

$Z^{\wedge}$ = .668 (ด้านองค์กร) -.093 (ด้านกฎหมาย) +.204 (ด้านผู้เสียภาษี)

อภิปรายผล

อภิปรายผลการศึกษาปัจจัยการจัดเก็บภาษีที่ส่งผลต่อส่งผลต่อประสิทธิภาพ ในการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดชัยนาท ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ระดับประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านการบรรลุเป้าหมายในการจัดเก็บภาษี อยู่ในอันดับสูงสุด รองลงมาคือ ด้านความถูกต้อง และอันดับสุดท้ายคือ ความคุ้มค่า ทั้งนี้เป็นเพราะ เจ้าหน้าที่มีการ ติดตาม ตรวจสอบ เร่งรัด ภาษีค้างชำระอยู่เสมอ มีการบริหารจัดการค่าใช้จ่ายแลระยะเวลาให้คุ้มค่ากับการจัดเก็บภาษี และการตรวจสอบความถูกต้องระหว่างข้อมูลที่หน่วยงานบันทึกไว้กับที่ดินและสิ่งปลูกสร้างที่ผู้เสียภาษีมีอยู่จริง สอดคล้องกับ แนวคิดของ Gemechu (2013) สัจจวัตน์ เรืองกาญจน์กุล (2566) Sahari, Samsudin, & Suratman, (2021) และพีรญา ชื่นวงศ์หน้า (2560) โดยอธิบาย การวัดประสิทธิภาพ คือ การนำทรัพยากรมาใช้ให้เกิดความคุ้มค่ามากที่สุด โดยประสิทธิภาพมีความสัมพันธ์กันระหว่างปัจจัยการผลิต คือ ต้นทุนในรูปแบบของแรงงาน ทุนหรืออุปกรณ์ กับผลลัพธ์ในระดับกลางและผลลัพธ์สุดท้าย กล่าวคือ ประสิทธิภาพวัดจากผลลัพธ์สุดท้ายที่เกิดประโยชน์สูงสุดจากทรัพยากรที่ได้รับ ส่วน Palmer and Torgerson (1999) ได้กล่าวถึงประสิทธิภาพเป็นการมุ่งทำให้เกิด การทำสิ่งที่ถูกต้อง และพีรญา ชื่นวงศ์หน้า (2560) อธิบายถึงการวัดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน คือ บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้สูงสุด

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ปัจจัยด้านองค์กร ด้านกฎหมาย และด้านผู้เสียภาษีส่งผลต่อประสิทธิภาพโดยรวม ในการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดชัยนาท โดยสามารถพยากรณ์ประสิทธิภาพโดยรวมในการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดชัยนาท ได้ร้อยละ 56.1 โดย ปัจจัยด้านองค์กร ส่งผลมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านผู้เสียภาษี ทั้ง 2 ด้าน ส่งผลในทิศทางบวก ส่วนด้านกฎหมายไม่ส่งผลต่อประสิทธิภาพโดยรวมในการเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดชัยนาท ทั้งนี้เป็นเพราะการนำกฎหมาย

ไปปฏิบัติ เป็นการดำเนินงานของบุคลากรในองค์กร มีการนำไปปฏิบัติอย่างถูกต้อง และการตีความกฎหมายเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินงาน ย่อมส่งผลต่อประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษี ขณะเดียวกันประชาชนผู้เสียภาษีหากมีความเข้าใจ และยอมรับในการปฏิบัติตามกฎหมาย ย่อมส่งผลต่อประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษี กล่าวอย่างง่ายคือ กฎหมายที่กำหนดขึ้น เป็นมาตรฐานที่ถูกนำมาใช้ในการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างทั่วประเทศ ผู้ปฏิบัติงานในที่นี้คือ บุคคลากรที่ทำหน้าที่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้เสียภาษีคือ ประชาชน จึงเป็นตัวแปรที่สำคัญมากกว่า ในการส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษี จากผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับ รุ้งไพลิน บุญหล้า (2563) ณัฐฌากร ถิรวัฒนพร (2564) นิตยาพร วงค์พุฒ, อัยรดา พรเจริญ และนลินี ทองประเสริฐ (2566) Ataro, Muturi and Wandera (2016) Ngicuru (2016) Mohammed and Muturi (2018) ในปัจจัยด้านองค์กรที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษี การศึกษาของ Brotojoyo (2018) มีข้อค้นพบเพิ่มเติม คือ ปัจจัยภายนอกองค์ไม่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษี และผลการศึกษาสอดคล้องบางส่วนกับผลการวิจัยของ อรอุมา กลาบทอง (2562) จัตุรถากรณ์ คล้ายทอง, และธนวิทย์ บุตรอุดม (2565) ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านองค์กร ปัจจัยด้านกฎหมายและด้านผู้เสียภาษีที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษี ส่วนการศึกษาของ วิยะดา ดีสง่า (2554) มีเพียงปัจจัยด้านกฎหมายและด้านผู้เสียภาษีเท่านั้นที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษี และ Salum, Khalfan and Hamad (2021) พบว่า ปัจจัยด้านองค์กร และปัจจัยด้านกฎหมายเท่านั้นที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษี

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่า ปัจจัยที่ทำให้การจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดชัยนาท มีประสิทธิภาพคือ ปัจจัยด้านองค์กรและปัจจัยด้านผู้เสียภาษี ดังนั้น หากหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการจัดเก็บภาษีปฏิบัติหน้าที่อย่างถูกต้องตามระเบียบข้อบังคับของกฎหมาย และประชาชนผู้มีหน้าที่ในการเสียภาษีเคารพกฎหมาย ปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด ย่อมส่งผลให้การจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น **(1) ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** ประกอบด้วย 1.1 ปัจจัยด้านองค์กรส่งผลต่อประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีมากที่สุด โดยเฉพาะการให้บริการของบุคลากร ดังนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรส่งเสริมให้มีการบริการที่ดีแก่ผู้เสียภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง

เพื่อให้การจัดเก็บมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น 1.2 ผู้เสียภาษีมีความสำนึกในการเสียภาษีอยู่ในระดับสูง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรส่งเสริมให้มีการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องเพื่อให้ผู้เสียภาษีเกิดความรู้ความเข้าใจและให้ร่วมมือในการเสียภาษี 1.3 ควรมีการเชื่อมโยงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการถือครองที่ดิน ระหว่างหน่วยงาน เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำไปเป็นฐานข้อมูลในการจัดเก็บภาษีให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น **(2) ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** 2.1 ควรเก็บข้อมูลจากผู้เสียภาษี เพื่อให้ได้ข้อมูลอย่างรอบด้าน รวมถึงปัญหาและอุปสรรคหรือข้อเสนอแนะต่างๆ ในการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง 2.2 ควรศึกษาวิจัยด้วยระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี

เอกสารอ้างอิง

กรมธนารักษ์. (2568). *ระบบเผยแพร่ราคาประเมินทรัพย์สิน.* เรียกใช้เมื่อ 11 สิงหาคม 2568 จาก https://assessprice.treasury.go.th/

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2562). *สรุปคำถาม – คำตอบเกี่ยวกับพระราชบัญญัติภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง พ.ศ. 2562*. เรียกใช้เมื่อ 11 สิงหาคม 2568 จาก https://www.dla.go.th/work/faq1.pdf

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.). (2563). *10 เท่...น่าเที่ยว จ.ชัยนาท.* เรียกใช้เมื่อ 11 สิงหาคม 2568 จาก https://thai.tourismthailand.org/Articles/10 เท่...น่าเที่ยว จ.ชัยนาท

จัตุรถากรณ์ คล้ายทอง และ ธนวิทย์ บุตรอุดม. (2565). แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง ตามกฎหมายที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง พ.ศ. 2562 ในเขตเทศบาลนครอุดรธานี. *วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ปริทัศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง,* 10(3), 19-38.

ณัฐฌากร ถิรวัฒนพร. (2564). ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนครสวรรค์. ใน *การศึกษาอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตและบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

นูรีซา มาหิเละ. (2565). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดนราธิวาส*. สงขลา: หาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

ปณิดา ธรรมวงค์, นลินี ทองประเสริฐ และ อัยรดา พรเจริญ. (2566). ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการเป็นหนี้ภาครัวเรือนกับการใช้แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารจัดการหนี้สินของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบระดับมั่งมีศณีสุขในจังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี,* 5(6), 1-18.

พระราชบัญญัติภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง พ.ศ. 2562. (2562). *ราชกิจจานุเบกษา* (ฉบับกฤษฎีกา เล่ม 136 ตอนที่ 30 ก). เรียกใช้เมื่อ 11 สิงหาคม 2568 จาก https://www.ratchakitcha.soc. go.th/DATA/PDF/2562/A/030/T_0021.PDF

พีรญา ชื่นวงศ์. (2560). ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน: กรณีศึกษาธุรกิจการขนส่งในจังหวัดเชียงราย. *วารสารเศรษฐศาสตร์และกลยุทธ์การจัดการ,* 4(2), 92-100.

รุ้งไพลิน บุญหล้า. (2563). *ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการจัดเก็บภาษีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลพบุรี*. อยุธยา: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรอยุธยา.

วัลลภ รัฐฉัตรานนท์. (2556). การขนาดตัวอย่างที่เหมาะสมสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์. *สหวิทยาการและความยั่งยืนปริทรรศน์ไทย,* 2(1), 26-43.

วาสนา ขอนทอง, ปาจรีย์ ผลประเสริฐ และ สิทธิเดช วงศ์ปรัชญา. (2010). แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดเก็บรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใน จังหวัดกำแพงเพชร. *The Golden Teak: Humanity and Social Science Journal*, 16(1), 128-142.

วิยะดา ดีสง่า. (2554). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีของเทศบาล ในเขตอำเภอเมืองจังหวัดสมุทรปราการ. ใน การค้นคว้าอิสระ. บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ (การจัดการทั่วไป). มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.

วีระศักดิ์ เครือเทพ, และดวงมณี เลาวกุล. (2565). การวิเคราะห์ผลกระทบของกฎหมายภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง พ. ศ. 2562 ที่มีต่อรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและการ กระจายภาระภาษี. *วารสารวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*, 39(2), 187-214.

ศิริญญา ดุสิตานนท์. (2558). การออกแบบระบบภาษีอากรไทยตามหลักภาษีอากรที่ดี Principles of Good Tax for Designing Thai Tax Structure System. *วารสารวิชาการคณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย,* 7(1), 225-244.

สถาบันพระปกเกล้า. (2567). *การหารายได้ของท้องถิ่นในประเทศไทย*. เรียกใช้เมื่อ 12 สิงหาคม 2568 จาก http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=การหารายได้ของท้องถิ่นในประเทศไทย

สัจจวัตน์ เรืองกาญจน์กุล. (2566). แนวทางในการพัฒนาองค์กรในการจัดเก็บภาษีของประเทศไทย. *Ramkhamhaeng Law Journal,* 12(1), 65-65.

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดชัยนาท. (2565). *ข้อมูลทั่วไป.* เรียกใช้เมื่อ 12 สิงหาคม 2568 https://cnto.moph.go.th/upload_files/ข้อมูลทั่วไป.pdf

อรอุมา กลาบทอง. (2562). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดเก็บภาษีบำรุงท้องที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลดอนยางอำเภอปะทิวจังหวัดชุมพร. ใน *วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและเอกชน.* มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

อำนวย สังข์ช่วย. (2564). ปัญหาอุปสรรคและผลกระทบต่อการจัดเก็บภาษีตาม พ. ร. บ. ภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง พ. ศ. 2562 ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น. *วารสารวิชาการและวิจัยมหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*, 11(3), 287-300.

Ataro, P. O., Muturi, W., & Wandera, R. W. (2016). Factors affecting revenue collection efficiency in county governments in Kenya: A case study of Trans-Nzoia county. *International Journal of Recent Research in Commerce Economics and Management (IJRRCEM),* 3(2), 85-90.

Brotojoyo, E. (2018). The Analysis of Factors Influencing Effectivenes of Property Taxes in Karanganyar Regency. *Ekuilibrium: Jurnal Ilmiah Bidang Ilmu Ekonomi,* 13(1), 45-56.https://doi.org/10.24269/ekuilibrium.v13i1.2018.pp45

Gemechu, T. L. (2013). *The ethiopian income tax system: policy, design and practice*. The University of Alabama.

Keyvanfar, A. (2019). Examining the Factors Affecting the Efficiency of the Tax System According to the Tax Staff. S*pecialty Journal of Accounting and Economics,* 5(3-2019), 1-11.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement, 30*(3), 607–610

Mohammed, D. N., & Muturi, W. (2018). Factors Affecting Revenue Collection Efficiency in County Governments; a Case of Kisii County, Kenya. *International Journal of Social Sciences and Information Technology,* 4(9), 196-205.

Ngicuru, P. N. (2016). *Effect of selected factors affecting revenue collection in Nairobi city county government*. Master's Degree in Business Administration. Egerton University.

Palmer, S., & Torgerson, D. J. (1999). Definitions of efficiency. *Bmj,* 318(7191), 1136. https://doi.org/10.1136/bmj.318.7191.1136

Sahari, S. N., Samsudin, S., & Suratman, R. (2021). The Conceptual Framework for Analyze Efficiency in Land Tax Administration System. *Social Sciences,* 11(1), 938-956. http://dx.doi.org/10.6007/IJARBSS/v11-i1/9016

Salum, M M., Khalfan, M. H., & Hamad, A. U. (2021). Factors Influencing Tax Revenue Collection in Urban Municipal Council Zanzibar. *Journal of Business and Management*. 23(3), 26-30. DOI: 10.9790/487X-2303012630

Tomaskova, E. (2019). The Efficiency of Tax Collection in the Czech Republic. Pub. *Governance, Admin. & Fin. L. Rev.,* 4 , 8 6 -9 4 . DOI:10.53116/pgaflr.2019.2.7

การศึกษาความพึงพอใจและความต้องการ การจัดสวัสดิการและสวัสดิภาพของครูและบุคลากรทางการศึกษา สำนักงานส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา จังหวัดแพร่ ประจำปี 2567*

A STUDY OF SATISFACTION AND WELFARE NEEDS OF TEACHERS AND EDUCATIONAL PERSONNEL, OTEP, PHRAE PROVINCE, 2024

ต่อศักดิ์ บุญเสือ[1], ศิริพันธ์ ขวัญอ่อน[2] และ ฉัตรชัย ตั้งศรีทอง[3]

Toasak Boonsuea[1], Siriphan Kwanon[2] and Chatchai Thongsritong[3]

[1-3]สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2

[1-3]Lopburi Primary Educational Service Area Office 2, Thailand

Corresponding Author's Email: rong.torsak2505@gmail.com

วันที่รับบทความ : 19 สิงหาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 1 พฤศจิกายน 2568; วันตอบรับบทความ : 3 พฤศจิกายน 2568

Received 19 August 2025; Revised 1 November 2025; Accepted 3 November 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความพึงพอใจและความต้องการต่อการจัดสวัสดิการและสวัสดิภาพของครูและบุคลากรทางการศึกษาของสำนักงาน สกสค.จังหวัดแพร่ 2) เพื่อหาแนวทางในการปรับปรุงคุณภาพการจัดสวัสดิการและสวัสดิภาพของครูและบุคลากรทางการศึกษาของสำนักงาน สกสค.จังหวัดแพร่ 3) เพื่อนำผลการศึกษาความพึงพอใจไปใช้ในการรับการประเมินจากหน่วยงานต้นสังกัด ตามกรอบการประเมินองค์กรมหาชน ตามที่

Citation:

* ต่อศักดิ์ บุญเสือ, ศิริพันธ์ ขวัญอ่อน และ ฉัตรชัย ตั้งศรีทอง. (2568). การศึกษาความพึงพอใจและความต้องการ การจัดสวัสดิการและสวัสดิภาพของครูและบุคลากรทางการศึกษา สำนักงานส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา จังหวัดแพร่ ประจำปี 2567. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(6), 1214-1233.

Toasak Boonsuea, Siriphan Kwanon and Chatchai Thongsritong. (2025). A Study Of Satisfaction And Welfare Needs Of Teachers And Educational Personnel, Otep, Phrae Province, 2024. Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(6), 1214-1233.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

สำนักงาน ก.พ.ร. กำหนด กลุ่มตัวอย่าง เป็นผู้ใช้บริการส่วนงานภายใน 4 ภารกิจ จำนวน 1,899 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามความพึงพอใจและความต้องการจัดสวัสดิการและสวัสดิภาพของครูและบุคลากรทางการศึกษาของสำนักงาน สกสค. จังหวัดแพร่ ประจำปี 2567 มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.932 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ และค่าเฉลี่ย

ผลการวิจัยพบว่า 1) ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการต่อการดำเนินงานของสำนักงานส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพของครูและบุคลากรทางการศึกษาจังหวัดแพร่ ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.64 คิดเป็นร้อยละ 92.80 2) แนวทางการพัฒนาสวัสดิการหรืองานบริการต้องการให้สำนักงาน สกสค.จังหวัดแพร่ ดำเนินการพัฒนาในด้าน สิทธิประโยชน์ การบริการการจัดสวัสดิการให้ครอบคลุมมากขึ้น และการประชาสัมพันธ์ที่ทันสมัย ทั่วถึงทุกพื้นที่ และ 3) การนำผลการศึกษาความพึงพอใจไปใช้ในการรับการประเมินจากหน่วยงานต้นสังกัด มีผลการประเมินคุณธรรมความโปร่งใสในการดำเนินงานขององค์กรภาครัฐ (ITA) ปี 2567 คิดเป็นร้อยละ 87.14 เพิ่มขึ้นจากปี 2566 (83.71 %) คิดเป็นร้อยละ 3.43

คำสำคัญ: ความพึงพอใจ, ความคาดหวัง, ความต้องการ, ผู้รับบริการ, แนวทางการพัฒนา

Abstract

This study aimed to 1) examine satisfaction levels and needs regarding the welfare and well-being services for teachers and educational personnel provided by the Office of the Welfare Promotion Commission for Teachers and Educational Personnel (OTEP), Phrae Provincial Office; 2) identify guidelines for improving the quality of welfare and well-being provision; and 3) utilize the satisfaction findings to support external evaluation by the parent agency in accordance with the Office of the Public Sector Development Commission (OPDC) assessment framework for public organizations. The sample comprised 1,899 users of the office's internal service units across four service missions. The research instrument was the 2024 (B.E. 2567) Satisfaction and Needs Questionnaire for Welfare and Well-Being Services of OTEP, Phrae Province, with

reliability of Cronbach's α = 0.932. Data were analyzed using descriptive statistics: frequency, percentage, and mean.

The findings indicate that; 1) user satisfaction with the operations of OTEP, Phrae Provincial Office was high, with a mean of 4.64 (equivalent to 92.80%). 2) Respondents emphasized development directions for OTEP Phrae focusing on enhancing benefit entitlements and service delivery, expanding welfare coverage, and modernizing and broadening public communication to ensure comprehensive reach across all areas. 3) For purposes of external evaluation by the parent agency, the Integrity and Transparency Assessment (ITA) score in 2024 was 87.14%, up from 83.71% in 2023, reflecting an improvement of 3.43 percentage points.

Keywords: satisfaction, expectations, needs, service users, development guidelines

บทนำ

ประเทศไทยกำลังก้าวสู่ยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและเผชิญกับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มรูปแบบ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2566) ซึ่งส่งผลให้ทุกภาคส่วนต้องปรับตัวเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง โดยเฉพาะการจัดสวัสดิการสังคมที่เป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนเพื่อตอบสนองต่อเรื่องดังกล่าว กระทรวงศึกษาธิการได้จัดตั้ง สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา (สกสค.) ขึ้นตามพระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2546 เพื่อดูแลสวัสดิการและสิทธิประโยชน์เกื้อกูลแก่ครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยมีภารกิจหลักที่สำคัญคือ การฌาปนกิจสงเคราะห์ช่วยเพื่อนครูและบุคลากรทางการศึกษา (ช.พ.ค.) และคู่สมรส (ช.พ.ส.) ซึ่งถือเป็นหลักประกันสำคัญที่สร้างความมั่นคงให้แก่สมาชิกและครอบครัว

ในสถานการณ์ปัจจุบัน องค์กร สกสค. กำลังเผชิญกับความท้าทายหลายประการ จากข้อมูล ณ เดือนกันยายน 2567 พบว่าจำนวนสมาชิก ช.พ.ค.-ช.พ.ส. ทั่วประเทศมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องประมาณร้อยละ 4-5 ต่อปี โดยลดลงจาก 1,321,912 คน ในปี 2566 เหลือ

1,278,997 คน (สำนักงานคณะกรรมการ สกสค., 2567) นอกจากนี้ ผลการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ (ITA) ประจำปี 2566 ของสำนักงานคณะกรรมการ สกสค. อยู่ที่ร้อยละ 83.71 ซึ่งต่ำกว่าค่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ที่ร้อยละ 90 สะท้อนให้เห็นถึงความท้าทายด้านความเชื่อมั่นและศรัทธาต่อองค์กร ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพในระยะยาว

สำนักงาน สกสค. จังหวัดแพร่ ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบดูแลสมาชิกในพื้นที่จำนวน 12,605 คน ก็ได้ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าวเช่นกัน จากการสำรวจข้อมูลย้อนหลัง 10 ปี พบว่ามีครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ได้รับการบรรจุใหม่ประมาณ 600 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 70 ของกลุ่มดังกล่าว ยังไม่ได้สมัครเข้าเป็นสมาชิก ช.พ.ค.-ช.พ.ส. ด้วยปัจจัยหลายประการ เช่น ความพร้อมทางเศรษฐกิจ ค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงไป และสถานภาพการเป็นโสดที่เพิ่มขึ้น ปัญหาเหล่านี้ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นเร่งด่วนที่สำนักงาน สกสค. จังหวัดแพร่ ต้องปรับกระบวนทัศน์การทำงานโดยยึดหลักการที่ตอบสนองต่อความต้องการและความคาดหวัง (Expectations) ของผู้รับบริการ เพื่อสร้างความพึงพอใจ (Satisfaction) สูงสุด

ด้วยเหตุผลและความสำคัญที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงเห็นความจำเป็นในการศึกษาความพึงพอใจและความต้องการของผู้ใช้บริการที่มีต่อการดำเนินงานของสำนักงาน สกสค. จังหวัดแพร่ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลสำคัญที่จะนำไปสู่การวางแผนพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพการให้บริการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ผลการวิจัยที่ได้จะเป็นประโยชน์ในการสร้างความเชื่อมั่นและศรัทธาต่อองค์กรให้กลับคืนมา ตลอดจนเสริมสร้างภาพลักษณ์เชิงบวกให้เป็นที่ยอมรับของสมาชิกและสังคมอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความพึงพอใจและความต้องการในการจัดสวัสดิการและสวัสดิภาพของครูและบุคลากรทางการศึกษาของสำนักงาน สกสค.จังหวัดแพร่

2. เพื่อหาแนวทางในการปรับปรุงคุณภาพการจัดสวัสดิการและสวัสดิภาพของครูและบุคลากรทางการศึกษา ของสำนักงาน สกสค.จังหวัดแพร่

3. เพื่อนำผลการศึกษาความพึงพอใจไปใช้ในการรับการประเมินจากหน่วยงานต้นสังกัด ตามกรอบการประเมินองค์กรมหาชน ตามที่สำนักงาน ก.พ.ร. กำหนด

การทบทวนวรรณกรรม

การจัดสวัสดิการและสวัสดิภาพสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษาเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิต ส่งเสริมแรงจูงใจในการทำงาน และลดความเครียดจากภาระงานในระบบการศึกษา ทั้งยังเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความพึงพอใจ ความผูกพันต่อองค์กร และประสิทธิภาพการปฏิบัติงานโดยรวม (สุชาติ แย้มเม่น, 2562) สำนักงานส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา (สสส.) มีภารกิจในการพัฒนาระบบสวัสดิการด้านต่าง ๆ เช่น เงินกู้สวัสดิการ การประกันสุขภาพ ช่วยเหลือฉุกเฉิน ทุนการศึกษา รวมถึงการส่งเสริมสวัสดิการเชิงคุณภาพ เช่น การพัฒนาอาชีพและคุณภาพชีวิต (สำนักงาน สสส., 2566)

1. แนวคิดด้านสวัสดิการและสวัสดิภาพบุคลากร

สวัสดิการและสวัสดิภาพเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยสวัสดิการหมายถึงผลประโยชน์หรือบริการที่องค์กรมอบให้เพื่อสร้างความมั่นคงและคุณภาพชีวิตที่ดี เช่น บริการรักษาพยาบาล ประกันชีวิต เงินช่วยเหลือ และโครงการส่งเสริมสุขภาพ (Armstrong, 2014) ขณะที่สวัสดิภาพครอบคลุมการดูแลในเชิงกาย จิตใจ และสังคม เพื่อสร้างบรรยากาศในการทำงานที่ปลอดภัยและมีความสุข (Greenberg, 2011) งานวิจัยชี้ว่าการจัดสวัสดิการที่เหมาะสมมีผลสัมพันธ์เชิงบวกต่อแรงจูงใจ ความพึงพอใจ และความตั้งใจคงอยู่ในวิชาชีพของครู (Herzberg, 1966; วรพงษ์ จิตต์สง่า, 2563) โดยเฉพาะสวัสดิการด้านสุขภาพและการเงินซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการพยุงคุณภาพชีวิตในระยะยาวของบุคลากรทางการศึกษา

2. ความพึงพอใจของครูและบุคลากรต่อการจัดสวัสดิการ

ความพึงพอใจหมายถึงการรับรู้ความสอดคล้องระหว่างความคาดหวังกับบริการหรือสวัสดิการที่ได้รับ (Oliver, 1997) งานวิจัยด้านการศึกษาให้ข้อมูลว่าครูส่วนใหญ่มักให้ความสำคัญกับสวัสดิการหลัก เช่น

-เงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ

-การคุ้มครองด้านสุขภาพ

-เงินช่วยเหลือฉุกเฉิน

-สวัสดิการเกษียณอายุ

-การพัฒนาวิชาชีพ (พรพรรณ ศรีสุข, 2561)

ทั้งนี้ ความพึงพอใจจะเพิ่มขึ้นเมื่อระบบสวัสดิการมีความโปร่งใส เข้าถึงง่าย และตอบสนองปัญหาที่แท้จริงของบุคลากร (Schultz & Schultz, 2010)

งานของนภพร (2564) พบว่า ความพึงพอใจของครูสัมพันธ์กับการรับรู้ความยุติธรรมของระบบสวัสดิการ ความรวดเร็วในการบริการ และความครอบคลุมของสวัสดิการในสถานการณ์ฉุกเฉิน เช่น เจ็บป่วยหรือภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจ

3. ความต้องการสวัสดิการของครูและบุคลากรทางการศึกษา

ความต้องการสวัสดิการมักเกี่ยวข้องกับบริบทของปัญหาการดำรงชีวิตและความคาดหวังในวิชาชีพ งานวิจัยชี้ว่า ครูมีแนวโน้มต้องการ

1. สวัสดิการด้านสุขภาพและประกันชีวิตที่ครอบคลุม

2. เงินกู้เพื่อแก้ปัญหาหนี้สิน

3. สวัสดิการพัฒนาทักษะและวิชาชีพ

4. การส่งเสริมคุณภาพชีวิตครอบครัว เช่น ทุนการศึกษาบุตร

5. ระบบดูแลสุขภาพจิตจากภาระงานและแรงกดดัน (Cohen & Wills, 1985; กฤษณา ทองใบ, 2565)

บริบทของจังหวัดแพร่ซึ่งมีบุคลากรทางการศึกษาจำนวนมากในพื้นที่ชนบท ทำให้ต้นทุนการเดินทาง การรักษาพยาบาล และปัญหาหนี้สินเป็นปัจจัยที่ครูต้องการการสนับสนุนสูง (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต 1, 2566)

4. บทบาทของสำนักงานส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูฯ

สำนักงานส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูฯ มีบทบาทสำคัญในการบริหารสวัสดิการระดับจังหวัด รวมถึงจังหวัดแพร่ ซึ่งมีการดำเนินงานด้านต่าง ๆ เช่น

-กองทุนเงินกู้สวัสดิการ

-การคุ้มครองสุขภาพและประกันภัย

-โครงการช่วยเหลือผู้ประสบภัยและเจ็บป่วยร้ายแรง

-การอบรมทางวิชาชีพ

-การส่งเสริมสุขภาพกาย–ใจ

งานวิจัยของธิติมา (2565) ระบุว่า ความสำเร็จในการจัดสวัสดิการของสำนักงานระดับจังหวัดขึ้นอยู่กับความสะดวกในการเข้าถึงข้อมูล การลดขั้นตอนการบริการ และการสื่อสารกับครูอย่างต่อเนื่อง

ในปี 2567 การเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจและภาระหนี้สินครูทำให้ความต้องการสวัสดิการด้านการเงินและสุขภาพเป็นเรื่องสำคัญยิ่งขึ้น การศึกษาเชิงสำรวจในจังหวัดแพร่จึงจำเป็นเพื่อระบุปัญหาจริงและแนวทางพัฒนาระบบสวัสดิการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรประกอบด้วยครูและบุคลากรทางการศึกษาที่มารับบริการ 4 งานภายในจาก 1) งานฌาปนกิจสงเคราะห์ (ช.พ.ค.-ช.พ.ส.) 2) งานสวัสดิการส่วนลดสินค้าในสถานประกอบการพื้นที่จังหวัดแพร่ 3) งานบริการของศูนย์ดูแลครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้สูงอายุจังหวัดแพร่ และ 4) งานบริการของศูนย์ดูแลครูและบุคลากรทางการศึกษาในประจำการจังหวัดแพร่ จำนวน 12,605 คน กลุ่มตัวอย่างได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Sampling) และทำการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลครอบคลุมระดับอำเภอ 8 พื้นที่และลักษณะภารกิจงานได้จำนวนการตอบกลับทั้งสิ้น 1,899 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามความพึงพอใจและความต้องการต่อการจัดสวัสดิการและสวัสดิภาพของครูและบุคลากรทางการศึกษาของสำนักงาน สกสค.จังหวัดแพร่ ในงาน 4 งานบริการ ได้แก่ การฌาปนกิจสงเคราะห์ (ช.พ.ค.-ช.พ.ส.) งานสวัสดิการส่วนลดสินค้าในสถานประกอบการพื้นที่จังหวัดแพร่ งานบริการของศูนย์ดูแลครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้สูงอายุจังหวัดแพร่ งานบริการของศูนย์ดูแลครูและบุคลากรทางการศึกษาในประจำการจังหวัดแพร่ แบ่งออกเป็น 4 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการต่อการดำเนินงานของ สำนักงาน สกสค.จังหวัดแพร่ แบ่งเป็น 2 ส่วน ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามความพึงพอใจ และส่วนที่ 2 ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการต่อการดำเนินงานของ สำนักงาน สกสค.จังหวัดแพร่ ตามองค์ประกอบการบริการ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านกระบวนการ ขั้นตอน และระยะเวลา ด้านการบริการของเจ้าหน้าที่ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และด้านคุณภาพการให้บริการ

ตอนที่ 2 ความคาดหวังของผู้ใช้บริการต่อการดำเนินงานของ สำนักงาน สกสค.จังหวัดแพร่ ตามองค์ประกอบการบริการ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านกระบวนการ ขั้นตอน และระยะเวลาด้านการบริการของเจ้าหน้าที่ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และด้านคุณภาพการให้บริการ

ตอนที่ 3 ความต้องการของผู้ใช้บริการต่อการดำเนินงานของ สำนักงาน สกสค.จังหวัดแพร่ เกี่ยวกับการจัดสวัสดิการของสำนักงาน สกสค.จังหวัดแพร่ ช่องทางการสื่อสารข้อมูลที่ต้องการให้มีการเผยแพร่ การรับทราบเกี่ยวกับสวัสดิการของสำนักงาน สกสค.จังหวัดแพร่ สวัสดิการหรืองานบริการที่ต้องการให้สำนักงาน สกสค.จังหวัดแพร่

ตอนที่ 4 แนวทางดำเนินการและข้อเสนอแนะต่อการจัดสวัสดิการและสวัสดิภาพ ของสำนักงาน สกสค.จังหวัดแพร่

การสร้างเครื่องมือและการหาคุณภาพ

ในการสร้างแบบสอบถามความพึงพอใจของผู้ใช้บริการสำนักงาน สกสค.จังหวัดแพร่ ทั้ง 4 งานบริการ มีการดำเนินการสร้างตามขั้นตอน ดังนี้

1. กำหนดจุดมุ่งหมายในการสร้างแบบสอบถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อสร้างแบบสอบถามความพึงพอใจในการให้บริการ ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและเอกสารที่เกี่ยวข้อง เขียนนิยามปฏิบัติการความพึงพอใจในการรับบริการเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม ร่างแบบสอบถามนำเครื่องมือไปทดสอบความเที่ยงตรง (Validity) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน พิจารณาความสอดคล้องของเนื้อหา (IOC : Index of Item Objective Congruence) นำเครื่องมือที่ผ่านการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญไปทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการทดลองใช้ (Try Out) กับผู้ใช้บริการทั้ง 4 งาน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวนไม่น้อยกว่างานบริการละ 30 ตัวอย่าง เพื่อตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือด้านความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟ่าของคอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ซึ่งค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม มีค่าความเชื่อมั่น แบบสอบถาม ทั้ง 4 ฉบับ มีค่าความเชื่อมั่น เฉลี่ย 0.932

2. จัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูล โดยดำเนินการประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ในการรวบรวมข้อมูล และขออนุญาตเก็บข้อมูลจากสถานที่ให้บริการ ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้ใช้บริการที่เข้าใช้บริการตอบแบบสอบถามโดยบุคลากรที่ได้รับมอบหมายดำเนินการ คลอบคลุมทุกพื้นที่เป้าหมาย นำข้อมูลจากแบบสอบถาม

ที่ได้มาดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล และสรุปประเด็นความเห็นข้อเสนอแนะจากข้อคำถามปลายเปิด

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ตอบกลับมาตรวจสอบความสมบูรณ์จัดหมวดหมู่ และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติในการศึกษาความพึงพอใจตามมาตรวัดนามบัญญัติ สถิติพื้นฐาน คือ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ และค่าเฉลี่ย

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาความพึงพอใจและความต้องการในการจัดสวัสดิการและสวัสดิภาพของครูและบุคลากรทางการศึกษาของสำนักงาน สกสค.จังหวัดแพร่

ตอนที่ 1 ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการต่อการดำเนินงานของ สำนักงาน สกสค. จังหวัดแพร่

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามความพึงพอใจ จำนวน 1,899 คน จำแนกตามจำนวนและร้อยละผู้ใช้บริการงานฌาปนกิจสงเคราะห์ (ช.พ.ค.-ช.พ.ส.) ดังนี้ เพศ ชาย จำนวน 877 คน (46.18%) เพศหญิง 1,022 คน (53.82%) อายุ น้อยกว่า 25 ปี จำนวน 19 คน (1.00%) อายุ 25-35 ปี จำนวน110 คน(5.79%) อายุ 36-45 ปี จำนวน 550 คน (28.96%) อายุ 46-55ปี จำนวน 476 คน (25.07%) อายุ 56-65 ปี จำนวน 417 คน (21.96%) อายุมากกว่า 65 ปี จำนวน 327 คน (17.22%) การศึกษา วุฒิต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 77 คน (4.55%) ปริญญาตรี จำนวน 1,067 คน (56.19%) สูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 755 คน (39.76%) อาชีพ ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 786 คน(41.39%) บุคลากรทางการศึกษาระดับอุดมศึกษา จำนวน 54 คน (2.84%) ข้าราชการบำนาญเกษียณอายุราชการ จำนวน 984 คน (51.82%) อื่นๆ จำนวน 75 คน (3.95%) รายได้ 10,000-20,000 บาท จำนวน 257 คน (13.53%) 20,001-30,000 บาท จำนวน 628 คน (33.07%) มากกว่า 30,000 บาท จำนวน 1,014 คน (53.40%) สถานภาพของผู้ใช้บริการ เป็นสมาชิก ช.พ.ค. จำนวน 1,100 คน (57.93%) เป็นสมาชิก ช.พ.ส. จำนวน 96 คน (5.06%) เป็นสมาชิกทั้ง ช.พ.ค. และ ช.พ.ส. จำนวน 646 คน (34.02%) ไม่ได้เป็นสมาชิก จำนวน 57 คน (3.00%)

ส่วนที่ 2 ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการต่อการดำเนินงานของสำนักงาน สกสค.จังหวัดแพร่

ตารางที่ 1 แสดงร้อยละและค่าเฉลี่ยความพึงพอใจการให้บริการ ของสกสค.จังหวัดแพร่ ในภาพรวม

การให้บริการ ในส่วนงานภายในด้าน	ระดับความพึงพอใจ					ค่าเฉลี่ย	ร้อยละ
	น้อยที่สุด				มากที่สุด		
	1	2	3	4	5		
1. งานฌาปนกิจสงเคราะห์ (ช.พ.ค.-ช.พ.ส.)	-	-	4.10	19.22	76.68	4.73	94.60
2. งานสวัสดิการส่วนลดสินค้าในสถานประกอบการพื้นที่จังหวัดแพร่	-	-	0.85	16.45	82.70	4.82	96.80
3. งานศูนย์ดูแลครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้สูงอายุจังหวัดแพร่	-	-	2.15	19.05	78.80	4.77	95.40
4. งานศูนย์ดูแลครูและบุคลากรทางการศึกษาในประจำการจังหวัดแพร่	2.82	6.70	12.09	21.20	57.19	4.25	85.00
ความพึงพอใจโดยรวม	**2.82**	**6.70**	**19.19**	**75.92**	**295.37**	**4.64**	**92.85**

จากตารางที่ 1 พบว่าความพึงพอใจของผู้ใช้บริการต่อการดำเนินงานของสำนักงานสกสค.จังหวัดแพร่ ในภาพรวม ทั้ง 4 งานบริการ พบว่า ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.64 หรือคิดเป็นร้อยละ 92.80 เมื่อพิจารณาเป็นรายงานบริการพบว่า งานฌาปนกิจสงเคราะห์ (ช.พ.ค.-ช.พ.ส.) ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.73 หรือคิดเป็นร้อยละ 94.60 งานสวัสดิการส่วนลดสินค้าในสถานประกอบการพื้นที่จังหวัดแพร่ ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.82 หรือคิดเป็นร้อยละ 96.80 งานบริการของศูนย์ดูแลครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้สูงอายุจังหวัดแพร่ ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.77 หรือคิดเป็นร้อยละ 95.40 งานบริการของศูนย์ดูแลครูและบุคลากรทางการศึกษา

ในประจำการจังหวัดแพร่ ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.25 หรือคิดเป็นร้อยละ 85.00

ตอนที่ 2 ความคาดหวังของผู้ใช้บริการในการดำเนินงานของ สำนักงาน สกสค.จังหวัดแพร่

ตารางที่ 2 แสดงร้อยละและค่าเฉลี่ยความคาดหวังการให้บริการของ สำนักงาน สกสค.จังหวัดแพร่

การให้บริการ ในส่วนงานภายในด้าน	ระดับความคาดหวัง					ค่าเฉลี่ย	ร้อยละ
	น้อยที่สุด				มากที่สุด		
	1	2	3	4	5		
1. งานฌาปนกิจสงเคราะห์ (ช.พ.ค.-ช.พ.ส.)	-	0.11	2.37	22.47	75.05	4.72	94.40
2. งานสวัสดิการส่วนลดสินค้าในสถานประกอบการพื้นที่จังหวัดแพร่	-	1.32	1.63	25.50	71.55	4.67	93.40
3. งานศูนย์ดูแลครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้สูงอายุจังหวัดแพร่	-	-	-	18.50	81.50	4.82	96.40
4. งานศูนย์ดูแลครูและบุคลากรทางการศึกษาในประจำการจังหวัดแพร่	-	1.50	6.30	24.40	67.80	4.55	91.00
ความคาดหวังโดยรวม	**-**	**2.93**	**10.30**	**90.87**	**295.9**	**4.69**	**93.80**

จากตารางที่ 2 พบว่า ความคาดหวังของผู้ใช้บริการต่อการให้บริการ ของสำนักงาน สกสค. จังหวัดแพร่ ในภาพรวมทั้ง 4 งานบริการ พบว่า ความคาดหวังของผู้ใช้บริการทั้งหมดมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.69 หรือคิดเป็นร้อยละ 93.80 เมื่อพิจารณาเป็นรายงานบริการ พบว่า งานฌาปนกิจสงเคราะห์ (ช.พ.ค.-ช.พ.ส.) ความคาดหวังของผู้ใช้บริการมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.72 หรือคิดเป็นร้อยละ 94.40 งานสวัสดิการส่วนลดสินค้าในสถานประกอบการพื้นที่จังหวัดแพร่ ความคาดหวังของผู้ใช้บริการมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.67 หรือคิดเป็นร้อยละ 93.40 งานบริการของศูนย์

ดูแลครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้สูงอายุจังหวัดแพร่ ความคาดหวังของผู้ใช้บริการมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.82 หรือคิดเป็นร้อยละ 96.40 งานบริการของศูนย์ดูแลครูและบุคลากรทางการศึกษาในประจำการจังหวัดแพร่ ความคาดหวังของผู้ใช้บริการมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.55 หรือคิดเป็นร้อยละ 91.00

ตอนที่ 3 ความต้องการของผู้ใช้บริการในการดำเนินงานของ สำนักงาน สกสค.จังหวัดแพร่

ความต้องการของผู้ใช้บริการต่อการดำเนินงานของ สำนักงาน สกสค.จังหวัดแพร่ นำเสนอในด้านช่องทางการสื่อสารข้อมูลที่ต้องการให้มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์และความต้องการสวัสดิการหรืองานบริการของสำนักงานสกสค.จังหวัดแพร่ ดังนี้

ตารางที่ 3 แสดงร้อยละและค่าเฉลี่ยความต้องการการให้บริการของ สกสค.จังหวัดแพร่ งาน ช.พ.ค. ในภาพรวม ช่องทางการสื่อสารข้อมูลที่ต้องการให้มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

เรื่องที่	ช่องทางการสื่อสารข้อมูล	จำนวน(คน)	ร้อยละ
1.	Facebook Fanpage	1,616	85.10
2.	Line Group/Line Official	1,510	79..52
3.	เว็บไซต์สำนักงาน สกสค.	1,542	81.20
4.	ช่องทางหน่วยงานต้นสังกัด	687	36.18
5.	การจัดประชุม สัมมนา	568	29.91
6.	จดหมายข่าว	645	33.97

ตารางที่ 4 แสดงร้อยละและค่าเฉลี่ยความต้องการสวัสดิการ สวัสดิภาพหรืองานบริการ ของสำนักงาน สกสค.จังหวัดแพร่

เรื่องที่	รายการสวัสดิการ สวัสดิภาพหรืองานบริการที่ต้องการ	จำนวน	ร้อยละ
1.	งานฌาปนกิจสงเคราะห์ (ช.พ.ค.-ช.พ.ส.)		
	- การตรวจสุขภาพประจำปี	1,692	89.10
	- การแก้ไขปัญหาหนี้สินครู	1,256	66.14
	- การแก้ปัญหาหนี้ไตรมาส	421	22.17
	- การใช้สื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีที่ทันสมัยสำหรับบริการด้านการเงิน	1,521	80.09

เรื่องที่	รายการสวัสดิการ สวัสดิภาพหรืองานบริการที่ต้องการ	จำนวน	ร้อยละ
2.	งานสวัสดิการส่วนลดสินค้าในสถานประกอบการพื้นที่จังหวัดแพร่		
	- การเพิ่มสถานประกอบการบริการให้ครอบคลุมทุกพื้นที่	1,320	69.51
	- การพัฒนาคุณภาพการบริการให้เกิดความพึงพอใจที่สุด	1,650	86.89
	- การพิจารณาส่วนลดราคาให้มากที่สุดสำหรับครูที่เป็นสมาชิกที่ดี	1,286	67.72
3.	งานบริการของศูนย์ดูแลครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้สูงอายุ จังหวัดแพร่	1,462	76.99
	- การมีส่วนร่วม เพิ่มความเข้มแข็งเครือข่ายครูจัดกิจกรรมสร้างสรรค์	1,354	71.30
	- การเพิ่มปัจจัยสนับสนุนจากทุกภาคส่วน มีแผนงานชัดเจน		
4.	งานบริการของศูนย์ดูแลครูและบุคลากรทางการศึกษาในประจำการจังหวัดแพร่	1,143	60.19
	- เสริมสร้างขวัญและกำลังใจ ได้รับการเชิดชูเกียรติ	1,206	63.51
	- รักความสามัคคี สนับสนุนสิทธิประโยชน์เกื้อกูลเป็นครูมืออาชีพ	1,152	60.66
	- พัฒนางานด้านวิชาการ กฎหมาย การครองตนตรองงาน	1,117	58.82
	- เป็นผู้นำในการรณรงค์ให้ครูใหม่สมัครเป็นสมาชิก ช.พ.ค.-ช.พ.ส.		

จากตารางที่ 3 และ 4 พบว่า จำนวนและร้อยละความต้องการช่องทางการสื่อสารข้อมูลที่ให้ต้องการประชาสัมพันธ์ พบว่า ความต้องการการจัดสวัสดิการของสำนักงาน สกสค. จังหวัดแพร่ สรุปได้ดังนี้ ช่องทางการสื่อสารข้อมูลที่ต้องการให้มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ Facebook Fanpage, Line Group/Line Official, จดหมายข่าว และเว็บไซต์สำนักงาน สูงสุดในทุกงาน โดยเรียงตามลำดับความต้องการใช้บริการดังนี้ 1) งานฌาปนกิจสงเคราะห์(ช.พ.ค.-ช.พ.ส.) 2) งานสวัสดิการส่วนลดสินค้าในสถานประกอบการพื้นที่จังหวัดแพร่ 3) งานบริการของศูนย์ดูแลครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้สูงอายุจังหวัดแพร่ และ 4) งานบริการของศูนย์ดูแลครูและบุคลากรทางการศึกษาในประจำการจังหวัดแพร่ ตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์แนวทางในการปรับปรุงคุณภาพการจัดสวัสดิการและสวัสดิภาพของครูและบุคลากรทางการศึกษา ของสำนักงาน สกสค.จังหวัดแพร่

ตอนที่ 4 แนวทางการพัฒนาสวัสดิการหรืองานบริการที่ต้องการให้สำนักงาน สกสค. จังหวัดแพร่

ตารางที่ 5 แสดงจำนวนและร้อยละการพัฒนาการบริการ ของสำนักงาน สกสค. จังหวัดแพร่

เรื่องที่	ความคิดเห็นการพัฒนาและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม	จำนวน	ร้อยละ
1.	การปฏิบัติงานของ สกสค.ที่ผ่านมามีการพัฒนามากขึ้น	1,792	94.37
2.	การปฏิบัติงานของ สกสค.ที่ผ่านมามีการพัฒนาบ้าง	1,256	66.14
3.	การปฏิบัติงานของ สกสค.ที่ผ่านมาไม่มีการพัฒนาขึ้นเลย	421	22.17

จากตารางที่ 5 พบว่า ผู้ใช้บริการมีความคิดเห็นว่า สำนักงาน สกสค.จังหวัดแพร่ ได้มีการปฏิบัติงานที่มีการพัฒนามากขึ้น คิดเป็นร้อยละ 94.37 มีการพัฒนาบ้าง ร้อยละ 66.14 และมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมให้พัฒนาในด้านสิทธิประโยชน์การบริการ การจัดสวัสดิการให้ครอบคลุมมากขึ้น และการประชาสัมพันธ์ที่ทันสมัยและทั่วถึงทุกพื้นที่ เมื่อพิจารณาเป็นงานบริการ สามารถ สรุปได้ดังนี้ งานการฌาปนกิจสงเคราะห์ (ช.พ.ค.-ช.พ.ส) ต้องการเพิ่มช่องทางการชำระเงินค่าสงเคราะห์รายศพด้วยระบบออนไลน์เพิ่มสวัสดิการและสิทธิประโยชน์สำหรับสมาชิกที่สมัครเป็นสมาชิกอย่างยาวนาน การจัดของรางวัลสำหรับสมาชิกที่เกษียณอายุราชการ การตรวจสุขภาพประจำปี งานสวัสดิการส่วนลดสินค้าในสถานประกอบการพื้นที่จังหวัดแพร่ ควรจัดอย่างต่อเนื่องขยายพื้นที่ให้บริการครอบคลุมทุกอำเภอ และเพิ่มระดับการประชาสัมพันธ์ให้เข้มข้นขึ้น ขยายปริมาณร้านค้าสถานประกอบการให้มากกว่า 19 แห่ง ที่ให้บริการต่อเนื่องจากเดิม แก้ปัญหาหนี้สินครู เร่งรัดแก้ไขปัญหาการชำระหนี้รายไตรมาสของครูที่เข้าร่วมโครงการเงินกู้จากธนาคารออมสิน เพื่อนำเงินส่งคืน สกสค. ที่ได้ชำระหนี้แทนไป งานบริการของศูนย์ดูแลครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้สูงอายุจังหวัดแพร่ ต้องการให้คณะกรรมการศูนย์ฯ มีบทบาทขับเคลื่อนกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ด้านสวัสดิการและสวัสดิภาพร่วมกับสำนักงาน สกสค.จังหวัดแพร่อย่างมั่นคงมีงบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนจากส่วนกลางและองค์กรภาคเอกชนในท้องถิ่นมาสนับสนุนมีกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ด้านสุขภาพด้านเศรษฐกิจและด้านสังคมให้มากขึ้น งานบริการของศูนย์ดูแลครูและบุคลากรทางการศึกษาในประจำการจังหวัดแพร่ ต้องการสนับสนุนให้สมาชิกได้ร่วมมือกันสนับสนุนงานด้านสวัสดิการและสวัสดิภาพ ด้านวิชาการ ด้านกฎหมาย ด้านวินัยการเงิน มีส่วนร่วมรณรงค์รับสมัครสมาชิกใหม่จากครูยุคใหม่ให้มากขึ้น การได้รับคัดเลือกเป็นบุคลากรวิชาชีพต้นแบบสาขาต่างในระดับจังหวัด ระดับภาค และระดับประเทศให้มากขึ้น

3. นำผลการศึกษาความพึงพอใจไปใช้ในการรับการประเมินจากหน่วยงานต้นสังกัดตามกรอบการประเมินองค์กรมหาชน ตามที่สำนักงาน ก.พ.ร.กำหนด

สำนักงาน สกสค.จังหวัดแพร่ ได้สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อ 1 และข้อ 2 ส่งไปพร้อมกับการประเมินผลการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อำนวยการสำนักงาน สกสค.จังหวัดแพร่ ให้สำนักงานคณะกรรมการ สกสค.ใช้ประกอบการรับการประเมินด้านคุณธรรม ความโปร่งใสในการดำเนินงานภาครัฐ ITA ประจำปี 2567 ได้รับผลการประเมินร้อยละ 87.14 ซึ่งมีระดับคุณภาพเพิ่มขึ้นจากปี 2566 (83.71) คิดเป็นร้อยละ 3.43

ผลการศึกษานี้ สะท้อนให้เห็นว่า ความคาดหวังของผู้ใช้บริการต่อการให้บริการของสำนักงาน สกสค.จังหวัดแพร่ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.69 หรือคิดเป็นร้อยละ 93.80 ซึ่งมีค่าเฉลี่ยสูงกว่า ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการต่อการให้บริการของสำนักงาน สกสค.จังหวัดแพร่ เล็กน้อย ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.64 หรือคิดเป็นร้อยละ92.80 เสนอผลการศึกษาวิจัยให้ต้นสังกัดพิจารณารับการประเมินและได้แนวทางการปรับปรุงพัฒนาตามความต้องการจัดสวัสดิการและสวัสดิภาพของครูและบุคลากรทางการศึกษาของสำนักงาน สกสค.จังหวัดแพร่ ซึ่งเป็นข้อมูล ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะย้อนกลับจากผู้ใช้บริการที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง การดำเนินงานขององค์กรภาครัฐมีการพัฒนาที่มีคุณภาพในทิศทางที่ดีมากขึ้นตามลำดับ

อภิปรายผล

จากการศึกษาความพึงพอใจและความต้องการการจัดสวัสดิการและสวัสดิภาพของครูและบุคลากรทางการศึกษา ของสำนักงาน สกสค.จังหวัดแพร่ ประจำปี 2567 1) งานฌาปนกิจสงเคราะห์ (ช.พ.ค.-ช.พ.ส.) 2) งานสวัสดิการส่วนลดสินค้าในสถานประกอบการพื้นที่จังหวัดแพร่ 3) งานบริการของศูนย์ดูแลครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้สูงอายุจังหวัดแพร่ และ 4) งานบริการของศูนย์ดูแลครูและบุคลากรทางการศึกษาในประจำการจังหวัดแพร่ ระดับความพึงพอใจของผู้ใช้บริการระดับมากถึงมากที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับความคาดหวังของผู้ใช้บริการระดับสูงที่สุด อาจกล่าวได้ว่าระดับความคาดหวังต่อการให้บริการสูงกว่าระดับความพึงพอใจต่อการให้บริการ ความคาดหวังต่อการให้บริการมีค่าเฉลี่ยภาพรวมความพึงพอใจมากถึงมากที่สุด สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของสวนดุสิตโพล ในปี 2562-2565 พบว่าความพึงพอใจของผู้ใช้บริการอยู่ในระดับสูงอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะงานฌาปนกิจสงเคราะห์ (ช.พ.ค.-ช.พ.ส) จะได้รับความพึงพอใจสูงสุด นอกจากนั้น งานวิจัยของวราภรณ์ อินทรรักษ์(2554) และขวัญใจ

พิรุณ (2554) ก็พบผลการวิจัยในทิศทางเดียวกัน แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมั่นของผลการวิจัย และยืนยันว่าสำนักงาน สกสค.จังหวัดแพร่ มีการให้บริการที่มีคุณภาพอย่างต่อเนื่อง จนเป็นที่พึงพอใจตามวัตถุ ประสงค์การวิจัยสอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยของ ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2541) กล่าวว่าการสร้างการบริการให้มีคุณภาพเพื่อให้ลูกค้าพึงพอใจ โดยใช้แนวทาง 10 ประการ คือ 1) การเข้าถึงลูกค้า(Access) 2) การติดต่อสื่อสาร (Communication) 3) สมรรถนะ(Competence)ของผู้บริการ 4) ความมีน้ำใจ(Courtesy) 5) ความน่าเชื่อถือ(credibility) 6) ความไว้วางใจ(Reliability) 7) การตอบสนองลูกค้า (Responsiveness) 8) ความปลอดภัย(Security) 9) การสร้างบริการให้เป็นรูปธรรม (Tangible) 10) การเข้าใจและรู้จักลูกค้า(Understanding/Knowing Customer) และมีการพัฒนาความต้องการของผู้รับบริการตามทฤษฎีลำดับขั้นของ อับราฮัม มาสโลว์ (Abraham. Maslow, 1943) แบ่งเป็น 5 ระดับ คือ 1) ความต้องการทางกายภาพ (Physiological Needs) เป็นพื้นฐานจำเป็นต่อความอยู่รอด 2) ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย (Safety or Security Needs) ปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน 3) ความต้องการทางสังคม(Social Needs) ต้องการความรัก มิตรภาพ เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม 4) ความต้องการได้รับการยอมรับยกย่องสรรเสริญในสังคม(Esteem Needs) ต้องการเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น เกิดความภูมิใจในตัวเอง 5) ความต้องการความสำเร็จในชีวิต(Self-actualization Needs) การพัฒนาศักยภาพของตนเอง เป็นความต้องการบรรลุศักยภาพสูงสุดของตนเอง

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยสรุปได้ว่า การศึกษาความพึงพอใจ ความคาดหวัง ความต้องการและแนวทางการพัฒนาสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาของสำนักงาน สกสค. จังหวัดแพร่ บรรลุผลสำเร็จ มีความพึงพอใจสอดคล้องใกล้เคียงกับความคาดหวัง ความต้องการในระดับมากที่สุด ได้รับข้อเสนอแนวทางการพัฒนางานของ สกสค. ให้มีการพัฒนาคุณภาพมากยิ่งขึ้นตามลำดับ ส่งผลต่อการประเมินองค์กรภาครัฐ ด้านคุณธรรมความโปร่งใส ITA ของสำนักงานคณะกรรมการ สกสค.ที่มีแนวโน้มการพัฒนาที่ดีขึ้น **ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้** ผู้วิจัยขอเสนอแนะต่อการให้บริการของสำนักงาน สกสค.จังหวัดแพร่ ดังนี้ 1. งานฌาปนกิจสงเคราะห์ ควรปรับปรุงกระบวนการให้บริการมอบเงินสงเคราะห์ครอบครัวให้เร็วขึ้น 2. พัฒนาและปรับปรุงเครื่องมือเครื่องใช้และเทคโนโลยีให้ทันสมัยอยู่เสมอ เน้นระบบออนไลน์

ที่ปลอดภัยจากมิจฉาชีพ 3. เพิ่มสิทธิประโยชน์แก่ผู้รับบริการให้หลากหลายยิ่งขึ้น 4. เร่งแก้ปัญหาหนี้สินครูและหนี้ไตรมาสเพื่อความมั่นคงของครูคู่กับองค์กร สกสค. **ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** ควรทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับอนาคตภาพของครูไทยยุคใหม่กับงานสวัสดิการและสวัสดิภาพที่ควรจะพัฒนาในทิศทางที่ควรเปลี่ยนแปลง

เอกสารอ้างอิง

กฤษณา ทองใบ. (2565). ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตครู. *วารสารวิจัยการศึกษา*, 15(2), 45–60.

ขวัญใจ พิรุณ. (2554). *การศึกษาความพึงพอใจของครูและบุคลากรทางการศึกษาต่อการให้บริการของสำนักงานครูและบุคลากรทางการศึกษาจังหวัดกาญจนบุรี*. กาญจนบุรี: สำนักงาน สกสค. จังหวัดกาญจนบุรี. จังหวัดกำแพงเพชร.

จิตตินันท์ นันทไพบูลย์. (2551). *การวิจัยตลาด.* (พิมพ์ครั้งที่ 6). โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชมนาฎ พันธุ์ศุภผล. (2551). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลและประสิทธิภาพการบริการประชาชนของสำนักงาน

ชลลดา มงคลวนิช และ รัตนาพร ขัติวงค์. (2561). ความคาดหวังและการรับรู้คุณภาพบริการของฝ่ายต้อนรับ

ณัฐพงศ์ นะราศี. (2557). ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการบัตรประกันสุขภาพถ้วนหน้าต่อการให้บริการของโรงพยาบาลค่ายภาณุรังษี อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ณัฐรดา มงคลชัย. (2557). ความพึงพอใจการให้บริการธุรกิจซื้อของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรเมืองเลย จำกัด ตอนที่ 52 ก หน้า 1-30.

ทรายทอง วรรณพิศิษฐ์, และ ปภาดา กันทะอินทร์. (2546). ความพึงพอใจของนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ที่มีต่อการให้บริการของหน่วยทะเบียนและประเมินผลการศึกษางานบริการการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์. ใน *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ทะเบียนอำเภอในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต.* มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ธิติมา สมบูรณ์. (2565). การบริหารสวัสดิการครูระดับจังหวัด. *วารสารบริหารการศึกษา*, 29(3), 88–103.

นภพร แซ่ลิ้ม. (2564). ความพึงพอใจต่อระบบสวัสดิการของครูในจังหวัดภาคเหนือ. *วารสารวิชาการศึกษาไทย*, 12(1), 120–135.

บุญฤทธิ์ หวังดี. (2560). ความคาดหวังคุณภาพการบริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจและความภักดีในการใช้บริการ QR Code ในการเลือกซื้อสินค้าที่ร้านค้าปลีกขนาดใหญ่ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร. ใน *การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

พรพรรณ ศรีสุข. (2561). ความต้องการสวัสดิการของครูในสังกัด สพฐ. *วารสารครุศาสตร์*, 46(3), 200–214.

พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการ พ.ศ. 2546. (1 ตุลาคม 2546). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 120 ตอนที่ 94 ก, หน้า 6-20.

พระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2546. (11 มิถุนายน 2546). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 120

วรพงษ์ จิตต์สง่า. (2563). ความสัมพันธ์ของสวัสดิการกับความผูกพันต่อองค์การของครู. *วารสารนโยบายการศึกษา*, 23(4), 55–70.

วราภรณ์ อินทรรักษ์. (2554). *ความพึงพอใจของครูและบุคลากรทางการศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา*

วีระพงษ์ เฉลิมจิระวัฒน์. (2542). *คุณภาพในงานบริการ*. กรุงเทพฯ: สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น).

ศิริวรรณ เสรีรัตน์. (2541). *การบริหารการตลาดยุคใหม่*. กรุงเทพฯ: วิสุทธิ์พัฒนา.

สวนดุสิตโพล. (2565). *รายงานการศึกษาวิจัย: การสำรวจความพึงพอใจของการจัดสวัสดิการและสวัสดิภาพของครูและบุคลากรทางการศึกษา ของสำนักงานคณะกรรมการ สกสค. ประจำปี 2565*. มหาวิทยาลัยสวนดุสิต.

ส่วนหน้าในโรงแรม 5 ดาว. ใน *รายงานการวิจัย*. มหาวิทยาลัยสยาม.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต 1. (2566). *รายงานข้อมูลบุคลากรทางการศึกษา*. แพร่: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต 1.

สำนักงานคณะกรรมการ ป.ป.ช. (2566). *คู่มือการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานภาครัฐ ประจำปีงบประมาณ 2566 (ITA Manual 2023)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ.

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา. (2560). *ข้อบังคับคณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา ว่าด้วยการบริหารสำนักงาน พ.ศ. 2560*. กรุงเทพฯ:สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา.

_____. (2562). *ระเบียบสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา ว่าด้วยการฌาปนกิจสงเคราะห์ช่วยครูและบุคลากรทางการศึกษากรณีเสียชีวิต พ.ศ. 2561*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา.

_____. (2566). *รายงานประจำปี 2566*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา.

_____. (2566). *รายงานประจำปี*. กรุงเทพฯ: สำนักงานส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2566). *ประชากรไทย 2566*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

สุขุม นวลสกุล. (2541). *ศิลปะการตัดสินใจ: เปิดโลกฝึกอบรมยุคโลกาภิวัตน์เพื่อสร้างวิสัยทัศน์ในการทำงาน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บุ๊คแบงก์.

สุชาติ แย้มเม่น. (2562). *การบริหารสวัสดิการบุคลากรภาครัฐ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อำเภอเมือง จังหวัดเลย. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.

Armstrong, M. (2014). *Armstrong's Handbook of Human Resource Management Practice*. Kogan Page.

Cohen, S., & Wills, T. (1985). Stress, social support, and the buffering hypothesis. *Psychological Bulletin*, 98(2), 310–357.

Greenberg, J. (2011). *Behavior in Organizations*. Pearson.

Herzberg, F. (1966). *Work and the Nature of Man*. Cleveland: World Publishing. https://doi.org/10.1037/h0054346

Kotler, P. (2000). *Marketing management: The millennium edition*. Prentice Hall.

Kotler, P., & Keller, K. L. (2016). *Marketing management.* (15th ed.). Pearson.

Maslow, A. H. (1943). A theory of human motivation. Psychological Review, 50(4), 370–396.

Maslow, A. H. (1954). *Motivation and personality*. Harper & Row.

Oliver, R. (1 9 9 7). *Satisfaction: A Behavioral Perspective on the Consumer*. McGraw-Hill.

Schultz, D., & Schultz, S. (2010). *Psychology and Work Today*. Pearson.

แนวทางการส่งเสริมศักยภาพในการรับมือกับการแพร่ระบาดของเชื่อโรคโควิด (COVID- 19) ให้กับกลุ่มเสี่ยงติดเชื้อโรคโควิด (COVID- 19) ของโรงพยาบาลสนามชุมชนวัดไตรภูมิ ต.โนนบุรี อ.สหัสขันธ์ จ.กาฬสินธุ์*

INVESTIGATE STRATEGIES FOR PROMOTING THE CAPACITY OF THE COVID-19 AT-RISK GROUP AT THE COMMUNITY FIELD HOSPITAL OF WAT TRAI PHUM, NONBURI SUBDISTRICT, SAHATSAKHAN DISTRICT, KALASIN PROVINCE

พระครูปริยัติพัฒนบัณฑิต[1], พระมหาวีรยุทธ กุสลจิตฺโต[2], พระณฐโชค สุวโจ[3], พระมหาสมบัติ คุเณสโก[4], ประยงค์ แสนบุราณ[5] และ พระครูธรรมธรชาญชัย รตโน[6]

Phrakrupariyutpiphatbundit[1], Phra Maha Werayut kussalajitto[2], Phra Nathachock Suvajo[3], Phramaha Sombat Kunesako[4]Prayong Sanburan[5] and Phrakhruthammathorn Chanchai Ratano[6]

[1]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

[1]Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

[2]มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

[2]Mahamakut Buddhist university, Thailand

[3-6]มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

[3-6]Mahamakut Buddhist University Isan campus, Thailand

Corresponding Author's Email: aishinihewo69@gmail.com

วันที่รับบทความ : 22 ตุลาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 3 พฤศจิกายน 2568; วันตอบรับบทความ : 5 พฤศจิกายน 2568

Received 22 October 2025; Revised 3 November 2025; Accepted 5 November 2025

Citation:

* พระครูปริยัติพัฒนบัณฑิต, พระมหาวีรยุทธ กุสลจิตฺโต, พระณฐโชค สุวโจ, พระมหาสมบัติ คุเณสโก, ประยงค์ แสนบุราณ และ พระครูธรรมธรชาญชัย รตโน. (2568). การศึกษาความพึงพอใจและความต้องการ การจัดสวัสดิการและสวัสดิภาพของครูและบุคลากรทางการศึกษา สำนักงานส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา จังหวัดแพร่ ประจำปี 2567. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(6), 1234-1254.

Phrakrupariyutpiphatbundit, Phra Maha Werayut kussalajitto, Phra Nathachock Suvajo, Phramaha Sombat Kunesako, Prayong Sanburan and Phrakhruthammathorn Chanchai Ratano. (2025). A Study Of Satisfaction And Welfare Needs Of Teachers And Educational Personnel, Otep, Phrae Province, 2024. Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(6), 1234-1254.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของกลุ่มเสี่ยงติดเชื้อโรคโควิดของโรงพยาบาลสนามชุมชนวัดไตรภูมิ ตำบลโนนบุรี อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ 2) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมในการเสริมศักยภาพสำหรับบำบัดกลุ่มเสี่ยงติดโรคโควิด 3) เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมศักยภาพในการรับมือกับการแพร่ระบาดของโรคโควิดให้กับกลุ่มเสี่ยงติดเชื้อโรคโควิด การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากเอกสาร เก็บข้อมูลภาคสนาม การสัมภาษณ์ และนำข้อมูลมาเรียบเรียงผลการศึกษาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัญหาของกลุ่มเสี่ยงติดเชื้อโคโควิด พบว่า มีปัญหาคุณภาพชีวิตทางสังคม ปัญหาทางด้านสาธารณสุข ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ปัญหาด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิต

2. หลักพุทธธรรมในการเสริมศักยภาพสำหรับบำบัดกลุ่มเสี่ยงติดเชื้อโรคโควิด มีมาตรการในการดูแลสุขภาพกายและสุขภาพจิตใจให้กับผู้เข้ามารับการรักษาด้วยการเดินจงกรม การสวดมนต์ไหว้พระ นั่งสมาธิ เจริญภาวนา ฟังธรรม มีการแนะนำการดูแลตนเองเพื่อใช้ชีวิตด้วยความไม่ประมาท ทำหน้าที่ของตนเองให้เต็มที่ตามสติปัญญา และดำเนินชีวิตอย่างมีสติ

3. แนวทางการส่งเสริมศักยภาพในการรับมือกับการแพร่ระบาดของเชื้อโรคโควิดให้กับกลุ่มเสี่ยงติดเชื้อโรคโควิด พบว่า มีมาตรการเชิงรุกในการเฝ้าระวังและการป้องกัน กลุ่มเสี่ยงได้รับการรักษาทันท่วงที และให้การให้บริการที่เท่าเทียมกัน

คำสำคัญ: แนวทางการส่งเสริมศักยภาพ, การรับมือกับการแพร่ระบาดของเชื่อโรคโควิด (COVID- 19), กลุ่มเสี่ยงติดเชื้อโรคโควิด (COVID- 19)

Abstract

The objectives of this research were: 1) to examine the problems and conditions of the COVID-19 risk group in the community field hospital at Wat Traiphum, Non Buri Subdistrict, Sahatsakhan District, Kalasin Province 2) to study the application of Buddhist principles in enhancing the potential for rehabilitation among individuals at risk of COVID-19 infection 3) to explore approaches for strengthening the capacity of the at-risk group to cope with the

COVID-19 pandemic. This study employed a qualitative research methodology, involving documentary research, field data collection, and in-depth interviews. The collected data were analyzed and presented using descriptive analysis to synthesize findings in accordance with the research objectives.

The research results found that:

1. The problems and conditions of the COVID-19 risk group included issues related to social quality of life, public health, economic hardship, and both physical and mental health.

2. The Buddhist principles applied for enhancing potential and rehabilitation of individuals at risk of COVID-19 infection comprised measures for maintaining physical and mental well-being through walking meditation, chanting, sitting meditation, mindfulness practice, listening to Dhamma teachings, and self-care guidance. These practices aimed to encourage living with mindfulness, performing one' s duties with wisdom, and avoiding negligence in daily life.

3. The approaches for strengthening the capacity of at-risk groups to cope with the COVID-19 pandemic emphasized proactive surveillance and prevention measures, timely medical treatment, and equitable access to healthcare services.

Keywords: Capacity enhancement approaches, coping with the COVID-19 pandemic, COVID- 19 at-risk groups

บทนำ

การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด–19 ส่งผลกระทบอย่างกว้างขวางต่อสังคม เศรษฐกิจ และคุณภาพชีวิตของประชาชนทั่วโลก ทั้งด้านการเจ็บป่วย การเสียชีวิต การหยุดหรือตกงาน ทำให้รายได้ลดลงและภาระค่าใช้จ่ายในครัวเรือนเพิ่มขึ้น ภาวะดังกล่าวยังทำให้ธุรกิจจำนวนมากประสบภาวะขาดทุนและต้องลดจำนวนพนักงาน ส่งผลกระทบต่อแรงงานรายได้น้อยทั้งในและนอกระบบมากกว่ากลุ่มที่มีรายได้ประจำ ทำให้ความเหลื่อมล้ำทาง

เศรษฐกิจและสังคมทวีความรุนแรง โดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งผลกระทบระยะสั้นเหล่านี้อาจนำไปสู่ปัญหาเชิงโครงสร้างในระยะยาว องค์การอนามัยโลก (World Health Organization, 2565) รายงานว่า เมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม 2564 มีการระบาดใน 220 ประเทศ 2 เขตบริหารพิเศษ และ 2 เรือสำราญ มีผู้ป่วยสะสมทั่วโลก 171,056,223 ราย เสียชีวิต 3,557,413 ราย คิดเป็นอัตราป่วยตายร้อยละ 2.08 และมีการฉีดวัคซีนสะสมแล้วกว่า 1,638 ล้านโดส ขณะที่กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข (2563) ระบุว่า โรคโควิด–19 แพร่จากคนสู่คนเช่นเดียวกับไข้หวัดใหญ่ โดยผ่านละอองเสมหะจากการไอหรือจาม มีระยะฟักตัวเฉลี่ยประมาณ 5 วัน ประเทศไทยพบผู้ป่วยตั้งแต่ปี 2563 และระหว่างวันที่ 1 มกราคม – 31 พฤษภาคม 2564 มีผู้ป่วยสะสม 159,792 ราย หายป่วยแล้ว 80,919 ราย และเสียชีวิต 937 ราย ต่อมา เมื่อวันที่ 10 มีนาคม 2563 คณะรัฐมนตรีมีมติตั้ง ศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (ศบค.) เพื่อกำหนดนโยบายและมาตรการเร่งด่วนในการบริหารจัดการสถานการณ์ โดยบูรณาการการทำงานระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ เช่น คณะกรรมการอำนวยการเตรียมความพร้อมป้องกันและแก้ไขปัญหาโรคติดต่ออุบัติใหม่แห่งชาติ และศูนย์ข้อมูลมาตรการแก้ไขปัญหาโควิด–19 ทั้งนี้ ตาม พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 มาตรา 50 (4) ได้กำหนดให้เทศบาลมีหน้าที่ในการป้องกันและระงับโรคติดต่อ ซึ่งเป็นภารกิจสำคัญขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการควบคุมการแพร่ระบาด ประเทศไทยตรวจพบผู้ติดเชื้อรายแรกเมื่อวันที่ 8 มกราคม 2563 และมีการแถลงยืนยันอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 15 มกราคม 2563 ผู้ป่วยกลุ่มแรกเป็นผู้เดินทางมาจากต่างประเทศ ก่อนที่การระบาดจะขยายไปยังพื้นที่ต่าง ๆ โดยเฉพาะในกลุ่มผู้ประกอบอาชีพที่ต้องสัมผัสนักท่องเที่ยวและผู้เข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะ เช่น การแข่งขันในสนามมวยลุมพินีและราชดำเนิน ส่งผลให้จำนวนผู้ติดเชื้อเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว กรมควบคุมโรค (2565) ได้ดำเนินมาตรการควบคุมอย่างเข้มงวด ได้แก่ การแยกผู้ป่วย การติดตามผู้สัมผัสใกล้ชิด และการตรวจหาเชื้ออย่างรวดเร็ว อย่างไรก็ตาม การระบาดระลอกที่สองมีความรุนแรงและกระจายวงกว้างมากขึ้นบัญชา เกิดมณี และคณะ (2563) คาดว่าการระบาดระลอกนี้จะใช้เวลานานกว่าการควบคุมระลอกแรก และงานวิจัยส่วนใหญ่เกี่ยวกับสถานการณ์โควิด–19 ที่ผ่านมา มักมุ่งเน้นด้านสาธารณสุข การแพทย์หรือเศรษฐกิจ ขณะที่มิติทางจิตใจและจิตวิญญาณของผู้ได้รับผลกระทบยังได้รับการศึกษาอย่างจำกัด โดยเฉพาะแนวทางการบำบัดฟื้นฟูด้วยหลักพุทธธรรม ซึ่งมีศักยภาพในการเสริมสร้างพลังใจและความเข้มแข็งภายในให้สามารถเผชิญวิกฤตได้อย่างมีสติและปัญญา

ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้จึงมุ่งเติมเต็มช่องว่างดังกล่าว ด้วยการประยุกต์แนวคิดทางพระพุทธศาสนามาใช้ในการดูแลและเสริมสร้างศักยภาพให้แก่กลุ่มเสี่ยงติดเชื้อในบริบทของโรงพยาบาลสนามชุมชน เพื่อเสนอแนวทางบูรณาการด้านสุขภาพกาย จิตใจ และปัญญา อันจะเป็นต้นแบบใหม่ในการบริหารจัดการภาวะวิกฤตสาธารณสุขอย่างยั่งยืน

จากที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการเสริมสร้างศักยภาพเพื่อบำบัดกลุ่มเสี่ยงติดเชื้อโรคโควิด–19 ของโรงพยาบาลสนามชุมชนวัดไตรภูมิ ตำบลโนนบุรี อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ การจัดตั้งโรงพยาบาลสนามดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่เข้าถึงการรักษาได้อย่างทันท่วงที โดยเป็นความร่วมมือระหว่างวัด โรงพยาบาล และชุมชน เพื่อสร้างแนวทางการจัดการภาวะวิกฤตให้สอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และเป็นต้นแบบของการขับเคลื่อนชุมชนให้สามารถผ่านพ้นวิกฤตโควิด–19 ได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของกลุ่มเสี่ยงติดเชื้อโรคโควิด (COVID- 19) ของโรงพยาบาลสนามชุมชนวัดไตรภูมิ ต.โนนบุรี อ.สหัสขันธ์ จ.กาฬสินธุ์

2. เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมในการเสริมศักยภาพสำหรับบำบัดกลุ่มเสี่ยงติดเชื้อโรคโควิด (COVID- 19) ของโรงพยาบาลสนามชุมชนวัดไตรภูมิ ต.โนนบุรี อ.สหัสขันธ์ จ.กาฬสินธุ์

3. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมศักยภาพในการรับมือกับการแพร่ระบาดของเชื่อโรคโควิด (COVID- 19) ให้กับกลุ่มเสี่ยงติดเชื้อโรคโควิด (COVID- 19) ของโรงพยาบาลสนามชุมชนวัดไตรภูมิ ต.โนนบุรี อ.สหัสขันธ์ จ.กาฬสินธุ์

การทบทวนวรรณกรรม

1. เอกสารที่เกี่ยวข้อง

พลวัฒน์ ติ่งเพ็ชร (2563) ระบุว่า โรคโควิด–19 เป็นโรคติดเชื้ออุบัติใหม่ที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพ ระบบสาธารณสุข เศรษฐกิจ และความมั่นคงของประเทศ การเข้าใจปัจจัยที่ก่อให้เกิดโรคอุบัติใหม่จึงมีความสำคัญต่อการวางแผนควบคุมและป้องกันโรค ปัจจัยดังกล่าวแบ่งเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ เชื้อก่อโรค ประชากรและสังคม สิ่งแวดล้อม และระบบสาธารณสุข ซึ่ง

ล้วนเกี่ยวข้องกับการอุบัติของโรคโควิด–19 และเป็นพื้นฐานในการกำหนดมาตรการป้องกันในอนาคต

WHO (2563) ระบุว่า ปัจจัยสำคัญประการสุดท้ายที่เกี่ยวข้องกับการระบาดของโรคโควิด–19 คือ ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการระบบสาธารณสุข หากมีการจัดการที่รวดเร็วและมีประสิทธิผล จะช่วยควบคุมการแพร่ระบาด ลดจำนวนผู้ติดเชื้อและอัตราการเสียชีวิตได้ แต่หากภาครัฐขาดการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ หรือตอบสนองล่าช้า ย่อมก่อให้เกิดความสูญเสียอย่างรุนแรงต่อชีวิต ทรัพยากร และเศรษฐกิจของประเทศ

Sathityuthahkarn, S. (2563) อธิบายว่า โรคโควิด–19 เป็นโรคอุบัติใหม่ที่ส่งผลกระทบต่อทั้งสุขภาพกาย สุขภาพใจ และคุณภาพชีวิตของประชาชนในทุกระดับ การแพร่ระบาดของโรคที่ยังไม่มียาป้องกันหรือรักษาโดยเฉพาะก่อให้เกิดความวิตกกังวล ความกลัว และความเครียดในวงกว้าง ซึ่งปฏิกิริยาทางจิตใจของแต่ละบุคคลย่อมแตกต่างกัน การจัดการความเครียดอย่างเหมาะสมจึงมีความสำคัญ เพราะช่วยให้บุคคลปรับตัวได้ดีและเกิดพลังทางความคิดในเชิงสร้างสรรค์ตามหลัก “จิตเป็นนาย กายเป็นบ่าว”

แสง จันทร์งาม (2551) กล่าวว่า ความสุขในการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธธรรมในยุคโควิด–19 หมายถึงการยึดมั่นในความจริง ความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม และความเกื้อกูลซึ่งกันและกัน มนุษย์พึงเป็นคนดีมีสัมมาชีพ สุจริตทั้งกาย วาจา ใจ มีสัมมาทิฐิ ละอายต่อบาปและเกรงกลัวต่อความชั่ว หลักแห่งความสุขประกอบด้วย 3 ประการ คือ หลักแหล่ง หมายถึงที่อยู่อาศัยอันเหมาะสม หลักฐาน หมายถึงหน้าที่การงานอันสุจริต และหลักธรรม หมายถึงการดำเนินชีวิตด้วยสติสัมปชัญญะ

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นงลักษณ์ ทองไทย และคณะ (2562) วิจัยเรื่อง พฤติกรรมในช่วงสภาวะวิกฤติการเกิดโรคระบาดไวรัสโควิด-19 ของวิศวกรชีวการแพทย์ พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความรู้และทัศนคติอยู่ในระดับมาก ส่วนพฤติกรรมการปฏิบัติงานและประสิทธิภาพการทำงานโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งในด้านความสำเร็จและคุณภาพของงาน การวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล เช่น เพศ อายุ การศึกษา รายได้ ประสบการณ์ และประเภทหน่วยงาน พบว่ามีผลต่อระดับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานแตกต่างกันในบางด้าน นอกจากนี้ ความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมของวิศวกรยังสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการทำงาน โดยเฉพาะความสำเร็จของงานและคุณภาพงานที่แตกต่างกันตามระดับความรู้และพฤติกรรม

กาญจนา ปัญญาธร และคณะ (2564) วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันโรค COVID-19 บ้านหนองสวรรค์ ตำบลเชียงพิณ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธาน พบว่าก่อนการพัฒนา ประชาชนขาดความรู้เกี่ยวกับโรค ขาดการรับรู้ความเสี่ยง และมีพฤติกรรมการป้องกันโรคไม่เหมาะสม หลังการพัฒนาโดยการให้ความรู้ การสร้างความเข้าใจความเสี่ยง และการพัฒนาพฤติกรรมการป้องกัน ทั้งแกนนำชุมชนและตัวแทนสมาชิกครัวเรือนมีคะแนนความรู้และพฤติกรรมการป้องกันโรคสูงกว่าก่อนการพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กระบวนการมีส่วนร่วมช่วยให้ผู้เข้าร่วมทำงานเป็นทีม เรียนรู้ร่วมกัน และสามารถปรับพฤติกรรมสุขภาพได้อย่างเหมาะสม

กฤษฎา บุญชัย และคณะ, (2563) วิจัยเรื่อง การประเมินความเสียหาย ผลกระทบและการปรับตัวของชุมชนท้องถิ่นต่อภาวะโรคระบาด COVID-19 พบว่าชุมชนส่วนใหญ่ไม่ประสบปัญหาความมั่นคงอาหาร เนื่องจากยังเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติและมีระบบอาหารในครัวเรือน แต่ปัญหาหลักอยู่ที่รายได้ลดลง รายจ่ายเพิ่มขึ้น และหนี้สินสูงขึ้น ทั้งหนี้ในระบบกับ ธกส. และหนี้นอกระบบ โดยเฉพาะครัวเรือนยากจน ซึ่งส่งผลกระทบต่อระบบการเงินของชุมชน

จุลศักดิ์ ชาญณรงค์ (2564) วิจัยเรื่อง แนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อดูแลสุขภาพในช่วงวิกฤติโควิด-19 พบว่าหลักพุทธธรรมหลัก ได้แก่ การทำกรรมดีทั้งแก่ตนเองและส่วนรวม การเปลี่ยนตนเองให้เป็นผู้กระทำ ไม่ใช่ผู้ถูกกระทำ ผ่านการเจริญสติ ใช้กำลังใจแก้ปัญหาและก้าวข้ามอุปสรรค รวมถึงการสร้างความสุขเรียบง่าย ส่วนหลักพุทธธรรมรอง ได้แก่ การรักษาสุขภาพ ปล่อยวาง แสดงความเห็นใจ นมัสการพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ใส่ใจปัจจุบัน ใช้ปัญญาตรวจสอบสิ่งต่างๆ ประพฤติตนเป็นบัณฑิต ทบทวนและพัฒนาสติปัญญา เจริญสติปัฏฐาน 4 และกล้าที่จะเป็นผู้ให้และผู้รับ

รัถยานภิศ พละศึก และคณะ (2561) วิจัยเรื่อง กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาสุขภาวะ พบว่ากระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมทำให้แกนนำชุมชนและตัวแทนสมาชิกครัวเรือนมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน ตั้งแต่การวิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติ สังเกตการณ์ และถอดบทเรียนร่วมกัน ทำให้เกิดความตระหนักถึงบทบาทหน้าที่และความเป็นเจ้าของชุมชน ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ การรับรู้ความเสี่ยงและความรุนแรงของโรค COVID-19 รวมถึงพฤติกรรมการป้องกันโรค นอกจากนี้ กระบวนการมีส่วนร่วมยังสร้างโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ เพิ่มความสามัคคี ช่วยเหลือเกื้อกูล และส่งผลดีต่อชุมชนโดยรวม

กิตติพร เนาว์สุวรรณ และคณะ (2563) วิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความรุนแรงของโรคต่อบทบาทการดำเนินงานควบคุมโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในชุมชนของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในประเทศไทย พบว่าการรับรู้ความรุนแรงของโรค COVID-19 ของอสม. อยู่ในระดับมากที่สุด ขณะที่บทบาทการดำเนินงานควบคุมโรคในชุมชนอยู่ในระดับมาก การรับรู้ความรุนแรงของโรคมีความสัมพันธ์ทางบวกระดับปานกลางกับบทบาทการดำเนินงาน (r = 0.416) และสามารถทำนายบทบาทการดำเนินงานของอสม. ได้ร้อยละ 17.30

วรยุทธ นาคอ้าย และคณะ (2563) วิจัยเรื่อง กระบวนการมีส่วนร่วมในการป้องกันโรคโควิด-19 กรณีศึกษาผู้สูงอายุพฤฒิพลั งชุมชนหนองตะโก พบว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผน ปฏิบัติ ตรวจสอบ และปรับปรุงการดำเนินงาน ผลจากกระบวนการสร้างความสามัคคี ความเป็นปึกแผ่น ความสุข เครือข่ายจิตอาสา และยอมรับศักยภาพของแกนนำ ช่วยพัฒนาความสามารถในการจัดการความขัดแย้ง นอกจากนี้ยังสร้างคุณค่าให้ผู้สูงอายุและสังคม โดยสังคมควรปรับเปลี่ยนการรับรู้และให้คุณค่าผู้สูงอายุผ่านการสนับสนุนกิจกรรมเพื่อสาธารณะ

สรุป โรคโควิด-19 ส่งผลกระทบต่อสุขภาพ เศรษฐกิจ ระบบสาธารณสุข การเปลี่ยนแปลงทางพันธุกรรม และประสิทธิภาพการบริหารจัดการระบบสาธารณสุข ซึ่งหากบริหารจัดการดีสามารถลดการแพร่ระบาดและเสียชีวิตได้ โรคโควิด-19 ส่งผลต่อสุขภาพกายและใจ ทำให้เกิดความวิตกกังวลและเครียด การจัดการความเครียดและปฏิบัติตนตามหลักพุทธธรรมช่วยสร้างความสุขและพลังคิดเชิงสร้างสรรค์ งานวิจัยพบว่าประชาชนมีความรู้และพฤติกรรมป้องกันตนเองที่ดีหลังการให้ความรู้และสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน การปรับตัวและการแลกเปลี่ยนความรู้ช่วยเพิ่มความเข้าใจและความตระหนักต่อความเสี่ยง กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขมีความเข้าใจบทบาทการควบคุมโรคสูง ส่งผลให้เกิดความสามัคคี เครือข่ายจิตอาสา และการพัฒนาความสามารถ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาเอกสาร (Document Research) ภาคสนาม (Field Research) เก็บข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึก

ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการวิจัยไว้ดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information) โดยเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) จำนวน 35 รูป/คน ประกอบด้วย

1.1 กลุ่มผู้บริหาร ได้แก่ รองเจ้าคณะอำเภอสหัสขันธ์ เจ้าคณะตำบลภูสิงห์ เจ้าคณะตำบลนามะเขือ พระสงฆ์วัดไตรภูมิ นายอำเภอสหัสขันธ์ นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลโนนบุรี ผู้อำนวยการโรงพยาบาลสหัสขันธ์ และเจ้าหน้าที่พยาบาล จำนวน 10 รูป/คน

1.2 ผู้นำชุมชน/ท้องถิ่น จำนวน 10 คน

1.3 นักวิชาการ จำนวน 5 รูป/คน

1.4 ประชาชนที่เคยเข้ารับการบำบัด จำนวน 10 คน

2. เครื่องมือสำหรับการวิจัย เป็นการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) และเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 หลักพุทธธรรมในการเสริมศักยภาพสำหรับบำบัดกลุ่มเสี่ยงติดโรคโควิด

ตอนที่ 3 แนวทางการส่งเสริมศักยภาพในการรับมือกับการแพร่ระบาดของเชื่อโรคโควิด (COVID- 19) ให้กับกลุ่มเสี่ยงติดเชื้อโรคโควิด (COVID- 19) ของโรงพยาบาลสนามชุมชนวัดไตรภูมิ ต.โนนบุรี อ.สหัสขันธ์ จ.กาฬสินธุ์

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

3. นำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่สมบูรณ์ส่งขอใบรับรองจริยธรรมการวิจัย จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูล ดังนี้

1. ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลในเชิงประจักษ์ โดยขอหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขออนุญาตสัมภาษณ์ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2. ผู้วิจัยโทรศัพท์ประสานงานกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในเบื้องต้นก่อนเพื่อนัดหมาย วัน เวลา สถานที่ เพื่อเข้าทำการสัมภาษณ์ จำนวน 35 รูป/คน โดยใช้เทคนิคการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Random Sampling)

3. ส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเข้าสัมภาษณ์ พร้อมชี้แจงวันนัดหมาย และสถานที่ ในการเข้าสัมภาษณ์ ถึงกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยตนเอง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและครบถ้วนโดยอาศัยการจดบันทึก การบันทึกเสียงในการสัมภาษณ์ และบันทึกภาพร่วมกับผู้ให้สัมภาษณ์

4. ตรวจสอบและคัดแยกข้อมูลตามที่ได้กำหนดไว้ในกรอบแนวคิดการวิจัย

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อได้ข้อมูลจากการสังเกต บันทึกสัมภาษณ์แล้ว ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยผู้วิจัย ใช้การจัดเรียง ข้อมูลตามเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการส่งเสริมศักยภาพในการรับมือกับการแพร่ระบาดของเชื่อโรคโควิด (COVID- 19) ให้กับกลุ่มเสี่ยงติดเชื้อโรคโควิด (COVID- 19) ของโรงพยาบาลสนามชุมชนวัดไตรภูมิ ต.โนนบุรี อ.สหัสขันธ์ จ.กาฬสินธุ์ ตามลำดับ ดังนี้

1. การจัดระเบียบข้อมูล (Data Organizing) โดยผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการบันทึกเสียง มาถอดบทเรียนและจัดกลุ่มของข้อมูลตามเนื้อหา ส่วนข้อมูลที่ได้จากการจดบันทึกนำมาขัดเกลาและเรียบเรียงลำดับตามเนื้อหาเช่นกัน สำหรับการบันทึกภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหวได้ใช้วิธีจัดเก็บไฟล์ภาพต่าง ๆ ไว้ในเครื่อง คอมพิวเตอร์ โดยตั้งชื่อข้อมูลตามเวลาสถานที่และเนื้อหาให้ครบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

2. การจัดแสดงข้อมูล (Data Display) หลังจากจัดระเบียบข้อมูลแล้วเสร็จ ผู้วิจัยนำข้อมูลเหล่านั้น มาจัดแสดงด้วยการพิมพ์เนื้อหาจากเครื่องคอมพิวเตอร์ และแสดงภาพทางหน้าจอคอมพิวเตอร์ ต่อจากนั้นทำการคัดเลือกเนื้อหาและภาพถ่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อร้อยเรียงเรื่องราวให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ตามลำดับเหตุการณ์ และลำดับกิจกรรมที่สอดคล้องกับการลงเก็บข้อมูลเชิงพื้นที่

3. การหาข้อสรุป การตีความและการตรวจสอบความถูกต้องประเด็นของผลการวิจัย (Conclusion, Interpretation and Verification) โดยการสังเคราะห์ ตีความ หาข้อสรุปจากข้อมูล ที่ได้จากการเก็บรวบรวม ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้จดบันทึก แล้วนำข้อมูลเหล่านั้นมา

อภิปรายผลร่วมกับข้อมูลที่ได้จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำผลการวิจัยที่สรุปและตีความมาเรียบเรียงเป็นผลการศึกษา

4. ผู้วิจัยได้ยื่นเอกสารขอรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ รหัสโครงการวิจัย HE 682039 จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยใน มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ผ่านการรับรองวันที่ 25 เมษายน พ.ศ. 2566 และก่อนเข้าร่วมวิจัยผู้วิจัยได้ชี้แจงสิทธิ์ของผู้เข้าร่วมวิจัย วัตถุประสงค์ รวมถึงวิธีการในการวิจัยให้ผู้เข้าร่วมวิจัยวิจัยได้รับข้อมูลอย่างเพียงพอ โดยข้อมูล

ผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง “แนวทางการส่งเสริมศักยภาพในการรับมือกับการแพร่ระบาดของเชื้อโรคโควิด (COVID- 19) ให้กับกลุ่มเสี่ยงติดเชื้อโรคโควิด (COVID - 19) ของโรงพยาบาลสนามชุมชนวัดไตรภูมิ ต.โนนบุรี อ.สหัสขันธ์ จ. กาฬสินธุ์ ซึ่งสามารสรุปได้ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาสภาพปัญหาของกลุ่มเสี่ยงติดเชื้อโรคโควิด (COVID- 19) ของโรงพยาบาลสนามชุมชนวัดไตรภูมิ ต.โนนบุรี อ.สหัสขันธ์ จ.กาฬสินธุ์

ในช่วงการแพร่ระบาดของ COVID-19 ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและสังคมอย่างมาก การดำเนินชีวิตของพระภิกษุสงฆ์และผู้ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลสนามต้องระมัดระวังและมีสิ่งอำนวยความสะดวกครบถ้วน พระภิกษุสงฆ์ปรับรูปแบบชีวิต งดกิจนิมนต์และออกรับบิณฑบาต จัดโรงครัวภายในวัดเพื่อป้องกันการแพร่เชื้อ ขณะที่แรงงานทั่วไปเผชิญข้อจำกัดรายได้ลด รายจ่ายสูงขึ้น และวิตกกังวล ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า “การดำเนินชีวิตในช่วงการแพร่ระบาดของโควิดเป็นช่วงที่มีความเครียด วิตกกังวล และหวาดระแวง เนื่องจากมีโอกาสติดเชื้อได้ตลอดเวลา” ชุมชนมีความตื่นตัว วัดไตรภูมิจัดโรงพยาบาลสนามและดูแลพระภิกษุสงฆ์ตามมาตรการสาธารณสุข หน่วยงานชุมชนและรัฐสนับสนุนทรัพยากรและบุคลากร คัดกรองผู้เข้าร่วมกิจกรรมและควบคุมจำนวน พร้อมส่งเสริมการเรียนรู้การป้องกันตนเอง ผู้ให้ข้อมูลระบุว่า “แม้ชีวิตในช่วงการระบาดของโควิดจะต้องดำเนินต่อไป แต่จำเป็นต้องมีความไม่ประมาทและระมัดระวังตนเองอยู่เสมอ เพราะสามารถติดเชื้อได้ทุกเวลา” ระบบการใช้จ่ายครัวเรือนได้รับผลกระทบ รายได้ลด ขณะที่รายจ่ายคงที่และบางแห่งต้องปิดกิจการ ผู้ให้ข้อมูลสะท้อนว่า “ในช่วงโควิด รายจ่ายยังคงเท่าเดิมแต่รายได้ลดลง เนื่องจากการทำงานเป็นไปด้วยความยากลำบาก และบางช่วงต้องหยุดงานเพราะมีผู้ติดเชื้อในหน่วยงาน” บรรยากาศและสิ่งแวดล้อมวัดซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญถูกจัดการอย่างเป็นระบบ สร้างความมั่นใจด้าน

สุขอนามัยและมาตรฐานสาธารณสุข ส่วนพิธีกรรมทางศาสนาปรับให้กระชับ ลดจำนวนผู้เข้าร่วม และใช้มาตรการป้องกัน เช่น สวมหน้ากาก ล้างมือ และเว้นระยะห่าง ชาวบ้านปรับพฤติกรรม เช่น ใส่ข้าวเหนียวในถุงพลาสติกแทนการหยิบด้วยมือ

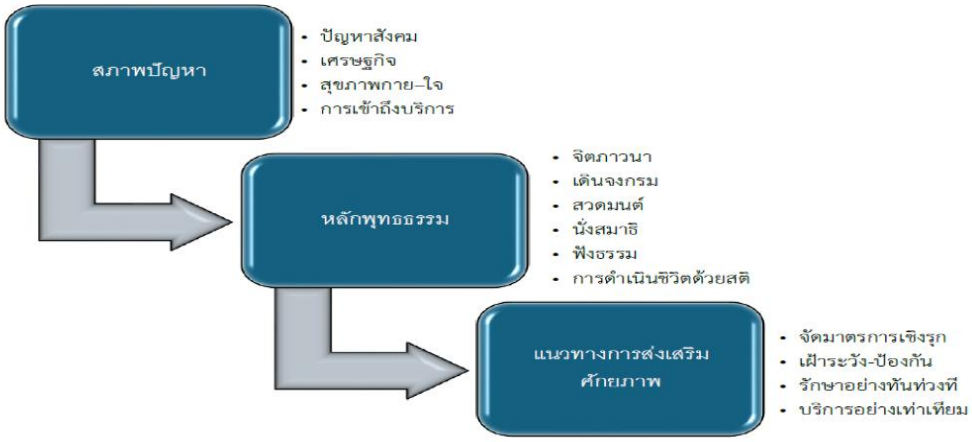
ตอนที่ 2 ผลการศึกษาหลักพุทธธรรมในการเสริมศักยภาพสำหรับบำบัดกลุ่มเสี่ยงติดเชื้อโรคโควิด (COVID-19) ของโรงพยาบาลสนามชุมชนวัดไตรภูมิ ต.โนนบุรี อ.สหัสขันธ์ จ.กาฬสินธุ์

ในช่วงการแพร่ระบาดของ COVID-19 ส่งผลกระทบต่อสุขภาพกายและจิตใจ จึงจำเป็นต้องเยียวยาประชาชนอย่างครอบคลุม โดยเฉพาะกลุ่มเสี่ยงที่เข้ากักตัวหรือเข้ารับการรักษา วัดไตรภูมิร่วมกับโรงพยาบาลสนามส่งเสริมสุขภาพกายและจิต ผ่านกิจกรรมทางศาสนา เช่น สวดมนต์ สมาธิ และฟังธรรมเทศนา ช่วยลดความวิตกกังวล ส่งเสริมการปรับตัวอย่างมีสติ พร้อมคำแนะนำด้านสุขอนามัย การดำเนินชีวิต และบทบาทหน้าที่ของตนเอง ผู้ให้ข้อมูลระบุว่า “พยายามสวดมนต์และทำสมาธิเพื่อให้มีกำลังใจและความเข้มแข็งในการต่อสู้กับโรคร้าย เพราะเป็นโรคที่เกิดขึ้นใหม่ ทำให้เกิดความกลัวและต้องหาที่พึ่งทางใจอยู่ตลอดเวลา” ความวิตกกังวลต่อการติดเชื้อ โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่ยังไม่ได้รับวัคซีน เพิ่มความไม่มั่นคงด้านชีวิตและเศรษฐกิจ วัดและโรงพยาบาลสนามดำเนินมาตรการคัดกรองและป้องกันตามประกาศสาธารณสุข ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า “มีความกังวลเรื่องรายได้และค่าใช้จ่ายของครอบครัว เนื่องจากเมื่อเจ็บป่วยต้องหยุดงาน ทำให้ขาดรายได้และกระทบการดำรงชีวิตของสมาชิกในครอบครัว” การดูแลผู้ป่วยอย่างเป็นระบบช่วยสร้างองค์ความรู้และพฤติกรรมเชิงป้องกันโรค ทำให้ประชาชนวางแผนการเงิน การงาน และใช้ชีวิตอย่างไม่ประมาท เกิด New Normal ที่ปลอดภัย ผู้ป่วยปรับพฤติกรรมด้านอาหาร การพักผ่อน และเว้นระยะห่างทางกายภาพ ยอมรับการอยู่ร่วมกับโรค และตระหนักถึงความไม่แน่นอนของชีวิต ส่งผลให้สามารถดำเนินชีวิตอย่างมีสติ ประชาชนยังปฏิบัติตนเชิงบวก เช่น ตรวจและแยกตัวเมื่อมีความเสี่ยง กลุ่มเสี่ยงในโรงพยาบาลสนามได้รับการดูแลทั้งร่างกายและจิตใจ ผ่านกิจกรรมทางศาสนาและหลักธรรมช่วยปรับตัว ลดความเครียด และเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจในภาวะวิกฤต

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาแนวทางการส่งเสริมศักยภาพในการรับมือกับการแพร่ระบาดของเชื้อโรคโควิด (COVID- 19) ให้กับกลุ่มเสี่ยงติดเชื้อโรคโควิด (COVID - 19) ของโรงพยาบาลสนามชุมชนวัดไตรภูมิ ต.โนนบุรี อ.สหัสขันธ์ จ. กาฬสินธุ์

วัดและชุมชนได้ดำเนินมาตรการเชิงรุกตามแนวทางกระทรวงสาธารณสุข เพื่อเฝ้าระวังและป้องกันกลุ่มเสี่ยง ทั้งผู้ที่เข้ากักตัวและผู้เข้ารับการรักษา โดยมีแนวทางดังนี้ 1) นโยบายการดูแลกลุ่มเสี่ยง วัดและชุมชนกำหนดนโยบายดูแลผู้เสี่ยงติดเชื้อ COVID-19 เพื่อให้เข้าถึงยาและการรักษาได้ทันที หน่วยงานให้บริการต้องมีความคล่องตัวและมีจิตสำนึกเชิงอาสา ในขณะเดียวกันกลุ่มเสี่ยงต้องสังเกตอาการตนเองและแยกตัวเมื่อพบความเสี่ยง เพื่อลดการแพร่เชื้อในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลจากผู้ให้สัมภาษณ์ที่ระบุว่า “การเข้ารับการรักษาได้อย่างรวดเร็วและเข้าถึงหน่วยบริการอย่างว่องไว เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการได้รับยา การรักษาที่มีประสิทธิภาพ และการฟื้นตัวได้เร็วขึ้น” 2) แนวทางดูแลสุขภาพกายและจิต โรงพยาบาลวัดไตรภูมิเน้นการป้องกันตนเอง เจ้าหน้าที่สวมชุดป้องกัน หน้ากากอนามัย และใช้เจลแอลกอฮอล์ ผู้เข้ารับการรักษาปฏิบัติตามมาตรการเดียวกัน ด้านสุขภาพจิต มีการสวดมนต์ ทำสมาธิ และฟังธรรมเทศนาผ่านระบบกระจายเสียง เพื่อลดความเครียดและเสริมสร้างความสงบ รวมถึงติดตามอาการหลังการรักษา พบว่าผู้เข้ารับการรักษามีสภาวะจิตใจผ่อนคลายและเข้มแข็งขึ้นโดยผู้ให้ข้อมูลรายหนึ่งกล่าวว่า “สุขภาพจิตเป็นปัจจัยสำคัญ หากสุขภาพจิตดี สุขภาพร่างกายก็จะดีตาม การดูแลสุขภาพจิตของผู้ป่วยจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง” 3) การส่งเสริมสุขภาพจิตกลุ่มเสี่ยง วัดร่วมกับโรงพยาบาลสนามจัดกิจกรรมสวดมนต์ ไหว้พระ นั่งสมาธิ เจริญภาวนา และฟังธรรมเทศนา เพื่อผ่อนคลายความเครียดและเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิต ผู้ป่วยที่มีจิตใจเข้มแข็งสามารถเผชิญความท้าทายจาก COVID-19 ได้ดี ลดความเสี่ยงต่อปัญหาสุขภาพจิต เช่น ภาวะซึมเศร้า การติดตามและประเมินผลหลังการรักษา พบว่าผู้ป่วยหลายรายมีสุขภาพกายและจิตที่ดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลจากผู้ให้สัมภาษณ์ที่ระบุว่า “การส่งเสริมสุขภาพจิตถือเป็นสิ่งสำคัญ เพราะผู้ป่วยโควิดส่วนใหญ่จะมีภาวะเครียดสูง การดูแลด้านจิตใจจึงเป็นพื้นฐานของการฟื้นฟูอย่างยั่งยืน”

ของกลุ่มตัวอย่างจะถูกเก็บไว้เป็นความลับและไม่มีการระบุตัวตนของผู้ตอบ

แผนภาพที่ 1 สรุปผลการวิจัยแนวทางการส่งเสริมศักยภาพในการรับมือกับการแพร่ระบาดของเชื้อโรคโควิด (COVID- 19) ให้กับกลุ่มเสี่ยงติดเชื้อโรคโควิด (COVID - 19) ของโรงพยาบาลสนามชุมชนวัดไตรภูมิ ต.โนนบุรี อ.สหัสขันธ์ จ. กาฬสินธุ์

อภิปรายผล

1. ผลการศึกษาสภาพปัญหาของกลุ่มเสี่ยงติดเชื้อ COVID-19 ของโรงพยาบาลสนามชุมชนวัดไตรภูมิ พบว่า การดำเนินชีวิตในช่วงการแพร่ระบาดมีการปรับตัวอย่างชัดเจน เช่น พระภิกษุสงฆ์ดออกบิณฑบาตในชุมชนเพื่อป้องกันการติดเชื้อและสร้างความสบายใจให้ญาติโยม กลุ่มเสี่ยงติดเชื้อโดยเฉพาะแรงงานต้องระมัดระวังในการทำงานมากขึ้น รายได้ลดลง ขณะที่รายจ่ายเพิ่มขึ้น ส่งผลให้การใช้ชีวิตทั้งในครอบครัวและที่ทำงานลำบาก สร้างความวิตกกังวลและความไม่มั่นคงในการดำรงชีวิต ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤษฎา บุญชัย และคณะ (2563) ที่ระบุว่า ชุมชนท้องถิ่นไม่ประสบปัญหาความมั่นคงด้านอาหารมากนัก เนื่องจากเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติและมีระบบอาหารในครัวเรือน แต่ปัญหาใหญ่คือเศรษฐกิจ รายได้ลด รายจ่ายเพิ่ม และภาวะหนี้สินสูงขึ้น ทั้งในระบบธนาคารและหนี้นอกระบบ โดยเฉพาะกลุ่มประชากรยากจน ซึ่งส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางการเงินของครัวเรือนและระบบเศรษฐกิจของชุมชนโดยรวม จากผลการศึกษานี้สะท้อน “มิติชีวิตจริง” ของกลุ่มเสี่ยงได้อย่างชัดเจน โดยเชื่อมโยงผลกระทบด้านเศรษฐกิจ สังคม และจิตใจในระดับครัวเรือนและชุมชน ซึ่งช่วยให้เข้าใจรากเหง้าของปัญหาเชิงโครงสร้าง เช่น ความไม่มั่นคงทางรายได้และ

หนี้สิน แต่ยังมีข้อจำกัดในด้านของข้อมูลเชิงปริมาณที่ชี้ชัดระดับความเปราะบางของแต่ละกลุ่ม เช่น ระดับรายได้ก่อน–หลังการระบาด หรือระดับหนี้สินที่เพิ่มขึ้น

2. ผลการศึกษาหลักพุทธธรรมในการเสริมศักยภาพสำหรับบำบัดกลุ่มเสี่ยงติดโรคโควิด (COVID- 19) ของโรงพยาบาลสนามชุมชนวัดไตรภูมิ ต.โนนบุรี อ.สหัสขันธ์ จ.กาฬสินธุ์ พบว่า ผลการศึกษาพบว่า วัดไตรภูมิได้ใช้หลักพุทธธรรมเป็นแนวทางในการดูแลสุขภาพกายและจิตของผู้เข้ารับการรักษา โดยมีกิจกรรมสวดมนต์ เจริญภาวนา และฟังธรรมเทศนา เพื่อเสริมสร้างความผ่อนคลาย ลดความวิตกกังวล และให้ผู้ป่วยสามารถปรับตัวต่อสถานการณ์ด้วยสติ มีความตระหนักในการดูแลตนเอง ปฏิบัติหน้าที่ของตนเองอย่างเต็มที่ และไม่ท้อถอยต่อปัญหา นอกจากนี้ ประชาชนมีการเรียนรู้การตรวจไทม์ไลน์ของตนเอง การรักษาความสะอาด การรับผิดชอบต่อสถานที่กักตัว และการให้กำลังใจกันและกัน ซึ่งช่วยเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจและสังคมให้เข้มแข็ง ผลดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ จุลศักดิ์ ชาญณรงค์ (2564) ซึ่งระบุว่า การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมช่วยให้บุคคลสามารถฟื้นฟูสุขภาพในช่วงวิกฤติ COVID-19 ได้ โดยมีแนวทางหลักคือ การทำกรรมดีแก่ตนเองและส่วนรวม การเจริญสติ ฝึกกำลังใจในการก้าวข้ามอุปสรรค และสร้างความสุขอย่างเรียบง่าย ส่วนแนวทางรอง ได้แก่ การรักษาสุขภาพกายให้แข็งแรง ปล่อยวางความวิตกทางโลก แสดงความเห็นใจซึ่งกันและกัน ให้ความสำคัญกับปัจจุบัน ใช้ปัญญาพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ตามความจริง และเจริญสติปัฏฐาน 4 ทั้งนี้ การดำเนินชีวิตเช่นนี้ช่วยให้ผู้ป่วยและชุมชนสามารถปรับตัวและอยู่ร่วมกับความไม่แน่นอนได้อย่างมีสติและสมดุล

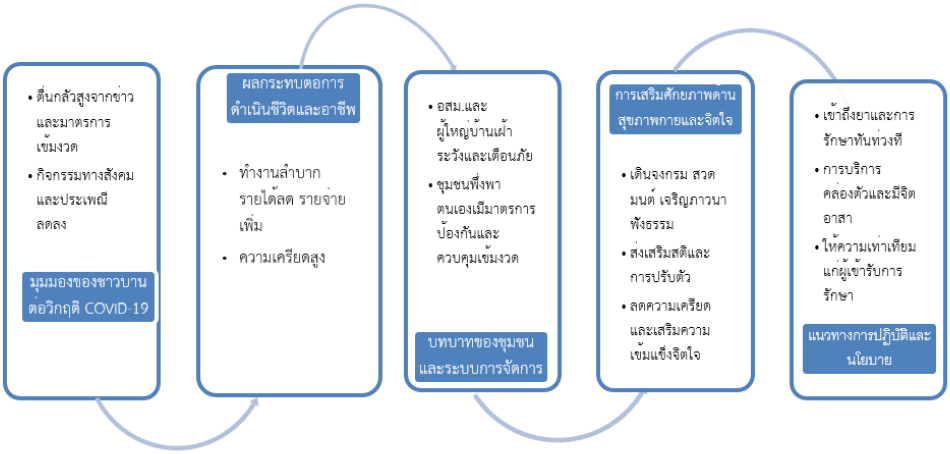
จากผลการศึกษาหลักพุทธธรรมในการเสริมศักยภาพสำหรับบำบัดกลุ่มเสี่ยงติดโรคโควิด การใช้กิจกรรมสวดมนต์ เจริญภาวนา และฟังธรรม มีคุณค่าทางจิตใจ ช่วยลดความวิตกกังวลและสร้างพลังการเยียวยาแบบองค์รวม (Holistic Healing) ซึ่งเป็นแนวโน้มที่ได้รับการยอมรับในงานพุทธจิตเวชสมัยใหม่ แต่ในด้านของการประยุกต์หลักพุทธธรรขึ้นอยู่กับ “ศรัทธาเฉพาะกลุ่ม” จึงมีความเสี่ยงที่จะไม่เข้าถึงประชาชนที่มีความเชื่อหรือวัฒนธรรมต่างออกไป

3. ผลการศึกษาแนวทางการส่งเสริมศักยภาพในการรับมือกับการแพร่ระบาดของโรคโควิด (COVID- 19) ให้กับกลุ่มเสี่ยงติดเชื้อโรคโควิด (COVID - 19) ของโรงพยาบาลสนามชุมชนวัดไตรภูมิ ต.โนนบุรี อ.สหัสขันธ์ จ. กาฬสินธุ์ ผลการศึกษาพบว่า โรงพยาบาลสนามชุมชนวัดไตรภูมิมีนโยบายในการดูแลกลุ่มเสี่ยงติดเชื้อ COVID-19 เพื่อให้สามารถเข้าถึงยาและรับการรักษาได้ทันท่วงที หน่วยงานให้บริการมีความคล่องตัวและมีจิตอาสาในการเข้าถึงผู้เสี่ยง ในขณะเดียวกัน กลุ่มเสี่ยงต้องเรียนรู้อาการของตนเองและแยกตัวออกจากชุมชนเมื่อสงสัยว่า

ติดเชื้อ ด้านการดูแลสุขภาพกาย เจ้าหน้าที่ปฏิบัติตามมาตรการป้องกันโรคโดยสวมชุดป้องกัน หน้ากากอนามัย และใช้เจลแอลกอฮอล์ ส่วนผู้เข้ารับการกักตัวและรักษาตัวก็ต้องปฏิบัติเช่นเดียวกัน ด้านสุขภาพจิต วัดได้จัดกิจกรรมสวดมนต์ ทำสมาธิ และฟังธรรมเทศนาผ่านระบบกระจายเสียง เพื่อลดความเครียดและเสริมสร้างความสงบใจแก่ผู้ป่วย นอกจากนี้ ยังมีการติดตามอาการหลังการรักษาเพื่อประเมินผลฟื้นฟูสุขภาพ ผลการดำเนินงานสอดคล้องกับงานวิจัยของ กาญจนา ปัญญาธรและคณะ (2564) ซึ่งพบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนช่วยเสริมสร้างความรู้เกี่ยวกับ COVID-19 เพิ่มความตระหนักถึงความเสี่ยงและความรุนแรงของโรค ปรับพฤติกรรมการป้องกันตนเอง และพัฒนามาตรการป้องกันโรคในระดับชุมชน ทำให้ประชาชนสามารถรับมือกับการแพร่ระบาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากผลการศึกษาแนวทางการส่งเสริมศักยภาพในการรับมือกับการแพร่ระบาดของโรคโควิด การจัดระบบดูแลผู้ป่วยตั้งแต่การเข้าถึงยา การแยกกัก การติดตามอาการ และการดูแลด้านจิตใจ สะท้อนการสุขภาพแบบชุมชนมีส่วนร่วม แต่ยังมีจุดด้อยในเรื่องระบบการติดตามผลหลังการรักษายังขาดกรอบประเมินผลระยะยาว เช่น การวัดความต่อเนื่องของพฤติกรรมสุขภาพ หรือความยั่งยืนของจิตอาสา

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้จากผู้วิจัย คือ ในช่วงวิกฤติการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) สังคมไทยต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพ โดยเฉพาะในระดับชุมชนที่ถือเป็นหน่วยพื้นฐานของสังคม การปรับตัว การจัดการ และการร่วมมือของประชาชนในพื้นที่กลายเป็นปัจจัยสำคัญในการรับมือกับสถานการณ์ดังกล่าว “องค์ความรู้จากผู้วิจัย” ที่สะท้อนมุมมอง ประสบการณ์ และแนวทางการปฏิบัติของชุมชนต่อวิกฤติ COVID-19 เพื่อทำความเข้าใจถึงกลไกการดำรงชีวิต การจัดการชุมชน และการสร้างเสริมสุขภาวะทั้งกายและใจในภาวะวิกฤติ

แผนภาพที่ 2 แนวทางการส่งเสริมศักยภาพในการรับมือกับการแพร่ระบาดของเชื้อโรคโควิด (COVID- 19) ให้กับกลุ่มเสี่ยงติดเชื้อโรคโควิด (COVID- 19) ของโรงพยาบาลสนามชุมชนวัดไตรภูมิ ต.โนนบุรี อ.สหัสขันธ์ จ.กาฬสินธุ์

จากแผนภาพที่ 2 พบว่า ชาวบ้านมองวิกฤติ COVID-19 ด้วยความตื่นกลัวสูง เนื่องจากมาตรการเข้มงวด การกักตัว และการลดปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ส่งผลให้การทำมาหากินและประเพณีลดลง การประกอบอาชีพต้องระมัดระวังมากขึ้น รายได้ลด ขณะที่ค่าใช้จ่ายเพิ่ม ทำให้ครอบครัวและแรงงานทั่วไปเกิดความวิตกกังวล โรงพยาบาลสนามและชุมชนร่วมมืออย่างเข้มแข็งโดยอาสาสมัครสาธารณสุขและผู้ใหญ่บ้านช่วยเตือนภัยและติดตามผู้เสี่ยง วัดและโรงพยาบาลสนามส่งเสริมสุขภาพกาย–จิตด้วยกิจกรรมจิตวิญญาณ เช่น สวดมนต์ สมาธิ และฟังธรรม เพื่อสร้างความผ่อนคลาย ฝึกสติและการปรับตัวอย่างมีประสิทธิภาพ การปฏิบัติในพื้นที่สอดคล้องกับความต้องการประชาชน มุ่งให้เข้าถึงยาและการรักษาทันท่วงที พร้อมบริการที่คล่องตัว มีจิตอาสา และเท่าเทียม

สรุป

การศึกษาพบว่ากลุ่มเสี่ยงติดเชื้อ COVID-19 ปรับตัวด้านชีวิตประจำวันและการทำงานอย่างชัดเจน ภายใต้ผลกระทบด้านเศรษฐกิจและความวิตกกังวล หลักพุทธธรรมถูกนำมาใช้เสริมสุขภาพจิต ช่วยลดความเครียดและสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม ขณะเดียวกัน การ

บริหารจัดการแบบชุมชนมีส่วนร่วมช่วยให้เข้าถึงยาและการรักษาอย่างทันท่วงที แต่ข้อจำกัดของการวิจัยคือ ขาดข้อมูลเชิงปริมาณและการติดตามผลระยะยาว แนวทางวิจัยต่อไปควรเน้นประเมินผลเชิงระบบ ขยายโมเดลไปยังชุมชนอื่น และศึกษาเปรียบเทียบข้ามวัฒนธรรมเพื่อยืนยันความยั่งยืนของแนวทางนี้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลวิจัยไปใช้ ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า การแพร่ระบาดของ COVID-19 ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนและกลุ่มเสี่ยง เช่น พระภิกษุสงฆ์และแรงงานทั่วไป ทำให้ต้องปรับวิถีชีวิตและมาตรการป้องกันโรคอย่างเข้มงวด ชุมชนและหน่วยงานราชการสนับสนุนทรัพยากร จัดกิจกรรมคัดกรองผู้เข้าร่วม และส่งเสริมวัฒนธรรมใหม่ด้านสุขภาพ ครัวเรือนเผชิญรายจ่ายสูงขึ้นและภาวะว่างงาน จำเป็นต้องสนับสนุนเศรษฐกิจและทักษะอาชีพใหม่ ส่วนวัดและพื้นที่สาธารณะต้องจัดการอย่างเป็นระบบเพื่อความปลอดภัย ขณะที่พิธีกรรมและพฤติกรรมชุมชนปรับรูปแบบให้ปลอดภัย ลดความเสี่ยงการแพร่เชื้อ และสร้างความมั่นใจด้านสุขอนามัย **ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2** พบว่า การแพร่ระบาดของ COVID-19 ส่งผลกระทบต่อสุขภาพกายและจิตใจของประชาชน โดยเฉพาะกลุ่มเสี่ยงที่เข้ากักตัวหรือรับการรักษา การใช้หลักพุทธธรรมร่วมกับกิจกรรมทางศาสนา เช่น การสวดมนต์ เจริญภาวนา และฟังธรรมเทศนา ช่วยลดความวิตกกังวล เสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจ และเพิ่มความตระหนักรู้ในการบริโภคข้อมูลข่าวสาร วัดและโรงพยาบาลสนามยังดำเนินมาตรการคัดกรองและป้องกันโรค สร้างความเชื่อมั่นทั้งด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ และสังคม การเรียนรู้จากการแพร่เชื้อและการปรับวิถีชีวิต เช่น การเว้นระยะห่าง การปรับอาหารและพักผ่อน ช่วยให้ประชาชนยอมรับการอยู่ร่วมกับโรค และสามารถดำเนินชีวิตในบริบท New Normal อย่างมีสติ ขณะเดียวกัน การเรียนรู้หลักธรรม เช่น ไตรลักษณ์ ช่วยให้ผู้เข้ากักตัวเข้าใจธรรมชาติของชีวิต ปรับตัว ลดความเครียด และเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจในภาวะวิกฤต **ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3** พบว่า วัดและชุมชนได้ดำเนินมาตรการเชิงรุกตามแนวทางกระทรวงสาธารณสุขเพื่อเฝ้าระวังและป้องกันกลุ่มเสี่ยงติดเชื้อ COVID-19 ทั้งผู้เข้ากักตัวและผู้เข้ารับการรักษา โดยมุ่งเน้นนโยบายการดูแลที่เข้าถึงการรักษาได้ทันที และส่งเสริมให้กลุ่มเสี่ยงสังเกตอาการตนเองและแยกตัวเมื่อพบความเสี่ยง เพื่อป้องกันการแพร่เชื้อ

ในชุมชน การดูแลสุขภาพกายและจิตมีมาตรการป้องกันส่วนบุคคล เช่น การสวมชุดป้องกัน หน้ากากอนามัย และใช้เจลแอลกอฮอล์ควบคู่กับกิจกรรมทางศาสนา เช่น การสวดมนต์ เจริญภาวนา และฟังธรรมเทศนา เพื่อลดความเครียดและเสริมสร้างความสงบ การส่งเสริมสุขภาพจิตนี้ช่วยให้ผู้เข้ารับการรักษามีสภาวะจิตใจผ่อนคลายและเข้มแข็ง สามารถเผชิญความท้าทายจาก COVID-19 ได้ดี ลดความเสี่ยงต่อปัญหาสุขภาพจิต และผลการติดตามหลังการรักษาพบว่าผู้ป่วยหลายรายมีสุขภาพกายและจิตที่ดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ **2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในคราวต่อไป** 1. ทิศทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มเสี่ยงติดเชื่อโรคโควิด (COVID - 19) ในสังคมไทย 2. การปรับระบบการให้บริการกับกลุ่มเสี่ยงติดเชื่อโรคโควิด (COVID - 19) เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ 3. การแสวงหาแนวทางและกลยุทธ์เพื่อสร้างประสิทธิผลในการพัฒนาชีวิตของกลุ่มเสี่ยงติดเชื้อโรคโควิด (COVID - 19)

เอกสารอ้างอิง

Buncha, K., et al. (2020). *Assessment of damages, impacts, and adaptation of local communities to the COVID-1 9 pandemic. King Prajadhipok's Institute and the Community Development Institute, Local Community Development Foundation.*

Chansarong, C. (2021). *Guidelines for applying Buddhist principles to health care during the COVID-1 9 crisis.* Faculty of Social Sciences, Srinakharinwirot University.

Department of Disease Control, Ministry of Public Health. (2020). *Manual for the prevention and control of Coronavirus Disease 2019 (COVID-19) for the public.* Bangkok: Cooperative League of Thailand Printing House.

Department of Disease Control, Ministry of Public Health. (2021). *COVID-19 situation report in Thailand, data as of January 8, 2021.* Retrieved February 26, 2022, from https://media.thaigov.go.th/uploads/public_img/source/080164-edit.pdf

Kanchana, P., et al. (2021). *Community participation in the prevention of COVID-19 at Ban Nong Sawan, Chiang Phin Subdistrict, Mueang District, Udon Thani Province.* Research Project, Faculty of Nursing, Ratchathani University, Udon Thani.

Kittiporn, N., et al. (2020). The relationship between disease severity perception and operational roles in controlling Coronavirus Disease 2019 (COVID-19) in the community among village health volunteers (VHVs) in Thailand. *Bamrasnaradura Infectious Diseases Institute Journal,* 14(2), 92–103.

Kritsada, B., et al. (2020). *Assessment of damages, impacts, and local community adaptation to the COVID-19 pandemic.* King Prajadhipok's Institute and Local Community Development Institute Foundation.

Nongluk, T., et al. (2019*). Knowledge, attitudes, and behaviors during the COVID-19 pandemic crisis affecting the performance efficiency of biomedical engineers.* Master of Business Administration Program in Management, Ramkhamhaeng University, Thailand.

Phonlawat, T. (2020). *Factors promoting the emergence of new infectious diseases and COVID-19.* Department of Microbiology and Immunology, Preclinical Science Center, Faculty of Medicine, Thammasat University.

Ratyanaphis, R., et al. (2018). Community participation process in health development. *Southern Technology Journal,* 11(1), 231–238.

Saeng, C. (2008). *Teaching methods of the Buddha (2 nd ed.).* Bangkok: Mahamakut Buddhist University Press.

Sathityuthahkarn, S. (2020*). Fight the crisis: COVID-19 reducing stress in the elderly and families.* Retrieved May 2020, from https://www.chula.ac.th/cuinside/28895

Watcha, K., et al. (2020). *Concepts and directions for solving the COVID-19 problem. Journal of Modern Science.*

World Health Organization. (2022). *WHO Coronavirus (COVID-19) questions and answers (general) Dashboard.* Retrieved February 26, 2022, from https://covid19.who.int/

WHO. (2022). *Coronavirus (COVID-19): Number of COVID-19 cases reported to WHO Dashboard.* Retrieved February 26, 2022, from https://covid19.who.int/

Worayut, N., et al. (2020). *Participatory process in COVID-19 prevention: A case study of active elderly people in Nong Tako community*. Thonburi University Journal of Humanities and Social Sciences, 14(3), 20–30.

SYNTHESIZING WORK–LIFE BALANCE ACROSS LEVELS: AN INTEGRATIVE REVIEW FROM A JOB DEMANDS–RESOURCES PERSPECTIVE*

Lijun Wang[1], Nittaya Wongyos[2] and Richeng Huang[3]

[1-3]Faculty of Management Science, Lampang Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author's Email: 66877010204@g.lpru.ac.th

Received 21 September 2025; Revised 1 October 2025; Accepted 3 October 2025

Abstract

In an environment of technological acceleration and "always-on" connectivity, the stacking of work demands and family responsibilities has made work–life balance (WLB) an important topic in both scholarship and practice. This paper defines WLB as "a subjective overall evaluation composed of substantive engagement in both the work and non-work domains and a lower level of cross-domain conflict," and, under the job demands–resources (JD–R) framework, conducts a narrative integrative review that connects micro (individual–family), meso (job–organization), and macro (institutions–culture) evidence (without cross-scale conversions under heterogeneous measures, but with cautious interpretation under a unified definition). Main findings: First, resource-type factors (e.g., time/location control, family-supportive supervisory and social support, recovery and psychological resources) are, on the whole, associated with higher WLB; demand-type factors (e.g., long hours and

Citation:

* Lijun Wang, Nittaya Wongyos and Richeng Huang. (2025). Synthesizing Work–Life Balance Across Levels: An Integrative Review From A Job Demands–Resources Perspective. Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(6), 1255-1277.; DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

unpredictable scheduling, after-hours contact pressure, caregiving and commuting burdens) often reduce WLB via work–family conflict (WFC). Second, macro-level policies and culture can transform nominal flexibility into usable resources only when "availability, non-punitive use, and implementation quality" are in place, thereby improving individual health and organizational outcomes along the pathway of "reduced interference/enhanced recovery, decreased WFC, and increased work-to-family enrichment (WFE)." Third, day-level and multi-wave evidence supports a virtuous cycle of "positive emotions—resource expansion" (Broaden-and-Build Theory), while social exchange mechanisms explain attitude and performance improvements through "organizational support—employee reciprocation." The contribution of this paper lies in: providing a reusable unified definition; integrating fragmented evidence within a cross-level JD–R framework; clarifying the key conditions for converting "nominal resources into usable resources"; and proposing a research agenda suited to Asian contexts characterized by long working hours and long commutes.

Keywords: work–life balance (WLB); job demands–resources (JD–R); work–family conflict (WFC); work-to-family enrichment (WFE)

Introduction

Amid technological acceleration and intensifying competition, organizational requirements for employee "availability and intensity" continue to rise; hybrid work and "always-on" connectivity have become the norm; caregiving and commuting pressures stack simultaneously—together making work–life balance (WLB) a core issue in labor markets and management research. Over more than half a century, academic attention to WLB has moved from "spillover–compensation" and "conflict/enrichment" toward an independent discussion of "balance." Against the backdrop of global policy

reforms and demographic shifts (aging, dual-earner households, and single-parent households), individuals face greater difficulty coordinating between work and life, further underscoring the importance and urgency of WLB research (Greenhaus & Kossek, 2014). At the national and industry levels, WLB is closely related to labor force participation, health and well-being, gender equality, and organizational competitiveness (Kelly et al., 2014). Its improvement concerns not only individual well-being and family functioning but also the stability of human resources and output efficiency (Moen et al., 2016).

Existing studies exhibit heterogeneity in concepts and measures; “same label, different constructs/different labels, same construct” is common (Casper et al., 2018). At the definitional level, many recent studies incorporate “substantive engagement in both domains” and “lower cross-domain conflict” into the subjective overall evaluation of WLB (Sirgy & Lee, 2017). In terms of evidence form and context, three shortcomings remain to be noted:

(1) Inconsistent measurement specifications: practices include overall evaluations, single-item satisfaction, and the use of WFC/WFE as proxy indicators, which increases the difficulty of cross-study comparisons;

(2) Fragmented cross-level evidence: there is a lack of integrative reviews under the JD–R lens that connect individual and family—job and organization—institutions and culture;

(3) Insufficient evidence for Asian contexts: under long working hours, long commutes, and gendered division of labor, systematic evidence and comparisons remain insufficient, and the external validity boundaries of existing institutional quasi-experiments require further testing (Harknett et al., 2021).

The purpose of this paper is, first, to explicitly define WLB as a subjective overall evaluation of “substantive engagement in both domains plus lower cross-domain conflict,” and, on this basis, to use the JD–R lens to integrate

literature at the micro (individual–family), meso (job–organization), and macro (institutions–culture) levels, systematically sorting its antecedents and outcomes and clarifying the scope of conclusions. The JD–R model is suitable as the framework for this study because it can categorize multi-level factors uniformly into "demands" and "resources," thereby providing a coherent explanatory logic for evidence from the micro to the macro levels. Methodologically, this paper adopts a narrative/integrative review; it does not perform cross-scale conversions or group comparisons by scale type, but rather interprets the evidence cautiously under a unified definition.

The contributions of this paper are mainly reflected in three aspects: first, it provides a reusable definition and clearly distinguishes WLB from related constructs such as work–family conflict/enrichment, thereby offering clear boundaries for subsequent research; second, taking the JD–R model as the main thread, it systematically links micro–meso–macro evidence and summarizes a consistent relational pattern: resource factors are generally associated with higher WLB, whereas demand factors often lower WLB by increasing WFC, further affecting outcomes at the individual, organizational, and societal levels; third, in light of Asian contexts characterized by long working hours and long commutes, it proposes a research and policy agenda including the four-day workweek/shorter hours with no pay cut, predictable scheduling, and right-to-disconnect norms.

Definition of Work–Life Balance

1960s–1990s: Problem emergence and foundations. The public agenda of WLB was first raised by working mothers in the United Kingdom during the 1960s–1970s, entered the U.S. policy agenda in the 1980s, and by the 1990s had diffused into a global human resource management topic (Bird, 2006). With changes in women's labor force participation and family structures, as well as

shifts in technology and cultural attitudes, academic research grew rapidly (Greenhaus & Kossek, 2014). Conceptually, early research mostly adopted the "spillover–compensation" perspective, positing that emotions, energy, and skills flow between work and life: positive experiences bring benefits (positive spillover), while stress and fatigue cause interference (negative spillover), laying the foundation for subsequent moves from "conflict/enrichment" toward the definition of "balance" (Staines, 1980).

Late 1990s–early 2000s: From roles and boundaries to subjective evaluation. "Role balance" emphasizes being present across multiple roles (Marks & MacDermid, 1996). "Boundary theory" understands balance as the effective functioning and satisfaction of the two domains under minimal cross-domain conflict (Clark, 2000). Subsequent research shifted from "structural arrangements" to "individual perceptions," proposing subjective balance (Guest, 2002), a "parity orientation" based on time/investment/satisfaction (Greenhaus, Collins & Shaw, 2003), and holistic assessments situated in the demands–resources framework (Voydanoff, 2005). The internal logic of this shift lies in the fact that "objective role configurations" alone cannot explain differences among individuals under similar conditions; subjective evaluation better captures the combined result of cross-domain resource–demand matching and conflict (synthesizing Clark, 2000; Guest, 2002; Greenhaus et al., 2003; Voydanoff, 2005).

Mid-2000s to present: From satisfaction/expectations to integration and configuration. Under the satisfaction/expectation perspective, studies operationalize WLB as "overall satisfaction with meeting work and family demands" and emphasize shared expectations formed through negotiation with significant others (Valcour, 2007; Grzywacz & Carlson, 2007; Kalliath & Brough, 2008). At the evidentiary level, WLB has been shown to be distinct from conflict/enrichment and to have incremental explanatory power for work and

family outcomes (Carlson et al., 2009). A “jingle–jangle” review of conceptual conflation shows: 290 papers report 233 definitions grouped into five categories, but overall they support “balance” as an independent construct (Casper et al., 2018). In the direction of integration, a two-dimensional definition treats “participation in both domains” and “low cross-domain conflict” as core (Sirgy & Lee, 2017), while a “configurational perspective” further explains differences in “balance” and cross-level manifestations through different combinations of enrichment and depletion (Rothbard et al., 2021).

Definition adopted in this paper . Work–life balance (WLB) is a subjective overall evaluation in which an individual maintains substantive engagement in both work and non-work (primarily family in this paper) domains and cross-domain conflict remains at a lower level (Sirgy & Lee, 2017). On this basis, this paper maps “engagement–conflict” onto JD–R’s “resources–demands,” in order to unify evidence at the micro, meso, and macro levels. The rationale for adopting this definition is threefold: first, it aligns with JD–R and can connect influences and outcomes at different levels within the same logic; second, it reduces conceptual confusion, maintaining clear boundaries with adjacent constructs such as conflict/enrichment, thereby addressing “jingle–jangle” issues; third, it facilitates cross-level comparability—centering on an overall evaluation of “substantive engagement × low conflict,” it covers perceptions at the individual/family level and can also link with job/organizational practices and institutional–cultural environments, serving the cross-level review objective of this paper.

Antecedents of Work–Life Balance

1.Individual and Family Factors

At the micro level, individual-side resources and demands influence work–life balance (WLB) through two pathways—“conflict” and “enrichment.”

In this paper, work–family conflict and work-to-family enrichment are denoted as WFC and WFE, respectively, while the family-to-work direction of conflict is denoted as family-to-work conflict (FWC).

(1) Personal resources. Stronger role-switching and time-allocation abilities, mindfulness and recovery, effective time management, and higher psychological capital (HERO) are generally associated with higher WLB, primarily via decreased WFC and increased WFE (Kossek et al., 2012; Kiburz et al., 2017; Althammer et al., 2021; Wendsche & Lohmann-Haislah, 2017; Aeon et al., 2021; Karatepe & Karadas, 2014). From the perspective of Conservation of Resources (COR) theory, rest and self-care during non-work time can serve as "resource replenishment," buffering the depleting effects of family-side interruptions in remote work contexts (Perry et al., 2022).

(2) Individual demands. Pressure for immediate response, workaholism, and perfectionism (concern/strivings) increase exhaustion and interference, thereby elevating WFC and lowering WLB. Synthesized evidence also shows that neuroticism, long hours or overload, and job insecurity are negatively associated with WLB, while extraversion, psychological capital, autonomy or schedule control, and social support are positively associated with WLB. The operating pathways can be summarized as: demands↑ ⟶ WFC↑ ⟶ WLB↓; resources↑ ⟶ WFE↑ ⟶ WLB↑ (Barber & Santuzzi, 2019; Clark et al., 2016; Vaziri et al., 2022).

(3) Family resources. Partner support, available caregiving, and neighborhood/community networks are stably associated with higher WLB and more WFE, with partner support typically showing larger effect sizes and stronger effects among women. At the level of daily interactions, "high-quality time with children" significantly enhances the sense of balance, suggesting that "time quality matters more than time quantity" (Russo et al., 2015; Ferguson et al., 2012; Kelley et al., 2021; Milkie et al., 2010). According to Boundary Theory,

segmentation/integration preferences and boundary control moderate the operation of these resources; when organizational contact/disconnect norms align with individual preferences, cross-domain interference is more readily suppressed (Kossek et al., 2023).

(4) Family demands. Intensive caregiving and long commutes are major "demands" on the family side. Longitudinal evidence shows that caregiving intensity harms subsequent mental health through persistently elevating WFC or FWC; the longer the commute, the higher the conflict and the lower the WLB (Kayaalp et al., 2021).

Beyond the four categories above, WLB exhibits a "baseline and sensitivity" that vary with family stage—i.e., a cross-temporal moderation under the life-course perspective: different family stages alter the magnitude and direction by which factors (1)–(4) affect WLB via WFC/WFE. In the early parenting stage, "time quality outweighs time quantity," and "expectation–reality congruence" between partners matters more than "who does more." The negative impacts of "sandwich generation" caregiving burdens on WFC/FWC and mental health are more persistent; institutional accessibility (childcare, paid leave) determines the early-stage "starting line"; women in low-control jobs are more likely to bear unpredictable family demands and face a higher risk of imbalance (Milkie et al., 2010; Shockley & Allen, 2017; Stertz et al., 2017; Kayaalp et al., 2021; Gordon & Rouse, 2013; Nomaguchi & Milkie, 2020; Valcour, 2007).

2. Job and Organizational Factors

At the meso level, on the demands side, the pathway primarily operates as "time squeeze ⟶ increased emotional exhaustion ⟶ impaired recovery," which raises WFC and lowers WLB. After-hours communication and pressure to respond immediately—associated with "always-on" connectivity—undermine psychological detachment and relaxation after work;

unstable/unpredictable schedules are linked to poorer sleep quality and psychological distress and are consistently associated with higher conflict across multi-country samples (Pak et al., 2022; Barber & Santuzzi, 2019; Choi et al., 2023).

By contrast, on the resources side, the most robust evidence concerns time/location control, supportive leadership (family-supportive supervisor behaviors, FSSB), and well-governed flexible arrangements. Organization-level randomized controlled trials (STAR) show that enhancing schedule or location control and implementing FSSB can sustainably reduce conflict, increase the sense of "enough family time," and bring higher satisfaction and lower burnout. The mechanism can be summarized as "increased sense of control ⟶ decreased interference or increased recovery." Enhancing shift autonomy can simultaneously improve objective and subjective sleep (Moen et al., 2016; Olson et al., 2015). Method note. Compared with cross-sectional studies, organization-level RCTs better mitigate selection bias and reverse causality; therefore, their findings have stronger causal persuasiveness and external validity for practice (Moen et al., 2016). Practical implications. Organizations should prioritize FSSB training and the institutionalization of schedule autonomy and include "after-hours online time does not count as a performance plus" in appraisal rules, so as to convert nominal flexibility into usable resources, lower WFC, and improve WLB (Guo et al., 2024; Kossek et al., 2011; Shirmohammadi et al., 2022). From a boundary-control perspective, policy effectiveness depends on "availability × non-punitive use × implementation quality," which is the precondition for converting "nominal resources" into "usable resources" (Kossek et al., 2023).

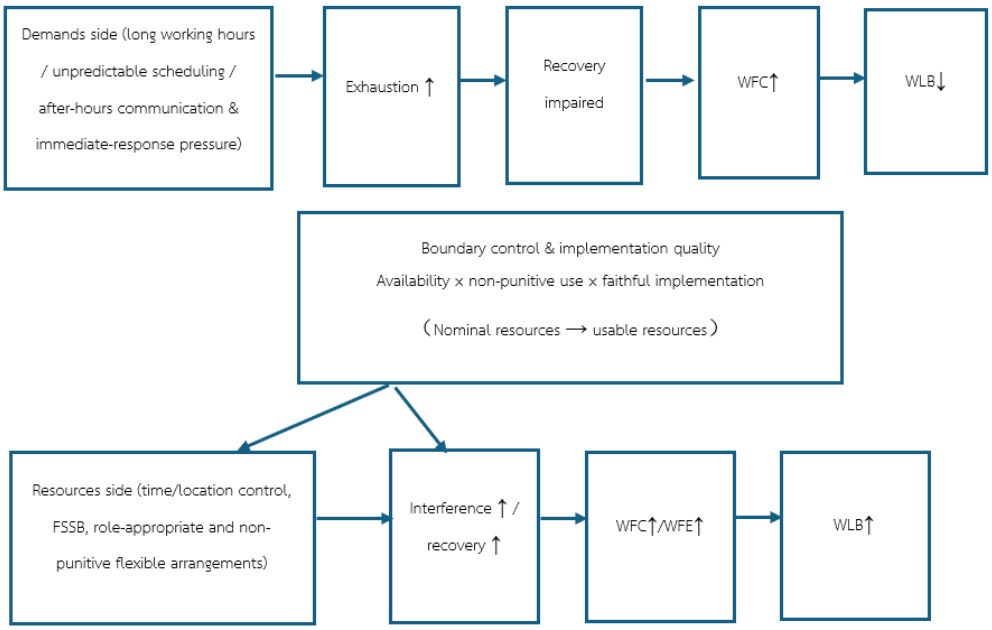

Figure 1. Job/organizational-level "demands–resources–outcomes" transmission chain (JD–R perspective) (the text already explains this clearly; given space constraints, the figure may be removed).

The upward pathway (demands side) increases WFC and reduces WLB via "exhaustion ⟶ impaired recovery."

The downward pathway (resources side) reduces WFC and increases WFE and WLB via "lower interference / improved recovery."

"Boundary control and implementation quality" determine whether "nominal resources" can be converted into "usable resources."

3. Macro Institutions and Culture

At the macro level, policy strength and complementary measures determine whether job/organizational practices can become truly "usable resources." Multilevel evidence across Europe shows that WFC declines

significantly only when flexible arrangements are paired with family policies such as childcare; excessively long maternity leave may be associated with higher conflict among men, reflecting a "policy × gender roles" interaction. Comparative analyses based on policy pilots further indicate causal support for "greater schedule predictability ⟶ higher WLB." Cross-national evidence also shows that the availability, replacement rate, and flexibility of parental leave are more clearly associated with reduced conflict among fathers, whereas improvements for mothers depend more on societal gender-equality attitudes (Chung, 2024; Harknett et al., 2021; Hsiao, 2023).

From an implementation perspective, institutional designs such as boundary control and non-punitive use are preconditions for flexible policies to take effect. Meanwhile, cultural norms explain "the same policy with different effects": collectivism attenuates the negative association between conflict and satisfaction, and gender equality at both national and individual levels is associated with lower bidirectional conflict (Allen et al., 2020; Kaufman & Taniguchi, 2019; Le et al., 2020).

Limits of evidence and localization. Existing studies are predominantly based on Western samples, with relatively limited longitudinal data in Asia, so generalization boundaries remain. In Asian contexts, it is advisable to incorporate commuting norms, extended-family caregiving, and disconnection norms into evaluation and to conduct longitudinal studies (Kossek et al., 2023; Gao & Ruan, 2022).

In sum, macro culture or regulation ⟶ organizational implementation quality and non-punitive use (meso-level resources) ⟶ individual boundary control and fewer interruptions (micro level) ⟶ WFC↓ / WFE↑ ⟶ WLB↑, which is consistent with the conditions under which "nominal resources ⟶ usable resources."

Outcomes of Work–Life Balance

1. Individual and Family Outcomes

At the individual level, higher WLB is typically accompanied by higher job and life satisfaction and lower anxiety/depression (Haar et al., 2013), and this has been validated in multi-country samples (Allen et al., 2020). From the "reverse indicators" angle, work–family conflict (including W⟶F and F⟶W) is stably negatively associated with job/family/overall satisfaction and mental health, with a "stronger within-domain" pattern (Amstad et al., 2011). Randomized controlled evidence on organizational interventions shows that increasing scheduling and location control and implementing family-supportive management can significantly reduce WFC and enhance the "sense of sufficient family time," and improve recovery via "greater scheduling autonomy ⟶ lower after-hours contact burden ⟶ better sleep and recovery" (Kelly et al., 2014; Olson et al., 2015).

Consistent with a "positive experience–upward spiral," recent results show that, in day-level data, WFE (both W⟶F and F⟶W) increases daily positive affect and suppresses some negative affect, whereas both types of WFC have the opposite effects (Çetin et al., 2022). Further multi-wave experience-sampling research shows that the positive chain "thriving at work ⟶ (via WFE) ⟶ family role performance" holds and is stronger when FSSB is higher (Yang et al., 2023). The above chain of "positive affect ↑—resource expansion ↑—functioning ↑" accords with the Broaden-and-Build Theory (B&B): positive affect broadens individuals' momentary thought–action repertoires and, over time, builds more enduring psychological and social resources; in this study's context, this manifests as WFE enhancing daily positive affect and thereby further promoting family role performance (Çetin et al., 2022; Yang et al., 2023).

At the family level, WFE improves not only the focal individual but also the spouse's marital satisfaction, suggesting additional gains from "bringing positive work experiences home" (van Steenbergen et al., 2014). Evidence during the pandemic indicates that low WLB often co-occurs with high parenting stress and marital conflict, with mothers more likely to fall into a vulnerable "mid/low balance + low support" group (Chung et al., 2023), and the negative association of FIW with family-domain outcomes is particularly pronounced (Amstad et al., 2011).

Potential bidirectionality and contextual differences warrant attention: higher subjective well-being and performance may increase individuals' bargaining space to obtain more flexibility and support, which in turn further improves WLB. Therefore, when inferring causality, longitudinal/experimental or multi-source designs should be prioritized, with explicit tests of key moderators (e.g., personality, boundary preferences, occupation type); moderating evidence for FSSB has been observed in multi-wave studies (Yang et al., 2023). Overall, the evidence jointly outlines an actionable pathway: increase control and support ⟶ conflict decreases / recovery increases ⟶ higher subjective well-being and relationship quality (Kelly et al., 2014; Olson et al., 2015).

2. Organizational Outcomes

The overall pathway is clear: when job/organizational-level resources increase, employees' WLB rises and WFC declines, leading to more positive attitudes and behaviors, which ultimately appear in HR outcomes such as attendance, retention, and performance (Amstad et al., 2011; Moen et al., 2016; Odle-Dusseau et al., 2015; Wong et al., 2020). An organization-level RCT (STAR) shows that increasing scheduling/location autonomy and advancing family-supportive management reduce burnout and psychological distress and improve job satisfaction, achieved in part via higher perceived control, lower after-hours interference, and improved recovery (Moen et al., 2016). FSSB

training for frontline managers likewise shows that improving day-to-day managerial interactions can increase performance and satisfaction and reduce turnover intention (Odle-Dusseau et al., 2015). Meta-analytic evidence on WLB-related arrangements and organizational performance also finds an overall positive association, especially robust for indicators such as attendance, recruitment, and retention (Wong et al., 2020).

A recent meta-analysis grounded in Social Exchange Theory (SET) further clarifies the mechanisms: the effects of FSSB on "work outcomes" (e.g., task performance, job satisfaction) are mainly mediated by leader–member exchange (LMX), whereas effects on health/burnout align more with a resource perspective (mediated by conflict/enrichment). This provides quantitative support for the exchange logic "organization-directed support ⟶ employees reciprocate with attitudes and performance" (Guo et al., 2024). The pattern holds in high-demand contexts: in long-term care, FSSB is positively associated with men's safety compliance, OCB, and sense of sufficient family time, and is linked to better sleep among multiple caregivers (DePasquale, 2020).

Limitations must also be acknowledged: current organizational-level research still relies mainly on subjective attitudes/self-reported behaviors, with insufficient objective performance/financial and multi-source indicators, and effects are moderated by occupation type, schedule predictability, and boundary norms. Future work should combine RCTs/quasi-experiments with administrative data to mitigate potential reverse causality (e.g., "higher-performing teams more easily obtain flexibility and resources") and common-method bias. Based on existing evidence, practice can institutionalize time/location control and FSSB training (covering four dimensions: emotional/instrumental support, role modeling, and creative work–family management), and implement "non-punitive use and no credit for after-hours online activity" in performance appraisal, thereby converting "nominal

resources" into "usable resources" (Moen et al., 2016; Odle-Dusseau et al., 2015; Guo et al., 2024).

3.Macro-level Outcomes in Institutions and Culture

Macro policies provide "institutional resources" that, by changing schedule predictability and caregiving accessibility, improve overall well-being and safety and create better boundary conditions for organizations and individuals: fair workweek ordinances increase advance notice and stability of scheduling and improve subjective well-being, sleep quality, and economic security (Harknett et al., 2021); the length of paid maternity/parental leave is associated with lower infant/neonatal/under-five mortality (Nandi et al., 2016; Khan, 2020); national WLB levels are positively associated with men's and women's life satisfaction (Noda, 2020); availability of paid parental leave or frequent use of working from home helps narrow the gender gap in parental time (Gao & Ruan, 2022). Policy effects are strongly moderated by culture: reductions in fathers' conflict depend more on the flexibility and replacement rate of parental leave, whereas improvements for mothers depend more on societal gender-equality attitudes (Hsiao, 2023).

Corresponding to JD–R, macro policies (institutional resources) lower individual-level "demands" (after-hours interference, unpredictability) and increase "resources" (sense of control, recovery) via organizational-level "availability × non-punitive use × implementation quality" (meso-level resources), improving WLB and health through the WFC↓/WFE↑ pathway. The direct implication for HRM is that quasi-experimental and cross-national evidence at the societal level not only demonstrates public-health and well-being benefits but also forms a business case for corporate investment in WLB (employer brand, recruitment and retention, risk management, and long-term value). Organizations can align this "policy–practice–outcome" evidence chain

with board and budgeting decisions to achieve a win–win of social value and long-term firm value (Harknett et al., 2021; Wong et al., 2020).

Conclusions

1. Main Findings

(1) Unified definition and main line. WLB is specified as a subjective overall evaluation of "substantive participation in both domains + low cross-domain conflict," and evidence across micro (individual–family), meso (job–organization), and macro (institutions–culture) levels is integrated under the JD–R framework.

(2) Stable relations between resources and demands. Resources such as time/location control, FSSB, family/community support, psychological capital, and recovery are generally associated with higher WLB; demands such as long hours, unpredictable schedules, after-hours contact pressure, and caregiving/commuting burdens tend to depress WLB via WFC↑.

(3) Cross-level transmission mechanism. Macro policies and culture, as institutional resources, need to be converted into usable resources via organizational-level "availability × non-punitive use × implementation quality," then improve WLB and health along the WFC↓/WFE↑ pathway by increasing control and recovery and reducing interference.

(4) Outcome map. At the individual/family level: higher subjective well-being and life satisfaction, lower anxiety/burnout, and improved marital/parent–child relationships; at the organizational level: higher satisfaction and commitment, lower turnover intention, and improved HR indicators such as attendance and retention; at the societal level: gains in public health and gender equality.

2. Contributions

Given the diversity of measures, this paper consistently defines WLB using "participation × low conflict" and distinguishes it from adjacent constructs such as WFC/WFE. Using JD–R as the main line, it systematically links micro–meso–macro evidence, summarizes the consensus pattern that "resources are generally beneficial and demands are generally harmful via WFC," and further identifies that converting "nominal resources ⟶ usable resources" hinges on the organizational-level condition of availability × non-punitive use × implementation quality. In Asian contexts (long hours, long commutes, gendered division of labor), it proposes testable topics such as the four-day week/100–80–100, predictable scheduling, and disconnection norms, forming a research agenda that is comparable, assessable, and implementable. This synthesis builds on existing JD–R literature and reviews; the contribution lies in the combined presentation of a unified definition + cross-level linkage + contextual agenda. For practice, we recommend institutionalizing time/location control and FSSB training, and embedding "no credit for after-hours online activity and zero-penalty flexibility/leave" in policies and appraisals, converting nominal flexibility into usable resources and jointly improving retention, attendance, and performance via WFC↓/WFE↑.

3. Limitations and Future Research

Limitations. (1) Coverage is mainly English-language and recent databases, which may understate local and non-English evidence; (2) organizational-level indicators still over-rely on subjective attitudes/self-reports, with insufficient objective performance/financial and multi-source indicators; (3) macro-level evidence varies across cultures and institutions, so generalization still requires validation across countries/industries; (4) potential bidirectionality (e.g., performance/well-being ⟶ flexibility and support ⟶ WLB) and common-method bias require stronger identification strategies.

Future research. (1) Measurement and causality: advance harmonization of WLB definitions and tests of scale equivalence; prioritize longitudinal/(quasi-)experimental/multi-source designs; explicitly model reverse causality and key moderators (e.g., personality, boundary preferences, occupation type). (2) Asian longitudinal and localization: under East Asia's long hours, long commutes, and extended-family structures, incorporate variables such as commuting norms, accessible care, and disconnection norms; build long-term tracking and policy-evaluation datasets. (3) Working-time reform: around the four-day week/shorter hours with no pay cut (100–80–100), shift from "feasibility" to "how to normalize" and "which institutional/cultural conditions are more resilient," and conduct joint evaluations with predictable scheduling, non-punitive use, and process/meeting redesign to avoid compensatory intensity compression. (4) Technology and diversity: systematically examine the double-edged effects of AI and remote collaboration tools on demands/resources and boundary governance; focus on vulnerable mechanisms of WLB and the effectiveness of inclusive policies among gig/atypical workers, older workers, and persons with disabilities.

References

Aeon, B., Faber, A., & Panaccio, A. (2021). Does time management work? A meta-analysis. *PLOS ONE,* 16(1), e0245066. https://doi.org/10.1371/journal.pone.0245066

Allen, T. D., French, K. A., Dumani, S., & Shockley, K. M. (2020). A cross-national meta-analytic examination of predictors and outcomes associated with work–family conflict. *Journal of Applied Psychology,* 105(6), 539–576. https://doi.org/10.1037/apl0000442

Allen, T. D., Golden, T. D., & Shockley, K. M. (2015). How effective is telecommuting? Assessing the status of our scientific findings. *Psychological Science in the Public Interest,* 16(2), 40–68. https://doi.org/10.1177/1529100615593273

Allen, T. D., Johnson, R. C., Kiburz, K. M., & Shockley, K. M. (2013). Work–family conflict and flexible work arrangements: Deconstructing flexibility. *Personnel Psychology,* 66(2), 345–376. https://doi.org/10.1111/peps.12012

Althammer, S. E., Reis, D., van der Beek, S., Beck, L., & Michel, A. (2021). A mindfulness intervention promoting work–life balance: How segmentation preference affects changes in detachment, well-being, and work–life balance. *Journal of Occupational and Organizational Psychology,* 94, 282–308. https://doi.org/10.1111/joop.12346

Bai, B., Gopalan, N., Beutell, N., & Ren, F. (2021). Impact of absolute and relative commute time on work–family conflict. *Journal of Family and Economic Issues,* 42(4), 586–600. https://doi.org/10.1007/s10834-021-09752-w

Barber, L. K., Conlin, A. L., & Santuzzi, A. M. (2019). Workplace telepressure and work–life balance outcomes: The role of work recovery experiences. *Stress and Health,* 35(3), 350–362. https://doi.org/10.1002/smi.2864

Butts, M. M., Becker, W. J., & Boswell, W. R. (2015). Hot buttons and time sinks: The effects of electronic communication during nonwork time on emotions and work–nonwork conflict. *Academy of Management Journal,* 58(3), 763–788. https://doi.org/10.5465/amj.2014.0170

Casper, W. J., Vaziri, H., Wayne, J. H., DeHauw, S., & Greenhaus, J. H. (2018). The jingle-jangle of work–nonwork balance: A comprehensive and meta-analytic review of its meaning and measurement. *Journal of Applied Psychology,* 103(2), 182–214. https://doi.org/10.1037/apl0000259

Choi, S. M., Kim, C. W., Park, H. O., & Park, Y. T. (2023). Association between unpredictable work schedule and work–family conflict in Korea. *Annals of Occupational and Environmental Medicine,* 35, e46. https://doi.org/10.35371/aoem.2023.35.e46

Chung, G., Chan, X. W., Lanier, P., & Ju, P. W. Y. (2022). Associations between work–family balance, parenting stress, and marital conflicts during COVID-19 pandemic in Singapore. *Journal of Child and Family Studies,* 32, 132–144. https://doi.org/10.1007/s10826-022-02490-z

Clark, M. A., Michel, J. S., Zhdanova, L., Pui, S.-Y., & Baltes, B. B. (2016). All work and no play? A meta-analytic examination of the correlates and outcomes of workaholism. *Journal of Management,* 42(7), 1836–1873. https://doi.org/10.1177/0149206314522301

Çetin, M., Dede, B., Kökalan, Ö., & Dede, E. (2022). A multilevel investigation of the effects of daily work–family interaction on daily affect during the COVID-19 pandemic. *Journal of Family Issues,* 43(12), 3299–3320. https://doi.org/10.1177/0192513X211044487

Ferguson, M., Carlson, D., Zivnuska, S., & Whitten, D. (2012). Support at work and home: The path to satisfaction through balance. *Journal of Vocational Behavior,* 80(2), 299–307. https://doi.org/10.1016/j.jvb.2012.01.001

Gao, G., & Ruan, D. (2022). Work–family policies and gender inequalities in childcare time. *Socius,* 8, 23780231221097474. https://doi.org/10.1177/23780231221097474

Gomes, P., & Fontinha, R. (2024). *Four-day week: Results from the Portuguese trial (Final report)*. Instituto do Emprego e Formação Profissional (IEFP). https://centaur.reading.ac.uk/117280/

Guo, Z., Hartel, C. E. J., Minidaki, N., Newman, A., Sirola, N., Solano, A. M., Tang, Q., & Zhu, J. (2024). A meta-analytic review of family supportive supervisor behaviors (FSSBs): Work–family-related antecedents, outcomes, and a theory-driven comparison of two mediating mechanisms. *Journal of Vocational Behavior,* 149, 103934. https://doi.org/10.1016/j.jvb.2024.103934

Harknett, K., Schneider, D., & Irwin, V. (2021). Improving health and economic security by reducing work schedule uncertainty. *Proceedings of the National Academy of Sciences,* 118(42), e2107828118. https://doi.org/10.1073/pnas.2107828118

Harari, M. B., Swider, B. W., Steed, L. B., & Breidenthal, A. P. (2018). Is perfect good? A meta-analysis of perfectionism in the workplace. *Journal of Applied Psychology*. Advance online publication. https://doi.org/10.1037/apl0000324

Hetrick, A. L., Haynes, N. J., Clark, M. A., & Sanders, K. N. (2024). The theoretical and empirical utility of dimension-based work–family conflict: A meta-analysis. *Journal of Applied Psychology,* 109(7), 987–1003. https://doi.org/10.1037/apl0000552

Hsiao, H. (2023). A cross-national study of family-friendly policies, gender egalitarianism, and work–family conflict among working parents. *PLOS ONE,* 18(9), e0291127. https://doi.org/10.1371/journal.pone.0291127

Karatepe, O. M., & Karadas, G. (2014). The effect of psychological capital on conflicts in the work–family interface, turnover and absence intentions. *International Journal of Hospitality Management,* 43, 132–143. https://doi.org/10.1016/j.ijhm.2014.09.005

Kaufman, G., & Taniguchi, H. (2019). Gender equality and work–family conflict from a cross-national perspective. *International Journal of Comparative Sociology,* 60(6), 385–408. https://doi.org/10.1177/0020715219893750

Kelly, E. L., Moen, P., Oakes, J. M., Fan, W., Okechukwu, C. A., Davis, K. D., … Casper, L. M. (2014). Changing work and work–family conflict: Evidence from the Work, Family, and Health Network. *American Sociological Review,* 79(3), 485–516. https://doi.org/10.1177/0003122414531435

Kiburz, K. M., Allen, T. D., & French, K. A. (2017). Work–family conflict and mindfulness: Investigating the effectiveness of a brief training intervention. *Journal of Organizational Behavior,* 38(7), 1016–1037. https://doi.org/10.1002/job.2181

Le, H., Newman, A., Menzies, J., Zheng, C., & Fermelis, J. (2020). Work–life balance in Asia: A systematic review. *Human Resource Management Review,* 30(3), 100766. https://doi.org/10.1016/j.hrmr.2019.100766

Lewis, K., Stronge, W., Kellam, J., Kikuchi, L., & Schor, J. B. (2023). *The results are in: The UK's four-day week pilot*. Autonomy. https://autonomy.work/portfolio/uk4dwpilotresults/

Lott, Y., & Wöhrmann, A. M. (2022). Spillover and crossover effects of working time demands on work–life balance satisfaction among dual-earner couples. *Current Psychology*. Advance online publication. https://doi.org/10.1007/s12144-022-03850-0

Mullens, F., & Laurijssen, I. (2024). An organizational working time reduction and its impact on three domains of mental well-being of employees: A panel study. *BMC Public Health,* 24, 1727. https://doi.org/10.1186/s12889-024-19161-x

Noda, H. (2019). Work–life balance and life satisfaction in OECD countries: A cross-sectional analysis. *Journal of Happiness Studies,* 20(8), 2481–2503. https://doi.org/10.1007/s10902-018-00504-x

Nomaguchi, K., & Milkie, M. A. (2020). Parenthood and well-being: A decade in review. *Journal of Marriage and Family,* 82(1), 198–223. https://doi.org/10.1111/jomf.12646

Olson, R., Crain, T. L., Bodner, T. E., King, R., Hammer, L. B., Klein, L. C., Erickson, L. M., Moen, P., Berkman, L. F., & Buxton, O. M. (2015). A workplace intervention improves sleep: Results from the randomized controlled Work, Family, and Health Study. *Sleep Health,* 1(1), 55–65. https://doi.org/10.1016/j.sleh.2014.11.003

Pak, S., Kramer, A., Lee, J. Y., & Kim, K.-J. (2022). The impact of work hours on work-to-family enrichment and conflict through energy processes: A meta-analysis. *Journal of Organizational Behavior,* 43(5), 709–743. https://doi.org/10.1002/job.2595

Rothbard, N. P., Beetz, A. M., & Harari, D. (2021). Balancing the scales: A configurational approach to work–life balance. *Annual Review of Organizational Psychology and Organizational Behavior,* 8, 73–103. https://doi.org/10.1146/annurev-orgpsych-012920-022147

Schneider, D., & Harknett, K. (2019). Consequences of routine work-schedule instability for worker health and well-being. *American Sociological Review,* 84(1), 82–114. https://doi.org/10.1177/0003122418823184

Sirgy, M. J., & Lee, D.-J. (2018). Work–life balance: An integrative review. *Applied Research in Quality of Life,* 13(1), 229–254. https://doi.org/10.1007/s11482-017-9509-8

Vaziri, H., Casper, W. J., Wayne, J. H., & Matthews, R. A. (2022). A meta-analytic investigation of the personal and work-related antecedents of work–family balance. *Journal of Organizational Behavior,* 43(4), 662–692. https://doi.org/10.1002/job.2594

Wong, C. S. C., Lee, L. W. S., Chan, L., Yeung, S. M. C., Yu, T. W. T., & Yan, X. (2020). How is work–life balance arrangement associated with organisational performance? A meta-analysis. *International Journal of Environmental Research and Public Health,* 17(12), 4446. https://doi.org/10.3390/ijerph17124446

การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการสอนแนะให้รู้คิด เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6*

DEVELOPMENT OF LEARNING MANAGEMENT BASED ON THE CONCEPT OF THINKING-BASED INSTRUCTION TO ENHANCE MATHEMATICAL PROBLEM-SOLVING ABILITIES FOR GRADE 6 STUDENTS

กรรณิการ์ ทองรักษ์[1] และ ศุกลรัตน์ มิ่งสมร[2]

Kannika Thongak[1] and Sukolrat Mingsamorn[2]

[1-2]**วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น**

[1-2]Northern College, Thailand

Corresponding Author's Email: aood396@northern.ac.th

วันที่รับบทความ : 30 พฤศจิกายน 2568; วันแก้ไขบทความ 11 ธันวาคม 2568; วันตอบรับบทความ : 13 ธันวาคม 2568

Received 30 November 2025; Revised 11 December 2025; Accepted 13 December 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการสอนแนะให้รู้คิด (Metacognitive Instruction) เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา (R&D) แบ่งเป็น 2 ขั้นตอน ขั้นตอนที่ 1 การสร้างและหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ให้เป็นไปตามเกณฑ์

Citation:

* กรรณิการ์ ทองรักษ์ และ ศุกลรัตน์ มิ่งสมร. (2568). การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการสอนแนะให้รู้คิด เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(6), 1278-1297.

Kannika Thongak and Sukolrat Mingsamorn. (2025). Development Of Learning Management Based On The Concept Of Thinking-Based Instruction To Enhance Mathematical Problem-Solving Abilities For Grade 6 Students. Modern Academic Development and Promotion Journal, 3(6), 1278-1297.;

DOI: https://doi.org/10.

https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/

75/75 โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 คนประเมินความเหมาะสม และทดลองประสิทธิภาพกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนผาผึ้งวิทยาคม ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 42 คน เครื่องมือประกอบด้วย แบบประเมินความเหมาะสมของแผน แบบประเมินความสอดคล้องของแบบทดสอบความสามารถในการแก้ปัญหา และแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ขั้นตอนที่ 2 ทดลองใช้แผนการจัดการเรียนรู้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 30 คน ที่ได้จากการสุ่มอย่างง่าย เพื่อ 1) เปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ก่อนและหลังเรียน 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียน และ 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียน เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบทดสอบความสามารถในการแก้ปัญหา แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบประเมินความพึงพอใจ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติ t-test แบบไม่อิสระ

ผลการวิจัยพบว่า

1) การจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด (mean = 4.58, S.D. = 0.42) และมีประสิทธิภาพ 77.47/76.28 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 75/75

2) ความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4) ความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้อยู่ในระดับมากที่สุด (mean = 4.72, S.D. = 0.48)

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้, แนวคิดการสอนแนะให้รู้คิด, ความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์

Abstract

This study aimed to develop instructional management based on the Metacognitive Instruction approach to enhance mathematical problem-solving ability among Grade 6 students. The research employed a Research and Development (R&D) process consisting of two phases. Phase 1 involved developing and determining the effectiveness of the instructional plans

according to the 75/75 efficiency criterion. Five experts evaluated the appropriateness of the plans, which were then piloted with 42 Grade 6 students at Phaphueng Witthayakhom School during the first semester of the 2023 academic year. The research instruments included an instructional plan appropriateness assessment form, a content validity assessment for the mathematical problem-solving test, and a content validity assessment for the learning achievement test. Data were analyzed using percentage, mean, and standard deviation. Phase 2 involved implementing the instructional plans with 30 Grade 6 students in the first semester of the 2024 academic year, selected through simple random sampling. The objectives of this phase were: (1) to compare mathematical problem-solving ability before and after the intervention, (2) to compare mathematics learning achievement before and after the intervention, and (3) to examine students' satisfaction with the instructional management. The instruments used included a mathematical problem-solving test, a learning achievement test, and a student satisfaction questionnaire. Data were analyzed using mean, standard deviation, and a paired t-test.

The findings revealed that:

(1) the developed instructional approach demonstrated the highest level of appropriateness (mean = 4.58, S.D. = 0.42) and achieved an efficiency level of 77.47/76.28, which exceeded the 75/75 criterion;

(2) students' mathematical problem-solving ability after instruction was significantly higher than before instruction at the .05 level;

(3) students' mathematics learning achievement after instruction was significantly higher at the .05 level;

(4) students' overall satisfaction with the metacognitive learning management approach was at the highest level (mean = 4.72, S.D. = 0.48).

Keywords: learning management, Teaching concepts to encourage thinking, Ability to solve mathematical problems

บทนำ

คณิตศาสตร์มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อความสำเร็จในการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เนื่องจากคณิตศาสตร์ช่วยให้มนุษย์มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ คิดอย่างมีเหตุผล เป็นระบบ มีแบบแผน สามารถวิเคราะห์ปัญหาหรือสถานการณ์ได้อย่างรอบคอบและถี่ถ้วน และสามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นควรส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะด้านการคิดวิเคราะห์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การแก้ปัญหา การคิดสร้างสรรค์ การใช้เทคโนโลยี การสื่อสารและการร่วมมือ ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เรียนรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อม สามารถแข่งขันและอยู่ร่วมกับประชาคมโลกได้ ทั้งนี้การจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ที่ประสบความสำเร็จนั้นจะต้องเตรียมผู้เรียนให้มีความพร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ และจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมตามศักยภาพของผู้เรียน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560 : 1)

แนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนจะมีคุณภาพและบรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัดขึ้นอยู่กับการจัดการเรียนรู้ ผู้สอนต้องมีความรู้ความเข้าใจสิ่งที่กำหนดไว้ในมาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด สมรรถนะสำคัญของผู้เรียนและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ซึ่งเป็นเป้าหมายการจัดการเรียนรู้ โดยมีหลักการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล สอดคล้องกับพัฒนาการทางสมอง และเน้นคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งผู้สอนต้องจัดกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้บรรลุตามเป้าหมายของหลักสูตร (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551: 6) การสอนแนะให้รู้คิดเป็นการเรียนรู้ที่เน้นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ ความเข้าใจ และการเชื่อมโยงประสบการณ์ที่เป็นขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้แบบการสอนแนะให้รู้คิด บทบาทของครูผู้สอนและการใช้คำถาม เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนสามารถสร้างหรือสรุปความรู้ได้ด้วยตนเอง สอดคล้องกับศวิตา ทุนพิรัตน์ (2562:10-11) กล่าวว่าเป็นนวัตกรรมที่เน้นให้เกิดกระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนผ่านทักษะการเรียนรู้โดยให้ใช้ทักษะการแก้ปัญหาเป็นศูนย์กลาง ดังนั้นแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบการสอนแนะให้รู้คิด มุ่งให้ผู้เรียนได้สร้างองค์ความรู้ใหม่ได้ด้วยตนเอง โดยอาศัยความรู้ของผู้เรียนแต่ละคนเป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ ครูต้องวินิจฉัยผู้เรียนเกี่ยวกับการคิดของผู้เรียนว่าสามารถแก้ปัญหาได้อย่างไร

การจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนของครูมีอิทธิพลต่อการพัฒนาความรู้ความเข้าใจของผู้เรียน ครูให้ผู้เรียนได้นำเสนอความคิดหรือวิธีการแก้ปัญหาของผู้เรียนและอภิปรายแลกเปลี่ยนความรู้ในชั้นเรียน แนวทางวิธีการในการแก้ปัญหาใด ๆ แก่ผู้เรียน แต่จะสนับสนุนให้ผู้เรียนได้แก้ปัญหาด้วยตนเอง การจัดการเรียนการสอนจะขึ้นอยู่กับพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคน เพื่อให้ผู้เรียนมีแรงจูงใจในการเรียนรู้ด้วยตนเอง บทบาทของผู้สอนในการจัดการเรียนรู้แบบการสอนแนะให้รู้คิด ผู้สอนกระตุ้นให้ผู้เรียนได้สร้างองค์ความรู้ความเข้าใจด้วยตัวเอง โดยผู้สอนนำเสนอสถานการณ์ต่าง ๆ ใช้คำถาม ให้ผู้เรียนได้คิดแก้ปัญหา และจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกต่อการแก้ปัญหาของผู้เรียน สร้างบรรยากาศ จัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้นักเรียนสร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง ซึ่งผู้สอนใช้คำถามจึงมีความสำคัญในการช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาทางความคิด คำถามจะทำให้ผู้เรียนมีแง่มุมความคิดที่แปลกใหม่ เกิดการอภิปรายอย่างกว้างขวางนำสู่ความเข้าใจและเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ สอดคล้องกับศุภวัฒน์ ด้วงรอด (2560 : 31) กล่าวว่า การใช้คำถามเพื่อให้ผู้เรียนได้มีการโต้ตอบ เพราะคำถามจะช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ใช้ทักษะการคิด เรียบเรียงความรู้ และถ่ายทอดเป็นคำตอบ ครูผู้สอนเป็นผู้ถามให้ผู้เรียนตอบ นักเรียนร่วมกันถามคำถามร่วมกันอภิปราย หรือผู้เรียนเป็นผู้ถามคำถาม ส่วนลักษณะการถามคำถามที่ดีนั้น เป็นศิลปะในการถามคำถามที่ทำให้สามารถกระตุ้น ความคิดของผู้เรียน กระตุ้นให้ผู้เรียนกล้าตอบสนองและกล้าถามย้อนกลับซึ่งเป็นเครื่องมือที่จะช่วย ตรวจสอบความเข้าใจของนักเรียน ในการสนับสนุนกิจกรรมการสืบเสาะหาความรู้ และใช้เป็นอุปกรณ์การสื่อความหมายได้ด้วย และบทบาทของผู้เรียนในการจัดการเรียนรู้แบบการสอนแนะให้รู้คิดเป็นการเน้นให้ผู้เรียนสร้างความเข้าใจด้วยตนเองผ่านการคิดวิเคราะห์การแก้ปัญหา ความรู้ความเข้าใจได้ด้วยตนเอง โดยครูใช้คำถามในการกระตุ้นให้ผู้เรียนเข้าใจและเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมาย (ศศิธร ขจรจิตต์, 2559 : 29)

การแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์เป็นความสามารถในการทำความเข้าใจปัญหา คิดวิเคราะห์ วางแผน แก้ปัญหา และเลือกใช้วิธีการที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงความสมเหตุสมผลของคำตอบ พร้อมทั้ง ตรวจสอบความถูกต้อง สอดคล้องกับกระทรวงศึกษาธิการ (2560 : 44) กล่าวว่า การแก้ปัญหาเป็นกระบวนการที่ผู้เรียนควรจะเรียนรู้ ฝึกฝนและพัฒนาให้เกิดทักษะขึ้นในตนเอง เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ เพื่อให้ผู้เรียนมีแนวทางในการคิดที่หลากหลาย รู้จักประยุกต์และปรับเปลี่ยนวิธีการแก้ปัญหาให้เหมาะสม รู้จักตรวจสอบและสะท้อนกระบวนการแก้ปัญหามีนิสัยกระตือรือร้น ไม่ย่อท้อ รวมถึงมีความมั่นใจในการแก้ปัญหาที่เผชิญอยู่ทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน นอกจากนี้การแก้ปัญหายังเป็นทักษะพื้นฐานที่ผู้เรียนสามารถ

นำไปใช้ในชีวิตจริงได้ การส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับการแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิผล ควรใช้สถานการณ์หรือปัญหาทางคณิตศาสตร์ที่กระตุ้น ดึงดูดความสนใจ ส่งเสริมให้มีการประยุกต์ความรู้ทางคณิตศาสตร์ขั้นตอนกระบวนการแก้ปัญหาและยุทธวิธีแก้ปัญหาที่หลากหลาย

จากผลการทดสอบระดับชาติ (O-net) ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนผาผึ้งวิทยาคม อำเภอวังเจ้า จังหวัดตาก ตั้งแต่ปีการศึกษา 2564-2566 พบว่า มาตรฐาน ค 1.1 มีคะแนนความสามารถคณิตศาสตร์เฉลี่ยร้อยละ 41.74 ต่ำกว่าร้อยละ 50 ซึ่งอยู่ในระดับที่ไม่น่าพอใจและต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยระดับประเทศ สอดคล้องกับสราญจิต อ้นพา (2561 : 5) กล่าวว่า อาจเกิดจากปัญหาผู้เรียนขาดความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ และผู้เรียนไม่สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ได้ จึงทำให้ผลการทดสอบ (O-net) ต่ำกว่าระดับประเทศ ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดความสามารถในการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์ จึงต้องจัดการเรียนการสอนเป็นลำดับขั้นตอน เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ได้ดี และเมื่อพบโจทย์ปัญหาจะมีปัญหาในเรื่องของการตีความจากการอ่านโจทย์ การทำความเข้าใจโจทย์ ส่งผลต่อการวิเคราะห์โจทย์ปัญหา

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการสอนแนะให้รู้คิดเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพื่อให้ผู้เรียนมีความสามารถในการทำโจทย์คณิตศาสตร์ การใช้สัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์ การเชื่อมโยงในสถานการณ์ชีวิตจริง การตีความและการสื่อสารทางคณิตศาสตร์ มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการสอนแนะให้รู้คิดเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 75/75

2. เพื่อทดลองและศึกษาผลการใช้การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการสอนแนะให้รู้คิดเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ดังนี้

2.1 เปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการสอนแนะให้รู้คิด ก่อนเรียนและหลังเรียน

2.2 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการสอนแนะให้รู้คิด ก่อนเรียนและหลังเรียน

2.3 ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการสอนแนะให้รู้คิดเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์

สมมุติฐานการวิจัย

1. สร้างและหาประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการสอนแนะให้รู้คิดเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 75/75

2. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการสอนแนะให้รู้คิด มีความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

3. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการสอนแนะให้รู้คิด มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

4. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการสอนแนะให้รู้คิดเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ อยู่ในระดับมาก

การทบทวนวรรณกรรม

การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการสอนแนะให้รู้คิดเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์จัดเป็น 3 สาระ ได้แก่ จำนวนและพีชคณิต การวัดและเรขาคณิต และสถิติและความน่าจะเป็น

สาระที่ 1 จำนวนและพีชคณิต เรียนรู้เกี่ยวกับ ระบบจำนวนจริง สมบัติเกี่ยวกับจำนวนจริง อัตราส่วนร้อยละการประมาณค่า การแก้ปัญหาเกี่ยวกับจำนวน การใช้จำนวนในชีวิตจริง แบบรูป ความสัมพันธ์ฟังก์ชัน เซต ตรรกศาสตร์ นิพจน์ เอกนาม พหุนาม สมการ ระบบสมการ อสมการ กราฟ ดอกเบี้ยและมูลค่าของเงิน ลำดับและอนุกรม และการนำความรู้เกี่ยวกับจำนวนและพีชคณิตไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ

สาระที่ 2 การวัดและเรขาคณิต เรียนรู้เกี่ยวกับ ความยาว ระยะทาง น้ำหนัก พื้นที่ ปริมาตรและความจุเงินและเวลา หน่วยวัดระบบต่าง ๆ การคาดคะเนเกี่ยวกับการวัด อัตราส่วนตรีโกณมิติ รูปเรขาคณิตและสมบัติของรูปเรขาคณิต การนึกภาพ แบบจำลองทางเรขาคณิต ทฤษฎีบททางเรขาคณิตการแปลงทางเรขาคณิตในเรื่องการเลื่อนขนาน การสะท้อน การหมุน และการนำความรู้เกี่ยวกับการวัดและเรขาคณิตไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ

สาระที่ 3 สถิติและความน่าจะเป็น เรียนรู้เกี่ยวกับ การตั้งคำถามทางสถิติ การเก็บรวบรวมข้อมูลการคำนวณค่าสถิติ การนำเสนอและแปลผลสำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ หลักการนับเบื้องต้น ความน่าจะเป็น การใช้ความรู้เกี่ยวกับสถิติและความน่าจะเป็นในการอธิบายเหตุการณ์ต่างๆ และช่วยในการตัดสินใจ

2. แนวคิดเกี่ยวกับการสอนแนะให้รู้คิด (CGI)

การสอนแนะให้รู้คิด หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ ความเข้าใจ และการเชื่อมโยงประสบการณ์ที่เป็นขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้แบบการสอนแนะให้รู้คิด บทบาทของครูผู้สอนโดยการใช้คำถาม เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนสามารถสร้างหรือสรุปความรู้ได้ด้วยตนเอง

การจัดการเรียนรู้แบบการสอนแนะให้รู้คิด มุ่งให้ผู้เรียนได้สร้างองค์ความรู้ใหม่ได้ด้วยตนเอง โดยอาศัยความรู้ของผู้เรียนแต่ละคนเป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ ครูต้องวินิจฉัยผู้เรียนเกี่ยวกับการคิดของผู้เรียนว่าสามารถแก้ปัญหาได้อย่างไร การจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนของครูมีอิทธิพลต่อการพัฒนาความรู้ความเข้าใจของผู้เรียน ครูควรจัดให้ผู้เรียนได้นำเสนอความคิดหรือวิธีการแก้ปัญหาของ ผู้เรียนและอภิปรายแลกเปลี่ยนความรู้ในชั้นเรียน ครูจะไม่สอนวิธีการในการแก้ปัญหาใด ๆ แก่ผู้เรียนแต่จะสนับสนุนให้ผู้เรียนได้แก้ปัญหาด้วยตนเอง การจัดการเรียนการสอนจะขึ้นอยู่กับพฤติกรรมการเรียนรู้ ของผู้เรียนแต่ละคน ซึ่งจะให้ผู้เรียนมีแรงจูงใจในการเรียนรู้ด้วยตนเอง

ขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้แบบการสอนแนะให้รู้คิด มี 4 ขั้นตอน ดังนี้ (วีรพล เทพบรรหาร, 2560 : 41 ; สุธารัตน์ สมรรถการ, 2556 : 14 ; ธีรพล พากเพียรกิจ, 2558 : 40 ; ศวิตา ทุนพิรัตน์, 2562 : 14 ; ภัทรอร อริยธนพงศ์, 2558 : 23-25)

1) ขั้นนำเสนอปัญหา ครูนำเสนอปัญหาที่เป็นปัญหาที่ทำให้ผู้เรียนมีความสอดคล้องกับบริบทในชีวิตประจำวันของผู้เรียน และผู้เรียนทำความเข้าใจปัญหาที่ครูกำหนดให้

2) ขั้นวิเคราะห์ข้อมูลและแก้ปัญหา ครูเปิดโอกาสให้ผู้เรียนวิเคราะห์ปัญหา เพื่อทำความเข้าใจในปัญหาและครูคอยให้คำปรึกษาหรือคอยใช้คำถามช่วยกระตุ้นผู้เรียนให้เกิดความเข้าใจและสามารถในแก้ปัญหานั้น ๆ ได้

3) ขั้นดำเนินการ/วิธีการแก้ปัญหา ผู้เรียนแสดงวิธีหาคำตอบ หรือแนวทางในการแก้โจทย์ปัญหา โดยครูคอยใช้คำถามกระตุ้นเพื่อให้ผู้เรียนแสดงแนวคิดของตนเองออกมา

4) ขั้นตรวจสอบผล หลังจากที่ผู้เรียนหาคำตอบ วิธีการแก้โจทย์ปัญหา และคำตอบที่ได้สมเหตุสมผลหรือไม่ โดยมีครูคอยใช้คำถามและเชื่อมโยงคำตอบกับคำถามว่าเหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร กับคำตอบที่ได้

3. การแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์

ขั้นตอนการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ มี 4 ขั้นตอน ดังนี้ (ภัทรอร อริยธนพงศ์, 2558 : 34 ; ธีรพล พากเพียรกิจ, 2558 : 47 ; ศิริลักษณ์ สงคราม, 2562 : 40 ; ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ , 2556 : 161)

1) ขั้นทำความเข้าใจปัญหา เป็นขั้นที่ให้ผู้เรียนรู้ถึงสิ่งที่โจทย์ถามและสิ่งที่โจทย์กำหนดให้

2) ขั้นวางแผนแก้ปัญหา เป็นขั้นที่ให้ผู้เรียนเลือกวิธีการที่จะใช้ในการหาคำตอบ

3) ขั้นดำเนินการแก้ปัญหา เป็นขั้นที่ให้ผู้เรียนปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

4) ขั้นตรวจสอบผล เป็นขั้นที่ให้ผู้เรียนตรวจสอบความถูกต้องและความสมเหตุสมผลของขั้นตอนต่าง ๆ ที่ใช้ในการแก้ปัญหาตลอดจนคำตอบที่ได้

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ดำเนินการตามลักษณะของกระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 สร้างและหาประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการสอนแนะให้รู้คิดเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 75/75

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

1.1 วิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) สาระที่ 1 จำนวนและพีชคณิตมาตรฐาน ค 1.1 เข้าใจความหลากหลายของการแสดงจำนวน ระบบจำนวน การดำเนินการของจำนวน ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการ สมบัติของการดำเนินการ และนำไปใช้ ไปจัดทำสาระการเรียนรู้และการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการสอนแนะให้รู้คิดเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้ 5 แผน คือ โจทย์ปัญหาการบวก โจทย์ปัญหาการลบ โจทย์ปัญหาการคูณ โจทย์ปัญหาการหาร และโจทย์ปัญหาการบวก การลบ การคูณ การหาร ระคน

1.2 สังเคราะห์แนวคิดการสอนแนะให้รู้คิด ได้ขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้ 4 ขั้นตอน

2. ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

2.1 ผู้เชี่ยวชาญด้านคณิตศาสตร์ วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการสอนแนะให้รู้คิดเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6

2.2 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนผาผึ้งวิทยาคม อำเภอวังเจ้า จังหวัดตาก ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 42 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 แบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการสอนแนะให้รู้คิดเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นมาตรส่วนประมาณค่าและส่วนที่เป็นปลายเปิด เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความเหมาะสมขององค์ประกอบของชุดกิจกรรมการเรียนรู้

3.2 แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบทดสอบความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความสอดคล้องกับสถานการณ์และข้อคำถาม

3.3 แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เพื่อพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับระดับพฤติกรรมที่ต้องการวัด

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 นำแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการสอนแนะให้รู้คิดเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 เสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ตรวจสอบความเหมาะสมและความสอดคล้อง โดยแบบประเมินแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ค่าเฉลี่ยมีค่าตั้งแต่ระดับ 3.50 ขึ้นไป และเบี่ยงเบนมาตรฐานมีค่าไม่เกิน 1.00 จึงจะถือว่ามีความเหมาะสม

4.2 นำแบบทดสอบความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ประเมินความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับระดับพฤติกรรมที่ต้องการวัด นำคะแนนจากผู้เชี่ยวชาญมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) รายข้อ แล้วคัดเลือกข้อที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.60 ขึ้นไปนำไปใช้ในการวิจัย

4.3 หาประสิทธิภาพ E_1/E_2 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนผาผึ้งวิทยาคม อำเภอวังเจ้า จังหวัดตาก ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 42 คน แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มทดลองแบบหนึ่งต่อหนึ่ง (One to One Testing) จำนวน 3 คน และ2) การทดลองแบบกลุ่มเล็ก (Small Group Testing) จำนวน 9 คน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของภาษา เนื้อหาและเวลาที่ใช้จัดกิจกรรม 3) การทดลองภาคสนาม (Large Group Testing) จำนวน 30 คน เพื่อหาประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 75/75

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการสอนแนะให้รู้คิดเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 โดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ในแต่ละด้านแล้วแปลผลของค่าเฉลี่ยให้เป็นระดับความเหมาะสม พบว่ามีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.58 , S.D. = 0.42)

5.2 นำคะแนนจากแบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องแบบทดสอบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน มาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) รายข้อ พบว่ารายข้อมีค่า IOC = 0.60 และ 1.00

5.3 หาประสิทธิภาพ (E_1/E_2) ของการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการสอนแนะให้รู้คิดเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 ตามเกณฑ์ 75/75 โดย(E_1) คำนวณหาร้อยละของคะแนนเฉลี่ยที่ได้จากการทำใบงานระหว่าง

จัดกิจกรรม และ (E_2) คำนวณหาร้อยละของคะแนนเฉลี่ยที่ได้จากการทำแบบทดสอบหลังเรียน พบว่ามีประสิทธิภาพเท่ากับ 76.47/76.28

ขั้นตอนที่ 2 ทดลองและศึกษาผลการใช้การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการสอนแนะให้รู้คิดเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนผาผึ้งวิทยาคม อำเภอวังเจ้า จังหวัดตาก ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนผาผึ้งวิทยาคม อำเภอวังเจ้า จังหวัดตาก ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 30 คน โดยการสุ่มอย่างง่าย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แบบทดสอบความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ มีลักษณะเป็นแบบทดสอบอัตนัยและปรนัยเลือกตอบ ตามขั้นตอนการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นนำเสนอปัญหา 2) ขั้นวิเคราะห์ข้อมูลและแก้ปัญหา 3) ขั้นดำเนินการ/วิธีการแก้ปัญหา 4) ขั้นตรวจสอบผล

2.2 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีลักษณะเป็นแบบทดสอบปรนัยเลือกตอบ ตามระดับพฤติกรรมในด้านพุทธิพิสัยเป็น 6 ระดับตามแนวคิดของบลูม (Bloom, 1956) ได้แก่ ความรู้ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า

2.3 แบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการสอนแนะให้รู้คิดเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ก่อนการทดลอง ทำการทดสอบก่อนเรียน (Pretest) ด้วยแบบทดสอบความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

3.2 ดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการสอนแนะให้รู้คิดเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ จำนวน 5 ชุด ในชั่วโมงเรียนวิชาคณิตศาสตร์ สัปดาห์ละ 2 ชั่วโมง รวม 10 สัปดาห์ เวลาจัดกิจกรรม 20 ชั่วโมง เก็บคะแนนระหว่างเรียน

3.3 หลังจากเสร็จสิ้นการทดลอง ทำการทดสอบหลังเรียน (Posttest) ด้วยแบบทดสอบความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งเป็นแบบทดสอบฉบับเดียวกับที่ใช้ทดสอบก่อนเรียน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 เปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้การทดสอบทีแบบไม่อิสระ (t – test dependent)

4.2 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้การทดสอบทีแบบไม่อิสระ (t – test dependent)

4.3 ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการสอนแนะให้รู้คิดเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ หาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการสอนแนะให้รู้คิดเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

1. ผลการสร้างและหาประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการสอนแนะให้รู้คิดเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 75/75 นำเสนอผลวิเคราะห์ 2 ส่วน ดังนี้

1.1 ผลการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการสอนแนะให้รู้คิด เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผู้วิจัยวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด และสาระการเรียนรู้แกนกลางในสาระที่ 1 จำนวนและพีชคณิต ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 นำมาออกแบบการสร้างเป็นแผนการจัดการเรียนรู้จัดกลุ่มตามเนื้อหา แบ่งเป็น 5 แผน คือ 1) โจทย์ปัญหาการบวก 2) โจทย์ปัญหาการลบ 3) โจทย์ปัญหาการคูณ 4) โจทย์ปัญหาการหาร และ 5) โจทย์ปัญหาการบวก การลบ การคูณ การหาร ระคน ที่มีองค์ประกอบได้แก่ 1) มาตรฐานการเรียนรู้ 2) ตัวชี้วัด 3) สาระสำคัญ 4) สาระการเรียนรู้ 5) กระบวนการจัดการเรียนรู้แบบการสอนแนะให้รู้คิด มี 4 ขั้นตอน 6) สื่อการเรียนรู้ 7) แหล่งการ

เรียนรู้ 8) กระบวนการวัดประเมินผล 9) ใบความรู้ ใบกิจกรรม 10) แบบทดสอบก่อน/หลังเรียน 11) เฉลยแบบทดสอบก่อนและหลังเรียน เฉลยใบกิจกรรม

ขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้แบบการสอนแนะให้รู้คิด มี 4 ขั้นตอน

1. ขั้นนำเสนอปัญหา ครูนำเสนอปัญหาที่เป็นปัญหาที่ทำให้ผู้เรียนมีความสอดคล้องกับบริบทในชีวิตประจำวันของผู้เรียน และผู้เรียนทำความเข้าใจปัญหาที่ครูกำหนดให้

2. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูลและแก้ปัญหา ครูเปิดโอกาสให้ผู้เรียนวิเคราะห์ปัญหา เพื่อทำความเข้าใจในปัญหาและครูคอยให้คำปรึกษาหรือคอยใช้คำถามช่วยกระตุ้นผู้เรียนให้เกิดความเข้าใจและสามารถในแก้ปัญหานั้น ๆ ได้

3. ขั้นดำเนินการ/วิธีการแก้ปัญหา ผู้เรียนแสดงวิธีหาคำตอบ หรือแนวทางในการแก้โจทย์ปัญหา โดยครูคอยใช้คำถามกระตุ้นเพื่อให้ผู้เรียนแสดงแนวคิดของตนเองออกมา

4. ขั้นตรวจสอบผล หลังจากที่ผู้เรียนหาคำตอบ วิธีการแก้โจทย์ปัญหา และคำตอบที่ได้สมเหตุสมผลหรือไม่ โดยมีครูคอยใช้คำถามและเชื่อมโยงคำตอบกับคำถามว่าเหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร กับคำตอบที่ได้

ผลการตรวจสอบความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการสอนแนะให้รู้คิดโดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า ในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.58 , S.D. = 0.42)

1.2 ผลการหาประสิทธิภาพแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการสอนแนะให้รู้คิดเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้เกณฑ์ประสิทธิภาพ 75/75 กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนผาผึ้งวิทยาคม อำเภอวังเจ้า จังหวัดตาก ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 42 คน แบ่งนักเรียนเป็น 3 กลุ่ม คือ การทดลองแบบหนึ่งต่อหนึ่ง 1:1 จำนวน 3 คน ทดลองกลุ่มเล็ก (Small Group Testing) จำนวน 9 คน พบว่า มีความชัดเจนของภาษา เนื้อหาและเวลาที่ใช้มีความเหมาะสม และทดลองภาคสนาม (Filed Testing) จำนวน 30 คน วิเคราะห์ข้อมูลหาประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการสอนแนะให้รู้คิดเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ โดยนำคะแนนที่ได้จากใบงาน (E_1) หาค่าร้อยละ และคะแนนจากการทดสอบหลังเรียน (E_2) หาค่าร้อยละ พบว่า ประสิทธิภาพ E1/E2 เท่ากับ 76.47/76.28 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 75/75

2. ผลการทดลองและศึกษาผลการใช้การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการสอนแนะให้รู้คิดเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 นำไปทดลองใช้กับกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนผาผึ้งวิทยาคม อำเภอวังเจ้า จังหวัดตาก ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 30 คน โดยการสุ่มอย่างง่าย ซึ่งปรากฏผล ดังนี้ (1) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการสอนแนะให้รู้คิด มีความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (2) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการสอนแนะให้รู้คิด มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (3) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการสอนแนะให้รู้คิดเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.72 , S.D.= 0.48)

อภิปรายผล

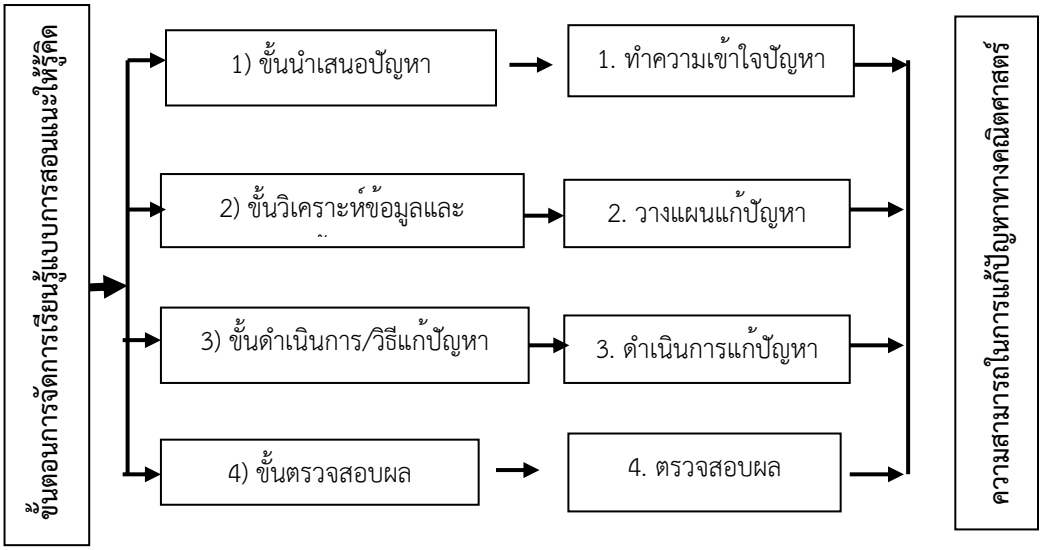
1. การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการสอนแนะให้รู้คิดเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.58 , S.D. = 0.42) และมีประสิทธิภาพเท่ากับ 76.47/76.28 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 75/75 เนื่องมาจากแผนการจัดการเรียนรู้ได้ผ่านกระบวนการจัดทำอย่างเป็นระบบตามขั้นตอนในการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์และนำไปทดลองใช้เพื่อหาประสิทธิภาพ ได้ปรับปรุงแก้ไขให้มีประสิทธิภาพก่อนนำไปสอนจริง สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุนิสา บุญมา (2563) เรื่องการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการสอนแนะให้รู้ร่วมกับเทคนิคการใช้คำถามแบบโสเครติส เพื่อส่งเสริมการคิดเชิงคณิตศาสตร์ เพื่อชี้นำให้ผู้เรียนสังเกตหรือคอยกระตุ้นให้ผู้เรียนตระหนักถึงข้อมูลหลักเงื่อนไขที่สำคัญต่างๆ ระหว่างที่ผู้เรียนทำความเข้าใจปัญหาด้วยตัวเอง สามารถช่วยให้ผู้เรียนมีการสังเกตลักษณะร่วมของข้อมูลความสัมพันธ์ของเงื่อนไขข้อจำกัดต่างๆ ซึ่งจะนำไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูลและแก้ปัญหาได้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศุภวัฒน์ ด้วงรอด (2560) เรื่องการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 7 ขั้นร่วมกับเทคนิคการใช้คำถามโดย Kahoot เรื่องแรงและการเคลื่อนที่สำหรับผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า ผู้เรียนที่รับการจัดการเรียนรู้ถูกพัฒนาอย่างเป็นระบบช่วยเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์

2. ผลการทดลองและศึกษาผลการใช้การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการสอนแนะให้รู้คิดเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปรากฏผล ดังนี้

(1) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการสอนแนะให้รู้คิด มีความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 พบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 47.16 และคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 14.76 มีความแตกต่างกันมาก สอดคล้องกับผลการวิจัยของศวิตา ทุนพิรัตน์ (2562) เรื่องการใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบสอนและให้รู้คิดเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่องสถิติของผู้เรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่า นักเรียนมีความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน (2) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการสอนแนะให้รู้คิด มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 พบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 37.96 และคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 16.96 ซึ่งมีความแตกต่างกันมาก สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุนีย์ คำควร (2558) เรื่องการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบการสอนแนะให้รู้คิดที่มีต่อทักษะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์เรื่องพื้นที่ผิวและปริมาตร ของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ เรื่องพื้นทีผิวและปริมาตรของผู้เรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หลังได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบการสอนแนะให้รู้คิดสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม (3) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการสอนแนะให้รู้คิดเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.72 , S.D.= 0.48) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการสอนแนะให้รู้คิดเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีเนื้อหาที่นำมาให้นักเรียนอ่านในแต่ละเรื่องมีประโยชน์ต่อนักเรียน และนักเรียนพอใจกับผลงานของตัวเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุนิสา บุญมา (2563) เรื่องการพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสอนแนะให้รู้คิดร่วมกับเทคนิคการใช้คำถามแบบโสเครติสเพื่อส่งเสริมการคิดเชิงคณิตศาสตร์เรื่องอสมการ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยได้คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.02 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.53

องค์ความรู้ใหม่

ผลการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการสอนแนะให้รู้คิดเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สรุปได้ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

จากภาพผังมโนทัศน์องค์ความรู้ใหม่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการสอนแนะให้รู้คิดกับกระบวนการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ โดยกระบวนการสอนที่ออกแบบขึ้นมีบทบาทสำคัญในการกำกับ ควบคุม และพัฒนากระบวนการคิดของผู้เรียนให้เป็นลำดับขั้น ซึ่งสะท้อนออกมาในรูปแบบการแก้ปัญหาที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ในขั้นแรก การจัดการเรียนรู้เริ่มจากการนำเสนอปัญหา ซึ่งสอดคล้องกับขั้นตอนการทำความเข้าใจปัญหาของผู้เรียน ขั้นตอนนี้ช่วยให้ผู้เรียนรับรู้สถานการณ์ของโจทย์ วิเคราะห์ข้อความและระบุสิ่งที่ต้องการหาหรือแก้ไขอย่างชัดเจน ทำให้ผู้เรียนมีจุดตั้งต้นของการคิดที่ถูกต้องและตรงประเด็น จากนั้น เข้าสู่ขั้นวิเคราะห์ข้อมูลและแก้ปัญหา ซึ่งเชื่อมโยงโดยตรงกับกระบวนการวางแผนแก้ปัญหา ผู้เรียนจะได้ฝึกคิดอย่างเป็นระบบ เห็นความสัมพันธ์ของข้อมูล เลือกวิธีการที่เหมาะสมและกำหนดแนวทางในการดำเนินการแก้ปัญหา

เมื่อเข้าสู่ขั้นดำเนินการหรือวิธีการแก้ปัญหา ผู้เรียนเริ่มลงมือปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ โดยครูมีบทบาทชี้แนะให้ผู้เรียนตระหนักถึงการติดตามกระบวนการคิดของตนเอง ตรวจสอบความถูกต้องของวิธีการที่เลือก และปรับแก้เมื่อพบข้อผิดพลาด ซึ่งสัมพันธ์กับขั้นดำเนินการแก้ปัญหาของผู้เรียนอย่างชัดเจน สุดท้ายคือขั้นตรวจสอบผล ซึ่งสอดคล้องกับการตรวจสอบผลลัพธ์ของผู้เรียน ผู้เรียนได้ประเมินความถูกต้องของคำตอบ ทบทวนวิธีการคิด และเรียนรู้จากข้อผิดพลาด เป็นการพัฒนาทักษะการคิดรู้คิดให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จากความสัมพันธ์ดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการสอนแนะให้รู้คิดมีบทบาทสำคัญในการสร้างกระบวนการคิดที่เป็นระบบให้แก่ผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนสามารถแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ได้อย่างมีขั้นตอน ชัดเจน และเป็นเหตุเป็นผล ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะการคิดวิเคราะห์ การวางแผน การควบคุมการคิด และการประเมินผลด้วยตนเอง ซึ่งเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดจากการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในครั้งนี้ และสะท้อนถึงประสิทธิภาพของการนำแนวคิดการสอนแนะให้รู้คิดมาใช้ในการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ระดับประถมศึกษาอย่างชัดเจน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการสอนแนะให้รู้คิด (Metacognitive Instruction) เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการดำเนินงานวิจัยและพัฒนา 2 ขั้นตอนสรุปได้ดังนี้ 1. ผลการสร้างและพัฒนาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นได้รับการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ 5 คน พบว่ามีความเหมาะสมในระดับดี และเมื่อนำไปทดลองหาประสิทธิภาพกับนักเรียนจำนวน 42 คน พบว่าแผนมีประสิทธิภาพเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด 75/75 สะท้อนว่าแผนการสอนสามารถส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาได้อย่างมีคุณภาพ 2. ผลการทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างจริง จากการนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 30 คน พบว่า ความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ หลังเรียนมีค่าสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เช่นเดียวกัน ผลที่ได้ชี้ให้เห็นว่ากระบวนการสอนแบบรู้คิดช่วยพัฒนาทักษะการคิดและการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบของนักเรียน 3. ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้เรียน นักเรียนมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ในระดับดีถึงดีมาก แสดงให้เห็นว่าการสอนแบบรู้คิดเป็นวิธีการเรียนรู้ที่ตอบสนองความต้องการ และช่วยสร้างความเข้าใจที่ลึกซึ้งใน

กระบวนการคิดของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวโดยสรุป การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการสอนแนะให้รู้คิดสามารถพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้อย่างชัดเจน อีกทั้งยังได้รับการยอมรับจากผู้เรียนในด้านความพึงพอใจ ถือเป็นแนวทางการสอนที่มีประสิทธิผลและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในบริบทการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ระดับประถมศึกษาได้อย่างเหมาะสม **ข้อเสนอแนะในการนำชุดกิจกรรมไปใช้** 1. ผู้สอนสามารถปรับเปลี่ยนเนื้อหาที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ และสามารถปรับเวลาที่ใช้ในการสอนเพิ่มขึ้นหรือลดลงได้ตามระดับความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียน 2. ผู้สอนควรศึกษารายละเอียดของแผนการจัดการเรียนรู้และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เข้าใจก่อนที่จะนำไปใช้ 3. ผู้สอนควรพัฒนากระบวนการเรียนรู้ควบคู่กับเนื้อหาสาระในรายวิชาไปพร้อม ๆ กัน**ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาครั้งต่อไป** 1. นำแนวการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการสอนแนะให้รู้คิด ไปใช้ในสาระคณิตศาสตร์เรื่องอื่น โดยเลือกเนื้อหาที่เหมาะสม 2. นำแนวการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการสอนแนะให้รู้คิด ในวิชาคณิตศาสตร์ในระดับชั้นอื่น และในรายวิชาอื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ (2560). *มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย

ศวิตา ทุนพิรัตน์. (2562). *ผล*การศึกษาผลการใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบสอนและให้รู้คิด (CGI) เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่องสถิติ ของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. ใน *การ*ค้นคว้าอิสระ กศ.ม. สาขาวิจัยและประเมินผลการศึกษา. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ศศิธร ขจรจิตต์. (2559). ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบแนะให้รู้คิดร่วมกับเทคนิคผังกราฟิกที่มีต่อมโนทัศน์และความสามารถในการสื่อสาร การสื่อความหมายทางคณิตศาสตร์และการนำเสนอ เรื่องความน่าจะเป็น ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน.* มหาวิทยาลัยนเรศวร

ศุภวัฒน์ ด้วงรอด. (2560). ผลการจัดการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ 7 ขั้นร่วมกับเทคนิคการใช้คำถามโดย Kahoot เรื่องแรงและการเคลื่อนที่ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. ใน *ปริญญานิพนธ์. กศ.ม. วิทยาการทางศึกษาและการจัดการเรียนรู้*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สราญจิต อ้นพา. (2561). การพัฒนาแบบฝึกทักษะการแก้ปัญหาโจทย์คณิตศาสตร์ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค KWDL ร่วมกับแนวคิด Flipped Classroom เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการนิเทศ*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่

_**********_

1. นโยบายการตีพิมพ์ในวารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่

วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่ เป็นวารสารในกลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่บทความวิจัย บทความวิชาการ บทความปริทัศน์ บทวิจารณ์หนังสือ แก่นักวิชาการ นักวิจัย คณาจารย์ นักศึกษาทุกระดับ และผู้สนใจทั่วไป ในมิติทางด้านศาสนาและปรัชญา วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ การศึกษา สังคมวิทยาและมนุษยวิทยา รวมทั้งสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ใน 3 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed) เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสารทัศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ ทั้งนี้กองบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา **ทางวารสารกำหนดออกวารสารปีละ 6 ฉบับ (ราย 2 เดือน) ดังนี้ ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม - กุมภาพันธ์, ฉบับที่ 2 เดือน มีนาคม - เมษายน, ฉบับที่ 3 เดือน พฤษภาคม - มิถุนายน, ฉบับที่ 4 เดือน กรกฎาคม - สิงหาคม, ฉบับที่ 5 เดือนกันยายน – ตุลาคม และ ฉบับที่ 6 เดือน พฤศจิกายน – ธันวาคม**

2. ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่

1) บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่นำเสนอการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับศาสนาและปรัชญา วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ การศึกษา สังคมวิทยาและมนุษยวิทยา รวมทั้งสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

2) บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นบทความวิเคราะห์ วิจารณ์หรือเสนอแนวคิดใหม่

3) บทความปริทัศน์ (Review Article) เป็นบทความที่เขียนขึ้นจากการทบทวนเอกสารวิชาการ ทั้งทางด้านทฤษฎีและงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อใดหัวข้อหนึ่งที่กำหนดไว้ โดยมีการทบทวนวรรณกรรมค้นคว้า รวบรวม ข้อมูลที่มีอยู่แล้วจากแหล่งต่างๆ และนำมาประมวลเรียบเรียงในรูปบทความ

4) บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) เป็นการค้นหาข้อดีและข้อไม่ดีของเรื่องที่จะวิจารณ์ชี้ให้เห็นข้อบกพร่อง พร้อมทั้งเสนอแนวทางแก้ไขให้ดีขึ้น เป็นการวิจารณ์เพื่อสร้างสรรค์

3. รูปแบบของการจัดเตรียมต้นฉบับ

1) ต้นฉบับบทความต้องมีความยาว 8 - 12 หน้ากระดาษ A4 (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ THSarabunPSK ตั้งค่าหน้ากระดาษโดยเว้นขอบบน ขอบซ้าย 1 นิ้ว และขอบขวา ขอบล่าง 1 นิ้ว กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 และเว้นบรรทัดระหว่างแต่ละย่อหน้า การนำเสนอรูปภาพและตาราง ต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัดพร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่าง พิมพ์เป็นตัวหนาเช่นตารางที่ 1 หรือ Table 1 และ ภาพที่ 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมีรายละเอียดของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้โดยไม่จำเป็นต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระบุลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

2) ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ไว้ตรงกลางหน้าแรก

3) ชื่อผู้เขียน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุชื่อสังกัดหรือหน่วยงาน

4) มีบทคัดย่อภาษาไทย จำนวนคำอยู่ที่ 250-300 คำ

5) กำหนดคำสำคัญ (Keywords) 3-5 คำ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

6) การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุด ให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย หัวข้อย่อยเว้นห่างจากหัวข้อใหญ่ 3-5 ตัวอักษร และหัวข้อย่อยขนาดเดียวกัน ต้องพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ให้เว้นระยะห่าง 1 บรรทัด

7) การใช้ตัวเลข คำย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็น สากลเท่านั้น (ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) การวงเล็บภาษาอังกฤษ ควรใช้ดังนี้ (Student centred learning)

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

1) ชื่อเรื่องภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

2) ชื่อผู้เขียนและผู้ร่วมเขียนบทความ

3) สถาบันภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

4) Corresponding Author's Email (อีเมลผู้ติดต่อประสานบทความ)

5) บทคัดย่อ (Abstract) เสนอวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัยและผลการวิจัยโดยสรุป สั้นกะทัดรัดได้ใจความ

6) บทนำ (Introduction) ระบุความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาในการวิจัยและระบุวัตถุประสงค์ของการวิจัย

7) วัตถุประสงค์ของการวิจัย

8) สมมติฐาน (ถ้ามี)

9) เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

10) วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology) ระบุแบบแผนการวิจัยการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

11) ผลการวิจัย (Results) เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ควรเสนอในรูปตารางหรือแผนภูมิ

12) อภิปรายผล (Discussion) เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ แต่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด

13) องค์ความรู้ใหม่ (ถ้ามี) (Originality and Body of Knowledge) ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย

14) สรุป (Conclusion) /ข้อเสนอแนะ (Recommendation) ระบุข้อสรุปที่สำคัญและข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป

15) เอกสารอ้างอิง (References) ต้องเป็นรายการอ้างอิงที่มีปรากฏในบทความเท่านั้น

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

1) ชื่อเรื่องภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

2) ชื่อผู้เขียนและผู้ร่วมเขียนบทความ

3) สถาบันภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

4) Corresponding Author's Email (อีเมลผู้ติดต่อประสานบทความ)

5) บทคัดย่อ (Abstract)

6) บทนำ (Introduction)

7) เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ

8) สรุป (Conclusion)

9) เอกสารอ้างอิง (Reference)

บทความปริทัศน์และบทวิจารณ์หนังสือ ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

1) ชื่อเรื่องภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

2) ชื่อผู้เขียนและผู้ร่วมเขียนบทความ

3) สถาบันภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

4) Corresponding Author's Email (อีเมลผู้ติดต่อประสานบทความ)

5) ข้อมูลส่วนประกอบของหนังสือที่วิจารณ์ ดังนี้

5.1 ภาพปกหนังสือ

5.2 แปลจากหนังสือ: .....

5.3 ผู้เขียน: .....

5.4 ผู้แปล: .....

5.5 สำนักพิมพ์: .....

5.6 ปีที่พิมพ์: .....

5.7 จำนวนหน้า: .....

6) บทนำ (Introduction)

7) เนื้อเรื่อง (Content)

8) บทวิจารณ์

9) สรุป (Conclusion)

10) เอกสารอ้างอิง (Reference)

4. ระบบการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาใช้ในการอ้างอิงบทความ ควรมีที่มาจากแหล่งตีพิมพ์ที่ชัดเจน และมีความน่าเชื่อถือ สามารถสืบค้นได้ เช่น หนังสือ วารสาร หรืองานวิจัย เป็นต้น ผู้เขียนบทความจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการอ้างอิง เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา จนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้สมบูรณ์

การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้**วิธีการอ้างอิงระบบนาม – ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA)** ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้วงเล็บ เปิด-ปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้เขียนและปีที่ตีพิมพ์ กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง ตัวอย่างเช่น *การปฏิวัติทางอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 (Industry 4.0) ภาครัฐและภาคอุตสาหกรรมจะต้องเตรียมพร้อมในหลาย ๆ ด้านและสิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ การเตรียมพร้อมด้านทรัพยากรมนุษย์ เพื่อรองรับอุตสาหกรรมใหม่และเศรษฐกิจยุคใหม่ เป็นการพัฒนาคนสู่อุตสาหกรรมอนาคต เชื่อมโยงทรัพยากรบุคคล ความรอบรู้ นวัตกรรมทางความคิด และเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นหนึ่งเดียวกับการขับเคลื่อนอุตสาหกรรม (ธนิต โสรัตน์, 2559)* โดยเอกสารอ้างอิงที่ใช้ในการอ้างอิงในบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ โดยรูปแบบของเอกสารอ้างอิง มีดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1) พระไตรปิฎกและอรรถกถาให้อ้างชื่อคัมภีร์ /เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้า แล้วตามด้วยชื่อหน่วยงานผู้จัดทำ ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) พร้อมปีที่พิมพ์ ตัวอย่าง เช่น “ภิกษุทั้งหลาย รูปเวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ เป็นอนัตตา ภิกษุทั้งหลาย ถ้ารูปเวทนา สัญญา สังขาร

วิญญาณนี้จักเป็นอัตตาแล้วไซร้รูปเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณนี้ไม่พึงเป็นไปเพื่ออาพาธ” (วิ.ม. 4/20/27) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

2) ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างชื่อ-นามสกุลผู้แต่ง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (เกสาวดี เชี่ยวชาญ, 2557)

3) ผู้แต่งสองราย ให้อ้างชื่อ-นามสกุลของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมผู้เขียนทั้งสองแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (นิรมัย คุ้มรักษา และอัจจิมา ศิริพิบูลย์ผล, 2560)

4) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างชื่อ-นามสกุลของผู้แต่งรายแรก แล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (ทศพร คำผลศิริ และคณะ, 2560)

5) กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกัน หรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคน ให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงกับปีปัจจุบันมากที่สุด (ค้นพบล่าสุด) หรือหากเป็นแนวคิดทฤษฎี ก็ควรอ้างอิงเจ้าของแนวคิดทฤษฎี หรือบุคคลผู้เป็นที่ยอมรับของวงการวิชาการส่วนใหญ่เป็นสำคัญ

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

1) ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Phathong, K., 2007)

2) ถ้ามีผู้แต่งสองราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วยเครื่องหมายแอนด์ (&) คั่นกลาง ตามด้วยนามสกุลของผู้แต่งรายที่สอง และตามด้วยอักษรย่อของชื่อภาษาอังกฤษ แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Werker, J. F. & Desjardins, R. N, 2004)

3) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษตามด้วย et al. ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Bloom, B. S., et al.)

เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อพระไตรปิฎกอรรถกถา.//สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//*ชื่อหนังสือ*.//(ครั้งที่พิมพ์).//สถานที่พิมพ์/:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

เกษฎา ผาทอง. (2548). *ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐศาสตร์ : แนวคิด ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

(3) บทความในหนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อบทความ.//ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ).//*ชื่อเรื่อง*/(เลขหน้าที่อ้าง).//สถานที่พิมพ์/: /สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

ชลิตา บัณฑุวงศ์. (2556 ข้าวและชาวนาไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลง ใน พจนก กาญจนจันทร (บรรณาธิการ), *คน ข้าว นา ควาย ในวัฒนธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้* (หน้า 39-68). กรุงเทพฯ: อัมรินทร์.

(4) บทความจากวารสาร

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อบทความ.//*ชื่อวารสาร*.//ปีที่/(ฉบับที่), /เลขหน้าแรก ที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง :

เกษฎา ผาทอง และคณะ. (2562). พระพุทธศาสนากับการเมือง. *วารสารวไลยอลงกรณ์ ปริทรรศน์*, 3(2), 16-31.

(5) บทความในสารานุกรม

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อบทความ.//ใน *ชื่อสารานุกรม*,/(เล่มที่อ้าง, หน้า เลขหน้าที่อ้าง). สถานที่พิมพ์: /สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

สนิทอาจพันธ์. (2537). หม้อคอควาย. ใน *สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขต หัวเมืองฝ่ายเหนือ*, (หน้า 274-275). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้น.

(6) หนังสือพิมพ์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์).//ชื่อบทความ.//*ชื่อหนังสือพิมพ์*,/เลขหน้า.

ตัวอย่าง :

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. *ผู้จัดการรายวัน*, น.13.

(7) สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์, รายงานการวิจัย

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).// ชื่อวิทยานิพนธ์.//ใน *ระดับวิทยานิพนธ์ สาขา./*ชื่อมหาวิทยาลัยที่พิมพ์.

ตัวอย่าง :

พรไทย ศิริสาธิตกิจ. (2558). การพัฒนารูปแบบการปรับตัวของชาวนาอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา. ใน *ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา.* มหาวิทยาลัยศิลปากร.

นายมนัส ภาคภูมิ. (2540). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน. ใน *รายงานการวิจัย*. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(8) สัมภาษณ์

รูปแบบ:

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์.//(วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์).//*ชื่อเรื่องที่สัมภาษณ์.*//(ชื่อผู้สัมภาษณ์)

ตัวอย่าง :

ไชยศิริ ลีศิริกุล. (5 พ.ย. 2562). *วิถีการพัฒนาห่วงโซ่อุปทานข้าว*. (พระมหาปรัชญ์ อัตถาพร, สัมภาษณ์)

(9) สื่อออนไลน์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่เผยแพร่).// *ชื่อเรื่อง*.//เรียกใช้เมื่อ/ จาก แหล่งที่มาของข้อมูล (URL)

ตัวอย่าง :

ฤทัยชนก จริงจิตร. (2555). *กลยุทธ์ข้าวไทยบนฐาน AEC เพื่อก้าวสู่การเป็น Trading Nation* เรียกใช้เมื่อ 1 สิงหาคม 2563 จาก http://www.tpso.moc.go.th/sites/default/files/862-img.pdf

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2561). *เลื่อนข้าราชการให้ดำรงตำแหน่งประเภททั่วไประดับชำนาญงาน คำสั่งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ที่ 593/2562* . เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2562 จาก http://www.onab.go.th/category/news/คำสั่ง-ประกาศ/

(10) ราชกิจจานุเบกษา

รูปแบบ:

ชื่อกฎหมาย.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อเรื่อง(ถ้ามี).//*ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่/ตอนที่/หน้า*/(วันเดือนปี).

ตัวอย่าง:

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49* (1 พฤษภาคม 2562).

ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2562). เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ และแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระบทสิ่งแวดล้อม. *ราชกิจจนุเบกษา เล่ม 129 ตอนพิเศษ 97 ง หน้า 1* (20 มิถุนายน 2555).

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิง

เกษฎา ผาทอง. (2564). *ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐศาสตร์ : แนวคิด ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ*. ปทุมธานี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์.

ประภัสสร ปรี่เอี่ยม และธรรมนูญ รวีผ่อง. (2554). ผลการส่งเสริมพัฒนาการ กล้ามเนื้อมัดเล็ก สำหรับเด็กพัฒนาการช้าโดยพ่อแม่ของเด็กที่มีความต้องการพิเศษใน จังหวัดมหาสารคาม. ใน *รายงานการวิจัย*. สถาบันราชภัฏมหาสารคาม.

พระสุดรักษ์ วิสุทฺโธ และเดชชาติ ตรีทรัพย์. (2561). บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม*, 2(2), 8-13

พระสถาพร ปุณฺณนนฺโท (รำจวนจร) และคณะ. (2562). การวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสา ของชุมชนวัดสระเกษ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. *วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม*, 3(2), 16-31.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.(2535). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎกำ 2500*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สำนักงานสาธารณสุขอ่างทอง. (2560). *รายงานทารกน้ำหนักน้อยกว่า 2,500 กรัม ได้รับการคัดกรองพัฒนาการ DSPMปีงบประมาณ 2560 (อินเตอร์เน็ต)*. เรียกใช้เมื่อ 15 มิถุนายน 2562 จาก http://atg.hdc.moph.go.th

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง. (2563). *ศิลปะการแห่งโนราห์*. เรียกใช้เมื่อ 9 กุมภาพันธ์ 2563 จาก https://www.m-culture.go.th/phatthalung/ewt_news.php?nid=508&filename=index.

Elizabet, B. (1990). *Ecotourism: The Potentials and Pitfalls*. Vol.1 and 2. World Wildlife Fund. Washington, D.C.

Dunst, C. J. & Triette, C. M. (1996). Empowerment, effective helpgiving practices and family-Centered care. *Pediatr Nurs*, 22(2), 334-337.

5. หลักเกณฑ์การส่งต้นฉบับบทความเพื่อได้รับการตีพิมพ์

การส่งในระบบ (Online Submission) สามารถส่งเข้าระบบออนไลน์ได้เว็บไซต์ของวารสารวารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่ ได้ที่ https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/about เมื่อส่งเข้าระบบสำเร็จให้แจ้งข้อมูลเพิ่มเติมทาง Email : journalacademicpromotion@gmail.com

6. ขั้นตอนการนำบทความลงตีพิมพ์ลงในวารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่

ต้นฉบับบทความที่เสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารให้อยู่ในรูปแบบของไฟล์เอกสาร *.docx ของ Microsoft Word Version 2010 หรือมากกว่า หากต้นฉบับประกอบด้วยภาพ ตาราง หรือสมการ ให้ส่งแยกจากไฟล์เอกสาร ในรูปแบบไฟล์ภาพ สกุล *.PDF*.JPG*.GIF หรือ *.bmp ความยาวของต้นฉบับต้องไม่เกิน 12 หน้า (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้น เกี่ยวกับความถูกต้องของรูปแบบทั่วไป ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาจะส่งกลับไปแก้ไข ถ้าผ่านจะเข้าสู่การพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิเมื่อผลการประเมินผ่านหรือไม่ผ่านหรือมีการแก้ไข จะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบ โดยการพิจารณาบทความเพื่อลงตีพิมพ์ได้จะคำนึงถึงความหลากหลายและความเหมาะสม

7. สิทธิของบรรณาธิการ

ในกรณีที่กองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งได้รับเชิญให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินบทความมีความเห็นว่าควรแก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยจะยึดถือข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินเป็นเกณฑ์หลัก และหรือขอสงวนสิทธิ์ที่จะพิจารณาไม่ตีพิมพ์ ในกรณีที่รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัย บทความปริทัศน์ และบทวิจารณ์หนังสือ ไม่ตรงกับแนวทางของวารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่ หรือไม่ผ่านการพิจารณาของกองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญเมื่อบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ผู้เขียนจะได้รับวารสารลิ้งค์ฉบับที่นำบทความลงตีพิมพ์ พร้อมกับหนังสือรับรองการตีพิมพ์บทความในวารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[1] (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[1] (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด[1] (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด[1] (อังกฤษ) (12 pt)

Corresponding Author's Email: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt) วัตถุประสงค์ของการวิจัย ระบุประเภทของวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัยที่พบ (เลือกนำเสนอเฉพาะผลการวิจัยที่มีความน่าสนใจมากที่สุด)

คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย

Keywords: 3-5 words

บทนำ (18 pt) (ไม่ควรเกิน 4 ย่อหน้า)

(16 pt) 1. กล่าวถึงความเป็นมาแล้วความสำคัญของปัญหา โดยกว้าง ๆ (อ้างนโยบาย กฎหมาย หรือแนวคิดทฤษฎีมารองรับ)

2. กล่าวถึงสภาพปัญหาปัจจุบันที่เกิดขึ้น (อ้างงานวิจัยหรือทฤษฎีมารองรับ

3. กล่าวถึงสภาพปัญหาของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา

4.สรุปความเป็นมาทั้งหมดชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการวิจัยและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (18 pt)

1. (16 pt)
2. (16 pt)
3. (16 pt)

วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ระบุรูปแบบของการวิจัย, ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง, วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง, การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ, การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ผลการวิจัยต้องตอบวัตถุประสงค์ทุกข้อ

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ) (ถ้ามี)

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

.....

.....

.....

.....

อภิปรายผล (18 pt)

(16 pt) อภิปรายผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ ผลการวิจัยสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของใคร สามารถนำมาอภิปรายได้ทั้งหมด.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

องค์ความรู้ใหม่ (18 pt) (ถ้ามี)

(16 pt) ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย

สรุป/ข้อเสนอแนะ (18 pt)

(16 pt) สรุปผลการวิจัยทั้งหมด สั้น ๆ กะทัดรัดได้ใจความ พร้อมข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย และการนำผลการวิจัยไปใช้ ร่วมถึงเสนอแนะแนวทางในการวิจัยครั้งต่อไป

กิตติกรรมประกาศ (18 pt) (ถ้ามี) (ให้ใส่เฉพาะกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย หรือกรณีชื่อบทความมีชื่อเรื่องไม่ตรงกับงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์)

(16 pt) ตัวอย่าง เช่น ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ปีงบประมาณ 2559 และข้อมูลจากโครงการวิจัยย่อย เรื่องสภาพปัญหาและความต้องการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในบริบทภาคใต้ตอนล่าง

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt)

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิชาการ

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[1] (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[1] (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด[1] (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด[1] (อังกฤษ) (12 pt)

Corresponding Author's Email: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt) .....

.....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt)

(16 pt) .....

.....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words

บทนำ (18 pt)

(16 pt)

เนื้อหา (18 pt)

(16 pt)

สรุป (18 pt)

(16 pt)

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt)

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[1] (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[1] (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด[1] (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด[1] (อังกฤษ) (12 pt)

Corresponding Author's Email: (12 pt)

(14 pt)

แปลจากหนังสือ:

ผู้เขียน:

ผู้แปล:

สำนักพิมพ์:

ปีที่พิมพ์:

จำนวนหน้า:

บทนำ (18 pt)

(16 pt) บริบท ความเป็นมา ของหนังสือหรือประเด็นที่ศึกษา.....

.....

.....

.....

.....

เนื้อเรื่อง (18 pt)

(16 pt) องคประกอบของหนังสือหรือประเด็นที่ศึกษา บท หมวดหมู่ ลักษณะ ชนิด ประเภท วัตถุประสงค สาระ ประเด็น แงคิด มุมมอง ฯลฯ

บทวิจารณ์ (18 pt)

(16 pt) นำเสนอหลักการ แนวคิด ผานการวิเคราะห สังเคราะห วิจารณ ที่สะท้อนมุมมองเหตุผลความคาดหวัง ผลกระทบ สาระสำคัญ ตามหลักทฤษฎีเชิงวิชาการ พรอมเสนอแนะแนวทางเพื่อการแกไข การสงเสริมและพัฒนาตอยอด (อางอิงถามี)

จุดเด่น

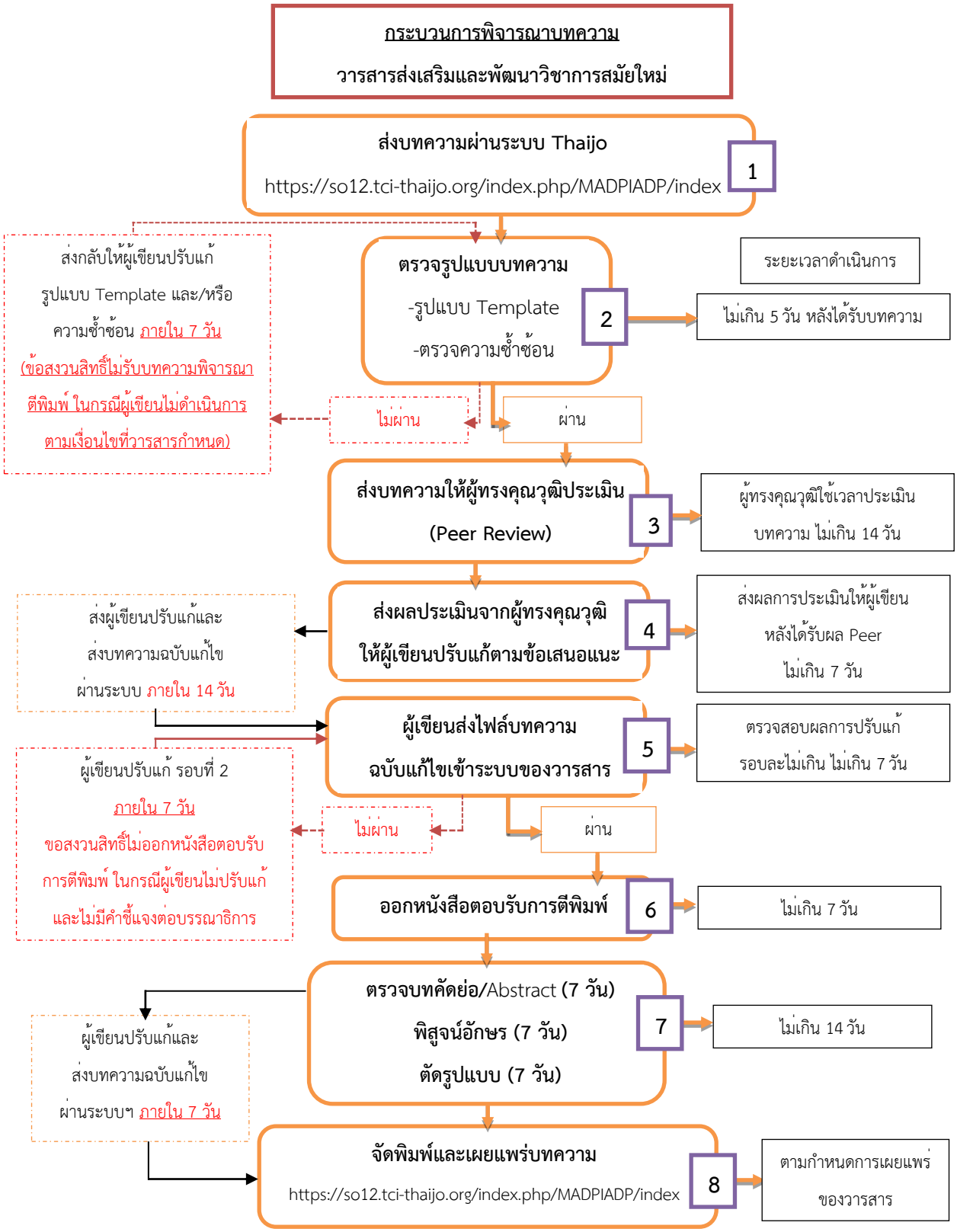
จุดด้อย

สรุป (18 pt)

(16 pt) สรุปภาพรวมครอบคลุมผลการศึกษาที่นำเสนอ สะทอนคุณคา การนำไปใชประโยชน เปนความเรียงไมใสเลขเปนขอมาตรา ไมเอียง ไมหนา ไมแทรกภาพโมเดลสะทอนคุณคาทางวิชาการ

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt)

หมายเหตุ: ระยะเวลาของกระบวนการพิจารณาบทความตั้งแต่ผู้นิพนธ์ส่งบทความเข้าระบบ ขั้นตอนที่ 1-6 ใช้ระยะเวลาประมาณ 1 เดือน ในการออกหนังสือตอบรับการตีพิมพ์ (ผู้นิพนธ์บทความต้องปรับแก้บทความตามกำหนด)